ORIGINEA ROMÎNILOR

DE

ALEXANDRU PHILIPPIDE

VOLUMUL ÎNTÎIU

CE SPUN IZVOARELE ISTORICE

IAŞI
TIPOGRAFIEA „VIAŢA ROMÎNEASCĂ“ S. A.
1923.

2038

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

PREFAŢĂ

Asupra lucrării de faţă am de făcut, în prealabil, observaţiile următoare.

1. N-am putut stăpîni decît o parte din materiea şi din literatura privitoare la chestiune, pentrucă nu m-aŭ ajutat nicĭ mintea nici mijloacele de informaţie. Dar prea multă (căcĭ de *toată* nicĭ vorbă nu poate fi) materie şi literatură privitoare la o chestiune nu poate stăpîni nimenĭ, chĭar atuncĭ cînd are la îndămînă puterĭ sufleteştĭ marĭ şi biblioteci bogate (nu biblioteci ca a mea şi a universităţii din Iaşi). In special, din cauza insuficienţii puterilor mele, tot ce s-a scris, orĭ se va fi scris, asupra chestiunii în limbile ungurească, sîrbă, bulgară, cehă, polonă, rusească, orĭ în vreo limbă germană nordică, n-am putut consulta, cu excepţie de dările de samă care s-aŭ făcut prin reviste germane orĭ în alte scrierĭ asupra cîtorva din lucrările scrise în vreuna din aceste limbĭ. In astfel de împrejurărĭ, fiindcă activitatea extensivă mĭ a fost în mod necesar mărginită, o activitate intensivă mĭ-a fost impusă, şi fiindcă din cele doŭă mijloace de informaţie, izvoare de o parte, scrierĭ pe baza izvoarelor de altă parte, trebuesc preferite izvoarele, le-am preferit şi eŭ pe acestea, şi fiindcă n-am putut stăpîni toate izvoarele, am dat toată atenţiea numaĭ unora din ele, dar *toată* atenţiea. Care sînt acelea, găsesc de prisos să le înşir aicĭ. Ele se vor vedea în cursul lucrării. (Atîta doar aş putea spune, că cel maĭ însemnat izvor, şi cel maĭ noŭ totodată, l-am găsit în limba romînească). Intr-un tabloŭ însă a parte daŭ întreaga bibliografie *consultată*. Fac aceasta pentru doŭă motive, maĭ întîiŭ pentruca să aĭbă cetitorul un punct de sprijin în caz cînd citaţiea va fi cumva neprecizăă (Vezĭ maĭ jos sub 6), şi apoĭ pentruca *savantul* să-şĭ dea socoteală de lipsurile bibliografice ale lucrării şi eventual să le complecteze. Această bibliografie însă are defecte, căcĭ pe de o parte articule de revistă, care mĭ-aŭ servit

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mult, sînt adeseorĭ citate numaĭ cu numele revisteĭ unde aŭ apărut, ĭar pe de alta scrierĭ care mĭ-aŭ servit foarte puţin (Pe Ovidius, de pildă, l-am consultat numaĭ ca să controlez citatele luĭ Tomaschek) sînt notate a parte.

2. Dupăcum starea precară a bibliotecelor care mĭ-aŭ fost la dispoziţie mĭ-a impus o restrîngere bibliografică, tot aşa ea mĭ-a impus o utilizare a izvoarelôr în ediţiile nu cele maĭ bune. In recensiea pe care o face K. Dieterich în Byzantinische Zeitschrift, XVI, pag. 324—328 cărţiĭ Geschichte des rumänischen Volkes a luĭ N. Iorga, impută luĭ Iorga că n-a utilizat ediţiile scriitorilor byzantinĭ de De Boor, Reifferscheid, Heisenberg, maĭ ales pentru autorĭ aşa de importanţĭ şi de des consultaţĭ ca Theophylaktos Simokattes, Theophanes Confessor, Georgios Monachos, Anna Komnena, Georgios Akropolites. Aşa este, trebue să consulte cineva ediţiile luĭ de Boor, etc., dacă le are, maĭ ales că-s critice, şi încă maĭ ales că-s noŭă. Dar dacă nu le are? Noĭ aicĭ la Iaşi avem pe scriitoriĭ byzantinĭ numaĭ în ediţiile de Paris, Venezia şi Bonn, şi cînd vine vremea lucruluĭ, trebue să se mulţămească cineva cu aceste ediţiĭ, căcĭ nu se poate opri pentru a aştepta ediţiile cele maĭ proaspete (chĭar dacă ar avea banĭ să le cumpere), între altele nu se poate opri, de pildă, pentrucă dela un capăt la celălalt al pămîntuluĭ arde focul războĭuluĭ şi cărţĭ nu se maĭ trimet dela un loc la altul, ci numaĭ tunurĭ şi carne pentru tunurĭ. Dar nu e totdeauna o nenorocire că n-are cineva la îndămînă ediţiile cele maĭ noŭă. In ce priveşte în special pe scriitoriĭ byzantinĭ, eŭ posed întîmplător ediţiea luĭ Georgius Monachus a luĭ De Boor, şi nu mĭ a servit la nimic maĭ bine decît o ediţie maĭ veche, ĭar pentru greşeala făcută de De Boor, că a vîrît pe *torna* în loc de *relorna* în textul luĭ Theophylaktos şi pe *frater* în loc de *fratre* în textul luĭ Theophanes vezĭ lucrarea de faţă § 110: dacă tot textul luĭ Theophylaktos şi al luĭ Theophanes este cu acelaş discernămînt constituit de De Boor, apoĭ n-am perdut mult că nu m-am servit de ediţiile acestuĭ învăţat. Dar orĭcum, ediţiile critice, făcute adecă pe baza a cît maĭ multe manuscripte orĭ pe baza tuturor manuscriptelor, aŭ un avantaj, chĭar dacă textul e defectuos constituit de editor, pe acela anume că daŭ multe variante şi hotărăsc vrîsta manuscriptelor, astfel că ajută la precizarea chestiuniĭ, maĭ ales cînd

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

este vorba de lucruri mărunte, de cuvinte. De pildă numele thrac din Ovidius Ex Ponto IV, 10, $_{23}$ (Vezi lucrarea de față § 159) este dat de Tomaschek ca *Piacches*. Eŭ bucu os aș fi făcut controlul într-o ediție unde să fie însemnate variantele din manuscripte, dar n-am avut la dispoziție decît edițiile Lemaire, Paris, 1822 și Merkel, Leipzig, 1911, și acolo variante nu sînt date, ĭar lectura este *Phyaces*. Se poate întîmpla ca *Piacches* să fie cuvîntul just, dar de unde pot ști? La ediția critică te ajută editorul cu hotărîrea luĭ, dacă se nimerește să aĭbă minte, apoĭ te ajuți tu cît poți cu diferitele variante. Este prin urmare un neajuns că nu m-am servit totdeauna de edițiile cele maĭ bune. Am zis *totdeauna*, pentrucă am avut și ediții bune la îndămînă, și încă pentru izvoarele cele maĭ importante, anume edițiile Firmin Didot, dintre care unele, precum acea a luĭ Strabon făcută prin C. Müller, sînt cele maĭ bune posibile.

3. In recensiea pe care o face Dieterich cărții luĭ Iorga Geschichte des rumänischen Volkes (Vezĭ maĭ sus sub 2) recensentul maĭ impută luĭ Iorga că pe Konstantinos Porphyrogennetos îl numește (à la franceza, Porphyrogénète) Porphyrogenetes, pe Akropolites îl numește Akropolitas, și pe Niketas Akominatos îl numește Choniates. Mărturisesc că din punctul acesta de videre am procedat tot atît de neexact, ba și cu neconsecvență. E un obiceĭŭ răŭ acesta, de a stîlci numele propriĭ, obiceĭŭ care a purces dela Grecii cei vechĭ și a continuat pănă la Francejĭi și Germanii de astăzi. Germaniĭ numaĭ relativ de curînd aŭ început a reproduce exact ortografiea numelor propriĭ personale antice (și nu din cale afară de exact, căcĭ continuă de a latiniza numele propriĭ personale grecești și de a scri Aeschylus în loc de Aischylos, etc.), și încă și pănă astăzĭ cărțile lor—chĭar ale celor maĭ pedanți—sînt pline de Lucian, Pindar, Plutarch, Horaz, Virgil; iar Francejĭi scriŭ—și probabil aŭ să scrie pănă la infinit—Eschyle și Plutarque și Horace și Stace, etc. Cum ni s-ar putea cere sistemă și consecvență din acest punct de videre noŭă istoralalți, care am avut și avem atîtea exemple rele supt ochĭ? Pentru aceĭa în lucrarea de față *-os* și *-us*, de pildă, dela terminațiile numelor propriĭ personale grecești se vor găsi alăturĭ, apoĭ Constantin cel născut în purpură va apărea ba ca Konstantinos Porphyrogennetos, ba ca Constantinus Porphyrogenitus, și

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Anna, fata luĭ Alexios împăratul, va fi ba Komnena, ba Comnena, etc., ĭar pe Niketas (orĭ şi Nicetas) Akominatos (orĭ şi Acominatos) Choniates îl voĭŭ numi şi eŭ adesea numaĭ Niketas Choniates, după un obiceĭŭ vechĭŭ şi înrădăcinat.

4. Maĭ răŭ stă încă lucrul cu numele de localităţi. Ceĭ puţin pentru numele propriĭ personale are cineva un punct de sprijin în ortografiea originaluluĭ, şi oricît ar scri şi ar pronunţa Francezul de stîlcit pe *Stace*, cunoaşte cineva pe originalul Statius. Dar la numele de localităţi originalul e necunoscut, cel puţin aicĭ în răsăritul Europeĭ, căcĭ aceĭ care vorbesc de localităţile depe aicĭ orĭ aŭ făcut hărţile geografice ale teritoriilor acestora sînt maĭ mult străinĭ, maĭ ales Germanĭ. Chĭar localniciĭ, de pildă Romînĭĭ, dacă vorbesc de localităţilé din propriea lor ţară, fac aceasta în aşa chip, cu aşa nepreciză scrisoare, încît de multe orĭ lectorul romîn însuş nu poate pricepe cum se pronunţă în realitate numele cutăriĭ localităţi. Pentru aceĭa vreo consecvenţă în scrisul numelor de localităţi nu se poate pretinde dela omul de ştiinţă atuncĭ cînd aceĭaş localitate apare în diferite izvoare cu diferite ortografiĭ. Trebue să scrie şi el cum găseşte scris, ba într-un fel, ba în altul.

5. In general am păstrat ortografiea etimologică a numelor etnice şi topice antice : Hellada, Illyr, Scyth, Thrac, etc. Dar fără consecvenţă.

6. M-am servit de scurtărĭ pentru a cita autorĭĭ numaĭ cînd citaţiile aŭ trebuit să se repete des, astfel că ar fi fost în adevăr pĭerdere de vreme de a tot repeta titlul uneĭ scrierĭ în întregime. Şi se găsesc în această lucrare anumite capitole (XI-XV, XVII-XVIII), unde firea lucrurilor a cerut ca citaţiile să se facă des. La aceste anumite capitole scurtările aŭ devenit ceva necesar, şi pentru aceĭa s-a dat cîteo listă a lor la începutul capitoluluĭ XI şi capitoluluĭ XVII. O altă serie de scurtărĭ, de altă natură, a devenit necesară prin împrejurarea că notele pe care le fac în capitolul III aŭ trebuit să fie foarte des citate în cursul lucrăriĭ, maĭ ales în capitolul IV. S-a impus, decĭ, prin forţa lucrurilor întrebuinţarea de scurtărĭ. In general însă evit scurtările pentru a cita lucrările autorilor. Şi dacă cumva le întrebuinţez, explicarea lor este dată, în afară de începuturile capitolelor XI şi XVII, la tabloul bibliografic

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Tot aşa evit scurtările de orice altă natură, şi dacă întrebuinţez vreo cîteva, pe unele de nevoe, pentrucă cuvintele respective se repetă prea des, pe altele din deprindere rea, explicarea lor o dau supt o rubrică a parte mai jos. Unele care-mi vor fi scăpat din vedere se înţeleg lesne fără nicio explicare.

7. Bucăţile citate din autorii le dau în traducere romînească, afară de cele franceze, pe care le las de cele mai multe ori în limba de origine. Cuvintele citate din dicţionare le dau cu traducerea din dicţionarele respective, numai rar adaug traducerea romînească.

8. Prin *pagina paris.* dela citaţiile din scriitorii byzantini ediţiea Bonn însemnez cifrele marginale, care reprezintă de cele mai multe ori paginile ediţiei din Paris. Pentru comoditate am păstrat această numire de *pagină paris.* chiar acolo unde, ca la Constantin Porphyrogennetos, cifrele marginale reprezintă în ediţiea Bonn paginile unei alte ediţii vechi. Acest lucru l-am făcut, pentrucă ediţiea din Paris a servit de obicéiŭ acelora care aŭ scris până astăzi asupra Romînilor, şi pentrucă cu acele cifre marginale cineva poate găsi locul citat în orîcare ediţie a scriitorilor byzantini. Cînd a fost posibil, am citat cărţile şi capitolele.

9. Cronologiea e probabil pe ici pe colea greşită, cu un an saŭ doi în plus ori în minus.

10. Poziţiile geografice sînt date avîndu-se în videre statele de dinainte de războiul din 1914.

11. Ortografiea cuvintelor romîneşti discutate este cea obişnuită romînească. De ortografiea fonetică specială mă servesc numai cînd este vorba de multă precizie. Pentru aceĭa adeseorî scrisoarea obişnuită romînească şi cea preciză fonetică se găsesc în unul şi acelaş cuvînt, astfel că preciz fonetic este scris numai sunetul de care este în special vorba, de pildă *cicĭór* (=cu ortografiea comună romînească *cicĭór*, cu ortografiea preciză fonetică *čičór*). Observaţii asupra ortografieĭ comune romîneşti şi a celeĭ fonetice se găsesc mai jos într-un tabloŭ a parte.

Alexandru Philippide

Iaşi, Septembre 1923.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Ortografiea comună romînească

- *ĭ* final după o consonantă înseamnă că consonanta este muĭată orĭ palatală : *anĭ=ań* , *ochĭ=oḱ*.

- *ŭ* final după o consonantă înseamnă că consonanta este rotunzită: macedoromîn *al'u=al̥'*.

- *ĭŭ* final după o consonantă înseamnă că consonanta este muĭată (orĭ palatală) şi rotunzită : *cuptórĭŭ=kuptor̥* , *muşchiŭ=mušḱ̥*.

c + e , i = č + e , i: cer = čer , cíne = číne.

cĭ orĭ ce + a , o , u = č + a , o , u : cĭoc = čok , ciúmă = čúmă , ceas = čas.

ch + e , i = ḱ + e , i: chel = ḱel , chip = ḱip.

g + e , i = ǧ + e , i : gem = ǧem , gínere = ǧínere.

gĭ orĭ ge + a , o , u = ǧ + a , o , u: gĭol = ǧol, gĭubeá = ǧuběá , geánă = ǧánă.

gh + e , i = ǵ + e , i : ghem = ǵem , ghímpe = ǵímpe.

j = ž : jug = žug.

ş = š ; şépte = šépte.

ţ = ts (africata) : ţap = tsap.

Valoarea celorlalte caractere din ortografiea comună romînească se înţelege dela sine.

Ortografiea fonetică

o , o mică rotiţă pusă dedesuptul caracteruluĭ înseamnă rotunzirea sunetuluĭ : *ḁ = a* rotunzit , *e̥ = e* rotunzit = *ö* (De acest caracter din urmă , *ö* , mă servesc de obiceĭŭ) , *i = i* rotunzit = *ü* (De acest caracter din urmă , *ü* , mă servesc de obiceĭŭ), *p = p* rotunzit , *t̥=t* rotunzit , *n̥=n* rotunzit , *s̥=s* rotunzit , etc.

. , un punct pus dedesuptul caracteruluĭ care simbolizează o vocală înseamnă că vocala e închisă : *ẹ=e* închis , etc.

(, un cîrlig rotund pus dedesuptul caracteruluĭ care simbolizează o vocală înseamnă că vocala e deschisă : *ę=e* deschis , etc.

⌣ , un semicerc pus deasupra caracteruluĭ care simbolizează o vocală înseamnă maĭ multe lucrurĭ : α) Inseamnă că vocala e consonantă : *lĕágă , pĭátră , rŏátă , dóŭă , nói , bóu* . β) Inseamnă că vocala e scurtă : latin *gĕmo* . γ) Pus

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza"

deasupra lui *a* (*ă*) simbolizează sunetul *o* nerotunzit. — Echivocul nu-ĭ mare, pentrucă împrejurările în care semnul ⌣ apare în unul din serviciile de sub α, β, γ sînt de aşa natură, încît lesne se poate pricepe despre ce este vorba. In serviciul anume de sub β vocala prevăzută cu semnul ⌣ apare între consonante propriu zise, între sunete cu maĭ mică plenitudine decît vocala, pelîngă care această din urmă nu poate fi consonantă: se înţelege dela sine că într un exemplu ca *gĕmo ĕ* nu poate însemna pe *e* consonant, ci numaĭ decît pe *e* scurt. La acestea se adauge faptul că de cele maĭ multe orĭ vocalele cu semnul scurtăriĭ ⌣ sînt prevăzute cu accent şi oricine poate pricepe că *ĕ* din *gĕ'mo*, de pildă, nu poate să fi însemnînd un *e* consonant, căcĭ doar firea consonantei tocmaĭ în aceĭa stă că n-are accentul silabeĭ. Acolo unde vreun echivoc poate avea fiinţă spun de altfel în mod expres că vocala e consonantă orĭ că vocala e scurtă. In ce priveşte caracterul *ă*, echivocul cum că ar putea fi vorba despre *a* consonant este exclus, pentrucă *a* este cel maĭ plin din toate sunetele şi nu poate fi consonant nicĭ odată; iar despre *a* scurt dacă este cumva vorba vreodată, se spune atuncĭ în mod expres că *a* e scurt, fără să se întrebuinţeze caracterul *ă*, orĭ acel *ă* scurt e notat în vreun cuvînt latinesc, unde nu şĭ-ar putea nimenĭ închipui pe *o* nerotunzit.

¯, o linioară pusă deasupra caracteruluĭ înseamnă că sunetul este lung: $\bar{e} = e$ lung, etc. Dintre consonante numaĭ la *r* se arată uneorĭ lungimea în acest chip (r̄), şi anume nu numaĭ lungimea lui *r*, ci şi puternicul luĭ tril. Lungimea consonantelor se arată prin dublarea caracteruluĭ: *pp*, *tt*, *ll*, *rr*, etc.

⌢, un circumflex grec pus deasupra caracteruluĭ care simbolizează o vocală înseamnă că vocala este nazală: $\tilde{a} = a$ nazal, etc.

', un accent ascuţit pus deasupra orĭ alăturĭ sus la dreapta caracteruluĭ care simbolizează o consonantă înseamnă: α) Că sunetul este mulat, dacă e articulat cu limba anterioară: *s'*, *š*, *z'*, *ž*, *t'*, *d'*, *n'*, *r'* *l'*. β) Că sunetul este palatal (articulat la palatul tare), dacă e articulat cu limba posterioară: *ḱ γ' ḱ ǵ*. γ) Că la articularea sunetuluĭ limba se găseşte sincronic în poziţiea luĭ *i*, dacă sunetul e articulat cu buzele orĭ cu buza inferioară şi dinţiĭ superiorĭ: *f'*, *v'*,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

$\check{a}$ = *o* nerotunzit. Vezĭ § 236.

$\hat{\imath}$ = *u* nerotunzit. Vezĭ § 236.

$\ddot{o}$ = *e* rotunzit.

$\ddot{u}$ = *i* rotunzit.

∂ = vocala produsă cu limba în stare de repaos.

$\acute{\imath}$ = spiranta palatală afonă (Limba posterioară articulează la palatul tare).

h = spiranta guturală (velară) afonă (Limba posterioară articulează la palatul moale).

χ' = $\acute{\imath}$.

χ = *h*.

γ' = spiranta palatală fonică (Limba posterioară articulează la palatul tare).

γ = spiranta guturală (velară) fonică (Limba posterioară articulează la palatul moale).

^{c} , spiritus asper grec pus sus la stînga vocaleĭ=spiranta laringală afonă.

$\check{s}$ = spiranta şuerătoare afonă simbolizată în ortografiea germană prin *sch*, în cea franceză prin *ch*, dintr-un cuvînt ca francezul *chapeau*.

$\check{z}$ = spiranta şuerătoare fonică simbolizată în ortografiea franceză prin *j* dintr-un cuvînt ca *jamais*.

w = spiranta bilabială fonică.

ϑ = spiranta dentală afonă=neogrec ϑ, inglez *th* într-un cuvînt ca *think*.

$\eth$ = spiranta dentală fonică=neogrec $\eth$, inglez *th* într-un cuvînt ca *that*.

$\acute{k}$ = exploziva palatală afonă (Limba posterioară articulează la palatul tare).

k = exploziva guturală (velară) afonă (Limba posterioară articulează la palatul moale).

$\acute{g}$ = exploziva palatală fonică (Limba posterioară articulează la palatul tare).

g = exploziza guturală (velară) fonică (Limba posterioară articulează la palatul moale).

$\check{c}$ = africata *tš*. *)

*) Părerea unora—între alţiĭ a luĭ Bartoli, Das Dalmatische, II, 315 (Pentru ceilalţi vezĭ la acest loc din Bartoli)—cum că africatele *tš*, *dž*, *ts*, *dz*, *tś*, *dź* ar fi sunete unitare, ĭar nu compuse dintr-o explozivă şi spiranta omorgană, provine, cred, dela o neînţelegere. Ceĭ care anume susţin unitatea sunetelor acestora pronunţă probabil cele două elemente, unul exploziv şi celălalt

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ǧ = africata *dž*,
ţ = africata *ts*

Africatele *dz*, *tś*, *dź* nu le scriŭ prin anumite caractere, ci analizate în elementele lor constitutive.

Fiindcă este o imposibilitate fiziologică de a articula spirante şi explozive guturale (velare) imediat înainte de vocalele palatale (Limba posterioară articulează la palatul tare) *e*, *i*, *ö*, *ü*, caracterele *h*, *χ*, *γ*, *k* fac serviciu şi de *h'*, *χ'*, *γ'*, *k'* înainte de *e*, *i*, *ö*, *ü*: *her* orĭ *χer*, *γin*, *kip* se înţelege dela sine că se pronunţă *h'er* orĭ *χ'er*, *γ'in*, *K'ip*. Numaĭ pentru *ǧ* am păstrat totdeauna notarea înainte de vocalele palatale, pentrucă scrierea *ge*, *gi* ar deveni echivocă prin confuziea cu ortografiea comună romînească şi cetitorul ar putea greşi să cetească *ǧe*, *ǧi* în loc de *ǵe*, *ǵi*.

---

altul în întregimea lor, astfel ca după o complectă explozivă, şi dupăce limba percurge spaţiul *obişnuit* pentru a trece la spiranta următoare, să se producă spiranta. In asemenea împrejurări, firește, grupurile *tś*, *dž*, *ts*, *dz*, *tś*, *dź* apar cu aşa remarcabile deosebiri de timbru faţă de africatele *tš*, *dž*, *ts*, *dz*, *tś*, *dź*, încît hotărîrea că aceste din urmă n-ar fi sunete duble, compuse din *t*+*š*, etc., este îndreptăţită. Dar africata nu e numaĭ un grup de sunete, ci e un grup de sunete de un anumit fel. Pentru aceia doar şi foneticiĭ aŭ găsit de cuviinţă să-ĭ dea un anumit nume, *affricata*. Primul element constitutiv al africateĭ, exploziva, este maĭ întîiŭ un sunet *redus*, şi nu este identic cu aceĭaş explozivă din alt grup de sunete, cum ar fi, de pildă, cînd exploziva ar fi urmată de o vocală, orĭ chiar de spiranta respectivă, dar aşa fel că să fie exploziva pronunţată *neredusă* şi pe îndelete; iar reducerea are loc anume nu din punct de videre al mărimiĭ spaţiuluĭ pe care se face închiderea, ci din acel al forţeĭ şi deplinătăţiĭ închiderĭ (forţa şi deplinătatea sînt minime): exploziva nu-ĭ, ca să vorbim în termeniĭ luĭ Rousselot, o *occlusivă*, ci o *miocclusivă* (Rousselot, Principes de phonétique expérimentale, Paris, 1897—1909, pag. 582). Apoĭ locul unde se produce exploziva nu este acela unde se produce ea atunci cînd se găseşte în alt grup de sunete decît grupul africateĭ: în grupul *tš*, de pildă, cînd el nu constitue africată, exploziva *t* se produce în alt loc decît în grupul *tš*, cînd el constitue africată, în africata *tš* anume *t* este un *t* special din punct de videre al loculuĭ şi tot odată cel maĭ omorgan posibil al luĭ *š* următor, care şi acesta e un *š* special. Apoĭ, dupăce exploziea are loc, limba nu se scoboară spre starea de repaos pentru a articula după aceĭa spiranta următoare, ea nu străbate în orice caz, pentru a trece dela articularea exploziveĭ la acea a spiranteĭ, drumul pe care-l străbate atunci cînd nu se produce africata; limba, după producerea ex-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

La fixarea aceştei ortografii fonetice şi la notiţile pe care le-am dat mai sus asupra ei am avut în vedere limba romînească, a cărei bază de articulare, ca şi acea a limbii germane (şi probabil a celor mai multe limbi europene), este cea *înaintată* (Vîrful limbii în stare de repaos se găseşte dedesuptul alveolelor dinţilor inferiori), şi la care limba articulează nu în linie verticală spre părţile corespondente ale palatului, ci în raze, astfel că de pildă vocalele *e*, *i*, spirantele *h'*, *γ'*, explozivele *k'*, *ǵ* sînt articulate cu limba *posterioară* la palatul tare. Aceasta o spun mai ales cu privire la faptul—enorm în a lui absurditate—că unii aŭ început să vorbească de sunetele romîneşti după normele stabilite de Jespersen pentru limbile nordice şi pentru cea engleză, unde poziţiea de repaos a limbii e cu totul alta, iar

---

ploziei se deplasează numai atît, cît îi trebue pentru a produce imediat cea mai omorgană spirantă posibilă, astfel că nici spiranta dintr-o africată nu este aceiaş cu spiranta pe care o produce cineva în alt grup de sunete, ori chiar în grupul africatei atunci cînd acest grup nu constitue o africată. De altfel compoziţiea dintr-o explozivă şi din spiranta omorgană a africatei este lesne de constatat. Cînd vrei să pronunţi lung o africată, lungirea are loc întocmai ca la explozive, în felul acela anume că prelungeşti momentul *ploziv*, care la africatele afone *tš*, *ts*, *ts'* nu se aude de fel, aşa după cum nu se aude momentul ploziv al unui *t* oarecare, iar la africatele fonice *dž*, *dz*, *dź* este constituit de aşa numitul *Blählaut*, după cum el e constituit de *Blählaut* la un *d* oarecare. Este evident de aici că prima parte a africatelor *tš*, *ts*, *ts'*, *dž*, *dz*, *dź* trebue să fie o explozivă; şi că această explozivă este *t* la cele afone, *d* la cele fonice, se constată nu numai prin simţul nervilor din limbă, dar şi prin *Bläh'aut*, care este exact acelaş ca Blählaut al lui *d*. Apoi, dacă vrei, nu să lungeşti, ci să prelungeşti o africată odată produsă, nu veĭ reuşi să capeţi un sunet cu timbrul africateĭ decît numai un moment, numai în timpul extrem de scurt iniţial, încolo veĭ căpăta la nesfîrşit o spirantă, şi anume la *tš* un *š*, la *ts* un *s*, la *ts'* un *s'*, la *dž* un *ž*, la *dz* un *z*, la *dź* un *ź*, dar nu spirantale *š*, *s*, *s'*, *ž*, *z*, *ź* obişnuite, ci altele, foarte remarcabil altele. Pe aceste spirante ***remarcabil altele*** Rousselot, care şi el aparţine la acei care consideră africatele ca sunete unitare, le consideră (Principes, pag. 618–628) ca constituind momentul exploziv al unei *miocclusive*. Acest moment exploziv însă, după propriea mărturisire a lui Rousselot, samănă foarte mult cu o spirantă, astfel că, ori veĭ zice că cutare sunet e o miocclusivă, a cărei explozie samănă foarte mult cu o spirantă, ori că veĭ zice că cutare sunet e o miocclusivă care sfîrşeşte într-o spirantă, e tot aceia.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

articularea limbii faţă cu palatul se face în linie verticală.

In această ortografie fonetică, schiţată mai sus, am transcris ortografiea fonetică a altora, astfel că:

$\varrho = \mathring{a}$	Popovici	$\gamma' = j$	Weigand
$\check{a} = \varrho$	Weigand	$\gamma' = v$	Papahagi
$\hat{\imath} = \underset{\circ}{u}$	Weigand	$\gamma' = y$	Weigand
$\check{a} = \underset{\circ}{e}$	Weigand	$\check{s} = s'$	Weigand
$\hat{\imath} = \underset{\circ}{i}$	Weigand	$\check{z} = z'$	Weigand
		ts' (africata) $= \acute{c}$	Popovi i
$ea = \underset{\circ}{e}$	Weigand	dz (africata) $= \acute{g}$	Papahagi
$oa = \underset{\circ}{o}$	Weigand	$d\check{z}$ (africata) $= \overset{\cdot}{a}$	Popovici

Scurtări şi semne

Nota A ori N A = Notă la Appianos. Vezi § 50.
Nota C ori N C = Notă la Cassius Dio. Vezi § 53.
Nota H ori N H = Notă la Herodotos. Vezi § 48.
Nota P ori N P = Notă la Polybios. Vezi § 49.
Nota Pt ori N Pt = Notă la Ptolemaeos. Vezi § 52.
Nota S ori N S = Notă la Strabon. Vezi § 51.

C urmat numai de cifră latină = Table cerate în C. I. L. III.

dipl. ori diploma = Privilegia militum veteranorumque de civitate et connubio în C. I. L. III.

ad. = adiectiv.
b. = bărbat.
f. = feminin ori fimee.
m. = masculin.
p. = persoană.
pl. = plural.
s. = substantiv ori singular.

x < y = din x a provenit y. Să se bage de samă cu privire la acest semn, < ori >, că eŭ îl întrebuinţez cu alt înţeles decît cum este el întrebuinţat de obicĕiŭ. De obicĕiŭ anume elementul care derivă din altul este pus la capătul cel ascuţit, şi semnul < este înţeles oarecum ca o săgeată. Eŭ nu-l înţeleg ca o săgeată, ci ca o dezvoltare dintr-un punct.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pentru alte scurtări vezi la începuturile capitolelor XI, XVII, și la tabloul bibliografic.

Cu semnele „ . . . “ se reproduc exact vorbele citate din vreun autor.

Cu semnele ‘ . . . ’ se dă numai înțelesul celor spuse de vreun autor.

In parentezul (. . .) se pun vorbele autoruluĭ citat. Acolo unde însă din autorul citat se pune la începutul parentezuluĭ cuvîntul de limbă străină, de pildă grec, restul vorbelor din parentez aparțin mie.

In parentezul [. . .] se pun observațiile mele.

BIBLIOGRAFIE

Aelius Spartianus, în H. A. (Scriptores historiae augustae).
V. Alexandri, Opere complete, Teatru, Bucureștĭ, 1875.
V. Alexandri, Poeziĭ populare ale Romînilor, Bucureștĭ, 1866.
Ammianus Marcellinus=Ammianus.
Ioan G. Andrieșescu, Contribuție la Dacia înainte de Romanĭ, Iași, 1912.
Anna Komnena, ediția Bonn.
Anonymi Belae regis notarii Historia hungarica (Gesta Hungarorum), în I. G. Schwandtner, Scriptores rernm hungaricarum veteres ac genuini, Vindobonae, 1766-1768, volumul I.
Appendix Probi, în Keil Grammatici latini IV.
Appianus, ed. Firmin Didot, Paris, 1877=A. In special A=Appianus De rebus illyricis.
Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, Hermannstadt.
Archiv für lateinische Lexikographie und Grammatik, herausgegeben von Eduard Wölfflin, Leipzig, 1884—1909=Wölfflin 's Archiv.
Archiv für slavische Philologie, Berlin, Weidmann.
Arhiva, organul societățiĭ științifice și literare din Iași.=Arhiva Iași.
Max Auerbach, Die Verbalpräfixe im Dakorumänischen, în Weigand 's XIX—XX Jahresbericht.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

E. Bacinschi, Ein mazedorumänischer Ausläufer des altslavischen dativus absolutus, în Zeitschrift für romanische Philologie XXXVII, 611 sqq.
Ernst Bacmeister, Die Kasusbildung des Singular im Rumänischen, în Weigand's IV Jahresbericht 1 sqq.
H. Barić, Albanorumänische Studien, I Theil, Sarajevo, 1919=Barić.
M. G. Bartoli, Alle fonti del neolatino, în Miscellanea di studi in onore di Attilio Hortis, Trieste, 1910, pag. 889 sqq.
M. G. Bartoli, Dalmazia e Albania, relazione sul quinquennio 1905—1910, în Revue de dialectologie romane, tome II, pag. 456 sqq.=Bartoli D. A.
M. G. Bartoli, Das Dalmatische, Wien, 1906 (Schriften der Balkankommission, linguistische Abteilung, IV, V)= Bartoli D.
M. G. Bartoli, Note dalmatiche, în Zeitschrift für romanische Philologie, XXXII.=Bartoli N.
Bausteine zur romanischen Philologie, Festgabe für Adolfo Mussafia, Halle a. S. 1905.
Ilie Bărbulescu, Inceputurile scrierii cirilice în Dacia traiană, în Arhiva Iași, April 1922, pag. 161 sqq.
Ilie Bărbulescu, Originea celor mai vechi cuvinte și instituții slave ale Romînilor, în Arhiva Iași, Ianuar 1922, pag. 1 sqq.
Ilie Bărbulescu, Problemele capitale ale slavisticei la Romîni, Iași, 1906.
D. P. Barcianu, Wörterbuch der romänischen und deutschen Sprache, I Teil, Romänisch-deutsch, IV Auflage, Hermannstadt, 1910.
Theodor Benfey, Geschichte der Sprachwissenschaft, München, 1869.
Iosephus Benkö, Transsilvania sive Magnus Transsilvaniae principatus, Vindobonae, 1778.
Erich Berneker, Slavisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg, 1908.
Giulio Bertoni, Programma di filologia romanza come scienza idealistica, Ginevra, 1923.
I. G. Bibicescu, Poezii populare din Transilvania, București, 1893.
Biblia, București, 1688.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

H. I. Bidermann, Die Romanen und ihre Verbreitung in Oesterreich, Graz, 1877.
August Boeckh, Corpus inscriptionum graecarum, Berlin, 1828—1859.
N. A. Bogdan, Oraşul Iaşĭ odinioară şi astăzĭ, Iaşĭ, 1904.
V. Bologa, Monografiea şcoaleĭ civile de fete din Sibiĭŭ, Sibiĭŭ, 1911.
Otto Bremer, Deutsche Phonetik, Leipzig, 1893.
Karl Brugmann, Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen, I ediţie, Berlin, 1886-1893.
Karl Brugmann, Griechische Grammatik, în Iwan Müller's Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft II, ed. II, München, 1890.
Buletinul comisiunĭĭ monumentelor istorice, Bucureştĭ.= B. c. m. i.
Bulletin de la section historique de l'Académie roumaine, Bucarest.
Bulletin de l'institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale, Bucureştĭ.
Augustin Bunea, Stăpîniĭ ţărĭĭ Oltuluĭ, Bucureştĭ, 1910. Discurs de recepţiune la Academiea Romînă.
V. Burlă, Dl Paul Hunfalvy şi teoriea luĭ Roesler, în Revista Tocilescu, II, pag. 283 sqq. III, 89 sqq.
V. Burlă, Studiĭ filologice, Iaşĭ, 1880.
Arthur Byhan, Istrorumänisches Glossar, în Weigand's VI Jahresbericht, pag. 174 sqq.=Byhan.
Byzantinische Zeitschrift, Leipzig, B. G. Teubner.
Caesar, De bello gallico.
I. A. Candrea, Graĭul din Ţara Oaşuluĭ, Bucureştĭ, 1907.
I. A. Candrea-Hecht, Les éléments latins de la langue roumaine, le consonantisme, Paris, 1902.
I. A. Candrea, Ov. Densuşianu, Th. D. Speranţă, Graĭul nostru, texte din toate părţile locuite de Romînĭ, Bucureştĭ, 1906-1908.
Constantin Cantacuzino, Operele, publicate de N. Iorga, Bucureştĭ, 1901.
Mihai Cantacuzino, Genealogiea Cantacuzinilor, publicată şi adnotată de N. Iorga, Bucureştĭ, 1902.
Dimitrie Cantemir, Hronicul vechimiĭ Romîno-Moldo-Vlahilor, Bucureşĭĭ, 1901. Ediţiea Academieĭ Romîne.
Th. Capidan, Die nominalen Suffixe im Aromunischen, în

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Th. Capidan, Flexion des Substantivs nnd Verbums im Codex Dimonie, în Weigand 's XII Jahresbericht, pag. 179 sqq.
Th. Capidan, Raportnrile albano-romîne, Cluj, 1922, în Dacoromania, annl II, 1922, pag. 443-554.=Capidan.
Cassiodorns, Chronica, ed. Mommsen în Monnmenta Germaniae historica, Anctores antiquissimi, tom. XI, pars I, Berlin, 1893.
Cassins Dio, Hambnrg, 1750.=C.
Christophorides, Λεξικὸν τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης, ἐν Ἀθήναις, 1904.
A. de Cihac, Dictionnaire d'étymologie daco-romane, I Eléments latins, Francfort a. M. 1870, II Eléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais, Francfort a. M. 1879.=Cihac.
Tim. Ciparîn, Gramatica limbiĭ romîne, Bucnreștĭ, 1869-1877
Tim. Ciparîu, Principiĭ de limbă și de scriptnră, Blaș, 1866
Codex Dimonie, în Weigand 's IV, V, VI Jahresberichte=C. D.
Codicele voroneţean, Cernănţĭ, 1885, ediţiea Academieĭ Romîne=Praxĭul dela Voroneţ.
Colnmna lui Traĭan, revistă, director B. P. Hasdeu, Bncnreștĭ.
Constantin Căpitannl, Istoriile domnilor ţării romîneștĭ, în Magazinul istoric tomnrile I, II.
Constantinus Porphyrogennetns, ediţiea Bonn.
Contemporannl, revistă ştiinţifică şi literară, laşĭ, 1882-1889.
Convorbirĭ Literare, revistă, Bncnreștĭ.
Coresi, Psaltirea, Sas-Săbeș, 1577, ediţiea Academieĭ Romîne (prin B. P. Hasden), Bncnreștĭ, 1881.
Corpns glossariornm latinorum, Lipsiae, 1888--1903.
Corpus inscriptionnm latinarnm consilio et anctoritate academiae litterarnm regiae borussicae editnm, Berlin= C. I. L.
Miron Costin, Cartea pentrn descălecatul dintîĭŭ al ţării Moldoveĭ şi neamnluĭ moldovenesc, în Letopiseţe Cogălniceann ediţiea II, tomnl I.
Miron Costin, Cronica ţării Moldoveĭ şi a Muntenieĭ [recte *moldovenești și muntenești*], în Cronice inedite atingătoare de istoriea Romînilor pnblicate de I. Bogdan.
Miron Costin, De neamnl Moldovenilor, din ce ţară aŭ eşit strămoşiĭ lor [=Miron Costin, Cartea pentru descălecatul dintîĭŭ al ţării Moldoveĭ şi neamnlnĭ moldovenesc.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Vezĭ mai sus], ediţie de C. Gĭurescu, Bucureştĭ, 1914.
Miron Costin, Descrierea ţăriĭ Moldoveĭ [recte *moldoveneşti*] în versurĭ, în Miron Costin Opere complete ediţiea V. A. Ureche, tom II, pag. 75 sqq.
Miron Costin, Despre poporul Moldoveĭ şi al Ţăriĭ romîneştĭ, în B. P. Hasdeu, Arhiva istorică a Romînieĭ, tomul I, pag. 159 sqq.
Miron Costin, Opere complete, ediţie de V. A. Ureche, Bucureştĭ, 1886—1888.
Neculai Costin, Cartea pentru descălecatul dintîiŭ al ţării Moldoveĭ şi neamuluĭ moldovenesc, în Letopiseţe Cogălniceanu ediţiea II, tomul I.
Cronica pe scurt a Romînilor [Autorul ar fi Constantin Cantacuzino după Iorga, Operele luĭ Constantin Cantacuzino], în Letopiseţe Cogălniceanu ediţiea II, tomul I.
Cronicĭ inedite, atingătoare de istoriea Romînilor, adunate şi publicate cu traduceri şi adnotaţiunĭ de I. Bogdan, Bucureştĭ, 1895.
Cronicile Romînieĭ saŭ Letopiseţele Moldoveĭ şi Valahieĭ, a doŭa ediţie, de Mihail Cogălniceanu, Bucureştĭ, 1872-1874=Letopiseţe Cogălniceanu orĭ Letopiseţe.
Dacoromania, Buletinul muzeuluĭ limbiĭ romîne, condus de Sextil Puşcariu, anul I (1920—1921), anul II (1921—1922), Cluj.
I. Dalametra, Dicţionar macedoromîn, Bucureşti, 1906. Ediţiea Academieĭ Romîne.
Frédéric Damé, Nouveau dictionnaire roumain-français, Bucarest, 1893-1894.
Frédéric Damé, Incercare de terminologie poporană romînă, Bucureştĭ, 1898.
D. Dan, Din toponimiea romînească, Bucureştĭ, 1896.
Daniel, Εἰσαγωγικὴ διδασκαλία, în Fr. Miklosich, Rumunische Untersuchungen, I, zweite Abtheilung.
Aron Densuşianu, Istoriea limbiĭ şi literaturiĭ romîne, ediţiea II, Iaşi, 1894.
Ovide Densuşianu, Histoire de la langue roumaine, I, Paris, 1902.
Ovid Densuşianu, Studiĭ de filologie romînă, Bucureştĭ, 1898 (Anuarul seminaruluĭ de istoriea limbiĭ şi literaturiĭ romîne depe lîngă facultatea de litere din Bucureştĭ, I).
C. Diculescu, Altgermanische Bestandteile im Rumänischen,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

în Zeitschrift für romanische Philologie, XLI (an. 1921).
C. Diculescu, Die Gepiden, Forschungen zur Geschichte Daziens im frühen Mittelalter und zur Vorgeschichte des rumänischen Volkes, I Band, Leipzig, 1922.
Lorenz Diefenbach, Vergleichendes Wörterbuch der gothischen Sprache, Frankfurt a. M. 1851.
Friedrich Diez, Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen, V Ausgabe, Bonn, 1887.
Friedrich Diez, Grammatik der romanischen Sprachen, V Auflage, Bonn, 1882.
Documente privitoare la istoriea Romînilor, culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, publicate supt auspiciile ministeriuluĭ cultelor şi instrucţieĭ publice şi ale Academieĭ Romîne, Bucureştĭ.=Documente Hurmuzaki.
Dosoteiŭ, Proloagele tuturor sfinţilor, Iaşĭ, 1683.
Dosoteiŭ, Psaltirea în versurĭ, Unev, 1673, ediţiea Academieĭ Romîne, Bucureştĭ, 1887.
N. Drăganu, Din vechea noastră toponimie, în Dacoromania I pag. 109—146.
Ducange, Glossarium mediae et infimae graecitatis, Vratislaviae, 1891.
Ducange, Glossarium mediae et infimae latinitatis, Niort, 1883—1887.
L'abbé Duchesne et Bayet, Mémoire sur une mission au mont Athos, Paris, 1876.
Al. T. Dumitrescu, Contribuţiunĭ la istoriografiea romînească veche, în Luĭ Ion Bianu amintire, Bucureştĭ, 1916, pag. 227—255.
Albert Dumont, Mélanges d'archéologie et d'épigraphie, Paris, 1892. = Dumont.
Excerpta Valesiana (Excerpta auctoris ignoti). La finele luĭ Ammianus Marcellinus.
Eusebius, Chronica, în Migne Patrologia graeca tomul XIX.
Eustathius, Commentarii in Dionysium Periegeten, în Geographi graeci miuores ed. Firmin Didot, Paris, 1882.
Eutropius.
Sexti Pompei Festi, De verborum significatione quae supersunt, cum Pauli Epitome, emendata et annotata a Carolo Odofredo Muellero, editio nova, Lipsiae, 1880.
Aug. Fick, Hattiden und Danubier in Griechenland, Göttingen, 1909.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Emil Fischer, Die Herkunft der Rumänen, Bamberg, 1904.
Emil Fischer, Sind die heutigen Albanesen die Nachkommen der alten Illyrier? în Zeitschrift für Ethnologie, Berlin, anul 1911. = Fischer Z.
Flavius Vopiscus, în H. A. (Scriptores historiae augustae).
Matthias Friedwagner, Zur Aussprache des lateinischen *c* vor hellen Vokalen, în Hauptfragen der Romanistik, Festschrift für Philipp August Becker, Heidelberg, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1922, pag. 37-49.
Teofil Frîncu şi Gheorghe Candrea, Rotacismul la Moţi şi Istrieni, Bucureşti, 1886.
D. Frunzescu, Dicţionar topografic şi statistic al Romîniei, Bucureşti, 1872.
Georg von der Gabelentz, Die Sprachwissenschaft, Leipzig, 1891.
Ernst Gamillscheg, Oltenische Mundarten, Wien, 1919, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumul 190.
Ernst Gamillscheg, Studien zur Vorgeschichte einer romanischen Tempuslehre, Wien, 1913, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumul 172.
M. Gaster, Chrestomatie romînă, Leipzig-Bucureşti, 1891.
M. Gaster, Die nichtlateinischen Elemente im Rumänischen, în Gröber's Grundriss der romanischen Philologie, I, ediţiea I, Strassburg, 1888. = Gast. Grund.
M. Gaster, Stratificarea elementuluĭ latin în limba romînă, în Revista Tocilescu, I, Bucureştĭ, 1883. = Gast. Rev.
Karl Ernst Georges, Ausführliches lateinisch-deutsches Handwörterbuch, VII Auflage, Leipzig, 1879-1880,=Georges.
K. E. Georges, Lexikon der lateinischen Wortformen, Leipzig, 1890.
Georgios Akropolites, ediţiea Bonn.
Georgios Monachos, ediţiea Bonn.
Ilie Gherghel, Zur Frage der Urheimat der Rumänen, Wien, 1910.
Ilie Gherghel, Zur Nachricht des Raschid ad din Fadlallah über Bazaran bam und Kara Oulag, în Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, XXXV, anul 1912.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Gibbon, Geschichte des allmäligen Sinkens und endlichen Unterganges des römischen Weltreiches, deutsch von Iohann Sporschil, IV Auflage, Leipzig, 1862-1863.
J. Gilliéron, La faillite de l'étymologie phonétique, Neuveville, 1919.
J. Gilliéron, Pathologie et thérapeutique verbales, I, Neuveville, 1915.
J. Gilliéron, Pathologie et thérapeutique verbales, II, Neuveville, 1915.
G. Giuglea, Cuvinte şi Lucruri, Elemente vechi germane în orientul romanic, în Dacoromania II pag. 327-402 = Giuglea.
Glotta, Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache, Göttingen.
Glykas, ediţiea Bonn.
Pietro Gabriele Goidánich, L'origine e le forme della dittongazione romanza, Halle a. S. 1907, 5 Beiheft zur Zeitschrift für romanische Philologie.
E.G. Graff, Althochdeutscher Sprachschatz, Berlin, 1834-1846.
C. H. Grandgent, Introduzione allo studio del latino volgare, traduzione dall'inglese, Milano, 1914.
G. Gröber, Vulgärlateinische Substrate romanischer Wörter, în Wölfflin's Archiv I, 204 sqq., 539 sqq , II, 100 sqq., 276 sqq., 424 sqq., III, 138 sqq., 264 sqq., 507 sqq., IV, 116 sqq., 422 sqq., V, 125 sqq., 234 sqq., 453 sqq., VI, 117 sqq., 377 sqq., VII, 25 sqq.
Grundriss der romanischen Philologie, herausgegeben von Gustav Gröber, Strassburg, I ediţie 1888-1902, II ediţie (numaĭ volumul întîiŭ) 1904-1906. = Gröbers Grundriss.
Johann Georg von Hahn, Albanesische Studien, Jena, 1854.
B. P. Hasdeu, Arhiva istorică a Romîniei, Bucureştĭ, 1865 1867.
B. P. Hasdeu, Cine sînt Albanejiĭ? în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXIII, Memoriile secţiuniĭ literare.
B. P. Hasdeu, Cuvinte din bătrînĭ, Bucureştĭ, 1878-1879. = H. Cuv.
B. P. Hasdeu, Etymologicum magnum Romaniae, Bucureştĭ, 1886-1898. = H Et.
B. P. Hasdeu, Istoriea critică a Romînilor vol. I. Bucu.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

B. P. Hasdeu, Negru Vodă, un secol şi jumătate din începuturile statului Ţării Romîneşti, întroducere la tomul IV din Etymologicum Magnum, Bucureşti, 1898.
B. P. Hasdeu, Principiĭ de filologie comparativă ario-europee, Bucureşti, 1875. = H. Pr.
B. P. Hasdeu, Strat şi Substrat, la începutul tomuluĭ III din Etymologicum magnum, Bucureşti, 1893.
Robert Helbig, Die italienischen Elemente im Albanesischen, în Weigand's X Jahresbericht, pag. 1 sqq. = Helbig.
Herodotus, ed. Firmin Didot, Paris, 1887, prin C. Müller. = H.
Hesychius (din Alexandria), Λεξικόν, Hagenau, 1521.
Léon Heuzey, Le mont Olympe et L'Acarnanie, Paris, 1860.
Léon Heuzey, Mission archéologique de Macédoine, Paris, 1876.
Hierokles, Synekdemos. Ediţiea Bonn, la sfîrşitul luĭ Constantinus Porphyrogennetus volumul III.
Herman Hirt, Die Indogermanen, Strassburg, 1905-1907.
Herman Hirt, Gehören die Phryger und Thraker zu den satem- oder zu den centum-Sprachen? în Indogermanische Forschungen II.
Enea Hodoş, Poeziĭ poporale din Bănat, Caransebeş, 1892.
Alfred Holder, Altceltischer Sprachschatz, Leipzig, 1891-1913. = Holder.
C. Hopf, Geschichte Griechenlands vom Beginn des Mittelalters bis auf unsere Zeit. VI şi VII volum din Griechenland, geographisch, geschichtlich und kulturhistorisch, von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart, Separatausgabe aus der allgemeinen Encyklopädie der Wissenschaften und Künste von Ersch und Gruber, Leipzig, 1870. = Hopf I, II orĭ Hopf Geschichte Griechenlands VI, VII.
Paul Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprüche, Wien und Teschen, 1883.
Eudoxĭu Hurmuzaki, Fragmente zur Geschichte der Rumänen, Bucureştĭ, 1878.
V. Jagić, Wie lautete ѫ bei den alten Bulgaren, în Archiv für slavische Philologie, III, pag. 312 sqq.
Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig, herausgegeben von Gustav Weigand, 1–XXIX, Leipzig, 1894-1921. = Weigand's Jahresbericht orĭ Ja-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

L. Jelić, Das älteste kartographische Denkmal über die römische Provinz Dalmatien, în W. M. B. H. VII.=Jelić.
Otto Jespersen, Lehrbuch der Phonetik, Uebersetzung von Hermann Davidsen, Leipzig und Berlin, 1904.
C. Jireček, Die Heerstrasse von Belgrad nach Konstantinopel, Prag, 1877.
C. Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters, în Denkschriften der Akademie der Wissenschaften in Wien, philosophisch-historische Klasse, volumele 48, 49.
C. Jireček, Geschichte der Bulgaren, Prag, 1876.
C. Jireček, Geschichte der Serben, I, Gotha, 1911.
C. Jireček, Zum Namen Plovdin oder Plovdiv, în Archiv für slavische Philologie, XVI, pag. 596 sqq.
Joseph und Hermenegild Jireček, Entstehen christlicher Reiche im Gebiete des heutigen oesterreichischen Kaiserstaates, Wien, 1865.
Indogermanische Forschungen, Zeitschrift für indogermanische Sprach- und Altertumskunde, Strassburg, K. I. Trübner, şi cu începere dela volumul XXXIX Berlin und Leipzig, Walter de Gruyter et Comp.
Iohannes Lydus. ediţiea Bonn.
Norbert Jokl, Beiträge zur albanesischen Grammatik, în Indogermanische Forschungen, XXXVI, pag. 98 sqq. = Jokl Ind. XXXVI.
Norbert Jokl, Beiträge zur albanesischen Grammatik, în Indogermanische Forschungen, XXXVII, pag. 90 sqq. = Jokl Ind. XXXVII.
Norbert Jokl, Katun, zur Geschichte eines Balkanwortes, în Indogermanische Forschungen, XXXIII, pag. 420 sqq. = Jokl Ind.
Norbert Jokl, Linguistisch-kulturhistorische Untersuchungen aus dem Bereiche des Albanischen, Berlin und Leipzig, 1923 = Jokl Unt.
Norbert Jokl, Studien zur albanesischen Etymologie und Wortbildung, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumul 168. = Jokl.
Norbert Jokl, Vulgärlateinisches im Albanischen, în Zeitschrift für romanische Philologie, XLI, pag. 228 sqq. = Jokl Zeit.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Ion Ionescu, Agricultura romînă din județul Putna, Bucureștĭ, 1869.
Iorgu Iordan, Dialectele italiene de sud și limba romînă, în Arhiva Iașĭ anul 1923.
Iorgu Iordan, Diftongarea luĭ *e* și *o* accentuațĭ în pozițiile — *ă* și — *e*, Iașĭ, 1921.
Iorgu Iordan, Lateinisches *cĭ* and *tĭ* im Süditalienischen, în Zeitschrift für romanische Philologie XLII.
Iordanis, ed. Mommsen în Monumenta Germaniae historica, Auctores antiquissimi, tom. V, pars I, Berlin, 1882. = Iordanis Get. (=Iordanis, De origine actibusque Getarum), Iordanis Rom. (= Iordanis, De origine actibusque gentis Romanorum).
N. Iorga, Despre Cantacuzinĭ, studiĭ istorice bazate în parte pe documentele inedite din arhiva D-luĭ G. Gr. Cantacuzino, Bucureștĭ, 1902.
N. Iorga, Documente romînești din arhivele Bistriței, Bucureștĭ, 1899-1900.
N. Iorga, Geschichte des rumänischen Volkes, Gotha, 1905.
N. Iorga, Histoire des Roumains de Transylvanie et de Hongrie, Bucarest, 1915.
N. Iorga, Istoriea literaturilor romanice în dezvoltarea și legăturile lor, Bucureștĭ, 1920.
N. Iorga, Istoriea Romînilor din peninsula balcanică, Bucureștĭ, 1919.
N. Iorga, Legăturile Romînilor cu Rușiĭ apusenĭ și cu teritoriul zis ucrainian, în Analele Academieĭ Române, seriea II, tom XXXVIII, Bucureștĭ, 1916.
P. Ispirescu, Legende saŭ basmele Romînilor, Bucureștĭ, 1882.
Istoriea Țăriĭ Romînești decînd aŭ descălecat Romîniĭ [autor anonim], în Magazinul istoric tomul IV.
Andreas Iszer, Walachisch-deutsches Wörterbuch, Kronstadt, 1850.
Jakob Jud, Recherches sur la genèse et la diffusion des accusatifs en -ain et en -on, Halle a. S. 1907.
Iulius Capitolinus, în H. A. (Scriptores historiae augustae).
Iulius Jung, Die romanischen Landschaften des römischen Reiches, Innsbruck, 1881.
Iulius Jung, Römer und Romanen in den Donauländern, II Auflage, Innsbruck, 1887.
Iustinus.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Ernst Kalinka, Antike Denkmäler in Bulgarien, Wien, 1906 (Schriften der Balkankommission, Antiquarische Abteilung, IV). = Kalinka.
Kalopathakes, De Thracia provincia romana, Berlin, 1893.
E. Kalužniacki, Zur Geschichte der bulgarischen Benennung der Stadt Philippopel, în Archiv für slavische Philologie, XVI, pag. 594 sqq.
Kantakuzenus (Iohannes), ediţiea Bonn.
N. Karamzin, Histoire de l'empire de Russie, traduite par St. Thomas et Jauffret, Paris, 1819.
Th. A. Kavalliotis, Πρωτοπειρία, în Fr. Miklosich, Rumunische Untersuchungen, I, zveite Abtheilung.
Kedrenus, ediţiea Bonn.
Kekavmenos, Strategikon, et incerti scriptoris de officiis regiis libellus, ediderunt B. Wassiliewsky, V. Jernstedt, Petropoli, 1896 (Zapiski istoriko-filologičeskago fakulteta imperatorskago S. Peterburgskago universiteta, častĭ XXXVIII).
Simonis de Kéza De originibus et gestis Hungarorum libri duo, ed. Iosephus Podhradczky, Budae, 1833.
H. Kiepert, Formae orbis antiqui, bearbeitet und herausgegeben von Richard Kiepert, Berlin, 1894 sqq.
Kinnamus, ediţiea Bonn.
Gustav Körting, Lateinisch romanisches Wörterbuch, III Ausgabe, Paderborn, 1907.
Paul Kretschmer, Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache, Göttingen, 1896.
Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie, herausgegeben von Karl Vollmöller, Erlangen.
Karl Krumbacher, Geschichte der byzantinischen Litteratur, München, 1891, în Iwan Müller's Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft IX_1.
Géza Kuun, Codex cumanicus, Budapest, 1880.
Géza Kuun, Relationum Hungarorum cum oriente gentibusque orientalis originis historia antiquissima, editio secunda. Claudiopoli, 1892.
R. Lenz, Beiträge zur Kenntnis des Amerikanospanischen, în Zeitschrift für romanische Philologie XVII, 188 sqq.
Leo Grammaticus, ediţiea Bonn.
Lexicon romînesc-latinesc-unguresc-nemtesc, care de maĭ multĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

autorĭ s-a lucrat, Buda, 1825 = Dicţionarul de Buda, Lexicon Buda.
W. M. Lindsay, Die lateinische Sprache, Uebersetzung von Hans Nohl, Leipzig, 1897.
Literaturblatt für germanische und romanische Philologie, Leipzig.
Sofronie Lĭuba şi Aurelie Iana, Topografiea satuluĭ şi hotaruluĭ Măidan, Caransebeş, 1895.
T. Livius.
Richard Löwe, Altgermanische Elemente der Balkansprachen, în Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, XXXIX, anul 1906, pag. 265 sqq.
Lucius, De regno Dalmatiae et Croatiae, Frankfurt, 1666, II ediţie în Schwandtner, Scriptores rerum hungaricarum, dalmaticarum, croaticarum et sclavonicarum veteres ac genuini, Vindobonae, 1746-1748, volumul III.
Magazinul istoric pentru Dacia, supt redacţiea luĭ A. Treb. Laurian şi Nicol. Bălcescu, Bucureştĭ, 1845-1847. = Magazinul istoric.
Petru Maĭor, Istoriea pentru începutul Romînilor în Dacia, II ediţie, Buda, 1834.
Tit Maiorescu, Critice, Bucureştĭ, 1874.
Malalas, ediţiea Bonn.
Marcellinus Comes, ed. Mommsen în Monumenta Germaniae historica, Auctores antiquissimi, tom. XI, pars I, Berlin, 1893.
S. Fl. Marian, Inmormîntarea la Romînĭ, Bucureştĭ, 1892.
S. Fl. Marian, Nunta la Romînĭ, Bucureştĭ, 1890.
S. Fl. Marian, Ornitologiea poporană romînă, Cernăuţĭ, 1883.
S. Fl. Marian, Sărbătorile la Romînĭ, Bucureştĭ, 1898-1901.
A. Meillet, Linguistique historique et linguistique générale, Paris, 1921.
Gustav Meyer, Albanesische Studien, I, Die Pluralbildungen der albanesischen Nomina, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumul 104. = M. Alb. I.
Gustav Meyer, Albanesische Studien, II, Die albanesischen Zahlwörter, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumul 107. = M. Alb. II.
Gustav Meyer, Albanesische Studien, III, Lautlehre der in-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dogermanischen Bestandtheile des Albanesischen, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumul 125.= M. Alb.

Gustav Meyer, Albanesische Studien, IV, Das griechisch-südrumänisch-albanesische Wortverzeichniss des Kavalliotis, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumul 132.=M. Alb. IV.

Gustav Meyer, Albanesische Studien, V, Beiträge zur Kenntniss der in Griechenland gesprochenen albanesischen Mundarten, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumul 134.=M. Alb. V.

Gustav Meyer, Die lateinischen Elemente im Albanesischen, în Gröber's Grundriss der romanischen Philologie, I, ediţiea I, Strassburg, 1888. = M. Lat.

Gustav Meyer, Etymologisches aus den Balkansprachen, în Indogermanische Forschungen, VI, pag. 104 sqq.=M. Ind. VI.

Gustav Meyer, Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache, Strassburg, 1891.=M. Wört.

Gustav Meyer, Kurzgefasste albanesische Grammatik, Leipzig, 1888.=M. G.

W. Meyer-Lübke, Altgermanische Elemente im Rumänischen? în Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, XXXIX, pag. 593 sqq.

W. Meyer-Lübke, Die lateinischen Elemente im Albanesischen, von Gustav Meyer, neubearbeitet von W. Meyer-Lübke, în Gröber 's Grundriss der romanischen Philologie, I, ediţiea II, Strassburg, 1904-1906.=M. L. Lat.

W. Meyer-Lübke, Die lateinische Sprache in den romanischen Ländern, în Grober's Grundriss der romanischen Philologie, I, prima ediţie pag. 351 sqq., a doŭa ediţie pag. 451 sqq.=Meyer-Lübke, Die lateinische Sprache.

W. Meyer-Lübke, Die romanischen Sprachen, în Die Kultur der Gegenwart, herausgegeben von Paul Hinneberg, Berlin un Leipzig, Verlag von B. G. Teubner, I, XI, I, anul 1909.

W. Meyer-Lübke, Einführung in das Studium der romanischen Sprachwissenschaft, II editie, Heidelberg, 1909.=

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

W. Meyer-Lübke, Grammatik der romanischen Sprachen, Leipzig, 1890-1902.
W. Meyer-Lübke, Italienische Grammatik, Leipzig, 1890.
W. Meyer-Lübke, Romanisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg, 1911-1920.
W. Meyer-Lübke, Rumänisch, Romanisch, Albanesisch, în Mitteilungen, pag. 1-42.=M. L. R. R. Alb.
W. Meyer-Lübke, Zentripetale Kräfte im Sprachleben, în Hauptfragen der Romanistik, Festschrift für Philipp August Becker, Heidelberg, 1922, pag. 126-154.
W. Meyer-Lübke, Zur Geschichte des *c* vor hellen Vokalen, în Bausteine zur romanischen Philologie, pag. 313 sqq.
W. Meyer Lübke, Zur Geschichte des Infinitivs im Rumänischen, în Romanische Abhandlungen Adolf Tobler dargebracht, Halle a. S 1895.
Ştefan Mihăileanu, Dicţionar macedoromîn, Bucureştĭ, 1901.
Franz Miklosich, Albanische Forschungen, Wien, 1870-1871, în Denkschriften der Akademie der Wissenschaften in Wien, philosophisch-historische Klasse, volumele XIX, XX.
Franz Miklosich, Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumele 98, 99, 100, 101, 102, anii 1881-1883. = Mikl. B.
Franz Miklosich, Die slavischen Elemente im Rumunischen, în Denkschriften der Akademie der Wissenschaften in Wien, philosophisch-historische Klasse, volumul XII, anul 1862.=Mikl. Slav.
Franz Miklosich, Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen, în Denkschriften der Akademie der Wissenschaften in Wien, philosophisch-historische Klasse, volumele XXI, XXIII.
Franz Miklosich, Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, Vindobonae, 1862-1865.
Franz Miklosich, Rumunische Untersuchungen, I, Istro- und Macedorumunische Sprachdenkmäler, în Denkschriften der Akademie der Wissenschaften in Wien, philosophisch historische Klasse, volumul XXXII.
Franz Miklosich, Ueber die Wanderungen der Rumunen in den dalmatinischen Alpen und den Karpaten, în Denk-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

schriften der Akademie der Wissenschaften in Wien, philosophisch-historische Klasse, volumul XXX.
Franz Miklosich, Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen, II Ausgabe, Wien, 1879-1883.
Lj. Miletič, Das Ostbulgarische, Wien, 1903 (Schriften der Balkankommission, linguistische Abtheilung, II).
Mitteilungen des rumänischen Instituts an der Universität Wien, herausgegeben von W. Meyer-Lübke, I Band, Heidelberg, 1914.= Mitteilungen.
G. Mohl, Introduction à la chronologie du latin vulgaire, Paris, 1899.
Th. Mommsen, Römische Geschichte, volumele I, II a patra ediție, Berlin, 1865, volumul III a treĭa ediție, Berlin, 1861, volumul V a cincea ediție, Berlin, 1904.
Victor Motogna, Articole și documente, contribuții la istoriea Romînilor din veacurile XIII-XVI, Cluj, 1923.
K. Müllenhoff, Donau, Dunavz, Dunaj, în Archiv für slavische Philologie, I, pag. 290 sqq.
Iacob Negruzzi, Scrieri complecte, București, 1894-1897.
D. Nemanić, Čakavisch-kroatische Studien, Erste Studie, Accentlehre, I, II, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumele 104, 105, 108.=Nemanić.
Nestor, Chronica, textum russico slovenicum, edidit Fr. Miklosich, Vindobonae, 1860.
Nestor, Russische Annalen in ihrer slavonischen Grundsprache, verglichen, übersetzt und erklärt, von August Ludwig Schlözer, Göttingen, 1802-1809.
L. Niederle, Ein Beitrag zur Geschiche der südslavischen Wanderungen, in Archiv für slavische Philologie XXV.
Nikephoros Gregoras, ediția Bonn.
Nikephoros Patriarches (Constantinopolitanus), ediția Bonn.
Niketas Akominatos Choniates, ediția Bonn.
Franz Baron Nopcsa, Beiträge zur Urgeschichte und Ethnologie Nordalbaniens, în W. M. B. H. XII. = Nopcsa M.
Franz Baron Nopcsa, Die Albaner, în Urania, Wochenschrift für Volksbildung, Wien, anul 1913.= Nopcsa U.
Franz Baron Nopcsa, Sind die heutigen Albanesen die Nachkommen der alten Illyrier? în Zeitschrift für Ethnologie, Berlin, anul 1911. = Nopcsa Z.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Franz Baron Nopcsa, Thrakisch-albanische Parallelen, în Anthropos, Revue internationale d'ethnologie et de linguistique, St. Gabriel-Mödling bei Wien, anul 1913. = Nopcsa A.

Franz Baron Nopcsa, Zu Fischer's Albanerforschung, în Korrespondenzblatt der deutschen Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Verlag von Friedr. Vieweg und Sohn in Braunschweig, Jahrgang XLV, Mai 1914.= Nopcsa K.

Vatroslav Oblak, Eine Bemerkung zur ältesten südslavischen Geschichte, în Archiv für slavische Philologie, XVIII, pag. 228 sqq.

Vatroslav Oblak, Macedonische Studien, Die slavischen Dialekte des südlichen und nordwestlichen Macedoniens, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumul 134.

D. Onciul, Din istoriea Romînieĭ, Bucureşti, 1914 (Extras din Călăuza oficială a expoziţiunii generale romîne 1906).

D. Onciul, Les phases du développement historique du peuple et de l'état roumain, în Bulletin de la section historique de l'Académie roumaine, Janvier-Juin 1921.

D. Onciul, Originile principatelor romîne, Bucureşti, 1899.

D. Onciul, Romînii în Dacia traiană până la întemeerea principatelor, Bucureştĭ, 1902 (Din Enciclopediea romînă publicată de Diaconovich, Sibiiŭ, volumul III).

D. Onciul, Teoriea luĭ Roesler, Studiĭ asupra stăruinţii Romînilor în Dacia traiană, de A. D. Xenopol. Dare de seamă critică, în Convorbirĭ Literare XIX, anul 1885.

D. Onciul, Tradiţiea istorică în chestiunea originilor romîne, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXIX, Memoriile secţiunii istorice.

Orosius, în Migne Patrologia latina XXXI.

Hermann Osthoff und Karl Brugmann, Morphologische Untersuchungen auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen, I Theil, Leipzig, 1878.

Ovidius.

Pachymeres, ediţiea Bonn.

Tudor Pamfile, Industriea casnică la Romînĭ, Bucureştĭ, 1910.

Tudor Pamfile, Sărbătorile de vară la Romînĭ, Bucureşti, 1910.

Zach. C. Panţu, Plantele cunoscute de poporul romîn, Bucureştĭ, 1906.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

A. Papadopol Calimah, Pedaniu Dioscoride şi Luciu Apuleiu, în Analele Academieĭ Romîne, seriea I, tomul XI.
Per. Papahagi, Basme aromîne, Bucureştĭ, 1905. = P. B.
Per. Papahagi, Din literatura poporană a Aromînilor, volumul I, Bucureştĭ, 1900.
Per. Papahagi, Megleno-Romînĭĭ, partea I, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXV, Memoriile secţiuniĭ literare.
Per. Papahagi, Megleno-Romînĭĭ, partea II, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXV, Memoriile secţiuniĭ literare.= P. M.
Per. Papahagi, Notiţe etimologice, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXIX, Memoriile secţiunii literare.= Pap. et.
Per. Papahagi, Parallele Ausdrücke und Redensarten im Rumänischen, Albanesischen, Neugriechischen und Bulgarischen, în Weigand's XIV Jahresbericht, pag. 113 sqq.
Per. Papahagi, Romînĭĭ din Meglenia, Bucureştĭ, 1900.
Per. Papahagi, Rumänische Etymologien, în Weigand's XII Jahresbericht, pag. 101 sqq.= Pap. Jahr.
Per. Papahagi, Scriitorĭ aromînĭ în secolul XVIII, Bucureştĭ, 1909.
G. Pascu, Despre cimilituri, I, Iaşi, 1909.
G. Pascu, Etimologiĭ romîneştĭ, Iaşi, 1910.
G. Pascu, Lateinische Elemente im Rumänischen, în Archivum romanicum anul 1922 pag. 254-279.
G. Pascu, Sufixele romîneştĭ, Bucureştĭ, 1916.=Pascu Sufixe.
Franz Passow, Handwörterbuch der griechischen Sprache, V Auflage, Leipzig, 1841-1857.
Patrologiae cursus completus omnium sanctorum patrum, doctorum scriptorumque ecclesiasticorum graecorum, qui ab aevo apostolico ad concilii florentini tempora floruerunt, ed. Migne, Paris, 1857-1904. = Migne, Patrologia graeca.
Patrologiae cursus completus omnium sanctorum patrum, doctorum scriptorumque ecclesiasticorum latinorum, qui ab aevo apostolico ad usque Innocentii III tempora floruerunt, ed. Migne, Paris, 1844-1864. = Migne, Patrologia latina.
Karl Patsch, Archäologisch-epigraphische Untersuchungen zur Geschichte der römischen Provinz Dalmatien, în

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

W. M. B. H. volumele IV, V, VI, VII, VIII, IX, XI, XII.= Patsch.
C. Pauli, Altitalische Forschungen, Leipzig, 1886-1894.
Pauly's Realencyclopädie, Stuttgart, 1842-1864.
Pauly's Realencyclopädie, neue Bearbeitung von Georg Wissowa, Stuttgart, 1894-1909 (Necomplect).
V. Pârvan, Castrul dela Poĭana şi drumul roman prin Moldova de jos, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXXVI, Memoriile secţiuniĭ istorice.
V. Pârvan, Cetatea Tropaeum, în Buletinul comisiuniĭ monumentelor istorice, anul 1911, pag. 1 sqq., 163 sqq.
V. Pârvan, Cetatea Ulmetum, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomurile XXXIV, XXXVI, XXXVII, Memoriile secţiuniĭ istorice.= Pârvan Ulmetum.
V. Pârvan, Consideraţiuni asupra unor nume de rîuri dacoscitice, în Analele Academieĭ Romîne, Memoriile secţiuniĭ istorice, seriea III, tomul I.
V. Pârvan, Contribuţiĭ epigrafice la istoriea creştinismuluĭ dacoroman, Bucureştĭ, 1911.
V. Pârvan, Descoperiri noŭă în Scythia Minor, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXXV, Memoriile secţiuniĭ istorice.
V. Pârvan, Die Nationalität der Kaufleute im römischen Kaiserreiche, Breslau, 1909.
V. Pârvan, Gerusia din Callatis, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXXIX, Memoriile secţiuniĭ istorice.
V. Pârvan, Histria, IV, Inscripţiĭ găsite în 1914 şi 1915, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXXVIII, Memoriile secţiuniĭ istorice.
V. Pârvan, Salsovia, Bucureştĭ, 1906.
V. Pârvan, Ştiri noŭă din Dacia Malvensis, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXXVI, Memoriile secţiuniĭ istorice.
V. Pârvan, Zidul cetăţiĭ Tomi, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXXVII, Memoriile secţiuniĭ istorice.
Holger Pedersen, Albanesisch, în Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie. = Ped. Krit.
Holger Pedersen, Albanesische Texte mit Glossar, Leipżig,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

1895, în Abhandlungen der philologisch-historischen Klasse der sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften, volumul XV.= Ped.

Holger Pedersen, Das indogermanische *s* im Slavischen, în Indogermanische Forschungen, V, pag. 33 sqq.= Ped. Ind. V.

Holger Pedersen, Die albanesischen *l*- Laute, în Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, XXXIII, pag. 535 sqq.= Ped. Zeit. XXXIII.

Holger Pedersen, Die Gutturale im Albanesischen, în Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung XXXVI, pag. 277 sqq.= Ped. Zeit. XXXVI.

J. Peisker, Die Abkunft der Rumänen, în Zeitschrift des historischen Vereines für Steiermark, XV Jahrgang, 1-4 Heft, Graz, 1917, pag. 160-205.

Dr. Pekmezi, Grammatik der albanesischen Sprache, Wien, 1908,=Pek.

Petronius, Cena Trimalchionis, ed. Friedlaender, Leipzig, 1891.

E. Philipon, Les accusatifs en - on et en - ain, în Romania XXXI, pag. 201 sqq.

Demetrios Philippides, Ἱστορία τῆς Ρουμουνίας, tomul I (alte tomuri n-aŭ apărut), Leipzig, 1816.

Dionysios Photinos, Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, τὰ νῦν Τρανσιλβανίας, Βλαχίας καὶ Μολδαυίας, ἐν Βιέννῃ, 1818.

Phrantzes, ediţiea Bonn.

Jos. Lad. Pič, Ueber die Abstammung der Rumänen, Leipzig, 1880.

Eugène Pittard, Popoarele din peninsula Balcanilor, în Buletinul societăţii regale romîne de geografie, XXXVII (aniĭ 1916-1918), Bucureştĭ 1919, pag. 241-269 (Reproducere din Revue générale des sciences pures et appliquées, tome XXV, Paris, 1915).

Plautus, ediţiea Ritschl, Leipzig, 1884-1894.

Plinius, Naturalis historia, ed Lemaire, Paris, 1828 sqq.= Pl. N. H.

Plutarchus.

Polybius, ed. Firmin Didot, Paris, 1880. = P.

Raoul de Pontbriant, Dicţionar romîno-francez, Bucureştĭ, 1862.

Ion Pop Reteganul, Poveştĭ ardeleneştĭ, Braşov, 1888.

Iosif Popovicĭ, Dialectele romîne din Istria, I, Referinţele sociale si gramatica. Halle a. S. 1914.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Iosif Popovicĭ, Dialectele romîne din Istria, II, Texte şi glosar, Halle a. S. 1909.= P. I.
Iosif Popovicĭ, Die Dialekte der Muntenĭ und Pădurenĭ im Hunyader Komitat, Halle a. S. 1905.
Iosif Popovicĭ, Fiziologiea vocalelor romîneştĭ *ă* şi *î*, Cluj, 1921.
Pouqueville, Voyage de la Grèce, Paris, 1820-1822.
Priscianus, în Grammatici latini ed. Keil.
Priscus, ediţiea Bonn.
Procopius (din Caesarea Palestineĭ), ediţiea Bonn.
Psaltirea şcheiană, ediţiea Academieĭ Romîne (prin I. Bianu), Bucureştĭ, 1889; ediţiea comisiuniĭ istorice a Romînieĭ (prin I. A. Candrea), Bucureştĭ, 1916.
Michael Psellos, Ἐκατοντατετηρὶς βυζαντίνης ἱστορίας, în Sathas Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, tomul IV, Athena, 1874.
Ptolemaei (Claudii) Geographia, Tabulae a C. Mullero instructae, Paris, 1901.= Ptolemaei Tabulae.
Ptolemaeus (Claudius), ed. Nobbe, Leipzig, 1881.= Pt.
Sextil Puşcarĭu, Der lu-Genitiv im Rumänischen, în Zeitschrift für romanische Philologie, XLI, pag. 76 sqq.
Sextil Puşcarĭu, Die rumänischen Diminutivsuffixe, în Weigand's VIII Jahresbericht, 86 sqq.
Sextil Puşcarĭu, Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache, I, Lateinisches Element, Heidelberg, 1905.
Sextil Puşcarĭu, Lateinisches *tĭ* und *kĭ* im Rumänischen, Italienischen und Sardischen, în Weigand's XI Jahresbericht, pag. 1 sqq.
Sextil Puşcarĭu, Locul limbiĭ romîne între limbile romanice, Bucureştĭ, 1920, discurs de recepţiune la Academia Romînă.
Sextil Puşcarĭu, Studiĭ istroromîne, I, Texte, în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXVIII, Memoriile secţiuniĭ literare.= S. P.
Sextil Puşcarĭu, Zur Rekonstruktion des Urrumänischen, în 26 Beiheft zur Zeitschrift für romanische Philologie, Halle a. S. 1910.
Ravennatis anonymi cosmographia et Guidonis geographica, ediderunt Pinder et Parthey, Berlin, 1860.= Geograful Ravennas.
Rădulescu-Codin, O seamă de cuvinte din Muscel, Cîmpulung, 1901.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

C. Rădulescu-Codin şi D. Mihalache, Sărbătorile poporului, Bucureşti, 1909.
James W. Redhouse, A turkish and english Lexicon, Constantinople, 1890.
Ladislau Réthy, Dezlegarea chestiunii originii Romînilor, traducere din limba ungară de Ioan Costa, Budapesta, 1896.
Revista critică-literară, director Aron Densuşianu, Iaşi, 1893-1897.
Revista Nouă, director B. P. Hasdeu, Bucureşti, 1887-1895.
Revista pentru istorie, archeologie şi filologie, sub direcţiunea lui Gr. G. Tocilescu, Bucureşti, 1883 sqq. = Revista Tocilescu.
Revue de dialectologie romane, Bruxelles, apoi Hamburg, anii 1909-1914.
El. Richter, Beiträge zur Landeskunde Bosniens und der Herzegovina, în W. M. B. H., X.
Elise Richter, Der innere Zusammenhang in der Entwicklung der romanischen Sprachen, în 27 Beiheft zur Zeitschrift für romanische Philologie, Halle a. S. 1911.
Robert Roesler, Romänische Studien, Leipzig, 1871.
Romania, recueil trimestriel consacré à l'étude des langues et des littératures romanes, Paris, Emile Bouillon, apoi, cu începere dela anul 1906, Honoré Champion.
Radu Rosetti, Despre Unguri şi episcopiile catolice din Moldova, în Analele Academiei Romîne, serica II, tomul XXVII, Memoriile secţiunii istorice
Radu Rosetti, Invaziunile Slavilor în peninsula balcanică şi formaţiunea naţionalităţii romîne, în Revista Nouă, anul 1889.
L'abbé Rousselot, Principes de phonétique expérimentale, Paris-Leipzig, 1897-1908.
D. Russo, Elenismul în Romînia, Bucureşti, 1912.
Gust. Rydberg, Zur Geschichte des französischen a, Upsala, 1896-1898.
Samy Bey Fraschery, Dictionnaire français-turc, Constantinople, 1905.
Sancti Demetrii martyris acta, în Migne Patrologia graeca, tomul 116.
Kr. Sandfeld-Jensen, Der Schwund des Infinitivs im Rumänischen, în Weigand's IX. Jahresbericht, pag. 75 sqq.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Kr. Sandfeld-Jensen, Die Konjunktion *de* im Rumänischen, în Zeitschrift für romanische Philologie, XXVIII, pag. 11 sqq. = Sand. Zeit.

Kr. Sandfeld-Jensen, Die nichtlateinischen Bestandtheile im Rumänischen, în Gröber's Grundriss der romanischen Philologie, I, ediţiea II. = Sand. Grund.

Ferdinand de Saussure, Cours de linguistique générale, II ed., Paris, 1922.

V. Săghinescu, Scrutare dicţionarului universal al limbiĭ romîne de Lazăr Şăĭneanu, Iaşĭ, 1898.

V. Săghinescu, Vocabular romînesc, Iaşĭ, 1901.

Paul Joseph Schafarik, Slavische Alterthümer, deutsch von Mosig von Aehrenfeld, Leipzig, 1843-1844.

M. Schönfeld, Wörterbuch der altgermanischen Personen- und Völkernamen, Heidelberg, 1911. = Schönfeld.

Hugo Schuchardt, Vokalismus des Vulgärlateins, Leipzig, 1866-1868. = Schuch. Vok.

Friedrich Schürr, Zur rumänischen Lautlehre, în Mitteilungen, pag. 43 sqq.

Scriptor incertus, Chronographica narratio, complectens ea quae tempore Leonis filii Bardae Armeni contigerunt ediţiea Bonn.

Scriptores historiae augustae, recensuit Hermannus Peter Lipsiae, 1884. = H. A.

Emil Seelmann, Die Aussprache des Latein, Heilbronn, 1885

Elena Sevastos, Cîntece moldoveneştĭ, Iaşĭ, 1888

Eduard Sievers, Grundzüge der Phonetik, III Auflage, Leipzig, 1885.

Skylax, Periplus, în Geographi graeci mînores ed. Firmin Didot, Paris, 1882.

Skylitzes (Johannes), ediţiea Bonn.

I. Slavicĭ, Nuvele, Bucureştĭ, 1892-1896.

Slavisch-rumänisches Psalterbruchstück, herausgegeben von C. Găluşcă, Halle a. S. 1913. = Psaltirea slavo-romîna.

A. Sobolevskij, Einige Hypothesen über die Sprache der Scythen und Sarmaten, în Archiv für slavische Philologie, XXVII, pag. 240 sqq.

Felix Solmsen, Thrakisch-phrygisches, în Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, XXXIV, pag. 68 sqq.

Felix Solmsen, Zum Phrygischen, în Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, XXXIV, pag. 36 sqq.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

L. Spitzer, Albanesische Etymologien, în Mitteilungen, pag. 318 sqq. = Spitzer.
L. Spitzer, Albanisches, în Indogermanische Forschungen, XXXIX, pag. 105 sqq.
L Spitzer, Zu den linguistischen Beziehungen der Albanesen und Rumänen, în Mitteilungen, pag. 292 sqq.
Stephanus Byzantinus, Leipzig, 1825.
Strabon, ed. Firmin Didot, Paris, 1853-1877, prin C. Müller. = S.
H. Suchier, Chlotars des II Sachsenkrieg und die Anfänge des französischen Volksepos, în Zeitschrift für romanische Philologie XVIII, pag. 175 sqq.
Suetonius.
Franz Joseph Sulzer, Geschichte des transalpinischen Daciens, Wien, 1781-1782.
Simeon Magister, ediţiea Bonn.
Lazăr Şăineanu, Dicţionar universal al limbiĭ romîne, Craĭova, 1896.
Lazăr Şăineanu, Elementele turceştĭ în limba romînă, în Revista Tocilescu IV.
Lazăr Şăineanu. Incercare asupra semasiologieĭ limbiĭ romîne, în Revista Tocilescu VI.= Şaĭn.
Şezătoarea, revistă pentru literatură şi tradiţiunĭ populare, director Artur Goroveĭ, Fălticenĭ, 1892 sqq.
G. Şincaĭ, Hronica Romînilor, Iaşĭ, 1853-1854.
Tabula peutingeriana, ed. Konrad Miller, Ravensburg, 1888.
Tacitus.
O. Tafrali, Thessalonique dès origines au XIV siècle, Paris, 1919.
D. M. Teodorescu, Monumente inedite din Tomi, în Buletinul comisiuniĭ monumentelor istorice, anul 1914, pag. 180 sqq., anul 1915, pag. 6 sqq.
W. S. Teuffel, Geschichte der römischen Literatur, neu bearbeitet von Ludwig Schwabe, V Auflage, Leipzig, 1890.
Theophanes Confessor, ediţiea Bonn.
Theophanes continuatus, ediţiea Bonn.
Theophylaktus Simokattes, ediţiea Bonn.
Ph. Thielmann, Habere mit dem Infinitiv und die Entstehung des romanischen Futurums, în Wölfflin's Archiv II, 48 sqq., 157 sqq.
Thukydides.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Albert Thumb, Altgriechische Elemente des Albanesischen, în Indogermanische Forschungen, XXVI, pag. 1 sqq
Albert Thumb, Handbuch der neugriechischen Volkssprache, II Auflage, Strassburg, 1910.
Iohann Thunmann, Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker, Leipzig, 1774.
H. Tiktin, Der Konsonantismus des Rumänischen, în Zeitschrift für romanische Philologie XXIV.
H. Tiktin, Der Vokalismus des Rumänischen, în Zeitschrift für romanische Philologie X, XI, XII.
H. Tiktin, Gramatica romînă, I, Etimologiea, Iaşi, 1892.
H. Tiktin, Rumänisch-deutsches Wörterbuch, Bucureşt, 1895—1915.
H. Tiktin, Studien zur rumänischen Philologie, I Theil, Leipzig, 1884.
Gr. Tocilescu, Dacia înainte de Romanĭ, Bucureştĭ, 1880, în Analele Academieĭ Romîne, seriea I, tomul X.
Gr. Tocilescu, Manual de istoriea romînă, Bucureştĭ, 1886
Gr. Tocilescu, Monumentele epigrafice şi sculpturale ale muzeuluı national de antichităţĭ, Bucureştı, 1902-1908
W. Tomaschek, Die alten Thraker, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumele 128, 130, 131. = Tomaschek.
W. Tomaschek, Die Gothen in Taurien, Wien, 1881.
W. Tomaschek, Ueber Brumalia und Rosalia, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, volumul 60.
W. Tomaschek, Zur Kunde der Haemus-Halbinsel, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse dei Akademie der Wissenschaften in Wien, volumul 99.
Trebellius Pollio, în H. A. (Scriptores historiae augustae).
Karl Treimer, Albanisch und Rumänisch, în Zeitschrift für romanische Philologie, XXXVIII, pag. 385 sqq.= Treimer Zeit.
Karl Treimer, Beiträge zur albanischen Sprachgeschichte, în Mitteilungen, pag. 336 sqq.= Treimer.
Karl Treimer, Der albanische Nationalname, în Indogermanische Forschungen, XXXV, pag. 135 sqq. = Treimer Ind. XXXV.
Tunusli, Ἱστορία τῆς Βλαχίας πολιτικὴ καὶ γεωγραφικὴ ἀπο τῆς ἀρχαιο-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

τάτης αὐτῆς καταστάσεως ἕως τοῦ 1774 ἔτους, ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας, 1806.

A. Vasiliu, Cîntece, urăturĭ şi bocete de ale popornluĭ, Bucureştĭ, 1909.

Max Vasmer, Studien zur albanesischen Wortforschung, I, în Acta et commentationes universitatis dorpatensis, B, Humaniora, I, Tartu (Dorpat), 1921, pag. 3-65.= Vasmer.

Vechile cronicĭ moldoveneştĭ până la Ureche, texte slave cu studĭu, traduceri şi note de Ioan Bogdan, Bucureştĭ, 1891.

Viaţa romînească, revistă, Iaşi.

Alexĭu Vicĭu, Glosar de cuvinte dialectale din graĭul viŭ al poporuluĭ romîn din Ardeal, în Analele Academieĭ Romîne, serica II, tomul XXIX, Memoriile secţiuniĭ literare.= Vicĭu.

Geoffroy de Villehardouin, ed. Ducange, Paris, 1657.

Vincentii de Vit, Totius latinitatis onomasticon, Prati, 1860-1887 (Anexă la dicţionarul latinesc al luĭ Forcellini).

Alois Walde, Lateinisches etymologisches Wörterbuch, II Auflage, Heidelberg, 1910.

Eduard Wechssler, Giebt es Lautgesetze? în Forschungen zur romanischen Philologie, Festgabe für H. Suchier, Halle a. S., 1900, pag. 349 sqq.

Stanislaus Wędkiewicz, Zur Charakteristik der rumänischen Lehnwörter im Westslavischen, în Mitteilungen, pag. 262 sqq.

Gustav Weigand, Albanesische Grammatik im südgegischen Dialekt, Leipzig, 1913.

Gustav Weigand, Die Aromunen, Leipzig, 1894-1895.

Gustav Weigand, Die Bildung des Imperfecti Futuri (Konditionalis, Optativi) im Rumänischen, în III Jahresbericht pag. 139 sqq.

Gustav Weigand, Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens, Leipzig, 1904.

Gustav Weigand, Die Sprache der Olympo-Walachen, Leipzig, 1888.= Weigand Olymp.

Gustav Weigand, Istrisches, în Weigand's I Jahresbericht, pag. 122 sqq.= W.

Gustav Weigand, Linguistischer Atlas des dakorumänischen Sprachgebietes, Leipzig, 1909.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Gustav Weigand, Vlacho-Meglen, Leipzig, 1892.= Weigand Meglen.
Fritz Werner, Die Latinität der Getica des Iordanis, Halle a. S. 1908.
Ernst Windisch, Keltische Sprache, în Gröber's Grundriss, I, ediţiea I pag. 283 sqq., ed. II pag. 371 sqq.
Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina, Wien, 1893 sqq.= W. M. B. H.
Wilhelm Wundt, Völkerpsychologie, Eine Untersuchung der Entwicklungsgesetze von Sprache, Mythus und Sitte. Erster Band, Die Sprache, erster Theil, Leipzig, 1900. Zweiter Band, Die Sprache, zweiter Theil, vierte Auflage, Stuttgart, 1922.
Xenophon.
A. D. Xenopol, Istoriea Romînilor, Iaşi, 1888-1893.
A. D. Xenopol, Teoriea luĭ Roesler, Studiĭ asupra stăruinţiĭ Romînilor în Dacia traĭană, în Revista Tocilescu volumele I, II, III, IV. În ediţie a parte, Iaşi, 1884.
Zeitschrift für romanische Philologie, Halle a. S, Max Niemeyer.
Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen, Gütersloh, C. Bertelsmann.
Jules Théodore Zenker, Dictionnaire turc-arabe-persan, Leipzig, 1866-1876.
Zonaras, Chronicon, în Migne Patrologia graeca, volumele 134, 135.
Zosimus, ediţiea Bonn.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ORIGINEA ROMÎNILOR

PARTEA I.

CE SPUN IZVOARELE ISTORICE

CAPITOLUL I.

§ 1. Cît de departe ajunsese romanizarea peninsulei balcanice? La prima videre abundanţa numelor romane în oştirile din răsărit, numărul mare al împăraţilor de origine balcanică şi faptul că limba latină era limba oficială a imperiului de răsărit până la începutul secolului VII ar indica o pătrundere a limbii şi culturii romane peste toată peninsula, exceptîndu-se doar numai teritoriul vechiŭ grecesc al Poloponesului şi Helladei şi oraşele greceştĭ depe coastele peninsulei. La anul 1868 Tomaschek în Brumalia und Rosalia, pag. 398 a exprimat acest punct de videre: „Imperiul roman de răsărit prezintă pân la Iustinianus şi Mauricius atît de mult caracterul roman în toate privinţile, încît, cu excepţie de Hellada propriu zisă, limba greacă se mai întrebuinţa numai de învăţaţi, prin oraşele greceştĭ, mai ales depe coastă, şi la curte". Cu mult mai tîrziŭ, la 1893, Tomaschek a susţinut acelaş lucru, de astă dată cu argumente, Die alten Thraker, I, pag. 78: „In imperiul roman de răsărit armata din Europa era compusă mai ales din Thracĭ. Impăratul Marcianus, contemporanul luĭ Attila, era un Thrac; succesorul săŭ, Leo Î (457-474), era numit ὁ Βησσος (Malala p. 368). Impăratul Anastasius, un Illyr, a trimes (492) contra Isaurilor rebelĭ generalĭ μετὰ πλήθους Σκυθων καὶ γοτθικῆς καὶ βεσσικῆς χειρός (Malala p. 393), şi mai tîrziŭ (502) contra Perşilor στρατιὰν Γότθων τε καὶ Βεσσῶν καὶ ἑτέρων θρακίων ἐθνῶν. Sub Dardanul Iustinian I întîlnim printre militarĭ necontenit Thracĭ şi Bessĭ, şi Procopius ni dă cele din

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

urmă exemple de nume personale curat besse, de pildă Κουτίλας, Μαρκέντιος, (anul 539) Βουρκέντιος Ρωμαίων τις, Βεσσος γένος. Sub Mauricius însă toți șefii poartă nume romane, de pildă Priscus, Castus, Martinus, Commentiolus, Salvianus, macarcă împăratul însuș era «primus ex Graecorum genere (Paulus Diaconus III, 15) care se suise pe tron. Intreaga organizație a statului din imperiul de răsărit purta încă cu totul caracterul roman în drept și judecată, în armată si în instituțiile bisericii. Intîiaș dată cu începere dela Heraclius ese la iveală caracterul grecesc. Sub Iustinian doar a scris gramaticul Priscianus ale sale Institutiones grammaticae, a redactat Trebonianus renumitele Digesta (530-533), și castele noŭ cladite aŭ primit nume romane! Incercase el, nu-ĭ vorbă, Cappadocul Ioannes pela 540 să introducă limba greceasca în serviciile publice, dar fără succes, anume, cum observă Ioannes Lydus (De magistratibus III, 68), διὰ το τους της Εὐρωπης οἰκήτορας τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ, cela ce e o probă decizivă contra tuturor acelora care socot că provincialii Thraci ar fi vorbit grecește *). In Rhodope și în Haemus

*) Tomaschek nu spune lucrul exact. In realitate faptul povestit de Ioan Lydus este următorul. 'Cel dintîiu magistrat care a introdus limba greacă în actele publice a fost Cyrus Aegyptius, praefectus urbis și în aceiaș vreme praefectus praetorio pe vremea lui Theodosius II [împărat 408-450]', Lydus De magistratibus ed. Bonn pag. 178, 235. Cyrus Aegyptius a fost consul în anul 441, praefectus urbis și în aceiaș vreme praefectus praetorio trebue să fi fost, deci, înainte de anul 441. 'Inovația lui Cyrus a prins pentru restul împărăției, afară de Europa, și din cauza aceasta afacerile au început să meargă rău'. Lydus ibidem pag. 261-262. 'In Europa inovația lui Cyrus n-a putut prinde din cauză că „locuitorii dintr-însa, macarcă erau Greci ceĭ maĭ mulți, vorbiau însă latinește, mai ales funcționarii publici" (τὰ δὲ περὶ την Εὐρωπην πραττόμενα πάντα τὴν ἀρχαιότητα διεφύλαξεν ἐξ ἀνάγκης διὰ το τους αὐτης οἰκήτορας, καίπερ Ἕλληνας ἐκ του πλείονος ὄντας, τῇ των Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ, καὶ μάλιστα τοὺς δημοσιεύοντας)'. Lydus ibidem pag. 262. 'Ioan Cappadox însă, ca praefectus praetorio [pela anul 540], a scos limba latină și din oficiile părților europene ale imperiului, în felul acela că toate serviciile funcționarilor publici le făcea prin oamenii lui de casă (διὰ των οἰκείων), pentruca veniturile, pe care funcționarii le aveau dela înpricinați, să le incaseze el, și fiindcă aceștĭ agenți aĭ lui erau necunoscătoriĭ de chipul, de formele legale, în care trebuĭau redactate actele respective, apoi redactarea acestora și rezolvarea chestiunilor se făcea „cum se întîmpla, în stil de babă și trivial" (ὡς ἔτυχεν, εἰς γραῶδη τινὰ κα.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

se auzia încă până la Heraclius în toate părţile lingua rustica romanisca. Un exemplu tipic pentru aceasta ni-l oferă cunoscutele vorbe torna, retorna, fratre, pe care le-a strigat la 587 un soldat camaraduluĭ săŭ, pecînd fugĭaŭ [falş!] printr-o trecătoare din Haemus. Soldaţiĭ de rînd şi ceĭ de la bagaje eraŭ oamenĭ de origine bessă; compară Laurentius Lydus [acelaş cu Ioannes Lydus!] (De magistratibus 1, 47): Romaniĭ numesc τίρωνας τοὺς ταπεινούς, ὁποίους εἶναι συμβαίνει καθ'ἡμᾶς τοὺς λεγομένους Βέσσους, οὓς Ἀρριανὸς ἐν τοῖς περὶ Ἀλεξάνδρου προσηγόρευσε Τριβαλλούς. Cu mîndrie însă aceştĭ Bessĭ îşĭ ziceaŭ Romanĭ, aşa cum îşĭ zic descendenţiĭ lor de astăzĭ, Vlahiĭ".

§ 2. Lista de nume de împăraţĭ originarĭ din răsăritul Europeĭ şi de nume romane ale militarilor din oştirea bizantină până la începutul secoluluĭ VII este maĭ bogată cu mult decît s-ar părea din schiţa luĭ Tomaschek. Ceĭ maĭ vrednicĭ împăraţĭ, începînd dela Maximinus, aŭ fost de origine orĭ thracă orĭ illyră orĭ în general indigenă (dar negreacă) din răsăritul Europeĭ: Maximinus (235-238) era „dintr-un sat al Thracieĭ, vecin cu barbariĭ, născut din tată şi mamă barbarĭ, despre care se spune că unul ar fi fost Got, ĭar ceĭalaltă Alană" Iulius Capitolinus, Maximini duo cap. 1, Historia augusta II, 3; Decius (249-251) era originar din Pannonia inferior; Regilianus, unul din ceĭ treĭzecĭ de tyranni din timpul luĭ Gallienus (253-268), era „de neam dac, rudă, după cum se spune, cu însuş Decibalus" Trebellius Pollio, Tyranni triginta cap. 10, Historia augusta II, 108; Claudius II (268-270) era din Dardania, după cum spuneaŭ uniĭ, orĭ din Dalmatia, după cum spunea el însuş? Trebellius Pollio, Claudius cap 11, Historia augusts II,142; Aurelianus (270-275) din „Sirmium [Panno-

---

χαμαίζηλον ἀπαγγελίαν). „De aicĭ încolo apoĭ s-a făcut obiceiŭ, şi toţi, la întîmplare, scriŭ şi execută şi rezolvă chestiunĭ, la care nu se pricep, şi a căror legalitate era garantată înainte vreme într-o mulţime de feliurĭ, prin memoriile zilnice ale grefierilor, prin registrele păstrate la arhive, şi prin funcţionarĭ însîşĭ care trăgeaŭ venitурĭ din redactarea legală a actelor" (Καὶ νόμος ἐκράτησεν ἐξ ἐκείνου, καὶ πάντες ὡς ἔτυχε καὶ γράφουσι καὶ πληροῦσι καὶ ἀπολύουσι τὰ παντελῶς αὐτοῖς ἀγνοούμενα, τὸ πρὶν μυρίοις κατησφαλισμένα τρόποις, τοῖς τε λεγομένοις κοττιδιανοῖς τοῦ ἀβ' ἄκτις, τοῖς τε προσφόροις σκρινίοις, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς ἐξ αὐτῶν ἔχουσι τὸν πόρον).' Lydus ibidem pag. 262-263. Lydus a scris după anul 552, cînd Ioan Kappadox de mult nu maĭ era praefectus praetorio.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nia inferior], cum spun ceĭ maĭ mulţĭ, dintr-o familie obscură, ĭar după cum spun unĭia, din Dacia ripensis; eŭ însă ţin minte că am cetit un autor care susţinea că Aurelianus era din Moesia“ Flavius Vopiscus, Aurelianus cap. 3, Historia augusta II,150; Probus (276-282) din Pannonia inferior; Diocletianus (284-305, „vir obscurissime natus, adeo ut a plerisque scribae filius, a nonnullis senatoris libertinus fuisse credatur. Eutropius l. IX, cap. 19) din Dalmatia, şi anume orĭ din Doclea-Podgoritza orĭ maĭ degrabă din Salona, C. I. L. III pag. 283; Galerius (292-311) din Serdica-Sofia; Constantius I (292-306) era nepotul de fiică al luĭ Claudius II, Eutropius l. IX, cap. 22; Constantin cel mare (306-337), fiul luĭ Constantius I, născut la Naissus (Niş); Licinius (307-323) din Dacia aureliană, „îşĭ trăgea spiţa neamuluĭ dın Dacĭ“ Zonaras Chronicon l. XII, cap. 34.; Constantin II, fiul luĭ Constantin cel mare (317-340); Constans, fiul luĭ Constantin cel mare (333-350); Constantius II, fiul luĭ Constantin cel mare (323-361); Julianus, nepot de frate al luĭ Constantin cel mare (355-363); Jovianus (363-364) din Singidunum-Belgrad; Valentinianus I (364-375) şi fratele său Valens (364-378) şi fiul său Gratianus 367-383) eraŭ de loc din Cibalae-Vinkovci, Pannonia inferior; Constantius, coregentul luĭ Honorius 420-421, din Naissus (Niş); Marcianus (450-457) şi Leo I (457-474) eraŭ Thracĭ; Anastasius I (491-518) era Illyro-Epirot din Dyrrhachion; Iustinus I (518-527) şi nepotul său de soră Iustinianus I (527-565) eraŭ Dardanĭ din regiunea dela Scupi - Zlokućani nordvest de Skopje (Procopius De aedificiis IV, 1; C. Jireček, Geschichte der Serben, I, 54), membrii familieĭ cărora se numĭaŭ Iustus, Iustinus, Iustinianus, Sabbatius, Marcellus, Dulcissimus, Germanus, Iustina, Lupicina, Vigilantia, Preiecta *) Această listă de împăraţĭ a dat-o C. Ji-

*) Cum că familiea împăratuluĭ Iustinian ar fi fost slavă de origine, şi că pe tatăl luĭ Iustinian l-ar fi chemat Iztok, ĭar pe Iustinian Upravda, sînt inventiĭ ale luĭ Iohannes Marnavich. Vezi Krumbacher, Geschichte der byzantinischen Litteratur pag. 46. Macarcă de loc din Dardania, Iustinianus era probabil Thrac, nu Illyr, judecînd după numele tată-so ***Sabbatius*** (Σαββάτιος) Procopios Historia arcana 12, pentru care compară zeul thrac Sabazios, Sabadios, Tomaschek Die alten Thraker II$_1$ 43. Să se maĭ noteze că pe unul din camarazĭ şi consătenĭi luĭ Iustinus I îl chema ***Ditubistus*** Διτύβιστος, Procopius Historia arcana 6, care nume este evident thrac. Compară pentru partea întĭia a compusuluĭ ***Di y-***

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

reček, Geschichte der Serben, I, 35. Eŭ am dat izvoare numaĭ acolo unde am făcut adăogirĭ la cele spuse de Jireček. Cu Instinus II (565-578), nepotul de soră al luĭ Iustinian I, se încheĭe seriea împăraţilor de naţionalitate romană, în special de naţionalitate romană balcanică. Cu Tiberius II (578-582), care — cu toată afirmarea luĭ Paulus Diaconus III, 15, la Tomaschek Die alten Thraker I, 78, că Mauricius ar fi fost cel dintîiŭ împărat de sînge grecesc — a fost cel dintîiŭ Grec ajuns împărat roman (Vezĭ Krumbacher, Geschichte der byzantinischen Litteratur 3), începe seriea împăraţilor de origine greacă, armeană, isauriană. Printre aceştiia este unul cu nume de familie probabil thrac, Cantacuzin *), dar dacă sînt Cantacuzinii cumva de origine thracă, nu sînt Thracĭ Romanĭ, ca Aurelian orĭ Galerius orĭ Licinius, ci Thracĭ Grecĭ.

§. 3. În acelaş timp o abundanţă de nume romane se găseşte la comandanţiĭ oştirilor din imperiul de răsărit. O listă a dat C. Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens, I pag. 18-19: „Sub împăratul Zeno (474-491, el însuş un Isaurian) Sabinianus, Martinianus. Sub Anastasius

*) Καντακουζηνός, citeşte *Candacuzinó*, este o grecizare a unuĭ primitiv *Candacuzenu*, în care *-zenu* este corespondentul thrac al luĭ *-γένης* grecesc din nume ca Anluzenu, Diuzenu (=grec *Διογένης*, vezĭ § 171, Nota), ĭar partea întîĭa a compusului este un derivat prin sufixul thrac *-acu* din radicalul *Cand-*, care se găseşte în numele luĭ Mars thrac păstrat în transcrierea grecească Κανδάων, Κανδαῖος (Tomaschek, Die alten Thraker II$_1$ 56), şi în cognomen Candalio dintr-o inscripţie din Dalmatia (Vrlika), C. I. L. III, 9813 a. Pentru sufixul thrac *-acu* din nume personale compară Pittacu, Spartacu şi vezi § 171. *d* în *Candacuzinó* nu s-a prefăcut în gura Grecilor în spiranta neogreacă ð din cauză că prefacerea în sînul limbiĭ greceştĭ a luĭ *d* în ð a început foarte de mult (Vezĭ Karl Brugmann, Griechische Grammatik, în Iwan Müller's Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft II ed. II, München, 1890, § 33) şi încetase atunci cînd s-a introdus la Greci numele thrac *Candacuzenu*. Pronunţarea *Cantacuzin*, cu *t*, este ceva romînesc, provenit din cetirea după firea scrierii romîneşti a cuvîntului ortografiat greceşte Cantacuzinós, Καντακουζηνός. Firesce că acest lucru s-a petrecut în sînul claselor sociale care puteaŭ scrie şi ceti, în special în sînul însuş al familiei cu acest nume stabilite printre Romînĭ şi complect romînizate. Poveştĭ asupra originiĭ familieĭ şi numelui Καντακουζηνός vezi în Genealogiea Cantacuzinilor de banul Mihaĭ Cantacuzino, publicată de N. Iorga, Bucureştĭ, 1902, pag. 2 sqq., şi compară cele spuse de N. Iorga

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

(491-518) Celer, Iustinus (viitorul împărat), Romanus, Bonosus, Patriciolus, Rusticius, Vitalianus, Maxentius, Carinus, Celerianus. Sub Iustinianus Bonus, Claudianus, Constantinus, Florentius (numit şi Constantiolus), Constantianus, Innocentius, Iustinus, Liberius, Magnus, Martinus, Maxentius, Maximinus, Palladius, Sabinianus, Ursicinus, Valentinus, Valerianus, Vitalis. Sub Iustinus II (565-578) Bonus, Marcianus, Longinus, Traianus, Vitalianus. Pentru ultima oară apar nume romane de militarĭ în războaele contra Perşilor, Avarilor şi Slavilor sub Mauricius (582-602): Bonosus, Castus, Comentiolus, Domentiolus, Germanus, Martinus, Priscus, Probus, Romanus, Rufinus, Rusticius, Salvianus, Vitalis. Impăratul Phokas însuş (602-610) era un μιξοβάρβαρος din Thracia, iar pe frateso îl chema Domentiolus" *).

§ 4. Printre aceştĭ împăraţĭ şi generalĭ, de origine barbarĭ romanizaţi din răsăritul Europei, se găsesc şi de aceia care reprezintă în special interesele aceştei romanităţi orientale. Astfel a fost Regilianus, care pe timpul celor 30 de tiranĭ depe vremea lui Gallienus se da drept descendent al luĭ Decebal şi se proclama împărat în Moesia (Trebellius Pollio, Tyranni triginta, 10), apoĭ Vitalianus de pe vremea lui Anastasius I şi Iustinus I, care, originar din Scythia Minor (Dobrogia), dispunea de nordestul peninsulei ca de un principat propriu, mergea contra Constantinopolului cu oştirĭ numeroase compuse din compatrioţi, şi silia

*) Este curios că cel maĭ mare general depe aceste timpurĭ îşi păstrase numele thrac. Belisar (Βελισάριος, Belesarius, Bilisarius) era de loc din Germania (Γερμανία, Γερμανή, vezi C. I. L. III pag. 1338)-Saparevska Banja lîngă Dupnița, pe terenul romanizat din Dacia mediterranea. C. Jireček Geschichte der Serben, I, 49. „Cu nedrept", zice Jireček, în nota dela această pagină, „văd unii istorici maĭ noi în Belisar un Slav = beli ţar adecă *ţarul alb!*]. Neobulgarul *bjali ţar*, neoserbul *bijeli ţar* sunau în limba documentelor din secolele 9-12 *bjali ţisar*". Tot aşa de pe nedrept l-au considerat alţiĭ pe Belisar ca Got, pentrucă în vechea germană numele Belisar apare ca Piliheri, Pilsari =*Bilis-harjis, „sanftes Heer", „oştire blîndă"! Bilis-harjis este însă numaĭ o etimologie populară. Tomaschek, Die alten Thraker II$_{II}$ 13. *Beli-saru* prezintă toată aparenţa unui *nume complect* (Vollname) thrac, şi pentru fiecare din părţile componente se pot aduce probe din uume orĭ personale orĭ topice sigur thrace (Vezi Tomaschek, Die alten Thraker II$_{II}$ 13), macarcă întelesul, ca în general la numele thrace, este enigmatic

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pe împărat să-ĭ dea magistraturile pe care el le poftĭa. Vitalian se maĭ da apoĭ drept apărător al ortodoxieĭ contra împăratuluĭ care era partizan al deipassianilor, şi prindea rude de ale luĭ Anastasius, pentru răscumpărarea cărora cerea apoĭ sume enorme. Vitalian se purta cu împărăţiea romană întocmaĭ aşa cum se purtaŭ regiĭ barbarĭ, de pildă regiĭ Goţilor, cu deosebire numaĭ că, învremece regiĭ barbarĭ reprezentaŭ interesele unor popoare care într-adevăr nu făceaŭ parte din imperĭu, macarcă se dădeaŭ drept aliate şi servitoare ale împăratuluĭ, el reprezenta interesele cetăţenilor romanĭ din peninsula balcanică, interesele popoarelor băştinaşe romanizate ale peninsuleĭ, în special ale celor din nordestul aceşteĭa, adecă ale strămoşilor Romînilor. Vitalianus era Thrac de neam, judecînd după numele Cutzis, pe care l-a pus ficĭoru-so, Malalas XVIII pag. 441. Thrac îl numeşte Zonaras Chronicon XIV, 3 şi Malalas XVI pag. 402. [c]El era fiul luĭ Patriciolus şi înpreună cu tatu-so a facut parte, printre şefĭ, din oştirea trimeasă de împăratul Anastasius să despresure oraşul Amida, care era asediat de Perşĭ. Nu mult după aceĭa a rîdicat armele înpotriva luĭ Anastasius şi s-a făcut tyrannus (ὁ δὴ ὅπλα ἀντάρας Ἀναστασίῳ τῷ βασιλεῖ οὐ πολλῷ ὕστερον ἐτυράννησε)[p]. Procopios De bello persico I, 8. [c]Pecînd era tyrannus, a avut de sfetnic pe Hermogenes, pe ca e apoĭ Iustinianus l-a dat de coleg luĭ Belisarius, cînd a plecat acesta cu oştirea la Dara contra Perşilor[p]. Procopios De bello persico I, 13. [c]Nepotul de soră al luĭ Vitalian, Ioannes, făcea parte ca şef din oştirea care opera sub comanda luĭ Belisarius contra Goţilor, a cucerit Ariminum, faptă prin care a silit pe Goţĭ să părăsească asediul Romeĭ, şi şi a cîştigat mare glorie cu aceasta[p]. Procopios De bello gotthico II, 10. [c]Acest nepot al luĭ Vitalian a luat apoĭ în căsătorie pe fata luĭ Germanus, nepotul de frate al împăratuluĭ Iustinianus[p]. Procopios De bello gotthico III, 12. [c]Feciorul luĭ Vitalianus, Cutzis, a fost unul din şefiĭ oştirilor romane în războaele contra Perşilor pe vremea împăratuluĭ Istinianus I[p] Malalas XVIII pag. 441-442.— Marcellinus Comes anul 514: „Scythul Vitalianus a adunat în treĭ zile o oştire maĭ mare de şeizecĭ de miĭ, călărime şi pedestrime, şi dacă a ajuns la locul numit Septimus, a tăbărît acolo, înşirîndu-şĭ oştirea dela o mare până la ceĭalaltă, ĭar el, fără să facă vreun răŭ cuĭva, s-a dus până la

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

poarta de aur, așa numită, spunînd că a venit la Constantinopol ca să apere ortodoxiea și în pricina episcopuluĭ Macedonius, care fusese pe nedrept surgunit de împăratul Anastasius. Ademenit însă și înșălat de prefăcătoriile și de jurămintele mincinoase ale luĭ Anastasius, prin mijlocirea lui Theodorus, s-a întors înapoĭ a opta zi dela sosirea luĭ la Constantinopol. De aicĭ a ajuns Vitalianus noaptea la Odyssus (Varna). Acolo a găsit pe Cyrillus, care se ținea maĭ mult de petrecerĭ decît de oștire, dormind între doŭă fimeĭ, l-a luat din pat și l-a ucis cu cuțit getic *) și apoĭ s-a declarat pe față dușman al împăratului Anastasius". Anul 515: „Vitalianus a devenit un formidabil dușman al împăratului Anastasius. Și-a trimes întîiŭ înainte cavaleriea, a încărcat o parte din oștire pe corăbiĭ, care plutiaŭ de-a stînga luĭ pelîngă țărm, ĭar el încunjurat de pedestrime a întrat în cîmpiea dela Systhene, unde a luat reședință în palatul împărătesc. A trimes atuncĭ la dînsul împăratul cîțiva senatorĭ, care să încheie pace. Noŭăzecĭ de libre de aur a primit atuncĭ Vitalianus ca preț de răscumpărare a luĭ Hypatios, afară de daruri altele împărătești și de alte o mie și o sută de libre de aur pe care le primise, înpreună cu captivul Uranius, dela rudele luĭ Hypatios în Sozopolis. Vitalianus, făcut magistru al miliției din ambele Thraciĭ, s-a întors acasă, și pe Hypatius, pe care-l ținuse până atuncĭ închis și în lanțurĭ la cetățuea Acres [la actualul cap Kaliakra lîngă Cavarna după C. Jireček, Geschichte der Serben, I, 52], l-a trimes unchiu-so". Anul 516: „Împăratul Anastasius se supără pe Vitalianus și hotărăște să pună în locul luĭ pe Rufinus". Anul 519: „Împăratul Iustinus din bunătatea inimiĭ sale a rechemat la afacerile publice pe Vitalianus, care a întrat în Constantinopol și a șeptea zi după ce a fost primit de împărat a fost numit magistru al miliției". Anul 520: „Consulul Vitalianus în a șeptea lună a consulatului său a fost ucis în palatul împărătesc cu șeispre-

*) Supt anul 493 vorbește Marcellinus de *ferrum scythicum*, cu care a fost ucis Iulianus, magistrul miliției, într-o luptă de noapte în Thracia. Este sigur vorba de un anumit cuțit, care probabil nu era altul decît cuțitul (or ĭ dacă vreĭ, sabiea) în formă de secere fără dinți, de care se serviau Dacii și probabil toți Thracii.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

zece rănĭ împreună cu sateliţiĭ săĭ Celerianus şi Paulus“.*) Aceştĭ provinciaĭ aĭ luĭ Vitalianus, care dădeaŭ acestuia oştirĭ de peste şeizecĭ de miĭ de oameni, apar la 587 ca formînd oştirea luĭ Commentiolus în luptele Bizantinilor cu Avariĭ, Theophylactos Simocattes l. II cap. 15 pag. paris. 52, şi Theophanes Confessor pag. paris. 218 (Vezĭ locurile în întregime în articolul meŭ „Prejudiţiĭ“ Viaţa Romînească April-Maĭŭ 1916), apoĭ, ca *Valahĭ*, supt aniĭ 1096, 1161-1173, la Anna Comnena pag. paris. 273-274, 451-452, Cinnamos pag. paris. 150-152 (Vezĭ locurile în întregime în studiul meŭ „Barangiĭ în istoriea Romînilor şi în limba romînească“ nota 12, Viaţa Romînească Mart 1916). Tot eĭ apar ca „Valahiĭ“ fundatorĭ aĭ imperiuluĭ romîno-bulgăresc la sfîrşitul secolului XII şi principalĭ locuitorĭ aĭ „Valahieĭ“ dintre Dunăre şi Balcanĭ pe vremea luĭ Ioniţă la începutul secolului XIII după mărturiea marturilor ocularĭ Niketas Choniates şi Villehardouin (Vezĭ discuţiea pe larg

*) Este curios că pe Vitalianus Iorga, Geschichte des rumänischen Volkes I, 102, îl face episcop de Odessus: „In centrele maĭ marĭ se găsĭaŭ episcopĭ: la Priscus episcopŭ de Margus, Viminacium şi Sirmium, la Marcellinus Comes Vitalianus de Odessos“. Şi citează ca informator pe Marcellinus Comes! Se înşeală Pârvan, Histria IV, 170, cînd numeşte pe Vitalianus general got şi-l face strănepot al luĭ Aspar. Dacă Marcellinus Comes numeşte pe Vitalianus Scyth, prin aceasta nu voeşte să zică că ar fi fost Got (Pe Goţĭ Marcellinus Comes îĭ numeşte Gothi), ci că era din Scythia Minor, pentrucă pe vremea luĭ Scythia Minor (Dobrogia) se numia Scythia, şi locuitoriĭ dintr-însa eraŭ numiţĭ Scythĭ (Compară, de pildă, Procopius De aedificiis IV, 7: „Şi acum voiŭ trece la Scythĭ, Ἐπὶ Σκύθας δὲ τὸ λοιπὸν βαδιοῦμαι“ [Adecă „şi acum voiu înşira cetăţile din Scythia“]). In ce priveşte pe Aspar, el şi cu feciorĭĭ luĭ, Ardabur şi Patriciolus, aŭ fost ucişĭ de împăratul Leo la anul 471, Iordanis Rom. 338, Marcellinus Comes anul 471, şi între Patriciolus, feciorul luĭ Aspar, şi Patriciolus, tatăl luĭ Vitalianus, şef de oştire, alăturĭ cu fecioru-so, pe vremea împăratului Anastasius (aniĭ 491-518) nu este nicĭo legătură. Pentru afirmaţiea sa Pârvan n-aduce nicĭo probă, trimete numaĭ la Gibbon, Roman Empire, cap. XL. La Gibbon (traducerea germană a luĭ Sporschil, Leipzig, 1862, tom VII, pag. 217, nota 2) cap. XL se spun într-adevăr următoarele: „Vitalian era strănepotul luĭ Aspar, care Aspar fusese prinţ al Scythieĭ Minor şi comes al foederaţilor Goţĭ din Thracia“. Nici Gibbon n-aduce vreo probă. Sigur că a fost indus în eroare de numele Patriciolus al tatălui luĭ Vitalian şi de numele Scytha pe care-l dă Marcellinus Comes acestuĭ din urmă.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

în „Barangii în istoriea Romînilor şi în limba romînească“, Viaţa Romînească Mart 1916.

§ 5. Cu toate acestea numaĭ la prima videre apare romanizarea peninsulei balcanice aşa de puternică pela sfîrşitul secolului VI. In realitate lucrurile staŭ altfel. O parte numaı din peninsulă a fost romanizată, şi anume, în general vorbind, jumătatea dela nord, jumătatea dela sud a fost grecizată.

Proba cea maı puternică o daŭ inscripţiile. Se înţelege în adevăr lesne că acolo unde inscripţiile, de orice fel ar fi ele, dedicatorii pe altare, onorifice pe statui orı pe monumente, funerarii, pietre miliare, acte publice orı private, sînt scrise orı numaı într-o limbă oarecare, orı maı mult în limba aceia, populaţiea din localitatea respectivă trebue să fi aparţinut excluziv orĭ în majoritate acelei limbı. S-a petrecut în toate timpurile acelaş lucru care se petrece şi în timpul nostru. Se cunoaşte cît de colo că eştı în Franţa orı în Germania orı în Anglia după limba firmelor, a inscripţiilor depe monumentele publice orı depe morminte. Chiar dacă se găsesc străinı în Franţa orı în Germania orı în Anglia, care să vorbească altă limbă decît cea franceză orı germană orı ingleză, dar majoritatea populaţiei din acele ţărı cum că este franceză orı germană orı ingleză, se cunoaşte evident după inscripţii. Dacă te poţĭ înşela, te poţı în acel sens, că se întîmplă ca un popor stăpînitor să-şı impună limba în inscripţiile snpuşilor de altă naţionalitate, cum s-a întîmplat orı se întîmplă, de pildă, ca Germanii să pue inscripţii germane pe monumentele publice din Posnania, ca Inglejii să pue inscripţiĭ ingleze pe monumentele publice din Irlanda, ca Ungurii să pue inscripţii ungureştı pe monumentele publice pân şi din oraşe ca Făgăraşul, dar această înşelăcıune pentru cazul nostru, al celor care voim să cercetăm limitele romanizării din peninsula balcanică, este imposibilă. Dacă Romanii, cei maı mîndri stăpînitorı, au permis ca o piatră miliară oarecare din peninsula balcanică, piatră oficială prin excelenţă, să poarte o inscripţie grecească, de pildă ἀπὸ Λυχνίδος, apoı poţı fi sigur că locuitorii deprin ţinutul acela trebue să fi ştiut numaĭ greceşte. Cum şı-ar putea cineva închipui o regiune romană, cu limbă romană, cu civilizaţie romană, avînd inscripţiile funerarii, dedicatorii, etc. în greceşte? Asta e tot una ca şi cum şı-ar

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

închipui cineva Debreţinul cu inscripţiï romîneşti la gară, la şcolï, la teatru şi pe toate mormintele din ţintirim.

Pentru aceia încă din 1887 Jung, Roemer und Romanen in den Donauländern, spunea pag. 101: „In general se poate zice că Thracia era un teritoriu în majoritate grec, iar Moesia dintre Haemus şi Dunăre un teritoriu în majoritate latin". Şi pag. 105: „Această provincie [Moesia inferior, în special Dobrogia] era aşezată la graniţa dintre cele doŭă domenii limbistice şi culturale, şi aparţinea răsăritului nu numaï din punct de videre geografic". Iar la 1892 Albert Dumont, Mélanges d'archéologie et d'épigraphie (Lucrarea e din 1869. Editoriï însă, Th. Homolle şi L. Heuzey aŭ pus-o la curent) afirmă următoarele. Pag. 201: „Ce texte [Inscripţiea dela Bessapara, pe care autorul o datează ca dela sfîrşitul secoluluï IV a. Chr.] nous montre dans cette partie reculée de la Thrace: 1) Le culte du dieu Apollon, divinité inconnue aux Thraces du temps d'Hérodote; 2) L'existence d'un temple qui lui est dédié; 3) L'habitude des panégyries, réunions dont le caractère hellénique est précisé par plusieurs passages des auteurs anciens, surtout par un témoignage remarquable d'Isocrate; 4) L'usage de décerner des couronnes publiques décrétées par les citoyens. La langue est le grec attique dans toute sa pureté. Les formes du décret, bien que le début soit aujourd'hui indéchiffrable, se rapprochent de celles usitées à Athènes; toutefois le sénat n'est pas nommé. Toute la rédaction du document prouve à cette époque l'existence, dans cette partie de la Thrace, d'une ville dont les institutions devaient être celles des pures cités helléniques". *)—Pag. 213: „La

*) Introducerea timpurie a culturiï greceşti la Thracï se probează şi prin faptul că alfabetul grec se găseşte întrebuinţat de Thracï pentru a-şï scrie propriea limbă încă din prima jumătate a secolului V a. Chr. Există în adevăr o inscripţie în limba thracă (singura de altfel inscripţie în limba thracă aflată până astăzi) din prima jumătate a secolului V a. Chr., scrisă cu caractere greceşti de tipul ionic Paul Kretschmer, Die erste thrakische Inschrift, în Glotta, VI pag. 74-79: „In April 1912 doi ţărani au găsit într-un tumulus lîngă satul Ezerovo, cercul Borissovgrad, lîngă Philippopol, un inel de aur cu o inscripţie, pe placa inelului, scrisă cu litere greceşti în limba thracă. In acelaş mormînt s-aŭ mai găsit şi alte podoabe de aur, apoi bucăţi dintruu vas de bronz şi o oglindă de bronz de stil arhaic grecesc.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

période romaine nous a laissé. des inscriptions et des bas-reliefs plus nombreux que ceux de l'époque précédente. En étudiant les restes de cette époque, on arrive aux trois conclusions suivantes, qui ne sont peut-être pas toutes d'accord, surtout les deux premières, avec les opinions que le voyageur s'est formées par la lecture des livres anciens, avant de parcourir la Thrace: 1) La civilisation était très répandue en Thrace, même dans les parties les plus reculées, mais presque exclusivement dans les plaines; 2) Cette civilisation était grecque et non romaine; 3) Elle était loin d'avoir fait disparaître le caractère national primitif; bien au contraire, elle avait accepté beaucoup des traditions du passé, de sorte que les moeurs religieuses du pays, au temps de l'empire, présentaient des traits originaux qu'il serait précieux de pouvoir tous retrouver". — Pag. 215 [Despre perioada romană]: „La langue du pays [de la Thrace] était le grec. Les inscriptions latines sont rares; presque toutes se lisent sur des monuments de légionnaires. Plusieurs fois, quand un Romain, mort en Thrace, appartient à une famille distinguée, un texte grec accompagne l'épitaphe latine. Toutes les inscriptions particulières à des Thraces sont en grec, même les plus barbares, même celles qui ont un caractère évident de rusticité. Les honneurs décernés aux gouverneurs de la province sont en grec; une borne milliaire trouvée près de Tatar-Bazargik est écrite en cette langue. L'inscription monumentale destinée à conserver le souvenir de la construction des murs de Philippopolis est bilingue".— Pag. 488: „Ces inscriptions donnent lieu tout

---

Asemenea tumuli se deosebesc de aceĭ depe vremea Romanilor şi nu sînt mai noi decît veacul IV a. Chr. Şi felĭul inelului şi felĭul celorlalte obiecte ne indică prima jumătate a secolului V a. Chr. Caracterele sînt cele greceşti din secolul V a. Chr, şi anume ale alfabetului ionic.[9] Asupra interpretării inscripţieĭ s-au încercat, în afară de Kretschmer la locul citat, acelaş învăţat în Glotta, VII, 86-92, Detschew în Glotta VII, 81-86, Hirt în Indogermanische Forschungen XXXVII, 213-217, Olsen în Indogermanische Forschungen XXXVIII, 166-168, dar zădarnic. Sigur se cunoaşte un singur nume personal, care se găseşte drept la începutul inscripţieĭ, Ρολις, care este sigur numele personal thrac *Roles* (pentru care vezi § 159), şi asupra acestuĭ lucru a atras atenţiea încă primul editor al inscripţieĭ, Filow, în Izvĕstiia na bulgarskogo archeologičestgo druzestvo anul 1912-1913. pag. 202 sqq..

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

d'abord à une remarque générale: l'épigraphie de la Thrace est grecque et non latine. Les inscriptions latines sont très rares dans cette province. Les dédicaces aux empereurs sont en grec; les ex-voto populaires également. On sait qu'au nord de l'Hémus la langue latine domine au contraire dans l'épigraphie. L'introduction du grec en Thrace ne se fit pas seulement par les villes de la propontide. Le marbre le plus ancien de notre recueil est conservé dans la partie la plus reculée de la province, a Bessapara, dans le pays des Bessi, qui étaient renommés par leur barbarie. Ce texte me paraît être de la fin du IV-e siècle ou du III siècle avant notre ère. Ainsi, à cette date on parlait et on écrivait le grec au fond de la Thrace. Il y a lieu de croire que l'influence macédonienne explique en partie ce fait".—Pag. 488 nota 1: „Le recueil [de inscripţii din Thracia] contient un peu plus de 560 inscriptions; sur ce nombre, on compte 43 latines et 12 bilingues, gréco-latines, pas même un dixième".

§ 6. Colecţiea de inscripţii a lui Dumont-Homolle-Heuzey este adunată din provinciea romană Thracia cîtă se întinde până la Balcanĭ. Provinciea romană Thracia însă se întindea şi dincolo de Balcani, ambele versanturi ale Balcanilor, nordic şi sudic, făceaŭ parte din Thracia. Aceasta se probează prin inscripţiile C. I. L. III. 749 (pag. 992), 12407, 13729 şi 14422[1], cea dintîiŭ găsită la Hodniţa „un ceas dela Nikopoli (Nikjup) spre răsărit, doŭă ceasuri dela Tîrnova spre nord, pe malul stîng al rîului Ruşiţa, la şepte chilometri mai sus dela vărsarea lui în Iantra", cea de a doŭa la sud de satul Butovo, cea de a treia la Hadarca (azi Nikolajevska), şi cea de a patra la Iaiği. In cea dintîiu, cea de a doŭa şi cea de a patra se spune că „Antius Rufinus inter Moesos et Thraces fines posuit" în anul XX de domnie a împăratului Hadrian, adecă la anul 136 p. Chr. In cea de a treia se arată „fines terrae Thraciae". La pagina 992 editorul (Mommsen) face observarea: „Se pare, deci, că cele doŭă provinciĭ [Moesia şi Thracia] eraŭ astfel împărţite că tot muntele Haemus aparţinea la Thracia, iar părţile despre Dunăre cu garnizoanele sale se stăpîniau de legatul Moesieĭ". Această împărţire oarecum nefirească se explică prin faptul că limba şi cultura grecească, proprie Traciei, se întindea pe ambele poale ale Balcanilor. Şi în adevăr inscripţiile arată aceasta. Dintre cele 73 (aproxi-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mativ) de localităţi dintre Balcanĭ şi Dunăre, dela care s aŭ publicat inscripţiĭ în colecţiea lui Kalinka, Antike Denkmäler in Bulgarien, 18 aŭ numaĭ inscripţiĭ greceştĭ, 11 aŭ inscripţiĭ greceştĭ şi latineştĭ, 1 are inscripţiĭ grece, latine şi bilingues. Cele cu inscripţiĭ greceştĭ sînt următoarele: Mesdra, la sud-est de Vraţa, lîngă Isker, la poalele Balcanuluĭ (1 inscripţie, dedicatoare cătră împăratul Severus Alexander 222-235 din partea oraşului Serdica. La Mesdra era probabil un vicus); Orhanije, poalele Balcanului (1 inscripţie dedicatoare din partea lui M]estrius, probabil un Thrac *); 1 inscripţie funerară. La Orhanije era probabil un vicus); Ljeskoveţ, puţin la est de Rjahovo, lîngă Dunăre (1 inscripţie, îndoĭoasă, pentrucă nici nu se ştie de unde provine, şi nici nu cuprinde decît trei litere); Novi Nikjup, puţin la nord de Nikjup (1 inscripţie, funerară, a unui Grec, stoler, de loc din Nicaea. La Novi-Nikjup era probabil un vicus aparţinînd la regiunea oraşuluĭ Nikopolis ad Istrum); Cerven, pe Lom, la sud de Rusciuc (1 inscripţie fără importanţă, funerară a unui călugăr Grec din anul 870 p. Chr. Inscripţiile greceştĭ ale călugărilor greci nu probează nimic asupra limbiĭ localităţilor unde ele s-ar găsi); Markovča, la mijlocul distanţeĭ dintre Şumla şi Provadia (1 inscripţie dedicătoare luĭ Jupiter şi Dioscurilor, cel mai tîrziŭ din secolul I p. Chr. La Markovča era probabil un vicus, aparţinînd la Marcianopolis); Madara, puţin la răsărit de Şumla (3 inscripţii, dintre care una e de origine de la Kallatis-Mangalia, alta e probabil de origine dela Bizye-Viza, a treia e funerară creştină fără datare posibilă. La Madara s-a mai găsit pe o stîncă un fragment de inscripţie latină C. I. L. III 7468. Era probabil un vicus aparţinînd la Marcianopolis); Mogila, puţin la răsărit de Madara (1 inscripţie funerară a unui Thrac, Dorpanos [compară Diurpaneus], om de casa unui han bulgar. Probabil vicus aparţinînd la Marcianopolis); Ienibazar, puţin la nordest de Madara (O listă de arme, probabil a unui Bulgar. Nu se ştie sigur dacă inscripţiea e din Ienibazar şi nu mai degrabă din Preslav); Sijutlĭ, la nord de Madara lîngă Aboba (2 inscripţii, una funerară a unui sclav şi alta probabil a-

*) Pentru numele *Mestrius* vezi § 118. După criteriile mele (vezi § 158) nu l-am putut pune printre numele sigur thrace.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dusă dela Didymotichos-Dimotika. Probabil vicus aparţinînd la Marcianopolis); Avren, sud-est de Provadia (1 inscripţie dedicatoare. Probabil vicus aparţinînd ori la Marcianopolis ori la Odessus); Galata lîngă Varna (1 inscripţie funerară a unuĭ Grec. Probabil vicus aparţinînd la Odessus); Euxinograd lîngă Varna (3 inscripţii: una dedicatoare din partea locuitorilor unei regiuni; alta funerară a unui Grec şi a soţieĭ sale Grece; alta funerară a unui Celt [Ἡράκων Βειτυρίγου]. Probabil vicus aparţinînd la Odessus); Golema Franga lîngă Varna (1 inscripţie funerară a unuĭ Grec. Probabil vicus aparţinînd la Odessus); Asargik, nordest de Provadia (1 inscripţie dedicatoare a unui Thrac Αὐλοὐπορις Αὐλουπόρεος. Aici era cea dintîiŭ staţiune pe drumul dela Marcianopolis la Durostorum, Kalinka sub No. 153); Şabla, nord-est de Kavarna (Doŭă inscripţii: una cuprinde lista armelor unui Bulgar Βαγατοὺρ Βαγαΐνου, celalaltă e un fragment în dialectul doric şi cu litere din sec. V-IV a. Chr. Probabil vicus aparţinînd la Dionysopolis); Iunuscilar, la vest de Şabla (1 inscripţie foarte fragmentară. Probabil vicus aparţinînd la Dionysopolis); Kalajğidere, nordvest de Şabla (1 inscripţie foarte fragmentară. Probabil vicus aparţinînd la Dionysopolis).— Cele cu inscripţii greceşti şi latineşti sînt următoarele: Ferdinandovo Kutloviţa (I lat.: 3 inscripţii dedicatoare, 1 funerară. II gr.: 1 inscripţie dedicatoare din partea preotului colegiului Asianilor, Saturninus, şi a soţiei sale Magna. La Ferdinandovo s-aŭ mai găsit inscripţiile latine C. I. L. III 7448-7451, 12371-12372, 12374, 12376,12378, 12529, adecă 10 inscripţii. La Ferdinandovo era Municipium Montanensium, iar în apropiere de municipiu era un castel cu un teritoriu deosebit de acel al municipiului. C. I. L. III 7450, 7451, 12376); Nikjup (Nicopolis iuxta Iatrum, πρὸς Ἴστρον, περὶ Αἷμον, lîngă Iantra la poalele Balcanilor. Să nu se confunde cu actualul Nicopol delîngă Dunăre. Această din urmă localitate se numia în vechime Asamus şi numele de Nicopol l-a căpătat numai dela veacul de mijloc încoace. Vezi C. I. L. III pag. 141. I lat.: 2 inscripţii, una dedicatoare, una funerară a unui militar. II gr.: 2 inscripţii dedicatoare pe monumente publice. La Nikjup s-aŭ mai găsit inscripţiile latineşti C. I. L. III 6144, 6146, 6147, 7461, 7462, 12432, 12433, 14427[1]); Preslav-Eski Stambul, sudvest de Şumla (I lat.: 3 inscripţii, una dedicatoare din par-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tea unui vir clarissimus, vicarius Thraciae, alta dedicatoare creştină, alta funerară. II gr.: 1 inscripţie cuprinzînd o listă de arme, nu se ştie sigur dacă e din Preslav ori din Ienibazar, aici e înregistrată la Ienibazar, vezi mai sus. Era probabil un vicus aparţinînd la Marcianopolis); Şumla (I lat.: 1 inscripţie dedicatoare din partea lui Burtinus, civis tomitanus, magister vici, din anul 153 p. Chr. II gr.: 1 inscripţie [funerară?] din anul 819 ori 820 p. Chr., cuprinzînd numele probabil trac Τζύκος [citeşte ţiúko, compară romînul Ciucă]. La Şumla era, precum se vede din inscripţiea latină, un vicus, care, macarcă primarul era civis tomitanus, nu aparţinea, negreşit, la regiunea oraşului Tomi, ci, probabil, ca şi Markovča, Madara, Mogila, Sijutli, Preslav, Aboba, Provadia, la regiunea oraşului Marcianopolis); Provadia (I lat.: O inscripţie funerară a lui Secundus praefectus iure dicundo. II gr.: 2 inscripţii ale hanului bulgar Omortag, anii 819-829. Probabil un vicus aparţinînd la regiunea oraşului Marcianopolis); Devna (Marcianopolis), puţin la nordest de Provadia (I lat.: 2 inscripţii funerare, dintre care una a lui Cosconius Ingenus decurio. II gr.: 7 inscripţii, dintre care 2 dedicatoare, 4 funerarii şi o piatră miliară. La Devna s-aŭ mai găsit inscripţiile funerare latine C. I. L. III 14211[12], 14212 şi inscripţiea funerară bilinguă C. I. L. III 761. Marcianopolis era un municipium, precum se vede din inscripţiea funerară a *decurionului* Cosconius Ingenus şi acea a luĭ Secundus *praefectus iure dicundo* îngropat la o vilă a sa dela Provadia); Aboba, la nord de Madara, puţin la nordvest de Ienibazar (I lat.: 2 inscripţii funerare. II gr.: O inscripţie probabil de origine din Burdizus între Hafsa şi Lüle-Burgas. La Aboba s-aŭ mai găsit 2 inscripţiĭ latine, una dedicatoare şi alta funerară, C. I. L. III 7464, 7465. Era probabil un vicus aparţinînd la oraşul Marcianopolis. La Aboba a fost cea mai veche reşedinţă a ţarilor bulgarĭ, acolo era vechea Preslav, numită de Bizantini Pliska. Infloria încă pe vremea luĭ Simeon alături cu noŭa Preslav delîngă Eski-Stambul. Byzantinische Zeitschrift XVII pag. 211); Balcic (I lat.: 1 inscripţie funerară a fiuluĭ unui veteran. II gr.: 5 inscripţii, dintre care 4 dedicatoare şi una funerară. Dintre cele dedicatoare una e din partea oraşuluĭ pela 48 a. Chr., alta e din al treilea secol a. Chr., alta e dela 79-81 p. Chr. La Balcic era oraşul gre-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cesc Dionysopolis, πόλις Διονύσου, după cum se vede din inscripţiea dedicatoare dela anul 48 a. Chr. maĭ sus pomenită şi din C. I. L. III 14416); Cavarna, puţin la est de Balcic (I lat.: 1 inscripţie dedicatoare creştină cu scrisoare uncială din sec. IV-VI. II gr.: O listă de preoţi şi de patroni ai unuĭ colegiu religios. La Cavarna era probabil un vicus aparţinînd la Dionysopolis); Abtatkalesi, la jumătatea distanţeĭ dintre Mangalia şi Silistra (I lat.: 3 inscripţiĭ, dintre care doŭă funerariĭ şi una dedicatoare din partea unuĭ Thrac, a lui Antonius Zinenis princeps [adecă primarul satului]. Această din urmă însă nu se ştie sigur dacă e din Abtatkalesi orĭ din Adamklisi. II gr.: 1 inscripţie funerară a Thracului Ζείνης Ζορζησιόπου. La Abtatkalesi era un castel roman cu *canabae*, identificat de uniĭ cu istoricul Abritum [orĭ Abrittus], unde a căzut la anul 251 împăratul Decius în lupta contra Goţilor. Kalinka pag. 349); Silistra (I lat.: 9 inscripţiĭ, dintre care 2 dedicatoare din anii 226 şi 238 p. Chr. şi 7 funerariĭ. II gr.: 2 inscripţiĭ funerarii, dintre care una a luĭ P. Flavius Respectianus pusă de tatăl săŭ Respectianus Threptus. La Silistra s-aŭ maĭ găsit inscripţiile C. I. L. III 6152, 7474, 7476-7478, 7480, 12456-12460, 14213[3]. Silistra e vechea localitate tracă Durostorum, unde a staţionat întîiŭ legiunea I italica, apoi legiunea XI claudia, cu canabae. Numele Silistra [Δρίστρα] apare întîiŭ la Zonaras. Vezi C. I. L. III pag 1349 şi No. 7474).—Cea cu inscripţiĭ greceşti, latineşti şi bilingues este Varna. Din aproximativ 79 de inscripţiĭ sînt numaĭ 2 latine şi 3 bilingues. Dintre cele latine una este un edict al împăratului orĭ al legatului împărătesc, iar ceĭalaltă e foarte fragmentară. Dintre cele bilingues una e dedicatoare din partea oraşuluĭ cu ocaziea aducerii apeĭ, alta e dedicatoare către împărat, alta e funerară. De remarcat la această din urmă este faptul că partea latinească cuprinde formula funerară propriu zisă, pe care un Roman, Ma(n)lius Secundus, beneficiarius consularis, o pune soţieĭ sale Antistia Firmina, iar partea grecească cuprinde interdicţiea de a se maĭ îngropa alt cineva în acel mormînt. La Varna era oraşul grecesc Odessus, Ὀδησσός.

§ 7. Aŭ fost însă şi în Thracia cîteva centre unde elementul roman exista puternic—dar nu preponderant—alături cu cel grecesc. Pentru a pricepe lucrul voĭŭ înşira datele din Dumont, din C. I. L. III şi din Kalinka.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dumont: Sofia (Serdica) 13 gr., 5 lat.— Küstendil (Pautalia) 14 gr., 3 lat., 1 bil.— Tatarbazargik (Bessapara) 20 gr., 6 lat., 1 bil.— Philippopolis 40 gr., 2 lat., 2 bil.— Eski Zagra (Traiana Augusta) 26 gr.— Hadrianopolis 15 gr.— Iambol 6 gr.— Viza (Bizye) 4 gr.—Selivri (Selymbria) 53 gr.— Eregli (Heracleia, Perinthus) 62 gr., 9 lat., 1 bil.— Rodosto (Rhaedestus) 13 gr., 3 lat., 1 bil.— Panidon 64 gr., 3 lat.— Ganos 4 gr.— Chora 5 gr., 1 lat.— Charkeni [adecă Şarköi!], Peristasis (Tiristasis) 2 gr., 1 lat.— Hexamili (Lysimachia) 11 gr.— Plagiari 4 gr., 1 lat.—Burneri (Lysimachia) 1 lat.— Gallipoli (Kallipolis) 25 gr., 5 lat. —Ainos 7 gr., 1 lat.— Dimotica (Didymoteichos) 3 gr. Traianopolis 4 gr.— Dede-Agač 2 gr.— Abdera 1 gr., 1 lat., 1 bil.— Maronea 19 gr.— Kavala (Neapolis) 1 gr.— Kilia Koela) 3 gr., 1 lat.— Maito (Madytus) 9 gr., 1 lat.— Ialova (Sestos) 10 gr.— Burgas 1 gr.— Sizeboli (Apollonia) 10 gr.— Misivri (Mesembria) 10 gr.— Anchialos 8 gr.—Urum-Ieniköi (lîngă Calidae) 1 lat.— Thraciae incertae 2 gr.

Va să zică cele 45 inscripţiĭ latine, cîte există în colecţiea Dumont, alăturĭ cu 471 greceştĭ şi 7 bilingues (Mie mĭ-a eşit altă numărătoare decît autorulŭĭ, care spune la pag. 488 nota 1, precum deja am mai făcut cunoscut [vezĭ mai sus § 5 fine], că din cele 560 inscripţiĭ ale colecţieĭ sale [eŭ am numărat 523] 43 sînt latineştĭ şi 12 bilingues. Probabil m-am înşelat eŭ), se repartizează astfel: Sofia 5, Küstendil 3, Tatarbazargik 6, Philippopolis 2, Eregli 9, Rodosto 3, Panidon 3, Chora 1, Şarköi-Peristasis 1, Plagiari 1, Burneri 1, Gallipoli 5, Ainos 1, Abdera 1, Kilia 1, Maito 1, Urum-Ieniköi 1. Adecă doŭă grupurĭ, un grup la nord-vest, compus din Sofia, Küstendil, Tatar-Bazargik, Philippopoli (16 inscripţiĭ), şi unul la extremul sud-est, compus din Eregli, Rodosto, Panidon, Chora, Şarköi-Peristasis, Plagiari, Burneri, Gallipoli, Ainos, Abdera, Kilia, Maito (28 inscripţiĭ). Din grupul dela sud-est Eregli, Rodosto, Panidon, Chora, Şarköi-Peristasis, Plagiari, Burneri, Gallipoli, Maito, Kilia (26 inscripţiĭ) sînt pe coastele mărĭĭ de Marmara (Propontis) şi în peninsula Gallipoli (Chersonesos), Ainos e la gura Mariţeĭ, Abdera e la actualul cap Balastra la sud de Karasu-Jeniğe. Numai Urum-Ieniköi lîngă Burgas (1 inscripţie) formează o săritură răzleaţă. Este remarcabil cum tot grosul, tot interiorul Thraciei, între coastele proponti-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dei de o parte şi munţii balcanĭ de altă parte, nu prezintă nicio inscripţie latină. Nicĭ macar localităţi ca Traiana Augusta, Hadrianopolis, Didymoteichos, Traianopolis nu prezintă nimic latinesc. Şi tot aşa nimic latinesc nu prezintă marile şi renumitele oraşe depe coastele mării negre Apollonia, Mesembria, Anchialos.

Colecţiea lui Dumont formează un *corpus*. Pag. 306: „Ce mémoire forme une sorte de *Corpus* de la Thrace". Prin urmare rezultatele înşirate maĭ sus sînt bazate pe colecţiea strict proporţională cîtă exista la anul 1892. Dela anul 1892 până astăzĭ numărul inscripţiilor greceştĭ şi latineştĭ aflate în Thracia a crescut. Un tabloŭ însă ca cel de maĭ sus pentru spaţiul de timp dela 1892 încoace nu pot face din cauză că-mĭ lipsesc mijloacele pentru inscripţiile greceştĭ. Voĭŭ căuta cu toate acestea să văd dacă datele din C. I. L. III, care se închee cu anul 1902, şi dacă colecţiea Kalinka, încheiată în anul 1906, care din nenorocire nu e un *corpus* şi nicĭ nu cuprinde toată Thracia, ci numaĭ acea parte din această provincie cîtă întra în graniţele statuluĭ bulgăresc pela 1906, confirmă rezultatele căpătate pe baza colecţieĭ Dumont.

§ 8. C. I. L. III cuprinde următoarele inscripţiĭ latineştĭ din Thracia: Samothrace insula 713-723 (dintre care 5 bilingues), 7367-7377 (dintre care 3 bilingues), 12318-12323 (dintre care 4 bilingues) = 28 (dintre care 12 bilingues); Madytus (Maidos) 724 = 1; Callipolis 725, 7382-7383 = 3; Burneri-Plagiari-Peristasi, prope Lysimachiam 726, 7384-7386, 14406[f] = 5; Khoras prope Heraklizzam 727 = 1; Rhaedestus (Rodosto) 728-729, 7388-7390, 14207[2]-14207[4] = 8; Perinthus sive Heraklea (Erekli) 730-731, 7391-7394, 7396-7400 (dintre care 1 bilinguis), 12326, 14207[5] - 14207[9], 14406[g] = 18; Byzantium 732-745 (dintre care 3 bilingues), 7405-7407 (dintre care 1 bilinguis), 14207[11] = 17; Philippopolis 746-747, 6120-6122 (dintre care 2 bilingues), 7410 (bilinguis), 14207[14] = 7; Serdica 748, 7415-7416, 12333-12335, 14207[17] - 14207[18], 14207[20]-14207[29], 14407[a] = 19; Thasos insula 7366, 12317 = 2; Abdera (Bulustra orĭ Balastra) 7378-7379 (dintre care una bilinguis) = 2; Coela (Kilia) chersonesi thracicae 7380 = 1; Aquae calidae (Urum-Ieniköi prope Burgas) 7408 = 1; Golemo selo prope Kalofer 7411 = 1; Bessapara (Tatarbazarcik) 7412-7414 (dintre care 2 bilingues) = 3; Pantalia

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

(Küstendil) 7417 (bilinguis), 12336 (bilinguis), 14207[31] = 3; Banja prope Dubnica 7418, 12338-12339 = 3; Aitos în apropiere de Deultum 12328 = 1; Deultum (Iakasli) 12329 = 1; Traiana (Eski-Zagora, Stara Zagora) 12330, 14207[15] = 2; Bona Mansio (Vetren la apus de Tatarbazarğik) 12332 = 1; Slivnica 13715-13716 = 2; Ţaribrod 13717 = 1; Tzanta (adecă čanta) Thraciae, 16 kilometri dela Perinthus 14207[10] = 1; Mesembria 14207[33] = 1; Intre Pautalia şi Serdica 14407 = 1; „Mahalé, petit village bulgare, situé au pied des premiers contreforts de l'Haemus, à 36 kil. de Philippopolis“ 6123 (la Kalinka Mihilci) = 1; „La locul numit Baş-Kunar, între satele Ladğa-Köi, distr. Burgas, şi Hodğalare, distr. Anchialos, 4 kil. la răsărit de Aquae Calidae“ 14207[35] = 1, bilinguis; Ichtiman 14207[37] = 1, bilinguis; „Satul Hagia Trapeza, nordvest de Voden, districtul Stanimaca“ 14408 = 1; „De origine necunoscută“ 14207[36] = 1. Adecă 139 inscripţii, dintre care 38 bilingues. Să se observe că Dumont n-a colectat inscripţiile din Samothrace insula, Byzantium şi Thasos. Dacă scădem, deci, inscripţiile din aceste din urmă localităţi (47 la număr, dintre care 16 bilingues) din cele 139, mai rămîn 92, dintre care 11 bilingues. Şi dacă nu luăm în considerare, ca adevărate latineşti,—după cum am făcut şi la colecţiea Dumont decît pe cele scrise numaĭ în latineşte, apoĭ totalul inscripţiiloı din C. I. L. III faţă cu cele ale luĭ Dumont, se reduce la 81 faţă cu 45. In zece anı, dela 1892-1902 s-a înmulţit colecţiea inscripţiilor latine din Thracia cu 36. Cu cît se va fi înmulţit colecţiea celor greceştı, nu ştiŭ. Nu este temerar a presupune că trebue să se fi înmulţit şi ea cel puţin în aceiaş proporţie, aşa că pela 1902 totalul inscripţiilor greceştĭ din Thracia cunoscute trebue să se fi rîdicat la numărul (luînd ca bază numărătoarea mea de 471, veziĭ mai sus § 7) 858 *). Acum aceste 81 de inscripţii latineştı ale

*) Un calcul aproximativ se poate face, comparîndu-se cifrele luı Dumont cu acele ale luĭ Kalinka. La 1892 colecţiea Dumont prezenta pentru acea parte din Thracia care era cuprinsă în regatul bulgăresc de dincolo de Balcanĭ suma de 148 de inscripţii greceştı. Pentru aceiaş parte din regatul bulgar colecţiea Kalinka prezenta la 1906 (4 anı numaı după termenul 1902 la care se opreşte C. I. L. III) suma de 193 inscripţiĭ grece. La care este de observat că colecţiea Kalinka nu este un *corpus*, aşa că, de pildă, înveremece Dumoıt înregistrează la Küstendil 14 inscripţii

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Thracieĭ, înregistrate de C. I. L. III (cu excepţie de Samothrace, Byzantium şi Thasos), se grupează, exact ca cele ale lui Dumont, şi în aceleaş localităţi ca la Dumont, la extremul nord-vest (Sofia, Küstendil, Tatarbazargik, Philippopoli: 26 inscripţiĭ) şi extremul sud-est (Erekli, Rodosto, Panidon [la Rodosto], Khoras, Peristasis, Plagiari, Burneri, Gallipoli, Abdera, Kilia, Maito: 37 inscripţiĭ). Localităţile, de unde s-aŭ înregistrat inscripţii latine în C. I. L. III şi care lipsesc în Dumont, se grupează cele maĭ multe la aceleaş extremităţi: Golemo selo lîngă Kalofer, Banja lîngă Dubniţa, Vetren la vest de Tatarbazargik, Slivniţa la nordvest de Sofia pe drumul dintre Sofia şi Pirot, Ţaribrod la graniţa de nordvest a Tracieĭ bulgăreştĭ, regiunea dintre Pautalia şi Serdica, Mahale, Ichtiman, Hagia Trapeza, cu un total de 12 inscripţiĭ, aparţin la extremul nordvest; Čanta de lîngă Eregli cu o inscripţie aparţine la extremul sudest. Rămîn, ca staţiĭ răzleţe, în afară de Urum-Ieniköi delîngă Burgas (cu 1 inscripţie), cunoscută şi de Dumont, numaĭ cinci localităţi: Aitos lîngă Deultum, Deultum (Iakasli) lîngă Burgas, Baş-Kunar lîngă Urum Ieniköi şi Mesembria, cu cîte o inscripţie, Traiana (Stara Zagora) cu doŭă inscripţiĭ. O inscripţie e de origine necunoscută.

§ 9. Acelaş rezultat, din punct de videre şi numeric şi topic, se capătă din colecţiea Kalinka. Dacă pe harta de la sfîrşitul volumuluĭ, în partea care reprezintă Thracia bulgărească, înseamnă cineva cu puncte albastre localităţile de unde s-aŭ cules inscripţiĭ greceştĭ, şi cu puncte roşiĭ pe acele de unde s aŭ cules inscripţiĭ latineştĭ, harta apare toată plină de puncte albastre, printre care se pĭerd, ca sporadice apariţii, cîteva puncte roşiĭ la extremitatea de nordvest a Tracieĭ, şi numaĭ treĭ puncte roşiĭ spre răsărit de Philippopoli, un punct anume la Traiana (Stara Zagora), unul la Aitos şi unul la Apollonia (Sozopolis). Pentru a preciza maĭ bine lucrul daŭ lista localităţilor cu numărul respectiv al inscripţiilor. Sofia 26 gr., 5 lat.— Küstendil 8 gr., 1 biling.—

greceştĭ, la Tatarbazargik 20, la Starazagora 26, la Misivri 10, la Anchialos 8, Kalinka posede inscripţii grece dela Küstendil (împreună cu Konjovo, Sgurovo) numaĭ 11, dela Tatarbazargik (împreună cu Saladinovo, Tekira, Vetren) numaĭ 8, dela Starazagora numaĭ 9, dela Misivri numaĭ 4 şi dela Anchialos niciuna.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Tatarbazargik 5 gr.— Philippopolis 36 gr., 3 lat., 1 biling.— Kostinbrod (district Sofia) 1 gr.— Kurilovo (district Sofia) 1 gr.— Ormanli (district Sofia) 1 gr., 1 lat.— Čekalevo (district Sofia) 1 lat.— Konjovo (district Küstendil) 2 gr.— Sgurovo (district Küstendil) 1 gr.— Saladinovo (district Tatarbazargik) 1 gr.— Tekira (district Tatarbazargik) 1 gr.— Vetren (district Tatarbazargik) 1 gr. — Gorni Voden (district Philippopolis) 1 gr.— Hissar (district Philippopolis) 3 gr.— Karatair (dstrict Philippopolis) 2 gr.— Mersan (district Philippopolis) 1 gr.— Stara-Zagora 9 gr., 1 lat.— Sozopolis (Apollonia) 25 gr., 1 lat.— Ichtiman 1 gr., 1 lat., 1 biling.— Aitos 1 gr., 1 lat.— Dupniţa 2 lat.— Saparevo 1 lat.— Mihilci 1 lat.— Iambol 2 gr.— Burgas 1 gr.— Mesembria 4 gr.— Kosarsko 1 gr.— Losno 1 gr.— Kočerinovo 1 gr.— Ryla 1 gr.— Bobaraci 1 gr.— Črkva 2 gr.— Vrbniţa 1 gr.— Volujak 1 gr.— Gaber 1 gr.— Selenigrad 2 gr.— Miloslavţi 1 gr.— Dragoman 2 gr.— Gradine 1 gr.— Kalotina 2 gr.— Tuden 1 gr.— Čerprlinţi 1 gr.— Ţaribrod 1 gr.— Vakuf 1 gr.— Kapuğik 1 gr.—Batkun 2 gr.— Hağili 1 gr.— Aidinov 1 gr.— Arapovo 1 gr.— Polatovo 1 gr.— Geren 2 gr.— Hambarli 1 gr.— Karaorman 2 gr.— Turkmişli 1 gr.— Akčakairak 2 gr.— Hasnakovo 1 gr. Akbunar 2 gr.— Čirpan 1 gr.— Merčileri 1 gr.— Kurbet 1 gr.— Cakarlar 4 gr.— Sarasmail 2 gr.— Alipaşa 1 gr. — Alipaşanovo 1 gr.— Avğiduvanğa 1 gr.—Arabağiïevo 1 gr. — Novazagora 1 gr. Büjük-Monastir 1 gr.— Alağeli 1 gr.— Sliven 1 gr.— Hoğabük 1 gr.— Skef 1 gr.— Adecă 69 localităţi cu inscripţii greceşti, 11 localităţi cu inscripţii latineşti şi 3 localităţi cu inscripţii bilingues. Inscripţiile greceştĭ sînt 193 la număr, cele latineştĭ 18 şi cele bilingues 3. Numaĭ 4 localităţi prezintă numaĭ inscripţiĭ latine (cîte una de localitate): Čekalevo, Dupniţa, Saparevo, Mihilci, care toate aparţin regiunii nordvestice a Thraciei bulgăreşti.

§ 10. Grecizarea Thraciei se constată însă, maĭ mult decît din numărul, din felul inscripţiilor.

Maĭ întîiŭ pietrele miliare din această provincie sînt maĭ toate scrise în greceşte orĭ în latineşte şi greceşte.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

In Kalinka şi C. I. L. III s-aŭ publicat din Thracia 17 pĭetre miliare greceştĭ (Dela Cirpan 1, Kalinka N° 33; dela Akbunar 2, Kalinka N°s 43, 64; dela Vrbniţa 1, Kalinka N° 45; dela Ţaribrod 3, Kalinka N°s 47, 53, 77; dela Polatovo 1, Kalinka N° 49; dela Philippopolis 3, Kalinka N°s 50, 51, 60; dela Sofia 2, Kalinka N°s 52, 61; dela Karatair 1, Kalinka N° 56; dela Devna 1, Kalinka N° 58; dela Hisargik 1, Kalinka N° 59; dela Dragoman 1, Kalinka N° 65), 3 bilingues (Dela Varna 1, Kalinka N° 72; dela Ichtiman 1, Kalinka N° 73, C. I. L. III N° 14207[37]; dela Baš-Kunar 1, C. I. L. III 14207[35]), şi numaĭ 6 latineştĭ (Dela Mihilci 1, Kalinka N° 19, C. I. L. III N° 6123; dela Hagia Trapeza 1, C. I. L. III N° 14408; de origine necunoscută 1, C. I. L. III N° 14207[36]; dela Slivnita 2, C. I. L. III N°s 13715, 13716; dela Ţaribrod 1, C. I. L. III 13717). *) 16 din cele 17 greceştĭ sînt aşezate din partea oraşelor Traiana-Starazagora (Cirpan Kalinka N° 33; Akbunar Kalinka N°s 43,64), Serdica-Sofia (Vrbniţa Kalinka N° 45, Serdica Kalinka N° 52), Pautalia-Küstendil (Ţaribrod Kalinka N°s 47, 53, 77, Serdica Kalinka No. 61 **), Philippopolis (Polatovo Kalinka N° 49, Philippopolis Kalinka N°s 50, 51, 60, Karatair Kalinka N° 56, Hisargik Kalinka N° 59), Markianopolis-Devna (Devna Kalinka N° 58). Prin urmare localităţile actuale Cirpan şi Akbunar aparţineaŭ la regiunea Traianeĭ, Vrbniţa aparţinea la regiunea Serdiceĭ, Ţaribrod aparţinea la regiunea Pautalieĭ, Polatovo, Karatair şi Hisargik aparţineaŭ la regiunea Philippopolii. Dacă la oraşele Traiana, Serdica, Pautalia, Philippopolis cu regiunile lor, adaugĭ Marcianopolis cu pĭatra miliară

*) Să se observe că constatarea pietrelor miliare este aproximativă, pentrucă atunci cînd nu se arată anume în inscripţie că avem a face cu o piatră miliară (de pildă „ἡ Παυταλεωτων πόλις τὸ μίλιον“ orĭ „m(ilia) p(assuum)“) pietrele miliare se confundă cu dedicaţii făcute împăraţilor. Astfel insiş editorii C. I. L. III aşează două coloane cu exact aceĭaş inscripţie, pe una (13715) printre pietrele miliare, pe cealaltă (12333) însă nu. Pentru pietrele miliare din C. I. L. m-am dus după clasificarea editorilor. Pentru cele din Kalinka, care nu-s clasificate, m-am dus după simţul meŭ. In tot cazul am însemnat ca pietre miliare greceşti *mai puţine* decît sînt în realitate publicate de Kalinka.

**) Această pĭatră, găsită la Volujak lîngă Sofia, a fost probabil adusă acolo de aiurea de undeva, din regiunea Pautalieĭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

greacă, şi Varna (a căreĭ grecizare de altfel n-are trebuinţă de probă) cu pĭatra miliară bilinguis, şi localităţile Dragoman (probabil în regiunea Pautalieĭ), Ichtiman, Baş-Kunar, cu inscripţiile lor, una greacă şi două bilingues, apoĭ toată Thracia, cîtă se cuprindea în graniţele regatuluĭ bulgăresc la 1906, apare plină de indicaţiĭ ale distanţelor scrise în limba grecească. Şi dacă se maĭ ţine socoteală de aceĭa că colecţiea Kalinka nu e un *corpus*, care să cuprindă *toate* inscripţiile, că ea nu înregistrează apoĭ decît inscripţiile dintr-o jumătate a Thracieĭ, şi că pentru *întreaga* Thracie C. I. L. nu poate înregistra decît 6 pĭetre miliare latineştĭ, apoĭ de aicĭ nu se poate deduce altceva decît că în Thracia limba obişnuită era cea grecească. Şi era cea grecească chiar pe vremea celeĭ maĭ marĭ înfloriri a puteriĭ romane în această provincie, anume în seculele II, III şi IV p. Chr., căcĭ pĭetrele miliare poartă datele următoare: Cirpan 198-211 p. Chr.; Akbunar 222-235, 244-249; Vrbniţa 222-235; Ţaribrod 222-235; Polatovo 222-235; Philippopolis 222-235, 241-244; Sofia 222-235; 241-244; Karatair 235-238; Devna 238-244; Hisargik 238-244; Dragoman244-246; Varna 275-276; Ichtiman 317-323; Baş-Kunar 124.

§ 11. In al doilea loc, printre inscripţiile greceştĭ din Thracia, care de altfel şi aşa sînt cu mult maĭ numeroase decît cele latineştĭ, s-aŭ păstrat unele de aşa natură, că se văd reflectîndu-se în ele nu numaĭ sentimente ocazionale şi de paradă oarecum, ci însăş viaţa poporuluĭ. In inscripţiĭ dedicatoare orĭ zeilor orĭ unor personaje oficiale, în inscripţiĭ funerare chiar, se poate face paradă, în fraze stereotipe, de sentimente factice. Şi fiindcă sentimentele sînt astfel, nicĭ în limba în care ele sînt exprimate nu poţĭ avea mare încredere. Nu se plînge doar Juvenal că în însăş Roma cea mare timeile romane ziceaŭ amorezaţilor ψυχή μου şi ζοή μου? Şi Romîncele din aşa poreclitele înalte clase sociale şi „bîlbîiţiĭ cu gura strîmbă“, care formează opiniea publică romînească, nu vorbesc (adecă vorba vine) numaĭ franţuzeşte? Cine ştie cîte inscripţiĭ funerare franţuzeştĭ nu se vor fi găsind pe morminte romîneştĭ puse de nişte mame sclifosite! Sînt însă şi ocaziĭ de acelea unde pospăiala încetează, cînd, de pildă, întreaga populaţie îşĭ manifestează năzuinţile şi suferinţile. Atunci ese la iveală firea adevărată exprimată în limba cea

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cunoscută dela sînul mameĭ. *) Asemenea acte publice emanate dela conștiința uneĭ întregĭ populațiĭ s-aŭ păstrat din Thracia și sînt toate scrise în grecește.

§ 12. Kalinka N⁰ 34. La anul 202 p. Chr. s-a înființat acolo unde este astăzĭ satul bulgăresc Čakîrlar (puțin la nord-est de Čirpan și la nord-vest de Akbunar) un *emporium*, *Pizos*, cu locuitorĭ fruntașĭ de prin satele *regiunĭĭ* sub direcțiea unor *toparchi* aleșĭ dintre *senatorĭĭ* (*buleutaĕ*) din capitala *regiunĭĭ*. Dacă ne-am servi de terminĭ modernĭ, ar trebui să zicem că dintre consilierĭĭ comunalĭ aĭ capitaleĭ județuluĭ (orĭ dintre membrĭĭ consiliuluĭ județean) s a ales o delegație, care a adunat de prin satele și comunele urbane ale județuluĭ oamenĭ dintre ceĭ maĭ cu dare de mînă și a înființat cu dînșiĭ un tîrg comercial. Tîrgul acesta s-a înființat nu numaĭ pentru necesitățile *regiunĭĭ*, ci maĭ ales pentru acelea ale întregiĭ provinciĭ, și pentru acela era așezat la drumul mare care lega Hadrianopolis cu Philippopolis, după cum se vede din harta peutingeriană. Impărat era pe atuncĭ L. Septimius Severus, care-șĭ luase ca asociațĭ la tron, cu titlul de Augustus pe ficĭoru-so maĭ mare M. Aurelius Antoninus (Caracalla), și cu titlul de Caesar pe ficĭoruso maĭ mic P. Septimius Geta. A-

*) Dar poate că limba cunoscută dela sînul mameĭ era cea thracă, iar Thraciĭ se serviaŭ de limba greacă în asemenea acte publice, și în general în inscripțiĭ, numaĭ pentrucă această limbă era una din cele două limbĭ în general răspîndite și în de obște cunoscute în împărăția romană. Nu eraŭ doar să scrie în limba thracă, pe care n-o maĭ cunoștea nimenĭ afară de dînșiĭ. Această obiecție are putere pentru tot teritorĭul imperiuluĭ roman, unde există inscripțiĭ orĭ latinești orĭ greceștĭ. In special, în ce privește teritorĭul imperĭuluĭ roman din răsăritul Europeĭ, care pe noĭ ne preocupă, nimenĭ nu poate tăgădui că sub pătura de inscripțiĭ greceștĭ și latinești nu vor fi existat limbile autohtone, prin regiunĭ din ce în ce maĭ restrînse și până la o epocă nehotărîtă oarecare (Pentru limba thracă avem chiar oarecare indicațiĭ că a existat pe alocurea până prin secolul p. Chr. VI, vezĭ § 99). Insă tot atît de netăgăduit este faptul că, acolo unde apare limba greacă ca organ de manifestare a cunoștinților unuĭ neam de oameni, acel neam de oameni, oricît de mult și-ar fi păstrat limba națională, cunoștea dintre cele două limbĭ oficiale, oarecum, ale împărățieĭ pe cea grecească, ĭar nu pe cea latină, că era supus influințiĭ greceștĭ, iar nu celeĭ romane, că era amenințat să fie grecizat, ĭar nu romanizat, și că se petreceaŭ lucrurile din potrivă acolo unde organul de manifestare era limba latină.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cest vrednic domnitor se îngrijîa ca pe de o parte tîrgurile deja existente pe căile împărăţieĭ să devină maĭ înfloritoare de cum fusese, ĭar pe de alta să se înfiinţeze tîrgurĭ noŭă. Printre aceste din urmă a fost şi Pizos. Pentruca înfiinţarea tîrgulŭĭ să se facă cu maĭ multă şi autoritate şi soliditate, a numit şefĭ aĭ intreprinderiĭ nu dintre locuitoriĭ înşişĭ adunaţĭ deprin comunele regiuniĭ, macarcă şi pe aceştiîa pusese să-ĭ aleagă *dintre fruntaşi*, ci pe cîţîva membri din senatul regional, aleşĭ pe răspunderea si pe garanţiea colegilor. Fără violenţă şi fără insolenţă aceştĭ *toparchi* trebuĭaŭ să administreze pe concetăţenii lor din Pizos, ĭar clădirile publice, precum băile şi clădirile care serviaŭ de locuinţă autorităţilor, trebuiau să le primească dela antreprenorĭ cu cea maĭ mare băgare de samă, şi din punct de videre al zidărieĭ, şi din acel al ornamentăriĭ, şi din acel al practicităţiĭ. Orĭce neajuns, care se va fi constatat mai tîrziŭ din aceste treĭ puncte de videre, trebuîa să cadă în răspunderea toparchilor şi a colegilor lor senatorĭ care-ĭ delegase. Iar pentruca viitoriĭ locuitorĭ aĭ tîrgulŭĭ Pizos, care trebuĭaŭ recrutaţĭ deprin satele deprin prejur fără silă, ci cu îndemn şi cu convingere, să aĭbă tragere de inimă la această colonizare, erau asiguraţi din partea împăratuluĭ că se vor bucura de privilegiĭ, şi anume că nu vor da proviant pentru oştirĭ, nici oamenĭ de pază prin cetăţĭ orĭ pela alte staţiunĭ militare, nici caĭ de poştă (*caĭ de olac*, cum ar zice cronicariĭ noştri). Aceste toate aŭ fost scrise pe o lespede de pĭatră de coloniştiĭ tîrgulŭĭ Pizos, cu o formulă întroducătoare de omagĭu pentru ceĭ treĭ împăraţĭ şi pentru Iulia Domna, soţiea lui Septimius Severus, pentru senatul şi poporul roman şi pentru oştirile romane, pe vremea cînd eraŭ consulĭ ceĭ doi augusti, L. Septimius Severus şi fĭiuso M. Aurelius Antoninus (Caracalla), aniĭ p. Chr. 202. Intre formula dedicatoare şi hotărîrile împărăteştĭ şĭ-aŭ săpat în pĭatră numele coloniştiĭ, arătîndu-se locurile de obîrşie ale lor. Din opt sate se adunase, toate cu nume thrace (Vezĭ Tomaschek, Die alten Thraker II_{II}): Scelabria, Stratopara, Scepta, Gelupara, Curpisos, Bazopara, Strunilos, Busipara. Iată numele coloniştilor: Byzes Mucatraleos, Doles Mucatraleos, Bithes Biartu, Dydes Celsu, Bithas Tarsu, Mucatralis Athyos, Mucatralis Bitheus Bosis, Mucatralis Bithyos, Mucatralis Dineos, Auluzenis Tarsu cu frateso, Auluporis Auluporeos, Zurazis Auluzeneos, Mucaporis

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Mucatraleos cu frateso, Mucatralis Auluporeos, Mucatralis Mucatraleos, Eptetralis Auluzeneos, Bithys Mucatraleos, Salas Mucatraleos, Bithys Eptetraleos, Eptenis Crescentos, Cotys Carossu, Mucatralis Rymetalcu, Mucatralis Epteneos, Mucatralis Spartocu, Mucatralis Byzu, Mucatralis Ebreneos cu frateso, Mucatralis Mucatraleos, Tarsas Mucatraleos, Sidmus Byzu, Eptetralis Mucatraleos, Auluzenis Brizeneos, Auluzenis Dibithyos, Auluzenis Mucaporeos, Epteporis Mucatraleos, Mucaporis Antiochu, Mucabithyris Disyru cu frateso, Brincazis Eptacenthu, Brincazis Auluzeneos, Brizenis Bithyos, Gilpyris Dytutraleos, Sethilas Brizeneos, Diascuporis Brizeneos, Bithys Dibithyos, Eptaicenthos Mucatraleos, Mucatralis Mucaporeos, Mucaporis Mucatraleos, Mucaporis Bithyos, Mucaporis Dorzenthu, Sabinos Sabinu, Suris Auluzeneos, Secundos Mucatraleos, Suris Brincazereos cu frateso, Celsos Daleporeos, Mucatralis Boseos, Scaurianos Scaurianu, Dytuporis Bessodenthu, Suris Doleus Pantas cu frateso, Auluzenis Auluzeneos, Dytutralis Bithyos, Mucatralis Mucatraleos, Mucatralis Sa. threus, Mucatralis Bithyos, Mucatralis Diascuporeos, Mucatralis Auluzeneos, Diascuporis Brincazereos, Diomedes Diomedus, Mucaporis Dreneos, Flavios..., Mucaporis Bithyos, Brasetralis Mucatraleos, Mucatralis Brizeneos, Mucatralis Bithyos, Mucatralis Mucatraleos, Bithys Teru, Bastocilas Bithyos, Dytutralis Bithytraleos, Diascuporis Mucaporeos, Dytutralis Dytutraleos, Demosthenes Teru, Dringistas Brincazereos Hermogenes, Dytutralis Salu, Celsos Mucaporeos, Mucatralis Mucaporeos, Mucatralis Brizeneos, Mucatralis Diascuporeos, Mucatralis Dalezaleos, Mucatralis Salu, Mucatralis Dytutraleos, Mucianos Marcellu, Epteporis Dytutraleos, Salas Derodenthu, Salas Celsu, Teres Mucatraleos, Aurelios Mucatraleos, Auluzenis Muca..., Mucatralis Auluzeneos, Atticios Dytutraleos, Bithyris..., Bithys Brincazereos, Brincazis Doleus, Burgilos Bithyos, Bithys Bithytraleos, Dytutralis Doleus Trazyreses, Genicilas Aulutraleos, Dytutralis Diascuporeos, Doles..., Doles..., Eptetralis Doleus, Diuporis Salu, Doles Aulutraleos, Dringistas Diucilu, Eptetralis Bithycilu, Epteporis..., Castor Auluzeneos, Celsos Dringistu, Mucatralis..., Mucatralis Brincazereos, Mucatralis Doleus, Mucatralis Daletraleos, Mucatralis Diascuporeos, Mucatralis Brizeneos, ...Mucatraleos cu frateso, Mucatralis..., ...Dytuporeos, Mucatralis Mucaporeos, Mucatralis .., Mucaporis Mucaporeos, Mucatralis Seuthu, Mucatralis Bithyos. Mucatralis Dytutraleos. Mucatralis Diupo-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

reos, Mucaporis Mucaporeos, Rusticus Bithyos, Salas Doleus, Sceles Diascenthu, Sceles Doleus, Seuthes Daletraleos, Tarsas Brincazereos, Teres Besodenthu cu frateso, Teres Celsu, Tarsas Mucatraleos, M. Aurelios Abidios Titos, Doles Dringistu, Mucatralis Doleus, Salas Mucaporeos, Sceles Celsu, Dytutralis Dytutraleos, Iulis Daltetraleos, Mucianos..., Sceles Seuthu, Thyles Apollodoru, Philippos Philippu, Dytutralis Mucatraleos Ephetes, Mucatralis Mucatraleos; Archelaos Acylu, Antonios Antoniu, G. Valerios Rufos, Mucianos Mucapareos, Mucianos Acylu, Vales Valentos, Valerios Rufos, Rufas .., Flavios Mucianos, Cointos Sicinnios Claros. Ceĭ zece din urmă, începînd dela Archelaos Acylu, sînt numiţi primiĭ coloniştĭ, οἱ πρῶτοι οἰκήτορες. La sfîrşitul decretuluĭ împărătesc, care este pus în gura legatuluĭ împăraţilor cu vorbele „legatul împăraţilor pro praetore zice“ (πρεσβευτὴς σεβαστῶν ἀντιστράτηγος λέγει), se găsesc săpate numele a doĭ locuitorĭ din Bazopara cu fraţiĭ lor, „Epteporis Bithyos, Dringistas Brincazereos, cu fraţiĭ, din Bazopara“.

Maĭ toate aceste nume de coloniştĭ dela Pizos sînt thrace (vezĭ § 159), dupăcum era de aşteptat chĭar dela numirile thrace ale satelor de unde îşĭ trăgeaŭ originea. Şi nu numaĭ numele de botez (cum s-ar zice astăzĭ), numele personale sînt thrace, ci este thrac, firește, şi *chipul* de a se numi ca persoană în societate, prin numele personal anume şi prin genitivul numeluĭ personal al tatăluĭ. Era acesta un sistem de nomenclatură propriu tuturor popoarelor anteromane din peninsula balcanică, Thracilor, Illyrilor şi Grecilor. Pe icĭ colea se întrodusese la aceştĭ Thracĭ, care aŭ colonizat Pizos, cîteva nume grece şi romane: pe taţiĭ unuĭ Dydes, Eptenis, Mucaporis, Salas, Teres, Sceles, Thyles îĭ chemase Celsus, Crescens, Antiochos, Apollodoros; ĭar un Mucatralis, Daleporis, Teres, Dytutralis, Auluzenis, Dringista, Daltetralis, Mucapor îşĭ numise copiiĭ Secundus, Celsus, Demosthenes, Aurelius, Atticius, Castor, Rusticus, Iulius, Mucianus. Cîteodată porecla (signum) era grecească: Suris Doleus era poreclit *pantas*, Dringistas Brincazereos maĭ era numit şi *Hermogenes*, ĭar Dytutralis Mucatraleos avea porecla *ephetes*. Altă dată amîndoŭă numele, şi cel personal propriu şi cel al părinteluĭ, eraŭ grece orĭ romane: Sabinos Sabinu, Scaurianos Scaurianu, Diomedes Diomedus, Mucianos Marcellu, Philippos Philippu, Archelaos Acylu, Antonios Antoniu, Mu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cianos Acylu, Valens Valentos. Numaĭ cinci poartă nume romane după *chipul* de a se numi roman (cu praenomen, nomen, cognomen), şi eraŭ prin urmare cetăţenĭ romanĭ: M. Aurelius Abidius Titus, C. Valerius Rufus, Valerius Rufus, Flavius Mucianus, Q. Sicinnius Clarus. Din 181 de persoane, care aŭ colonizat Pizos (Aŭ fost 183 de toţĭ, dar la doĭ numele sînt aproape şterse), 176 sînt numite după nomenclatura balcanică şi 5 după nomenclatura romană. Din cele 176 aŭ ambele nume (şi pe cel personal şi pe cel al părinteluĭ) thrace 138. Aceste persoane eraŭ sigur Thracĭ. 9 aŭ numaĭ unul din cele doŭă nume (căcĭ al doilea nume este şters), şi acel nume este thrac. Cum că şi aceştia eraŭ Thracĭ, nu încape îndoĭală. 17 aŭ unul din nume, orĭ pe cel personal, orĭ pe cel al părinteluĭ, grecesc saŭ latinesc, ĭar pe celălalt nume îl aŭ thrac. Cum că eraŭ Thracĭ şi aceştiĭa, nu este nicĭo îndoĭală. 3 sînt îndoioşi: Flavios..., Mucianos..., Rufas.... Flavios ar putea avea un cognomen şi fi prin urmare cetăţean roman, dar tot atît de posibil e ca în al doilea loc să fi fost la genitiv numele părintelui, care nume nu se ştie ce fel va fi fost, thrac, grec orĭ roman. Mucianos şi Rufas (=un derivat din rufus prin sufixul grecesc -ᾶς) trebue să fi avut în al doilea loc numele părintelui la genitiv, căcĭ nu există ca nomina în nomenclatura romană. Acel nume de părinte însă ce fel va fi fost, thrac, grec orĭ roman, nu se ştie. 9 aŭ amîndoŭă numele, şi pe cel personal şi pe cel al părinteluĭ, greceştĭ saŭ latineştĭ. Să fi fost Grecĭ aceştia? Căcĭ Romanĭ doar nu puteaŭ fi, pentrucă Romanii aveaŭ altfel de nomenclatură *). Poate. Dar maĭ probabil este că eraŭ tot Thracĭ. De ce naţionalitate eraŭ ceĭ cincĭ cetăţenĭ romanĭ? M. Aurelius Abidius Titus se arată a fi fost celt prin cognomen Abidius, care apare (şi anume ca nomen) numaĭ pe teritoriul celt (vezĭ Holder, Altceltischer Sprachschatz). Ceĭ

*) Foarte probabil chiar cetăţeniĭ romanĭ în peninsula balcanică se numĭau cîteodată după chipul de a se numi al popoarelor autohtone, prin numele propriu alipit la numele în genitiv al părinteluĭ. Vezĭ V. Pârvan Cetatea Ulmetum I pag. 46 şi 96, în special faptul din inscripţiea 5 pag. 45 că ficiorii lui Valerius Valens sînt numiţi Saturninus Valentis şi Varro Valentis. Dar aceştĭ cetăţenĭ romanĭ eraŭ de sînge balcanic, erau Thracĭ orĭ Grecĭ încetăţăniţi. Nicĭodată un cetăţean roman de sînge neoriental nu s-ar fi numit astfel

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

doi Valerii ne aduc aminte de frecvența numelui Valerius printre Thracii romanizați din Scythia Minor (vezi V. Pârvan Cetatea Ulmetum I pag. 47).

Dar oricare va fi fost naționalitatea celor vreo cîțiva, 17 la număr, despre care nu știm sigur că erau Thraci, marea majoritate a coloniștilor dela Pizos, în număr de 167 capi de familie, era compusă din Traci adunați din opt sate deprin împrejurimele actualului sat bulgăresc Čakîrlar. Și acei Traci erau grecizați complect. Altfel cum s-ar explica faptul că pe vremea celei mai mari înfloriri a puteri romane în peninsula balcanică, pe vremea lui Septimius Severus, la anul 202 p. Chr., acești Traci, în tîrgul înființat de împăratul însuș cu atîta îngrijire, și care tîrg însuș poartă un nume thrac, slăviau acest eveniment pe un monument public în limba grecească? Edictul însuș împărătesc apare în traducere grecească pe piatra comemorativă dela Pizos. Intreaga regiune era compusă din sate de Traci grecizați și constituia o civitas cu capitala probabil în satul Bazopara, căci cei doi coloniști iscăliți tocmai la urmă, după decretul împărătesc, și care erau din satul Bazopara, trebue să fi fost însiș toparchii delegați din sînul senatului regional.

§ 13. Cu totul alte împrejurări reflectează inscripția C. I. L. III 12336. Sîntem aici în anul 238, la începutul domniei lui Gordianus III. Nu mai este timpul harnicului domnitor, care în momentul cînd își da sufletul spunea „hai, dați încoace, dacă avem ceva de făcut“ (Cassius Dio LXXVI, 17), ci acel al unui tînăr de 16 ani, care se încerca să domnească, dupăce văzuse asasinați, în spațiul de o lună, pe tatăl său, Gordianus II, și pe bunul său, Gordianus I. Și nici nu mai este vorba aicî de înființarea unui tîrg și de îngrijiri din partea împăratului ca clădirile publice să fie fără defecte, ci de starea nenorocită a unui sat din cauza abuzurilor funcționarilor publici. Acolo unde este astăzi localitatea bulgărească Gumaia (în hărți Dshuma, Djumaa, Dschuma), la sudest de Küstendil, era pe vremurile acelea un sat Scaptopara, căruia îi mai zicea și Gresita, aparținînd la regiunea orașului Pautalia. Erau izvoare de ape calde folositoare sănătății în cuprinsul acelui sat, și acele izvoare termale există și până astăzi la Gumaia. Dar acest

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

avantaj, precum şi poziţiea cea frumoasă a satului, devenise cu vremea un izvor de năcazuri pentru sătenĭ, căci tot felĭul de funcţionarĭ aĭ statului şi mulţi militarĭ se abăteaŭ din drum şi veniaŭ la Scaptopara să se scalde şi să petreacă gratis, cerînd dela sătenĭ găzduire şi cele trebuitoare pentru hrană fără să plătească. S-aŭ adresat sătenii în repetite rînduri la guvernatorul provinciei, care era un legatus pro praetore, dar cu puţin folos. La urmă s-aŭ adresat însuş împăratuluĭ, care a trimes pe un om de legĭ să facă anchetă. Ancheta a găsit juste plîngerile locuitorilor şi împăratul a dat un *rescript*, prin care hotăreşte ca afacerea să fie întĭĭu judecată de guvernatorul provincieĭ. Plîngerea sătenilor a fost înmînată împăratuluĭ şi rescriptul împărătesc a fost trimes sătenilor prin mijlocirea luĭ Aurelius Purrus, de loc din satul Scaptopara şi care era militar în cohorta X praetoria. Numaĭ rescriptul împărătesc şi formula iniţială sînt scrise în latineşte, încolo tot actul este grecesc. Şi chĭar formula iniţială, unde se spune că actul de maĭ jos a fost copiat sub consulatul cutărora după originalul dela Roma, nu este după tipicul roman scrisă, ci după cel grecesc, căci are începutul dedicaţiilor greceştĭ: bona fortuna = ἀγαθῇ τύχῃ.

Iată suplica sătenilor din Scaptopara:

„Rugăminte din partea sătenilor din Scaptopara, care se maĭ chĭamă şi Gresita, adresată împăratuluĭ Caesar M. Antonius Gordianus pius felix augustus. In vremurile tale cele prea fericite şi veşnice de multe orĭ aĭ poruncit ca satele să-şĭ înmulţească populaţiea şi să-şĭ îmbunătăţească starea, iar nu să se pustiească, căcĭ este acest lucru de folos nu numaĭ locuitorilor, ci şi prea sfîntuluĭ tăŭ tezaur. Pentru aceĭa vom adresa şi noĭ dumnezeiriĭ tale o legĭuită suplică, rugîndu-ne să te milostiveştĭ să ne daĭ ascultare, cînd te implorăm pentru înprejurarea următoare. Noĭ locuim şi stăpînim pămînt în satul spus maĭ sus, care sat se găseşte în condiţiĭ favorabile, pentrucă are izvoare de apă caldă şi este aşăzat la mijloc între cele doŭă lagăre ale oştirilor tale din Thracia. In timpurile maĭ de demult locuitoriĭ trăiaŭ nesupăraţi şi fără frică şi-şĭ plătiaŭ birul şi celelalte dăjdiĭ cu deplinătate. Decînd însă de o bucată de vreme aŭ început unĭia să se poarte cu violenţă şi cu samavolnicie, de atuncĭ a început şi satul nostru să dea îndărăt. La doŭă mile anume de satul nostru se face un [illegible]

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ĭarmarocul acesta nu rămîn cincĭsprezece zile la locul unde el se ţine, ci se strămută de acolo în satul nostru şi ne silesc să-ĭ găzduim şi să le dăm alte multe pentru întreţinere fără banĭ. Apoi soldaţiĭ care sînt trimeşĭ ba colo ba dincolo se abat din drumul lor, vin în sat la noĭ şi ne silesc şi ei să-ĭ găzduim şi să le procurăm cele trebuitoare fără să ne dea nicĭo plată. Cel maĭ des vin şi staŭ în satul nostru, şi anume pentru folosul apelor, guvernatoriĭ provincieĭ şi procuratoriĭ tăĭ. Acu, autorităţile le primim într-una, pentrucă n-avem încotro. Pe ceilalţĭ însă ne maĭ putîndu-ĭ duce în spinare, ne-am adresat de multe orĭ la guvernatoriĭ Thraciei, care într-adevăr aŭ dispus prin dumnezeeştĭ ordine să fim lăsaţi în pace, căcĭ le-am arătat că nu maĭ putem suferi şi că ne-am pus în minte să părăsim vetrele părinteştĭ din cauza violenţeĭ ce ni se face, după cum chiar cu adevărat din mulţĭ capĭ de familie, ce fusesem odată, am maĭ rămas astăzĭ numaĭ cîţĭva. Şi pentru un timp aŭ avut putere ordinele guvernatorilor şi nu ne-a maĭ supărat nime nicĭ cu găzduirea nicĭ cu întreţinerea. Dar cu trecerea vremiĭ ĭar aŭ îndrăznit să se pună pe capul nostru, cîţĭ numaĭ aŭ vrut, dispreţuind prostiea noastră. Fiindcă, deci, nu maĭ putem suporta greutăţile şi vom fi nevoiţĭ să facem şi noĭ ce aŭ făcut ceilalţĭ consăteniĭ noştri, să părăsim adecă vetrele părinteştĭ, pentru aceia te rugăm pe tine, neînvinsule Auguste, să porunceştĭ cu rescriptul tăŭ dumnezeesc ca să-şĭ caute fiecare de drum, să nu maĭ părăsească satele celelalte ca să vie la noĭ, şi să nu ne maĭ silească să le procurăm pe degeaba cele trebuitoare, ci nicĭ găzduire să nu le dăm, afară numaĭ cărora nu se poate altfel, după cum şi guvernatoriĭ aŭ hotărît adeseorĭ că pe alţiĭ nu trebue să-ĭ găzduim, fără numaĭ pe aceĭa care sînt trimeşĭ de guvernatorĭ şi de procuratorĭ în afaceriĭ de serviciu. Altfel, dacă vom maĭ fi împovoraţĭ, avem să fugim dela casele noastre şi cu aceasta se va aduce mare pagubă tezaurului. Dacă vom fi milostiviţĭ prin înţelepcĭunea ta divină şi vom rămînea pela casele noastre, vom putea plăti sfîntul impozit şi celelalte dăjdiĭ toate. Şi acest bine ni se va face în timpurile cele prea fericite ale tale, dacă veĭ porunci ca dumnezeescul tăŭ rescript să fie săpat pe o lespede şi expus în public, astfel ca să putem, dobîndind această graţie, să mulţămim noroculuĭ tău, după cum şi facem acum şi totdeauna vom face“.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cum că eraŭ Thracĭ sătenĭĭ de altă dată dela Gumaïa, se vede cît de colo din numele satuluĭ lor Scaptopara *) şi din numele consăteanuluĭ lor, „convicanus et compossessor“, Purrus (Pentru acest nume vezĭ Tomaschek, Die alten Thraker II$_{II}$ 21), prin mijlocirea căruïa făcuse să ajungă suplica lor la împărat (Şi pe atuncĭ, ca şi astăzĭ, o petiţie, ca să ajungă sigur la destinaţie, trebuia încredinţată unuĭ prietin. Trimeasă de a dreptul la oficiu era ameninţată, pe atuncĭ ca şi astăzĭ, de a fi pusă pur şi simplu la dosar). Şi cum că eraŭ *grecizaţĭ* se vede destul din faptul că fac suplica în greceşte. N-ar fi scris-o doar în greceşte, dacă ar fi fost în satul lor macar un om care să ştie latineşte. Cum că eraŭ grecizaţĭ se vede însă şi din chipul cum s-a făcut şi s-a redactat ancheta. Însărcinat cu facerea ancheteĭ a fost anume un Grec, Διογένης ὁ Τύριος, şi acest legist (πραγματικός) ş-a făcut raportul în greceşte (Acest raport în inscripţie urmează îndată după suplica sătenilor). Dar ce maĭ este trebuinţă de vorbă?

§ 14. Kalinka Nos 55,100. In regiunea actualuluĭ sat bulgăresc Hissar, spre nord de Philippopolis la poalele Balcanilor, eraŭ o mulţime de sate thrace, care se grupaŭ cîte treĭ şi cîte patru în comune, în micĭ civitates. Fiecare sat îşĭ avea magistratul său, primarul său, κώμαρχος, ĭar toate la un loc, cîte formaŭ comune, aveaŭ un magistrat maĭ mare, un φύλαρχος, care rezida în unul din satele comuneĭ. Se cunosc doŭă asemenea micĭ civitates, compuse una din satele Zercla, Zelobasta, Brentopara, Mosygena, ĭar alta din satele Itrizena, Gizagera, Bdecyra. Faptul acesta, că un număr res-

*) Pentru numele thrace de localităţĭ să se consulte Tomaschek Die Alten Thraker II$_{II}$ 52 sqq. Pentru numele thrace personale să se consulte listele dela §§ 159, 170 şi Tomaschek Die alten Thraker II$_{II}$ 1 sqq. La Tomaschek se găsesc nume personale thrace care lipsesc în listele mele, pentrucă după criteriile mele nu pot fi considerate ca *fără îndoială* thrace. La căutarea vreunuĭ nume topic orĭ personal în listele mele şi ale luĭ Tomaschek să se aibă în vedere ambele părţĭ ale compusuluĭ: dacă, de pildă, nu se găseşte însemnat *Zelobasta*, se găseşte însemnat *Basteira*, şi dacă nu se găseşte însemnat *Brentopara*, cuvîntul e probat ca thrac prin *-para* din nenumărate nume topice altele. De altfel, îndatăce numele nu-ĭ grec nicĭ roman şi se găseşte pe teritoriu thrac, e foarte probabil thrac, şi acesta a şi fost criteriul de care s-a servit în cea mai mare parte Tomaschek.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

trîns de sate constituiaŭ o mică civitas, precum şi numirea de φύλαρχος a magistratuluĭ superior, se explică prin aceia că satele respective eraŭ censîngene şi constituiaŭ un trib, un neam, φύλη, care purta un nume. Cele patru sate întîiŭ numite formaŭ tribul, neamul Ebreis. Cum se va fi chemat neamul celor treĭ sate în urmă numite nu ştim. Pe timpul luĭ Severus Alexander (222-235 p. Chr.) cele patru sate din neamul Ebreis aŭ scris o piatră comemorativă de mulţămire pentru phylarchul Aurelius Cardenthes, pentrucă a administrat comuna „în mod cinstit, drept şi legal“. La un timp necunoscut sătenii din cele treĭ sate aŭ scris şi ei o piatră spre a mulţămi phylarchuluĭ lor Aemilius Bithys pentru acelaş motiv. Aceştĭ philarchĭ eraŭ Thracĭ încetăţăniţĭ, nomina lor sînt romane, dar se cunosc că-s Thracĭ după cognomina. Şi aceste lucrurĭ intime, care privesc raporturile dintre un trib si şeful tribuluĭ, sînt spuse în greceşte.

§ 15. Kalinka No. 161. La Stara Zagora, unde era oraşul Traiana, locuitoriĭ unuĭ sat (orĭ poate a unei corporaţiĭ) Ergissa aŭ rîdicat o statue unuĭ consatean (orĭ poate unuĭ membru al corporaţieĭ) Dinicenthos Brincazereos, pe care aŭ consacrat-o unuĭ zeŭ local, Apollo din Sicera, şi Nimfelor. Statuea nu maĭ există, dar s-a păstrat piatra, pe care era ea aşezată, cu numele dedicatorilor: Teres Brincazereos, Flavios Mucaporis Scelu, Flavios Demosthenes, Flavios Sceles, Flavios Maximos, Flavios Iason, Lucios Lucretios Proclos, Lucios Lucretios Emeritos, Lucios Lucretios Zosimos, Ulpios Emeritos, Ulpios Capiton, Philoxenos, Eptaitralis Engiscinos, Seuthes Auleneos, Mucatralis Celsu, Asiaticos Iasonos, Dorzenthes Iasonos. Uniĭa aŭ nume thrace complecte: maĭ întîiŭ personajul însuş căruĭa i s-a rîdicat statuea, Dinicenthos Brincazereos, apoĭ Teres Brincazereos, Eptaitralis Engiscinos (în caz cînd *Engiscinos* e un genitiv), Seuthes Auleneos. Alţiĭ aŭ chipul de a se numi thrac, dar numele părintelui nu-ĭ thrac: Mucatralis Celsu, Dorzenthes Iasonos. Alţiĭ au chipul de a se numi roman, dar se cunosc că-s Thracĭ după cognomen: Flavios Sceles, Flavios Mucaporis Scelu (La acest din urmă întreg numele părinteluĭ, format după chipul thrac, serveşte ca cognomen al fiuluĭ). Alţiĭ aŭ chipul de a se numi roman cu cognomina greceştĭ: Flavios Demosthenes, Flavios Iason, L. Lucretios Zosimos. Alţiĭ aŭ chipul de a se numi roman cu cognomina romane: Flavios Maximos

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

L. Lucretios Proclos (= Proculus), L. Lucretios Emeritos, Ulpios Emeritos, Ulpios Capiton. Unul are chipul de a se numi thrac, dar numele personal este roman şi numele părinteluĭ este grec: Asiaticos Iasonos. Unul în sfîrşit are numaĭ nume personal fără numele părinteluĭ: Philoxenos. Tot felĭul de numirĭ, pe care însă le poartă oamenĭ înrudiţĭ între dînşiĭ. Căcĭ este foarte lesne de admis că cei cinci Flavii, dintre care doĭ aŭ cognomina thrace, aparţineaŭ aceleiaş familiĭ, şi că tot aşa aparţineaŭ aceloraş familiĭ ceĭ treĭ Lucretii şi ceĭ doĭ Ulpii; apoĭ Asiaticos Iasonos, cu tot numele luĭ personal roman (adecă un cognomen roman întrebuinţat ca nume personal), greŭ e să nu fi fost frate cu Dorzenthes Iasonos. Sigur este că toţĭ aceştĭ oamenĭ, macarcă uniĭ etalează nume romane şi eraŭ cetăţenĭ romanĭ, eraŭ Grecĭ de limbă, căcĭ altfel n-ar fi celebrat pe un compatriot al lor în limba grecească *).

§ 16. În tot cazul nu se poate tăgădui că la extremitatea nordvestică a Thracieĭ pe de o parte, şi în peninsula Gallipoli cu coastele maritime învecinate pe de altă parte, n-ar fi existat localităţĭ romanizate. Pentru a putea judeca mai bine, însemn aicĭ felĭul şi data (rarĭ sînt însă inscripţiile datate) inscripţiilor din C. I. L. III în ordinea în care aŭ fost însemnate localităţile la § 8 fine.

*) Grecizarea Thracieĭ se probează şi prin aceea că atunci cînd statul roman a căutat să organizeze comunele dintr-însa, li-a dat o organizaţie nu romană, ci greacă. Astfel în partea Thracieĭ dela nord de Balcanĭ oraşele Nikopolis ad Istrum şi Markianopolis (?), iar în partea ei dela sudul Balcanilor oraşele Philippopolis, Topeiros, Nikopolis la Nestos, Plotinopolis, Pautalia, Serdica, Augusta Traiana, Traianopolis, Hadrianopolis, oĭ înfiinţate oĭ mărite prin aducere şi aglomerare de populaţie localnică de împăraţiĭ Domitian, Traĭan şi Hadrian, aŭ primit organizaţie grecească. Şi s-a înfiinţat din iniţiativa statuluĭ roman o dietă, o cameră reprezentativă a Thracieĭ, care rezida în Philippopolis, analoagă dietelor analoage care existaŭ în toate provinciile cu limbă şi cultură greceşti, precum în Grecia propriu zisă, în Thessalia, în Macedonia. Mommsen, Römische Geschichte, V, 194, 281-282. Aicĭ trebue menţionat şi faptul că Athena era plină de tineri thracĭ din provincieа Thracia care veniaŭ la învăţătură, după mărturiea luĭ Philostratos, Vitae sophistarum (prima jumătate a secoluluĭ III p Chr.) la Mommsen, Römische Geschichte, V, 259.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Sofia *): 748 fragmentară; 7415 funerară a unuĭ militar Flavius Felix; 7416 funerară a unuĭ cavaler roman; 12333 dedicatoare **) împăratuluĭ Aurelianus anii 270-275 (poate pĭatră miliară, vezĭ nota dela § 10); 12334 funerară a unuĭ militar; 12335 fragmentară, funerară; 14207[17] dedicatoare împăratuluĭ din partea unuĭ veteran legionar; 14207[18] fragmentară, dedicatoare unuĭ împărat; 14207[20] funerară, a unuĭ om cu numire romană, dar cu cognomen probabil thrac (Avediur); 14207[21] dedicatoare creştină a unuĭ oratorium; 14207[22] funerară creştină a lui Demetrius Diaconus; 14207[23] funerară creştină a luĭ Decius; 14207[24] funerară creştină a feteĭ Florencia virgo; 14207[25] funerară creştină a luĭ Ioannes, fiul luĭ Georgius inlustris; 14207[26] funerară creştină a lui Maxentius presbyter; 14207[27] funerară creştină a luĭ Nocentianus; 14207[28] pe o cărămidă, secolul V orĭ VI p. Chr.; 14207[29] funerară a luĭ Theoprepius episcopus; 14407[a] fragmentară. — Küstendil: 7417 fragmentară, funerară a luĭ Alexander, bilinguis; 12336 (inscripţiea sătenilor din Scaptopara, despre care s-a vorbit maĭ sus § 13); 14207[31] fragmentară, dedicatoare. — Tatarbazargik: 7412 fragmentară, bilinguis; 7413 fragmentară, dedicatoare, vremea împăratuluĭ Iulianus anii 355-363 p. Chr.; 7414 funerară a lui Iulius Iulianus, militar în cohors III praetoria, pusă din partea frateso, Aurelius Mucianus, militar în aceĭaş cohortă, bilinguis. — Philippopolis: 746 fragmentară, funerară; 747 fragmentară; 6120 dedicatoare zeuluĭ Medyzis din partea unui veteran legionar, bilinguis, anul 76 p. Chr.; 6121 dedicatoare din partea oraşului Philippopolis cu ocaziea faceriĭ zidului oraşuluĭ din banĭ dăruiţi de împărat, bilinguis, anul

*) Să se observe că în C. I. L. III inscripţiile sînt adeseorĭ grupate la o localitate maĭ însemnată după regiunĭ, şi că de multe orĭ sînt publicate sub titlul aceleĭ localităţi inscripţii de origine nesigură, numaĭ pentrucă se găsesc în muzeul localităţiĭ. Aşa de ex. este pusă la Serdica inscripţiea 14207[17], macarcă s-a găsit la *Ichtinan*, pentrucă Ichtiman a fost considerat ca aparţinînd la regiunea Serdiceĭ (de altfel fără niciun motiv). Şi tot la Serdica sînt înregistrate inscripţiile 14207[18], 14207[20], 14207[21], macarcă nu se ştie de unde provin, numaĭ pentrucă se găsesc în muzeul dela Sofia. O sistematizare din acest punct de videre m-ar fi dus prea departe şi niceĭ n-ar fi adus vre-o schimbare concluziilor finale.

**) Pentru scurtare eŭ numesc *dedicatoare* toate inscripţiile care nu sînt funerare, pĭetre miliare si pietre de limită.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

172 p. Chr.; 6122 funerară a unuĭ Thrac, Aurelius Seutes, veteran „ex equitibus singulares [sic] imperatoris“; 7410 funerară a unuĭ cetăţean roman, Ti. Claudius Martialis, din partea fratelui său Ti. Claudius Primigenianus şi a mameĭ sale Silvia Primigenia, bilinguis; 14207[14] funerară a uneĭ fimeĭ Coelia din partea soţuluĭ eĭ Verus „a commentariis provinciae“. — Erekli: 730 dedicatoare împăratuluĭ Antoninus Pius, anul 138-161; 731 dedicatoare unuĭ legat al împăratuluĭ cu ocaziea întrăriĭ sale în ordinul senatoric, care legat împărătesc fusese înainte vreme prefect al cohorteĭ III a Breucilor, din partea călăreţilor săĭ „singulares“ din această cohortă; 7391 dedicatoare împăratuluĭ Titus din partea lui Ti. Claudius Sabinus, anul 79 p. Chr.; 7392 dedicatoare împăratuluĭ Antoninus Pius, anul 138-161 p. Chr.; 7393 fragmentară; 7394 dedicatoare luĭ L. Pullaienus Gargilius Antiquus, legat pro praetore al Thracieĭ, din partea a treĭ cornicularii, timpul luĭ Antoninus Pius orĭ al luĭ M. Aurelius şi L. Verus (138-169); 7396 funerară a legionarului Aurelius Marcellus din partea moştenitorilor săĭ Aelius Iustinus, Aurelius Taurus şi Septimius Sabinianus; 7397 funerară a unuĭ fost centurion din legiunile XV Apollinaris, V macedonică şi XVI Flavia pe vremea împăraţilor Domitianus şi Nerva, din partea surorilor luĭ; 7398 lista decurionilor uneĭ civitas, a căreĭ reşedinţă se afla la actualul sat Umurğa între Erekli şi Çorlu; 7399 funerară a luĭ Ti. Claudius Silvanus, bilinguis; 7400 funerară a luĭ C. Poblicius Xanthus; 12326 dedicatoare luĭ Diocletianus din partea unuĭ praefectus praetorio, anul 284-305; 14207[5] dedicatoare din partea unuĭ praefectus praetorio, anul 416-420; 14207[6] funerară a unuĭ legionar; 14207[7] funerară a unuĭ legionar; 14207[8] fragmentară, funerară; 14207[9] funerară creştină a unuĭ copil cu nume thrac, Ursucenthus; 14406[6] funerară a lui M. Iulius Maximus din partea fratelui şi a copiilor săĭ. — Rodosto: 728 funerară a militaruluĭ Aprilius Eleuterus din numerus Divitensium, care numerus staţiona în Thracia; 729 funerară a soţieĭ, Thetis, şi a fiuluĭ, Perinthio, aĭ unuĭ sclav, Italicus, care era sclavul luĭ Coriscus, un libert al împăratuluĭ; 7388 funerară a luĭ P. Aelius Asclepias şi P. Aelius Festus; 7389 funerară a luĭ Magava; 7390 fragmentară; 14207[2] fragmentară; 14207[3] fragmentară; 14207[4] frag-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mentară, funerară creştină a unuĭ militar.— Khoras: 727 dedicatoare luĭ L. Volusius Saturninus din partea uneĭ coloniĭ, care e probabil Colonia Iulia Parium depe coasta învecinată a Asieĭ micĭ, de unde a fost adusă apoĭ pĭatra cu vreo ocazie la Khoras, anul 11 a. Chr. orĭ 3 p. Chr.— Peristasis-Plagiari-Burneri: 726 *) dedicatoare unuĭ procurator al împăratuluĭ, vremea luĭ Traĭan, înainte de 114 p. Chr.; 7384 fragmentară, dedicatoare; 7385 dedicatoare unuĭ împărat; 7386 dedicatoare din partea uneĭ centuriĭ din cohorta X a legiuniĭ VII macedonice, timpul luĭ Augustus 23 a. Chr.-15 p. Chr.; 14406[f] dedicatoare unei Romane, Lollia Paulina, din partea duumvirilor quinquennales (probabil din Callipolis) Paulus Antonius Bosporus şi Aelius Apollinius.— Gallipoli: 725 **) dedicatoare a luĭ L. Calea Rufus; 7382 dedicatoare luĭ Antoninus Pius, anul 138-161; 7383 dedicatoare din partea unuĭ collegium.— Abdera: 7378 dedicatoare din partea adoratorilor zeuluĭ thrac ἥρως ἀλλωνείτης (Tomaschek, Die alten Thraker II$_1$ 58) sub preotul cu nomen roman şi cognomen thrac Ποπίλλιος Ζείπας, bilinguis;

*) Cu ocaziea aceştеĭ inscripţii editorul face observaţiea următoare: „Unde va fi fost pusă această inscripţie, nu-ĭ lucru lămurit, căci Lysimachia din apropiere era pustie încă din timpul luĭ Plinius şi latineşte în ea nu se vorbise niciodată, apoĭ în tot Chersonesul nu cunosc niciun oraş unde să se fi vorbit latineşte înainte de timpul luĭ Traĭan. Cît despre Coela, dupăcum şi numele eĭ de *municipium aelium* arată, a căpătat dreptul municipal dela Hadrianus şi locuitoriĭ eĭ chiar în timpul înfloririi romane au vorbit în public numaĭ greceşte".

**) Cu ocaziea aceştеĭ inscripţii editorul face observaţiea următoare: „Nu pricep cum a putut fi această inscripţie scrisă în latineşte, deoarece Callipolitaniĭ n-aŭ avut niciodată dreptul nici de colonie nicĭ de municipiu". Va să zică numaĭ în coloniĭ şi în municipiĭ se putea scrie latineşte? Orĭ poate editorul cu vorbele „haereo in tituli sermone latino" a vrut să zică „nu pricep latineasca din această inscripţie", raportîndu-se la faptul că personajul din inscripţie, L. Calea, se arată ca făcînd parte din tribul Arnensis? Dar, dacă un personaj arată într-o inscripţie tribul din care face parte, trebue numaĭ decît ca şi localitatea, unde s-a pus inscripţiea, să aparţină tribuluĭ aceluia? In ce priveşte afirmarea că niciodată Callipolis n-a avut dreptul municipal, ea este dezminţită de inscripţiea 14406[f], unde este vorba de duoviri quinquennales, despre care duoviri editorul admite indirect (după Seure, Bulletin de correspondance hellénique 1900) că ar fi fost din Callipolis.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

7379 funerară copiluluĭ Aristocritos din partea mameĭ sale Uttiedia Cleopatra.— Kilia: 7380 dedicatoare din partea procuratoruluĭ împăratuluĭ cu ocaziea faceriĭ uneĭ băĭ, anul 55 p. Chr.— Maito: 724 funerară luĭ Q. Cornelius Crispus din partea mameĭ sale Servilia Antylla.— Golemo Selo: 7411 dedicatoare din partea luĭ Agatho duovir municipii Oesci.— Banja: 7418 dedicatoare împăratuluĭ din partea uneĭ cohorte, anul 199; 12338 dedicatoare împăratuluĭ din partea uneĭ cohorte, anul 217-218; 12339 dedicatoare împăratului din partea uneĭ cohorte, anul 217-218.— Vetren: 12332 fragmentară.— Slivniţa: 13715 pĭatră miliară timpul luĭ Aurelianus anul 270-275 p. Chr.; 13716 pĭatră miliară timpul lui Claudius Constantinus anul 317-340 p. Chr.— Ţaribrod: 13717 piatră miliară timpul luĭ Claudius Tacitus anul 275-276 p. Chr.— Intre Pautalia şi Serdica: 14407 funerară a luĭ C. Volusenus Nepos şi a soţieĭ sale Victoria.— Mahale (Mihilci Kalinka N° 19): 6123 pĭatră miliară anul 61 p. Chr.— Ichtiman: 14207[37] pĭatră miliară anii 317-323 p. Chr. bilinguis.— Hagia Trapeza: 14408 piatră miliară.— Canta: 14207[10] funerară a unuĭ militar din numerus exploratorum germanicorum.— Urum-Ieniköi: 7408 funerară a unuĭ libert L. Titovius Diadumenus din partea soţieĭ sale Flavia Vera.—Aitos: 12328 şi 14207[12] şi Kalinka N° 82 dedicatoare împăratuluĭ Marcianus, anul 450-457 p. Chr., cu ocaziea restaurăriĭ uneĭ clădiriĭ. Piatra a fost apoi ruptă pela mijloc şi pe cele doŭă laturi înguste, superioară şi inferioară, ale ei, puse una lîngă alta, s-a pus o inscripţie grecească din care se poate ceti data, anul 6379 (870-871 p. Chr.).— Colonia Flavia Deultum (Iakasli): 12329 piatră de graniţă (F(ines) c(oloniae) D(eulti)).— Baş-Kunar: 14207[35] piatră miliară, anul 124, bilinguis.— Traiana: 12330 dedicatoare împăratuluĭ Constans, anii 341-344; 14207[15] funerară, în limbă populară, fimeiĭ Dona din partea luĭ Flavius Moco domesticos, pe care cognomenul Moco îl arată ca Thrac. Domesticos e o slujba bizantină din V orĭ VI secol. Vezĭ Kalinka N° 428.— Mesembria: 14207[33] dedicatoare luĭ Jupiter din partea lui Tiberius Felix Naso şi a soţiei sale Aelia Antonia.— De origine necunoscută: 14207[36] piatră miliară, împăratul Tacitus, anul 275-276.

§ 17. Ceĭa ce caracterizează în trăsăturĭ generale aceste inscripţii este la cele dedicatoare oficialitatea persoa-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nelor. In ce limbă decît în cea latină puteaŭ să facă împăratuluĭ dedicaţii un veteran legionar, un praefectus praetorio, orĭ legatuluĭ împărătesc niște cornicularii? Apoĭ de ce limbă decît de cea latină se putea servi într-o dedicaţie cohorta uneĭ legiuni? Acolo unde un caracter maĭ intim domnește, orĭ unde oficialitatea este anonimă, apare bilinguitatea: un veteran legionar se închină zeuluĭ local în latinește și grecește, și orașul Philippopolis slăvește în ambele limbĭ pe împărat. Apoĭ să se ţină socoteală de musafirĭ, care eraŭ de loc de aĭurea și puneaŭ inscripţiĭ în Thracia, ca acel duovir al municipĭuluĭ Oescus dela Dunăre, care în vilegiatură fiind la poalele sudice ale Balcanuluĭ a rîdicat un altar luĭ Apollo și Muzelor pentru sănătatea municipalilor săĭ (7411). O singură inscripţie prezintă importanţă prin seriosul cuprinsuluĭ eĭ (12336), dar aceĭa e scrisă, se poate zice, toată în grecește și este vîrîtă printre cele latinești numaĭ din cauza a doŭă anexe micĭ ale eĭ scrise în latinește, anume din cauza formuleĭ iniţiale (și aceĭa în *stil* grec) și a rescriptuluĭ împărătesc dela coadă.

In ce privește inscripţiile funerare, nu pot întra la socoteală acele ale militarilor (vreo 11 la număr), care probabil nu eraŭ localnicĭ, nicĭ acele ale unor funcţionarĭ, ca cea pusă de Verus „a commentariis“ soţieĭ sale (14207[14]).

Importante sînt, pentru a proba romanizarea parţială, multele inscripţiĭ funerare creștine, ca cele dela Sofia (14207[22]-14207[27], 14207[29]), apoĭ lista decurionilor dela Umurğa (7398), duoviriĭ quinquennales dela Callipolis (14406[f]) *), dar maĭ ales cele 6 pĭetre miliare latinești (doŭă dela Slivniţa 13715, 13716; una dela Ţaribrod 13717; una dela Mahale-Mihilci 6123; una dela Hagia-Trapeza 14408 — toate aceste localităţĭ sînt în regiunea de nord-vest —; una de origine necunoscută 14207[36]).

§ 18. Această prezenţă a elementuluĭ romanizat la cele doŭă capete, de nordvest și de sudest, ale Thracieĭ se poate explica în mod diferit pentru cele doŭă locurĭ. Romanizarea—slabă—dela sudest stă poate în legătură cu faptul că cu începere dela Augustus (căruia îĭ fusese lăsat moște-

*) Nu faptul existenţeĭ uneĭ administraţiĭ comunale romane la Umurğa și la Callipolis pledează pentru romanizarea, cel puţin în parte, a acelor regiuni, ci aceĭa că decurionii și duumviri

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nire de Agrippa) chersonesul tracic devenise proprietatea împăraților, care-l administrau printr-un anumit procurator. Acolo exista o întreagă așăzare de sclavi și de mici funcționari împărătești (familia Caesaris), care trăia alături cu populația băștinașă (populus) în orașe importante, precum Coela (Kilia), care sub împăratul Hadrianus deveni chiar municipium. Vezi cele spuse de editor în C. I. L. III pag. 1331 sub N° 7380, și Mommsen Römische Geschichte, V, 281. Romanizarea—ceva mai tare—dela nordvest stă în legătură cu romanizarea complectă a provinciilor învecinate Moesia Inferior și Moesia Superior. Acolo era oarecum punctul de trecere dela o limbă la alta, dela o cultură la alta. Dacă numai la nordvestul Thraciei, nu și la nordestul ei, a existat element romanizat, aceasta se datorește împrejurării că în partea de nordest exista o puternică radiație de cultură greacă din partea importantelor orașe depe coasta mării negre Apollonia, Anchialos, Mesembria, Odessus, Dionysopolis. Tot din această pricină și liniea de demarcare dintre cele două limbi dela vest spre est merge strîmb față de Dunăre, așa că teritoriul romanizat (dacă ai în videre Moesia Inferior și Thracia) de a dreapta Dunării merge tot îngustîndu-se cu cît înaintezi dela apus spre răsărit.

§ 19. Cu totul alt aspect prezintă Moesia Inferior. Dacă pe harta dela sfîrșitul volumului care cuprinde colecția Kalinka, în partea care reprezintă Moesia Inferior bulgărească, însemnă cineva cu puncte albastre localitățile de unde s-au cules inscripții grecești, și cu puncte roșii pe acele de unde s-au cules inscripții latinești, harta apare toată plină de puncte roșii, printre care se pierd, ca sporadice apariții, în partea despre vest, la poalele Balcanilor, cîteva puncte albastre, și alături cu care numai în partea despre răsărit, la poalele Balcanilor și spre coasta mării negre, punctele albastre formează o masă covîrșitoare. Compară cele spuse la § 9.

Moesia Inferior cuprindea actuala Bulgarie dintre Dunăre și poalele nordice ale Balcanilor (vezi § 6), începînd dela, excluziv, Ratiaria (Arțer-Palanka, Arčar), care făcea parte din Moesia Superior, apoi Dobrogia și (în proporții pentru care vezi paragrafele următoare) Muntenia dela Olt spre răsărit, Moldova dela Siret spre răsărit, Basarabia până la Tyras inclusiv.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 20. Cum că teritoriile de a stînga Dunării mai sus pomenite aparţineaŭ într-adevăr la Moesia Inferior se probează în primul loc prin inscripţiĭ.

La Petroşani, judeţul Vlaşca, lîngă rîul Vedea aproape de Dunăre, s-a găsit în ruine de castre romane o cărămidă a legiunii I italica. C. I. L. III 12522.

La Drajna de sus, judeţul Prahova, la nord de Văleniĭ de munte, în ruine de castre romane s-aŭ găsit cărămizi de ale legiunilor I italica, V macedonica, XI claudia şi a unei cohors Comagenorum. C. I. L. III 12530.

La Gherghina *), lîngă Bărboşi, la confluenţa Siretiuluĭ cu Dunărea, s-aŭ găsit într-un castel roman cărămiziĭ de ale cohorteĭ II Mattiacorum, legiunii V macedonica, legiuniĭ I italica, C. I. L. III 785 şi 7620, 7618, 7517 şi Pârvan Castrul dela Poĭana pag. 23.

Legiunile I italica, V macedonica, XI claudia, cohors Comagenorum, cohors II Mattiacorum aparţineaŭ la Moesia Inferior. La inscripţiea C. I. L. III 12530 pag. 2107 editorul face observaţiea următoare: „Deoarece toate legiunile, care în al doilea secol rezidaŭ în Moesia Inferior, aŭ fost întrebuinţate la construirea de castre [în localitatea Drajna], este probabil că detaşamente din oştirea Moesieĭ inferioare aveaŭ castre stative la poalele Carpaţilor. Regiunea deci transdanu-

*) Gherghina după Frunzescu Dicţionar topografic, Miron Costin Carte pentru descălecatul dintîiu a ţării Moldovei cap. V ed. II Cogălniceanu I pag. 24, Dimitrie Cantemir Hronicul vechiu al Romîno-Moldo-Vlahilor ed. Acad. Rom. pag. 162, Dimitrie Cantemir Descriptio Moldaviae IV, 8; Ghertina după Seulescul, Descrierea istorico-geografică a cetăţii Caput Bovis, Capul Boului saŭ Ghertina, la Pârvan Castrul dela Poiana pag. 16, de unde am luat şi citaţiile din Miron Costin şi D. Cantemir; Gyergyitza după Timon Imago antiquae et novae Hungariae în C. I. L. III 777; Gerthina după C. Schuchhardt în C. I. L. III 7515 şi Vaillant La Romanie în C. I. L. III 7620. Pârvan în Castrul dela Poiana numeşte localitatea de obicеiu Gherghina, la pag. 24 jos o numeşte Ghertina. Tot Ghertina (Gertina) stă scris în harta anexată la Pârvan Cetatea Ulmetum. Pe planşa VII figura 1 din Castrul de la Poiana spune Pârvan că lîngă Gherghina este o baltă care se numeşte „cotul Tirighiniĭ, unul din numele actuale ale cetăţiĭ“. Va să zică Gherghina se numeşte şi Tirighina. Eu cred că Tirighina e turcul *terek'k'ün*, fermeté, Festigkeit Zenker 279c, a place's being impregnable Redhouse 537a. Numele Gherghina ar fi o etimologie populară după gherghină. Dahlia.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

biană, care este situată la răsărit de rîul Olt, făcea parte din provinciea Moesia Inferior". Acelaş observaţie se poate face cu privire la Petroşanĭ şi la Gherghina.

§ 21. La o concluzie analoagă ne conduc inscripţiile următoare, unde este vorba de persoane aparţinînd la armata şi la guvernămîntul Moesieĭ inferioare.

La Gherghina la anul p. Chr. 112-113 s-a făcut o dedicaţie împăratuluĭ, menţionîndu-se ca legat pro praetore P. Calpurnius Macer Caulius Rufus. C. I. L. III 777. Acest personaj însă pe atunci era legat pro praetore al Moesieĭ inferior.

La Gherghina anul 161-169 p. Chr. s-a pus o inscripţie dedicatoare din partea luĭ Cornelius Firmus, centurion în legiunea I italica. C. I. L. III 778 şi 7514.

In satul Kartal, districtul Bolgrad, în faţa Isacceĭ, lîngă Dunăre, s-a pus o inscripţie dedicatoare din partea unor militarĭ din legiunea V macedonica pe vremea împăratuluĭ M. Aurelius Antoninus, anul 161-180 p. Chr. C. I. L. III 780 şi 7519.

La anul 201 p. Chr., pe vremea împăratuluĭ Septimius Severus, care-şĭ asociase la tron pe fiu-so Caracalla, legatul împăraţilor pro praetore al Moesieĭ Inferior, L. Ovinius Tertullus, a trimes cetăţenilor din Tyras copie după două scrisorĭ adresate de împăraţĭ, una luĭ Ovinius Tertullus însuş, şi alta unuĭ oarecare Heraclitus, care probabil trebue să fi fost pe atunci procurator al împăraţilor pentru vămile Illyriculuĭ. In acele scrisorĭ împăraţiĭ recunosc Tyranilor dreptul de a fi scutiţĭ de vamă aceĭ dintre dînşiĭ care ar fi cetăţenĭ aĭ oraşuluĭ Tyras, chĭar pentru mărfurile cu care ar vrea să facă comerţ, macarcă Tyraniĭ se bazaŭ numaĭ pe obiceĭŭ, pe dreptul consuetudinal, şi nu puteaŭ să prezinte niciun act oficial din care să se vadă că într-adevăr căpătase pe cale legală acest drept. Hotărăsc însă împăraţiĭ ca de acum înainte cetăţeniea oraşuluĭ Tyras să nu se maĭ acoarde decît acelora pe care legatul împărătesc al Moesieĭ Inferior îĭ va socoti demnĭ de aceasta. Aceste copiĭ ale scrisorilor împărăteştĭ Tertullus le însoţeşte cu o scrisoare a sa proprie în greceşte, adresată arhonţilor, senatuluĭ şi poporuluĭ din Tyras, prin care le face cunoscut că le trimete copiĭ depe scrisorile împăraţilor, pentruca, cunoscînd mărinimiea şi galantomiea acestora să le fie recu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

noscători. La urmă stă însemnat în greceşte că acest act a fost înmînat la 17 Februar, sub consulatul lui Mucianus şi Fabianus [anul 201 p. Chr.], în timpul cînd magistrat suprem la Tyras era P. Aelius Calpurnius, la anul [decînd Tyras întrase sub stăpînirea romană] 145. C. I. L. III 781 şi 12509. „E o lespede de marmură, găsită în satul Korokotje pe malul stîng al Nistrului, în faţa oraşului Ak-Kerman depe partea dreaptă a fluviului, unde [la Ak-Kerman] se ştie că a fost odată oraşul Tyras.“ Cu ocaziea aceştei inscripţii editorul face observaţiile următoare: „Dacia se întindea până la Siret (Ptolemaeus 3, 8, 10), partea dela Siret până la Tyras incluziv aparţinea la Moesia Inferior. Olbia [cam unde-i actualul Nikolajev] aparţinea la teritoriul barbar, extraroman. Aceasta se confirmă şi prin locul din Cassius Dio 68, 12, unde se spune că Decebal a cerut dela Traian să i deie pămîntul până la Istru. Tyras a devenit parte a imperiului depe la anii 56 ori 57 p. Chr. supt împăratul Nero, cînd legatul Moesiei, Ti. Plautius Silvanus, a strămutat în Moesia mai mult de o sută de mii de Transdanubieni cu soţiile, copiii, şefii şi regii lor şi i a obligat să plătească tribut. Acest fapt, atestat de o inscripţie, se potriveşte tocmai cu data de 145 pe care magistratul din Tyras a pus-o dedesuptul decretului împărătesc, care face cuprinsul inscripţiei 781. Partea dransdanubiană a Moesiei Inferior a fost părăsită de Romani pe vremea împăratului Maximinus (235-238 p. Chr.), pentrucă monezile dela Tyras încetează sub Severus Alexander (222-235), iar sub Maximinus Carpii au năvălit în Moesia şi au ruinat oraşul Histria.“

§ 22. Stăpînirea romană însă pe acest întins teritoriu al Moesiei Inferior de de-a stînga Dunării avea slabe proporţii. In afară de inscripţiile înşirate mai sus s-au mai păstrat următoarele: Ienunşeşti lîngă gara Piatra-Olt, cărămidă a cohors II Comagenorum. C. I. L. III 8074[14 d].— Boroneasa, aproape de Stolniceni, lîngă Olt, judeţul Vîlcea, cărămidă a cohors milliaria Brittonum. C. I. L. III 14216[25].— Bivolari, în sus de mănăstirea Cozia, pe malul stîng al Oltului, judeţul Argeş, dedicatoare împăratului Hadrianus din partea a Suri sagittarii, anul 133. C. I. L. III 12601[a].—Bivolari, dedicatoare împăratului Hadrianus din partea a Suri sagittarii, anul 133. C. I. L. III 12601[b].— Bivolari, lamă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

de argint cu numele luĭ Valerius Valerianus eques librarius cohortis I Hispanorum. C. I. L. III 12602.—Bivolarĭ, lamă de argint cu numele luĭ Terentius decurio. C I. L. III 12603. — Racoviţă-Copăcenĭ, judeţul Argeş, dedicatoare împăratuluĭ Hadrianus din partea a numerus burgariorum et veredariorum Daciae inferioris, anul 138. C. I. L. III 13795.— Racoviţă-Copăcenĭ, dedicatoare luĭ Antoninus Pius cu ocaziea întăririĭ castrelor burgarilor şi veredarilor, anul 140 C. I. L. III 13796.—Racoviţă-Copăcenĭ, pĭatră miliară, anul 233 p. Chr. C. I. L. III 14216[19].— Racoviţă-Copăcenĭ, cărămidă cu numele Aurelius Ponticus. C. I. L III 14216[40].—Rădăcineştĭ, judeţul Argeş, dedicatoare împăratuluĭ Hadrianus. C. I. L. III 12604.— Rădăcineştĭ, dedicatoare împăratuluĭ Hadrianus din partea a Suri sagittarii. C. I. L. III 12605.— Gura Ialomiţeĭ, dedicatoare genĭuluĭ centurieĭ din partea luĭ signifer numeri Surorum sagittariorum. C. I. L. III 7493.— Jidovĭ lîngă Cîmpu Lung, judeţul Muşcel, fragmentară. C. I. L. III 12531.— Jidovĭ, fragmentară. C. I. L. III 12532.— Gherghina, funerară. C I. L. III 6219.— Gherghina, funerară. C. I. L. III 6220 şi 7518.— Gherghina, o listă de militarĭ, anul 147 p. Chr. C. I. L. III 7515. – Gherghina, fragmentară, în care se poate ceti legatus Augusti pro praetore. C. I. L. III 7516.— Gherghina, fragmentară. C. I. L. III 7517.— Gherghina (?), o lampă cu numele fabricantuluĭ Atimetus. C. I. L. III 7623.— Gherghina, funerară. C. I. L. III 12486.— Şendrenĭ, judeţul Covurluĭŭ, pe Siret, puţin spre nord de Bărboşĭ (Gherghina), dedicatoare luĭ Hercules victor din partea luĭ L. Iulius Iulianus, qui et Rundacio, quinquennalis, cu locul dat prin decretul senatuluĭ oraşuluĭ. Pârvan, Castrul dela Poĭana, pag. 11.— In ce priveşte inscripţiile dela Turnu Măgurele C. I. L. III 753 (7429) anul 161-168 p. Chr. şi 12351 anul 249 p. Chr., ele provin probabil dela Colonia Oescus (Gigen) de peste Dunăre din apropiere, de unde aŭ fost aduse ca material de construcţie.

§ 23. Dintre aceste localităţĭ Ienuşeştĭ (Acidava?), Boroneasa (Buridava?), Bivolarĭ (Arutela?), Racoviţă-Copăcenĭ (Praetorium?) şi Rădăcineştĭ, unde la toate se găsesc ruine de castre romane, aparţineaŭ la Dacia, dupăcum se vede lămurit din inscripţiea 13795, şi făceaŭ parte din fruntariea orientală a acesteĭ provincii Vezĭ Gr. Tocilescu. Mo-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

numentele epigrafice şi sculpturale ale muzeuluĭ naţional de antichităţĭ, I, Bucureştĭ, 1902, pag. 211. La Moesia Inferior rămîn numaĭ gura Ialomiţeĭ (castre ?), Jidovĭ (castre), Gherghina (castre) şi Şendreni, la care se adaug Petroşanĭ (castre) şi Drajna de sus (castre), pe care le-am văzut maĭ sus cu altă ocazie. Toate sînt aşezărĭ militare pela trecătorĭ, orĭ peste Dunăre, ca gura Ialomiţeĭ, cap de pod în faţa Hîrşoveĭ (Carsium), Pârvan, Ştirĭ nouă din Dacia Malvensis pag. 29, Petroşanĭ în faţă de Şvistov (Novae), Gherghina, „unde se rîdica un castel puternic, care servĭa drept tovarăş altuĭ castel din dreapta Dunăriĭ, existent pănă astăzĭ la Bisericuţa în Dobrogia şi alcătuind împreună cu cel dela Bărboşi capetele de pod ale vaduluĭ dunărean dela Galaţĭ, pentru legătura între Moesia inferioară şi Dacia estică," Pârvan, Castrul dela Poĭana, pag. 19, orĭ peste munţĭ, ca Jidovĭ (trecătoarea dela Bran-Torzburg), Drajna de sus (trecătorile de la Bratocea şi dela Buzău). Cea maĭ importantă aşezare din toate se pare a fi fost, judecînd după resturile care ni s aŭ păstrat, acea dela Gherghina. *)

Era o cetate puternică, cu o mare garnizoană, în apropierea căreĭa eraŭ doŭă aşezărĭ civile, una în imediată apropiere, şi alta la cîţĭva chilometri depărtare, la actualul sat Şendreni, unde exista o administraţie comunală cu quinquennales şi cu ordo decurionum, după cum se vede din inscripţiea publicată la Pârvan, Castrul dela Poĭana pag. 11 (vezĭ maĭ sus § 22). Drumul pe malul Siretĭuluĭ, începînd dela Gherghina pănă la gura Trotuşuluĭ, apoĭ pe malul Trotuşuluĭ pănă în Transilvania la Bereczk prin pasul Oĭtuzuluĭ,

*) „Cum s-a chemat castrul dela Bărboşi de cătră ceĭ vechĭ, nu ştim". Pârvan, Castrul dela Poĭana pag. 24. Cum că Gherghina ar fi Caput Bovis, cunoscut din Procopius de aedificiis IV, 6 ca o cetate aşezată de a stînga Dunării între Orşova şi Turnul Severin, s-a scornit întîiu de G. Seulescu, Descrierea istorico-gheografică a cetăţii Caput Bovis, Capul Boului saŭ Ghertina, Iaşi, 1837. Pârvan, Castrul dela Poiana, pag. 16 sqq. Importanţa aşezăriĭ romane de la Gherghina se poate vedea, pelîngă rămăşiţile impunătoare ale ruinelor şi numărul relativ mare al inscripţiilor, încă şi dintr-un sarcofag de dimensiuni colosale, din epoca romană, găsit în cimitirul cetăţii („înalt până la culmea capacului de 2.10 metri, lung la corp de 2.45 metri, iar la capac de 2.61 metri, lat la corp de 1.31, iar la capac de 1.42 metri"). Sarcofagul acesta „a fost fabricat în Asia Mică şi expediat de acolo la gura Siretĭuluĭ". Pârvan, Castrul dela Poĭana, pag. 20.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

era din timpurile anteromane frecventat şi populat, după cum se constată prin „resturi preromane, cioburi de vase, instrumente de piatră, arme de bronz, oseminte, resturi de foc, tumuli grupaţi în chip de cimitire în localităţile Bîrsăneşti [jud. Bacău], Brătila [jud. Bacău], Rîpele la confluenţa Tazlăului cu Trotuşul, Homocea [jud. Tecuciu], Domneşti [jud. Putna], Poiana la confluenţa Trotuşului cu Siretul, Cozmeşti [jud. Tecuciu], Piscu [jud. Covurluiu],“ printr-o amforă dela Thasos secolul V-III a. Chr. găsită la Poiana, şi prin lecythi din epoca clasică greacă găsiţi la Gherghina. Pârvan, Castrul dela Poiana pag. 2,8,25. Pe vremea stăpînirii romane acest drum a continuat de a fi frecventat şi populat, precum probează, pelîngă aşăzările dela Gherghina şi Şendreni, resturile („ceramică, monede, fibule de bronz din vremea imperiului“) şi întăriturile romane dela Poiana. Pârvan, Castrul dela Poiana, pag. 3 Cum că drumul pe malul Siretiului şi al Trotuşului era o linie de comunicaţie între Moesia Inferior şi Dacia orientală, se constată prin diploma militară (C. I. L. III dipl. 15) dată în anul 92 p. Chr. de împăratul Domitianus unui veteran din flota Moesiei (classis flavia moesica), şi găsită la Bereczk (la poalele munţilor, unde te scoborî în Transilvania prin pasul Oltuzului). Acest marinar veteran nu putuse ajunge la Bereczk, unde l-a apucat moartea (poate ca colon şi oaspete încă înainte de cucerirea Daciei), decît pe drumul Gherghina-Poiana.

§ 24. Valul roman care merge prin sudul Moldovei dela Agîud, în linie puţin curbă spre sud, până la vadul lui Isac la Prut, şi apoi de acolo prin Basarabia, în linii puţin curbe spre nord, dela Vadul lui Isac la nordul laculuî Catlapug şi de aicî la nordul laculuî Conduc, a format probabil graniţa despre nord-est a Moesieî Inferior. In special valul mai scurt, intern, care se întinde dela Şerbeşti pe Siret, în cerc convex spre nord, până la Tulucești la nordul laculuî Brateş, a servit pentru a apăra Gherghina şi teritoriul comunal dela Şendreni. Pârvan, Castrul dela Poiana, pag. 25, 27. *)

*) Nu se poate tăgădui însă că acest din urmă val corăspunde foarte bine aceluî despre care vorbeşte Ammianus Marcellinus XXXI, 3, că l-ar fi construit Athanaric la anul 375 pentru a se apăra contra Hunilor: „a superciliis Gerasi fluminis adusque [illegible]

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 25. Pentru a căpăta o idee complectă despre starea inscripţiilor în Moesia Inferior, va trebui, pe lîngă tabloul oferit de colecţiea Kalinka, şi pe lîngă inscripţiile găsite în Moesia Inferior de de-a stînga Dunării, să înşir pe acele din Dobrogia (Scythia Minor). Pot face aceasta însă numaĭ în ce priveşte inscripţiile latineştĭ. Pentru inscripţiile greceştĭ îmĭ lipsesc mijloacele, şi numaĭ o aproximativă părere îşĭ poate face cineva din inscripţiile cercetate în publicaţiile romîneştĭ, singurele pe care şi mijloacele şi timpul mĭ-aŭ permis să le notez. Dar pentru a constata proporţiea de romanizare şi de grecizare a Scythieĭ Minor nu este trebuinţă numaĭ decît de un catalog complect al inscripţiilor greceştĭ. In ce priveşte anume oraşele greceştĭ Histria, Tomi, Callatis, avem trebuinţă de a cunoaşte cît maĭ mult inscripţiile latine din ele, ĭar nu pe cele greceştĭ, căcĭ n-avem doar nevoe de probe pentru a şti că eraŭ grece aceste oraşe. Trebuinţă de a cunoaşte cît maĭ complect inscripţiile greceştĭ avem pentru restul Scythieĭ Minor. Aicĭ însă ne aĭută mult colecţiea de inscripţiĭ dela Ulmetum, publicată de Pârvan, care are toate caracterele unuĭ corpus, şi notiţa asupra inscripţiilor greceştĭ depe lîngă Adamclisi şi din ţinutul sudestic al Dobrogieĭ cunoscute pănă la anul 1911, dată de Pârvan Cetatea Tropaeum pag. 164 şi nota 111 dela pag. 165 (22 inscripţiĭ din următoarele 16 localităţĭ, Urluia, Kerimcuiusu, Azarlîc, Sofular, Hasiduluk, Alakapu, Omurcea, Hasancea, Anadolchĭoĭ, Agigea, Laz-Mahale, Palazu, Buiuc-Tatlîgeac, Techirghĭol, Tuzla-Muratan, Caracichĭulachĭoĭ. Pârvan notează şi localitatea Beşoul cu inscripţiea C. I. L. III 7540, dar pe această din urmă inscripţie, dedicatoare din partea oraşuluĭ Tomi, eŭ am înregistrat-o sub Constanţa). La înşirarea localităţilor am procedat în ordin alfabetic şi am dat la fiecare poziţiea faţă cu oraşele orĭ satele cunoscute, care se pot găsi pe orĭce hartă. Numele localităţilor le-am dat cu ortografiea romînească, astfel cum le-am găsit în hărţile căilor de comunicaţie ale judeţelor Constanţa şi Tulcea, publicate de bĭuroul tehnic şi statistic dela ministerĭul lucrărilor publice, în „Tabloŭ de comunele rurale, cu satele şi cătunele ce le compun, şĭ de plăşile din ţară, pe judeţe“,

mînt, ca în Varro r. r. 1, 14, 3, vezĭ Georges Handwörterbuch. Hasdeu Etymologicum Magnum pag. 2807 înţelege că Gerasus ar fi Prutul şi raportează vorbele lui Ammianus la *Cheile Bîrlui*

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

publicat în Monitorul oficial din 29 April 1908, şi în „Dobrogea în timpul Romanilor, harta aşezărilor şi drumurilor antice, de Vas le Pârvan“, anexată la Cetatea Ulmetum I. Acolo unde nu se indică limba în care inscripţiea este scrisă, se înţelege că această limbă este cea latină.

§ 26. 1. Acpunar (la sudest de Turcoaea, la nord de Cîrjelarĭ). O inscripţie fragmentară pe un mitthraeum. Pârvan, Descoperirĭ noŭă în Scythia Minor pag. 51.

2. Adamclisi (la mijlocul drumuluĭ dintre Silistra şi Techirghĭol, aproape şi spre est de Cuzgun)=Tropaeum Traiani. C I. L. III 1246 şi 14437 dedicatoare.—12463 dedicatoare.— 12464 dedicatoare p. Chr. 292-305.—12467 dedicatoare împăratuluĭ p. Chr. 109.—12468 dedicatoare. 12469 dedicatoare.—12470 dedicatoare împăratului din partea orăşenilor p. Chr. 115-116.— 12471 dedicatoare.— 12473 funerară.— 12474 funerară.— 12475 funerară.— 13734 dedicatoare pentru reconstruirea oraşuluĭ p. Chr. 307-323.—13736 funerară.—14214 dedicatoare în onoarea militarilor căzuţi în războĭŭ cu lista lor p. Chr. 108.— 14214[1] dedicatoare p. Chr. 138-161.—14214[2] dedicatoare p. Chr. 240.—14214[3] dedicatoare.—14214[4] dedicatoare.— 14214[5] dedicatoare —14214[6] funerară.—14214[7] funerară. —14214[8] funerară.—14214[9] funerară.—14214[10] funerară. —14214[11] funerară.—14214[12] funerară p. Chr. 170-175; vezĭ Pârvan Cetatea Tropaeum pag. 6-7.—14214[13] funerară. — 14214[14] funerară.— 14214[15] funerară.—14214[16] funerară. —14214[17] funerară.—14214[18] funerară bilinguis creştină. 14437[1] fragmentară.

2[a] Aproape de Adamclisi (In C. I. L. III la inscripţiea respectivă se dă numaĭ indicaţiea „prope Adamclissi“. Pârvan în harta dela Cetatea Ulmetum I pune localitatea la sud de Adamclisi, la satul Asarlîc). C. I. L. III 14437[2] pĭatră de limită a teritoriuluĭ *civitatis Ausdec* p. Chr. 177-179 ; vezĭ Pârvan Cetatea Tropaeum pag. 7.

3. Alacapu (la vest de Constanţa, la nord de Murfatlar). C. I. L. III 7537 dedicatoare împăratuluĭ din partea oraşuluĭ Tomi p. Chr. 116-117. — 14214[27] dedicatoare bilinguis.

4. Atpunar (lîngă Adamclisi. In C. I. L. III la inscripţiea respectivă se dă numaĭ indicaţiea „prope Adamclissi“,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dar localitatea lipseşte şi în harta IV anexată la Corpus, şi în harta anexată la Pârvan Cetatea Ulmetum I, ea nu se găseşte de asemenea în harta căilor de comuuicaţie a judeţuluĭ Constanţa şi nicĭ în lista satelor din monitorul oficial). C. I. L. III 12472 funerară.

5. Babadag=Vicus Novus. C. I. L. III 13739 funerară. —14214[24] o listă de militarı, secolul IV p. Chr.— 14448 dedicatoare dın partea cetăţenilor romanĭ şi a veteranilor din *Vicus novus*, p. Chr. 178.

6. Bacuius (aproape de Cuzgun, la nord). C. I. L. III 7481 funerară.

7. Băltăgeştı (sudvest de Pantelimonul-de-sus). C. I. L. III 12477 funerară.

8. Beşoul (la sudest de Adamclisi. In harta IV dela Corpus greşit aşezat în apropiere sudică de Pantelimonul-de-sus). C. I. L. III 7530 dedicatoare.

9. Beştepe (puţin la vest de Mahmudia)=Salsovia. Doŭă inscripţiĭ, una funerară, mai veche, şi alta dedicatoare din anul p. Chr. 322, pe aceĭaş pĭatră. In cea dedicatoare se vorbeşte de *castris salsoviensibus*. Pârvan Salsovia pag. 26-27.

10. Caildere (la est de Hasarlîc, la nord de Rîmnicul-de-sus). C. I. L. III 12487 dedicatoare din partea *magister vici* p. Chr. 187.

11. Calachioĭ (la nordvest de Băltăgeştĭ, la sud de Topal, lîngă Dunăre)=Capidava. C. I. L. III 12478 funerară.— 13737 funerară.— 13738 funerară. — 14214[19] funerară.— 14214[20] funerară,— 14440 funerară. — O inscripţie dedicatoare p. Chr. 139-161. Pârvan Descoperirĭ noŭă în Scythia Minor pag. 5.

12. Calaĭgidere (la sud de Mangalia, în quadrilater). C. I. L. III 7587 pĭatră terminală: *f(ines) terr(itorii) Coll-(atidis)*.

13. Caraharman (la sud de Caranasuf)= Vicus Cereris? C. I. L. III 7526 dedicatoare, în care este vorba de *vicus Cereris*.— 7527 funerară.— 7544 funerară.— 12488 pĭatră limitară, în care este vorba de nişte *vici Pars al, C Cos G.*

14. Caramurat (la nordvest de Constanţa, la nord de Alacapu)= Vicus Clementinus? C. I. L. III 7565 funerară a luĭ Castus Mucapori *a vico Clementino*.

15. Caranasuf (aproape de locul de comunicare între

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

lacurile Sinoe şi Tuzla) = Histrus, Histria. (Pentru numirea *Histrus* vezĭ C. I. L. III 12489 : „Histro în oppido.“ Pentru forma *Histria* vezĭ Pârvan Cetatea Ulmetum I pag. 35). C. I. L. III 7525 funerară.— 2 inscripţiĭ greceştĭ, una funerară şi alta dedicatoare, Buletinul comisiunii monumentelor istorice, anul 1910 pag. 95, anul 1911 pag. 106 (C. Moisil).— Pârvan Histria IV: 265 inscripţiĭ, dintre care 40 sînt greceştĭ, 19 latineştĭ, 4 bilingues, 2 îndoĭoase din cauză că sînt prea fragmentare pentru a se putea hotărî în ce limbă sînt scrise. Cele greceştĭ sînt 27 dedicatoare, 2 funerare, 11 fragmentare, din a. Chr. secolele V, IV, III, II, p. Chr. secolele I, II, III, V-VI, şi p. Chr. anii 138, 160-180, 198-201, 196-198, 200-210, 212-217, 217,218, 218-222, 212-235, 235-238. N° 19 pag. 63 este dedicatoare din partea Thracului *Cutil[es] Apfu* prima jumătate a secolului II p. Chr. N° 20 pag. 64 p. Chr. 138 este lista membrilor unei *gerusiĭ*, printre care se găsesc numele probabil thrace *Cusias* (compară *Cusaia*) şi *Titoas* (compară *Thithus*, *Tithutes*, *Tittha*). Cele latineştĭ sînt 7 dedicatoare, 9 funerare, 1 piatră de limită, stampile pe cărămizĭ, 1 fragmentară, din p. Chr. secolele II, III, IV, şi p. Chr. anĭ 139-151, 155, 139-161, 198-201, 491-518. N° 24 pag. 85 este dedicatoare din partea a „veterani et cives romani et Bessi consistentes *vico Quintionis*“, cu un nume thrac, Derzenus Aulupori, p. Chr. 139-161. N° 54 pag. 153, p. Chr. secolul II orĭ III, este funerară a unuĭ Thrac, Mucatrius Seutonis. Inscripţiea din p. Chr. 491-518 (N° 61 pag 169) consistă în stampile pe cărămizĭ cu numele împăratuluĭ Anastasius. Cele bilingues sînt 3 dedicatoare din anii p. Chr. 100, 155, şi una funerară din p. Chr. a doŭa jumătate a secolului II.[9]

16. Caranlîc (aproape şi la sudvest de Cuzgun). C. I. L. III 7482 funerară.

17. Carcaliu (nordvest de Igliţa). C. I. L. III 12483 dedicatoare cu ocaziea întăririĭ unui castel ca apărare contra Goţilor p. Chr. 337-340.

18. Casapchioĭ (la nord de Caranasuf). C. I. L. III 7524 funerară.— 14214[25] funerară.— 14449 funerară a lui T. Manius Bassianus buleuta Histri.

19. Cherimcuĭus (aproape de Adamclisi spre sudvest)= pagus Oc. C. I. L. III 7484 dedicatoare într-un *pagus Oc*, finele sec. III p. Chr.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

20. Chĭucıucchĭoĭ orĭ Cucĭucchĭoĭ (la mijlocul drumuluĭ între Hîrşova şi Caranasuf). C. I. L. III 12489 funerară a luĭ L. Pompeius Valens de loc din Ancyra, care se stabilise in regione Histri şi făcuse în Histrus mai multe clădirĭ de utilitate publică.

21. Chizilasar (la sudvest de Babadag, lîngă Slava rusească). C. I. L. III 7523 funerară.

22. Cocargea (la nordest de Adamclisi). C. I. L. III 7483 dedicatoare p. Chr. 161-180.

23. Cogealac (la vest de Caranasuf). C. I. L. III 7528 funerară.

24. Constanţa = Tomi. C. I. L. III 763 dedicatoare.— 764 dedicatoare — 765 dedicatoare împăratuluĭ din partea oraşuluĭ p. Chr. 129.—766 şi 6153 dedicatoare p. Chr. 194.— 767 şi 7542 dedicatoare.— 768 dedicatoare.— 770 funerară. —771 funerară.— 6154 dedicatoare p. Chr. 222-235.— 6155 funerară.— 6156 funerară.— 6157 funerară.— 6158 fragmentară.— 7529 dedicatoare mijlocul sec. II p. Chr.—7531 dedicatoare p. Chr. 216.— 7533 dedicatoare din partea a cives romani consistentes *vico Turre Muca*.— 7534 dedicatoare.— 7535 dedicatoare —7538 dedicatoare p. Chr. 97-117. —7539 şi 12493 dedicatoare bilinguis împăratului din partea oraşuluĭ Tomi p. Chr. 120.— 7540 dedicatoare împăratuluĭ, probabil din partea oraşuluĭ Tomi, fragmentară, bilinguis, p. Chr. 201.— 7541 dedicatoare împăratului fragmentară.— 7545 funerară bilinguis.— 7546 funerară.—7547 funerară.— 7548 funerară.— 7549 funerară bilinguis.—7550 funerară.— 7551 funerară.— 7552 funerară bilinguis.—7553 funerară.—7554 funerară.—7555 funerară.—7556 funerară. —7557 funerară.— 7558 funerară.— 7559 funerară.—7560 funerară a unuĭ bis duumviralis et augur municipii troesmensis.— 7561 fragmentară sec. IV p. Chr.— 7562 fragmentară p. Chr. 223.— 7563 funerară.— 7564 funerară. 7566 funerară.— 7567 funerară.— 7568 funerară bilinguis. — 7570 funerară.— 7571 fragmentară.— 7572 funerară.— 7573 funerară.— 7574 funerară.— 7575 fragmentară.—7576 funerară.— 7577 funerară.— 7578 fragmentară.— 7579 funerară.— 7580 fragmentară.— 7581 fragmentară.— 7582 funerară creştină cu titlul grec τοῦ ἁγίου θεοῦ şi cu începutul hibrid es (= εἰς) memoriam, sec. V-VII p. Chr. Vezĭ pentru datare Buletinul comisiuniĭ monumentelor istorice anul 1914

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pag. 188 nota 1.— 7583 funerară, limbă populară.— 7584 funerară, limbă populară.— 12498 funerară.— 12502 fragmentară.— 12503 funerară.— 12504 fragmentară.— 12505 fragmentară.— 13744 funerară.— 13745 funerară.— 13746 funerară.— 14214[28] funerară.— 14214[29] funerară.— 14214[30] funerară.— 14214[31] funerară.— 14214[32] funerară bilinguis. — 14450 dedicatoare p. Chr. 285-305.— 14451 dedicatoare împăratului din partea oraşului p. Chr. 102-103.— 14452 dedicatoare p. Chr. 97-117.— 14453 funerară.— 14454 funerară.— 14455 funerară.— 14456 funerară.— 14457 funerară.— 14458 funerară.— Buletinul comisiunii monumentelor istorice (D. M. Teodorescu, Monumente inedite din Tomi) anul 1914 pag. 180 dedicatoare fragmentară greacă.— pag. 181 fragmentară greacă.— pag. 181 dedicatoare fragmentară greacă.— pag. 183 dedicatoare fragmentară greacă.— pag. 183 fragmentară latină.— pag. 184 dedicatoare latină. — pag. 184 fragmentară latină.— pag. 185 fragmentară greacă.— pag. 185 fragmentară greacă.— pag. 185 fragmentară greacă.— pag. 185 fragmentară greacă.— pag. 185 funerară fragmentară latină.— pag. 186 funerară fragmentară latină.— pag. 186 funerară fragmentară greacă.— pag. 186 funerară fragmentară greacă.— pag. 187 funerară greacă creştină.— pag. 188 fragmentară greacă.— pag. 189 funerară latină creştină, timpul lui Iustinian?, limbă populara. — pag. 191 funerară greacă creştină.— Buletinul comisiunii monumentelor istorice (D. M. Teodorescu, Monumente inedite din Tomi) anul 1915 pag. 7 funerară fragmentară greacă.

pag. 14 dedicatoare greacă.— pag. 18 dedicatoare fragmentară latină, limbă populară.— pag. 79 dedicatoare greacă p Chr. 166 172.— pag. 81 dedicatoare greacă p. Chr. 175-179 (pe aceiaş piatră pe care este şi inscripţiea precedentă). — pag. 83 funerară latină.— pag. 86 dedicatoare latină p. Chr. 317-324.— pag. 87 funerară greacă creştină.

25. Dautcea (sudest de Igliţa). C. I. L. III 7522 dedicatoare.

26. Dorobanţ (sudest de Băltăgeşti) = Vicus Hi. C. I. L. III 12494 dedicatoare din partea *magister vici Hi.*

27. Dulgherul (la est de Hîrşova). C. I. L. III 7488 dedicatoare p. Chr. 138-161.

28. Hasarlîc (la 10 chilometri nordest de Hîrşova) = Cius. C. I. L. III 6159 si 7494 dedicatoare p. Chr. 369. E

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vorba de un burgus rezidit de Valens, după ce a învins pe Goţi sub regele Athanaric. — 7495 funerară.— 7496 funerară.— 12479 dedicatoare din partea a magister *vici Vero ..rittiani*.— 12480 funerară.— 14214[21] funerară.

29. Hasidoluc (la sudvest de Constanţa). C. I. L. III 7532 dedicatoare.— 7543 funerară a unuĭ buleuta dela Tomi. — 12495 dedicatoare p. Chr. 142. — 12496 fragmentară p. Chr 112-113.—12497 funerară.—12499 funerară.— 12500 funerară.— 12501 funerară.

30. Hinoc (lîngă Cernavoda, la sud) = Axiupolis. C. I. L. III 7485 dedicatoare p. Chr. 198-211.— 7486 fragmentară sec. IV p. Chr.— 14439 funerară.

31. Hîrşova = Carsium. C. I. L. III 7489 dedicatoare.— 7490 funerară.— 7491 fragmentară.— 7492 funerară.—Pârvan Descoperirĭ noŭă în Scythia Minor pag. 13 fragmentară latină.— pag. 13 fragmentară latină.— pag. 15 dedicatoare împăratuluĭ latină p. Chr. 103.

32. Igliţa (la sud de Măcin, la nord de Turcoaea, pe Dunăre) = Troesmis. C. I. L. III 773 şi 6170 dedicatoare p. Chr. 218-222.— 774 şi 6182 dedicatoare.— 775 şi 6183 dedicatoare.— 776 şi 6195 dedicatoare. — 6162 dedicatoare p. Chr. 139-161. — 6163 dedicatoare.— 6164 dedicatoare.— 6165 dedicatoare.— 6166 dedicatoare din partea veteranilor şi cetăţenilor din canabae legiunii V macedonice p. Chr. 117-138.— 6167 dedicatoare p. Chr. 147-161.— 6168 dedicatoare p. Chr. 138-161.— 6169 dedicatoare p. Chr. 161-169.— 6171 fragmentară.— 6172 dedicatoare p. Chr. 244-249.— 6173 dedicatoare.— 6174 dedicatoare p. Chr. 307-314 orĭ 307-323.— 6175 dedicatoare.— 6176 dedicatoare p. Chr. 173.— 6177 dedicatoare p. Chr. 198-211.— 6178 listă de militarĭ liberaţĭ din oştire p. Chr. 134.— 6179 listă de militarĭ liberaţĭ.— 6180 listă de militarĭ liberaţĭ. — 6181 fragmentară.— 6184 funerară.— 6185 funerară.—6186 funerară.— 6187 funerară.—6188 funerară.— 6189 funerară.—6190 funerară.— 6191 funerară.— 6192 funerară.— 6193 funerară.— 6194 funerară.— 6196 fragmentară.—6197 fragmentară.— 6198 fragmentară.— 6199 şi 12481 dedicatoare.— 6200 funerară.— 6201 funerară.— 6202 funerară. —6203 funerară.— 6204 fragmentară.— 6205 fragmentară. — 6206 fragmentară.— 6207 funerară.— 6208 funerară.— 6209 funerară.— 6210 funerară.— 6211 funerară.— 6212

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

funerară.— 6213 funerară.— 6214 funerară.— 6215 fragmentară.— 6216 fragmentară.— 6217 fragmentară.— 7498 dedicatoare.— 7499 funerară.— 7500 funerară.— 7501 funerară.— 7502 funerară.— 7503 funerară.— 7504 funerară. — 7505 funerară, a doŭa jumătate a sec. II p. Chr.— 7506 funerară.— 7507 funerară.— 7508 funerară.— 7509 fragmentară.— 7510 funerară.— 12482 dedicatoare.— 12484 funerară.—12485 fragmentară.—14214[22] funerară.— 14214[23] funerară.— Pârvan Descoperirĭ noŭă în Scythia Minor pag. 27 funerară latină.— pag. 28 dedicatoare împăraţilor latină p. Chr. 162-163.

33. Isaccea = Noviodunum. C. I. L. III 14446 dedicatoare.— 14447 piatră de limită între *Siampudi villam* şi între *vicanos buridavenses* şi *siribuendu(enses)* p. Chr. 198-211. Această inscripţie a fost retipărită şi altfel interpretată de Pârvan Histria IV pag. 102. După Pârvan ea nu este din Noviodunum, ci din Histria, şi formează al doilea exemplar al inscripţieĭ (pĭatră de limită) din Histria N°. 30. Pârvan citeşte *Bessi Ampudi villam et vicanos Buteridavenses* şi tăgăduieşte existenţa pe pĭatră a vreunui *siribuendu(enses)*.— Pârvan Descoperirĭ noŭă în Scythia Minor pag. 37 dedicatoare fragmentară latină secolul II p. Chr.

34. Mangalia = Callatis. C. I. L. III 769 dedicatoare.— 7585 dedicatoare p. Chr. 138-161.— 7586 dedicatoare p. Chr. 272.— 12506 dedicatoare.— 14214[33] delimitarea unuĭ teren, bilinguis, în care este vorba de satele *Asbolodina* şi *Sardes*.— V. Pârvan, Gerusia din Callatis, pag. 10 dedicatoare greacă secolul I p. Chr.

35. Măcin = Arrubium. C. I. L. III 6218 funerară.— 7512 dedicatoare.— 7513 dedicatoare.

36. Meidanchĭoĭ (la sud de Nicoliţel). C. I. L. III 14445 dedicatoare p. Chr. 222-235.

37. Mulcĭova (la nord de Adamclisi). C. I. L. III 12465 dedicatoare împăratuluĭ din partea duumvirilor quinquennales aĭ municipĭuluĭ (Tropaeum Traiani) p. Chr. 161-180 orĭ 211-217.

38. Nastradin (la sudvest de Adamclisi). C. I. L. III 12466 dedicatoare.

39. Nicoliţel (la sud de Isaccea). C. I. L. III 7520 dedicatoare p. Chr. 211-217 (Moisil în Buletinul comisiunĭi monumentelor istorice anul 1910 pag. 31 pune greşit timpul l

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

40. Intre Palaz şi Anadolchĭoĭ (Anadolchĭoĭ lîngă Constanţa spre nordvest, Palaz la nordvest de Anadolchĭoĭ). C. I. L. III 7536 dedicatoare din partea *magister.. vici Sc.*— 7569 funerară.

41 Pantelimonul de sus (cam la jumătatea drumuluĭ între Calachioi şi Caranasuf) = Vicus Ulmetum. C. I. L. III 12490 funerară.— 12491 funerară a luĭ C. Iulius Quadratus loci princeps quinquennalis *teritorii capidavensis*.— 12492 dedicatoare p. Chr. 150.— 14214[26] dedicatoare din partea a cives romani et Bessi consistentes *vico Ulmeto* p. Chr. 140. — Pârvan Cetatea Ulmetum I pag. 35 funerară latină a luĭ Aelius buleuta Histriae şi a soţieĭ sale Flavia Victorina.— pag. 39 funerară greacă *).— pag. 45 funerară latină din partea luĭ Valerius Valens şi Saturnina Saturnini fiilor Decius Valens, Saturninus Valentis, Varro Valentis.— pag. 48 funerară latină, luĭ Aemilius Postuminus din partea soţieĭ sale Theodote şi a fiilor Barbarus, Theodorus, Iulia.— pag. 50 funerară latină, limbă populară.— pag. 56 dedicatoare luĭ Iupiter, latină, din partea luĭ Valerius Felix, limbă populară.— pag. 60 dedicatoare latină pentru sănătatea luĭ L. Valerius Victorinus şi Ulpia Nicandra şi a fiilor L. Valerius Victorinus, L. Valerius Turbo, L. Valerius Soter din partea luĭ Valerius Nilus.— pag. 62 dedicatoare latină luĭ Iupiter şi Hercules din partea luĭ Calventius Constans.— pag. 65 funerară greacă din partea luĭ Attas Possei pentru ficĭoru-so Iustus.— pag. 68 funerară latină din partea luĭ Ithazis Dada

*) In privinţa luĭ συνήστρησαν din această inscripţie mi-aş permite să dau o părere. συνήστρησαν e numaĭ un mod de a scrie (provocat de asămănarea de pronunţare pe vremea cînd a fost pusă inscripţiea între η şi ει, între η şi υ) pentru συνεῖστρυσαν, ĭar acest din urmă cuvînt e = συνεἰσρυσαν, cu epenteza foarte firească a luĭ *t* între *s* şi *r*. συνεἰσρυσαν însuş e aoristul luĭ συνεισρέω. Pentru forma de aorist ἔρρυσα în loc de obişnuitul ἔρρευσα este probă participiul ῥύσας întrebuinţat de Ioan Damascenus, vezĭ Kühner Grammatik sub verbul ῥέω. In ce priveşte lipsa augmentuluĭ, συνεἰσρυσαν în loc de συνεισέρρυσαν, ea este ceva obişnuit în limba greacă populară, vezi Thumb Handbuch der neugriechischen Volkssprache ed. II § 182. Inţelesul se potriveşte bine. Mormîntul este considerat ca ἔκβασις, *liman* de scăpare, ĭar vieţile celor doĭ morţi, care aŭ fost îngropaţi în aceiaş zi în acelaş mormînt, sînt considerate ca doŭă rîuri care se scurg în acelaş loc: συνήστρησαν ἐν τῇ ἐγβάσι ὥρᾳ μιᾷ = s-aŭ scurs din vieaţă în limanul de scăpare

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pentru sine şi pentru soţiea sa Ziftia.— Pârvan Cetatea Ulmetum II_2 pag. 2 dedicatoare latină fragmentară.— pag. 5 funerară latină a luĭ Aurelius Sisinus paganus, limbă populară.— pag. 13 dedicatoare latină luĭ Iupiter şi Iuno din partea lui T. Flavius Severus.— pag. 15 dedicatoare latină fragmentară.— pag. 17 dedicatoare latină luĭ Iupiter şi Iuno pentru sănătatea împăratuluĭ din partea luĭ Martius Philo magister vici Ultinsium de suo et Besis, p. Chr. 172 *).— pag. 27 dedicatoare greacă pentru împărăteasa Sabinia Tranquillina din partea senatului şi poporului oraşuluĭ Tomi, p. Chr. 241-244.— pag. 31 dedicatoare latină luĭ Silvanus din partea consacrani-lor prin Valerius Valerianus, p. Chr. 178 — pag. 38 dedicatoare latină luĭ Iupiter şi Iuno pentru sănătatea împăraţilor din partea cetăţenilor romanĭ şi a Besilor din vicus Ulmetum prin Flavius Germanus magister vici, p. Chr. 163, limbă populară.— pag. 41 dedicatoare latină lui Iupiter pentru sănătatea împăratului din partea luĭ Aelius Aelianus magistratus *vici Clementianesces* p. Chr. 195, limbă populară.— pag. 44 fragmentară latină.— pag. 44 fragmentara latină. pag. 45 fragmentară latină.— pag. 46 fragmentară latină.— pag. 47 dedicatoare latină lui Iupiter şi Silvanus pentru sănătatea împăratului din partea lui Flavius augustalis p. Chr. 191, limbă populară. pag. 51 dedicatoare latină, timpul luĭ Iustinianus.— pag. 56 graffito latin, timpul lui Iustinianus.— pag. 56 graffito latin, timpul lui Iustinianus.— pag. 58 funerară latină a luĭ Valerius Valerianus din partea soţieĭ sale Matrona, probabil p. Chr. 324.— pag. 61 fragmentară latină.— pag. 62 piatră de hotar latină p. Chr. 229.— pag. 64 fragmentară latină. —pag. 65 dedicatoare fragmentară latină.—pag. 66 lista membrilor unui colegiu religios, grecește.— pag. 67 fragmentară latină.— Pârvan Cetatea Ulmetum III pag. 12 funerară fragmentară greacă.— pag. 13 dedicatoare latină lui Iupiter şi Iuno din partea lui Iulius Teres magistras *Vico Ulmeto*, limbă populară.— pag. 15 dedicatoare latină luĭ Iupiter pentru sănătatea împăraţilor p. Chr. 198-209.

42. Rasova (la sud de Cernavoda, lîngă Dunăre) C. I. L. III 13735 dedicatoare.

---

*) Vicus Ultinsium este probabil = vicus Ulmitensium cu *mi* nescris din scăpare de videre. Pârvan crede că e vorba de un vicus nou, altul decît Ulmetum.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

43. Rîmnicul de jos (la nordest de Pantelimonul de sus, la nordvest de Caranasuf). Pârvan Descoperirĭ noŭă în Scythia Minor pag. 56 funerară a luĭ Aelius Ingenuus beneficiarius consularis din partea soţieĭ sale Ulpia Matrona.

44. Seĭmenĭĭ Marĭ (aproape de Cernavoda, la nord. C. I. L. III 7487 dedicatoare p. Chr. 292-304.— 12476 dedicatoare.

45. Şeremet (la nordest de Pazarlia, la nordvest de Cavargic, cam la mijlocul drumuluĭ între Băltăgeşti şi Caraharman. Pârvan Descoperirĭ noŭă în Scythia Minor pag. 68-69 doŭă inscripţiĭ greceştĭ, care arată graniţile a doŭă teritoriĭ, pe stînci în pădurea Şeremetuluĭ.

46. Taiţa (la mijlocul drumuluĭ între Turcoaea şi Nicoliţel). C. I. L. III 6160 şi 7497 dedicatoare p. Chr. 223. —6161 dedicatoare p. Chr. 218.

47. Techirghiol. C. I. L. III 772 pag. 997 funerară a luĭ M. Atius T. f. Firmus, *loci princeps*, şi a soţieĭ sale Cocceia Iulia.

48. Tulcea = Aegissus. C. I. L. III 6221 dedicatoare. — 14441 dedicatoare, în care e vorba de un vicus *I Urb*, p. Chr. 138-161.— 14442 dedicatoare, în care e vorba de un vicus *U*, p. Chr. 161-169.— 14443 funerară.— 14444 funerară.

49. Urluchioĭ (sudvest de Constanţa) = Vicus Amlaidina. C. I. L. III 13743 funerară a luĭ Aurelius Dalenus ex vico *Amlaidina*.

50. Pietre miliare. C. I. L. III 7602 aproape de Cernavoda p. Chr. 200.— 7603 Hîrşova cu dublă inscripţie p Chr. 200 şi 292-305.— 7604 Hîrşova p. Chr. 200.— 7605 Hîrşova p. Chr. 235-238.— 7606 Hîrşova cu dublă inscripţie p. Chr. 238 şi 292-305.— 7607 Hîrşova p. Chr. 238. — 7608 Hirşova p. Chr. 253-259.— 7609 Hîrşova p. Chr. 292-305.— 7610 Măcin p. Chr. 292-305.— 7611 Nicoliţel p. Chr. 355-363.— 7612 Camana (pe hartă Camena, nordest dela Ceamurli-de-sus) p. Chr. 237.— 7613 Constanţa cu numele uneĭ staţiunĭ, altfel necunoscute, *Protomis*, p. Chr. 134.— 7614 Gargalîc (la sud de Caranasuf, aproape de mare) cu dublă inscripţie p. Chr. 292-305 şi 355-363.— 7615 Constanţa p. Chr. 124.— 7616 Tatlageac Mic (puţin la nord de Mangalia) p. Chr. 162.— 12512 aproape de Rasova fragmentară.— 12513 Casapchioi p. Chr. 159.— 12514

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Casapchioĭ p. Chr. 162.— 12515 Casapchioi p. Chr. 249-251.— 12516 aproape de Dorobanț fragmentară.— 12517 Constanța p. Chr. 270-275.— 12518 și 13756 Edilchioi nordvest de Mangalia p. Chr. 367-375.— 13755 aproape de Rasova cu dublă inscripție p. Chr. 292-305 și 367-375.— 13757 pag. 2316[55] Mangalia p. Chr. 161-180.— 13758 și 14215[1] Asargic (nordvest de Varna) p. Chr. 292-305.— 14215[2] Ilanlîc (la sud de Mangalia lîngă mare la granița Dobrogei) p. Ch. 313-315.— 14461 Peleclia (lîngă Tulcea) p. Chr. 200.— 14462 Cogealac p. Chr. 235-238.— 14463 Constanța cu dublă inscripție p. Chr. 292-305 și 323-337. — Buletinul comisiunii monumentelor istorice anul 1910 pag. 142 (C. Moisil) Garvan (la nord de Măcin, lîngă Văcăreni) doŭă pietre miliare latine p. Chr. 162.

§ 27. Din acest tabloŭ se vede că, în afară de pietrele miliare, sînt 340 inscripții latinești, 68 grecești și 15 bilingues. Pietrele miliare prezintă 37 inscripții, toate latinești. Prezența unuĭ puternic element romanic în Dobrogea este evidentă. Nu numaĭ numărul mare al inscripțiilor latinești probează aceasta, dar și numărul localităților unde s-aŭ găsit inscripțiile și unde a existat deci populație romanizată *), care număr este de 49. Toată Dobrogea era apoi presărată de pietre miliare latinești. Se cunosc numele vechĭ a 35 de localități, unde s-au pus inscripțiile, orĭ despre care se vorbește în inscripții (dacă cuprindem și pe acelea care sînt însemnate numaĭ cu numele de *vicus* orĭ *locus*): Tropaeum Traiani, Civitas Ausdec..., Vicus Novus, Salsovia, Vicus..., Capidava, Callatis, Asbolodina, Sardes, Vicus Cereris, Vicus Pars.. Al.., Vicus C.. Cos.. G.., Vicus Clementinus orĭ Clementianus, Histrus, vicus Quintionis, Pagus Oc.., Tomi, Vicus Turris Muca, Vicus Hi ., Cius, Vicus Vero.. rittiani, Axiupolis, Carsium, Troesmis, Noviodunum,

*) Această populație însă avea prin unele localități o organizație comunală care nu era nici romană, nicĭ greacă, ci autohtonă, după cum probează numele *civitas* al comunei *Civitas Ausdec.*. (Mommsen, Roemische Geschichte, V, 649: „Numirea *civitas* însemnă o comună care n-are organizație nici italică nicĭ greacă"), precum și numele de *actor civitatis* al unuĭ funcționar din *Civitas Ausdec...*, nume pe care nu-l poartă niciun funcționar din comunele cu organizație romană. Vezĭ și cele spuse de Pârvan, Cetatea Tropaeum, pag. 6. Compară § 83 No. 2, Nota.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Villa Siampudi ori Villa Bessi Ampudi, Vicus Buridava ori Vicus Buteridava, Arrubium, Vicus Sc.., Ulmetum, locus..., Aegissus, Vicus I Urb.., Vicus U.., Vicus Amlaidina. Unele din aceste numiri, ca Cius, Axiupolis, se cunosc din itinerarii, şi se atribue locurilor unde s-aŭ găsit inscripţiile prin socoteala distanţelor dela alte localităţi (de pildă poziţiea oraşului Axiupolis se poate socoti după numărul miliarelor arătate în tabula pentingeriana faţă cu Durostorum, care acest din urmă este sigur Silistra); unele, cunoscute şi din alte izvoare, sînt pomenite în inscripţiile înseş; unele se cunosc numaĭ din inscripţiĭ, precum Civitas Ausdec... şi diferiţii Vicus. Puternica romanizare a Dobrogei se mai constată şi din prezenţa a numeroase inscripţiĭ latine în centre cunoscute greceşti, ca Tomi (83), *) Callatis (4), Histria (20), precum şi din faptul că pe morminte ale senatorilor ori cetăţenilor distinşi din aceleaş oraşe greceşti, care erau îngropaţi în vile maĭ apropiate ori mai depărtate de aceste oraşe, se puneaŭ inscripţii latine: T. Manius Bassianus buleuta Histri, îngropat la Casapchioi; L. Pompeius Valens, de loc din Ancyra, care se stabilise in regione Histri şi facuse în Histrus mai multe clădirĭ de utilitate publică îngropat la Cuciucchioi; un buleuta dela Tomi, îngropa la Hasidoluc; un buleuta Histriae, îngropat la Ulmetum.

§ 28. Pe de altă parte elementul grec era şi el destul de răspîndit. În afară de oraşele greceştĭ Histria Tomi Callatis, se găsesc inscripţii grece încă în 19 localităţi Anume în cele 16 notate de Pârvan, vezĭ mai sus § 25 apoi la Adamclisi, Şeremet, Ulmetum, pentru care vezi maĭ sus § 26 sub aceste localităţi. Alacapu, dela care am notat o inscripţie bilinguis, nu se cuprinde în numărătoare pentrucă face parte din localităţile înşirate de Pârvan), şi unele din ele sînt foarte semnificative, cum sînt cele două

*) Din Tomi în „secţiunea Constanţa a muzeuluĭ naţional de antichităţi“, care prezintă probabilitatea uneĭ colecţiĭ proporţionale, se găsesc 18 inscripţii greceştĭ şi nouă latine, Teodorescu, Monumente inedite din Tomi, B.c.m.i. anul 1914 pag. 180 (Inscripţiile vezi-le notate mai sus sub Constanţa). Dacă colecţiea muzeului naţional, în ce priveşte inscripţiile dela Tomi, este întradevăr proporţională, aşa cum a rezultat din săpături, apoi s-ar putea conchide că în Tomi inscripţiile greceştĭ erau numai de două ori mai multe decît cele latine.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dela Şeremet, care arată graniţile dintre teritorii. Dar elementul grec ceda mult celui roman. O indicaţie specială pentru aceasta ni dă localitatea Ulmetum, pentrucă colecţiea de inscripţii găsite aici, publicată de Pârvan, are caracterele unui corpus. *) S-au găsit în Ulmetum, dacă ţinem socoteala şi de inscripţiile publicate în C. I. L. III, 36 inscripţii latine şi 5 greceşti. Aceasta înseamnă că, în vreme ce într-o localitate greacă ca Tomi elementul roman s-a infiltrase în raportul de 1 la 2 (Vezi mai sus nota), într-o localitate romană ca Ulmetum elementul grec se infiltrase numai în raportul de 1 la 7.

§ 29. Dacă însă prin limbă elementul roman a fost puternic înrădăcinat în Scythia Minor, el a suferit influinţe le viaţa socială din partea celui grec, ori mai degrabă din partea celui thrac. Aceasta se constată din faptul că cetăţeni romani adoaptă felul de nomenclatură balcanic. Astfel pe copiii lui Valerius Valens şi ai soţiei sale Saturnina Saturnini (această din urmă cu numire neromană) îi chiamă, pe unul Decius Valentis, pe altul Saturninus Valentis, şi pe al treilea Varro Valentis (Pârvan, Cetatea Ulmetum I pag. 45, ei poartă adecă, după felul grec şi thrac, un nume personal urmat de numele personal al tatălui la genitiv. Şi cu toate acestea numele tatălui, Valerius Valens, are forma romană, şi Valerius Valens era sigur cetăţean roman. Vezi şi observaţiile lui Pârvan la locul citat. **)

§ 30. Un raport analog aceluia dintre Thracia şi Moesia nferior există ntre Macedonia ***) şi Epir de o parte şi Dal-

*) Faptul acesta, cum că colecţiea inscripţiilor dela Ulmetum ar prezenta un tablou proporţional exact al inscripţiilor puse în această localitate, trebue, firește, luat cu aproximaţie, căci totdeauna — mai ales în localităţi de atâtea ori ruinate şi rezidite, cum sînt cele din Dobrogea — alături cu inscripţii într-adevăr locale se găsesc altele importate. Aşa, de pildă, una din inscripţiile greceşti găsite la Ulmetum, acea care cuprinde dedicaţiea făcută de senatul şi poporul oraşului Tomi împărătesei Sabinia Tranquillina, a fost probabil adusă, ca piatră de construcţie, de aiurea, poate, după Pârvan, din Vicus Clementianus.

**) In ce priveşte inscripţiea din Pârvan Cetatea Ulmetum I pag. 48, ea este mai puţin concludentă. [D. M.] Aem. Postumini este cetit de Pârvan D.s Manibus Aemilio Postumini. Se poate ceti însă şi Dis Manibus Aemilii Postumini.

***) Este vorba de provinciea romană Macedonia, nu de Ma-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

matia şi Moesia Superior de altă parte: Macedonia şi Epirul eraŭ grecizate, Dalmatia şi Moesia Superior eraŭ romanizate.

Pentru a arăta aceasta daŭ pentru Macedonia şi Epir tabloul inscripţiilor greceştĭ din Boeckh Corpus inscriptionum graecarum, din L'abbé Duchesne et Bayet, Mémoire sur une mission au mont Athos, Paris, 1876, din Léon Heuzey, Le mont Olympe et L'Acarnanie, Paris, 1860, şi din Léon Heuzey, Mission archéologique de Macédoine, Paris, 1876, iar pe acel al iuscripţiilor latineştı din C. I. L. III. Tabloul inscripţiilor greceştĭ este necomplect faţă cu acel al inscripţiilor latine, pentrucă mijloacele mi-aŭ fost insuficiente. Concluziea va fi însă cu atît mai puternică. Localităţile pentru inscripţiile greceştı le daŭ în ordinea în care aŭ fost înşirate de Boeckh. Pe acele din Duchesne şi Heuzey, care nu se găsesc la Boeckh, le daŭ în ordine alfabetică. Alăturı cu nscripţiile din Macedonia daŭ şi pe cele din Thessalia, din cauză că inscripţiile latineştı din aceste doŭă regiunı sînt grupate la un loc în C. I. L. III.

I. Inscripţiĭ greceştı.

§ 31. Macedonia şi Thessalia. 1) Dium: 1 inscripţie Boeckh; 2 inscripţii Heuzey. 2) Pydna (Kitros): 18 inscripţiĭ Boeckh; 2 inscripţii Heuzey.— 3) Thessalonica: 38 inscripţiĭ Boeckh; 115 inscripţii Duchesne; 8 inscripţii Heuzey.— 4) Berrhoea: 4 inscripţiĭ Boeckh.— 5) Pella (Ienige: 2 inscripţiĭ Boeckh; 4 inscripţiĭ Duchesne.— 6) Edessa (Vodena): 3 inscripţiĭ Boeckh; 17 inscripţiĭ Duchesne.— 7) In vecinătatea oraşelor vechĭ Leta şi Ossa între Thessalonica şi Sirrhae: 1 inscripţie Boeckh.— 8) Heraclea-Lyncestis, Heraclea Pelagoniae, Pelagonia (Bitolia): 9 inscripţii Boeckh; 1 inscripţie Heuzey.— 9) Sirrhae (Seres): 2 inscripţii Boeckh. — 10) Amphipolis: 3 inscripţii Boeckh; 10 inscripţii Heuzey. 10a) Philippi: 2 inscripţiĭ Boeckh; 7 inscripţiĭ Heuzey. — 11) Olynthos (Hagio-Mamas): 7 inscripţiĭ Boeckh; 17 inscripţii Duchesne.— 12) Acanthos (Erissa): 1 inscripţie Boeckh.— 13) Charadriae, la muntele Athos: 2 inscripţii Boeckh.— 14) Atracis (Turnavo): 1 inscripţie Boeckh; 5 inscripţii Heuzey.— 15) Tatari, între Larissa şi Tempe: 1 inscripţie Boeckh.— 16) Thebae: 2 inscripţii Boeckh.— 17) Valea Titaresii, şese leghe franceze depărtare de Larissa:

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Boeckh.— 19) Hypata (Neapatra): 1 inscripţie Boeckh. 20) Dhamasi: 1 inscripţie Boeckh; 2 inscripţii Heuzey.— 21) Lamia: 2 inscripţii Boeckh. — 21a) Trikala: 1 inscripţie Boeckh; 2 inscripţii Duchesne.— 22) Larissa: 14 inscripţii Boeckh; 36 inscripţii Duchesne; 3 inscripţii Heuzey.— 23) Aiginion: 2 inscripţii Duchesne.— 24) Celetrum: 1 inscripţie Duchesne.— 25) Potidaea: 3 inscripţii Duchesne.— 26) Alassona: 2 inscripţii Heuzey.— 27) Apollonia: 7 inscripţii Heuzey. — 28) Armyro: 1 inscripţie Heuzey. — 29) Bekidaes: 2 inscripţii Heuzey.— 30) Belovoditza: 1 inscripţie Heuzey.— 31) Bereketlu: 1 inscripţie Heuzey.— 32) Boriani: 1 inscripţie Heuzey. — 33) Derengli: 1 inscripţie Heuzey.— 34) Dikili-Taş: 2 inscripţii Heuzey.— 35) Drama: 1 inscripţie Heuzey.— 36) Duklista: 4 inscripţii Heuzey.— 37) Durazzo: 4 inscripţii Heuzey. — 38) Galakto: 1 inscripţie Heuzey.— 39) Ghelani: 1 inscripţie Heuzey.— 40) Gratziano: 2 inscripţii Heuzey.— 41) Gurgi: 1 inscripţie Heuzey. 42) Hadji-Amar: 1 inscripţie Heuzey.— 43) Hadjobachi: 1 inscripţie Heuzey.— 44) Hagii Apostoli: 1 inscripţie Heuzey.— 45) Kaleh-Tepe: 1 inscripţie Heuzey.— 46) Kaliani: 2 inscripţii Heuzey.— 47) Katerini: 1 inscripţie Heuzey.— 48) Kavaia: 1 inscripţie Heuzey.— 49) Konduriotissa: 9 inscripţii Heuzey.— 50) Kruchevitza: 1 inscripţie Heuzey.— 51) Kulindro: 2 inscripţii Heuzey.— 52) Kutlaes: 1 inscripţie Heuzey.— 53) Kutzokhiro: 2 inscripţii Heuzey. — 54) Mavromati: 1 inscripţie Heuzey.— 55) Neokastro: 1 inscripţie Heuzey.— 56) Nezero: 2 inscripţii Heuzey.— 57) Ochrida: 3 inscripţii Heuzey.— 58) Pacha-Magula: 3 inscripţii Heuzey.— 59) Palama: 1 inscripţie Heuzey. — 60) Palaeokastro: 5 inscripţii Heuzey. — 61) Palaeokhori: 1 inscripţie Heuzey.— 62) Perlepe: 3 inscripţii Heuzey. — 63) Phersala: 7 inscripţii Heuzey.— 64) Platamona: 1 inscripţie Heuzey. — 65) Pletvari: 1 inscripţie Heuzey.— 66) Porta-Panaghia: 1 inscripţie Heuzey.— 67) Pravista: 1 inscripţie Heuzey.— 68) Pyrgheto: 2 inscripţii Heuzey.— 69) Ressova: 4 inscripţii Heuzey. — 70) Rhizi: 1 inscripţie Heuzey.— 71) Russo: 2 inscripţii Heuzey.— 72) Selos: 8 inscripţii Heuzey.—73) Sphighi: 1 inscripţie Heuzey.— 74) Stobi: 2 inscripţii Heuzey — 75) Tchaltadja: 2 inscripţii Heuzey.— 76) Troiak: 1 inscripţie Heuzey.— 77) Vlakho-Livadhi: 1 inscripţie Heuzey.— 78) Volo: 9 inscripţii Heu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Epir. 1) Ambracia (Arta): 13 inscripţiĭ Boeckh; 5 inscripţii Duchesne. 2) Nicopolis (Preveza): 16 inscripţii Boeckh.— 3) Buthrotum: 1 inscripţie Boeckh.— 4) Panormus (aproape de Avlona): 4 inscripţiĭ Boeckh.— 5) Loc incert: 1 inscripţie Boeckh.— 6) Paramythia: 1 inscripţie Boeckh.— 7) Grammata: 3 inscripţii Heuzey.

II. Inscripţii latineşti

§ 32. Macedonia şi Thessalia. 1) Hypata (Neapatra): 1 inscripţie.— 2) Lamia: 1 inscripţie.— 3) Simekli, treĭ ceasurĭ spre apus de Pharsalus: 1 inscripţie.— 4) Larissa: 2 inscripţiĭ.— 5) Tempe: 3 inscripţiĭ. 6) Dium (Malathria): 4 inscripţiĭ. 7) Mikro Aiani aproape de Pydna: 1 inscripţie.— 8) Berrhoea: 3 inscripţii.— 9) Pella: 2 inscripţiĭ.— 10) Edessa (Vodena): 1 inscripţie.— 11) Byllis (Gradista): 1 inscripţie.— 12) Apollonia (Pollina): 1 inscripţie.— 13) Dyrrhachium: 14 inscripţii.— 14) Stobi (Sirkovo): 3 inscripţiĭ.— 15) Chĭucĭuc-Orşova aproape de Amphipolis: 1 inscripţie.— 16) Philippi: 130 inscripţiĭ.— 17) Heraclea-Lyncestis (Bitolia): 6 inscripţiĭ.— 18) Lychnidis (Ochrida): 1 inscripţie.— 19) Elbassan-Bişdzukeza: 3 inscripţiĭ.— 20) Thessalonica: 10 inscripţii.— 21) Olynthos: 1 inscripţie.— 22) Potidaea: 2 inscripţii.— 23) Sirrhae (Seres): 7 inscripţii.— 24) Amphipolis (Ieniköi): 6 inscripţii.

Epir. 1) Insula Leucas: 1 inscripţie bilinguis.— 2) Nicopolis (aproape de Preveza): 1 inscripţie.— 3) Insula Corcyra: 4 inscripţiĭ.— 5) Paramythia (San Donato): 7 inscripţiĭ.— 6) Buthrotum (Vutzindro): 2 inscripţii.— 7) Grammata aproape de Panormus: 3 inscripţiĭ.

§ 33. Constatăm din acest tabloŭ următoarele: 1) Pentru Macedonia-Thessalia sînt 477 inscripţiĭ greceşti şi 185 latineşti, adecă mai mult de doŭa orĭ şi jumătate atîtea inscripţii grece cîte latine. Pentru Epir (unde se lasă la o parte insulele Leucas şi Corcyra, pentru care lipsesc cercetărĭ în Boeckh, Duchesne şi Heuzey) sînt 44 inscripţii greceşti şi 13 latineşti, adecă mai mult de treĭ orĭ atîtea inscripţiĭ grece cîte latine. Să nu se uite că colecţiea inscripţiilor greceşti luată în considerare la această socoteală este departe de a avea acea amplitudine pe care o are colecţiea inscripţiilor latineştĭ din C. I. L. III. 2) Numărul localităţi-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mai mică a cercetărilor, este cu mult mai mare decît numărul localităţilor unde s-aŭ gasit inscripţiĭ latine (Macedonia-Thessalia: 79 cu greceşti, 24 [orĭ cel mult 42, dacă numărăm toate localităţile care formează domeniul dela Philippi] cu latineşti; Epir: 7 cu greceşti, 4 cu latineşti). 3) Localităţ cu mai mult de 6 inscripţii se găsesc printre cele cu inscripţii greceşti 15, iar printre cele cu inscripţiĭ latineşti numaĭ 5. 4) Localitatea cu cele mai multe inscripţiĭ greceşti, Thessalonica, nu cuprinde nici a treĭa parte din totalul inscripţiilor greceştĭ, pecînd localitatea cu cele mai multe inscripţiĭ latineştĭ, Philippi, cuprinde de două orĭ mai multe inscripţiĭ decît toate celelalte localităţi la un loc. 5 Dintre localităţile cu inscripţii greceşti şi latineşti se anulează cîteuna din cauza numărului exagerat de mare al inscripţiilor contrariĭ: Thessalonica cu 10 inscripţii latine dispare faţă cu Thessalonica cu 161 inscripţii grece, şi Philippi cu 9 inscripţii greceşti se anulează faţă cu Philippi cu 130 inscripţii latineşti. 6) In afară de Philippi numai o localitate mai prezintă un număr remarcabil de inscripţii latine, Dyrrhachium. In afară de Salonic localităţi cu numeroase inscripţii greceşti se găsesc încă 12, Pydna, Edessa, Heraclea-Lyncestis, Amphipolis, Philippi, Olynthos, Larissa, Ambracia, Nicopolis, Konduriotissa, Selos, Volo.

La cele constatate din tabloŭ se adauge consideraţiea pietrelor miliare latineşti. Din Macedonia (Din Epir n-a eşit niciuna la iveală, ĭar pe cele din Thessalia nu le ĭaŭ în considerare) s-aŭ publicat 9 pietre miliare în C. I. L. III. Dintre acestea 4 sînt numaĭ latineşte scrise: 709 lîngă Dyrrhachium, 710 în apropiere de Dyrrhachium, 12316 la nord de Stobi, 14207 lîngă Philippi. 5 prezintă bilinguitate latinească grecească: 710[a] combinat cu 14206[37] Demirkapu, pe rîul Vardar, pe drumul dela Stobi la Salonic; are două rînduri, în rîndul întîiu e însemnată cu litere latineşti localitatea Stobi, ca termin de plecare, în rîndul al doilea e însemnat cuvîntul mie cu sigla (şi greacă şi latină) ↀ şi cuvîntul passus (orĭ poate numărul miilor) cu sigla grecească Η. 711 Struga, la locul unde Drinul ĭese din lacul Ochrida, e latinească, dar rîndul de jos cuprinde arătarea distanţeĭ dela Ochrida în greceşte, ἀπὸ Λυχνιδου H. 712 Ochrida, e latinească, dar rîndul de jos cuprinde arătarea distanţeĭ dela Ochrida în greceşte, ἀπο Λυχνίδου H. 7365 Levani lîngă ve-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

chea Apollonia, e latinească, dar jos are indicarea distanței cu cifra grecească Δ. 14206[38] lîngă Bitolia, e grecească, numaĭ rîndul al doilea, care cuprinde numele împăratuluĭ, e latinesc (Valentiniano), ıar rîndul întîiŭ, care cuprinde sigla latinească *do* (= domino), exprimă această siglă cu litere grecești: ΔO.

§ 34. Este evident că teritoriul cuprins de Macedonia-Thessalia-Epir prezenta ca și Thracia caracterul că, învremece restul teritoriuluĭ era grecizat, la extremitățile de nordvest și sudest avea doŭă centre romanizate. Centrul romanizat de nordvest era reprezentat de Dyrrhachium. Centrul romanizat de sudest era reprezentat de Philippi.

Acest lucru se explică prin împrejurările excepționale de colonizare a acestor două localități. Dyrrhachium (Colonia Dyrrhachium) a fost un vechiŭ oraș al neamuluĭ illyro-epirot Taulantii, lîngă care Corcyreı aŭ fundat orașul grec Epidamnus. Numele Dyrrhachium a fost păstrat de Greci întîiŭ pentru mica peninsulă (chersonesus) pe care era așezat orașul Dyrrhachium-Epidamnus, al doilea în monedele orașuluı, care dela cele mai vechĭ începînd nu poartă alt nume decît Dyrrhachium. Oraș liber deja dela anul 57 a. Chr., Dyrrhachium a fost colonizat după bătaliea dela Actium (31 a. Chr.) cu coloniștĭ din Italia, anume cu aceĭ Italienĭ, care fusese partizanĭ aĭ luĭ Antonius și pe ale căror pămînturı Augustus le confiscase și le împărțise veteranilor săĭ (Cassius Dio LI, 4). Romanii aŭ păstrat numele vechiu illyr Dyrrhachium și aŭ părăsit, ca de răŭ aŭgur *(damnum)*, pe cel grecesc Epidamnus. Vezı nota editoruluı în C. I. L. III pag. 117.— Colonia Iulia Philippensis orĭ Colonia Augusta Iulia Philippi a fost consituită după bătăliea care a avut loc la această localitate între partizaniĭ luĭ Caesar și republicanĭ la anul 41 a. Chr., bătălie în care aŭ căzut Cassius și Brutus. Orașul se numĭa pe vremea cînd s-a dat acea bătălie Philippi (Φίλιπποι), ĭar maĭ înainte vreme se numise Crenides (Κρηνίδες), Strabo, VII, fragmente, 41, 42. După bătăliea dela Actium coloniea aceasta a fost colonizată din noŭ cu Italienıı partizanĭ aĭ luĭ Antonius, pe ale căror pămînturĭ le confiscase Augustus, și dintre care unii aŭ colonizat Dyrrhachium (Cassius Dio LI, 4). Coloniea, care la înființarea eĭ purtase numele de Colonia Iulia Philippensis, a purtat de aicı înainte numele de Colonia Augusta Iulia Phi-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dintre aceste două centre romanizate cel mai important a fost Philippi. Era bucata de pămînt care se întinde între poalele munteluĭ Bozdag la nord, lacul Tachyno la vest, Kavala la est şi marea la sud, cuprinzînd la mijloc muntele cu mine de aur Pangaeus, actualul Bunardag (după Kiepert, Pirnari după Stieler, vîrful cel maĭ înalt se numeşte Pilaf-Tepe, Heuzey Mission de Macédoine, 27), spre nordest de care, lîngă malul nordic al unuĭ mic lac, pe care nu-l văd numit în hărţile ce-mĭ staŭ la dispoziţie, era oraşul propriu zis Philippi, ale căruĭ ruine se numesc astăzĭ Filibegik. Pe acest teritoriu s-aŭ găsit cele 130 de inscripţii latine în următoarele localităţi (Le aşez după alfabet cu ortografiea românească): Bulucica, Cadîn-chîopriusîu, Calambac, Caracavac, Cavala, Ceatalgea, Chirlicova, Chiupchîoĭ, Crifia, Doxato, Drama, Orsilova, Paleohori, Pravişta, Prusoceani, Raccea, Seliani, Vasilachi, Voriani (Boriani ?). Editorul cuprinsese dintr-untîiu şi Seres printre localităţile care aparţineaŭ la teritoriul Philippi, dar în Supliment a revenit asupra acestuĭ lucru şi a făcut pentru Seres o secţiune aparte *).

§ 35. Intru cît influinţa romanizătoare se extinsese asupra populaţieĭ indigene la Dyrrhachium, inscripţiile nu ni daŭ nicio indicaţie, căcĭ ele nu cuprind decît nume romane şi grece. In ce priveşte o asemenea influinţă pe teritoriul dela Philippi, ea este indicată de inscripţiile 703 (Orsilova, funerară, nume de Thracĭ cu nomenclatură thraca, unele cu porecle [signa] romane. Localitatea se numia pe atunci Tasibasta), 707 (Prusoceani, funerară, nume de Thracĭ cu nomenclatură thracă), 6115[a] (aproape de Cavala, funerară, nume de Thracĭ cu nomenclatură thracă), 14206[19] (Prusoceani, dedicatoare din partea unuĭ Thrac cu nomenclatură thracă), 14206[20] (Prusoceani, funerară, nume de Thrac cu nomenclatură thracă), 14406[c] (Philippi, dedicatoare zeiţeĭ thrace Bendis din partea unuĭ Thrac cu nomenclatură thracă şi cu poreclă romană şi a soţieĭ sale cu nume thrac).

La Philippi era teatru şi o trupă de mimi întreţinută de comună (6119). La Philippi se stabilise cetăţeni romani

*) Pentru aceia dintre cele două inscripţii dela Seres, înregistrate sub Philippi, N°s 654 şi 680, am lăsat în tabloul făcut mai sus numărul 654 la Philippi, pentrucă nu se ştie sigur dacă într-adevăr la Seres s-a găsit această inscripţie, iar numărul 680 l-am pus printre inscripţiile dela Seres.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

veniți din alte provincii (13707, funerară a celor două soții ale unui cetățean roman venit dela Solva din Noric).

§ 36. Cîtă vreme vor fi persistat aceste două centre romanizate? Dintre inscripțiile dela Dyrrhachium este datată 628 (p. Chr. 530; din anul p. Chr. 531 este o inscripție greacă dela Kavaia, în apropiere, puțin la sud, de Durazzo, Heuzey, Mission de Macédoine, pag. 390, ceia ce înseamnă „coexistența celor două limbi, în al șeselea secol după Chr., pe teritoriul coloniei Dyrrhachium dela frontiera dintre țările grecești și cele barbare". Heuzey locul citat), iar în 605 (vezi C. I. L. III pag. 989) este vorba de un Sulpicianus, căruia i-a fost de 5 ori acordată praefectura fabrum de legatul T. Statilius Taurus, care a fost consul în anii a. Chr. 36 și 25. Dintre cele dela Philippi se pot data două, 13706 (fragmentară, timpul lui Traian) și 14406[d] (o delimitare, timpul lui Hadrian); se mai pomenesc apoi trei flamini a trei împărați răposați, al lui Augustus (386), al lui Claudius (650), al lui Vespasianus (660), și o preoteasă a unei Augustae (651). Nu este de admis ca romanismul să fi persistat multă vreme. La Philippi el a fost copleșit răpede de elenismul Traciei și Macedoniei, care-l încunjura de toate părțile, și deja pe vremea împăratului Iulianus (p. Chr. 355-363 Himerios lăuda pe locuitorii dela Philippi pentru limba pură atică pe care o vorbiau, Heuzey, Mission de Macédoine, pag. 64. La Dyrrhachium el și-a rupt legăturile cu nordul romanizat atunci cînd la împărțirea imperiului după moartea lui Theodosius (395) a căzut în partea imperiului de răsărit și a devenit pradă influinții Epirului și Macedoniei grecizate.

§ 37. La nordul Macedoniei se întindeau provinciile complect romanizate Moesia Superior și Dalmatia.

Dacă nu luăm în considerare nici pietrele miliare, nici inscripțiile pe cărămizi, vase și alte instrumente de tot felul, inscripțiile latinești din Moesia Superior, publicate în C. I. L. III, sînt în număr de 387 (calculate exact, pecît mi-a fost posibil), iar cele latinești din Dalmatia, publicate tot acolo, sînt în număr de 4919 (calcul aproximativ). Dacă la inscripțiile din Dalmatia publicate în C. I. L. III se adaug cele 67 inedite publicate de Patsch în Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Herzegovina (IX pag. 216, 227, 251, 266, 270, 289; XI pag. 107, 108, 109, 120, 125, 126, 127, 129, 131, 133, 134, 135, 138, 139, 146, 147

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

148, 149, 152, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 162; XII pag. 85, 93, 123, 124, 125, 126, 127, 132, 133, 135, 136, 140, 141, 142, 160, 166), totalul inscripţiilor din această provincie se urcă la 4986. Localităţile principale (căci editorul a grupat adeseorĭ diferite localităţi sub titlul uneia din ele) unde s-aŭ găsit inscripţiĭ în Moesia Superior sînt 23, iar acelea unde s-aŭ găsit inscripţii în Dalmatia sînt 62.

Pietre miliare s-aŭ publicat în C. I. L. III din Moesia Superior 14, din Dalmatia 80. Toate latineşti în întregime, fără nicĭo urmă de bilinguitate.

Cît de puternică era spre sudul acestor provinciĭ romanizarea se poate vedea din numărul remarcabil al inscripţiilor din doŭă localităţĭ ca Scupi (Scoplie, Üsküb, 52 inscripţii) şi Doclea (Podgoriţa în Montenegro, 77 inscripţii).

In schimb pentru Dalmatia Boeckh înregistrează numai 28 inscripţii greceşti, şi anume 19 din Salonae, 5 din insula Issa şi 4 din insula Pharos; iar pentru Moesia Superior nu înregistrează nicĭo inscripţie greacă.

§ 38. Istoricii aŭ obiceĭŭ ca argumentele, pe care-şi bazează afirmările, să le enunţe numaĭ, fără să le dezvolteze. Dacă aceste argumente sînt, ca în majoritatea cazurilor, afirmările altor istoricĭ, care de altfel rar se întîmplă să fie contemporani cu faptele, citaţiile se fac scurt, fără ca lectorul să fie pus în posibilitate de a şti ce anume spun acele *izvoare*. Iar daca argumentele sînt constituite de alte fapte, acestea sînt enunţate ca ştiute de istoric, pe care lectorul trebue să-l creadă pe cuvînt. Şi aşa procedează istoricii cei scrupuloşĭ. Lucrul e încurcat şi îngăimat, dar fiindcă fiecare fapt este bazat pe o citaţie, macarcă scurtă, dintr-un izvor, orĭ pe o înprejurare pe care istoricul spune că o ştie, istoriea cutărui istoric devine, de bine de rău, o povestire de lucruri aproximativ adevărate. Adeseorĭ însă istoricul îşi înaintează afirmările fără argumente. Nicĭ nu citează pe alt careva, de unde va fi căpătat informaţiea, nicĭ nu pomeneşte vreun fapt pe care se va fi bazînd, ci povesteşte pur şi simplu, ca o poveste. Procedarea aceasta e primejdioasă din punct de videre şi al lectoruluĭ şi al autoruluĭ. Cetitorul anume vrea să înveţe. Invăţătura se bazează însă pe probe, care probe provin orĭ dela propriea observaţie, orĭ dela inducţie, orĭ de la încrederea în cele spuse de altcineva. Cînd însă istoricul povesteşte faptele fără să arăte de unde le ştie, cetitorul nu

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

se încrede şi nu le poate întipări în memorie ca pe ceva adevărat, rămîne prin urmare tot aşa de neînvăţat ca şi cum nu le-ar fi cetit de fel. Iar istoricul, oricîtă tragere de inimă ar avea de a spune lucruri adevărate, dacă le povesteşte fără să se controleze pe sine însuş, fără să-şi dea lămurit socoteală de unde le ştie, poate aluneca în naraţiuni fantastice.

§ 39. Cel mai bun cunoscător al istoriei peninsulei balcanice, C. Jireček, în Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters, I, pag. 13 spune următoarele: „Inscripţiile, pietrele miliare şi monezile oraşelor din timpul imperiului ne fac să putem stabili destul de precis limita dintre cele două limbi care aveau stăpînirea în împărăţiea romană, între limba latină dela Dunăre şi marea adriatică de o parte, şi între limba greacă din Macedonia şi din regiunile grecizate ale Traciei pe de altă parte. Această limită coincide în mare parte cu graniţile acestor provincii din secolele I-III de dinainte de reformele lui Diocletian. Liniea de graniţă părăsia marea adriatică la Lissus (Alessio) şi urma dintruntîiu graniţa dintre Dalmatia (mai tîrziu Prevalis) la nord şi Macedonia (mai tîrziu Epirus Nova) la sud. Această graniţă mergea, la sud de actualul drum care duce dela Scutari la Prizren, spre răsărit şi se confunda cu limita dintre Moesia Superior şi Macedonia. Acolo locuitorii oraşelor dardanice Ulpiana (Lipljan) în actuala Kosovopolje şi Scupi (lîngă Scopje) în regiunea cea mai de sus a rîului Axios (Vardar) au lăsat inscripţii latineşti, în vreme ce apropiatul Stobi [la sud de Köprülü, la vărsătura Cernei în Vardar] poseda un caracter cu totul grecesc. Mai departe această graniţă urma pe acea dintre Moesia Superior şi Thracia, aşa că Naissus (Niş) şi Remesiana (Bela Palanka între Niş şi Pirot) aparţineau la domeniul latin, iar Pautalia (Küstendil) şi Serdica (Sofia) împreună cu teritoriul dela Pirot aparţineau la domeniul grecesc. Prin urmare provinciea de mai tîrziu română, din secolele IV-VII, Dacia Mediterranea, compusă din bucăţi din Thracia şi Moesia Superior, cu oraşele Serdica, Pautalia, Naissus şi Remesiana forma un domeniu bilingvu. Dela regiunea dintre Bela Palanka şi Pirot se îndrepta limita dintre cele două limbi spre răsărit de-a lungul versantului de nord al munteluĭ Haemus, de-a lungul graniţii între provinciile Moesia Inferior şi Thracia, şi anume aşa fel că

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

inscripţiile din regiunea dela Vraţa şi Nicopolis (Nikjup lîngă Trnovo) sînt cele mai multe greceşti, iar acele dela malul Dunărei pănă la gurile acesteia sînt aproape excluziv latineşti. In extremul est graniţa atingea teritoriile oraşelor greceşti care se întindeaŭ de-a lungul coasteĭ mării negre pănă la gurile Dunărei. Domeniul de limbă greacă se întindea pănă la marele regiuni grece şi grecizate ale Asieĭ, domeniul de limbă latină se alipĭa de regiunile romanizate ale Pannonieĭ, Noricului, Raetieĭ şi Galliei. Cea mai mare lărgime o avea domeniul limbii latine pe liniea dela graniţa de nord a Pannonieĭ pănă la acea dintre Dardania şi Macedonia, dela Carnuntum şi Brigetio pănă la spaţiul dintre Scupi şi Stobi. Cea mai mică lărgime o avea acest domeniu la Dunărea de jos, dela Ratiaria (Arčer) la vale. Pe vremea cînd aŭ stăpînit Romanii Dacia traiană domeniul limbiĭ latine a fost mărit cu întinse teritoriĭ de a stînga Dunărei la nord de liniea dintre gura Saveĭ şi gura Oltuluĭ. In afara acestor domenii compacte apar numaĭ sporadic inscripţiĭ greceştĭ în domeniul latin şi inscripţiĭ latine în domeniul grecesc. Coloniile de veteranĭ romanĭ din provinciile greceştĭ, fundate cele mai multe după sfîrşitul războaelor civile, şi-aŭ păstrat numai arareorĭ pentru maĭ multă vreme caracterul lor etnografic. Asemenea colonii aŭ fost maĭ ales Deultus din timpul luĭ Vespasian delîngă mlăştinile dela Burgas la marea neagră, o puternică fortăreaţă de graniţă în perioada bizantină contra Bulgarilor, care a fost pustiită de abĭa în secolul XIV, apoi, în provinciea Macedonia, care înainte de reformele lui Diocletian se întindea la vest păn la marea adriatică, Philippi la cîmpul de luptă din vremea războiului civil, Cassandrea lîngă Thessalonica, şi Byllis lîngă Apollonia în valea de jos a rîului Vojussa, la răsărit de Valona, la actualul sat Gradiţa. Cel maĭ bine s-a păstrat elementul roman la Dyrrhachium, unde inscripţiile latineşti ajung pănă în secolul VI. Din cauza multelor relaţii cu Italia din faţă Dyrrhachium a fost totdeauna un oraş bilingvu; în veacul de mijloc se întîniaŭ în regiunea luĭ cele treĭ limbi de atuncĭ ale documentelor, limbile greacă, latină şi slavă".

§ 40. Toate acestea, foarte adevărate, le spune Jirecek bazîndu-se pe argumente trase din inscripţiĭ, pietre miliare şi monezile oraşelor: „Inscripţiile, pietrele miliare şi monezile oraşelor din timpul imperiuluĭ ne fac să putem

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cum, ştie numaĭ Jireček, lectorului nu spune nimic. Din cauza aceasta, cu toată autoritatea cea mare a acestuĭ istoric, ar putea cineva să ĭ facă oarecare întîmpinărĭ, care din discuţiea făcută de mine până la acest loc s-ar părea îndreptăţite. Anume, *din inscripţiĭ*, dacă nu le citează cineva în bloc, ci le cercetează cu amănunţime, se vede că teritoriul dela Serdica, şi în general partea nordvestică a provincieĭ Thracia, nu era aşa complect grecizată, cum spune Jireček (Vezĭ maĭ sus § 39). Dacia Mediterranea nu prezenta aspectul pe care acest autor i l dă, că ar fi fost bilingvă în acel fel că o parte din ea (cea dela Remesiana şi Pirot) era cu limbă latină, ĭar cealaltă parte (cea dela Serdica şi Pautalia) era cu limbă greacă. *Din inscripţiĭ* reese alt ceva, anume că partea Daciei mediterrane dela Remesiana şi Pirot era cu limbă latinească, ĭar partea eĭ dela Serdica şi Pautalia era bilingvă. Pentru Deultum (Nu *Deultus*, vezĭ C. I. L. III pag. 2084), Cassandrea, Byllis şi alte colonizărĭ cu Italici pe teritoriul grecizat al peninsuleĭ balcanice, colonizărĭ care n-au avut nicĭ pe departe importanţa celor dela Dyrrachium şi dela Philippi şi prin urmare a ĭ putut rezista grecizărĭĭ încă maĭ puţină vreme decît aceste din urmă, vezĭ § 83 No. 2 Nota.

Dintre argumentele pomenite numaĭ de Jireček, *inscripţiĭ-pietre miliare-monezĭ*, eu am dezvoltat în acest capitol două, inscripţiile şi pietrele miliare, din nefericire în mod necomplect, din cauză că colecţiea de inscripţiĭ şi pietre miliare greceştĭ, care mĭ-a stat la îndămînă, a fost neîndestulătoare. Dar chĭar aşa rezultatele căpătate de mine confirmă aproape în totul cele povestite de Jireček şi arată că acest istoric, cînd a afirmat cele maĭ sus expuse, a ştiut ce vorbeşte, decît numaĭ—conform obiceiului istoricilor—a trecut răpede asupra argumentelor.

CAPITOLUL II.

§ 41. Este evident că pe teritoriul romanizat din răsăritul Europeĭ trebuesc căutate originile poporului romîn. Rădăcinile acestuĭ popor trebue să le fi formînd popoare anteromane depe acest teritoriu, care şĭ-aŭ perdut limba băştinaşă şi aŭ adoptat pe cea latină. Trebue să ştim, deci, maĭ înainte de toate ce neamurĭ de oamenĭ trăĭaŭ pe aceste locuri înainte de a fi stăpînit Romanii locurile aĭ pe

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vremea cînd le-aŭ cucerit. Asupra acestuĭ fapt sîntem destul de bine informaţĭ prin scriitorĭ contemporanĭ, grecĭ şi romanĭ. Pe unele din aceste izvoare le înşir maĭ la vale, în cel maĭ complect mod care mĭ-a fost posibil. Aceste puţine izvoare, intensiv cercetate, formează baza probelor.

§ 42. Herodotus, ed. Firmin Didot, Paris, 1887, prin C. Müller.

V, 9: „Ce fel de oamenĭ vor fi locuind la nord de această ţară [Thracia] nimenĭ nu poate spune sigur. Se pare numaĭ că dincolo de Istru este o regiune fără capăt de mare şi pustie. Atîta am putut să aflu că dincolo de Istru locuesc nişte oamenĭ numiţĭ Sigynni (Σιγύνναι), care poartă haine ca ale Medilor. Caiĭ lor se spune că ar fi avînd pe tot corpul păr lung până la cincĭ degete, că ar fi micĭ şi cîrnĭ, neapţĭ pentru călărie, dar foarte iuţĭ, dacă-s înhămaţĭ la cară, pentru aceĭa locuitoriĭ ar fi mergînd numaĭ cu carăle. Ţara Sigynnilor se întinde până la Enetiĭ (Ἐνετοί), care locuesc la marea Adria. Se maĭ spune că Sigynniĭ îşĭ trag originea din Medi. Cum s-a putut face ca să fie eĭ colonĭ de aĭ Medilor nu pot pricepe, dar cu vremea se pot toate. De altfel la Ligurii care locuesc maĭ sus de Massilia sigynnae (σιγύνναι) se numesc crîşmariĭ, ĭar Cyprienii numesc syginnae lăncile".

I, 196: „[Babilonenĭĭ] aveaŭ un obiceĭŭ foarte bun, care am auzit că s-ar fi găsind şi la neamul illyr al Enetilor. In fiecare sat anume, odată pe an, pe fete, cîte eraŭ de măritat, le adunaŭ şi le duceaŭ într-un loc, unde stăteaŭ prinprejur bărbaţiĭ. Atuncĭ craĭnicul punea pe fiecare din ele la vînzare, şi anume maĭ întîĭŭ pe cea maĭ frumoasă, apoĭ, după ce o vindea cu preţ mare pe aceasta, punea la vînzare pe alta care era după dînsa cea mai frumoasă. Le vindeaŭ pe fete pentru a fi luate de cumpărătorĭ în căsătorie. Şi acu, aceĭ dintre Babilonenĭ care voĭaŭ să se însoare şi eraŭ bogaţĭ îşĭ cumpăraŭ fetele cele frumoase, întrecîndu-se cu plata unii pe alţiĭ. Ceĭ săracĭ însă nu se uĭtaŭ la frumuseţă, ci luaŭ pe fetele cele urîte, primind şi banĭ pe deasupra. Pentrucă craĭnicul, după ce sfîrşĭa cu vînzarea celor frumoase, scotea la vînzare pe cea maĭ urîtă, saŭ care ar fi fost vreo oloagă, şi întreba care-ĭ acela care ar vrea s-o ĭee cu maĭ puţine parale, până ce o da aceluia care se mulţămia cu maĭ puţin. Baniĭ se procuraŭ din vînzarea celor frumoase, astfel că fetele cele frumoase măritaŭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

IV, 49: „[Se înşiră dela est spre vest rîurile din peninsula balcanică ce se varsă în Istru] Din vîrfurile munteluĭ Haemus treĭ rîurĭ marĭ curg spre nord şi se varsă în Istru: Atlas (Ἄτλας), Auras (Αὔρας) şi Tibisis (Τίβισις); ĭar prin Thracia şi prin ţara Thracilor Crobyzi (Κρόβυζοι) curg Athrys (Ἄθρυς) şi Noes (Νόης) şi Artanes (Ἀρτάνης), şi se varsă în Istru; ıar din ţara Paeonilor şi din muntele Rhodope se varsă în el fluvĭul Skios, care tae Haemus prin mijloc. Iar din ţara Illyrilor curge spre nord rîul Angros, care se varsă în Brongos în cîmpiea Triballilor (ἐς πεδίον τὸ τριβαλλικόν), şi Brongos se varsă în Istru, aşa că pe amîndoŭă aceste rîurĭ marĭ le primeşte Istrul". Skios (Σκίος) = Isker; Angros (Ἄγγρος) = Morava occidentală, Brongos (Βρόγγος) = Morava orientală.

IX, 42-43: 'Era un oracol în care se spunea că Illyriĭ şi Encheleiı (χρησμὸς... ἐς Ἰλλυριοὺς τε καὶ τὸν Ἐγχελέων στρατόν) vor peri cînd vor prăda templul dela Delphi, după cum s-a şi întîmplat[2].

V, 61: „Pe timpul cînd domnıa [la Theba] Laodamas, fiul luĭ Eteocles, Cadmeiı [= Fenicienıı], alungaţı [din Theba] de Argienı, s au refugiat la Encheleĭ."

VII, 185: „Armata de uscat procurată [pentru Xerxes] de Thracĭ, Paeonĭ, Eordı, Bottiaeĭ, locuitorıĭ din Chalcidica, Brygı, Pierĭ, Macedonenı, Perrhaebĭ, Aenianĭ, Dolopĭ, Magnetı, Achaeı şi cîţı locuesc pe coastele Thracieĭ, cred că a fost în număr de treĭzecĭ de miriade". (Θρῄϊκες, Παίονες, Ἔορδοί, Βοττιαιοι, Χαλκιδικὸν γένος, Βρύγοι, Πίερες, Μακεδόνες, Περραιβοί, Αἰνιῆνες, Δόλοπες, Μάγνητες, Ἀχαιοί).

VII, 128, 131: 'Oştirea Perşilor a trecut prin munţıı Macedonieĭ în Thessalia în ţara Perrhaebilor[2].

VII, 131-132: „Craınicıı care fusese trimeşı în Grecia ca să ceară pămînt s-aŭ întors, unıı fără, alţiĭ aducînd pămînt şi apă. Popoarele care aŭ dat pămînt şi apă Perşilor aŭ fost Thessalıı, Dolopiĭ, Aenianiĭ, Perrhaebiĭ, Locriĭ, Magnetiĭ, Malieiĭ, Achaeiĭ Phthieti, Thebaniĭ şi ceilalţĭ Boeotĭ afară de Thespieı şi Plataeeĭ". Θεσσαλοί, Δόλοπες, Αἰνιῆνες, Περραιβοί, Λοκροί, Μάγνητες, Μηλιέες, Ἀχαιοὶ οἱ Φθιῶται, Θηβαῖοι, Βοιωτοί, Θεσπιέες, Πλαταιέες.

VII, 173: „Maĭ este un drum, pe unde poate să treacă cineva în Thessalia, anume peste munţiĭ Macedonieĭ şi prin ţara Perrhaebilor pela oraşnl Gonnos. Pe acolo a şi trecut [illegible]"

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

V, 12-16: „I s-a întîmplat luĭ Darius să vadă un lucru, care l a împins să ordoane luĭ Megabazus să supună pe Paeonĭ şi să-ĭ strămute din Europa în Asia. Pigres anume şi Mantyas (Πίγρης, Μαντύης), doĭ Paeonĭ, dupăce a trecut Darius în Asia, dorind să capete tiraniea asupra Paeonilor, aŭ venit la Sardes şi aŭ adus cu dînşiĭ pe o soră a lor, fimee mare la statură şi frumoasă. Păzînd vremea cînd Darius şedea în public într-o suburbie a oraşuluĭ, aŭ îmbrăcat pe sora lor cu ce-aŭ avut maĭ bun şi aŭ trimes-o să aducă apă. Fimeea purta vasul de apă pe cap, ducea cu un braţ un cal după dînsa şi torcea totodată in. Cum trecea fimeea pelîngă Darius, a atras atenţiea acestuĭa, pentrucă ce făcea ea era ceva neobişnuit şi la Perşi şi la Lydĭ şi la orĭcare alt popor din Asia. Devenind curios regele, a trimes pe cîţiva din garziĭ luĭ să vadă ce are să facă fimeea cu calul. Şi aşa garziĭ s-aŭ pus s-o urmărească. Iar fimeea, dacă a ajuns la rîŭ, a adapat calul şi dupăce l-a adapat şĭ-a umplut vasul cu apă şi s-a întors pe acelaş drum, ducînd apa pe cap, trăgînd cu un braţ calul după dînsa şi învîrtind fusul. S-a mirat atuncĭ Darius şi de cîte a văzut el însuş şi de cîte a aflat dela cercetaşi şi a poruncit să aducă fimeea înaintea luĭ. Dacă au adus-o, s-aŭ înfăţoşat şi fraţiĭ eĭ, care eraŭ pe acolo pe aproape, ca să vadă ce are să se întîmple. A întrebat atuncĭ Darius că de unde-ĭ fimeea de loc, ĭar tinerii aŭ răspuns că-s Paeonĭ şi că fimeea-ĭ sora lor. Iar a întrebat regele că ce oameni sînt aceĭa Paeoniĭ, unde locuesc, şi că ce caută eĭ de aŭ venit la Sardes. Eĭ aŭ răspuns că au venit ca să se deie regeluĭ, că Paeonia e o ţară delîngă rîul Strymon şi că Strymon nu-ĭ departe de Hellespont, aŭ maĭ spus apoĭ că Paeoniĭ sînt coloniĭ de aĭ Teucrilor dela Troia. Dupăce aŭ spus eĭ acestea, ĭ-a întrebat regele dacă toate fimeile sînt pe acolo tot aşa de harnice, şi eĭ aŭ răspuns îndată că da, căcĭ doar pentru asta şi pusese eĭ treaba la cale. Atuncĭ a scris Darius luĭ Megabazus, pe care-l lăsase în fruntea oştiriĭ din Thracia, cu poruncă să strămute pe Paeonĭ din locurile lor şi să-ĭ aducă la dînsul cu fimeĭ cu copiĭ cu tot. Indată a plecat un călăreţ cu porunca la Hellespont şi trecînd Hellespontul a dat-o luĭ Megabazus. Acesta, dupăce a cetit ordinul, a luat călăuzĭ din Thracia şi a plecat cu oştirea asupra Paeonilor. Paeoniĭ, aflînd că Perşiĭ aŭ purces contra lor, s-au adunat şi aŭ plecat şi eĭ cu oştirea spre mare, socotind că

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dinspre părţile acelea vor să li năvălească Perşiĭ în ţară. Şi Paeoniĭ eraŭ astfel gata să respingă oştirea luĭ Megabazus. Perşiĭ însă, aflînd că Paeoniĭ păzesc năvala în ţara lor din părţile despre mare, aŭ luat călăuzĭ şi aŭ apucat prin părţile de sus ale ţării, aŭ năvălit în oraşele goale de bărbaţĭ şi le-aŭ ocupat fără nicĭo greutate. Atunceĭ Paeoniĭ, dacă aŭ aflat că li s-aŭ luat oraşele, s-aŭ înprăştiat îndată, s-aŭ întors fiecare pela casele lor şi s-aŭ predat Perşilor. In acest chip dintre Paeonĭ Siropaeoniĭ (Σιρωπαίονες) şi Paeoplii (Παιόπλαι) şi cîţĭ locuiaŭ până la lacul Prasias (Πρασιάς) au fost rîdicaţĭ din locurile lor şi duşĭ în Asia. Aceĭ însă depe lîngă muntele Pangaios şi Doberii (Δόβηρες) şi Agrianii (Ἀγριᾶνες) şi Odomantiĭ (Ὀδομάντοι) şi ceĭ depe lîngă lacul Prasias, aceia n-aŭ fost supuşĭ de Megabazus, care s-a încercat însă chiar pe ceĭ care trăesc în lac să-ĭ supună. Aceştiia locuesc astfel In mijlocul laculuĭ stă aşezat pe şarampoĭ un podiş, dela care până la ţărm conduce o punte îngustă. Şarampoiĭ maĭ înainte vreme era obiceĭŭ să-ĭ aşeze locuitoriĭ toţĭ în comun. După aceia însă aŭ făcut obiceĭŭ să-ĭ aşeze, aducîndu-ĭ din muntele Orbelos (Ὄρβηλος, Perim), fiecare barbat de fiecare fimee a luĭ cîte treĭ, ĭar fimeĭ are fiecare o mulţime. Chipul lor de a trăi este urmatorul. Pe podiş aŭ cîte o colibă în care locuesc, ĭar coliba are în partea de jos o uşă care se deschide spre lac. Pe copiĭ îĭ ţin legaţĭ cu funiĭ, ca să nu cadă în apă. Cailor şi boilor li daŭ peştĭ să mînînce. Iar peştĭ sînt aşa de mulţĭ, că dacă daŭ oameniĭ la o parte uşa cea de jos şi coboară cu o frînghie un coş în baltă, nu după multă vreme îl scot plin de peşte. Peştiĭ sînt de două felĭurĭ, unu fel îĭ zic papraces (πάπρακες), iar celuĭlalt fel tilones (τίλωνες)".

VII, 113: „[Xerxes], după ce a trecut pela popoarele dela nord de Pangaios, pela Paeonĭ anume, pela Doberĭ şi Paeopli, s-a îndreptat spre apus, pănăce a ajuns la rîul Strymon şi la oraşul Eion."

VII, 124: „Xerxes cu oştirea de uscat a plecat dela Acanthus şi a apucat drumul prin părţile dinuntru, voind să ajungă la Therma. A mers prin Paeonia şi prin Crestonia până la rîul Echedorus (Ἐχείδωρος)".

V, 1: „Perşiĭ pe care ĭ-a lăsat în Europa Darius sub conducerea luĭ Megabazus maĭ întîĭŭ dintre Hellespontienĭ aŭ supus pe Perinthii, care nu voĭaŭ să se plece luĭ Darius. Maĭ înainte de aceasta Perinthiĭ suferise răŭ şi din partea

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Paeonilor. Paeonii dela Strymon anume primise dela un oracol ştirea să plece cu războiŭ contra Perinthilor şi dacă li-or eşi înpotrivă Perinthii şi i-or chema în strigătele lor pe nume, să-i atace, iar dacă nu i-or chema, să nu-i atace. Perinthii aŭ eşit înaintea Paeonilor în suburbiul oraşuluĭ, unde s-aŭ provocat la o luptă singulară triplă, aşa că un om să se lupte cu un om, un cal cu un cal şi un cîne cu un cîne. In doŭă din aceste lupte aŭ învins Perinthii şi aŭ început de bucurie să cînte un paean. Atunci li-a venit în minte Paeonilor că acesta trebue să fie oracolul şi aŭ început să-şi spună unul altuia: »ia acum ni s-a împlinit oracolul, acum a venit vremea să lucrăm.« Şi pecînd cîntaŭ paeanul Perinthii, i-aŭ atacat Paeonii şi i-aŭ învins cu totul, aşa că numai puţini Perinthi aŭ scăpat din luptă."

V, 98: „Aristagoras [dela Milet], ca să facă în ciuda lui Darius, a trimes un om în Phrygia la Paeonii aceia care fusese duşi captivi dela Strymon de Megabazus şi care trăiaŭ de o parte într-un loc şi într-un sat din Phrygia. Dacă a ajuns la Paeoni, omul le vorbi astfel: »Paeonilor, m-a trimes Aristagoras, tiranul Miletuluĭ, ca să vă spun cum puteţi scăpa de aici, dacă vreţi să ascultaţi. Anume, toată Ionia s-a răzvrătit contra regeluĭ, aşa că acu-i ocaziea să scăpaţi înapoi la ţara voastră. N-aveţi să vă îngrijiţi decît cum să ajungeţi pănă la mare, că dela mare încolo-i treaba noastră«. Cum aŭ auzit aşa Paeonii, aŭ şi fugit cu copiii şi cu fimeile la mare, numai cîţiva dintr-înşii s-aŭ temut şi aŭ rămas pe loc. Dupăce aŭ ajuns la mare Paeonii, aŭ trecut de acolo la Chios. Pecînd eraŭ deja în Chios, călăreţi persani în mare număr venise după dînşii în Asia, care, dacă n-aŭ putut prinde pe Paeoni, li-aŭ trimes veste la Chios să se întoarcă îndărăt. Paeonii însă nu s-aŭ lăsat înduplecaţi, ci dela Chios i-aŭ transportat Chienii la Lesbos, iar Lesbienii i-aŭ dus la Doriscos şi de acolo s-aŭ dus Paeonii pe jos în Paeonia".

V, 2-8: „Dupăce a supus Perinthus, Megabazus şi-a dus oştirea prin Thracia şi a adus sub stăpînirea regeluĭ toate oraşele şi toate popoarele din această ţară, pentrucă aşa i se poruncise de Darius, să supună Thracia. Neamul Thracilor este, după acel al Indienilor, cel mai mare din toate. Dacă ar avea un singur domnitor şi ar fi uniţi între dînşii, ar fi neînvinşi şi, după cum cred eŭ, cu mult cei mai puternici dintre toate popoarele. Dar aceasta e greŭ, e cu

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

neputință să se întîmple vreodată la dînșiĭ, pentru aceia s slabi. Numirĭ poartă diferite, după regiunĭ, obiceĭurĭ însă aŭ aceleaș toțĭ, afară de Geți (Γέται) și de Trausi (Τραυσοί) și de aceĭ care trăesc maĭ sus de Crestonaeĭ (Κρηστωναῖοι). Dintre aceștiia, obiceiurile Geților, care se cred nemuritorĭ, le-am spus. Trausiĭ în celelalte privințĭ toate trăesc ca și ceilalțĭ Thracĭ, numaĭ în privința noilor născuțĭ și a oamenilor cînd mor aŭ obiceĭul următor. In jurul nouluĭ născut se adună neamurile și-l jelesc, pentru năcazurile cele multe și marĭ prin care va trebui să treacă din momentul cînd s-a născut, înșirînd toate suferințile omenești. Pe cel răposat însă îl îngroapă glumind și veselindu-se, pomenind de cîte rele a scăpat și în ce fericire se găsește acuma. Iar ceĭ care locuesc maĭ sus de Crestonaeĭ aŭ obiceĭul acesta. Fiecare are maĭ multe fimeĭ. Cînd moare careva dintr-înșiĭ, mare discuție se încinge printre fimeĭ și printre prietenii răposatuluĭ asupra acestuĭ lucru, anume care dintre ele fusese maĭ dragă barbatuluĭ, ĭar aceĭa care se hotărește că a avut această onoare este lăudată și de barbațĭ și de fimeĭ, apoĭ ucisă la mormînt de ruda eĭ cea maĭ de aproape și îngropată împreună cu barbatuso. Fimeile celelalte socot aceasta ca o mare nenorocire pentru ele, pentrucă e cea maĭ mare batjocură ce li se poate face. In ce privește pe ceilalțĭ Thracĭ, eĭ aŭ următoarele obiceĭurĭ. Își vînd copiiĭ, ca să fie duși prin țărĭ străine. Pe fete nu le păzesc, ci le lasă să aĭbă relațiĭ cu care barbațĭ vor, pe fimeile măritate însă le păzesc cu strășnicie, și soțiile și le cumpără dela părinții cu preț mare. A fi tatuat este un semn de nobleță, a nu fi tatuat înseamnă a fi de neam prost. A nu face nicĭo treabă se consideră ca cel maĭ frumos și maĭ de cinste lucru, ĭar a lucra pămîntul este cea maĭ mare necinste. Cea maĭ de laudă viață este să trăiască cineva din războĭŭ și din pradă. Zeĭ aŭ treĭ, pe Marte, pe Bacchus și pe Diana. Regiĭ lor însă, cu deosebire de ceilalțĭ cetățenĭ, se închină maĭ ales luĭ Mercur, se jură numaĭ în numele luĭ și susțin că-șĭ trag neamul dela dînsul. Inmormîntarea are loc la ceĭ bogațĭ în chipul următor. Expun mortul în timp de treĭ zile, sacrifică tot felĭul de victime și, dupăce-l bocesc întîiŭ, ospătează, apoĭ orĭ îl ard orĭ îl îngroapă în pămînt. Dupăce rîdică o movilă de pămînt deasupra mormîntuluĭ, fac lupte de întrecere de tot felĭul, la care recompense de mare preț

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

se daŭ învingătorilor. Şi aşa se face înmormîntarea la Thracĭ".

IV, 74: „In ţara aceasta [Scythia] creşte cînepa, care samănă foarte mult cu inul, fără numaĭ că e mult maĭ groasă şi maĭ mare decît inul. Creşte şi singură şi sămănată, şi dintr-însa îşĭ fac haĭne Thracii foarte asămănătoare cu cele din in făcute, aşa că cine nu cunoaşte cînepa cu deamăruntul nicĭ nu poate deosebi dacă-s de cînepă orĭ de in; ĭar cine n-a văzut cînepă vreodată are să creadă că-s de in".

VII, 110-111: „Neamurile thrace prin ţara cărora şĭ-a dus Xerxes oştirea aŭ fost acestea: Paetiĭ, Ciconiĭ, Bistonii, Sapaeiĭ, Dersaeii, Edoniĭ, Satriĭ (Παῖτοι, Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖοι, Δερσαῖοι, Ἠδωνοί, Σάτραι). Dintre aceştiĭa aceĭ care locuesc la mare aŭ urmat pe rege cu corăbiile, ĭar aceĭ care locuesc în părţile dinuntru ale ţăriĭ, toţi afară de Satri, aŭ fost siliţi să-i urmeze pe jos. Satrii însă, după cît ştim, n-au fost supuşĭ niciodată cuĭva, ci singurĭ dintre Thracĭ aŭ rămas totdeauna liberĭ pănă în zilele mele. Trăesc pe niște munţĭ înalţĭ, acoperiţi cu codri de tot felĭul şi cu omăt, şi la războĭŭ sînt aprigi. Eĭ sînt aceĭ care aŭ oracolul luĭ Bacchus. Oracolul acesta se găseşte pe cel maĭ înalt munte, şi aceĭ dintre Satri care profetizează în templu sînt Bessii (Βησσοί). Oracolele sînt date de o fimee, ca şi la Delphi, şi nu sînt maĭ cu meşteşug alcătuite decît cele dela Delphi".

VII, 112: „Muntele Pangaeon e mare şi înalt, în care sînt mine de aur şi de argint exploatate de Pierĭ, de Odomantĭ şi maĭ ales de Satri".

VIII, 115-116: „Xerxes, dacă a lăsat pe Mardonius în Thessalia, a plecat în grabă spre Hellespont şi după patruzecĭ şi cincĭ de zile a ajuns la trecătoare, ducînd cu dînsul maĭ de fel oştire. Ostaşii pe drum, orĭunde ajungeaŭ şi la orĭce fel de oamenĭ, răpĭaŭ ce fruct al cîmpuluĭ găsiau şi mîncaŭ, şi dacă nu găsĭaŭ cereale, mîncaŭ iarba depe pămînt, şi jupĭaŭ scoarţa şi luaŭ frunzele depe copacĭ şi le mîncaŭ, şi depe pomĭ şi depe copacĭ sălbaticĭ, nu lăsaŭ nimic. Aŭ maĭ dat apoĭ peste dînşii ciuma şi disenteriea, de perĭaŭ pe drumurĭ. Pe ceĭ bolnavĭ îĭ lăsa Xerxes prin oraşele pe unde ajungea cu însărcinarea să-i îngrijească şi să-ĭ hrănească, aşa în Thessalia şi în Siris din Paeonia şi în Macedonia. Aicĭ [în Macedonia] n-a maĭ găsit la întoarcere Xerxes carul luĭ Jupiter, pe care-l lăsase cînd mergea asu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pra Grecieĭ, pentrucă Paeoniĭ îl dăduse Thracilor, şi cînd lĭ-a cerut Xerxes să-ĭ dea carul, ĭ-aŭ spus că pecînd ĭepele păşteaŭ aŭ fost răpite de Thraciĭ care trăesc pelîngă izvoarele Strymonuluĭ. Tot aicĭ regele Bisaltilor şi al Crestonilor, un Thrac, a făcut un lucru straşnic. Acesta anume declarase că de bună voe n-are să robească luĭ Xerxes şi s-a retras sus pe muntele Rhodope, ĭar feciorilor luĭ lĭ-a poruncit să nu ĭa parte la expediţiea contra Grecieĭ. Ei însă, orĭ că aŭ nesocotit vorbele tatăluĭ lor, orĭ că ĭ-a împins dorinţa de a videa războĭul, aŭ plecat la războĭŭ înpreună cu Perşiĭ. Cînd s-aŭ întors însă acasă, teferĭ cu toţiĭ, şese la număr, tatăl lor lĭ-a scos ochiĭ pentru această vină şi această răsplată aŭ căpătat-o".

II, 103: „[Sesostris] a trecut din Asia în Europa şi a supus pe Scyţĭ şi pe Thracĭ. Aceştiĭa aŭ fost ceĭ din urmă, mi se pare, pănă la care a ajuns oştirea egipteană, căcĭ în ţara lor se maĭ văd coloane aşezate, maĭ departe însă nu".

IX, 89: „[Artabazus cu o parte din oştirea persană, dupăce a scăpat dela Plataea,] şĭ-a dus oastea în grabă prin Thessalia şi Macedonia deadreptul în Thracia, tăind drumul prin părţile dinuntru ale ţărĭĭ, şi a ajuns la Bizanţ, dupăce a lăsat în drum o mulţime de aĭ săĭ, orĭ ucişĭ de Thracĭ orĭ periţĭ de foame şi de osteneală".

IV, 93-96: „Maĭ înainte de a ajunge la Istru [Darius] a supus pe Geţĭ (Γέται), care se cred nemuritorĭ. Pentrucă Thraciĭ dela Salmidessus şi aceĭ care locuesc maĭ sus de Apollonia şi de Mesambria, care Thracĭ se numesc Scyrmiadi şi Nipsaei (Σκυρμιάδαι, Νιψαῖοι), aceĭa s-aŭ supus luĭ Darius fără luptă; Geţiĭ însă, care dintre Thracĭ sînt ceĭ maĭ vrednicĭ şi ceĭ maĭ dreptĭ, aŭ căutat să se împotrivească, dar aŭ fost şi eĭ robiţĭ îndată. Despre nemurire eĭ spun următoarele. Ei cred anume că nu mor, ci că dacă aŭ răposat se duc la zeul Zalmoxis (Ζάλμοξις), pe care uniĭ dintr-înşiĭ îl numesc Gebeleizis (Γεβελέϊζις). La fiecare cincĭ anĭ trag la sorţĭ pe unul dintr-înşiĭ şi-l trimet sol la Zalmoxis, însărcinîndu-l să arăte acestuĭa păsurile lor dela fiecare dată. Pe sol îl trimet în chipul următor. Uniĭa se aşează şi ţin treĭ lăncĭ, ĭar alţiĭ apucă de mînĭ şi de picĭoare pe cel pe care vor să-l trimeată la Zalmoxis şi-l zvîrl în sus ca să cadă deasupra lăncilor. Dacă moare pătruns de acestea, eĭ cred că zeul li-ĭ favorabil; dacă nu moare, eĭ aruncă vina asupra soluluĭ, spunînd că-ĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

om răŭ, şi dacă aŭ dat vina pe dînsul, trimet pe altul în locul luĭ. Cele ce trebue să spună luĭ Zalmoxis eĭ le înşiră solului fiind încă acesta în viaţă. Tot Thracii aceştiia, cînd tună şi fulgeră, aruncă săgeţĭ spre cer şi ameninţă pe dumnezeŭ, pentrucă eĭ cred că nu este alt dumnezeŭ afară de al lor. Dupăcum însă am aflat dela Greciĭ care trăesc la Hellespont şi la Pont, acest Zalmoxis a fost om, sclav la Samos, şi anume sclav al luĭ Pythagoras, fiul luĭ Mnesarchus. Dupăce s-a liberat, a făcut avere mare şi s-a întors acasă. Şi fiindcă Thraciĭ duceaŭ viaţă proastă şi incultă, acest Zalmoxis, ştiutor cum era de chipul de a trăi ionian şi de obiceiurĭ maĭ delicate decît cele ale Thracilor, deoarece trăise printre Greci şi încă pelîngă unul din ceĭ maĭ distinşĭ înţelepţi ai Grecilor, pelîngă Pythagoras, şi-a făcut o odae, în care primia şi ospăta pe fruntaşiĭ concetăţenilor săĭ şi-ĭ învăţa că nici el nicĭ oaspeţiĭ luĭ şi nicĭ urmaşiĭ acestora nu vor muri, ci vor merge într-un loc unde vor trăi veşnic şi vor avea toate bunătăţile. In odaea aceĭa, în care facea şi spunea cele expuse maĭ sus, el a pus să-ĭ facă o subterană. Indatăce a fost gata subterana, el s-a făcut nevăzut dintre Thracĭ, s-a scoborît în subterană şi a trăit acolo treĭ anĭ, ĭar Thracii îl regretaŭ şi-l jeliaŭ ca pe un mort. In al patrulea an însă iar s-a arătat printre dînşiĭ şi aşa s-aŭ încredinţat Thraciĭ că cele ce spunea Zalmoxis eraŭ adevărate. Aşa spun că ar fi făcut Zalmoxis. Eŭ despre acestea şi despre subterană nicĭ nu zic că n-aŭ fost, nicĭ nu cred tare că ar fi fost, bănuesc numaĭ că Zalmoxis acesta trebue să fi trăit cu mulţĭ anĭ înainte de Pythagoras. Dar orĭ că va fi fost om Zalmoxis, orĭ că va fi el vreun zeŭ pămîntean al Geţilor, treaba luĭ. Geţii dar, care aŭ obiceiurile spuse, dacă aŭ fost supuşi de Perşi, aŭ urmat şi eĭ oştirea ceĭalaltă".

I, 28: „In timpul următor [Croesus] a supus aproape toate popoarele care locuesc dincoace de fluviul Halys, căcĭ, cu excepţie de Cilicĭ şi de Lycienĭ, pe toţĭ ceilalţĭ îĭ avea sub stăpînirea sa Croesus, anume pe Phrygĭ (Φρύγες), Mysĭ (Μυσοί), Mariandynĭ (Μαριανδυνοί), Chalybĭ, Paphlagonĭ, Thracii Thyni (Θυνοί), şi Bithynĭ (Βιθυνοί), Carĭ (Κᾶρες), Ionĭ, Dorĭ, Aeolĭ, Pamphylĭ".

VII, 115: „Dela Strymon, de unde a plecat oştirea [Perşilor], spre apus este ţărmul mărĭ unde se găseşte oraşul grec Argilos, pelîngă care a trecut oştirea. Regiunea aceasta

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

IV, 92: „De acolo [dela rîul Tearus = Simerdere] plecînd Darius a ajuns la alt rîŭ, numit Artiscus [=Dekedere ?], care curge prin ţara Odrysilor (Ὀδρύσαι)."

V, 92, : „La Corintienĭ era odată oligarhie, şi aşa numiţiĭ Bacchiadi guvernaŭ oraşul şi nu se căsătoriaŭ decît între dînşiĭ. Unul dintre dînşiĭ, Amphion, avea o fată şchĭoapă, numită Labda, şi fiindcă nimenĭ dintre Bacchiadi nu voĭa s-o ieе de soţie, a luat-o Eetion, fiul luĭ Echecrates (Ἠετίων, Ἐχεκράτης), de loc din satul Petra, de neam însă Lapith şi Caen (Λαπίθης τε Καινίδης)."

VII, 20: „Înainte de timpurile troĭane Mysiĭ (Μυσοί) şi Teucriĭ aŭ trecut bosporul în Europa şi aŭ supus pe toţi Thraciĭ, aŭ ajuns pănă la marea ionică, ĭar spre miazăzi aŭ pătruns pănă la rîul Peneius".

I, 171: „In oraşul Mylasa Cariĭ aŭ un templu vechiu al luĭ Jupiter carianul, împreună cu Mysiĭ şi cu Lydiĭ, ca uniĭ ce sînt de acelaş neam cu Cariĭ, căcĭ spun că Lydus şi Mysus aŭ fost fraţiĭ luĭ Carus".

III, 90: „De Mysĭ, Lydĭ, Lasonĭ, Cabalĭ, Hygennei se plătiaŭ luĭ Darius] cincĭ sute de talanţĭ: aceasta era a doŭa provincie. De Hellespontiĭ, ceĭ din a dreapta, cum întri în strîmtoare, şi de Phrygienĭ, de Thraciĭ din Asia, de Paphlagonĭ, de Mariandynĭ, de Syrĭ treĭ sute şeĭzecĭ de talanţĭ: aceasta era a treĭa provincie".

VII, 42: „Oştirea [luĭ Xerxes] a mers din Lydia la rîul Caicus şi în Mysia".

VII, 74-75: „[In oştirea luĭ Xerxes] Mysiĭ purtaŭ pe cap căştĭ indigene, scuturĭ micĭ şi lăncĭ arse la vîrf. Sînt colonĭ de aĭ Lydilor, şi dela muntele Olymp poartă numele de Olympienĭ. Thraciĭ [din Asia] aveaŭ pe cap pieĭ de vulpe, pe corp tunicĭ şi peste tunicĭ mantale cu înfloriturĭ, în picĭoare şi la pulpe încălţărĭ de pĭele de cerb, apoĭ lăncĭ scurte, scuturĭ micĭ şi pumnale. Thraciĭ aceştiĭa, după ce aŭ trecut în Asia, s-aŭ numit Bithynĭ; maĭ înainte vreme, spun eĭ, se numĭaŭ Strymonĭ, pentrucă locuiaŭ la Strymon, de unde aŭ fost alungaţĭ, se zice, de Teucri şi Mysĭ".

VI, 45: „Pecînd Mardonius cu oştirea de uscat tăbărîse în Macedonia, l-aŭ atacat în timpul nopţiĭ Thraciĭ Brygi (Βρύγοι) şi aŭ ucis mulţĭ din Perşi şi aŭ rănit pe însuş Mardonius. Cu toate acestea n-aŭ scăpat să nu fie şi eĭ robiţĭ de Perşi, căcĭ n-a plecat Mardonius din locurile acelea pănă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ce nu ĭ-a supus şi pe dînşiĭ. Mardonius însă, dupăce ĭ-a supus, s-a întors cu oştirea îndărăt, pentrucă cu oştirea de uscat suferise pierderi din partea Brygilor, ĭar flota suferise mult la muntele Athos".

VII, 73: „Phrygii (Φρύγες), după cum spun Macedonenii, se numĭaŭ Brigi (Βρίγες) cîtă vreme aŭ locuit în Europa înpreună cu Macedonenii, apoĭ s-aŭ mutat în Asia şi odată cu schimbarea loculuĭ şĭ-aŭ schimbat şi numele în Phrygĭ. Armenii (Ἀρμένιοι) eraŭ înarmaţi ca şi Phrygiĭ, pentrucă-s coloni de aĭ Phrygilor".

VI, 34, 36: „Chersonesul îl aveaŭ Thraciĭ Dolonci (Δόλογκοι). Aceştiĭa, apăsaţi cu războiŭ din partea Apsinthiilor (Ἀψίνθιοι), aŭ trimes pe regiĭ lor la Delphi, să consulte oracolul... Miltiades, fiul luĭ Cypselos, a închis istmul Chersonesuluĭ cu un zid dela oraşul Cardia pănă la oraşul Pactya, ca să nu poată năvăli Apsinthiĭ şi să devasteze ţara".

§ 43. Polybius, ed. Firmin Didot, Paris, 1880.

II, 2-4: 'Agron ('Ἄγρων), regele Illyrilor, fiul luĭ Pleuratos (Πλευρατος), cel maĭ puternic dintre toţĭ regiĭ pe care-ĭ maĭ avusese Illyriĭ pănă atuncĭ, contemporan cu Demetrios II al Macedonieĭ [239-229 a. Chr.], a fost îndemnat cu banĭ de acest din urmă să dea ajutor oraşuluĭ din Acarnania Medion încontra Etolilor. Agron trimete cincĭ miĭ de Illyrĭ în ajutorul aceluĭ oraş care era asediat de Etolĭ. Illyriĭ bat complect pe Etolĭ, dela care ĭaŭ multă pradă. Agron de bucurie se îmbată aşa de tare, încît se înbolnăveşte şi moare. In domnie îĭ succede soţiea sa Teuta (Τεῦτα).'

II, 4-12: 'Teuta, avînd ca comandant al oştirilor pe cumnatul săŭ Scerdilaidas (Σκερδιλαΐδας), trimete flota să prade coastele Greciei continentale şi insulele greceştĭ şi să facă piraterie pe marea adriatică şi marea ionică. Intre alţiĭ aŭ fost prădaţĭ, ucişĭ şi duşĭ în captivitate şi negustorĭ romani. Romaniĭ aŭ trimes solĭ la Teuta pe C. Coruncanius şi L. Coruncanius, ca să se plîngă şi să ceară satisfacere. Teuta răspunde cu mîndrie, şi pe unul, pe cel maĭ tînăr, dintre solĭ, care-ĭ făcuse regineĭ o replică îndrăzneaţă, a pus să-l omoare pe drum la întoarcere. Consuliĭ Cn. Fulvius şi A. Postumius [anul Romeĭ 525, a. Chr. 229] debarcă oştire la Epidamnos [Dyrrhachium], pe care tocmaĭ îl asediase Illyriĭ, şi despresură această cetate. Illyriĭ apucă fuga. Romaniĭ pă-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Li-aŭ venit atunci delegaţiĭ dela maĭ multe neamurĭ illyre, între care dela Parthini şi Atintani (τῶν Παρθεινῶν, τῶν Ἀτιντάνων), care s-aŭ supus Romanilor. Aceştiĭa plecară apoĭ la Issa (Ἴσσα, insula Lissa), care şi ea era asediată de Illyriĭ de sub stăpînirea regineĭ Teuta. La sosirea Romanilor Illyriĭ părăsesc asedĭul şi se retrag. Issaeiĭ (Ἰσσαῖοι) se supun Romanilor. Pecînd Romaniĭ plutesc cu flota pelîngă coastele Illyrieĭ, supun cu forţa maĭ multe cetăţĭ illyre, între altele Nutria (Νουτρία). Dintre Illyriĭ care asediase Issa Pharii (οἱ ἐν τῇ Φάρῳ, insula Lesina) aŭ rămas la locurile lor nevătămaţĭ pentru hatîrul luĭ Demetrios dela Pharos, fost general al regineĭ Teuta şi care trecuse de partea Romanilor, ceilalţĭ aŭ fugit la Arbon (Ἄρβων). Teuta cu puţinĭ a scăpat la Rhizon (Ῥίζων, actualul Risano). O parte din oştirea romană a ernat în Illyria. In primăvară Teuta a trimes delegaţi la Roma şi a încheĭat pace cu următoarele condiţiĭ: „Să plătească tributul ce i se va impune, să lese în stăpînirea Romanilor toată Illyria, afară de cîteva locurĭ, şi să nu navigheze dincolo de Lissos maĭ mult decît cu doŭă corăbiĭ.“ Insula Pharos şi locurile depe continent luate dela regina Teuta Romaniĭ le-aŭ dat spre guvernare luĭ Demetrios Pharios.[9]

IV, 16: ‘Scerdilaidas şi Demetrios Pharius cu o flotă de 90 corăbiĭ pradă coastele Greciei şi cicladele, contra celor stipulate în tractatul cu Romaniĭ, că nu vor trece dincolo de Lissus cu maĭ multe corăbiĭ decît doŭă.[9]

IV, 29: ‘Philippos [Philippos V, regele Macedonieĭ, a. Chr. 220-179] se înţelege cu Scerdilaidas ca acesta să-ĭ dea ajutor în războĭul pe care-l proecta contra Etolilor. Scerdilaidas cade la înţelegere cu atît maĭ uşor, cu cît maĭ înainte de acestea fusese înşelat de Etolĭ, care-ĭ făgăduise o parte din pradă, dacă li va da ajutor contra Acheilor, şi nu se ţinuse de cuvînt.[9]

IV, 55: ‘Philippos trimete Cretanilor în ajutor 400 de Illyrĭ sub conducerea luĭ Plator (Πλάτωρ).[9]

V, 3-4: ‘Philippos scrie luĭ Scerdilaidas să-ĭ trimeată trupe în ajutor, cînd era să plece cu războĭŭ contra Eleilor. Scerdilaidas trimete numaĭ 15 corăbiĭ şi se scuzează că nu poate da maĭ mult ajutor „din cauza răscoaleĭ şi turburărilor provocate din partea a diferiţĭ regişorĭ (δυνάσται) din Illyria.“[9]

V, 95: ‘Scerdilaidas trimete 15 corăbiĭ să prade coas-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

III, 18-19: „Cam pe vremea aceia [cînd Hannibal asedia Saguntul] Demetrios [Pharios] a trimes o garnizoană la Dimalos cu cele trebuitoare pentru dînsa, iar celelalte orașe, după ce a ucis în ele pe cei care-i făceau opoziție, le-a dat spre guvernare la partizani de ai săi, și alegînd dintre supușii pe cei mai voinici în număr de șese mii, i-a așezat in Pharos. Consulul roman [L. Aemilius, a Chr. 218], după ce a ajuns cu legiunile în Illyric și a aflat că dușmanul are mare încredere în tăriea cetății Dimalos și în pregătirile ce făcuse într-însa, astfel că se credea imposibilă de luat, a hotărît să atace mai întîiu de toate această cetate și să vîre astfel spaima în inimici. Inbărbătînd, deci, pe tribuni și pe centurioni, a ordonat să se apropie în diferite puncte mașinile de războiu și a început atacul. In timp de șepte zile a luat cetatea și cu aceasta atît de mult a vîrît spaima în vrăjmași, încît fără întîrziere au început să sosească din toate părțile și să se predee Romanilor. Consulul i-a luat în stăpînire cu cuvenitele tractate și apoi a plutit la Pharos, asupra lu Demetrios însuș. Informîndu-se însă că orașul are o așezare tare și că are în el o numeroasă oștire aleasă, bine pregătită și prevăzută cu cele trebuitoare, se temea ca asediul să nu fie greu și să nu dureze prea multă vreme. Pentru aceia s-a servit de stratagema următoare. In timpul nopții a abordat la insulă cu toată oștirea, a debarcat cea mai mare parte dintr-însa în niște văi pădurose, iar el cu douăzeci de nave, dacă s-a făcut ziuă, a plutit la iveală spre portul cel mai apropiat de oraș. Demetrios și ai lui, cînd au văzut năvile, cu dispreț pentru numărul lor cel mic s-au răpezit din oraș la port, ca să împiedece debarcarea dușmanului. O luptă crîncenă s-a încins și au început tot mai mulți să alerge din oraș în ajutor, pănă ce au venit cu toții. Atunci Romanii cei care debarcase în timpul nopții, viind prin locuri ascunse, au intrat și ei în acțiune, și anume au ocupat un deal întărit care se afla între oraș și port și au interceptat astfel întoarcerea la oraș a inimicului. Cînd a văzut Demetrios ce s-a întîmplat, s-a lăsat de a mai împiedeca debarcarea, și adunîndu-și oștirea și îmbărbătînd-o s-a îndreptat în ordine de bătălie asupra celor care ocupase dealul. Romanii pe de altă parte, dacă au văzut și ei venind asupra lor oștirea Illyrilor înșirată pentru luptă temeinică, au pășit încontra ei cu cea mai mare violență, învremece aceĭ care debar-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

case din corăbii atacaŭ pe Illyri dela spate, astfel că mare învălmăşag şi turburare s-a produs în oastea Illyrilor. Pentru aceĭa, hărţuită şi din faţă şi depe la spate, oştirea luĭ Demetrios a apucat la urmă fuga. Uniĭa aŭ fugit în oraş, ceĭ maĭ mulţi s-aŭ împrăştiat pe drumurĭ neumblate prin insulă. Demetrios însuş s-a dus la nişte corăbiĭ pe care le ţinea gata pentru orice întîmplare, ţărmurite într-un loc ascuns oarecare, şi suindu-se în ele a plecat noaptea şi a ajuns ca prin minune la regele Philippos, pelîngă care a trăit restul vieţiĭ. Consulul roman Aemilius a luat îndată fără greutate oraşul Pharos şi l-a dărîmat, a supus restul Illyrieĭ, căre-a ĭ-a dat aşăzămintele ce a găsit el de cuviinţă, ĭar spre sfîrşitul verii s-a întors la Roma, unde a întrat în triumf cu toată gloriea."

V, 108: 'Philippos, întors din Grecia [îndată după victoriea luĭ Hannibal dela lacul Trasymenus, a. Chr. 217], află că Scerdilaidas prădase oraşul din Pelagonia Pissaeum (Πισσαιον), ocupase oraşele din Dassaretis (τῆς Δασσαρήτιδος πόλεις), şi-şĭ atrăsese cu făgăduelĭ oraşele foebatide (φοιβάτιδας, varianta φιβώτιδας, lipseşte la Strabo şi Ptolemeŭ) Antipatria (Ἀντιπάτρια, lipseşte la Strabo şi Ptolemeŭ), Chrysondion (Χρυσονδύων, lipseşte la Strabo şi Ptolemeŭ) şi Gertus (Γερτοῦντα acuzativ, varianta Γεροῦντα, lipseşte la Strabo şi Ptolemeŭ). Philippos pleacă cu oştirea, reĭa acele localităţĭ, şi „ocupă în Dassaretis Creonion (Κρεώνιον) şi Gerus (Γεροῦντα acuzativ); din cele depe lîngă lacul Lychnidia (περὶ τὴν Λυχνιδίαν λίμνην, lacul dela Ochrida) Enchelanes, Cerax, Sation, Boioi (Ἐγχελάνας, Κέρακα, Σατίωνα, Βοιούς); din ţara Calicoinilor (Καλικοίνων) Bantia (Βαντίαν); ĭar din ale aşa numiţiloi Píssantinĭ (Πισσαντίνων) Orgyson (Ὄργυσον) Pe vremea aceia Romaniĭ aveaŭ consulĭ pe C. Terentius şi L. Aemilius [a. Chr. 216]."[2]

V, 110: 'Scerdilaidas cere ajutor dela Romanĭ contra luĭ Philippos, în anul bătăliei dela Cannae [a. Chr. 216].[3]

XVIII, 30: 'T. Quinctius dă luĭ Pleuratos (Πλευρατος), fiul luĭ Scerdilaidas, oraşele illyrice (οὔσας ἰλλυρίδας) Lychnis şi Parthos, care fusese stăpînite de Philippos [a. Chr. 196].'

XXI, 9: 'Pleuratos fusese un regişor mic (ἐξ ἐλαφρῶν καὶ τῶν τυχόντων δυναστῶν), pe care Romaniĭ l-aŭ făcut prin protecţiea lor să devină un rege de importanţă (βασιλεὺς ὁμολογουμένως). Aşa scriia P. Cornelius Scipio luĭ Prusias regele Bitinieĭ, care se temea să nu desfiinţeze Romaniĭ pe regiĭ din Asia.[3]

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

XXII, 4: '„Pe Pleuratos, care n-a avut niciun merit altul decît că v-a păstrat credinţa, l-aţi făcut cel mai mare dintre regişorii din Illyria.“ Aşa spunea Eumenes, regele Pergamului [Eumenes II a. Chr. 197-159], în discursul său către senatul roman.'

XXVIII, 8-9: „Perseus [cel din urmă rege al Macedoniei a. Chr. 179-168] trimete deputaţi la Genthios (fiul lui Scerdilaidas) pe Illyrul Pleuratos, care era fugar la dînsul, şi pe Adaeus din Beroea, ca să-l îndemne să lege prietenie şi alianţă de arme cu Macedonenii. Aceştia, după ce au trecut peste muntele Scardus [= Şar] prin aşa numitul pustiu al Illyriei, prin acea regiune adecă pe care nu cu mult înainte Macedonenii înadins o devastase şi o pustiise de locuitori, ca să îngreueze trecerea Dardanilor în Illyria, au ajuns cu multă greutate la Scorda [= Şcodra], unde aflînd că Genthios se găsia la Lissos, au trimes după el să-l anunţe. Genthios i-a chemat îndată la dînsul, unde şi-au dat soliea. Genthios ar fi vrut să se alieze cu Perseus, dar, pentru a nu adera chiar de odată la cererile deputaţilor, a pretextat că nu-i pregătit de războiu şi că nu poate fără bani să între în luptă contra Romanilor. Cu acest răspuns se întoarse Adaeus la Perseus. Regele venise atunci la Stubera şi-şi refăcea armata aşteptînd întoarcerea lui Pleuratos. După ce s a întors şi acesta şi a auzit Perseus răspunsul lui Genthios, a trimes îndată înapoi pe Adaeus şi împreună cu el pe Glaucias, unul dintre garzii săi de corp, precum şi pe acelaş Pleuratos Illyrul, pentrucă ştiia limba illyră. Deputaţii trebuiau să repete propunerile lui Perseus şi să-i ceară să-şi lămurească pretenţiile şi condiţiile sub care vrea să între la în voială. Aceşti noi deputaţi s au întors fără să fi făcut mai mare ispravă decît ceilalţi şi fără să aducă alt răspuns decît dînşii. Genthios rămînea în aceleaş dispoziţii, era anume gata să se alieze cu Perseus, dar spunea că are nevoe de bani. Făcîndu-se că n-aude, Perseus trimete atunci pe Hippias, ca să ratifice oarecum înţelegerea cu Genthios, trecînd cu vederea partea principală a afaceri, singurul lucru prin care şi putea atrage de partea sa pe acesta.“

XXIX, 2-3: „Inaintea iernii s-a întors Hippias, pe care-l trimesese Perseus să închee alianţă cu Genthios, cu răspunsul că acesta este gata să între în războiu contra Romanilor, dacă i se vor da trei sute de talanţi şi i se va ga-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ranta reușita afacerii. Auzind aceasta și socotind că este numaĭ decît nevoe să-și atragă societatea luĭ Genthios, regele dezignă pe Pantauchos, unul din prietenii săĭ intimĭ, și-l trimese cu însărcinarea ca să dea consimțimîntul asupra banilor și să facă jurămîntul reciproc privitor la alianța de războĭŭ, apoĭ să primească dela Genthios ostaticiĭ, pe care-ĭ va dezigna Pantauchos, și să dea el însuș ostaticiĭ pe care-ĭ va arăta Genthios prin contract, în sfîrșit să se înțeleagă cu acesta asupra chipuluĭ cum să se trimeată ceĭ treĭ sute de talanțĭ. Pantauchos plecă îndată și, ajungînd la Meteon (Μετέων) din țara Labeatis (Λαβεάτις), se întîlni acolo cu Genthios și convinse lesne pe tînăr de a se întovărăși cu Perseus. Dupăce dar s-aŭ dat jurămintele privitor la alianța de războĭŭ și s-aŭ așternut în scris, Genthios trimese fără întîrziere ostaticiĭ ceruțĭ de Pantauchos și înpreună cu dînșiĭ pe Olympion, care să primească jurămîntul și ostaticiĭ din partea luĭ Perseus, precum și pe alțĭ cîțĭva care să se îngrijească de transportul banilor. L-a maĭ îndupleeat Pantauchos pe Genthios ca să maĭ trimeată totodată și niște delegațĭ, care înpreună cu ceĭ pe care-ĭ va trimete Perseus, să meargă la Rhodos, ca să se înțeleagă asupra alianțeĭ cu Rhodieniĭ. Căcĭ spunea Pantauchus că dacă se va întîmpla să între și Rhodieniĭ în războĭŭ, Romaniĭ vor fĭ învinșĭ fără îndoĭală. Invoindu-se și la aceasta, Genthios a dat delegație luĭ Parmenion și luĭ Morcos ca, dacă vor primi dela Perseus jurămîntul și ostaticiĭ și se vor înțelege asupra banilor, să plece în solie la Rhodos. Aceștiia toțĭ aŭ plecat în Macedonia. Pantauchos însă a rămas lîngă Genthios, ca să-l îndemne pe tînăr și să-l întețească să nu întîrzie cu pregătirile, ci să apuce să iee înainte dușmanuluĭ locurĭ, orașe și aliațĭ. Maĭ ales îl îndemna să se pregătească pentru războiul marin, căc, îi spunea el, Romaniĭ nefiind pregătițĭ din punctul acesta de videre, lesne vor putea, atît Genthios cît și trimeșiĭ luĭ, să ocupe orĭce localitățĭ ar vrea din Epir și din Illyria. Genthios, decĭ, împins de aceste sfaturĭ, se pregătĭa pentru războĭul pe apă și pe uscat. Perseus pe de altă parte, dacă au sosit în Macedonia trimeșiĭ luĭ Genthios și ostaticiĭ, a plecat din castrele dela rîul Enipeus cu toată cavaleriea și ĭ-a întîmpinat la Dion. Și maĭ întîĭu, dacă s-a întîlnit cu deputațiea, a depus Perseus jurămîntul în fața întregiĭ cavaleriĭ, căcĭ voĭa ca Macedonenii să cunoască cu siguranța alianța cu Genthios,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

sperînd că vor căpăta curaj, dacă vor afla de dînsa. Apoĭ a primit ostaticiĭ şi a dat luĭ Olympion pe aĭ săĭ, dintre care maĭ remarcabilĭ eraŭ Limnaeos, fiul luĭ Polemocrates, şi Balauchos, fiul luĭ Pantauchos ; ĭar pe ceĭ însărcinaţĭ de Genthios să primească baniĭ ĭ-a trimes la Pella, ca să-ĭ ĭa de acolo."

XXIX, 5, 7 : „Genthios a făcut multe rele în viaţa luĭ din cauza beţieĭ, pentrucă veşnic era bat, şi zi şi noapte. Şi pe frate-so Pleuratos l-a ucis, pe a căruĭ logodnică, fata luĭ Menunios (Μενούνιος), a luat-o apoĭ el de soţie. Cu supuşiĭ se purta crud."

XXX, 13: „L. Anicius [la anul a. Chr. 168, T. Livius XLIV, 30-32] a supus pe Illyrĭ, şi pe Genthios, regele Illyrilor, cu copiiĭ luĭ ĭ-a dus în triumf."

XXXII, 18 : „Dupăce Issiĭ ('Ισσιοι) aŭ trimes de maĭ multe orĭ deputaţĭ la Roma ca să se plîngă că Dalmaţiĭ (Δελματεῖς) le devastează ţara şi oraşele de sub stăpînirea lor, anume Epetion şi Tragurion, şi dupăce şi Daorsiĭ (Δαορσοί) aŭ făcut asemenea plîngerĭ, senatul a delegat pe C. Fannius [consul a. Chr. 160] ca să se ducă să cerceteze lucrurile în Illyria, maĭ ales cu privire la Dalmaţĭ. Dalmaţiĭ, cîtă vreme trăise Pleuratos, fusese supuşĭ acestuĭa. Cînd însă a murit Pleuratos şi ĭ-a urmat în domnie Genthios, Dalmaţiĭ aŭ scuturat jugul acestuĭ din urmă şi aŭ început să se războiască cu neamurile deprin prejur şi să supună popoarele învecinate, pe care le-aŭ făcut pe unele tributare. Tributul consista în fructe şi în grîne."

XXXII, 19 : „La întoarcerea sa C. Fannius a făcut cunoscut senatuluĭ că nu numaĭ Dalmaţiĭ nu vor să dea satisfacere celor nedreptăţiţĭ de dînşiĭ, dar nicĭ macar n-aŭ vrut să-l asculte, spunînd că n-aŭ nimic de a face cu Romaniĭ ; a maĭ arătat apoĭ că n-aŭ vrut să-l găzduiască nicĭ să-ĭ dea cele trebuitoare pentru întreţinere, ba ĭ-aŭ luat cu sila şi caiĭ, pe care-ĭ căpătase din alt oraş, şi ar fi ajuns chĭar la violenţe personale, dacă n-ar fi cedat la timp şi n-ar fi plecat din ţara lor fără zgomot. Dacă a ascultat senatul cu băgare de samă acestea, a fost jignit de îndărătniciea şi de purtarea necuviincĭoasă a Dalmaţilor şi s-a gîndit că acum e timpul potrivit de a porni cu războĭŭ contra lor din maĭ multe pricinĭ. Maĭ întĭiŭ părţile acestea ale Illyrieĭ, care se întind spre marea adriatică, dela timpul decînd alungase pe Demetrios Pharios, fusese neglĭiate de Romanĭ cu totul, apoĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nu voĭa senatul ca locuitoriĭ Italieĭ să se moleşească din cauza păciĭ prea îndelnngate. Căcĭ trecuse doĭsprezece anĭ dela războĭul cu Perseus şi dela întîmplările din Macedonia. Pentru aceĭa prin războĭul contra Dalmaţilor voĭa senatul pe de o parte să reînprospăteze avîntul şi spiritul războĭnic al oştirilor romane, ĭar pe de alta să-ĭ sparie pe Illyrĭ şi să-ĭ silească să asculte de poruncile Romanilor. Aceasta a fost cauza pentru care Romaniĭ aŭ purces războĭŭ contra Dalmaţilor. Pentru străinĭ însă arătaŭ ca pricină a războĭuluĭ insultele pe care le făcuse Dalmaţiĭ solilor romanĭ". [a. Chr. 156].

II, 65: „La începutul veriĭ Antigonos [Doson, rege al Macedonieĭ a. Chr. 229-220], dnpăce Macedoneniĭ şi Achaeii s-aŭ întors dela ernatic, a mers înpreună cu aliaţiĭ în Laconia. Avea Macedoneni zece miĭ, care formaŭ falanga, oştire uşoară treĭ miĭ, călărĭ treĭ sute, apoĭ Agrianĭ (Ἀγριᾶνες) o mie, Gallĭ ĭar o mie, mercenarĭ cu totul treĭ miĭ de pedestri şi treĭ sute de călărĭ, Achaeĭ aleşĭ treĭ miĭ de pedestri şi treĭ sute de călărĭ, Megalopolitanĭ, armaţi ca Macedoneniĭ, o mie. Apoĭ eraŭ dintre aliaţĭ Beoţĭ doŭă mii pedestri şi doŭă sute călăreţĭ, Epiroţĭ pedestri o mie, călărĭ cinczecĭ, Acarnanĭ tot pe atîţĭa, Illyrĭ sub condncerea lui Demetrios Pharios o mie şese sute".

V, 79: 'In armata lnĭ Antiochos, reg le Syrieĭ, în lupta dela Raphia contra luĭ Ptolemaeos, regele Egiptuluĭ, a. Chr. 217, „eraŭ Agrianĭ şi Perşĭ, armaţĭ cu arcurĭ şi cu prăştiĭ, doŭă miĭ".

II, 6: 'Pecînd Scerdilaidas era cu oştirea Illyrilor în Epir, a primit ordin dela regina Teuta să se întoarcă cît maĭ degrabă, pentrucă „uniĭa din Illyrĭ aŭ trecut la Dardanĭ [τινὰς τῶν Ἰλλυριῶν ἀφεστηκέναι πρὸς τοὺς Δαρδάνους]".

IV, 66: „Pecînd Philippos era ocupat cu acestea, ĭ-a venit veste de acasă că Dardaniĭ aŭ hotărît să invadeze Macedonia şi că pentru asta strîng oştire şi fac marĭ pregătirĭ. Dacă a aflat acest lucru Philippos, socotind că este nevoe să apere cît maĭ în pripă Macedonia, s-a rîdicat cu oastea şi s-a întors grabnic înapoĭ pe acelaş drum pe care venise. Pecînd era să treacă golfnl ambracic din Acarnania în Epir, l-a întîlnit Demetrios Pharios, care venĭa cu o corabie, dupăce fnsese alungat de Romanĭ din Illyria, precum am arătat maĭ înainte. Regele l-a primit cu bunăvoinţă şi

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ĭ-a spus să se ducă la Corint şi apoĭ de acolo să vie la dînsul prin Thessalia şi Macedonia, ĭar el însuş a străbătut Epirul şi a mers fără întrerupere tot maĭ departe. Dacă a ajuns la Pella, Dardaniĭ, aflînd de sosirea luĭ dela nişte Thracĭ fugarĭ, au fost cuprinşĭ de spaĭmă şi şĭ-aŭ desfăcut oştirea, macarcă ajunsese păn la graniţile Macedonieĭ".

V, 97: „Regele Philippos a ocupat Bylazor (Βυλάζωρ), cel maĭ mare oraş al Paeonieĭ, şi care e aşezat la aşa loc potrivit faţă cu năvălirile Dardanilor în Macedonia, încît prin ocuparea luĭ aproape a scăpat de frica acelora. Căcĭ nu li maĭ era uşor să invadeze Macedonia, îndatăce Philippos prin ocuparea pomenituluĭ oraş se făcuse stăpîn pe toate trecătorile".

XXVI, 9: „Cînd au venit Dardaniĭ şi aŭ povestit despre Bastarnĭ, cît de numeroşĭ sînt, ce corpurĭ marĭ au şi cu ce curaj întîmpină primejdiile, şi aŭ arătat cum Perseus s-a aliat cu Gallĭ şi că se tem maĭ tare încă de Perseus decît de Bastarnĭ, cerînd ajutor, şi cînd Thessaliĭ, care eraŭ de faţa, aŭ confirmat spusele Dardanilor şi s-aŭ rugat şi eĭ de ajutor, senatul a hotărît să trimeată cîţĭva care să cerceteze la faţa loculuĭ cele povestite".

XXIV, 8: „Emathia se numĭa altă dată Poeonia".

XXVIII, 11: 'Q Marcius Philippus a trecut din Thessalia în Macedonia prin Perrhaebia'.

XVIII, 29: 'La jocurile istmice T. Quinctius Flamininus a pus un craĭnic să citească următoarea proclamaţie: „Senatul roman şi proconsulul T. Quinctius, învingătorĭ aĭ regeluĭ Philippos şi aĭ Macedonenilor, declară liberĭ, scutiţĭ de garnizoane şi de dărĭ, şi autonomĭ pe Corinthienĭ, Phoceenĭ, Locri, Euboeĭ, Achaeĭ Phthioţĭ, Magneţĭ, Thessalĭ, Perrhaebĭ".'

XXIII, 4, 6; XXIV, 1: 'Perrhaebiĭ cer prin deputaţĭ trimeşĭ la Roma ca să impue luĭ Philippos [după învingerea acestuĭa prin T. Quinctius] să li restitue oraşele, pe care Philippos le răpise dela Perrhaebĭ în timpul războĭuluĭ Romanilor cu Antiochos'.

XXXIV, 10: „Sînt numaĭ patru trecătorĭ peste Alpĭ, una prin ţara Ligurilor în apropiere de marea tyrrhenică, alta prin ţara Taurinilor (Ταυρῖνοι), pe unde a trecut Hannibal, a treĭa prin ţara Salassilor, şi a patra prin ţara Rhaetilor".

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

II, 15: „Pe amîndoŭă versanturile Alpilor, atît pe acele care privesc spre Rhodanus, cît şi pe acele care privesc spre cîmpiile maĭ sus pomenite [care se întind la poalele Alpilor în Italia], colinele şi văile sînt locuite, cele despre Rhodanus de Galliĭ Transalpinĭ aşa numiţĭ, ĭar cele despre cîmpiile Italieĭ de Taurisci (Ταυρίσκοι), Agonĭ, (Ἄγωνες) şi alte multe neamurĭ barbare".

XXXIV, 10: 'Pe vremea luĭ Polybios, pela Aquileia, în ţara Tauriscilor noricĭ (ἐν τοῖς Ταυρίσκοις τοῖς Νωρικοῖς), s-aŭ găsit bogate mine de aur. Dintruntĭĭŭ aŭ exploatat acele mine Italiĭ împreună cu Tauriscii şi peste vreo doŭă lunĭ a scăzut preţul aurului în Italia cu a treĭa parte. Atuncĭ Tauriscii aŭ lepădat tovărăşiea Italilor şi aŭ exploatat minele singurĭ.'

XXXIX, 1 b: 'Pe un rege din Illyria l-a chemat Bradyllis (Βράδυλλις).'

II, 17: „[In Gallia transpadană] locurile dinspre izvoarele Paduluĭ sînt ocupate de Laĭ şi Lebecĭĭ (Λάοι, Λεβέκιοι), apoĭ vin Isombrĭĭ (Ἴσομβρες), care sînt cel maĭ mare neam dintre acelea, şi îndată după Isombri, pelîngă fluvĭu, Gonomaniĭ (Γονομάνοι). Locurile însă despre marea adriatică îl stăpîneşte un popor altul, vechĭŭ acela tare, care se numeşte Veneti (Οὐένετοι), şi care la obiceĭurĭ şi la port nu se deosebesc mult de Gallĭ, dar aŭ altă limbă decît aceştiia".

II, 18: 'Cauza pentru care s-aŭ retras Galliĭ, după ce aŭ luat Roma [a. Chr. 392], a fost că Veneţiĭ li invadase teritorĭul.'

II, 23-24: 'In războĭul Romanilor cu Galliĭ cisalpinĭ, sub consulatul luĭ L. Aemilius şi C. Atilius [a. Chr. 225], Veneţiĭ sînt de partea Romanilor; tot aşa Galliĭ Gonomanĭ nu se unesc cu ceilalţĭ Gallĭ, ci îmbrăţişează cauza romană. Veneţiĭ cu Gonomaniĭ la un loc daŭ în ajutor Romanilor o oştire de doŭăzecĭ de miĭ de oamenĭ.'

X, 41: „Se anunţa că Thraciĭ vecinĭ cu Macedonia, şi maĭ ales Maediĭ (Μαιδοί), se gîndesc să năvălească în Macedonia, numaĭ puţin de va lipsi regele [Philippos V] din ţară."

XXIV, 6: „După ce a sosit Q. Marcius ca legat în Macedonia [olympiada 149, a. Chr. 184], regele Philippos a evacuat oraşele greceştĭ ale Thracieĭ, dar cu regret. Tot aşa a îndeplinit şi celelalte porunci ale Romanilor, pentrucă voĭa să nu se vadă dusmănieа ce avea în suflet contra lor şi să

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

albă răgaz pentru a se pregăti de războiu. Cu gîndul acesta a făcut atunci o expediție contra barbarilor. Mergînd prin mijlocul Thracieĭ a năvălit în țara Odrysilor, Bessilor și Dentheletilor (εἰς Ὀδρύσας, Βέσσους, Δενθηλήτους). A ajuns la orașul luĭ Philippos așa numit, pe care l-a cuprins, și aĭ căruĭ locuitorĭ aŭ fugit prin munții. A cutrierat apoĭ tot șesul, pe uniĭ ĭ-a supus cu forța, alțiĭ s-aŭ supus de bună voe, și după ce a așezat o garnizoană în Philippopolis s-a întors acasă. Garnizoana aceasta însă nu mult după aceĭa a fost alungată de Odrysĭ, care aŭ rupt legămintele față de rege.“

XXX, 12: ‘După învingerea luĭ Perseus regele Odrysilor Cotys (Κότυς) a trimes deputațiĭ la Roma, să ceară să i se restitue copilul care fusese pe vremurĭ ostatic al luĭ Cotys la Perseus și pe care Romaniĭ îl luase captiv împreună cu copiiĭ acestuĭa. Totodată Cotys căuta să explice pentru ce fusese nevoit să între în legăturĭ cu Perseus. Romaniĭ ĭ-aŭ restituit copilul.’

Fragmenta grammatica ex Suida, XIV: ‘Veracitatea proverbuluĭ ἀναδρομὴ γίγνοιτο κοὐ σφαλλοίμεθα o probează expediția luĭ Lysimachos încontra luĭ Dromichaetes, regele Odrysilor.’

XXXIX, 1 b: ‘Pe un rege thrac l-a chemat Cersobleptes (Κερσοβλέπτης).’

IX, 35: „Cînd Galliĭ (Γαλάται), după ce aŭ învins pe Ptolemaeos Ceraunos [a. Chr. 279], nu s-aŭ maĭ temut de Macedonenĭ, de ceilalțĭ n-aŭ maĭ ținut nicĭo socoteală, și sub conducerea luĭ Brennus aŭ pătruns până în mijlocul Greciei. Și lucrul acesta s-ar fi întîmplat de maĭ multe orĭ, dacă n-ar fi fost la marginile Greciei Macedonieĭ.“

IX, 30: „Singurĭ Aetoliĭ dintre toțĭ Greciĭ aŭ rezistat, cînd a năvălit Brennus cu barbariĭ în Grecia.“

I, 6: „Pyrrhos a trecut în Italia cu un an maĭ înainte de invaziea în Grecia a Gallilor (Γαλάται), care parte aŭ fost distruși la Delphi, parte aŭ trecut în Asia.“

IV, 46: „Galliĭ (Γαλάται) care aŭ scăpat din primejdiea dela Delphi, dacă aŭ ajuns la Hellespont, n-aŭ trecut în Asia, ci atrași de bunătatea pămîntuluĭ depe lîngă Byzantium s-aŭ așezat acolo. Aŭ învins pe Thracĭ, și-aŭ așezat reședința la Tyle și aŭ adus pe Byzantinĭ în cea maĭ mare primejdie. La început, de cîte orĭ regele Comontorius năvălĭa pe teritoriul lor, trebuĭaŭ să plătească Byzantiniĭ ca dar cîte treĭ orĭ cîte cincĭ miĭ, cîteodată chĭar cîte zece miĭ monede de

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

aur, ca să nu li devasteze ţara. Mai tîrziŭ aŭ fost siliţi să plătească pe fiecare an cîte optzecĭ de talanţĭ tribut, şi aceasta până la timpul luĭ Cavarus, sub domniea căruĭa regatul luĭ a fost răsturnat şi tot poporul Gallilor, învins la rîndul luĭ de Thracĭ, a fost distrus cu desăvîrşire.“

IV, 52: „In timpul cînd regele Gallilor (Γαλάται) Cavarus venise la Byzantium şi se silĭa să facă să înceteze războiul [dintre Byzantinĭ şi Prusias I regele Bithynilor, a. Chr. 246-192], oferind intermedierea sa, şi Prusias şi Byzantinĭ ĭ-aŭ ascultat propunerile.“

VIII, 24: „Cavarus, regele Gallilor (Γαλάται) din Thracia, avea o fire într-adevăr regească şi mărinimoasă şi făcuse sigură navigarea negustorilor în marea neagră, ĭar Byzantinilor în războaele lor cu Thraciĭ şi cu Bithyniĭ lĭ-a fost de mare ajutor. Om de treabă de altfel, a fost stricat însă dela o vreme de linguşitorul Sostratos de loc din Chalcedon.‘

II, 5: ‘Pe timpul regineĭ Teuta [aproximativ a. Chr. 230] Illyriĭ ocupă oraşul din Epir Phoenice prin trădarea Gallilor (Γαλάται), care fusese tocmiţĭ ca mercenarĭ, în număr de opt sute, de Phoenicenĭ ca să le apere oraşul.[2]

II, 65: ‘O mie de Gallĭ (Γαλάται) mercenarĭ în oştirea luĭ Antigonos Doson.[2] Vezĭ locul în întregime mai sus.

V, 3,17: ‘Călăreţĭ Gallĭ (Γαλάται) mercenarĭ în oştirea lui Philippos în războĭul contra Eleilor [aproximativ 220-217 a. Chr.].[2]

XXVI, 9: ‘Gallĭ (Γαλάται) în oştirea luĭ Perseus.[2] Vezĭ locul în întregime mai sus.

§ 44. Appianus, ed. Firmin Didot, Paris, 1877. De rebus illyricis.

1. „Greciĭ numesc Illyrĭ (Ἰλλυριοί) toate neamurile care locuesc mai sus de Macedonia şi de Thracia, dela Chaonĭ şi Thesprotĭ până la fluviul Istru. Aceasta-ĭ lungimea regiunii. Lăţimea-ĭ dela părţile muntoase ale Macedonilor şi Thracilor până la Paeonĭ [= Pannonĭ], la marea ionică şi la poalele Alpilor. Lăţimea-ĭ de cincĭ zile, lungimea de treizecĭ, după cum spun Greciĭ. După Romanĭ, care aŭ măsurat ţara, lungimea-ĭ peste şese miĭ de stadiĭ, ĭar lăţimea cam de o mie doŭă sute“.

2. „Spun că ţara-şĭ trage numele dela Illyrios, fiul luĭ Polyphemos. Se spune că din ciclopul Polyphemos şi din Galateia s-aŭ născut Celtos, Illyrios şi Galos, care aŭ ple-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cat din Sicilia şi aŭ domnit peste popoarele numite dela eĭ Celţĭ, Illyrĭ şi Gallĭ. Dintre multele poveştĭ care se maĭ povestesc aceasta-mĭ pare maĭ plauzibilă. Illyrios a născut băeţiĭ Encheleus, Autarieus, Dardanos, Maedos, Taulas, Perrhaebos şi fetele Partho, Daortho, Dassaro şi cîteva altele. Din aceştĭ copiĭ aŭ eşit Taulantiĭ (Ταυλάντιοι), Perrhaebiĭ (Περραιβοί), Encheleiĭ (Ἐγχελέες), Autariĭ (Αὐταριεῖς), Dardaniĭ (Δάρδανοι), Parthenĭi (Παρθηνοί), Dassaretiĭ (Δασσαρήτιοι) şi Darsiĭ (Δάρσοι). Se crede că din Autarieus s-a născut Pannonios orĭ Paion şi că din Paion s-aŭ născut Scordiscos şi Triballos, din care aŭ eşit popoarele cu acelaş nume. Dar acestea le las pe seama archeologilor“.

3. „Neamurile Illyrilor, ca într-o aşa de mare ţară, sînt multe. Renumite încă şi astăzĭ sînt acel al Scordiscilor (Σκορδίσκοι) şi acel al Triballilor (Τριβαλλοί), care până întratîta s-aŭ sfîşiat în războaie uniĭ cu alţiĭ, încît cîţĭ aŭ maĭ rămas dintre Triballĭ aŭ fugit la Geţĭ (Γέται) peste Istru, aşa că neamul lor, înfloritor până pe timpul lui Philipp şi Alexandru, nu se maĭ pomeneşte astăzĭ prin aceste locurĭ. Scordiscĭi la rîndul lor, slăbiţĭ tare din luptele contra Triballilor, aŭ păţit şi eĭ aceĭaş soartă din partea Romanilor, aşa că aŭ fost şi eĭ nevoiţĭ să fugă în insulele Istruluĭ. Cu vremea uniĭa aŭ eşit de acolo şi s-aŭ aşezat prin părţile dela margine ale Paeonilor [= Pannonilor], de unde şi până astăzĭ sînt Scordiscĭ în Paeonia. Tot aşa aŭ păţit şi Ardiaeiĭ (Ἀρδιαῖοι), care eraŭ ceĭ maĭ puternicĭ dintre Illyrĭ pe mare, din partea Autarieilor, care dintre Illyrĭ eraŭ ceĭ maĭ puternicĭ pe uscat: aŭ fost distruşĭ de Autarieĭ, dupăce adusese şi eĭ acestora marĭ pĭerderĭ. Puternicĭ pe mare după Ardieĭ aŭ devenit atunci Liburniĭ (Λιβυρνοί), alt neam de Illyrĭ, care prădaŭ pe marea ionică şi prin insule cu corăbiĭ iuţĭ şi uşoare, de unde şi până astăzĭ Romaniĭ numesc liburnice asemenea vase“.

4. „Autarieiĭ la rîndul lor aŭ căzut în ultima calamitate din cauza pedepseĭ din partea luĭ Apollo. Eĭ anume aŭ fost părtaşĭ cu Molistomos şi cu Celţiĭ aşa numiţĭ Cimbri (Κελτοί, Κίμβροι) la expediţiea contra Delphilor. Ceĭ maĭ mulţĭ aŭ perit înainte de atac din cauza ploiĭ şi furtuniĭ şi trăsnetelor date peste dînşiĭ, ĭar pe ceĭ care s-aŭ întors acasă ĭ-a năpădit o mulţime nemăsurată de broaşte, care, dacă aŭ putrezit, aŭ stricat apele. Din cauza exhalaţiilor rele ale pămîntuluĭ s-a

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

născut o molimă printre Illyrĭ, de care aŭ perit maĭ ales Autarieiĭ, până ce aŭ fost nevoiţĭ să fugă din ţara lor, şi fiindcă pe unde ajungeaŭ duceaŭ boala cu dînşiĭ, şi nimenĭ nu voĭa să-ĭ primească de groaza aceasta, aŭ străbătut drum de doŭăzecĭ şi treĭ de zile şi s-aŭ aşezat în pămîntul mlăştinos şi anevoe de locuit al Geţilor lîngă Bastarnĭ. La Celţĭ pe de altă parte Apollo a dat cutremure de pămînt care le-a dărîmat oraşele, şi răul n-a încetat, până ce şi eĭ aŭ trebuit să fugă de acasă şi aŭ năvălit în ţara Illyrilor, tovarăşiĭ lor la păcat şi care eraŭ slăbiţĭ de molimă. Dupăce aŭ prădat aicĭ o bucată de vreme, a dat boala peste dînşiĭ şi aŭ fugit şi de acolo, până ce aŭ ajuns devastînd la Pyrene. De acolo s-aŭ întors ĭar spre răsărit şi Romaniĭ, aducîndu-şĭ aminte de ce pătimise dela Celţĭ altă dată şi temîndu-se să nu năvălească şi aceştiĭa în Italia, lĭ-au eşit cu consulĭĭ înainte, dar aŭ perit cu toată oştirea. Această păţeală a Romanilor a vîrît mare spaĭmă de Celţĭ în toată Italia, pănăce şĭ-au ales Romaniĭ să-ĭ conducă pe C. Marius, care de curînd dovedise pe Numizĭ şi pe Mauritanĭ, şi atuncĭ aŭ învins pe Cimbri şi au făcut mare măcel într-înşiĭ. Celţiĭ, slăbiţĭ şi fără putere de a maĭ căuta adăpost prin alte ţărĭ, s-aŭ întors acasă la dînşiĭ, dupăce şi făcuse altora şi pătimise eĭ înşiş multe nenorocirĭ.“

5. „Acest sfîrşit l-a avut prin Apollo impietatea Illyrilor şi Celţilor. Cu toate acestea tot nu s-aŭ lăsat Illyriĭ de a prăda templul zeuluĭ, căcĭ uniĭa din eĭ, maĭ ales Scordiscĭĭ, apoĭ Maediĭ şi Dardaniĭ, tot înpreună cu Celţiĭ, au năvălit în Macedonia şi Hellas şi au prădat multe temple, între altele şi pe cel dela Delphi, perzînd însă mulţĭ dintre aĭ lor şi atuncĭ. Iar Romaniĭ, cînd s-au împlinit 32 de anĭ dela primul lor războĭŭ cu Celţiĭ, aŭ purces războĭŭ cu Illyriĭ din cauza acestuĭ sacrilegĭu sub conducerea luĭ L. Scipio, pecînd stăpînĭaŭ deja peste Grecĭ şi peste Macedonenĭ. Se zice că neamurile de prin prejur n-aŭ dat ajutor sacrilegilor, ci ĭ-au lăsat în prada Romanilor, aducîndu-şĭ aminte de nenorocirile ce dăduse peste toţĭ Illyriĭ din cauza Autarieilor. Scipio pe Scordiscĭ ĭ-a distrus şi cîţĭ aŭ maĭ rămas dintre aceştiĭa aŭ scăpat cu fuga şi s-aŭ adăpostit la Istru şi prin insulele Istruluĭ, pe Maedĭ însă şi pe Dardanĭ ĭ-a lăsat în pace, corupt fiind de aurul sfînt. Şi mulţĭ scriitorĭ romanĭ spun că din cauza aceasta au fost atîtea războaie civile după

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

L. Scipio, până ce a venit monarhiea. Şi acestea fie spuse ca introducere despre acele popoare pe care Greciĭ le numesc Illyrĭ."

6. „Romaniĭ însă şi pe aceste popoare, şi pe Paeonĭ [= Pannonĭ], şi pe Raetĭ (Ραιτοί), şi pe Noricĭ, şi pe Mysiĭ din Europa, precum şi pe celelalte neamurĭ vecine, cîte locuesc de a dreapta Istruluĭ, le deosebesc, ca şi Greciĭ, de Grecĭ, şi le numesc pe fiecare cu numele lor particular, în comun însă pe toate la un loc le cuprind sub numele de Illyris. Cum aŭ ajuns eĭ la această părere, n-am putut afla. Dar o au şi până astăzĭ. Pentru aceĭa şi tributul acestor popoare, cîte se întind dela izvoarele Istruluĭ până la marea Pontuluĭ, îl socotesc la un loc şi-l numesc tributul Illyriculuĭ. Cum au supus apoĭ Romaniĭ aceste popoare, am spus deja, cînd am vorbit despre Creta, că n-am putut afla date precize, cînd am şi rugat pe ceĭ care pot, să spue maĭ multe. Eu voĭu însemna aĭcĭ cît am putut afla."

7. „Agron era un rege care stăpînĭa peste o parte din Illyrĭ pelîngă golful ionic, peste care golf stăpînise şi Pyrrhos, regele Epiruluĭ, şi succesoriĭ luĭ Pyrrhos. Agron cuprinse şi o parte din Epir, apoĭ Corcyra şi Epidamnos şi Pharos, unde avea garnizoane. Vrînd el maĭ departe să supună şi restul golfuluĭ ionic, o insulă, numită Issa, a chemat pe Romanĭ în ajutor. Aceştiĭa aŭ trimes deputaţĭ ca să cerceteze ce are de împărţit Agron cu Issienĭĭ (Ἰσσιοι). Pecînd încă eraŭ pe mare deputaţiĭ, ĭ-aŭ atacat Illyriĭ cu corăbiile, şi dintre Issienĭ au ucis pe deputatul Cleemporos, ĭar dintre Romanĭ pe Coruncanius. Ceilalţĭ Romanĭ şi Issienĭ au scăpat cu fuga. Romaniĭ au purces atuncĭ războĭŭ pe apă şi pe uscat contra Illyrilor şi în vremea asta a murit Agron, lăsînd după el un copil mic, numit Pinnes (Πίννης), supt epitropiea mameĭ vitrige a copiluluĭ. Atuncĭ Demetrios, guvernatorul pus de Agron al insuleĭ Pharos, a dat Romanilor prin trădare această insulă precum şi insula Corcyra (căcĭ pe amîndoŭă le avea în stăpînire Demetrios), ĭar Romaniĭ aŭ maĭ atras de partea lor Epidamnos şi aŭ trimes o flotă în ajutorul Epidamnuluĭ şi Isseĭ, pe care le asediase Illyriĭ. Illyriĭ aŭ părăsit asedĭul şi o parte din eĭ, Atintaniĭ (Ἀτιντανοί), aŭ trecut de partea Romanilor. In urma acestora soţiea luĭ Agron a trimes deputaţĭ la Roma, care să restitue captiviĭ şi să dea fugariĭ, rugîndu-se de ertare. Romaniĭ aŭ răspuns că Corcyra

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şi Pharos şi Issa şi Epidamnos şi Atintaniĭ sînt deja în stăpînirea Romanilor, Pinnes să stăpînească peste rest şi să fie prieten Romanilor cu condiţie ca să nu se atingă de posesiunile romane maĭ sus spuse şi să nu poată pluti dincolo de Lissos maĭ mult de doŭă corăbiĭ illyre, şi acelea nearmate. Regina a primit toate aceste condiţiĭ."

8. „Acestea aŭ fost primele cĭocnirĭ ale Romanilor cu Illyriĭ. Romaniĭ aŭ lăsat apoĭ libere Corcyra şi Apollonia, ĭar luĭ Demetrios ĭ-au dat ca răsplată pentru trădare cîteva localităţĭ. Pecînd însă Romaniĭ eraŭ prinşĭ în războĭŭ cu Galliĭ dela Padus, războĭŭ care a ţinut treĭ anĭ, Demetrios s-a apucat de piraterie pe mare, învremece atrase de partea sa pe Istri (Ἴστροι), alt neam de Illyrĭ, şi convinse pe Atintanĭ să părăsească pe Romanĭ şi să se unească cu dînsul. Romaniĭ însă, îndatăce s-aŭ aşezat afacerile cu Galliĭ, aŭ stîrpit întîĭu pe piraţĭ, ĭar la anul după aceĭa aŭ plecat contra luĭ Demetrios şi contra Illyrilor care se unise cu dînsul. Şi pe Demetrios, care fugise întîĭŭ la regele Macedonieĭ Philippos şi apoĭ ĭar se întorsese şi se apucase de prădat pe golful ionic, l-aŭ omorît şi patriea luĭ Pharos aŭ distrus-o. Pe Illyrĭ însă ĭ-aŭ ertat de hatîrul luĭ Pinnes, care s-a pus pentru dînşiĭ. Şi aceasta a fost a doŭa cĭocnire a Romanilor cu Illyriĭ."

9. „In cele ce urmează nu se povestesc evenimentele petrecute la toţĭ Illyriĭ dintr-un timp oarecare la olaltă consideraţĭ, ci se urmăreşte istoricul fiecăruĭ neam illyr aparte. Romanii eraŭ în războĭŭ cu Macedoneniĭ şi Perseus era rege al Macedonenilor după Philippos. Pe vremea aceĭa Genthius, regele altor Illyrĭ, s-a prins în războĭŭ, pentru banĭ, alăturĭ de Perseus şi a năvălit asupra Illyrilor celor de sub stăpînirea Romanilor, ĭar pe deputaţiĭ trimeşĭ de Romanĭ la dînsul ĭ-a legat, susţinînd că nu-s deputaţĭ, ci spionĭ. Atuncĭ Anicius, generalul roman, pe mare a prins cîteva corăbiĭ ale luĭ Genthius, ĭar pe uscat l-a învins într-o bătălie, l-a asediat într-o cetate şi ĭ a ordonat, în urma rugămintelor luĭ de ertare, sa se predea Romanilor. Genthius a cerut să i se acoarde treĭ zile de deliberare şi i s-aŭ acordat. Apoĭ văzînd că în vremea asta supuşiĭ luĭ s-au dat de partea Romanilor, a venit la Anicius şi ı-a căzut la genunchĭ. Anicius l-a îmbărbătat şi l-a sculat în picĭoare. L-a poftit chĭar la masă, dar dupăce a mîncat a ordonat lictorilor să-l pună la închi-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

soare, şi apoĭ l-a dus la Roma împreună cu fiiĭ luĭ ca pradă de triumf. Tot acest războiŭ cu Genthius a ţinut 20 de zile. Pela cele 70 de oraşe ale luĭ Genthius a trecut, din ordinul senatuluĭ, cînd se întorcea la Roma, Aemilius Paulus, după ce învinsese pe Perseus, şi, cum eraŭ ele îngrijorate, lĭ-a făgăduit ertare de cele întîmplate, dacă vor da tot argintul şi aurul ce vor fi avînd. Oraşele s-aŭ învoit, şi Aemilius Paulus a pus atunci în fiecare din ele cîteo parte din oştire şi a dat ordin comandanţilor ca în aceĭaş zi, toţi, în răvărsatul zorilor să anunţe prin crainic ca în timp de treĭ ceasurĭ să se aducă baniĭ în piaţă şi apoĭ, dupace vor fi fost aduşĭ baniĭ, să deie oraşele în pradă. Şi aşa a prădat Paulus 70 de oraşe într-un singur ceas."

10. „Alte popoare illyrice, Ardeiĭ şi Palariĭ (Ἀρδαῖοι, Παλάριοι), aŭ devastat într-o vreme Illyria supusă Romanilor. Aceştiia, fiindcă eraŭ ocupaţi pe aĭurea, aŭ trimes întîiŭ deputaţĭ să reclame, dar fiindcă reclamarea n-a avut nicĭun efect, aŭ trimes împotriva lor zece miĭ de pedestraşi şi şese sute de călărĭ. Illyriĭ, aflînd de aceasta şi fiind încă neprogătiţĭ, aŭ trimes deputaţĭ ca să arăte căinţă şi să se roage de ertare. Senatul a ordonat să se plătească despăgubirĭ celor vătămaţĭ, dar Illyriĭ n-au vrut să plătească despăgubirĭ, şi atunci a plecat contra lor Fulvius Flaccus. Şi războiul acesta s-a sfîrşit numaĭ cu expediţiea. Cel puţin eu vreun sfîrşit hotărît al luĭ n-am putut să aflu. Incontra Iapodilor apoĭ, a celor care locuesc dincoace de Alpĭ, au purtat războiu Sempronius Tuditanus şi Tiberius Pandusas. Şi se pare că li s-au supus Iapodiĭ (Ἰάποδες). Tot aşa se pare că Segestaniĭ (Σεγεσταναί) au fost supuşĭ de L. Cotta şi Metellus. Dar nu mult după aceĭa şi uniĭ şi alţiĭ s au desfăcut de Romani".

11. „Dalmatiĭ, alt neam de Illyrĭ, aŭ năvălit asupra Illyrilor supuşĭ Romanilor şi n-au vrut să primească pe deputaţiĭ trimeşĭ dela Roma pentru această afacere. Au plecat atunci cu războiu contra lor Romaniĭ sub conducerea consulului Marcius Figulus. Dar pecînd îşĭ făcea castrele Figulus, au năvălit Dalmatiĭ, au învins posturile şi l-au alungat din castre la cîmpie. De abĭa la fluviul Narona s-a oprit Figulus din fugă. După ce s-au întors Dalmatiĭ (era acum începutul ĭerneĭ), Figulus a crezut că-ĭ va putea lovi fără veste, dar ĭ-a găsit pe toţi adunaţi deprin oraşe la un loc, pregătiţi contra ataculuĭ. I-a alungat cu toate acestea

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

în oraşul Delminia (Δελμίνια), dela care li se şi trage numele de Dalmatĭ. Fiindcă însă aşa în treacăt nu putea întreprinde nimic înpotriva uneĭ cetăţĭ tarĭ, cum era Delminia, ĭar maşinĭ de războĭŭ să întrebuinţeze nu putea din cauza înălţimiĭ celeĭ marĭ pe care era clădită cetatea, a atacat şi a cuprins celelalte cetăţĭ ale Dalmatilor, care rămăsese cu rară populaţie din cauza emigrăriĭ celeĭ marĭ în Delminion (Δελμίνιον). Apoĭ s-a întors Figulus contra Delminiuluĭ şi a început a arunca din catapulte măcĭucĭ de cîte doĭ coţĭ de lungĭ, învălătucite cu cîlţĭ şi unse cu şmoală şi cu pucĭoasă, care se aprindeaŭ prin zvîrlitură şi zburaŭ ca nişte făcliĭ aprinse, şi pe unde ajungeaŭ ardeaŭ tot, astfel că mare parte din cetate a ars şi cu asta s-a sfîrşit războĭul luĭ Figulus cu Dalmatiĭ. La un timp după aceĭa Caecilius Metellus consulul, fără să fi făcut Dalmatiĭ vreun neajuns, a făcut să se decreteze războĭŭ contra lor din dorinţa de a triumfa. Şi în adevăr Dalmatiĭ l-aŭ primit ca prietin, şi dupăce a petrecut ĭarna Metellus în oraşul Salona, s-a întors la Roma şi a triumfat.“

12. „Pe vremea cînd administra Caesar provinciea Gallia ca proconsul Dalmatiĭ aceştiĭa înpreună cu alţĭ Illyrĭ, cîţĭ înflorĭaŭ pe vremea aceĭa, aŭ luat Promona (Πρωμόνα) dela Liburnĭ (Λιβυρνοί), alt neam de Illyrĭ şi aceĭa. Liburniĭ s-au supus atuncĭ Romanilor şi aŭ apelat la Caesar, care era în apropiere. Caesar a trimes întĭĭŭ să ceară dela ceĭ care ocupaŭ Promona să dea oraşul înapoĭ Liburnilor, apoĭ, fiindcă Illyriĭ nu ĭ-aŭ ţinut în samă cererea, a trimes multă oştire contra lor, dar toată oştirea aceasta a fost distrusă de Illyrĭ. Caesar nu şĭ-a răsplătit, pentrucă n-a avut vreme, încurcat fiind în discordiile cu Pompeius. Iar dupăce discordiea a izbucnit în războĭŭ, Caesar cu oştirea cîtă o avea pelîngă dînsul a trecut marea ionică în timp de ĭarnă şi a pûrces contra luĭ Pompeius în Macedonia. Din ceĭalaltă oştire o parte a dus-o Antonius luĭ Caesar în Macedonia, străbătînd şi el marea ionică pe timp de ĭarnă foarte grea, ĭar ciucĭsprezece cohorte de pedestrime şi treĭ miĭ de călăreţĭ a căutat să le ducă luĭ Caesar Gabinius prin Illyria, încunjurînd marea. Illyriĭ însă, de frica celor ce făcuse înpotriva luĭ Caesar, gîndindu-se că victoriea luĭ Caesar ar fi pentru dînşiĭ peirea, aŭ năvălit şi aŭ ucis toată oştirea luĭ Gabinius. Numaĭ Gabinius şi cîţĭva puţinteĭ aŭ putut scăpa cu fuga. Mulţĭ banĭ şi multă putere aŭ căpătat atuncĭ Illyriĭ din prada luată.“

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

13. „Caesar era ocupat atunci cu Pompeius şi, după moartea luĭ Pompeius, cu afacerile de multe felĭurĭ ale partiduluĭ acestuĭa. Dupăce însă a pus toate lucrurile la cale, s-a întors la Roma şi se pregătĭa să plece contra Geţilor şi Parţilor. S-aŭ temut atuncĭ Illyriĭ să nu-ĭ atace Caesar şi pe dînşiĭ, pentrucă-ĭ eraŭ în cale. Şi aŭ trimes deputaţĭ la Roma să se roage de ertare pentru cele întîmplate, şi şĭ-aŭ oferit Romanilor prieteniea şi alianţa, lăudîndu-se că ar fi un popor puternic tare. Caesar, măcarcă se grăbĭa contra Parţilor, lĭ-a răspuns totuş cu demnitate că în prietenie nu-ĭ va putea primi, cînd aŭ făcut asemenea lucrurĭ, îĭ va erta însă, dacă vor plăti tribut şi vor da ostaticĭ, şi în urma făgăduinţiĭ lor că primesc aceste condiţiĭ trimese pe Vatinius cu treĭ legiunĭ şi cu multă cavalerie, ca să li impună cîteva uşoare impozite şi să primească ostaticiĭ. Dupăce însă a fost ucis Caesar, Illyriĭ, crezînd că puterea Romanilor stătuse în el şi că dispăruse împreună cu dînsul, n-aŭ maĭ ascultat de Vatinius nicĭ în privinţa tributuluĭ nicĭ în celelalte privinţĭ. La încercarea luĭ Vatinius de a întrebuinţa forţa eĭ aŭ răspuns năvălind şi omorîndu-ĭ cincĭ cohorte împreună cu şeful cohortelor, Baebius, bărbat de rang senatorial. Vatinius cu restul armateĭ s-a retras la Epidamnos, şi armata aceĭa, împreună cu Macedonia şi cu Illyriĭ, cîţĭ eraŭ sub stăpînirea romană, a încredinţat-o senatul luĭ Brutus Caepio, omorîtorul luĭ Caesar, cînd tot atuncĭ a încredinţat Syria luĭ Cassius, altuĭa dintre omorîtorĭ. Dar şi aceştiĭa, ocupaţĭ cu războĭul contra luĭ Antonius şi a celuĭ de al doilea Caesar, numit Augustus, n-aŭ avut vreme să se ocupe şi cu Illyriĭ.“

14. „Paeoniĭ [= Pannoniĭ] sînt un popor mare la Istru, care se întinde în lungime dela Iapodĭ pănă la Dardanĭ. Paeonĭ îĭ numesc Greciĭ, ĭar Romaniĭ îĭ numesc Pannonĭ şi-ĭ numără la Illyricum, dupăcum am spus maĭ sus. Pentru aceĭa şi despre dînşiĭ socot potrivit să vorbesc aicĭ cu ocaziea Illyrilor. Mare nume şĭ-a făcut acest popor încă depe vremea Macedonenilor, cînd Agrianiĭ, care sînt Paeonĭ [=Paeonĭ] din părţile de jos ale Paeonieĭ, colonĭ de aĭ Illyrilor, aŭ fost de mare ajutor luĭ Philipp şi luĭ Alexandru. Iar în urma expediţieĭ fără succes a luĭ Cornelius contra Paeonilor [= Pannonilor] mare spaĭmă de dînşiĭ a întrat în toţĭ Italiĭ, şi multă vreme consuliĭ următorĭ aŭ hezitat să purceadă cu războĭŭ contra lor. Pentru timpurile maĭ vechĭ atîtea am

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

putut afla cu privire la Illyrĭ şi la Paeonĭ, şi nicĭ în memoriile celuĭ de aĭ doilea Caesar, Augustus numitul, n-am găsit ştirĭ privitoare la istoriea veche a Paeonilor.“

15. „Şi alte popoare illyre, în afară de cele pomenite, se pare că s-aŭ supus Romanilor încă din timpurile maĭ de demult, dar cum, n-am putut afla. Căcĭ Augustus n-a însemnat în scris faptele altora, ci numaĭ pe ale sale propriĭ: cum pe ceĭ care se răsculase ĭ-a făcut din noŭ tributarĭ, cum a supus pe alţiĭ care fusese neatîrnaţĭ până la dînsul, şi cum a ajuns să stăpînească toate neamurile, barbare şi războĭnice, cîte trăesc pe culmile Alpilor şi care prădaŭ până la dînsul Italia învecinată. Şi mi-ĭ de mirare că multe şi marĭ oştirĭ romane aŭ putut străbate Alpiĭ contra Celţilor şi Iberilor şi aŭ trecut cu viderea aceste neamurĭ, şi că însuş C. Caesar, bărbatul cel maĭ norocos la războaie, n-a căutat să le supuuă cînd purta războĭŭ cu Galliĭ şi a ernat zece anĭ prin acele locurĭ. Se vede că ceilalţĭ, în graba de a ajunge unde-şĭ propusese, se gîudĭaŭ numaĭ să treacă Alpiĭ, ĭar Caesar era preocupat numaĭ de afacerile cu Galliĭ şi a tot amînat să hotărască asupra Illyrilor, maĭ ales că îndată după războĭul cu Galliĭ aŭ venit luptele cu Pompeius. De altfel se pare că fusese însărcinat, alăturĭ cu supunerea Gallilor, şi cu guvernarea Illyriculuĭ, negreşit numaĭ a aceleĭ părţĭ din Illyric care era pe atuncĭ sub stăpînirea Romanilor.“

16. „Augustus a supus complect toate aceste popoare şi, în comparaţie cu lipsa de activitate a luĭ Antonius, a înşirat către senat serviciile făcute, cînd a scăpat Italia de incursiile dese ale unor neamurĭ grele de dovedit. El a supus într-o singură expediţie pe Oxyaeĭ, Pertheenatĭ, Bathiatĭ, Taulantiĭ, Cambaeĭ, Ciuambri, Meromenuĭ şi Pyrissaeĭ (Ὀξυαῖοι, Περθεηνᾶται, Βαθιᾶται, Ταυλάντιοι, Καμβαῖοι, Κινάμβροι, Μερομέννοι, Πυρισσαῖοι). Cu maĭ multă greutate aŭ fost supuşĭ şi siliţĭ să plătească tributul, pe care refuzase să-l maĭ plătească, Docleatiĭ, Carniĭ, Interphrurinĭ, Naresiĭ, Glintidiouĭ şi Tauriscĭĭ (Δοκλεᾶται, Κάρνοι, Ἰντερφρουρῖνοι, Ναρῆσιοι, Γλιντιδίωνες, Ταυρίσκοι). După subjugarea acestora i s-aŭ supus de frică neamurile vecine, anume Hippasiniĭ şi Bessiĭ (Ἱππασῖνοι, Βεσσοί). Pe alţiĭ, care se revoltase, anume pe insularĭĭ Meliteuĭ şi Corcyreni [= Corcyra Nigra, Curzola] (Μελιτηνοί, Κορκυρηνοί), ĭ-a distrus cu desăvîrşire, pentrucă făceaŭ prădăciuni pe mare, şi anume pe bărbaţiĭ în putere ĭ-a ucis, ĭar restul populaţieĭ l-a vîndut.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Liburnilor (Λιβυρνοί), pentrucă şi eĭ făceaŭ piraterie, lĭ-a luat corăbiile. Dintre Iapodiĭ de dincoace de Alpĭ Moentiniĭ şi Avendeatiĭ (Μοεντῖνοι, Αὐενδεᾶται) i s-aŭ supus cînd s-a apropiat de ţara lor, Aurupiniĭ însă (Αὐρουπῖνοι), ceĭ maĭ numeroşĭ şi maĭ războĭnicĭ dintre aceştĭ Iapodĭ, s-aŭ strîns deprin sate într-un oraş, apoĭ la apropierea luĭ aŭ fugit în pădurĭ. Caesar a cuprins oraşul, dar nu l-a ars, cu nădejdea că barbariĭ aŭ să i se predee. Şi i s-aŭ şi predat în adevăr, şi lĭ-a restituit oraşul să-l locuiască."

17. „Foarte mult de muncă ĭ-aŭ dat Salassiĭ (Σαλασσοί), Iapodiĭ de dincolo de Alpĭ, Segestaniĭ (Σεγεσταvοί), Dalmatiĭ, Daesitiatiĭ (Δαισιτιᾶται) şi Paeoniĭ [= Pannoniĭ], care aceştĭ din urmă sînt ceĭ maĭ îndepărtaţĭ dela Salassĭ. Salassiĭ locuesc pe ceĭ maĭ înalţĭ Alpĭ, prin munţĭ greŭ de străbătut, cu drumurĭ strîmte şi anevoĭoase. Pentru aceĭa îşĭ păstrase libertatea, ba cereaŭ chĭar plată dela ceĭ care treceaŭ pelîngă ţara lor. Asupra lor năvăli fără veste Vetus (Οὐέτερ), care ocupă strîmtorile pe furiş şi-ĭ ţinu înpresuraţĭ timp de doĭ anĭ, pănăce, din nevoea de sare, de care duc mare lipsă, fură siliţĭ să primească garnizoane. Îndată însă ce s-a retras Vetus, Salassiĭ alungară garnizoanele romane, ocupară strîmtorile, şi oştirea trimeasă de Caesar contra lor nicĭ n-o maĭ luară în samă, ca pe una ce în adevăr chĭar n-avea să facă vreo mare ispravă. Pentru aceĭa Caesar, fiindcă se aştepta la un războĭŭ cu Antonius, s-a învoit să-ĭ lese liberĭ şi nepedepsiţĭ pentru cele făcute contra luĭ Vetus. Salassiĭ primiră această hotărîre cu bănuĭală, adunară o mare cătăţime de sare şi începură să prade prin provinciea romană, pănă ce fu trimes contra lor Messala Corvinus, care-ĭ supuse prin foame. Şi aşa aŭ fost supuşĭ Salassiĭ."

18. „Iapodiĭ de dincolo de Alpĭ, popor puternic şi sălbatec, de doŭă orĭ aŭ respins pe Romanĭ în timp cam de doŭăzecĭ de anĭ, aŭ atacat Aquileia şi aŭ prădat Tergestum, colonie romană. Pecînd înainta Caesar contra lor pe drumul stîncos şi aspru, Iapodiĭ îĭ făceaŭ calea şi maĭ grea tăind copaciĭ. Şi cînd Caesar urca, eĭ tot fugĭaŭ în altă pădure şi-l atăcaŭ din ascunzătorĭ. Caesar însă, care presupunea aceasta, trimetea totdeauna pe uniĭa să se urce pe crestele munţilor de o parte şi de alta a drumuluĭ, şi aceştiĭa înaintaŭ odată cu dînsul pe de lăturĭ, învremece el mergea prin părţile de jos şi tăĭa pădurea. Iapodiĭ se tot repeziaŭ deprin as-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cunzătorĭ şi rănĭaŭ pe mulţĭ, dar eĭ înşiş perĭaŭ ucişĭ în maĭ mare număr de Romanĭĭ care deprin părţile de sus ale munţilor năvălĭaŭ asupra lor. Cîţĭ aŭ rămas din eĭ aŭ fugit prin desişurile munţilor şi şĭ-aŭ părăsit oraşul, numit Terponos (Τέρπωνος). Oraşul l-a luat Caesar, dar nu l-a ars, în nădejdea că şi Iapodiĭ aŭ să se predee. Şi în adevăr s-aŭ predat."

19. „După aceĭa a mers asupra altuĭ oraş, Metulos (Μετοῦλος), capitala Iapodilor, aşezată într-un munte foarte păduros, pe doŭă vîrfurĭ, între care se găseşte o rîpă strîmtă. Tineri războinicĭ în număr cam de vreo treĭ miĭ, viteji luptători şi bine înarmaţĭ, respingeaŭ cu uşurinţă pe Romanii care asediaŭ zidurile cetăţiĭ. Romaniĭ rîdicaŭ valurĭ de pămînt, Metuleniĭ însă li stricaŭ lucrul, năvălind din cetate şi zi şi noapte, ĭar pe luptătoriĭ romanĭ îĭ înproşcaŭ depe ziduri cu maşinĭ, pe care le căpătase din războiul luĭ D. Brutus contra luĭ Antonius şi a luĭ Augustus. Iar cînd zidul a început să se strice, Metuleniĭ aŭ făcut altul maĭ înăuntru şi aŭ trecut depe zidul cel dărîmat pe cel noŭ. Romaniĭ aŭ dat foc ziduluĭ celuĭ vechĭŭ şi în jurul celuĭ noŭ aŭ rîdicat doŭă valurĭ de pămînt, şi dela ele până la zidul cetăţiĭ aŭ pregătit patru punţĭ. Cînd aceste pregătirĭ aŭ fost gata, Caesar a trimes cîtăva oştire spre părţile de din dosul cetăţiĭ, ca să distragă din partea aceĭa pe duşman, ĭar celorlalţĭ le-a dat ordin să sară pe ziduri cu ajutorul punţilor. El însuş s-a suit într-un turn înalt, ca să privească."

20. „La încercarea Romanilor de a trece la zid barbariĭ s-aŭ opus depe creasta ziduluĭ şi aŭ început alţiĭ dintr-înşiĭ să înpungă pe dedesupt în punţĭ cu niște suliţĭ lungi, şi mare curaj aŭ prins cînd una din punţĭ a căzut, apoĭ şi alta. Iar cînd a căzut şi a treĭa punte, a cuprins pe Romanĭ mare spaimă. Nimenĭ dintre eĭ nu maĭ îndrăznĭa să se suie pe a patra punte, până ce şi Caesar a trebuit să se scoboare în grabă din turn şi să-ĭ ocărască. Dar nicĭ aşa nu s-aŭ înduplecat, şi atuncĭ Caesar însuş a apucat un scut şi s-a răpezit pe punte, avînd pelîngă el dintre şefĭ pe Agrippa şi pe Hieron şi pe protectorul L. Scaevola. Aceştĭ patru numaĭ eraŭ şi vreo cîţĭva sateliţĭ. Deja Caesar străbătea puntea, cînd ostaşiĭ fură cuprinşĭ de ruşine şi se răpeziră pe punte grămadă. Dar puntea s-a îngreuĭat atuncĭ şi s-a prăbuşit, îngropînd sub dărîmăturĭ pe luptătorĭ. Uniĭa aŭ perit, altiĭ aŭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

fost scoşi striviţi. Caesar a fost rănit la fluerul piciorului drept şi la amîndouă braţele. S-a suit cu toate acestea răpede pe turn şi s-a arătat să-l vadă că-i viŭ, pentruca să nu se nască vreo turburare crezîndu-se c-ar fi murit. Şi ca duşmanii să nu-şi închipuiască că se va retrage, renunţînd la întreprindere, a şi pus îndată să construiască alte punţi, ceia ce a împlut de groază pe Metulĭ, care aŭ văzut că sînt în luptă cu un om de o hotărîre nestrămutată.“

21. „Şi a doŭa zi aŭ trimes deputaţi la Caesar şi ĭ-aŭ dat cincizecĭ de ostaticĭ pe care el i-a ales, s-aŭ învoit apoi să primească garnizoană romana şi vîrful cel maĭ înalt l-aŭ lăsat pentru dînsa, iar eĭ s-aŭ mutat pe celălalt. Cînd însă garnizoana, dupăce a ocupat locul, li-a cerut să predee armele, eĭ aŭ refuzat, pe fimeĭ şi pe copiĭ ĭ-aŭ închis într-o clădire destinată dezbaterilor publice, ordonînd garzilor ca la caz de nenorocire să dea foc clădiriĭ, şi cu desperare s-aŭ răpezit asupra Romanilor. Fiindcă însă eĭ atacaŭ din loc maĭ de jos pe un duşman aşezat maĭ sus decît dînşi, aŭ fost distruşi în masă. Pazitoriĭ aŭ dat atunci foc clădiriĭ. Multe fimeĭ şĭ-aŭ ucis copiiĭ şi apoĭ s-aŭ ucis şi ele, altele cu copiii viĭ în braţe s-aŭ zvîrlit în foc. Şi astfel aŭ perit Metulii, războinicii lor toţi în luptă, iar partea cea slabă a populaţieĭ în foc mai toată. Şi lĭ a ars şi oraşul, aşa că nici urmă n-a mai rămas din mare ce fusese odinioară. Dupăce a cazut Metulos, ceilalţĭ Iapodi înspăimîntaţi s-aŭ predat lui Caesar. Şi atunci pentru prima oară s-aŭ supus Romanilor Iapodiĭ de dincolo de Alpĭ. Dintre dînşiĭ înşă, după retragerea luĭ Caesar, s-aŭ răzvrătit Poseniĭ (Ποσηνοί), şi contra lor fu trimes M. Helvius, care pe şefiĭ răscoalei ĭ-a ucis, iar restul populaţieĭ l-a vîndut.“

22. „In ţara segestică Romaniĭ făcuse maĭ înainte vreme de doŭă orĭ incursiĭ, dar nicĭ ostatic nicĭ altceva nu luase de acolo. Pentru aceĭa şi căpătase multă încredere în eĭ înşiş Segestaniĭ. Caesar a plecat contra lor prin ţara Paeonilor [= Pannonilor], care şi aceştiĭa nu fusese până atunci supuşĭ Romanilor. Iar ţara Paeonilor e păduroasă şi se întinde în lungime dela Iapodĭ până la Dardanĭ. Şi Paeoniĭ aceştiĭa nu locuiaŭ prin oraşe, ci prin sate orĭ pe ogoare, grupaţĭ după înrudire. Niscaĭ adunărĭ comune, orĭ domnĭ de care să asculte cu toţiĭ, n-aveaŭ. Oamenĭ în stare de a purta armele eraŭ până la o sută de miĭ. Dar nicĭ aceştiĭa nu formaŭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

o oştire comună, din cauza anarhiei. Şi cînd înainta Caesar, ei fugïaŭ prin păduri şi ucideaŭ pe soldaţii răzleţi. Caesar, cîtă vreme a tras nădejde că aŭ să vie Paeonii la dînsul, nu lï-a devastat nicï satele nicï ogoarele. Dacă a văzut însă că nu-l întîmpină nimenï, a pus să ardă şi să distrugă tot timp de opt zile, pănă ce a ajuns în ţara Segestanilor, care şi aceştiia sînt Paeonï, la rîul Sava. La acest rîŭ este şi oraşul lor, bine întărit, încunjurat de rîŭ şi de un şanţ foarte mare, din care pricină şi Caesar avea mare trebuinţă de dînsul, ca să-i servească de întrepozit la războiul contra Dacilor şi Bastarnilor. Aceştiia sînt dincolo de Istru, care pe acolea se numeşte Danubius, ïar Istru puţin maï la vale. Iar Sava se varsă în Istru, şi Caesar avea corăbiï pe Sava, care trebuïaŭ să-ï transpoarte proviziï la Danubius.“

23. „Şi decï pentru această pricină avea nevoe Caesar de Segeste. Cînd s-a apropiat însă, Segestaniï au trimes să-l întrebe ce vrea. El a răspuns că vrea sa aşeze o garnizoană şi să ia o sută de ostaticï, ca să-ï fie oraşul întrepozit sigur contra Dacilor. A maï cerut şi grîŭ, cît or putea da. Cei maï marï ai oraşuluï aŭ primit condiţiile. Poporul însă, foarte supărat, de ostatici că au fost daţi n-a ţinut nicïo socoteală, căcï ostaticii eraŭ doar copiï de aï fruntaşilor, iar nu de aï luï, garnizoană însă nici să vadă n-a suferit, ci cu furie nebună a închis porţile şi s-a urcat pe ziduri. Atunci Caesar a făcut un pod peste rîu, a încunjurat oraşul cu şanţurï şi cu palisade, şi apoi a rîdicat doŭă valurï de pămînt. Segestaniï aŭ făcut întîïŭ maï multe navăliri, şi dacă n-aŭ putut lua întăriturile Romanilor, au început să arunce de sus cu lemne aprinse şi cu foc de tot felïul. Şi în vremea asta lï-aŭ venit alţï Paeonï în ajutor, dar Caesar lï-a eşit înainte şi ï-a atacat dintr-un ascunziş, şi pe uniï ï-a ucis, ïar alţiï aŭ scăpat cu fuga, şi nimea dintre Paeonï n-a maï îndrăznit după aceïa să li vie în ajutor.“

24. „Segestaniï aŭ suportat asediul pănă la a treïzecea zi, cînd li s-a luat cetatea cu asalt. Şi atuncï de abïa au început să se roage de ertare. Caesar, ca recunoaştere a vitejieï pe de o parte, şi din milă pe de alta faţă cu rugămiţile lor, nicï nu ï-a omorît, nicï nu ï-a alungat. A despărţit numaï prin zid o parte din oraş şi a pus acolo o garnizoană de 25 de cohorte. Şi dupăce a îndeplinit acestea, s-a dus la Roma, cu gînd ca în primăvară să se întoarcă în Illyric,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dar răspîndindu-se vestea că Segestanii ar fi distrus garnizoana, s-a întors în pripă chiar în timpul iernei. Vestea s-a dovedit că era mincinoasă, în ce privește rezultatul, dar adevărată, în ce privește cauza. Militarii fusese într-adevăr în primejdie, căci Segestanii îi atacase fără veste, și perise chiar mulți dintr-înșii, dar a doua zi atacase ei și dovedise pe Segestani. Caesar deci a plecat de acolo contra Dalmaților, alt neam de Illyri, vecin cu Taulantii.“

25. „Dalmații, din timpul cînd distrusese cele cinci cohorte de sub comanda lui Gabinius și li luase steagurile, căpătase mare încredere în sine și nu depusese armele timp de zece ani. Cînd a plecat Caesar contra lor, s-au unit cu toții pentru o luptă comună. Și erau, oaste aleasă, mai mult de 12 mii, de comandant aveau pe Versus (Οὐέρσος). Acesta ocupă Promona (Προμόνα), cetatea Liburnilor, și o întări, care cetate de altfel și dela natură era foarte tare. E un loc muntos, de jur împrejur din toate părțile sînt vîrfuri ascuțite, ca niște dinți de herăsău. Grosul oștirii era în cetate, iar pe culmi așezase Suaros (Σούαρος Οὐέρσος) posturi, și cu toții priviau de sus asupra Romanilor. Caesar s-a apucat atunci pe față să-i încunjure cu un zid pe toți, iar pe ascuns a trimes pe cei mai îndrăzneți să caute un drum la cel mai înalt dintre vîrfuri. Aceștiia, mergînd ascunși de pădure, surprind în timpul nopții santinelele adormite, le ucid și încă înainte de a se face ziuă dau prin semnale de veste lui Caesar. Atunci acesta cu partea mai mare a oștirii a plecat să atace orașul, iar la vîrful ocupat trimetea ostași peste ostași, care mergeau apoi contra celorlalte vîrfuri. Frică și turburare au cuprins deodată pe toți barbarii, atacați astfel din toate părțile; frica cea mai mare o aveau cei depe înălțimi, pentrucă nu era pe acolo apă și se temeau să nu li se tae drumurile. De aceia fugiră cu toții în Promona.“

26. „Caesar a pus să încunjure cu zid orașul și două culmi care mai rămăsese în stăpînirea inimiculuĭ, 40 de stadii în circuit. In vremea asta Dalmatul Testimos (Τέστιμος) aducea o oștire în ajutorul celor din Promona, dar Caesar i-a eșit înainte și l-a alungat în munți și supt ochii lui a luat Promona încă înainte de a se fi sfîrșit de zidit murul încunjurător. Căci cei dinăuntru au făcut o eșire, iar Romanii i-au pus pe goană, au întrat odată cu dînșii în oraș

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şi aŭ omorît a treĭa parte din eĭ. Cîţi aŭ maĭ rămas aŭ scăpat cu fuga în cetăţue. O cohortă romană a fost pusă să păzească la porţile cetăţuiĭ, dar în a patra noapte barbariĭ aŭ dat navală la porţi şi cohorta a fugit înspăimîntată. Caesar a respins atacul duşmanilor, care a doŭa zi s-aŭ şi închinat, ĭar cohorta, care părăsise postul, a pedepsit-o tragînd la sorţĭ pe aĭ zecelea soldaţi şi ucigîndu-i, maĭ omorînd şi doĭ centurioni pe deasupra. Celor rămaşĭ din acea cohortă a poruncit ca în vara aceĭa să li dea ca hrană orz în loc de grîŭ.“

27. „Şi aşa a fost luată Promona. Iar Testimos, văzînd aceasta, a dat drumul oştiriĭ, să fugă unii într-o parte, alţiĭ în alte părţĭ. Pentru aceĭa Romaniĭ nu ĭ-aŭ putut fugări multă vreme, pentrucă şi să se înprăştie în prea multe părţĭ găsĭaŭ că-ĭ primejdios, şi drumurile nu le cunoşteaŭ, şi urmele fugarilor eraŭ încurcate. Aŭ cuprins însă Synodion (Συνόδιον), un oraş dela poalele codruluĭ, unde atăcase şi distrusese odată prin surprindere Dalmaţiĭ oştirea luĭ Gabinius, la o vale adîncă şi lungă între doĭ munţĭ. Acolo şi luĭ Caesar voiaŭ să-i întindă curse barbariĭ. Caesar însă a ars Synodion, apoĭ şi de o parte şi de alta a trimes sus pe munţĭ oştire, care să înainteze odată cu dînsul, iar el a mers prin mijlocul văiĭ, taind pădurea, cuprinzînd oraşele şi arzînd tot ce întîlnĭa în cale. Cînd asediia oraşul Setovia (Σετουία), a căutat să vie în ajutorul oraşuluĭ o oştire de barbarĭ, căreĭa însă ĭ-a eşit Caesar înainte şi a înpiedecat-o de a întra în oraş. La acea nevoe a fost rănit cu o piatră la genunchĭŭ, de care rană a zăcut maĭ multe zile. Dacă s-a îndreptat, s-a întors la Roma, ca să poarte consulatul înpreună cu Volcatius Tullus, şi a lăsat pe Statilius Taurus să ducă războiul maĭ departe.“

28. „La zi întîĭŭ a anuluĭ a întrat în consulat Caesar, dar chiar în ziŭa aceĭa a încredinţat această demnitate luĭ Autronius Paetus, ĭar el a şi plecat răpede din noŭ contra Dalmaţilor. Era atunci încă triumvir, căcĭ maĭ trebuiaŭ încă doĭ anĭ până să se sfîrşească a doŭa perioadă de cincĭ anĭ a triumviratuluĭ, pe care şĭ-o votase lor însiş triumviriĭ şi poporul o confirmase. Dalmaţiĭ suferiaŭ deja mult de foame, din cauză că li se interceptase căile de aprovizionare externă, şi pentru aceĭa, cînd a venit de astă dată Caesar, ĭ-aŭ eşit în întîmpinare şi s-aŭ predat cu rugăminte de er-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tare, dînd ostatici 700 de copii, pe care-i cerea Caesar, precum și steagurile romane luate dela Gabinius. Au mai făgăduit că vor plăti și tributul pe care nu-l mai plătise dela C. Caesar încoace, și de aici înainte au trăit în supunere. Steagurile Caesar le-a așezat în porticul numit al Octavieĭ. După învingerea Dalmaților Derbanii (Δερβανοί) s-au rugat și ei de ertare, cînd s-a apropiat Caesar de țara lor, au dat ostatici și s-au obligat să plătească tributul pe care refuzase până atunci să-l plătească. Și tot așa populațiile, de țările cărora se apropia Caesar, au dat toate ostatici și au întrat în înțelegere. Pe unde însă Caesar nu s-a putut duce din cauza boaleĭ, nici ostatici n-au dat și nici în înțelegere n-au întrat. Se pare însă că și aceștia au fost supuși mai tîrziu. Și așa a supus Caesar tot pămîntul Illyriculuĭ, și cît scuturase jugul Romanilor, și cît nu fusese până atunci supus lor. Senatul i-a decretat triumful illyric, pe care l-a ținut odată cu cele decretate în afacerile cu Antonius "

29. „Dintre popoarele pe care Romanii le socot ca aparținînd Illyriculuĭ mai sînt, înaintea Paeonilor [=Pannonilor] Raetiĭ și Noriciĭ, iar după Paeoni [=Pannoni] Mysiĭ, până la pontul Euxin. Pe Raeti și pe Norici cred că i-a supus C. Caesar, pecînd se lupta cu Galliĭ, ori Augustus în războiul cu Paeonii, căci țara lor e la mijloc între acea a Gallilor și acea a Paeonilor. Despre ceva special întreprins contra Raetilor ori a Noricilor n-am putut afla, de unde cred că au fost supuși odată cu vecinii lor."

30. „Pe Mysi M. Lucullus, fratele luĭ L. Lucullus celuĭ cu războiul contra luĭ Mithridates, i-a atacat, cînd a pătruns până la Istru, unde sînt șese orașe grecești, Istros, Dionysopolis, Odessos, Mesembria... [Callatis și Apollonia], de unde, din Callatis, a adus la Roma statuea cea mare a luĭ Apollo, dedicată în Palatium. Alt ceva n-am mai aflat că s-ar fi întreprins în timpul republicii contra Mysilor, nici că ar fi fost supuși la tribut, chiar supt Augustus. Au fost însă supuși de Tiberius, care a domnit la Romani după Augustus. Eŭ toate evenimentele, cîte s-au întîmplat din ordinul poporuluĭ roman înainte de căderea Egyptuluĭ, le-am scris după categoriĭ a parte. Peste cîte lucruri împărații, după căderea aceleĭ provinciĭ, și-au întarit ori și-au întins stăpînirea, pe acestea le-am povestit ca propriĭ fapte ale

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

împăraţilor, în urma faptelor comune ale republicii. In acest loc, fiindcă Romanii socot pe Mysi ca făcînd parte din Illyric, iar acest capitol se ocupă cu faptele din Illyric, a trebuit să pomenesc, pentruca discuţiea să fie complectă, că Lucullus supt auspiciile poporului roman a condus o oştire contra Mysilor şi că Tiberius ca autocrat a supus acest popor."

De bellis civilibus IV, 75: 'Soţiea unui rege thrac se numia Πολεμοκρατία.' Timpul lui Brutus, ucigaşul lui Caesar.

De bellis civilibus IV, 87: „Decidius şi Norbanus, pe care-i trimesese Caesar şi Antonius cu opt legiuni în Macedonia, au mers din Macedonia prin munţii Thraciei o mie şi cinci sute de stadii, pănăce, trecînd dincolo de Philippi, au ocupat strîmtorile Corpililor şi Sapaeilor (Κορπίλων, Σαπαίων), care erau sub stăpînirea lui Rhascupolis (Ῥασκούπολις), şi pe unde este drumul obişnuit pentru cei care trec din Asia în Europa. Şi acesta a fost primul obstacul pentru oştirea lui Cassius, cînd a trecut dela Abydos la Sestos. Rhascupolis şi Rhascos (Ῥάσκος) erau doi fraţi din neam de regi thraci şi stăpîniau aceiaş ţară, dar se deosebiau la gînd în ce priveşte alianţa de războiu, şi anume Rhascos da ajutor partidului lui Antonius, iar Rhascupolis celui al lui Cassius, fiecare cu cîte 3000 de călăreţi. Cînd l-au întrebat despre drumuri Cassianii, Rhascupolis li-a spus că drumul mare, care e şi cel mai scurt şi mai obişnuit, merge pela Ainos şi Maroneia prin strîmtorile Sapaeilor, dar e nepracticabil din cauză că-i ocupat de duşman, iar drumul cel mai pe încunjur e de trei ori mai lung şi greu."

De bello mithridatico 6: „Prusias [Prusias II, regele Bithyniei, 192-150 a. Chr.] a cerut şi a căpătat dela socrul său, Thracul Diegylis (Διήγυλις), cinci sute de Traci, cărora li-a încredinţat paza sa, şi s-a refugiat cu dînşii în cetăţuea dela Nicaea."

De rebus macedonicis 16: „Perseus a trimes delegaţi la Geţii (Γέται) de dincolo de Istru... şi cînd a aflat că-i vin Geţii în ajutor în număr de zece mii de călări şi zece mii de pedestri, n-a mai ţinut socoteală de Eumenes... Dacă au trecut Geţii Istrul, trebuia după tocmeală să se plătească lui Cloelios (Κλοίλιος, varianta Κλόνδικος), şefului lor, o mie de stateri de aur, fiecăruia călăreţ cîte zece stateri de aur, şi fiecărui pedestraş cîte cinci, ceia ce făcea cu totul ceva mai

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mult de o sută cincizecĭ de miĭ de monezĭ de aur. Perseus însă le aducea cîteva chlamide şi braţelete de aur şi ca, prezente pentru şefi, ĭar staterĭ zece miĭ. Cînd s-a apropiat, a trimes să cheme pe Cloelios. Acesta a întrebat pe trimeşĭ dacă aduc baniĭ cu dînşiĭ, şi aflînd că nu ĭ-au adus, lĭ-a ordonat să se întoarcă înapoĭ la Perseus. Perseus cînd a auzit, fiindcă dumnezeu îl persecuta, a început să acuze către prietenĭ pe Geţĭ de perfidie, pentrucă şĭ-ar fi schimbat adecă hotărîrea. Apoĭ s-a prefăcut că se teme să primească douăzecĭ de miĭ dintr-înşiĭ în castre. De abĭa, zicea, dac-ar putea primi zece miĭ, căcĭ numaĭ aşa ar putea să-ĭ ţină în frîu, în caz cînd s-ar apuca de dezordinĭ. După ce a spus acestea către prietinĭ, a vrut să facă cu Geţiĭ altă combinaţie, anume a cerut dela dînşiĭ numaĭ jumătate din oştire, făgăduindu-li că are să li dea baniĭ pe care ĭ-ar avea gata. Pănă într-atîta era de neconsecvent: îĭ era acum de banĭ, pecînd nu cu mult înainte voise să fie aruncaţĭ baniĭ în mare. Cloelios ĭar, cînd a văzut pe trimeşiĭ lui Perseus viind, ĭ-a întrebat cu glas tare dacă au adus aurul şi voind eĭ să spună nu ştiu ce, lĭ-a poruncit să spună întîiu de aur. Indată ce a aflat că n-au baniĭ la dînşiĭ, nici n-a vrut să-ĭ maĭ asculte, ci şĭ-a dus oştirea înapoĭ."

De bellis civilibus II, 110: „Caesar plănuĭa o expeliţie mare contra Geţilor şi Parţilor, şi anume voĭa să meargă întîiu contra Geţilor, un neam de oamenĭ aspru şi războinic din vecinătatea statului roman."

De bellis civilibus III, 25: „S-a răspîndit deodată vestea că Geţiĭ, cum au aflat de moartea luĭ Caesar, au năvălit în Macedonia. Antonius a cerut atunci dela senat oştirea, ca sa-ĭ pedepsească, căcĭ, spunea el, oştirea a fost strînsă de Caesar maĭ întîiu cu privire la Geţĭ şi apoĭ cu privire la Parţĭ. Senatul, căruĭa vestea aceĭa era suspectă, a trimes exploratorĭ să cerceteze... Exploratoriĭ la întoarcere au spus că Geţĭ n-au văzut în Macedonia, dar că este teamă că, dacă s-ar retrage cumva oştirea romană din acea provincie, să nu năvălească într-adevăr Geţiĭ într-însa (Orĭ că va fi fost aşa cu adevărat, orĭ că-ĭ va fi învăţat Antonius să spună astfel)."

§ 45. Strabon, ed. Firmin Didot, Paris, 1853-1877, prin C. Müller.

VII, 5,1: „A maĭ rămas partea Europeĭ ţărmurită de

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

golful adriatic şi se sfîrşeşte la gura sacră a Istruluĭ [canalul Sfîntul George]. In această parte se găsesc Grecia, popoarele macedonene şi epirote, şi neamurile care locuesc mai sus de acestea până la Istru şi până la marea de de o parte şi de alta, păn la marea adecă adriatică şi pontică, neamurĭ care spre marea adriatică sînt cele illyre, iar spre marea pontică până la Propontis şi Hellespont sînt cele thrace şi cîteva scythice şi celtice (κελτικά) amestecate cu ele. Inceputul trebue să-l fac dela Istru, şi anume dela acele locurĭ care sînt maĭ în apropiere de regiunile descrise până acum, care sînt adecă vecine cu Italia, cu Alpiĭ, cu Germaniĭ, cu Daciĭ şi cu Geţiĭ. Aceste locurĭ şi ele se pot despărţi în două. Se poate spune anume că munţiĭ Illyrieĭ, Paeonieĭ şi Thracieĭ merg paralel cu Istrul, astfel că fac o linie care se întinde dela marea adriatică până la marea pontuluĭ; dela liniea aceasta spre mĭază noapte se găsesc regiunile dintre Istru şi munţĭ, ĭar dela liniea aceasta spre mĭază zi se găsesc Grecia şi regiunile barbare dintre Grecia şi munţĭ. Munţiĭ dinspre Pont sînt Haemus, ceĭ mai marĭ şi mai înalţĭ depe aceste locurĭ, depe care spune Polybios că s-ar videa amîndouă mările. Dar nu-ĭ adevărat ce spune el, căcĭ dinspre marea adriatică sînt şi mare întindere de loc şi multe lucrurĭ care împiedică vederea. Spre marea adriatică se găseşte aproape toată Ardia, ĭar la mijloc se află Paeonia, care şi ea toată-ĭ înaltă. De o parte şi de alta a Paeonieĭ, dinspre Thracia se găsesc munţiĭ Rhodope, ceĭ maĭ înalţĭ după Haemus, ĭar dinspre mĭază noapte ţinuturile Illyrieĭ, şi anume ţara Autariatilor (Αὐταριᾶται) şi acea a Dardanilor (δαρδανική). Să vorbim decĭ întîĭu despre acele regiunĭ illyrice care se mărginesc cu Istrul şi cu Alpiĭ şi se găsesc între Italia şi Germania, începînd dela lacul din ţara Vindelicilor (Οὐινδολικοί), Raetilor (Ῥαιτοί) şi Toeniilor (Τοίνιοι). "

VII, 5,2: „O parte din această regiune aŭ pustiit-o Daciĭ, dupăce aŭ învins pe Boĭ şi pe Tauriscĭ (Βόϊοι, Ταυρίσκοι), neamurĭ celte de sub regele Critasiros. Daciĭ spuneaŭ ca ţara aceia e a lor, macarcă o disparte fluvĭul Parisos (Πάρισος = Πάθισσος, Tisa), care curge din munţĭ şi se varsă în Istru în ţara Gallilor numiţĭ Scordisci (Σκορδίσκοι), unde aceştiia aŭ trăit amestecaţĭ cu neamurĭ illyre şi cu neamurĭ thrace. Pe Scordiscĭ ĭ-aŭ stîrpit Daciĭ, care cu Illyriĭ însă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şi cu Thracii au fost adeseori şi în alianţă de războiu. Restul regiunii îl posed Pannonii (Παννόνιοι) până la Segestica (Σεγεστική, Sissek) şi Istru spre miazănoapte şi spre răsărit. Spre celelalte direcţii Pannonii se întind mai mult. Segestica este un oraş al Pannonilor aşezat la confluenţa mai multor rîuri, toate navigabile, şi formează o fortăreaţă bine situată pentru un războiu contra Dacilor, aşezată la poalele Alpilor, care se întind până la Iapodi (Ἰάποδες), un neam amestecat de Celţi şi de Illyri. De aici şi curg fluviile, care aduc la Segestica printre alte mărfuri şi pe acele din Italia. Căci dela Aquileia, dacă treci peste munţii Ocra (Ὄκρα, Birnbaumerwald), sînt trei sute cincizeci de stadii, unii spun cinci sute, până la Nauportos (Ναύπορτος, Ober-Laibach), oraş al Tauriscilor, până la care pot merge şi trăsurile. Ocra este partea cea mai puţin înaltă a Alpilor, care se întind dela Raetia până la Iapodi, de unde iarăş se înalţă munţii în ţara Iapodilor şi poartă numele de Albia (Ἄλβια, Kapella). Alt drum peste Ocra este dela Tergeste (Τεργέστε, Triest) la balta numită Lugeon (Λούγεον, Zirknitzersee). Aproape de Naupactos este rîul Corcoras (Κορκόρας Gurk), pe care se îmbarcă mărfurile, şi care se varsă în Sava (Σάϋος). Sava se varsă în Drava (Δράβος), iar Drava în Noaros (Νόαρος, probabil Muhr) la Segestica. De aici Noaros, mai primind în sine şi rîul Colapis (Κόλαπις, Kulpa), care curge prin ţara Iapodilor din muntele Albios (Ἄλβιος), se varsă în Danuvius în ţara Scordiscilor. Plutirea pe aceste rîuri se face mai mult spre miazănoapte. Drumul dela Tergeste până la Danuvius este cam de vreo mie şi două sute de stadii. In apropiere de Segestica sînt castelul Siscia (Σισκία) şi Sirmion (Σίρμιον), care sînt aşezate pe drumul care duce în Italia.“

VII, 5, 3: „Neamurile Pannonilor sînt Breucii (Βρεῦκοι) şi Andizetii (Ἀνδιζήτιοι) şi Ditionii (Διτίωνες) şi Pirustii (Πειρουσταί) şi Mazaeii (Μαζαῖοι) şi Daesitiatii (Δαισιτιᾶται), al căror şef este Baton (Βάτων), şi altele mai puţin însemnate şi mai mici. Aceste neamuri se întind până la Dalmatia şi cam până la ţara Ardiaeilor (Ἀρδιαῖοι), spre miazăzi. Toată regiunea muntoasă, cîtă se întinde dela fundul sinului adriatic până la sinul rizonic (ῥιζονικὸς κόλπος, actualul golf dela Risano) şi pân la ţara Ardiaeilor, [constitue acea parte maritimă a Illyriei], care este aşezată între mare şi între ţara

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pannonilor. De aicĭ trebue să facem începutul descrierii noastre, după ce vom aminti maĭ întîiu cîteva din cele spuse maĭ sus. Am spus anume în descrierea Italiei că ceĭ dintîiu depe partea maritimă a Illyrieĭ, şi care sînt în imediată vecinătate cu Italia şi cu Carniĭ, sînt Istriĭ, pentru aceia au şi împins principiĭ noştri de astăzĭ graniţa Italieĭ până la oraşul istrian Pola (Πόλα). Această graniţă este depărtată cam de vreo opt sute de stadiĭ dela partea internă a sinului adriatic. Cam tot atîtea stadiĭ sînt dela promontoriul de dinaintea oraşului Polae (Πόλαι) până la Ancona, avînd cineva la dreapta ţara Venetilor (Ἐνετική). Toată plutirea dealungul coastelor Istrieĭ este de o mie treĭ sute de stadiĭ."

VII, 5, 4: „Indată după aceia vine navigaţiea dealungul coastelor Iapodieĭ, care e de o mie de stadiĭ. Căci Iapodiĭ sînt aşezaţi pe muntele Albios (Ἄλβιος, Kapella), care e cel maĭ din urmă dintre munţiĭ Alpĭ şi e foarte înalt. Iapodiĭ se întind de o parte până la Pannonĭ şi la Istru, ĭar de alta până la marea adriatică, sînt oameni războinici, dar au fost domoliţĭ de Augustus cu totul. Oraşele lor sînt Metulon (Μέτουλον, Möttling?), Arupini (Ἀρουπῖνοι, Vitalj lîngă Otočaţ, sudest de Zengg, C. I. L. III pag. 384 şi 1641), Monetion (Μονήτιον), Vendon (Οὐένδων, Ţrkvinie la est de Zengg, C. I. L. III pag. 384 şi 1641). Pămîntul e steril, oamenii se hrănesc maĭ mult cu alac şi cu meĭŭ. Chipul de a se înarma este cel celt. Se tatuează ca şi Illyriĭ şi Thracii. După Iapodĭ vine navigaţiea dealungul coastelor Liburniei, care e maĭ mare decît cea precedentă cu cinci sute de stadiĭ. Pe coasta Liburniei se varsă un rîu, pe care se transpoartă mărfurile până la Dalmaţĭ, şi este un oraş liburnic, Scardon (Σκάρδων, Scardona)."

VII, 5, 5: „Dealungul coastelor despre care am vorbit sînt insulele Apsyrtides (Ἀψυρτίδες, Cherso şi Ossero), unde se zice că ar fi ucis Medeia pe frate-so Apsyrtos, care o urmărĭa, apoĭ Cyrictice (Κυρικτική, Veglia) la coasta Iapodilor, apoĭ Libyrnides cam vreo patruzeci la număr (Λιβυρνίδες), apoĭ alte insule, dintre care maĭ cunoscute sînt Issa (Ἴσσα, Lissa), Tragurion (Τραγούριον, insula Bua lîngă Traŭ), colonie a Isseilor (Ἰσσεῖς), Pharos (Φάρος, Lesina), care altă dată se numĭa Paros (Πάρος), colonie a Parienilor, de unde era de loc Demetrios Pharios. Vine apoĭ coasta Dalmaţilor şi portul

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

lor Salon (Σάλων, Salona). Neamul acesta este dintre acele care au purtat îndelungate războaie cu Romanii. Aveau aşezări importante până la cincizeci, dintre care şi cîteva oraşe, anume Salon (Σάλων, Salona) şi Priamon (Πριάμων = Πρωνία A. 12, Teplin lîngă Drniş, la est de Scardona, la muntele Promina, C. I. L. III pag. 1620), Ninia (Νινία, Knin lîngă rîul Kerka?), Sinotion (Σινώτιον, Sinj nordest de Spalato?) noi şi vechi, pe care pe toate le-a ars Augustus. Mai este Andetrion (Ἀνδήτριον, Muć la nord de Spalato, C. I. L. III pag. 361), loc întărit, şi Dalmion (Δάλμιον = Delminion Pt. II, 17, 11, Jupaniaţ sudvestul Bosniei. C. I. L. III pag. 2328 [160], Jelić 201), odată un mare oraş, dela care şi-a tras poporul numele, pe care însă l-a redus la mici proporţii Nasica (consul a. Chr. 155), iar teritoriul i l-a făcut păşune pentru oi, din cauza lăcomiei oamenilor. Au aceasta particular Dalmaţii, că la fiecare opt ani fac o nouă distribuţie a pămînturilor. In ce priveşte faptul că nu se servesc de monedă, aceasta este ceva particular al lor faţă de celelalte neamuri depe coasta Illyriei, dar se găseşte la o mulţime de barbari alţii. Adrion (Ἄδριον, mai degrabă Ardion, vezi S. VII, 5, 1 = Munţii Dinara. Nu Monte Negro, cum afirmă C. Müller sînt nişte munţi care taie Dalmatia pela mijloc, într-o parte despre mare şi una despre uscat. Vine apoi fluviul Naron (Νάρων, Narenta), lîngă care sînt Daorizii (Δαόριζοι) şi Ardiaeii (Ἀρδιαῖοι) şi Pleraeii (Πλήραιοι). Lîngă Pleraei se găseşte insula Corcyra Neagră (Μέλαινα Κόρκυρα, Curzola, Karkar), cu un oraş fundat de Cnidieni. Lîngă Ardiaei este insula Pharos (Lesina), altă dată Paros numită, căci a fost colonizată de Parieni."

VII, 5, 6: „Pe Ardiaei cei mai tîrzii îi au numit Vardaei (Οὐάρδαιοι), şi Romanii i-au împins dela mare spre partea dinuntru a ţării, pentrucă infestau marea cu pirateriea, şi i-au silit să lucreze pămîntul. Ţara însă e aspră şi sterilă şi nu-i bună pentru agricultură, astfel că poporul acesta a decazut complect şi aproape a dispărut. Acelaş lucru s a întîmplat şi cu alte neamuri din părţile acestea, căci popoare care altă dată aveau cea mai mare putere au fost slăbite cu totul ori chiar au încetat de a mai exista, dintre Galli anume Boii şi Scordisci, dintre Illyri Autariatii (Αὐταριᾶται) şi Ardiaeii şi Dardanii, dintre Traci Triballii, mai întîiu din cauza luptelor dintre dînşii, apoi din cauză că au

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

VII, 5, 7: „După coasta Ardiaeilor şi a Pleraeilor este sinul Rhizaeilor şi oraşul Rhizon (Ῥίζων, Risano) şi alte oraşele şi rîul Drilon (Δρίλων, Drin), care este navigabil spre răsărit până în Dardania, care se mărgineşte cu neamurile macedonene şi cu cele paeonice spre mĭazăzi, după cum şi Autariatiĭ şi Dasaretiĭ (Δασαρήτιοι) prin unele locurĭ se învecinesc între dînşiĭ, ĭar prin altele se învecinesc cu † Dardaniĭ. La Dardanĭ aparţin şi Galabrii (Γαλάβριοι), care au un oraş vechiu, şi Thunatii (Θουνάται), care spre răsărit se mărginesc cu neamul thrac Maedi (Μαῖδοι). Dardaniĭ duc viaţă sălbatică tare, aşa că sapă bordee sub băligare şi acolo îşĭ fac locuinţa. Cu toate acestea au cultivat muzica şi au totdeauna lăutarĭ şi cîntă din flaute şi din instrumente cu coarde. Dardanii însă aparţin la locuitoriĭ dinuntrul continentului şi pentru aceia avem să pomenim de dînşiĭ şi maĭ tîrziu "

VII, 5, 8: „După sinul rizonic este oraşul Lissos (Λίσσος, Alessio, Lieş) şi Acrolissos (Ἀκρόλισσος) şi Epidamnos (Ἐπίδαμνος), colonie a Corcyreilor, care acum se numeşte Dyrrhachion, la fel cu chersonesul pe care este aşezat (Durazzo, Durresi), apoi vin rîurile Apsos (Ἄψος, Semeni-Devol-Uzumi) şi Aoos (Ἄωος, Voĭusa, Vovusa), la care se află oraşul Apollonia [Pollina la nord de Avlona lîngă Fieri C. I. L. III pag. 117], cu foarte bune legĭ, colonie a Corinthienilor şi Corcyreilor, depărtată dela rîu de zece stadiĭ, ĭar de la mare de şeizecĭ. Rîul Aoos Hecataeos îl numeşte Aias, şi spune că din acelaş loc, orĭ maĭ bine din aceiaş înfundătura, pelîngă Lacmos (Λάκμος, Zygos), Inachos (Ἴναχος) curge spre mĭazăzi la Argos, ĭar Aias spre apus şi spre marea adriatică. In ţara Apolloniatilor este o stîncă, numită Nymphaeon, din care ĭese foc. Sub dînsa sînt izvoare de apă caldă şi de şmoală. Probabil pămîntul e plin acolo de şmoală şi arde. Pe o înălţime din apropiere este şi o carieră de unde se scoate şmoală, şi şmoala cîtă se scoate se face la loc cu vremea, pentrucă pămîntul care se aruncă în gropile săpate se preface în şmoală, după cum spune Poseidonios. Acelaş autor spune că pămîntul bituminos, cu care se îngroapă viile şi care se exploatează la Seleucia din Pieria, este bun contra păduchilor viţeĭ de vie. Dacă se amestecă cu untdelemn pămîntul acela şi se acopere viţa cu dînsul, ucide păduchii maĭ înainte de a se urca la vlăstarele rădăcinii. Maĭ spune

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Poseidonios că un astfel de pămînt s-a găsit şi la Rhodos, pecînd era el acolo prytan, dar că-ĭ trebue maĭ mult untdelemn. După Apollonia vin Bylliace (Βυλλιακή, Gradişta lîngă Avlona C. I. L. III pag. 116) şi Oricon (Ὠρικόν, în fundul golfuluĭ de Avlona, Heuzey, Mission de Macédoine, 403) şi portul acestuia Panormos (Πάνορμος) şi munţiĭ Cerauniĭ (Κεραύνια), care formează începutul guriĭ sinuluĭ ionic şi a celuĭ adriatic."

VII, 5, 9: „Gura este comună pentru amîndouă, decsebirea este numaĭ că numele de sin ionic aparţine la prima parte a mariĭ aceşteia, ĭar acel de sin adriatic aparţine la partea maĭ dinăuntru pănă la înfundătură, ĭar astăzĭ toată marea aceasta se numeşte adriatică. Theopompos spune că primul din aceste două nume provine dela un om care ar fi stăpînit peste aceste locurĭ, de neam din Issa, ĭar acel de Adria provine dela rîul cu acelaş nume [actualul Tartaro între Po şi Adige]. Dela Liburnĭ pănă la munţiĭ Ceraunĭĭ sînt ceva maĭ mult de două miĭ de stadiĭ. Theopompos spune că toată plutirea dela înfundătură începînd ar fi de şese zile, şi că pe jos toată lungimea coasteĭ illyrice s-ar face în treĭzecĭ de zile. Eu cred că exagerează. Căcĭ maĭ spune el şi alte lucruriĭ de necrezut, ca de pildă că mările comunică printr-o spărtură între dînsele, pentrucă se găsesc oale din Chios şi din Thasos în rîul Naron, orĭ că este un munte depe care se pot videa amîndouă mările, orĭ că din insulele liburnice † fiecare are pănă la cinci sute de stadiĭ de circuit şi că Istrul se varsă prin una din gurĭ în marea adriatică. De aceste ştiriĭ falşe de origine populară are şi Eratosthenes vreo cîteva, după cum arată Polybios, cînd vorbeşte despre Eratosthenes şi despre alţiĭ scriitoriĭ."

VII, 5, 10: „De altfel pe tot parcursul coasteĭ illyrice se găsesc porturĭ multe şi bune, atît pe ţermul continental cît şi în insulele din apropiere, contrariu de ce se întîmplă pe coasta Italieĭ din faţă, unde este lipsă de porturĭ. Sorite însă şi fructifere sînt amîndouă coastele acestea. Bogate în masliniĭ şi în viĭ. Afară numaĭ că pe ici pe colea terenul este aspru tare. Şi cu toate acestea, aşa fertilă cum este, coasta Illyrieĭ a fost neglijată înainte vreme, poate şi din cauză că nu i se cunoşteau calităţile, dar maĭ ales din cauza sălbătăcieĭ locuitorilor şi a deprinderilor lor hoţeştĭ. Partea ţăriĭ de dincolo de coastă este toată muntoasă şi friguroasă,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şi ninge mult întrînsa, mai ales cea despre mĭazănoapte, astfel că viile sînt rari şi prin locurile maĭ înalte şi prin cele maĭ joase. Acestea sînt podişurile Pannonilor, care spre mĭazăzi ajung până la Dalmaţiĭ şi la Ardiaeĭ, spre nord se sfîrşesc la Istru, ĭar spre răsărit ating ţara Scordiscilor † celor dela munţiĭ Macedoniei şi Thraciei."

VII, 5, 11: „Autariatii au fost cel mai mare şi mai puternic popor illyr, care într-o vreme a fost fără întrerupere în războiu cu Ardiaeii din cauza sării. Sarea aceasta se coagula din apa care curgea în timpul veriĭ supt o crăpătură de stîncă dela confiniile celor două popoare. Luau anume apa şi o lăsau cinci zile până ce se depunea sarea. Invoiala era ca ambele popoare să se servească de izvorul de sare alternativ, dar nu se ţineau de învoială şi se băteau între ele. Autariatii au supus odată pe Triballi, a căror ţară se întindea dela Agrianĭ până la Istru cale de cincisprezece zile, şi au domnit şi peste ceilalţĭ Thraci şi peste Illyri, dar şi puterea lor a fost sfărîmată mai întîiu de Scordisci şi apoi de Romani, ĭar Scordiscii, după ce fusese mari si tarĭ multă vreme, au fost şi eĭ răpuşi de Romanĭ."

VII, 5, 12: „Scordiscii locuĭau la Istru şi erau despărţiţĭ în două, în Scordiscii marĭ aşa numiţi şi Scordiscii mici. Ceĭ dintîĭu erau aşezaţi între două rîuri care se varsă în Dunăre, între Noaros care curge pelîngă Segestica şi între Margos (uniĭa îĭ zic Bargos) [Μάργος, Βάργος, Morava]. Cei de al doilea erau aşezaţi dincolo de Margos şi se învecinau cu Triballiĭ şi cu Mysiĭ. Mai aveau Scordiscii şi cîteva insule, şi atît de mult crescuse în putere, încît înaintase până la munţii Illyrieĭ, Paeonieĭ şi Thracieĭ. Stăpîniau apoĭ cele mai multe insule din Istru şi aveau şi oraşe, Heorta (Ἑόρτα, Heortberg) şi Capedunon (Καπέδουνον, Kappberg). După ţara Scordiscilor este la Istru acea a Triballilor şi a Mysilor, de care am pomenit maĭ sus, şi mlăştinile aşa numiteĭ Scythia mică, care este dincoace de Istru. Şi despre Scythii din Scythia mică am maĭ pomenit [VII, 4, 5]. Aceştiia şi Crobyziĭ (Κρόβυζοι) şi aşa numiţiĭ Troglodytĭ (Τρωγλοδῦται) locuesc dincolo de teritoriile depe lîngă Callatis (Κάλλατις, Mangalia), Tomeus (Τομεύς, Constanţa) şi Istru. Vin apoi neamurile care locuesc la Haemus şi sub poalele luĭ până la Pont, anume Coralliĭ (Κόραλλοι) şi Bessiĭ (Βέσσοι) şi o parte din Maedĭ (Μαῖδοι) şi din Dantheletĭ (Δανθηλητῶν), neamurĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

foarte prădalnice. Bessilor în special, care ocupă cea mai mare parte a munteluĭ Haemus, până şi hoţiĭ le zic că-s hoţĭ. Bessiĭ trăesc în colibe, duc viaţă aspră tare şi se mărginesc cu muntele Rhodope, cu Paeoniĭ, iar dintre Illyri cu Autariatiĭ şi cu Dardaniĭ. Intre Autariaţi şi Dardani şi între Ardiaei sînt Dasaretiĭ (Δασαρήτιοι) şi † Brygianii (Ὑβριανες) şi alte neamurĭ puţin însemnate, pe care le-au distrus Scordiscii, aşa că lĭ-au pustiit ţara, de s-a prefăcut într-un codru de nestrăbătut de maĭ multe zile de drum mărime."

VII, 6, 1: „A rămas coasta Pontului dintre Istru şi munţiĭ de de o parte şi de alta a Paeoniei, coastă care se întinde dela gura sacră a Istruluĭ până la regiunea muntoasă a Haemuluĭ şi până la gura măriĭ dela Byzantion. Dupăcum, cînd am descris coasta Illyrieĭ, am mers până la munţiĭ Ceraunii, care cad în afară de partea muntoasă a Illyriei, dar formează un termin potrivit, şi am delimitat şi neamurile dinuntrul continentuluĭ dinspre partea aceasta, socotind că descrierea lor va prezenta un interes maĭ mare şi faţă cu cele spuse acum şi faţă cu cele ce se vor spune maĭ la vale; tot aşa şi aicĭ coasta măriĭ, macarcă trece peste linĭea muntoasă, se va sfîrşi la gura mării, care formează un termin potrivit şi faţă cu cele ce acum se spun şi faţă cu cele ce se vor spune mai încolo. Acum, dacă aĭ la dreapta coasta continentului, la cincĭ sute de stadiĭ dela gura sacră a Istruluĭ se află orăşelul Istros (Ἴστρος, Caranasuf), colonie a Milesienilor; apoĭ Tomis (Τόμις, Constanţa), alt orăşel la două sute cincizecĭ de stadiĭ; apoĭ oraşul Callatis (Κάλλατις, Mangalia), la douăsute optzecĭ de stadiĭ, colonie a Heracleoţilor; apoi Apollonia (Ἀπολλωνία, Sozopolis, Sisebolu) la o mie treĭ sute de stadiĭ, colonie a Milesienilor, zidită mai mult pe o insulă mică, avînd un templu al luĭ Apollo, de unde M. Lucullus a luat statua colosală a zeului, opera lui Calamis, şi a pus o în Capitoliu. In spaţiul dela mijloc dintre Callatis şi Apollonia este Bizone (Βιζώνη), din care o mare parte s-a scufundat prin cutremure de pămînt, şi Cruni (Κρουνοί) şi Odessos (Ὀδησσός, Varna), colonie a Milesienilor, şi Naulochos (Ναύλοχος), orăşel al Mesembrianilor. Apoĭ vine muntele Haemos, care ajunge până la marea de dincoace [marea neagră], apoĭ Mesembria (Μεσημβρία, Misivri), colonie a Megareilor, care se numĭa întĭĭu Menebria (Μενεβρία), adecă oraşul luĭ Mena, pentrucă pe cel care a zidit-o îl chema

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Mena, ĭar bria (βρία) înseamnă în limba Thracilor oraş, aşa după cum şi oraşul luĭ Selys (Σῆλυς) s-a numit Selybria (Σηλυβρία, Silivri), ĭar Aenos (Αἶνος) s-a numit altă dată Poltyobria (Πολτυοβρία). Apoĭ vine Anchiale (Ἀγχιάλη, Ahiolu), orăşel al Apolloniaţilor, şi însăş Apollonia. Tot pe această coastă este şi promontorĭul Tirizis (Τίριζις, Kali Akra?), loc tare, unde-şĭ avea Lysimachos tezaurul. Dela Apollonia până la insulele Cyanee (Κυάνεαι) sînt ĭarăş vreo mie cincĭ sute de stadiĭ, ĭar la mijloc este Thynias Θυνιάς), teritorĭu al Apolloniaţilor, şi Phinopolis (Φινόπολις) şi Andriace (Ἀνδριάκη), situate lîngă Salmydessus (Σαλμυδησσός). Acesta e un ţerm pustiu şi petros, fără porturĭ, care se lăţeşte mult spre mĭază-noapte, lung cam de şepte sute de stadiĭ până la Cyanee, şi ceĭ care sînt aruncaţi la dînsul sînt prădaţĭ de Asti (Ἄσται), un neam thrac care locueşte în regiunea ce dominează acest ţerm. Iar Cyanee sînt două insule micĭ dela gura Pontuluĭ, dintre care una este lîngă ţermul Europeĭ, ĭar ceĭalaltă lîngă ţermul Asieĭ, despărţite printr-un pasaj cam de douăzecĭ de stadiĭ. Tot cu atîtea stadiĭ sînt depărtate, una de templul Byzantinilor şi ceĭalaltă de templul Chalcedonilor. Acolo-ĭ partea cea maĭ strîmtă a gurĭĭ Pontuluĭ Euxin, căcĭ dacă mergĭ zece stadiĭ maĭ departe, este un promontorĭu care face ca strîmtoarea să fie numaĭ de cincĭ stadiĭ, de acolo înainte strîmtoarea se lărgeşte tot maĭ tare şi începe să formeze Propontida."

VII, 6, 2: „Dela promontorĭul care face strîmtoarea de cincĭ stadiĭ până la portul numit *supt smochin* sînt treĭzecĭ şi cincĭ de stadiĭ, ĭar de aicĭ până la cornul Byzantinilor cincĭ. Cornul acesta este un golf, care merge pelîngă zidul Byzanţuluĭ spre apus cam vreo şeĭzecĭ de stadiĭ şi samănă cu cornul unuĭ cerb, căcĭ se desface într o mulţime de golfurĭ altele, ca în nişte ramurĭ, în care întră pelamida şi se prinde cu mare lesnicĭune, şi pentrucă-ĭ multă, şi pentrucă o împinge puterea curentuluĭ, ĭar golfurile sînt strîmte, aşa că se poate prinde şi cu mîna... Şi aşa am ajuns până la Byzantion, pentrucă acest oraş celebru, şi care e cel maĭ apropiat de gura Pontuluĭ, ni procura un termin maĭ cunoscut pentru descrierea coasteĭ mărĭĭ pe care am început-o dela Istru. Maĭ sus de Byzantion locueşte neamul Astilor, la care se găseşte oraşul Calybe (Καλύβη), unde Philippos al luĭ Amyntas a aşezat pe ceĭ maĭ răĭ oamenĭ."

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

VII, 7, 1: „Acestea sînt, decĭ, neamurile dela Istru şi dela munţiĭ Illyrieĭ şi Thracieĭ, demne de menţiune, ale căror graniţe se pot hotărî, şi care ocupă toată coasta Adriaticeĭ, începînd dela înfundătura aceşteĭa, şi coasta de a stînga, cum se zice, a Pontuluĭ, dela fluvĭul Istru până la Byzantion. Aŭ maĭ rămas părţile dela sud ale regiunĭĭ muntoase pomenite şi ţările care cad imediat sub dînsele, adecă Hellas şi regiunea barbară dela Hellas în sus până la munţĭ. Hecataeos Milesianul spune despre Peloponnesos că înainte de Grecĭ l-au locuit barbarĭĭ. Dar poate chĭar toată Grecia a fost locuită de barbarĭ în vremurile de demult, dacă te gîndeştĭ la cele ce se povestesc. Căcĭ Pelops şĭ-a adus din Phrygia poporul în ţara numită dela dînsul Peloponnesos, Danaos şĭ-a adus poporul din Aegyptos, ĭar Dryopiĭ şi Cauconiĭ şi Pelasgiĭ şi Lelegiĭ (Δρύοπες, Καύκωνες, Πελασγοί, Λέλεγες) şi alţiĭ de acest fel posedau teritoriĭ şi de o parte şi de alta a istmuluĭ. In special Attica au avut-o Thraciĭ cu Eumolpos, la Daulis în Phocis a stăpînit Tereus, la Cadmeia au stăpînit Phoenicieniĭ cu Cadmos, ĭar Boeotia au locuit-o Aoniĭ şi Temmiciĭ şi Hyantiĭ (Ἄονες, Τέμμικες, Ὕαντες), cum zice Pindar: «era o vreme cînd oamenilor din Boeotia lĭ ziceau porcĭ.» Şi dintre aceste nume unele se cunosc bine că-s barbare, precum Cecrops şi Codros şi Aeclos şi Cothos şi Drymas şi Crinacos. Thracĭĭ pe de altă parte şi Illyriĭ şi Epiroţiĭ şi până astăzĭ sînt în coastele Greciеĭ. Şi acest lucru avea loc altă dată maĭ mult încă decît astăzĭ, deoarece chĭar din numita fără contestare astăzĭ Hellas multă parte o ocupă barbarĭĭ, anume Thraciĭ ocupă Macedonia şi cîteva părţĭ din Thessalia, ĭar părţile de sus ale Acarnanieĭ şi ale Aetolieĭ le ocupă Thesprotiĭ şi Cassopaeiĭ şi Amphilochiĭ şi Molottiĭ şi Athamaniĭ (Θεσπρωτοί, Κασσωπαῖοι, Ἀμφίλοχοι, Μολοττοί, Ἀθαμᾶνες), neamurĭ epirote.“

VII, 7, 2: „Despre Pelasgĭ am vorbit aĭurea. Despre Lelegĭ uniĭa spun că ar fi aceĭaş cu Cariĭ (Κᾶρες), alţiĭ spun că ar fi trăit numaĭ împreună cu Cariĭ şi ar fi fost numaĭ tovarăşĭ de războĭŭ aĭ acestora. Pentru aceĭa în teritorĭul Milesienilor unele localităţĭ se numesc aşezărĭ ale Lelegilor, şi în multe locurĭ din Caria se arată morminte de ale Lelegilor şi întărĭturĭ pustiĭ numite Lelegia. Şi Ionia care se chĭamă astăzĭ, toată, era locuită odată de Carĭ şi de Lelegĭ. Ioniĭ ĭ-aŭ alungat şi aŭ ocupat eĭ ţara. Şi în timpu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rile încă de mai înainte aceĭ care au luat Troia au alungat pe Lelegiĭ din locurile depe lîngă Ida, dela Pedasos şi dela rîul Satniois. Cum că erau barbarĭ Lelegiĭ, se probează prin însuş faptul că trăĭau în tovărăşie cu Cariĭ. Iar cum că rătăcĭau din loc în loc, orĭ cu Cariĭ înpreună orĭ şi fără dînşiĭ, şi aceasta încă din vechĭ timpurĭ, arată Statele (πολιτειαι) luĭ Aristotel, căcĭ în Acarnania, spune Aristotel, o parte din ţară o au Curetiĭ (Κουρῆται), ĭar o alta, cea despre apus, au avut-o întîĭu Lelegii şi apoĭ Teleboiĭ (Τηλεβόαι); în Aetolia pe actualiĭ Locri îi numeşte Legĭ şi spune că Lelegiĭ aŭ stăpînit odată şi Boeotia. Acelaş lucru-l spune despre ţara Opuntiilor şi Megareilor, ĭar în Leucas zice că a fost un autochthon Lelex, care a avut un nepot de fiică Teleboas, şi că Teleboas a avut doŭăzecĭ şi doĭ de băeţi, numiţi şi eĭ Teleboĭ, dintre care cîţiva aŭ locuit în Leucas. Maĭ cu seamă însă ar trebui să creadă cineva luĭ Hesiodos, care spune despre dînşiĭ astfel: «Sigur Locros a domnit peste neamurile Lelegilor, pe care odinioară Jupiter, fiul luĭ Cronos, cel care ştie sfaturi nemuritoare, ĭ-a cules din pămînt în mare număr şi ĭ-a dat luĭ Deucalion.» Căci prin originea [dela λέγω culeg] cuvîntuluĭ se face aluzie, mi se pare, la aceia că Lelegii aŭ fost dela capul locului adunaţi şi amestecaţi din maĭ multe neamurĭ, din care pricină vor fi şi dispărut. Acelaş lucru l-ar putea spune cineva şi despre Cauconĭ, care astăzi nu maĭ există, macarcă altă dată se găsĭaŭ aşezaţi într-o mulţime de locurĭ."

VII, 7, 3: „Maĭ înainte vreme, macarcă neamurile eraŭ micĭ şi multe şi fără celebritate, cu toate acestea, din cauză că eraŭ bogate în oamenĭ şi se guvernau fiecare de cîteun rege, nu era greŭ să li fixeze cineva graniţile. Astăzĭ însă, cînd cea maĭ mare parte din ţară a ajuns pustie, şi cînd aşezările, dar maĭ ales oraşele, aŭ fost distruse, chĭar dacă ar putea cineva să fixeze graniţĭ, n-ar aduce vreun folos cu aceasta, din cauză că neamurile înseş nu mai aŭ nicĭo importanţă, ba chĭar nicĭ fiinţă. Distrugerea, care a început de mult, nici până astăzĭ n-a încetat în multe locurĭ, unde oameniĭ îşĭ părăsesc vetrele, ĭar prin casele lor campează Romaniĭ, pe care şi ĭ-aŭ făcut stăpînĭ. Iar Polybios spune că Paulus, după ce a doborît pe Macedonenĭ şi pe Perseus, a distrus şeptezecĭ de oraşe ale Epiroţilor, dintre care cele mai multe eraŭ ale Molottilor, şi a făcut robĭ o sută cincĭ-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

zecĭ de miĭ de oameni [Vezĭ A. 9]. Cu toate acestea vom încerca, întrucît se potrivește cu această scriere și pe cît ni este cu putință, să înșirăm diferitele popoare unul cîte unul, începînd dela coasta sinuluĭ ionic, și anume de acolo unde se sfîrșește navigația din sinul adriatic.“

VII, 7, 4: „Prima parte depe această coastă este acea depe lîngă Epidamnos și Apollonia. Iar dela Apollonia spre răsărit la Macedonia este calea Egnatia (Ἐγνατία), măsurată după numărul miilor de pași și însemnată cu pietre miliare până la Cypsela (Κύψελα, Ipsala) și la rîul Hebru (Ἕβρος, Mariţa); este lungă această cale de cinci sute treĭzeci și cinci de miĭ de pași. Dacă socotești, cum fac ceĭ mai mulți, miea de pași ca opt stadiĭ, apoĭ ar fi patru miĭ doŭă sute optzeci de stadiĭ; dacă socotești însă, ca Polybios, la miea de pași opt stadiĭ și doĭ plethri, adecă și o treime din stadĭu, apoĭ maĭ trebuesc adăogiți o sută șeptezeci și opt de stadiĭ, a treia parte din numărul miilor de pași. Și aceĭ care pleacă din Apollonia, și aceĭ care pleacă din Epidamnos, ajung după o egală distanță la acelaș punct din această cale. Calea întreagă se chĭamă Egnatia, prima ei parte însă se numește drumul la Candavia (Κανδαυία, Babagora, Heuzey, Mission de Macédoine, 346), un munte din Illyria, și duce prin orașele Lychnidos (Λυχνιδός, Ochrida) și Pylon (Πυλών), care oraș din urmă este pe această cale locul care desparte Illyria de Macedonia. De acolo merge calea pelîngă muntele Barnus (Βαρνοῦς) prin Heracleia (Ἡράκλεια, Bitolia), prin teritorĭul Lyncestilor (Λυγκῆσται), Eordilor (Ἐόρδοι), la Edessa (Ἔδεσσα, Vodena) și Pella (Πέλλα, lîngă Ianiţa-Ienige), până la Thessaloniceia (Θεσσαλονίκεια). Până aicĭ sînt, zice Polybios, doŭă sute șeĭzeci și șepte de miĭ de pași. Aceĭ care fac acest drum plecînd din locurile dela Epidamnos și dela Apollonia aŭ la dreapta popoarele epirotice, udate de marea sicelică [marea ionică] până la sinul ambracic [golful dela Arta], ĭar la stînga munțiĭ Illyrilor, despre care am vorbit, și popoarele care locuesc lîngă aceștĭ munțĭ până la Macedonia și Paeonia. Pămîntul care se întinde dela golful ambracic spre răsărit, în fața Peloponesuluĭ, este al Helladeĭ și dă la marea egee (αἰγαῖον πέλαγος), lăsînd întreg Peloponesul la dreapta. Dela capătul munților Macedonieĭ și Paonieĭ până la fluvĭul Strymon (Στρυμών, Struma) locuesc Macedoneniĭ (Μακεδόνες) și Paeoniĭ și unele din neamurile muntene

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

thrace, ĭar regiunea de dincolo de Strymon până la gura Pontuluĭ şi până la Haemos este toată a Thracilor, afară de coasta măriĭ. Coasta este locuită de Grecĭ, care sînt aşezaţĭ, uniĭa la Propontis, alţiĭ la Hellespontos şi la golful negru (Μέλας Κόλπος, golful de Saros), ĭar alţiĭ la marea egee. Marea egee spală doŭă coaste ale Helladeĭ, una care priveşte spre răsărit şi se întinde dela Sunion (Σούνιον, capul Colonnaes) spre mĭazănoapte până la golful thermeŭ (θερμαῖος, golful dela Salonic) şi Thessaloniceia, cel maĭ înfloritor oraş al Macedonieĭ în momentul de faţă, ĭar alta, cea macedonică, care priveşte spre sud, începînd dela Thessaloniceia până la Strymon. Uniia socotesc la Macedonia şi regiunea dela Strymon până la Nestos (Νέστος, Mesta), pentrucă Philippos şĭ-a dat multă osteneală cu dînsa, ca să şĭ-o facă ţară a sa, şi şĭ-a creat venitурĭ foarte marĭ din mine şi din alte avantaje ale locurilor. Dela Sunion până la Peloponnesos este marea myrtoă (μυρτῷον), şi cea cretică (κρητικόν, marea Candieĭ), şi cea lybică (λυβικον, marea albă), cu golfurile lor, până la marea sicelică (σικελικον, marea ionică). Aceasta umple golfurile ambracic, corintic şi crisaeŭ (χρισαῖον, golful de Salona, o subdivizie a golfului corintic).“

VII, 7, 5: „Theopompos spune că neamurile Epiroţilor sînt în numar de cincĭsprezece. Dintre acestea cele maĭ renumite sînt acel al Chaonilor (Χάονες) şi al Molottilor (Μολοττοί) din cauză că aŭ avut sub stăpînirea lor tot Epirul întiĭŭ Chaoniĭ şi apoĭ Molottiĭ. Aceştĭ din urmă aŭ ajuns la mare putere şi din cauza viţeĭ din care se trăgeaŭ regiĭ lor (căcĭ eraŭ Aeacizi), precum şi din cauză că pe teritoriul lor se află oracolul dela Dodona (Δωδώνη), vechĭŭ şi celebru. Chaoniĭ şi Thesprotiĭ (Θεσπρωτοί) şi după dînşiĭ îndată Cassopaeĭ (Κασσωπαῖοι), care şi aceştiĭa sînt Thesprotĭ, locuesc ţermul mării dela munţiĭ ceraunii până la golful ambracic, avînd ţară bogată. Plutirea, dacă pleacă cineva dela Chaonĭ spre soare răsare şi spre golful ambracic şi cel corinthic, avînd la dreapta marea ausonică (αὐσόνιον πέλαγος, marea ionică), ĭar la stînga Epirul, este de o mie treĭ sute de stadiĭ, dela munţiĭ ceraunicĭ până la gura golfuluĭ ambracic. Pe această distanţă de loc este Panormos (Πάνορμος), port mare, în mijlocul munţilor ceraunicĭ, şi după aceştiia Onchesmos (Ὄγχησμος), alt port, în faţa căruĭa se găseşte extremitatea de vest a Corcyreĭ şi portul Cassiope (Κασσιόπη, Cassopo în insula

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Corfu), dela care până la Brentesion (Βρεντέσιον, Brindisi) sînt o mie şepte sute de stadiĭ. Tot atîtea stadiĭ sînt până la Tarent dela alt promontoriu maĭ la sud de Cassiope numit Phalacron (Φαλακρόν, probabil Cap Drasti în Corfu). După Onchesmos vin Poseidion (Ποσείδιον), şi Buthroton (Βουθρωτόν, Vuţindro) la gura portuluĭ numit Pelodes (Πηλώδης, gloduros), oraş cu coloniştĭ romanĭ şi aşezat într-un loc care are forma uneĭ peninsule, şi Sybota (Σύβοτα, Sivota). Sybota sînt nişte insule micĭ, puţin depărtate de Epir, situate în faţa promontoriuluĭ răsăritean al Corcyreĭ Leucimma (Λευκίμμα). Pe acest parcurs maĭ sînt şi alte insule micĭ, dar nu merită să fie menţionate. Vin apoĭ capul Cheimerion (Χειμέριον) şi portul Glycys (Γλυκύς), în care se varsă rîul Acheron (Ἀχέρων, probabil Mavropotamos, care se varsă maĭ jos de Parga şi lîngă care, la puţină distanţă de ţerm, se găseşte actualul sat Glyky), care izvoreşte din lacul Acherusia (Ἀχερουσία) şi primeşte în el maĭ multe alte rîurĭ, astfel că îndulceşte apa golfuluĭ. In apropiere curge rîul Thyamis (Θύαμις, Calamas?). Maĭ sus de acest golf este oraşul Thesprotilor Cichyros, care maĭ întîiŭ se numĭa Ephyra (Κίχυρος, Ἔφυρα), iar maĭ sus de golful dela Buthroton este oraşul Phoenice (Φοινίκη, Finiki). Aproape de Cichyros este orăşelul Cassopaeilor Buchetion (Βουχέτιον), aşezat puţin deasupra măriĭ, şi Elatria (Ἐλάτρια), Pandosia (Πανδοσία) şi Batiae (Βατίαι), aşezate înuntrul continentuluĭ. Ţara Cassopaeilor se întinde până la acest golf [dela Glycys]. După portul Glycys sînt îndată doŭă alte porturĭ, unul maĭ în apropiere şi maĭ mic, Comaros (Κόμαρος, Comaro), care formează un istmu de şeĭzecĭ de stadiĭ lîngă golful ambracic şi lîngă Nicopolis, oraşul zidit de aesar Augustus, iar altul ceva maĭ departe, maĭ mare şi maĭ bun, aproape de gura golfuluĭ, departe cam douăsprezece stadiĭ de Nicopolis (Νικόπολις, lîngă Preveza).“

VII, 7, 6: „Indată apoĭ vine gura golfuluĭ ambracic. Gura golfuluĭ acestuia este puţin maĭ mare de patru stadiĭ, iar circuitul luĭ este aproximativ de treĭ sute de stadiĭ şi este plin de porturĭ bune. Cum întri în el, în regiunea din dreapta locuesc Greciĭ Acarnanĭ (Ἀκαρνανες), şi aicĭ este, aproape de gura golfuluĭ, templul luĭ Apollo Actios (Ἄκτιος Ἀπόλλων), anume o colină, pe care se află templul, şi la poalele colineĭ o cîmpie, pe care se găsesc o pădurice consacrată zeuluĭ şi santiere navale, unde Caesar a dedicat o flo-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tilă de zece vase, luate pradă de războiŭ, cuprinzînd cîteun vas, dela unul cu un rînd de vîsle pănă la unul cu zece rînduri de vîsle. Se zice însă că aŭ ars şi şoproanele, unde se păstraŭ vasele, şi vasele. La stînga sînt Nicopolis şi Epiroţii Cassopaei pănă la înfundătura dela Ambracia (Ἀμβρακία, Arta). Aceasta e aşezată puţin mai sus de înfundătură şi a fost zidită de Gorgos, fiul luĭ Kypselos. Pelîngă dînsa curge rîul Arathos (Ἄραθος, Arta), pe care se poate pluti pănă la dînsa dela mare pe distanţă de cîteva stadii, şi care izvoreşte din muntele Tymphe (Τύμφη) în regiunea Paroraea (Παρωραία). Inflorise şi maĭ înainte foarte mult acest oraş (dela dînsul doar îşĭ trage şi golful numele), dar mai ales l-a împodobit Pyrrhos, care-şĭ avea într-însul reşedinţa. Mai tîrziu însă Macedonenii şi Romanii l-aŭ păgubit mult, şi pe dînsul ca şi pe celelalte oraşe, prin războaele cele neîncetate, pentrucă nu eraŭ ascultătoare, aşa că Augustus, văzînd cum se stîng cu totul aceste oraşe, le-a unit pe toate la un loc în unul singur, în numitul de cătră dînsul Nicopolis, aşezat la golf, şi pe care l-a numit astfel dela victoriea pe care a repurtat-o pe mare la gura golfuluĭ asupra luĭ Antonius şi a regine Egiptenilor Cleopatra, care şi ea fusese de faţă la luptă. Astazĭ Nicopolis înfloreşte şi pe fiecare zi creşte. Are pămînt mult şi podoaba prăziĭ de războiŭ, apoi în suburbiu posede un teren consacrat, diu care o parte cuprinde pădurica sacră, unde se găsesc gimnasiul şi stadiul, destinate pentru luptele de întrecere ce aŭ loc la fiecare cinci anĭ, iar altă parte cuprinde colina sacră a luĭ Apollo, care domină pădurica. Acele lupte de întrecere olimpice, Actia numite, au fost constituite în onoarea luĭ Apollo Actius, iar grija de ele o aŭ Lacedemonii. Aşezările cîte sînt pelingă oraş aparţin la Nicopolis. Şi maĭ înainte vreme se ţineaŭ în onoarea luĭ Apollo aceste lupte de întrecere, Actia, la care se dădeaŭ coroane învingătorilor, decătră locuitoriĭ din localităţile învecinate, astăzĭ însă li-a mărit reputaţiea Caesar.“

VII, 7, 7: „După Ambracia este Argos Amphilochic (Ἄργος τὸ ἀμφιλοχικόν), oraş zidit de Alcmaeon şi de fiiĭ luĭ. Ephoros în adevăr spune că Alcmaeon după expediţiea Epigonilor contra Thebeĭ a fost invitat de Diomedes, cu care înpreună a mers în Aetolia şi aŭ cucerit această ţară şi Acarnania, şi că atuncĭ cînd ĭ-a chemat Agamemnon să meargă în războiul troian, Diomedes s-a dus. Alcmaeon însă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

a rămas în Acarnania şi a zidit Argos, pe care l-a numit amphilochic după numele frate-so, ĭar rîul care curge pe acolo în golf l-a numit Inachos după numele rîuluĭ care curge prin Argeia. Thucydides spune însă că Amphilochos însuş, dupace s-a întors dela Troia, nemulţămit cu înprejurările dela Argos, s-a dus în Acarnania, şi moştenind dela frate-so domniea a fundat oraşul care-ĭ poartă numele.“

VII, 7, 8: „Epiroţĭ sînt şi Amphilochiĭ precum şi popoarele situate mai sus de dînşiĭ, care se învecinează cu munţiĭ Illyrieĭ şi aŭ ţară aspră, anume Molottiĭ (Μολοττοι) şi Athamaniĭ (Ἀθαμανες) şi Aethiciĭ (Αἰθικες) şi Tymphaeiĭ (Τυμφαιοι) şi Orestiĭ şi Paroraeiĭ (Ὀρέσται, Παροραιοι) şi Atintaniĭ (Ἀτιντανες), dintre care uniĭ sînt în apropiere de Macedoneni, iar alţiĭ sînt aşezaţĭ spre sinul ionic. Se spune că Orestiada (Ὀρεστιάς) a stăpînit-o odată Orestes, cînd a fugit pentrucă omorîse pe maĭcă-sa, şi că ţara a trecut apoĭ la urmaşiĭ luĭ aşa numită după dînsul. Se mai spune că a fundat şi un oraş, care se numĭa Argos Orestic (Ἄργος ὀρεστικόν). Cu aceste popoare epirote s-aŭ amestecat acele neamurĭ illyrice, care locuesc teritoriile dinspre partea de mĭazăzi a regiunĭĭ muntoase şi teritoriile de deasupra sinuluĭ ionic, căcĭ în sus de Epidamnos şi de Apollonia până la munţiĭ ceraunĭĭ locuesc Byllionĭĭ (Βυλλίονες) şi Taulantiĭ (Ταυλάντιοι) şi Parthiniĭ (Παρθινοι) şi Brygiĭ (Βρῦγοι). Pe acolo pe aproape sînt şi minele de argint dela Damastion (Δαμάστιον), pelîngă care şĭ-aŭ aşezat stăpînirea Dyestiĭ (Δυέσται) şi Encheleiĭ (Ἐγχελέαι), † pe care-ĭ chĭamă şi Sesarethĭ (Σεσαρήθιοι). La aceştiĭa se adaug Lyncestiĭ (Λυγκησταί) şi ţara Deuriopos (Δευρίοπος) şi Pelagonia cu cele treĭ oraşe ale sale (ἡ τριπολιτις Πελαγονία) şi Eordiĭ (Ἔορδοι) şi Elimeia (Ἐλίμεια) şi Eratyra (Ἐρατυρα). Aceste popoare înainte vreme aveaŭ fiecare regiĭ lor, dintre care aceĭ care domnĭaŭ peste Encheleĭ eraŭ descendenţĭ din Cadmus şi Harmonia, şi se arată în ţara Encheleilor diferite monumente privitoare la cele povestite despre dînşiĭ. Encheleiĭ decĭ n-aveaŭ regĭ indigeni. Lyncestiĭ pe de altă parte aŭ avut rege pe Arrabaeos (Ἀρραβαιος), care-şĭ trăgea neamul din Bacchiadĭ. Nepoata de fiică a acestuĭa a fost Eurydice, mama luĭ Philippos al luĭ Amyntas, iar † Sirrha (Σίρρα) a fost fata luĭ. Apoĭ dintre Epiroţĭ Molottiĭ aŭ fost domniţĭ de Pyrrhos, fiul luĭ Neoptolemos al luĭ Achilleus, şi de descendenţiĭ luĭ, care eraŭ Thessalieni. Celelalte po-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

poare aveaŭ domnĭ indigenĭ, şi dupăce aŭ avut supremaţiea cînd unul cînd altul din ele, aŭ căzut toate sub stăpînirea Macedonenilor, afară de cîteva din susul sinuluĭ ionic. Ba chĭar Lyncestis şi Pelagonia şi Orestias şi Elimeia le numĭaŭ Macedonia de sus, ĭar ceĭ de maĭ tîrziŭ le numĭaŭ Macedonia liberă. Uniĭa chĭar toată ţara până la Corcyra o numesc Macedonia, pentru motivul că samănă popoarele şi la chipul cum îşĭ tae părul, şi la limbă, şi la chlamydă, şi la altele de acest fel. Cîteva din ele vorbesc însă doŭă limbĭ. Cînd s-a desfiinţat puterea macedoneană, aceste popoare aŭ căzut sub Romanĭ, şi prin ţara lor merge calea Egnatia dela Epidamnos şi dela Apollonia, pe care cale, în regiunea munţilor Candavia, sînt bălţile depe lîngă Lychnidos (Λυχνιδός, Ochrida), care procură peşte sărat din belşug. Rîurile curg, unele în sinul ionic, altele spre părţile de mĭazăzi. Ele sînt Inachos şi Aratthos şi Acheloos (Ἀχελῶος, Aspropotamos) şi Evenos (Εὔηνος, Fidari), care altă dată se numĭa Lycormas (Λυκορμας), dintre care Aratthos se varsă în sinul ambracic, Inachos se varsă în Acheloos, ĭar Acheloos însuş şi Evenos în mare, dupăce aŭ străbătut, unul Acarnania, ĭar celalalt Aetolia. Iar Erigon (Ἐρίγων, Cerna, Carasu), dupăce a primit multe rîurĭ din munţiĭ Illyrieĭ şi din ţara Lyncestilor, Brygilor, Deuriopilor (Δευριόπων) şi Pelagonilor, se varsă în Axios (Ἀξιός, Vardar).“

VII, 7, 9: „Altă dată eraŭ şi oraşe pela popoarele acestea. Pelagonia era numită «cu treĭ oraşe» (τριπολῖτις), şi unul din aceste oraşe era Azoros (Ἄζωρος). Pe Erigon se aflaŭ toate oraşele Deuriopilor, printre care eraŭ Bryanion (Βρυάνιον) şi Alalcomenae (Ἀλαλκομεναί) şi Stymbara (Στύμβαρα). Cydriae (Κυδριαι, Codras pe Vovusa?) era un oraş al Brygilor, şi Aeginion (Αἰγίνιον, Stagus) era un oraş al Tymphaeilor, vecin cu Aethicia (Αἰθικία) şi cu Tricca (Τρίκκη, Triccala?). In apropiere de Macedonia şi de Thessalia, pela muntele Poeon (Ποῖον) şi la Pindos sînt Aethiciĭ (Αἴθικες) şi izvoarele Peneiuluĭ (Πηνειός, Salamvria), asupra cărora se dispută Tymphaeiĭ şi Thessalieniĭ de sub Pindos. Maĭ este apoĭ oraşul Oxyneia (Ὀξύνεια) la rîul Ion (Ἴων, Craţova, rîŭ care se varsă în Salamvria), depărtare de o sută doŭăzecĭ de stadiĭ dela oraşul Pelagonieĭ Azoros, în apropiere de Alalcomenae şi de Aeginion şi de Europos (Εὐρωπος) şi de vărsarea rîuluĭ Ion în Peneios. Pe atunci, decĭ, cum am spus, Epirul tot, macarcă ţară aspră

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şi plină de munţi, precum Tomaros (Τόμαρος) şi Polyanos (Πολύανος) şi alţii mulţi, şi tot aşa şi Illyria, eraŭ înfloritoare. Astăzi cele maĭ multe localităţi sînt pustiĭ, ĭar cîte sînt locuite sînt numaĭ nişte sate şi nişte ruine. Şi ca celelalte a încetat aproape de a maĭ exista şi oracolul dela Dodona.“

VII 7, 10: „Acest oracol, cum spune Ephoros, este o instituţie a Pelasgilor. Iar Pelasgiĭ din cîţi aŭ stăpînit în Grecia sînt ceĭ maĭ vechi. Şi poetul [Homer Il. XVI, 233 zice astfel: «Jupiter, rege al Dodoneĭ, pelasgicule , ıar Hesiod [fragment 134]: «Se ducea la Dodona şi la stejar, locuinţa Pelasgilor.» Despre Pelasgiĭ din teritoriile tyrrhenice am vorbit. Despre locuitoriĭ depe lîngă templul dela Dodona cum că ar fi fost barbarĭ ne face să înţelegem Homer din chipul lor de a trăi, pentrucă spune [Il. XVI, 235] că nu se spălaŭ pe picĭoare şi că se culcaŭ pe pămîntul gol. Cum trebue zis, Helli (Ἕλλοι), cum face Pindar, orĭ Selli (Σελλοί), cum se crede că stă la Homer [Il. XVI, 234: ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ σοὶ ναίουσ' ὑποφῆται ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι], nu se poate afirma cu siguranţă, din cauză că scrierea e îndoĭoasă. Philochoros spune că locul depe lîngă Dodona, ca şi Euboea, s-a numit Hellopia (Ἑλλοπία), pentrucă Hesiod zice aşa [fragm. 54]: Este o ţară Hellopia, bogată în ogoare şi în păşunĭ, acolo la capătul eĭ este zidită Dodona.» Apollodoros zice că se crede că s-ar fi numit ţara aşa dela băltile (ἕλος) depe lîngă templu, şi susţine că Homer nu numeşte Helli, ci Selli, pe locuitoriĭ depe lîngă templu, pentrucă şi pe un rîu îl numeşte Selleis, cînd zice [Il. II, 659, XV, 531]: «de departe, din Ephyra, dela rîul Selleis. † [Dar după Demetrios Scepsios n-ar fi vorba aicĭ despre] Ephyra din ţara Thesprotilor, ci de acea din Eleia, căcĭ în Eleia este rîul Selleis, ĭar la Thesprotĭ şi la Molottĭ nu este niciun rîŭ cu asemenea nume. Cele ce se povestesc despre stejar şi despre porumbi, şi altele de acest fel, cum se povestesc şi despre Delphi, unele aparţin maĭ mult la poezie, altele se potrivesc însă şi cu descrierea de faţă.“

VII, 7, 11: „Dodona, decĭ, din vechime aparţinea la Thesprotĭ, şi tot aşa şi muntele Tomaros orĭ Tmaros (căcı se zice în ambele felĭurĭ), sub care se află templul, pentru aceĭa şi tragiciĭ şi Pindar numesc Dodona Thesprotis. Maı tîrziŭ însă a fost sub stăpînirea Molottilor. Spun că dela

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

muntele Tomaros interpreții lui Jupiter, cum li zice poetul, despre care tot el spune că umblaŭ cu picioarele nespălate și dormiaŭ pe pămîntul gol, aŭ fost numiți tomuri (τομοῦροι), și în Odysseia astfel scriŭ uniia acele ce spune Amphinomos, cînd sfătuește pe petitorĭ să nu atace pe Telemachos mai înainte de a fi întrebat pe Jupiter [Od. XVI, 403]: «Dacă vor aproba tomuriĭ mareluĭ Jupiter, eŭ însumĭ îl voiŭ ucide și voiŭ îndemna să fie omorîți și ceilalți toți. Dacă se va opune însă cumva zeul, vă îndemn să stați liniștiți. Și este mai bine, spun eĭ, să se scrie τομοῦροι decît θεμιστες, căcĭ nicăiri la Homer nu se găsește themistes cu înțelesul de oracol, ci numai cu acela de sfat, hotărîre politică, legiuire, iar Tomuri trebue să fie o prescurtare lin † tomaruri, adecă păzitorii tomaruluĭ (τομαρου λαχες). Și așa ceĭ maĭ noi zic tomuri. La Homer este mai simplu însă să primim pe themistes, întrebuințat în mod impropriu, așa lupă cum și bulae poate să însemneze ordinele și hotărîrile oraculelor și ale legilor, ca de pildă [Od. XIV, 328] «ca s-audă sfatul (βουλην) luĭ Jupiter din stejarul cu înalte ramurĭ.»“

VII, 7, 12: „La început aceĭ care profetizaŭ eraŭ bărbați, după cum dă a înțelege și poetul, căcĭ vorbește de interpreți (ὑποφῆται), prin care trebue să se înțeleagă și proteții (προφῆται). Maĭ tîrziŭ aŭ fost numite treĭ babe, cînd alături cu Jupiter a fost instalată ca zeiță a templului și Dione. Suidas însă pentru placul Thessalienilor dă crezare la niște povestirĭ fabuloase, după care templul acesta ar fi fost strămutat din Pelasgia cea de lîngă Scotussa (Scotussa aparține la Pelasgiotis a Thessalieĭ), cînd împreună cu oracolul s-ar fi dus și fimeile mai toate, din care s-ar fi trăgînd profetesele de astăzĭ; pentru aceia s-ar fi chemînd și Jupiter pelasgicul.“

VII, Fragmente, 4: „Paeonia este la răsărit de aceste popoare [despre care s a vorbit la VII, 7, 8] și la apus de munții Thracieĭ. Spre mĭazănoapte este așezată maĭ sus de Macedonia, avînd prin orașele Gortynion și Stobi eșirea spre † [strîmtoarea] prin care curgînd rîul Axios face grea întrarea din Paeonia în Macedonia, așa dupăcum Péneios curgînd prin Tempe întărește Macedonia din partea despre Grecia. Se mărginește dinspre mĭazăzi cu Autariații și Dardaniĭ si Ardiaeiĭ. Paeonia se întinde până la Strymon.“

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

VII, Fragmente, 6: „Orestis e ţară întinsă şi are un munte mare care se întinde până la Corax din Aetolia şi până la Parnassus. Locuesc pelîngă acest munte Orestiĭ însiş şi Tymphaeiĭ şi Greciĭ din afara istmuluĭ depe lîngă Parnassos şi Oeta şi Pindos. Cu un nume comun muntele acesta se chĭamă Boion (Βοιον), dar părţile luĭ poartă numiriĭ diferite. Spun ca depe cele mai înalte vîrfuriĭ ale luĭ s-ar fi văzînd şi marea egee şi sinurile ambracic şi ionic, dar cred că se exagerează. Inalt de ajuns este şi muntele Pteleon delîngă sinul ambracic, care de o parte se întinde până la marea dela Corcyra ĭar de altă parte până la cea dela Leucas.“

VII, Fragmente, 9: „Aŭ maĭ rămas din Europa Macedonia şi părţile Thracieĭ delîngă Macedonia până la Byzantion, apoi Grecia şi insulele delîngă dînsa. Negreşit, şi Macedonia e tot Grecie, dar luîndu-ne după firea locurilor şi după configuraţiea lor am socotit că trebue s-o separăm de celalaltă Grecie şi s-o alipim de vecina eĭ Thracie până la gura Euxinuluĭ şi a Propontideĭ.“

VII, Fragmente, 10: „Macedonia se mărgineşte la apus cu coasta măriĭ adriatice; la răsărit cu liniea meridiană care e paralelă cu acea coastă şi care merge prin gurile rîuluĭ Hebru şi prin oraşul Cypsela (Κύψελα, Ipsala); la miazănoapte printr-o închĭpuită linie dreaptă, care trece prin munţiĭ Bertiscos (Βερτίσκος, greşit in loc de Βέβιος? Ptolemaeus III, 13, 19 pune Bertiscos maĭ jos de Amphipolis şi Heraclea Sintica, la actualul munte Bečik [Bešik?], nordestul peninsuleĭ chalcidice), Scardus (Σκάρδος, Şar), Orbelos (Ὄρβηλος, Perim Dag), Rhodope (Ῥοδόπη, Despoto) şi Haemus, care munţi, începînd dela marea adriatică, ajung în linie dreaptă până la Euxin, formînd o peninsulă mare spre mĭazăzi, care cuprinde Thracia şi Macedonia şi Epirul şi Achaia; la mĭazăzi prin calea Egnatia, care merge dela oraşul Dyrrhachion spre răsărit până la Thessaloniceia. Şi este forma aceasta a Macedonieĭ foarte asămănătoare cu un paralelogram.“

VII, Fragmente, 11: „Macedonia de astăzĭ se numĭa odată Emathĭa (Ἡμαθία), numele actual şi l-a luat dela unul din vechiĭ domnitorĭ, Macedon. Era şi un oraş Emathia lîngă mare. Ţara aceasta o ocupaŭ neamurĭ epirote şi illyre, dar maĭ ales Bottiaeĭ (Βοττιαῖοι) şi Thracĭ. Bottiaeiĭ, după cum se spune, îşĭ trăgeaŭ neamul din Creta, de unde

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

venise sub conducerea unuĭa Botton. Dintre Thracĭ Pierii (Πίερες) locuĭaŭ Pieria (Πιερία) şi teritorĭul depe lîngă Olympos, Paeonii pelîngă rîul Axios teritoriul aşa numit din cauza aceasta Amphaxitis, ĭar Edonĭĭ (Ἠδωνοί) şi Bisaltii (Βισάλται) restul ţărĭĭ până la Strymon. Dintre aceştĭ din urmă Bisaltiĭ se numĭaŭ numaĭ aşa Bisaltĭ, Edoniĭ însă uniĭ se chemaŭ Mygdonĭ (Μυγδονες), alţiĭ Edonĭ, ĭar alţiĭ Sithonĭ (Σιθῶνες). Peste toate aceste popoare aŭ stăpînit aşa numiţii Argeadi (Ἀργεάδαι) şi Chalcidiĭ din Euboea (Χαλκιδεῖς). Chalcidĭ anume din Euboea aŭ venit în ţara Sithonilor şi aŭ fundat acolo până la treĭzecĭ de oraşe, din care aŭ fost însă alungaţĭ maĭ tîrziŭ şi s-aŭ întrolocat ceĭ maĭ mulţĭ numaĭ în unul din ele, în Olynthos. Chalcidiĭ aceştiia se numĭaŭ Chalcidiĭ din Thracia.“

VII, Fragmente, 12: „Faţă de Thessalia şi de Magnesia graniţa Macedonieĭ de jos şi dinspre mare o formează Peneios, ıar graniţa Macedonieĭ de sus o formează Haliacmon (Ἁλιάκμων, Vistriţa-Inge-Carasu). Acelaş Haliacmon şi Erigon şi Axios şi alte rîurĭ dispart Macedonia de Epiroţi şi de Paeonı.“

VII, Fragmente, 25: „Acolo este şi muntele Bermion (Βέρμιον), pe care-l stăpînĭaŭ înainte vreme Brigiĭ, neam thrac, dintre care uniĭa aŭ trecut în Asia şi şĭ-aŭ schimbat numele în Phrygĭ.“

VII, Fragmente, 26: „Oraşul Beroia (Βέροια, Verria) este la poalele muntelui Bermion.“

VII, Fragmente, 36: „Dela Peneios până la Pydna sînt o sută doŭăzecı de stadiĭ. Pe coasta mării dela gura rîului Strymon sînt oraşele Datenilor (Δατῆνα.) Neapolis (Cavala, C. Müller la Scylax 67) şi Daton (Δάτον, Eski-Cavala, C. Müller la Scylax 67), care are cîmpiĭ fertile şi un lac şi rîurı şi şantiere navale şi bogate mine de aur, de unde în loc de proverbul ghemurĭ de bunătăţi» (ἀγαθων ἀγαθίδες) se maĭ zice şi dat de bunătăţı (δάτον ἀγαθῶν). In regiunea de dincolo de Strymon, în locurile depe lîngă mare şi depe lîngă Daton locuesc Odomantiĭ (Ὀδομάντες) şi Edonii şi Bisaltiĭ, şi aceĭ autohtonĭ precum şi aceĭ veniţĭ din Macedonia şi cărora lĭ-a fost rege Rhesus. Iar maĭ sus de Amphipolis [20 stadiĭ dela gura Strumeĭ, S. VII, Fragmente, 35] locuesc Bisaltiĭ până la oraşul Heracleia [aproape

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

13, 30], avînd o vale fertilă, prin care curge Strymon, ce izvoreşte din ţara Agrianilor dela Rhodope, vecină cu Parorbelia Macedonieĭ, care această din urmă, aşezată în interiorul continentuluĭ, are în valea ce începe dela Eidomene (Εἰδομένη, Gradisca) oraşele Callipolis [Strumiţa?], Orthopolis, Philippupolis [Petrovič?], Garescus (Γαρησκός, Melnic?). In ţara Bisaltilor, cum mergĭ în susul rîuluĭ Strymon, este satul Berge (Βέργη), cam doŭă sute de stadiĭ distanţă dela Amphipolis. Iar dacă mergĭ dela Heracleia spre mĭazănoapte şi spre strîmtoarea prin care trece Strymon, avînd rîul la dreapta, spre stînga este Paeonia şi teritorĭul depe lîngă oraşul Doberus (Δόβηρος), † ĭar la dreapta munţiĭ Rhodope şi Haemus. De ceĭa parte a rîuluĭ Strymon şi chĭar lîngă el se află Scotussa (Σκοτοῦσσα). Iar lîngă lacul Bolbe (Βόλβη, Bešik [Bečik?]) este Arethusa (Ἀρέθουσα), şi ca locuitorĭ depe lîngă lac maĭ ales Mygdoniĭ se numesc. Nu numaĭ Axios curge din ţara Paeonilor, ci şi Strymon. Strymon anume izvoreşte dela Agrianĭ, curge prin ţara Maedilor (Μαῖδοι) şi Sintilor (Σιντοί) şi se varsă în mare între teritorĭul Bisaltilor şi acel al Odomantilor."

VII, Fragmente, 38: „Pe Paeonĭ uniĭa-ĭ consideră ca colonĭ aĭ Phrygienilor, alţiĭ din contra ca colonizatorĭ aĭ acestora. Spun că Paeonia s-a întins până la Pelagonia şi la Pieria, că Pelagonia se numĭa odată Orestia, că cu drept cuvînt Asteropaeos, unul din şefiĭ de loc din Paeonia care s-aŭ luptat la Troia, se numeşte fiul luĭ Pelagon, şi că Paeoniĭ se numĭaŭ Pelagonĭ (Πελαγόνες)."

VII, Fragmente, 41: „Se pare că Paeoniĭ şi altă dată, ca şi astăzĭ, aŭ ocupat o mare parte a Macedonieĭ, aşa că şi Perinthos l-aŭ asediat şi aŭ avut sub stăpînirea lor Crestonia (Κρηστωνία) şi toată Mygdonis şi ţara Agrianilor până la Pangaeos (Παγγαῖος, Bunar). Maĭ sus de coasta măriĭ dela golful strymonic, care coastă se întinde dela Galepsos până la Nestos, se găseşte oraşul Philippi şi teritorĭul luĭ. Philippi se numĭa maĭ înainte Crenides (Κρηνίδες) şi era o localitate mică, a crescut după învingerea luĭ Brutus şi a luĭ Cassius."

VII, Fragmente, 43: „In faţa acestuĭ ţerm sînt doŭă insule, Lemnos şi Thasos. † Dincolo de canalul măriĭ dela Thasos este Abdera (Ἄβδηρα, Balastra). Abdera aŭ locuit-o Thraciĭ Bistonĭ (Βίστονες), peste care domnĭa Diomedes. Nes-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tus nu păstrează totdeauna aceiaş albie, ci de multe ori inundează ţara. Apoĭ vine oraşul Dicaea, aşezat pe golf, şi portul lui. Maĭ sus de aceste oraşe este balta Bistonis [Buru Göl], avînd cam doŭă sute de stadiĭ de circuit... Dincolo de balta dela mijloc sînt Xantheia (Ξάνθεια), Maroneia (Μαρώνεια, Maronia) şi Ismaros (Ἴσμαρος, Ismara), oraşe ale Ciconilor. Ismaros se numeşte astăzĭ Ismara (Ἰσμάρα), e lîngă Maroneia, şi în apropiere se varsă în mare balta Ismaris. Maĭ sus de aceste oraşe locuesc Sapaeiĭ (Σαπαῖοι)."

VII, Fragmente, 45: „Sintiĭ (Σιντοί), neam thrac, locuĭaŭ în insula Lemnos."

VII, Fragmente, 47: „Toată Thracia se compune din doŭăzecĭ şi doŭă de popoare, şi, macarcă-ĭ foarte zdruncinată, tot poate pune pe picĭor de războĭŭ pănă la cincĭsprezece miĭ de călăreţĭ, ĭar pedestraşĭ chĭar doŭă sute de miĭ. Dincolo de Maroneia este oraşul Orthagoria (Ὀρθαγορία) şi teritorĭul dela Serrion (Σέρριον), loc greŭ pentru navigatorĭ, apoĭ orăşelul Samothracilor Tempyra (Τέμπυρα) şi alt orăşel Characoma (Χαράκωμα), în faţa căruĭa se găseşte insula Samothrace şi nu departe de aceasta Imbros, ĭar la o depărtare maĭ mult de doŭă orĭ maĭ mare Thasos. Dela Characoma maĭ încolo este Doriscos (Δορίσκος), unde a numărat Xerxes mulţimea oştiriĭ sale. Apoĭ vine Hebros (Ἕβρος, Mariţa), pe care se pluteşte în sus pănă la Kypsela (Κύψελα, Ipsala) spaţiu de o sută doŭăzecĭ de stadiĭ. Aicĭ este graniţa Macedonieĭ pe care aŭ luat-o Romaniĭ dela Perseus şi dela falşul Philippos. Paulus însă, dupăce a învins pe Perseus, a alipit la Macedonia şi neamurile epirote şi a divizat ţara în patru părţĭ, pe una a atribuit-o la Amphipolis, pe alta la Thessaloniceia, pe alta la Pella, şi pe alta la Pelagonĭ. La Hebros locuesc Corpilĭi (Κορπίλοι) şi puţin maĭ sus Breniĭ (Βρέναι), ĭar ceĭ maĭ din urmă Bessiĭ (Βέσσοι), şi se poate pluti în sus pănă la aceştĭ din urmă. Toate neamurile acestea sînt prădalnice, dar maĭ ales Bessiĭ, care sînt vecinĭ cu Odrysiĭ (Ὀδρύσαι) şi cu Sapaeiĭ (Σαπαῖοι). Capitala † Astilor (Ἄσται) este Bizye (Βιζύη, Viza). Uniĭa numesc Odrysĭ pe toţĭ cîţĭ locuesc coasta mariĭ dela Hebros şi Cypsela pănă la Odessos. Peste Odrysĭ aŭ domnit Amadocos (Ἀμάδοκος) şi Cersobleptes (Κερσοβλέπτης) şi Berisades (Βηρισάδης) şi Seuthes (Σεύθης) şi Cotys (Κότυς)."

VII, Fragmente, 49: „Insula Samothrace o locuĭaŭ fraţiĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Iasion (Ἰασίων) şi Dardanos (Δάρδανος). Dupăce a fost trăsnit Iasion pentru păcatul comis contra zeiţeĭ Ceres, Dardanos a plecat din Samothrace şi s-a dus să locuiască la poalele munteluĭ Ida, a zidit oraşul Dardania şi a învăţat pe Troĭanĭ misterele din Samothrace. Samothrace maĭ înainte vreme se numĭa Samos (Σάμος)."

IV, 6, 8: „Vindelicĭĭ şi Noricĭĭ ocupă teritorĭul dela poalele Alpilor din ceĭa parte a Italieĭ, în mare parte împreună cu Breunĭĭ (Βρεῦνοι) şi Genaunĭĭ (Γεναῦνοι), care aparţin deja la Illyrĭ."

VII, 3, 1: „Partea de mĭazăzi a Germanieĭ de dincolo de Elba aparţine încă o bucată Germanieĭ şi este locuită de Soevi (Σόηβοι), apoĭ îndată vine ţara Geţilor (Γέται), dintruntĭĭŭ îngustă, întinzîndu-se prin partea sa despre mĭazăzi dealungul Istruluĭ, ĭar prin partea despre mĭazănoapte dealungul poalelor codruluĭ hercynian (Ἑρκύνιος δρυμός), ocupînd şi ea o parte a munţilor. Apoĭ se lăţeşte spre mĭazănoapte până la Tyregetĭ (Τυρεγέται). Marginile nu le putem cerceta preciz. Din cauză că nu se cunosc locurile acestea s-a dat crezare celor care povestesc basmele despre munţiı Rhipaeĭ (Ῥιπαῖα ὄρη) şi despre Hyperboreı, şi lui Pytheas ţela Marsilia, care a inventat poveştile despre ţara dela ocean, servindu-se ca probă de cunoştinţĭ asupra ceruluĭ şi asupra mathematicilor. Pe aceştĭ scriitorĭ îĭ lăsăm la o parte. Tot aşa şi cele ce cîntă Sophocles despre Oreithyia, cînd zice că a fost răpită de Boreas şi a fost dusă «dincolo de mare tocmaĭ la capatul pămînturuĭ, la izvoarele nopţii, unde stă deschis cerul, la grădina veche a luĭ Phoebus , n-au nicĭo valoare pentru cele de faţă, ci trebuesc lăsate la o parte, după cum face şi Socrates în Phaedros. Ce am aflat însă şi în istoriea veche şi în cea maĭ recentă, aceasta să spunem."

VII, 3, 2: „Grecii consideraŭ pe Geţĭ ca Thracĭ. Locuiaŭ de ambele părţĭ ale Istruluĭ şi eĭ şi Mysiĭ (Μυσοί), care şi aceştiĭa tot Thracĭ sînt şi se numesc astăzĭ Moesi (Μοισοί). Dela aceştiĭa aŭ plecat şi Mysiĭ care trăesc astăzĭ în ţara dintre Lydia, Phrygia şi Troia. De altfel şi Phrygiĭ (Φρύγες) sînt Brigĭ (Βρίγες), neam thrac, după cum sînt Thracĭ şi Mygdonii (Μυγδόνες) şi Bebrycĭĭ (Βέβρυκες) şi Maedobithynii (Μαιδοβιθυνοί) şi Bithyniĭ (Βιθυνοί) şi Thyniĭ (Θῦνοι), şi, cred, Mariandyniĭ (Μαριανδυνοί). Toţĭ aceştiıa aŭ părăsit Europa în

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

întregime. Mysiĭ aŭ rămas însă o parte şi în Europa. Şi cred că cu dreptate presupune Poseidonios că Homer vorbeşte despre Mysiĭ din Europa (adecă despre Mysiĭ din Thracia), cînd zice [Il. XIII, 3]: Iar el [Jupiter] îşĭ întoarse îndărăt privirile strălucitoare, ca să vadă în depărtare ţara Thracilor iubitorĭ de caĭ şi a Mysilor care se luptă de aproape;» pentrucă, dacă s-ar gîndi cineva la Mysiĭ din Asia, vorba poetuluĭ ar fi îndepărtată de subĭect. Ca să zică în adevăr cineva că şĭ-a întors dela Troenĭ privirea spre ţara Thracilor, şi să pună alături cu ţara Thracilor şi pe acea a Mysilor, care aceştĭ din urmă nu eraŭ departe de Troada, ci vecinĭ cu dînsa, şi aşezaţĭ şi în dosul şi de ambele laturĭ ale eĭ, separaţĭ de Thracĭ prin toată lărgimea Hellespontuluĭ, înseamnă a confunda continentele şi totodată a nu pricepe ce vrea să spună Homer. Înţelesul cel maĭ obişnuit al vorbelor «întoarse îndărăt (πάλιν τρέπε) este acela de întoarse dela cineva în sens contrariu (εἰς τοὐπίσω). Acel care însă îşĭ îndreaptă privirile dela Troenĭ spre oameniĭ din dosul lor şi depe lîngă dînşiĭ, acela priveşte maĭ departe înainte, ĭar nu îndărăt. Probă pentru aceasta sînt şi cele ce spune poetul maĭ departe, căcĭ la Mysĭ adauge pe Hippemolgĭ (Ἱππημολγούς) şi pe Galactofagĭ (Γαλακτοφαγους) şi pe Abiĭ (Ἀβίους), care nu sînt alţiĭ decît Scythiĭ (Σκύθαι) şi Sarmatiĭ (Σαρμαται) trăitorĭ în care. Chiar şi astăzĭ neamurile acestea şi cele bastarnice trăesc amestecate cu Thraciĭ, maĭ ales cu Thraciĭ ceĭ de dincolo de Istru, dar şi cu ceĭ de dincoace de rîŭ. Cu Thraciĭ de dincoace de Istru maĭ trăesc amestecate şi neamurĭ celte (κελτικά), anume Boiĭ (Βόϊοι) şi Scordisciĭ (Σκορδίσκοι) şi Tauriscii (Ταυρίσκοι). Pe Scordiscĭ uniĭa-ĭ numesc Scordistĭ (Σκορδίσται), ĭar pe Tauriscĭ ĭi numesc Ligyriscĭ (Λιγυρίσκοι) şi Tauristĭ (Ταυρίσται).“

VII, 3, 3: „Poseidonios spune că Mysiĭ din evlavie mare nu mînîncă nicĭo vietate, prin urmare nicĭ animale, că trăesc numaĭ cu mĭere, cu lapte şi cu brînză, şi duc viaţă liniştită, şi că din cauza aceasta li zic oameniĭ religioşĭ şi trăitorĭ din aburĭ (καπνοπάται) [adecă din aburiĭ sacrificiilor]. Maĭ spune Poseidonios că sînt uniĭ Thracĭ care trăesc fără fimeĭ, că-ĭ numesc ctistae» (κτίσται), sînt onoraţĭ ca sfinţĭ şi nimea nu-ĭ supără cu nimic, şi că pe toate aceste neamurĭ la un loc poetul le numeşte «nobilĭ mulgătorĭ de caĭ, mîncătorĭ de lapte, săracĭ, ceĭ maĭ dreptĭ oameniĭ» (ἱππημολγοί,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

γαλακτοφάγοι, ἄβιοι, δικαιότατοι ἀνθρώπων, Il. XIII, 5 sqq.), zicîndu-li săracĭ maĭ ales pentrucă ar fi trăind fără fimeĭ, căcĭ viaţa fără fimeĭ şi-o închipueşte Homer numaĭ ca o jumătate de viaţă, dupăcum şi casa luĭ Protesilaos o numeşte jumătate de casă (δόμος ἡμιτελής Il. II, 701), pentrucă Protesilaos era văduv. Spune apoĭ Poseidonios că pe Mysĭ îĭ numeşte Homer luptătorĭ de aproape (ἀγχέμαχοι), pentrucă sînt neînvinşĭ şi bunĭ războinicĭ, şi că în a treĭsprezecea carte a Iliadeĭ trebue scris Μοισῶν τ' ἀγχεμάχων în loc de Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων."

VII, 3, 4: „Ar fi de prisos să schimbe cineva o scrisoare primită ca bună de atîţĭa anĭ, căcĭ este maĭ probabil că dela capul loculuĭ s-aŭ numit Mysĭ şi că şĭ-aŭ schimbat numele astăzi. Iar ca săracĭ (ἄβιοι) ar putea înţelege cineva pe aceştĭ oamenĭ maĭ mult pentrucă eraŭ fără sălaşurĭ şi trăĭaŭ pe care, decît că eraŭ fără fimeĭ uniĭa, căcĭ, deoarece nedreptăţile aŭ loc maĭ mult din cauza contractelor şi a preţuluĭ mare pe care-l pun oamenĭĭ pe cîştigarea de avere, ceĭ maĭ drepţĭ tocmaĭ asemenea oamenĭ este potrivit să fie numiţĭ, care trăesc din puţin cu mică cheltuĭală. Pentru aceĭa şi filosofĭĭ, considerînd justiţiea ca foarte strîns unită cu moderaţiea, aŭ tins maĭ înainte de toate să ducă viaţă sobră şi simplă, din care cauză exagerările aŭ înpins pe unĭĭ dintr-înşiĭ la cinism. Faptul însă de a trăi fără fimeĭ nu desemnează nicĭo imagine de acest fel, maĭ ales la Thracĭ, şi încă la Geţĭ. Vezĭ, de pildă, ce spune Menandros despre dînşiĭ, nu plăzmuind, probabil, ci luînd din experienţă: «Toţĭ Thracĭĭ, dar maĭ ales dintre toţĭ noĭ Geţiĭ (pentrucă mă pot lăuda că eŭ de acolo sînt de neam) nu sîntem prea cumpătaţĭ. Şi puţin maĭ jos dă exemple despre distrăbălarea cu privire la fimeĭ: «Fiecare dintre noĭ ţine cîte zece orĭ unsprezece orĭ doŭăsprezece fimeĭ, orĭ şi maĭ multe uniĭa. Dacă se întîmplă să moară cineva şi să fi avut numaĭ patru orĭ cincĭ neveste, un asemenea om e considerat de ceĭ de acolo ca un bĭet om, care n-a ştiut nicĭ ce-ĭ cununiea nicĭ ce-ĭ însurătoarea.» Aceste lucrurĭ sînt confirmate şi de alţiĭ. Nu se potriveşte însă ca aceĭaş oamenĭ să considere pe de o parte viaţa fără multe fimeĭ ca nenorocită, ĭar pe de alta să considere ca pe un om vrednic şi drept pe cel care trăeşte în burlăcie. Apoĭ a considera ca religioş, şi ca oamenĭ care se hrănesc cu aburĭ, pe ceĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

fără fimei este ceva contrariu cu totul concepțiilor obișnuite. In adevăr toți sînt de părere că fimeile aŭ fost promotoarele fricii de dumnezeŭ. Tot ele îndeamnă pe bărbați la servicii religioase pompoase, la serbări și la suplicații. Rar dacă se găsește un bărbat fără fimee și cu asemenea dispoziții. Vezi, de pildă, ce spune acelaș poet, cînd pune în scenă pe un bărbat care se plînge de cheltuelile fimeilor cu sacrificiile și .vorbește astfel : «Ne prăpădesc zeii, mai ales pe ceĭ însurați, în fiecare zi trebue să serbăm cîteo sărbătoare ; ori pe un misogyn care aceleaș acuzații le aduce : Sacrificam de cinci ori pe zi, șepte sclave în cerc băteaŭ în timbale, iar altele zbieraŭ. Cum că deci tocmai acei dintre Geți, care n-aveaŭ fimei, vor fi fost considerați ca religioși, pare ceva absurd. Cum că însă sentimentul religios era puternic la acest popor, pare probabil, atît din cele ce spune Poseidonios despre dînșii, cît și din alte știri.“

VII, 3, 5: „Se spune anume că un Get, cu numele Zamolxis (Ζάμολξις), a fost sclavul lui Pythagoras și că a învățat dela dînsul ceva din știința ceruluĭ, ba și dela Egipteni cîteva, pentrucă și până acolo rătăcise, și că, dacă s-a întors acasă, a avut mare trecere și la șefi și la popor, pentruca prezicea semnele meteorologice, până ce mai la urmă a înduplecat pe rege să-l ție tovarăș la domnie, ca pe unul care era în stare să anunțe cele ce se întîmplă pela zeĭ. La început l-aŭ pus preot al celuĭ mai de cinste zeŭ dela dînșii, după aceĭa însă a fost proclamat el însuș zeŭ, și alegîndu-și un loc, unde era o peșteră, și până la care nu putea nimeni pătrunde, a trăit acolo, întîlnindu-se numai rar cu alți oameni, afară de rege și de servitori. La aceasta regele i-a dat tot concursul, fiindcă vedea că oamenii îi erau supuși cu mult mai mult decît înainte, ca unuĭa ale cărui ordine eraŭ date în înțelegere cu zeii. Acest obiceiŭ a dăinuit până în zilele noastre, căci totdeauna s-a găsit cineva de așa natură, că să fie consilier al regeluĭ, iar Geții să-l socoată drept zeŭ. Și muntele a fost considerat ca sfînt și-l numesc sfînt, numele luĭ e Cogaeonon (Κωγαίονον), la fel cu numele rîuluĭ care curge pelîngă dînsul. Cînd domn a peste Geți Byrebistas, asupra căruĭa se pregătĭa pentru războiŭ divul Caesar, această onoare o avea Decaeneos (Δεκαίνεος). Poate că și preceptul acela pitagoric, de a nu mînca vietăți, a rămas prin tradiție dela Zamolxis.“

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

VII, 3, 6: „De altfel nu face cineva rău, dacă stă să discute asupra celor spuse de Homer asupra Mysilor şi asupra nobililor Hippemolgĭ, pentrucă cele ce afirmă Apollodoros în a doŭa carte Despre corăbiĭ, în prefaţă, nu se pot admite. Apollodoros anume aproabă părerea luĭ Eratosthenes, care spune că Homer şi ceĭ vechĭ toţi cunosc lucrurile deprin Grecia, dar despre cele maĭ depărtate n-aŭ niciŏ cunoştinţă, pentrucă nu făcuse nici călătoriĭ lungĭ nicĭ navigaţiĭ, şi aprobînd această părere zice că Homer numeşte Aulis stîncoasă, după cum şi este, pe oraşul Eteonos îl numeşte muntos şi păduros, pe oraşul Thisbe îl numeşte cu porumbĭ mulţĭ», pe oraşul Haliartos îl numeşte cu ĭarbă multă, dar despre ţările maĭ depărtate nicĭ el nu ştie nimic, nicĭ ceilalţĭ. Aşa, macarcă se varsă în Pont vreo patruzecĭ de rîurĭ, Homer nu pomeneşte nicĭ dintre cele maĭ cunoscute pe vreunul, precum ar fi Istrul, Tanais, Borysthenes, Hypanis, Phasis, Thermodon, Halys. Nicĭ de Scythĭ nu pomeneşte, plăzmueşte însă nişte nobilĭ Hippemolgĭ şi nişte Galactofagĭ şi nişte Abiĭ. Despre Paphlagonii dinuntrul continentuluĭ a aflat dela ceĭ care ajunsese pe jos pănă la acele locurĭ, dar coasta maritimă a Paphlagonieĭ n-o cunoaşte. Şi cu drept cuvînt, zice Apollodoros, căci marea aceasta pe vremurile acelea nu era navigabilă şi chĭar se numĭa Axenos, şi din cauza ĭernelor celor grele şi a furtunilor, şi din acea a sălbătăcieĭ neamurilor depe lîngă dînsa, maĭ ales a celor scythice, care omoraŭ pe străinĭ şi-ĭ mîncaŭ şi din ţestele capetelor lor îşĭ făceaŭ pahare. Numaĭ maĭ tîrziŭ, după ce Ionĭĭ aŭ fundat oraşe pe coastele eĭ, s-a numit marea Euxeinos. Tot aşa, spune Apollodoros maĭ departe, nu cunoaşte Homer Egyptul şi Libya, şi nicĭ inundaţiile Nilului, nicĭ aluvioanele mării, despre care nu pomeneşte nicăirĭ, după cum nu pomeneşte nici despre istmul lintre marea roşie şi marea Egyptuluĭ. De asemenea nu vorbeşte despre Arabia orĭ despre Aethiopia orĭ despre ocean, numaĭ dacă nu vom urma pe Zenon filosoful, care scrie [Od. IV, 84, unde stă Αἰθίοπάς θ' ἱκόμην καὶ Σιδονίους καὶ Ἐρεμβούς] Αἰθίοπάς θ' ἱκόμην καὶ Σιδονίους Ἄραβάς τε. Şi la Homer nu este de mirat aşa ceva, cînd şi ceĭ de după dînsul multe lucrurĭ nu cunosc şi inventează minunaţiĭ, ca Hesiod, care vorbeşte de oameni pe jumătate cînĭ, de oameni cu capetele marĭ, şi de pigmeĭ, orĭ ca Aleman, care vorbeşte de oameni cu gî-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cioare ca talpa gîștiĭ (? στεγανοπόδες), orĭ ca Aeschylos, care vorbește de oameni cu cap de cîne, orĭ cu ochiĭ în pĭept, orĭ cu un singur ochĭŭ (în Prometheus spune acestea), și altele nenumărate. Dela acestea trece Apollodoros la scriitoriĭ care povestesc despre munțiĭ Rhipaeĭ (Ῥιπαῖα ὄρη), despre muntele Ogyion (Ὠγύιον), despre locuința Gorgonelor și Hesperidelor, la țara Meropis a luĭ Theopompos, la orașul Cimmeris dela Hecataeos, la țara Panchaea dela Euemeros, la pietrele fluviale de năsip care se topesc la ploae din Aristoteles, la orașul luĭ Dionysos din Libya pe care acelaș om nu-l maĭ poate găsi a doŭa oară. Se maĭ leagă apoĭ de aceĭa care, luîndu-se după Homer, fac pe Ulysses să rătăcească prin prejurul Sicilieĭ, căcĭ, dacă susțin eĭ aceasta, apoĭ trebuĭaŭ să spună că Ulysses a rătăcit în adevăr pe acolo, dar că poetul a strămutat întîmplările în ocean de gustul poveștilor. Și încă altora li se maĭ poate erta, dar cu nicĭun preț nu poate fi scuzat Callimachos, care se pretindea că-ĭ învățat și cu toate acestea spune că Gaudos (Γαῦδος, Gozo) ar fi insula Calipso-eĭ, ĭar Corcyra ar fi Scheria (Σχερία). Acuză apoĭ pe alțiĭ că aŭ spus neadevăruri despre Gereni, despre Acacesion, despre Demos din Ithaca, despre Pelethronion din Pelion, despre Glaucopion din Athena. Și după ce maĭ adauge la acestea cîteva altele de acelaș fel sfîrșește Apollodoros. Cele maĭ multe le-a luat dela Eratosthenes, după cum am spus și maĭ sus. Dar n-are dreptate. Căcĭ, cumcă ceĭ maĭ noĭ aŭ căpătat maĭ multe cunoștințĭ asupra acestor lucruriĭ decît ceĭ vechĭ, aceasta trebue acordat și luĭ Eratosthenes și luĭ Apollodoros; li se poate face însă cu dreptate o imputare din aceĭa că trec așa tare măsura, maĭ ales cu privire la Homer, și li se poate întîmpina că lucrurile, pe care eĭ nu le cunosc, le pun ca greșelĭ pe socoteala poetuluĭ. Despre unele se va face mențiune specială la fiecare fapt aparte, despre altele se va vorbi în partea generală.“

VII, 3, 7: „Acum însă vorbiam despre Thracĭ, despre Mysiĭ care se luptă deaproape și nobiliĭ Hippemolgĭ, mîncătoriĭ de lapte, și Abiĭ, ceĭ maĭ dreptĭ dintre oamenĭ, voind să comparăm cele spuse de noĭ și de Poseidonios cu cele spuse de Eratosthenes și Apollodoros. Maĭ întîĭŭ argumentarea lor a fost contrarie celor ce-șĭ propusese să probeze, căcĭ îșĭ propusese să arăte că ceĭ vechĭ cunoșteaŭ maĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

puțin lucrurile depărtate de Grecia decît ceĭ noi, aŭ probat însă contrariul, și aceasta nu numaĭ cu privire la cele îndepărtate de Grecia, ci și la cele din Grecia însăș. Dar, cum am spus, pe celelalte le las pentru altă ocazie. Să cercetăm numaĭ cele privitoare la locul de față. Acum spun eĭ că Homer nu pomenește de Scythiĭ, pentrucă nu-ĭ cunoștea, nicĭ de cruzimea lor față de străinĭ, pe care-ĭ omoraŭ și-ĭ mîncaŭ și-și făceaŭ din țestele lor pahare, din care pricină și pontul era numit Axenos, plăzmuește însă pe niște Hippemolgĭ și Galactofagĭ și Abiĭ, care ar fi ceĭ maĭ drepțĭ dintre oamenĭ, dar care nu se află nicăiriĭ. Dar cum ar fi numit ceĭ vechĭ pontul Axenos, dacă n-ar fi cunoscut sălbăticiea locuitorilor și maĭ ales pe locuitoriĭ aceștiia înșiș, care nu eraŭ alțiĭ sigur decît Scythiĭ? Și nu eraŭ maĭ înainte vreme oamenii, care trăĭaŭ dincolo de Mysĭ, de Thracĭ și de Geți, mulgătoriĭ de epe, mîncătoriĭ de lapte și săracĭ? Dar și azĭ trăesc pe acolo și-s numiți Hamaxoecĭ (ἁμάξοικοι, trăitorĭ pe care) și Nomazĭ (Νομάδες), trăesc cu brînză și cu lapte de animale, maĭ ales de ĭapă, nu știŭ ce vrea să zică a strînge avere și nicĭ negustoriea n-o cunosc, ci schimbă numaĭ marfă cu marfă. Cum nu cunoștea, decĭ, Homer pe Scythĭ, cînd vorbește de oamenii care mulg epe și trăesc cu lapte? Cum că oamenii depe atuncĭ îĭ numiaŭ pe Scythĭ Hippemolgĭ, este martur și Hesiod în versul citat de Eratosthenes: Aethiopii, Lygii și Scythiĭ mulgătoriĭ de ĭepe. Cînd la noĭ se fac atîtea nedreptățĭ din cauza afacerilor privitoare la banĭ, ce poate să fie de mirare că Homer a numit nobilĭ și drepțĭ pe niște oamenĭ care nu cunosc afacerile băneștĭ și, în afară de sabie și de pahar, pe toate celelalte le au în comun, în special fimeile și copiiĭ, după cum vrea Platon? Și Aeschylos e de aceĭaș părere cu Homer, cînd zice despre Scythĭ: Scythii cei cu legĭ bune, mîncătoriĭ de brînză de ĭapă. Și astăzĭ stăpînește la Grecĭ această părere. Noĭ anume socotim pe Scythĭ ca cei maĭ simpli și cei maĭ puțin șireți oamenĭ, ca mult maĭ frugalĭ și maĭ lipsiți de trebuințĭ decît noĭ, macarcă chipul nostru de a trăi a provocat aproape la toțĭ oamenĭ o schimbare în spre maĭ răŭ, aducînd cu sine luxul și voluptățile și meșteșugurile rele pentru satisfacerea lăcomiilor de tot felĭul. Multe din aceste răutățĭ aŭ ajuns și la barbarĭ, între altiĭ la nomazĭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pucat de prădat şi de ucis străinii, şi dacă aŭ întrat în relaţii cu multe felĭurĭ de oamenĭ, învaţă dela dînşiĭ luxul şi negustoriea. Aceste lucrurĭ se crede că răspîndesc înblînzirea vieţiĭ, în realitate însă corup obiceĭurile şi în locul simplicităţiĭ, despre care tocmaĭ s-a vorbit, vĭră şireteniea."

VII, 3, 8: „Acum, Scythiĭ de dinainte de timpurile noastre, şi maĭ ales ceĭ de aproape de timpurile luĭ Homer, astfel eraŭ şi aşa eraŭ socotiţĭ de Grecĭ, precum îĭ descrie Homer. Căcĭ vezĭ ce spune Herodot despre regele Scythilor, asupra căruía purcesese cu războiŭ Dareios, şi despre mesajul trimes de el luĭ Dareios. Vezĭ apoĭ ce spune Chrysippos despre regiĭ Bosporuluĭ, între alţiĭ despre Leucon. Pline de simplicitatea de care vorbesc sînt şi scrisorile Perşilor, apoĭ povestirile Egyptenilor, Babilonenilor şi Indienilor. Pentru aceia şi Anacharsis şi Abaris şi alţĭ cîţiva asemenea oamenĭ eraŭ în mare cinste la Grecĭ, pentrucă arătaŭ în firea lor un caracter specific neamuluĭ, de frugalitate, de modestie şi de dreptate. Şi ce să maĭ vorbim despre ceĭ vechĭ? Dar Alexandru al luĭ Philippos în expediţiea sa contra Thracilor de dincolo de Haemos a năvălit în ţara Triballilor (Τριβαλλοί), şi văzînd că Triballiĭ se întind pănă la Istru şi pănă la insula din Istru Peuce (Πεύκη). şi că Geţiĭ ocupă locurile de dincolo de Istru, se spune că a ajuns pănă acolo şi că în insulă n-a putut să se ducă din cauză că n-avea vase (căcĭ acolo se refugiase regele Triballilor Syrmos, ca să se opună ataculuĭ), dar a trecut la Geţĭ, lĭ-a cuprins un oraş şi apoĭ s-a întors răpede acasă, dupăce a primit darurĭ dela acele popoare şi dela Syrmos. Spune Ptolemaeos al luĭ Lagos că în timpul expediţieĭ aceşteia l-aŭ întîmpinat pe Alexandru Celţiĭ (Κελτοί) dela marea adriatică, pentru a întra cu el în legăturĭ de prietenie şi de ospitalitate, şi că regele ĭ-a primit cu bunăvoinţă şi ĭ-a întrebat la un pahar cu vin de care lucru se tem eĭ maĭ tare, crezînd că aŭ să răspundă că de dînsul, eĭ însă ĭ-aŭ răspuns că nu se tem de nimenĭ, afară numaĭ de cer să nu cadă pe dînşiĭ, dar preţuesc maĭ mult decît orice prieteniea unuĭ om ca Alexandru. Acestea sînt probe de curăţenie sufletească din partea barbarilor, cînd unul s-a opus la debarcarea în insulă, a trimes însă darurĭ şi a vrut să lege prietenie, iar ceilalţĭ aŭ declarat că nu se tem de nimenĭ, dar că preţuesc maĭ mult decît orĭce prieteniea cu

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

oamenii mari. Pe vremea succesorilor lui Alexandru era rege al Geților Dromichaetes (Δρομιχαίτης). Acesta, luînd ca prizonier pe Lysimachos, care purcesese cu războiŭ contra lui, l-a făcut întîiŭ să vadă sărăciea și mulțămirea cu puțin, și a sa proprie și a poporului său, și apoi l-a sfătuit să nu se mai războiască cu asemenea oameni, ci mai bine să și-i facă prieteni. Apoi l-a ospătat, a făcut pace cu dînsul și i-a dat drumul. Și Platon în Republica» este de părere că oamenii care vor să formeze o societate, unde să stăpînească dreptatea, trebue să fugă cît mai departe de mare și să nu trăiască în apropiere de dînsa, pentrucă ea învață pe oameni toate răutățile.“

VII, 3, 9: „Ephoros în a patra carte a istoriei sale, intitulată Europa, după ce ajunge cu descrierea Europei la Scythi, spune la sfîrșit că și ceilalți Scythi și Sarmații nu duc toți acelaș fel de viață, așa că, învremece unii sînt dușmănoși la suflet, încît mînîncă și carne omenească, alții nu mînîncă nici carne de alte animale. Ceilalți scriitori, zice Ephoros, vorbesc numai de sălbătăciea lor, știind bine că tot ce este grozav și de necrezut impresionează puternic, ar fi trebuit însă să povestească și de calitățile contrarii și să dea exemple; pentru aceia el va vorbi numai de acei Scythi care aŭ cele mai bune obiceiurĭ. Sînt, zice el, unii Scythi nomazi care se hrănesc cu lapte de iapă și care întrec prin spiritul de dreptate pe toți oamenii, de dînșii pomenesc și poeții, de pildă Homer, care spune că Jupiter privește țara mîncătorilor de lapte și a Abiilor, celor mai drepți dintre oameni, și Hesiod, care în poema intitulată Incunjurul pămîntului face pe Phineus să fie dus de harpii în țara mîncătorilor de lapte, care-și aŭ casele în care.» Cauza acestuĭ spirit de dreptate o găsește Ephoros în faptul că aceștĭ oameni duc viață modestă și nu umblă după avere, așa că față unii de alții se pot găsi în raporturi legale bune, ca unii ce aŭ toate celea în comun, pănă și fimeile și copiii și toată rubedeniea, iar față cu străinii sînt irrezistibili și invincibili, deoarece n-aŭ nimic pentru care ar voi dușmanii să-i robească. Citează Ephoros și pe Choerilos, care în Trecerea podului (pe care l-a construit † Xerxes) a zis: «Sacii (Σάκαι), crescători de oi, de neam Scythi, locuiaŭ Asia cea bogată în grîne, eraŭ coloni ai nomazilor, ai oamenilor celor detreabă.» Anacharsis, pe care-l numește înțelept,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Ephoros spune că era şi el de neam scyth, şi că a fost socotit ca unul din ceĭ şepte înţelepţĭ din cauza prudenţeĭ şi a cuminţenieĭ sale, maĭ zice că a inventat foile şi ancora cu doŭă cornurĭ şi roata olaruluĭ. Acestea le spun, ştiind bine că şi Ephoros însuş nu povesteşte numaĭ tot ce e maĭ adevărat, cum e cazul, de pildă, şi cu cele despre Anacharsis (Cum ar putea în adevăr să fie invenţiea luĭ roata olaruluĭ, pe care o cunoaşte şi Homer, care e maĭ vechĭu decît Anacharsis: «Ca atuncĭ cînd olarul potriveşte roata în mînĭ, ca s-o cerce,» şi celelalte [Il. XVIII, 600]?). Am vrut numaĭ să arăt că în urma uneĭ faĭme generale s-a întîmplat că şi ceĭ vechĭ şi ceĭ maĭ noĭ aŭ crezut că Nomazĭĭ, care trăesc ceĭ maĭ departe de ceĭlalţĭ oamenĭ, sînt mîncătorĭ de lapte, săracĭ şi foarte cum se cade, şi că aceste pareri n-aŭ fost de Homer scornite.“

VII, 3, 10: „In ce priveşte pe Mysĭ, este bine să dea socoteală Apollodoros despre cele spuse în Homer, anume, crede el că şi Mysiĭ sînt o plăzmuire a poetuluĭ, cînd zice «Mysiĭ, care se luptă de aproape, şi nobiliĭ Hippemolgĭ,» orĭ înţelege prin Mysiĭ aceştiĭa pe ceĭ din Asia? Dacă înţelege pe Mysiĭ din Asia, apoĭ nu pricepe vorbele poetului, după cum s-a arătat maĭ sus, ĭar dacă-ĭ socoate o invenţie a luĭ Homer, pentrucă n-ar fi adecă Mysĭ în Thracia, apoĭ vorbeşte contra realităţiĭ. Căcĭ doar chĭar în timpul nostru Aelius Catus a strămutat din părţile de peste Istru cincizecĭ de miĭ de suflete, dela Geţĭ, neam care vorbeşte aceĭaş limbă cu Thraciĭ, în Thracia, şi astăzĭ aceştĭ oamenĭ locuesc acolo şi se numesc Moesĭ, orĭ ca aşa s-aŭ chemat şi maĭ dinainte şi apoĭ în Asia şĭ-aŭ schimbat numele în Mysĭ, orĭ că, ceĭa ce se potriveşte maĭ bine cu istoriea şi cu spusele poetuluĭ, Moesiĭ din Thracia s-aŭ chemat maĭ înainte vreme Mysĭ. Dar despre acestea destul. Să trec la povestirea care urmează.“

VII, 3, 11: „Las la o parte istoriea veche a Geţilor. Cele ce s-aŭ întîmplat în zilele noastre însă sînt următoarele. Boirebistas (Βοιρεβίστας), un Get, dupăce a căpătat domniea peste poporul săŭ, a făcut întîĭŭ să răsufle pe oamenĭ, care fusese tare năcăjiţĭ din cauza necontenitelor războae, şi apoĭ atît de mult lĭ-a rîdicat puterea prin exerciţĭu şi sobrietate şi disciplină, încît în timp de cîţĭva anĭ a înfiinţat un imperĭu mare şi a supus Geţilor pe cele maĭ multe din po-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

poarele vecine. Şi Romanii se temeaŭ de dînsul. Trecea fără frică Istrul şi prăda Thracia pănă la Macedonia şi pănă în Illyria. Pe Celţiĭ cîţĭ trăĭaŭ printre Thracĭ şi printre Illyrĭ i-a sfărmat, ĭar pe Boiĭ de sub regele Critasiros şi pe Taurisci ĭ-a stîrpit chiar cu totul. Ca să facă pe poporănii lui să asculte de dînsul, îşĭ luase ca ajutor pe Decaeneos, un şarlatan, care călătorise prin Egypt şi învăţase cîteva semne meteorologice, cu care-şĭ da aparenţe că ar fi în contact cu zeiĭ. Şi chiar nu după multă vreme chiar a fost socotit ca zeŭ, cum am spus că s-a întîmplat şi cu Zamolxis, cînd am vorbit despre dînsul. Să daŭ o probă de ascultare: aŭ fost convinşi anume Geţii să distrugă viile şi să trăĭască fără vin. Acest Boirebistas a apucat să fie răsturnat, din cauză că s-aŭ răsculat vreo cîţiva contra lui, maĭ înainte de a fi trimes Romaniĭ oştire înpotriva-ĭ, iar urmaşii lui aŭ disfăcut statul în maĭ multe bucăţĭ. Şi chiar acum, cînd a trimes oştire contra lor Augustus Caesar, eraŭ disfăcuţĭ în cincĭ părţĭ. Pe atuncĭ însă se disfăcuse în patru. Şi asemenea disfaceri temporare aŭ avut loc şi altele în alte dăţi."

VII, 3, 12: „Din vechime însă a maĭ avut loc o disfacere a ţariĭ în doŭă părţĭ, care durează încă: pe uniĭ anume îĭ chiamă Dacĭ (Δακούς), ĭar pe alţiĭ Geţĭ. Geţĭ sînt numiţi ceĭ dinspre Pont şi dinspre răsărit, ĭar Dacĭ ceĭ din părţile din potrivă, dinspre Germania şi dinspre izvoarele Istruluĭ, şi aceştiia, cred eŭ, s-aŭ chemat în vremurile vechĭ Daĭ (Δάοι), de unde s-aŭ răspîndit şi la Atticĭ numele de sclavĭ Geta şi Daos. Căcĭ e maĭ probabil aceasta decît că s-ar fi răspîndit aceste nume dela aceĭ Scythĭ pe care-ĭ chiamă Daae (Δάαι). Scythiĭ aceĭa sînt în adevăr departe, pelîngă Hyrcania, şi nu este de admis că ar fi fost aduşĭ sclavĭ depe acolo în Attica. Pentrucă pe sclavĭ îĭ numĭau Greciĭ după locurile depe unde eraŭ aduşi, şi anume orĭ li dădeaŭ numele neamuluĭ din care făceaŭ parte, de pildă Lydos şi Syros, orĭ li dădeaŭ nume obişnuite prin ţara lor, de pildă unuĭ Phrygian îĭ ziceaŭ Manes orĭ Midas, unuĭ Paphlagon îĭ ziceaŭ Tibios. Şi aşa naţiunea, care ajunsese la atîta putere sub Boirebistas, a fost slăbită de Romani şi din cauza discordiilor interne, tot maĭ sînt în stare însă chiar şi astăzĭ să pună pe picĭor de războĭŭ păn la patruzecĭ de miĭ de oamenĭ."

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

VII, 3, 13: „Prin ţara lor curge în Danuvios (Δανούιον) rîul Marisos (Μάρισος, Mureşul şi partea Tiseĭ dela vărsătura Mureşuluĭ până la Dunăre), pe care-şĭ transportaŭ Romaniĭ aparatul de războĭŭ. Părţile de sus anume ale Istrului, cele dinspre izvoarele fluvĭuluĭ până la cataracte, se numiaŭ Danuvios, care merg maĭ mult prin ţara Dacilor, ĭar părţile din jos până la Pont, cele dinspre Geţĭ, se numesc Istru. Aŭ aceĭaş limbă însă şi Dacii şi Geţiĭ. Grecilor li sînt mai cunoscuţi Geţiĭ, maĭ ales petrucă necontenit se strămută cînd de o parte cînd de alta a Istruluĭ, şi pentrucă s-aŭ amestecat cu Thracii şi cu Mysiĭ. Şi neamul Triballilor, care şi el e thrac, a suferit acelaş lucru, a primit şi el emigranţĭ. Popoarele limitrofe anume aŭ năvălit asupra vecinilor, cînd eraŭ maĭ slabĭ decît ele, aşa că dintr-o parte a ţărĭĭ dovediaŭ de multe orĭ Scythii şi Bastarniĭ şi Sarmaţiĭ, şi dupăce alungaŭ pe Geţĭ, treceaŭ chĭar Istrul după dînşiĭ şi uniĭa se şi aşezaŭ prin insule şi prin Thracia, ĭar din ceĭalaltă parte a ţărĭĭ făceaŭ opresiunĭ maĭ ales Illyriĭ. Şi aşa, dupăce se mărise foarte mult Geţiĭ şi Daciĭ, astfel că puteaŭ trimete oştire păn la doŭă sute de miĭ de oameni, astăzĭ aŭ scăzut până la patruzecĭ de miĭ şi sînt pe punctul de a se supune Romanilor. Nu s-aŭ supus încă cu totul numaĭ pentrucă maĭ trag nădejde dela Germanĭ, care sînt în războiŭ cu Romaniĭ.“

VII, 3, 14: „Intre † Geţĭ şi marea Pontuluĭ care se întinde dela Istru până la Tyras (Τύρας, Nistru) este pustiul Geţilor, tot şes şi fără apă. In acel pustiŭ s-a încurcat Dareios al luĭ Hystaspes în timpul cînd trecuse Istrul asupra Scythilor, şi a fost în primejdie să pĭară de sete cu toată oştirea, până ce într-un tîrziŭ a înţeles cum stă lucrul şi s-a întors îndărăt. Tot acolo maĭ tîrziŭ după aceĭa Lysimachos, care purcesese contra Geţilor şi contra regeluĭ Dromichaetes, nu numaĭ că a perdut bătăliea, dar a fost şi prins viŭ, a scăpat însă prin graţiea barbaruluĭ, după cum am spus maĭ sus.“

VII, 3, 15: „La gurile Istruluĭ este o insulă mare, Peuce. O stăpînesc Bastarniĭ, aşa numiţĭ dela dînsa Peucinĭ. Sînt şi alte insule, dar maĭ micĭ cu mult, unele maĭ în sus de Peuce, altele din partea mărĭĭ. Căcĭ Istrul are şepte guriĭ. Cea mai mare se chĭamă sacră, pe dînsa plutirea în sus până la Peuce este de o sută douăzecĭ de stadiĭ. In partea

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

de jos a insuleĭ aceşteĭa a făcut Dareios podul, s-ar putea însă face pod şi la partea din sus. Gura sacră este cea dintîĭŭ din stînga, cum întri în Pont. Celelalte vin în şir după dînsa în drumul la Tyras. A şeptea gură este cam la treĭ sute de stadiĭ depărtare. Intre gurĭ sînt insule micĭ. Cele treĭ gurĭ care vin îndată după gura sacră sînt micĭ, celelalte sînt maĭ micĭ cu mult decît dînsa, dar maĭ marĭ decît cele treĭ. Ephoros spune că Istrul are cincĭ gurĭ. Dela Istru până la rîul Tyras, care e navigabil, sînt noŭă sute de stadiĭ. In spaţiul dela mijloc sînt două bălţĭ marĭ, una e deschisă spre mare, aşa că serveşte şi ca port, ceĭalaltă e fără gură."

VII, 3, 16: „La gura rîuluĭ Tyras este un turn, numit al luĭ Neoptolemos, şi un sat, numit al luĭ Hermonax. Dacă pluteştĭ în susul rîuluĭ o sută patruzecĭ de stadiĭ, se găseşte de o parte şi de alta cîteun oraş, unul Niconia şi altul, la stînga, Ophiussa. † Locuitoriĭ depe lîngă rîu spun că maĭ este un oraş, dacă maĭ mergĭ încă în sus o sută doŭăzecĭ de stadiĭ. La distanţă de cincĭ sute de stadiĭ dela gura rîului Tyras este în mare insula Leuce, consacrată luĭ Achilles."

VII, 3, 17: „Apoĭ vine rîul Borysthenes (Βορυσθένης, Bug), navigabil pe o distanţă de şese sute de stadiĭ, şi aproape de dînsul rîul Hypanis (Ὕπανις, Dnipru). La gura rîuluĭ Borysthenes este o insulă, care are port. Dacă pluteştĭ pe Borysthenes în sus două sute de stadiĭ, este un oraş cu acelaş nume ca şi rîul, care se maĭ numeşte însă şi Olbia (Ὀλβία), mare antrepozit, colonie a Milesienilor. In teritoriul din sus, dintre Borysthenes şi Istru, este întîĭŭ pustiul Geţilor, apoĭ vin Tyregetiĭ (Τυρεγέται), după dînşiĭ Sarmaţiĭ Iazygĭ şi Sarmaţiĭ numiţĭ regeştĭ, apoĭ Urgiĭ (Οὖργοι), popoare maĭ mult nomade şi care fac numaĭ puţină agricultură. Despre aceste popoare se maĭ spune că locuesc şi pelîngă Istru, şi anume adeseorĭ pe ambele maluri ale fluviuluĭ. Inăuntrul continentului, vecinĭ cu Tyregetiĭ şi cu Germaniĭ, trăesc Bastarniĭ, probabil de neam german, disfăcuţĭ în maĭ multe triburĭ. Uniĭ anume se numesc Atmonĭ (Ἄτμονοι), alţiĭ Sidonĭ (Σιδόνες), aceĭ care stăpînesc insula din Istru Peuce se numesc Peucinĭ (Πευκῖνοι), ĭar ceĭ maĭ dela miazănoapte, care ocupă cîmpiile dintre Tanais (Τάναις, Don) şi Borysthenes, se numesc Roxolanĭ (Ῥωξολανοί). Tot locul dinspre miazănoapte, dela Germania până la marea caspică,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cît îl cunoaştem, este şes. Cine vor fi trăind dincolo de Roxolani, nu ştim. In ce priveşte pe Roxolanĭ, eĭ au purtat războiu, avînd de şef pe Tasios (Τάσιος), şi contra generalilor luĭ Mithridates Eupator, pentrucă venise să dea ajutor luĭ Palacos al luĭ Sciluros, şi se credea întîiu că ar fi războinici tare, dar orice neam barbar, uşor înarmat cum este, este slab faţă de falanga bine întocmită şi bine armata. Pentru aceĭa, măcarcă eraŭ în număr de vreo cincĭzeci de miĭ, n-aŭ putut susţinea lupta faţa de şese miĭ de ostaşi de sub conducerea luĭ Diophantos, generalul luĭ Mythridates, ci cei maĭ mulţi aŭ perit în războiu. Au coĭfurĭ şi platoşe de pĭele de bou neargăsită, scuturĭ de nuele împletite, ĭar ca arme au lăncĭ şi arcurĭ şi săbiĭ. Tot aşa înarmate sînt şi celelalte neamurĭ cele maĭ multe. Corturile nomazilor sînt de pîslă şi sînt fixate pe carele în care stau. Pelîngă corturĭ sînt turmele de animale, cu a căror lapte, brînză şi carne se hrănesc. Merg din loc în loc după păşunĭ, strămutîndu-se necontenit în locurile unde este ĭarbă, în timpul ĭernei prin bălţile depe lîngă Maeotis, ĭar vara prin şesurĭ.“

VII, 3, 18: „Toată ţara până la locurile dela mare dintre Borysthenes şi gura mărĭĭ Maeotis are ĭernĭ grele. Chiar din teritorĭul maritim sînt geroase părţile maĭ dinspre miazănoapte, apoĭ gura Maeotideĭ şi încă maĭ mult gura Borysthenelui şi înfundătura golfului Tamyrac, care se chĭamă şi Carcinit, unde-ĭ istmul chersonesului celui mare. Măcarcă locuitorii trăesc la şes, faptele următoare probează frigul cel mare depe acolo. Magarĭ nu-s, pentrucă animalele acestea nu sufăr frigul. Boiĭ sînt unĭĭa dela natură fără coarne, ĭar celorlalţĭ li pilesc coarnele (căcĭ această parte a corpului este mai sensibilă la frig). Caiĭ sînt micĭ, oile sînt însă marĭ. Vasele de aramă plesnesc, pentrucă îngheaţă lichidul din ele. Dar puterea gerului se poate vedea mai ales din cele ce se petrec la gura Maeotideĭ. Trecerea anume dela Panticapaeon la Phanagoria se face cu carele, aşa că se face şi glod ca pe un drum terestru. Peştiĭ se scot cu plasa numită gangame săpînd în ghiaţă, maĭ ales mormiĭ, care sînt cam de aceĭaş mărime cu delfiniĭ. Spun că Neoptolemos, generalul luĭ Mythridates, în aceĭaş strîmtoare a Maeotideĭ a învins pe barbarĭ vara în luptă navală, ĭar ĭarna în luptă de cavalerie. Maĭ spun că la Bosporos

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

peste dînsa. Se zice că pe de altă parte şi căldurile sînt foarte mari, orĭ pentrucă nu-ı deprins corpul cu căldura, orı poate pentrucă n-a fi bătînd vîntul pe şesurĭ, orĭ şi din cauză că aerul va fi maĭ des şi se va fi încălzind maĭ tare din cauza aceasta, aşa cum fac parheliĭ în nourĭ. Se pare că Ateas, acel care a purtat războiu cu Philippos al luĭ Amyntas, a domnit peste ceĭ maĭ mulţĭ din barbariĭ depe locurile acestea.“

VII, 3, 19: „Dincolo de insula de dinaintea Borysthenelui se pluteşte îndată spre soare răsare la promontorĭul cursului luĭ Achilles, care promontorĭu, macarcă n-are copacı, se numeşte totuş pădurice, şi e consacrat luĭ Achilles. Apoĭ vine cursul (δρόμος) luĭ Achilles, o peninsulă aproape la nivelul mărĭĭ. Este o şuşănĭţă de pămînt lungă cam de o mie de stadiĭ; lăţimea, acolo unde-ĭ maĭ mare, este de două stadiĭ, ĭar unde·ı maĭ mică, numaĭ de patru plethri. Distanţa dela continent, şi de o parte şi de ceĭalaltă a gîtuluĭ, este de şeĭzecı de stadiĭ. Peninsula-ĭ năsipoasă şi apă se găseşte numaĭ în puţurĭ. Pela mijlocul eĭ este gîtul istmuluĭ, cam de patruzecĭ de stadiĭ. Se sfîrşeşte într-un promontorıu, căruĭa-ĭ zic Tamyrace, şi care are o staţiune de vase în faţa continentuluĭ. După această peninsulă este golful Carcinites, foarte mare, care se întinde păn la o mie de stadiĭ, ĭar alţiı spun că ar fi şi de treı orı pe atîtea stadıı până la fund, † unde trăesc aşa numiţiĭ Taphri. Golful acesta se maĭ numeşte şi Tamyraces, la un fel cu promontorĭul.“

§ 46. Ptolemaeus, ed. Nobbe, Leipzig, 1881.

II, 17, 1: „Illyria se mărgineşte la mĭazanoapte cu cele două Pannoniĭ, la apus cu Istria, la răsărit cu Moesia superior, la mĭazăzi cu Macedonia şi cu coasta mărĭĭ adriatice.“

II, 17, 8: „Locuesc în această provincie, maĭ întĭıu drept lîngă Istria, Iapudiĭ (Ἰάπυδες), apoĭ maĭ sus de Liburnia Mazaeiĭ (Μαζαῖοι) — aceştiĭa maĭ dinspre apus — şi după Mazaeĭ Derriopiĭ (Δερρίοπες) şi Derriĭ (Δέρριοι), şi maĭ sus de Derriopĭ Dindariĭ (Δινδάριοι), maĭ sus de care sînt Ditionıı (Διτίωνες), maĭ sus de Derriĭ sînt Ceraunıĭ (Κεραύνιοι). Inuntrul Dalmatieĭ sînt Daursiĭ (Δασύρσιοι), maĭ sus de care sînt Melcomenıĭ (Μελκομένιοι) şi Vardaeiĭ (Οὐαρδαῖοι). Maĭ sus de aceştiıa sînt Narensiĭ (Ναρήνσιοι) şi Sardiotiĭ (Σαρδιῶται), ĭar maĭ jos de

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

aceştiia sînt Siculotiĭ (Σικουλῶται) şi Docleatiĭ (Δοκλεᾶται) şi Pirustiĭ (Πιροῦσται) şi Scirtoniĭ (Σκίρτονες) lîngă Macedonia; cu totul şeĭsprezece popoare."

III, 9, 1: „Moesia superior (ἡ ἄνω Μυσία) se mărgineşte la apus cu Dalmatia, la mĭazăzĭ cu Macedonia, la răsărit cu Thracia, la mĭazănoapte cu Danuvius."

III, 9, 2: „Locuesc în această provincie, în părţile dinspre Dalmatia Tricornensiĭ (Τρικορνήνσιοι), ĭar în acele despre rîul Ciambros (Κίαμβρος, Gibriţa orĭ Ţibriţa) Mysiĭ (Μυσοί). La mijloc sînt Picensiĭ (Πικήνσιοι), ĭar în părţile despre Macedonia Dardaniĭ (Δάρδανοι)."

III, 10, 1–7: „Moesia inferior (ἡ κάτω Μυσία) se mărgineşte dinspre apus cu rîul Ciambros, la mĭazăzi cu partea Thracieĭ care se întinde dela Ciambros în sus de muntele Haemus pănă la capătul dela Pont dinspre Mesembria. La mĭazănoapte cu Danubius dela rîul Ciambros pănă la Axiupolis (Ἀξιούπολις, lîngă Cernavoda), şi apoĭ de acolo cu Danubius, numit însă de aicĭ înainte Istru, pănă la vărsarea luĭ în Pont. Dispoziţiea gurilor Istruluĭ este următoarea. Cea dintîiu ramură este cea dela oraşul Noviodunon (Νουιόδουνον), ĭar cea maĭ dela sud, care cuprinde o insulă numită Peuce, se varsă în Pont cu gura numită sacră orĭ Peuce. Ramura cea maĭ nordică se desparte şi ea în două. Partea dinspre nord a eĭ se desparte la rîndul eĭ ĭar în două, şi dintre aceste din urmă două părţi cea dinspre mĭazăzi încetează puţin maĭ înainte de a se vărsa în Pont, ĭar cea dinspre mĭază noapte, dupăce formează o baltă, numită Thiagola (Θιαγόλα), din partea despre nord, se varsă în Pont printr-o gură numită şi ea tot Thiagola. Partea dinspre sud a ramurii nordice se desparte şi ea în două alte părţi, dintre care cea maĭ dinspre nord se varsă în Pont printr-o gură numită Boreion (Βόρειον), ĭar cea maĭ dinspre sud se desparte în alte două părţi, dintre care cea dinspre sud se varsă în Pont prin gura numită Naracion (Ναράκιον, variantă Inariacion, Ἰναριάκιον), ĭar cea dinspre nord se desparte la rîndul eĭ în alte două, dintre care cea nordică se varsă prin gura numită gura falşă (ψευδόστομον), iar cea sudică se varsă prin gura numită frumoasă (Καλόστομον). Dinspre răsărit Mysia se mărgineşte cu coasta măriĭ, începînd dela gurile Istruluĭ pănă la graniţa, despre care am vorbit, a Thracieĭ."

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

III, 10, 9: „In părţile despre apus ale Moesieĭ inferior locuesc Triballiĭ (Τριβαλλοί). In părţile despre răsărit locuesc, supt gura Peuce Troglodytiĭ (Τρωγλοδύται), la gurile Istruluĭ Peucinii (Πευκῖνοι), în părţile dinspre Pont Crobyzii (Κροβυζοι, variante Cerobyzi, Κερόβυζοι, şi Crybyzi, Κρυβυζοί), mai sus de aceştiia Oitensiĭ (Οἰτήνσιοι) şi Obulensiĭ (Ὀβουλήνσιοι). In părţile dela mijloc locuesc Demensii (Δημήνσιοι, variantă Δειμήνσιοι) şi Piarensiĭ (Πιαρήνσιοι).“

III, 10, 13: „Coasta mării, începînd dela gura cea mai lela nord a Istruluĭ până la vărsătura rîuluĭ Borysthenes (Dnipru), precum şi ţara dinăuntru până la rîul Hierasos (Ἱέρασος, Siret), le locuesc, supt Sarmatiĭ Tyrangetĭ (Τυραγγέται Σαρμάται) Arpiĭ (Ἅρπιοι), şi deasupra Peucinilor Britolagiĭ (Βριτολάγαι).“

§ 47. Cassius Dio, Hamburg, 1750.

Fragmente, 151. a. Chr. 234: „Romanii, voind pe de o parte să facă şi eĭ un serviciu Issaeilor, care trecuse de partea lor, pentru ca să se vadă că eĭ ajută pe ceĭ care sînt cu tragere de inimă pentru dînşii, ĭar pe de alta să pedepsească pe Ardiaeĭ, pentrucă atacaŭ pe ceĭ care plutĭau pe mare dela Brundisium, au trimes deputaţĭ la Agron, ca să intervină în favoarea Issaeilor (Ἰσσαῖοι) şi să-ĭ aducă imputărĭ că face rău Romanilor fără să fi suferit nicĭun neajuns din partea lor. Deputaţiĭ nu l-au găsit pe Agron în viaţă, căcĭ murise şi lăsase ca urmaş un băeţel cu numele Pinnes (Πίννης), ıar soţiea luı şi maştiha luĭ Pinnes, Teuta (Τεῦτα), care domnıa peste Ardiaeĭ, lĭ-a răspuns cu ınsolenţă, ba chĭar, pelîngă lıpsa de cumpăt proprie firiĭ fimeeştĭ, mai fiind îngîmfată şi de puterea pe care o avea, pe uniĭ din deputaţĭ a pus de ı-a legat, ıar pe alţii, care-ĭ vorbise fără încunjur, ı-a ucis. Şi atuncĭ de odată, dacă a făcut aceasta, a căpătat curaj, ca cum prin grabă cu care arătase cruzimea ar fi dat probă de putere, dar şĭ-a dat de gol îndată slăbăcĭunea genuluĭ fimeesc, care din cauza scurtimiĭ minţii răpede se înfurie şi apoĭ tot aşa de răpede se teme. Căcı, îndată ce a aflat că Romaniĭ au decretat războĭŭ contra eı, a apucat-o groaza, şi pe aceĭ din Romanĭ pe care-ĭ avea la dînsa a făgăduit că-ĭ va libera, ĭar cu privire la ceĭ morţĭ s-a apărat zicînd că ar fi fost ucişĭ de hoţĭ. Cînd Romanii [illegible]

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

asasinĭ, ea atuncĭ, pentrucă primejdiea se îndepărtase, ıar a început să nu-ı ţină în samă, n-a vrut să dea pe nimenı şi a trimes o oştire asupra insuleĭ Issa. Şi ĭarăş cînd a simţit că consuliĭ au sosit, s-a spăriat din nou, şĭ-a perdut curajul şi s-a arătat gata să primească orĭce condiţie i s-ar pune. Şi nicĭ aşa nu s-a cuminţit. Căcĭ îndatăce consuliĭ au plecat maĭ departe la Corcyra, a prins la inimă, a părăsit cauza romană şi a trimes oştire asupra Epidamnuluĭ. Romaniĭ însă au scăpat oraşele şi au pus mîna pe corăbiile eĭ şi pe baniĭ dintr-însele, şi atuncĭ ea ĭar s-a arătat a fi docilă. Fiindcă însă Romaniĭ cînd treceaŭ marea au suferit pagube lîngă dealul Atyrios, ea a început să tergiverseze cu nădejdea că au să se ducă Romaniĭ, maĭ ales că era şi ĭarnă. Dar cînd a aflat că Albinus rămîne în ţară, şi că Demetrios din cauza nebuniilor eĭ, precum şi de frica de Romanĭ, a trecut de partea acestora şi a convins şi pe alţiĭ să facă acelaş lucru, s-a îngrozit cu totul şi a părăsit domniea.“

Fragmente, 46. a. Chr. 219: „Demetrios se îngîmfase, pentrucă era epitropul luĭ Pinnes şi luase în căsătorie pe mama acestuĭa, pe Triteuta (Τριτευτα), după ce murise Teuta, şi începuse să apese pe locuitorĭ şi să se poarte rău cu vecinĭĭ. Romaniĭ, aflînd de aceasta, maĭ ales că se credea că Demetrios face aceste răutăţĭ abuzînd de prieteniea lor, au trimes la dînsul să-l cheme. Dar el nu s-a supus, ba a început să atace şi pe soţiĭ Romanilor, şi atuncĭ aceştiĭa au trimes o oştire contra luĭ la Issa.“

XXXVIIĬ, 8. a. Chr. 59: „Poporul a dat luĭ Caesar Illyricul şi Gallia cisalpină, ca să le guverneze cu treĭ legiunĭ în timp de cincĭ anĭ.“

XXXVIII, 10. a. Chr. 59: „Acest Antonius [colegul de consulat al luĭ Cicero], cîtă vreme guvernase Macedonia, multe lucrurĭ fără cale comisese şi înpotriva supuşilor din acea provincie precum şi înpotriva aliaţilor, dar multe neajunsurĭ păţise şi el însuş. Căcĭ, dupăce a devastat teritorĭul Dardanilor şi pe acel al vecinilor acestora, cînd au venit Dardaniĭ contra luĭ n-a avut curaj să li reziste, ci, ca şi cum ar fi avut altă treabă, s-a retras cu cavaleriea şi a fugit. Atuncĭ Dardaniĭ au încunjurat pedestrimea romană şi au alungat-o din ţară, dupăce şi-au luat prada îndărăt. Acelaş lucru l-a făcut şi cu aliaţiĭ Romani-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

lor din Mysia. Dupăce anume lĭ-a devastat ţara, a fost bătut la oraşul Istrienilor de Scythiĭ Bastarnĭ care venise Mysilor în ajutor, şi a fugit. Şi pentru aceste lucrurĭ n-a fost tras la răspundere, dar a fost pedepsit pentru ele atuncĭ cînd a fost acuzat că a luat parte la conspiraţiea luĭ Catilina, aşa că i s-a întîmplat că n-a putut fi dovedit vinovat pentru faptele de care era acuzat şi a fost din contra pedepsit pentru acele fapte pentru care nu-l trăsese nimenĭ la răspundere.“

XLI, 40. a. Chr. 49: „Pecînd se petreceau acestea la Roma şi în Hispania, M. Octavius şi L. Scribonius Libo au alungat din Dalmatia pe P. Cornelius Dolabella, partizanul luĭ Caesar, cu ajutorul floteĭ luĭ Pompeius.“

XLI, 49. a. Chr. 48: „Dyrrhachion se găseşte pe pămîntul care a fost odată al Illyrilor Parthinĭ (Παρθῖνοι).“

XLII, 10. a. Chr. 48: „Cato fusese lăsat din partea luĭ Pompeius la Dyrrhachion, ca să observe dacă nu trece cineva marea din Italia, şi să ţină în frîŭ pe Parthinĭ, de s-ar apuca cumva să se mişte. Cato începuse lupta cu Parthiniĭ, dar dupăce Pompeius a fost învins a părăsit Epirul.“

XLVII, 21. a. Chr. 42: „Brutus a venit în Macedonia tocmaĭ în timpul cînd C. Antonius de abĭa sosise, ĭar Q. Hortensius, fostul guvernator al provincieĭ, se pregătĭa să plece. Pentru aceĭa n-a întîmpinat nicĭo greutate. Căcĭ Hortensius s-a unit îndată cu dînsul, ĭar Antonius era slab, ca unul ce era împiedecat de a lua niscaĭ măsurĭ conforme magistraturiĭ sale, deoarece toată puterea o acaparase Caesar la Roma. Vatinius însă, guvernatorul Illyrilor din apropiere, a venit de acolo şi a ocupat Dyrrhachion, şi în discordiile civile nu era de partea luĭ Brutus, dar n-a putut să facă acestuĭa nicĭo pagubă, pentrucă ostaşiĭ luĭ, cărora nu era simpatic, şi care nu-l luaŭ în samă, căcĭ era tot bolnav, l-aŭ părăsit.“

XLVIII, 28. a. Chr. 40: „Caesar a căpătat ca parte a sa Sardinia, Dalmatia, Hispania, Gallia, ĭar Antonius toate celelalte provinciĭ de dincolo de marea ionică, şi din Europa şi din Asia, cîte eraŭ sub stăpînirea Romanilor. Lepidus a avut neamurile din Libya, ĭar Sextus Pompeius Sicilia.“

XLVIII, 41. a. Chr. 39: „Pe vremea aceĭa s-aŭ răsculat şi Illyriĭ Parthinĭ, dar acea răscoală a domolit-o Pollio

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

XLIX, 34-38. a. Chr. 35-34: „Între acestea Caesar, fiindcă Sextus Pompeius murise, ĭar afacerile din Libya trebuĭaŭ regulate, s-a dus în Sicilia, pentruca de acolo să treacă în Africa. Dupăce timpul răŭ l-a reţinut în Sicilia o bucată de vreme, n-a maĭ plecat maĭ departe, pentrucă Salassiĭ (Σάλασσοι) şi Iapydiĭ (Ἰάπυδες) şi Tauriscĭĭ (Ταυρίσκοι) şi Liburniĭ (Λιβυρνοί), care nu se purtase cuviincĭos faţă de Romanĭ nicĭ înainte vreme, ci refuzase să plătească tributul şi făceaŭ cîteodată şi incursiĭ pe teritoriile învecinate, atuncĭ, profitînd de absenţa luĭ, se răsculase pe faţă. Din cauza aceasta s-a întors Caesar şi s-a apucat de preparative contra lor. S-a întîmplat tot atuncĭ că uniĭ dintre militariĭ liberaţĭ din oştire, care nu primise nicĭo recompensă, s-aŭ revoltat şi aŭ cerut să fie înrolaţĭ din noŭ. Caesar a făcut din eĭ o legiune a parte, pentruca, fiind numaĭ eĭ în de eĭ, să nu maĭ strice şi pe alţiĭ, ĭar dacă s-ar apuca de neorînduelĭ, să fie dovediţĭ îndată. Dar nu s-aŭ liniştit cu toate acestea. Atuncĭ pe cîţĭva dintr-înşiĭ, care eraŭ maĭ bătrînĭ, ĭ-a trimes în Gallia şi lĭ-a dat pămînt acolo, cu gînd că, insuflîndu-li o asemenea speranţă, îĭ va linişti şi pe ceilalţi. Fiindcă însă tot aŭ continuat să se împotrivească, a pedepsit pe uniĭ dintr-înşiĭ. Ceilalţĭ s-aŭ înteţit însă şi maĭ tare. Atuncĭ ĭ-a convocat Caesar ca pentru alt ceva, ĭ-a încunjurat cu armată, lĭ-a luat armele şi ĭ-a dat afară din oştire. Şi aşa, văzîndu-şĭ pe de o parte propriea slăbăcĭune, ĭar pe de alta mărinimiea luĭ Caesar, şĭ-aŭ schimbat într-adevăr purtarea, s-aŭ rugat mult să fie ertaţĭ şi să fie înrolaţĭ din noŭ. Caesar, care avea trebuinţă de ostaşĭ şi se temea ca să nu-ĭ atragă de partea sa Antonius, lĭ-a declarat că-ĭ ĭartă şi ĭ-a avut ca ceĭ maĭ bunĭ militariĭ în toate împrejurările, după cum s-a văzut maĭ tîrziŭ.—Atuncĭ de o cam dată pe celelalte neamurĭ le-a dat în sarcina altora ca să fie domolite, ĭar el însuş a plecat contra Iapydilor. Şi pe aceĭ dintre Japydĭ care locuesc dincoace de munţĭ, nu tare departe de mare, ĭ-a supus maĭ fără greutate. Peste ceĭ care trăesc însă prin munţĭ şi prin ţinuturile de ceĭa parte a munţilor n-a ajuns stăpîn decît cu mare osteneală. Căcĭ fortificase Metulon, cel maĭ mare oraş al lor, şi multe atacurĭ de ale Romanilor aŭ respins, multe maşinĭ de războiŭ aŭ aprins, şi pe însuş Caesar, care se încerca să treacă pe zidurĭ depe un turn de lemn, l-aŭ rănit. La urmă, dacă aŭ văzut că nu se

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

lasă de întreprindere şi că tot trimete să-i vie oştire nouă, s-aŭ prefăcut că vor să între la înţelegere şi aŭ primit o garnizoană în cetate. Dar în timpul nopţiĭ aŭ ucis pe soldaţiĭ romanĭ pe toţi, apoĭ şĭ-aŭ dat foc caselor, şi unii s-aŭ sinucis, alţiĭ şi-aŭ ucis şi fimeile şi copiiĭ, încît n-a maĭ rămas nimic de al lor luĭ Caesar. Căcĭ nu numaĭ ceĭ din oraş, dar şi aceĭ care căzuse prinşĭ în timpul războiuluĭ şĭ-aŭ făcut samă singurĭ nu mult după aceĭa.—După aceştiĭa aŭ perit astfel cu totul, ĭar ceilalţĭ aŭ fost supuşĭ fără niscaĭ fapte de arme demne de comemorat, a dus Caesar oştirea contra Pannonilor (Παννόνιοι). Vreun subĭect de plîngere contra lor n-avea, căci nici nu-ĭ făcuse vreun neajuns. Voĭa numaĭ să-şĭ exercite oştirea şi s-o hrănească totodată din avutul altuĭa, socotind că bunul plac al celuĭ maĭ puternic este drept faţă de ceĭ maĭ slabĭ. Pannoniĭ locuesc lîngă Dalmatia şi la Istru, dela Noric începînd până la Mysia din Europa. Duc cea maĭ rea viaţă din toţĭ oameniĭ. Nicĭ pămînt bun n-aŭ, nici climă bună. Nu cultivează nicĭ maslinul nicĭ vinul (afara de foarte puţin şi acela foarte prost), pentrucă în cea maĭ mare parte trăesc în locurĭ unde ĭarna este grea tare, ci semănă numaĭ orz şi meĭŭ, din care-şĭ procură şi mîncare şi băutură. Sînt socotiţĭ însă ca ceĭ maĭ vitejĭ din cîţĭ oamenĭ cunoaştem. Sînt apoĭ foarte irascibilĭ şi gata la omoruri, ca uniĭ care n-aŭ nimic care să-ĭ facă să dorească viaţa. Acestea le ştiŭ nu din auzite, nicĭ din cetite, ci din propriea experienţă, pentrucă am fost şi guvernator în ţara lor. Căcĭ, după ce am avut această funcţiune în Africa, mi s-a încredinţat guvernămîntul Dalmatieĭ, unde şi tată-mĭo guvernase cîndva o bucată de vreme, apoĭ acel al Pannonieĭ aşa numite de sus. Pentru aceĭa tot ce scriŭ despre dînşiĭ cunosc cu acurateţă. Se numesc astfel din cauză că poartă nişte tunicĭ cu mînecĭ, făcute din bucăţĭ [panni] de stofă, pe care le tae într-un chip anumit (şi le şi numesc cu un cuvînt special) şi apoĭ le coasă împreună. Şi Pannoniĭ, orĭ din cauza aceasta orĭ din altă pricină careva, aşa se numesc. Uniĭ Greci însă, care nu ştiŭ cum staŭ lucrurile, li zic Paeonĭ (Παίονες). Acesta este, drept, un nume vechĭŭ, dar nu se întrebuinţează în Pannonia, ci la muntele Rhodope şi pelîngă Macedonia de astăzĭ până la mare. Pentru aceĭa şi eŭ pe aceştĭ din urmă ĭ-oĭŭ numi Paeonĭ, pe ceilalţĭ însă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

însiş se numesc.—Plecînd, deci, Caesar contra Pannonilor, dintruntîiŭ nicĭ nu devasta nimic, nicĭ nu prăda, măcarcă satele dela cîmpie şi le părăsise, căcĭ trăgea nădejde să şi-ĭ atragă de partea sa de bună voe. Cînd însă pe drumul spre Siscia [Sissek] aŭ început să-l hărţuĭască, s-a supărat şi a pus şi el să ardă ţara şi să prade tot ce se găsĭa. Cînd s-a apropiat de oraş, atuncĭ de odată locuitoriĭ, convinşĭ la aceasta de ceĭ maĭ marĭ aĭ lor, i s-aŭ plecat şi ĭ-aŭ dat ostaticĭ. După aceĭa însă aŭ închis porţile şi s-aŭ pregătit contra asedĭuluĭ, pentrucă aveaŭ şi ziduri tarĭ şi încredere că sînt apăraţĭ de doŭă rîurĭ navigabile. Căcĭ rîul Colops (Κόλοψ, Kulpa) curgea drept pelîngă ziduri şi apoĭ se vărsa în Sava la o mică distanţă de oraş. Astăzĭ acest rîŭ încunjură tot oraşul, pentrucă Tiberius ĭ-a abătut apa într-un canal mare, prin care canal apoĭ este condus ĭarăş la vechea albie. Pe atuncĭ însă pe o parte curgea Colops pelîngă ziduri, ĭar pe altă parte curgea Sava la oarecare distanţă de acestea, aşa că rămînea un spaţĭu gol şi acel spaţĭu era întărit cu palisade şi cu şanţurĭ. Caesar a luat dela soţiĭ de prin părţile acelea corăbiile pe care eĭ le pregătise şi le-a dus pe Istru păn la Sava şi pe Sava păn la Colops, şi a început să atace pe duşman şi pe uscat şi pe apă. S-aŭ făcut şi cîteva bătăliĭ navale. Căcĭ barbariĭ îşĭ făcuse luntri şi cu dînsele întraŭ în luptă, aşa că în aceste încăerărĭ depe rîŭ printre alţiĭ mulţĭ aŭ ucis şi pe Menas, libertul luĭ Sextus Pompeius. Tot aşa de vitejeşte se luptaŭ şi pe uscat. Pănă ce, aflînd că uniĭ din aliaţiĭ lor fusese prinşĭ într-o cursă şi distruşĭ, şĭ-aŭ perdut curajul şi s-aŭ predat. Şi atuncĭ, dacă aŭ fost învinşĭ ceĭ dela Siscia, restul Pannonieĭ s-a supus şi el.—In urma acestora Caesar a lăsat acolo pe Fufius Geminus cu ceva oştire, ĭar el s-a întors la Roma. Triumful ce i se decretase l-a amînat, ĭar Octavieĭ şi Livieĭ lĭ-a dat statuĭ, dreptul de a-şĭ administra averea fără tutor şi acelaş privilegĭu ca al tribunilor poporuluĭ, de a nu putea fi nicĭ amenințate nicĭ insultate. Şĭ-a pus în minte apoĭ, din emulaţie faţă cu părintele său, să facă o expediţie în Britannia şi ajunsese chĭar păn în Gallia după ĭarna din timpul consulatuluĭ luĭ L. Libo şi al celuĭ de al doilea al luĭ Antonius, cînd tocmaĭ s-aŭ răsculat uniĭa din barbariĭ de curînd supuşĭ şi Dalmatiĭ împreună cu dînşiĭ. Şi pe Pannonĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

fusese alungat din Siscia. Pe Salassĭ pe de altă parte, şi pe alţiĭ care se răzvrătise înpreună cu dînşiĭ, ĭ-a readus la supunere Valerius Messala. Iar încontra Dalmatilor a mers întîiŭ Agrippa, apoĭ Caesar însuş, şi pe ceĭ maĭ mulţĭ dintre dînşiĭ i-aŭ răpus, cu multe şi marĭ pĭerderĭ şi din partea Romanilor (căcĭ şi Caesar a fost rănit, şi unora dintre militarĭ li s-a dat orz în loc de grîŭ, ĭar alţiĭ care părăsise rîndurile aŭ fost decimaţĭ), ĭar contra celorlalţĭ a dus războĭul maĭ departe Statilius Taurus.“

LI, 21. a. Chr. 29: „In prima zi a serbat Caesar triumful asupra Pannonilor, Dalmaţilor, Iapydilor..., a doŭa zi a triumfat asupra victorieĭ navale dela Actium, a treĭa zi asupra supunerii Egyptuluĭ.“

LIII, 12. a. Chr. 27: „Provinciile romane s-aŭ împărţit în doŭă, unele maĭ liniştite, domolite cu totul, altele maĭ turbulente, în care primejdiea războĭuluĭ nu dispăruse cu totul. Cele dintîiŭ aŭ fost puse supt administrarea senatuluĭ şi eraŭ Africa, Numidia, Asia, Grecia cu Epirul, Dalmatia, Macedonia, Sicilia, Creta cu Libya cyrenaică, Bithynia cu Pontul, Sardinia, Hispania Baetica. Cele de al doilea aŭ fost puse supt administrarea luĭ Caesar şi eraŭ Hispania tarraconensis, Lusitania, Gallia narbonensis, Gallia lugdunensis, Aquitania, Germania superior, Germania inferior, Coelesyria, Phoenice, Cilicia, Cyprus, Aegyptus. Nu sînt însemnate acele provinciĭ, care se guvernaŭ încă de legile lor propriĭ, nu de legile romane.“

LIV, 20. a. Chr. 16: „Multe turburărĭ aŭ avut loc pe vremea aceĭa. Cammuniĭ (Καμμούνιοι) şi Veniĭ (Οὐένιοι), neamurĭ alpine, aŭ apucat armele, dar aŭ fost învinse şi aduse la supunere de Publius Silius. Pannoniĭ înpreună cu Noricii aŭ invadat Istria, dar aŭ suferit înfrîngerĭ din partea luĭ Silius şi a legaţilor luĭ şi s-aŭ supus din nou. Acest lucru a provocat robirea Noriculuĭ. Alte turburărĭ, care au avut loc în Dalmatia şi în Hispania, aŭ fost în scurtă vreme liniştite.“

LIV, 24. a. Chr. 14: „Atuncĭ s-au răsculat Pannoniĭ, dar aŭ fost din nou subjugaţi.“

LIV, 28. a. Chr. 13: „Caesar luĭ Agrippa, care se întorsese din Syria, ĭ-a dat puterea tribunicie pe încă cincĭ anĭ şi l-a trimes în Pannonia, care se pregătĭa de războĭŭ, dîndu-ĭ putere maĭ mare decît aceĭa pe care o avea orĭcine

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

altul pe ăiurea afară din Italia. Agrippa a făcut această expediţie măcarcă era asupra ĭerneĭ din timpul consulatuluĭ luĭ M. Valerius şi P. Sulpicius, dar fiindcă Pannoniĭ la apropierea luĭ s-aŭ îngrozit şi s-au lăsat de turburărĭ, s-a întors înapoĭ, şi cînd a ajuns în Campania s-a îmbolnăvit.“

LIV, 31. a. Chr. 12: „După moartea luĭ Agrippa Caesar a trimes pe Tiberius contra Pannonilor, care se liniştise de frica luĭ Agrippa, dar după moartea acestuĭa se răsculase din noŭ. Tiberius, după multe devastărĭ şi rele aduse ţării şi locuitorilor, ĭ-a adus la supunere, avînd ca ajutor foarte eficace pe Scordiscĭ, care sînt vecinĭ cu Pannoniĭ şi aŭ aceleaş arme ca şi aceştiia. Pannonilor Tiberius lĭ-a luat armele, şi pe oameniĭ tinerĭ, maĭ pe toţĭ, ĭ-a vîndut robĭ pentru străinătate.“

LIV, 34. a. Chr. 11: „Tiberius pe Dalmaţĭ, care se apucase de turburărĭ, şi apoĭ pe Pannonĭ, care şi eĭ se răzvrătise, profitînd de lipsa luĭ şi a celeĭ maĭ marĭ părţi din oştirea romană, ĭ-a adus la supunere, purtînd războiul de odată cu amîndoŭă aceste popoare şi ducîndu-se cu oştirea cînd colo cînd dincolo. De aicĭ înainte Dalmatia a fost pusă sub paza luĭ Caesar, deoarece şi din cauza eĭ însăş şi din acea a vecinătăţiĭ cu Pannonia avea trebuinţă de putere armată.“

LIV, 36. a. Chr. 10: „Dalmaţiĭ s-au răsculat din cauza plăţiĭ tributuluĭ. Tiberius a fost trimes din Gallia, unde se dusese cu Augustus, contra lor şi ĭ-a liniştit.“

LV, 2. a. Chr. 9: „Tiberius, pentrucă dovedise pe Dalmaţĭ şi pe Pannonĭ, care se răsculase, a triumfat călare.“

LV, 29-34. p. Chr. 5-7: „Dalmaţiĭ, îngreuiaţĭ de dărĭ, stătuse şi maĭ înainte vreme liniştiţĭ numaĭ de nevoe. Îndatăce însă a plecat Tiberius pentru a doŭa oară contra Germanilor şi împreună cu dînsul s-a dus şi Valerius Messalinus, care era guvernator pe atuncĭ şi al Dalmatieĭ şi al Pannonieĭ, luînd cu el cea maĭ mare parte a armateĭ, Dalmaţiĭ, cărora lĭ se impusese să dea şi eĭ cîtăva oştire, s-au adunat din toate părţile, şi văzînd mulţimea de oamenĭ în floarea vrîsteĭ de care dispun n-aŭ maĭ stat la îndoĭală, ci excitaţĭ maĭ ales de unul Baton (Βάτων), un Dysidiat (Δυσιδιάτης), s-au răzvrătit, maĭ întîiŭ numaĭ uniia, şi au bătut pe Romaniĭ care le veniaŭ împotrivă, apoĭ s-au răsculat şi ceilalţĭ. In urma acestora Breucĭĭ (Βρεῦκοι), un neam pannon,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şĭ-aŭ pus şi eĭ şef pe un alt Baton şi s-aŭ dus contra Sirmiuluĭ şi a Romanilor din acest oraş. Sirmiul însă nu l-aŭ putut lua. Căcĭ, simţind de răscoala lor Caecina Severus, guvernatorul Mysieĭ din apropiere, a venit în grabă contra lor, care se aflaŭ pelîngă rîul Drava, ĭ-a atacat şi ĭ-a învins. In speranţa că vor putea reîncepe războĭul, fiindcă şi dintre Romanĭ căzuse mulţĭ, s-aŭ apucat să-şĭ caute aliaţĭ, şi şĭ-aŭ găsit pe care aŭ putut. In vremea aceasta Baton Dalmatul mersese contra Saloneĭ, dar rănit greŭ de o piatră n-a isprăvit nimic, a trimes însă pe alţiĭ să devasteze toată coasta măriĭ până la Apollonia, unde într-o luptă cu Romaniĭ aŭ dovedit întîĭŭ aceştiia şi apoĭ Dalmaţii.—Cînd a aflat despre acestea Tiberius, s-a temut să nu năvălească şi în Italia, s-a întors decĭ în grabă din Germania, şi trimiţînd înainte pe Messalinus, el cu grosul oştiriĭ mergea din urmă. Baton, aflînd de apropierea lor, a eşit înaintea luĭ Messalinus, macarcă nu se îndreptase încă de rană, şi la luptă deschisă l-a învins, dar a căzut după aceĭa într-o cursă şi a fost şi el învins la rîndul luĭ. S-a dus atuncĭ la Baton Breucul, şi continuînd războĭul înpreună cu acesta a luat un munte Alma, apoĭ într-o luptă scurtă cu Rhymetalces Thracul, care fusese trimes înpotriva lor de Severus, au fost învinşĭ, contra luĭ Severus însuş însă au rezistat cu tărie, şi după aceĭa, fiindcă Severus a trebuit să se întoarcă în Mysia din cauză că Daciĭ şi Sarmaţiĭ (Σαυρομάται) năvălise într-însa, ĭar Tiberius şi Messalinus pe de altă parte eraŭ reţinuţĭ la Siscia, au invadat teritorĭul aliaţilor Romanilor şi au atras de partea lor pe mulţĭ dintr-înşiĭ, ĭar cînd s-a apropiat Tiberius, nu s-au dat la luptă cu dînsul, ci-şĭ duceau oştirea cînd într-o parte cînd în alta şi devastau, căcĭ cunoscătorĭ cum erau de locurĭ, şi fiind şi uşor înarmaţĭ, lesne puteaŭ să se ducă orĭunde voĭau. Cu atît maĭ mult răŭ făceaŭ, cu cît era şi vremea spre ĭarnă. Şi în Macedonia aŭ năvălit a doua oară, dar ĭ-au respins în urma uneĭ lupte Rhymetalces şi frateso Rhascyporis. Ceilalţĭ în ţara lor n-aŭ maĭ putut sta, pentrucă o dase în pradă consuliĭ Caecilius Metellus şi Licinius Silanus, ci s-au refugiat în nişte locurĭ tarĭ, de unde făceau incursiunĭ cînd puteau.—Cînd a aflat aceasta Augustus, a bănuit pe Tiberius că ar fi putut să-ĭ dovidească maĭ răpede, dar a trăgănat lucrul înadins, ca să stea la armată cît maĭ multă vreme sub pre-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

text de războiu. A trimes deci pe Germanicus, măcarcă era quaestor, şi i-a dat militari nu numai oameni liberi, ci şi liberţi, printre alţii şi pe sclavii pe cîţi i-a luat dela bărbaţi şi dela fimei, în număr proporţional cu censnl acestora, împreună cu hrana pe şese luni, şi i-a liberat. Nu numai acest lucru l-a făcut pentrn nevoile războiului, dar a amînat şi recensimentul călărilor, care trebuia să aibă loc în for, apoi a promis lui Jupiter jocuri mari, pentrucă o fimee îşi săpase nişte litere în braţ şi spunea nişte profeţii. Ştiia el bine că nu era inspirată de vrenn zeu fimeea aceia, ci că făcea înadins, dar fiindcă poporul suferia mult şi din pricina războaelor şi din acea a foametei, care tocmai iarăş se nimerise, se prefăcea şi el că crede în cele spuse de fimee. Făcea şi el de nevoe tot ce putea să aducă vreo mîngîere mulţimii. Pentru trebuinţile aprovizionării a însărcinat doi consulari cu procurarea alimentelor şi li-a dat şi lictori. Apoi, fiindcă avea trebuinţă de bani, şi pentru războiu şi pentru întreţinerea garzilor de noapte, a pus impozit de o cincizecime asupra vînzării sclavilor, iar banii care se dădeau din tezaur praetorilor pentru luptele de gladiatori a oprit să se mai cheltuiască.—Pe Germanicus l-a trimes la războiu, nu pe Agrippa, pentrucă acesta avea o fire ordinară şi toată vremea şi-o petrecea cu păscuitul, de unde-l şi poreclise lumea Neptun. Era apoi iute la mînie, aşa că şi de Livia vorbia rău, ca de o maştihă, şi chiar lui Augustus îi făcea de multe ori imputări cu privire la moştenirea rămasă dela tatăso. Pentru aceia, fiindcă nu se mai cnminţia, a fost dezmoştenit, averea lui s-a dat tezaurului armatei, iar el a fost exilat în insula Planasia delîngă Corsica. Acestea se petreceau la Roma. Dupăce însă Germanicus a ajuns în Pannonia şi s-au adunat acolo oştiri din toate părţile, cei doi Batoni au păzit vremea cînd venia Severus din Mysia şi au căzut asupra lui fără veste, pecînd îşi aşeza castrele lîngă bălţile volcae (πρὸς τοῖς οὐολκαίοις ἕλεσι), şi pe Romanii din afară de valuri i-au pus pe fugă şi i-au înpins în castre, dar dupăce li-au sărit în ajutor cei dinuntrul castrelor, au perdut bătăliea. După aceia s-au dispărţit Romanii în multe corpnri, ca să devasteze ţara în mai mnlte locuri deodată, şi alţii n-au făcut atunci nimic demn de pomenire, Germanicus însă a învins în luptă şi a păgubit rău pe Mazaei (Μαζαῖοι), un neam dalmat. Şi în annl acela

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

acestea s-au petrecut.—Iar sub consulatul luĭ M. Furius şi al luĭ Sex. Nonius ar fi vrut Dalmaţiĭ şi Pannoniĭ să facă pace, pentrucă eraŭ chinuiţĭ răŭ, maĭ întîĭŭ de foame, apoĭ şi de bolĭ, pentrucă de nevoĭa foameĭ mîncase ĭerburĭ şi rădăcinĭ neobişnuite, dar n-au întrat în tratative, pentrucă s-au opus aceĭa dintre eĭ care n-aveau nicĭo nădejde de ertare din partea Romanilor. Pentru aceĭa se luptau şi aşa maĭ departe. Pecînd acum Germanicus, fiul luĭ Drusus, purta războĭu cu dînşiĭ, după cum s-a spus, şi asediĭa un oraş puternic, pe care nu-l putea lua, s-a întîmplat că un călar german, Pulio, a aruncat cu atîta putere un petroĭu asupra ziduluĭ, încît s-a cutremurat meterezul şi a căzut jos, trăgînd după el şi pe omul care fusese aplecat pe dînsul. Acest lucru atît de mult a impresionat şi a înspăimîntat pe duşmanĭ, încît aŭ părăsit zidul acela şi aŭ fugit în cetăţue. Apoĭ aŭ predat cetăţuĭa şi s-au predat şi eĭ. Cînd Baton, care provocase răscoala Dalmaţilor şi făcuse atîta pagubă Romanilor, a venit la Tiberius pentru a se înţelege asupra păcii şi i s-a prezentat a doua zi, pecînd şedea Tiberius pe tribună, l-a întrebat acesta: «Ce gînd v-a venit să vă răsculaţĭ şi să vă războiţĭ cu noĭ atîta vreme?» Iar Baton ĭ-a răspuns: «Voĭ sînteţĭ de vină, pentrucă păzitorĭ la turmele voastre trimeteţĭ nu cînĭ, nicĭ păstorĭ, ci lupĭ.» Şi aşa Dalmatia, parte prin războĭu, parte prin bună înţelegere, iarăş a întrat sub stăpînirea Romanilor.—Pe vremea aceĭa Augustus a dat senatuluĭ înputernicirea ca cele maĭ multe afacerĭ să le rezoalve şi fără dînsul, ĭar la adunările poporuluĭ nu s-a maĭ prezentat. Incă în anul precedent, fiindcă erau turburărĭ, el însuş în persoană desemnase pe toţĭ magistraţiĭ. In anul acesta şi în ceĭ următorĭ însa a recomandat numaĭ prin scrisorĭ poporuluĭ pe aceĭ pentru care se interesa. In ce priveşte însă afacerile războĭnice a arătat atîta energie, încît, pentruca să poată lua din apropiere măsurile trebuitoare şi cu privire la Dalmaţĭ şi cu privire la Pannonĭ, s-a dus la Ariminum, şi cînd a plecat, s-au făcut rugăcĭunĭ publice, ĭar cînd s-a întors, s-au făcut sacrificiĭ, ca şi cum s-ar fi întors din ţara duşmanilor. Acestea se petreceaŭ la Roma. In acest timp Baton Breucul, care trădase pe Pinnes, şi ca răsplată căpătase domniea peste Breucĭ, a fost prins şi ucis de celalalt Baton. Fiindcă anume avea bănuelĭ asupra supuşilor săĭ, Baton Breucul mergea pela di-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

feritele cetăţi şi lua ostatici. Aflînd de aceasta celalalt Baton, ĭ-a întins o cursă, l-a biruit în luptă şi l-a încunjurat într-un castel. Ceĭ din castel l-au trădat şi Baton Dalmatul l-a dus la oştire, unde a fost condamnat la moarte şi ucis. In urma aceştei întîmplăriĭ mulţi Pannoniĭ s-au răsculat. Silvanus a purces contra lor şi pe Breucĭ ĭ-a învins, ĭar pe alţiĭ i-a adus la supunere fără luptă. Văzînd aceasta Baton Dalmatul, n-a maĭ avut nicĭo nădejde în Pannonia, şi ocupînd cu garnizoane trecătorile din acea ţară făcea incursiuniĭ de pradă într-însa. Atunci şi ceilalţi Pannoniĭ toţi, maĭ ales că Silvanus li devasta ţara, s-aŭ plecat la pace, afară numaĭ că au maĭ rămas bande de hoţi, care se înmulţise în urma atîtor turburăriĭ (Acest lucru şi la alţiĭ totdeauna se întîmplă, dar maĭ ales la Pannoniĭ), dar şi pe acelea le-au stîrpit alţiĭ."

LVI, 11-17. p. Chr. 8-9: „Romaniĭ de sub Germanicus au mers contra oraşuluĭ Dalmaţieĭ Rhaetinon (Ῥαίτινον, actualul Golubić aproape de Bihać la rîul Una, C. I. L. III pag. 1639?), dar nu lĭ-a eşit bine. Duşmaniĭ anume, copleşiţi de mulţimea Romanilor şi neputînd să li reziste, au dat eĭ singurĭ foc ziduluĭ de jur împrejur precum şi la clădirile din apropierea luĭ, potrivind însă aşa ca să nu izbucnească focul îndată, ci să mocnească o bucată de vreme; apoĭ, dacă au făcut aceasta, s-au retras în cetăţue. Romaniĭ, neştiind cele petrecute, au dat năvală, crezînd că dela cel dintîiŭ atac aŭ să pună mîna pe toate, şi au întrat astfel în mijlocul foculuĭ, şi fiindcă aveaŭ mintea aţintită la inimicĭ, nu l-au observat pănăce n-au fost cuprinşi de dînsul din toate părţile. Atunci s-aŭ găsit în culmea primejdieĭ, căcĭ din sus erau atacaţi de oameniĭ, ĭar din dărăt erau pîrjoliţi de flacărĭ, şi nicĭ nu puteaŭ sta loculuĭ fără primejdie, nicĭ să se retragă. Dacă se dădeau la o parte din lovitura armelor, îĭ ardea focul; dacă se îndepărtau dela foc, îĭ omorau armele duşmanuluĭ. Şi uniĭa la strîmtorare perĭau de ambele rele de odată, şi raniţi şi arşĭ. Ceĭ maĭ mulţi din năvălitorĭ astfel au păţit-o. Numaĭ puţinteĭ au scăpat, zvîrlind cadavre în flacărĭ şi făcîndu-şĭ prin mijlocirea lor o trecere, ca pe o punte. La atîta putere ajunsese focul, încît nicĭ ceĭ din cetăţue n-au putut sta loculuĭ, ci au trebuit noaptea s-o părăsească şi să se ascundă prin becĭurĭ.— Şi acolo aşa s-au întîmplat lucrurile. Oraşul Seretion (Σερέτιον) însă,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pe care-l asediase Tiberius fără să-l poată lua, a fost cuprins, şi după dînsul şi alte cîteva localităţi aŭ fost cîştigate maĭ cu uşurinţă. Fiindcă însă restul ţării rezista cu toate acestea, şi războiul se prelungĭa, ĭar foamete mare se iscase din pricina luĭ în Italia, a trimes Augustus în Dalmatia din noŭ pe Tiberius. Acesta, văzînd că militariĭ nu maĭ pot suporta trăgănarea războiuluĭ, ci doresc să-l sfîrşească cu preţul al orĭcăror primejdiĭ, şi temîndu-se să nu se răzvrătească dacă vor fi toţĭ laolaltă, ĭ-a împărţit în treĭ corpurĭ, pe uniĭa ĭ-a pus sub comanda luĭ Silvanus, pe alţiĭ supt acea a luĭ M. Lepidus, ĭar el cu ceilalţĭ şi cu Germanicus a mers contra luĭ Baton. Lepidus şi Silvanus aŭ biruit fără greutate pe duşmaniĭ din partea lor în diferite lupte. Tiberius însă a cutrierat, se poate zice, toată ţara, pentrucă Baton rătăcĭa cînd într-o parte cînd într-alta, pănăce la urmă s-a refugiat într-un castel Anderion (Ἀνδήριον=Andetrium C. I. L. III, 3200, actualul Muć C. I. L. III pag. 361), zidit drept lîngă Salona, şi acolo l-a asediat Tiberius, dar a avut mare năcaz. Castelul acesta anume era aşezat pe o stîncă bine întărită şi la care cu greŭ se putea ajunge, era încunjurat de rîpĭ adînciĭ prin care curgeaŭ torente, şi locuitorĭĭ toate cele trebuitoare parte le strînsese în el, parte şi le aduceaŭ din munţiĭ de sub stăpînirea lor. Iar aprovizionarea Romanilor o împedecau întinzînd curse, astfel că Tiberius îĭ asediĭa numaĭ de formă, căcĭ de fapt el ducea toate lipsurile asediaţilor.—Pecînd era în încurcătură şi nu ştiĭa ce să facă, pentrucă asedĭul era zădarnic şi primejdios, ĭar retragerea era ruşinoasă, aŭ făcut tumult ostaşiĭ şi aşa de mult şi de mare strigăt aŭ scos, încît duşmaniĭ, care campaŭ sub zidurĭ, s-aŭ înspăimîntat şi s-aŭ dus deacolo. De acest lucru s-a şi supărat Tiberius, şi s-a şi bucurat, şi convocînd pe militarĭ, pe de o parte ĭ-a ocărît, pe de altă parte ĭ-a lăudat, apoĭ nicĭ n-a întreprins vreo luptă, nicĭ nu s-a dus de acolo, ci a stat nemişcat loculuĭ. Pănă ce Baton a perdut nădejdea de a învinge, căcĭ toată ţara afară de cîteva localităţĭ fusese cuprinsă de Romanĭ, ĭar puterea de care dispunea era inferioară aceleĭ a inimiculuĭ, şi a cerut dela Tiberius pace, ĭar pentrucă n-a putut convinge şi pe ceilalţĭ să facă acelaş lucru, ĭ-a părăsit, şi de aicĭ încolo n-a maĭ dat ajutorul săŭ nimăruĭ, măcarcă mulţĭ aŭ apelat la dînsul. Tiberius după aceĭa n-a maĭ dat

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vreo importanță celor ce mai rămăsese în cetate, ci crezînd că poate să-i învingă fără vărsare de sînge, nici de poziția loculuĭ n-a mai ținut socoteală, și a mers contra cetățiĭ. Fiindcă loc așezat nu era, iar dușmaniĭ să se scoboare la luptă nu voĭau, Tiberius a șezut pe tribună la un loc deschis, pentru ca să poată vedea cele ce se vor întîmpla, ca militariĭ să se lupte mai cu curaj, și ca să li poată trimete ajutor la vreme, cînd va fi trebuință. Pentru acest scop anume o parte din oștire (căcĭ era o mulțime) a ținut-o pelîngă el, iar ceilalțĭ au început să urce încet, mai întîĭŭ în șiruri dese formate în patrulater, apoĭ, din cauza asperității și inegalității terenuluĭ (căcĭ era plin de povîrnișurĭ și tăĭat de rîpĭ în toate părțile), s-au desfăcut unii de alțiĭ, și unĭĭ se suĭaŭ mai răpede, alțiĭ mai încet.—Văzînd aceasta Dalmațiĭ, s-aŭ așezat în șir de bătălie în afara zidurilor, drept deasupra povîrnișuluĭ, și aŭ început să zvîrle bolovanĭ cu prăștiile și să dea stîncĭ de-a rostogolul asupra Romanilor. Alțiĭ rostogoliaŭ roțĭ, alțiĭ care încărcate cu pietre, alțiĭ lăzĭ rotunde, făcute după obiceĭul loculuĭ, p'ine cu bolovanĭ. Și acestea toate de odată eraŭ răpezite în jos cu mare putere, și pe Romanĭ îĭ desfăceaŭ maĭ tare uniĭ de alțiĭ și-ĭ stîlcĭaŭ. Iar alțiĭ, uniĭ dădeaŭ cu săgețile, uniĭ cu lăncile, și pe mulțĭ îĭ culcaŭ la pămînt. În vremea aceasta mare întrecere se produsese printre luptătorĭ, uniĭa căutînd să pună mîna pe înălțimĭ, iar ceilalțĭ să respingă pe năvălitorĭ și să-ĭ prăbușească în jos. Multă emulație era și din partea celor care priviaŭ la luptă, a celor depe zidurĭ și a celor care eraŭ pelîngă Tiberius. Și uniĭ și alțiĭ îndemnaŭ pe aĭ lor, orĭ toțĭ într-o gură, orĭ fiecare în parte, încurajind pe ceĭ care țineaŭ piept la luptă, ocărînd pe ceĭ care daŭ înapoĭ Iar cîțĭ aveaŭ glas maĭ puternic decît alțiĭ ma' invocaŭ, și dintr-o parte și dintr-alta, și pe zeĭ totodată, ca să scape pe luptătorĭ din primejdie, implorîndu-ĭ unĭĭ, ca să li dea libertatea, iar ceilalțĭ, ca să li dea pacea. Și toate silințile Romanilor eraŭ să fie zădarnice, pentrucă se luptaŭ cu doŭă greutățĭ de odată, și cu firea locurilor și cu rezistența inimiculuĭ. I-a împiedecat însă să fugă Tiberius prin trimeterea de ajutoare proaspete. Apoĭ a trimes din altă direcție alțĭ soldațĭ, care făcînd un încunjur maĭ pe de departe aŭ ajuns pe cel maĭ înalt punct al loculuĭ, și cu aceasta aŭ sfărmat rezistența inimicilor. De

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

aicĭ înainte aceştiĭa aŭ dat dosul şi nicĭ n-aŭ putut să între în cetate, ci s-aŭ înprăştiĭat prin munţĭ, zvîrlind şi armele dela dînşiĭ, ca să fie maĭ uşorĭ la fugă. Iar Romanĭĭ s-aŭ luat după eĭ şi ĭ-au urmărit în toate locurile (căcĭ ardeaŭ de dorinţa să se sfîrşească odată războĭul şi nu voĭau să-ĭ lese să se maĭ adune ĭar la un loc şi să aĭbă ĭar de luptat cu dînşiĭ), şi pe ceĭ maĭ mulţĭ ĭ-aŭ găsit ascunşĭ prin pădurĭ şi ĭ-aŭ omorît ca pe fĭare. Ceĭ din castel s-aŭ predat apoĭ şi eĭ şi aŭ fost luaţĭ în stăpînire. Faţă de aceştiĭa a luat Tiberius dispoziţiĭ conforme cu înţelegerea avută cu dînşiĭ la predare.—Germanicus s-a îndreptat atuncĭ asupra Dalmaţilor care maĭ rezistaŭ încă, pentrucă transfugiĭ, care se găsĭaŭ în mare număr la dînşiĭ, nu-ĭ lăsaŭ să facă pace, şi a cucerit cetatea Arduba (Ἄρδουβα). Cu puterea pe care o avea, macarcă era cu mult maĭ mare decît a duşmanuluĭ, n-ar fi putut face Germanicus aceasta, pentrucă locul fusese fortificat tare şi un rîŭ cu curs răpede curgea, cu excepţie de un mic spaţiu, de jur înprejurul poalelor luĭ. Dar s-aŭ luat la ceartă transfugiĭ cu localnicii, pentrucă aceştiĭa ar fi voit să facă pace, şi apoĭ la bătae. De partea transfugilor eraŭ şi fimeile din cetate, care voĭaŭ libertatea chĭar contra părerii bărbaţilor, şi orĭce preferĭaŭ să îndure numaĭ să nu cadă în mînile duşmanuluĭ. Lupta a fost aprigă, transfugiĭ aŭ fost dovediţĭ şi aŭ trebuit să cedeze. Uniĭa aŭ scăpat cu fuga, ĭar fimeile, apucîndu-şĭ copiiĭ, unele s-aŭ aruncat în foc, altele s-au precipitat în rîŭ. Şi astfel, dupăce a căzut şi cetatea aceĭa, celelalte localităţĭ deprin prejur s-au supus luĭ Germanicus de bună voe, care isprăvind acestea s-a întors la Tiberius. Restul a fost supus de Postumius.—Atuncĭ şi Baton a trimes pe ficĭoruso Scevas (Σκευᾶς) la Tiberius şi a promis că se vor preda, şi el şi aĭ luĭ toţĭ, dacă li se asigură impunitatea. Dîndu-i-se încredinţare pentru aceasta, a venit noaptea în castrele luĭ Tiberius şi a doŭa zi a fost adus înaintea acestuĭa, care şedea pe tribună. Pentru dînsul personal nu s-a rugat, ci şĭ-a întins şi capul, ca să i-l tae, dar pentru apărarea a lor luĭ a vorbit şi s-a rugat mult. Şi ĭar l-a întrebat Tiberius: «Ce gînd aţĭ avut de v-aţĭ răzvrătit şi v-aţĭ războit cu noĭ atîta vreme?» Şi el a răspuns ca şi în cela rînd: «Voĭ sînteţĭ vinovaţĭ, pentrucă trimeteţĭ păzitorĭ la turmele voastre nu cînĭ, nicĭ păs-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pagubă în oameni, şi cu mai multă pagubă încă de bani, căci multe legiuni au fost întreţinute pentru dînsul, iar pradă a fost foarte puţină.—Vestea despre victorie a adus-o Germanicus şi pentru ea s-au decretat lui Augustus şi lui Tiberius titlul de împărat, triumful, precum şi alte onoruri, apoi două arcuri triumfale în Pannonia, căci numai aceste onoruri a voit să primească Augustus dintre multele care se votase. Lui Germanicus i s-au dat onorurile învingătorilor, care au fost date de altfel şi celorlalţi generali, apoi acele de praetor, apoi dreptul de a vota în senat îndată după consulari şi de a ajunge la consulat mai degrabă decît era prevăzut prin lege. Şi lui Drusus, fiul lui Tiberius, macarcă nu luase parte la războiu, i s-a dat dreptul de a asista la şedinţile senatului mai înainte de a fi ales senator, şi, după ce va fi fost quaestor, de a vota înaintea foştilor praetori.“

Fragmente, 73. a. Chr. 168: „Perseus n-a plătit nici lui Eumenes nici lui Gentios banii pe care li-i făgăduise, închipuindu-şi că şi ei au cauza lor specială de duşmănie contra Romanilor. Aceştia atunci, ca şi Thracii, cărora nici lor nu li se plătise solda în întregime, s-au lăsat greoi în darea ajutorului, şi Perseus a ajuns la aşa desperare, încît s-a rugat de pace.“

Fragmente, 116. a. Chr. 88: „Thracii din îndemnul lui Mithridates au devastat Epirul şi celelalte teritorii până la Dodona, aşa că au prădat şi templul lui Jupiter.“

XXXV, 9. a. Chr. 68: „[Mithridates ajutat de Armeni] a bătut pe M. Fabius, generalul Romanilor din acele locuri. In această luptă i-au fost de mare ajutor Thracii, care mai înainte fusese în servicîul lui Mithridates, iar atunci erau împreună cu Fabius, precum şi sclavii cîţi se găsiau în castrele Romanilor. Pentrucă Thracii, trimeşi ca cercetaşi de Fabius, i-au dat informaţii falşe, şi apoi, cînd Fabius a înaintat fără grijă, iar Mithridates l-a atăcat fără veste, au sărit şi ei asupra Romanilor. Şi atunci au sărit asupra acestora şi sclavii, cărora barbarul li făgăduise libertatea. Ar fi perit Romanii cu totul, dacă Mithridates, pecînd se învîrtia printre duşmani (căci, măcarcă era peste şeptezeci de ani, lua şi el parte la luptă), n-ar fi fost rănit cu o piatră şi nu s-ar fi temut barbarii că are să moară, aşa că au întrerupt lupta şi au dat răgaz lui Fabius şi celorlalţi să

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

XLI, 7. a. Chr. 49: „[Aceĭ care plecau împreună cu Pompeius] ştiaŭ bine că, chiĭar de vor scăpa de primejdiile războĭuluĭ, vor trebui de aicĭ înainte să trăĭască prin Macedonia şi prin Thracia.“

XLVII, 25 a. Chr. 42: „Îndatăce a aflat Brutus de încercarea luĭ M. Antonius [de a libera pe frate-so C. Antonius, pe care-l ţinea Brutus sub pază la Apollonia] şi de uciderea fratelui acestuĭa, s-a temut să nu se întîmple şi alte turburărĭ în Macedonia din cauza absenţeĭ sale şi s-a întors în grabă în Europa, unde a luat în stăpînire ţara luĭ Sadales (Σαδάλης) [un rege thrac], care murise fără copiĭ şi o lăsase Romanilor, şi a năvălit în ţara Bessilor (Βησσοί), ca să-ĭ pedepsească de răutăţile ce făceaŭ şi tot odată să capete numele şi demnitatea de împărat, pentruca maĭ uşor să poarte războĭul contra luĭ Caesar şi a luĭ Antonius. Amîndoŭă aceste lucruri le-a îndeplinit cu ajutorul foarte eficace a unuĭ rege Rhascyporis (Ῥασκυπόρις). După aceĭa s-a dus în Macedonia, a pus acolo toate în bună orînduĭală, şi apoĭ s-a întors în Asia.“

L, 6. a. Chr. 32: „[In războĭul dintre Augustus şi Antonius] de partea luĭ Caesar erau Italia, Gallia, Hispania, Illyricum (τὸ Ἰλλυρικόν), Africa afară de Cyrena, Sardinia, Sicilia, şi insulele depe lîngă aceste continente. De partea lui Antonius eraŭ părţile din Asia şi din Thracia cîte eraŭ sub stăpînirea Romanilor, Grecia, Macedonia, Egyptul, Cyrena cu locurile de prin prejur, insulele din apropierea acestor continente, apoĭ regiĭ şi principiĭ toţĭ, aproape, care se învecinau cu provinciile romane de supt oblăduirea luĭ.“

L, 13. a. Chr. 31: „Q. Dellius şi Amyntas Galatul fusese trimeşĭ de Antonius să strîngă mercenarĭ în Macedonia şi în Thracia.“

LI, 22. a. Chr. 29: „[La spectaculele date de Augustus după victoriea dela Actium şi după cucerirea Egyptuluĭ] au luptat uniĭ cu alţiĭ numeroşĭ Dacĭ (Δακοί) şi Suevĭ (Σουῆβοι). Aceştĭ din urmă sînt Celţĭ [=Germanĭ], ĭar ceĭ dintîĭŭ un fel de Scythĭ. Sueviĭ locuesc dincolo de Rhenus, propriu vorbind (căcĭ maĭ sînt o mulţime alţiĭ care-şĭ daŭ numele de Suevĭ), ĭar Daciĭ locuesc şi de o parte şi de alta a Istruluĭ, decît numaĭ, aceĭ care sînt dincoace de fluviu, spre ţara Triballilor, se socotesc la provinciea Mysia şi se şi numesc, însă nu decătră indigenĭ, Mysĭ, ĭar ceĭ de din-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

colo de fluviu se numesc Dacĭ, şi sînt orĭ Geţĭ, uniia, orĭ şi Thracĭ din neamul Dacilor celor care aŭ locuit odată la muntele Rhodope. Aceştĭ Dacĭ trimesese înainte de acest timp deputaţĭ la Caesar, dar fiindcă nu li se încuviinţase cererile, trecuse de partea luĭ Antonius, însă nu ĭ-aŭ fost de mare ajutor din cauza discordiilor interne. Cîţiva dintr-înşiĭ însă aŭ fost prinşi în războiŭ şi apoĭ puşi să se lupte în circ cu Sueviĭ."

LI, 23-27. a. Chr. 29: „Pe vremea aceasta M. Crassus, care fusese trimes în Macedonia şi în Grecia, a purtat războiŭ cu Daciĭ şi cu Bastarniĭ. Cine sînt Daciĭ, şi pentru ce se războiaŭ cu Romaniĭ, am spus. Bastarniĭ sînt consideraţi cu hotărîre ca Scythĭ, şi atuncĭ aŭ trecut Istrul şi au supus Mysia din faţa ţăriĭ lor şi apoĭ pe Triballĭ, care sînt în vecinătatea Mysieĭ, şi pe Dardaniĭ cîţĭ locuesc în ţara Triballilor. Cîtă vreme aŭ făcut acestea, n-aŭ avut nimic a face cu Romaniĭ. Aŭ trecut însă Haemus şi au năvălit în Thracia Dentheletilor (Δενθελῆται), aliaţiĭ Romanilor, şi atuncĭ Crassus, pe de o parte ca să ajute pe Sitas (Σιτᾶς), regele Dentheletilor, care era orb, ĭar pe de alta, mai ales, pentrucă se temea pentru Macedonia, a mers înpotriva lor. Şi numaĭ cu plecarea luĭ înpotrivă-li atîta ĭ-a intimidat, încît ĭ-a scos din ţară fără luptă. I-a urmărit însă maĭ departe pe drumul lor spre casă, a cuprins teritoriul numit Segetica (Σεγετική), a năvălit în Mysia, pe care a devastat-o, şi înaintînd până la o cetate puternică, a suferit pagube în avangardă, căcĭ Mysiĭ, socotind că ea formează toată armata, au atacat-o, dar sosind el cu toată cealaltă armată în ajutor, a bătut pe Mysĭ şi apoĭ a asediat cetatea şi a luat-o.—Pecînd isprăvĭa el acestea, Bastarniĭ se oprise din fugă şi stăteaŭ la rîul Hebrus, ca să vadă ce are să se întîmple, şi cînd, după ce a învins pe Mysĭ, s-a îndreptat Crassus contra lor, aŭ trimes deputaţĭ la dînsul să-ĭ spue să nu se ĭa după dînşiĭ, pentrucă n-aŭ făcut Romanilor nimic. Crassus a oprit pe deputaţĭ, spunîndu-li că are să li dea răspunsul a doŭa zi, apoĭ s-a purtat prietenos cu dînşiĭ şi ĭ-a îmbătat, aşa că a aflat dela eĭ toate planurile Bastarnilor, pentruca tot neamul Scythilor bea vin fără măsură şi îndată se îmbată. Crassus atuncĭ în timpul nopţiĭ a străbătut o pădure şi înaintea păduriĭ aceleĭa a aşezat cercetaşĭ, ĭar oştirea a

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

taşĭ sînt singurĭ, s-aŭ luat după dînşiĭ şi urmărindu-ĭ în retragere au întrat în pădure, şi Romaniĭ ĭ-aŭ măcelărit pe mulţĭ acolo, ĭar pe mulţĭ alţiĭ fugărindu-ĭ. Căcĭ depe la spate îĭ împĭedecaŭ pe Bastarnĭ carele, apoĭ se maĭ silĭaŭ să-şĭ scape copiiĭ şi fimeile, şi s-aŭ prăpădit cu totul. Pe regele lor Deldon (Δέλδων) l-a omorît Crassus cu mîna luĭ, şi spoliile luĭ le-ar fi hărăzit luĭ Jupiter Feretrius ca opima, dacă ar fi comandat oştirea ca împărat. Din ceilalţĭ Bastarnĭ uniĭ aŭ fugit într-o pădure, unde aŭ fost arşĭ, alţiĭ s-aŭ refugiat într-un castel, dar aŭ fost asediaţĭ şi luaţĭ cu asalt, alţiĭ aŭ căzut în Dunăre şi s-aŭ înecat, alţiĭ aŭ perit împrăştiaţĭ prin ţară. Cîţĭ maĭ rămăsese şi aşa dintre dînşiĭ aŭ ocupat un loc întărit, unde vreo cîteva zile ĭ-a asediat Crassus fără folos, până ce ĭ-a biruit şi pe dînşiĭ cu ajutorul luĭ Rholes (Ῥώλης), regele unor Geţĭ, pentru care faptă acest Rholes s-a dus la Caesar şi a fost recunoscut de acesta ca prietin şi aliat al săŭ. Captiviĭ aŭ fost daţĭ soldaţilor.— După aceasta s-a întors Crassus asupra Mysilor şi pe uniĭa cu convingerea, pe alţiĭ cu amenințarea, ĭar pe alţiĭ cu sila, ĭ-a supus pe toţĭ, cu excepţie de foarte puţinĭ, cu multă greutate însă şi cu multe primejdiĭ. Apoĭ, fiindcă era şi iarnă, s-a retras pe teritorĭul aliaţilor, suferind mult şi din pricina frigulŭi şi maĭ ales din partea Thracilor, prin teritorĭul cărora, ca al unor prietenĭ chipurile, îşĭ avea drumul. Din care cauză a şi gîndit că ar fi bine să se mulţămească cu cele până acum făcute, căcĭ se şi votase sacrificiĭ şi triumful nu numaĭ luĭ Caesar, dar şi luĭ (N-a primit însă şi numele de împărat, cum spun uniĭa, ci acest titlu şi l-a luat numaĭ Caesar). Fiindcă însă Bastarniĭ, care eraŭ supăraţĭ de cele păţite şi aflase că el n-are să maĭ întreprindă contra lor nicĭo expediţie, aŭ plecat ĭarăş contra Dentheletilor şi contra luĭ Sitas, pe care-l consideraŭ ca principala cauză a nenorocirilor ce dase peste dînşiĭ, apoĭ s-a sculat Crassus ĭarăş, macarcă fără voe, şi mergînd răpede a căzut asupra lor fără veste, ĭ-a învins şi lĭ-a impus condiţiile de pace pe care a vrut. Şi fiindcă apucase acu armele odată, s-a gîndit să pedepsească şi pe Thracĭ, care-ĭ făcuse neajunsurĭ cînd se întorcea din Mysia, maĭ ales că i se anunţase că Thraciĭ se întăresc în diferite locurĭ şi se pregătesc de războĭŭ. Şi pe Merdĭ (Μέρδοι) anume şi pe Serdĭ (Σερδοί), dupăce ĭ-a biruit în cîteva lupte şi a tăĭat mînile captivilor,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ĭ-a supus, macarcă nu fără greutate, ĭar ceĭalaltă Thracie a dat-o în pradă, afară de ţara Odrysilor (Ὀδρύσαι). Pe aceştiia, fiindcă sînt adoratorĭ aĭ luĭ Dionysos şi-ĭ eşise înainte fără arme, ĭ-a cruţat, şi lĭ-a dăruit, luîndu-l dela Bessi, care-l stăpînise până atunci, şi teritorĭul unde se face cultul zeuluĭ.—Pecînd lucra acestea Crassus, l-a chemat Rholes încontra luĭ Dapyx (Δάπυξ), care şi acela era rege al unor Geţĭ, contra căruĭa purta războĭŭ. Crassus ĭ-a venit în ajutor şi înpingînd cavaleriea inimiculuĭ asupra pedestrimiĭ acestuĭa a vîrît spaĭma şi-ntr-însa, şi apoĭ luptă n-a maĭ făcut, a măcelărit însă mulţime şi din călărĭ şi din pedestraşi, care apucase fuga. După aceĭa l-a încunjurat pe Dapyx într-un castel, unde fugise, şi a început să bată cetatea. In timpul asedĭuluĭ l-a salutat unul depe zid în grecește, a întrat în vorbă cu dînsul şi s-a înţeles să trădeze cetatea. Barbariĭ, cînd eraŭ să cadă astfel pradă inimiculuĭ, s-aŭ ucis uniĭ pe alţiĭ, şi aşa aŭ perit şi Dapyx şi o mulţime alţiĭ. Pe fratele luĭ Dapyx l-a prins însă viŭ Crassus, dar nu ĭ-a făcut nimic, ci ĭ-a dat drumul. După aceĭa a plecat cu oştirea la peştera numită Ceire (Κείρη). Această peşteră, care este foarte mare şi tare, aşa că se povesteşte că şi Titaniĭ după învingerea păţită din partea zeilor s-aŭ refugiat într-însa, o ocupase pămînteniĭ în mare număr, şi vîrîse într-însa tot ce aveaŭ eĭ maĭ de preţ, între altele şi turmele toate. Crassus, dupăce a găsit gurile peşteriĭ, care eraŭ cu o mulţime de cotiturĭ şi greŭ de cercetat, le-a astupat şi a silit pe barbarĭ prin foame să se predeie. Dupăce ĭ-aŭ reuşit astfel întreprinderile, s-a legat şi de ceilalţĭ Geţĭ, macarcă nu fusese sub stăpînirea luĭ Dapyx, şi a mers asupra Genucleĭ (Γένουκλα), care era cea maĭ puternică cetate de sub domniea luĭ Zyraxes (Ζυράξης), pentrucă auzise că acolo s-ar fi găsind steagurile pe care le luase Bastarniĭ luĭ C. Antonius lîngă oraşul Istrienilor. El a asediat acest castel şi pe uscat şi pe apă totodată, pentrucă era clădit lîngă fluvĭu, şi l-a cuprins, nu după multă vreme, dar cu multă osteneală, măcarcă Zyraxes nu era acolo, căcĭ, îndatăce simţise de expediţiea luĭ Crassus, plecase cu banĭ la Scythĭ după ajutor şi nu apucase să se întoarcă.—Acestea a făcut Crassus cu Geţiĭ. In ce priveşte pe Mysĭ, uniĭa dintre ceĭ care fusese supuşĭ s-aŭ răsculat, şi pe aceştiia ĭ-a readus la supunere prin locotenenţĭ de aĭ săĭ. Asupra Artacilor însă (Ἀρτάκιοι,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

variantă Ἀρτάβιοι), alţĭ Mysĭ, care eraŭ încă independenţĭ şi nu vroĭaŭ să i se plece, şi care din cauza aceasta nu numaĭ că se îngîmfaŭ, dar inspiraŭ şi altora indignare şi gust de răzvrătire, a mers el singur, şi ĭ-a supus, pe uniĭa, dupăce s-aŭ apărat însă tare, cu forţa, pe alţiĭ de frica relelor ce puteaŭ să se întîmple celor căzuţĭ captivĭ. Aşa s-aŭ petrecut evenimentele unele după altele. Eŭ le-am scris cum le-am găsit povestite de alţii, şi tot aşa şi numele popoarelor le-am dat după cum le-am găsit însemnate. Căcĭ înainte vreme Mysiĭ şi Geţiĭ locuĭaŭ tot locul dintre Haemus şi Istru, dar cu scurgerea vremiĭ uniĭa din eĭ şĭ-aŭ schimbat numele altfel. Aşa că sub numele de Mysia astăzĭ se cuprinde toată regiunea dela mĭazănoapte de Dalmatia, Macedonia şi Thracia, pe care o disparte de Pannonia rîul Sava, care se varsă in Dunăre. In această actuală Mysie sînt însă multe popoare, între alţiĭ aşa numiţiĭ altă dată Triballĭ, apoĭ Dardaniĭ, care de altfel şi astăzĭ tot Dardanĭ se numesc.“

LIV, 3. a. Chr. 22: „Un oarecare M. Primus fusese acuzat că, pe cînd era guvernator al Macedonieĭ, făcuse războĭŭ Odrysilor, şi fiindcă el spunea ba că a făcut aceasta din îndemnul luĭ Augustus, ba că din acel al luĭ Marcellus, Augustus s-a prezentat la judecată fără să fi fost citat, şi fiind întrebat de praetor dacă într-adevăr ordonase luĭ Primus să facă acel războĭŭ, a răspuns că nu.“

LIV, 20. a. Chr. 16: „Macedonia a fost prădată de Dentheletĭ şi de Scordiscĭ. Atuncĭ s-a dus în Thracia maĭ întîĭŭ Lollius Marcellus în ajutorul luĭ Rhymetalces (Ῥυμητάλκης), unchĭul şi epitropul copiilor luĭ Cottys (Κόττυς), şi a supus pe Bessĭ. Apoĭ C. Lucius s-a războit cu Sarmaţiĭ din aceĭaş pricină, ĭ-a învins şi ĭ-a respins peste Istru.“

LIV, 34. a. Chr. 11: „Tot atuncĭ Thracul Bes Vologaesos (Οὐολόγαισος), preotul luĭ Dionysos al lor, şĭ-a atras de partea sa vreo cîţĭva, spunînd multe ca din inspiraţiea zeuluĭ, apoĭ s-a răzvrătit împreună cu dînşiĭ, şi pe Rhascyporis (Ῥασκύπορις), fiul luĭ Cottys, l-a biruit şi l-a ucis, ĭar pe unchĭu-so Rhymetalces l-a făcut să-şĭ piardă toată oştirea fără luptă, numaĭ prin credinţa ce aveaŭ toţĭ că trebue să fie ceva dumnezeesc la mijloc, şi să apuce fuga, apoĭ luîndu-se după dînsul a năvălit în Chersones, pe care l-a devastat straşnic. Pecînd făcea el acestea, se apucase şi Sia-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

leții (Σιαλέται) să devasteze Macedonia, și atunci fu trimes contra lor L. Piso din Pamphylia, unde era guvernator. Și fiindcă Bessii se întorsese acasă, cînd aflase că li vine împotrivă, Piso a întrat în țara lor și dintruntîiu a fost înfrînt, dar după aceia a dovedit el și a prădat și țara Bessilor și acea a vecinilor lor, care se răsculase împreună cu dînșii, și unii i s-au dat de bună voe, pe alții i-a silit să i se supue, dupăce și lupte s-au dat împotriva unora dintrînșii, așa că i-a subjugat pe toți. După aceia s-au mai răsculat cîțiva dintr-înșii, dar i-a robit iar, și pentru aceste isprăvi i s-au decretat lui Piso rugăciuni publice și triumful."

LIV, 36. a. Chr. 10: „S-a decretat ca templul lui Ianus Geminus, care fusese deschis, să fie închis, pentrucă se isprăvise oarecum războaele. Dar n-a putut fi închis, pentrucă Dacii au trecut Istrul pe ghiață și au prădat Pannonia, iar Dalmații s-au răsculat din cauza plății tributului. Tiberius a fost trimes din Gallia, unde se dusese cu Augustus, contra lor și i-a liniștit."

LXVII, 6-7. p. Chr. 85: „Cel mai mare război al Romanilor pe vremea aceia a fost cu Dacii, al căror rege pe atunci era Decebalos (Δεκέβαλος), pentrucă Duras (Δόρας), care domnise înainte, îi cedase de bună voe domnia, fiindcă era meșter și să priceapă cele privitoare la război și să facă războaele, cunoștea timpul potrivit cînd trebuia să atace și cînd să se retragă, se pricepea să întindă curse, era viteaz la luptă, știa să profite de victorie, și să-și așeze lucrurile dacă era biruit, din care pricină a fost multă vreme un adversar al Romanilor demn de dînșii. Eu îi numesc Daci, dupăcum îi numesc Romanii și după cum se numesc și ei pe ei înșiș, măcarcă știu că unii Greci, cu drept ori fără drept, li zic Geți. Eu știu că Geți sînt cei care locuesc dincolo de Haemus la Istru. Domitianus deci a plecat cu oastea asupra lor, dar n-a luat parte și la război, căci s-a oprit într-un oraș al Mysiei, unde s-a apucat de ticăloșii, cum îi era obiceiul, căci era nu numai incapabil de vreo osteneală cu trupul și fără nicio vigoare la suflet, dar era cu totul desfrînat și cu fimeile și cu tinerii. A însărcinat, deci, cu războiul pe alți comandanți, dar în cea mai mare parte n-au mers bine lucrurile. Cînd se perdea vreo luptă, da vina pe comandanți, iar toate reușitele, macarcă el nu luase parte la ele, și le atribuia lui. Pentru toate pierde-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rile, chiar dacă avusese loc vreuna din cauza ordinelor date de dînsul, acuza pe alții. La ceĭ care duceaŭ la capăt bun vreo întreprindere se uĭta cu ochĭ răĭ, ĭar pe ceĭ care nu reușĭaŭ îĭ ocăra.—Și fiindcă Quadiĭ și Marcomaniĭ nu-ĭ dăduse ajutor încontra Dacilor, a voit să-ĭ pedepsească, s-a dus în Pannonia să poarte războĭŭ cu dînșiĭ și pe ceĭ de aĭ doilea deputați trimeșĭ de eĭ cu privire la pace ĭ-a ucis. Dar a fost învins de Marcomanĭ și fugărit, și atuncĭ a trimes în grabă la Decebalos, regele Dacilor, și l-a invitat să între în tratative de pace, pe care de multe orĭ i le ceruse înainte acela și el le refuzase. Decebalos propunerile de pace le-a primit, pentrucă era strîmtorat tare de înprejurărĭ, dar să vie el singur să stea de vorbă n-a voit, ci a trimes pe Diegis (Δι̃γις) cu alți cîțiva, care să predee și cîteva arme și să restitue cîțiva captivĭ, singuriĭ pe care-ĭ avea, zicea el. Atuncĭ Domitianus a pus pe capul luĭ Diegis o diademă, ca și cum într-adevăr ar fi fost învingător și ar fi putut să dea Dacilor un rege, soldaților lĭ-a împărțit onoruri și banĭ, ĭar la Roma, ca învingător, a trimes între altele și niște deputați din partea luĭ Decebalos și o scrisoare, a acestuia, după cum pretindea Domitianus, dar pe care o plăzmuise el, spunea lumea. Și triumful l-a împodobit cu multă expoziție de prăzĭ, pe care nu le luase dela dușman însă. Căcĭ lucrurile se petrecuse cu totul dinpotrivă. Pentru a putea face pacea Domitianus anume cheltuise chĭar atuncĭ banĭ mulțĭ, și dăduse luĭ Decebalos meșterĭ pentru tot felĭul de meșteșuguri, și de pace și de războĭŭ, apoĭ făgăduise că-ĭ va da mereŭ alte daruri multe, dar din mobilele și obĭectele tezaurului împărătesc, căcĭ de acestea el se servĭa totdeauna, ca cum ar fi fost pradă de războĭŭ, voind să arăte oarecum că-și robise însăș stăpînirea romană."

LXVII, 10. p. Chr. 90: „In războiul cu Dacĭĭ s-aŭ maĭ întîmplat următoarele demne de povestit. Iulianus, însărcinat de împărat cu războĭul, a luat multe măsurĭ bune, între altele a dispus ca militariĭ să-și scrie pe scuturĭ numele lor și pe acele ale centurionilor, pentruca să se poată ști maĭ ușor cine s-a purtat bine și cine s-a purtat răŭ. Apoĭ încăerîndu-se cu dușmaniĭ la luptă la Tapae (ἐν ταῖς Τάπαις), a ucis pe ceĭ maĭ mulțĭ dintre dînșiĭ. Vezinas (Οὐεζί-νας), care era al doilea în rang după Decebalos, fiindcă nu putuse scăpa cu fuga, s-a făcut în adins că pică jos ca mort,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şi apoĭ, scăpînd astfel nevăzut, a fugit în timpul nopţiĭ. S-a temut atuncĭ Decebalos ca Romaniĭ învingătorĭ să nu meargă şi asupra capitalei sale şi s-a apucat şi a tăĭat copacii de pe lîngă dînsa şi a îmbrăcat tulpinile cu arme, pentruca Romaniĭ, luîndu-le drept oştire, să se teamă şi să se retragă. Ceĭa ce s-a şi întîmplat.“

CAPITOLUL III

Din izvoarele înşirate constatăm următoarele. Constatările le fac sub numele de *note* la izvorul respectiv.

§ 48. Nota H 1. De a stînga Dunăriĭ nu trăĭaŭ Geţi, ci alt neam de oameni, Sigynniĭ, care se întindeaŭ până la Veneţi, purtaŭ haĭne ca ale Medilor şi se ziceaŭ că sînt coloni de aĭ acestora. H. V, 9. Fiindcă Scythiĭ se întindeaŭ probabil până la Olt (H. IV, 48, 99, în caz cînd prin Tiarantus se înţelege Oltul), apoĭ Sigynniĭ se întindeaŭ dela Olt spre apus, cuprinzînd între altele Oltenia şi Banatul (Nu numaĭ Banatul, cum spune Hasdeu Istoriea critică, I, 194). Dacă Mediĭ eraŭ Indogermanĭ din grupul iranic (Hirt, Die Indogermanen, I, 109), şi dacă tradiţiea că ar fi fost coloni de aĭ Medilor are ceva adevărat în sine, ca toate tradiţiile, înţeleasă firește numaĭ în felĭul acela că Sigynniĭ eraŭ *înrudiţi* cu Mediĭ, Sigynniĭ erau Indogermani aparţinînd la grupul *satem*, ca şi Thraciĭ.

Nota H 2. Veneţiĭ erau Illyrĭ. H. I, 196. Obiceĭul tîrgului de fete, însă modificat, s-a păstrat şi până astăzĭ pe teritorĭul vechĭului Illyricum. La Romînĭi din Transilvania are loc în ziua de Sîn Pĭetru, orĭ în cea dintîĭu duminică după Sîn Pĭetru, în ţara Moţilor din munţiĭ apusenĭ, pe muntele Găina, aşa numitul «tîrgul de fete», la care iau parte Moţĭ şi Crişenĭ. Fetele vin cu zestrea şi flăcăiĭ îşĭ aleg cîteuna din ele, dar numaĭ de formă, „pentrucă de fapt tot tîrgul acesta nu e decît un rendez-vous general pentru atarĭ părechĭ, a căror căsătorie s-a hotărît de maĭ înainte.“ „Tîrgurĭ de fete asemenea celor depe Găina se maĭ află în Transilvania încă şi la Recea din ţara Făgăraşuluĭ, care se ţine în ziua de bobotează, apoĭ la Teĭuş depe vatra Mureşuluĭ, care se ţine la Sîntă Mărie, şi la Blaş, care se ţine la Ispas. La aceste tîrgurĭ însă fetele nu-şĭ ĭau zestrea cu dînsele.“ Marian, Nunta la Romînĭ, 70 sqq. In regiunea dela

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Prozor (sudul Bosnieĭ, aproape de graniţa Herţegovineĭ) ţărancele mohametane umblă cu capul descoperit, pentrucă bărbaţiĭ lor, după ce se face căsătoriea la imam, daŭ un pumn de banĭ, fără să-ĭ numere, orĭ mireseĭ însăş orĭ unuĭ reprezentant al eĭ, şi prin aceasta mireasa se consideră oarecum că ar fi fost cumpărată de peţitorul eĭ, că ar fi prin urmare sclava acestuĭa, ĭar sclavele după Coran nu trebue să-şĭ acopere faţa. Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina, IV, 523. „In maĭ multe regiunĭ din Bosnia şi din Herţegovina au loc adunărĭ, la care fetele de măritat ĭaŭ parte cu scopul ca flăcăiĭ care vor să se însoare să le vadă şi să le peţească. La Trnovo, cercul Sarajevo, de pildă, se adună la o sărbătoare mare o mulţime de fete înaintea bisericiĭ, şi se aşează la rînd, ca se le vadă flăcăiĭ. Şi în Sarajevo se expun fetele de ţăran sîrboaĭce la videre într-un şirag, a doua zi de paştĭ înaintea biserici sîrbeştĭ, cu acelaş scop, îmbrăcate şi împodobite fiecare cu ce au maĭ frumos. In cercul Trebinje «se văd» fetele şi flăcăiĭ în ziua de floriĭ (am stillen Sonntag). Fetele se gîndesc cu un an înainte cum să se îmbrace şi să se împodobească pentru această ocazie. Fetele catolice dela graniţa Dalmaţieĭ la sărbătorile cele marĭ se împodobesc cu ce au maĭ frumos, apoĭ se adună în două orĭ treĭ grupurĭ şi cîntă înaintea flăcăilor. Aceştiĭa se apropie apoĭ de ele, se aşează în cerc în jurul lor şi pe acele care li plac le calcă pe picĭor. Dacă-l calcă şi fata pe picĭor pe flăcău, aceasta înseamnă că şi l-a ales.“ Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina VII, 317. Şi Ungurii au un ĭarmaroc de fete la Topanfalva, „sătucean din susul văiĭ Arieşuluĭ, în partea muntoasă a Transilvanieĭ“, Contemporanul VII, II pag. 22 din Journal des voyages No. 656.

Nota H 3. La rîul Iantra eraŭ Thraciĭ Crobyzĭ. Căcĭ Athrys, la Iordanis Get. XVIII, 101 Iatrus, este foarte probabil actualul Iantra. La izvoarele rîuluĭ Isker erau Paeonĭ. La vărsătura Moraveĭ occidentale (sîrbeştĭ) în Morava orientală (bulgărească) era cîmpiea Triballilor. Triballiĭ decĭ locuĭaŭ în centrul şi în sudul Serbieĭ actuale. La izvoarele Moraveĭ occidentale erau Illyrĭ. H. IV, 49.

Nota H 4. Illyriĭ şi Encheleiĭ erau doŭă neamurĭ deosebite. H. IX, 42-43.

Nota H 5. Thraciĭ eraŭ un neam de oamenĭ, ıar Pae-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

onii, Eordii, Bottiaeii, Brygii, Pierii, Macedonenii, Perrhaebii, Aenianii, Dolopii, Magnetii alte neamuri. H. VII, 185.

Nota H 6. Perrhaebii erau la nordul Thessalieĭ. H. VII, 128, 131, 173.

Nota H 7. Thessalii, Dolopii, Aenianii, Perrhaebii, Magnetii, Malieii se considerau ca făcînd parte din Grecia, adecă se considerau ca Greci. H. VII, 131-132.

Nota H 8. Paeonii trăiau la rîul Strymon. Ţara lor se întindea pănă la mare şi cuprindea în sine lacul Prasias, care nu poate fi altul decît actualul Tachyno dela cursul de jos al Strumeĭ, muntele Orbelos (actualul Perim-Dag), şi o parte din muntele Pangaeos (actualul Pirnari, Bunar). Doberii, Agrianii, Odomantii, Siropaeonii şi Paeopliĭ erau Paeonĭ. Spre vest Paeonii nu ajungeau pănă la rîul Echedorus (Gallico), pentrucă între eĭ şi Echedoros era Crestonia. Inainte de expediţiea luĭ Darius în Europa (a. Chr. 513) Paeonii aveau hegemoniea în sudestul peninsuleĭ balcanice, pentrucă puteau să meargă cu oştirea dela Strymon asupra Perinthuluĭ (Erakli) depe ţărmul propontideĭ. H. V, 12-16; VII, 113, 124; V, 1. In ce priveşte hărniciea fimeilor paeone să se compare celę spuse de Léon Heuzey, Le mont Olympe et l'Acarnanie, pag. 274 despre fimeile romînce din Acarnania: „Trebue să le vezĭ cînd vin dela fîntînă, purtînd în spate o sarcină de rufe ude, pe cap baliea de metal în care fac leşiea, pe umăr atîrnată o putină plină cu apă şi, ca să nu pĭardă vremea, torcînd în aceĭaş vreme.“ Povestea cu fimeea cea harnică se găseşte întocmaĭ aşa şi la Constantin Porphyrogenitus De thematibus I, thema Thracesiorum, cu deosebirea că este pusă pe vremea regeluĭ Lydieĭ Alyattes şi că fimeea e o Thracă, care venise cu bărbatu-so şi cu copiiĭ din Moesia europeană şi se stabilise lîngă oraşul Sardes.

Nota H 9. Thracii formau maĭ multe state şi se desfăceau în maĭ multe neamurĭ, fiecare cu numele luĭ a parte. Se tatuau. H. V, 2-8. Obiceĭul tatuăriĭ exista şi la Illyrĭ. S. VII, 5, 4. El există şi pănă astăzĭ în Bosnia şi Herţegovina, dar numaĭ la populaţiea catolică. Figurile, care se fac pe frunte, pe pĭept, pe braţe, pe podul mînii, sînt foarte variate, însă în toate apare ca motiv principal crucea. Pentru aceĭa şi tatuarea poartă numele de *križ* (cruce), *križevi* (crucĭ). Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Hercegovina, IV, 493 sqq. La Romînĭ obiceĭul nu există. Cuvîntul *a scrijela* însă, care are înţelesul tocmaĭ de a zgîria, a face tăeturĭ micĭ, scarifier, égratigner, şi care trebue pus în legătură cu sîrbele *krížati*, *iskrížati*, a tăĭa, ele înseş derivate dela obiceĭul de a se tatua cu semnul crucii, *križ*, ar proba că obiceĭul a existat odată şi la Romînĭ.

Nota H 10. Paetiĭ, Ciconiĭ, Bistoniĭ, Sapaeiĭ, Dersaeiĭ, Edoniĭ, Satriĭ eraŭ Thracĭ la sud de Haemos. O parte din Satri se numĭaŭ Bessi. Satriĭ pănă în timpul luĭ Herodot nu fusese supuşĭ de nimenĭ. In ţara lor, foarte muntoasă şi păduroasă, pe cel maĭ înalt munte era templul cu oracol al luĭ Dionysos. Eĭ se întindeaŭ pănă la muntele Pangaeos, pentrucă minele de aur şi de argint ale acestuĭ munte eraŭ exploatate de dînşiĭ, de Odomantĭ şi de Pierĭ. H. VII, 110-112.

Nota H 11. Paeoniĭ eraŭ un neam de oamenĭ şi Thraciĭ alt neam de oamenĭ. Bisaltiĭ şi Crestoniĭ eraŭ Thracĭ şi vecinĭ, căcĭ puteaŭ avea unul şi acelaş rege. Muntele Rhodope aparţinea, cel puţin o parte din el, Bisaltilor. H. VIII, 115-116.

Nota H 12. Thraciĭ atacă oştirea persană a luĭ Artabazus la retragerea eĭ din Grecia după bătăliea dela Plataea şi ucid mare parte dintr-însa. H. IX, 89.

Nota H 13. La Salmydessus şi la nord de Apollonia şi Mesembria locuĭaŭ Thraciĭ Scyrmiadi şi Nipsaei. Intre Haemus şi Istru, pe drumul luĭ Darius (Acesta a făcut pod peste Dunăre în partea de jos a insuleĭ Peuce. S. VII, 3, $_{15}$) eraŭ Geţiĭ. H. IV, 93-96.

Nota H 14. Thyniĭ şi Bithyniĭ din Asia eraŭ Thracĭ. H. I, 28.

Nota H 15. Bisaltiĭ locuĭau dela Strymon spre apus atît pe coasta mării cît şi în regiunea din sus de coastă. H. VII, 115.

Nota H 16. Odrysiĭ locuĭau la actualul afluent al Mariţeĭ Ergene. H. IV, 92.

Nota H 17. Lapithiĭ eraŭ Caenĭ. H. V, 92, $_{2}$. Fiindcă Caeniĭ eraŭ Thracĭ S. XIII, 4, $_{2}$, Lapithiĭ eraŭ Thracĭ. După Pt. III, 11, $_{9}$ Caeniĭ locuĭaŭ probabil la sudul actualuluĭ afluent al Mariţeĭ Ergene. Caeniĭ se întindeaŭ mult maĭ spre vest pe vremea Bacchiadilor (a. Chr. 857-657, fiindcă după S. VIII, 6, $_{20}$ Bacchiadiĭ aŭ domnit la Corinth 200 de anĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dela Kypselos în sus), pentrucă Lapithiĭ ocupase nordestul Thessalieĭ depe lîngă mare, de unde alungase pe Perrhaebĭ, şi muntele Pelion, de unde alungase pe Centaurĭ, încă înainte de timpurile troene S. IX, 5, 19.

Nota H 18. Inainte de timpurile troene între Bospor, rîul Peneios şi marea ionică eraŭ Thracĭ. H. VII, 20.

Nota H 19. Carii şi Lydiĭ eraŭ de acelaş neam cu Mysiĭ, decĭ Thracĭ. H. I, 171. Pe faptul că Mysiĭ, Lydiĭ şi Cariĭ eraŭ părtaşi la acelaş templu din Mylasa, ca uniĭ ce ar fi fost de acelaş neam, şi pe tradiţiea—care, ca toate tradiţiile, are ceva adevărat în sine—că Mysus, Lydus şi Carus eraŭ fraţĭ, trebue pusă maĭ multă greutate decît pe orĭce combinaţiĭ le-ar face indogermaniştiĭ pe baza a cîteva nume propriĭ din inscripţiĭ şi pe baza a cîtorva glose. Cu toate acestea Kretschmer, Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache, care de altfel recunoaşte importanţa celor spuse de Herodot (pag. 375: „Fiindcă Herodot reproduce aicĭ părerile Carilor, asupra cărora, ca unul ce era din Halicarnassos, era bine informat, apoĭ părerii sale trebue să i se dea importanţa cuvenită"), ar vrea să susţină că n-aŭ fost Thracĭ Cariĭ, pentrucă ar fi avut un sufix care se găseşte şi în limba Lycienilor, ĭar limba acestor din urmă n-ar fi indogermană. Dar maĭ întîĭu să susţiĭ înrudirea a doŭă limbĭ pe baza unuĭ sufix, care s-ar fi găsind într-amîndoŭă, este imposibil. Sufixele pot fi împrumutate foarte lesne între limbile cele maĭ deosebite. Şi limba romînească, de pildă, are sufixe turceştĭ şi ungureştĭ, şi cu toate acestea nu-ĭ o limbă uralo-altaică. Apoĭ că există într-adevăr acel sufix comun limbilor cariană şi lyciană este foarte îndoĭos. Această presupunere (pag. 382) se bazează numaĭ pe admiterea prealabilă că nişte cuvinte din cîteva inscripţiĭ ar fi cuprinzînd numele părinteluĭ la genitiv, orĭ un adĭectiv format dela numele părinteluĭ, dar această admitere este cu totul gratuită. Ce vor fi însemnat în realitate acele cuvinte, de altfel arbitrar despărţite, numaĭ dumnezeŭ ştie. In sfîrşit, cum că limba lyciană n-ar fi fost indogermană se poate proba tot aşa de puţin—ba încă maĭ puţin—ca şi că ar fi fost indogermană. Proba cea maĭ puternică pentru această nedumerire este că faţă cu vreo treĭ învăţaţĭ (între care Kretschmer), care susţin neindogermanitatea, sînt vreo cincĭ (tot aşa de proaspeţĭ ca şi Kretschmer), care susţin con-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

trarĭul. Nicĭ nu se poate altfel, cînd aĭ ca material de discuţie vreo zece vorbe. Ca să se vadă inanitatea unor asemenea cercetărĭ, daŭ ca exemplu chipul cum doĭ învăţaţĭ interpretează una şi aceĭaş inscripţie lyciană (Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, XXV, anul 1879, pag. 442). Unul (J. Savelsberg) traduce: «Dies Schnitzwerk verfertigte Perikles, Priester, Apindibaza's Sohn.» Iar altul (Moriz Schmid) traduce: «Kindla hat's bauen lassen, des Perikles mahinaza, des Apindibaza's Sohn.» La acest din urmă, în special, nu maĭ este vorba nicĭ de «Schnitzwerk», nicĭ de Priester», în schimb apare un *mahinaza*, pe care autorul nu-l traduce, şi bine face. Cu alte vorbe un singur lucru este cert, că este numele Perikles (şi este cert, pentrucă literele sînt greceştĭ), încolo poţĭ pune în inscripţie ce vreĭ, «Schnitzwerk , Priester», «Mahinaza», «Kindla», «Apindibaza , etc. etc. In aceĭaş revistă, XXXIV, anul 1897 (la un an după publicarea cărţiĭ luĭ Kretschmer), pag. 80, Felix Solmsen a susţinut că limba cariană era o limbă indogermană şi aparţinea la grupul *centum*.

Nota H 20. Thyniĭ şi Bithyniĭ se numĭaŭ şi simplu Thraciĭ din Asia. H. III, 90.

Nota H 21. Mysiĭ se consideraŭ ca coloniĭ aĭ Lydilor. H. VII, 74-75. Deci Lydiĭ eraŭ Thracĭ. Cum că Lydiĭ, cel puţin o parte din eĭ, erau Phrygĭ, adecă Thracĭ, aceasta admit în deobşte şi indogermaniştiĭ. Se admite anume că în Lydia ar fi trăit maĭ multe neamurĭ de oamenĭ, dintre care uniĭa, Maeoniĭ, eraŭ Phrygĭ şi aŭ avut preponderanţa până la ultimul lor rege Candaules, cînd aŭ fost înlocuiţĭ în importanţă prin neamul autohton al Lydilor, care aŭ rîdicat pe unul din aĭ săĭ la tron, pe Gyges, a. Chr. 687. Kretschmer, Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache, pag. 384 sqq. Pure presupunerĭ. Resturile din limba lydiană—cîteva glose şi nume propriĭ şi o singură inscripţie din 13 litere!—sînt neîndestulătoare pentru a hotărî ceva.

Nota H 22. Pe vremea cînd generalul luĭ Darius, Mardonius, era cu oştirea în Macedonia (a. Chr. 493) trăĭaŭ în această ţară Thraciĭ Brygĭ. H. VI, 45. Cu toate acestea, fiindcă la VII, 185 Herodot pune pe Thracĭ în antiteză oarecum faţă de Paeonĭ, Eordĭ, Bottiaeĭ, Brygĭ, Pierĭ, Macedonenĭ, Perrhaebĭ, Aenianĭ, Dolopĭ, Magnetĭ, trebue să fi existat oarecare deosebirĭ remarcabile între Brygĭ şi ceilalţĭ Thraceĭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota H 23. Phrygiĭ eraŭ coloniĭ de aĭ Thracilor Brigĭ (=Brygĭ) din Macedonia şi Armeniĭ eraŭ coloniĭ de aĭ Phrygilor. Phrygiĭ şi Armeniĭ eraŭ, deci, Thracĭ. H. VII, 73. Acest lucru îl recunosc şi indogermaniştiĭ, Kretschmer, Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache, 208 sqq.

Nota H 24. In secolul a. Chr. VI Chersonesul era ocupat de Thraciĭ Dolonci, ĭar coasta maritimă dela nordul Chersonesuluĭ era ocupată de Thraciĭ Apsinthiĭ. H. VI, 34, 36.

§ 49. Nota P 1. Intre aniĭ a. Chr. 239 şi 229 exista în partea de sud a Illyrieĭ un stat puternic sub domnia regeluĭ Agron şi, după moartea acestuĭa, a soţieĭ sale Teuta, avînd ca reşedinţă oraşul Rhizon (actualul Risano). La acest stat aparţinea insula Pharos (Lesina). Oştirile luĭ mergeaŭ în ajutorul unuĭ oraş grecesc din Acarnania, ĭar pe de altă parte căutaŭ să cuprindă Dyrrhachion şi insula Issa (Lissa). Flota luĭ făcea piraterie pe coastele Greciei, prin insulele greceştĭ, pe toată marea adriatică şi marea ionică. Simburele acestuĭ stat îl forma neamul Ardiaeilor. Din el făceaŭ parte, ca supuşĭ, între alţiĭ Parthiniĭ şi Atintaniĭ. In afară de Rhizon eraŭ maĭ multe oraşe altele, între care Nutria şi Arbon. La anul a. Chr. 229 Romaniĭ liberează de sub stăpînirea acestuĭ stat pe Parthinĭ, pe Atintanĭ, pe Issaei, pe Pharĭ, şi pe alţĭ Illyrĭ, şi şi-ĭ supun lor. Statul acesta însuş, redus la micĭ proporţiĭ (probabil numaĭ la neamul Ardiaeilor), se supune atuncĭ Romeĭ, ĭar graniţa luĭ de miazăzi este fixată de Romanĭ la Lissos (Λίσσος, Alessio, Lieş). P. II, 2-12. Insula Pharos şi regiunile depe continent luate dela regina Teuta Romaniĭ le-aŭ încredinţat spre guvernare luĭ Demetrios Pharios, fost guvernator al insuleĭ Pharos pe vremea regeluĭ Agron şi trecut apoĭ de partea Romanilor. Dacă se admite că Parthiniĭ şi Atintaniĭ ocupaŭ pe vremurile acestea aceleaş locurĭ ca pe timpul luĭ Strabon (S. VII, 7, 8), apoĭ statul illyr al regeluĭ Agron şi al regineĭ Tenta între aniĭ a. Chr. 239 şi 229, adecă stăpînirea Ardiaeilor, se întindea aproximativ dela latitudinea insuleĭ Lesina până la Avlona.

Nota P 2. In timpul domnieĭ luĭ Philippos V al Macedonieĭ (a. Chr. 220-179) vechĭul stat depe vremea regeluĭ Agron şi a regineĭ Teuta s-a desfăcut în doŭă şi a eşit de sub stăpînirea romană. In partea despre miazăzi Scerdi-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

laidas, fratele luĭ Agron, ajuns la domnie, continuă purtarea de maĭ înainte a Illyrilor, pradă coastele Greciеĭ şi ciclade-le, se amestecă în luptele Grecilor dintre dînşiĭ, dă ajutor luĭ Philippos în războaele acestuĭa contra Grecilor, ĭar stăpînirea şĭ-o lăţeşte asupra neamurilor illyre învecinate, anume asupra Dassaretilor, Calicoinilor, Pissantinilor, asupra regiuniĭ laculuĭ Lychnidia (Ochrida) şi a o parte din Pelagonia. P. IV, 16, 29, 55; V, 3-4, 95, 108. Se vede de aicĭ că neamul Dassaretilor ocupa regiunea pe care lĭ-o atribue şi Strabon (S. VII, 5, $_{7, 12}$). Neamul Calicoinilor şi acel al Pissantinilor, care nu sînt pomenite de Strabon şi de Ptolemaeos, trebue să fi fost prin apropiere de lacul Lychnidia, de Pelagonia şi de Dassaretĭ, în tot cazul în partea de sud a Illyrieĭ. Localitatea (care din tot şirul discuţieĭ se pare a fi fost un oraş) Enchelanes de lîngă lacul Ochrida nu se poate separa de neamul illyr al Encheleilor, aşa că acest neam ocupa regiunea pe care lĭ-o atribue şi Strabon (S. VII, 7, $_{8}$). Din chipul de a vorbi al luĭ Polybios se vede apoĭ că, în afară de Dassareti şi de Enchelei, care eraŭ în apropiere de lacul Lychnidia, maĭ era un teritorĭu pelîngă acest lac, care nu era nicĭ al Dassaretilor nicĭ al Encheleilor, şi pe care l-am putea presupune ca locuit de un popopor Lychnidi, omonim cu oraşul Lychnidos (actualul Ochrida, C. I. L. III pag. 1322).—In partea despre mĭazănoapte Demetrios Pharios se rupe de supremaţiea romană şi se apropie de regele Philippos al Macedonieĭ. P. III, 18-19.

Nota P 3. Pretenţiea de independenţă a luĭ Scerdilaidas n-a ţinut însă multă vreme. Deja la anul a. Chr. 216 el se adresează Romanilor cu rugăminte de ajutor contra luĭ Philippos V, şi întră prin urmare sub suzeranitatea romană. După bătăliea dela Cynoscephalae (a. Chr. 197) T. Quinctius Flamininus dă luĭ Pleuratos, fiul şi succesorul luĭ Scerdilaidas, teritorĭul Parthinilor şi acel de lîngă lacul Lychnidia, pe care le stăpînise Philippos, şi face ca statul luĭ, care prin cuceririle regeluĭ Macedonieĭ se redusese la proporţiile unuĭa dintre multele stătuleţe illyre, să devină un regat de oarecare importanţă. P. V, 108, 110; XVIII, 30; XXI, 9; XXII, 4.— Pe de altă parte năzuinţile luĭ Demetrios Pharios aŭ fost tot atît de efemere. La anul a. Chr. 218 încă Romanii îl înving şi pe continent, unde-ĭ cuprind principala cetate Dimalos, si în insula Pharos, unde-ĭ era prin-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cipala reşedinţă, şi-l alungă depe teritoríul illyr, pe care i-l încredinţase spre guvernare. Acest teritoríu, partea de mĭazănoapte a vechĭuluĭ regat al luĭ Agron şi al regineĭ Teuta, cade direct sub stăpînirea romană. P. III, 18-19.

Nota P 4. Fiul luĭ Pleuratos şi nepotul luĭ Scerdilaidas, Genthios, ajuns după moartea tatăluĭ său, care fusese un supus credincĭos al Romanilor, rege, s-a lăsat ademenit de Perseus, ultimul rege al Macedonieĭ (a. Chr. 179-168), să se scoale înpotriva Romeĭ. Dupăce a căzut Perseus şi Macedonia a devenit provincie romană, Romanii s-aŭ întors asupra luĭ Genthios şi la anul a. Chr. 168 aŭ adus sub directa lor stăpînire şi partea de sud a vechĭuluĭ stat al luĭ Agron şi al Teuteĭ. P. XXVIII, 8-9; XXIX, 2-3; XXX, 13. Cu această ocazie se constată că punctul de gravitate al domnieĭ regeluĭ din sudul Illyrieĭ se scoborîse dela timpurile luĭ Agron tot maĭ spre mĭazăzi. Pentruca să se întîlnească cu Genthios, deputaţiĭ luĭ Perseus vin la Scorda (actuala Şcodra), ceĭa ce înseamnă că se aşteptaŭ să-l găsească acolo. Genthios rezidează apoĭ de obiceĭŭ la Lissos (actualul Alessio, Lĭeş) şi la Meteon. Această din urmă localitate este „actualul bine cunoscut Medun, un castel cu resturĭ de zidurĭ ciclopice şi cu străvechĭ trepte săpate în stîncă, aşezat sus pe o stîncă albă de calcar, în regiunea tribuluĭ Kuči, în răsăritul Montenegruluĭ.“ C. Jireček, Geschichte der Serben, I, 22. La Meteon pe vremurile luĭ Genthios era neamul illyr al Labeatilor, de care vorbeşte şi T. Livius XLIV, 23, 31, 32. Acest neam illyr căpătase preponderanţa în stat în locul Ardiaeilor depe vremea luĭ Agron, căcĭ după T. Livius XLIV, 31 Scodra (= Scorda a luĭ Polybios) era capitala luĭ Genthios şi se afla pe teritoríul Labeatilor.

Nota P 5. Dardaniĭ şi Illyriĭ erau doŭă neamurĭ deosebite. Cu toate acestea o afinitate oarecare exista între dinşiĭ, deoarece Illyriĭ treceaŭ bucuros de partea Dardanilor şi părăsĭaŭ stăpînirea regilor illyrĭ. Dardaniĭ n-au fost supuşĭ acestor din urmă nicĭ chĭar pe timpul celeĭ maĭ marĭ înfloriri a statuluĭ luĭ Agron, decĭ nicĭodată. Tot aşa n-au fost nicĭodată supuşĭ de Macedoneni. Din contra făceaŭ necontenite năvăliri în ţara acestora, aşa că Macedonenii, pentru a înpĭedeca pe Dardanĭ de a căpăta ajutor din partea Illyrilor, aŭ redus, pe vremea regeluĭ Philippos V, la pustietate teritoríul depe ambele versanturĭ ale munteluĭ Scar-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota P 6. Dardanii întră în relații cu Romanii, cerîndu-li ajutor contra Bastarnilor și a lui Perseus (a. Chr. 179-168). P. XXVI, 9.

Nota P 7. Romanii, după alungarea lui Demetrios Pharios și după supunerea lui Genthios stăpîniau peste neamurile illyre și epirote Issaei, Pharî, Ardiaei, Parthinî, Atintanî, Dassaretî, Calicoinî, Pissantinî, Encheleî, Labeatî și Daorsî. Dintre aceste neamurî Issaeii, care pelîngă insula Issa (Lissa) posedaŭ pe continent teritorii cu orașele Tragurion (Traù) și Epetion (Stobreț, puțin la sud de Spalato), aparțineaŭ Romanilor încă depe timpul reginii Teuta, iar Phariî, care pelîngă insula Pharos (Lesina) stăpîniaŭ și eî teritorii pe continent, aparțineaŭ direct Romanilor dela alungarea lui Demetrios Pharios începînd (a. Chr. 218). Tot dela a. Chr. 218 aŭ aparținut direct Romeî și Ardiaeii. Parthinii, Atintanii, Dassaretii, Calicoinii, Pissantinii, Encheleii și Labeatii aŭ aparținut direct Romanilor după înfrîngerea lui Genthios (a. Chr. 168). Despre Daorsî, care după Strabon (S. VII, 5, 5) locuiaŭ, ca și Ardiaeii, lîngă rîul Naron (Narenta), nu putem ști dacă aŭ aparținut la partea sudică orî la cea nordică a vechiului stat al lui Agron, dacă prin urmare aŭ fost supușî direct Romanilor lela alungarea lui Demetrios Pharios începînd, orî abia după răsturnarea regelui Genthios. Dalmații, care după Strabon (S. VII, 5, 5) locuiaŭ la sud imediat de Pharî, și anume atît pe coasta mării, cît și înuntrul continentului, așa că țara lor era tăiată la mijloc de muntele Adrion (Monte negro), fusese supușî de Pleuratos, fiul lui Scerdilaidas, dar își recăpătase independența sub Genthios, iar Romanilor până la anul a. Chr. 156 nu fusese supușî niciodată. De altfel stăpînirea Romanilor asupra Illyrilor până la anul 156 fusese mai numaî cu numele, „fusese neglijată cu totul.“ De abia în acest an, cînd aŭ început Romanii războiŭ contra Dalmaților, și-aŭ pus eî în minte să pună în Illyria o stăpînire temeînică. P. II, 4-12; III, 18-19; V, 108; XXVIII, 8-9; XXIX, 2-3; XXX, 13; XXXII, 18, 19.

Nota P 8. Agrianii, Epiroții și Illyrii însemnați ca treî neamurî deosebite în oștirea regelui Macedonieî Antigonos Doson. P. II, 65.

Nota P 9. Agrianî mercenarî în oștirea lui Antiochos, regele Syrieî, a. Chr. 217. P. V, 79.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota P 10. Trecătorile din Dardania în Macedonia erau pelîngă oraşul Paeonilor Bylazor. P. V, 97. Bylazor e probabil actualul oraş pe care Albanejiĭ îl numesc Veléză, Slaviĭ Veliţa şi Turciĭ Köprülü. Tomaschek, care stabileşte această identitate Die alten Thraker II, II, 61, nu arată motivul pentru care o face. Eu mă bazez întîĭŭ pe ceie spuse de S. VII, Fragmente, 4, că Paeonia are prin Stobi eşirea spre strîmtoarea prin care curgînd Axios face grea întrarea din Paeonia în Macedonia, apoĭ pe faptul că în albanezul *Veléză* se păstrează probabil vechĭul nume paeon *Bylazor*. Numele de *veléză* însă, cu care Tomaschek spune că Albanejiĭ numesc acest oraş, este maĭ degrabă reflexul grecesc al vechĭuluĭ Bylazor (Greciĭ vor fi zicînd *velezé*, după cum văd scris pe hărţile luĭ Stieler şi Kiepert), pe care apoĭ l-aŭ împrumutat Albanejiĭ dela Grecĭ. Reflexul albanez curat al luĭ Bylazor eŭ îl găsesc în albanezul *vălăzăr*, fraţĭ, pluralul luĭ *vălă*, frate, orĭ *vălazări*, frăţie. Vezĭ § 344 fine No. 26.

Nota P 11. Pe timpul luĭ Polybios Paeoniĭ îşĭ perduse din importanţă, pentrucă teritorĭul numit altă dată Paeonia se numĭa pe vremea luĭ Emathia, cu vechĭul nume al Macedonieĭ, cunoscut încă de Homer (Iliada XIV, 226), şi care atunci eşise ĭar la iveală. P. XXIV, 8.

Nota P 12. Perrhaebiĭ eraŭ la graniţa dintre Thessalia şi Macedonia. P. XXVIII, 11.

Nota P 13. Faptul că T. Quinctius Flamininus a proclamat liberĭ pe Magnetĭ, Thessalĭ şi Perrhaebĭ alăturĭ de Corinthienĭ, Phoceenĭ, Locri, Euboeĭ, Achaeĭ Phthioţĭ, P. XVIII, 29, probează că Magnetiĭ, Thessaliĭ şi Perrhaebiĭ se consideraŭ ca făcînd parte din Grecia, adecă se consideraŭ ca Grecĭ, . ca şi pe timpul luĭ Herodot (H. VII, 131-132).

Nota P 14. Veneţiĭ sînt alt neam decît Galliĭ, vorbesc altă limbă decît aceştiĭa şi sînt vechĭ tare în Italia. P. II, 17.

Nota P 15. Veneţiĭ trăĭaŭ în duşmănie cu Galliĭ. P. II, 18, 23-24.

Nota P 16. Thraciĭ Maedĭ eraŭ în vecinătatea Macedonieĭ. P. X, 41.

Nota P 17. Punctul extrem pe care l-a atins Philippos V al Macedonieĭ, cînd a năvălit în ţara Odrysilor, Bessilor şi Dentheletilor, a fost oraşul Philippopolis. P. XXIV, 6. Aceasta înseamnă că Odrysiĭ, Bessiĭ şi Dentheletiĭ eraŭ la

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)
Cuza"

Nota P 18. Regele Odrysilor caută să se pună bine cu Romanii după învingerea lui Perseus. P. XXX, 12.

Nota P 19. Dromichaetes, regele Geților depe timpul lui Lysimachos, stăpînia și peste Odrysi. P. Fragmenta ex Suida XIV. Compară S. VII, Fragmente, 47.

Nota P 20. Tauriscii trăiau la poalele Alpilor dinspre Italia și în Noric, de unde se întindeau peste munți până la Aquileia. P. II, 15; XXXIV, 10.

Nota P 21. Galliĭ aŭ invadat Macedonia și Grecia pela anul a. Chr. 279. P. IX, 35; I, 6.

Nota P 22. Galliĭ s-aŭ așezat în Thracia, în regiunea delîngă Byzantion, cam depe la a. Chr. 278, unde aŭ format un stat, care a dăinuit până cel puțin la anul a. Chr. 220, pentrucă la acest an s-a încheĭat pacea între Byzantinĭ și Prusias I, regele Bithynieĭ, prin intermedierea lui Cavarus, regele Gallilor. P. IV, 46, 52; VIII, 24.

Nota P 23. Pela anul a. Chr. 230 Gallĭ mercenarĭ în serviciul orașului Phoenice din Epir. P. II, 5.

Nota P 24. Intre aniĭ a. Chr. 229-220 Gallĭ mercenarĭ în serviciul Macedonieĭ. P. II, 65.

Nota P 25. Intre aniĭ a. Chr. 220-217 Gallĭ mercenarĭ în serviciul Macedonieĭ. P. V, 3, 17.

Nota P 26. Gallĭ aliațĭ cu Perseus a. Chr. 179-168. P. XXVI, 9.

Nota P 27. Bastarniĭ pătrund în peninsula balcanică până la Dardanĭ pe timpul domnieĭ lui Perseus a. Chr. 179-168. P. XXVI, 9.

§ 50. Nota A 1. Greciĭ nu cuprindeaŭ la Illyrĭ nici pe Pannonĭ, nicĭ pe Veneții. Din contra Romanii cuprindeaŭ la Illyric Raetia, Noricul, Pannonia superior, Pannonia inferior, Illyria în înțelesul grecesc (=provinciea Dalmatia), Moesia superior, Moesia inferior, Dacia. A. 1, 6. Faptul acest din urmă nu se poate explica numaĭ dintr-o considerație de administrație financiară. Este adevărat că acest Illyric roman avea ființă numaĭ în ce privește administrația vămilor și strîngerea tributului (portorium Illyrici, vectigal Illyrici), dar nu s-ar fi dat numele de Illyric la un atît de vast teritoriu, dacă n-ar fi fost la bază o comunitate etnică a popoarelor dintr-însul. Trebue să fi constatat Romanii o comunitate de obiceiurĭ orĭ chĭar de limbă, o trăsătură oarecare uniformă fizică și morală, care eșia în cea maĭ mare

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

iveală la popoarele propriu zise illyrice din peninsula balcanică, pentruca să lățească ei numele de illyr până la Raetia și până la marea neagră.

Nota A 2. Legenda că Celtos, Illyrios și Galas erau frați A. 2 trebue să fi cuprinzînd ceva adevărat. Toate aceste povești, care simbolizează popoarele prin cîteun presupus străbun eponym (tipul acestor legende cel mai cunoscut este acel al lui Avram și al descendenților lui până la cei doisprezece fii ai lui Iacob incluziv), sînt povești, dar se bazează pe o experiență. Este un mijloc comod de a exprima un adevăr istoric. Trebue să fi constatat Grecii reale înrudiri între Celți și Illyri, pentruca să-i derive din doi frați. Faptul că Appianos deosebește pe Celți de Galli se explică prin aceia că, conform obiceiului depe timpul său, el numește Celți pe Germani (La Cassius Dio, care face parte din generația de imediat după Appianos, Celți, Κέλται, este numele obișnuit pentru Germani), așa că înrudirea exprimată prin legendă este înrudirea dintre Illyri, Germani și Galli.

Nota A 3. Legenda că din Illyrios s-au născut Encheleus, Autarieus, Dardanos, Maedos, Taulas, Perrhaebos, Partho, Daortho, Dassaro, că din Autarieus s-a născut Pannonios, și că din Pannonios s-au născut Scordiscos și Triballos, A. 2, exprimă sentimentul Grecilor că Illyri sînt Encheleii, Autarieii, Dardanii, Maedii, Taulantii, Perrhaebii, Parthinii, Daorsii, Dassaretii, că Pannonii sînt înrudiți cu Illyrii, dar nu Illyri propriu ziși, și că Scordiscii și Triballii sînt înrudiți cu Pannonii, dar nu Pannoni propriu ziși. In ce privește pe Maedi, ei sînt în mod hotărît numiți Traci de Polybios (P. X, 41), și să se observe că Appianos pune pe Maedos între fiii lui Illyrios, dar printre popoarele eșite din acei fii nu pune pe Maedi, așa că ori Maedi printre popoare este o lipsă, ori Maedus printre fiii lui Illyrios este o greșală. Mai este un popor thrac vîrît în această genealogie, dar nu pus direct printre Illyri, ci alipit indirect la dînșii, anume Triballii, pe care Strabo îi numește hotărît Traci (S. VII, 3, $_{13}$). Să se observe însă că Triballii dintre neamurile thrace au fost aceia care, din cele mai vechi timpuri începînd (H. IV, 49), au trăit la extremitatea nordvestică a lumii thrace, în contact imediat și necontenit, de o parte cu Illyrii și Pannonii, de altă parte cu Scordiscii (S. VII,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

5, 12). Scordiscii erau sigur Celţi (S. VII, 3, 2), dar aceĭ Celţĭ care mai de multă vreme, şi în mod continuŭ, aŭ fost în contact cu Illyriĭ, cu Pannoniĭ şi cu Thracii. E foarte natural să admită cineva că din cauza desuluĭ şi îndelungatuluĭ contact Scordiscii, Triballiĭ şi Pannoniĭ, macarcă treĭ neamurĭ deosebite, vor fi căpătat cu vremea un aer de familie, provocat de împrumuturĭ reciproce.

Nota A 4. Pe timpul luĭ Appianos neamul Triballilor dispăruse din cauza Scordiscilor. Cîţĭ maĭ rămăsese din eĭ fugise peste Istru la Geţi. A. 3.

Nota A 5. Pe timpul luĭ Appianos maĭ eraŭ Scordiscĭ în Pannonia inferior, A. 3, dar statul lor cel vechiŭ fusese distrus de Romanĭ. A. 3.

Nota A 6. Pe timpul luĭ Appianos Ardiaeiĭ dispăruse, distruşi de Autarieĭ. A. 3. Cum că fusese distruşi de Autarieĭ, este numaĭ o presupunere a luĭ Appianos. Vezĭ Nota S 41.

Nota A 7. Pe timpul luĭ Appianos Autarieiĭ dispăruse. Resturile lor se adăpostise în Scythia minor lîngă Bastarnĭ. A. 4.

Nota A 8. Pe vremea luĭ Appianos în Scythia minor eraŭ Bastarnĭ, lîngă care se adăpostíse şi resturile Autarieilor. A. 4.

Nota A 9. Autarieiĭ aŭ luat parte la expediţiea Gallilor în Grecia [pela anul a. Chr. 279 după P. IX, 35; I, 6]. A. 4.

Nota A 10. Appianos amestecă invăziea Gallilor în peninsula balcanică dela începutul secoluluĭ III a. Chr. cu invaziea Cimbrilor în aceĭaş peninsulă din a doŭa jumătate a secoluluĭ II a. Chr. A. 4.

Nota A 11. Scordiscii, Maediĭ şi Dardaniĭ aŭ năvălit în Macedonia şi în Grecia şi aŭ prădat templul dela Delphi cîţĭva anĭ înainte de a. Chr. 156. A. 5. Prin „primul războiŭ cu Celţiĭ“, la 32 de anĭ după care aŭ purces Romaniĭ războiŭ contra Illyrilor, trebue înţeles războiul de supunere al Gallieĭ cisalpine, pe care l-aŭ întreprins Romanii după timpurile luĭ Hannibal, războiŭ care a luat o întorsătură favorabilă pentru Romanĭ maĭ ales prin victoriea luĭ P. Cornelius asupra Boilor a. Chr. 191, T. Livius XXXVI, 38. Astfel că data de 32 de anĭ după acest războiŭ, fixată de Appianos, se potriveşte aproximativ cu anul a. Chr. 156,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cînd aŭ purtat Romanii războiŭ contra Dalmaților sub consulul C. Marcius (T. Livius, argumentul cărții XLVII, compară P. XXXII, 18, 19).

Nota A 12. La anul a. Chr. 155 consulul L. Scipio poartă războiŭ cu Scordiscii, Maedii și Dardanii. Pe Scordiscĭ i-a desființat cu totul, așa că numaĭ puțini aŭ scăpat la Istru și prin insulele acestuĭ fluviu. Pe Maedĭ însă și pe Dardanĭ i-a cruțat. A. 5. L. Scipio este sigur Cornelius Nasica, învingătorul Dalmaților, T. Livius, argumentul cărții XLVII, și pe care cronica luĭ Cassiodorus îl înseamnă ca P. (nu L.!) Scipio, consul la anul dela zidirea Romeĭ 599 (a. Chr. 155). Pe Scordiscĭ i-a maĭ învins apoĭ la anii a. Chr. 109-106 proconsulul M. Minucius Rufus, care tot atunci s-a luptat cu succes contra Bessilor și a Triballilor. C. I. L. III 14203[23], T. Livius argumentul cărții LXV, Eutropius IV, 27. Faptul că inscripția C. I. L. III 14203[23] este pusă de orașul Delphi în onoarea luĭ M. Minucius, pentrucă a învins pe Scordiscĭ și pe Bessĭ, arată că Scordiscii, Bessii și Triballiĭ năvălise pe atunci în Grecia până la Delphi, pe al căruĭ templu voise să-l prade, dupăcum făcuse cu vreo 50 de aniĭ maĭ înainte Scordiscii, Maedii și Dardanii.

Nota A 13. La sfîrșitul războiuluĭ cu Teuta, care domnĭa ca epitropă a fiuluĭ eĭ vitrig Pinnes, Romaniĭ aŭ luat în stăpînire pe Pharĭ, pe Issaeĭ și pe Atintanĭ. A. 7.

Nota A 14. Demetrios Pharios, cînd s-a răzvrătit contra Romanilor, a atras de partea sa pe Istri și pe Atintanĭ. Cînd aŭ alungat Romanii pe Demetrios din Pharos (a. Chr. 218, P. III, 18-19), domnĭa peste Illyriĭ dela sud Pinnes. A. 8. Ce spune Appianos 8 despre Demetrios Pharios, cum că ar fi fost ucis de Romanĭ, nu-ĭ adevărat: Demetrios a murit cînd căuta după îndemnul luĭ Phillippos V să cuprindă Messena din Peloponnes, P. III, 19.

Nota A 15. Istriĭ eraŭ Illyriĭ. A. 8. Aŭ fost supușĭ la a. Chr. 178-177, T. Livius XLI, 1 sqq., apoĭ de C. Sempronius Tuditanus, acelaș care a supus și pe Iapodĭ, la a. Chr. 129, Plinius, Naturalis historia III, 23.

Nota A 16. După supunerea luĭ Perseus (a. Chr. 168) L. Aemilius Paulus a devastat 70 de orașe ale regeluĭ illyr Genthios. A. 9.

Nota A 17. Invingătorul luĭ Genthios (în anul a. Chr. 159) a fost L. Anicius [care fusese cu un an maĭ înainte,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota A 18. Ardiaeiĭ şi Palariĭ, popoare illyre, devastează Illyria supusă Romanilor. Fulvius Flaccus face o expediţie contra lor fără rezultat. A. 10. Fiindcă Romaniĭ dela alungarea luĭ Demetrios Pharios (a. Chr. 218) până la anul a. Chr. 156 neglijase afacerile Illyrieĭ, P. XXXII, 19, evenimentele cu Ardiaeiĭ şi Palariĭ trebue să se fi petrecut după anul 156. După anul 156 însă până la războiul civil dintre Caesar şi Pompeius aŭ fost Fulviĭ consulĭ următoriĭ: Q. Fulvius 153, Ser. Fulvius 135, C. Fulvius Flaccus 134, M. Fulvius 125. Şi fiindcă este probabil ca comandantul expediţieĭ contra Illyrilor să fi fost orĭ consul orĭ proconsul, apoĭ acea expediţie trebue să fi avut loc orĭ în aniĭ 153-152, 135-134, 125-124 (căcĭ Fulviiĭ din aceştĭ anĭ vor fi fost şi eĭ Flacci, macarcă în gens Fulvia maĭ eraŭ şi multe cognomina altele), orĭ maĭ ales în anul 134-133, cînd este însemnat ca consul chĭar un Fulvius Flaccus. Şi în adevăr la anul 134 „consulul Fulvius Flaccus supune în Illyricum pe Vardaeĭ.“ T. Livius argumentul cărţiĭ LVI. Urmează apoĭ că distrugerea Ardiaeilor decătră Autarieĭ (care de alt fel este numaĭ o presupunere a luĭ Appianos, vezĭ Nota A 6), de care se vorbeşte în A. 3, şi dispariţiea Autarieilor, de care se vorbeşte în A. 4, aŭ avut loc după anul 134. Palariĭ probabil = Pleraeiĭ din S. VII, 5, 5, 7, vezĭ Notele S 16, 29, 37.

Nota A 19. Iapódiĭ de dincoace de munţĭ aŭ fost supuşĭ de Sempronius Tuditanus şi Tiberius Pandusas, dar numaĭ pentru o vreme. A. 10. Dela anul a. Chr. 156 până la războiul civil dintre Caesar şi Pompeius un singur Sempronius, C. Sempronius, a fost consul la anul 129. Şi în adevăr în acest an „consulul C. Sempronius întĭĭ n-a avut izbîndă înpotriva Iapydilor, curînd însă cu o victorie a şters înfrîngerea suferită, mulţămită bărbăţieĭ luĭ D. Iunius Brutus.“ T. Livius argumentul cărţiĭ LIX.

Nota A 20. Segestaniĭ aŭ fost supuşĭ de L. Cotta şi Metellus, dar numaĭ pentru o vreme. A. 10. Cotta era cognomen al ginţilor Aurelia şi Valeria. Până la anul a. Chr. 35, cînd Augustus a făcut o expediţie contra Segestanilor, C. XLIX, 37, se găsesc următoriĭ L. Aurelius şi L. Cotta (fără nomen) şi Metellĭ consulĭ în apropiere uniĭ de alţiĭ: L. Aurelius 144—Q. Metellus 143, L. Aurelius 119—M. Metellus 115, Q. Metellus 109—L. Aurelius 103, L. Me-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tellus 68—L. Cotta 65. Fiindcă este probabil ca expediţiea contra Segestanilor să se fi făcut de consulĭ orĭ de proconsulĭ, apoĭ supunerea vremelnică a lor trebue să fi avut loc în una din perioadele 144-142, 119-114, 109-102, 68-64. Ea a avut loc la anul 119 după Patsch, Archäol.- epigr. Untersuchungen zur Geschichte der röm. Provinz Dalmatien, VI, 167.

Nota A 21. Consulul Marcius Figulus (a. Chr. 156) supune pe Dalmaţĭ, dupăce li arde oraşul lor cel maĭ întărit Delminion (Jupanĭaţ). Consulul Caecilius Metellus (a. Chr. 117) a făcut o expediţie contra Dalmaţilor fără să întîmpine vreo rezistenţă din partea acestora. A. 11. După T. Livius argumentele cărţilor XLVII şi LXII Dalmaţiĭ aŭ fost supuşĭ nu de Marcius Figulus (C. Marcius), care s-a luptat numaĭ contra Dalmaţilor, „la început fără izbîndă, apoĭ cu deplin succes“, ci de consulul Cornelius Nasica (a. Chr. 155), ĭar Caecilius Metellus n-a făcut numaĭ o plimbare prin ţara Dalmaţilor, cum spune Appianos, ci a supus chĭar pe Dalmaţĭ.

Nota A 22. Între aniĭ a. Chr. 58-49 s-aŭ supus de bună voe Liburniĭ Romanilor. A. 12.

Nota A 23. Promona (Teplĭu la est de Scardona, numele s-a păstrat în acel al actualuluĭ munte Promina) aparţinea Liburnilor. Delminium (Jupanĭaţ) şi Salona aparţineaŭ Dalmaţilor. A. 11. 12.

Nota A 24. Intre aniĭ a. Chr. 58-49 Dalmaţiĭ şi alţi Illyrĭ s-aŭ răsculat şi aŭ învins o oştire trimeasă de Caesar contra lor. A. 12.

Nota A 25. Dalmaţiĭ şi alţĭ Illyrĭ aŭ distrus oastea pe care o ducea Gabinius prin ţara lor în ajutorul luĭ Caesar contra luĭ Pompeius, a. Chr. 48. A. 12.

Nota A 26. In anul a. Chr. 44 Dalmaţiĭ şi Illyriĭ răzvrătiţĭ ofer supunere luĭ Caesar, dar după moartea acestuĭa înfrîng şi alungă oştirea romană din ţara lor. A. 13.

Nota A 27. Chĭar în timpul răscoaleĭ Dalmaţilor uniĭ Illyrĭ rămăsese sub stăpînirea romană. A. 13.

Nota A 28. Neamurile din provinciea Dalmatia cîte locuĭaŭ spre răsărit de Iapodĭ şi de Dalmaţĭ, până la Dardanĭ spre sud, eraŭ Pannonĭ. A. 14.

Nota A 29. Agrianiĭ sînt coloniĭ de aĭ Illyrilor. A. 14.

Nota A 30. Un consul Cornelius a făcut în timpurile

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mai vechi o expediție fără succes contra Pannonilor. A. 14. Să fie Cornelius Nasica a. Chr. 155? Vezi Nota A 21.

Nota A 31. Augustus a supus pe Oxyaei, Pertheenati, Bathiati, Taulantii, Cambaei, Cinambri, Meromenni, Pyrissaei. Pe Docleati, Carni, Interphrurini, Naresii, Glintidioni, Tauriscĭ i-a readus la supunere. Hippasinii și Bessii i s-au supus de frică. Pe Meliteni și Corcyreni, care se revoltase, i-a distrus. Liburnilor li-a luat corăbiile. Dintre Iapodii de dincoace (adecă la vest) de munți Moentinii și Avendeatii i s-au supus fără rezistență, iar Aurupinii după înverșunată luptă. Pe aceștiia pe toți i-a supus el însuș în persoană. Apoi a supus cu mare greutate, prin generali de ai săi pe Salassi, și în persoană pe Iapodii de dincolo de munți și pe Segestani (a. Chr. 35-34, vezi C. XLIX, 34-38). Dintre Iapodii de dincolo de munți unii au fost mai înpăciuitori, anume cei cu orașul Terponos, alții însă, anume cei cu orașul Metulos, au preferit, decît să se supună, să piară până la unul, iar orașul lor a fost distrus. Și după retragerea lui Augustus din țara lor au mai cercat unii dintre Iapodii de dincolo de munți, Posenii, să se răscoale, dar au fost supuși de un general al lui Augustus. Augustus, ca să aiungă la Segestani, a străbătut Pannonia. Iapodii de dincolo de munți de două ori respinsese mai înainte vreme pe Romani în timp cam de douăzeci de ani, și tot așa în țara Segestanilor de două ori năvălise Romanii mai înainte vreme, dar fără rezultat. A. 15-24. Dintre aceste popoare și orașe sînt cunoscute Taulantii (S. VII, 7, 8, granița de nord a Epirului), Docleatii (Pt. II, 17, 8; inscripții; capitala Doclea era lîngă Podgorița din Montenegro, vezi C. I. L. III pag. 283), Carnii (S. IV, 6, 9; inscripții; în actualul Friaul), Naresii (Pt. II, 17, 8 Narensii, la rîul Naron, actualul Narenta. Probabil acestui popor aparținea orașul Narona, dintruntîiu un vicus, apoi colonia, dela care s-au păstrat numeroase inscripții, iar Narensii=Naronenses C. I. L. III, 8783), Glintidionii (Sînt puși de Pl. N. H. III 26 [Glinditiones] în conventus Naronei, fără ca să se poată nimic preciza asupra poziției teritoriului ocupat de dînșii, care trebue să fi fost undeva prin actualele Bosnia și Herzegovina), Tauriscii (P. II, 15, XXXIV, 10: la poalele Alpilor dinspre Italia și în Noric, până la Aquileia; S. IV, 6, 9, 10, VII, 5, 2: în Noric și în Pannonia, Nauportus [Oberlaibach, C.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

I. L. III pag. 483] era oraşul lor), Melitenii şi Corcyrenii (locuitorii din insulele Melita [actuala Meleda] şi Corcyra nigra [actuala Curzola]), Liburnii (S. VII, 5, 4, 9: la sud de Iapodi, cu oraşul Scardon, actualul Scardona), Moentinii (S. VII, 5, 4: oraşul Monetion în Iapodia), Avendeatii (S. VII, 5, 4: oraşul Vendon, actualul Ţrkvinje la est de Zengg, C. I. L. III pag. 384 şi 1641), Aurupinii (S. VII, 5, 4: oraşul Arupini, actualul Vitalj lîngă Otočaţ, sudest de Zengg, C. I. L. III pag. 384 şi 1641), Salassii (P. XXXIV, 10: la Alpii vesticî între Taurini şi Rhaeti, prin ţara lor era una din cele patru trecători peste Alpi; S. V, 1, 3, IV, 6, 5, 11: la mijlocul curbei pe care o formează Alpii dintre Italia şi Gallia, prin ţara lor ducea drumul din Italia la Lugdunum şi curgea rîul Duria, actualul Dora), Segestanii (S. VII, 5, 2: oraşul Segestica=Siscia din inscripţii, vezi C. I. L. III pag. 501), Metulos (S. VII, 5, 4: oraşul Metulon în Iapodia, actualul Möttling lîngă rîul Kulpa ?). Cambaeii poate că sînt tot una cu Clambetis din tabula peutingeriana şi cu Crambeis din geograful Ravennas (în Liburnia, în apropiere de Iadera-Zara). Meromenii sînt poate aceiaş cu Melcomenii luî Pt. II, 17, 8 (în interiorul Dalmatiei, mai sus de Daursii). Oxyaeii sînt poate Oxybii (Ὀξύβιοι), neam ligur, pe care i-a supus întîiaş dată Q. Opimius a. Chr. 153, P. XXXIII, 7, ori mai degrabă Ozuaei, Illyri în conventus Naronei, Pl. N. H. III, 26. Cum că s-aŭ supus şi din Bessi uniia cu ocaziea acestor expediţii ale luî Augustus, este foarte puţin probabil. Augustus, după cum se vede din lămurita descriere a luî Cassius Dio, XLIX, 34-38, a mers întîiŭ în Iapodia şi apoi de acolo prin actuala Croaţie la Sissek. In vremea aceasta locotenenţi de aî luî supuneaŭ popoarele celelalte, dela Salassi începînd, pe tot parcursul Alpilor, şi în jos de Iapodia până la Taulantii. Să fi ajuns unii din ei cu incursiea până pe teritoriul Bessilor, chiar al celor mai extremi nordvestici, este imposibil de admis. Celelalte popoare înşirate de Appianos sînt necunoscute, dar toate popoarele înşirate de el formează numai un mic număr faţă cu acele numeroase supuse pe atunci, şi mai tîrziŭ, ori de Augustus însuş ori supt auspiciile luî. Iată numele (60 la număr) popoarelor muntene supuse împărăţiei romane, însemnate în doŭă inscripţii, una dela Segusio (actuala Susa, în Alpii graî, în Piemont) din anul a. Chr.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

9-8, şi alta dela Tropaea Augusti (actuala La Turbia lîngă Monaco) din anul a. Chr. 7-6, după lista alfabetică din C. I. L. V pag. 907: Acitavones, Adanates, Ambisontes, Belaci, Breuni, Brigiani, Brixenetes, Brodiontii, Caenaunes, Calucones, Camunni, Catenates, Caturiges, Cosuanetes, Ecdinii, Edenates, Egui, Esubiani, Focunates, Gallitae, Genaunes, Iemerii, Isarci, Lepontii, Licates, Medulli, Nantuates, Nemaloni, Nematuri, Nerusi, Oratelli, Quadiates, Rucinates, Rugusci, Salassi, Savincates, Seduni, Segovii, Segusini, Sogiontii, Suanetes, Suetri, Tebavii, Triullatti, Trumpilini, Turi, Varagri, Uberi, Ucenni, Veaminii, Velauni, Venisami, Vennonetes, Venostes, Vergunni, Vesubiani, Vindelicorum gentes quattuor. Deasupra listeĭ popoarelor inscripţiea dela Tropaea Augusti cuprinde vorbele următoare: „toate neamurile alpine dela marea adriatică până la marea tyrrheniană, care supt conducerea şi supt auspiciile luĭ Augustus aŭ fost supuse poporuluĭ roman.“ Şi încă nu-s toate, pentrucă lipsesc acele înşirate de Appianos, apoĭ Raetiĭ, pe care ĭ-aŭ supus Tiberius şi Drusus la anul a. Chr. 15, C. LIV, 22. Aceste neamurĭ eraŭ unele illyre, altele gallice, altele ligurice, altele raetice, altele vindelice (Liguriĭ eraŭ probabil Indogermanĭ, Kretschmer, Die Inschriften von Ornovasso und die ligurische Sprache, Zeitschrift für vergl. Sprachforschung, XXXVIII, anul 1905, pag. 97 sqq; Raetiĭ şi Vindelicĭĭ probabil nu, Hirt, Die Indogermanen, I, pag. 57, Gröbers Grundriss der roman. Philologie I ed. II pag. 378). Toate s-aŭ romanizat răpede. Pe unele le cunoaştem din alte izvoare: Ἀμβισόντιοι în partea de vest a Noriculuĭ, Pt. II, 13, 2. Breuni Nota S 120, Nota S 121. Brigiani, compară Βριγάντιοι, Vindelicĭ, S. IV, 6, 8, la oraşul Brigantion, actualul Bregenz, C. I. L. III pag. 708. Brixenetes, compară oraşul din Gallia transpadana Brixia, actualul Brescia, S. V, 1, 6, Βριξάνται, popor în Raetia nordică, Pt. II, 12, 3. Brodiontii, compară Brodentia, actualul Brenz?, la graniţa dintre provinciile Raetia şi Germania, pe Dunăre, Pt. II, 11, 30. Calucones, Καλεύκωνες, popor în Vindelicia, Pt. II, 12, 3. Camunni, Καμοῦνοι, popor raet, S. IV, 6, 8; Nota C 38. Caturiges, Κατόριγες, maĭ sus de Salassĭ, în vîrful munţilor, S. IV, 6, 6, Κατούριγες în Alpiĭ graĭ, Pt. III, 1, 39. Cosuanetes, Κωτουάντιοι, popor raet, S. IV, 6, 8, Κονσουάνται, popor în Vindelicia, Pt. II, 13, 1. Genaunes, Nota S 121. Isarci, la rîul Isara, ac-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tualul Eisack, afluent al Adigeluĭ (Etsch) în Tirol, S. IV, 6, 9, nota luĭ C. Müller. Lepontii, Λεπόντιοι, popor raet, la nordvest de lacul Como, S. IV, 6, 6, 8, probabil în actuala Val Leventina, nota luĭ C. Müller. Licates, Λικάττιοι, popor vindelic, S. IV, 6, 8, Λικάτιοι, popor în Vindelicia la rîul Licia, actualul Lech, Pt. II, 13, 1, compară nota la S. a luĭ C. Müller. Medulli, Μέδουλλοι, pe vîrful Alpilor, la izvoarele rîurilor Druentia (actualul Durance) şi Duria (actualul Dora Riparia), S. IV, 6, 5. Nantuates, Ναντουᾶται, în Alpĭ deasupra Salassilor, S. IV, 6, 6. Rucinates, Ρουκάντιοι, popor raet, S. IV, 6, 8, Ρουνικαται (evident greşală în loc de Ρουκινᾶται), popor în Vindelicia, Pt. II, 13, 1. Rugusci, Ριγοῦσκαι, popor în Raetia, Pt. II, 12, 3. Segusini, Σεγουσιανοί în Alpii graĭ, la oraşul Segusio, actualul Susa, Pt. III, 1, 40. Suanetes, Σουανῆται, popor în Raetia, Pt. II, 12, 3. Turi, Turri-Turi, popor ligur de dincoace de Alpĭ, Pl. N. H. 3, 5, 47, 3, 20, 135, C. I. L. V pag. 873. Varagri, Οὐάραγροι, în Alpĭ deasupra Salassilor, S. IV, 6, 6. Velauni, Οὐελλάϊοι-Οὐέλλαοι, popor arvern, între Garonne şi Loire, S. IV, 2, 2, Οὐέλαυνοι, popor din Aquitania, Pt. II, 7, 20, probabil la actualiĭ Monts du Velay, districtul Haute Loire. Vennonetes, Οὐέννωνες, popor vindelic, nordest de lacul Como, S. IV, 6, 6, 8, la actualul Vintschgau în Tirol, numit Venonesgowe în sec. XI, C. Müller în nota la S.; Nota C 38.

Nota A 31[a]. La anii a. Chr. 35-34 Augustus plănuĭa un războĭŭ contra Dacilor şi Bastarnilor de dincolo de Istru. A 22.

Nota A 32. Intr-o expediţie, pe care a făcut-o în persoană contra Dalmatilor a. Chr. 34-33 Augustus ĭ-a supus, după ce lĭ-a cuprins treĭ oraşe, Promona (la S. VII, 5, 5 Priamon, Πριάμων, actual Teplĭu aproape de Drniş la est de Scardona, C. I. L. III pag. 1620), Synodion (Sinotion S. VII, 5, 5. Synodion e probabil o etimologie populară grecească a unuĭ autohton Synnada orĭ Synada, compară Synnada-Synada, oraş în Phrygia, S. XII, 8, 13, Pt. V, 2, 24) şi Setovia. A. 25-27.

Nota A 33. In anul a. Chr. 33, după ce a supus pe Dalmaţĭ, Augustus a cutrierat mare parte a Illyrieĭ şi a adus la supunere pe cele maĭ multe neamurĭ ale eĭ, printre care pe Derbanĭ. A. 25-28.

Nota A 34. Pe Raetĭ şi pe Noricĭ orĭ ĭ-a supus Cae-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

sar, pecînd se lupta cu Gallii, orĭ Augustus în timpul războĭuluĭ cu Pannoniĭ. A. 29. In realitate pe Raetĭ ĭ-aŭ supus Tiberius şi Drusus a. Chr. 15, C. LIV, 22, ĭar Noriciĭ aŭ fost supuşĭ de P. Silius a. Chr. 16, C. LIV, 20.

Nota A 35. Pe Mysĭ ĭ-a atacat întîĭaş dată, fără să-ĭ supună, M. Lucullus, care a pătruns până la Istru şi a supus oraşele greceştĭ Istros (Caranasuf), Dionysopolis (Balcic), Odessos (Varna), Mesembria (Misivri), Callatis (Mangalia), Apollonia (Sisebolu). A, 30. M. Lucullus a fost consul a. Chr. 73, ĭar T. Livius argumentul cărţiĭ XCVII spune că M. Lucullus a supus pe Thracĭ ca proconsul, şi aşază acest fapt între consulatul luĭ Cn. Lentulus (a. Chr. 72) şi acel al luĭ M. Crassus şi Cn. Pompeius (a. Chr. 70). Decĭ expediţiea luĭ M. Lucullus contra Mysilor a avut loc între anii a. Chr. 72-70.

Nota A 36. Mysiĭ aŭ fost supuşĭ de Tiberius. A. 30. In realitate eĭ aŭ fost supuşĭ de M. Crassus a. Chr. 29. C. LI, 23-27.

Nota A 37. Soţiea unuĭ rege thrac pe vremea luĭ M. Brutus (a. Chr. 44-42) purta nume grecesc, Polemocratia. A. de bellis civilibus IV. 75.

Nota A 38. Dincolo de Philippi eraŭ strîmtorile Corpililor şi Sapaeilor. A. de bellis civilibus IV, 87.

Nota A 39. Pe vremea războĭuluĭ civil dintre Brutus-Cassius şi Octavianus-Antonius (a. Chr. 44-42) Corpiliĭ şi Sapaeiĭ formaŭ un singur stat sub domniea a doĭ fraţi, dintre care unul era partizan al luĭ Brutus-Cassius, ĭar celalalt al luĭ Octavianus-Antonius. A. de bellis civilibus IV, 87.

Nota A 40. Geţĭ în număr de zece miĭ de călărĭ şi zece miĭ de pedestri veniaŭ în ajutorul luĭ Perseus, a. Chr. 172-168. A. de rebus macedonicis 16.

Nota A 41. Caesar plănuĭa o expediţie contra Geţilor. A. de bellis civilibus II, 110.

Nota A 42. Geţiĭ, îndată ce aŭ aflat de moartea luĭ Caesar, aŭ vrut să năvălească în Macedonia. a. Chr. 44. A. de bellis civilibus II, 25.

§ 51. Nota S 1. In partea despre marea adriatică a peninsuleĭ balcanice locuesc neamurĭ illyre, ĭar în cea despre pontul euxin neamurĭ thrace. S. VII, 5, 1.

Nota S 2. Cu neamurile thrace din peninsula balcanică sînt amestecate cîteva scythice şi celtice. S. VII, 5, 1.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota S 3. La mĭazănoapte de Paeonia este ţara Autariatilor şi acea a Dardanilor. S. VII, 5, 1.

Nota S 4. Autariatiĭ şi Dardaniĭ sînt Illyrĭ. S. VII, 5, 1.

Nota S 5. Illyricul începe dela lacul din ţara Vindelicilor, Raetilor şi Toeniilor [=lacul de Constanţa, Bodensee]. S. VII, 5, 1. Toenii=Τωύγενοι din Helvetia, S. VII, 2, 2, compară regiunea Tog şi localităţile Toggenburg din nordestul Elveţieĭ.

Nota S 6. Intre Dunăre şi Tisa locuise Boiĭ şi Tauriscĭi, neamurĭ celte, Dacĭi însă aŭ trecut Tisa, susţinînd că ţara dinspre apus de acest rîŭ e a lor, aŭ învins pe Boĭ şi pe Tauriscĭ, şi aŭ pustiit ţara acestora. S. VII, 5, 2.

Nota S 7. La vărsătura Tiseĭ în Dunăre eraŭ Scordiscĭ. S. VII, 5, 2.

Nota S 8. In Pannonia spre vărsătura Tiseĭ în Dunăre trăise Scordiscĭ înpreună cu Illyrĭ şi Thracĭ. Pe Scordiscĭ ĭ-aŭ stîrpit Dacĭi, care însă cu Illyriĭ şi cu Thraciĭ de acolo aŭ trăit în bună înţelegere. S. VII, 5, 2.

Nota S 9. In regiunea Illyriculuĭ dintre Italia şi Germania trăesc Pannoniĭ, care spre apus se întind până la Segestica (Sissek), spre nord şi spre răsărit până la Dunăre, ĭar spre sud se întind încă maĭ mult. S. VII, 5, 2.

Nota S 9a. Segestica (Sissek) e un oraş al Pannonilor. S. VII, 5, 2.

Nota S 10. Iapodiĭ sînt un neam amestecat de Celţĭ şi de Illyrĭ. S. VII, 5, 2.

Nota S 11. Nauportos (Ober-Laibach C. I. L. IIĬ, pag. 483) e oraş al Tauriscilor. S. VII, 5, 2.

Nota S 12. Colapis (Kulpa) se varsă în Dunăre în Scordiscilor. S. VII, 5, 2.

Nota S 13. Colapis (Kulpa) curge prin ţara Iapodilor. S. VII, 5, 2.

Nota S 14. Breuciĭ, Andizetiĭ, Ditioniĭ, Pirustiĭ, Mazaeiĭ şi Daesitiatiĭ sînt Pannonĭ. Se întind spre mĭazăzi până la Dalmatia şi până la ţara Ardiaeilor. S. VII, 5, 3. Pt. II, 16, 3: „In partea despre apus a provincieĭ [Pannonia inferior] locuesc ceĭ maĭ spre nord Amantiniĭ (Ἀμαντινοί) şi sub dînşiĭ Hercuniatiĭ (Ἐρκουνιάται), apoĭ Andiantiĭ (Ἀνδιάντες), apoĭ Breuciĭ (Βρεῦκοι). Iar în partea eĭ despre răsărit locuesc ceĭ maĭ spre nord Arabisciĭ (Ἀραβίσκοι), ĭar maĭ spre mĭazăzi Scordiscĭi.“ Breuciĭ decĭ trebue să fi locuit de o parte şi de alta

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

a rîuluĭ Sava, prin regiunea actualelor localităţĭ Mitroviţa şi Semlin, alăturĭ cu Scordiscii (Eĭ sînt Illyriĭ despre care vorbeşte S. VII, 5, 2, vezĭ Nota S 8). După Jelić 205 numele Breucilor s-ar fi păstrat şi până astăzi pelîngă localităţile Ribnik şi Ozalĭ, pe care nu le-am putut găsi pe hărţile ce-mĭ staŭ la dispoziţie. — După Pt. II, 17, 8 Ditionii locuĭaŭ spre părţile cele maĭ despre răsărit ale Illyrieĭ nordice. Pe pĭatra miliară C. I. L. III, 3198 (10156) din anul p. Chr. 16-17 se spune că dela Salona până la un munte din ţara Ditionilor eraŭ 77 de miĭ de paşĭ în direcţie estică, adecă aproape 16 mile germane, aproximativ 120 chilometri. Dacă nu se ĭa direcţiea drept spre est, ci cam spre nordest, apoĭ la 120 chilometri de Salona s-ar găsi muntele aşa numit negru, Ţrnagora. In inscripţiea depe pĭatra miliară pomenită se daŭ oarecare detaliĭ asupra munteluĭ din ţara Ditionilor prin doŭă cuvinte, dintre care unul este probabil *summum*, ĭar celălalt oră *ulcirum* oră maĭ degrabă *uicirum* (AD ///⁷VM MONTEM DITIONVM VICIRVM): „la muntele Viciru, cel maĭ înalt din ţara Ditionilor.“ *Viciru* este foarte posibil să fi fost cuvîntul Ditionilor pentru *negru*, şi atuncĭ trebue pus în legătură cu radicalul *ŭekero-* „seară“ din limbile slave, lituană, armeană (Oră că înţelesul *negru* va fi fost dela capul loculuĭ acel al radicaluluĭ *ŭekero-*, de unde apoĭ se va fi dezvoltat acel de *seară*, oră că, din contra, din înţelesul primitiv *seară* se va fi dezvoltat acel de *întunecat*, *întunecos*, *negru*). Bauer în Archäologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich-Ungarn 17 pag. 139 (vezĭ C. I. L. III pag. 2275) pune muntele în chestiune la localitatea actuală Rastello di Grab (Grabski Raştel), la nord de Knin, la munţiĭ Dinara. Această localitate însă se găseşte drept la nord de Salona, pecînd în inscripţiea depe pĭatra miliară, despre care ni este vorba, după cifra miilor de paşĭ LXXVII se găseşte litera D, căreĭa nu i se poate da altă interpretare decît că acele miĭ de paşĭ trebuesc numărate în direcţiea *decumana*, adecă dela vest spre est. Jelić 207 pune muntele la „Vilica planina, la vest de Grahovsko polje“, fără să deie vreun motiv. Asupra aceşteĭ părerĭ se poate face aceĭaş întîmpinare ca şi asupra părereĭ luĭ Bauer. — După Pt. II, 17, 8 Pirustiĭ locuĭaŭ maĭ jos de Docleaţĭ, în partea despre sud a Illyrieĭ, alăturĭ cu dînşiĭ şi lîngă Macedonia eraŭ Scirtoniĭ (La Macedonia pe vremea luĭ Ptole-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

maeos se cuprinde şi sudul Illyrieĭ dela munţiĭ Acroceraunii până la Lissos-Lĭeş-Alessio). Pirustiĭ, deci, eraŭ în nordul Albanieĭ. Jelić 208: „Centrul Pirustilor era în nordul Albanieĭ, anume la Fondi în regiunea Dukagin, la Bulgari în regiunea Miriditilor, şi în munţiĭ dela Alessio. Probabil ocupaŭ Pirustiĭ Bocche di Cattaro, unde Perasto este o amintire dela dînşiĭ, şi sudul Herţegovineĭ, unde o amintire dela eĭ este Berušiţa lîngă Gaţco.“—Mazaeiĭ după Pt. II, 17, 8 eraŭ la est de Liburnia şi lîngă Liburnia, şi făceaŭ parte din popoarele cele maĭ dinspre nord ale Illyrieĭ. Fiindcă lăţimea Liburnieĭ nu este dată nicĭ de S. nicĭ de Pt., apoĭ aproximativ nu se poate spune decît că Mazaeiĭ trebue să fi locuit în răsăritul actualeĭ Dalmaţiĭ nordice. După Patsch VII, 55, domeniul Mazaeilor începea la Sana şi cuprindea spre răsărit regiunea dela rîurile Vrba, Vrbania şi ajungea până la rîul Bosna. Jelić 205: „Oraşul Maglaĭ la rîul Bosna şi Maĭeviţa planina dintre Drin şi Bosna, după cum şi numele lor arată, constituiaŭ maĭ ales regiunea Mazaeilor.“ Ce spune însă Jelić, că „în urma uneĭ greşite orientărĭ Ptolemaeos pune pe Mazaeĭ la vestul Liburnieĭ“, nu este exact. Jelić n-a înţeles vorbele luĭ Ptolemaeos.—Daesitiatiĭ sînt pomeniţĭ (Daesitiatium gen. pl.) în pĭatra miliară C. I. L. III, 3201 (10159) p. Chr. 19-20, ca trăind la 156 de miĭ de paşĭ (aproximativ 32 mile germane, 240 chilometri) dela Salona. Fiindcă în înşirarea acestor popoare S. nu urmează o ordine topografică, ĭar Pt. pe Daesitiatĭ nu-ĭ cunoaşte, nu putem şti în ce direcţie dela Salona vor fi fost aşezaţĭ Daesitiatiĭ. Pĭatra însăş nu ni poate da nicĭo indicaţie, căcĭ amîndoŭă pĭetrele miliare, şi aceasta în care se pomenesc Daesitiatiĭ, şi acea în care este vorba de Ditionĭ, se găsesc la Spalato şi nu se ştie de unde aŭ fost aduse. In orĭce caz, dacă se consideră direcţiea nordică orĭ cea nordestică orĭ cea estică, Daesitiatiĭ eraŭ în Bosnia actuală; dacă se consideră direcţiea sudestică, eĭ eraŭ în Herţegovina actuală. Direcţiea nordvestică nu se poate considera, pentrucă întracolo, la distanţa de 240 chilometri dela Salona, eraŭ Iapodiĭ.— Dacă în loc de Andiantes Pt. II, 16, 3, se citeşte Andizetes Ἀνδίζητες, după cum se găseşte într-un manuscris (Vezĭ ediţiea luĭ Ptolemeŭ de C. Müller), apoĭ Andizetiĭ eraŭ în Pannonia inferior, imediat la nord de Breuci.

Nota S 15. Şeful Daesitiatilor Baton, despre care vorbeşte

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

S. VII, 5, $_3$, este Baton Dysidiatul, şeful Dalmaţilor, care s-a luptat contra Romanilor între aniĭ p. Chr. 5-9, C. LV, 29-34, LVI, 11-17. Timpul nu este exprimat prin verb în expresiunea luĭ S. (ὧν Βάτων ἡγεμών), dar din vorbirea prezentă a întregiĭ fraze maĭ degrabă se poate admite timpul prezent în propoziţiea relativă ὧν Βάτων ἡγεμών, decît cel trecut, aşa că ar urma că S. scria aceste lucrurĭ între aniĭ p. Chr. 5-9. Compară Nota S 24.

Nota S 16. Ardiaeiĭ eraŭ la sudul Dalmaţilor şi se întindeaŭ pănă la Risano. S. VII, 5, $_3$. Altă concluzie nu se poate trage din vorbele „aceste neamurĭ se întind pănă la Dalmatia şi cam pănă la ţara Ardiaeilor.“ „Aceste neamurĭ“, în adevăr, sînt neamurĭ pannone, care sînt aşezate maĭ spre continent decît neamurile illyre şi merg în dosul acestora într-o linie care se apropie de mare tot maĭ mult dela nord spre sud. In această direcţie dela nord spre sud liniea atinge întîĭŭ domeniul Dalmatilor şi apoĭ pe acel al Ardiaeilor. Dalmaţiĭ însă este ştiut lămurit că se întindeaŭ pănă maĭ jos de Salona şi de Delminion (S. VII, 5, $_5$), care eraŭ oraşele lor principale. Pe de altă parte vorbele „toată regiunea muntoasă cîtă se întinde dela fundul sinuluĭ adriatic pănă la sinul rizonic şi pănă la ţara Ardiaeilor constitue partea maritimă a Illyrieĭ aşezată între mare şi între ţara Pannonilor“ arată pe Ardiaeĭ lămurit ca ceĭ maĭ dinspre sud Illyrĭ (din provinciea romană Dalmatia). Din Pt. II, 17, $_8$ se poate înţelege numaĭ atîta că Vardaeiĭ (=Ardiaeiĭ) sînt maĭ înspre mare decît Narensiĭ şi maĭ la nord decît Pirustiĭ, şi aceasta nu contrazice cele spuse de S. Cu toate acestea la VII, 5, $_5$ S. aşează pe Ardiaeĭ în faţa insuleĭ Lesina şi maĭ la sud de dînşiĭ, în faţa insuleĭ Curzola, pune pe Pleraeĭ. Prin urmare trebue adoptată părerea luĭ Jelić 207 că Vardaeiĭ se întindeaŭ dela malul drept al Narenteĭ spre nord pănă la Cetina. Jelić maĭ adauge că pănă astăzĭ numele lor se păstrează în acel al munteluĭ Varda planina la nord-vest de Mostar şi la est de Trilĭ.

Nota S 17. Pănă la Risano ţara muntoasă dinspre mare, cîtă se întinde dela fundul măriĭ adriatice, era locuită de Illyrĭ. Partea continentală muntoasă paralelă era locuită de Pannonĭ. S. VII, 5, $_3$. Aceasta înseamnă că pănă la Risano ţara Illyrilor (adecă ţara populată de Illyrĭ în provinciea romană Dalmatia) era formată de actualele ţărĭ: Istria, Croa-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ţia din jos de Kulpa, şi Dalmaţia. Bosnia şi Herţegovina făceau parte din ţara Pannonilor (adecă din ţara locuită de Pannonĭ în provinciea romană Dalmatia).

Nota S 18. Ceĭ maĭ nordicĭ dintre Illyrĭ, în imediată vecinătate cu Italia şi cu Carniĭ, eraŭ Istriĭ. Pola era oraş al lor. S. VII, 5, $_3$. Că Istriĭ eraŭ Illyrĭ ştim din A. 8.

Nota S 19. Carniĭ nu eraŭ Illyrĭ. S. VII, 5, $_3$.

Nota S 20. Veneţiĭ nu eraŭ Illyrĭ. S. VII, 5, $_3$.

Nota S 21. Iapodiĭ se învecinesc de o parte cu Pannoniĭ, de altă parte cu marea adriatică. S. VII, 5, $_4$.

Nota S 22. Coastele Iapodieĭ sînt de o mie de stadiĭ [=125 de miĭ de paşĭ, 25 mile germane, 187 chilometri]. S. VII, 5, $_4$. Această măsurătoare trebue începută dela graniţa peninsuleĭ Histria, ĭar nu dela graniţa provincieĭ romane Histria (dela Pola), căcĭ S. VII, 5, $_3$, după ce spune că dela partea internă a sinuluĭ adriatic până la Pola plutirea este de 800 de stadiĭ, adauge că „toată plutirea dealungul coastelor Histrieĭ este de 1300 de stadiĭ.“ Cînd, decĭ, spune la VII, 5, $_4$ că „îndată după aceĭa vine navigaţiea dealungul coastelor Iapodieĭ“, înţelege prin „îndată după aceĭa“ îndată după graniţa peninsuleĭ Histria. Graniţa dinspre sud a coasteĭ Iapodieĭ ar fi prin urmare cam pela Carlopago, orĭ şi maĭ jos, la graniţa actualeĭ Dalmaţiĭ, ĭar măsurătoarea din atlasul luĭ Strabon al luĭ C. Müller este greşită.

Nota S 23. Iapodiĭ eraŭ aşezaţĭ pe muntele Albios, care e cel maĭ din urmă din munţiĭ Alpĭ şi e foarte înalt. S. VII, 5, $_4$. Acest munte, numit de S. VII, 5, $_2$ Albia, e muntele actual Kapella, Kapela (Jelić 183), şi fiindcă Iapodiĭ trăĭaŭ şi *dincolo* şi *dincoace* de aceştĭ munţĭ, A. 16, 18, şi se întindeaŭ spre nord până la Kulpa, S. VII, 5, $_2$, apoĭ aproximativ Iapodia cuprindea actualele districte Fiume, Ogulin-Szluin şi Lika-Otočaţ ale Croaţieĭ. După Patsch, VĬ pag. 165, VII pag. 55, Iapodiĭ se întindeaŭ încă maĭ mult spre răsărit: „Din inscripţiile noŭ descoperite aflăm că reşedinţa guvernuluĭ Iapodieĭ era la Bihać, şi fiindcă trebue să admitem că această reşedinţă nu putea fi la periferiea regiuniĭ, apoĭ sîntem îndreptăţiţĭ să susţinem că regiunea Iapodilor avea o maĭ mare întindere spre est, în domenĭul rîuluĭ Sana, şi spre sud, spre izvoarele rîuluĭ Una... Altarele Iapodilor ne fac să admitem cu probabilitate că domenĭul acestuĭ popor ajungea dincolo de Una până la Sana.“

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota S 24. „Iapodiĭ aŭ fost domoliţĭ de Augustus cu totul“. S. VII, 5, $_4$. Aceasta înseamnă că Strabon scria aceste lucruri după anul a. Chr. 34. Vezĭ A. 15-24, C. XLIX, 34-38. Compară Nota S 15.

Nota S 25. Oraşele Iapodilor sînt Metulon, Arupini, Monetion, Vendon. S. VII, 5, $_4$. Aceasta înseamnă că pe vremea cînd scria S. (p. Chr. 5-9, vezĭ Nota S 15) oraşul Metulon, care după A. 19-21 fusese distrus (pela anul a. Chr. 34), se rezidise. Părerea obişnuită însă, dar pe nimic bazată, este că Metulum n-ar fi maĭ fost rezidit. „Der Ort soll nicht mehr aufgebaut worden sein.“ Patsch, VI, 170. Simplu prejudiţĭu.

Nota S 26. Navigaţiea pe coasta Liburnieĭ, care vine îndată după cea a Iapodieĭ, este de 1500 de stadiĭ [=280 chilometri]. Scardon (actualul Scardona) era un oraş al Liburnilor. S. VII, 5, $_4$. Coasta Liburnieĭ se întindea, decĭ, cam dela actuala graniţă de nord a Dalmaţieĭ până dincolo de Scardona.

Nota S 27. După coasta Liburnieĭ vine coasta Dalmaţieĭ. Dalmaţiĭ trăĭaŭ de o parte şi de alta a munţilor Dinara, pela actualele localităţĭ Salona, Teplĭu, Muć, Jupanĭaţ, Knin?, Sinĭ?. S. VII, 5, $_5$. Fiindcă lîngă rîul Narenta locuĭaŭ alte neamurĭ, ĭar *lîngă* trebue înţeles la oarecare distanţă şi la nord, ĭar nu numaĭ la sud, de acest rîŭ, apoĭ Dalmaţiĭ trebue să se fi întins până pela longitudinea cursuluĭ de jos al rîuluĭ Cetina.

Nota S 28. Teritoriul oraşuluĭ Delminion l-aŭ prefăcut Romaniĭ în păşune pentru oĭ. S. VII, 5, $_5$.

Nota S 29. Daoriziĭ, Ardiaeiĭ şi Pleraeiĭ locuĭaŭ la rîul Narenta. Ardiaeiĭ eraŭ maĭ la nord decît Pleraeiĭ, pentrucă în faţa Ardiaeilor era insula Lesina, ĭar în faţa Pleraeilor era insula Curzola. Daoriziĭ eraŭ maĭ înuntrul continentuluĭ, îndărătul Ardiaeilor şi Pleraeilor. S. VII, 5, $_5$. Pleraeiĭ probabil=Palariĭ din A. 10, vezĭ Nota A 18.

Nota S 30. Pe vremea luĭ Strabon Ardiaeiĭ nu maĭ trăĭaŭ pe coasta măriĭ, Romaniĭ îĭ silise să se retragă înuntrul continentuluĭ, unde din cauza sterilităţiĭ pămîntuluĭ aproape dispăruse. S. VII, 5, $_6$.

Nota S 31. Pe vremea luĭ Strabon aproape nu maĭ existaŭ Boiĭ, Scordisciĭ, Autariatiĭ, Ardiaeiĭ, Dardaniĭ, Triballiĭ. S. VII, 5, $_6$.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota S 32. Boiĭ şi Scordiscii eraŭ Gallĭ. Autariatiĭ, Ardiaeiĭ şi Dardaniĭ eraŭ Illyrĭ. Triballiĭ eraŭ Thracĭ. S. VII, 5, $_{6}$.

Nota S 33. Dardania se mărgineşte la mĭazăzi cu neamurile macedonene şi paeonice, ĭar în alte direcţiĭ se mărgineşte cu Autariatiĭ şi Dasaretiĭ. Rîul Drin este navigabil păn în Dardania. S. VII, 5, $_{7}$. Dardania corespundea aproximativ provincieĭ Kossovo din vechea Turcie europeană (la sud de vechĭul regat al Serbieĭ).

Nota S 34. Autariatiĭ şi Dasaretiĭ se învecinaŭ între dînşiĭ şi cu Dardaniĭ. S. VII, 5, $_{7}$. Pe de altă parte la S. VII, 5, $_{1}$ se spune că la mĭazănoapte de Paeonia este ţara Autariatilor şi acea a Dardanilor. Autariatiĭ apoĭ şi Ardiaeiĭ eraŭ vecinĭ S. VII, 5, $_{11}$, dar învremece Ardiaeiĭ eraŭ popor maritim, Autariatiĭ eraŭ puternicĭ pe uscat, A. 3. In sfîrşit între Autariatĭ şi Dardanĭ de o parte şi între Ardiaeĭ de altă parte sînt Dasaretiĭ, S. VII, 5, $_{12}$. De aicĭ urmează că Autariatiĭ eraŭ la răsărit de Ardiaeĭ şi la vest de Dardanĭ, ĭar Dasaretiĭ eraŭ vecinĭ cu Autariatiĭ şi Dardaniĭ dinspre răsărit şi cu Ardiaeiĭ dinspre apus. Spre sud se întindeaŭ Dasaretiĭ până departe, căcĭ Pt. III, 13, $_{32}$ şi T. Livius, XXXI, 33 îĭ pun la lacul Ohrida. După P. V, 108 Dassaretiĭ eraŭ în apropiere de graniţa vestică a Macedonieĭ.

Nota S 35. Galabriĭ şi Thunatiĭ eraŭ Dardanĭ, ceĭ dintîĭŭ eraŭ la vestul celor de al doilea, ĭar la răsărit de Thunatĭ eraŭ Thraciĭ Maedi. S. VII, 5, $_{7}$.

Nota S 36. Maediĭ eraŭ Thracĭ. S. VII, 5, $_{7}$.

Nota S 37. Pleraeiĭ ajungeaŭ până aproape de Risano. S. VII, 5, $_{7}$.

Nota S 38. Coasta Illyrieĭ se continuă şi dela Risano în jos până la munţiĭ Ceraunii. S. VII, 5, $_{8-9}$.

Nota S 39. Pannoniĭ locuesc pe podişurile care se întind la răsărit de Illyrĭ, începînd delîngă ţara Ardiaeilor la sud până la Istru la nord şi până la Scordiscii ceĭ dela munţiĭ Macedonieĭ şi Thracieĭ la răsărit. S. VII, 5, $_{10}$.

Nota S 40. La răsărit de Pannonĭ, la munţiĭ Macedonieĭ şi Thracieĭ, locuesc Scordiscĭ. S. VII, 5, $_{10}$.

Nota S 41. Autariatiĭ fusese în necontenite lupte cu Ardiaeiĭ. Eĭ îşĭ supusese odată pe Triballĭ şi pe alţĭ Thracĭ, precum şi pe Illyrĭ, dar puterea lor a fost sfărmată de Scor-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

discĭ întîĭŭ şi apoĭ de Romanĭ. S. VII, 5, $_{11}$. După A. 3 eĭ supusese şi pe Ardiaeĭ. Aceste lucrurĭ, supunerea adecă a Triballilor şi a altor Thracĭ şi a Illyrilor decătră Autariatĭ, trebue să se fi petrecut înainte de timpurile luĭ Agron, pe vremea aproximativ cînd Autariatiĭ luaŭ parte împreună cu Galliĭ la expediţiea din Grecia, a. Chr. 279, vezĭ A. 4. Dela Agron în jos, în adevăr, Ardiaeiĭ, care vor fi fost supuşĭ odată de Autariatĭ, apar din noŭ ca popor preponderant până la anul a. Chr. 134 (vezĭ Nota A 18), învremece despre Autariatĭ nu se maĭ pomeneşte nimic.

Nota S 42. Triballiĭ eraŭ aşezaţĭ odată dela Agrianĭ până la Istru. S. VII, 5, $_{11}$. Fiindcă ţara Agrianilor era la Rhodope, vecină cu Parorbelia Macedonieĭ, S. VII, Fragmente, 36, ĭar pe timpul luĭ Herodot Triballiĭ locuĭaŭ în centrul şi în sudul Serbieĭ actuale, H. IV, 49, apoĭ Triballiĭ se întinsese odată, în afară de centrul şi sudul Serbieĭ, în Bulgariea actuală până la o linie care ar merge dela vestul provincieĭ bulgăreştĭ Rumelia la Dunăre, orĭ, ca să vorbim din punct de videre al provinciilor romane, eĭ trăise în centrul Moesieĭ Superior, vestul Moesieĭ Inferior şi nordvestul Thracieĭ. Pt. III, 10, $_{9}$ îĭ pune în vestul Moesieĭ Inferior.

Nota S 43. Scordisciĭ aŭ fost răpuşĭ de Romanĭ. S. VII, 5, $_{11}$. a. Chr. 155 şi a. Chr. 109-106, vezĭ Nota A. 12.

Nota S 44. Puterea Autariatilor a fost sfărmată de Scordiscĭ. S. VII, 5, $_{11}$. Acest lucru nu s-a putut întîmpla decît înainte de anul 155, vezĭ Nota precedentă.

Nota S 45. Autariatiĭ aŭ fost supuşĭ întîĭŭ de Scordiscĭ şi apoĭ de Romanĭ. S. VII, 5, $_{11}$. Aceasta înseamnă că chĭar după supunerea lor de către Scordiscĭ tot maĭ păstrase oarecare vigoare, şi fiindcă puterea Scordiscilor a fost sfărmată la a. Chr. 155, vezĭ Nota A 12, apoĭ supunerea Autariatilor de către Romanĭ trebue să fi avut loc orĭ pela a. Chr. 155 orĭ după aceĭa.

Nota S 46. Scordisciĭ marĭ eraŭ aşezaţĭ la Istru între rîurile Noaros şi Margos. S. VII, 5, $_{12}$. Noaros este probabil actualul Mur după C. Müller, ĭar Margus se ştie bine că e actualul Morava. Scordisciĭ marĭ locuĭaŭ, decĭ, aproximativ în provinciile austriace Slavonien, Syrmien, şi în nordvestul Serbieĭ, orĭ, în termenĭ aĭ provinciilor romane, în sudul Pannonieĭ Superior, sudul Pannonieĭ Inferior şi într-o parte din nordvestul Moesieĭ Superior.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota S 47. Scordiscii micĭ locuĭaŭ la Istru dincolo de Margus şi eraŭ vecinĭ cu Triballiĭ şi cu Mysiĭ. S. VII, 5, $_{12}$. Locuĭaŭ decĭ în nordestul Serbieĭ, în nordestul Moesieĭ superior.

Nota S 48. Din aşezările lor maĭ vechĭ (vezĭ Nota precedentă) Scordiscii se lăţise însă cu vremea până la munţiĭ Illyrieĭ, Paeonieĭ şi Thracieĭ. S. VII, 5, $_{12}$. In paguba, firește, a populaţiilor thrace, în special a Triballilor, şi a popoarelor illyre, în special a Autariatilor. Vezĭ Notele S 41, 44, 45.

Nota S 49. Spre răsărit de Scordiscĭ la Dunăre sînt întĭiŭ Triballiĭ şi apoĭ Mysiĭ. S. VII, 5, $_{12}$.

Nota S 50. Dincolo de Mysĭ spre răsărit este Scythia mică, ţară mlăştinoasă. S. VII, 5, $_{12}$. La VII, 4, $_{5}$ S. spune că maĭ înainte vreme se numĭa Scythia mică chersonesul tauric (Crimeea) şi regiunea dinspre vest de Crimeea până la Borysthenes (S. prin Borysthenes înţelege rĭul Bug). Din cauză că populaţiea era prea deasă, aŭ trecut uniĭa din locuitoriĭ aceleĭ regiunĭ peste rĭurile Tyras (Nistru) şi Istru şi s-aŭ stabilit în Scythia mică din a dreapta Dunăriĭ (Dobrogia), de unde vechiĭ locuitorĭ, Thraciĭ, orĭ s-aŭ retras înaintea năvălitorilor de nevoe, orĭ aŭ cedat locul de bună voe, pentrucă terenul e mlăştinos şi nu-ĭ bun de nimica. De atunci regiunea aceĭa din a dreapta Dunăriĭ a căpătat numele de Scythia mică. Tot acolo spune S. că chersonesul tauric era locuit de „Taurĭ (Ταῦροι), neam scyth“. Foarte probabil însă, dacă consideri cele spuse de H. IV, 99, Taurii nicĭ nu eraŭ Scythĭ şi nicĭ nu locuĭaŭ tot chersonesul tauric, ci numaĭ partea dinspre sud şi dinspre mare, muntoasă, a acestuĭa. Aşa că aceĭ locuitorĭ aĭ Scythieĭ micĭ dintre Bug şi Palus Maeotis, care aŭ emigrat şi aŭ populat Scythia mică din a dreapta Dunărĭĭ, nu eraŭ Taurĭ, ci Scythĭ.

Nota S 51. Alăturĭ cu Scythiĭ locuesc în Scythia Minor Crobyziĭ şi Troglodytiĭ. S. VII, 5, $_{12}$. După Pt. III, 10, $_{3}$ Troglodytiĭ eraŭ supt gura Dunărĭĭ Peuce (Sînt George), ĭar Crobyziĭ în părţile dinspre marea neagră.

Nota S 52. La Haemos şi la poalele acestuĭ munte dinspre Dunăre, începînd dela marea neagră spre apus, locuesc Corallĭĭ, Bessiĭ şi o parte din Maedĭ şi Dantheletĭ. S. VII, 5, $_{12}$. Din toată discuţiea luĭ S. VII, 5—VII, 7, $_{1}$ se vede lămurit că popoarele, despre care spune la VII, 5, $_{12}$

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

că „locuesc la Haemos şi sub poalele luĭ până la Pont, anume Coralliĭ şi Bessiĭ şi o parte din Maedĭ şi din Dantheletĭ“, locuĭaŭ într-adevăr între Haemos şi Dunăre, dela Scythia mică spre apus. Numaĭ dela VII, 7, 1 începe S. să înşire neamurile care locuesc la sud de Haemos. Prin Haemos S. înţelege toţĭ munţiĭ, care, maĭ spre nord de Rhodope, se găsesc în peninsula balcanică în linie estică-vestică dela marea neagră până la munţiĭ Illyrieĭ. Vezĭ S. VII, Fragmente, 10.

Nota S 53. Bessiĭ se mărginesc cu muntele Rhodope, Paeonia, Autariatiĭ şi Dardaniĭ, şi ocupă cea maĭ mare parte a munteluĭ Haemos. S. VII, 5, 12. Această mărginire e dinspre apus spre sud şi corăspunde aproape cu graniţa Serbieĭ sudvestice şi sudice, a provincieĭ turceştĭ Kossovo nordestice, şi cu a provincieĭ turceştĭ Macedonia nordice şi estice, până la latitudinea munteluĭ Rhodope. S. VII, Fragmente, 47 spune că Bessiĭ locuesc la cursul de sus al rîuluĭ Hebros (Mariţa) şi că pe de altă parte sînt vecinĭ cu Odrysiĭ şi cu Sapaeiĭ. Sapaeiĭ după S. VII, Fragmente, 43 trăĭaŭ maĭ sus de coasta mărieĭ dintre rîul Nestos (actualul Mesta, Carasu) şi oraşul Maroneia (actualul Maronia), adecă prin munţiĭ Ceal, Caraoglan, Carlîc (din harta luĭ Kiepert). Iar după Herodot VII, 110-112 o parte din Satri se numĭaŭ Bessĭ, ĭar Satriĭ locuĭaŭ pelîngă muntele Pangaeos. Bessapara (=oraşul Bessilor) din Itinerarium Antonini 136 este identificat cu Tatar-Bazargic C. I. L. III, pag. 1336. Bessiĭ trăĭaŭ prin urmare, spre răsărit, dela graniţa fixată maĭ sus, prin toţĭ munţiĭ cîţĭ se întind dela Pangaeos (Bunar-dag) şi dela munţiĭ Ceal-Caraoglan-Carlîc spre nord şi nordvest (Rhodope, Balcan, munţiĭ din sudvestul Bulgarieĭ, munţiĭ din sudul şi sudvestul Serbieĭ, munţiĭ din sudestul Bosnieĭ), pe o lăţime spre răsărit cam ca acea dela graniţa vestică a provincieĭ bulgăreştĭ Rumelia până la Philippopoli. Eĭ aparţineaŭ la patru provinciĭ romane, la Thracia, Moesia Inferior, Moesia Superior şi Dalmatia.

Nota S 54. La răsărit de Bessĭ sînt Coralliĭ. S. VII, 5, 12. A. de bello mithridatico 69 pune pe Corallĭ printre popoarele sarmatice din Europa care aŭ dat ajutor lui Mithridates: „[Din Europa ĭ-aŭ venit în ajutor] dintre Sarmaţĭ Regaliĭ, Iazygiĭ şi Coralliĭ, ĭar din Thracĭ toate neamurile cîte locuesc la Istru, la Rhodope şi la Haemos.“ Co-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ralliĭ depe timpul luĭ S. eraŭ probabil un neam scyth, dintre aceĭ Scythĭ anume care s-aŭ stabilit în Scythia mică de a dreapta Dunării, vezĭ Nota S 50.

Nota S 55. La apus de Bessĭ sînt o parte din Maedĭ. S. VII, 5, $_{12}$. Maediĭ după S. VII, Fragmente, 36 locuesc spre sud de Agrianĭ, la rîul Strymon: „Strymon izvoreşte dela Agrianĭ, curge prin ţara Maedilor şi Sintilor şi se varsă în mare între teritorĭul Bisaltilor şi acel al Odomantilor.“ Veniaŭ, decĭ, în ordine nordică-sudică, lîngă Strymon Agrianiĭ, Maediĭ, Sintiĭ, Bisaltiĭ şi Odomantiĭ. După A. 5 Maediĭ trebue să fi fost vecinĭ cu Dardaniĭ. După P. X, 41 Maediĭ se învecinaŭ cu Macedonia şi eraŭ Thracĭ. După Pt. III, 11, $_{9}$ Maediĭ eraŭ în Thracia dinspre Macedonia maĭ la sud de Bessĭ. T. Livius XL, 22 spune că Philippos V al Macedonieĭ, ca să ajungă la cel maĭ înalt munte din Haemos, de unde auzise că se pot videa şi marea neagră şi marea adriatică şi Dunărea, şi care munte nu poate fi altul decît actualul Vitoş delîngă Sofia, a plecat dela Stobi (puţin la snd de Köprülü), a străbătut ţara Maedilor şi deşerturile dintre ţara Maedilor şi Haemos, şi a ajuns după şepte zile la poalele munteluĭ. Urmează că Maediĭ se întindeaŭ între Dardanĭ la vest şi Bessĭ la răsărit, dela poalele munţilor din nordul provincieĭ turceştĭ Macedonia şi pela răsăritul provincieĭ turceştĭ Kossovo, în sus până prin Serbia sudică. Eĭ aparţineaŭ la provinciile romane Thracia şi Moesia Superior.

Nota S 56. La apus de o parte din Maedĭ sînt o parte din Dantheletĭ. S. VII, 5 $_{12}$. După P. XXIV, 6 Philippos V al Macedonieĭ „a năvălit, mergînd prin mijlocul Thracieĭ, asupra Odrysilor, Bessilor şi Dentheletilor“, atingînd ca punct extrem oraşul Philippopolis. După C. LI, 23 Bastarniĭ, dupăce aŭ supus pe Triballĭ, aŭ trecut dela dînşiĭ Haemos în ţara Thracilor Dentheletĭ. T. Livius XL, 22 spune că în drumul dela muntele Vitoş spre Stobi Philippos V al Macedonieĭ a trecut prin ţara Dentheletilor şi apoĭ prin acea a Maedilor. Cînd mersese dela Stobi la Vitoş însă trecuse numaĭ prin ţara Maedilor. La întors a făcut sigur un încunjur, pentru a putea căpăta într-o ţară amică alimente, pentrucă în lagărul luĭ Philippos lipsa alimentelor se simţia foarte tare, ĭar Dentheletiĭ eraŭ aliaţiĭ luĭ Philippos, Maediĭ însă nu. După Pt. III, 11, $_{8, 9}$ Dentheletiĭ sînt puşĭ alăturĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cu Sardiĭ în Thracia şi consideraţi ca maĭ apropiaţi de cele doŭă Moesiĭ (superior şi inferior) decît Bessiĭ şi Maediĭ, care ar fi maĭ apropiaţi de Macedonia. Din toate acestea rezultă că Dentheletiĭ locuĭaŭ maĭ spre nord şi maĭ spre vest de Maedĭ. Eĭ aparţineaŭ la provinciile romane Thracia şi Moesia superior.

Nota S 57. Pe Dasareţi şi alte neamurĭ illyre maĭ puţin cunoscute, care se găsĭaŭ între Autariaţĭ, Dardanĭ şi Ardiaeĭ, ĭ-aŭ distrus Scordiscii, lĭ-aŭ pustiit ţara şi aŭ prefăcut-o într-un codru de nestrăbătut de maĭ multe zile de mărime. S. VII, 5, $_{12}$. Dacă se adauge la acest pustiŭ acel pe care maĭ spre sud îl făcuse Philippos V de o parte şi de alta a munteluĭ Scardos (Şar) P. XXVIII, 8, apoĭ pustiul se întindea aproximativ pe o linie care mergea din mijlocul Bosnieĭ până la munţiĭ Şar.

Nota S 58. Astiĭ (Ἄσται) eraŭ Thraciĭ care locuĭaŭ la Salmydessos. S. VII, 6, $_{1}$.

Nota S 59. Philippos al luĭ Amyntas îşĭ întinsese influinţa până în ţara Astilor, căcĭ oraşul Calybe (maĭ degrabă Cabyle, ca la P.,= actualul Iambol [Tomaschek]? In harta dela Kalinka este identificat cu Sliwen) de acolo îĭ servia ca loc de exilare pentru răŭ făcătorĭ. S. VII, 6, $_{2}$.

Nota S 60. Thraciĭ, Illyriĭ şi Epiroţiĭ sînt treĭ neamurĭ deosebite. S. VII, 7, $_{1}$.

Nota S 61. Macedonia şi Thessalia fac parte fără contestare din Grecia. S. VII, 7, $_{1}$. Aceasta înseamnă că Macedonia şi Thessalia sînt complect grecizate. Compară Notele S 71, 84.

Nota S 62. Thraciĭ locuesc Macedonia şi cîteva părţi din Thessalia. S. VII, 7, $_{1}$. Fiindcă tot acolo se spune că Macedonia şi Thessalia eraŭ complect grecizate, apoĭ Thraciĭ din Macedonia şi Thessalia eraŭ complect grecizaţĭ.

Nota S 63. Thesprotiĭ, Cassopaeiĭ, Amphilochiĭ, Molottiĭ şi Athamaniĭ eraŭ neamurĭ epirote, care ocupaŭ părţile de sus ale Acarnanieĭ şi ale Aetolieĭ şi eraŭ complect grecizate. S. VII, 7, $_{1}$.

Nota S 64. Cele 70 de oraşe prădate de Aemilius Paulus (A. 9) eraŭ după Polybios epirote. S. VII, 7, $_{3}$.

Nota S 65. Lyncestiĭ şi spre est de dînşiĭ Eordiĭ sînt la calea Egnatia între graniţa vestică a Macedonieĭ şi Edessa. S. VII, 7, $_{4}$.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota S 66. Dela Epidamnos şi dela Apollonia spre sud până la sinul ambracic locuesc popoarele epirote. S. VII, 7, 4.

Nota S 67. In Macedonia până la Strymon locuesc Macedonenĭ, Paeonĭ şi prin munţĭ Thracĭ. S. VII, 7, 4.

Nota S 68. Macedonenii, Paeonii, Thracii sînt treĭ neamurĭ deosebite. S. VII, 7, 4.

Nota S 69. Dela Strymon până la Bospor şi până la Haemos locuesc Thracĭ. S. VII, 7, 4.

Nota S 70. Coasta mării negre este locuită de Grecĭ. S. VII, 7, 4.

Nota S 71. Coasta Grecieĭ se întinde dela capul Colonnaes până la Struma. S. VII, 7, 4. Aceasta înseamnă că Macedonia se considera ca făcînd parte din Grecia, pentrucă era complect grecizată. Compară Notele S 61, 84.

Nota S 72. Uniĭa socotesc la Macedonia, adecă la Grecia (vezĭ Notele S 61, 71, 84) şi regiunea dela Struma până la Mesta. S. VII, 7, 4. Aceasta înseamnă că şi acea regiune era grecizată.

Nota S 73. Dela munţiĭ Ceraunii spre sud, în partea despre mare, vin popoarele epirote, întĭĭŭ Chaoniĭ, apoĭ Thesprotiĭ şi apoĭ Cassopaeiĭ, care şi aceştiĭa sînt Thesprotĭ, până la golful ambracic. S. VII, 7, 5.

Nota S 74. In dosul Chaonilor, Thesprotilor şi Cassopaeilor, începînd dela golful ambracic spre nord, sînt popoarele epirote Amphilochiĭ (aceştiĭa la partea răsăriteană a golfuluĭ ambracic) şi la nord de dînşiĭ Molottiĭ, Athamaniĭ, Aethiciĭ, Tymphaeiĭ, Orestiĭ, Paroraeiĭ, Atintaniĭ. S. VII, 7, 8.

Nota S 75. Deasupra mariĭ ionice, dela munţiĭ Ceraunii spre nord, în partea continentală muntoasă, care se întinde dela Epidamnos şi Apollonia spre răsărit, trăesc popoarele illyrice care s-aŭ amestecat cu neamurĭ epirote, şi anume Byllioniĭ, Taulantiĭ, Parthiniĭ, Brygiĭ, pelîngă minele de argint dela Damastion Dyestiĭ şi Encheleiĭ, care aceştĭ din urmă se maĭ numesc şi Sesarethĭ, apoĭ Lyncestiĭ, Deuriopiĭ, Pelagoniĭ, Eordiĭ, Elimeiĭ, Eratyriĭ. S. VII, 7, 8. Byllioniĭ eraŭ sigur aşezaţĭ acolo unde exista coloniea romană Byllis (Gradişta, sudest de Apollonia, pe Aoos, C. I. L. III, 600). Pt. III, 13, 2 pune pe Taulantii la oraşele Dyrrhachion şi Apollonia. Parthiniĭ locuĭaŭ regiunea delîngă Dyrrhachion. C. XLI, 49. Cu totul alţĭ Partinĭ sînt Par-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

theni din Pl. N. H. III, 143, care aparţineaŭ la conventus Naroneĭ, şi al căror nume este pomenit în epitetul Partinus dat luĭ Jupiter în inscripţiile C. I. L. III 8353 (I. O. M. Partino) şi 14613 (I. O. Par[tino]) dela Užice. Aceştĭ din urmă Partini locuĭaŭ probabil pe teritorĭul actualeĭ localităţĭ Užice în vestul Serbieĭ. Vezĭ nota editoruluĭ dela C. I. L. III 14613. Cu aceştĭ *Partini* din vestul Serbieĭ sînt poate identicĭ Pertheenatiĭ luĭ Appianos 16, cum vrea editorul dela C. I. L. III 14613, dar Pertheenatiĭ luĭ Appianos ar putea fi identificaţĭ tot atît de bine cu *Parthini* dela Dyrrhachion. Lyncestiĭ eraŭ la oraşul Heraclea Lyncestis (Bitolia, C. I. L. III, pag. 1321. Pe Pelagonĭ Pt. III, 13, $_{34}$ îĭ pune la oraşul Stobi (sudest de Köprülü, acolo unde se varsă Cerna în Vardar). Din ţara Brygilor curg rîurĭ care se varsă în Erigon (Cerna) S. VII, 7, $_{8}$. Lacul Damastion, lîngă care eraŭ Dyestiĭ şi Encheleiĭ, este pus în legătură cu actuala localitate Argyrocastro de C. Müller, care se bazează pe aceĭa că Lycophron 1017, cînd vorbeşte de munţiĭ ceraunĭĭ, pomeneşte nişte νάπας ἀργυρίους. După S. VII, 7, $_{9}$ Deuriopiĭ îşĭ avuse oraşele pe rîul Erigon (Cerna). Calea Egnatia trecea prin ţara Eordilor, dupăce străbătuse întîĭŭ teritorĭul Lyncestilor S. VII, 7, $_{4}$. La IX, 5, $_{11}$ S. numeşte Elimiotae (Ἐλιμιῶται) pe locuitorĭĭ regiunĭĭ Elimeia şi-ĭ aşează în vecinătatea Macedonieĭ.

Nota S 76. Nepoata regeluĭ Lyncestilor Arrabaeos purta nume grecesc, Eurydice şi a fost mama luĭ Philippos al luĭ Amyntas, tatăl luĭ Alexandru cel mare. S. VII, 7, $_{8}$.

Nota S 77. Toate popoarele epirote şi cele illyre amestecate cu Epiroţĭ, afară de cîteva dela nord de sinul ionic, aŭ căzut sub stăpînirea Macedonenilor. S. VII, 7, $_{8}$.

Nota S 78. Uniĭa cuprind la Macedonia toate popoarele epirote şi pe cele illyre amestecate cu Epiroţĭ. S. VII, 7, $_{8}$.

Nota S. 79. Toate popoarele epirote şi cele illyre amestecate cu Epiroţĭ vorbesc aceĭaş limbă ca şi Macedoneniĭ, aŭ acelaş port şi acelaş chip de a-şĭ tăĭa părul ca şi Macedoneniĭ. S. VII, 7, $_{8}$. Aceasta înseamnă că vorbĭaŭ greceşte. Vezĭ Notele S 61, 71, 84.

Nota S 80. Numaĭ cîteva din popoarele epirote şi din cele illyre amestecate cu Epiroţĭ şĭ-aŭ maĭ păstrat, alăturĭ cu limba grecească, limba naţională. S. VII, 7, $_{8}$.

Nota S 81. Epirul şi partea sudică a Illyrieĭ dela E-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pidamnos în jos pustiĭ în cea maĭ mare parte pe vremea lui Strabon. S. VII, 7, 3, 9.

Nota S. 82. Prin Stobi are Paeonia eşire spre strîmtoarea prin care curgînd rîul Axios face grea întrarea din Paeonia în Macedonia. S. VII, Fragmente, 4. Prin urmare este probabil că la Veleză-Köprülü trebue să fi fost aşezat oraşul Paeonilor Bylazor, de care vorbeşte P. V, 97.

Nota S 83. Vorbele „se mărgineşte [Paeonia] dinspre miazăzi cu Autariatiĭ şi Dardaniĭ şi Ardiaeiĭ", S. VII, Fragmente, 4, trebuesc înţelese în felĭul acela că Paeonia e aşezată în partea despre miazăzi a Autariatilor, Dardanilor şi Ardiaeilor. Este apoĭ imposibil de priceput cum s-ar fi putut mărgini Paeonia la nord *direct* cu Ardiaeiĭ şi cu Autariatiĭ. Vorbele luĭ S. trebuesc prin urmare interpretate în felĭul acela că la nord de Paeonia vin Dardanii şi apoĭ Autariatiĭ şi Ardiaeiĭ.

Nota S 84. „Şi Macedonia e tot Grecie." S. VII, Fragmente, 9.

Nota S 85. Graniţa dinspre răsărit a Macedonieĭ, rîul Hebros (Mariţa), fixată de S. VII, Fragmente, 10, trece peste graniţa reală a provincieĭ romane Macedonia, care era rîul Nestus (Mesta, Carasu). S. şi cu această ocazie, ca de obiceĭŭ, nu se pune din punct de vedere al graniţilor administrative, ci din acel al naţionalităţilor. Grecizarea complectă, pe care o mărturiseşte S. (vezĭ Notele S 61, 71, 79, 80, 84) pentru Macedonia, populaţiile epirote şi cele illyre amestecate cu Epiroţĭ, se întindea până la Hebros. Până acolo de altfel stăpînise Perseus, vezĭ S. VII, Fragmente, 47.

Nota S 86. Bottiaeiĭ, unul din popoarele care locuĭaŭ Macedonia, nu eraŭ nicĭ Epiroţĭ, nicĭ Illyrĭ, nicĭ Thracĭ. Işĭ trăgeaŭ originea din Creta. S. VII, Fragmente, 11. Trebue să fi fost Grecĭ.

Nota S 87. Paeoniĭ eraŭ Thracĭ. S. VII, Fragmente, 11.

Nota S 88. Thraciĭ din Macedonia eraŭ: Pieriĭ (în Pieria şi la muntele Olympos), Paeoniĭ (la rîul Axios), Edoniĭ şi Bisaltiĭ (restul ţărĭĭ până la Strymon). S. VII, Fragmente, 11.

Nota S 89. Mygdoniĭ şi Sithoniĭ eraŭ Edonĭ. S. VII, Fragmente 11.

Nota S 90. Chalcidiĭ din Macedonia venise din Euboea.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota S 90ª. Magnetiĭ eraŭ în Thessalia de nord, la sud de rîul Peneios.

Nota S 91. La muntele Bermion, la poalele căruĭa era orașul Beroia (actualul Verria) fusese Thraciĭ Brigĭ, dela care se trag Phrygiĭ din Asia. S. VII, Fragmente, 25, 26.

Nota S 92. Pe coasta mărĭĭ dela gura rîuluĭ Strymon sînt Datenĭĭ. S. VII, Fragmente, 36. Șantierele navale ale Datenilor, despre care se vorbește în acest loc, și numele grecesc al unuĭa din orașele lor (Neapolis. Celălalt oraș, Daton, are un nume negrec) arată că Datenĭĭ eraŭ grecizați. Dar ce eraŭ eĭ înșiș? Thracĭ? In nota dela Scylax 67 C. Müller spune că după Eustathios, într-o notă dela Dionysios Periegetes, Daton (pomenit încă de Herodot) ar fi fost o colonie a Thasienilor. Eustathios Commentarii 517: „Θάσος τὸ Δάτον συνῴκισε.“

Nota S 93. Odomantiĭ, Edoniĭ și Bisaltiĭ locuĭaŭ dincolo de Strymon în regiunea depe lîngă Daton (Eski-Cavala). S. VII, Fragmente, 36. Edoniĭ și Bisaltiĭ locuĭaŭ decĭ și de a dreapta și de a stînga rîuluĭ Strymon. Compară S. VII, Fragmente, 11.

Nota S 94. Strymon izvorește din țara Agrianilor. S. VII, Fragmente, 36.

Nota S 95. Țara Agrianilor este vecină cu Parorbelia. S. VII, Fragmente, 36. Parorbelia este regiunea depe lîngă muntele Orbelos (actualul Perim Dag).

Nota S 96. Orașele cu nume grecești din Parorbelia, Eidomene, Callipolis, Orthopolis, Philippopolis, S. VII, Fragmente, 36, arată intensitatea grecizăriĭ până în ceĭ maĭ nordicĭ munțĭ aĭ Macedonieĭ.

Nota S 97. Cum mergĭ spre strîmtoarea prin care curge Strymon, Paeonia este la stînga. S. VII, Fragmente, 36.

Nota S 98. Bisaltiĭ locuesc valea rîuluĭ Strymon dela Amphipolis până la Heracleia, aproximativ înprejurul laculuĭ Tachyno. S. VII, Fragmente, 36.

Nota S 99. Doberiĭ sînt Paeonĭ, situațĭ în stînga, cum mergĭ dela Heracleia spre mĭazănoapte și spre strîmtoarea prin care trece Strymon. S. VII, Fragmente, 36. Compară Herodot V, 16.

Nota S 100. Mygdonĭ locuesc pelîngă lacul Bolbe. S. VII, Fragmente, 36.

Nota S 101. Agrianiĭ eraŭ Paeonĭ. S. VII, Frag-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota S 102. Strymon izvoreşte dela Agrianĭ şi curge prin ţara Maedilor şi Sintilor. S. VII, Fragmente, 36. Fiindcă până la Heracleia sînt Bisaltiĭ, S. VII, Fragmente, 36, la nord de Bisaltĭ sînt prin urmare Sintiĭ şi la nord de Sintĭ Maediĭ.

Nota S 103. La gura rîuluĭ Strymon sînt de o parte Bisaltiĭ şi de altă parte Odomantiĭ. S. VII, Fragmente, 36. Fiindcă Odomantiĭ nu sînt puşĭ S. VII, Fragmente, 11, printre popoarele din Macedonia, urmează că eĭ trebue să fi fost de a stînga de gura Strumeĭ.

Nota S 104. Fiindcă Paeoniĭ eraŭ consideraţĭ orĭ ca colonĭ orĭ ca colonizatorĭ aĭ Phrygienilor, S. VII, Fragmente, 38, urmează că eĭ eraŭ Thracĭ.

Nota S 105. Pelagoniĭ sînt Paeonĭ. S. VII, Fragmente, 38.

Nota S 106. Paeoniĭ se întindeaŭ odată până în Pieria. S. VII, Fragmente, 38.

Nota S 107. Paeoniĭ ocupaŭ pe vremea luĭ S. o mare parte a Macedonieĭ. S. VII, Fragmente, 41.

Nota S 108. Paeoniĭ aŭ avut odată sub stăpînirea lor Crestonia, ţara Mygdonilor, ţara Agrianilor până la Pangaeos. S. VII, Fragmente, 41. Pentru Crestonĭ vezĭ H. VII, 124.

Nota S 109. Abdera fusese locuită de Thraciĭ Bistonĭ. S. VII, Fragmente, 43.

Nota S 110. Numele Bistonis al actualuluĭ lac Buru-Göl, S. VII, Fragmente, 43, arată că lîngă dînsul locuĭaŭ Bistoniĭ.

Nota S 111. Ciconiĭ locuesc la oraşele actuale Maronia şi Ismara. S. VII, Fragmente, 43.

Nota S 112. Spre nord de Ciconĭ locuesc Sapaeiĭ. S. VII, Fragmente, 43.

Nota S 113. Thraciĭ Sinti locuise în insula Lemnos. S. VII, Fragmente, 45.

Nota S 114. Neamurile thrace din Thracia sînt 22 la număr. S. VII, Fragmente, 47. Prin Thracia S. înţelege ţara care se întinde spre răsărit de Strymon până la Bospor şi la nord până la Haemos. VezĭS. VII, 7, $_4$.

Nota S 115. Pe vremea luĭ S. Thraciĭ eraŭ slăbiţĭ tare, dar tot puteaŭ pune pe picĭor de războĭŭ până la 15000 de călăreţĭ şi 200000 de pedestraşĭ. S. VII, Fragmente, 47.

Nota S 116. Perseus stăpînise până la Hebros şi până

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

la oraşul depe Hebros Kypsela. Tot acest teritoriu l-aŭ luat în stăpînire Romanii după învingerea luĭ Perseus. S. VII, Fragmente, 47.

Nota S 117. Pe Hebros spre nord locuesc întîiŭ Corpiliĭ, apoĭ Breniĭ, apoĭ Bessiĭ. Aceştĭ din urmă sînt vecinĭ cu Odrysiĭ şi cu Sapaeiĭ. S. VII, Fragmente, 47.

Nota S 118. Astiĭ aveaŭ de capitală Bizye (actualul Viza). S. VII, Fragmente, 47.

Nota S 119. Sub numele maĭ cuprinzător de Odrysĭ se înţeleg toţĭ Thraciĭ dinspre mare dela Hebros şi Cypsela până la Odessos. S. VII, Fragmente, 47. Compară ce spune P., Fragmenta ex Suida XIV, că Dromichaetes era regele Odrysilor.

Nota S 120. Breuniĭ, neam illyr, care trăĭaŭ alăturĭ de Vindelicĭ şi de Noricĭ S. IV, 6, $_8$, eraŭ după Pt. II, 13, $_1$ în Vindelicia, probabil, după C. Müller, la actualiĭ munţĭ din Tyrol Brenner, care li păstrează numele.

Nota S 121. Popoarele illyre (Breuniĭ, Genaunii), bine deosebite de cele vindelice şi norice, începeaŭ deja din Vindelicia. S. IV, 6, $_8$.

Nota S 122. Ţara Geţilor se mărginĭa la apus cu Germania, la sud cu Istrul, la măzănoapte cu codrul hercynian. S. VII, 3, $_1$.

Nota S 123. Geţiĭ sînt Thracĭ. S. VII, 3, $_2$.

Nota S 124. Mysiĭ sînt Thracĭ. Pe vremea luĭ S. se numĭaŭ Moesĭ. S. VII, 3, $_2$.

Nota S 125. Geţiĭ şi Mysiĭ locuĭaŭ de ambele părţĭ ale Istruluĭ. S. VII, 3, $_2$.

Nota S 126. Dela Mysiĭ din Europa îşĭ trag originea Mysiĭ din Asia. S. VII, 3, $_2$.

Nota S 127. Phrygiĭ sînt Brigĭ, neam thrac. S. VII, 3, $_2$.

Nota S 128. Mygdoniĭ, Bebrycii, Maedobithyniĭ, Bithyniĭ, Thyniĭ, Mariandyniĭ sînt Thracĭ. S. VII, 3, $_2$.

Nota S 129. Scythĭ, Sarmatĭ şi Bastarnĭ trăesc pe timpul luĭ S. amestecaţĭ cu Thraciĭ, şi cu Thraciĭ din a dreapta Istruluĭ, şi încă maĭ mult cu ceĭ din a stînga fluvĭuluĭ. S. VII, 3, $_2$.

Nota S 130. Cu Thraciĭ din a dreapta Istruluĭ trăesc amestecate şi neamurĭ celte, anume Boĭ, Scordiscĭ şi Tauriscĭ. S. VII, 3, $_2$. Din S. V, 1, $_6$, unde se spune că Boiĭ, dupăce aŭ fost alungaţĭ de Romanĭ din Italia, s-aŭ refugiat la Tau-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

riscii dela Istru, cu care înpreună aŭ purtat războae contra Dacilor, şi din S. VII, 5, $_2$, unde se spune că rîul Tisa despărţise pe Dacĭ de Boĭ şi de Tauriscĭ, rezultă că Boiĭ şi Tauriscii locuise, înainte de a fi distruşĭ de Dacĭ, în Pannonia inferior, şi anume în partea nordică a Pannonieĭ inferior, căcĭ în partea sudică a aceşteĭ provinciĭ trăĭaŭ Scordisciĭ, S. VII, 5, $_{12}$. Dar, macarcă la S. V, 1, $_6$ se spune că Boiĭ şi Tauriscii ar fi fost distruşĭ de Dacĭ (ἀπώλοντο πανεθνεῖ), tot maĭ rămăsese dintr-înşiĭ, deoarece pe vremea luĭ S. trăĭaŭ încă amestecaţĭ cu Thracĭ. Tot aşa afirmarea dela S. VII, 5, $_2$ cum că Daciĭ ar fi stîrpit şi pe Scordisciĭ din sudul Pannonieĭ inferior, este exagerată, căcĭ pe vremea luĭ S. trăĭaŭ încă amestecaţĭ cu Thracĭ. Faptul că Boiĭ, Tauriscii şi Scordiscii trăĭaŭ amestecaţĭ cu Thracĭ *de a dreapta* Dunăriĭ, probează că teritoriul dintre Dunăre şi Tisa aparţinea pe vremea luĭ S. excluziv Dacilor, numaĭ dacă nu va admite cineva că poziţiea acelor locurĭ şi rîurĭ nu era tocmaĭ clară în mintea luĭ Strabon.

Nota S 131. Mysiĭ din Europa cunoscuţĭ deja de Homer, Il. XIIĺ, 3. S. VII, 3, $_2$.

Nota S 132. Mysiĭ eraŭ sobri, religioşĭ şi liniştiţĭ, după Posidonios. S. VII, 3, $_3$.

Nota S 133. Thraciĭ eraŭ necumpătaţĭ şi poligamĭ, după mărturisirea însăş a unuĭ Get dintr-o comedie a luĭ Menandros. S. VII, 3, $_4$.

Nota S 134. Până în timpurile luĭ S. regiĭ Geţilor aveaŭ cîteun preot consilier care trecea drept zeŭ. S. VII, 3, $_5$.

Nota S 135. Pe vremea luĭ S. dincolo de Mysĭ, de Thracĭ şi de Geţĭ (care sînt enumeraţĭ ca neamurĭ a parte) trăĭaŭ Hamaxoeciĭ şi Nomaziĭ, care se hrăniaŭ cu brînză şi cu lapte de animale, maĭ ales de iapă, nu ştiaŭ ce vrea să zică a strînge avere şi nicĭ negustoriea n-o cunoşteaŭ, ci schimbaŭ numaĭ marfă cu marfă. S. VII, 3, $_7$.

Nota S 136. Hamaxoeciĭ şi Nomaziĭ, în afară de sabie şi de pahar, toate le aŭ în comun, în special fimeile şi copiiĭ. S. VII, 3, $_7$.

Nota S 137. Alexandru cel mare a făcut o expediţie contra Thracilor de dincolo de Haemos şi a năvălit în ţara Triballilor, care se întindeaŭ până la Istru şi până la insula din Istru Peuce. Geţiĭ locuiaŭ de a stînga Istruluĭ. In insula Peuce se refugiase regele Triballilor Alexandru a

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ajuns până la Peuce, dar n-a putut pătrunde în insulă din lipsă de vase. A trecut însă Dunărea și a cuprins un oraș al Geților. Apoĭ s-a retras, după ce a primit daruri dela Geți și dela Triballi. S. VII, 3, 8.

Nota S 138. In timpul expediției contra Thracilor de dincolo de Haemos Alexandru a fost întîmpinat de Celții dela marea adriatică, cu care a legat prietenie. Celții ĭ-aŭ spus că nu se tem de nimeni, decît numaĭ de cer să nu cadă pe dînșiĭ. S. VII, 3, 8.

Nota S 139. Dromichaetes, regele Geților, a prins viŭ pe Lysimachos (a. Chr. 292), cînd acesta făcuse o expediție contra luĭ, l-a făcut să vadă sărăciea sa și a poporuluĭ săŭ, l-a sfătuit să nu se maĭ războĭască cu asemenea oameni, apoĭ l-a ospătat și ĭ-a dat drumul. S. VII, 3, 8.

Nota S 140. După Ephoros Scythiĭ și Sarmatiĭ nu duc toți același fel de viață. In vreme ce uniĭ sînt antropofagĭ, alțiĭ nu mînîncă niciĭ carne de animale. S. VII, 3, 9.

Nota S 141. Pe vremurile luĭ S. Aelius Catus a strămutat de peste Istru 50000 de Geți în Thracia. Acești Geți trăiaŭ, pecînd scria S., în Thracia, se numĭaŭ însă Moesi. S. VII, 3, 10. In Monumentum Ancyranum c. 30 (C. I. L. III) Augustus spune că armata sa a trecut Dunărea și a silit neamurile dace să se supună poporuluĭ roman, după ce Pannoniĭ aŭ fost supuși prin legatul săŭ Ti. Nero. Expediția luĭ Aelius Catus, deci, contra Geților din a stînga Dunăriĭ și strămutarea de către el a 50000 de Geți în Thracia aŭ trebuit să aĭbă loc între aniĭ p. Chr. 9, cînd aŭ fost supuși Pannoniĭ (Vezĭ Notele C 61, 62, 63), și 14, cînd a murit Augustus. Aelius Catus trebue să fie Sex. Aelius, care a fost consul p. Chr. 4. Fiindcă S. scria probabil între aniĭ p. Chr. 5-9 (vezĭ Nota S. 15), apoĭ urmează că expediția luĭ Aelius Catus a avut loc la anul p. Chr. 9.

Nota S 142. Geții vorbesc aceĭaș limbă cu Thraciĭ. S. VII, 3, 10.

Nota S 143. Boirebistas a sfărmat pe Celții cîți trăiaŭ printre Thracĭ și printre Illyrĭ (vezĭ S. VII, 5, 2), și a stîrpit pe Boiĭ de sub regele Critasiros și pe Tauriscĭ (vezĭ S. VII, 5, 2; VII, 3, 2; și Nota S 130). Trecea fără frică Istrul și prăda până la Macedonia și până în Illyria. Avea ca consilier pe Decaeneos, care trecea drept zeŭ. Boirebistas a domnit peste toți Geții și ĭ-a convins să stîrpească viile.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Mai înainte de a trimete Romanii oştire înpotrivă-i a fost răsturnat printr-o răscoală şi Geţii s-aŭ disfăcut în patru state deosebite. Pe vremea luĭ S. eĭ eraŭ disfăcuţi în cinci state. Acesta fusese de altfel un obiceĭŭ al Geţilor totdeauna, se uniaŭ cîteodată adecă pentru scurtă vreme într-un stat şi apoĭ se disfăceaŭ în mai multe state. S. VII, 3, 11. Intr-o inscripţie pusă în onoarea concetăţeanuluĭ lor Acornion Dionysiu decătră locuitoriĭ oraşuluĭ Dionysopolis (Balcic) la anul 48 a. Chr. (Kalinka 95) se spune că Byrebistas (Βυρεβίστα, Βυραβείστα) a fost cel dintîiŭ şi cel mai mare dintre regiĭ din Thracia, că a stăpînit toată ţara şi de dincolo [de a stînga] şi de dincoace [de a dreapta] de Dunăre şi că a trimes ca delegat la Cn. Pompeius pe Acornion. Acornion, care era în mare favoare la regele Byrebista şi profita de această favoare ca să apere interesele oraşuluĭ săŭ natal, s-a întîlnit cu Cn. Pompeius pe lîngă Heraclea Lyncestis în Macedonia (Bitolia) şi a stabilit legăturĭ prietenescĭ între dînsul şi Byrebistas, cu care ocazie a căutat să cîştige bunăvoinţa luĭ Pompeius şi pentru patriea sa Dionysopolis. Aceste lucrurĭ s-aŭ petrecut la anul a. Chr. 49. Byrebistas a fost răsturnat înainte de expediţiea contra Geţilor a luĭ M. Crassus (a. Chr. 29, C. LI, 23-27), cînd Geţiĭ eraŭ dispărţiţĭ în mai multe state.

Nota S 144. Din vechime Geţiĭ aŭ fost disfăcuţĭ în doŭă, în Geţĭ (ceĭ dinspre Pont şi dinspre răsărit), şi în Dacĭ (ceĭ dinspre Germania şi dinspre izvoarele Istruluĭ). S. VII, 3, 12.

Nota S 145. Daco-Geţiĭ pe vremea luĭ S. eraŭ slăbiţĭ tare din cauza discordiilor interne şi a războaelor cu Romaniĭ, dar tot maĭ puteaŭ pune pe picĭor de războĭŭ păn la 40000 de oamenĭ. S. VII, 3, 12.

Nota S 146. Pe rîul Marisos (Mureşul şi partea Tiseĭ dela vărsătura Mureşuluĭ până la Dunăre) îşĭ transportaŭ Romaniĭ aparatul de războĭŭ contra Dacilor. S. VII, 3, 13.

Nota S 147. Până la cataracte, începînd dela izvoare, rîul se numeşte Danuvios, dela cataracte în jos se numeşte Istros. S. VII, 3, 13.

Nota S 148. Daciĭ şi Geţiĭ aŭ aceĭaş limbă. S. VII, 3, 13.

Nota S 149. Geţiĭ se strămută cînd de a dreapta cînd de a stînga Istruluĭ. S. VII, 3, 13.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota S 150. Geţiĭ s-aŭ amestecat cu Thraciĭ şi cu Mysiĭ. S. VII, 3, 13. Să se observe că Thraciĭ sînt număraţĭ ca un neam aparte.

Nota S 151. Triballiĭ sînt Thracĭ. Eĭ aŭ primit, ca şi Geţiĭ, emigranţĭ din a stînga Dunării. S. VII, 3, 13.

Nota S 152. Scythiĭ, Sarmatiĭ şi Bastarniĭ dovedĭaŭ adesea pe Geţiĭ din a stînga Dunării, care fugĭaŭ atunci de a dreapta fluvĭuluĭ. Scythiĭ, Sarmatiĭ şi Bastarniĭ treceaŭ însă Dunărea după dînşiĭ şi uniĭa se stabilĭaŭ chĭar de al binelea prin insule şi prin Thracia. Din partea dinspre apus făceaŭ presiune asupra Dacogeţilor Illyriĭ. S. VII, 3, 13.

Nota S 153. Pe timpul luĭ S. Dacogeţiĭ, care fusese nu de mult aşa de puternicĭ, că puteaŭ pune pe picĭor de războĭŭ până la doŭă sute de miĭ de oamenĭ, slăbise atît de mult că nu puteaŭ avea maĭ multă oştire decît de patruzecĭ de miĭ, şi eraŭ pe punctul de a se supune Romanilor. S. VII, 3, 13.

Nota S 154. Pecînd scria S., Dacogeţiĭ nu se supusese încă Romanilor numaĭ pentrucă maĭ trăgeaŭ nădejde în Germanĭ, cu care Romaniĭ se aflaŭ în războĭŭ. S. VII, 3, 13. Aceasta nu putea fi decît în anul p. Chr. 9, cînd după dezastrul luĭ Varus a fost trimes Tiberius contra Germanilor.

Nota S 155. Cu toată emendarea textuluĭ prin adăogirea vorbelor Γετῶν καὶ între μεταξὺ δὲ şi τῆς ποντικῆς θαλάττης S. VII, 3, 14 înţelesul „între Geţĭ şi marea Pontuluĭ care se întinde dela Istru până la Tyras este pustiul Geţilor“ nu-ĭ clar. Probabil trebue înţeles că „pustiul Geţilor se întinde dela Istru din ţara Geţilor până la Nistru“, adecă dela Prut până la Nistru, în Basarabia de sud, în Bugeac.

Nota S 156. In Basarabia de sud, unde era pustiul Geţilor, a fost prins Lysimachos de Dromichaetes. S. VII, 3, 14.

Nota S 157. Bastarniĭ stăpînesc insula Peuce. S. VII, 3, 15.

Nota S 158. Între Bug şi Dunăre este în partea de jos, dinspre mare, pustiul Geţilor; maĭ sus de acesta, adecă maĭ spre nord, sînt Tyregetiĭ; maĭ la nord de Tyregetĭ sînt Sarmaţiĭ Iazygĭ şi Sarmaţiĭ regeştĭ; maĭ la nord de Sarmaţĭ sînt Urgiĭ. Toate aceste popoare, care sînt nomade, ajung în emigraţiile lor până la Dunăre şi adeseorĭ trec Dunărea şi se stabilesc pe ambele maluri ale fluvĭuluĭ. S.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota S 159. Vecinĭ cu Tyregetiĭ şi cu Germaniĭ sînt Bastarniĭ. S. VII, 3, $_{17}$.

Nota S 160. Bastarniĭ sînt probabil Germanĭ. S. VII, 3, $_{17}$.

Nota S 161. Bastarniĭ se împart în maĭ multe neamurĭ: Atmonĭ, Sidonĭ, Peucinĭ, Roxolanĭ. S. VII, 3, $_{17}$. Peuciniĭ eraŭ la gurile Dunăriĭ Pt. III, 10, $_{9}$ şi-şi trăgeaŭ numele dela insula Peuce ocupată de dînşiĭ.

Nota S 162. Roxolaniĭ trăesc în cîmpiile dintre Don şi Bug. S. VII, 3, $_{17}$. După Tacitus H. I, 79 Roxolaniĭ eraŭ Sarmaţĭ („Rhoxolani sarmatica gens“) şi aŭ făcut în Moesia [adecă Moesia Inferior] doŭă invaziĭ în doŭă ĭernĭ consecutive, în ĭarna anuluĭ 67-68, cînd aŭ ucis doŭă cohorte romane, şi în acea a anuluĭ 68-69, cînd aŭ năvălit în număr de noŭă miĭ de călăreţĭ, dar aŭ fost distruşĭ de o legiune romană întărită cu trupe auxiliare.

§ 52. Nota Pt. 1. Derriopiĭ, probabil greşit în loc de Adriopiĭ (Ἀδρίοπες), cum stă scris în harta luĭ Pt., locuĭaŭ în regiunea oraşuluĭ Adra, actualul Medvigje în Bucoviţa, astfel că Adriopiĭ ocupaŭ teritorĭul pe care-l ocupă actualmente Bukovčaniĭ între rîurile Zrmanja şi Krka. Jelić 206. Pt. II, 17, $_{8}$.

Nota Pt 2. Derriĭ locuĭaŭ probabil la sudest de Adriopĭ, pelîngă actualul oraş Drniş, în numele căruĭa se păstrează amintirea despre dînşiĭ. Jelić 206. Pt. II, 17, $_{8}$.

Nota Pt 3. Dindariĭ eraŭ la răsărit de Adriopĭ, la graniţa Bosnieĭ, la munţiĭ Dinara, în numele cărora se păstrează poate amintirea lor. Jelić 206. Pt. II, 17, $_{8}$.

Nota Pt 4. Ceraunĭĭ eraŭ la răsărit de Derrĭ. După Jelić 207 Ceraunĭĭ ar fi ocupat nordestul Bosnieĭ şi ar fi ajuns spre vest până la actualele localităţĭ Foĭniţa şi Creşevo. Aceasta nu rezultă din vorbele luĭ Pt. de fel. Pt. II, 17, $_{8}$.

Nota Pt 5. Poziţiea faţă unĭĭ de alţiĭ a Adriopilor, Derrilor, Dindarilor şi Ceraunilor, şi fixarea lor pe teren, aşa cum s-a arătat în notele precedente, prezintă greutăţĭ numaĭ din punct de videre al Mazaeilor, pentrucă după Pt. II, 17, $_{8}$ aceste patru popoare ar fi aşezate spre est de Mazaeĭ, ĭar Mazaeiĭ foarte probabil ocupaŭ regiunea dela rîurile Vrba, Vrbanĭa şi ajungeaŭ spre răsărit până la rîul Bosna. Vezĭ Nota S 14. Nu este alt ceva de făcut decît să admitem o lipsă de precizie în chipul de a se exprima al luĭ Pt.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota Pt 6. Melcomenii eraŭ la răsărit de Daursi. Pt. II, 17, $_8$. Daursiĭ eraŭ la răsărit de Ardiaeĭ şi Pleraeĭ, ale căror poziţiĭ le ştim relativ bine. Nota S 29. Dificultatea este numaĭ că, învremece S. pune pe Daorizĭ (=Daursĭ) la răsărit de Ardiaeĭ, Pt. pune, din contra, pe Vardaeĭ (=Ardiaeĭ) la răsăritul Daursilor. Trebue să admitem şi de astă dată o lipsă de precizie în chipul de a se exprima al luĭ Pt. Pe Melcomenĭ Jelić 207 îĭ numeşte Comenĭ din cauză că în cele maĭ multe manuscripte, şi în hartă, sînt variantele μὲν Κόμενοι, μὲν Κομένιοι, Κομένιοι. Formele Meromenni a luĭ A. 16 şi Melcomanni a luĭ Plinius Naturalis historia XXVI, 23 (citat de Jelić) probează că variantele μὲν Κόμενοι, μεν Κομένιοι, Κομένιοι sînt greşelĭ. Harta luĭ Pt. pune pe Κομένιοι la vest de Vardaeĭ.

Nota Pt 7. Dacă ţinem socoteală numaĭ de Vardaeĭ, a căror poziţie o cunoaştem relativ bine, Nota S 16, Narensiĭ şi Sardiotiĭ eraŭ la răsărit de dînşiĭ. Pt. II, 17, $_8$. Narensiĭ trebŭe să fi fost, firește, lîngă rîul Naron (Narenta), dela care-şĭ trăgeaŭ şi numele. Sardiotiĭ după harta luĭ Pt. eraŭ la nord de Narensĭ; probabil pelîngă vechĭul oraş Sarite, actualul Podgradine, puţin la răsărit de izvoarele rîuluĭ Unaţ (Sardiotĭ=*Saritiotĭ?), al căruĭ nume s-a păstrat şi până astăzĭ în numele munţilor Staretina planina dela sud de Podgradine. Jelić 207.

Nota Pt 8. Siculotiĭ eraŭ la nord de Docleatĭ Pt. II, 17, $_8$, decĭ prin actualul Montenegro. După harta luĭ Pt. însă eĭ locuĭaŭ între Traù şi rîul Cetina, la oraşul Sicun (Σικοῦν, numit Siculi la Plinius Naturalis historia III, 22 [26] C. I. L. III pag. 305). Jelić 208.

Nota Pt 9. Docleatiĭ Pt. II, 17, $_8$, foarte cunoscuţĭ şi din inscripţiĭ, eraŭ la oraşul Doclea, actualul Duke lîngă Podgoriţa în Montenegro.

Nota Pt 10. Scirtoniĭ eraŭ prin apropiere de Docleatĭ şi de Pirustĭ, lîngă Macedonia. Pt. II, 17, $_8$. Cunoscuţĭ din diploma militară LXII, C. I. L. III pag. 1987. Scirtari in conventu naronensi la Plinius Naturalis historia, III, 22, 143; Scirtiana în Itinerarium Antonini, 27 de miĭ de paşĭ dela Lychnidus (Ochrida). C. I. L. III, pag. 1987. Probabil la muntele (homonym?) Scardos, actualul Şar. Jelić 208.

Nota Pt 11. Tricornensiĭ locuesc in partea dinspre Dalmatia a Moesieĭ superior. Pt. III, 9, $_2$. La oraşul Tricor-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nion Pt. III, 9, $_3$, pe lîngă actualul Groţca, pe Dunăre între Belgrad şi Morava. Ptolemaei Tabulae. Probabil Celţi, Holder, 1950.

Nota Pt 12. Mysiĭ locuesc în Moesia superior spre rîul Ciambros, actualul Gibriţa-Ţibriţa, care se varsă în Dunăre la oraşul Gibra-Ţibar, în faţa bălţiĭ Nedeĭa din Oltenia. Pt. III, 9, $_2$.

Nota Pt 13. Intre Tricornensĭ şi Mysĭ locuesc în Moesia superior de nord Picensiĭ. Pt. III, 9, $_2$. In regiunea aceasta era rîul Pincus, actualul Pek, şi oraşul Pincus, actualul Gradişte, C. I. L. III pag. 1447. De unde se vede că adevăratul nume al poporuluĭ trebue să fi fost Pincensii. Probabil Celţi, Holder 1004.

Nota Pt 14. Crobyziĭ locuesc în Moesia Inferior la marea neagră spre vest de gurile Dunăriĭ. La nord de Crobyzĭ trăesc Oitensiĭ şi Obulensiĭ. Pt. III, 10, $_9$.

Nota Pt 15. Demensiĭ Pt. III, 10, $_9$ eraŭ la oraşul Dimus, actualul Beleni între Nicopol şi Şviştov. C. I. L. III, pag. 2091 No. 12363.

Nota Pt 16. Piarensiĭ Pt. III, 10, $_9$ =*Appiarenses, la oraşul Appiaria, actualul sat Rîahovo la Dunăre la mijlocul distanţeĭ dintre Rusciuc şi Turtucaĭa. C. I. L. III pag. 2099.

Nota Pt 17. Britolagiĭ locuesc în sudul Moldoveĭ dela Siret până la Prut, şi în sudul Basarabieĭ dela Prut până la gura Dunăriĭ. Pt. III, 10, $_{13}$. Probabil Celţi, judecînd după nume. Vezĭ Holder pag. 550. In ce legătură vor fi stat Britolagiĭ cu celelalte neamurĭ celte din Illyric nu pot să ştiŭ. Se pare că în secolul IV a. Chr., cînd aŭ năvălit Celţiĭ dinspre apus în peninsula balcanică, în special în secolul III, cînd aŭ invadat Macedonia şi Grecia (Vezĭ Galli sub § 54), o parte din eĭ s-aŭ scurs pelîngă Dunăre şi marea neagră spre răsărit până pela Bug şi Dnipru, căcĭ într-o inscripţie greacă dela Olbia (la gura Bugului) din secolul III a. Chr. (la Pârvan, Zidul cetăţiĭ Tomi, pag. 10) se vorbeşte de un atac îndreptat contra acesteĭ cetăţĭ din partea Galatilor, ĭar Iustinus l. XXV cap. 1 povesteşte că „Galliĭ care rămăsese acasă [în Pannonia] după plecarea luĭ [Belgius] şi a luĭ Brennus aŭ năvălit în ţara Geţilor şi a Triballilor, pe ale căror oştirĭ le-aŭ învins [pela a. Chr. 277]. O rămăşiţă din aceĭ Celţĭ vor fi fost Britolagiĭ. Tot

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

acestor Celţi se datoreşte probabil originea oraşelor din Scythia Minor Noviodunum (Isaccea) şi Arrubium (Măcin).

Nota Pt 18. Arpiĭ locuesc pe coasta măriĭ dincolo de gura de nord a Dunăriĭ până la Dnipru. Pt. III, 10, $_{13}$.?

Nota Pt 19. La nord de Britolagĭ şi Arpiĭ trăesc Sarmaţii Tyrangeţĭ. Pt. III, 10, $_{13}$.= Tyregetiĭ luĭ S. VII, 3, $_{17}$.

§ 53. Nota C 1. La anul a. Chr. 234 Agron, regele Illyrilor, murise de curînd. C. Fragmente, 151.

Nota C 2. La anul a. Chr. 234 domnĭa peste Illyrĭ Pinnes, ficĭorul luĭ Agron, sub tutela maĭcăsa vitrigă Teuta. C. Fragmente, 151.

Nota C 3. Ardiaeiĭ eraŭ poporul dominant în regatul illyr al luĭ Agron. C. Fragmente, 151.

Nota C 4. Ardiaeiĭ făceaŭ prădăcĭunĭ pe mare. C. Fragmente, 151.

Nota C 5. Issaeiĭ, atacaţĭ de Ardiaeĭ, aŭ trecut de partea Romanilor, a. Chr. 234. C. Fragmente, 151.

Nota C 6. Demetrios Pharios a trecut de partea Romanilor a. Chr. 234. C. Fragmente, 151.

Nota C 7. Teuta, după o scurtă domnie, părăseşte puterea a. Chr. 234. C. Fragmente, 151.

Nota C 8. La anul a. Chr. 219 Demetrios Pharios era epitropul luĭ Pinnes, ficĭorul luĭ Agron, şi ţinea în căsătorie pe mama luĭ Pinnes, Triteuta, soţiea luĭ Agron, de care acesta se despărţise pentru a lua pe Teuta. C. Fragmente, 46.

Nota C 9. La anul a. Chr. 219 Teuta murise. C. Fragmente, 46.

Nota C 10. La anul a. Chr. 219 Demetrios Pharios s-a răzvrătit contra Romanilor. C. Fragmente, 46.

Nota C 11. La anul a. Chr. 219 Demetrios Pharios a atacat Issa. C. Fragmente, 46.

Nota C 12. Provinciile, pe care Caesar după consulat le căpătase spre guvernare, eraŭ Gallia cisalpină şi Illyricul, a. Chr. 59. C. XXXVIII, 8.

Nota C 13. La anul a. Chr. 59 proconsulul Macedonieĭ Antonius a devastat teritorĭul Dardanilor, dar a fost învins de dînşiĭ. C. XXXVIII, 10.

Nota C 14. La anul a. Chr. 59 Mysiĭ eraŭ în legăturĭ de alianţă cu Romaniĭ. C. XXXVIII, 10.

Nota C 15. La anul a. Chr. 59 proconsulul Macedonieĭ Antonius atacă pe Mysĭ, macarcă eraŭ aliaţiĭ Roma-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nilor, li devastează ţara şi pătrunde până la oraşul grecesc Istros, actualul Caranasuf în Dobrogia, unde a fost însă bătut şi fugărit de Bastarnĭ, care venise Mysilor în ajutor. C. XXXVIII, 10.

Nota C 16. La anul a. Chr. 59 Mysiĭ trăĭaŭ până pela oraşul Istros. C. XXXVIII, 10.

Nota C 17. La anul a. Chr. 59 Bastarniĭ eraŭ la gurile Dunăriĭ. C. XXXVIII, 10.

Nota C 18. La anul a. Chr. 49 Dalmatia a fost teatrul războĭuluĭ civil dintre M. Octavius şi L. Scribonius Libo, partizaniĭ luĭ Pompeius, şi P. Cornelius Dolabella, partizanul luĭ Caesar. C. XLI, 40.

Nota C 19. Teritorĭul dela Dyrrhachion fusese odată al Illyrilor Parthinĭ. C. XLI, 49 supt anul a. Chr. 48. Aceasta înseamnă că la anul a. Chr. 48 nu maĭ eraŭ Parthinĭ pe teritorĭul dela Dyrrhachion.

Nota C 20. Cu toate acestea, dacă teritorĭul însuş al oraşuluĭ Dyrrhachion nu maĭ era ocupat de Parthinĭ la anul a. Chr. 48, Parthiniĭ ocupaŭ încă la această epocă ţara de prin prejur. C. XLII, 10.

Nota C 21. Parthiniĭ eraŭ de partea luĭ Caesar în războĭul civil dintre acesta şi Pompeius. C. XLII, 10.

Nota C 22. La anul a. Chr. 42 Illyria supusă Romanilor avea un guvernator a parte, pe Vatinius. C. XLVII, 21.

Nota C 23. La anul a. Chr. 40 Dalmatia a făcut parte, ca provincie, din domenĭul triumviruluĭ Caesar Octavianus. C. XLVIII, 28.

Nota C 24. La anul a. Chr. 39 s-aŭ răsculat Illyriĭ Parthinĭ, dar aŭ fost domoliţĭ de Pollio. C. XLVIII, 41.

Nota C 25. Inainte de anul a. Chr. 35-34 Salassiĭ, Iapydiĭ, Tauriscĭĭ şi Liburniĭ nu se purtase cuviincĭos faţă de Romanĭ, refuzase să plătească tributul şi făceaŭ şi incursiĭ pe teritoriile învecinate. C. XLIX, 34. Aceasta înseamnă că Salassiĭ, Iapydiĭ, Tauriscĭĭ şi Liburniĭ devenise tributarĭ Romanilor înainte de anul a. Chr. 35.

Nota C 26. La aniĭ a. Chr. 35-34 Augustus a supus fără mare greutate pe Iapydiĭ de dincoace de munţĭ, şi cu mare greutate pe Iapydiĭ de dincolo de munţĭ, al căror oraş Metulon a fost incendiat. C. XLIX, 35.

Nota C 27. La aniĭ a. Chr. 35-34, dupăce a supus pe Iapydĭ, Augustus a mers contra Pannonilor, care nu-ĭ fă-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cuse niciun neajuns, lĭ-a devastat ţara şi a ajuns până la Siscia (Sissek), pe care a supus-o după o îndelungată rezistenţă pe apă şi pe uscat a locuitorilor. Dupăce a căzut Siscia, restul Pannonieĭ s-a supus şi el Romanilor. C. XLIX, 36-37.

Nota C 28. Pannoniĭ locuesc lîngă Dalmatia şi la Istru, dela Noric începînd până la Mysia din Europa. C. XLIX, 36.

Nota C 29. Paeoniĭ sînt un popor şi Pannoniĭ alt popor. C. XLIX, 36.

Nota C 30. Paeoniĭ locuesc la muntele Rhodope şi pelîngă Macedonia până la mare. C. XLIX, 36.

Nota C 31. Pannoniĭ pe eĭ înşiş se numesc astfel. C. XLIX, 36.

Nota C 32. Augustus în expediţiea luĭ contra Pannonilor din anii a. Chr. 35-34, la asedĭul Siscieĭ, s-a servit de vase, pe care soţiĭ Romanilor dela Dunăre le făcuse, şi pe care Romaniĭ le-aŭ dus în sus pe Dunăre şi apoĭ din Dunăre pe Sava până la Siscia. C. XLIX, 37. Aceĭ soţĭ aĭ Romanilor nu puteaŭ fi alţiĭ decît Mysiĭ-Moesiĭ.

Nota C 33. La anul a. Chr. 34, pecînd Augustus se afla în Gallia cu gînd de a se duce să supue Britannia, s-aŭ răsculat Salassiĭ, Pannoniĭ, şi înpreună cu aceştĭ din urmă Dalmatiĭ. Pe Pannonĭ ĭ-a domolit Geminus. In contra Dalmaţilor a mers întîĭŭ Agrippa, apoĭ Augustus însuş. După multe greutăţĭ a reuşit Augustus să supună pe Dalmatĭ, pe ceĭ maĭ mulţĭ. Războĭul contra celorlalţĭ l-a dus apoĭ maĭ departe Statilius Taurus. Pe Salassĭ şi pe alţiĭ care se răzvrătise înpreună cu dînşiĭ ĭ-a supus Valerius Messala. C. XLIX, 38.

Nota C 34. La anul a. Chr. 29 Augustus a triumfat asupra Pannonilor, Dalmaţilor, Iapydilor. C. LI, 21.

Nota C 35. La anul a. Chr. 27 Dalmatia era provincie romană pusă supt administrarea senatuluĭ. C. LIII, 12.

Nota C 36. La anul a. Chr. 27 Pannonia nu se găseşte în lista provinciilor romane, C. LIII, 12. Aceasta înseamnă că Pannonia, macarcă supusă de Romanĭ, era încă pe vremea aceĭa autonomă.

Nota C 37. La anul a. Chr. 27 Moesia nu se găseşte în lista provinciilor romane. C. LIII, 12.

Nota C 38. La anul a. Chr. 16 Cammuniĭ şi Veniĭ aŭ fost aduşĭ la supunere. C. LIV, 20. Cammuniĭ eraŭ Raetĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şi Veniĭ (adecă Vennoniĭ, Οὐέννωνες la S.) eraŭ Vindelicĭ, S. IV, 6, 8. Supunerea complectă a Raetilor a avut loc prin Drusus şi prin Tiberius la anul a. Chr. 15, C. LIV, 22. Tot atuncĭ aŭ fost supuşĭ şi Vindelicĭĭ, căcĭ Dio sub Raetĭ cuprinde şi pe Vindelicĭ, despre care a parte nu vorbeşte nicĭodată şi pe care macar cu numele nu-ĭ pomeneşte nicĭodată.

Nota C 39. La anul a. Chr. 16 Pannoniĭ s-aŭ răsculat cu ajutorul Noricilor şi aŭ invadat Istria, dar aŭ fost readuşĭ la supunere. C. LIV, 20.

Nota C 40. La anul a. Chr. 16 aŭ fost supuşĭ Noricĭĭ. C. LIV, 20.

Nota C 41. La anul a. Chr. 16 s-aŭ răsculat Dalmaţiĭ, dar aŭ fost îndată liniştiţĭ. C. LIV, 20.

Nota C 42. La anul a. Chr. 14 s-aŭ răsculat Pannoniĭ, dar aŭ fost din noŭ subjugaţĭ. C. LIV, 24.

Nota C 43. La anul a Chr. 13 Pannoniĭ s-aŭ răsculat, dar s-aŭ liniştit dela sine, cînd a fost trimes contra lor Agrippa. C. LIV, 28.

Nota C 44. La anul a. Chr. 12 Pannoniĭ s-aŭ răsculat ĭarăş, îndată ce aŭ aflat de moartea luĭ Agrippa (a. Chr. 13), şi a fost trimes contra lor Tiberius, care ĭ-a adus la supunere. C. LIV, 31.

Nota C 45. La supunerea Pannonilor din anul a. Chr. 12 aŭ dat ajutor luĭ Tiberius Scordiscĭĭ. C. LIV, 31.

Nota C 46. La anul a. Chr. 11 Pannoniĭ s-aŭ răzvrătit şi înpreună cu dînşiĭ Dalmaţiĭ. Tiberius ĭ-a adus la supunere. C. LIV, 34.

Nota C 47. La anul a. Chr. 11 Dalmaţia a fost pusă sub paza luĭ Augustus. C. LIV, 34.

Nota C 48. La anul a. Chr. 10 Dalmaţiĭ s-aŭ răsculat şi aŭ fost liniştiţĭ de Tiberius. C. LIV, 36.

Nota C 49. La anul a. Chr. 9 Tiberius a triumfat de Dalmaţĭ şi de Pannonĭ. C. LV, 2.

Nota C 50. La anul p. Chr. 5 Valerius Messalinus era guvernator şi al Dalmaţieĭ şi al Pannonieĭ. C. LV, 29.

Nota C 51. La anul p. Chr. 5 s-aŭ răsculat Dalmaţiĭ sub conducerea luĭ Baton Dysidiatul. C. LV, 29. Daesitiatiĭ eraŭ Pannonĭ, S. VII, 5, 3 şi Nota S 14. Pe acest Baton Dysidiatul C. LV, 29 îl numeşte şi Baton Dalmatul. Aceasta, dar maĭ ales faptul că în tot timpul răscoaleĭ Dalmaţilor lĭ-a fost şef Baton Dysidiatul, probează că Daesitiatiĭ aŭ luat

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

parte la răscoală alături cu Dalmaţii, eraŭ vecinii acestora şi, dacă nu exact de acelaş neam, dar înrudiţi cu eĭ. Pannonii şi Illyrii eraŭ, deci, neamurĭ de oameni asămănătoare.

Nota C 52. La anul p. Chr. 5 alăturĭ cu Dalmaţiĭ s-aŭ sculat cu războĭŭ contra Romanilor Breuciĭ, neam pannon, avînd de şef pe Baton Breucul. C. LV, 29.

Nota C 53. La anul p. Chr. 5 Sirmium (actualul Mitroviţa pe rîul Sava) era ocupat de Romanĭ, şi Breuciĭ, cînd s-aŭ răsculat, aŭ mers contra acestuĭ oraş, dar nu l-aŭ putut lua. C. LV, 29. Breuciĭ locuĭaŭ, tocmaĭ, pelîngă Sirmium, vezĭ Nota S 14. Tot pe acolo locuĭaŭ Scordiscii, vezĭ Nota S. 8, Nota S 46, Nota S 47.

Nota C 54. La anul p. Chr. 5 Mysia era provincie romană. C. LV, 29.

Nota C 55. Breuciĭ se întindeaŭ pănă la rîul Drava. C. LV, 29.

Nota C 56. La anul p. Chr. 5 regele thrac Rhymetalces era aliat al Romanilor contra Breucilor, pe care ĭ-a învins. C. LV, 30.

Nota C 57. La anul p. Chr. 5 Daciĭ şi Sarmaţiĭ aŭ năvălit în provinciea romană Moesia. C. LV, 30.

Nota C 58. La anul p. Chr. 5 Breuciĭ şi Dalmaţiĭ aŭ năvălit în Macedonia. C. LV, 30.

Nota C 59. Regele thrac Rhymetalces şi frateso Rhascyporis aŭ respins la anul p. Chr. 5 pe Breuciĭ şi Dalmaţiĭ care năvălise în Macedonia. C. LV, 30.

Nota C 60. Mazaeiĭ, un neam dalmat, aŭ luat parte la războĭul Breucilor şi Dalmaţilor contra Romanilor, anul p. Chr. 6. C. LV, 32. Mazaeiĭ eraŭ Pannonĭ, S. VII, 5, $_3$ şi Nota S 14. Faptul că C. ĭĭ numeşte Dalmaţĭ probează înrudirea dintre Pannonĭ şi Illyrĭ. Compară Nota C. 51.

Nota C 61. La aniĭ p. Chr. 5-7 a fost războĭul Breucilor, aliaţĭ şi cu alţĭ Pannonĭ, de pildă cu Mazaeiĭ, şi al Dalmaţilor contra Romanilor. Teatrul războĭuluĭ a fost maĭ ales pelîngă Siscia. Pannoniĭ aŭ fost supuşĭ cu mare greutate de Tiberius şi de Germanicus, Dalmaţiĭ aŭ fost şi eĭ supuşĭ, dar nu toţĭ, căcĭ şeful lor, Baton, a continuat de a fi stapînitor peste o parte din eĭ pănă la războĭul următor contra Romanilor dintre aniĭ p. Chr. 8-9. C. LV, 29-34. Vezĭ maĭ jos Nota C 63.

Nota C 62. La sfîrşitul războĭuluĭ dela aniĭ p. Chr.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

5-7 dintre Pannonĭ şi Dalmaţĭ contra Romanilor apare Baton Breucul ca trădător al unuĭ Pinnes, şi ca unul care căpătase ca răsplată pentru această trădare domniea asupra Breucilor. C. LV, 34. Aceasta înseamnă că Baton Breucul a trecut de partea Romanilor, că a tradat pe un alt şef al Breucilor, Pinnes, care apăra cauza naţională a Pannonilor, că a căpătat dela Romanĭ domniea asupra tuturor Breucilor ca răsplată pentru această trădare, şi că Breuciĭ avusese maĭ mulţĭ şefĭ.

Nota C 63. La aniĭ p. Chr. 8-9, dupăce Pannoniĭ şi o parte din Dalmaţĭ aŭ fost supuşĭ, a continuat războĭul contra Dalmaţilor sub conducerea luĭ Germanicus şi apoĭ a luĭ Tiberius şi Germanicus. Teatrul războĭuluĭ a fost Illyria între Bihać şi Salona. Cu multă greutate a fost dovedit Baton Dysidiatul, care a fost sufletul acestuĭ războĭŭ, în urma căruĭ fapt Dalmaţiĭ aŭ fost definitiv subjugaţĭ. C. LVI, 11-17. In cursul războĭuluĭ cu Dalmaţiĭ dela aniĭ p. Chr. 8-9 doŭă cetăţĭ aŭ prezentat mare rezistenţă, Rhaetinon şi Anderion. C. LVI, 11-14. Rhaetinon, orĭ maĭ degrabă Raetinium, cum apare într-o inscripţie, dacă este într-adevăr Golubić lîngă Bihać, după cum se presupune, C. I. L. III pag. 1639, era pe teritorĭul Iapodilor, vezĭ Nota S 23. Prin urmare şi Iapodiĭ aŭ luat parte la războĭul Breucilor şi Dalmaţilor contra Romanilor.

Nota C 64. Perseus ceruse ajutor dela Thracĭ contra Romanilor, dar nu lĭ-a plătit solda în întregime, şi atunci Thraciĭ s-aŭ lăsat greoĭ în darea ajutoruluĭ, a. Chr. 168. C., Fragmente, 73.

Nota C 65. La anul a. Chr. 88 Thraciĭ din îndemnul luĭ Mithridates aŭ devastat Epirul, cu care ocazie aŭ prădat şi templul dela Dodona. C., Fragmente, 116.

Nota C 66. La anul a. Chr. 68 Thraciĭ mercenarĭ din oştirea luĭ Fabius, care opera în Armenia contra luĭ Mithridates, aŭ tradat pe Romanĭ şi în timpul luptеĭ aŭ sărit împotriva lor. C. XXXV, 9.

Nota C 67. Faptul că aceĭ care plecaŭ cu Pompeius a. Chr. 49 ştiaŭ că vor trebui să trăiască prin Macedonia şi prin Thracia, C. XLI, 7, probează că pe atunci o parte din Thracĭ eraŭ orĭ aliaţĭ orĭ chĭar supuşĭ aĭ Romanilor.

Nota C 68. La anul a. Chr. 42 regele thrac Sadales murise fără copiĭ şi lăsase ţara sa moştenire Romanilor. C.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota C 69. La anul a. Chr. 42 Brutus a năvălit în ţara Bessilor, pe care ĭ-a dovedit, aşa că prin această expediţie şĭ-a căpătat numele de imperator. Ç. XLVII, 25.

Nota C 70. La expediţiea luĭ Brutus contra Bessilor din anul 42 ĭ-a dat ajutor regele thrac Rhascyporis. C. XLVII, 25.

Nota C 71. La anul a. Chr. 32 apare Illyricum (τὸ Ἰλλυρικόν) în înţelesul larg pe care-l arată A. 6. C. L, 6.

Nota C 72. La anul a. Chr. 32 părţĭ din Thracia eraŭ sub stăpînirea Romanilor. C. L, 6.

Nota C 73. La anul a. Chr. 31 Antonius prin delegaţĭ aĭ săĭ strîngea mercenarĭ prin Thracia. C. L, 13.

Nota C 74. Pe timpul luĭ Cassius Dio Daciĭ locuĭaŭ şi de o parte şi de alta a Istrului. Ceĭ din a dreapta fluviuluĭ trăĭaŭ spre ţara Triballilor şi eraŭ numiţĭ de străinĭ Mysĭ, localniciĭ însă nu-ĭ numĭaŭ Mysĭ, ci Dacĭ. Dacĭ eraŭ numiţĭ şi decătră străinĭ ceĭ din a stînga Dunăriĭ. C. LI, 22.

Nota C 75. Pe timpul luĭ Cassius Dio Daciĭ eraŭ consideraţĭ ca „un fel de Scythĭ“. C. LI, 22.

Nota C 76. Odată fusese Dacĭ, un neam thrac, la muntele Rhodope. C. LI, 22.

Nota C 77. Daciĭ îşĭ trăgeaŭ originea, uniĭa din Geţĭ, alţiĭ din Daciĭ care trăise odată la muntele Rhodope. C. LI, 22.

Nota C 78. Daciĭ înainte de anul a. Chr. 29, pe vremea cînd se aştepta lumea la un războĭŭ civil între Caesar Octavianus şi Antonius, oferise, cu oarecare condiţiĭ, ajutorul lor luĭ Caesar, dar fiindcă acesta n-a vrut să li primească condiţiile, aŭ trecut de partea luĭ Antonius, însă nu ĭ-aŭ putut fi de mare ajutor din cauza discordiilor interne. C. LI, 22. Pregătirile de războĭŭ între Caesar Octavianus şi Antonius aŭ început în anul a. Chr. 32, C. L, 1 sqq. Dacă Daciĭ aŭ oferit ajutorul lor, întîĭŭ luĭ Caesar şi apoĭ luĭ Antonius, cu condiţiĭ, cu cererĭ, care eraŭ aşa de marĭ, că Caesar n-a vrut să le primească, aceasta înseamnă că pela anul a. Chr. 32 aveaŭ putere mare. Şi dacă n-aŭ putut fi de nicĭun folos luĭ Antonius din cauza discordiilor interne, aceasta înseamnă că puterea şi unitatea naţională, de care se bucuraŭ la anul 32, încetase la anul 31. Puterea acea mare a lor nu putea fi alta decît acea pe care lĭ-o dăduse Byrebistas. Răsturnarea decĭ a acestuĭa a tre-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota C 79. La războĭul civil dintre Caesar Octavianus şi Antonius din anul a. Chr. 31 Daciĭ aŭ luat totuş parte, macarcă slăbiţĭ şi în mod neeficace, ca partizanĭ aĭ luĭ Antonius, şi aŭ căzut uniĭa prizonierĭ aĭ armatelor luĭ Caesar. Pentru aceĭa la spectaculele date de Augustus la anul a. Chr. 29 aceştĭ Dacĭ prizonierĭ s-aŭ luptat în circ cu Sueviĭ. C. LI, 22.

Nota C 80. La anul a. Chr. 29 Bastarniĭ aŭ trecut Istrul şi aŭ supus Mysia din faţa ţăriĭ lor. C. LI, 23. Bastarniĭ prin ùrmare pela acest an, profitînd de discordiile Dacogeţilor, ocupase teritorĭul Geţilor din a stînga Dunăriĭ. Pe Geţĭ orĭ îĭ supusese orĭ îĭ alungase de acolo. Compară Nota S 152.

Nota C. 81. La anul a. Chr. 29 Bastarniĭ, care aŭ trecut Istrul şi aŭ supus Mysia din faţa ţăriĭ lor, aŭ supus şi pe Triballĭ şi pe Dardaniĭ cîţĭ locuesc în ţara Triballilor. C. LI, 23. Cînd scriĭa aceste lucrurĭ C., pe popoare le numĭa după izvoarele contemporane cu faptele, dar în ce priveşte provinciile se punea din punct de videre al timpuluĭ săŭ (compară C. LI, 27). Pentru aceĭa, fiindcă Moesia superior depe vremea luĭ cuprindea ţara Triballilor şi a Dardanilor, C. vorbeşte de Dardaniĭ din ţara Triballilor, macarcă aceştĭ Dardanĭ nu eraŭ alţiĭ decît aceĭ din propriea lor ţară Dardania.

Nota C 82. La anul a. Chr. 29 Bastarniĭ, dupăce aŭ supus Moesia inferior şi Moesia superior, aŭ trecut şi Haemos, în ţara Thracilor Dentheletĭ, care eraŭ aliaţiĭ Romanilor, şi prin aceasta aŭ provocat pe M. Crassus, guvernatorul Macedonieĭ, să plece contra lor. C. LI, 23. Prin urmare pela anul a. Chr. 29 Romaniĭ nu aveaŭ a face întru nimic cu popoarele din viitoarele provinciĭ Moesia superior şi Moesia inferior. M. Crassus a fost consul anul a. Chr. 30. Pentru Dentheletĭ vezĭ Nota S. 56.

Nota C 83. La anul a. Chr. 29 M. Crassus a plecat din Macedonia, unde era guvernator, contra Bastarnilor, care năvălise în ţara Dentheletilor, aliaţiĭ Romanilor. Bastarniĭ s-aŭ retras înaintea luĭ fără luptă şi s-aŭ oprit la cursul superior al rîuluĭ Hebros (Mariţa). M. Crassus, dupăce a scăpat pe Dentheletĭ de invaziea Bastarnilor, a lăsat de o cam dată pe aceştiĭa şi a plecat contra Mysilor până la o cetate a acestora, pe care a asediat-o şi a luat-o. C. LI, 23.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Drumul pe care a mers Crassus a fost prin sudestul Serbieĭ și vestul Bulgarieĭ.

Nota C 84. La anul a. Chr. 29 M. Crassus, după ce a bătut pe Mysĭ, a plecat contra Bastarnilor, care se oprise la cursul de sus al rîuluĭ Mariţa, ĭ-a bătut, ĭ-a fugărit, pecînd se retrăgeaŭ spre casă, și a măcelărit mulţime din eĭ, atît în bătăliea care s-a dat, cît și pe vremea cînd îĭ fugăriа. Uniĭa din Bastarnĭ s-aŭ înecat în Dunăre, alţiĭ aŭ perit înprăștiaţĭ prin ţară. La asedĭul uneĭ cetăţĭ ocupate de Bastarnĭ Romaniĭ aŭ fost ajutaţĭ de regele get Rholes. C. LI, 24. Crassus probabil s-a întors din Moesia pe drumul pe care ajunsese în această ţară și apoĭ, după ce a învins pe Bastarnĭ la cursul de sus al rîuluĭ Mariţa, a trecut după dînșiĭ Haemus pela trecătorile din apropierea acestuĭ curs, prin partea despre vest a Bulgarieĭ.

Nota C 85. La anul a. Chr. 29 M. Crassus, fugărind pe Bastarnĭ, a întrat din noŭ în Moesia și a supus pe toţĭ Moesiĭ. Apoĭ s-a dus în Macedonia, hotărît să nu maĭ facă alte întreprinderĭ războĭnice. C. LI, 25.

Nota C 86. La anul a. Chr. 29, după retragerea luĭ M. Crassus, Bastarniĭ aŭ năvălit ĭarăș în ţara Dentheletilor. M. Crassus a pleçat din noŭ contra lor, ĭ-a învins, și cu această ocazie a supus pe Merdĭ, pe Serdĭ, și ţara celorlaltor Thracĭ, afară de a Odrysilor, care i s-aŭ supus de bună voe, a dat-o în pradă. Motivul pentru care a întreprins el supunerea unor Thracĭ și devastarea ţăriĭ celorlalţĭ a fost că, pecînd se retrăgea în urma campanieĭ contra Moesilor, Thraciĭ, macarcă prietenĭ aĭ Romanilor, îĭ făcuse o mulţime de neajunsurĭ. Teritorĭul unde se făcea cultul luĭ Dionysos l-a luat Crassus dela Bessĭ, care-l stăpînise până atuncĭ, și l-a dăruit Odrysilor. C. LI, 25. Merdiĭ și Serdiĭ, pe care ĭ-a supus Crassus cu armele, eraŭ probabil aceĭ Thracĭ prin ţara cărora trecuse pentru a ajunge în Macedonia, în urma campanieĭ contra Moesilor, și care de formă fusese prietenĭ aĭ Romanilor, dar li făcuse acestora neajunsurĭ pe drum. Serdiĭ eraŭ la orașul Serdica, actualul Sofia, C. I. L. IIĺ pag. 1337. Merdiĭ trebue să fi fost vecinĭ cu Serdiĭ.

Nota C 87. La anul a. Chr. 29 M. Crassus, după ce a supus pe uniĭ Thracĭ și a devastat ţara celorlalţĭ, a plecat contra Geţilor și ĭ-a supus pe uniĭ dintr-înșiĭ, anume a

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

supus domeniile regilor Dapyx şi Zyraxes. Pretextul a fost că l-a chemat în ajutor Rholes, un rege get prieten al Romanilor, care dăduse ajutor luĭ Crassus în primul luĭ războĭŭ cu Bastarniĭ (C. LI, 24), contra duşmanuluĭ săŭ Dapyx. C. LI, 26. Probabil Geţiĭ, care acum nu maĭ stăpînĭaŭ de a stînga Dunăriĭ, unde locul era ocupat de Bastarnĭ, aveaŭ pe vremea aceasta de a dreapta Dunăriĭ, în jumătatea estică a Bulgarieĭ actuale, treĭ state, dintre care pe doŭă le-a supus Romanilor M. Crassus, ĭar al treilea a rămas autonom, însă sub suzeranitatea Romeĭ.

Nota C 88. La Genucla, capitala regeluĭ get Zyraxes, auzise Crassus că s-ar fi găsind steagurile luate de Bastarnĭ dela C. Antonius, cînd l-aŭ învins pe acesta lîngă oraşul Istros. C. LI, 26. Este foarte probabil că Genucla să fi fost în apropiere de Istros. In tot cazul regatul luĭ Zyraxes, încontra căruĭa a mers cel maĭ în urmă Crassus, trebue să fi fost dintre cele treĭ regate gete cel maĭ dinspre mare. Pe de altă parte din faptul că regele Rholes dăduse ajutor luĭ Crassus contra Bastarnilor, pecînd Crassus se lupta cu Bastarniĭ în vestul Bulgarieĭ actuale (vezĭ maĭ sus Nota C. 84), urmează că din cele treĭ regate gete cel maĭ dinspre vest era regatul luĭ Rholes. Regatul luĭ Dapyx trebue să fi fost, decĭ, la mijloc, între acele ale luĭ Rholes şi Zyraxes.

Nota C 89. La anul a. Chr. 29 Moesiĭ, dupăce a supus M. Crassus pe Geţĭ, s-aŭ răzvrătit. Crassus ĭ-a readus la supunere prin locotenenţĭ de aĭ săĭ, ĭar el în persoană a subjugat, dar cu greutate, pe ultimiĭ Moesĭ care maĭ rămăsese independenţĭ, anume pe Artacĭ (variantă Artabĭ). C. LI, 27. Inscripţiea funerară C. I. L. III, 14207 [15] dela Traiana, actualul Stara Zagora, nordest de Philippopoli, la poalele munteluĭ Cerna-Gora, este pusă uneĭ fimeĭ Dona de un Fl(avius) Moco, care era de loc din Artacia, din satul Calsus (de patria Artacia de vico Calso). Moco se intitulează domesticos, numele uneĭ funcţiĭ bizantine din al V orĭ al VI secol (Kalinka No. 428). Acest din urmă fapt, precum şi limba inscripţieĭ, probează că ea trebue să fi fost pusă prin al V orĭ al VI secol. Patriea Artacia a luĭ Moco era ţara Artacilor, care este probabil că va fi fost prin apropiere de locul unde a fost pusă inscripţiea.

Nota C 90. La anul a. Chr. 22 Odrysiĭ nu eraŭ supuşĭ Romanilor. C. LIV, 3.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Nota C 91. La anul a. Chr. 16 Dentheletiĭ şi Scordisciĭ pradă Macedonia. C. LIV, 20.

Nota C 92. La anul a. Chr. 16 Romaniĭ daŭ ajutor regeluĭ thrac Rhymetalces, unchĭul şi epitropul copiilor regeluĭ Cottys, contra Bessilor, pe care ĭ-aŭ supus cu această ocazie. C. LIV, 20.

Nota C 93. La anul a. Chr. 16 Sarmaţiĭ năvălesc în Moesia, C. Lucius îĭ învinge şi-ĭ respinge peste Dunăre. C. LIV, 20.

Nota C 94. La anul a. Chr. 11 Bessiĭ sub conducerea luĭ Vologaesos, preotul luĭ Dionysos, se scoală contra regeluĭ thrac Rhascyporis şi a unchĭuluĭ acestuĭa Rhymetalces, pe cel dintîĭŭ îl omoară, pe cel de al doilea îl alungă în Chersones, pe care-l devastează. Dar sînt învinşĭ cu mare greutate de L. Piso, guvernatorul Pamphylieĭ, şi supuşĭ. C. LIV, 34. Cottys şi fiul săŭ Rhascyporis, contra căruĭa s-aŭ sculat cu războĭŭ Bessiĭ, trebue să fi fost regĭ aĭ Odrysilor, aĭ singurilor Thracĭ rămaşi credincioşĭ aliaţi aĭ Romanilor încă dela anul a. Chr. 29 (vezĭ C. LI, 25). Motivul duşmănieĭ Bessilor contra Odrysilor a fost faptul că teritorĭul lor sacru, unde exercitaŭ cultul luĭ Dionysos (H. VII, 111), li fusese luat de M. Crassus la anul a. Chr. 29 şi dat Odrysilor, C. LI, 25. Dacă Rhymetalces fuge în Chersones, unde se ĭaŭ Bessiĭ după dînsul, aceasta înseamnă că Odrysiĭ ocucupaŭ pe vremea aceĭa şi Chersonesul, adecă teritorĭul intern al Chersonesuluĭ, căcĭ coastele luĭ eraŭ ocupate de oraşe greceştĭ.

Nota C 95. La anul a. Chr. 11, pecînd Bessiĭ se sculase contra Odrysilor, aliaţiĭ lor, Sialetiĭ, aŭ năvălit în Macedonia. Sialetiĭ eraŭ vecinĭ cu Besiĭ şi aŭ fost supuşĭ odată cu aceştiĭa de L. Piso. C. LIV, 34.

Nota C 96. La anul a. Chr. 10 Daciĭ aŭ trecut Dunărea pe ghĭaţă şi aŭ prădat Pannonia. C. LIV, 36.

Nota C 97. Daciĭ pe eĭ înşiş se numesc Dacĭ. C. LXVII, 6.

Nota C 98. La anul p. Chr. 85 Domitianus a purtat războĭŭ cu Daciĭ, care aveaŭ de rege pe Decebalos, prin locotenenţĭ de aĭ săĭ, dar cu puţin succes. El însuş a stat toată vremea în Moesia. Din Moesia Domitianus s-a dus în Pannonia, de unde a purtat războĭŭ cu Quadiĭ şi cu Marcomaniĭ, care l-aŭ învins şi l-aŭ fugărit. Atuncĭ a încheĭat pace cu Decebalos, care doria pacea din cauza nevoilor din-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ăuntru ale ţării sale. C. LXVII, 6-7. Moesia unde a stat Domitianus a fost Moesia superior. Vezĭ nota următoare.

Nota C 99. La anul p. Chr. 90 Iulianus, legatul luĭ Domitianus, a purtat războĭŭ cu Dacii şi i-a învins la Tapae. De abĭa şĭ-a putut scăpa Decebalos capitala. C. LXVII, 10. Tapae, pe unde a pătruns maĭ tîrziŭ şi Traianus în Dacia, în primul săŭ războĭŭ contra Dacilor (C. LXVIII, 8), sînt aşa numita astăzĭ poarta de fĭer, în sudvestul Transilvanieĭ. Drumul pe care a mers Iulianus a fost acel pe care a mers maĭ tîrziŭ Traianus, anume drumul însemnat pe tabula peutingeriana prin staţiunile Lederata (punctul de trecere al Dunărĭi), Arcidava, Centum Putea, Bersovia, Azizis, Caput Bubali (actualele localităţĭ Rama=Lederata, Varadia =Arcidava, Zsidovin=Bersovia). Cum că într-adevăr Traĭan pe acest drum a mers contra Dacilor în primul săŭ războĭŭ, se vede din următorul citat, pe care gramaticul Priscianus VI, 13 îl face din scrierea luĭ Traĭan asupra războĭuluĭ cu Dacii, astăzĭ perdută: „Traianus in I Dacicorum: «Inde Berzobim, deinde Aizi processimus.»“ (Variante Berzomim, Berzobini, Bertobuni, Azi, Aiti. Forma Aixi e a editorilor, nu a manuscriptelor).

CAPITOLUL IV.

§ 54. Din Raetia şi Vindelicia, care formaŭ capătul de vest al Illyriculuĭ, până în Asia Mică avem însemnate în izvoarele de maĭ sus, complectate cu 53 de nume din Plinius Naturalis Historia şi cu vreo 18 din T. Livius, Tacitus, Ptolemaeos şi inscripţiĭ, 308 nume de popoare negrece. *)

*) Numele din izvoarele principale le-am dat pe toate, macarcă unele din ele—puţine—sînt locale (derivate adecă dela numele unei localităţi, cum sînt, de pildă, numirile Bîrlădean, Tecucean, etc.). N-am dat însă numele locale negrece din izvoarele secundare. Pe acestea le înşir mai la vale, macarcă unele poate nu sînt locale.

1. Aestreenses. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Aistraion Pt. III, 13, 27.

2. Allantenses. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Allante la Stephanus Byzantinus.

3. Aloritae. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Aloros Pl. N. H. IV, 17.

4. Alveritae. In Dalmatia, C. I. L. III 9938: probabilă lo-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Atestările în ordine cronologică sînt date de Herodotos a. Chr. 484-425 (a scris între anii 445-428), Polybios a. Chr. 205-123 (a scris între anii 150-132), Strabon a. Chr. 63-p. Chr. 19 (a scris între anii p. Chr. 5-9, vezi N S 15, 24), Appianos (a scris pela p. Chr. 160), Ptolemaeos, timpul lui M. Aurelius, p. Chr. 161-180, Cassius Dio p. Chr. 150-235 (a scris dela p. Chr. 201 în jos). Atestările lui Herodotos, Polybios, Strabon, Appianos, Cassius Dio sînt, în general vorbind, contemporane, adecă ele probează existența

---

5. Amantes și Amantini. In Epir, Pl. N. H. III, 26, IV, 17: Amantia Pt. III, 13, 5.

6. Andarvani. In Dalmatia, C. I L. III 8370: Andarva Itinerarium Antonini. Vezi nota editorului.

7. Arethusii. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Arethusa Pl. N. H. IV, 17.

8. Asseriates. In Dalmatia, C. I. L. III 9938: Asseria (Aserie) Tabula Peutingeriana.

? 9. Assessiates. In Dalmatia, Pl. N. H. III, 25: Assesia Pt. II, 17, 10. Greșală în loc de Asseriates, Asseria?

10. Audaristenses și Adaristenses. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Andraristos (probabil greșeală în loc de Audaristos) Pt. III, 13, 34.

10a. Burnistae. In Dalmatia, Pl. N. H. III, 25: Burnum Pt. II, 17, 10.

11. Butuates. In Dalmatia, C. I. L. III 8783: Butua Pl. N. H. III, 23.

12. Cestrini. In Epir, Pl. N. H. IV, 1: Cestria Pl. N. H. IV, 1.

13. Corinienses. In Dalmatia, C. I. L. III 2883, 9973: Corinium Pt. II, 17, 3.

14. Cyrrhestae. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Cyrrhos Pt. III, 13, 39.

15. Ephyri. In Aetolia, Pl. N. H. IV, 3: Ephyra S. VIII, 3, 7.

16. Flanates. In Dalmatia, Pl. N. H. III, 25: Flanona Pt. II, 17, 2.

17. Garesci. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Garescos Pt. III, 13, 25.

18. Iori. In Macedonia, Pt. III, 13, 29: Ioron Pt. III, 13, 2.

19. Lamatini. In Dalmatia, C. I. L. III 9864 a: Lamatis Geographus Ravennas. Vezi nota editorului.

20. Lopsi. In Dalmatia, Pl. N. H. III, 25: Lopsica Pl. N. H. III, 25.

21. Morylli. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Moryllos Pt. III, 13, 38.

22. Narestini și Nerastini. In Dalmatia, C. I. L. III 8472, 12794: Nareste Pl. N. H. III, 26. Vezi nota editorului.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

faptelor pentru timpul cînd vorbesc aceşti autorĭ despre dînsele, pentru prezent, dacă vorbesc la timpul prezent, şi pentru trecut, dacă vorbesc la timpul trecut. Ptolemaeos însă descrie cîteodată ca prezente fapte trecute, şi starea topografică şi etnografică a Illyrieĭ, de pildă, o dă, nu cum era pe vremea luĭ (macarcă scrie la timpul prezent), ci cum era în secolul II a. Chr., Jelić pag. 189, 203.

1. Acitavones. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

2. Adanates. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut. Poate aceĭaş cu Edenates. Adanates se găsesc în inscripţiea dela Segusio, ĭar Edenates în cea dela Tropaea Augusti.

---

23. Naronenses. In Dalmatia, C. I. L. III 8783: Narona Pt II, 17, 12.

24. Neditae. In Dalmatia, C. I. L. III 2883, 9973: Nedinum Pt. II, 17, 10.

25. Onastini. In Dalmatia, C. I. L. III 8472: Onaion Pt. II, 17, 4.

26. Ortoplini. In Dalmatia, C. I. L. III 15053 şi pag. 387 Ortopla Pt. II, 17, 3.

27. Othryonei. Probabil în Thessalia, Pl. N. H. IV, 17 Othrys munte in Thessalia Pt. III, 13, 19.

28. Pazinates. In Dalmatia, C. I. L. III 8783: civitas Pasini Pl. N. H. III, 25.

29. Pituntini. In Dalmatia, C. I. L. III 12794: Pituntium, vezĭ nota editoruluĭ dela această inscripţie.

30. Salviatae. In Dalmatia, C. I. L. III 9860: Salvia Pt. II, 17, 9.

31. Sapuates. In Dalmatia, C. I. L. III 9864 a: Sapua Geographus Ravennas. Vezi nota editorului.

32. Scotussaei. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Scotusa Pt. III, 13, 31.

33. Splonistae. In Dalmatia, C. I. L. III 8783: Municipium Splonum C. I. L. III 1322.

34. Stlupini. In Dalmatia, Pl. N. H. III, 25: Stlupi Pt II, 16, 9

35. Stridonenses. In Dalmatia, C. I. L. III 9860: Strido Hieronymus Viri illustres 135. Vezi nota editorului.

36. Toronaei. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Torone Pl. N. H. IV, 17.

37. Tyrissaei. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Tyrissa Pt III, 13, 30.

38. Vallaei. In Macedonia, Pl. N. H. IV, 17: Vallae Pt. III, 13, 40.

39. Varvarini. In Dalmatia. C. I. L. III 6418. Pl. N. H.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

3. Adriopes. N Pt 1, 5. Illyrĭ. In regiunea oraşului Adra, actualul Medvigje în Bukoviţa. Ocupaŭ teritoriul pe care-l ocupă actualmente Bukovčaniĭ între rîurile Zrmanja şi Krka.

4. Aenianes. N H 5, 7. Orĭ Illyrĭ, orĭ Epiroţi, grecizaţĭ deja pe vremea luĭ Herodotos. Locuiaŭ, parte în vecinătatea Perrhaebilor, în nordul Thessalieĭ, parte în vecinătatea Aetolilor, în sudul Thessalieĭ. Aceştĭ din urmă aŭ fost distruşĭ de Aetolĭ şi de Athamanĭ. S. IX, 5, $_{22}$, IX, 4, $_{11}$.

5. Aethices. N S 74. Epiroţĭ. Locuĭaŭ la muntele Pind în nordvestul Thessalieĭ.

6. Agrianes. N H 8; N P 8, 9; N A 29; N S 42, 55, 94, 95, 101, 102, 108. Paeonĭ. Locuĭaŭ la munţiĭ Rhodope, Perim Dag şi izvoarele rîuluĭ Struma.

7. Alauni. Popor în Noric. Pt. II, 14, $_{2}$.

8. Albani. Popor în Macedonia. Pt. III, 13, $_{23}$. Probabil Epiroţĭ.

9. Almopes şi Almopii. Popor în Macedonia. Pt. III, 13, $_{24}$, Pl. N. H, IV, 17. Probabil Epiroţĭ.

10. Alutae. Popor în conventus Scardonei. Pl. N. H. III, 25. Probabil Illyrĭ.

11. Amantini. N S 14. Pannonĭ, dacă judecăm după numele Liccavus, Liccaus, Licaios, Loricus, C. I. L. III 3224. Locuĭaŭ în nordvestul Pannonieĭ inferior. După alte izvoare ar fi locuit între Sava şi Drava. C. I. L. III pag. 415.

12. Ambidravi. Popor în Noric. Pt. II, 14, $_{2}$.

13. Ambilici. Popor în Noric. Pt. II, 14, $_{2}$.

14. Ambisontes orĭ Ambisontii. N A. 31. Munteni din Alpĭ. Locuĭaŭ în partea de vest a Noriculuĭ.

15. Amphilochi. N S 63, 74. Epiroţĭ, grecizaţĭ pe vremea luĭ Strabon. Locuĭaŭ la estul golfuluĭ de Arta.

16. Andiantes. N S 14. Probabil=Andizetii.

17. Andizetii. N S 14. Pannonĭ. Locuĭaŭ în sudvestul Pannonieĭ inferior, la nord de Breuci.

18. Aorsi. Sarmaţĭ în Moesia Inferior. Pl. N. H. IV, 18, 25.

19. Apsinthii. N H 24. Thracĭ. Locuĭau în secolul a. Chr. VI coasta maritimă dela nordul Chersonesuluĭ thrac.

20. Arabisci. N S 14. Araviscus C. I. L. III, 3325, 13389. Eraviscus C. I. L. III, 10418, dipl. 42, dipl. 46. Judecînd după nnmele Bato (care este probabil şi celt, vezĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Holder), Spumarus, Mogitmarus, din inscripţiile citate, Araviscii eraŭ probabil Celţi, macarcă Tacit, De moribus Germanorum 28, 43 spune că ar fi fost Pannonii. Locuiaŭ în nordestul Pannonieĭ inferior.

21. Ardiaei şi Ardeii şi Vardaei. N P 1, 4, 7; N A 6, 18; N S 14, 16, 29, 30, 31, 32, 34, 39, 41, 57, 83; N C 3, 4, 5; N Pt 6, 7. Illyrĭi. Dupăce fusese odată poporul predominant în cel maĭ mare şi maĭ puternic stat illyr, acel al luĭ Agron şi al regineĭ Teuta (a. Chr. 239-229), pe vremea luĭ Strabon eĭ aproape dispăruse şi pe acea a lui Appianos nu se maĭ pomenĭa despre dînşiĭ. Ardiaeiĭ fusese popor maritim şi trăise în faţa insuleĭ Lesina, dela malul drept al Narenteĭ spre nord până la Cetina. Romaniĭ ĭ-aŭ silit apoĭ să părăsească coasta măriĭ şi să trăĭască numaĭ în interiorul continentuluĭ. Pl. N. H. III, 26 îĭ pomeneşte în conventus Naronae cu observaţiea că eĭ, „care fusese odată prădătoriĭ Italieĭ, nu aveaŭ acum maĭ mult de 20 decuriĭ [de judecătoriĭ].“

22. Areatae şi Arraei. Sarmaţĭ în Moesia Inferior. Pl. N. H. IV, 18.

23. Arivates. Popor în Pannonia, fără poziţie lămurită. Pl. N. H. III, 28. Probabil Pannonĭ.

24. Armenii. N H 23. Thracĭ.

25. Armistae. Popor în conventus Naroneĭ. Pl. N. H. III, 26. Probabil Illyrĭ. Nu maĭ eraŭ pe vremea luĭ Plinius.

26. Arpii. N Pt 18, 19. Popor de origine necunoscută. Locuĭaŭ pe coasta măriĭ dincolo de gura de nord a Dunăriĭ până la Dnipru.

27. Artacii. N C 89. Thracĭ. Un neam de Moesĭ, care locuĭaŭ probabil în muntele Haemus, poate pela actualul Cerna-Gora, nordest de Philippopoli.

28. Arthitae. Popor în conventus Naroneĭ. Pl. N. H. III, 26. Probabil Illyrĭ. Nu maĭ eraŭ pe vremea luĭ Plinius.

29. Astae. N S 58, 59, 118. Thracĭ. Locuiaŭ la Salmydessus, coasta măriĭ negre dela Byzanţ în sus în lungime cam de şepte sute de stadiĭ. Oraşul Bizye, actualul Viza, era capitala lor.

30. Athamanes. N S 63, 74. Epiroţĭ, grecizaţĭ pe vremea luĭ Strabon. Locuĭaŭ la nord de Amphilochi.

31. Atintanes. N P 1, 7; N A 13, 14; N S 74. Epiroţĭ. Locuĭaŭ în partea continentală nordică a Epiruluĭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

32. Atmoni. N S 161. Bastarnĭ.

33. Atraces. Popor în Aetolia. Pl. N. H. IV, 3. Probabil Epiroţĭ.

34. Aurupini. N A 31. Iapodĭ. Locuĭau la actualul Vitalĭ lîngă Otočaţ, sudest de Zengg.

35. Autariees şi Autariatae. N A 3, 6, 7, 8, 9, 18; N S 3, 4, 31, 32, 33, 34, 41, 44, 45, 48, 53, 57, 83. Illyrĭ. Alăturĭ cu Ardiaeiĭ, şi maĭ înainte de dînşiĭ, fusese odată cel maĭ puternic popor illyr, dar pe vremea luĭ Strabon eĭ aproape dispăruse şi pe acea a luĭ Appianos maĭ trăĭaŭ numaĭ resturĭ dintr-înşiĭ în Scythia Minor, unde se refugiase alăturĭ de Bastarnĭ. Locuĭaŭ la răsărit de Ardiaeĭ şi la vest de Dardanĭ.

36. Avendeatae. N A 31. Iapodĭ. Locuĭaŭ la actualul Ţrkviniе la est de Zengg.

37. Azali. Popor în Pannonia superior, în partea despre nordvest. Pt. II, 15, $_2$. Judecînd după numele Atta, Dasmenus, Breucus, Liccaius, C. I. L. III dipl. 39, dipl. 60 supplement, dipl. 61 supplement, dipl. 98 supplement, dipl. 100 supplement, eraŭ probabil Pannonĭ.

38. Bastarnae. N P 27; N A 7, 8, 31[a]; N S 56, 129, 152, 157, 159, 160, 161; N C 15, 17, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88. Germanĭ? S. VII, 3, $_{17}$: „Înăuntrul continentuluĭ, vecinĭ cu Tyregetiĭ şi cu Germaniĭ, trăesc Bastarniĭ, probabil de neam german (σχεδόν τι καὶ αὐτοὶ τοῦ γερμανικοῦ γένους ὄντες).“ Pl. N. H. IV, 28 consideră pe Bastarnĭ ca unul din cele cinci neamurĭ ale Germanilor. Tacitus, De moribus Germanorum, 46 spune că Bastarniĭ sămănaŭ la vorbă, la port şi la locuinţă cu Germaniĭ. T. Livius XL, 57, din contra, afirmă că eĭ sămănaŭ la vorbă şi la obiceĭurĭ cu Scordiscĭi. Holder, Altceltischer Sprachschatz pag. 358: „Bastarnae, Basternae sind Germanen.“ Cu toate acestea numele Deldon al regeluĭ Bastarnilor îl pune Holder la elementele celte. Tot la elementele celte pune Holder numele Cotto şi Clondicus a doĭ şefĭ Bastarnĭ. Dacă Bastarniĭ eraŭ Germanĭ, apoĭ eĭ aŭ fost ceĭ dintîĭŭ Germanĭ care aŭ pătruns şi s-aŭ stabilit în peninsula balcanică. Intîĭaş dată aŭ pătruns eĭ în această peninsulă, şi anume până în ţara Dardanilor, în timpul domnieĭ luĭ Perseus, a. Chr. 179-168. La anul a. Chr. 59 eĭ eraŭ aşezaţĭ la gurile Dunăriĭ. Fiindcă între aniĭ a. Chr. 35-34 Augustus plănuĭa un războiŭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

contra Dacilor şi Bastarnilor, aceasta înseamnă că Bastarnii eraŭ aliaţiĭ luĭ Boirebistas. După moartea acestuĭa eĭ ocupă teritoriul Geţilor din a stînga Dunăriĭ, şi de acolo, ca şi dela gurile Dunăriĭ, unde eraŭ maĭ de mult stabiliţĭ, fac incursiunĭ în teritoriile care vor forma maĭ tîrziŭ provinciile Moesia Inferior şi Moesia Superior. Pe vremea luĭ Strabon trăĭaŭ alăturĭ cu Geţiĭ şi de a stînga şi de a dreapta Dunăriĭ şi stăpînĭaŭ insula Peuce dela gurile fluviuluĭ. Pe timpul luĭ Appianos locuĭaŭ în Scythia Minor.

39. Bathiatae. N A 31. Popor muntean. Domiciliu necunoscut.

40. Bebryces. N S 128. Thracĭ din Asia Mică.

41. Belaci. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domiciliu necunoscut.

42. Belgites. Popor în Pannonia, fără poziţie lămurită. Pl. N. H. III, 28. Probabil Pannonĭ.

43. Benlauni. Popor din Vindelicia. Pt. II, 13, ,.

44. Bessi. N H 10; N P 17; N A 12, 31; N S 52, 53, 54, 55, 56, 117; N C 69, 70, 86, 92, 94, 95. Thracĭ. De acelaş neam cu Satriĭ. Dinspre apus spre sud aveau ca graniţă o linie care ar corăspunde aproximativ cu graniţa Serbieĭ sudvestice şi sudice, a provincieĭ turceştĭ Kossovo nordestice, şi cu a provincieĭ turceştĭ Macedonia nordice şi estice, până la latitudinea munteluĭ Rhodope. Spre răsărit, dela această graniţă, trăĭaŭ Bessiĭ prin toţĭ munţiĭ cîţĭ se întind dela Pangaeos (Bunar Dag) şi dela munţiĭ Ceal-Caraoglan-Carlîc spre nord şi nordvest (Rhodope, Balcan, munţiĭ din sudvestul Bulgarieĭ, munţiĭ din sudul şi sudvestul Serbieĭ, munţiĭ din sudestul Bosnieĭ), pe o lăţime spre răsărit cam ca acea dela graniţa vestică a provincieĭ bulgăreştĭ Rumelia până la Philippopoli. Eĭ aparţineaŭ la patru provinciĭ romane, la Thracia, Moesia Inferior, Moesia Superior şi Dalmatia.

45. Bisaltae. N H 11, 15; N S 55, 88, 93, 98, 102, 103. Thracĭ. Locuĭaŭ la cursul de jos al rîuluĭ Struma, şi de o parte şi de ceĭalaltă a rîuluĭ, dela Amphipolis până la Heracleia, aproximativ înprejurul laculuĭ Tachyno.

46. Bistones. N H 10; N S 109, 110. Thracĭ. Locuiau la nord de oraşul Abdera, pelîngă actualul lac Buru Göl.

47. Bithyni. N H 14, 20; N S 128. Thracĭ din Asia Mică.

48. Boii. N S 6, 31, 32, 130, 143. Celţĭ. Trăise din-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

truntîiŭ în partea de nord a Pannonieĭ Inferior, precum şi peste graniţele de răsărit ale aceşteĭ provinciĭ între Dunăre şi Tisa, dar aŭ fost aproape distruşi de Boirebistas. Cu toate acestea pe vremea luĭ Strabon tot maĭ existaŭ resturĭ dintr-înşiĭ în partea din a dreapta Dunăriĭ a vechĭuluĭ lor teritoriu, dar reduse la ultima extremitate.

49. Bottiaei. N H 5; N S 86. Probabil Grecĭ. Locuiaŭ în Macedonia.

50. Brenae (orĭ maĭ degrabă Benae, cum li zice Pt. III, 11, 9: Βεννικὴ στρατηγία?). N S 117. Thracĭ. Trăĭaŭ la cursul de mijloc al rîuluĭ Mariţa.

51. Breuci. N S 14; N C 52, 53, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63. Pannonĭ. Locuĭaŭ de o parte şi de alta a rîuluĭ Sava, în regiunea oraşelor Mitroviţa şi Semlin, ajungeau spre nord până la rîul Drava.

52. Breuni. N A 31; N S 120, 121. Illyrĭ. Trăĭaŭ în Vindelicia, probabil la actualiĭ munţĭ din Tyrol Brenner.

53. Brigantii. N A 31. Vindelicĭ, la oraşul Brigantion, actualul Bregenz.

54. Brigiani. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ, probabil= Brigantii.

55. Britolagae. N Pt 17, 19. Probabil Celţĭ. Locuĭaŭ în sudul Moldoveĭ dela Siret până la Prut şi în sudul Basarabieĭ dela Prut până la gura Dunăriĭ.

56. Brixantae. N A 31. Popor în Raetia nordică.

57. Brixenetes. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ.=Brixantae? Orĭ pelîngă actualul oraş Brescia?

58. Brodiontii. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. La Brodentia, actualul Brenz, la graniţa dintre provinciile Raetia şi Germania, pe Dunăre?

59. Brygi şi Briges. N H 5, 22, 23; N S 91, 127. Thracĭ, dar cu oarecare deosebirĭ remarcabile faţă de ceilalţĭ Thracĭ. Pela începutul secoluluĭ a. Chr. V trăĭaŭ în Macedonia la muntele Bermion (la poalele căruĭ munte era oraşul Beroia, actualul Verria). Pe vremea luĭ Strabon nu maĭ eraŭ acolo, probabil nu maĭ existaŭ.

60. Brygi. N S 75. Illyrĭ amestecaţĭ cu Epiroţĭ. Trăĭaŭ probabil în regiunea dela sudul lacurilor Ochrida şi Presba.

61. Brysae. Thracĭ la sud de Haemus, fără poziţie lămurită. Pl. N. H. IV, 18. Să fie=Brygi?

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

62. Buni. Popor liburn. Pl. N. H. III, 25. Nu mai era pe vremea lui Plinius.

63. Bylliones. N S 75. Illyrĭ amestecaţi cu Epiroţi Trăĭaŭ în regiunea colonieĭ romane Byllis, actualul Gradişta, la est de Avlona, pe rîul Vovusa.

64. Cabyleti. Thracĭ la rîul Hebros. Pl. N. H. IV, 18.

65. Caenaunes. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

66. Caeni. N H 17. Thracĭ. Locuĭaŭ probabil la sudul actualuluĭ afluent al Mariţeĭ Ergene. Prin seculele a. Chr. IX-VII se întindeaŭ spre vest până în nordestul Thessalieĭ.

67. Calicoini. N P 2, 7. Illyrĭ. Locuĭaŭ în partea de sud a Illyrieĭ prin apropiere de lacul Ochrida.

68. Calucones. N A 31. Popor în Vindelicia.

69. Cambaei. N A 31. Probabil Illyrĭ. Locuĭaŭ poate în apropiere de oraşul Zara.

70. Camunni şi Camuni şi Cammunii. N A 31; N C 38. Popor raet.

71. Carbilesi. Thracĭ la rîul Nestos. Pl. N. H. IV, 18.

72. Cares. N H 19. Thracĭ din Asia Mică.

73. Carni. N A 31; N S 18, 19. Nu eraŭ Illyrĭ. Trăĭaŭ în actualul Friaul. Poate că eraŭ Celţi, căcĭ în fasti triumphales Tauriscii sînt numiţi *Galli Karni*, Mommsen, Römische Geschichte, II, 173.

74. Cassopaei. N S 63, 73, 74. Epiroţi, grecizaţi pe vremea luĭ Strabon. Eraŭ de acelaş neam cu Thesprotiĭ. Locuĭaŭ teritorĭul despre mare la nordul golfuluĭ de Arta.

75. Catari. Popor în Pannonia, fără poziţie lămurită. Pl. N. H. III, 28. Probabil Pannonĭ.

76. Catenates. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

77. Caturiges şi Catoriges. N A 31. Munteni din Alpi. Locuĭaŭ în Alpiĭ graĭ, maĭ sus de Salassĭ, în vîrful munţilor.

78. Cavii. T. Livius XLIV, 30: „Regele Genthius, care se afla la Lissos (Lĭeş), a trimes contra acestuĭ popor pe frate-so. In ţara Caviilor era un oraş Caravandis.“ Dacă acest oraş este tot una cu Carvanium, de care se vorbeşte în inscripţiea C. I. L. III, 8308 (dela Colovrat-Ceadinĭe, lîngă Prĭepolĭe, pe rîul Lim, la răsărit de graniţa nordestică a Montenegruluĭ; inscripţiea e funerară, pusă unuĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

P. Aelius Pladomenus de loc din Carvanium), şi dacă oraşul natal al luĭ Pladomenus nu va fi fost prea îndepărtat de locul unde a fost îngropat, apoĭ Caviĭ locuĭaŭ la nordul actualuluĭ Montenegro, şi, judecînd după poziţiea pe care o aveaŭ în provinciea Dalmatia popoarele pannone, trebue să fi fost Pannonĭ.

79. Celegeri. Popor în Moesia Superior. Pl. N. H. III, 29. Dacă ordinea în care sînt înşirate popoarele de Plinius „Dardani, Celegeri, Triballi, Timachi, Moesi, Thraces Pontoque contermini Scythae“) corăspunde, în ce priveşte pe Celegeri, poziţieĭ reale a acestora, apoĭ eĭ trebue să fi fost aşezaţĭ între Dardanĭ şi Triballĭ şi trebue să fi fost Thracĭ.

80. Celti. Vezĭ Galli.

81. Ceraunii. N Pt 4, 5. Probabil Illyrĭ. Locuĭaŭ la răsărit de Drniş, pelîngă munţiĭ Dinara, orĭ dinspre partea Dalmaţieĭ actuale, orĭ maĭ degrabă dinspre partea Bosnieĭ. După Pl. N. H. III, 26 aparţineaŭ la conventus Naroneĭ, decĭ trebue să fi fost aşezaţĭ undeva în Bosnia maĭ spre sud de teritorĭul Dalmaţilor.

82. Chalcidees. N S 90. Grecĭ veniţĭ din Euboea. Locuĭaŭ în Macedonia.

83. Chaones. N S 73, 74. Epiroţĭ. Locuĭaŭ teritorĭul despre mare din nordvestul Epiruluĭ, dela Avlona spre sud.

84. Cicones. N H 10; N S 111, 112. Thracĭ. Locuĭaŭ coasta maritimă dela actualele oraşe Maronia şi Ismara.

85. Cinambri. N A 31. Popor muntean. Domicilĭu necunoscut.

86. Clariae. Popor între Haemos şi Dunăre. Pl. N. H. IV, 18. Origine necunoscută.

87. Coeletae, Tacitus Annales, III, 38. Κοιλητικὴ στρατηγία Pt. III, 11, $_9$. Pt. iĭ pune printre Thraciĭ dinspre Macedonia şi dinspre marea egee, alăturĭ cu Sapaeiĭ. După Pl. N. H. IV, 18 uniĭa (maiores) eraŭ la poalele munteluĭ Haemus, ĭar alţiĭ (minores) la poalele munteluĭ Rhodope.

88. Colapiani. Popor în Pannonia la rîul Savus. Pl. N. H. III, 28. Probabil Pannonĭ.

89. Coletiani. Popor în Pannonia Superior, în partea mijlocie despre vest. Pt. II, 15, $_2$.

90. Coralli. N S 52, 54. Scythĭ. Locuĭaŭ la poalele nordice ale Balcanilor în regiunea dinspre marea neagră.

91. Corcyreni. N A 31. Illyrĭ. Locuĭaŭ insula Cor-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

92. Cornacates. Popor în Pannonia, fără poziţie lămurită. Pl. N. H. III, 28. Pannonĭ, judecînd după numele Dases, Dasmenus, Lora, Prososius, Turuna, C. I. L. III dipl. 101 Suppl.

93. Corpili. N A 38, 39; N S 117. Thracĭ. Locuĭau la rîul Mariţa, la sud de Brenĭ.

94. Cosuanetes. N A 31. Popor raet.

95. Crestonaei. N H 8, 11; N S 108. Thracĭ. Locuĭaŭ lîngă Bisaltae, la vest de aceştiĭa până la rîul Echedoros (actualul Gallico).

96. Crobyzi. N H 3; N S 51; N Pt 14. Thracĭ. Locuĭaŭ pe vremea luĭ Strabon şi Ptolemaeos în Scythia Minor, spre vest de gurile Dunăriĭ, în părţile dinspre mare. Pe timpul luĭ Herodotos se întindeaŭ spre vest până la rîul Iantra.

97. Cytni. Popor în Pannonia Superior, în partea despre nordest. Pt. II, 15, $_2$.

98. Daci. N A 31[a]; N S 6, 8, 130, 141, 144, 145, 146, 148, 152, 153, 154; N C 57, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 96, 97, 98, 99. Thracĭ. De acelaş neam cu Geţiĭ. Despărţiţĭ însă de mult de aceştĭ din urmă ca naţiune aparte, macarcă uneorĭ uniţĭ cu dînşiĭ într-un singur stat Dacogeţiĭ ocupaŭ un teritorĭu foarte mare, dela munţiĭ esticĭ aĭ Boemieĭ şi dela cursul Dunăriĭ dintre Pesta şi Belgrad dinspre vest începînd, până la Nistru spre răsărit *). La sud trăĭaŭ şi de o parte şi de alta a Dunăriĭ dela Belgrad începînd până la mare, şi anume de a dreapta Dunăriĭ în proporţie crescîndă dela vest spre est, aşa că depe la mijlocul Bulgarieĭ actuale spre marea neagră eĭ formau partea principală a populaţieĭ. La nord graniţa Dacogeţilor era nehotărîtă, probabil o formaŭ munţiĭ Carpaţĭ din nordul Ungarieĭ. Daciĭ eraŭ Dacogeţiĭ dinspre apus, dinspre părţile muntoase, Geţiĭ eraŭ Dacogeţiĭ dinspre răsărit, dinspre părţile şase. Daciĭ din a dreapta Dunăriĭ eraŭ numiţĭ de străinĭ Moesĭ, localniciĭ însă ştiaŭ bine că nu-s Moesĭ, ci Dacĭ, şi-ĭ şi numĭaŭ Dacĭ. Dinspre apus Daciĭ suferĭaŭ

*) Infiltraţii dacogete existaŭ şi dincolo de Nistru „în ţinutul scit dela nordul mărĭĭ negre, dupăcum se vede din numărul însemnat de nume thrace, care se întîmpină în inscripţiile greceştĭ din sudul Rusieĭ, în special din părţile sudvestice, către Olbia“ Pârvan, Consideraţiuni asupra unor nume de rîurĭ daco-scitice, pag. 2.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

presiunĭ din partea Illyrilor (adecă a Pannonilor) şi Celţilor (Boĭ, Tauriscĭ, Scordiscĭ). Dinspre răsărit Geţiĭ suferĭaŭ presiunĭ din partea Scythilor, Sarmatilor, Bastarnilor. Presiunile Pannonilor şi Celţilor Daciĭ aŭ reuşit să le domolească. Geţiĭ aŭ trebuit însă să cedeze presiunilor Scythilor, Sarmatilor şi maĭ ales acelor ale Bastarnilor, care aŭ reuşit să li stăpînească teritorĭul din a stînga Dunăriĭ, unde de altfel aŭ maĭ rămas mulţi dintr-înşiĭ, şi să-ĭ silească să se mărginească la cel din a dreapta fluvĭuluĭ, unde de altfel eraŭ stabiliţi temeĭnic deja pe vremea expediţieĭ luĭ Darius încontra Scythilor. Aceasta era starea de lucrurĭ pela anul a. Chr. 29. Odată fusese şi la muntele Rhodope un popor thrac numit Daci şi pe vremea luĭ Cassius Dio era părerea că Daciĭ dela nord şĭ-ar fi trăgînd, cel puţin o parte dintr-înşiĭ, originea din Daciĭ dela Rhodope.

99. Daesitiatae şi Daesitiates şi Desidiates C. I. L. III dipl. 6 şi Dysidiati (acest din urmă nume, dat de Cassius Dio, este sigur o stîlcire greacă din cauza prefixuluĭ grecesc δυσ-). N S 14, 15; N C 51, 63. Pannonĭ. Domicilĭu nesigur, în tot cazul vecinĭ cu Dalmaţiĭ, undeva în Bosnia orĭ în Herţegovina actuale. După Pl. N. H. III, 26 aparţineaŭ la conventus Naroneĭ, decĭ trebue să fi fost aşezaţi undeva spre sud de teritorĭul Dalmaţilor.

100. Dalmatae şi Dalmatees şi Delmatees (în inscripţiĭ Dalmatae şi Delmatae). N P 7; N A 11, 12, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33; N S 15, 16, 27, 28; N C 18, 23, 33, 34, 35, 41, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 58, 59, 60, 61, 62, 63. Illyrĭ. Cel maĭ puternic şi maĭ însemnat popor illyr din timpurile de după Autarieĭ şi Ardiaeĭ. Locuĭaŭ de o parte şi de alta a munţilor Dinara pela actualele localităţĭ Salona, Teplĭu, Muć, Jupanĭaţ. Spre sud se întindeaŭ până pela cursul de jos al rîuluĭ Cetina.

101. Daorsi şi Daorizi şi Daursii şi (C. I. L. III dipl. 16) Daversi. N P 7; N A 3; N S 29; N Pt 6. Illyrĭ. Trăĭaŭ la rîul Narenta, îndărătul Ardiaeilor şi Pleraeilor.

102. Dardani. N P 5, 6, 10, 27; N A 3, 11, 12, 28; N S 3, 4, 31, 32, 33, 34, 35, 53, 55, 57, 83; N C 13, 81. Illyrĭ, dar cu caractere specifice remarcabile faţă cu Illyriĭ ceilalţĭ. Locuĭaŭ aproximativ în provinciea Kossovo din vechea Turcie europeană (la sud de vechĭul regat al Serbieĭ). Puternicĭ odată, aşa că nu putuse fi supusĭ de Ma-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cedoneni, ci din contra adusese marĭ nevoĭ acestora, ajunsese pe vremea luĭ Strabon, în urma multelor lupte cu Macedoneniĭ şi cu Romaniĭ, la aşa grad de slăbăcĭune, încît se putea zice că nu maĭ existaŭ.

103. Dassaretii şi Dasaretii. N P 2, 7; N A 3; N S 33, 34, 57. Illyrĭ. Locuĭaŭ în apropiere de graniţa vestică a Macedonieĭ, eraŭ vecinĭ cu Autariatiĭ şi Dardaniĭ dinspre răsărit şi cu Ardiaeiĭ dinspre apus. Spre sud se întindeaŭ până pela lacul Ochrida. Pe vremea luĭ Strabon îĭ distrusese Scordisciĭ şi ţara lor se prefăcuse într-un codru de nestrăbătut.

104. Dateni. N S 92. Thracĭ? Grecizaţĭ. Locuĭaŭ pe coasta mării dela gura rîuluĭ Struma.

105. Decuni. Popor în conventus Saloneĭ. Pl. N. H. III, 26. Probabil Illyrĭ.

106. Demensii. N Pt 15. Probabil Moesĭ. Locuĭaŭ la oraşul Dimus, actualul Beleni între Nicopol şi Şvişţov.

107. Dentheleti şi Dentheletae şi Dantheletae (în inscripţiĭ Dansala C. I. L. XIII, 7049, 8308). N P 17; N S 52, 56; N C 82, 83, 86, 91. Thracĭ. Locuĭaŭ maĭ spre nord şi maĭ spre vest de Maedĭ. Uniĭa eraŭ la nord de munţĭ, alţiĭ la sud de dînşiĭ. Aparţineaŭ la provinciile romane Thracia şi Moesia Superior.

108. Derbani. N A 33. Illyrĭ. Domicilĭu necunoscut.

109. Deremistae şi (C. I. L. III dipl. 16) Deramistae. Popor în conventus Naroneĭ. Pl. N. H. III, 26. Probabil Illyrĭ.

110. Deretini. Popor în conventus Naroneĭ. Pl. N. H. III, 26. Probabil Illyrĭ.

111. Derrii. N Pt 2, 5. Illyrĭ. Locuĭaŭ probabil pelîngă actualul oraş Drniş.

112. Derriopes. N Pt 1. Greşit=Adriopes.

113. Dersaei. N H 10. Thracĭ. Locuĭaŭ la sud de Haemos. La răsărit de Struma, vecinĭ cu Odomantiĭ. Thucydides, II, 101.

114. Deuriopes. N S 75. Illyrĭ amestecaţĭ cu Epiroţĭ. Locuĭaŭ la rîul Erigon, actualul Cerna. In regiunea localităţilor Tsepichovo şi Topoltzano la nord de Monastir. Heuzey, Mission de Macédoine, pag. 313 sqq.

115. Digeri. Thracĭ la stînga rîuluĭ Strymon. Pl. N. H. IV. 18.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

115 a. Dii. Thracĭ, în muntele Rhodope. Thucydides, II, 96.

116. Dindarii. N Pt 3, 5. Illyrĭ. Locuĭaŭ la răsărit de Adriopes, la graniţa Bosnieĭ, la munţiĭ Dinara. După Pl. N. H. III, 26 aparţineaŭ la conventus Naroneĭ, prin urmare trebue să fi avut o poziţie la munţiĭ Dinara cît maĭ spre sud posibilă.

117. Diobessi. Thracĭ la rîul Nestos. Pl. N. H. IV, 18.

118. Ditiones. N S 14. Pannonĭ. Locuĭaŭ probabil la actualul munte Ţrna Gora din Bosnia.

119. Doberes. N H 8; N S 99. Paeonĭ. Locuĭaŭ la dreapta rîuluĭ Struma, la nord de latitudinea laculuĭ Tachyno.

120. Docleatae. N A 31; N Pt 8, 9, 10. Orĭ Illyrĭ orĭ Pannonĭ. Locuĭaŭ la oraşul Doclea, actualul Duke lîngă Podgoriţa în Montenegro.

121. Dolonci. N H 24. Thracĭ. Locuĭaŭ în secolul a. Chr. VI Chersonesul thracic.

122. Dolopes. N H 5, 7. Probabil Epiroţĭ. Grecizaţĭ încă depe timpul luĭ Herodot. Locuĭaŭ la nord de Amphilochi, la partea sudică a munteluĭ Pindos. S. IX, 5, $_{12}$, X, 2, $_{1}$.

122 a. Droi. Thracĭ, la sud de Haemos, la răsărit de Struma. Thucydides II, 101.

123. Drugeri. Thracĭ la rîul Hebros. Pl. N. H. IV, 18.

124. Dryopes. Popor în Epir, fără poziţie lămurită. Pl. N. H. IV, 1. Probabil Epiroţĭ. Strabo îĭ pune la muntele Oeta IX, 5, $_{10}$ şi în Peloponnes în Argolis la oraşele Asine şi Hermione VII, 7, $_{1}$, VIII, 6, $_{13}$.

125. Dyestae. N S 75. Illyrĭ amestecaţĭ cu Epiroţĭ. Locuĭaŭ în partea de sud a Illyrieĭ, poate pelîngă actualul oraş Argyrocastro.

126. Ecdinii. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

127. Edenates. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut. Vezĭ Adanates.

128. Edoni. N H 10; N S 88, 89, 93. Thracĭ. Locuĭaŭ şi de a dreapta şi de a stînga rîuluĭ Struma.

129. Egui. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

130. Elethi. Thracĭ la rîul Nestos. Pl. N. H. IV, 18.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

131. Elimiotae. N S 75. Illyrĭ amestecaţĭ cu Epiroţĭ. Locuĭaŭ în sudul Illyrieĭ în vecinătatea Macedonieĭ.

132. Enchelees şi Enchelanes şi Encheleae. N H 4; N P 2, 7; N A 3; N S 75. Illyrĭ amestecaţĭ cu Epiroţi. Deja pe vremea luĭ Herodot eĭ nu eraŭ consideraţĭ ca Illyrĭ curaţĭ. Locuĭaŭ pelîngă lacul Ochrida.

133. Enderoduni. Popor în sudul Illyrieĭ. Pl. N. H. III, 26. Probabil Illyrĭ. Nu maĭ eraŭ pe timpul luĭ Plinius.

134. Eordi. N H 5; N S 65, 75. Illyrĭ amestecaţĭ cu Epiroţĭ. Locuĭaŭ la calea Egnatia spre est de Lyncesti, între actualele oraşe Bitolia şi Vodena.

135. Epirotae. N P 8; N S 60, 63, 64, 66, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 85. Alt neam de oameni decît Thracii şi Illyrii. Locuĭaŭ dela Epidamnos-Dyrrhachion (actualul Durazzo) şi Apollonia (actualul Pollina la nord de Avlona în apropiere de malul drept al rîuluĭ Vovusa) spre sud pănă la golful de Arta, atît în partea despre mare, cît şi în cea muntoasă a ţării. Pe vremea luĭ Strabon eraŭ grecizaţĭ, puţinĭ din eĭ numaĭ alăturĭ cu limba greacă maĭ vorbĭaŭ şi limba naţională. De altfel ţara locuită de popoarele epirote ajunsese pe vremea luĭ Strabon aproape pustie, oraşele ajunsese numaĭ nişte sate şi nişte ruine, din cauza războaelor şi a administraţieĭ vitrige a Romanilor.

136. Eratyri (Poporul însuş nu este numit, este numită numaĭ regiunea locuită de dînsul, Eratyra, Ἐράτυρα). N S 75. Illyrĭ amestecaţĭ cu Epiroţĭ. Trăĭaŭ în sudul Illyrieĭ. Locul unde nu se poate maĭ de aproape hotărî.

137. Esubiani. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

138. Focunates. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

139. Galabrii. N S 35. Un neam de Dardanĭ.

140. Galli şi Galatae şi Celti. N P 21, 22, 23, 24, 25, 26; N A 2, 9, 10; N S 2, 41, 130, 138, 143; N Pt 17. Pe vremea cînd Alexandru făcea expediţiea contra Thracilor dela Dunăre (a. Chr. 335) Gallii se găsĭaŭ deja la marea adriatică în peninsula balcanică. După Alexandru, la începutul secoluluĭ a. Chr. III, eĭ aŭ invadat Macedonia, Thracia, Grecia, şi teritorĭul Triballilor şi Geţilor, ĭar oarde de ale lor se puneaŭ ca mercenarĭ în serviciul regilor Macedonieĭ şi al oraşelor greceştĭ. Un stat aşezat aŭ format în

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Thracia prin apropierea Byzanţuluĭ, care stat a dăĭnuit cam depe la a. Chr. 278-220, cînd a fost sfărmat de Thracĭ. Incă pe timpul luĭ Perseus (a. Chr. 179-168) stăpînĭaŭ regiunĭ în peninsulă, căcĭ întraŭ în alianţă cu acest rege contra Romanilor, ĭar cînd aŭ ocupat Romanĭĭ Macedonia eraŭ în această ţară Gallĭ, care se ocupaŭ cu agricultura, T. Livius, XLV, 30. Vettii, poporul războĭnic, despre care spune T. Livius la locul citat că trăĭa pe acea vreme în Macedonia în regiunea dintre rîurile Axios şi Peneios, eraŭ probabil tot Gallĭ. Grosul lor s-a scurs însă în Asia Mică, unde aŭ fundat statul Galatilor. Neamurile celte, despre care se vorbeşte în Strabon că ar fi amestecate cu Thracii, sînt Boiĭ şi Tauriscii, care nu trebuesc confundaţĭ cu Celţiĭ de supt acest număr, şi Scordiscii.

141. Gallitae. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domiciliu necunoscut.

142. Gaudae. Popor între Haemos şi Dunăre. Pl. N. H. IV, 18. Origine necunoscută.

143. Genaunes şi Genauni. N A 31; N S 121. Illyrĭ. Trăĭaŭ în Vindelicia.

144. Getae. N H 1, 13; N P 19; N A 4, 40, 41, 42; N S 122, 123, 125, 134, 135, 137, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 158; N C 77, 80, 87, 88, 89. Thracĭ. Pe vremea luĭ Herodot nu eraŭ Geţĭ de-a stînga Dunărĭĭ, ci de-a dreapta fluvĭuluĭ, în actuala Dobrogie. Pe timpul expediţieĭ luĭ Alexandru contra Thracilor dela Dunăre (a. Chr. 335) Geţiĭ eraŭ de-a stînga Dunărĭĭ, de-a dreapta fluvĭuluĭ pănă la gurile luĭ eraŭ Triballiĭ. Pe vremea luĭ Lysimachos (a. Chr. 292) eĭ domnĭaŭ peste ambele maluri ale Dunărĭĭ şĭ-şĭ întindeaŭ stăpînirea şi asupra Odrysilor. Pentru rest vezĭ Daci.

145. Glintidiones. N A 31. Trăĭaŭ undeva prin actualele Bosnia şi Herzegovina. Probabil Illyrĭ.

145 a. Graaei. Paeonĭ, la cursul de sus al rîuluĭ Struma. Thucydides II, 96.

146. Grabaei. Popor în sudul Illyrieĭ. Pl. N. H. III, 26. Probabil Illyrĭ. Nu maĭ eraŭ pe timpul luĭ Plinius.

147. Hamaxoeci. N S 135, 136. Prin Hamaxoeci înţelegeaŭ Greciĭ pe vremea luĭ Strabon toate popoarele nomade care trăĭaŭ dincolo de Mysĭ, de Thracĭ şi de Geţi (anume Scythiĭ, Sarmatiĭ, Bastarniĭ). Vezĭ Nomades.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

148. Hellopes. Pl. N. H. IV, 1 = Selli. S. VII, 7, $_{10}$.

149. Hemasini. Popor în conventus Naroneĭ. Pl. N. H. III, 26. Probabil Illyrĭ. Nu maĭ eraŭ pe vremea luĭ Plinius.

150. Hercuniatae. N S 14. Probabil Pannonĭ. Trăĭaŭ în partea vestică a Pannonieĭ inferior la mĭazăzi de Amantini.

151. Hippasini. N A 31. Popor muntean. Domicilĭu necunoscut.

152. Hymani. Popor liburn. Pl. N. H. III, 25. Nu maĭ era pe vremea luĭ Plinius.

153. Hypsalti. Thracĭ la rîul Hebros. Pl. N. H. IV, 18.

154. Iapodes şi Iapydes. N A 19, 28, 31; N S 10, 13, 14, 21, 22, 23, 24, 25; N C 25, 26, 27, 34, 63. Illyrĭ amestecaţĭ cu Celţĭ. Locuĭaŭ de o parte şi de alta a munteluĭ Kapela, aproximativ în actualele districte Fiume, Ogulin-Szluin şi Lika-Otočaţ ale Croaţieĭ. Spre est se întindeaŭ dincolo de rîul Una pănă la rîul Sana.

155. Iassii, în inscripţiĭ Iasi. Popor în Pannonia Superior. Pt. II, 15, $_{2}$. Locuĭaŭ în nordestul provincieĭ austriace Croaţia între localităţile Varasdin şi Daruvar, C. I. L. III pag. 507. Eraŭ orĭ Pannonĭ orĭ Illyrĭ.

156. Iazyges. N S 158. Un neam de Sarmatĭ. Trăĭaŭ în regiunea nordică dintre Bug şi Dunăre. Pt. III, 5, $_{19}$, III, 7, $_{1}$ îĭ aşează pe unĭĭ la marea de Azov şi pe alţĭĭ (Iazyges Metanastae) între Dunăre şi Tisa.

157. Iemerii. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

158. Illyrii. N H 2, 3, 4; N P 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8; N A 1, 2, 3, 13, 14, 16, 17, 18, 24, 25, 26, 27, 31, 33; N S 1, 5, 8, 14, 17, 18, 38, 41, 48, 57, 60, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 85, 120, 121, 143, 152; N C 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 22, 51, 60, 71. Greciĭ socotĭaŭ pe Illyrĭ înrudiţĭ cu Celţiĭ şi cu Germaniĭ. O maĭ strînsă înrudire constataŭ eĭ că există între Illyrĭ şi Pannonĭ. Illyriĭ începeaŭ din Vindelicia (Bavaria de sud) şi se continuaŭ prin teritorĭul actual al Veneţieĭ şi prin Istria în ţara muntoasă dinspre mare, cîtă se întinde dela fundul măriĭ adriatice pănă la golful dela Avlona. In trăsăturĭ generale, pănă la Risano teritorĭul ocupat de Illyrĭ în peninsula balcanică mergea îngustîndu-se dela nord spre sud, aşa că, vorbind în termeniĭ ţărilor actuale, eĭ ocupaŭ Istria, Croaţia din jos

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

de Kulpa şi Dalmaţia. Bosnia şi Herţegovina eraŭ locuite de Pannonĭ. Dupăce dela Risano până pela Alessio-Lĭeş teritorĭul lor ajungea la cea maĭ mare îngustime (căcĭ Albania de nord era ocupată de Pirustĭ, care eraŭ Pannonĭ, ĭar sudul Montenegruluĭ era ocupat de Docleatĭ, care eraŭ orĭ Illyrĭ orĭ Pannonĭ), se lărgĭa din noŭ dela Alessio în jos până la latitudinea golfuluĭ dela Avlona, pe toată lăţimea dintre mare şi dintre munţiĭ Macedonieĭ. Spre răsărit de această ţară a Illyrilor, şi în continuitate neîntreruptă teritorială cu dînsa, eraŭ Illyriĭ Dardanĭ. Cît despre Illyriĭ despre care spune Strabon că ar fi trăit în Pannonia spre vărsătura Tiseĭ în Dunăre împreună cu Scordiscĭ şi cu Thracĭ, aceĭa trebue să fi fost Pannonĭ. Pe vremea luĭ Strabon Illyriĭ dela Lĭeş spre sud, care eraŭ de mult amestecaţĭ cu Epiroţĭ, eraŭ aproape complect grecizaţĭ, numaĭ puţinĭ din eĭ, alăturĭ cu limba grecească, îşĭ maĭ păstrase limba naţională.

159. Interphrurini. N A 31. Popor muntean. Domicilĭu necunoscut.

160. Isarci. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Locuĭaŭ la actualul rîŭ Eisack în Tirol.

161. Issaei şi Issii. N P 1, 7; N A 13; N C 5, 11. Illyrĭ. Locuĭaŭ insula Lissa şi pe continent teritorĭul depe lîngă actualele localităţĭ Traŭ şi Stobreţ (puţin la sud de Spalato).

162. Istri. N A 14, 15; N S 18. Illyrĭ. Locuĭaŭ în actuala Istria. Pola era oraş al lor.

163. Labeati. N P 4, 7. Illyrĭ. Trăĭaŭ în nordul Albanieĭ pela Şcodra şi în sudul Montenegruluĭ pela actuala cetate Medun. Nu maĭ existaŭ pe vremea luĭ Plinius, Naturalis historia III, 26.

164. Lacinienses. Popor liburn. Pl. N. H. III, 25.

164 a. Laeaei. Paeonĭ, la cursul de sus al rîuluĭ Struma. Thucydides II, 96.

165. Lapithae. N H 17. Thracĭ. Locuise în nordestul şi estul Thessalieĭ. Existaŭ încă pe vremea Bacchiadilor (a. Chr. 857-657). Pe vremea luĭ Strabon maĭ eraŭ încă localităţĭ pe rîul Peneios, spre vest de valea Tempe, despre care se ştia că fusese ale Lapithilor.

166. Latobici. Popor în Pannonia Superior, în partea

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

despre sudvest. Pt. II, 15, $_2$. Locuĭaŭ în Krain, în regiunea dela Treffen, sudest de Laibach. C. I. L. III pag. 496.

167. Lepontii. N A 31. Popor raet. Locuĭaŭ la nordvest de Lacul Como, probabil în actuala Val Leventina.

168. Leuni. Popor în Vindelicia. Pt. II, 13, $_1$.

169. Libyrni şi Liburni. N A 22, 23, 31; N S 26, 27, N C 25. Illyrĭ. Locuĭaŭ pe coasta maritimă a Illyrieĭ dela actuala graniţă de nord a Dalmaţieĭ până dincolo de Scardona spre sud. La Liburnĭ aparţineaŭ şi locuitoriĭ din răsăritul Istrieĭ dela rîul Arsa începînd până la extremitatea de nordest a aceşteĭ peninsule. Plinius Naturalis historia III, 25: „Dela Arsia începe neamul Liburnilor, care se întinde până la rîul Titius.“ La Liburnĭ aparţineaŭ foarte probabil şi locuitoriĭ numeroaselor insule cîte se găsesc dela Quarnero spre sud până la latitudinea Scardoneĭ cel puţin.

170. Licates şi Licattii şi Licatii. N A 31. Popor vindelic la actualul rîŭ Lech.

171. Lychnidi? N P 2, 3.

172. Lycii. N H 19.

173. Lydi. N H 19, 21. Thracĭ din Asia Mică.

174. Lyncestae. N S 65, 75, 76. Illyrĭ amestecaţi cu Epiroţĭ. Locuĭaŭ în regiunea oraşuluĭ Bitolia.

175. Macedones (Macedonia). N H 5; N S 33, 61, 62, 67, 68, 71, 72, 78, 79, 82, 84, 85, 96, 107, 116. Macedoniĭ eraŭ alt neam decît Thraciĭ, Paeoniĭ, Illyriĭ şi Epiroţiĭ. In Macedonia propriu zisă, care se mărginĭa la vest cu Epirul, la sud cu Thessalia, la est cu Struma şi la nord cu o linie care ar merge dela muntele Perim Dag până la sudul provincieĭ Kossovo, trăĭaŭ Macedonĭ, Thracĭ şi Paeonĭ, toţĭ complect grecizaţĭ pe vremea luĭ Strabon. Din cauza grecizărĭĭ complecte pe de o parte însă, pe de alta din cauza unităţĭĭ de stat depe vremea cuceririlor regilor macedonenĭ, se înţelegeaŭ prin Macedonie în înţeles larg, pelîngă Macedonia proprĭu zisă, toate popoarele epirote şi cele illyre amestecate cu Epiroţĭ spre vest, şi tot teritorĭul maritim până la Mesta-Carasu, ba chĭar până la Mariţa, spre răsărit. Tot acest teritorĭu era „Grecie“ pe vremea luĭ Strabon.

176. Maedi. N P 16; N A 3, 11, 12; N S 35, 36, 52, 55, 56, 102. Thracĭ. Locuĭaŭ la răsărit de Dardanĭ, cu care eraŭ în imediat contact, la rîul Struma, pe drumul dela Köprülü la muntele Vitoş, şi de o parte şi de alta a

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

munţilor din sudvestul Bulgarieĭ, avînd la răsărit de vecinĭ pe Bessi. Se întindeaŭ între Dardanĭ la vest şi Bessi la răsărit dela poalele munţilor din nordul provincieĭ turceştĭ Macedonia şi pela răsăritul provincieĭ turceştĭ Kossovo în sus până prin Serbia sudică. Aparţineaŭ la provinciile Thracia şi Moesia Superior.

177. Maedobithyni. N S 128. Thracĭ din Asia Mică.

178. Magnetes. N H 5, 7; N P 13; N S 90 [a]. Nu eraŭ Grecĭ, nicĭ Thracĭ, S. I, 2, $_{20}$. Grecizaţĭ încă depe timpul luĭ Herodot. Locuĭaŭ în Thessalia de nord la sud de rîul Peneios.

179. Maliees. N H 7. Nu eraŭ Grecĭ, nicĭ Thracĭ, S. I, 2, $_{2}$). Grecizaţĭ încă depe timpul luĭ Herodot. Locuĭaŭ în sudul Thessalieĭ, în regiunea din faţa insuleĭ Euboea şi dela Thermopylae, S. IX, 5, $_{1}$.

180. Maraces. Popor în Aetolia. Pl. N. H. IV, 3. Probabil Epiroţĭ.

181. Mariandyni. N S 128. Thracĭ din Asia Mică.

182. Mazaei, în inscripţiĭ (C. I. L. III, 6383, dipl. 7; Patsch XII pag. 133) Maezei, Maezaei. N S 14; N C 60, 61; N Pt 5. Pannonĭ. Locuĭaŭ orĭ în răsăritul actualeĭ Dalmaţiĭ nordice, orĭ maĭ departe spre est, între rîurile Sana şi Bosna.

183. Medulli. N A. 31. Muntenĭ din Alpĭ. Locuĭaŭ pe vîrful Alpilor, la izvoarele rîurilor Durance şi Dora Riparia.

184. Melcomenii. Vezĭ Meromenni.

185. Meliteni. N A 31. Illyrĭ. Locuĭaŭ în insula Meleda.

186. Mentores. Popor liburn. Pl. N. H. III, 25. Nu maĭ era pe vremea luĭ Plinius.

187. Merdi. N C 86. Thracĭ. Probabil eraŭ vecinĭ cu Serdiĭ.

188. Meromenni, probabil aceĭaş cu Melcomenii-Melcomanni. N A 31; N Pt 6. Illyrĭ. Locuĭaŭ în interiorul Dalmatieĭ, maĭ sus de Daorsi.

189. Moentini. N A 31. Iapodĭ. Locuĭaŭ dincoace (adecă la vest) de muntele Kapela.

190. Molotti şi Molossi. N S 63, 74. Epiroţĭ grecizaţĭ. Locuĭaŭ în partea continentală a Epiruluĭ la nord de Amphilochi.

191. Moriseni. Popor în Moesia Inferior pelîngă mare

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

192. Mygdones. N S 89, 100, 108, 128. Thracĭ Edonĭ. Locuĭaŭ pelîngă lacul Bolbe, nordul peninsuleĭ chalcidice, actualul Beşic-Göl.

193. Mysi şi Moesi. N H 19, 21; N A 35, 36; N S 47, 49, 50, 124, 125, 126, 131, 132, 135, 141, 150; N Pt 12, 13; N C 14, 15, 16, 32, 37, 54, 74, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 89. Numele Mysi e maĭ vechĭŭ, numele Moesi maĭ noŭ. Thracĭ. Locuĭaŭ uniĭ în peninsula balcanică, alţiĭ în Asia Mică. Pe vremea luĭ Strabon Mysi se numĭaŭ numaĭ ceĭ din Asia, ceĭ din Europa se numĭaŭ Moesi. Moesiĭ din peninsula balcanică locuĭaŭ în actuala Bulgarie de dincoace de Balcanĭ, începînd dinspre apus de rîul Gibriţa-Ţibriţa (după hărţĭ, čibriţa după Tomaschek, Die alten Thraker, I, pag. 51) până spre Dobrogia. Maĭ înainte vreme Moesiĭ, ca şi Geţiĭ, trăĭaŭ şi de-a stînga Dunăriĭ.

194. Nantuates şi Nantuatae. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Locuĭaŭ deasupra Salassilor.

195. Naresii şi Narensii. N A 31; N S 16; N Pt 7. Illyrĭ. Trăĭaŭ la rîul Narenta, la răsărit de Ardiaeĭ.

196. Nemaloni. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

197. Nematuri. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

198. Nerusi. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

199. Nipsaei. N H 13. Thracĭ. Trăĭaŭ pe coasta măriĭ negre în regiunea oraşelor Sozopoli şi Misivri.

200. Nomades. N S 135, 136.=Hamaxoeci.

201. Norici. N A 1, 34; N C 39, 40. Supt acest nume se înţelegeaŭ toate popoarele din provinciea romană Noricum (Ober-Österreich, Kärnthen, Steiermark). In special însă numeşte Pt. II, 14, $_2$ Norici un anumit popor din Noric. Noriciĭ eraŭ probabil în majoritate Celţĭ. Vezĭ Holder supt acest cuvînt.

202. Obulensii. N Pt 14. Popor de origine obscură. Locuĭaŭ în răsăritul Moesieĭ Inferior la nord de Crobyzi.

203. Odomanti şi Odomantes. N H 8, 10; N S 55, 93, 103. Paeonĭ. Locuĭaŭ la rîul Struma, în partea despre mare, la răsărit de acest rîŭ. Pe vremea luĭ Herodot eĭ se întindeaŭ până la muntele Pangaeos (Pirnari, Bunar).

204. Odrysae. N H 16; N P 17, 18, 19; N S 53,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

56, 117, 119; N C 56, 86, 90, 94, 95. Thracĭ. Locuĭaŭ la afluentul Mariţeĭ Ergene. Spre vest se învecinaŭ cu Bessiĭ. Pela anul a. Chr. 11 eĭ îşĭ întinsese domenĭul până în interiorul Chersonesuluĭ. In înţeles maĭ larg se înţelegeaŭ supt Odrysae toţĭ Thraciĭ dinspre mare, dela Mariţa şi dela oraşul Cypsela (actualul Ipsala) spre nord până la Odessos (Varna). La anul p. Chr. 21 aveaŭ de capitală oraşul Philippopolis. Tacitus, Annales, III, 38.

205. Oitensiĭ. N Pt 14. Popor de origine obscură. Locuĭaŭ în răsăritul Moesieĭ Inferior la nord de Crobyzi.

206. Olbonenses. Popor liburn. Pl. N. H. III, 25.

207. Oratelli. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

208. Orestae. N S 74. Epiroţĭ. Locnĭaŭ în partea continentală nordică a Epiruluĭ.

209. Orphei. Popor în Moesia Inferior pelîngă mare. Pl. N. H. IV, 18. Origine necunoscută.

210. Oseriati. Popor în Pannonia Superior, la sud de Iassii. Pt. II, 15, $_2$.

211. Oxyaei. N A 31. Popor muntean. Poate=Oxybii, neam ligur, dela poalele Alpilor maritimĭ dinspre Franţa, orĭ Ozuaei.

211ª. Oxybii. N A 31. Vezĭ Oxyaei.

212. Ozuaei. Popor în conventus Naroneĭ. Pl. N. H. III, 26. Probabil Illyrĭ. Nu maĭ eraŭ pe vremea lnĭ Plinius.

213. Paeones. N H 3, 5, 8, 11; N P 10, 11; N S 3, 33, 48, 53, 67, 68, 82, 83, 87, 88, 97, 104, 106, 107, 108; N C 29, 30. Thracĭ, dar cu remarcabile caractere specifice faţă cu Thraciĭ ceilalţĭ. Tomaschek, Die alten Thraker, I, 65, iĭ consideră fără motiv ca Illyrĭ. Cu toate acestea, dacă ţinem socoteală că cuvîntul paeon *Bylazor* este probabil=albanezul *vălăzăr* fraţĭ, orĭ *vălazări* frăţie (Vezĭ § 49 Nota P 10 şi § 344 fine N° 26), şi că Albanejiĭ sînt probabil *Pannonĭ* (Vezĭ § 351), apoĭ *Paeonii* vor fi fost maĭ degrabă *Pannonĭ*. Nu de geaba, se vede, Greciĭ numĭaŭ pe Pannonĭ şi pe Paeonĭ cu acelaş nume Παίονες, Cassius Dio XLIX, 36 (Vezĭ § 47). Maĭ înainte vreme fusese cu mult maĭ răspîndiţĭ decît pe timpul lnĭ Strabon. Prin sec. a. Chr. VI ţara lor se întindea până la marea egee spre sud, până dincolo de Struma la muntele Pangaeos spre est, până la Rhodope, Perim Dag şi izvoarele rîuluĭ Struma spre nord. Spre apus e-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rau mult mai lăţiţĭ dinspre partea nordică decît dinspre cea sudică, pentrucă dinspre nord ajungeaŭ spre apus până dincolo de actualul Köprülü, care era un oraş al lor, ĭar dinspre sud nu ajungeaŭ spre apus până la rîul Echedoros (Gallico). Supusese pe Crestonĭ însă şi-şĭ întinsese chĭar dinspre sud stăpînirea spre apus până la Pieria, adecă până la Vardar. Pe timpul luĭ Strabon Paeoniĭ perduse domenĭul lor dela mĭazăzi şi în general se redusese mult din raspîndirea lor de altă dată, cu toate acestea tot ocupaŭ o mare parte a Macedonieĭ. Eraŭ grecizaţi.

214. Paeoplae. N H 8. Paeonĭ. Locuĭaŭ în partea muntoasă a Paeonieĭ.

215. Paeti. N H 10. Thracĭ. Locuĭaŭ coasta maritimă dela răsărit de Ciconĭ.

216. Palarii. N A 18. Probabil=Pleraei.

216ª. Panaei. Thracĭ, la sud de Haemos, la răsărit de Struma. Thucydides II, 101.

217. Pannonii. N A 1, 3, 28, 30, 31, 34; N S 9, 9ª, 14, 17, 21, 39, 40, 141; N C 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 60, 61, 62, 63, 96. Greciĭ consideraŭ pe Pannonĭ ca înrudiţi cu Illyriĭ. Pannoniĭ începeaŭ dinspre apus dela Noric (Oberösterreich, Kärnthen, Steiermark) şi se continuaŭ spre răsărit în dosul Illyrilor prin provinciile romane Pannonia Superior şi Pannonia inferior (Ungaria dela apus şi dela sud de Dunăre) până în peninsula balcanică, unde se întindeaŭ tot în dosul Illyrilor prin Bosnia, Serbia şi Herzegovina până în Albania de nord.

218. Parentini. C. I. L. III, 15053. Iapodĭ. Locuĭaŭ la cursul superior al rîuluĭ Lika.

219. Paroraei. N S 74. Epiroţĭ. Locuĭaŭ în partea continentală nordică a Epiruluĭ.

220. Parthini. N P 1, 3, 7; N A 3; N S 75; N C 19, 20, 21, 24. Illyrĭ amestecaţi cu Epiroţĭ. Locuĭaŭ regiunea de lîngă Dyrrhachion (Durazzo).

221. Parthyaei orĭ Parthiaei. Popor în Macedonia. Pt. III, 13, $_{41}$. Probabil Epiroţĭ.

222. Partini. N S 75. Probabil Pannonĭ. Locuĭaŭ în regiunea actualeĭ localităţĭ Užice din vestul Serbieĭ.

223. Pelagones. N P 2; N S 75, 105. Paeonĭ amestecaţi cu Epiroţĭ. Locuĭaŭ în regiunea unde se varsă Cerna în Vardar.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

224. Perrhaebi. N H 5, 6, 7, 17; N P 12, 13; N A 3. Illyrĭ. Locuĭaŭ la graniţa dintre Thessalia şi Macedonia în regiunea dinspre muntele Olympos. Erau grecizaţĭ încă de-pe timpul luĭ Herodotos.

225. Pertheenatae. N A 31; N S 75. Popor muntean. Domiciliu necunoscut. Identic cu Partini? cu Parthini?

226. Peucetiae. Popor liburn. Pl. N. H. III, 25.

227. Peucini. N S 161. Un neam de Bastarnĭ. Locuĭaŭ în insula dela gurile Dunărĭĭ Peuce.

228. Pharii. N P 1, 2, 3, 7; N A 13, 14; N C 6, 8, 10, 11. Illyrĭ. Locuĭaŭ în insula Pharos, actuala Lesina.

229. Phryges. N H 21, 23; N S 91, 104, 127. Thracĭ din Asia Mică.

230. Piarensii. N Pt 16. Orĭ Moesĭ orĭ Geţĭ. Locuĭaŭ în regiunea oraşuluĭ Appiaria, actualul sat Rĭahovo la Dunăre la mijlocul distanţeĭ dintre Rusc̆iuc şi Turtucaĭa.

231. Picensii. N Pt 13. Probabil Celţĭ. Locuĭaŭ în Serbia de răsărit, la rîul Pek, în regiunea localităţĭĭ dela Dunăre Gradişte.

232. Pieres. N H 5, 10; N S 88, 106. Thracĭ. Locuĭaŭ în regiunea oraşuluĭ Pydna (Mikro-Aĭani, puţin la sud de gura rîuluĭ Vistriţa), S. VII, Fragmente, 20, şi a munteluĭ Olympos, la nord se întindeaŭ până la Vardar, S. VII, Fragmente, 22. Se pare că pe vremea luĭ Herodot eraŭ mult maĭ lăţiţĭ spre răsărit, căcĭ exploataŭ, alăturĭ cu Satrĭĭ şi cu Odomantiĭ, minele de aur şi de argint ale munteluĭ Pangaeos.

233. Pirustae. N S 14, 16; N Pt 10. Pannonĭ. Locuiaŭ în nordul Albanieĭ.

234. Pissantini. N P 2, 7. Illyrĭ din sudul Illyrieĭ, prin apropiere de lacul Ochrida.

235. Pleraei. N S 16, 29, 37; N Pt 6. Illyrĭ. Locuiau în faţa insuleĭ Curzola, la sud ajungeaŭ păn aproape de Risano.

236. Poseni. N A 31. Iapodĭ de dincolo (adecă la est) de muntele Kapela.

237. Priantae. Thracĭ la rîul Hebros. Pl. N. H. IV, 18.

238. Pyraei. Popor în sudul Illyrieĭ. Pl. N. H. III, 26. Probabil Illyrĭ. Nu maĭ eraŭ pe timpul luĭ Plinius.

239. Pyrissaei. N A 31. Popor muntean. Domicilĭu necunoscut. Să fie cumva=Pirustae?

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

240. Pyrogeri. Thracĭ la rîul Hebros. Pl. N. H. IV, 18.

241. Quadiates. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

242. Rhaeti. N A 1, 34; N S 5; N C 38. Supt acest nume se înţelegeaŭ diferitele popoare din provinciea romană Rhaetia (Tyrolul şi jumătatea estică a Elveţieĭ). Naţionalitate necunoscută.

243. Roxolani. N S 161, 162. Bastarnĭ? Maĭ degrabă Sarmaţĭ. Locuĭaŭ pe vremea luĭ Strabo în cîmpiile dintre Don şi Bug, ĭar pela anul 67 p. Chr. ajunsese până la cursul de jos al Dunărĭĭ.

244. Rucinates şi Rucinatae şi Rucantii. N A 31. Popor raet în Vindelicia.

245. Rugusci şi Riguscae. N A 31. Popor în Raetia.

246. Salassi. N A 31; N C 25, 33. Munteni din Alpĭ. Locuĭaŭ pe versantul dinspre Italia al Alpilor, la mijlocul curbeĭ pe care o formează Alpiĭ dintre Italia şi Gallia, prin ţara lor curgea rîul Duria, actualul Dora.

247. Sapaei. N H 10; N A 38, 39; N S 53, 112, 117. Thracĭ. Locuĭaŭ la nord de Ciconĭ şi în vecinătatea Corpilor, maĭ sus de coasta mărĭĭ dintre rîul Mesta şi oraşul actual Maronia, prin munţiĭ Ceal, Caraoglan, Carlîc.

248. Sardi şi Serdi. N S 56; N C 86. Thracĭ. Locuĭaŭ în regiunea oraşuluĭ Serdica, actualul Sofia.

249. Sardiotae. N Pt 7. Orĭ Illyrĭ orĭ Pannonĭ. Probabil în regiunea oraşuluĭ Sarite, actual Podgradine, puţin la răsărit de izvoarele rîuluĭ Unaţ.

250. Sarmatae şi Sauromatae. N S 129, 140, 152, 158; N C 57, 93. In ce priveşte naţionalitatea Sarmatilor şi Scythilor daŭ notiţele următoare. E. Kuhn, Miscellen, Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, XXVIII, anul 1887, pag. 214-215: „Dupăce Müllenhoff a probat în chip nediscutabil părerea, susţinută încă înainte de dînsul de Zeuss şi de Diefenbach, că Scythiĭ şi Sarmatiĭ dela marea neagră eraŭ de origine iranică, cercetările istorice din ultimiĭ anĭ aŭ susţinut cu drept cuvînt aceĭaş origine şi pentru Scythiĭ asiatiĭ.“ A. Sobolevskij, Einige Hypothesen über die Sprache der Scythen und Sarmaten, Archiv für slavische Philologie, XXVII, anul 1905, pag. 240-244: „Chestiunea asupra naţionalităţiĭ Scythilor şi Sarmatilor se poate considera ca rezolvată. Şi uniĭ şi alţiĭ eraŭ de neam iranic, maĭ mult saŭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mai puțin înrudiți cu actualii Osseti. La începutul erei noastre Scythii au dispărut din sudul Rusiei și au fost înlocuiți prin Sarmați. Sarmații au venit depe la cursurile de sus ale Nistrului, Dnipruluĭ și Bugului, pentrucă au adus cu dînșii în sudul Rusiei numirile Danaster, Danapris, Vagus ale acestor rîuri, cu care au înlocuit numirile scythe Tyras, Borysthenes, Hypanis.“ După Peisker, Die Abkuuft der Rumänen pag. 181-182, Scythii erau irani numai prin limbă, pe care o căpătase dela fimeile lor de origine iranică, de rasă însă erau Turco-tatari. Recunoaște însă că figurile lor depe vasele grecești găsite în săpăturile din sudul Rusiei au tipul iranic și că numai portul părului (ca o coamă de cal, Pferdemähne) ar trada o origine uraloaltaică. Acestea le spune Peisker din cauza părerii sale prin nimic probate că toate popoarele nomade din Asia și Europa sînt de origine turco-tataro-mongolă. Vezi § 230 a. Pe timpul lui Strabon trăiau, alături de Scythi, de Thraci și de Bastarni, și de-a stînga și de-a dreapta Dunării. Spre nord ajungeau departe în continent în regiunea dintre Bug și Dunăre. Erau nomazi în general.

251. Sassaei. Popor în sudul Illyriei. Pl. N. H. III, 26. Probabil Illyri. Nu mai erau pe timpul lui Plinius.

252. Satrae. N H 10; N S 53. Traci. De acelaș neam cu Bessii. Trăiau în vecinătatea munteluĭ Pangaeos Bunar, Pirnari).

253. Savincates. N A 31. Munteni din Alpi. Domiciliu necunoscut.

254. Scirtones. N S 14; N Pt 10. Probabil Pannoni. Locuiau spre răsărit de Docleati și de Pirusti, lîngă Macedonia, probabil la muntele Scardos, actualul Șar.

255. Scordisci. N A 3, 4, 5, 11, 12; N S 7, 8, 12, 14, 31, 32, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 57, 130; N C 45, 53, 91. Celți. Din cauza desuluĭ contact cu Pannonii și cu Illyrii căpătase oarecare asămănare cu aceștiia. Se deosebiau în Scordiscii mari și Scordiscii mici. Scordiscii mari erau așezați la Dunăre între rîurile Mur și Morava, aproximativ în provinciile austriace Slavonien, Syrmien, și în nordvestul Serbiei, ori, în termeni ai provinciilor romane, în sudul Pannoniei Superior, sudul Pannoniei Inferior și într-o parte din nordvestul Moesiei Superior. Scordiscii mici locuiau la Dunăre dincolo de Morava, în nord-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

estul Serbieĭ, adecă în nordestul Moesieĭ Superior. Din aceste aşezărĭ ale lor vechĭ se lăţise odată, ca năvălitorĭ, până la munţiĭ Illyrieĭ, Paeonieĭ şi Thracieĭ. Pe vremea luĭ Strabon eraŭ aproape distruşĭ, dar tot maĭ existaŭ încă. Rămăşiţĭ dintr-înşiĭ maĭ eraŭ şi pe vremea luĭ Appianos. Scordisciĭ făceaŭ parte din Galliĭ care aŭ invadat în peninsula balcanică în secolul IV, în special dintre aceĭ care au năvălit în Macedonia şi în Grecia în secolul III (Vezĭ Galli). Iustinus l. XXXII, cap. 3: „Galliĭ care aŭ scăpat din expediţiea dela Delphi, unde a perit Brennus [puţin după a. Chr. 279], aŭ fugit şi s-aŭ stabilit, uniĭa în Thracia, alţiĭ în Asia, alţiĭ între Dunăre şi Sava. Aceştĭ din urmă sînt Scordisciĭ.“

256. Scyrmiadae. N H 13. Thracĭ. Locuĭaŭ coasta mării negre dela Byzanţ în sus, pe acolo pe unde maĭ tîrziŭ locuĭaŭ Astiĭ.

257. Scythae. N S 2, 50, 51, 54, 129, 140, 152. Pentru naţionalitatea Scythilor vezĭ Sarmatae. Pe timpul luĭ Strabon locuĭaŭ în actuala Dobrogie alăturĭ cu Sarmatĭ, Bastarnĭ, Crobyzĭ şi Troglodytĭ. Locuĭaŭ alăturĭ cu Bastarniĭ şi Sarmatiĭ şi de a stînga Dunăriĭ.

258. Seduni. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domiciliu necunoscut.

259. Segestani. N A 20, 31; N S 9, 9ª; N C 27, 32, 61. Pannonĭ. Locuĭau în regiunea dela actualul oraş Sissek în districtul Agram al Croaţieĭ.

260. Segovii. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domiciliu necunoscut.

261. Segusini şi Segusiani. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Locuĭaŭ în Alpiĭ graĭ, la oraşul Segusio, actualul Susa.

262. Selli? Popor în Epir, fără poziţie lămurită. Pl. N. H. IV, 1. Strabo VII, 7, $_{10}$ vorbeşte despre eĭ ca de un popor mythic cunoscut numaĭ din poeţĭ (Homer, Pindar) că ar fi locuit la Dodona, şi asupra numiriĭ căruia, dacă se numia Helli, cum îĭ zice Pindar, orĭ Selli, cum îĭ zice Homer, era nesiguranţă.

263. Serrapilli. Popor în Pannonia la rîul Dravus. Pl. N. H. III, 28. Probabil Pannonĭ.

264. Serretes. Popor în Pannonia la rîul Dravus. Pl. N. H. III, 28. Probabil Pannonĭ.

265. Sevaces. Popor în Noric. Pt. II, 14, $_{2}$.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

266. Sialetae. N C 95. Thracĭ. Erau vecinĭ cu Bessiĭ. Pt. III, 11, 8 pune pe Selletae, care probabil = Sialetae, στρατηγία σελλητική, în partea nordestică a Thracieĭ. C. Müller, Ptolemaei Geographia, Tabulae, pune pe Selletae în sudul Thracieĭ, la dreapta rîuluĭ Mariţa, în dreptul Corpililor. Pe nedrept, după cum recunoaşte şi Kalopathakes, De Thracia provincia romana, pag. 17.

267. Siculotae. N Pt 8. Illyrĭ. Locuĭau între oraşul Traù şi rîul Cetina.

268. Sidones. N S 161. Un neam de Bastarnĭ.

269. Sinti. N S 55, 102, 113. Thracĭ. Locuĭau la rîul Struma, la nord de Bisaltae. Locuise odată şi în insula Lemnos.

270. Siropaeones. N H 8. Un neam de Paeonĭ. Locuĭau în partea muntoasă a Paeonieĭ.

271. Sithones. N S 89. Thracĭ Edonĭ. Pl. N. H. IV, 18 (Sithonii) îĭ pune în Moesia Inferior pelîngă mare.

272. Sogiontii. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

273. Suanetes şi Suanetae. N A 31. Popor în Raetia.

274. Suetri. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

275. Taulantii. N A 3, 31; N S 75. Illyrĭ amestecaţĭ cu Epiroţĭ. Locuĭau în regiunea oraşelor Dyrrhachion (Durazzo) şi Apollonia (Pollina, la nord de Avlona, în apropiere de malul drept al rîuluĭ Vovusa), îndărătul Parthinilor. Nu maĭ existau pe vremea luĭ Plinius, Naturalis historia III, 26.

276. Tauriscĭ. N P 20; N A 31; N S 6, 11, 130, 143; N C 25. Celţĭ. Locuĭau în două locurĭ. In Noric, în regiunea oraşuluĭ Nauportus (Ober-Laibach), care era oraş al lor, la nord de Iapodĭ, de unde se întindeau spre sudvest până la Aquileia (nordvestul golfuluĭ de Triest, la nord de oraşul Grado, deasupra laguneĭ de Marano); şi în nordul provincieĭ Pannonia Inferior, alăturĭ cu Boiĭ. Aceştĭ din urmă Tauriscĭ au fost aproape distruşĭ de Boirebistas. Cu toate acestea pe vremea luĭ Strabon tot maĭ existau resturĭ dintr-înşiĭ, dar reduse la ultima extremitate.

277. Tebavii. N A 31. Muntenĭ din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

278. Thesproti. N S 63, 73, 74. Epiroţĭ, grecizaţĭ pe vremea luĭ Strabon. Locuĭaŭ în partea despre mare a Epiruluĭ la mĭazăzi de Chaones.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

279. Thessali şi Thettali. N H 7; N P 13; N S 61, 62. Sub numele generic de Thessali se înţelegeaŭ diferite neamurĭ, unele greceştĭ, altele illyre, altele thrace, altele epirote, care trăĭau în Thessalia. Toate eraŭ complect grecizate pe vremea luĭ Herodot.

280. Thraces. N H 5, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 18, 20, 22; N A 37; N S 1, 2, 8, 14, 41, 48, 50, 54, 60, 62, 67, 68, 69, 88, 114, 115, 129, 130, 133, 135, 137, 138, 143, 150, 152; N C 56, 59, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 72, 73, 86, 87, 92, 94. Thraciĭ se întindeaŭ în dosul Pannonilor spre răsărit, începînd dela munţiĭ răsăriteniĭ aĭ Boemieĭ şi dela cursul Dunărĭĭ dintre Pesta şi Belgrad. Spre sud se întindeaŭ în peninsula balcanică prin actualele ţărĭ Serbia răsăriteană, Bulgaria dela nord şi dela sud de Balcanĭ, Thracia, Macedonia, până în Thessalia. Peste strîmtorĭ ocupaŭ o parte din Asia Mică, unde Bithyniĭ, Mysiĭ, Lydiĭ, Carĭĭ, Phrygiĭ, Armeniĭ eraŭ de neam thrac. De-a stînga Dunărĭĭ se întindeaŭ până la Nistru spre răsărit şi până la Carpaţiĭ din nordul Ungarieĭ spre mĭazănoapte.

281. Thunatae. N S 35. Un neam de Dardanĭ. Locuĭaŭ în partea de vest a Dardanieĭ.

282. Thyni. N H 14, 20; N S 128. Thracĭ din Asia Mică. După Pl. N. H. IV, 18 eraŭ şi la rîul Hebros.

282 a. Tilataei. Thracĭ, vecinĭ cu Treres. Thucydides II, 96.

283. Timachi. Popor în Moesia Superior. Pl. N. H. III, 29. Probabil Thracĭ la rîul Timacus.

283 a. Tralles. Illyrĭ cu domicilĭu necunoscut. T. Livius XXVII, 32, XXXI, 35.

284. Trausi. H. V, 4; T. Livius, XXXVIII, 41. Locuĭaŭ la dreapta rîuluĭ Mariţa, deasupra coasteĭ mărĭĭ, între Mariţa şi oraşul Maronea.

285. Treres. Popor în Macedonia. Pl. N. H. IV, 17. Thracĭ, la muntele Scomion din apropiere de Rhodope, Thucydides II, 96.

286. Triballi. N H 3; N A 3, 4, 12; N S 31, 32, 41, 42, 47, 48, 49, 56, 137, 151; N C 74, 81. Thracĭ. Locuise odată în centrul şi sudul Serbieĭ actuale şi în Bulgaria actuală până la o linie care ar merge dela vestul provincieĭ bulgăreştĭ Rumelia la Dunăre, orĭ, ca să vorbim din punct de videre al provinciilor romane, în centrul Moesieĭ Supe-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rior, vestul Moesieĭ Inferior şi nordul Thracieĭ. Pe vremea luĭ Alexandru cel mare se întindeaŭ chĭar până la gurile Dunăriĭ. Pela anul a. Chr. 29 ocupaŭ încă teritorĭul lor dela vestul Moesieĭ Inferior incluziv spre apus, macarcă foarte împuţinaţĭ din cauza cotropirilor din partea Scordiscilor. Pe vremea luĭ Strabon aproape dispăruse. Pecînd scria Appianos se povestĭa că rămăşiţile lor ar fi fugit de răul Scordiscilor la Geţĭ peste Dunăre.

287. Triccraensii. N Pt 11, 13. Probabil Celţĭ. Locuĭaŭ în partea dinspre Dalmatia a Moesieĭ Superior, la oraşul Tricornion, pelîngă actualul Groţca, pe Dunăre între Belgrad şi Morava.

288. Triullatti. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

289. Troglodytae. N S 51. Probabil un nume generic pentru aceĭ locuitorĭ din Scythia Minor care trăĭaŭ în bordee, şi care locuitorĭ trebue să fi fost de diferite neamurĭ.

290. Trumpilini. N A 31. Munteni din Alpĭ. Pl. N. H. III, 24 îĭ pune (Triumpilini) la răsărit de Camuni.

291. Turi şi Turri. N A 31. Popor ligur de dincoace de Alpĭ.

292. Tymphaei. N S 74. Epiroţĭ. Trăĭaŭ în partea continentală nordică a Epiruluĭ.

293. Tyregetae şi Tyrangetae. N S 158, 159; N Pt 19. E un nume local=Geţiĭ dela Nistru. Eraŭ nomazĭ.

294. Uberi. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

295. Ucenni. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domicilĭu necunoscut.

296. Urgi. N S 158. Popor de naţionalitate necunoscută, nomad, care locuĭa în regiunea dintre Dunăre şi Bug la nord de Sarmatĭ. Ajungeaŭ şi eĭ, ca şi Sarmatiĭ, în emigrările lor până la Dunăre şi treceaŭ şi de-a dreapta Dunăriĭ.

297. Varagri. N A 31. Munteni din Alpĭ. Locuĭaŭ în Alpĭ deasupra Salassilor.

298. Varciani. Popor în Pannonia Superior, în partea despre sudest. Pt. II, 15, $_2$. Judecînd după numele Iantumarus, Andedu, Mendus, C. I. L. III, dipl. 2, C. I. L. III, 9796, eraŭ Celţĭ amestecaţĭ cu Pannonĭ.

299. Veaminii. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domicilĭu

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

300. Velauni şi Vellaii şi Vellai. N A 31. Popor arvern, probabil la actualiĭ Monts du Velay, districtul Haute Loire.

301. Veneti şi Eneti. N H 1, 2; N P 14, 15; N S 20. Illyrĭ, dar cu caractere specifice remarcabile faţă de Illyriĭ ceilalţĭ. Locuĭaŭ în partea maritimă a actualeĭ provinciĭ italiene Venezia. Spre răsărit ajungeaŭ până în apropiere de Aquileia. Aquileia era în afară de teritoriul lor. S. V, 1, 8, 9.

302. Venisami. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domiciliu necunoscut.

303. Vennonetes şi Vennones. N A 31; N C 38. Popor vindelic, nordest de lacul Como, la actualul Vintschgau în Tirol.

304. Venostes. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domiciliu necunoscut.

305. Vergunni. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domiciliu necunoscut.

306. Vesubiani. N A 31. Munteni din Alpĭ. Domiciliu necunoscut.

307. Vettii. Vezĭ Galli.

308. Vindelici şi Vindolici. N S 5; N C 38. Supt acest nume se înţelegeaŭ diferitele popoare din provinciea romană Vindelicia (sudul Bavarieĭ), dintre care unele eraŭ illyre, altele de naţionalitate necunoscută.*)

§ 55. Dacă din aceste 308 nume se lasă la o parte Andiantes = Andizetii, Celti = Galli, Derriopes = Adriopes, Hellones = Selli, Hamaxoeci şi Nomades care sînt nume generice pentru diferite popoare, Lychnidi care nu este sigur dacă aparţinea unuĭ popor, Melcomenii = Meromenni, mai rămîn 300 de nume (adecă 308 cu numerele anexe 115 a, 122 a, 145 a, 164 a, 211 a, 216 a, 282 a, 283 a). Am păstrat numele generic Thessali, pentrucă aparţine în aceĭaş vreme

*) Determinările teritoriale date de mine se potrivesc, în linii generale şi aproximativ, cu acele date de Kiepert în Formae orbis antiqui. Se găsesc însă şi deosebiri remarcabile. De pildă poziţiea Moesilor e cu totul alta la Kiepert, unde Moesii sînt aşezaţi la vest de Triballi pe un mic teritoriu din nordestul Moesieĭ Superior. Acest lucru stă în contrazicere cu cele mai autorizate izvoare, pe care vezi-le sub Mysi-Moesi, şi din care citez aici, ca exemplu, pe A. 30, S. VII, 5, 12, C. XXXVIII, 10. Este evident că Kiepert a avut în videre, pentru acest caz, numai pe Ptolemaeu, care, în ce priveşte *popoarele*, nu este cel mai solid din izvoare. De alt fel se pare că pe Kiepert l-a interesat mai mult

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

unuĭ teritorĭu. Am păstrat apoĭ cîteva nume de popoare care nu se găsesc în cadrul teritorial al Illyriculuĭ, pentrucă fac parte dintr-o grupă de popoare muntene a căror cucerire a avut loc în aceĭaș vreme și a căror comemorare s-a făcut în aceleaș inscripțiĭ. In sfîrșit am păstrat și doŭă popoare greceștĭ, pentrucă unul era numaĭ probabil grec, ĭar celalalt făcea parte din Macedonia.

Aceste 308 neamurĭ se dispart din punct de videre ethnic în următoarele grupe: 1) Bastarnĭ. 2) Celțĭ. 3) Epiroțĭ. 4) Grecĭ. 5) Illyrĭ. 6) Illyrĭ amestecați cu Celțĭ. 7) Illyrĭ amestecați cu Epiroțĭ. 8) Muntenĭ din Alpĭ. 9) Muntenĭ. 10) Noricĭ. 11) Pannonĭ. 12) Raetĭ. 13) Sarmatĭ. 14) Scythĭ. 15) Thracĭ. 16) Vindelicĭ. 17) Origine necunoscută.

§ 56. Bastarnĭ *).

Bastarniĭ din Scythia Minor aŭ fost probabil supușĭ de Romanĭ la anul a. Chr. 29. In tot cazul supunerea lor a fost îndeplinită odată cu constituirea Moesieĭ Inferior în provincie romană. Ceĭ din a stînga Dunăriĭ, care locuĭaŭ dela Olt spre răsărit până pela Siret, aŭ fost supușĭ cam depe la aniĭ p. Chr. 9-57.

§ 57. Celțĭ.

Arabisci. Aŭ fost supușĭ de Romanĭ odată cu Pannoniĭ.

Boii. Aŭ fost supușĭ de Romanĭ odată cu Pannoniĭ.

Britolagae. Aŭ fost supușĭ de Romanĭ cel maĭ tîrziŭ atuncĭ cînd a fost supus teritorĭul orașuluĭ Tyra, adecă la anul p. Chr. 56 orĭ 57. C. I. L. III pag. 148.

Galli. Ceĭ care aŭ rămas prin peninsula balcanică și n-aŭ trecut în Asia s-aŭ disolvat în populațiile autohtone maĭ înainte de a fi putut fi supușĭ de Romanĭ. Cîțĭ trăĭaŭ prin Macedonia aŭ fost supușĭ odată cu această țară. Ceĭ din Asia aŭ fost supușĭ la anul a. Chr. 25, C. LIII, 26.

Picensii. Este un nume local, dat dela orașul Pincus, unde trăĭaŭ aceștĭ Celțĭ. Teritorĭul lor corespunde cu acel al Scordiscilor. Trebue să fi fost Scordiscĭ. Aŭ fost supușĭ, decĭ, de Romanĭ odată cu Scordiscii ceilalțĭ.

Scordisci. Aceĭ care se lățise ca năvălitorĭ până la

*) Probele pentru notițile istorice care se vor da asupra diferitelor popoare să se caute la notele izvoarelor și la locurile din izvoare citate în acele note. §§ 48-53. Notele respective ale izvoarelor sînt arătate la fiecare popor sub § 54.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

munţiĭ Illyrieĭ şi supusese pe Autariaţĭ aŭ fost supuşĭ şi în parte distruşĭ de Romanĭ la aniĭ a. Chr. 155 şi a. Chr. 109-106. Ceilalţĭ aŭ fost supuşĭ odată cu Pannoniĭ, în special odată cu Breuciĭ.

Taurisci. Ceĭ din Noric devenise tributarĭ Romanilor încă înainte de anul a. Chr. 35, şi aŭ fost definitiv supuşĭ la aniĭ a. Chr. 35-34. Ceĭ din Pannonia Inferior aŭ fost supuşĭ odată cu Pannoniĭ.

Tricornensii. Este un nume local, dat dela oraşul Tricornion, unde trăĭaŭ aceştĭ Celţĭ. Teritoriul lor corespunde cu acel al Scordiscilor. Trebue să fi fost Scordiscĭ. Aŭ fost supuşĭ, deci, de Romanĭ odată cu Scordiscii ceilalţĭ.

Varciani. Aŭ fost supuşĭ odată cu Pannoniĭ.

§ 58. Epiroţĭ.

La Epiroţĭ sînt trecute şi acele popoare despre care nu ştim sigur dacă eraŭ illyre orĭ epirote.

Aenianes. Aŭ fost supuşĭ de Romanĭ odată cu Macedoneniĭ.

Aethices. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Albani. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Almopes. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Amphilochi. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Athamanes. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Atintanes. Supuşĭ Romanilor încă dela anul a. Chr. 229. Se răzvrătesc sub Demetrios Pharios, dar sînt ĭar supuşĭ la anul a. Chr. 218. Aparţin definitiv Romeĭ dela anul a. Chr. 168.

Atraces. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Cassopaei. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Chaones. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Dolopes. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Dryopes. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Maraces. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Molossi. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Orestae. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Paroraei. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Parthyaei. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Selli. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ, dacă vor fi maĭ existat pe vremea aceĭa.

Thesproti. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Tymphaei. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 59. Greci.

Bottiaei. Aŭ fost supuşi odată cu Macedonenii.

Chalcidees. Aŭ fost supuşi odată cu Macedonenii.

§ 60. Illyri.

Se cuprind la Illyri şi acele popoare despre care nu ştim cu probabilitate dacă eraŭ Illyri orĭ Pannonĭ.

Adriopes. Aŭ fost supuşi probabil odată cu Dalmaţii.

Alutae. Aŭ fost supuşi probabil odată cu Dalmaţii.

Ardiaei. Sînt supuşi la anul a. Chr. 218. Se răzvrătesc şi sînt din nou supuşi la anul a. Chr. 134.

Armistae. Aŭ fost supuşi probabil odată cu Dalmaţii.

Arthitae. Aŭ fost supuşi probabil odată cu Dalmaţii.

Autariees. Aŭ fost supuşi pela anul a. Chr. 155.

Breuni. Aŭ fost supuşi odată cu Raetii.

Buni. Aŭ fost supuşi odată cu ceilalţi Liburnĭ.

Calicoini. Aŭ fost supuşi la anul a. Chr. 168.

Cambaei. Aŭ fost supuşi la anul a. Chr. 35-34.

Ceraunii. Aŭ fost supuşi probabil odată cu Dalmaţii.

Corcyreni. Aŭ fost supuşi la un timp nehotărît înainte de anul a. Chr. 35-34.

Dalmatae. Aŭ fost întîiaş dată supuşi la anul a. Chr. 155. Aŭ fost în stare de răscoală între a. Chr. 58- a. Chr. 34, cînd între anii a. Chr. 34-33 aŭ fost supuşi din noŭ. S-aŭ răsculat apoi în patru rînduri, a. Chr. 16, a. Chr. 11, a. Chr. 10 şi p. Chr. 5. In cele trei rînduri dintîiŭ, a. Chr. 16, 11, 10, aŭ fost răpede domoliţi. Răscoala dela p. Chr. 5 a fost însă înverşunată, şi numaĭ după un războiŭ de patru anĭ, p. Chr. 5-9, aŭ reuşit Romanii să-ĭ supună, dar de data aceasta definitiv.

Daorsi. Aŭ fost supuşi cel maĭ tîrziŭ la anul a. Chr. 168.

Dardani. Intră supt influinţa romană întîiaş dată a. Chr. 179-168. Probabil aŭ fost supuşi la auul a. Chr. 29, atuncĭ cînd lĭ-aŭ cucerit ţara Bastarniĭ şi apoi aceştĭ din urmă aŭ fost alungaţi de Romanĭ.

Dassaretii. Aŭ fost supuşi la anul a. Chr. 168.

Decuni. Aŭ fost supuşi probabil odată cu Dalmaţii.

Derbani. Aŭ fost supuşi la anul a. Chr. 33.

Deremistae. Aŭ fost supuşi probabil odată cu Dalmaţii.

Deretini. Aŭ fost supuşi probabil odată cu Dalmaţii.

Derrii. Aŭ fost supuşi probabil odată cu Dalmaţii.

Dindarii. Aŭ fost supuşi probabil odată cu Dalmatii.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Docleatae. Supuşĭ înainte de a. Chr. 35. Readuşĭ la supunere a. Chr. 35-34.

Enderoduni. Aŭ fost cel maĭ tîrziŭ supuşĭ odată cu Dalmaţiĭ.

Galabrii. Vezĭ Dardani.

Genaunes. Supuşĭ odată cu Raetiĭ.

Glintidiones. Supuşĭ la a. Chr. 35-34.

Grabaei. Aŭ fost cel maĭ tîrziŭ supuşĭ odată cu Dalmaţiĭ.

Hemasini. Aŭ fost probabil supuşĭ odată cu Dalmaţiĭ.

Hymani. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Liburnĭ.

Issaei. Supuşĭ la anul a. Chr. 229.

Istri. Supuşĭ întiĭŭ la anul a. Chr. 218, vezĭ şi T. Livius, argumentul cărţiĭ XX; apoĭ la aniĭ a. Chr. 178-177 şi 129.

Labeati. Supuşĭ la anul a Chr. 168.

Lacinienses. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Liburnĭ.

Liburni. Supuşĭ între aniĭ a. Chr. 58-49. Intre aniĭ a. Chr. 35-34 s-aŭ răsculat, dar aŭ fost supuşĭ din noŭ.

Meliteni. Aŭ fost supuşĭ la un timp nehotărît înainte de anul a. Chr. 35.

Mentores. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Liburnĭ.

Meromenni. Supuşĭ la a. Chr. 35-34.

Naresii. Supuşĭ la a. Chr. 35-34.

Olbonenses. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Liburnĭ.

Ozuaei. Aŭ fost probabil supuşĭ odată cu Dalmaţiĭ.

Palarii. Vezĭ Pleraei.

Perrhaebi. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedonenĭi.

Peucetiae. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Liburnĭ.

Pharii. Supuşĭ la anul a. Chr. 218.

Pissantini. Supuşĭ la anul a. Chr. 168.

Pleraei. Supuşĭ la anul a. Chr. 134.

Pyraei. Aŭ fost cel maĭ tîrziŭ supuşĭ odată cu Dalmaţiĭ.

Sardiotae. Supuşĭ probabil odată cu Dalmaţiĭ.

Sassaei. Aŭ fost cel maĭ tîrziŭ supuşĭ odată cu Dalmaţiĭ.

Siculotae. Supuşĭ probabil odată cu Dalmaţiĭ.

Thunatae. Vezĭ Dardani.

Tralles. Supuşĭ poate odată cu Dalmaţiĭ.

Veneti. La anul a. Chr. 225 eĭ sînt independenţĭ şi aliaţĭ aĭ Romanilor. La anul a. Chr. 181 Romaniĭ stabilesc

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

o colonie la Aquileia, T. Livius, XL, 26. Trebue să fi fost supuşĭ în intervalul dintre anii a. Chr. 225-181.

§ 61. Illyrĭ amestecaţĭ cu Celţi=Iapodes.

Aurupini. Aŭ fost supuşĭ la anul a. Chr. 35-34.

Avendeatae. Aŭ fost supuşĭ la anul a. Chr. 35-34.

Iapodes în general. Iapodiĭ de dincoace (*dincoace* şi *dincolo* din punct de videre al Romeĭ) de munţĭ aŭ fost supuşĭ la anul a. Chr. 129, dar numaĭ pentru scurtă vreme. Temeĭnic aŭ fost supuşĭ Iapodiĭ, atît ceĭ de dincoace cît şi ceĭ de dincolo de munţĭ, la anii a. Chr. 35-34. Probabil aŭ luat şi eĭ parte la cea din urmă răscoală a Dalmaţilor şi aŭ fost definitiv supuşĭ înpreună cu aceştiia, p. Chr. 5-9.

Moentini. Aŭ fost supuşĭ la anul a. Chr. 35-34.

Ortoplini. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Iapodĭ.

Parentini. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Iapodĭ.

Poseni. Aŭ fost supuşĭ la anul a. Chr. 35-34.

§ 62. Illyrĭ amestecaţĭ cu Epiroţĭ.

Brygi. Supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Bylliones. Supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Deuriopes. Supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Dyestae. Supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Elimiotae. Supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Enchelees. Supuşĭ la anul a. Chr. 168.

Eordi. Supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Eratyri. Supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Lyncestae. Supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Parthini. Supuşĭ la anul a. Chr. 168. S-aŭ răsculat, dar aŭ fost din noŭ supuşĭ a. Chr. 39.

Taulantii. Supuşĭ la anul a. Chr. 35-34.

§ 63. Munteni din Alpĭ.

Muntenii din Alpĭ, a căror supunere este atestată prin doŭă inscripţiĭ, una din anul a. Chr. 9-8 şi alta din anul a. Chr. 7-6, aŭ fost aproximativ supuşĭ atuncĭ cînd aŭ fost supuşĭ Salassiĭ şi Muntenii despre care vorbeşte Appianos (vezĭ N A 31), şi despre care nu putem spune cu siguranţă că locuĭaŭ într-adevăr în Alpĭ şi nu cumva în munţiĭ Illyrieĭ. Salassiĭ însă şi Muntenii din Appianos aŭ fost supuşĭ la aniĭ a. Chr. 35-34.

Aceştĭ Munteni din Alpĭ (printre care, pentru a nu se strica unitatea faptuluĭ istoric, s-a păstrat şi un popor care nu

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

trăĭa în Alpĭ, ci în munţiĭ Cévennes) sînt: Acitavones, Adanates, Ambisontes, Belaci, Brigiani, Brixenetes, Brodiontii, Caenaunes, Catenates, Caturiges, Ecdinii, Edenates, Egui, Esubiani, Focunates, Gallitae, Iemerii, Isarci, Medulli, Nantuates, Nemaloni, Nematuri, Nerusi, Oratelli, Quadiates, Salassi, Savincates, Seduni, Segovii, Segusini, Sogiontii, Suetri, Tebavii, Triullatti, Trumpilini, Turi, Uberi, Ucenni, Varagri, Veaminii, Velauni, Venisami, Venostes, Vergunni, Vesubiani.

§ 64. Muntenĭ.

Aceştĭ Muntenĭ, despre care nu ştim dacă eraŭ din Alpĭ (macarcă foarte probabil din Alpĭ eraŭ) orĭ din munţiĭ Illyrieĭ, aŭ fost supuşĭ la aniĭ a. Chr. 35-34. Eĭ sînt: Bathiatae, Cinambri, Hippasini, Interphrurini, Oxyaei, Pertheenatae, Pyrissaei.

§ 65. Noricĭ.

Popoarele norice aŭ fost supuse la anul a. Chr. 16. Aceste popoare sînt: Alauni, Ambidravi, Ambilici, Norici, Sevaces.

§ 66. Pannonĭ.

Amantini. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ, în special cu Breuciĭ.

Andizetii. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ, în special cu Breuciĭ.

Arivates. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

Azali. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

Belgites. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

Breuci. Aŭ fost supuşĭ la aniĭ p. Chr. 5-7.

Catari. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

Cavii. Aŭ fost supuşĭ probabil odată cu Dalmaţiĭ în timpul războĭuluĭ celuĭ depe urmă al acestora cu Romaniĭ.

Colapiani. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

Coletiani. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

Cornacates. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

Cytni. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

Daesitiatae. Aŭ fost supuşĭ la aniĭ p. Chr. 8-9.

Ditiones. Aŭ fost supuşĭ probabil odată cu Dalmaţiĭ în timpul războĭuluĭ celuĭ depe urmă al acestora cu Romaniĭ.

Hercuniatae. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ, în special cu Breuciĭ.

Iassii. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

Latobici. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Mazaei. Aŭ fost supuşĭ la anii p. Chr. 5-7.

Oseriati. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

Pannonii în general. Aŭ fost supuşĭ întîiŭ Segestanii la anii a. Chr. 35-34. De aicĭ încolo, după neîncetate răscoale (anii a. Chr. 34, 16, 14, 13, 12, 11), şi după sculârea cu războiu contra Romei a necontenit nouă neamurĭ (ceĭ din urmă Mazaeiĭ, Breuciĭ şi Daesitiatiĭ, anii p. Chr. 5-9), Pannonii au fost supuşĭ cu toţii şi definitiv.

Partini. Aŭ fost supuşĭ probabil odată cu Dalmaţiĭ.

Pirustae. S-aŭ supus de bună voe Romanilor la anul a. Chr. 168, T. Livius, XLV, 26. Dar numaĭ cu numele, căcĭ la anul a. Chr. 54 nu ascultaŭ de Romanĭ şi făceau incursiunĭ în teritoriile Illyrilor care pe vremea aceĭa erau într-adevăr supuşĭ Romei, Caesar de bello gallico, V, 1. Temeinic aŭ fost probabil supuşĭ odată cu vecinii lor Taulantii.

Scirtones. Au fost supuşĭ probabil odată cu vecinii lor Pirustae şi Docleatae.

Segestani. Aŭ fost supuşĭ la anii a. Chr. 35-34.

Serrapilli. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţi Pannonĭ.

Serretes. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Pannonĭ.

§ 67. Raetĭ.

Popoarele raete au fost supuse între anii a. Chr. 16 (cînd aŭ fost supuşĭ Camunnii) şi 15. Aceste popoare sînt: Brixantae, Camunni, Cosuanetes, Lepontii, Rucinates, Rugusci, Suanetes.

§ 68. Sarmaţĭ.

Cîţĭ dintre dînşiĭ eraŭ stabiliţĭ în Moesia Inferior au fost supuşĭ odată cu Moesiĭ şi cu Getiĭ. Eraŭ maĭ multe neamurĭ: Sarmaţiĭ regeştĭ, Iazyges, Aorsi (în Moesia Inferior), Areatae orĭ Arraei (în Moesia Inferior).

§ 69. Scythĭ.

Coralli. Aŭ fost supuşĭ odată cu Moesiĭ şi cu Getiĭ.

Scythae în general. Cîţĭ din eĭ eraŭ stabiliţĭ în Scythia Minor aŭ fost supuşĭ odată cu Getiĭ.

§ 70. Thracĭ.

Agrianes. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedonenii.

Apsinthii. Aŭ fost supuşĭ probabil odată cu Odrysiĭ, dacă maĭ existaŭ pe vremea aceĭa.

Armenii.

Artacii. Aŭ fost supuşĭ la anul a. Chr. 20

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Astae. Aŭ fost supuşĭ probabil odată cu Odrysiĭ.

Bebryces.

Bessi. Poate (puţin probabil) ceĭ maĭ dinspre nordvest dintr-înşiĭ aŭ fost supuşi deja la aniĭ a. Chr. 35-34. La aniĭ a. Chr. 109-106 aŭ fost învinşĭ de Romanĭ cînd aŭ năvălit, împreună cu Scordiscii şi cu Triballiĭ, în Grecia până la Delphi. La aniĭ a. Chr. 72-70 M. Lucullus, care a năvălit în ţara Moesilor, a năvălit şi în acea a Bessilor, pe care ĭ-a învins într-o mare bătălie la muntele Haemus şi lĭ-a luat oraşul Uscudama (=Adrianopol, Iordanis Rom. 221 pag. 28). Eutropius, VI, 10 (8). Pe Bessiĭ învinşĭ de M. Lucullus îi numeşte T. Livius, argumentul cărţiĭ XCVII, cu un termen maĭ general Thracĭ, şi de fapt trebue să fi luat parte la acele lupte cu Romaniĭ şi alţĭ Thracĭ alături cu Bessiĭ, dar nu ştim care. La anul a. Chr. 42 Romaniĭ năvălesc în ţara lor şi-i dovedesc în luptă, dar nu-ĭ supun încă. La anul a. Chr. 29 Romaniĭ li pradă ţara şi li răşluesc o bucată din ea, pe care o daŭ Odrysilor, dar nu-ĭ supun încă. Au fost supuşi la anul a. Chr. 16, dar numaĭ pentru scurtă vreme şi netemeĭnic, căcĭ la a. Chr. 11 Bessiĭ se răscoală şi numaĭ cu mare greutate tot acelaş an au putut fi supuşĭ din noŭ. Marea răzvrătire a Thracilor din Haemus dela anul p. Chr. 26, despre care vorbeşte Tacitus, Annales, IV, 46-51, şi care numaĭ cu mare greutate a fost domolită —fără ca cu toate acestea toţĭ Thraciĭ care luase parte la dînsa să fi fost supuşi—decătră Poppaeus Sabinus, a fost sigur în mare parte tot opera Bessilor. Complecta supunere a acestuĭ popor a avut loc, foarte probabil, numaĭ cînd (la anul p. Chr. 47 după Eusebius Chronicorum II, Migne Patrologia graeca tom XIX pag. 539; pe vremea luĭ Vespasianus, p. Chr. 69-79, după Eutropius VII, 19 [13]; la anul p. Chr. 46 după Cassiodorus Chronica) a încetat de a maĭ exista singurul stat autonom thrac care maĭ era pe atuncĭ în peninsula balcanică, acel al Odrysilor, şi s-a înfiinţat provinciea romană a Thracieĭ.

Bisaltae. Aŭ fost probabil supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Bistones. Aŭ fost probabil supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Bithyni.

Brenae. Au fost probabil supuşĭ odată cu Bessiĭ.

Brygi. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ, dacă vor fi maĭ existat pe atuncĭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Brysae. Aŭ fost supuşĭ cel maĭ tîrziŭ odată cu Odrysiĭ.

Cabyleti. Aŭ fost supuşĭ cel maĭ tîrziu odată cu Odrysiĭ.

Caeni. Aŭ fost supuşĭ probabil odată cu Odrysiĭ, cu care erau vecinĭ.

Carbilesi. Au fost probabil supuşĭ odată cu Macedonenĭĭ.

Cares.

Celegeri. Aŭ fost probabil supuşĭ odată cu Moesiĭ.

Cicones. Au fost probabil supuşĭ odată cu Macedonenĭĭ.

Coeletae. In războĭŭ cu Romanĭĭ p. Chr. 21, Tacitus Annales III, 38. Supuşĭ probabil odată cu Bessiĭ.

Corpili. Aŭ fost probabil supuşĭ odată cu Bessiĭ.

Crestonaei. Au fost supuşĭ odată cu Macedonenĭĭ.

Crobyzi. Aŭ fost supuşĭ odată cu Getiĭ.

Daci. Sub domniea luĭ Boirebistas (aproximativ a. Chr. 50-a. Chr. 31) Dacogeţiĭ, uniţĭ într-un singur regat, ajunsese la mare putere, îşĭ supusese dinspre vest pe Boĭ, pe Tauriscĭ, pe Scordiscĭ, dinspre sud populaţiile thrace dintre Dunăre şi Balcanĭ şi amenințau cu invaziĭ provinciea romană Macedonia. Caesar cu puţin înainte de a muri plănuĭa o expediţie contra lor. După moartea luĭ (a. Chr. 44), la anĭĭ a. Chr. 35-34 Caesar Octavianus plănueşte şi el o expediţie contra lor, pe care însă n-o poate duce la capăt. Pecînd se pregătĭa războĭul civil dintre Caesar Octavianus şi Antonius, eĭ propun celuĭ dintîiŭ o alianţă contra rivaluluĭ său. Refuzaţĭ, fiindcă puneau condiţiĭ grele, trec de partea luĭ Antonius, dar nu pot da vreun ajutor eficace acestuĭa, fiindcă Boirebistas a fost răsturnat printr-o revoluţie şi Dacogeţiĭ s-aŭ desfăcut în patru state. De aicĭ înainte destinele Dacilor şi ale Geţilor sînt deosebite. Pe vremea cînd scria Strabon (p. Chr. 5-9) Romanĭĭ făcuse deja expediţiĭ contra Dacilor, ducîndu-şĭ trupele şi muniţiile de războĭu pe Tisa şi pe Mureş, şi în două rînduri Daciĭ invadase provinciile romane, Pannonia la a. Chr. 10 şi Moesia la p. Chr. 5. In aceste lupte fusese Daciĭ atît de slăbiţĭ, încît numaĭ nădejdea că vor putea Germanĭĭ păgubi tare pe Romanĭ după dezastrul luĭ Varus şi în timpul expediţieĭ luĭ Tiberius contra Germanilor (p. Chr. 9) îĭ opria la această epocă să se supună Romeĭ. In această stare de semisupunere au persistat Daciĭ pănăce Decebalus a reînfiinţat un stat puternic, nu aşa ca acel al luĭ Boirebistas, căcĭ numaĭ Daciĭ aŭ con-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tribuit la formarea luĭ—Geţiĭ acum erau supuşĭ Romanilor—, dar puternic în de ajuns pentru a deveni din nou agresivĭ faţă cu Romaniĭ. Incontra luĭ a purtat întîĭu războĭu Domitianus la aniĭ p. Chr. 85-90, maĭ mult cu pagubă decît cu succes din partea Romanilor, apoĭ Traianus în două rînduriĭ, p. Chr. 101-103 şi p. Chr. 105-107. In cel dintîĭu rînd Traĭan a învins pe Dacĭ, dar nu lĭ-a supus ţara, ci lĭ-a lăsat-o autonomă, macarcă sub hegemoniea Romeĭ. In al doilea rînd Traĭan a supus pe Dacĭ şi lĭ-a prefăcut ţara în provincie romană. C. LXVIII, 6-9, 11-14, vezĭ asupra cronologieĭ discuţiea din C. I. L. III N⁰ 550.—Daciĭ de de-a dreapta Dunăriĭ au fost supuşĭ odată cu Moesiĭ.—Au rămas însă şi Dacĭ independenţi, precum aceĭ care aŭ prădat unele părţĭ din provinciea Dacia pe vremea luĭ Macrinus, p. Chr. 217, C. LXXVIII, 27, apoĭ Castabociĭ şi Carpiĭ, pentru care vezĭ § 82, N°s 5, 6.

Dateni. Aŭ fost supuşĭ probabil odată cu Macedoneniĭ.

Demensii. Au fost supuşĭ odată cu Moesiĭ.

Dentheleti. La anul a. Chr. 29 aliaţĭ aĭ Romanilor. La anul a. Chr. 16 în duşmănie cu dînşiĭ. Probabil au fost supuşĭ odată cu Bessiĭ.

Dersaei. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Digeri. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Dii. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

D obessi. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Doberes. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Dolonci. Au fost supuşĭ probabil odată cu Odrysiĭ.

Droi. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Drugeri. Aŭ fost supuşĭ cel maĭ tîrziu odată cu Odrysiĭ.

Edoni. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Elethi. Au fost supuşĭ odată cu Macedoneniĭ.

Getae. Dintre Dacogeţĭ eĭ au fost ceĭ care maĭ întîĭu aŭ ajuns la mare putere. Destul de îndrăzneţĭ pentru a rezista chĭar luĭ Alexandru cel mare, a. Chr. 335, eĭ pe vremea regeluĭ lor Dromychaetes au putut învinge complect pe unul din ceĭ maĭ distinşĭ diadochĭ, pe regele Thracieĭ Lysimachos, a. Chr. 292. Pe timpul regeluĭ Macedonieĭ Perseus puteau trimete acestuĭa ajutor de zece miĭ de călărĭ şi zece miĭ de pedestri. La cea maĭ mare putere au ajuns cînd sub regele Boirebistas s-au unit cu Daciĭ şi aŭ format un singur stat înpreună cu aceştiĭa (Vezĭ Daci). După detro-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

narea luĭ Boirebistas, Geţiĭ, desfăcuţĭ de Dacĭ şi înpărţiţĭ în maĭ multe state (Dacogeţiĭ la căderea luĭ Boirebistas s-au desfăcut în patru state, dintre care se poate admite că două vor fi fost ale Geţilor; pe vremea cînd scria Strabon, p. Chr. 5-9, Dacogeţiĭ constituĭaŭ cincĭ state; la anul a. Chr. 29 Geţiĭ singurĭ aveau treĭ state), au decăzut răpede. Maĭ întĭĭŭ, aproximativ la doĭ anĭ după căderea luĭ Boirebistas, a. Chr. 29, eĭ au perdut domeniul lor din a stînga Dunăriĭ, pe care l-au ocupat Bastarniĭ, macarcă au continuat de a trăi pe el încă în mare număr (La anul p. Chr. 9 Romaniĭ aŭ strămutat depeste Dunăre în Thracia cincĭzecĭ de miĭ de Geţĭ); apoĭ statele lor din a dreapta Dunăriĭ, în mare parte din cauza duşmănieĭ dintre ele, au căzut la anul a. Chr. 29 în stăpînirea Romanilor, afară de unul, cel maĭ dinspre vest, care a rămas autonom, dar supt hegemoniea romană, şi a persistat în această autonomie probabil până la constituirea Moesieĭ în provincie romană. Geţiĭ din a stînga Dunăriĭ, care locuĭau alăturĭ cu Bastarniĭ dela Olt spre răsărit până pela Siret, aŭ fost supuşĭ cam depe la aniĭ p. Chr. 9-57.

Graaei. Au fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Paeonĭ.

Hypsalti. Au fost supuşĭ cel maĭ tîrziu odată cu Odrysiĭ.

Laeaei. Au fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Paeonĭ.

Lapithae. Macarcă nu aşa de mythicĭ, cum se spune de obiceĭu, nu maĭ existau pe vremea Romanilor.

Lydi.

Maedi. La anul a. Chr. 156 năvălesc în Macedonia. La a. Chr. 155 în războĭu cu Romaniĭ. Au fost probabil supuşĭ odată cu vecinĭi lor Bessi.

Maedobithyni.

Mariandyni.

Merdi. Aŭ fost supuşĭ la anul a. Chr. 29.

Moesi. Romaniĭ ĭ-au atacat întĭĭaş dată la aniĭ a. Chr. 72-70, cînd au pătruns până la oraşele greceştĭ Odessos (Varna), Dionysopolis (Balcic), Callatis (Mangalia), Istros (Caranasuf). Atacul a avut loc, decĭ, dinspre partea răsăriteană a teritorĭuluĭ Moesilor. La anul a. Chr. 59 erau aliaţiĭ Romanilor, proconsulul Macedonieĭ Antonius îĭ atacă în acest an totuş, li devastează ţara şi pătrunde până la oraşul grecesc Istros, dar este aicĭ bătut şi fugărit de Bas-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tarnĭ, care venise Moesilor în ajutor. La anii a. Chr. 35-34 în legăturĭ de alianţă cu Romanii, cărora le procură vase în războiul contra Pannonilor. Aŭ fost supuşĭ de Romanĭ la anul a. Chr. 29. Expediţiea contra lor de astă dată a avut loc prin părţile despre apus ale teritoriului Moesilor.

Mygdones. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedonenii.

Nipsaei. Au fost supuşĭ probabil odată cu Odrysii.

Odomanti. Au fost supuşĭ odată cu Macedonenii.

Odrysae. Intră în raporturĭ amicale cu Romanii la anul a. Chr. 168. Se supun de bună voe la anul a. Chr. 29 şi continuă de aicĭ înainte de a forma un stat autonom supt hegemoniea Romeĭ pănăce s-a înfiinţat provinciea romană Thracia (la anul p. Chr. 47 după Eusebius Chronicorum II, Migne Patrologia graeca tom XIX pag. 539: „Thracia hucusque regnata in provinciam redigitur“; pe vremea luĭ Vespasianus, p. Chr. 69-79, după Eutropius VII, 19 [13]; la anul p. Chr. 46 după Cassiodorus Chronica). Regele thrac Rhymetalces, care a dat la anul p. Chr. 5 ajutor Romanilor contra Breucilor şi a dovedit pe Breucĭ, era un rege al Odrysilor. Tot Odrysĭ sînt şi Thraciĭ despre care vorbeşte Tacitus, Annales, II, 64-67 supt anul p. Chr. 19, unde este vorba de cearta între regiĭ celor două fracţiunĭ ale statuluĭ Odrysilor, şi unde Odrysii sînt descrişĭ ca într-adevăr niște clienţĭ aĭ Romeĭ. La anul p. Chr. 21 Odrysii, contra voinţiĭ regilor lor, se răscoală, alăturĭ de Coeletĭ şi de alte neamurĭ thrace, dar sînt învinşĭ lesne. Tacitus, Annales, III, 38. Cu începere dela anul a. Chr. 29 aŭ fost în necontenită duşmănie cu Bessiĭ.

Paeones. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedonenii.

Paeoplae. Au fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Paeonĭ.

Paeti. Aŭ fost probabil supuşĭ odată cu Macedonenii, dacă vor fi maĭ existat pe vremea aceĭa.

Panaei. Au fost supuşĭ odată cu Macedonenii.

Pelagones. Au fost supuşĭ odată cu Macedonenii.

Phryges.

Piarensii. Au fost supuşĭ odată cu Moesiĭ.

Pieres. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedonenii.

Priantae. Aŭ fost cel maĭ tîrziŭ supuşĭ odată cu Odrysii.

Pyrogeri. Aŭ fost cel maĭ tîrziŭ supuşĭ odată cu Odrysii.

Sapaei. Aŭ fost supuşĭ sigur odată cu Corpiliĭ, cu care

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Sardi (Serdi). Aŭ fost supuşĭ la anul a. Chr. 29.

Satrae. Aŭ fost supuşĭ odată cu Bessiĭ.

Scyrmiadae. Aŭ fost supuşĭ probabil odată cu Odrysiĭ, dacă vor fi maĭ existat pe vremea aceĭa.

Sialetae. Aŭ fost supuşĭ la anul a. Chr. 11.

Sinti. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedonenii.

Siropaeones. Aŭ fost supuşĭ odată cu ceilalţĭ Paeonĭ.

Sithones. Aŭ fost supuşĭ odată cu Edoniĭ.

Thyni. Ceĭ din Europa aŭ fost supuşĭ cel maĭ tîrziŭ odată cu Odrysiĭ.

Tilataei. Aŭ fost supuşĭ probabil odată cu Bessiĭ.

Timachi. Aŭ fost probabil supuşĭ odată cu Moesiĭ.

Trausi. Supuşĭ odată cu Macedonenii.

Treres. Aŭ fost supuşĭ probabil odată cu Bessiĭ.

Triballi. Cîţĭ maĭ rămăsese din eĭ aŭ fost supuşĭ probabil odată cu Moesiĭ. Maĭ înainte vreme fusese învinşĭ de Romanĭ la aniĭ a. Chr. 109-106, cînd împreună cu Scordiscĭĭ şi cu Bessiĭ năvălise în Grecia.

Tyregetae.

§ 71. Vindelicĭ.

Popoarele vindelice aŭ fost supuse între aniĭ a. Chr. 16 (cînd aŭ fost supuşĭ Vennonetiĭ) şi 15. Aceste popoare sînt: Benlauni, Brigantii, Calucones, Leuni, Licates, Rucinates, Vennonetes.

§ 72. Origine necunoscută.

Arpii.

Carni. Supuşĭ la o epocă nehotărîtă înainte de anul a. Chr. 35. Readuşĭ la supunere a. Chr. 35-34.

Clariae. Aŭ fost supuşĭ odată cu Moesiĭ orĭ cu Getiĭ.

Gaudae. Aŭ fost supuşĭ odată cu Moesiĭ orĭ cu Getiĭ.

Macedones. Aŭ fost supuşĭ la anul a. Chr. 168. In provincie Macedonia a fost redusă la anul a. Chr. 146.

Magnetes. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedonenii.

Maliees. Aŭ fost supuşĭ odată cu Macedonenii.

Moriseni. Aŭ fost probabil supuşĭ odată cu Getiĭ.

Obulensii. Aŭ fost supuşĭ odată cu Getiĭ.

Oitensii. Aŭ fost supuşĭ odată cu Getiĭ.

Orphei. Aŭ fost probabil supuşĭ odată cu Getiĭ.

Troglodytae. Aŭ fost supuşĭ odată cu Getiĭ.

Urgi.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 73. In complexul de provinciĭ romane numit Illyricum (Raetia, Noricum, Pannonia Superior, Pannonia Inferior, Dalmatia, Moesia Superior, Dacia) şi în peninsula balcanică până la graniţile Greciei propriu zise (Moesia Inferior, Thracia, Epirus, Macedonia, Thessalia) se întindeaŭ dela apus spre răsărit cinci păturĭ de popoare: Munteni, Illyrĭ, Epiroţĭ, Pannonĭ şi Thracĭ. Naţionalitatea Illyrilor, Epiroţilor, Pannonilor şi Thracilor era una bine ţărmurită, unitară. Naţionalitatea Muntenilor era complexă. Judecînd după popoarele învecinate, uniĭa vor fi fost Celţĭ, alţiĭ Illyrĭ, alţiĭ Pannonĭ, dar trebue să fi fost printre dînşiĭ şi neamurĭ de alt soĭŭ, unele chĭar neindogermane. Intrucît însă lămurirea din acest punct de vedere este imposibilă, ĭar faptul că trăĭaŭ în aceleaş condiţiĭ climaterice şi probabil sociale li dădea la toate oarecare asămănărĭ de traĭŭ şi chĭar de constituţie fizică, este îndreptăţită aşezarea lor într-un grup. In imediat contact cu Muntenii eraŭ Raetiĭ, Vindelicĭi, Noriciĭ şi Carniĭ. Numele de Raet şi de Vindelic nu însemnează din punct de vedere etnic nimic, căcĭ asupra naţionalităţiĭ Raetilor şi Vindelicilor sîntem tot aşa de puţin informaţĭ ca şi asupra naţionalităţiĭ Muntenilor. In aparenţă numaĭ numele Raet şi Vindelic capătă o unitate maĭ mare, pentrucă aparţin la doŭă provinciĭ romane, şi este tot odată posibil ca şi din punct de vedere etnic popoarele rete şi cele vindelice să fi prezentat un caracter unitar oarecare. Noriciĭ erau probabil, cel puţin în majoritate, Celţĭ. Carniĭ nu ştim căreĭ naţionalităţĭ aparţineaŭ şi ĭ-am separat de Munteni numaĭ pentrucă ocupaŭ, relativ vorbind, un teritoriu care nu era muntos. Printre Illyrĭ şi Pannonĭ se găsĭau popoare celte: Arabisci, Boii, Scordisci, Varciani. Erau chĭar Illyrĭ amestecaţĭ cu Celţĭ, aşa că din acest amestec rezultase o naţionalitate deosebită: Iapodiĭ. Erau apoĭ Illyrĭ amestecaţĭ cu Epiroţĭ. Printre Thracĭ se găsĭau popoare scythe, sarmate, celte (Britolagae), şi probabil germane (Bastarnae). Eraŭ apoĭ Thracĭ amestecaţĭ cu Epiroţĭ: Pelagoniĭ. In imediat contact cu Thraciĭ eraŭ în sfîrşit Macedoniĭ, Magnetiĭ şi Malieiĭ, cărora nu li putem hotărî o naţionalitate. Judecînd după neamurile încunjurătoare, Macedoniĭ trebue să fi fost Thracĭ, şi anume aceĭ Thracĭ care, la oarecare depărtare de graniţile Grecilor, s-aŭ grecizat maĭ degrabă şi apoĭ prin influinţa lor politică au lăţit foarte adînc şi foarte

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

departe grecizarea la popoarele thrace, epirote şi illyro-epirote deprin prejur.

§ 74. Cele cinci pînze de popoare principale, Munteniĭ, Illyriĭ, Epiroţiĭ, Pannoniĭ şi Thraciĭ, se întind dela apus spre răsărit în dimensiĭ tot maĭ largĭ. Cu cît adecă vin maĭ spre răsărit aceste pînze, cu atît maĭ largĭ sînt. Ceĭ maĭ strîmtoraţĭ erau Munteniĭ, pe maĭ larg spaţiu se lăţiaŭ Illyriĭ şi Epiroţiĭ, pe maĭ larg spaţiu încă se lăţiau Pannoniĭ, pe cel maĭ larg din toate erau aşezaţĭ Thraciĭ. Aceştĭ din urmă eraŭ lăţiţĭ şi dincolo de strîmtorile care despart Europa de Asia şi se întindeau peste o mare parte din Asia Mică pănă în Armenia. Dacă din această înprejurare se poate trage vreo concluzie asupra chipuluĭ cum s-au aşezat aceste popoare, apoĭ acea concluzie nu poate fi alta decît că dintre cele cinci seriĭ de popoare s-au aşezat maĭ întîiŭ pe locurile, unde se găsĭau, Munteniĭ, apoĭ Illyriĭ şi Epiroţiĭ, apoĭ Pannoniĭ, şi tocmaĭ la urmă Thraciĭ. O apăsare dinspre răsărit treptată, din partea Illyrilor asupra Muntenilor, din partea Pannonilor asupra Illyrilor, şi din partea Thracilor asupra Pannonilor, Illyrilor şi Epiroţilor, a înghesuit popoarele tot maĭ mult, cu cît erau maĭ de multă vreme aşezate. Ceĭ maĭ vechĭ veniţĭ au trebuit să fie Munteniĭ şi apoĭ treptat după dînşiĭ aŭ venit Illyriĭ şi Epiroţiĭ, Pannoniĭ, Thraciĭ. Despre ceĭ maĭ de mult aşezaţĭ, Munteniĭ, nu se poate conchide că vor fi venit toţĭ dinspre răsărit. Despre ceilalţĭ însă se poate susţinea acest lucru, întru atîta firește, întru cît o concluzie de inducţie poate să aĭbă în general valoare. Mărturie istorică, bazată pe propriea observare, nu există.

§ 75. Aceste diferite popoare aŭ fost supuse de Romanĭ începînd dela vestul şi dela sudvestul peninsuleĭ balcanice. Inceputul l-aŭ făcut cu Illyriĭ şi cu uniĭa din Epiroţĭ şi Pannonĭ, şi anume la anul a. Chr. 229 aŭ luat în stăpînire insula Issa (Lissa) şi posesiunile aceştei insule pe continent, adecă teritoriul depe lîngă actualele localităţĭ Traù şi Stobreč (puţin la sud de Spalato), la a. Chr. 229 şi apoĭ din noŭ la a. Chr. 218 şi 168 aŭ supus pe Atintanĭ, la a. Chr. 218 aŭ supus insula Pharos (Lesina), pe Istri şi pe Ardiaeĭ, la a. Chr. 181 pe Veneţĭ, la a. Chr. 168 pe Calicoinĭ, Daorsĭ, Dassaretĭ, Labeatĭ, Pissantinĭ, Encheleĭ, Parthinĭ, Pirustĭ, dar aceste cuceriri asupra neamurilor illyre

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

aŭ fost numaĭ provizoriĭ, fără temeĭŭ făcute, şi neglijate, pentrucă Roma era încurcată în războaele cu Hannibal şi cu Macedonenii. La anul a. Chr. 168 a fost însă supusă Macedonia şi prin această singură lovitură aŭ căzut în stăpînirea definitivă a Romeĭ, pelîngă popoarele Macedonieĭ propriu zise, toţĭ Epiroţii, toţĭ Illyriĭ amestecaţi cu Epiroţi (afară de Taulantii, care aŭ fost supuşi a. Chr. 35-34), şi toţi Thraciĭ dinspre coastele mării egee dela Struma spre răsărit până la Mariţa. Atuncĭ, dar nu chiar dela anul a. Chr. 168, ci dela anul a. Chr. 156, şi-aŭ îndreptat Romanii atenţiea cu temeiŭ asupra Illyrilor şi aŭ căutat să-şi întărească stăpînirea asupra lor. La a. Chr. 155 anume aŭ subjugat pe Dalmaţi, la a. Chr. 134 pe Pleraeĭ şi din noŭ pe Ardiaeĭ, la a. Chr. 129 pe Iapodiĭ de dincoace de munţi, la a. Chr. 58-49 pe Liburni, şi probabil în acest interval de timp şĭ-aŭ întărit autoritatea asupra neamurilor cucerite maĭ înainte. Dar tot provizorie şi superficială a rămas autoritatea romană până la timpul triumviruluĭ Caesar Octavianus. Acest personaj anume, întîiŭ ca triumvir, apoi ca imperator Augustus, atît în persoană cît şi prin legaţi de aĭ săĭ, între alţiĭ prin viitorul împărat Tiberius şi prin celebrul nepot de frate al luĭ Tiberius, Germanicus, cu începere dela anul a. Chr. 35 până la anul p. Chr. 9, a avut meritul (dacă se poate chema aceasta un merit) să subjuge definitiv arbitraruluĭ şi jafuluĭ Romeĭ pe Illyrĭ şi odată cu Illyriĭ pe Illyriĭ amestecaţi cu Celţĭ (Iapodiĭ), pe Pannonĭ, pe Munteni, pe Raetĭ, pe Vindelicĭ, pe Noricĭ, pe Carnĭ şi pe Celţiĭ care trăiaŭ în vecinătate cu Illyriĭ şi cu Pannoniĭ. Organizarea în provinciĭ e începută încă în anul a. Chr. 59, cînd *Illyria* se dă ca provincie alăturĭ cu Gallia cisalpină luĭ Caesar. La anul a. Chr. 42 *Illyria* avea un guvernator a parte. La a. Chr. 40 apare provinciea illyră sub numele de Dalmatia, sub care nume a persistat până la sfîrşitul lumiĭ romane. La a. Chr. 40 Dalmatia făcea parte din domeniul triumviruluĭ Caesar Octavianus, şi atît de mult se socotĭa dominaţiea romană asigurată în această provincie*), încît la

*) Şi într-adevăr stăpînirea şi cultura romană aŭ pătruns răpede şi adînc în ea (Compară § 111). Cînd Octavianus a învins pe Sextus Pompeius a. Chr. 36, răsunetul aceştei victorii a ajuns până sus pe valea Narentei, unde, la Tasovčići Crkvine, doi Romani, fraţiĭ Papii, aŭ pus o inscripţie în onoarea triumviruluĭ,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

a. Chr. 27 a fost pusă, alături cu provinciile liniştite şi sigure Africa, Numidia, Asia, Grecia cu Epirul, Macedonia, Sicilia, Creta cu Libya cyrenaică, Bithynia cu Pontul, Sardinia, Hispania Baetica, supt administrarea senatului. Dar în urma răscoalei din anul a. Chr. 16 Dalmatia apare la a. Chr. 11 ca provincie pusă supt paza împăratului. La a. Chr. 27 Pannonia nu se găseşte în lista provinciilor romane. La a. Chr. 7 Breucii erau încă autonomi sub hegemoniea romană, dar în acelaş an deja sînt supuşi complect, şi fiindcă ei fusese sufletul războiului purtat de Pannoni contra Romanilor, alături cu dînşii au fost sigur tot atunci cu desăvîrşire domolite şi populaţiile celelalte din viitoarele provincii Pannonia Superior şi Pannonia Inferior. La anul p. Chr. 5 apare Pannonia ca provincie supt acelaş guvernator cu Dalmatia. Raetia şi Noricum au fost probabil constituite în provincii atunci cînd popoarele din ele au fost supuse, a. Chr. 15 Raetia, a. Chr. 16 Noricum (macarcă această din urmă ţară nu ca *provincia*, ci ca *regnum* până la M. Aurelius, cînd a primit întîiaş dată organizare provincială. C. I. L. III pag. 588). In sfîrşit la a. Chr. 32 apare deja *Illyricum* ca nume complex pentru toate popoarele cîte erau supuse pe vremea aceia puterii romane dela munţii Raetiei dinspre apus până la graniţile Macedoniei.

§ 76. Cei mai din urmă, dintre cele cinci păturі de popoare, au fost supuşi Thracii. Este adevărat că uniia din ei au întrat în dominaţiea romană odată cu Macedonenii (a. Chr. 168). Pe alţii i-au atacat Romanii încă din anii a. Chr. 72-70 (Moesii, Bessii), 42 (Bessii). Uniia dintre Bessi, ceі mai dinspre nordvest, au fost poate supuşi încă la anii a. Chr. 35-34. Dar cu hotărîre n-au păşit Romanii la cotropirea grosului popoarelor thrace decît cu începere dela anul a. Chr. 29, cînd au cucerit dintr-o dată pe Triballi, pe Moesi, pe Geti, pe Serdi, pe Merdi, au luat supt hegemoniea lor statul Odrysilor, şi au devastat ţara Thracilor celorlalţi. De aici înainte, după repetate răzvrătiri din partea Bessilor şi a altor neamuri thrace aliate cu dînşii, de pildă a Sialetilor şi Dentheletilor, subjugarea a devenit tot mai complectă până la stîngerea ultimului regat autonom thrac, acel al Odrysilor, anul p. Chr. 47 sau 46, ori timpul lui Vespasianus p. Chr. 69-79. Odată cu cucerirea Thracilor a avut loc acea a Dardanilor, a poporului illyr care, si din

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

punct de videre ethnic şi geografic, era cel mai îndepărtat de grosul naţiunii illyre (a. Chr. 29), şi acea a Bastarnilor, a Sarmatilor şi Scythilor şi a popoarelor de origine obscură Obulensii şi Oitensii, care cu toţii trăiau alături cu Getii în Scythia Minor (a. Chr. 29). Două provincii romane s-au înfiinţat în urma acestor cuceriri, Moesia (desfăcută mai tîrziu în Moesia Superior şi Moesia Inferior) şi Thracia. La anul a. Chr. 27 Moesia nu se găseşte în lista provinciilor romane, la anul p. Chr. 5 provinciea Moesia există, această provincie a trebuit, deci, să fie constituită în intervalul dintre a. Chr. 27 şi p. Chr. 5. Provinciea Thracia a fost constituită la p. Chr. 47 sau 46, ori sub Vespasianus p. Chr. 69-79.

§ 77. La p. Chr. 9 Romanii fac expediţii de-a stînga Dunării din faţa Moesiei, în ţara ocupată de Bastarni şi de Geţi, şi de aici înainte până la anul p. Chr. 57 ei pun stăpînire pe teritoriul riveran dela Olt până la Nistru şi-şi supun pe Bastarnii, pe Geţii şi pe Celţii (Britolagae) ciţi locuiau pe acel teritoriu.

Din altă parte, dela gura Tisei în sus, pe Tisa şi pe Mureş, Romanii au început înainte de anul p. Chr. 5 să năvălească în ţara Dacilor. Pela p. Chr. 9 Dacii slăbiţi erau chiar gata de a se supune. O stagnare însă a avut loc în avîntul roman de cucerire până la anii p. Chr. 85-90, cînd s-a încercat Domitianus să-i supună, dar n-a putut. I-a supus însă Traianus şi li-a prefăcut ţara în provincie, p. Chr. 107. Aceasta a fost ultima cucerire romană temeinică, căci cuceririle lui Traianus şi ale unora din succesorii lui prin Assyria, Mesopotamia şi Arabia au fost lipsite de stabilitate.

§ 78. Cînd au luat în stăpînire Romanii neamurile din peninsula balcanică, mare parte din ele erau complect grecizate. Macedonia propriu zisă, Thessalia, toţi Epiroţii, toţi Illyrii amestecaţi cu Epiroţi, toţi Thracii dinspre marea egee până la Mariţa, pentru Strabon erau „*Grecie*“, „ţară grecească“. Această grecizare fusese opera şi a oraşelor greceşti depe coaste, dar şi mai ales a infiuinţii macedonene. Influinţa macedoneană se întinsese însă cu mult peste marginile „Greciei“ lui Strabon, căci Philippos, tatăl lui Alexandru, fundase în centrul naţiunii Bessilor un oraş mare, Philippopolis, al cărui nume Bessii l-au tradus în

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

limba lor cu Pulpudeva (Iordanis Rom. 283 pag. 37: „Philippus... urbem nominis sui in Thracia, que dicebatur Pulpudeva, Philippopolim reconstruens nominavit". Numele thrac al acestuĭ oraș s-a păstrat până astăzĭ, căcĭ Bulgariĭ numesc orașul Philippopolis *Plovdiv*, Kalužniacki, Zur Geschichte der bulgarischen Benennung der Stadt Philippopel, în Archiv für slavische Philologie, XVI, pag. 594 sqq., C. Jireček, Zum Namen Plovdin oder Plovdiv, ibidem pag. 596 sqq.), și-și făcuse din orașul Calybe-Cabyle (astăzĭ orĭ Iambol orĭ Sliven), la extremitatea de nord a țărĭĭ Astilor, un loc de exilare pentru răŭ făcătorĭ. Intinderea influințiĭ macedonene peste întreaga de maĭ tîrziŭ provincie romană Thracia este chĭar numaĭ ea o probă puternică pentru grecizarea aceșteĭ provinciĭ. Dar pentru grecizarea provincieĭ romane Thracia mărturisesc maĭ ales inscripțiile. Vezĭ §§ 30-36.

CAPITOLUL V.

§ 79. Pe teritorĭul de limbă latină din peninsula balcanică, fixat în capitolul I (Vezĭ în special §§ 39, 40), și care corăspunde în linĭĭ generale cu provinciile Dalmatia, Moesia Superior și Moesia Inferior (coprinzînd și o parte din sudul provinciilor Pannonia Superior și Pannonia Inferior), existaŭ în momentul cînd acel teritorĭu a fost cucerit de Romanĭ următoarele popoare, care aŭ fost romanizate. Inșirarea o fac dela vest spre est.

1. Iapodĭ. In districtele Fiume, Ogulin-Szluin și Lika-Otočaț ale Croațieĭ. Spre est se întindeaŭ dincolo de rĭul Una până la rĭul Sana.

2. Liburnĭ. Coasta maritimă a Illyrieĭ dela actuala graniță de nord a Dalmațieĭ până dincolo de Scardona spre sud.

3. Adriopĭ. In regiunea localității Medvidje în Bukovița. Ocupaŭ teritorĭul pe care-l ocupă actualmente Bukovčanii între rĭurile Zrmanja și Krka.

4. Dindarĭ. La răsărit de Adriopĭ, la granița Bosnieĭ, la munțiĭ Dinara.

5. Derriĭ. Pelîngă actualul oraș Drniș.

6. Ceraunĭĭ. La răsărit de Drniș, pelîngă munțiĭ Dinara, orĭ dinspre partea Dalmațieĭ, orĭ maĭ degrabă dinspre partea Bosnieĭ.

7. Cambaeĭ. Poate în apropiere de orașul Zara

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

8. Dalmatĭ. De o parte şi de alta a munţilor Dinara, pela actualele localităţĭ Salona, Teplĭu, Muć, Jupanĭaţ. Spre sud se întindeaŭ până pela cursul de jos al rîuluĭ Cetina.

9. Siculotĭ. Intre oraşul Traù şi rîul Cetina.

10. Ardiaeĭ. In faţa insuleĭ Lesina, dela malul drept al Narenteĭ spre nord până la Cetina. Dintruntĭĭŭ pe coasta măriĭ, maĭ tîrziŭ, dupăce aŭ fost supuşĭ de Romanĭ, în interiorul continentuluĭ.

11. Autarieĭ. La răsărit de Ardiaeĭ şi la vest de Dardanĭ.

12. Pleraeĭ. In faţa insuleĭ Curzola. La sud ajungeaŭ păn aproape de Risano.

13. Docleatĭ. In regiunea oraşuluĭ Podgoriţa din Montenegro.

14. Labeatĭ. În nordul Albanieĭ pela Şcodra şi în sudul Montenegruluĭ pela actuala cetate Medun.

15. Daorsĭ. La rîul Narenta, îndărătul Ardiaeilor şi Pleraeilor.

16. Naresiĭ. La rîul Narenta, la răsărit de Ardiaeĭ.

17. Meromennĭ. In interiorul provincieĭ Dalmatia, maĭ sus de Daorsĭ.

18. Dardanĭ. In provinciea Kossovo din vechea Turcie europeană (la sud de vechĭul regat al Serbieĭ).

19. Dassaretĭ. La vest de Dardanĭ. Dassaretiĭ, ca şi Bessiĭ, se întindeaŭ pe un mare teritorĭu în lungiş, dela nord spre sud. In partea lor cea maĭ nordică ajungeaŭ până printre Ardiaeĭ şi Dardanĭ. In partea lor cea maĭ sudică atingeaŭ lacul Ochrida. Prin partea lor dela mĭazănoapte cădeaŭ pe teritorĭul latin, prin partea lor dela mĭazăzi aparţineaŭ teritorĭuluĭ grecesc.

20. Breucĭ. De o parte şi de alta a rîuluĭ Sava, în regiunea oraşelor Mitroviţa şi Semlin. Ajungeaŭ spre nord până la rîul Drava.

21. Mazaeĭ. Orĭ în răsăritul actualeĭ Dalmaţiĭ nordice, orĭ maĭ departe spre est, între rîurile Sana şi Bosna.

22. Ditionĭ. Probabil la actualul munte Ţrna Gora din Bosnia.

23. Daesitiatĭ. Vecinĭ cu Dalmaţiĭ, undeva în Bosnia orĭ în Herţegovina actuale.

23 a. Partinĭ. In regiunea actualeĭ localităţĭ Užice în vestul Serbieĭ.

24. Cavĭĭ. Probabil la nordul actualuluĭ Montenegro

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

25. Pirustĭ. In nordul Albanieĭ.

26. Scirtonĭ. La răsărit de Docleatĭ şi de Pirustĭ, lîngă Macedonia, probabil la muntele Şar.

27. Scordiscĭ. In provinciile austriace Slavonien, Syrmien, şi în nordul Serbieĭ.

28. Triballĭ. In centrul şi în sudul Serbieĭ şi în Bulgaria actuală până la o linie care ar merge dela vestul provincieĭ bulgăreştĭ Rumelia la Dunăre.

29. Moesĭ. In actuala Bulgarie de dincoace de Balcanĭ, începînd dinspre apus de rîul Gibriţa-Ţibriţa-Cibriţa până spre Dobrogia.

30. Dacĭ. In teritorĭul ocupat de Moesĭ, în partea dinspre Dunăre.

31. Bessĭ. Prin munţiĭ cîţĭ se întind dela sudestul Bosnieĭ pe de a stînga (cum mergĭ dela nord spre sud) graniţiĭ apusene a Serbieĭ până la sudvestul Bulgarieĭ (teritorĭul dela Sofia) incluziv. Bessiĭ se întindeaŭ pe un mare teritorĭu în lungiş, continuîndu-se dela sudvestul Bulgarieĭ spre sudest până la munţiĭ Ceal-Caraoglan-Carlîc şi Bunar. Prin partea lor dela mĭazănoapte căpeaŭ pe teritorĭul latin, prin partea lor dela mĭazăzi aparţineaŭ teritorĭuluĭ grecesc.

32. Maedĭ. La răsărit de Dardanĭ, cu care eraŭ în imediat contact, la rîul Struma, pe drumul dela Köprülü la muntele Vitoş dela sud de Sofia, şi de o parte şi de alta a munţilor din sudvestul Bulgarieĭ, avînd la răsărit de vecinĭ pe Bessĭ. Se întindeaŭ între Dardanĭ la vest şi Bessĭ la răsărit dela poalele munţilor din nordul provincieĭ turceştĭ Macedonia şi pela răsăritul provincieĭ turceştĭ Kossovo în sus până prin Serbia sudică. Prin partea lor dela mĭazănoapte căpeaŭ pe teritorĭul latin, prin partea lor dela mĭazăzi aparţineaŭ teritorĭuluĭ grecesc.

33. Dentheletĭ. Maĭ spre nord şi maĭ spre vest de Maedĭ. Uniĭa eraŭ la nord de munţĭ, altiĭ la sud de munţĭ. Prin partea lor dela mĭazănoapte căpeaŭ pe teritorĭul latin, prin partea lor dela mĭazăzi aparţineaŭ teritorĭuluĭ grecesc.

34. Sardĭ-Serdĭ. In regiunea oraşuluĭ Sofia. Uniĭ aŭ fost romanizaţĭ, altiĭ grecizaţĭ.

35. Getĭ. In Bulgaria de dincoace de Balcanĭ, cam depe la mijlocul eĭ spre răsărit până în Dobrogia.

36. Crobyzĭ. In Dobrogia, spre vest de gurile Dunărĭĭ, în părţile dinspre mare.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

37. Corallĭ. La poalele nordice ale Balcanilor în regiunea dinspre marea neagră.

38. Scythĭ. In Dobrogia.

39. Sarmatĭ. In Dobrogia.

40. Bastarnĭ. In Dobrogia.

41. Obulensiĭ. In Dobrogia la nord de Crobyzĭ.

42. Oitensiĭ. In Dobrogia la nord de Crobyzĭ.

43. Autarieĭ fugarĭ. In Dobrogia alăturĭ cu Bastarniĭ.

§ 80. La nord de acest teritorĭu de limbă latină al peninsuleĭ balcanice veniaŭ teritoriile excluziv latineştĭ ale Moesieĭ inferior din a stînga Dunăriĭ, ale Dacieĭ, Pannonieĭ Inferior, Pannonieĭ Superior.

Moesia Inferior cuprindea de a stînga Dunăriĭ teritorĭul dela Olt spre răsărit până la Nistru, dar maĭ mult pe cel riveran, dinspre Dunăre şi dinspre mare. Pentru detaliĭ vezĭ §§ 19-24. Popoarele care locuĭaŭ acest teritorĭu, începînd dela vest spre est, eraŭ Bastarniĭ (Dela Olt spre răsărit până pela Siret), Getiĭ (Alăturĭ cu Bastarniĭ, dela Olt spre răsărit până pela Siret) şi Britolagiĭ (In sudul Moldoveĭ dela Siret până la Prut şi în sudul Basarabieĭ dela Prut până la gura Dunării). Teritorĭul cel maĭ dinspre răsărit al Moesieĭ Inferior, acel al oraşuluĭ Tyra, era grecizat.

Dacia cuprindea Oltenia, Transilvania şi o parte din răsăritul Banatuluĭ (Cea maĭ mare parte a Banatuluĭ aparţinea la Moesia Superior, C. I. L. III, pag. 1019, nota dela inscripţiea 1631). Poporul care locuĭa această provincie eraŭ Daciĭ.

Pannonia Inferior se mărginea la nord şi la răsărit cu Dunărea până la Belgrad, la apus cu o linie care mergea dela oraşul Gran până la capătul de nord al laculuĭ Balaton, urma coasta de răsărit a laculuĭ până la jumătatea acestuĭa şi apoĭ mergea aproape vertical spre sud până trecea Sava la vest de Brod şi se continua puţin şi la sud de Sava până la latitudinea oraşuluĭ Doboi. La sud mergea limita dela latitudinea oraşuluĭ Doboi oblic spre răsărit până dincolo de Şabaţ, unde atingea Sava la satul Novoselo, şi urma apoĭ cursul Saveĭ până la vărsătura acestuĭ rĭŭ în Dunăre. Popoarele care locuĭaŭ această provincie eraŭ, începînd dela nord spre sud :

1. Arabiscĭ. In nordest.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

3. Tauriscĭ. In nord.
4. Amantinĭ. Orĭ în nordvest orĭ între Sava şi Drava.
5. Hercuniatĭ. În vest, la mĭazăzi de Amantinĭ.
6. Andizetiĭ. In sudvest, la nord de Breucĭ.
7. Breucĭ. De o parte şi de alta a rĭuluĭ Sava, în regiunea oraşelor Mitroviţa şi Semlin, ajungeaŭ spre nord până la rĭul Drava.
8. Scordiscĭ. In provinciile austriace Slavonien, Syrmien, şi în nordul Serbieĭ.

Pannonia Superior cuprindea aproximativ Ungaria dela sudul Dunărĭĭ şi dela vestul laculuĭ Balaton, Croaţia până la rĭul Kulpa, şi Krain. Popoarele care locuĭaŭ această provincie eraŭ, începînd dela nord spre sud:

1. Cytni. In partea despre nordest.
2. Azalĭ. In partea despre nordvest.
3. Coletianĭ. In partea mijlocie despre vest.
4. Varcianĭ. In partea despre sudest.
5. Latobicĭ. In partea despre sudvest.
6. Iassiĭ. In nordestul provincieĭ austriace Croaţia, între localităţile Varasdin şi Daruvar.
7. Oseriatĭ. La sud de Iassii.
8. Segestanĭ. In regiunea dela actualul oraş Sissek din districtul Agram al Croaţieĭ.
9. Scordiscĭ.

§ 81. Dela momentul cînd aceste popoare aŭ fost cucerite—moment variabil, pe care l-am fixat în capitolul precedent §§ 56-77—până la acel la care procesul de romanizare se poate considera ca sfîrşit, populaţiea din teritorĭul de limbă latină al peninsuleĭ balcanice şi din teritoriile limitrofe (Moesia Inferior de de-a stînga Dunărĭĭ, Dacia, Pannonia Inferior *)) a suferit schimbărĭ prin immigraţiunĭ de elemente noŭă. Şi anume doŭă soĭurĭ de immigraţiĭ aŭ avut loc: A. Immigraţiĭ de neamurĭ străine. B. Immigraţiĭ de persoane care aparţineaŭ statuluĭ roman.

§ 82. A. 1. p. Chr. 19: Marcomaniĭ care se refugiase pe teritorĭul roman înpreună cu şefiĭ lor Maroboduus şi Catualda aŭ fost stabiliţĭ „dincolo de Dunăre între rĭurile Ma-

*) Pannonia Superior este trecută cu viderea în toată discuţiea ulterioară, mai întĭiu pentrucă nu mi-aŭ mai ajuns puterile, şi apoĭ pentrucă din punct de videre al lucrărĭĭ de faţă această provincie n-are importanţă.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rus şi Cusus". Tacitus Ann. II, 63. Prin Marus Tacit înţelege aceĭa ce înţelege prin Mariscus Strabo VII, 3, 13, anume Mureşul şi Tisa dela vărsătura Mureşuluĭ până la Dunăre. Prin Cusus nu se poate înţelege altceva decît localitatea Cusum din Tabula Peutingeriana şi Itinerarium Antonini, actualul Peterwardein, C. I. L. III pag. 421. Aceĭ Marcomanĭ, deci, aŭ fost aşezaţĭ în imediat contact cu partea sudestică a Pannonieĭ Inferior şi se poate presupune o infiltrare reciprocă *).

2. p. Chr. 173: Impăratul M. Aurelius stabileşte Germanĭ în provinciile Dacia, Pannonia, Moesia. C. LXXI, 11.

3. p. Chr. 173: Germanĭ, între alţiĭ Astingiĭ, năvălesc în Dacia. C. LXXI, 11-12. Astingiĭ, adecă *Hasdingii*, nu sînt alţiĭ decît Vandaliĭ. Intre anii 171 şi 175 eĭ ocupă teritorĭul Costobocilor, pe care-ĭ alungă, din părţile dela nordvestul Tiseĭ, apoĭ se lăţesc spre sud, pe teritorĭul dintre

*) Lucrul nu-ĭ sigur. Maĭ întîiŭ Tacit vorbeşte de rîul Cusus, ĭar localitatea Cusum nu-ı rîŭ şi niciĭ vreun rîŭ pelîngă dînsa nu există. Dar se poate întîmpla ca vorbele autorului „inter flumina Marum et Cusum" să fie greşit puse în loc de „inter flumen Marum et Cusum". Apoĭ din vorbele luĭ Tacit „barbari utrumque comitati, ne quietas provincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum et Cusum locantur, dato rege Vannio, gentis Quadorum" s-ar părea că Romanii aŭ dat ca rege Marcomanilor refugiaţĭ pe Vannius, acest Vannius însă apare la Tacit Ann. XII, 29 (domniea luĭ Claudius, p. Chr. 41-54) ca rege al Suevilor (adecă al Marcomanilor), şi anume tocmaĭ ca acel rege care li fusese dat Suevilor de Romanĭ la anul p. Chr. 19 („Per idem tempus Vannius, Suevis a Druso Caesare impositus, pellitur regno"), ĭar Plinius Naturalis historia IV, 25 într-un pasaj obscur spune că Marus este graniţa dintre Bastarnĭ şi regatul luĭ Vannius. Ar rezulta deci că locul unde aŭ fost aşezaţĭ Marcomanii fugarĭ trebueşte căutat prin apropierea statuluĭ Marcomanilor (actualele Boemia şi Moravia), şi în consecinţă Mommsen Roemische Geschichte V, 196 îl pune între rîurile March (care ar fi Marus) şi Gusen lîngă Linz (care ar fi Cusus). Dar se poate întîmpla ca vorbele luĭ Tacit „dato rege Vannio" să nu se raporteze de fel la Marcomanii refugiaţĭ, ci la statul Marcomanilor, ĭar Marus al luĭ Plinius (care probabil e March) şi Marus al luĭ Tacit să fie două rîurĭ deosebite. In orice caz e maĭ probabil ca Marcomaniĭ refugiaţi să fi fost aşezaţĭ pe teritorĭul limitrof dunărean sudic al Iazygilor, care de altfel a şi fost încorporat la imperĭu (Mommsen Roemische Geschichte, V, 206), decît pe rîpa stîngă a Dunărĭĭ între rîurile March şi Gusen, unde stăpînĭa direct statul Marcomanilor, ĭar teritorĭu neutru nu exista.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

munţiĭ Transilvanieĭ şi Tisa, până la Mureş. La aniĭ 274-275, cînd Romaniĭ aŭ părăsit Banatul, Vandaliĭ aŭ ocupat şi Banatul până la Dunăre.? C. C. Diculescu, Die Wandalen und die Goten in Ungarn und Rumänien, Leipzig, 1923, pag. 1-3.

4. Supt aniĭ p. Chr. 140, 163, 172 se pomeneşte de Bessi stabiliţĭ la Ulmetum, actualul Pantelimonul de sus în Dobrogia, pe teritoriul Geţilor. C. I. L. III 14214[26], Pârvan Ulmetum II$_2$ pag. 38, 17.

5. In inscripţiea funerară a luĭ Daizis Comozoi, C. I. L. III 14214[12] dela Adam-Clissi, se spune că acest personaj fusese „ucis de Castaboci.“ Castabociĭ eraŭ Dacĭ, după cum se probează prin numele unuĭ rege al lor, Pieporus, şi al unuĭ nepot al acestuĭ rege, Natoporus, Tomaschek Die alten Thraker I pag. 108. Numele lor apare, pelîngă forma Castaboci din C. I. L. III 14214[12], ca Costuboci C. LXXI, 12, Cistoboci Pt. III, 8,$_5$, Coistoboci Pt. III, 5,$_{21}$, Costobocci Pl. N. H. VI, 7. C. LXXI, 12 îĭ pune în vecinătatea Dacieĭ. Pt. III, 8,$_5$ îĭ pune în nordul Dacieĭ, ĭar III, 5,$_{21}$ în Sarmatia europeană (prin mijlocul Galiţieĭ în Ptolemaei Tabulae). Pl. N. H. VI, 7 îĭ consideră Sarmaţĭ şi-ĭ pune pelîngă rîul Tanais (Don). In sfîrşit C. C. Diculescu, Die Wandalen und die Goten in Ungarn und Rumänien, Leipzig, 1923, pag. 2 îĭ pune în teritoriul dela nordvestul Tiseĭ, de unde ĭ-aŭ alungat Vandaliĭ pela aniĭ 171 orĭ 172. Eĭ aŭ năvălit în peninsula balcanică (probabil prin Scythia Minor, după cum arată inscripţiea C. I. L. III 14214[12]), pe vremea războiuluĭ luĭ M. Aurelius cu Marcomaniĭ (p. Chr. 166-180) şi aŭ pătruns prădînd până în Grecia (Phocis). Tomaschek Die alten Thraker I pag. 107.

6. In treĭ inscripţiĭ apar ca năvălitorĭ Carpiĭ. In C. I. L. III 14416 Gigen p. Chr. 211-217 împăratul Antoninus (Caracalla) dărueşte cu banĭ pe T. Aurelius Flavinus, primipilaris, princeps ordinis coloniae Oesci, pentrucă s-a purtat vitejeşte în lupta contra Carpilor. In C. I. L. III 12456 Silistra p. Chr. 270-275 se spune că Aurelianus a distrus pe Carpĭ între Carsium şi Sucidava. Carsium e Hîrşova, ĭar Sucidava trebue să fi fost prin apropiere de Carsium. Despre victoriea luĭ Aurelian asupra Carpilor, fără să se arăte locul unde s-a dat lupta, vorbeşte şi Flavius Vopiscus, Aurelianus, 30. In C. I. L. III 1054 Alba Iulia un C. Valerius

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Sarapio face o dedicaţie lui Jupiter, pentrucă a scăpat din mîna Carpilor („a Carpis liberatus"). Pt. III, 5, 24 îi numeşte Carpiani şi-ĭ pune în Sarmatia europeană (pela mijlocul Moldoveĭ şi Basarabieĭ în Ptolemaei Tabulae). Zosimus IV, 34 îi numeşte Καρποδάκαι. Probabil cu numele lor stă în legătură acel al munţilor Carpaţi *) (Καρπάτης ὄρος Pt. III, 5, 6, 15, 18, 20, 7, 1, 8, 1). Trebue să fi fost un trib dac orĭ get. Ostilităţile lor aŭ început probabil, ca şi acele ale Castabocilor, în timpul războĭuluĭ cu Marcomanii (p. Chr. 166 -180), şi năvălirile lor aŭ avut loc poate şi în Dacia, după cum ar arăta inscripţiea C. I. L. III 1054 (macarcă C. Valerius Sarapio a putut să fi scăpat din mînile Carpilor pe alt teritorĭu şi numaĭ dedicaţiea s-o fi făcut la Alba Iulia, locul săŭ de obîrşie), dar sigur prin Scythia Minor în peninsula balcanică, după cum atestă inscripţiile C. I. L. III 14416, 12456. In spaţĭul de timp dela 211-217, cînd se pomeneşte întîĭaş dată de o năvălire a Carpilor pe teritorĭul roman, pănă la 270-275, cînd aŭ fost învinşĭ de Aurelian, aŭ maĭ invadat Carpiĭ în patru rînduri în peninsula balcanică, odată, împreună cu Goţiĭ, în Moesia Inferior, la anul 238, Iulius Capitolinus, Maximus et Balbinus, 16 („Supt aceştĭ împăraţi [Maximus şi Balbinus] aŭ avut războĭŭ Carpiĭ contra Moesilor. Tot atuncĭ s-a început şi războĭul cu Scythiĭ [=Goţiĭ], şi a fost ruinată Histria, orĭ, cum zice Dexippus, civitas histrica."), a doŭa oară la aniĭ 244-249 tot în Moesia Inferior (După Zosimus I, 20 ᶜCarpiĭ devastează teritorĭul roman depe lîngă Dunăre; împăratul Philippus merge contra lor, îĭ învinge în doŭă lupte şi încheie pace cu dînşiĭ.ᵍ După Iordanis Get. XVI, 91 Carpiĭ eraŭ în număr de treĭ miĭ, ca auxiliarĭ aĭ Goţilor), a treĭa oară la aniĭ 251-253, cînd, după Zosimus I, 27, ᶜCarpiĭ împreună cu Goţiĭ, cu Boraniĭ şi cu Urugundiĭ devastează oraşele din Europa [= peninsula balcanică],ᵍ a patra oară la anul 253, cînd, după Zosimus I, 31, „Boraniĭ, Goţiĭ, Carpiĭ şi Urugundiĭ, neamurĭ care trăesc pelîngă Istru, nu lăsaŭ un loc nedevastat în Italia şi în Illyric". In timpul de după Aurelian se pomeneşte de Carpĭ supt aniĭ 292-305 că ar fi fost supuşĭ şi

*) După Vasmer, Studien zur albanesischen Wortforschung, pag. 24 numele munţilor Carpates trebue pus în legătură cu cuvîntul albanez *kărpă*, stîncă, Fels, Klippe (la Christophorides), şi anume cu forma neutră (colectivă) articulată a acestuĭ cuvînt,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

aşezaţi pe teritoriul roman de Galerius Caesar (Iordanis Get. XVI, 91: „Galerius Caesar a învins acest neam războinic şi l-a supus republicii romane.“ Iordanis Rom. 299: „Neamul Carpilor a fost atunci învins şi strămutat pe teritoriul roman.“). Probabil s-au aşezat în Moesia Inferior, după cum probează localitatea *Carporum vicus* Ammianus Marcellinus XXVII, 5, 4. Dar domoliţi complect n-au fost prin aceasta, căci la anul 381 ᶜScyri, Carpodaci şi Huni năvălesc peste Istru în teritoriul roman, dar sînt bătuţi de Theodosius şi nevoiţi să treacă Istrul îndărăt᾽ Zosimus IV, 34.

7. Împăratul Probus (anii 276-282), „după ce a făcut pace cu Perşii, s-a întors în Thracia şi a aşezat pe teritoriul roman o sută de mii de Basterni [din cei de de-a stînga Dunării; vezi Bastarnae § 54], care toţi au păstrat credinţa.“ Flavius Vopiscus, Probus, 18. Acelaş lucru îl povesteşte Zosimus 1, 71 astfel: „Bastarnii, neam scyth, i s-au plecat cu supunere. El i-a primit şi i-a aşezat prin locuri din Thracia şi totdeauna au trăit credincioşi legilor romane.“ Prin Thracie Zosimus înţelege şi Moesia Inferior. Vezi, de pildă, V, 11 „Scythia e o parte a Thraciei“. (Aceiaş concepţie despre Thracia o are şi Ammianus Marcellinus XXVII, 4, 12. E concepţiea dela Diocletianus în jos). De fapt Bastarnii au fost aşezaţi în Moesia Inferior, după cum probează localitatea Basternas, care exista în această provincie pe vremea lui Procopius, De aedificiis, IV, 11.

8. Asupra Sarmaţilor pot da notiţele următoare. Anul p. Chr. 107 Aelius Spartianus, Hadrianus, 3: ᶜHadrianus ca legatus pro praetore în Pannonia Inferior a domolit pe Sarmaţi.᾽—Anul 118 Aelius Spartianus, Hadrianus, 5: ᶜSarmaţii se scoală cu războiu᾽.—Anul 118 Aelius Spartianus, Hadrianus, 6: ᶜHadrianus vine în Moesia, cînd a auzit de mişcarea Sarmaţilor.᾽—Anul 177 Iulius Capitolinus, M. Antoninus, 17: ᶜM. Aurelius învinge cu desăvîrşire pe Marcomani, Quadi, Vandali, Sarmaţi şi scapă Pannoniile de incursiile lor.᾽—Anul aproximativ 180 Aelius Spartianus, Pescennius Niger, 4: ᶜSarmaţi înrolaţi în oştirea romană pe vremea lui M. Antoninus.᾽—Anul 235-238 Iulius Capitolinus, Maximini duo, 13: ᶜMaximinus vine la Sirmium şi plănueşte război contra Sarmaţilor.᾽—Anul 258 Trebellius Pollio, Tyranni triginta, 9: ᶜIngenuus, guvernatorul Pannoniilor, e proclamat împărat de legiunile din Moesia din

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cauză că Sarmaţiĭ ameninţaŭ cu războĭŭ.?—Pela anul 260 Trebellius Pollio, Tyranni triginta, 10: ‘Regilianus, proclamat împărat de legiunile din Moesia, poartă cu succes războĭŭ contra Sarmaţilor.?—Aniĭ 270-275 Flavius Vopiscus, Aurelianus, 18: ‘Aurelian a învins pe Sarmaţĭ.?—Aniĭ 276-282 Flavius Vopiscus, Probus, 16: ‘Probus a învins în Illyric pe Sarmaţĭ şi lĭ-a luat prada înapoĭ.?—Aniĭ 282-283 Flavius Vopiscus, Carus, 9: ‘Carus învinge pe Sarmaţĭ, care ameninţaŭ cu invaziile lor nu numaĭ Illyricul, ci şi Thraciile şi Italia, ucide din eĭ şeĭsprezece miĭ, ĭa prinşĭ doŭăzecĭ de miĭ, şi în cîteva zile pune în siguranţă Pannoniile.? —Anul 322 Zosimus II, 21-22: ‘Sarmaţiĭ dela Palus Maeotis trec Dunărea şi devastează teritorĭul roman. Constantinus I merge contra lor, îĭ bate. Barbariĭ trec Dunărea îndărăt, Constantin îĭ urmăreşte dincolo de fluvĭu, îĭ întîlneşte lîngă un deal păduros, îĭ bate din noŭ, şi regele Sarmaţilor Rausimodus cade însuş în luptă. Impăratul cu mulţime de captivĭ se întoarce acasă. Pe aceştĭ captivĭ ĭ-a aşezat prin oraşe.?—La anul 332 (Pentru această datare vezĭ C. C. Diculescu, Die Wandalen und die Goten pag. 23) Excerpta Valesiana 31: ‘Constantinus I poartă războĭŭ cu Goţiĭ, contra cărora îl chemase în ajutor Sarmaţiĭ.?—La anul 334 (Pentru această datare vezĭ C. C. Diculescu, Die Wandalen und die Goten pag. 25) Excerpta valesiana 32: ‘Sclaviĭ Sarmaţilor se scoală contra stăpînilor lor. Sarmaţiĭ sînt nevoiţĭ să-şĭ părăsească ţara, şi maĭ mult de treĭ sute de miĭ dintr-înşiĭ, bărbaţĭ, fimeĭ şi copiĭ, sînt primiţĭ de Constantin şi aşezaţĭ prin Thracia, Scythia Minor şi Macedonia.?—Anul 354 Zosimus III, 1: ‘Sarmaţiĭ şi Quadiĭ devastează Pannonia şi Moesia Superior.?—Anul 358 Ammianus Marcellinus XVII, 12-13: ‘Pecînd se afla în timpul ĭerneĭ Constantius Augustus la Sirmium, i se anunţă că Sarmaţiĭ şi Quadiĭ fac incursiĭ de pradă în Pannoniĭ şi în „Moesia altera“ [Moesia Superior?]. Incursiea în Pannoniĭ era făcută din partea Quadilor şi a Sarmaţilor liberĭ, a acelora care fusese odată alungaţĭ din vechĭul lor teritorĭu decătră sclaviĭ lor, care se răsculase contra stăpînilor, îĭ învinsese şi-ĭ silise să-şĭ părăsească ţara şi să se refugieze la Victohali [„Probabil un neam vandal“ Schönfeld. Identicĭ cu Hasdingiĭ, adecă cu Vandaliĭ, după C. C. Diculescu, Die Wandalen und die Goten in Ungarn und Rumänien, pag. 12-13]. Incursiea în Moesia

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza”

Superior era făcută din partea Sarmaţilor Limigantes, a acelor Sarmaţi care fusese odată sclavi, se răsculase contra stăpînilor lor şi-i silise să-şi părăsească ţara. Sarmaţii liberi locuiaŭ pe vremea acestor evenimente între Tisa şi Dunăre, Quadii în regiunea transistriană dinspre Brigetio [Ó-Szöny], Sarmaţii Limigantes între Tisa şi munţii apuseni ai Transilvaniei, precum şi în partea de nord a Moesiei Superior, între altele pe teritoriul care fusese odată al Picensiilor. Constantius bate întîiŭ pe Quadi şi pe Sarmaţii liberi, care —Quadi şi Sarmaţi liberi— i se supun şi recunosc autoritatea romană. Apoi învinge pe Sarmaţii Limigantes, li devastează ţara şi-i constrînge să se supună şi ei. Pe Limigantes îi sileşte să-şi părăsească ţara, pe care o răpise dela Sarmaţii liberi, şi să se aşeze în alte teritorii [nedeterminate care], unde să poată fi mai puţin periculoşi. Sarmaţilor liberi li restitue vechiul lor teritoriu şi li dă un rege dintre dînşii. La războiul contra Sarmaţilor Limigantes Romanii aŭ fost ajutaţi de Sarmaţii liberi şi de Taifali, astfel că Romanii îi atăcaŭ din partea Moesiei Superior, Taifalii din partea ţării lor [care nu putea fi alta decît Transilvania şi Banatul răsăritean], iar Sarmaţii liberi din partea teritoriului ocupat de dînşii după ce fusese alungaţi de Limigantes.?— Anul 359 Ammianus Marcellinus XIX, 11: „In iarna anului următor, pecînd Constantius se găsia iar la Sirmium, Sarmaţii Limigantes, nemulţămiţi cu teritoriul care li se dase de împărat, l-aŭ părăsit şi s-aŭ apropiat de limita romană, cu gînd ca s-o treacă şi să prade provinciea. Constantius s-a dus în provinciea Valeria [jumătatea dinspre nord a Pannoniei Inferior, începînd dela Altinum-Mohacs; spre vest Valeria, provincie instituită de Galerius, ajungea la incluziv Brigetio. C. I. L. III pag. 416] şi a chemat pe Sarmaţi de ceastălaltă parte a fluviului, ca să se înţeleagă cu dînşii. Sarmaţii aŭ venit, dar aŭ năvălit fără veste asupra împăratului, care se pregătia să li vorbească. Împăratul a scăpat cu fuga, iar Sarmaţii aŭ fost învinşi şi în mare parte ucişi de legionari.?—Anul 371 Ammianus Marcellinus XXIX, 6: „Quadii invadează şi devastează provinciile Valeria şi Pannonia secunda [partea sudică a Pannoniei Inferior, C. I. L. III pag. 416] din cauză că Romanii voiaŭ să clădească castele pe teritoriul lor. La prădările Quadilor se asociează şi Sarmaţii. Cu mare greutate sînt respinşi.?— Anul 374

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Zosimus IV, 16: „Sarmaţiĭ şi Quadiĭ devastează Pannonia şi Moesia Superior.“—Anul 454 Iordanis Get. L, 265: „Sarmaţiĭ, alungaţĭ de Goţĭ din Pannonia, se stabilesc cu voea împăratuluĭ Marcianus în regiunea oraşuluĭ Castramartis (Moesia Inferior).“—Anii 457-474 Iordanis Get. LV, 282: „Sarmaţiĭ aşezaţĭ sub Marcianus în peninsulă se scoală cu armele contra Romanilor, ocupă şi alte teritoriĭ în afară de cele care li se hotărîse şi cuprind Singidunum. Sînt însă atacaţĭ şi învinşĭ de Goţiĭ din Pannonia, care li răpesc Singidunum.“

Dintre aceste ştirĭ este îndoĭoasă acea a luĭ Zosimus II, 21-22, anul 322, despre Sarmaţiĭ dela Palus Maeotis. Pe aceştĭ Sarmaţĭ Excerpta Valesiana 21 îĭ numeşte Goţĭ.*) Lupta s-a dat în regiunea Moesieĭ Inferior, pentrucă în urma înţelegeriĭ dela anul 317 dintre Constantin şi Licinius Moesia Inferior aparţinea stăpînirĭĭ luĭ Licinius (Zosimus II, 20), ĭar Licinius s-a găsit jignit prin expediţiea luĭ Constantin contra Goţilor dela anul 322, ca una ce fusese făcută într-o provincie de sub stăpînirea luĭ Licinius (Excerpta Valesiana 21: „Licinius s-a plîns că acest lucru s-a făcut contra pactuluĭ încheĭat, căcĭ o provincie care-ĭ aparţinea luĭ a fost luată în apărare de altul“). După C. C. Diculescu, Die Wandalen und die Goten in Ungarn und Rumänien, Leipzig, 1923, pag. 19-21, 23-24, 41, Sarmaţiĭ dela Palus Maeotis, de care vorbeşte Zosimos, aŭ venit în adevăr de acolo şi s-aŭ stabilit în Muntenia, în special în munţiĭ judeţuluĭ Buzăŭ, de unde aŭ fost alungaţĭ de Visigoţiĭ luĭ Athanaric, cînd s-aŭ refugiat aceştiia, fugînd dinaintea Hunilor, în Kaukaland, care n-ar fi alt ceva decît regiunea munţilor din districtul Buzăŭ.—Grea de interpretat este apoĭ ştirea de supt anul 332 din Excerpta Valesiana 31, după care Constantin a fost chemat în ajutor de Sarmaţĭ contra Goţilor, căcĭ pe vremea aceĭa teritoriul Goţilor era despărţit de acel al Sarmaţilor prin Vandalĭ şi decĭ un conflict între Sarmaţĭ şi Goţĭ era imposibil. Pentru aceĭa C. C. Diculescu, Die Wandalen und die Goten, pag. 23-24, susţine că Sarmaţiĭ care aŭ cerut ajutorul luĭ Constantin nu

*) Zonaras Chronicon XIII, 2 spune că eraŭ Sarmaţi şi Goţi şi că războĭul cu dînşiĭ a avut loc în Thracia. Pentru Thracia de după Diocletian vezi mai sus 7.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

eraŭ ceĭ dintre Tisa şi Dunăre, ci Sarmaţiĭ ceĭ de curînd veniţĭ dela Marea de Azov, despre care vorbeşte Zosimos, şi care se aşezase în actuala Muntenie. Cu toate acestea însuş Diculescu citează la pag. 25 un loc din Eusebius, după care Sarmaţiĭ dintre Dunăre şi Tisa, tocmaĭ pe vremea aceasta, cînd între teritorĭul lor şi cel al Goţilor era interpus teritorĭul ocupat de Vandalĭ, şĭ-aŭ înarmat sclaviĭ ca să se poată apăra contra Goţilor, ceĭa ce ar fi şi provocat răscoala acestor sclavĭ contra stăpînilor lor dela anul 334. Locul din Eusebius, care raportează în mod preciz evenimentele dela anul 332, despre care este vorba, la Sarmaţiĭ dintre Dunăre şi Tisa, este respins ca neveridic de Diculescu. Să fie oare neveridic? Cunoaştem noĭ atît de bine graniţile dintre Sarmaţĭ, Vandalĭ, Goţĭ depe vremurile acelea? Aŭ ocupat, de pildă, Vandaliĭ tot Banatul până la Dunăre? Pentru această ocupare prin Vandalĭ a întreguluĭ Banat până la Dunăre este o singură mărturie, acea a luĭ Iordanis, citată de Diculescu la pag. 3, şi pe care vezĭ-o maĭ jos sub N° 9 aniĭ 306-337. Mărturiea luĭ Iordanis cuprinde anachronisme, după propriea recunoaştere a luĭ Diculescu, şi este apoĭ o punere în bloc pe socoteala Vandalilor depe vremea luĭ Constantin a teritorĭuluĭ ocupat de Gepizĭ pe vremea sa, a luĭ Iordanis. Nu cumva de fapt teritorĭul ocupat de Vandalĭ pe vremea luĭ Constantin a corăspuns numaĭ aproximativ celuĭ ocupat de Gepizĭ pe vremea luĭ Iordanis? Din Excerpta Valesiana 34 (Acest loc vezi-l maĭ jos sub 9), precum şi din alte izvoare citate de Diculescu pag. 23, se vede că oştirile romane aŭ trecut cu această ocazie Dunărea şi aŭ bătut pe Goţĭ „în însuş teritorĭul barbar, adecă în regiunea Sarmaţilor.“ Din faptul că cu opt zile înainte de bătălie Constantin se găsĭa la Marcianopolis Diculescu conchide pag. 24 că Romaniĭ aŭ trecut Dunărea orĭ pela Silistra orĭ pela Turtucaĭa şi că bătăliea a avut loc în judeţul Ialomiţa. Se poate. Dar nicĭ faptul că Constantin a atacat pe Goţĭ în judeţul Ialomiţa, nicĭ acela că izvoarele numesc acest teritorĭu „regiune sarmată“, nu pledează contra presupuneriĭ că Sarmaţiĭ care aŭ implorat ajutorul Romanilor ar fi fost ceĭ dintre Dunăre şi Tisa, pentrucă Constantin a atacat pe Goţĭ pe unde ĭ-a venit maĭ lesne, a făcut, cum se zice, o diversiune, ĭar dacă un izvor ca Excerpta Valesiana numeşte teritorĭul de de-a stînga

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dunării din faţa Moesieĭ Inferior regiune sarmată, aceasta o face poate din punct de videre retrospectiv, pentrucă regiunea aceĭa fusese într-adevăr odinioară ocupată de Sarmaţi (Vezĭ *Sarmatae* § 54).

In tot timpul acesta, cuprins de notiţele de maĭ sus, dela anul p. C. 107 până la aniĭ 457-474, Sarmaţiĭ apar în teritoriul dintre Dunăre şi Tisa, ocupat din străvechĭ timpurĭ de Sarmaţiĭ Jazyges (Vezĭ Jazyges § 54), şi în acel dintre Tisa şi munţiĭ apuseni aĭ Transilvanieĭ. Necontenit eĭ tind spre vest către Pannonia Inferior şi spre sud către cele doŭă Moesiĭ. Presiunea spre sud a devenit eficace îndată după părăsirea Dacieĭ de Romanĭ, şi pe vremea luĭ Constantinus I, pela anul 336, eĭ ocupaŭ probabil Banatul, după retragerea de acolo a Vandalilor (Vezĭ sub Goţi aniĭ 306-337), şi o parte din nordul de de-a dreapta Dunăriĭ al Moesieĭ Superior. Presiunea spre vest, către Pannoniĭ, a putut fi ţinută în frîŭ cu mare greutate până în timpul încă al împăraţilor Valentinianus I-Valens-Gratianus, aniĭ 364-383, dar după aceĭa, cînd a avut loc năvala cea mare a Goţilor şi haosul din administrarea imperiuluĭ rezultat din cauza eĭ, haos început încă din timpul luĭ Theodosius I (aniĭ 379-395; vezĭ Zosimus IV, 25 sqq.), Pannoniile aŭ fost copleşite de Hunĭ, de neamurĭ germane (maĭ ales de Goţi) şi de Sarmaţi, iar aceştĭ din urmă, înpinşi spre sud de Goţĭ, ocupă pela mijlocul secoluluĭ V, cu voea (!) şi fără voea împăratuluĭ, teritoriĭ din Moesia Superior şi Moesia Inferior. Dacă la Sarmaţiĭ stabiliţi în masă, ca invadatorĭ, pe teritoriul roman se adaug ceĭ treĭ sute de miĭ aşezaţĭ de Constantinus I şi numeroşiĭ prinşi de războĭŭ, ca ceĭ doŭăzecĭ de miĭ luaţĭ de Carus, apoĭ numărul Sarmaţilor stabiliţi pe teritoriul romanizat al peninsuleĭ balcanice a trebuit să fie foarte mare. Despre aşezările lor mărturisesc numele de localităţĭ *Sarmates* din Moesia Superior şi *Sarmathon* die Haemimontus depe vremea luĭ Procopius, De aedificiis IV, 4, 11.

9. Asupra Goţilor şi altor popoare afară de Slavĭ dau notiţele următoare. Aniĭ p. Chr. 235-238 Iulius Capitolinus, Maximini duo, 1: „Maximinus senior era dintr-un sat al Thracieĭ vecin cu barbariĭ, născut din tată şi mamă barbarĭ, şi anume, după cum se spune, tată-so era Got, iar mă-sa era Halană. Se maĭ spune că pe tată-so îl chema Micca, iar pe mă-sa Hababa "—Anul p. Chr. 238 Iulius Capitolinus, Maximus

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

et Balbinus, 16: „Supt aceştĭ împăraţĭ [Maximus şi Balbinus] aŭ avut războĭŭ Carpiĭ contra Moesilor. Tot atuncĭ s-a început şi războĭul cu Scythiĭ [=Goţiĭ] şi a fost ruinată Histria, orĭ, cum zice Dexippus, civitas histrica.“ — Aniĭ 244-249 Iordanis Get. XVI, 89: ᶜSupt împăratul Philippus Goţiĭ aŭ trecut Dunărea şi aŭ devastat Moesia şi Thraciile.ᵖ — Aniĭ 244-249 Iordanis Get. XVI, 91: ᶜSupt împăratul Philippus treĭ sute de miĭ de Goţĭ, la care s-aŭ asociat cĭţĭva Taifalĭ şi Astringĭ, treĭ miĭ de Carpĭ, şi Peucinĭ din insula Peuce, aŭ trecut Dunărea şi aŭ prădat de a doŭa oară Moesia şi aŭ asediat Marcianopolis, pe care oraş însă l-aŭ părăsit, după ce aŭ primit banĭ dela locuitoriĭ luĭ.ᵖ — Aniĭ 249-251 Iordanis Get. XVIII, 101-103; Zosimus I, 23-24: ᶜGoţiĭ trec Dunărea [Zosimus zice greşit Tanais, vezĭ nota editoruluĭ] şi pradă Moesia Inferior, pătrund peste Haemus şi asediază Philippopolis, pe care-l cuprind şi-l devastează. Împăratul Decius în luptele cu dînşiĭ are dintruntĭĭŭ succese, dar apoĭ este învins şi pĭere însuş în luptă la Abrittus [Abtatcalesi în cadrilater]. Trebonianus Gallus, succesorul în domnie al luĭ Decius, lasă pe Goţĭ să se întoarcă în ţara lor cu prada făcută şi se învoeşte să li plătească pe fiecare an o sumă de banĭ.ᵖ — Aniĭ 251-253 Zosimus I, 25-28: ᶜScythiĭ [=Goţiĭ] şi împreună cu eĭ Borani, Urugundi, Carpi, continuă de a prăda oraşele din Europa [=peninsula balcanică], ĭar Scythiĭ [=Goţiĭ] ajung cu prădăcĭunile până la Ephes, Pessinus [în Galatia] şi Cappadocia.ᵖ — Anul 253 Zosimus I, 29-30; Trebellius Pollio, Gallieni duo, 5: ᶜLa urcarea pe tron a luĭ Valerianus prădăcĭunile Scythilor [=Goţĭ] în peninsula balcanică ajunsese la culme. Thraciile erau ocupate, Macedonia devastată, Thessalonicul era asediat şi redus la ultima extremitate, Athena îş dregea muriĭ, Peloponnesul întărĭa istmul. Valerian ĭa asupra sa afacerile din Asia cu Perşiĭ, ĭar pe cele din Europa le lasă pe sama fiĭoruso Gallienus. Acesta pleacă în Gallia contra Germanilor, ĭar peninsula balcanică o încredinţează şefilor oştirilor dintr-însa.ᵖ — Anul 253 Zosimus I, 31: ᶜBorani, Gotthi, Carpi, Urugundi, neamurĭ care locuesc pelîngă Dunăre, „nu lasă un loc nedevastat în Italia şi în Illyric“.ᵖ — Aniĭ 253-254 Zosimus I, 31-33: ᶜBoraniĭ cu corăbiĭ luate dela Bosporanĭ [Greciĭ dela Bosporus cimmerius] trec în doŭă rînduri marea şi pradă coastele greceştĭ ale măriĭ negre din Asia, cu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

prind şi pradă pău şi oraşele Pityus şi Trapezus.“—Anii 254-258 Zosimus I, 34-35; Iordanis Get. XX, 107-108: „Goţii, îndemnaţi de cele ce văzuse că aŭ făcut Boranii, se duc şi ei în Asia să prade, dar nu pe calea mării, ci aŭ mers pedestri pe ţărmul mării, lăsînd la dreapta oraşele Istrus, Tomi, Anchialos; aŭ ajuns la lacul Phileatina delîngă Byzanţ, şi cu vasele păscarilor de acolo aŭ trecut Bosporul şi au cuprins şi prădat oraşele Chalcedon, Nicomedia, Nicaea, Cius, Apamea, Prusa.“—Anul 259 Zosimus I, 37; Iordanis Get. XX, 108-109, XXI, 110: „Goţii, la întoarcerea lor din invaziea făcută în Asia mică, pradă Thracia, Illyricul şi Italia.“—Anii 260-268 Zosimus I, 39-40: „Scythii [=Goţii] devastează Grecia şi cuprind chiar Athena. Gallienus merge contra lor şi se întîlneşte cu dînşii în Thracia. Are succese în lupta contra lor, dar este nevoit să plece în Italia şi lasă sarcina de a sfîrşi războiul cu Goţii luĭ Marcianus.“ Trebellius Pollio, Gallieni duo, 13: „Intre acestea Scythii [=Goţii], plutind pe marea neagră, aŭ întrat în Dunăre şi au făcut multe stricăcĭunĭ pe pămîntul roman. Dacă a aflat acest lucru, Gallienus a însărcinat pe Cleodamus şi pe Athenaeus, ambii din Byzanţ, să restaureze oraşele şi să le întărească. S-a dat o luptă pelîngă marea neagră şi au fost învinşĭ barbarii de ducii byzantinĭ. Pe de altă parte Goţii aŭ fost învinşi de Venerianus într-o luptă navală, dar Venerianus a perit în luptă. După aceĭa Goţii au devastat Cyzicul şi Asia, apoĭ Achaĭa toată, pănăce au fost învinşi de Athenienĭ sub conducerea luĭ Dexippus, care a scris despre aceste timpurĭ. Respinşi de acolo, Goţii aŭ cutrierat Epirul, Macedonia, Boeotia. Gallienus în sfîrşit, deşteptat într-un tîrziŭ de nenorocirile publice, a eşit înaintea unor Goţi, care treceaŭ prin Illyric, şi a ucis pe ceĭ maĭ mulţi dintr-înşiĭ. Dacă aŭ auzit de acest lucru Scythii, aŭ fost nevoiţi să-şĭ strîngă tabăra şi să fugă peste muntele Gessax (per Gessacem montem).“—Anii 260-268 Orosius VII, 22: „Germanii străbat Alpii, Rhaetia, toată Italia şi ajung pănă la Ravenna. Alamannii cutrieră Galliile şi trec şi în Italia. Grecia, Macedonia, Pontus, Asia sînt nimicite de năvala Goţilor, iar Dacia de peste Dunăre o ĭaŭ Goţii pentru totdeauna (Dacia trans Danubium in perpetuum aufertur).“—Anii 268-270 Trebellius Pollio, Claudius, 6: „Goţii, care scăpase pe vremea cînd îĭ urmărĭa Marcianus [Vezĭ maĭ sus sub anii

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

260-268], aŭ sculat toate neamurile lor să prade ţara Romanilor. In sfîrşit diversele popoare ale Scythilor [=Goţi], Peuci, Grutungi, Austrogoti, Tervingi, Visi, Gipedes, apoĭ Celtae şi Eruli, aŭ năvălit de dorul prăziĭ pe teritoriul roman şi aŭ făcut multe devastărĭ... Eraŭ treĭ sute doŭăzecĭ de miĭ." Trebellius Pollio, Claudius, 8: „Goţiĭ maĭ aveaŭ şi doŭă miĭ de corăbiĭ...Claudius către Brocchus: «Am distrus treĭ sute doŭăzecĭ de miĭ de Goţi şi am scufundat doŭă miĭ de corăbiĭ.»" Trebellius Pollio, Claudius, 9: „Războiul a fost în Moesia [Inferior], multe lupte s-aŭ dat la Marcianopolis. Ceĭ maĭ mulţi regĭ aŭ fost prinşĭ, fimeĭ nobile din diferite neamurĭ aŭ fost captivate, provinciile romane s-aŭ umplut de sclavĭ scythĭ şi de agricultorĭ scythĭ. Goţiĭ aŭ devenit colonĭ dela graniţa barbară." Trebellius Pollio, Claudius, 11: ᶜCîţĭ Goţi scăpase s-aŭ refugiat în Haemimontus, unde aŭ suferit de foame şi de o molimă... Pe acea vreme aŭ perit însă doŭă miĭ de militarĭ romanĭ, din cauză că, pecînd eraŭ ocupaţi să adune prada, aŭ fost atacaţi de duşmanĭ şi măcelăriţi, macarcă duşmaniĭ eraŭ maĭ puţinĭ la număr.ᵓ Zosimus I, 42-43: ᶜGoţi, Herulĭ, Peucĭ şi alţi barbarĭ s-aŭ îmbarcat la gura Nistruluĭ pe şese miĭ de vase în număr de treĭ sute doŭăzecĭ de miĭ. Aŭ căutat să ĭa Tomi şi Marcianopolis, dar n-aŭ putut, aŭ ajuns pănă la Propontis, unde aŭ perdut multe vase şi oamenĭ din cauza greutăţilor plutiriĭ, aŭ căutat să ĭa Cyzicul, dar n-aŭ putut, aŭ trecut Dardanelele şi aŭ asediat Cassandria şi Thessalonicul, fără să le poată lua, aŭ pătruns apoĭ în Macedonia şi aŭ devastat, uniĭa, maĭ ales regiunea dela Doberus şi Pelagonia, unde s-aŭ întîlnit cu Claudius [la Naissus după Zosimus I, 45] şi aŭ fost învinşĭ, perzînd în luptă cincizecĭ de miĭ. Alţiĭ s-aŭ răspîndit prădînd peste Thessalia şi Grecia.ᵓ Zosimus I, 45: ᶜGoţiĭ şi ceilalţi barbarĭ, cîţi aŭ scăpat din bătăliea dela Naissus, aŭ vrut să se ducă în Macedonia, dar aŭ fost respinşi de oştirea romană şi s-aŭ îndreptat spre Haemus, dar acolo ĭar s-aŭ întîlnit cu oştirea romană şi aŭ fost învinşi. Ceĭ care nu debarcase pe continent aŭ ajuns cu năvile lor pănă la Rodos şi Creta, dar n-aŭ isprăvit mare lucru şi s-aŭ întors şi eĭ la continent. A dat apoĭ o molimă peste dînşiĭ. La urmă cîţi aŭ scăpat din lupte şi din boală, prin Macedonia şi prin Thracia, uniĭa s-aŭ înrolat în legiunile romane, alţiĭ s-aŭ stabilit pe teritoriul roman ca agri-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cultorĭ.[2]—Anĭĭ 270-275 Flavius Vopiscus, Aurelianus, 22: „[Aurelianus] a plecat contra Palmyrenilor... In drum a dat în Thracĭĭ şi în Illyric peste barbarĭ şi ĭ-a învins, ba chĭar pe ducele Goţilor Cannaba orĭ Cannabaudes l-a ucis împreună cu cincĭ mĭĭ de oamenĭ peste Dunăre.“ — Anul 275 Zosimus I, 63-64: ‘Scythiĭ [=Goţiĭ şi alţĭ barbarĭ] trec prin marea de Azov şi marea neagră până la coastele Asieĭ micĭ şi străbat prădînd Asia mică până în Cilicia. Împăratul Tacitus ĭ-a bătut pe uniĭa de ĭ-a stîns, pe ceilalţĭ ĭ-a lăsat în sama luĭ Florianus. Aceştĭ din urmă aŭ putut scăpa în ţara lor.[2]—Anĭĭ 276-282 Flavius Vopiscus, Probus, 18: „Dupăce a făcut pace cu Perşiĭ, [Probus] s-a întors în Thracĭĭ şi a aşezat pe teritorĭul roman o sută de mĭĭ de Basternĭ, care toţĭ aŭ păstrat credinţa. Dar în aceĭaş vreme a strămutat pe teritorĭul roman şi din alte neamurĭ o mulţime, anume Gipedĭ, Grauthungĭ şi Vandulĭ. Aceştĭa însă toţĭ aŭ stricat credinţa, şi, pecînd Probus era ocupat cu războĭŭ contra tiranilor, aŭ cutrierat aproape toată împărăţiea pe jos şi pe apă şi aŭ adus mare pagubă gloriei romane. Probus însă în diferite rînduri ĭ-a învins şi ĭ-a domolit, aşa că numaĭ puţinĭ s-aŭ putut lăuda că s-aŭ întors pela locurile lor şi că aŭ scăpat din mînile luĭ.“ Acelaş lucru e povestit de Zosimus I, 71, care însă, în mod greşit, în loc de Gipedĭ, Grauthungĭ, Vandulĭ pune Franci.—Anul 285 Iordanis Get. XXI, 110-112: ‘Goţiĭ cu începere dela Maximianus până în timpul autoruluĭ (551) aŭ adus şi aduc marĭ serviciĭ ca feoderati împărăţieĭ romane. Fără dînşiĭ cu greŭ ar fi putut ţinea Romaniĭ pĭept atîtor duşmanĭ.[2]—Anĭĭ 306-337 Iordanis Get. XXII, 113: „[Vandaliĭ] pe vremea aceĭa [a luĭ Constantinus I] trăĭaŭ acolo unde sînt astăzĭ [551] Gepidiĭ, anume la rîurile Marisia [Mureşul şi Tisa dela vărsătura Mureşuluĭ până la Dunăre], Miliare, Gilpil şi Grisia [Crişul], care acest din urmă e maĭ la nord decît toate celelalte (qui omnes supra dictos excedet). Vandaliĭ aveaŭ pe atunci la răsărit pe Goţĭ, la apus pe Marcomanĭ, la mĭazănoapte pe Hermundolĭ, şi la mĭazăzi Istrul, care se maĭ chĭamă şi Danubius.“—Anĭĭ 306-337 (Probabil anĭĭ 335-336 după C. C. Diculescu, Die Wandalen und die Goten, pag. 26) Iordanis Get. XXII, 114-115: „Pecînd trăĭaŭ Vandaliĭ în această regiune, s-a sculat cu războĭŭ contra lor regele Goţilor Geberich. In lupta care s-a dat la rîul Marisia a căzut regele

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Vandalilor Visimar cu mare parte dintre aĭ luĭ. Geberich, regele Goţilor, dupăce a învins pe Vandalĭ şi lĭ-a prădat ţara, s-a întors în propriea sa ţară, de unde venise. Atuncĭ puţiniĭ Vandalĭ care scăpase şĭ-aŭ părăsit patriea şi aŭ cerut voe dela împăratul Constantinus să se aşeze în Pannonia, unde aŭ trăit vreo şeĭzecĭ de anĭ ca supuşĭ aĭ legilor împărăţieĭ.“— Anul 322 Excerpta Valesiana 21: „Pecînd Constantinus era la Thessalonic, Goţiĭ, fiindcă hotarele nu eraŭ apărate, aŭ năvălit, aŭ devastat Thracia şi Moesia şi aŭ început să ducă prăzile. Dar a venit Constantin asupra lor şi ĭ-a bătut. Aŭ dat atuncĭ captiviĭ îndărăt şi aŭ făcut pace. Licinius s-a plîns că acest lucru s-a făcut contra pactuluĭ încheĭat, căcĭ o provincie care-ĭ aparţinea luĭ a fost luată în apărare de altul.“ Zosimus II, 21-22 vorbeşte cu noŭă detalĭ despre acest eveniment, dar pune Sarmaţĭ în loc de Goţĭ. Vezĭ locul maĭ sus sub Sarmaţĭ.—Anul 323 Excerpta Valesiana 27: ‘Majoritatea oştiriĭ luĭ Licinius în ultima bătălie dintre el şi Constantin era formată din Goţi.’— La anul 332 (Pentru această datare vezĭ C. C. Diculescu, Die Wandalen und die Goten pag. 23.) Excerpta Valesiana 31: ‘Constantin poartă războĭŭ cu Goţiĭ, contra cărora îl chemase în ajutor Sarmaţiĭ. „Constantinus Caesar [fiul luĭ Constantin] a redus aproape o sută de miĭ dintr-înşiĭ să pĭară de foame şi de frig. Atuncĭ a primit Constantin şi ostaticĭ, între alţiĭ pe fiul regeluĭ Ariaricus.“’ Excerpta Valesiana 34: „[Constantinus] a distrus neamurile foarte puternice şi foarte numeroase ale Goţilor în însuş teritorĭul barbar, adecă în regiunea Sarmaţilor.“— Aniĭ 329-332 Zosimus II, 30: ‘Taifaliĭ în număr de cincĭ sute de călărĭ fac o incursie de pradă în peninsula balcanică.’— Pela anul 337 Iordanis Get. XXIII, 116: „După o bucată de vreme a murit regele Goţilor Geberich [Vezĭ maĭ sus sub aniĭ 306-337] şi ĭ-a urmat în domnie Hermanaricus, cel maĭ nobil dintre Amalĭ, care a supus multe şi foarte războĭnice neamurĭ dela mĭazănoapte, şi pe care cu drept cuvînt l-aŭ comparat uniĭa cu Alexandru cel mare.“— Aniĭ 337-340 C. I. L. III 12483 Igliţa Dobrogia: ‘Împăraţiĭ Constantinus [II], Constantius şi Constans aŭ fortificat locul „dela graniţă foarte expus la năvălirile Goţilor barbarĭ.“’— Anul 358 Ammianus Marcellinus XVIĬ, 13, 19–20: ‘In lupta contra Sarmaţilor Limigantes Romaniĭ aŭ fost ajutaţĭ de Taifalĭ.’ Vezĭ locul pe larg maĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

sus sub Sarmaţi.—Aniĭ 364-378 Iordanis Get. XXV, 131-133: ᶜVisigoţiĭ (Vesegothae), fugind dinaintea Hunilor, aŭ cerut dela împăratul Valens pămînturĭ în Thracia saŭ în Moesia cu condiţie ca să-ĭ fie supuşĭ credincioşĭ, şi aŭ maĭ cerut să li trimeată predicatorĭ care să-ĭ creştinească. Valens lĭ-a acordat ambele cereri şi lĭ-a trimes predicatorĭ arienĭ, pentrucă şi el era arian, care ĭ-a creştinat la arianism şi pe Visigoţĭ şi pe Gepizĭ. Visigoţiĭ aŭ trecut Dunărea şi s-aŭ aşezat în Dacia ripensis, Moesia şi Thraciĭ.ᵓ—Aniĭ 364-378 (Timpul domnieĭ luĭ Valens, cînd a scris Eutropius) Eutropius VIII, 2: „Traĭan a supus Dacia şi a făcut o provincie romană din acele teritoriĭ de peste Dunăre pe care astăzĭ le ocupă Taiphaliĭ, Victohaliĭ şi Thervingiĭ.“ *)—Aniĭ 367-369 Ammianus Marcellinus XXVII, 5, 2–6: ᶜIn treĭ anĭ consecutivĭ Valens a mers contra Goţilor. In primul an a trecut Dunărea pela Daphne [pe malul stîng al Dunăriĭ la gura Argeşuluĭ după Kiepert Formae orbis antiqui; la satul Spanţov, 10 chilometri spre răsărit de Oltenița, după Tocilescu, Monumente epigrafice, I, 180] şi n-a dat peste duşman, care se retrăsese la munţĭ. In al doilea an n-a putut trece Dunărea, din cauză că venise mare şi se revărsase, ci a trebuit să steie până toamna în castre lîngă Vicus Carporum. Al treilea an a trecut Dunărea pela Noviodunum [Isaccea] şi după ce a înaintat mult a atacat pe Creuthungi, care trăesc în regiunĭ depărtate. I-a eşit apoĭ înpotrivă Athanaricus, judele cel maĭ puternic depe vremurile acelea (iudex potentissimus) [al Thervingilor, vezĭ maĭ jos Ammianus XXXI, 3], pe care l-a învins şi l-a fugărit.ᵓ—Anul 369 Ammianus Marcellinus XXVII, 5, 7: ᶜValens a făcut pace cu Athanaric.ᵓ—Anul 369 C. I. L. III 6159 şi 7494 Hasarlîc Dobrogia: ᶜImpăratul Valens, după ce a învins pe Athanaricus şi pe Goţĭ, a zidit castelul.ᵓ—Anul 375 Ammianus Marcellinus XXXI, 2-3: ᶜHuniĭ, venind din părţĭ îndepărtate ale răsăritului, năvălesc în teritoriul Alanilor, care se întindea spre vest până la Tanais [Don], su-

*) In ce priveşte pe Victohalĭ, care eraŭ aceĭaş cu Vandaliĭ (Vezĭ Diculescu, Die Wandalen und die Goten in Ungarn und Rumänien, pag. 12-13), Eutropius comite un anachronism, căcĭ Vandaliĭ părăsise încă din anul 336 teritoriul din Dacia ocupat de dînşiĭ (Banatul) şi se dusese în Pannoniĭ (Vezĭ maĭ sus locul din Iordanis Get. XXII, 114-115).

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pun pe Alanĭ şi şi-ĭ asociează, apoĭ năvălesc în ţara Goţilor Greuthungi [Ostrogoţĭ], care se întindeaŭ până la Tanais spre răsărit, unde se învecinaŭ cu Alaniĭ. Regele Greuthungilor, Ermenrich, dupăce a rezistat o bucată de vreme, a perdut nădejdea şi s-a sinucis. Vithimir, ales rege în locul luĭ, a perit în luptă contra năvălitorilor. I-a urmat în domnie fiul minor Viderich sub tutela luĭ Alatheus şi Saphrax. Aceştiia, văzînd că nu maĭ este posibilă rezistenţa, s-aŭ scoborît cu Greuthungiĭ până în regiunea Danastuluĭ [Nistru], la graniţa Goţilor Thervingi [Visigoţĭ]. Athanaricus, judele Thervingilor, îşĭ aşează armata în castre lîngă Danast, dar nu poate rezista Hunilor, care l-aŭ atacat, şi se retrage cu poporul săŭ într-o regiune a Taifalilor dintre Gerasus [Siret] şi Dunăre, pe care o întăreşte cu un val de pămînt *). Cea maĭ mare parte a poporuluĭ părăseşte însă pe Athanaric şi se hotăreşte să treacă Dunărea şi să caute adăpost în Thracia.[2]—Anul 376 Ammianus Marcellinus XXXI, 4, $_{1-8}$: ᶜGoţiĭ [Visigoţĭ], hotăriţĭ să treacă în Thracia, se răspîndesc pe malul Dunăriĭ şi trimet suplicĭ la Valens. In aceĭaş vreme [sub presiunea Hunilor] toate neamurile barbare, dela Marcomanĭ şi Quadĭ spre vest până la marea neagră, aŭ năvălit pe ţărmurile Dunăriĭ dinspre ţara lor, cu fiineĭ şi copiĭ. Valens permite Goţilor să treacă Dunărea şi o nenumărată mulţime a lor se revarsă peste Thracia.[2]—Anul 376 Ammianus Marcellinus XXXI, 4, $_{9-11}$: ᶜDuciĭ romanĭ din Thracia, Lupicinus şi Maximus, exploatează lipsa de alimente a Goţilor până într-atît, că li vindeaŭ cîteun cîne în schimbul a cîteunuĭ Got.[2]—Anul 376 Ammianus Marcellinus XXXI, 4, $_{12-13}$: ᶜVithericus, regele Greuthungilor [Ostrogoţĭ], cere şi el voe să se stabilească cu poporul săŭ în Thracia, dar este refuzat. Iar Athanaric însuş cu o parte din Thervingĭ [Visigoţĭ] nu trece Dunărea, ci se duce în Caucaland, unde se stabileşte, dupăce alungă de acolo pe Sarmaţĭ.[2]— Anul 376 Ammianus Marcellinus XXXI, 5, $_{3}$:

*) După Diculescu, Die Wandalen und die Goten in Ungarn und Rumänien, Leipzig, 1923, pag. 40, întăriturile pe care le-a făcut Athanaric contra Hunilor ar fi fost pe liniea Focşanĭ-Nămoloasa-Galaţĭ, adecă tocmaĭ acolo unde se găsesc şi actualele întăriturĭ romîneştĭ. Eŭ cred că întăriturilor luĭ Athanaric va fi corăspunzînd maĭ degrabă actualul val de pămînt care se întinde dela Şerbeştĭ pe Siret până la Tuluceştĭ la nordul laculuĭ Brateş.

ᶜVezĭ § 24, Nota

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

„Greuthungii profită de un timp cînd nu era păzită Dunărea de flota romană, şi trec fluviul în Thracia fără voea împăratuluĭ.“ — Anul 376 Ammianus Marcellinus XXXI, 5, 4 9: „Lîngă Marcianopolis Thervingiĭ, fiindcă nu li s-a dat voe să între în oraş, să-şĭ cumpere cele trebuitoare, s-aŭ sculat cu armele contra Romanilor. Ducele roman Lupicinus a voit să-ĭ aducă la supunere cu puterea, dar a fost învins şi de abĭa a putut scăpa cu fuga în Marcianopolis.“ — Anul 376 Ammianus Marcellinus XXXI, 6: „Goţiĭ aceĭa care cu mult maĭ înainte vreme fusese primiţĭ şi aşezaţĭ în regiunea oraşuluĭ Hadrianopolis, şi care pănă atuncĭ privise indiferenţĭ la cele petrecute, se răscoală şi eĭ, provocaţĭ de orăşeniĭ aceluĭ oraş, care voise să-ĭ silească cu forţa să plece maĭ răpede la Hellespontus, unde li se dăduse ordin de împărat să se stabilească. Se unesc cu noiĭ năvălitorĭ, care trecuse acum peste Haemus, şi cu toţiĭ înpreună se revarsă, prădînd şi arzînd, peste toată Thracia. Cu dînşiĭ s-aŭ unit şi mulţĭ indigenĭ, care li arătaŭ locurile şi ascunzătorile, pe unde se putea găsi ceva de prădat.“ — Anul 377 Ammianus Marcellinus XXXI, 7-8: „Valens trimete legiunile din Armenia, care înping pe Goţĭ peste Haemus spre nord şi ocupă trecătorile munţilor cu gînd ca să constrîngă prin foamete pe duşman. La aceste legiunĭ s-aŭ adăogit apoĭ îndată ajutoarele de trupe pe care le-a trimes Gratianus din Pannonia şi din Gallia. Intre oştirea romană, concentrată lîngă oraşul Salices, şi între Goţĭ, care eraŭ întăriţĭ într-un lagăr de cară în apropiere, s-a dat o luptă mare, care a rămas nehotărîtă. Valens trimete un noŭ ajutor cu Saturninus, şi acesta, temîndu-se ca nu cumva Goţiĭ, aduşĭ la desperare din cauza lipseĭ de alimente, să reuşească să rupă obstaculele trecătorilor, cînd atuncĭ ar fi putut năvăli în bloc, a găsit de cuviinţă că e maĭ bine să-ĭ lese să se scurgă fără ordine şi răzleţĭ. Pentru aceĭa a lăsat trecătorile munţilor libere, şi îndată Goţiĭ pe întrecute şi în dezordine aŭ năvălit peste munţĭ spre sud. Dar, macarcă năvala nu s-a făcut în bloc, ororile comise prin Thracia dela sudul Balcanilor aŭ fost de neînchipuit.“ — Anul 378 Ammianus Marcellinus XXXI, 11, 6: „Pe drumul dintre Sirmium şi Castra Martis Gratianus [care veniă în ajutorul luĭ Valens] a fost atăcat de Alanĭ.“ — Anul 378 Ammianus Marcellinus XXXI, 11-13: „Valens pleacă din Antiochia şi vine la Constanti-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nopol, unde stă cîtăva vreme. Apoĭ pleacă contra Goţilor. Lîngă Adrianopol se dă o luptă crîncenă, în care Romanii sînt zdrobiţi. Valens însuş pĭere în luptă, probabil ars de viŭ într-o colibă ţărănească, unde se refugiase, şi căreĭa barbariĭ ĭ-aŭ dat foc fără să ştie că împăratul era înuntru.“—Anul 378 Ammianus Marcellinus XXXI, 15-16: „Goţii, după pĭerderea bătălieĭ din partea Romanilor, aŭ asediat zădarnic Adrianopolul, apoĭ aŭ prădat teritoriul dela Perinthus şi aŭ ajuns până la Constantinopol. După aceĭa, înpreună cu Hunĭ şi cu Alanĭ, s-aŭ dus înspre părţile de nord ale peninsuleĭ balcanice, pe care le-aŭ devastat până la poalele Alpilor Iuliĭ.“—Aniĭ 376-378 Iordanis Get. XXVI, 134-138: „Visigoţiĭ, stabiliţi ca prietenĭ în imperĭu, sufer de foamete. Comandanţiĭ trupelor romane din partea loculuĭ, Lupicinus şi Maximus, li vînd alimentele foarte scump, li vînd până şi mortăcĭunĭ, ĭar la un ospăţ, la care invitase pe Fritigernus, unul din şefiĭ Goţilor, Lupicinus pune pe soldaţiĭ săĭ să ucidă garda luĭ Fritigernus. Acesta scapă cu şireclic, spunînd că vrea să domolească indignarea poporuluĭ got, şi se rîdică cu Goţiĭ contra Romanilor. De aicĭ înainte încep Goţiĭ să se poarte ca stăpînĭ. Valens vine din Antiochia să pue ordine şi este ucis în luptă lîngă Adrianopol. „De aicĭ înainte Visigoţiĭ aŭ ocupat Thraciile şi Dacia ripensis şi s-aŭ stabilit în ele ca într-o ţară a lor de baştină.“—Aniĭ 378-380 Zosimus IV, 24-33: „Gratianus îş asociază la domnie pe Theodosius şi-ĭ încredinţează afacerile orientuluĭ, în special acele din peninsula balcanică. Dar Theodosius nu poate aduce nicĭo înbunătăţire. Goţiĭ continuă de a sta în Moesia, Thracia, Macedonia, Thessalia, cîteodată maĭ liniştiţi, dîndu-se drept aliaţi aĭ Romanilor, altă dată ca devastatorĭ.“—Aniĭ 378-381 Zosimus IV, 30: „Theodosius atît de mulţi Goţi a înrolat în oştirea romană din răsăritul Europeĭ, încît se temea să nu devină această oştire o primejdie pentru statul roman. Pentru aceĭa a luat măsurĭ ca o parte din militariĭ Goţi să-ĭ trimeată la oştirea din Egypt şi în locul lor să aducă militarĭ din oştirea egipteană.“—Aniĭ 378-381 Zosimus IV, 31: „Goţiĭ se înrolează în oştirea romană cînd vor şi o părăsesc cînd vor, şi aŭ drum liber peste Dunăre încoace şi încolo.“—Anul 379 Iordanis Get. XXVII, 139-141: „La începutul domnieĭ luĭ Theodosius Goţiĭ sînt respinşĭ din Thracia. Theodosius însă se înbolnăveşte şi Goţiĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

atuncĭ, uniĭa sub Fritigernus [Visigoţĭ, vezĭ maĭ sus sub aniĭ 376-378] năvălesc în Thessalia, Epir şi Achaia, ĭar alţiĭ supt Alatheus şi Safrac [Ostrogoţĭ, vezĭ maĭ sus sub aniĭ 375, 376] întră în Pannonia. Gratianus vine cu armată şi reuşeşte prin daruri şi prin procurare de hrană să facă pace cu Goţiĭ.“—Aniĭ 380-392 Iordanis Get. XXVIII, 142-145: „Theodosius, după-ce s-a îndreptat din boală, a consimţit la pacea încheĭată de Gratianus şi a poftit la Constantinopol pe şeful got Athanaricus, care succedase luĭ Fritigernus şi care după cîteva lunĭ de şedere în Constantinopol a murit în acest oraş. După moartea luĭ Athanaricus Theodosius a reînoit cu Goţiĭ tractatul de foederati, care fusese întĭĭaş dată încheĭat de Constantin. Armata Goţilor a format cu cea romană un singur corp, şi cînd Theodosius a plecat contra tiranuluĭ Eugeniu, care ocupase Galliile după uciderea luĭ Gratianus, a luat cu dînsul maĭ mult de doŭăzecĭ de miĭ de soldaţĭ Goţĭ.“—Anul 381 Zosimus IV, 34: „Scyrĭ, Carpodacĭ şi Hunĭ trec Dunărea şi devastează Moesia. Theodosius îĭ bate şi-ĭ sileşte să treacă fluvĭul îndărăt.“ —Anul 383 Zosimus IV, 35: „Oedotheus a strîns o oştire foarte mare, compusă nu numaĭ din barbariĭ locuitorĭ la Dunăre, ci şi din alte neamurĭ tare îndepărtate şi până atuncĭ necunoscute, şi a început să treacă fluvĭul. Promotus, ducele oştirilor pedestre din Thracia, ĭ-a eşit înainte cu forţele de uscat şi de apă, şi atîta măcel a făcut în duşmanĭ, încît s-a umplut fluvĭul de cadavre, ĭar pe uscat morţiĭ nu se maĭ puteaŭ număra.“—Anul 386 Zosimus IV, 38-39: „„Cam pe vremurile acestea s-a ivit dincolo de Istru un neam scyth [=got], necunoscut până atuncĭ, şi pe care barbariĭ depe locurile acelea îl numesc Grothingi. Fiind numeroşĭ, bine înarmaţĭ, şi în aceĭaş vreme vîrtoşĭ la trup, aŭ străbătut fără nicĭo greutate ţările barbarilor dintre eĭ şi Istru, aŭ ajuns la malul Istruluĭ şi aŭ cerut voe să treacă fluvĭul.“ Promotus, ducele oştirilor romane din partea loculuĭ, nu lĭ-a dat voe. Barbariĭ aŭ căutat atuncĭ să treacă cu de-a sila, dar aŭ fost crunt bătuţĭ, şi foarte mulţĭ din eĭ, între care fimeĭ şi copiĭ, aŭ fost luaţĭ captivĭ, pe care însă împăratul ĭ-a primit cu binele şi ĭ-a liberat, cu gînd ca să-ĭ facă să se înroleze în oştirea romană.“—Aniĭ 388-392 Zosimus IV, 51: „Rufinus pune pe barbarĭ să aţină calea luĭ Promotus, cînd acesta a plecat dela Constantinopol în

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Thracia, şi să-l omoare.?—Aniĭ 394-396 Zosimus V, 5-7: ‘Alarichus fusese şeful Goţilor auxiliarĭ în expediţiea luĭ Theodosius contra luĭ Eugeniuş şi până la anul 396 a stat cu Goţiĭ săĭ [Visigoţĭ] în Thracia. La anul 396 invadează Macedonia, Thessalia şi Grecia până în Peloponnes incluziv, devastînd. Apoĭ se retrage în Epir.?—Anul 396 Iordanis Get. XXIX, 146-151: ‘După moartea luĭ Theodosius, fiindcă succesoriĭ luĭ n-aŭ maĭ vrut să dea Goţilor darurile obişnuite, Halaricus s-a pus în fruntea lor, sfătuindu-ĭ „să-şĭ cîştige cu munca lor o domnie maĭ degrabă decît să slujască de lene străinilor.“ Şi a plecat prin Pannoniĭ şi prin Sirmium în Italia, unde a ajuns la Ravenna pe vremea consulatuluĭ luĭ Stilico şi Aurelianus [anul 400].?—Aniĭ 399-401 Zosimus V, 13-21: ‘Peninsula balcanică şi Asia Mică sînt la discreţiea Goţilor, care, ca generalĭ în serviciul Romanilor, şi ca ostaşĭ înrolaţĭ în armatele romane, dispun de împărăţiea romană după bunul lor plac, ĭar un general Got, Gainas, a fost chĭar pe punctul de a cuprinde Constantinopolul şi de a desfiinţa imperĭul de răsărit.?—Anul 401 Zosimus V, 22: ‘Cînd Gainas cu Goţiĭ luĭ a trecut de-a stînga Dunăriĭ din partea Thracieĭ, dupăce încercarea de a cuprinde Constantinopolul nu-ĭ reuşise, regele hun Uldes ĭ-a interzis rămînerea pe teritorĭul săŭ, l-a bătut şi Gainas a perit în luptă. Capul i l-a trimes Uldes împăratuluĭ la Constantinopol.?—Anul 427 Marcellinus Comes: „Pannoniile, care în timp de cincĭzecĭ de anĭ fusese stăpînite de Hunĭ, aŭ fost recăpătate de Romanĭ.“ Iordanis Get. XXXII, 166: „Huniĭ aŭ fost alungaţĭ de Romanĭ şi de Goţĭ din Pannonia, pe care o ocupase în timp de aproape cincĭzecĭ de anĭ.“—Aniĭ 433-454 Iordanis Get. XLIII, 226: „Attila a eşit din provinciile Dacia şi Pannonia, în care stăteaŭ atuncĭ Huniĭ cu diferite naţiunĭ supuse lor, şi a plecat cu oştirea contra Alanilor.“—Anul 441 Marcellinus Comes: „Regiĭ Hunilor cu numeroase miĭ de aĭ lor aŭ năvălit în Illyric şi aŭ distrus Naissul, Singidunul şi alte foarte multe cetăţĭ şi oraşe ale Illyriculuĭ.“—Anul 442 Marcellinus Comes: „Bleda şi Attila, fraţĭ şi regĭ aĭ multor popoare, aŭ devastat Illyricul şi Thracia.“—Anul 447 Marcellinus Comes: „Regele Attila a ajuns devastînd până la Thermopyle.“—Anul 451 Iordanis Get. XXXVIII, 199: ‘In armata luĭ Attila în lupta din cîmpiĭ catalaunicĭ se găsĭaŭ ca auxiliarĭ Ostrogoţĭ sub conducerea

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza”

fraţilor din familiea Amalilor Valamir, Theodemir, Videmer, şi Gepizĭ sub conducerea regeluĭ Ardaricus.?—Anul 454 Iordanis Get. L, 259-263: „După moartea luĭ Attila feciorii luĭ, care eraŭ nenumăraţi de mulţĭ, aŭ vrut să-şĭ împartă popoarele stăpînite. Acestea, în frunte cu Gepizii şi cu regele lor Ardarichus, se scoală contra stăpînirii Hunilor. Lupta între răsculaţi şi Hunĭ se dă în Pannonia lîngă rîul Nedao. Ellac, fiul cel maĭ mare al luĭ Attila, pĭere în luptă. Fraţiĭ luĭ şi Hunii sînt siliţi să se retragă la ţărmul mării negre, unde şezuse odată Goţiĭ.?—Anul 454 Iordanis Get. L, 264: „Gepiziĭ aŭ reclamat ca un drept al lor locurile unde şezuse Huniĭ şi aŭ pus stăpînire pe toată Dacia. Dela împărăţiea romană n-aŭ cerut alt ceva decît pace şi obişnuitele daruri anuale, ceĭa ce a şi acordat cu plăcere împăratul. Şi încă şi acum [anul 551] acest popor primeşte obişnuitul dar anual dela împăratul roman. Goţiĭ [Ostrogoţiĭ] însă, dacă aŭ văzut că Gepiziĭ aŭ ocupat locurile unde şezuse Huniĭ, şi că Hunii aŭ luat în stăpînire locurile unde şezuse altă dată eĭ, Goţii, aŭ crezut că e maĭ bine să ceară pămînturĭ dela împărăţiea romană decît să ocupe cu forţa şi cu rizic pămînturĭ străine, şi aŭ primit [dela împărat] Pannonia, o ţară mare şasă, care are la răsărit Moesia Superior, la mĭazăzi Dalmatia, la apus Noricul, la mĭazănoapte Dunărea, ţară împodobită cu oraşe multe, dintre care cel maĭ dincoace e Syrmis, ĭar cel maĭ dincolo e Vindomina [Viena]“—Anul 454 Iordanis Get. LII, 268: „Ostrogoţiĭ s-aŭ aşezat în Pannonia sub regele Valamir şi fraţiĭ luĭ, Thiudimer şi Videmir: Valamir între fluviile Scarniunga [?] şi Aqua Nigra [?], Thiudimer lîngă lacul Pelsois [Balaton, Platten See], Vidimer la mijloc între fraţiĭ luĭ.?—Pela anul 454 Iordanis Get. L, 265-LI, 267: „Iar Sarmaţiĭ [dupăce aŭ ocupat Gepiziĭ Dacia şi Ostrogoţiĭ Pannonia] şi Cemandri şi cîţĭva din Hunĭ s-aŭ aşezat într-o parte a Illyriculuĭ, pe care lĭ-a dat-o împărăţiea, în regiunea oraşuluĭ Castramartis [Moesia Inferior]. Din neamul acestora a fost Blivila, ducele Pentapoliĭ, şi frate-so Froila, şi patriciul Bessa din timpul nostru. Iar Scyriĭ şi Sadagariĭ şi uniĭ dintre Alanĭ cu ducele lor anume Candac aŭ primit [dela împărăţie] Scythia Minor şi Moesia Inferior... Iar Rugiĭ şi alte cîteva neamurĭ aŭ cerut să li se deĭe voe să se aşeze în Bizzis [Bizye, oraş în Thracia nu departe de Constantinopol, astăzĭ Viza] şi Arcadiopolis [la sudvest de

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Bizye]. Hernac, un fiŭ maĭ mic al luĭ Attila, cu aĭ săĭ şĭ-a ales loc de şedere la extremitatea Scythieĭ Minor. Emnetzur şi Vitzindur, rude de ale luĭ, aŭ căpătat în Dacia Ripensis Utum şi Hiscum [Oescus] şi Almum, şi mulţĭ Hunĭ s-aŭ scurs atuncĭ prin diferite locurĭ în Romania şi s-aŭ supus împărăţieĭ, dintre care şi până astăzĭ trăesc aşa zişiĭ Sacromontisi şi Fossatisii [la localitatea Fossatum din Moesia Inferior]. Maĭ eraŭ şi alţĭ Goţĭ, aşa numiţiĭ minores, popor numeros tare (populus immensus) cu pontificele şi primatul lor Vulfila, care se spune că lĭ-a făcut şi un alfabet. Astăzĭ [anul 551] aceştĭ Goţĭ trăesc în Moesia, în regiunea oraşuluĭ Nicopolis, la poalele munteluĭ Haemus, popor numeros, dar sărac şi slab. Alt ceva n-are decît turme multe de tot felĭul de animale, şi păşunĭ şi pădurĭ. Pămînt producător de grîŭ şi de alte cereale are puţin. Viĭ uniĭa din eĭ nicĭ n-aŭ văzut, ĭar vin cumpără deprin localităţile vecine. Ceĭ maĭ mulţĭ se hrănesc numaĭ cu lapte.“ — Pela aniĭ 457-461 Iordanis Get. LII, 270-271: „Regele Valamir şi cu fraţiĭ săĭ Thiudemir şi Vidimir, fiindcă întîrziaŭ din partea împăratuluĭ Marcianus obişnuitele darurĭ, pe care le primĭaŭ pe fiecare an, ca să păzească tratatul de pace, aŭ trimes o deputaţie la împărat şi aŭ aflat că Theoderic, fiul luĭ Triarius, Got şi el, dar din altă familie, nu din familiea Amala, trăeşte acolo foarte bine cu aĭ săĭ, în legăturĭ prieteneştĭ cu Romaniĭ şi primind daruri anuale dela dînşiĭ, în vreme ce eĭ, Amaliĭ, nu sînt luaţĭ în nicĭo consideraţie. Indată s-aŭ umplut de mînie mare, aŭ pus mîna pe arme şi aŭ cutrierat prădînd aproape tot Illyricul. Impăratul şĭ-a schimbat atuncĭ numaĭ decît intenţiile, a recurs la vechea prietenie şi a trimes o delegaţie care lĭ-a dat darurile din aniĭ trecuţĭ, cîte rămăsese în întîrziere, precum şi pe cele din anul curent, şi lĭ-a făgăduit că pentru viitor li se vor da fără nicĭo contestare. Ca o garanţie de pace împăratul a primit ostatic pe Theoderic, copilaşul luĭ Thiudimer, care împlinise tocmaĭ şepte anĭ şi păşĭa pe al optulea.“ — Aniĭ 461-472 Iordanis Get. LIII, 272-LV, 282: „In Pannonia alăturĭ cu Ostrogoţiĭ maĭ eraŭ Sadagĭ, şi maĭ rămăsese Hunĭ sub regele Dintzic, unul din fiiĭ luĭ Attila. Goţiĭ atacă pe Sadagĭ şi sînt atacaţĭ de Hunĭ. Pe aceştĭ din urmă, care asediease oraşul Basiana, Goţiĭ îĭ învîng cu desăvîrşire şi-ĭ alungă din Pannonia. Suaviĭ, care locuĭaŭ în vecinătatea Pannonieĭ precum şi, pro-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

babil, într-o parte a Pannonieĭ însăş, fac o incursie de pradă în Dalmatia, şi la întoarcere trec prin Pannonia, unde sînt atacaţĭ şi învinşĭ de Goţĭ la lacul Pelsodis [orĭ Balaton-Platten See, orĭ Fertö tava-Neusiedler See, căcĭ ambele aceste lacurĭ purtaŭ numele de Pelso]. Goţiĭ maĭ poartă şi alte războae, cu succes variabil, cu Suaviĭ şi Sciriĭ, vecinĭĭ lor, ĭar la sfîrşitul aceşteĭ perioade de timp Theodoricus, fiul luĭ Thiudimer [Theodoric cel mare], atacă pe Sarmaţĭ de a dreapta Dunărĭĭ şi li răpeşte Singidunum, pe care Sarmaţiĭ şi eĭ îl luase cu sila dela Romanĭ.?—Anĭĭ 473-493 Iordanis Get. LVI, 283-LVII, 296: „Nu mult dupăce s-a întors Theodoric [fiul luĭ Thiudimer, Theodoric cel mare] în vrîstă de 18 anĭ dela Constantinopol [unde stătuse 11 anĭ ostatic, dela vrîsta de 7 anĭ], Ostrogoţiĭ părăsesc Pannonia şi se împart în doŭă corpurĭ. Uniĭa sub conducerea luĭ Vidimer năvălesc în Italia, de unde sînt îndemnaţĭ de împăratul Glycerius să ocupe Gallia, căcĭ tot eraŭ în apropiere rudele lor Visigoţiĭ [în Spania], şi supunîndu-se acestuĭ îndemn se duc într-adevăr în Gallia, pe care o ocupă. Alţiĭ sub conducerea luĭ Thiudimer trec în imperĭul de răsărit. Ostrogoţiĭ de sub Thiudimer anume trec Sava, ocupă Naissus, Ulpiana [aceste doŭă în Moesia Superior], Stobi, Eraclea [aceste doŭă în Macedonia], Larissa în Thessalia, şi asediează Thessalonica, unde se închee un tratat între Ostrogoţĭ şi Romanĭ, prin care Romaniĭ cedează Goţilor „Cerru, Pellas, Europa, Mediana, Petina, Bereu, Sium [Cyrrhus, Pella, Europus, Methone, Pydna, Beroea, Dium, oraşe în Macedonia], unde Goţiĭ cu regele lor s-aŭ aşezat, dupăce aŭ depus armele şi aŭ făcut pace.“ Nu mult după aceĭa regele Thiudimer moare în oraşul Cerra [Cyrrhus] şi lasă succesor pe fiul săŭ Theodoricus. Împăratul Zeno invită pe Theodoric să vină la Constantinopol. Theodoric se duce şi i se dă triumful, este făcut consul, i se rîdică o statue echestră în faţa palatuluĭ şi este adoptat ca fiŭ de împărat. Dupăce petrece o bucată de vreme la Constantinopol, Theodoric cere voe [!] dela împărat să cuprindă Italia. Voea i se dă. Theodoric pleacă [anul 488] prin Sirmium şi Venetia, învinge pe Odoacer într-o bătălie la Verona şi-l asediează în Ravenna. După treĭ anĭ de asedĭu Odoacer [care la anul 477 pusese capăt imperĭuluĭ roman de apus] se predă şi este ucis. Theodoric se îmbracă în haĭne regeştĭ şi ĭa în căsătorie pe Audefleda,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

fiĭca luĭ Lodoin, regele Francilor.[2]—Anul 481 Marcellinus Comes: „Theodoricus, fiul luĭ Triarius, regele Goţilor, şĭ-a strîns pe aĭ săĭ şi a înaintat cu oştirea până la Anaplus, la patru miĭ de paşĭ depărtare de Constantinopol, dar s-a întors îndată fără să facă niciun rău Romanilor. In drumul spre Illyric, pecînd mergea printre carăle oştiriĭ, i s-a spăriat calul şi l-a împins în ascuţişul uneĭ arme dintr-un car. Străpuns de armă a murit.“ Tot aşa Iordanis Rom. 346.—Anul 483 Marcellinus Comes: „Theodoricus [fiul luĭ Thiudimer, Theodoric cel mare], regele Goţilor, a primit dela împărat o parte din Dacia Ripensis şi din Moesia Inferior şi a stăpînit-o o bucată de vreme.“—Anul 487 Marcellinus Comes: „Theodoricus, regele Goţilor, care nu maĭ putea fi săturat de binefacerile împăratuluĭ Zeno, a venit ca duşman cu o mare oştire până la Constantinopol, şi dupăce a ars o mulţime de localităţĭ s-a întors la oraşul Novae din Moesia [Şviştov], de unde venise.“—Anul 488 Marcellinus Comes: „Regele Theodoricus şĭ-a luat mulţimea tuturor Goţilor săĭ şi a plecat în Italia.“—Aniĭ 491-518 Procopius De bello gotthico II, 14-15: Eruliĭ aŭ făcut tributarĭ pe Langobarzĭ, apoĭ aŭ purces războiŭ fără motiv contra acestora. Aŭ fost învinşĭ de Langobarzĭ şi foarte mulţĭ ucişĭ. Ceilalţĭ şĭ-aŭ părăsit ţara şi aŭ cutrierat locurile de dincolo de Istru până ce aŭ ajuns în ţara locuită altă dată de Rugĭ, care trecuse în Italia împreună cu Goţiĭ. Fiindcă ţara aceasta, foastă a Rugilor, era o pustietate necultivată, aŭ plecat maĭ departe şi aŭ ajuns la Gepizĭ. Gepizii ĭ-aŭ primit întîiŭ cu binele, pe urmă aŭ început să-ĭ persecute în tot felĭul, până ce Eruliĭ aŭ fost nevoiţĭ să treacă Istrul, pe vremea împăratuluĭ Anastasius, şi să ceară adăpost dela împărat. Impăratul ĭ-a primit. Iustinian, cînd a ajuns la domnie, lĭ-a dat pămînturĭ bune şi banĭ şi ĭ-a făcut să treacă la creştinism. Dar Eruliĭ aŭ continuat să prade pe vecinĭ şi să ducă vieaţă barbară... Eruliĭ trecuţĭ pe teritorĭul roman s-aŭ stabilit în Illyric... Eĭ trăĭaŭ pelîngă Singidunum [Belgrad].[2]—Anul 499 Marcellinus Comes: „Aristus, şeful oştiriĭ din Illyric, cu cincĭsprezece miĭ de ostaşĭ şi cu cincĭ sute doŭăzecĭ de cară încărcate cu arme, a plecat contra Bulgarilor care devastaŭ Thracia. Bătăliea s-a dat lîngă rîul Tzurta, unde aŭ perit maĭ mult de patru miĭ de aĭ noştri. Acolo a perit puterea armateĭ din Illyric şi aŭ fost ucişĭ comiţiĭ Nicostratus, In-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nocentius, Tancus şi Aquilinus."—Anul 502 Marcellinus Comes: „Neamul Bulgarilor, după obiceiŭ, ĭar a devastat Thracia cea de atîtea orĭ prădată, fără să li se înpotrivească nicĭun militar roman."—Anul 504 Cassiodorus Chronica: „Prin vredniciea regeluĭ Theoderic Bulgariĭ (Vulgares) aŭ fost învinşi şi Italia a recăpătat Sirmium."—Anul 530 Marcellinus Comes: „Mundo, şeful armateĭ din Illyric... a mers contra Bulgarilor care prădaŭ Thracia şi a ucis cincĭ sute dintr-înşiĭ."—Anul 535 Marcellini Comitis auctarium: „Tzitta patricius s-a lovit cu Bulgariĭ în Mysia la rîul Iatrus şi ĭ-a dovedit."—Aniĭ 535 şi următorii Procopius De bello gotthico III, 33: „Îndată după retragerea Ostrogoţilor Gepiziĭ aŭ ocupat încet încet teritoriile din Moesia Superior şi Moesia Inferior pe care le stăpînise Ostrogoţiĭ." Vezĭ locul în întregime maĭ jos la § 88.—Anul 539 Marcellini Comitis auctarium: „Calluc, magister militum, s-a luptat cu Gepizii, întîiŭ cu noroc, a doŭa oară însă a fost învins."—Anul 548 Marcellini Comitis auctarium: „Bulgarĭ în serviciul Bizantinilor în Italia."—Anul 551 Iordanis Get. XII, 74: „De Dacia veche vorbesc, pe care azĭ, după cum se ştie, o stăpînesc neamurile Gepizilor."

Inainte de toate este de observat înţelesul pe care-l aŭ cuvintele Thracia şi Illyric la scriitoriĭ citaţi. Înţelesul este acel dela Diocletianus şi, maĭ ales, dela Theodosius în jos. Prin Thracia se înţelege şi Moesia Inferior (Vezĭ maĭ sus acest paragraf sub 7). Iar prin Illyric se înţelege acea parte a Illyriculuĭ cîtă cădea în domeniul imperiuluĭ de răsărit, anume Dacia Mediterranea cu capitala Serdica, Dacia Ripensis cu capitala Ratiaria, Praevalis=Dalmatia de sud cu capitala Scodra, Moesia Prima=basenul rîuluĭ Morava, Dardania; orĭ, în nomenclatură de dinainte de timpul luĭ Theodosius, Moesia Superior, Dalmatia sudică, extremul vest al Moesieĭ Inferior şi extremul nordvest al Thracieĭ (Vezĭ Jung, Roemer und Romanen in den Donauländern, pag. 49, 185).

Ca immigranţĭ paşnicĭ Goţiĭ aŭ început să se strecoare în peninsula balcanică încă, cel puţin, dela începutul secoluluĭ III p. Chr., căcĭ, dacă tatăl împăratuluĭ Maximinus era Got, trebue să admitem că se va fi stabilit pe teritoriul roman pela anul 200. Ca năvălitorĭ apar însă întîĭaş dată la anul 238. Şi năvălirile lor aŭ dela început un caracter violent şi irezistibil. Ĭ-i vin dela răsărit şi obĭectivul invazieĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

îl formează imediat şi mai ales Moesia Inferior şi Thracia. Două epoce se deosebesc lămurit, una dela 238-375 şi alta dela 375-473. In prima epocă Goţii vin ca duşmani numai, care sînt împinşi de dorinţa de a cuceri şi de a prăda. In a doua epocă ei vin ca duşmani încă, dar şi ca oameni năcăjiţi în aceiaş vreme, care caută în teritoriul roman nu atît un loc de pradă, cît un adăpost contra năvăliriĭ Hunilor, care li răpise propriile teritoriĭ.

In prima epocă năvălirile se succedează răpede, aproape fără întrerupere, la aniĭ 238, 244-249, 249-251, 251-253, 253, 254-258, 259, 260-268, 268-270, 270-275, 276-282, 322, 329-332, şi alături cu Goţii iau parte la ele şi alţi barbari, uniia Germani, alţiĭ de alt neam (probabil Uraloaltaici), anume la 244-249 Taifali (Germani), *) Astringi (Germani = Astingi, vezi acest paragraf N⁰. 3), Peucini (Bastarni), la 251-253 Borani, Urugundi, la 253 Borani, Urugundi, la 268-270 Peuci (Bastarni), Visi (Germani), Gipedes (Gepidi, Germani), Eruli (Germani), la 276-282 Gipedes, Vanduli (Vandali, Germani), la 329-332 Taifali. Impărăţiea romană este aproape fără putere contra lor, mai ales în timpul lui Gallienus (253-268). Starea de lucruri o descrie pe scurt Ammianus Marcellinus XXXI, 5, 15–17: „Pe două mii de corăbiĭ au străbătut neamurile Goţilor Bosporul şi Propontis, şi au dat pe apă şi pe uscat lovituri amare. Au căzut luptîndu-se cu barbariĭ împăraţiĭ Decii, părintele şi ficĭoru-so. Au fost asediate oraşele Pamphilieĭ, insule au fost devastate o mulţime, Macedonia a fost dată flacărilor, şi mulţimea barbarilor a ţinut încunjurate multă vreme Thessalonica şi Cyzicul. Anchialos a fost luat, şi tot atuncĭ a fost luat Nicopolis, pe care l-a zidit împăratul Traianus ca semn de victorie contra Dacilor. După multe şi crude nenorociri altele a fost distrus Philippopolis, unde, dacă nu mint istoriile, o sută de mii de oameni au fost ucişi în-

*) După Diculescu, Die Wandalen und die Goten in Ungarn und Rumänien, Leipzig, 1923, pag. 1-2, 11-15, Taifalii aparţineau la neamul Vandalilor şi erau aceiaş cu Lakringii, care pela anul 169 ocupau teritoriul dela Tisa superioară. Ei au părăsit acest teritoriu, pe care în locul lor l-au ocupat Gepizii, la anul 249, pentru a lua parte împreună cu Goţii la incursiea în Moesia Inferior. După această incursie ei au ocupat Muntenia şi cu începere dela anul 274 şi-au întins treptat ocuparea şi asupra Olteniei şi a părţilor sudice ale Transilvaniei vecine cu Oltenia ?

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

untrul oraşuluĭ. Aŭ cutrierat duşmaniĭ prădînd Epirul şi Thessalia şi toată Grecia.“ In afară de Decius (249-251), aŭ rezistat cu tărie, şi cu succes, înuntrul peninsuleĭ împăraţiĭ Claudius II (268-270), Aurelianus (270-275), Probus (276-282), Constantinus I (306-337). Treĭ împăraţi aŭ trecut chĭar Dunărea contra barbarilor, Aurelianus (în Muntenia), Constantinus I (la 322 în Muntenia, şi tot în Muntenia poate la 332), *) Valens (la 367 în Muntenia, la 369 în Basarabia). Dar până la sfîrşitul aceşteĭ perioade a năvălirilor tot ce stăpînĭaŭ Romaniĭ de-a stînga Dunăriĭ este copleşit de Goţĭ şi răpit stăpînirii romane. Aurelian părăseşte oficial Dacia (Eutropius IX, 15. De fapt ea fusese perdută sub Gallienus), unde vedem atestaţĭ pe Goţĭ la aniĭ 306-337 sub regele Geberich, şi la anul 337 sub regele Hermanaric. **) La aniĭ 306-337 Vandaliĭ trăĭaŭ la rîurile Mureş, Tisa şi Criş, de unde aŭ trebuit să fugă în Pannonia de răul Goţilor, şi unde în locul lor aŭ venit Sarmaţiĭ (Vezĭ acest paragraf maĭ sus sub 8). La anul 358 Taifaliĭ trăĭaŭ alături cu Goţiĭ în Transilvania şi în partea răsăriteană a Banatuluĭ (Vezĭ şi acest paragraf maĭ sus sub 8). La aniĭ 364-378 Dacia se găsĭa ocupată de Visigoţĭ şi de Taifalĭ. La aniĭ 367-369 Goţiĭ trăesc în Muntenia, Moldova şi Basarabia. La anul 375 Greuthungiĭ (Ostrogoţi) trăesc dela Nistru până la Don, ĭar Thervingiĭ (Visigoţĭ) trăesc dela Nistru spre apus. Graniţa dela sud a Thervingilor este Dunărea. La anul 375 alături cu Thervingiĭ trăesc Taifalĭ în sudul Moldoveĭ. De a dreapta Dunăriĭ Goţiĭ se aşează, orĭ ca prinşĭ în războĭŭ şi apoĭ eliberaţĭ, orĭ ca supuşĭ de bună voe, la aniĭ 268-270 şi 276-282, prin Macedonia, Thracia şi la graniţa romană (adecă la Dunăre). Alăturĭ cu dînşiĭ sînt aşezaţĭ de împăratul Probus la 276-282 şi alţĭ barbarĭ, anume Gepizĭ, Vandalĭ şi Bastarnĭ (Pentru aceştĭ din urmă vezĭ în special

*) Constantin a făcut şi un pod de piatră peste Dunăre la anul 328, pe drumul dintre Gigen (Bulgaria) şi Celeĭ (Oltenia). Diculescu, Die Wandalen und die Goten in Ungarn und Rumänien, pag. 22.

**) Existenţa Visigoţilor în Transilvania dela mijlocul secolului IIĭ până în a doŭa jumătate a secolului IV este probată şi prin resturile arheologice dela Sîntana-de-Mureş. C. C. Diculescu, Die Wandalen und die Goten in Ungarn und Rumänien, pag. 16-18.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

acest paragraf mai sus sub 7). Mai mult însă decît ca coloni ĭaŭ parte Goţiĭ la vieaţa romană ca ostaşi. La anii 268-270 îi videm înrolaţi în oştirea romană, ĭar la anul 323 majoritatea oştiriĭ luĭ Licinius era compusă dintr-înşiĭ. Iar între Goţiĭ din a stînga Dunăriĭ, cîţi ocupaŭ teritoriile dela graniţile de vest ale Dacieĭ până la Nistru (Thervingi, Visigoţi), şi între împărăţiea romană s-aŭ stabilit oarecare raporturi amicale, intermitente, încă dela anul 285, cînd aŭ devenit *foederati* aĭ Romanilor. La anul 332 tratatul de foederaţie a fost reînoit sub Constantinus I. In sfîrşit, din prima jumătate a secoluluĭ al patrulea (Timpul luĭ Ulfilas, născut pela 311, mort la 383, episcop al Goţilor la 341, traducător al bibliei în limba gotă), dar mai ales între aniĭ 364-375 aĭ domnieĭ luĭ Valens, Visigoţiĭ aŭ trecut la creştinism, şi anume la arianism. Odată cu dînşiĭ, între aniĭ 364-375, aŭ devenit creştinĭ arianĭ şi Gepidiĭ.

A doŭa epocă începe cu năvălirea Hunilor asupra Goţilor la anul 375. Huniĭ, care trăise în regiunĭ răsăritene dincolo de Alanĭ, aŭ năvălit întîĭŭ asupra Alanilor, veciniĭ dela Don aĭ Goţilor, şi dupăce aŭ supus şi şĭ-aŭ asociat pe Alanĭ, aŭ trecut spre vest asupra Goţilor. Cu atîta putere aŭ izbit pe aceştiĭa şi cu atîta răpezime aŭ pătruns spre apus, încît în timp de doĭ anĭ tot teritorĭul Goţilor (al Ostrogoţilor şi Visigoţilor) a căzut sub stăpînirea lor şi pe deasupra aŭ ocupat şi Pannoniile. La 375 deja eĭ stăpînesc teritorĭul Ostrogoţilor întreg şi pe acel al Visigoţilor din Basarabia şi Moldova. Cum că la 377 eĭ stăpînĭaŭ Pannoniile, probează ştirea din Marcellinus Comes că la anul 427 „Pannoniile, care în timp de cincĭzecĭ de anĭ fusese stăpînite de Hunĭ, aŭ fost recăpătate de Romanĭ.“ Că aŭ fost recăpătate Pannoniile de Romanĭ trebue interpretat în acel fel că la anul 427 Huniĭ aŭ devenit foederati aĭ imperĭuluĭ (Vezĭ Jung, Roemer und Romanen in den Donauländern pag. 182). Cu toate că de fapt imperĭul n-avea la anul 427 nicĭo putere asupra Pannoniilor, fiindcă însă el nu renunţase oficial asupra lor, considera pe Hunĭ numaĭ ca pe niştе deţinătorĭ autorizaţi de dînsul aĭ acelor provinciĭ. Si această stare de drept iluzorĭu a continuat şi după rîsipirea puterĭĭ Hunilor, şi pentru aceĭa Ostrogoţiĭ la anul 454 aŭ ocupat Pannoniile chipurile cu autorizarea împărăţieĭ romane. Ceĭa ce spune Iordanis despre alungarea decătră Goţĭ şi decătră Romanĭ a

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Hunilor din Pannoniĭ la anul 427, în toiul puteriĭ Hunilor, este o curată aberaţie. Ocuparea Pannoniilor decătră Hunĭ implică pe acea a Dacieĭ, şi la 378 vedem în adevăr pe Hunĭ stăpînind tot litoralul stîng al Dunărieĭ, cît fusese odată în stăpînirea romană, căcĭ pe drumul dela Sirmium la Castramartis din Moesia Inferior Gratianus, care mergea pe malul drept al fluviuluĭ, a fost atacat de Alanĭ, supuşiĭ şi auxiliariĭ Hunilor. Dar cu totul altă stare de drept avea loc cu privire la Dacia. La această provincie imperĭul renunţase oficial pe vremea luĭ Aurelianus. Pentru aceĭa nu povesteşte nimenĭ că Dacia ar fi fost recăpătată de Romanĭ la anul 427, cînd aŭ devenit Huniĭ foederati, tot aşa dupăcum nimenĭ nu pomeneşte că ar fi fost recăpătată de Romanĭ Dacia la aniĭ 289 orĭ 332, cînd devenise foederati Goţiĭ. Pentru aceĭa şi Gepiziĭ, cînd au pus stăpînire pe Dacia la anul 454, aŭ pus stăpînire pe ea ca pe ţara Hunilor şi n-aŭ cerut voe dela împărăţie să se stabilească într-însa, ci aŭ pretins numaĭ ca împărăţiea să continue de a li plăti lor tributul pe care-l plătise Hunilor, şi pe care vanitatea împărătească îl ascundea sub numele de prezente anuale. *) Compară cele ce spuneaŭ deputaţiĭ Langobarzilor împăratuluĭ Iustinianus, Procopius De bello gotthico III, 34, maĭ jos, § 88. Deja dela 378 Huniĭ încep excursiile de pradă în peninsulă şi le continuă apoĭ în special la aniĭ 381, 441, 442, 447. Cînd s-a prăbuşit imperĭul lor la moartea luĭ Attila, anul 454 (Attila a murit în toamna anuluĭ 453, Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 60), foarte mulţĭ din eĭ aŭ ocupat nume-

*) Este adevărat că într-un loc din Iulianus, Caesares, citat de Diculescu, Die Wandalen und die Goten, pag. 24, Constantinus I, vorbind despre el însuş, spune că ‘este egalul luĭ Traian, dacă nu chiar superior, pentrucă a recăpătat ţara pe care Traĭan o căpătase şi este mai mare lucru să recapeţĭ ceva decît să capeţĭ.’ Dar Constantin, care sigur face aluzie la Dacia, pe care ar fi recăpătat-o, nu înţelege lucrul în felĭul acela că ar fi recăpătat Dacia prin faptul că Goţii devenise foederati aĭ Romanilor pe un teritoriu care aparţinea de drept Romanilor, ci în felĭul acela că el în adevăr prin puterea armelor ar fi cucerit Dacia dela Goţi, exagerînd importanţa expediţiilor sale peste Dunăre şi a vreunor castele ca Daphne (acesta atestat ca zidit de Constantin la Procopius De aedificiis IV, 7; la actualul sat Spanţov, 10 chilometri spre răsărit de Oltenişa, după Tocilescu, Monumentele epigrafice şi sculpturale ale muzeuluĭ naţional de antichităţi, pag. 180-184), pe care le va fi zidit pe malul stîng al Dunărieĭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

roase locurĭ din Moesia Inferior, unde aŭ continuat de a trăi în aceleaş condiţiĭ caşi ceilalţĭ barbarĭ care aŭ immigrat în peninsulă pe acea vreme, ca supuşĭ adecă aĭ împărăţieĭ. Incă la o sută de anĭ după aceĭa, pe vremea cînd scriĭa Iordanis, se ştiĭa că cutare locuitorĭ din cutare localităţĭ se trag din Hunĭ. Compară localitatea Οὔννων în Procopius De aedificiis IV, 6, în Moesia Inferior.

Sub presiunea Hunilor, care li desfiinţase organizaţiea independentă de stat, Goţiĭ aŭ inundat peninsula balcanică. De astă dată eĭ n-aŭ maĭ văzut în teritoriile împărăteştĭ de de-a dreapta Dunăriĭ un loc de pradă, unde s-ar putea stabili întîmplător uniĭa dintr-înşiĭ, ci un loc unde să se aşeze în masă, ca neam întreg. După cum în prima epocă a năvălirĭ imperĭul n-a fost în stare să împĭedece incursiile prădalnice ale Goţilor în peninsulă, tot aşa în a doŭa epocă el n-a putut să împĭedece stabilirea lor într-însa. Această immigraţie în masă a avut loc la anul 376 din partea Visigoţilor. Pănă la anul 378 Visigoţiĭ în majoritatea lor, cu excepţie de aceĭ, maĭ puţinĭ, care aŭ emigrat spre nord în regiunea necunoscută Caucaland *), şi de aceĭ care vor fi rămas sub stăpînirea Hunilor, s-aŭ scurs de a dreapta Dunăriĭ. Raporturile lor cu statul roman aŭ fost la început, şi scurtă vreme, paşnice, apoĭ aŭ devenit foarte duşmănoase,

*) După Diculescu, Die Wandalen und die Goten, pag. 41-44, *Caucaland* ar fi partea muntoasă a judeţuluĭ Buzău, unde se găsesc numele topice *Góteş*, *Gotánul*, care ar fi derivate dela *Got*, numele topic *Gólta*, care ar fi derivat dela cuvîntul got *gulth* aur, şi o mulţime de numirĭ topice *Cóca (Muntele Coca, Valea Coca, Coca Plină, Coca Seacă*, etc.), care *Cóca* n-ar fi alt ceva decît *Cauca* din *Caucaland*. Pronunţarea *Coca* în loc de *Cauca* ar fi după firea limbiĭ gote. La acestea s-ar adăogi consideraţiea că localitatea Petroasa, unde s-a găsit tezaurul got numit *cloşca cu puĭ* dela muzeul din Bucureştĭ, se află tocmaĭ în partea muntoasă a judeţuluĭ Buzăŭ, ĭar acel tezaur ar fi aparţinut chiar luĭ Athanaric, care l-a ascuns acolo atuncĭ cînd din cauza unor certe de familie a fost nevoit să fugă la Constantinopol la anul 381.º—Dar Athanaric cel care s-a dus în Caucaland este în adevăr acelaş cu Athanaric cel care s-a dus la Constantinopol? Pentru acest din urmă Athanaric vezĭ maĭ sus citatul din Iordanis Get. XXVIII, 142-145, anĭ 380-392. La pag. 44 Diculescu maĭ citează şi alte izvoare despre acest Athanaric, dar de nicăĭrĭ nu se vede că ar fi fost identic cu Athanaric cel fugit în Caucaland.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pe urmă s-aŭ îndulcit ĭarăș, și această alternanță de pace și de dușmănie a ținut până la anul 481, cînd a murit Theodoricus Triarii, ultimul rege al Visigoților din peninsulă. Raporturile prietenești ale Visigoților cu statul roman consistaŭ în aceĭa că eraŭ foederati ai imperiuluĭ (de pildă între aniĭ 380-392) și că se înrolaŭ în oștirile romane. Autoritatea statuluĭ roman în peninsulă era însă foarte precară. Oștirea romană era înădușită de elementul got dintr-însa. Goții își aveaŭ organizația de stat a parte sub regi proprii (Se cunosc patru din ei: Fritigernus pela 376-380, Athanaricus pela 380, Alaricus pela 394-396, Theodoricus Triarii 457-481). Ei se înrolaŭ în oștirea romană și o părăsĭaŭ cînd poftĭaŭ. Regii lor primĭaŭ dela împărat daruri peste daruri și onoruri peste onoruri, fără să poată fi vreodată satisfăcuți. Goții formaŭ cu alte vorbe un stat în stat în împărăție, care, în ce privește peninsula balcanică, era la discreția lor și trăĭa din grația lor. În ce privește raporturile dușmănoase, cînd aveaŭ loc, ele întreceaŭ poate în grozăvie pe acele din prima epocă a năvălirilor. O îmbunătățire în această stare de lucruri a avut loc cînd regele Alaricus a părăsit cu o mare parte din Visigoți peninsula și a plecat spre Italia (anul 396). Puterea Visigoților rămași în peninsulă a fost apoĭ domolită complect atunci cînd după moartea ultimuluĭ lor rege, Theodoricus Triarii, teritoriile stăpînite de acesta aŭ trecut sub stăpînirea regeluĭ Ostrogoților Theodoricus, fiul luĭ Thiudimer, anul 481. Locurile ocupate de Visigoți în peninsulă eraŭ (în nomenclatură antediocletiană) Moesia Inferior, răsăritul Moesieĭ Superior, Thracia și, maĭ puțin, Macedonia și Thessalia. In Epir aŭ staționat numaĭ scurtă vreme mulțimile conduse de Alaric în cursul anuluĭ 396. Mulțimea lor, rămasă în peninsulă după plecarea luĭ Alaricus, a fost așa de mare, încît nicĭ pe timpul cînd scrĭa Iordanis (anul 551) nu se romanizase toată, ci trăĭa încă, gotă ca limbă, în masă numeroasă în Moesia Inferior, în regiunea orașuluĭ Nicopolis (Nikjup). Ba chĭar în prima jumătate a secoluluĭ IX existaŭ încă Goți, care-și păstrase limba, în Dobrogia, C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 35.

Ostrogoții s-aŭ deprins maĭ lesne cu dominația hună. La început aŭ căutat și eĭ să se adăpostească de a dreapta Dunării, și fiindcă nu li s-a permis trecerea—după cum li

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

se permisese Visigoților—, aŭ pătruns cu de-a sila, dar nu în prea mare număr, și s-aŭ stabilit în Thracia (anul 376). In doŭă rînduri apoi, la anii 383 și 386, aŭ năvălit în mase mari la Dunăre, dar aŭ fost împedecați de oștirea romană de a trece fluviul, și s-aŭ așezat, foarte probabil tot în Thracia (nomenclatură postdiocletiană), numai ca prizonieri de războiŭ liberați din grația împărătească. Dar aceĭ relativ puțini Ostrogoți, care reușise să pătrundă pe teritoriul roman de de-a dreapta Dunării la anul 376, deja după treĭ ani, la anul 379, aŭ părăsit peninsula și s-au dus în Pannonia. Tocmai peste aproape o sută de ani, la anul 473, are loc năvălirea în masă și stabilirea în peninsulă a Ostrogoților. In acest interval de timp eĭ aŭ trăit, ca supuși aĭ Hunilor și alături cu Hunii, în teritoriile ocupate de aceștiia, în special în acele dinspre vest, în Dacia, în vechiul teritoriu al Sarmaților dintre Tisa și Dunăre, și în Pannonii. Eĭ și cu Gepizii ĭaŭ parte ca auxiliarĭ în războaele luĭ Attila, și în bătăliea din cîmpii catalaunicĭ (anul 451) Ostrogoții eraŭ auxiliarĭ aĭ Hunilor, ĭar Visigoții (Ceĭ plecați altă dată cu Alaric din peninsula balcanică și care acum stăpînĭaŭ Gallia de sud) eraŭ auxiliarĭ aĭ Romanilor (Iordanis Get. XXXVIII, 197-199). Cînd la rîsipirea imperiuluĭ luĭ Attila (anul 454) Gepizii aŭ reclamat ca drept al lor și aŭ ocupat Dacia, propriea țară a Hunilor, Ostrogoții aŭ ocupat Pannoniile ca foederati aĭ împărăției romane, unde aŭ stat, în continue lupte cu vecinii lor, cu Sadagii, cu Hunii cîți mai rămăsese în Pannonii, cu Suavii, cu Scirii, în timp de noŭăsprezece ani. Intre anii 457-461 eĭ fac o incursie de pradă în Illyric, ĭar în anul 472 fac o presiune spre sud și ocupă Singidunum (dela Sarmați). In anul 473 eĭ părăsesc Pannoniile în masă, și uniia se îndreaptă spre Italia, ĭar alții năvălesc în peninsulă și ocupă jumătatea dinspre apus a Moesieĭ Superior și o parte din Macedonia. La anul 483, după moartea ultimuluĭ rege visigot din peninsulă, Theodoricus Triarii (anul 481), eĭ ocupă și teritoriile acestuia, anume jumătatea dinspre vest a Moesieĭ Inferior și răsăritul Moesieĭ Superior. Raporturile Ostrogoților cu statul roman, în timpul cît aŭ stat în peninsulă, aŭ fost exact aceleaș ca ale Visigoților. După 15 anĭ de ședere eĭ părăsesc peninsula balcanică sub regele lor Theoderic, fiul luĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Thiudimer (Theodoric cel mare), şi se duc în Italia. Mulţi din ei însă, probabil, aŭ rămas pe loc şi n-aŭ plecat *).

Cu voea şi fără voea împăratuluĭ, cu începere dela anul 454, cînd s-a desfiinţat imperĭul luĭ Attila, s-aŭ stabilit în peninsulă şi alţĭ barbarĭ, uniĭa Germanĭ, alţiĭ de alt neam. Anume pela 454 s-aŭ stabilit: în Moesia Inferior Cemandri; în Moesia Inferior şi Scythia Minor Sadagarii, Scyri (Sciri, Germanĭ), care la 381 înpreună cu Carpĭ şi cu Hunĭ devastase Moesia Inferior, Alani, care la 378 înpreună cu Visigoţiĭ şi cu Huniĭ luase parte la devastarea peninsuleĭ; în Thracia nu departe spre nord de Constantinopol Rugi (Germanĭ).

După date arheologice şi istorice a scris istoriea Gepizilor C. Diculescu, Die Gepiden, I, de unde daŭ notiţile următoare: Gepiziĭ aparţin la Germaniĭ de răsărit şi în special sînt de acelaş neam cu Goţii. Aveaŭ limba şi obiceĭurile asămănătoare cu limba şi obiceĭurile Goţilor. pag. 1-7.—S-aŭ mişcat (nu toţĭ) din patriea lor, dela gura Vistuleĭ, spre sud la anul p. Chr. 248 şi aŭ ajuns în nordul Dacieĭ la anul 249, unde s-aŭ ciocnit cu oştirea romană comandată de împăratul Philippus junior. pag. 17-26.—Cu învoirea Romanilor se stabilesc în partea de nord a Dacieĭ. Locuitoriĭ Romanĭ din locurile acelea se strămută în Apulum. Anul 250. pag. 31.—La anul 260 Transilvania cade în mîna Goţilor şi Gepiziĭ sînt despărţiţĭ prin aceasta de imperĭul roman. pag. 33.—Gepiziĭ întră în conflict cu Goţiĭ, şi în anul 262, la localitatea de astăzĭ Galt, pe malul drept al Oltuluĭ, se

*) După Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 114-116, 122-124 ar fi ocupat Ostrogoţiĭ Dacia aureliană la anul 505 şi ar fi stăpînit-o până la anul 535, dar din citaţiile de izvoare aduse de autor cu privire la aceasta, precum şi din acele aduse de el la pag. 125-132 cu privire la ocuparea uneĭ părţĭ din Dacia aureliană decătră Gepizĭ în anul 539, nu se constată de fel acest lucru. Atîta numaĭ se vede din discuţiea luĭ Diculescu dela pag. 120-124, că Ostrogoţii aŭ ocupat la anul 530 o parte din teritoriul gepid din Dacia traĭană, anume o bucată din teritoriul sudic al Banatuluĭ, pe care au stăpînit-o până la anul 535, cînd s-a început războiul luĭ Iustinian cu dînşiĭ. O parte din Dacia aureliană a fost ocupată în realitate dela anul 505 până la anul 526 de aventurierul Mundo, care a ocupat acel teritoriu ca client al Ostrogoţilor până la moartea luĭ Theoderic (anul 526), cînd a devenit client al Bizantinilor până la moartea sa în războiŭ contra Ostrogoţilor, vechilor săĭ suzeranĭ, la anul 536. Vezĭ Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 114-117.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dă o bătălie, în care Gepiziĭ sînt învinşĭ. Eĭ sînt constrînşĭ să se retragă în locurile lor dela graniţa de nord a Dacieĭ. pag. 33-37.—Pela anul 275 alţĭ Gepizĭ aŭ plecat spre sud din patriea lor dela gura Vistuleĭ şi s-aŭ stabilit în regiunea dela Kiev, în vecinătatea Bastarnilor şi Ostrogoţilor. Din aceştĭ Gepizĭ sînt aceĭa pe care împăratul Probus, împreună cu Bastarnĭ şi Ostrogoţĭ, ĭ-a colonizat în Thracia la anul 280. pag. 39-40.—La anul 290 Gepiziĭ cu ajutorul Vandalilor fac o noŭă încercare de a lua Transilvania dela Goţĭ, dar sînt din noŭ învinşĭ. pag. 41-42.—La anul 336 Vandaliĭ părăsesc vestul Dacieĭ şi Gepiziĭ se întind pe acest teritoriu [Prin vestul Dacieĭ Diculescu înţelege teritoriul dintre munţiĭ vesticĭ aĭ Transilvanieĭ şi Tisa, cu începere dela Criş la nord până la Dunăre la sud. Vezĭ ştirea din Iordanis Get. XXII, 113 de supt aniĭ 306-337 maĭ sus în acest paragraf şi acest număr]. pag. 43.—Pela anul 336 aŭ venit în Dacia ultimele rămăşiţĭ ale Gepizilor din vechea lor patrie dela gura Vistuleĭ. pag. 46.—Pela anul 405 o parte din Gepiziĭ Dacieĭ aŭ ajuns în escursie de pradă până în Gallia, de unde nu s-aŭ maĭ întors, căcĭ s-aŭ aşezat ca foederati aĭ Romanilor la graniţa Rinuluĭ. pag. 48-52.—Pela anul 418 Gepiziĭ cad sub stăpînirea Hunilor, şi de aicĭ înainte până la moartea luĭ Attila (anul 453) eĭ ĭaŭ parte la expediţiile Hunilor şi regiĭ lor sînt în favoare la Hunĭ. pag. 53-59.—La moartea luĭ Attila, anul 453, copiiĭ luĭ se ceartă dela domnie, popoarele supuse se răscoală în frunte cu Gepiziĭ. In anul 454 se dă lupta între popoarele răsculate, în special germane, şi Hunĭ, care aceştĭ din urmă sînt învinşĭ. Gepiziĭ ĭau în stăpînire toată Dacia traĭană. pag. 59-69.—Teritoriul ocupat dela anul 454 în jos de Gepizĭ cuprindea toată Dacia traĭană, apoĭ teritoriul dintre Dacia traĭană şi Tisa atît dinspre vest cît şi dinspre nord. pag. 70-77.—La anul 469 Gepiziĭ, împreună cu alţĭ Germanĭ şi cu Sarmaţiĭ, se scoală cu războiŭ contra Ostrogoţilor din Pannoniĭ, dar sînt învinşĭ. In aceste turburărĭ Sarmaţiĭ pĭerd Singidunum la Goţĭ şi se supun Gepizilor, astfel că ţara lor dintre Tisa şi Dunăre se încorporează la ţara Gepizilor. La anul 473, cînd Goţiĭ aŭ părăsit Pannoniile şi aŭ năvălit în peninsula balcanică, Gepiziĭ aŭ ocupat Sirmium, pe care l-aŭ stăpînit până la anul 488, cînd Theuderic cu Ostrogoţiĭ în drumul spre Italia aŭ luat Sirmium dela Gepizĭ, după ce a

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

învins pe aceştiia, care nu voĭau să-ĭ permită trecerea prin teritorĭul lor, într-o mare bătălie. In anul 489 Ostrogoţiĭ pleacă maĭ departe spre Italia şi părăsesc Sirmium, care rămîne din noŭ în mîna Gepizilor. pag. 101-110.—Dela războĭul dela Sirmium al Gepizilor cu Goţiĭ s-au desfăcut Gepiziĭ în doŭă regate, unul la Sirmium, care era un fel de clientelă gotică, şi altul în Dacia cu dispoziţiĭ duşmănoase faţă de Goţĭ. Acest lucru a durat 16 anĭ, până la anul 504, cînd teritorĭul gepid dela Sirmium a fost supus de Ostrogoţĭ. pag. 110-112.—La anul 523 Gepiziĭ din regiunea Sirmium aŭ fost strămutaţĭ de Ostrogoţĭ în Gallia. pag. 118.—La anul 530 Gepiziĭ se încearcă să ĭa Sirmium dela Ostrogoţĭ, dar nu reuşesc. Ba chĭar Ostrogoţiĭ cu ocaziea aceasta ocupă cîteva locurĭ dincolo de Dunăre, depe teritorĭul dac al Gepizilor, anume în Banat, de a stînga Dunăriĭ. pag. 120-121.—In anul 535, cînd s-a început războĭul luĭ Iustinian cu Ostrogoţiĭ, Romaniĭ aŭ pus stăpînire pe teritoriile ocupate de Ostrogoţĭ din ţara Gepizilor la anul 530, şi Gepiziĭ vin din noŭ în direct contact cu Romaniĭ dela Tisa până la Olt. pag. 122-124.—La anul 536 Gepiziĭ ocupă Sirmium dela Ostrogoţĭ. pag. 124-125.—Indatăce aŭ ocupat Gepiziĭ Sirmium la anul 536 eĭ întră din cauza aceasta în conflict cu Bizantiniĭ. La anul 539 doŭă bătăliĭ marĭ aŭ avut loc între Gepizĭ şi Bizantinĭ. In prima aŭ învins Bizantiniĭ, în a doŭa aŭ învins Gepiziĭ, care au ocupat în urma aceştĭa o parte din Dacia aureliană, pe care aŭ stăpînit-o până la anul 552. Heruliĭ depe teritorĭul bizantin aŭ devenit dela anul 545 până la anul 552 clientelă gepidă, dar cu rege propriu. pag. 125-132.—Pela anul 505 Langobarziĭ s-aŭ stabilit în cîmpiile dela nordvest de Tisa (Ungaria de nord, Slovacia şi Moravia), apoĭ la anul 546 cu învoirea luĭ Iustinian eĭ aŭ ocupat provinciile Pannonia prima şi Valeria [In nomenclatura de dinainte de Diocletian jumătatea dinspre nord a Pannonieĭ superior=Pannonia prima, şi jumătatea dinspre nord a Pannonieĭ inferior=Valeria. C. I. L. III, pag. 416, 482], ĭar locul lor din Ungaria de nord, Slovacia şi Moravia l-aŭ luat Gepiziĭ [Pentru informaţiea din urmă autorul se bazează numaĭ pe geograful Ravennas]. pag. 133-135.—La anul 547 aŭ început ostilităţile dintre Gepizĭ şi Langobarzĭ, care aŭ continuat în aniĭ 549, 551, 565, 566, până ce în anul 567 Langobarziĭ cu ajutorul Avarilor distrug re-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

gatul Gepizilor şi Avariĭ ocupă teritoriul acestora. Intre aniĭ 567-571 Gepiziĭ aŭ căutat să maĭ reziste Avarilor, dar aŭ fost complect domoliţĭ. Bizantiniĭ aŭ luat în timpul acestor războae partea, ba a Langobarzilor contra Gepizilor, ba a Gepizilor contra Langobarzilor, şi la anul 551 aŭ căpătat înapoĭ dela Gepizĭ Dacia aureliană, ĭar la anul 567 aŭ căpătat înapoĭ dela Gepizĭ Sirmium. pag. 136-164.[2]

La anul 512 (Pentru această dată vezĭ Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 112-113) Eruliĭ (Germanĭ) s-aŭ aşezat cu voea împăratuluĭ, oarecum ca apărare contra Gepizilor, în regiunea dela Singidunum (Belgrad) din Moesia Superior. Dar nu apărătorĭ, ci duşmanĭ aŭ fost şi eĭ aĭ împărăţieĭ.

Ca năvălitorĭ prădalnicĭ, care se retrăgeaŭ însă după devastare de a stînga Dunăriĭ, apar dela anul 499 Bulgariĭ. Năvălirile lor, foarte silnice, contra cărora rar se puteaŭ opune cu succes oştirile romane, s-aŭ succedat des, în special în aniĭ 502, 530, 535. Provinciea expusă devastărilor lor a fost maĭ ales Moesia Inferior. La anul 548 apar ca mercenarĭ în oştirea bizantină. Ştirea din Cassiodorus Chronica anul 504 nu trebue interpretată însă în felĭul acela că Bulgariĭ ar fi ocupat o bucată de vreme chĭar Sirmium, de unde ĭ-ar fi alungat Theoderic la anul 504. De fapt regele ostrogot a luat la acel an Sirmium dela Gepizĭ, nu dela Bulgarĭ. Cu Bulgariĭ însă s-au bătut în adevăr la anul 505 Ostrogoţiĭ din Sirmium, atuncĭ cînd aŭ avut războĭu cu Sabinian, comandantul Illyriculuĭ, care avea în oştirea sa ca foederati zece miĭ de Bulgarĭ. Pentru acestea vezĭ Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 112, 115.

10. Timpul cînd aŭ început să invadeze Slaviĭ teritoriul romanic din răsăritul Europeĭ este puţin sigur. Marin St. Drinov în Zaseleniïe balkanskago poluostrova Slavĭanami (Colonizarea prin Slavĭ a peninsuleĭ balcanice), Moscva, 1873, pusese pela sfîrşitul secoluluĭ II p. Chr. cea dintĭĭŭ apariţie a Slavilor în regiunea dunăreană (După Archiv für slavische Philologie XXVIII pag. 638). Cam tot pe atuncĭ o altă părere, opusă aceleĭ a luĭ Drinov, eşĭa la iveală. Anume Roesler, Ueber den Zeitpunkt der slavischen Ansiedelung auf der unteren Donau, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien anul 1873, şi Müllenhoff Deutsche Altertumskunde II, 89 (la Niederle, vezĭ maĭ jos) aŭ susţinut că Slaviĭ n-au apărut la

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dunăre înainte de secolul V p. Chr. şi n-au trecut în Moesia înainte de secolul VI. Învăţaţii slavi aŭ sprijinit multă vreme punctul de videre al luĭ Drinov, apoĭ, printr-un fel de reacţie, pe acel al luĭ Roesler şi Müllenhoff (Pentru istoricul chestieĭ veziĭ articolul luĭ Niederle). Acum în urmă Niederle, Ein Beitrag zur Geschichte der südslavischen Wanderungen, Archiv für slavische Philologie XXV (anul 1903), susţine din nou părerea luĭ Drinov. Niederle crede că existenţa la Dunăre a Slavilor înainte de secolul V p. Chr. se poate proba prin următoarele fapte. a) „Numele de localităţi dace Tsierna, Berzovia sînt slave şi nu pot proveni decît dela Slavi, care trebue să se fi stabilit în Dacia înainte de Dacĭ, orĭ pe vremea Dacilor.“ Acest lucru fusese deja susţinut de P. I. Schafarik, Slavische Alterthümer, deutsch von Aerenfeld, Leipzig, 1843-1844, I pag. 246-249. *) Tsierna (C. I.

*) Această părere a luĭ Niederle se poate considera ca unul din ultimele vlăstare ale unei alte păreri, mai cuprinzătoare şi foarte răspîndită altă dată, maĭ ales la învăţaţiĭ slavi, cum că anume Slaviĭ aŭ fost autohtonii peninsuleĭ balcanice şi ai regiunilor limitrofe, şi că Thraciĭ, Illyriĭ, Pannoniĭ erau Slavi. In contra aceşteĭ păreri au reagitat puternic Drinov în opera sa citată puţin maĭ sus şi C. I. Jireček în Geschichte der Bulgaren, Prag, 1876, pag. 67 sqq. Ea este trecută astăzi în rîndul poveştilor care nu merită nicio atenţie, macarcă tot maĭ apar din cînd în cînd susţinătoriĭ ai ei, ca de pildă Gančo Cĭnov, Praotečestvoto i praezikătă na Bălgarite (Patriea primitivă şi limba primitivă a Bulgarilor), Sofia, 1907, pentru care vezi recensiea luĭ S. Mladenov în Archiv für slavische Philologie, XXIX, pag. 613 sqq. Alături însă cu dînsa apăruse o altă, maĭ moderată, anume că înainte de invaziea cea mare a Slavilor aceştiia se stabilise deja în considerabil număr prin unele teritoriĭ ale Illyrilor, Pannonilor şi Thracilor din răsăritul Europeĭ, astfel că, atunceĭ cînd au venit Slavii în invaziea lor cea maĭ din urmă şi cea mare (în al doilea orĭ în al cincilea secol p. Chr., după cum e părerea unora orĭ a altora), ei aŭ găsit prin acele teritoriĭ o populaţie slavă mult maĭ veche, peste care s-aŭ aşezat. De această maĭ moderată părere a fost însuş Drinov, care a susţinut în lucrarea sa Južnie Slavianе i Vizantiia vu X v'kk'k (Slaviĭ de sud şi Bizanţul în al X secol), 1876, că înainte de invaziea Sîrbocroaţilor exista pe teritoriul actual čakav (în Dalmaţia şi insule), pe acel al dialectuluĭ Resava din Serbia răsăriteană, şi pe acel al Montenegrului o populaţie slavă maĭ veche (După Boris Ljapunov în Archiv für slavische Philologie, XXVIII, pag. 637-639). La această maĭ moderată părere aparţine şi Niederle (Iată înseş vorbele luĭ, pag. 308: „Este nu numaĭ probabil, dar aproape sigur, că deja în cele din-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

L. III 1568 lîngă rîul Cerna: stationis tsiernen[sis]; Tabula Peutingeriana: Tierna [la Dunăre, de-a stînga rîuluĭ, 11 miĭ de paşĭ dela Ad Mediam]; Pt. III, 8, 10: Διερνα; C. I. L. III 8277 [2]: Dierna; Ulpianus Digestae 50, 15, 1, 8. 9 [vezĭ C. I. L. III pag. 248]: Zernensium colonia; Procopios De aedificiis IV, 6: Ζέρνης) era numele uneĭ coloniĭ dela gura rîuluĭ Cerna, unde este actuala localitate Orşova veche (Ó-Orsova, Alt-Orsova), şi statio tsiernensis era numele uneĭ staţiunĭ militare din apropiere de Ad Mediam (actuala Mehadia), lîngă rîul Cerna. Berzovia (Tabula Peutingeriana: Bersovia [la 25 de miĭ de paşĭ dela Tibiscum pe drumul dela Tibiscum la Viminacium]; împăratul Traianus la Priscianus VI, 13, vezĭ C. I. L. III pag. 247: Berzobim, unde -*m* este probabil forma de acuzativ latină) era numele uneĭ localităţĭ de lîngă rîul Bîrzáva, acolo unde este actuala localitate Jidovin. Este evident că vechĭul nume Berzovia al localităţiĭ dace (şi poate că şi rîul delîngă acea localitate tot Berzovia se va fi chemat) s-a păstrat în actualul nume Bîrzáva (aşa-ĭ zic Romîniĭ, după cum mĭ-a spus răposatul academician Atanasie Marienescu) al rîuluĭ; şi este foarte probabil că vechĭul nume Tsierna al localităţiĭ dace s-a păstrat în numele Cérna (aşa-ĭ zic Romîniĭ, vezĭ Alexandri Poeziĭ populare pag. 14) al rîuluĭ delîngă acea localitate.

---

tîiu timpurĭ ale împărăţieĭ romane întîlnim în Ungaria unele nume topografice slave, care ne arată că încă pe atunci Slavii se stabilise temeinic prin acele locurĭ. Aicĭ aparţin numele Tsierna-Διερνα, Berzobis-Berzovia, Ulcus-Οὔλκος“.), dar ea a fost respinsă cu hotărîre de slavişti. Vezi V. Oblak, Eine Bemerkung zur ältesten südslavischen Geschichte, în Archiv für slavische Philologie, XVIII (anul 1896), pag. 228-234. Observaţiea luĭ Oblak este următoarea: „Sîrbocroaţiĭ aŭ venit odată cu Slovenii în peninsula balcanică. Populaţie mai veche slavă prin acele regiuni, pe unde se găsesc astăzi Slaviĭ de sud (Sîrbocroaţiĭ, Slovenii, Bulgariĭ), nu exista înainte de invaziea slavă din secolul VI. Argumente contra părereĭ că ar fi fost Slavii autohtonĭ, orĭ mai de demult stabiliţĭ, în Pannonia, Dacia, peninsula balcanică, se scot puternice din firea actualelor dialecte slave din acele teritoriĭ: firea acestora este acea a uneĭ treceri treptate dela un dialect la altul şi dela o limbă la alta, lucru care nu s-ar putea explica în caz cînd înainte de invaziea slavă din secolul VI ar fi existat o populaţie maĭ veche slavă autohtonă.“ — Este de observat că părerea cum că Slaviĭ ar fi fost populaţiea băştinaşă a Daciеĭ şi a Pannoniilor a fost emisă pe terenul istoriografieĭ romîneştĭ de Dimitrie Philippide, vezĭ § 189.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Fonetismul acestor vorbe nu-ĭ romînesc: vechĭul Tsierna trebuĭa să sune în romîneşte maĭ degrabă Ceárna *), ĭar vechĭul Berzava (cum va fi sunat în realitate cuvîntul în loc de stîlcitele Bersovia, Berzobis) trebuĭa să sune în romîneşte Bîrzáŭa. Cerna şi Bîrzava aŭ din contra aparenţa unor drepte cuvinte bulgăreştĭ: čérna, bărzáva: vechĭŭ bulgar črŭna, neobulgar černa, neagră; vechĭu bulgar *brŭzava, neobulgar *bărzava, răpede (vechĭŭ bulgar brŭzŭ, neobulgar bărz, răpede + sufixul slav -av). Aceste cuvinte ar putea însemna în mod curat slav apa (voda) neagră, răpede, rîul (rĭkka) negru, răpede, după cum şi în adevăr pe teritoriile slave există rîurĭ numite černa şi brz-, Miklosich Die Slavischen Ortsnamen aus Appellativen. Insemnau cuvintele dace tsierna şi berzava, ale căror descendente probabile bulgaro-romîne sînt numirile de rîurĭ din Banat Cerna şi Bîrzava, acelaş lucru ca şi cuvintele curat slave černa, bărzava? Foarte posibil. De aicĭ nu urmează însă de fel că vor fi trăit Slavĭ înainte de Dacĭ prin Dacia orĭ că chĭar vor fi fost Dacii Slavĭ. Radicalele cuvintelor slave črŭnŭ, brŭzu, indogermanele *krsn-*, *bhreg'-*, există şi în alte limbĭ indogermane, nu numaĭ în limbile slave (Vezĭ Brugmann, Vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen, I, 242, 340, 446, II, 1052; Berneker Slavisches etymologisches Wörterbuch pentru *črŭnŭ* dă şi el radicalul indogerman *krsn-*, pentru *brŭzŭ* însă nu admite pe *bhreg'-*, ci ar propune maĭ degrabă radicalul *bhers-*.), şi aŭ putut prin urmare exista foarte bine şi în limba Thracilor, în care, din cauză că limba thracă era o limbă satem, ca şi limbile slave, *k* şi *g* aŭ putut să aĭbă valoarea unor africate — cum este *ts* —, orĭ a unor spirante şuerătoare — cum este *z*. Din faptul că cuvintele dace tsierna, berzava vor fi fost aceleaş cu cuvintele slave črŭnŭ, brŭzŭ, un singur lucru ar rezulta, anume că limba thracă aparţinea, ca şi limbile slave, la acel grup de limbĭ satem, unde se africatizează nu numaĭ *k'*, *g'*

*) ţ + ĭ + vocală < č + vocală. Vezĭ § 249 N° 159. In ce priveşte diftongul *ĕá* > *é* din acest cuvînt, el a trebuit să aĭbă loc numaĭ în caz cînd cuvîntul *Tsierna* se va fi întrebuinţat şi nearticulat, orĭ cînd asupra luĭ va fi lucrat analogiea cuvintelor care se întrebuinţează şi nearticulate, căcĭ *é* nu se diftonghează cînd în silaba următoare este un *a* constant (Vezĭ Iordan, Diftongarea luĭ *é* şi *ó* pag. 104). Nu se poate afirma decĭ cu siguranţă că fonetismul [illegible]

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

palatale înaintea tuturor vocalelor, ci şi *k*, *g* guturale înainte de vocalele *e*, *i*. (Tot aşa nicĭ alte asămănărĭ care s-ar găsi între cuvinte dace şi cuvinte slave nu pot proba slavitatea Dacilor, ca de pildă aceĭa dintre elementul *-zila*, *-zela* din nume de plante dace şi slavul *zel-* plantă, pe care a constatat-o şi Tomaschek 130 pag. 26, 33, orĭ acea dintre μίζηλα [varianta luĭ μόζουλα, vezĭ § 328 sub *mazăre*], cetit *midzela*, şi cuvintele slave *med-* mĭere şi *zel-* plantă [oarecum mellifera herba, ceĭa ce de altfel se potriveşte bine cu înţelesul de θύμος al planteĭ], pe care a constatat-o un învăţat ungur Lattyák Sándor, dupăcum spune Drăganu în Dacoromania II pag. 756. Faţă de interpretarea luĭ Lattyák Sándor aş avea numaĭ de observat că Tomaschek 130 pag. 27 dă altă interpretare, care şi aceĭa se potriveşte bine, dela cu totul altă rădăcină şi în special dela cu totul altă limbă: „Varianta μίζηλα trebue preferită, de oarece, fiindcă planta θύμος conţine o substanţă oleĭoasă eterică, ĭar Dioscorides face observaţiea că «are efect diuretic, ἔστι δὲ οὐρητικόν», se potriveşte foarte bine o derivare dela rădăcina *meigh-*, *meiz-*, armeneşte *mizel* sucum effundere, mingere.“)—b) Priscos pag. 183 (ed. Bonn) povesteşte că autohtonĭĭ din ţara care se întindea între Dunăre şi capitala luĭ Attila beaŭ o băutură numită μέδος. „Cine nu cunoaşte cît de colo după acest Meth că avem a face cu Slaviĭ?“ zicea deja P. I. Schafarik Slavische Alterthümer I pag. 251. De aceĭaş părere este şi Niederle. Burlă, Dl. P. Hunfalvy şi teoriea luĭ Roesler, în Revista Tocilescu II 283 sqq. III 89 sqq., vedea din contra în acest μέδος o probă de existenţa Romînilor pe acele locurĭ. In realitate nicĭ băutura med, care e foarte răspîndită la tot felĭul de popoare, şi nicĭ cuvîntul μέδος, care a putut fi orĭ german (vechĭu german *medo* hydromel, ţara luĭ Attila era plină de Ostrogoţĭ şi de Gepizĭ), orĭ slav (vechĭŭ bulgar medŭ, vin), orĭ romîn (mĭed, hydromel, împrumutat orĭ dela Germanĭ orĭ dela Slavĭ, dacă nu cumva băştinaş), nu pot proba existenţa Slavilor în Banat pe vremea luĭ Priscos (prima jumătate a secoluluĭ V).— c) Prezenţa poporuluĭ Venadi, Venedi (Greciĭ numesc pe Slavĭ Σκλαβηνοί, Ἄνται; Germaniĭ îĭ numesc Winiden, Winden, Wenden) pe tabula peutingeriana, a căreĭ redactare ar fi din secolul p. Chr. III, între Ad Aquas (adecă Aquae, Kis-Kalán, în Dacia) şi Carpaţĭ şi la gurile Dunărĭĭ.[2] In tabula peutingeriana însă sin-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

gura indicaţie sigură este acea a număruluĭ miilor de paşĭ dintre localităţĭ. Incolo indicaţiea din punct de videre al punctelor cardinale este cea maĭ rudimentară posibilă, şi tot aşa de rudimentară este acea a distanţeĭ relative a localităţilor, atuncĭ cînd nu este indicat numărul miilor de paşĭ dintre dînsele. Astfel, începînd dela Aquae (Kis Kalán) pănă la Porolissum (Mojgrád), toate localităţile, care în realitate se întind în linie curbă dela sudvestul Dacieĭ pănă la extremul nordvest al aceşteĭ provinciĭ, sînt însemnate în tabula peutingeriana pe o linie orizontală dela vest spre est, ĭar la nordul aceşteĭ liniĭ orizontale, la marginea foiĭ, sînt însemnate pe o linie orizontală, începînd dela vest spre est, Venadi, Sarmatae, Blastarni, Dac(i) Petoporiani, şi imediat dedesuptul acestuĭ şirag de numirĭ sînt însemnaţĭ nişte munţĭ, al căror nume, Alpes Bastarnice, se află scris pe aceĭaş linie cu Venadi, Sarmatae, Blastarni, Dac(i) Petoporiani. Ce concluzie poate trage cineva dintr-o asemenea însemnare asupra poziţieĭ reale pe care vor fi avut-o Venadiĭ? Că erau aşezaţĭ în Dacia între Aquae şi Carpaţĭ? De fel! Alt ceva nu se poate bănui decît că Venadiĭ erau aşezaţĭ undeva la nordul Dacieĭ, şi anume la nord de liniea munţilor Carpaţĭ. Pe de altă parte, între cursul de jos al Dunăriĭ şi între primul rîu care se varsă la răsărit de Dunăre în marea neagră, rîu care nu poate fi altul decît Nistrul şi este însemnat pe hartă ca curgînd din Alpiĭ bastarnicĭ aproape paralel cu Dunărea, sînt însemnate popoarele următoare, începînd dela vest spre est: Piti, Gaete vagae, Venedi. Se poate conchide de aicĭ că Venediĭ erau aşezaţĭ la gurile Dunăriĭ? De fel! Alt ceva nu se poate bănui decît că Venediĭ erau aşezaţĭ undeva între Dunăre şi Nistru.—d) In special pentru faptul că Slaviĭ au început să treacă Dunărea şi să se stabilească în Moesia cel maĭ tîrziŭ la finele secoluluĭ IV Niederle găseşte probele următoare: α) (dar aceasta nu e probă, ci numaĭ o presupunere!) ᶜSlaviĭ au trebuit [?] să participe la invaziile Goţilor, Bastarnilor şi altor Germanĭ, apoĭ ale Hunilor. Cînd Goţiĭ împinşĭ de Hunĭ au trecut Dunărea, ca să se stabilească în împărăţiea bizantină, şi Slaviĭ trebue să fi fost tîrîţĭ înpreună cu dînşiĭ peste Dunăre.ᵓ β) ᶜDar tocmaĭ, ca o confirmare a aceşteĭ presupunerĭ, într-o geografie armenească, o prelucrare a geografieĭ luĭ Ptolemeu, atribuită luĭ Moïse de Khorene († 487), păstrată

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

într-o redacție din al V orĭ din al VII secol, se spune că Goții, venind dela nord, au împins peste Dunăre 25 de neamurĭ slave, care fusese înainte de dînșiĭ în Dacia, în urma căreĭ înprejurărĭ Slavii s-au stabilit în Thracia, Macedonia, Achaia și Dalmatia.? Despre această geografie au maĭ vorbit Jung, Roemer und Romanen in den Donauländern, pag. 324; C. Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters I, pag. 29; C. Jireček, Geschichte der Serben I, pag. 102, care pune redacțiea geografieĭ între aniĭ 670-680 *).— Asupra Slavilor spune C. Jirecek Geschichte der Serben I pag. 69, 70, 81, 87, 89, 100, 102, și Die Romanen in den Städten Dalmatiens I pag. 33 următoarele: „In a doua jumătate a secoluluĭ V Slavii ocupase deja, probabil, la spatele Gepizilor, Transilvania **), în

*) Știrile despre Slavi ale geografuluĭ armean le raportează Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 229-231, la Gepizii de sub stăpînirea Avarilor, care ar fi alungat în a doua jumătate a secolului VII pe Slavĭ din Dacia. In realitate știrea geografului armean este vagă. Diculescu o reproduce în traducerea germană a lui J. Marquart: „Nach der nördlichen Seite aber ist das grosse Land Dakia, in welchem die Slawen wohnen, 25 Stämme bildend, an deren Stelle die Goten im Kampfe eindrangen, gekommen von der Insel Skandia, welche genannt wird Emios der Germanen. Aber die Slawen überschritten den Donaufluss und nahmen ein anderes Land in Thrakia und Makedonia ein und gingen hinüber nach Achaia und Dalmatia.“ Partea din urmă a știriĭ privește sigur invaziea cea mare a Slavilor în peninsula balcanică din veacul VII, în care vreme Gepizii se aflau în Dacia sub stăpînirea Avarilor, dar cu niciun preț nu se poate conchide dintr-însa că pe atunci ar fi alungat Gepiziĭ niscaĭ Slavi din Dacia. Partea întîia a știriĭ privește începutul năvălirii Goților în Dacia (a doua jumătate a secolului III) și pe niște Slavĭ care ori trăiau deja pe atunci în Dacia (căcĭ *wohnen*, *trăesc* poate fi un *prezent* reprodus exact după vreun izvor grecesc din veacul III), ori trăiaŭ în Dacia prin veacul V (căcĭ *wohnen*, *trăesc* poate fi un prezent reprodus exact din prima redacție a geografieĭ armenești, care primă redacție este probabil acea a luĭ Moise de Khorene), ori trăiau în Dacia în secolul VII (căcĭ *wohnen*, *trăesc* poate fi un *prezent* datorit ultimuluĭ redactor al Geografieĭ armenești). In orice caz, dacă te ĭaĭ după știrea cea vagă a geografului armean, tot maĭ degrabă te poți gîndi că vor fi existat Slavĭ în Dacia înainte de năvălirea Goților, decît că ar fi alungat Gepiziĭ pe Slavĭ din Dacia în veacul al șeptelea.

**) După Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 77-78, 220-221, 228 nu este exactă părerea luĭ C. Jireček că în a doŭa jumă-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

a căreĭ nomenclatură topografică aŭ lăsat aşa de multe urme. De acolo şi din Moldova aŭ început să pătrundă la Dunărea de jos, unde ajunsese deja pe vremea cînd Ostrogoţiĭ aŭ plecat spre Italia. Trecătorile Slavilor pe vremea luĭ Iustinian erau pela Silistra, Vidin şi în domenĭul Gepizilor, care pe atunceĭ trăĭau pelîngă Singidunum şi Sir-

---

Gepizilor, deoarece Jordanis îĭ mărturiseşte pentru timpul său (mijlocul secolului VI) pe Gepiziĭ în Dacia traĭană, ĭar din secolele V şi VI se găsesc tezaure şi morminte în Transilvania care sînt sigur de origine germană. Slaviĭ aŭ pătruns în Transilvania şi Oltenia întĭiaş dată în a doŭa jumătate a secolului VI împreună cu Avariĭ, ca supuşi aĭ acestora, cu care aŭ şi participat foarte probabil la luptele contra Gepizilor. Aceasta se probează prin numele de localităţi slave şi prin resturile arheologice slave din Dacia, care aceste din urmă (arderea cadavrelor şi vase cu ornamentaţie slavă) sînt de acelaş soĭu cu resturile arheologice slave din secolul VI care se găsesc în Volinia. După treĭ generaţii Slaviĭ aŭ părăsit Dacia [alungaţi de Gepiziĭ, vezĭ nota precedentă].[9] — In anexa 17 dela pag. 253 autorul spune că după mai matură cercetare a ajuns la concluziea că acele resturĭ arheologice presupuse de dînsul slave sînt maĭ vechĭ decît veacul VI şi provin dela Vandalĭ. Va să zică resturĭ arheologice slave nu sînt de fel. Cu toate acestea Slavĭ trebue să fi fost prin Dacia, şi încă mulţi tare şi foarte de demult, pentrucă altfel, cum singur Diculescu recunoaşte (după nenumăraţi alţiĭ care aŭ recunoscut acelaş lucru), nu s-ar putea explica mulţimea de numirĭ topice slave, pe care Romînii *le-au primit* dela Slavĭ şi le-au păstrat până astăzi. Resturile arheologice probează numaĭ pozitiv, dar nu şi negativ. Vreau să zic că, dacă se găsesc resturĭ arheologice gepide în Dacia din seculele V şi VI, aceasta probează sigur că erau Gepizi în Dacia în seculele acelea; dacă însă nu se găsesc resturi arheologice slave din seculele V şi VI (orĭ şi din seculele III, IV, VII etc.), aceasta nu probează de fel că n-ar fi fost Slavi în Dacia pe vremurile acelea. Resturile arheologice atîrnă dela întîmplare. Cît despre timpul cel scurt, de treĭ generaţiĭ numaĭ, cît ar fi stat Slaviĭ în Dacia, el se potriveşte foarte puţin cu mulţimea şi importanţa numirilor topice provenite dela Slavi. După Diculescu Gepiziĭ aŭ stat în mare număr şi în strînsă prietenie cu Romînĭĭ timp de şese secule în Dacia, şi cu toate acestea în nomenclatura topică actuală din Dacia nu există gepid maĭ nimic (Vezĭ § 273 nota a doŭa); ĭar Slaviĭ aŭ stat numaĭ treĭ generaţiĭ, şi în duşmănie cu Gepizii şi cu Romînĭĭ (Die Gepiden I, pag. 228: „Slavĭĭ aŭ venit ca duşmanĭ şi ca duşmani aŭ fost nevoiţĭ după trei generaţiĭ să părăsească ţara"), şi cu toate acestea aŭ botezat cu nume slave nenumărate locurĭ (unele dintre cele maĭ importante, ca Bălgrad, Zlatna, etc.) şi aŭ transmis acele nume duşmanilor Romînĭ, care le-aŭ păstrat până astăzi! Este cu putinţă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mium. Pe vremea împăratuluĭ Mauricios (582-602) principalele localităţĭ slave de a stînga Dunăriĭ eraŭ în faţa cetăţilor de graniţă Durostorum, Novae (Şvişţov), Securisca (lîngă Nicopol), Asemus (la gura rîuluĭ Osem), Palatiolum (la gura rîuluĭ Isker). Valahia de astăzĭ se numĭa Slavinia. Despre invaziunile Slavilor peste Dunăre este întîĭŭ vorba supt împăratul Iustin I (518-527). Pela 584 aŭ atăcat întîĭaş dată Slaviĭ Salonicul în ziŭa de Sf. Dimitrie. La 586 (nu 597) Slaviĭ atacă ĭarăş Salonicul. Pe vremea timpurilor furtunoase ale luĭ Phocas şi Heraclios s-aŭ aşezat Slaviĭ temeĭnic la sudul Dunăriĭ. Aşezarea a fost complectă la sfîrşitul secoluluĭ VII; după aceĭa aŭ maĭ avut loc numaĭ oarecare strămutărĭ. Maĭ întîĭŭ aŭ fost ocupate locurile dintre Dunăre şi Balcanĭ, unde Theophanes şi Nicephoros Patriarcha pela 679 vorbesc de 7 triburĭ slave (γενεαί), fără îndoĭală venite din Valahia. Thracia a rezistat, numaĭ tribul Smolenilor s-a stabilit acolo, în Rhodope. Alt torent slav s-a revărsat peste Moesia Superior şi Dacia Ripensis în Macedonia, Hellas, pănă în Laconia. Din Macedonia un curent a plecat spre vest în Albania de mijloc. Maĭ puternice curente s-aŭ revărsat în Dalmatia pe vechile căĭ romane dela Naissus la Lissus şi dela Sirmium la Salona şi Narona. Din Pannonia în sfîrşit s-aŭ răspîndit dealungul Saveĭ şi Draveĭ pănă la izvoarele acestora. Dacia însă s-a golit de Slavĭ şi cîţĭ aŭ maĭ rămas acolo s-aŭ contopit cu Romîniĭ. Intensitatea colonizaţieĭ slave se cunoaşte după toponimie. Cele maĭ multe numirĭ antice s-aŭ păstrat pe coaste de jur înprejurul peninsuleĭ, dela Thracia pănă la Quarnero. Cele maĭ puţine nume slave s-aŭ născut în Thracia răsăriteană şi în Albania de nord. Cele maĭ marĭ schimbărĭ le-aŭ suferit Moesia Superior, Macedonia interioară şi Dalmatia continentală. In Moesia Superior nu s-a păstrat un singur nume roman. Acest fapt e bătător la ochĭ în comparaţie cu provinciile învecinate Dacia mediterranea şi Dardania, unde s-aŭ păstrat pănă astăzĭ cîteva numirĭ: Naissus (Niş), Serdica (în veacul de mijloc Srĭădeţ), Scupi (Skopje), Ulpiana (Lipljan). Un singur izvor contemporan pomeneşte de întinderea aceşteĭ colonizaţiĭ slave: o geografie armenească, compilată pela 670-680, atribuită altă dată luĭ Moses de Khorene. Ea povesteşte că în Dacia aŭ locuit altă dată 25 popoare slave, maĭ tîrziŭ «s-aŭ dus Slaviĭ peste Dunăre, aŭ căpătat alte lo-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

curĭ în Thracia, Macedonia şi aŭ pătruns până în Achaia şi Dalmatia.» Decĭ Slavii, care s-aŭ stabilit în peninsulă, eraŭ aceĭaş care maĭ înainte vreme, dela Iustinian până la Mauricius, trăĭaŭ în Romînia, Transilvania şi părţile învecinate ale Ungarieĭ.“

Cum că Slavii eraŭ aşezaţĭ în mare număr în peninsula balcanică la începutul secoluluĭ VI, ba şi maĭ înainte, cred eŭ că se poate proba prin următoarele fapte. a) Cartea luĭ Procopios despre clădirĭ, Περὶ κτισμάτων, a fost sfîrşită de scris la anul 558 (Krumbacher Geschichte der byzantinischen Litteratur pag. 42). Se poate spune, decĭ, că faptele despre care se vorbeşte în ea existaŭ pela 550. Intre localităţile din Epirus Nova (=„Provinciea dela Dyrrhachium“ C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 15) este însă însemnată una Streden (orĭ maĭ degrabă Stredin, căcĭ η s-a pronunţat ca *i* încă din al II secol p. Chr., ĭar scrierea cu -ην a fost la Procopios numaĭ o grecizare, o adaptare la cuvintele greceştĭ terminate în -ην), Στρέδην, Περὶ κτισμάτων IV, 4, ed. Bonn pag. 278. Acest cuvînt nu poate fi însă decît vechĭul bulgar strĭdina medium, strĭdinŭ medius. Pentru felĭul numirĭĭ compară romîn Mijloc, sat în judeţul Vîlcea, Frunzescu Dicţionar topografic Bucureştĭ 1872. După regiunea depe lîngă oraşul Sardica = Serdica, Sofia Procopios înşiră localităţile din ţara Laveţo, ἐν τῇ Λαβετζῷ χώρᾳ (β pe timpul luĭ Procopios se pronunţa *v*), IV, 4, ed. Bonn pag. 282. Această ţară Laveţo nu poate fi alt ceva decît ţara Lovča, regiunea depe lîngă actualul oraş Lovča din Bulgaria vestică de dincoace de Balcanĭ. Iar Lovča este un cuvînt slav, vechĭŭ bulgar lovъ venatio, lovĭţĭ venator, lovĭčiĭ venator, lovĭčĭ venatorum. Maĭ apropiat de stîlcitura greacă este celălalt nume al oraşuluĭ bulgăresc Lovča, Lovaţ (căcĭ aşa văd scris, de pildă, pe harta luĭ Flemming: Lowtscha Lowatz), sîrb lòvaţ vînător, neobulgar loveţ vînător. Pentru ca o regiune întreagă să poarte pela 550 un nume slav, trebue ca Slavii să fi ocupat regiunea aceĭa macar cu 50 de anĭ maĭ înainte, pe de o parte, ĭar pe de alta trebue să fi fost foarte numeroşĭ pela 550 în acea regiune. *) b) Din

*) Slave sînt poate şi numirile de localităţi Πετρίζην (Petritsen) din Dardania, Procopios De aedificiis IV, 4, pag. ed. Bonn 281 > vsl. petru piatră + sufixul deminutival vsl. -ĭţa; Μιλλάρεκα (Millareca) din nordvestul Thracieĭ, oĭ din regiunea oraşului Naissus Procopios De aedificiis IV, 4, pag. ed. Bonn 284 — vsl.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Studeniţa, treĭ ceasurĭ spre mĭazănoapte de Ipek, sînt publicate în C. I. L. III doŭă inscripţiĭ funerare cu numele Blazziza, Milizza, Vulcassinus (8292: D M Vels Sadragita mag dom vix an XXXII et su fil Blazziza vix...; 8294: D M Milizza Bossina vixit annis XXII... Ulpius Vulcassinus vix ann XXX). Acestea sînt nume slave. Maĭ întîĭŭ însă o observaţie. Pentru a scrie cuvinte străine în care apăreaŭ sunete neobişnuite limbiĭ latineştĭ lapidariĭ eraŭ în încurcătură mare. Atuncĭ cînd aveaŭ a face cu sunete noŭ produse în cuvintele latineştĭ înseş, ca de pildă cu *ts* provenit dintr-un maĭ vechĭŭ *c*, lucrul nu prezenta nicĭo greutate: se scriea maĭ departe *c* şi se pronunţa *ts*, după cum toată lumea era obişnuită. Dar ce puteaŭ face eĭ cu niscaĭ *ts*, *š*, *ž*, *tš*, *dž* din cuvinte străine? Mijlocul obişnuit la care recurgeaŭ era acel al reduplicărilor. Pentru aceĭa apar în inscripţiĭ cuvinte bucşite (să mi se erte vorba) de reduplicărĭ, ca de pildă *Virssucciussus* C. I. L. III 3256 (Viršukĭušu?). Cîteodată recurgeaŭ la litere greceştĭ, ca de pildă cînd scriaŭ pe *s* iniţial din Suc(idavensis) şi din Siamaus (numele unuĭ vicus) cu Σ: Συc(idavensis), Pârvan Ştirĭ noŭă din Dacia Malvensis pag. 23, Σiamao (abl.) C. I. L. III 14413 (Pârvan locul citat şi în Buletinul comisiunii monumentelor istorice anul IV pag. 8 presupune că pronunţarea va fi fost *š*). Altă dată inventaŭ litere noŭă, ca de pildă ϥ în Boϥoni C. I. L. III 13860, Posaulϥonis, ϥaci C. I. L. III 13866, pentru a reprezenta pe *ĭ* consonant, ⊱ în Bri⊱idia C. I. L. III 8302 pentru a reprezenta poate pe *ts* (Bri⊱idia e un nume de localitate şi nota editoruluĭ compară Bricize din Itinerarium Antonini). Blazziza, Milizza, Vulcassinus reprezentaŭ foarte probabil pronunţările Blažitsa, Militsa, Vulcašinus (Să se observe, pentru dubla valoare a luĭ zz=*ž*, ts, că alt lapidar a scris inscripţiea cu Blazziza şi altul pe cea cu Milizza). Blažitsa însă se poate interpreta ca un deminutiv prin sufixul masculin -ĭţĭ din Blažo (sîrbul Blážo,

---

mila r·kka, rîul frumos (dacă admitem că vsl. milu căpătase încă depe atuncĭ înţelesul bulgarului milu, gentil, gracieux, joli).— Asupra unor asemenea numirĭ slave au atras atenţiea şi alţiĭ. Astfel de „Milareka, Streden“ pomeneşte în mod neprecis Schafarik, Slavische Altertümer, I, 61; că despre „Mila reka“ a fost vorbă, spune C. Jireček, Geschichte der Bulgaren, 68. Că şi actualul Lovča-Lovaţ va fi fost de careva pus în legătură cu Laveţo al luĭ Procopius, este posibil.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

el însuş un deminutiv din Blagomir). Sufixul -ĭţĭ sună astăzĭ în limba sîrbă -aţ şi în cea bulgară -eţ, dar pe vremea cînd a fost pusă înscripţiea ĭ (ѣ) din el avea valoarea sa din limba primitivă slavă, anume acea de *i* deschis scurt. In caz cînd Blazziza era o fimee, cuvîntul se poate interpreta ca un deminutiv prin sufixul feminin -iţa din adĭectivul blaga, bună, Blažitsa ar fi un analog slav al latinesculuĭ Bonita (C. I. L. III 2248, 7482, 11698). Militsa se poate interpreta ca un deminutiv prin sufixul masculin -ĭţĭ din Milo (sîrbul Mílo, scurtare din Milosav). In caz cînd Militsa era o fimee, avem a face cu actualul sîrb Mi`litsa, deminutiv din Míla, care el însuş e o scurtare din Milosava. Vulcašinus este sîrbul Vukášin, care pe vremea aceĭa nu perduse pe *l* din radicalul vulk-, vechĭŭ bulgar vlŭkŭ lupus. Slavul Vukašin Vulcašin este analogul latinesculuĭ Lupicinus C. I. L. III 3767, 10681 (Lupicina se numĭa soţiea împăratuluĭ Iustinus I, Procopios Historia arcana VI, ed. Bonn pag. 45; Lupicinus se numĭa un general roman, vezĭ acest paragraf la N° 9 supt anĭ 376). Din ce timp sînt aceste inscripţiĭ, în care apar numele, după părerea mea slave, Blazziza, Milizza, Vulcassinus? Inscripţiea 8292, dacă vorbele mag dom se interpretează ca magister vici domaviani, după cum crede că se pot interpreta editorul, este anterioară timpuluĭ luĭ Severus Alexander (222-235), deoarece inscripţiile C. I. L. III 8359, 8360 sînt dedicate aceluĭ împărat de ordo municipii domaviani: inscripţiea 8292 a fost pusă pe vremea cînd municipium domavianum era încă un vicus, înainte de anĭ 222-235. Va să zică înainte de anĭ 222-235 un Slav a fost primar într-un sat important din Dalmatia nordestică, sat care după aceĭa a devenit municipium! Dar interpretarea vorbelor mag dom ca magister vici domaviani este problematică. Ceĭa ce-ĭ sigur este că iscripţiile în chestiune nu pot fi decît cel mult de aceĭaş vrîstă cu cele maĭ noŭ datate din inscripţiile Dalmatieĭ continentale, adecă din a doŭa jumătate a secoluluĭ IV. De altfel chipul redacţieĭ lor este cel maĭ bun posibil, prin nimic în formular orĭ în limbă nu se tradează vreo divergenţă faţă cu tipul clasic al inscripţiilor, după cum se întîmplă cu inscripţiile din Salona din secolul V. Apoĭ o probă de vechimea lor este însuş

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

faptul că sînt păgîne (Nicĭo inscripţie funerară păgînă nu există în Dalmatia din secolul V orĭ VI). *)

Cum că în a doŭa jumătate a secoluluĭ IV Slaviĭ eraŭ aşezaţĭ la Dunăre (cel puţin de a stînga rîuluĭ), este probă mărturiea contemporanuluĭ Caesarius de Nazianz (a trăit şi a scris în a doŭa jumătate a secoluluĭ IV),**) după care Slaviĭ aşezaţĭ la Dunăre chĭar purtaŭ numele special de Dunărenĭ, Δανούβιοι. La Müllenhoff, Donau, Dunavъ, Dunaj, în Archiv für slavische Philologie I, anul 1875, pag. 290 sqq.: „Sclavenĭĭ (Σκλαβηνοί), aşa numiţiĭ Danuvii, uniĭa mînîncă păn şi ţîţele fimeilor, pentrucă-s pline de lapte, şi pe sugacĭ îĭ omoară cu pĭetrele, ca pe şoarecĭ, ĭar alţiĭ din contra nicĭ mîncările obişnuite de carne nu vor să mînînce; uniĭa trăesc de capul lor, în anarhie, şi pe şefiĭ lor vremelnicĭ îĭ omoară într-una, orĭ în vremea meseĭ, orĭ cînd sînt pe drum, mînîncă vulpĭ, mîţe sălbatice, şi alte fĭare, şi urlă ca lupiĭ cînd se strigă uniĭ pe alţiĭ, ĭar alţiĭ din contra sînt cumpătaţĭ la mîncare şi sînt supuşĭ şi plecaţĭ orĭcuĭ." Asupra acestor contraste din vieaţa Slavilor dela Dunăre compară cele spuse de Ephoros asupra Scythilor la Strabon VII, 3, 9, vezĭ § 51 Nota S 140.

§ 83. B. In afară de aceste immigraţiunĭ de neamurĭ străine a avut loc un alt soĭŭ de immigraţie, anume de persoane care aparţineaŭ statuluĭ roman. Acest soĭŭ de immigraţie prezintă treĭ categoriĭ.

1. S-aŭ strămutat oamenĭ dintr-o provincie a Illyriculuĭ în alta. C. I. L. IIĬ 2086 Salonae (Dalmatia): Funerară a soţieĭ luĭ Aurelius Aquila, decurio al oraşuluĭ Potaissa (Dacia), negustor din provinciea Dacia.—2679 Tragu-

*) Este aşa de bătătoare la ochĭ concluziea pe care o trag eŭ din inscripţiile citate cu numele Blazziza, Milizza, Vulcassinus, încît e de abĭa de crezut să n-o maĭ fi tras şi alt careva înainte de mine, maĭ ales cînd atîţĭa slavişti şi-aŭ frămîntat mintea cu aflarea de urme slave vechĭ în peninsula balcanică. Este posibil ca chĭar cel dintîĭu editor al lor să fi remarcat lucrul (Milojević, Putopis Stare Srbije, Belgrad, 1871, de unde le-a luat şi le-a republicat Evans în Archaeologia, London, vol. XLIX, 1, anul 1885, vezĭ nota editoruluĭ din C. I. L. III). Dar mijloacele mele de informaţie nu pot merge aşa de departe.

**) Autenticitatea acestuĭ scriitor nu-ĭ complect sigură, dar e foarte probabilă. Pentru informaţii asupra luĭ vezĭ Fabricii Bibliotheca graeca, editio nova (quarta). Hamburg. 1790-1809.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rium (Dalmatia): Funerară a luĭ Aurelius Longinianus, decurio al oraşuluĭ Drobeta (Dacia).—2866 Nedinum (Dalmatia): Funerară a luĭ Cocceius Umbrianus, decurio, augur şi pontifex al oraşuluĭ Porolissum (Dacia).—9962 Nedinum (Dalmatia): Funerară a unuĭ barbat de loc din Siscia (Pannonia Superior).—864 Napoca (Dacia): Dedicatoare a luĭ Aurelius Umbrianus, decurio al oraşuluĭ Napoca, de loc din Vindobona (Pannonia Superior).—1108 Apulum (Dacia): Dedicatoare din partea luĭ Aurelius Bassinus, decurio al oraşuluĭ Aequum (Dalmatia).—1223 Apulum (Dacia): Funerară a fimeiĭ Sertoria de loc din Aequum (Dalmatia).—1322 Ampelum (Dacia): Funerară a luĭ T. Aurelius de loc din Splonum (Dalmatia).—1323 Ampelum (Dacia): Funerară a luĭ P. Celsenius Constans, care fusese întĭĭŭ decurio în oraşul Aequum (Dalmatia) şi apoĭ la Sarmizegethusa (Dacia).—3424 Aquincum (Pannonia Inferior): Dedicatoare din partea locuitorilor originarĭ din provinciea Raetia.—13379 şi pag. 2328 [21] Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ Dac Scorilus.—La Alburnus Maior şi în satele de prin prejur (Dacia) se stabilise o întreagă colonie de Pirustae, astfel că Alburnus Maior se numĭa Vicus Pirustarum. C. I. L. III pag. 213, 921.

2. Aŭ venit oamenĭ din diferite alte provinciĭ ale imperĭuluĭ. C. I. L. III 2127 [a] Salonae (Dalmatia): Funerară a luĭ Q. Publicius Aemilianus, rhetor, de naţiune Afer (din provinciea Africa).—2937 Iadera (Dalmatia): Funerară a luĭ C. Modius de loc din Verona (Italia).—6380 Salonae (Dalmatia): Funerară a luĭ Ulpius Andronicus, născut în Phrygia şi care după multe călătorĭĭ s-a stabilit în Dalmatia.—8825 Salonae (Dalmatia): Funerară a luĭ Crinitus, gladiator, de naţiune Afer (provinciea Africa).—8836 Salonae (Dalmatia): Funerară a luĭ Sossius Successus, iure peritus, de loc din Ravenna (Italia).—14894 Salonae (Dalmatia): Funerară a feteĭ Eusebia de loc din satul Apsona din regiunea Antiochieĭ Syrieĭ.—14933 Gardun (Dalmatia): Funerară a luĭ M. Percennius de loc din Philippi (Macedonia).—8213 Scupi (Moesia Superior): Funerară a luĭ L. Cornelius de loc din Methymna (Lesbos).—757 Novae (Moesia Inferior): Funerară a luĭ L. Metilius Iustus de loc din Ticinum (Gallia Cisalpina).—6203 Troesmis (Moesia Inferior): Funerară a luĭ T. Rascanius Fortunatus, medic, de loc din

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Faventia (Gallia Cispadana).—7460 Burumli (Moesia Inferior): Funerară a luĭ C. Iulius Bassus de loc din Massaca (Cappadocia).—12489 Kucĭucchĭoĭ (Moesia Inferior): Funerară a luĭ L. Pompeius Valens de loc din Ancyra (Galatia), stabilit în Istrus, unde făcuse maĭ multe clădirĭ de utilitate publică.—859 Napoca (Dacia): Dedicatoare luĭ Jupiter Erusenus din partea luĭ Aurelius Alexander. Erusenus=Erizenus, dela Eriza, oraş în Caria. Este de admis că n-ar fi venit nimăruĭ în minte să facă dedicaţiĭ luĭ Jupiter dela Eriza, dacă nu vor fi fost macar cîţĭva Carienĭ în Dacia.—860 Napoca (Dacia): Dedicatoare luĭ Jupiter Tavianus (dela Tavia, oraş în Galatia) din partea Galatilor care trăĭaŭ în oraşul Napoca.—870 Napoca (Dacia): O listă de Asianĭ (Prin Asiani se înţelegeaŭ Thyniĭ şi Bithyniĭ din Asia. Vezĭ § 48 N H 20).—1021, 1022 Apulum (Dacia): Dedicatoare zeuluĭ Glycon din partea luĭ M. Antonius Onesas şi M. Aurelius Theodotus. „Acest zeŭ se găseşte pe monedele dela Abonitichos din Paphlagonia bătute pe vremea împăraţilor M. Aurelius şi L. Verus, şi despre el vorbeşte Lucianus în Pseudomantis.“ Nota editoruluĭ. Este de admis că trebue să fi trăit prin Dacia oamenĭ din partea loculuĭ.—1033 Apulum (Dacia): Dedicatoare luĭ Jupiter Bussumarus. Bussumarus e cuvînt celt, Jupiter Bussumarus trebue să fi fost un zeŭ celt şi adoraţiea luĭ presupune existenţa macar a unor Celţĭ, în special Gallĭ, pe teritorĭul Dacieĭ.—1108 Apulum (Dacia): Dedicatoare zeuluĭ Sol Hierobolus=Ἰαρίβωλος din inscripţiĭ greceştĭ dela Palmyra, Ἱεροβάαλ numele luĭ Gedeon. Adorarea acestuĭ zeŭ presupune existenţa macar a unor Semiţĭ (Syrienĭ) în Dacia.—1222 Apulum (Dacia): Funerară a fimeiĭ Isidora de loc din Asia.—1301[a] Ampelum (Dacia): Dedicatoare luĭ Jupiter al Commagenilor din partea luĭ Matrinus Matrianus, preotul luĭ Jupiter Dolichenus. Doliche era un oraş al Commageneĭ, părţiĭ de nord a Syrieĭ. Trebue să fi fost în Dacia macar cîţĭva oamenĭ din partea loculuĭ.—1301[b] Ampelum (Dacia): Dedicatoare luĭ Jupiter Dolichenus, zeul Commagenilor, din partea luĭ Aurelius Marinus, Addebar Semei şi Oceanus Socratis, preoţiĭ zeuluĭ. Vezĭ observaţiea dela numărul precedent.—1324 Ampelum (Dacia): Funerară a luĭ Asclepius şi Asclepia de loc din Bithynia.—1394 Al-Gyógy (Dacia): Dedicatoare din partea collegĭuluĭ Galatilor.—1431 Sarmizegethusa (Dacia): Dedicatoare luĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Jupiter Dolichenus. Vezĭ observaţiea dela 1301 a.—7680 Potaissa (Dacia): Dedicatoare luĭ Jupiter Balmarcodes. Acest Jupiter se maĭ găseşte în inscripţiile C. I. L. III 155, 159, 6673, 6677, 6678, 12098, toate dela Deir-el-Kal'a lîngă Beirut (coasta Syrieĭ). Trebue să fi fost în Dacia macar cîţĭva oameniĭ depe acolo.— 7728 Dorstadt (Dacia): Dedicatoare din partea luĭ P. Aelius Artemidorus de loc din Macedonia, ales preot de Palmyreni.—7761 Apulum (Dacia): Dedicatoare din partea luĭ Aurelius Alexander şi Aurelius Flaus, negustoriĭ syrieniĭ.—7915 Sarmizegethusa (Dacia): Dedicatoare din partea luĭ Gaius Gaianus şi Proculus Apollofanes, negustoriĭ syrieniĭ.—7954 Sarmizegethusa (Dacia): P. Aelius Theimes, duumviralis al oraşuluĭ Sarmizegethusa, a zidit din temelie un templu zeilor părinteştĭ Malagbel şi Bebellahamon şi Benefal şi Manavat. Aceştĭ zeĭ, după nota editoruluĭ, eraŭ zeĭ dela Palmyra şi dedicatorul era sigur un Palmyren. Pentru Palmyreniĭ stabiliţĭ în Dacia vezĭ şi maĭ sus N⁰ 7728. Inscripţiea de faţă ne arată că eĭ ajungeaŭ pănă la cele maĭ înalte demnităţĭ municipale, chĭar în capitala ţărĭĭ.—7997 Tibiscum (Dacia): Dedicatoare luĭ Jupiter Dolichenus. Vezĭ observaţiea dela 1301 a.— 14215 15 Apulum (Dacia): Dedicatoare luĭ Jupiter Bussumarius. Vezĭ observaţiea dela 1033.—3343 Sár-Pentele (Pannonia Inferior): Dedicatoare luĭ Jupiter Dolichenus din partea preoţilor întregiĭ provinciĭ pentru sănătatea împăraţilor. Vezĭ observaţiea dela 1301 a. Mulţĭ Syrieniĭ trebue să fi trăit în Pannonia Inferior, pentru ca un zeŭ naţional al lor să ajungă la aşa grad de importanţă, încît toţĭ preoţiĭ provincieĭ să-ĭ înalţe rugăcĭunĭ pentru sănătatea împăraţilor. Motivul însă pentru care tocmaĭ luĭ Jupiter al Commagenilor s-aŭ adresat cu rugăcĭunĭ preoţiĭ provincieĭ poate să fi fost şi acela că împăraţiĭ purtaŭ pe atunceĭ războĭŭ prin Syria, ceĭa ce ne-ar face să credem că inscripţiea a fost pusă pe vremea expediţieĭ luĭ L. Verus (p. Chr. 161-169) contra Parţilor, cînd acest împărat a stat maĭ mult în Antiochia Syrieĭ, ĭar războĭul l-aŭ purtat generaliĭ luĭ (Eutropius VIII, 10).— 3490 Aquincum (Pannonia Inferior): Dedicatoare din partea unuĭ Syrian de loc din regiunea Dolica (depe lîngă oraşul Doliche, vezĭ observaţiea dela 1301 a).— 3576 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ Francus.— 3688 Loc nehotărît al provincieĭ Pannonia Inferior: Funerară a E-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vreĭceĭ Septima Maria (D M Septimae Mariae Iudeae).—10300 Annamatia (Pannonia Inferior): Funerară a luĭ Sextius Iuventius Primitivus de loc din Aquileia (Italia).—10417 Aquincum (Pannonia Inferior): Dedicatoare a luĭ T. Flavius Romanus de loc din Roma.—10430 Aquincum (Pannonia Inferior): Dedicatoare luĭ Jupiter, Junoneĭ, luĭ Neptun şi luĭ Mars din partea luĭ L. Valerius Italus pentru collegĭul negustorilor.—10540 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a luĭ L. Aurelius Fortunatus de naţiune Cappadox.—10551 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a luĭ C. Iulius Euritus de loc din Alexandria.—10611 Loc nehotărît al provincieĭ Pannonia Inferior: Funerară a unor Evreĭ.—14349[1] Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a luĭ L. Carisius de loc din Aretium (Italia). *)

*) Immigraţiea de persoane civile a avut loc în răsăritul romanizat al Europeĭ din iniţiativă privată. In special colonizărĭ cu persoane italice orĭ cu veteranĭ organizate de stat, ca acele care aŭ avut loc pentru Spania, Gallia, Britannia, Noricum, Asia mică, Syria, Palaestina, provinciea Africa, Numidia, Mauritania, şi chĭar pentru peninsula balcanică în partea eĭ grecească (Grecia propriŭ zisă: Corinthus, Dyme, Patrae) şi grecizată (Epir: Buthrotum; Macedonia: Dyrrhachium, Philippi, Byllis, Dium, Pella, Cassandrea; Thracia: Apri, Deultum), veză Mommsen Roemische Geschichte V, 61, 81, 161, 180, 181, 301, 305, 310, 451, 544, 634, 647, 648, 237, 238, 270, 184, 276, 281, asemenea colonizărĭ n-aŭ avut fiinţă pentru provinciile Dalmatia, ambele Pannoniĭ, ambele Moesiĭ şi Dacia. Aceĭa ce spune Eutropius VIII, 6 (Vezĭ § 90) despre Traian, că „a strămutat în Dacia nenumărată mulţime de oameni din toată lumea romană, ca să lucreze pămîntul şi să formeze oraşe“, trebue înţeles în felĭul acela că împăratul a facilitat numaĭ şi a încurajat iniţiativa privată. In ce priveşte notiţa luĭ Constantin Porphyrogennetus, De administrando imperio, cap XXIX, că „împăratuluĭ Diocletian ĭ-a plăcut foarte mult ţara Dalmatieĭ, pentru aceĭa a adus şi oameni dela Roma cu familiile lor şi ĭ-a aşezat în ţara Dalmatieĭ, care s-aŭ numit Romani, fiindcă aŭ fost aduşĭ dela Roma, şi poartă şi până astăzĭ acest nume,“ este evident că Constantin, care din populaţiea romană a peninsuleĭ balcanice cunoştea numaĭ pe Dalmaţĭ, pentrucă Romînĭĭ, ceĭ înglobaţi pe acea vreme în imperĭul bulgăresc, i se sustrăgeau viderilor, şĭ-a închipuit prin proprie combinaţie că pe aceĭ Romani din Dalmatia trebue să-ĭ fi adus dela Roma Diocletian, acel împărat despre care Constantin ştiĭa că era de loc din Salona şi că-şĭ făcuse la Aspalathon niște palate maĭ presus de închipuire (De thematibus, IX; De administrando imperio, cap. XXIX). Cu nicĭun preţ nu se poate conchide din vorbele luĭ Constantin că

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

3. Aŭ venit militarĭ. In privinţa aceasta am de făcut doŭă observaţiĭ prealabile. Cassius Dio LXXIV, 2 spune că înainte de Septimius Severus (193-211) militariĭ pretorianĭ se recrutaŭ numaĭ din legiunile din Italia, Hispania, Macedonia, Noricum, şi eraŭ din cauza aceasta maĭ omenoşĭ şi la chip şi la obiceĭurĭ, şi că Severus cel dintîĭŭ a hotărît ca lipsurile din cadrele pretoriane să fie împlute cu militarĭ din toate legiunile. Aceasta înseamnă că şi înainte de Septimius Severus şi cu atît maĭ mult după dînsul legiunile se recrutaŭ din provinciile înseş unde staţionaŭ*). Foarte in-

---

Diocletian ar fi adus în Dalmatia niscaĭ coloniştĭ din Italia, ba încă din Roma!

Romanizarea răsărituluĭ Europeĭ este în primul loc opera legiunilor. Mommsen, Roemische Geschichte, V, 194-195: „Romanizarea Moesieĭ [superior şi inferior], maĭ mult încă decît acea a Dalmatieĭ şi Pannonieĭ, se datoreşte leginnilor, plecînd maĭ ales dela Singidunum şi Viminacium. In special Moesia Inferior înainte de începutul secolului II, cînd s-aŭ înfiinţat lagărele legionare dela Novae, Durostorum şi Troesmis, a fost lăsată în starea de organizare socială anteromană, şi numaĭ după aceia s-a romanizat prin legiuni.“ (Cu privire la *starea de organizare socială anteromană,* care a persistat să existe în Moesia Inferior sub stăpînirea romană, veziĭ cele spuse la § 27, prima notă). Ea se datoreşte apoĭ constrîngeriĭ din partea oficialităţiĭ romane. După cum, de pildă, Evreiĭ din părţile greceştĭ ale imperiuluĭ eraŭ siliţĭ de statul roman să adoapte limba grecească, tot astfel coloniĭ din părţile de limbă latină ale imperiuluĭ erau siliţĭ de statul roman să adoapte limba latină (Mommsen, Roemische Geschichte, V, 490).

Comunele cu organizaţie romană, municipiile adecă şi coloniile, depe teritoriul romanizat al răsărituluĭ Europeĭ aŭ provenit în feliul acela că statul a acordat această organizaţie unor comunităţĭ de cetăţenĭ romanĭ deja existente. Statul a constatat adecă existenţa unor comunităţĭ de cetăţenĭ romanĭ, pe care nu le provocase el direct prin trimeterea din oficiu a coloniştilor, şi li-a acordat acestor comunităţĭ organizaţiea comunală romană. Erau oarecum municipiĭ şi coloniĭ *titulare.* Mommsen, Roemische Geschichte, V, 646: „Dreptul municipal şi chiar cel colonial maĭ tîrziŭ [prin *maĭ tîrziu* înţelege Mommsen în mod neprecis timpul dela Traian incluziv în jos] s-a acordat de regulă numaĭ în mod titular fără anumită trimetere de coloniştĭ.“

*) Mommsen, Roemische Geschichte, V, 228: „Cu începeredela Hadriau elementul italic dispare din armată, cu excepţie de ofiţerĭ, şi în general fiecare legiune se recrutează în provinciea unde staţionează.“

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

structivă din punctul acesta de videre este inscripţiea C. I. L. III 14507 din Viminacium, dedicatoare a veteranilor legiunii VII missi honesta missione la anul p. Chr. 195. Legiunea VII a staţionat în Dalmatia până la un timp nehotărît înainte de moartea luĭ Nero (p. Chr. 68), apoĭ în Moesia Superior, unde-şĭ avea reşedinţa (praetorium) la Viminacium, C. I. L. III pag. 280,264. Veteraniĭ eliberaţĭ din oştire la anul 195 eraŭ de loc din Pautalia, Sarmizegetusa, Ampelum, Sirmium, Ratiaria, Iadera, Scupi, Mursa, Salonae, Nicopolis, Trimontium (Philippopolis), Romula, Castra (=Viminacium), Thessalonica, Remesiana, Cap(idava)?, Pergamum, Heraclea (probabil a Macedonieĭ), Philippi, adecă din provinciile Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia, Pannonia Inferior, Macedonia, Thracia, Asia. După cum chĭar din această listă de veteranĭ se vede, cadrul recrutăriĭ era maĭ larg cu mult decît provinciile înseş unde staţionaŭ legiunile, şi acest lucru se va videa încă maĭ bine din discuţiea de maĭ la vale. In general însă se poate spune că legiunile se recrutaŭ din provinciile înseş unde staţionaŭ şi din provinciile învecinate; ĭar aproximativ, atunci cînd aĭ a face cu un militar dintr-o legiune oarecare, a căruĭ loc de naştere orĭ naţionalitate nu se menţionează, se poate susţinea că acel militar aparţinea regiunii şi naţionalităţiĭ unde staţiona legiunea.—In corpurile auxiliare de armată — alae, cohortes, numeri — militariĭ nu aparţineaŭ numaĭ decît toţĭ, ba nicĭ macar în mare parte, naţionalităţiĭ anunţate în titlul corpuluĭ, şi în numerus Palmurenorum, de pildă, militariĭ nu eraŭ numaĭ decît toţĭ, ba nicĭ macar în mare parte, de naţionalitate Palmureni. Acest lucru se vede clar din inscripţiea C. I. L. III 14214, cu ocaziea căreĭa editorul pag. 2316[50] face observaţiea următoare: „Originile auxiliariilor arată lămurit că deja pe vremea luĭ Traĭan numele corpuluĭ de oştire nu indica originea reală a militarilor dintr-însul, deoarece aceĭaş cohortă cuprindea Brittonĭ, Gallĭ, Germanĭ, Raetĭ, Noricĭ, Hispanĭ şi Africanĭ.“

Legio I italica. A staţionat în Moesia Inferior cu praetorium la Novae, C. I. L. III pag. 992. C. I. L. III 8198 Scupi (Moesia Superior): Funerară a unuĭ veteran din legio I italica de loc din Lucus (Vocontiorum? Gallia Narbonensis).— 6144 Rahovica (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio I italica de loc din Nicopolis (Moesia

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Inferior).—6185 Troesmis (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ centurion care servise în legio III augusta, X gemina, I italica, de loc din Carthago (foarte probabil cea din Africa). —6223 Loc nehotărît al provincieĭ Moesia Inferior: Funerară a unuĭ primus pilus din legio I italica de loc din Bononia (cea din Italia după notiţa editoruluĭ dela indices).—6224 Loc nehotărît al provincieĭ Moesia Inferior: Dedicatoare a unuĭ primus pilus din legio I italica de loc din Horreum Margi (Moesia Superior).—7441 Novae (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio I italica de loc din Heraclea (Macedonieĭ după nota editoruluĭ).—12352 Oescus (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio I italica de loc din Ariminum (Italia).—12409 Nedan (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio I italica de loc din Stobi (Macedonia).—14491 Celeĭŭ (Dacia): Funerară a unuĭ veteran din legio I italica de loc din Aspendus (Pamphylia).

Legio I adiutrix. A staţionat cu începere dela Domitianus în Pannonia Superior cu praetorium la Brigetio, C. I. L. III pag. 482. C. I. L. III 13372 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio I adiutrix de loc din Admedera (Syria).

Legio II adiutrix. A venit la un timp nehotărît în Pannonia Inferior şi a staţionat acolo maĭ multe secule, cu praetorium la Aquincum, C. I. L. III pag. 416. C. I. L. III 6186 Troesmis (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ centurion care servise în legiunile X gemina, IV flavia, XII fulminata, III cyrenaica, X fretensis, II adiutrix, de loc din Laodicea Syrieĭ.—3301 Várdomb (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II adiutrix, de naţiune Syrian, de loc din Hemesa (Syria).—3529 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară pusă părinteluĭ săŭ P. Aelius Martialis, veteran al legiunĭĭ II adiutrix, din partea fiuluĭ Aelius Aelianus, praefectus al pomeniteĭ legiunĭ, care s-a întors în patrie („regressus ad lares patrios“).—3544 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II pia fidelis (=legio II adiutrix) de loc din Luceria (Italia). —3556 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II adiutrix de loc din Porolissum (Dacia). —3560 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio II adiutrix de loc din Mursa (Pannonia În-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ferior).—3563 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară pusă soţieĭ sale de un militar din legio II adiutrix de loc din Sirmium (Pannonia Inferior).—3565 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ evocatus din legio II adiutrix de loc din Taurini (Italia).—3567 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II adiutrix de loc din Vercellae (Italia).—3642 Pomáz (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio II adiutrix de loc din Agrippina (Köln, Germania Inferior).—3680 Loc nehotărît al provincieĭ Pannonia Inferior: Funerară a unuĭ veteran din legio II adiutrix de loc din Africa.—10315 Intercisa (Pannonia Inferior): Funerară a luĭ Malchias, militar din legio II adiutrix, fiŭ al luĭ Mocur, signifer în cohorta Hemesenilor. Foarte probabil de neam syrian.—10319 Duna-Vecse (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II adiutrix de loc din Ephesus (Asia).—10497 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II adiutrix de loc din Ancyra (Galatia).—10498 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II adiutrix de loc din Apollonia (Eraŭ maĭ multe Apollonii, în Grecia, Epir, Thracia, Macedonia, Cyrenaica, Pisidia, Bithynia).—10499 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II adiutrix de loc din Ancyra (Galatia).—10500 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio II adiutrix de loc din Thessalonica (Macedonia).—10515 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio II adiutrix de loc din Teveste (Africa).—10519 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio II adiutrix de loc din Aemona (Pannonia Superior).—10525 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II adiutrix de loc din Savaria (Pannonia Superior).—14349 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II adiutrix de naţiune Italian.—14349[2] Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II adiutrix de loc din Comum (Italia).—14349[9] Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio II adiutrix de loc din Vercellae (Italia).

Legio IV flavia felix. A staţionat maĭ multe secule în Moesia Superior, cu praetorium la Singidunum, C. I. L. III pag. 264, 265. C. I. L. III 1653 şi 8143 Margum (Moesia

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Superior): Funerară a unuĭ centurion din legio IV flavia felix de loc din Lucus (Vocontiorum? Gallia Narbonensis). —1665 Singidunum (Moesia Superior): Funerară a soţieĭ de loc din Vindobona (Pannonia Superior) a unuĭ veteran din legio IV flavia.—14511 Viminacium (Moesia Superior): Funerară a unuĭ centurion din legio IV flavia felix de loc din Caesaraugusta (Hispania Tarraconensis).—10250 Cornacum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio IV flavia felix de loc din Viminacium (Moesia Superior).—10508 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio IV flavia felix de loc din Agrippina (Köln, Germania inferior).

Legio V macedonica. In secolul II până la Septimius Severus a staţionat în Moesia Inferior, unde-şĭ avea praetorium la Troesmis; cu începere dela timpul luĭ Septimius Severus (193-211) a fost strămutată în Dacia, unde-şĭ avea praetorium la Potaissa; C. I. L. III pag. 161, 172, 999. C. I. L. III 6184 Troesmis (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio V macedonica de loc din Ancyra (Galatia), care a maĭ trăit cel puţin 10 anĭ după eliberarea din oştire.—6190 Troesmis (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio V macedonica de loc din Oescus (Moesia Inferior).—7501 Troesmis (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio V macedonica de loc din Amastris (Paphlagonia).—7502 Troesmis (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ militar din legio V macedonica de loc din Amastris (Paphlagonia).—7505 Troesmis (Moesia Inferior): Dedicatoare, în care e vorba de un veteran al legiunĭĭ V macedonice, născut în castrele acesteĭ legiunĭ dela Troesmis, care a luat parte la doŭă expediţiĭ militare, una în orient contra Parţilor, şi alta contra Germanilor (războĭul cu Marcomanĭĭ), şi apoĭ a fost eliberat din oştire şi s-a întors acasă („ad lares suos"), unde s-a însurat.—12348 Oescus (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio V macedonica de loc din Brixia (Italia).—14214[10] Tropaeum Traiani: Funerară a unuĭ centurion din legio V macedonica de loc din Amasia (Pontus Galaticus).—14415 Oescus (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din legio V macedonica de loc din Luca (Italia).—14492 Celeĭŭ (Dacia): Funerară a unuĭ stegar din legio V macedonica de loc din Edessa (Macedonia).

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Legio VII claudia pia fidelis. A staţionat dinainte de anul p. Chr. 10 până la ceva înainte de moartea luĭ Nero p. Chr. 68 în Dalmatia, unde-şĭ avea praetorium la Gardun. După aceĭa a staţionat maĭ multe secule în Moesia Superior, unde avea praetorium la Viminacium. C. I. L. III pag. 264, 280, 282. C. I. L. III 2678 Tragurium (Dalmatia): Funerară a unuĭ centurion din legio VII claudia pia fidelis de loc din Arretium (Italia).—2709 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII de loc din Laranda (Cappadocia).—2710 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII de loc din Pessinus (Galatia).—2716 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ stegar din legio VII de loc din Forum Cornelii (Italia).—2717 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII de loc din Philippi (Macedonia).—2913 Iadera (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran din legio VII de loc din Ticinum (Italia).—8487 aproape de Ljubuški (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran din legio VII de loc din Myliada (Lycia).—8488 aproape de Ljubuški (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran din legio VII de loc din Myliada (Lycia).—8493 aproape de Humac (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII de loc din Sebastopolis (Pontus galaticus).—8723 Salonae (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII de loc din Florentia (Italia).—8764 Salonae (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran din legio VII claudia pia fidelis de loc din Arretium (Italia).—9712 Tragurium (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran din legio VII de loc din Florentia (Italia).—9733 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII de loc din Conana (Pisidia).—9737 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII de loc din Amblada (Pisidia).—9741 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII de loc din Dyrrhachium (Macedonia).—9742 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII de loc din Aese (Italia).—13251 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII claudia pia fidelis de loc din Lucus Augusti (Gallia Narbonensis).—14244 [1] Salonae (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII claudia pia fidelis de loc din Bononia (Eraŭ maĭ multe localităţĭ Bononia, în Italia, Moesia Superior, Pannonia Inferior). —14931 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII de loc din Forum Cornelii (Italia).—14932 Gar-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio VII de loc din Beneventum (Italia).—14946 Aequum (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran din legio VII de loc din Brixia (Italia).—14514 Viminacium (Moesia Superior): Funerară a unuĭ primus pilus din legio VII claudia de loc din Varvaria (Dalmatia).—12498 Tomi (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ imaginifer din legio VII claudia pia fidelis de loc din Pessinus (Galatia).—Patsch XII pag. 132 Humac (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran din legio VII de loc din Alorus (Macedonia).

Legio IX hispana. Inainte de p. Chr. 10 a staţionat în Dalmatia, după p. Chr. 10 a staţionat în Pannonia şi, dela Claudius (p. Chr. 41-54), în Britannia, C. I. L. III pag. 280, 482. C. I. L. III 3577 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ tribunus laticlavius al legiunii IX hispana de loc din Petovio (Pannonia Superior).

Legio XI claudia pia fidelis. A staţionat dinainte de anul p. Chr. 10 până puţin după anul p. Chr. 69 în Dalmatia, unde avea praetorium la Burnum; după aceĭa a fost strămutată în Germania superior; C. I. L. III pag. 280, 282. C. I. L. III 2711 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ tribun din legio XI de loc din Eporedia (Italia).—2818 Vissovaz (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran din legio XI de loc din Laranda (Cappadocia).—2834 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ centurion din legio XI claudia pia fidelis de loc din Verona (Italia).—2839 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran din legio XI claudia pia fidelis de loc din Forum Iulii (Gallia Narbonensis).—6413 Scardona (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio XI de loc din Eporedia (Italia).—6416 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ călăreţ din legio XI de loc din Cremona (Italia).—6417 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio XI claudia pia fidelis de loc din Caesaraugusta (Hispania tarraconensis).—6418 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran din legio XI de loc din Arretium (Italia).—9885 Scardona (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran din legio XI de loc din Regium Lepidum (Italia).—9903 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio XI claudia pia fidelis de loc din Tarvisum (Italia).—13263 Corinium (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio XI claudia pia fidelis de loc din Amasia (Pontus Galaticus).—14321[15] Bur-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

num (Dalmatia). Funerară a unuĭ militar din legio XI de loc din Brixellum (Italia).—14997 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio XI claudia pia fidelis de loc din Placentia (Italia).—14997 [1] Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio XI de loc din Cremona (Italia).—14997 [2] Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio XI de loc din Brixsia (Italia).—14998 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio XI claudia pia fidelis de loc din Comum (Italia).—14999 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio XI claudia fidelis de loc din Heraclea (Eraŭ maĭ multe orașe Heraclea, în Macedonia [doŭă], Thracia, Asia, Grecia, Grecia mare, Sicilia, Bithynia).—15001 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio XI de loc din Cremona (Italia).—15004 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din legio XI claudia pia fidelis de loc din Aequum (Dalmatia).—14214 [1] Tropaeum Traiani (Moesia Inferior): Dedicatoare luĭ Jupiter, Hercules, Ceres și Liber din partea luĭ M. Stabius, tribun al legiuniĭ XI claudia, de loc din Luca (Italia), stabilit ca colon la Tropaeum Traiani.—971 între Mühlbach și Reussmarkt (Dacia): Funerară a unuĭ veteran din legio claudia pia fidelis de loc din Amasia (Pontus Galaticus).—13360 Cibalis (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ centurion din legio XI claudia, de loc din Salona, care după aceĭa a maĭ servit ca centurion în legiunile I adiutrix, II adiutrix, XV apollinaris, ĭar I adiutrix, IV flavia, și a trăit 85 anĭ.

Legio XIII gemina. A staționat în Dacia dela constituirea aceștеĭ provinciĭ până la părăsirea eĭ de Romanĭ, praetorium eĭ a fost păn la Antoninus Pius (138-161) la actuala localitate Héviz, ĭar după aceĭa la Apulum. Maĭ înainte vreme staționase în Germania Superior, apoĭ depe la jumătatea secoluluĭ p. Chr. I în Pannonia Superior, unde și-a avut praetorium întĭĭŭ la Poetovio, apoĭ la Vindobona. C. I. L. III pag. 160, 482, 580. C. I. L. III 1188 Apulum (Dacia): Funerară a unuĭ militar din legio XIII gemina de loc din Carsulae (Italia).—1200 Apulum (Dacia): Funerară a unuĭ călăreț din legio XIII gemina de loc din Iadera Dalmatia).

Legio XIV gemina martia victrix. A staționat o bucată de vreme—cît, nu se poate hotărî—în Pannonia Inferior,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

C. I. L. III pag. 416. C. I. L. III 1196 Apulum (Dacia): Funerară a unuĭ veteran din legio XIV gemina martia victrix de loc din Anticaria (Hispania).

Legio nedeterminată. C. I. L. III 2718 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar de loc din Augusta Bagiennorum (Italia).—2840 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ veteran de loc din Arretium (Italia).—13976 Salonae (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar de loc din Verona (Italia).—6188 Troesmis (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ veteran de loc din Ancyra (Galatia), decurio al municipiuluĭ Troesmis.—7500 Troesmis (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ veteran de loc din Hemesa (Syria), care a maĭ trăit doĭ anĭ după liberarea din oştire.—14416 Oescus (Moesia Inferior): Dedicatoare luĭ T. Aurelius Flavinus, fost primipilaris, care acum era princeps ordinis coloniae Oesci (ca cum am zice astăzĭ primar al oraşuluĭ).— 3353 Stuhlweissenburg (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar de loc din Savaria (Pannonia Superior).—3549 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar de loc din Vicetia (Italia).—13374 Aquincum (Pannonia Inferior): Funerarară a unuĭ militar de loc din Mursa (Pannonia Inferior). *)

Cohors miliaria Hemesenorum. A staţionat între anii 216-247 în Pannonia Inferior, C. I. L. III pag. 2494. C. I. L. III 10307 Intercisa (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ militar din cohors miliaria Hemesenorum de loc din Carrae (Mesopotamia).—10318 Intercisa (Pannonia Inferior): Inscripţie funerară pusă sieş de un veteran din cohors miliaria Hemesenorum, de loc din Hemesa, în vrîstă de 82 anĭ, fiind încă în viaţă.

Cohors quingenaria Maurorum. C. I. L. III 3324 Gyorköny (Pannonia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din cohors quingenaria Maurorum de loc din Africa.

---

*) Legionariĭ eraŭ cetăţenĭ romanĭ, şi anume, atuncĭ cînd eĭ se recrutaŭ din provinciĭ şi nu aparţineaŭ cumva vreuneĭ naţiunĭ căreĭa i se va fi acordat cetăţeniea în masă, legionariĭ primĭaŭ individual cetăţeniea, pentru a putea fi recrutaţĭ ca legionarĭ. In privinţa aceasta sînt instructive vorbele împăratuluĭ Claudius I (p. Chr. 41-54) la Tacitus Annales XI, 14: „Specie deductarum per orbem terrae legionum additis provincialium validissimis fesso imperio subventum est.“

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cohors I campestris. A staţionat între aniĭ 145-160 în Pannonia Inferior, C. I. L. III pag. 2492. C. I. L. III 8438 Narona (Dalmatia): Funerară a unuĭ centurion din cohors I campestris de loc din Ariminum (Italia).

Cohors I Alpinorum. A staţionat în Illyric (fără maĭ de aproape determinare) p. Chr. 60, în Pannonia (fără maĭ de aproape determinare) p. Ch. 84, în Pannonia Inferior între aniĭ 138-146 şi 145-160, C. I. L. III pag. 2490. C. I. L. III 9907 Burnum (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din cohors I (orĭ II) Alpinorum de neam Bodionticus (Gallia Narbonensis).

Cohors II. C. I. L. III 14934 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din cohors II de loc din Berea (= Beroea, Macedonia).

Cohors III Alpinorum. A staţionat la p. Chr. 93 în Dalmatia, C. I. L. III pag. 2490. C. I. L. III 2746 Andetrium (Dalmatia): Funerară a unuĭ centurion din cohors III Alpinorum de loc din Celeia (Noricum).—14935 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din cohors III Alpinorum de loc din Noricum.

Cohors VIII. A staţionat la anul p. Chr. 93 în Dalmatia, C. I. L. III pag. 2499. C. I. L. III 2745 Andetrium (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din cohors VIII de loc din Celeia (Noricum).

Cohors XI Gallorum. C. I. L. III 8439 Narona (Dalmatia): Funerară a unuĭ militar din cohors XI Gallorum de loc din Patavium (Italia).

Ala claudia nova. A staţionat la p. Chr. 74 în Germania, la p. Chr. 82 în Moesia, C. I. L. III pag. 2486. C. I. L. III 2712 Gardun (Dalmatia): Funerară a unuĭ călăreţ din ala claudia nova de neam Cugernus (Germania Inferior).

Ala I Dardanorum. A staţionat la aniĭ p. Chr. 99, 105, înainte de 114, şi 134 în Moesia Inferior, C. I. L. III pag. 2486. C. I. L. III 7504 Troesmis (Moesia Inferior): Funerară a unuĭ veteran din ala I Dardanorum, care fusese pontifex şi duumvir quinquennalis al municipĭuluĭ Troesmis.

Ala frontoniana. A staţionat la aniĭ p. Chr. 80, 84, 85 în Pannonia (fără maĭ de aproape determinare), la p. Chr. 114 în Pannonia Inferior, C. I. L. III pag. 2489. C. I. L.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

III 3679 loc nehotărît al provincieĭ Pannonia Inferior: Funerară a unuĭ călăreț din ala frontoniana de loc din Andautonia (Pannonia Superior).

§ 84. Aceste doŭă soĭurĭ de immigrațiĭ reprezintă doŭă curente deosebite din punct de videre al naționalităților care trebuĭa să se nască în provinciile din răsăritul Europeĭ. Prin immigrațiile de neamurĭ străine s-a mărit puterea de rezistență față de romanizare, ĭar prin immigrațiile de persoane aparținînd statuluĭ roman s-a făcut romanizarea.

Mărirea puterii de rezistență față de romanizare prin immigrațiea de neamurĭ străine s-a exercitat în doŭă felĭurĭ.

a) Prin persistența pe teritorĭul provinciilor romane a unor oamenĭ străinĭ de cultura și de limba romană, care-și păstraŭ cu tenacitate propriea cultură și propriea limbă. Goțiĭ, de pildă, care rămăsese după plecarea luĭ Alaric și a luĭ Theodoric, își păstrase, cel puțin uniia din eĭ, încă limba, pela mijlocul secoluluĭ VI și chĭar în prima jumătate a secoluluĭ IX (vezĭ § 82 N° 9, anul 454 [Iordanis], și rezumatul dela finele număruluĭ, alineatul 5). In războĭul Byzantinilor cu Goțiĭ din Italia, pela anul 536, generalul byzantin Bessas a ținut de vorbă în limba gotă pe Goțiĭ dintr-un turn al zidurilor Neapoluluĭ, pentru ca să nu prindă de veste că Byzantiniĭ pătrundeaŭ în oraș printr-un apeduct din apropierea turnuluĭ. Procopios b. g. I, 10. Acest Bessas era unul din șefiĭ oștiriĭ byzantine pe care o trimesese Iustinian în Italia sub comanda supremă a luĭ Belisarios. Procopios b. g. I, 5. El era de loc din Thracia (Prin Thracia se înțelege diecesa, dioecesis, Thracia, anume provinciile Thracia și Moesia Inferior. Vezĭ § 82 N° 7) și anume „Got de neam dintre aceĭ Goțĭ care s-aŭ stabilit de mult în Thracia și n-aŭ vrut să urmeze pe Theoderich, cînd și-a dus poporul Goților de aicĭ în Italia, om vrednic și meșter la războae“. Procopios b. g. I, 5, 16. Ce spune Iordanis despre el vezĭ § 82 N° 9, pela anul 454. Numele Bessas l-ar arăta mai de grabă ca Thrac (compară numele etnic Bessus, apoĭ numele personale Besodenthes, Bisa, Bisine, Bisius, Bisyras, dintre care vorbele cele patru din urmă ar fi putut suna pe timpul luĭ Procopios Bésa, Bésine, Bésius, Bésyras, în caz cînd ĭ va fi fost scurt, deoarece în veacul VI ĭ devenise ẹ́). Dacă va fi fost Thrac Bessas, aceasta ar proba

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pe timpul luĭ Iustinian, dar şi o influinţă atît de puternică din partea lor asupra populaţieĭ băştinaşe, încît chĭar o parte, macar cît de mică, din aceasta învăţase limba gotă. In tot cazul este probat că cuvinte gote aŭ pătruns în limba latină din peninsula balcanică. C. I. L. III 12377 Kutlovița (Municipium Montanensium) Moesia Inferior: Funerară pusă de Aurelius Crescentio şi soţiea sa Vincentia „Aureliae Vericiae bruti suae"; C. I. L. III 12666 C'uprija (Horreum Margi) Moesia Superior: Funerară pusă unuĭ militar de tatăl luĭ, de mama luĭ, şi de „Aurelia Rufina brutes"; Kalinka N° 412 Nikup (Nicopolis ad Istrum) Moesia Inferior: Funerară pusă de un militar „bruti Amica". Acest „brutis" este = nurus, noră, got bruths, cu acelaş înţeles. Cuvîntul se maĭ găseşte, în afară de limba gotă, bruths, şi în alte limbĭ germane, între altele în Alt-, Mittel- şi Neuhochdeutsch (Braut), dar în toate are înţelesul de mireasă, numaĭ în limba gotă are înţelesul de noră. Diez Etymologisches Wörterbuch pag. 535. Cu înţelesul de noră, ca în limba gotă, se găseşte întrodus în limbile franceză (bru), retoromană (engadin brüt, friaul brut), dalmată (bertain), Meyer-Lübke Etymologisches Wörterbuch pag. 99, şi în inscripţiile maĭ sus pomenite. *)

*) Dacă s-a întrodus bruths în limba latină din peninsula balcanică (Vorbele care arată o înrudire se împrumută de obiceĭŭ maĭ greŭ. Diez Etymologisches Wörterbuch pag. 535: „Bru este singurul cuvînt de înrudire german, care s-a întrodus într-o limbă romanică"), cu atît maĭ lesne se vor fi întrodus şi alte vorbe. Nimic nu este maĭ posibil prin urmare ca să se fi găsind cuvinte gote (orĭ în general vechĭ germane, căcĭ şi cu alte neamurĭ germane, în afară de Goţĭ, au fost în îndelungat contact Romanĭĭ din răsăritul Europeĭ, vezĭ maĭ sus § 82 N°s 2, 9) în limba romînă. Cu atît maĭ curioază este prevenirea (cîteodată din motive patriotice!, altă dată din motive pur intelectuale) contra vreunor eventuale elemente gotice orĭ vechĭ germane din limba romînă, cu care aŭ păşit învăţaţiĭ până astăzĭ. Deja Petru Maior în Istoriea pentru începutul Romînilor în Dacia, Buda, 1834, pag. 242 a afirmat că niciun cuvînt got nu există în limba romînă (Ce putea şti Petru Maior despre aşa ceva?). Iar Hasdeu în Istoriea critică a Romînilor, Bucureşti, 1875, pag. 297 zice: „Scormonind pretutindeni în paragrafiĭ precedenţi şi zgîndărind toate coardele şi cordiţele limbiĭ romîne, noĭ nu găsim nicĭo umbră de necontestabil gotism, măcar în două optimĭ ale uneĭ singure vorbe". Este de prisos să maĭ adaog la această pretenţioasă afirmare că în aceĭ paragrafi precedenţi Hasdeu nu scormonise şi nu zgîndărise nimic din limba

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

românească! Şi s-a născut apoĭ clişeul „după cum se ştie“. Ovidiu Densuşianu, Histoire de la langue roumaine I pag. 235: „Comme on l-a souvent remarqué, le roumain ne contient aucun élément germanique ancien... L'absence complète d'éléments germaniques en roumain...“ Sextil Puşcariu, Lateinisches tĭ und kĭ im Rumänischen pag. 12: „Complecta lipsă de cuvinte de origine germană în limba română...“ Este drept că acei care au căutat să afle elemente gote orĭ vechĭ germane în românește aŭ procedat așa de ușurel, încît, ca şi pentru elementele thrace din acelaş limbă, aŭ compromis chestiunea. In Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung anul 1906 pag. 265-334 Richard Loewe a publicat articnlnl Altgermanische Elemente der Balkansprachen, unde pentru limba română admite ca împrumuturĭ gote prin limba latină pe *bălan*, *bardă*, *stangă* (adecă *şteangă* din lexiconul budan), *nastur*, *beară* (?=bere), şi ca împrumuturĭ directe pe *targă*, *dop*, macedoromîn *armă*=arme Kleidung (!), istroromîn *brec* (cîne). La pag. 593-599 ale aceluĭaş volum din Zeitschrift Meyer-Lübke arată netemeiniciea acestor etimologiĭ (Se poate întîmpla însă ca vreuna din ele să fie justă) şi scoate la iveală între altele marea nebăgare de samă care a făcut pe Loewe să interpreteze vorbele din Weigand Aromunen II 294 „armă pl. arme Kleidung“ ca „armă=arme Kleidung“, de unde a rezultat etimologiea „got *arms* pauper“! Acest de pe urmă „Schnitzer“ ne poate da o idee îndepărtată de ce greşelĭ enorme sînt capabilĭ indogermaniştii atunci cînd nu aŭ a face, ca în cazul de faţă, cu nişte texte clar tipărite ale nneĭ limbĭ care trăeşte încă cu toată vigoarea, ci cu nişte inscripţiĭ de cîteva rînduri ale uneĭ limbĭ moarte, cum se întîmplă lucrul cu inscripţiile venete, mesapice, frigiene, lidiene, liciene, ligure, etc. Meyer-Lübke recunoaşte însă că din punct de videre teoretic nu se opune nimic admiterii de elemente gotice orĭ în general vechĭ germane în limba română: „Theoretisch steht natürlich der Annahme solcher Entlehnungen nichts im Wege“. — In schimb cred că merită atenţie cele spuse de Diculescu asupra chestiunii în articulul său Altgermanische Bestandtheile im Rumänischen, publicat în Zeitschrift für romanische Philologie XLI (anul 1921), pag. 420-428, precum şi în cartea sa Die Gepiden, I, căcĭ se poate întîmpla ca unele din cuvintele date de autor să fie într-adevăr de origine veche germană. După Diculescu ele ar fi numaĭ decît gepide. Ele însă ar pntea fi tot atît de bine gote. Pentru preferinţa pe care o dă Diculescu Gepizilor vezĭ § 273 nota a doŭa. Cuvintele din Zeitschrift sînt următoarele: *boâre*, *butură* Stumpf; *cotîngán* ansgewachsener Knabe, Bursche; *grind* Sandbank; *ĭázmă* Gespenst; *a îmburdá* umfallen, niederreissen (vom Zaun und Mauer); *rófiĭ* Milchschorf auf dem Kopfe und im Gesicht der Säuglinge; *smétle* Züchtigungsrute; *stărnút*, adĭectiv, mit weissem Maul, bezwar mit einem weissen Fleck daran; *strúgure*; *turecĭ*, *tureác*, *tureácă*, *tureátcă*; *a se utá*, auf etwas sehen; *vórbă*; *a zburdá* vor Freude umherspringen; *a zgudui*. In Die

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Gepiden I s-aŭ reluat cuvintele *butúră*, *butúr*, *butúre*, *butór* pag. 174-175; *cotîngán* pag. 180; *grind* pag. 183-184; *stărnút* pag. 175-176; *strúgure* pag. 178-179; *turéci* pag. 179-180; *a zgudui* pag. 180-181. Şi s-au maĭ adăogit *béŭcă*, *bă'ucă* eine enge Vertiefung zwischen bewaldeten Bergen, eine Schlucht, pag. 182; *bî'tcă* Anhöhe der Hügel auf dem Abhange eines Berges, pag. 181; *bulz*, *bulţ* pag. 181-182; *burdúf*, *burdúc* pag. 176-177; *búrtă*, *bî'rtă* pag. 177; *élele* Elfen pag. 186; *gălda'ŭ*, *gîlda'ŭ*, *căldă'u*. *cîldă'ŭ* Quelle pag. 95; *hárnic* pag. 180; *mă'gură* pag. 182-183; *mîrţoágă* pag. 176; *picúiu* Berggipfel pag. 182; *pisc* pag. 182; *plug* pag. 204. La pag. 185 spune Diculescu că „numărul elementelor vechĭ germane din limba romînă, în afară de numele propriĭ, este de cel puţin 300.“ Căcĭ şi nume propriĭ, atît personale cît şi topice, susţine Diculescu că ar exista multe în romîneşte, şi se poate întîmpla ca unele nume personale să fie într-adevăr de origine veche germană, în special gotă orĭ gepidă, şi ca unele nume topice depe teritoriul Dacieĭ să fie chiar de origine gepidă. Numele personale ar fi *'Aldea* Die Gepiden, I, pag. 185; *Aldúlea* pag. 186; *'Arca* pag. 187; *Bádea* pag. 185; *Bádu* pag. 187-188; *Basarâb* pag. 190-191; *Bérea* pag. 185; *Biberea*, *Ghiberea* (Accentul ?) pag. 189; *Bî'ndea* pag. 185; *Bî'rlea*, *Bî'rla* pag. 192; *Bódea* pag. 185; *Fára* pag. 187; *Gămúlea* pag. 186; *Góma* pag. 187; *Góndea* pag. 186; *Gótea* pag. 186; *Limberea* (Accentul ?) pag. 189; *Mailát* pag. 189; *Măĭnea* pag. 189; *Mánea* pag. 186; *Mínu*, *Mínea* pag. 187-188; *Móndea* pag. 186; *Mónea* pag. 186; *O'nea* pag. 186; *Pătrăúlea* pag. 186; *Rădúlea* pag. 186; *Sárul* pag. 190-191; *U'lea* pag. 186. Şi la aceste nume personale (Măcarcă asemenea chestiĭ de vechĭ germanisme posibile din romîneşte trebue să le înregistrez fără niciun comentariu) sînt nevoit să fac numaĭ decît observaţiea că unele din ele sînt în mod hotărît relativ nouă şi decĭ nu pot data depe vremea Goţilor şi Gepizilor: *Góndea* anume şi *Móndea*, *Mónea*, *'Onea*, dacă ar fi aşa de vechĭ în romîneşte, ar trebui să sune astăzĭ *Gúndea*, *Múndea*, *Múnea*, *'Unea*, şi *Mánea* ar trebui să sune *Mî'nea*, şi *Bódea*, *Gótea* (fiindcă *-e* > *-i* îş are obîrşiea în înseş originalele gepide după Diculescu) ar trebui să sune *Boádea*, *Goátea* (Asupra luĭ *-l-* însă din *Aldúlea*, *Gămúlea*, *Mailát*, *Pătrăúlea*, *Rădúlea*, *U'lea* să nu se gîndească lectorul a face vreo întîmpinare, căcĭ în originalele gepide propuse de autor îĭ corăspunde *lf* orĭ *nl*. Şi tot aşa lipsa diftongului în *Góma* s-ar putea explica prin presupunerea unora că *ó* nu se diftonghează în poziţiea—*a*). Pentru numele topice presupuse de Diculescu că ar fi de origine gepidă vezĭ § 273 nota a doŭa.—Tot aşa merită atenţie studiul luĭ G. Giuglea, Cuvinte şi lucruri, Elemente vechĭ germane în orientul romanic, publicat în Dacoromania II pag. 327-402, căcĭ iarăş se poate întîmpla ca unul orĭ altul din cuvintele date de autor să fie într-adevăr de origine veche germană. In vreme ce Diculescu însă pune elementele vechĭ germane din limba romînă, propuse de dînsul, pe socoteala Gepizilor, Giuglea le pune pe ale sale pe socoteala

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

b) Prin rărirea populaţieĭ băştinaşe din cauza enormuluĭ număr de prizonieriĭ pe care-ĭ luaŭ barbariĭ năvălitoriĭ şi-ĭ duceaŭ cu dînşiĭ. Cîteva exemple: La p. Chr. 173 Iazygiĭ aŭ restituit Romanilor o sută de miĭ de captivĭ. Maĭ mulţi decît atîţia uniĭa fusese vînduţĭ, alţiĭ murise, alţiĭ scăpase cu fuga. C. LXXI, 16.—La anul 540 Huniĭ (probabil =Bulgarĭ, vezĭ § 82, N° 9, sub aniĭ 502, 530, 535) aŭ dus cu dînşiĭ pradă din peninsula balcanică o sută doŭăzeciĭ de miĭ de prizonieriĭ. Procopios b. p. II, 4.—La 546 Huniĭ aŭ dus în robie soţiile şi copiiĭ locuitorilor din diecesa Illyrieĭ. Procopios b. g. III, 11.—La 547 Sclaveniĭ aŭ luat în robie o mulţime de locuitorĭ din diecesa Thracieĭ. Procopios b. g. III, 13.—La 549 „Sclaveniĭ aŭ trecut Istrul şi aŭ devastat tot Illyricul pănă la Epidamnus. Pe toţĭ locuitoriĭ fără deosebire de vrîstă orĭ ĭ-aŭ ucis orĭ ĭ-aŭ dus în captivitate.“ Procopios b. g. III, 29.—Pela 550 „Langobarziĭ... aŭ început şi eĭ să prade şi să robească pe Dalmaţĭ şi pe Illyrĭ pănă la Epidamnus, în aşa grad că, dacă se întîmpla ca niscaĭ robiţĭ să poată scăpa dela dînşiĭ şi să fugă acasă, barbariĭ aceştiia străbăteaŭ stăpînirea romană, şi orĭ unde găsĭaŭ pe fugarĭ ĭĭ luaŭ, ca cum ar fi fost robĭ de aĭ lor fugiţĭ dela stăpînĭ, îĭ răpĭaŭ dela părinţi şi-ĭ duceaŭ cu dînşiĭ acasă.“ Procopios b. g. III, 33.—La 551 Sclaveniĭ, dupăce aŭ devastat diecesa Thracieĭ, „s-aŭ întors acasă cu

---

maĭ puţin a Goţilor şi maĭ mult a Langobarzilor, cu care aceştĭ din urmă Romînĭĭ ar fi venit în contact încă de prin seculele II-III în regiunea dela cursul de mijloc al rîurilor Drava şi Sava. De fapt însă Langobarziĭ, în drumul lor dela nord spre sud, de abĭa pela începutul secoluluĭ VI s-au stabilit în regiunea dela nordvest de Tisa, apoĭ pela mijlocul secoluluĭ VI aŭ ocupat jumătăţile dinspre nord ale Pannonieĭ superior şi Pannonieĭ inferior, de unde, îndată după sfărmarea regatuluĭ Gepizilor şi ocuparea teritoriuluĭ Gepizilor prin Avarĭ, aŭ plecat în Italia. Eĭ n-au fost în contact cu romînimea niciodată. Vezĭ § 82 N° 9 sub Gepizĭ. Elementele vechĭ germane din limba romînă presupuse de Giuglea sînt următoarele: *amărăsc* (care ar fi o contaminaţie din latin **amarire* şi vechiu german *marjan* hemmen, ärgern); *bag; băţ; borţ; creţ; grăpă; gúdur; loáţe* păr dezordonat, lînă cu şuviţe lungi; *múmă; nástur;* sufixul *-óĭu; screm* (care ar fi o contaminaţie din *exprimo* şi vechiŭ german *krem* drücken); *stínghie; strúngă* (care ar fi o contaminaţie din vechiu german *stanga* şi latin *ruga*); *zgribulésc*. Giuglea maĭ socoate apoĭ că dintre cuvintele propuse de Loewe *bárdă* şi *dop* ar putea fi într-adevăr de origine veche germană.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nenumărate miriade de captivi". Procopios b. g. III, 38.— „Cînd Uturgurii aŭ învins în războiŭ pe Cuturguri, multe miriade de captivi Romani aŭ scăpat cu fuga dela Cuturguri şi s-aŭ întors acasă." Procopios b. g. IV, 19.—La anul 553 Sclavenii, după ce aŭ prădat diecesa Illyriei, „s-aŭ întors acasă cu un infinit număr de captivi şi de pradă, fără să-i împiedece nimeni." Procopios b. g. IV, 25.

Pentru devastările şi omorurile pe care le făceaŭ barbarii, care şi acele, încă mai mult decît ducerile în robie, aŭ contribuit la golirea provinciilor din peninsula balcanică de populaţiea băştinaşă, vezi tabloul mai detaliat pe care-l daŭ din Procopios la § 88.

§ 85. Romanizarea s-a făcut prin immigraţiile de persoane aparţinînd statuluĭ roman. Funcţionariĭ civilĭ, militariĭ, colonii şi negustoriĭ, aparţinînd statuluĭ roman, uniĭ ca cetăţeni romani, alţiĭ ca supuşi ai Romei, aŭ întrodus obiceiurile—mai ales legile—romane şi limba latină,*) şi cu aceasta aŭ produs romanizarea. Durata procesuluĭ de romanizare ni-l arată în chipul cel mai lămurit tabloul următor al inscripţiilor datate. Macarcă inscripţiile care se pot data sînt foarte puţine, faţă cu numărul total al inscripţiilor dintr-o provincie, cu toate acestea concluziile trase din ele asupra timpuluĭ cît s-aŭ pus inscripţiĭ sînt juste, căci este foarte greŭ de admis că dintr-o perioadă de timp oarecare să nu se fi păstrat macar o inscripţie care să se poată data. Dacă, de pildă, s-aŭ păstrat din Moesia Superior inscripţiĭ datate într-o serie aproape neîntreruptă dela p. Chr. 33 până la p. Chr. 287, este foarte greŭ de admis că ar exista din această provincie şi inscripţiĭ din al IV secol, orĭ că în general ar fi fost puse inscripţiĭ în această provincie şi în al IV secol.

---

*) Limba latină populară! Aşa de populară, cum a fost populară limba franceză, cînd s-a întrodus întîiŭ în coloniile franceze, orĭ limba ingleză, cînd s-a întrodus întîiŭ în coloniile ingleze, adecă limba oficială latină, limba comună latină, pe care o vorbiaŭ funcţionariĭ, coloniĭ, negustoriĭ, militariĭ, fiecare cum putea, mai mult saŭ mai puţin amestecată cu caractere locale, cu caractere dialectale, propriĭ loculuĭ de unde-şi trăgea originea fiecare individ, dar limba oficială, limba comună, nu dialectul. Această limbă oficială, comună latinească, era limba Latiuluĭ, în special limba Romei, limba care, fixată în operele unor scriitorĭ din cursul a pu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ţine secule şi în gramaticĭ, a devenit aşa numita limbă clasică latină.

Asupra chipuluĭ cum s-a născut limba latină comună deasupra dialectelor—care aceste din urmă au trebuit să existe în mod necesar în societatea romană cea maĭ veche, oricît va fi fost aceasta de restrînsă—s-a discutat mult şi degeaba. Diferitele părerĭ până la 1866 le înşiră Hugo Schuchardt, dar nu clar, în Vokalismus des Vulgärlateins I, 44 sqq. Ele se pot rezuma în următoarele antiteze: uniĭa au spus că limba comună a rezultat din dialect, ĭar alţiĭ că dialectele aŭ rezultat din limba comună. Este cearta dacă a fost oul înteiŭ orĭ găina, supt altă formă. Schuchardt, după ce le înşiră pe toate cu mare răbdare, se hotăreşte pentru următoarea părere Vokalismus I, 49: „Vorbirea era deosebită după împrejurărĭ, nu după persoane. Pe asemenea deosebirĭ s-a bazat despărţirea limbiĭ latine în două dialecte.“ Adecă stilul s-a prefăcut în limbă: „modul de a vorbi în ocaziĭ solemne a devenit limbă comună, ĭar vorbirea din ocaziĭ maĭ puţin solemne a devenit dialect.“ Deja această afirmare, că limba unuĭ gen literar (Ca să vorbesc modern, macarcă pe vremurile acelea genurile literare existaŭ numaĭ ca vorbite) s-ar fi întins asupra tuturor genurilor literare, este foarte originală. Dar noutatea lucruluĭ se măreşte prin modul cum Schuchardt explică naşterea acestuĭ stil de ocaziĭ solemne. Vokalismus I, 49: „Diferitele forme ale aceleiaş vorbirĭ se găsĭaŭ una către alta în raportul de vechiŭ către nou, de primitiv către derivat. Raportul între ele era un raport de succesie. Fiindcă însă orice schimbare în limbă se face treptat, apoĭ cele două stărĭ succesive trebuĭaŭ să existe una lîngă alta o bucată de vreme, până cînd una se stîngea încetul cu încetul, ĭar ceĭalaltă căpăta vieaţă tot maĭ tare. Totdeauna vorbirea maĭ simplă se servia de treapta cea maĭ noŭă, ĭar vorbirea maĭ solemnă se servĭa de treapta cea maĭ veche. Această întîmplătoare coexistenţă s-a prefăcut în dialecte în perioada literară; aceĭa ce era numaĭ întîmplător a devenit constant.“ Adecă din diferitele stărĭ în timp ale uneĭa şi aceleĭaş limbĭ, care se luptă încă una cu alta pentru vieaţă,—din uzul vechiŭ şi uzul noŭ, am zice, ca să ne servim de termenĭ maĭ obişnuiţĭ astăzĭ—, s-aŭ diferenţiat stilurile, care aŭ devenit apoĭ două limbĭ deosebite. Schuchardt se înşeală cînd crede că a rezolvit chestiunea priu asemenea curioase presupunerĭ. El în realitate a unit numaĭ părerile contrariĭ ale celorlalţĭ. Uniĭ au spus că dialectul s-a născut din limba comună, alţiĭ că limba comună s-a născut din dialect. Schuchardt zice: Nu din dialect, ci din jumătate dintr-însul numaĭ s-a produs limba comună. Dacă cearta cu oul şi găina caracterizează pe predecesoriĭ luĭ Schuchardt, părerea acestuĭ bărbat însuş s-ar putea compara cu aceia a învăţatuluĭ care ar susţinea că n-a eşit găina din tot oul, ci numaĭ din gălbănuş, orĭ că n-a eşit oul din toată găina, ci numaĭ dintr-o parte dintr-însa.—Cea maĭ importantă lucrare, din punct de videre teoretic, pe acest teren (al firiĭ adecă a așa

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

numiteĭ latine populare), şi care şi ea dă bibliografiea complectă a chestiunii şi rezumatul tuturor părerilor propuse până la apariţiea ei, este G. Mohl, Introduction à la chronologie du latin vulgaire, Paris, 1899. După Mohl ‘au existat dela începutul întinderiĭ dominaţiuniĭ romane peste Italia o mulţime de dialecte latine, provenite din cauza influinţii limbilor autohtone italiene asupra limbiĭ latine. Din diferite împrejurări politice însă, maĭ ales din cauza războiului cu soţiĭ, dialectul latin din Umbria s-a lăţit peste toată Italia. Acest dialect latin din Umbria formează baza limbii latine pe care Romaniĭ aŭ dus-o cu dînşiĭ în cuceririle lor din afară de Italia. Pe timpul imperiului limba latină vorbită în diferitele provinciĭ romane ajunsese, din cauza influinţiĭ tot crescscînde a limbiĭ latine dela Roma, adecă a limbiĭ latine clasice, aproape identică cu această din urmă. Aşa numita limbă latină vulgară, care ar fi existat alături cu limba latină clasică, şi din care ar fi eşit limbile romanice, este un mit, n-a existat.°

Orice limbă comună este un product al voinţiĭ, datorit imitaţieĭ. Indată ce se înjgheabă un stat, membriĭ statuluĭ imitează vorba centruluĭ de guvernămînt; şi îndată ce se iveşte o literatură, toţĭ cîţĭ o citesc imitează limba autorilor literaturiĭ aceleĭa. Cu cît statul e maĭ unitar, şi cu cît autoritatea centruluĭ de guvernămînt e maĭ mare, cu atît imitaţiea este maĭ activă; şi cu cît o literatură este mai de valoare, maĭ iubită, maĭ răspîndită, maĭ cetită, cu atît ĭarăş maĭ activă este imitaţiea limbii eĭ din partea cetitorilor. In statul roman începuturile limbiĭ comune cad în cele dintîiŭ timpurĭ de stăpînire a Romeĭ asupra populaţiilor din Latium, şi în măsura în care vorbirea oraşuluĭ Roma a evoluat în timp, această limbă s-a lăţit tot mai mult ca limbă comună la popoarele de limbă latină, apoĭ la acele de limbĭ străine din Italia şi din afară de Italia, cîte şĭ-aŭ uĭtat limba băştinaşă şi aŭ adoptat această limbă comună latină. Căcĭ limba comună latină aŭ adoptat-o popoarele romanizate, nu vreo limbă latină vulgară, care ar fi existat alături cu limba clasică, şi care, cum spune cu drept cuvînt Mohl, n-a existat niciodată. Contribuţiea pe care a adus-o literatura latină la formarea limbii comune a fost nemăsurat maĭ mică decît acea provenită dela autoritatea vorbiriĭ poporuluĭ şi senatuluĭ roman, dar a existat. Decît numaĭ, după-ce limba scriitorilor o bucată de vreme, până aproximativ la sfîrşitul republicii, a evoluat împreună cu limba comună, a fost adecă identică cu această din urmă, dela un timp ea s-a fixat, a devenit staţionară, a devenit, maĭ ales cînd a fost înregistrată, catalogată de gramaticĭ, limba scrisă latină, o limbă moartă. De aicĭ înainte au existat două felĭurĭ de scriitorĭ latinĭ, uniĭa care aŭ căutat să scrie, cît au putut, întocmaĭ limba luĭ Cicero, alţiĭ care—orĭ că aşa aŭ vrut, orĭ că n-aŭ putut altfel—au scris în limba comună cea vie şi care continua de a evolua cu vremea, şi la aceştiĭa apare fantazma aceleĭ limbĭ populare, vulgare latine, cu care se frămîntă de atîta amar de vreme Romaniştii. A-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ceastă limbă latină comună, care nu era nici limba scrisă latină, cea întepenită, dar nici dialectul, cel deosebit dela un teritoriu romanizat la altul, ci o limbă vie şi schimbătoare cu vremea, care-şi avea obîrşiea în centrul de guvernămînt şi se întindea în mod uniform dela un capăt la altul al statului roman, este acea numită de Seelmann „*Umgangs-* oder *allgemeine Volkssprache*“. Aussprache des Latein 8: „In diferitele domenii ale limbii trebue să deosebim trei mari cercuri, trei sfere de particularităţi limbistice: limba curat artistică ori scrisă, limba de toate zilele ori populară şi limba vulgară (die *Sphäre* der reinen Kunst- oder Schriftsprache, die der Umgangs- oder allgemeinen Volkssprache, schliesslich die der vulgär- oder Pöbelsprache). Noi atragem încă odată atenţiea asupra deosebirii celor două sfere din urmă: prea des numim noi vulgar pur şi simplu tot aceia ce ortografiea artistică a unei limbi literare oarecare nu poate exprima. In general cu raportul dintre ortografie şi limbă nu stă lucrul aşa de simplu. Despre limba artistică ori scrisă se poate susţinea fără excepţie că niciodată nu este vorbită curată, nici chiar de acele individe care vorbesc curat mecanic după gramatică; iar despre limba vulgară se poate susţinea că niciodată nu este scrisă curată. Prima este o construcţie artistică moartă, care se naşte totdeauna relativ tîrziu prin comuna lucrare a diferiţi factori, un ideal totdeauna neatins al unor teoretici fanatici, şi tocmai prin tradiţiile şi prescripţiile acestor din urmă se transmite ea ca un tezaur din generaţie în generaţie, fără ca să-şi păstreze cu toate acestea fizionomiea neschimbată. Curentul cel larg dela mijloc, care străbate diferitele lacuri ale vorbirilor, şi al cărui curs se poate urmări pas cu pas, este limba generală populară. Ea se scurge liberă şi neabătută în cursul său nici de limba literară, cea care stagnează oprită de stavile artistice, nici de izvoarele cele fără număr şi fără ţel ale limbii vulgare, care izvorăsc de prin fundul lacului limbii“.

Cu chestiunea limbii comune celei vii stă în legătură acea a dialectelor care s-au născut în diferitele provincii romanizate. Cea mai sistematic expusă părere în această privinţă este acea a lui Gröber, Wölfflin's Archiv für lateinische Lexikographie und Grammatik, I, 204 sqq.: „Italia a fost centrul de unde s-aŭ desfăcut, odată cu cuceririle, diferitele dialecte latine. Indată ce poporul roman a căpătat provincii în afară de peninsula Italiei, limba, uniformă până atunci, s-a desfăcut în două: un dialect pe teritoriul însuş al Italiei şi altul pe acel al provinciei. Desfacerea aceasta a avut loc de atîtea ori peste cîte noŭă provincii şi-aŭ întins vulturii romani stăpînirea. Astfel s-au desfăcut treptat dialectul Sardiniei, al peninsulei iberice, al Galliei, al Raetiei, al Daciei. După fiecare dezbinare limba latină din Italia, oarecum limba de baştină latinească, continua drumul ei de schimbare mai departe, şi aşa limba din Sardinia actuală este limba latină din Italia depe timpul colonizării Sardiniei dezvoltată mai departe pe

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

teritoriul provincial al Sardiniei..., limba din Dacia actuală este limba latină din Italia depe timpul colonizării Daciei dezvoltată mai departe pe teritoriul provincial al Daciei, iar limba italiană este limba latină băştinaşă dezvoltată pe teritoriul roman prin excelenţă al Italiei. In fiecare din provincii s-au cristalizat unele fenomene care în Italia nu se întîlnesc decît pe timpul colonizării respective. Astfel Sardinia are încă pe *ke, ki, ĭ, u', s* final, *t* final. *ke, ki, ĭ, u'* nu se găsesc nicĭ într-o altă provincie. *s* final se găseşte însă în spaniola, portugheza, catalana, provensala, franceza, retoromana, şi lipseşte în italiana şi dacoromana. *t* final se găseşte în spaniola, portugheza, catalana, provensala, franceza, şi lipseşte în italiana, retoromana şi dacoromana. Prin urmare *ke, ki, ĭ, u'* au trebuit să facă loc lui *tše, tši* (orĭ *tse, tsi*), *é, ó* înainte de cucerirea celorlalte provincii afară de Sardinia;—*t* final a trebuit să dispară înainte de cucerirea Raetiei şi Daciei;—*s* final a trebuit să dispară înainte de cucerirea Daciei. Şi, în consecinţă, apar în inscripţii *optenui=obtĭnui* a. Chr. 139, *semol=sĭmul* vechĭu nedatat, *oquoltod=occŭlto* a. Chr. 186, *pronontiare, detolerit=pronuntiare, detulerit* a. Chr. 123-122, *denontiari=denuntiari* a. Chr. 133-118. [Decît numaĭ exemplele acestea, trebue să observ imediat, nu probează nimic. *Optenui=obtĭnui* poate fi, după propriea mărturisire a luĭ Gröber, un fenomen de analogie, o reconstituire după *tenui; semol* este anterior lui *simul, simul* a eşit din *semol*, nu din contra, Walde Lateinisches etymologisches Wörterbuch; *nontio, denontiari, pronontiato, nontiata* sînt anterioare luĭ *nuntio, denuntiari, pronuntiato, nuntiata* şi s-au prefăcut în aceste din urmă de abĭa pela sfîrşitul republicii, Lindsay Die lateinische Sprache pag. 288; *oquoltod*, adecă *ocoltod*, este maĭ vechĭu decît *occulto, occulto* a eşit din *ocolto*, nu din contra, pentrucă rădăcina acestuĭ cuvînt este *cel-*, iar *ĕl* devine în latineşte *ŏl* şi numaĭ ulterior *ul*, Lindsay Die lateinische Sprache pag. 259, 261, Walde Lateinisches etymologiches Wörterbuch; *detolerit* este forma maĭ veche a luĭ *detulerit*, pentrucă *tuli=tetuli* are rădăcina *tol-* din *tollo*, Lindsay Die lateinische Sprache 571, 626, Walde Lateinisches etymologisches Wörterbuch]. De aicĭ urmează că, pentru a fixa timpul până la care se rîdică un etymon, va trebui să aĭ în considerare fenomenele comune celorlalte limbi afară de italiana, şi să hotăreştĭ ca termin în sus momentul colonizării provinciei celeĭ maĭ nouă. De exemplu, dacă însemnăm prin *a* sardica, prin *b* spaniola, prin *c* portugheza, prin *d* catalana, prin *e* povensala, prin *f* franceza, prin *g* retoromana, prin *h* romîna, apoĭ o potrivire între *a, b, c, d, e, f, g, h* arată că fenomenul exista deja la anul 100 p. Chr.; o potrivire între *a, b, c, d, e, f, g* arată că fenomenul exista deja la începutul secolului I p. Chr...., o potrivire între *a, b* probează existenţa fenomenuluĭ pela 200 a. Chr. Pentruca socoteala să fie justă, trebue să aĭ în vedere orĭ toate limbile din lanţ, orĭ un şirag neîntrerupt din care să facă parte numaĭ decît extremitatea *a*, orĭ o

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

limbă dela un capăt şi altă limbă dela alt capăt, de pildă *a* şi *d*, *a* şi *h*. Cînd această condiţie nu se îndeplineşte, aı a face cu un fenomen local, de ex. la o potrivire între *b*, *c* aĭ a face cu un fenomen din peninsula iberică, a cărui existenţă în sus nu se poate pune deja pe timpul colonizăriĭ celeĭ maĭ noŭă provinciĭ, căci ar trebui atunci să se găsească în toate provinciile maĭ vechĭ. De altfel toată această procedare de comparaţie este foarte sigură, este maĭ sigură decît izvoarele celelalte pentru cunoaşterea limbiĭ latine populare, unde se amestecă totdeauna greşelĭ ortografice, consideraţiĭ de limbă comună.[9] Intîmpinări altele, cîte am făcut asupra aceşteĭ aşa numite teoriĭ a luĭ Gröber, le poate videa cineva în Un specialist romîn la Lipsca pag. 117 sqq. (Viaţa Romînească aniĭ 1909, 1910). Aicĭ, pentru scopul special al noteĭ aceşteĭa, am de observat că fundamentala eroare a autoruluĭ stă în aceĭa că-şĭ închipueşte că limba latină, îndatăce a fost înplîntată, întrodusă într-o provincie romană, a încetat de a maĭ participa la vieaţa comună a limbiĭ latine din Italia, şi a devenit imediat o limbă cu vieaţă proprie, un dialect al limbiĭ latineştĭ. Aceasta nu este exact. Că nu este exact nu pot proba prin vreun fapt de experienţă, prin arătarea vreunuĭ exemplu, a cărui experienţă am putea-o face orĭ aŭ făcut-o alţiĭ (Macar că aş întreba, de exemplu, pe ceĭ în stare de a răspunde: Limba ingleză întrodusă în Scoţia, în Wales, în Cornwall şi în Irlanda a încetat de a lua parte la comuna dezvoltare a limbiĭ ingleze? Limba franceză întrodusă în Bretagne a încetat de a lua parte la comuna dezvoltare a limbiĭ franceze?). Dar, acolo unde Gröber se mărgineşte numaĭ să afirme, eu aş putea aduce oarecare argumente. Maı întîiu limba latină într-o provincie oarecare, să zic de pildă Gallia, nu s-a întrodus de odată, în bloc, ci treptat, în curs de veacurĭ. Dela momentul cînd aŭ pus Romaniĭ întîĭaş dată picĭorul în Gallia, pănă la momentul cînd ultima rămăşiţă de stăpînire a lor a încetat în acea provincie, se poate spune fără exagerare că romanizarea a continuat într-una, că infiltrarea obiceĭurilor romane şi a limbiĭ latine a devenit tot maĭ intensă, s-a lăţit adecă tot asupra maı multor localităţĭ şi maĭ multor indivizĭ. Ar trebui atunci, după Gröber, ca în Gallia să existe o nenumărată sumă de dialecte, care să reprezinte fazele limbiĭ latineştĭ an cu an depe la a. Chr. 123 pănă la p. Chr. 486. Dialecte sînt destule în Gallia actuală, dar toate îşĭ aŭ obîrşiea într-o limbă. Diez Grammatik I, 101: „Este de crezut că în toată Gallia exista la început una şi aceĭaş limbă romană. Această limbă s-a păstrat în provensala maĭ curată decît în franceza, care cam de prin al noŭălea secol s-a desfăcut treptat de provensala printr-o deprimare (Abplattung) a formelor". Dacă prin al noŭălea secol încă formaŭ vorbirile din toată Gallia una şi aceĭaş limbă, cu atît maĭ mult trebuĭau să formeze ele una şi aceĭaş limbă la finele secoluluĭ V, cînd a încetat în Gallia complect dominaţiea romană. Dar chĭar în bloc, chĭar de odată de ar fi adoptat limba latină Gallia întreagă, aŭ încetat de a e-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

xista factorii, care au introdus această limbă, şi n-aŭ continuat ei şi maĭ departe să influinţeze vorbirea latinească a Gallilor romanizaţi? Agenţiĭ statuluĭ roman—funcţionariĭ, militariĭ, coloniĭ, negustoriĭ—, care aŭ avut atîta putere ca să schimbe limba a milioane de oameniĭ, n-au maĭ avut puterea de a lĭ-o modifica după felĭul vorbiriĭ din centrul de guvernămînt? Imitaţiea, care a făcut pe Gallĭ să-şĭ părăsească limba strămoşească, n-a continuat ea maĭ departe să-ĭ facă să şĭ-o modifice după felĭul de a vorbi al Italieĭ? Despre această strădănuinţă de a vorbi ca Romaniĭ din Roma, şi despre reuşita maĭ mare a unor părţĭ din Gallia decît a altora în această privinţă, mărturiseşte următorul loc dintr-un dialog al luĭ Sulpicius Severus (365-425, la Schuchardt Vokalismus I, 25): „Cînd mă gîndesc că eŭ, un Gal, am să vorbesc printre Aquitaniĭ, mă tem ca vorbirea mea ţărănească să nu supere urechile voastre cele deprinse numaĭ cu limbă cultivată (vereor ne offendat vestras nimium urbanas aures sermo rusticus)“. Pentru aceĭa nimic maĭ absurd decît cronologiea fenomenelor limbiĭ latine populare (adecă a limbiĭ latine comune) admisă de Gröber. După el, de pildă, *ke, ki, ĭ', u'* trebue să se fi prefăcut deja pe vremea cuceririĭ Spanieĭ (a. Chr. 206-134) în *tse, tsi, é, ó*, pentrucă, dacă africatizarea luĭ *ke, ki*, şi schimbarea luĭ *ĭ', u'*, în *é, ó* ar fi fost ulterioare cuceririĭ aceşteĭ provinciĭ, vechile *ke, ki, ĭ', u'* ar fi trebuit să se cristalizeze în limba eĭ şi să rămînă aşa pănă în limbile Spanieĭ de astăzĭ. Dar *ce, ci* nu se prefăcuse în africate nu numaĭ pe vremea cuceririĭ Spanieĭ încă, dar nicĭ pe vremea cuceririĭ Daciei, după cum se vede din cele spuse de Velius Longus (timpul luĭ Traĭan) asupra luĭ *coquit*, că [c] e maĭ bine să se scrie *coquit* şi să se pronunţe *kokŭit*, decît să se scrie *cocit* şi să se pronunţe *kokit*. [9] Vezĭ Seelmann Aussprache des Latein pag. 335, 351. Iar grecul *kyrlake* s-a putut preface în italianul *ğeraće* (în Calabria), macarcă a întrat în limba italiană de abĭa în secolele V-VI, Meyer-Lübke în Bausteine zur romanischen Philologie pag. 316. Alte probe, maĭ puţin precize din punct de videre al timpuluĭ absolut, dar foarte puternice, precum reflexele cuvintelor latineşti în limbile germane şi celtice, reflexele cuvintelor germane în limbile romanice, ne duc la concluziea că africatizarea luĭ *ke, ki* s-a petrecut de abĭa prin secolul VI. (Istoricul pe scurt al chestiuniĭ aceşteĭ africatizărĭ şi bibliografiea vezi-le în Meyer-Lübke, Einführung in das Studium der romanischen Sprachwissenschaft, II ed. §§ 125-127, şi în Grandgent Introduzione § 261. Cu această ocazie observ că la § 127 Meyer-Lübke raportează asupra luĭ *k* ceĭa ce Marius Victorinus vorbeşte despre *q*, şi trage de aicĭ nişte concluzĭ asupra deosebiteĭ pronunţărĭ, a luĭ *ce* de o parte, şi a luĭ *ca* de altă parte, pe vremea aceluĭ gramatic, despre care Marius Victorinus nu pomeneşte. Maĭ observ apoĭ că din studĭul luĭ Matthias Friedwagner, Zur Aussprache des lateinischen *c* vor hellen Vokalen, în Hauptfragen der Romanistik, Festschrift für Philipp August Becker, Heidelberg,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

1922, pag. 37-49 rezultă că nu se poate baza cineva pentru a data africatizarea lui *ce, ci* [cum face Meyer-Lübke în Einführung ed. II § 126 şi în Bausteine zur romanischen Philologie pag. 316, 317] pe elveţianele *Kempraten* şi *Erlach*. *Kempraten*, un sat lîngă Rapperswil pe malul de nordest al lacului Zürich, este numit în documente cu începere dela anul 741 *Centoprato*, *Centoprata*, *Centiprata*, *Centipratae* şi, dacă în adevăr ar fi latinul *Cento-*, ar proba că africatizarea n-a avut loc nici în veacul VII, deoarece nu s-a petrecut în acest cuvînt prefacerea germană $p < pf$, pe care aŭ suferit-o elementele latinoromanice cîte aŭ intrat în limba germană înainte de veacul VIII. Dar, după Friedwagner, în *Kempraten* avem probabil a face cu un cuvînt german, pe care l-au *etymologhisit* scriitorii documentelor. *Erlach*, o localitate din cantonul Bern, ar fi după Meyer-Lübke eşit dintr-un presupus **Zerlach*, care ar fi el însuş un presupus latin **Caerelliacum* : Alamannii aunme, care ar fi pătruns până la această localitate încă din veacul V, ar fi găsit în gura Romanilor pronunţarea *t'*, pe care ar fi prefăcut-o apoi prin alunecare germană de sunet în *ts*. Dar, după Friedwagner, Alamannii n-aŭ putut pătrunde până la acea localitate decît abia în secolul VII, aşa că cel mult presupusul **Zerlach* > **Ca relliacum* ar proba că în secolul VII *ce* devenise *tse*. Friedwagner aduce în importantul său articul şi două probe pozitive cu privire la chestiune. *Kellmünz*, localitate în Bavaria pe malul drept a rîului Iller, este romanul *Celio* [cuvînt probabil celt] *monte* şi a fost cunoscut de Alamannii din gura populaţiei romane pela anul 470. Deci pela anul 470 *ce* nu se africatizase încă. *Kelsbach*, rîu care se varsă în Dunăre pe malul drept al acestui fluviu, în Bavaria, este romanul *Celeusum* [cuvînt probabil celt] şi a fost cunoscut de Bavarii din gura populaţiei romane pela începutul secolului VI. Deci pela începutul secolului VI *ce* nu se africatizase încă). In ce priveşte pe *t'*, *u'*, cum că aceste sunete existau încă în secolele I-III p. Chr. (Vezi în special § 109, A) o probează faptul că sînt alt fel reflectate decît *é*, *ó* în limbile celte şi germane, Meyer-Lübke Einführung § 94.

Deosebiri dialectale au trebuit, firește, să existe chiar dela început, îndată ce neamul de oameni care adopta limba latină avea altă complexiune fizică şi altă stare psihică decît acele ale Romei, şi nu numai provinciile din afară de Italia, dar diferitele regiuni ale Italiei şi diferitele localităţi ale Latiului însuş aŭ trebuit să posedă chiar dela început germenii dialectelor. Şi asemenea deosebiri dialectale aŭ trebuit să se manifesteze şi în scris, mai ales în greşelile copietorilor de manuscripte (din care şi-a cules în primul loc Schuchardt materialul în Vokalismus des Vulgärlateins) şi în inscripţii. Dar puterea centrifugă dialectală era ţinută în frîu de influinţa limbii comune emanate dela centrul stăpînirii romane, şi numai în măsura în care acea influinţă a scăzut aŭ putut treptat treptat să se reliefeze caracterele dialectale. Cînd stăpînirea romană a încetat, numai atunci dialectul a fost lăsat la

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

propriile sale impulsiuni şi forţe şi a trăit din vieaţa sa proprie. Grade numeroase aŭ existat şi aicĭ ca în toate manifestările vieţiĭ omeneştĭ. Aŭ fost neamurĭ maĭ refractare faţă cu influinţa limbiĭ comune, altele maĭ primitoare în această privinţă, aŭ fost apoĭ vicisitudinĭ diverse, după timpurĭ şi după locurĭ, ale exerciţiului forţeĭ de guvernămînt romane. Unor împrejurărĭ de acest fel se datoreşte faptul că în Sardinia *ce, ci, ĭ', ŭ'* aŭ rămas neschimbate, că *s* final s-a păstrat pe teritoriul Galliei şi Hispaniei, că *t* final s-a păstrat pe teritoriul Galliei, Raetiei şi Sardiniei, că *ĭ', ŭ'* aŭ primit în Corsica cu totul altă schimbare decît în restul Romaniei, macar că aceste teritoriĭ aŭ trăit sub stăpînirea uneĭ limbĭ comune latineştĭ care africatizase pe *ce, ci*, prefăcuse în *ę́, ǫ́* pe *ĭ', ŭ'* şi perduse pe *s, t* finalĭ (In Einführung § 99 Meyer-Lübke ar atribui fenomenele sardin şi corsican împrejurăriĭ că la anul p. Chr. 458 Sardinia şi Corsica s-aŭ rupt dela stăpînirea şi influinţa romană prin regele Vandalilor Geiserich. Această împrejurare ar explica pe *ce, ci* sarde, căcĭ africatizarea luĭ *ce, ci probabil* n-avusese încă loc la mijlocul secoluluĭ V, dar nu poate explica pe *ĭ', ŭ'* sarde şi reflexele lor, *ę', ǫ'*, din Corsica, pentrucă în limba comună *foarte probabil ĭ', ŭ'* pela mijlocul secoluluĭ V suferise schimbarea în *ę́, ǫ́*).

Cînd a încetat de a trăi limba comună latină ? Atuncĭ cînd a încetat existenţa centruluĭ de guvernămînt al căruĭ organ oficial era ea. Primul şi principalul centru de guvernămînt, al căruĭ organ oficial a fost limba latină comună, a fost Roma pănă la căderea complectă a imperiuluĭ roman de apus, anul 476 ; după aceĭa Constantinopolul pănă la începutul secoluluĭ VII, cînd limba latină comună a încetat de a maĭ fi organul oficial al imperiuluĭ roman de răsărit şi a fost înlocuită în acest servicĭu de limba greacă. (In privinţa înlocuiriĭ treptate în oficiile statuluĭ a limbiĭ latine prin limba greacă cu începere dela timpul luĭ Theodosius II pănă la acel al luĭ Iustinian vezĭ nota dela § 1. In special să se observe faptul că pe timpul luĭ Iustinian rescriptele împărateştĭ eraŭ scrise latineşte şi greceşte pentru motivul pe care însuş Iustinian îl arată în novella 66 : „greceşte penfru comoditatea mulţimiĭ, latineşte din cauza formeĭ de guvernămînt“. Alemannus în nota dela Procopius Historia arcana pag. paris. 144. Pentru timpul luĭ Mauricius, anĭĭ 582-602, probă despre existenţa limbiĭ latine ca limbă oficială a imperiuluĭ de răsărit este scrierea Strategica, contemporană cu acest împărat. „Scrierea Strategica atribuită împăratuluĭ Mauricius, care după Zachariae von Lingenthal este scrisă de un oarecare Rufus, contemporan cu Mauricius, cere ca articulele de războĭŭ să fie cetite înaintea trupelor în latineşte şi greceşte, şi ca ofiţeriĭ să ştie latineşte. Vorbele de comandă din textul grec sînt latineştĭ : cede, sta, move, transforma, largiter ambula, etc. Toată terminologiea din Στρατηγικά este plină de elemente latine : βάνδος, βανδοφόρος, ἁρμάτος, κούρσωρ, μενσῶρες, φλάμμουρα,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

βούκινα, τουβάτωρ, φόσσα, etc.“ C. Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, pag. 18. Pentru timpul de după Mauricius spune Constantin Porphyrogenitus, De thematibus, I, introducere, pag. Bonn 12, următoarele: „Dupăce cu începere dela domniea luĭ Heraclius [aniĭ 610-641] împărăţiea romană a fost strîmtată şi mutilată dinspre răsărit şi dinspre apus, împăraţiĭ care aŭ stăpînit după dînsul, fiindcă nu aveaŭ unde şi cum să-şĭ exercite stăpînirea, aŭ divizat imperĭul şi armata în bucăţĭ micĭ, şi aŭ întrebuinţat limba grecească, ĭar pe cea străbună latină aŭ părăsit-o“. In Vocalismus des Vulgärlateins I, 100 zice Schuchardt: „Impăratul Phokas a alungat limba latină din Constantinopol“. De unde va fi luat această informaţie nu spune şi nicĭ eŭ nu ştiŭ). Vieaţa aceşteĭ limbĭ însă tot de Roma a fost întreţinută chĭar după căderea imperĭuluĭ roman de apus, maĭ întîiŭ din cauza neîntreruptelor aproape relaţiĭ ale Italieĭ cu imperĭul de răsărit până la sfîrşitul domnieĭ luĭ Iustinian (565), şi apoĭ din cauza bisericiĭ, a căreĭ capitală a continuat de a fi Roma, chĭar dupăce acest oraş îşĭ perduse autoritatea politică. Eŭ cred că mult trebue atribuit influinţiĭ bisericiĭ din punct de videre al vitalităţiĭ limbiĭ latineştĭ comune până la sfîrşitul secoluluĭ VI, căcĭ influinţa pe care putea să ĭ-o dea statul politic roman a fost în tot cursul secolelor V şi VI foarte precară. Cu toate acestea, cînd cele depe urmă resturĭ de autoritate romană cu limba latină comună ca organ oficial aŭ încetat (aniĭ 476 în Italia, 486 în Gallia, primul şfert al secoluluĭ VII în peninsula balcanică [Vezĭ § 82, N° 10, § 89] şi în ultimele stăpînirĭ romane de pe coastele Spanieĭ), se poate spune că dialectele din diferitele provinciĭ romanizate aŭ căpătat vigoarea trebuitoare ca să se poată transforma răpede în limbĭ romanice deosebite. Slabele licărirĭ însă pe care le-a maĭ dat încă limba latină comună la Constantinopol până la începutul secoluluĭ VII, ajutate de biserica romană, aŭ fost încă suficiente ca să întreţină chĭar şi în secolul VI o trăsătură unitară în vieaţa limbiĭ dela un capăt la celălalt al Romanieĭ. Dacă se schimbă VII în VI, această stare de lucrurĭ a fost exact exprimată de Schuchardt în Vokalismus des Vulgärlateins I, 101: „Incă în al VII secol p. Chr. se pare că aceĭaş bătae de puls le-a animat pe toate [dialectele romane]: oarecare schimbărĭ de sunete circulă încă prin toate membrele mareluĭ corp. Asibilaţiea luĭ *c* înainte de *i* şi *e* simple în acest secol întîĭaş dată a ajuns la complectă dezvoltare, macarcă începuturile eĭ se rîdică cu mult înapoĭ. Tot aşa diftongarea vocalelor scurte *e* şi *o*“. De aicĭ încolo limba latină comună a devenit ea însăş un dialect, acel al Romeĭ.—Pentru motive practice voĭŭ zice şi eŭ *limbă latină populară.*

Fiindcă limba latină populară joacă un rol important în lucrarea de faţă, va trebui să întru asupra eĭ în oarecare detaliĭ.

Primul impuls pentru constatarea eĭ a fost faptul că se găsesc în toate limbile romanice fenomene de sunete, forme, sintaxă şi cuvinte, care nu se găsesc în limba latină clasică. Concluziea

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza”

a fost că nu este cu putinţă să se fi dezvoltat a parte în atîtea limbi deosebite aceleaş fenomene. Şi această concluzie a fost întărită de împrejurarea că în unele izvoare latineşti (inscripţii; unii scriitori postclasici, în special cei creştini; gramatici; glosare; acte publice; greşelile copietorilor de manuscripte) acele fenomene se găsesc. Şi după diferite fluctuaţii au ajuns învăţaţii, de bine de rău, la o părere uniformă, acea a lui Seelmann, cum că la baza limbilor romanice a fost o limbă comună latină, vie şi variabilă cu vremea, răspîndită dela centrul de guvernămînt, acelaş, peste toată lumea romană. Supt această tacită înţelegere s-a început apoi o febrilă dezmormîntare a limbii latine populare pe baza comparaţiei între ele a limbilor romanice, şi cu începere dela Vokalismul lui Hugo Schuchardt până astăzi s-au scos la iveală în toate părţile sunete, forme, şi mai ales cuvinte, pretinse ca aparţinătoare acelei limbi. Chiar expuneri sistematizătoare au fost încercate, de Meyer-Lübke (Die lateinische Sprache in den romanischen Ländern, Gröber's Grundriss, I, prima ediţie pag. 351 sqq., a doua ediţie pag. 451 sqq.; Einführung in das Studium der romanischen Sprachwissenschaft, II ediţie, Heidelberg, 1909), de C. H. Grandgent, Introduzione allo studio del latino volgare, traduzione dall' inglese, Milano, 1914. De apariţiea în izvoare latineşti a unor asemenea fapte de limbă au ţinut învăţaţii socoteală cît au putut, dar nu cu tragere de inimă. Comparaţiea limbilor romanice li-a fost de cele mai multe ori suficientă. Ba chiar Meyer-Lübke, Die lateinische Sprache, I ed. pag. 359 a spus: „Istoriea limbii latine populare trebue construită mai numai din limbile vii. Puţinul material, pe care ni-l ofere antichitatea, poate servi numai ca sprijin. Tot ceia ce din acest material nu se potriveşte cu construcţiea, poate fi zvîrlit la o parte ca nefolositor şi înşelător." (Este adevărat însă că în a doua ediţie Meyer-Lübke nu mai este atît de intrasigent din acest punct de videre şi afirmaţiea citată lipseşte).

Dar, cu toată această tacită înţelegere asupra firii limbii latine populare, şi cu toată această aproximativă recunoaştere ca latine populare a fenomenelor comune limbilor romanice, mai ales cînd sînt sprijinite de izvoare latine, chestiuni importante, şi care nu pot fi înlăturate, turbură necontenit activitatea pe acest teren a învăţaţilor.

1. Această limbă latină comună îşi are ea obîrşiea numai în centrul de guvernămînt, în Italia, în special în Roma? Nu numai că firea acestui centru de guvernămînt nu-i de fel clară, dar, chiar dacă, pentru a scăpa de greutate, l-am însemna prin termenul vag de Italia, ori de Umbria (cum face Mohl), ori de Italia centralo-sudică, nu cumva obîrşiea cutăruĭ ori cutăruĭ fenomen trebue căutată prin vreo provincie alta, de pildă prin Gallia ori prin Africa? Romania era doar un complex de dialecte latine, care nu se puteau manifesta cu vigoare din cauza concurenţei limbii latine co-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

duce în limba comună cutare ori cutare caracter. Şi de fapt aŭ şi fost manifestate păreri în acest sens. Pentru Thielmann, Habere mit dem Infinitiv und die Entstehung des romanischen Futurums, Archiv für lateinische Lexikographie und Grammatik II 48 sqq. 157 sqq. (vezi în special pag. 181 sqq.) formarea viitorului şi a optativului (condiţionalului) prin compunerea lui *habere* cu infinitivul, formare răspîndită în majoritatea limbilor romanice, ar fi de origine din Africa, de unde, mai ales prin influinţa scriitorilor bisericeşti, s-ar fi răspîndit în celelalte provincii romane, şi pentru Bartoli, Alle fonti del neolatino, 893, între altele *ĭ* < *ę́*, fenomen răspîndit peste toată Romania, cu excepţie de Sardinia, ar fi de origine din Gallia. Aceste păreri însă cîteodată se bazează pe ceva, ca atunci cînd Thielmann găseşte mai vechi şi mai numeroase exemple de compuneri ale lui *habere* cu infinitivul la scriitorii latini africani, altă dată însă, cum e cazul pentru *ĭ* < *ę́*, nu se bazează pe nimic, şi totdeauna cei care le emit ne lasă nedumeriţi asupra unui punct capital, dacă adecă fenomenele provinciale, care aŭ căpătat o generală extensiune, s-aŭ introdus întîiŭ în limba comună a centrului de guvernămînt şi apoi prin ea aŭ fost răspîndite, ori s-aŭ infiltrat dela o localitate la alta, pănă ce aŭ cuprins Romania toată, avînd ca centru de radiare punctul de obîrşie însuş. Işi poate cineva închipui cîtă zdruncinare se poate aduce prin asemenea consideraţii aceleĭ clădiri a uneĭ limbi latine comune emanate dela centrul de guvernămînt, clădire care, aproximativ considerată, e admisă aproape de toţi.

2. Despre care fenomene comune tuturor limbilor romanice se poate zice că într-adevăr nu s-aŭ putut naşte a parte în diferitele provincii, ci aŭ trebuit să emaneze dela limba comună? In privinţa aceasta nu spune nimeni nimic. Numai indirect, nu cu privire la limba latină comună, ci cu privire la propagarea fenomenelor dialectale, vorbeşte Puşcariu, Locul limbii romîne între limbile romanice, pag. 10 sqq., de *important* şi *neimportant*: importante ar fi fenomenele *rari* şi *neobişnuite* (de pildă *pĭe* < *ke*), ori acele care aŭ aceĭaş cauză (de pildă cînd umlautul e provocat de *e*, *a* următori, ori, din contra, de *i*, *u* următori), ori acele care prezintă aceleaş excepţii (de pildă cînd *qŭ* < *p* şi *gŭ* < *b* aŭ loc cu aceleaş excepţii), ori acele care aŭ aceleaş efecte (de pildă cînd dispariţiea lui *-s* final aduce confuziea între nominativul singular cu acuzativul singular, şi din cauza aceasta se provoacă, prin analogie, păstrarea nominativului plural). Cu toată relativitatea acestor criterii, nu li se poate tăgădui oarecare valoare, atunci cînd aĭ a face cu baze de articulaţii deosebite. Dar de ele, la cercetarea pe baza comparaţieĭ limbilor romanice a fenomenelor latineşti populare, nu s-a făcut uz, şi nici nu se face.

3. Acel *toate limbile romanice*, despre care am tot vorbit mai sus, e un termen relativ. Rari sînt fenomenele comune tuturor limbilor romanice. De fapt avem a face cu fenomene răspîndite pe un cîmp mai mult ori mai puţin larg al Romanieĭ. Şi din

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

acest punct de videre confuziea cu privire la acele fapte care vor fi aparţinut limbii latine comune este completă. Consideraţiea că fenomenul ar aparţinea şi Italiei nu ajută la nimic: ar putea fi tot aşa de *dialectal* pe terenul italian ca şi pe terenul unei alte provincii romane. Tot aşa nu ajută la nimic consideraţiea că fenomenul n-ar aparţinea Italiei: se poate să fi existat în Italia cîndva şi apoi să fi fost înlocuit cu alt fenomen, immigrat din altă provincie. Ce aparţine în acest haos de fenomene, unele mai răspîndite, altele mai puţin răspîndite, limbii comune, şi ce aparţine infiltrării dela dialect la dialect? Nu există criteriu de judecată din acest punct de videre.

4. Sigur în tot cazul este că multe din fenomenele comune limbilor romanice n-aŭ aparţinut limbii comune latine, ci sînt dialectale. Dar atunci, aŭ apărut ele a parte în diferitele teritorii unde se găsesc astăzi, ori s-aŭ răspîndit dela un centru de obîrşie oarecare? Criteriile lui Puşcariu (Vezi mai sus sub 2) nu sînt suficiente. După acest învăţat fenomenele cele *importante* nu pot apărea deodată în mai multe teritorii, ci numai în unul, de unde apoi se răspîndesc prin imitaţie. Care sînt însă fenomene importante? Numai acele înşirate de autor? Firește că nu, căci autorul le dă doar numai ca exemple. Mai sînt şi altele. Dar după ce avem să le judecăm importanţa? Relativitatea importanţei este enormă. Se poate vedea chiar din exemplele alese de Puşcariu. Pentru ce n-ar putea apărea *rarul* şi *neobişnuitul* în mod independent pe mai multe teritorii? Pentru ce, dacă fenomenul este *rar* şi *neobişnuit*, pentrucă apare numai în doŭă locuri, de pildă numai în Sardinia şi pe teritoriul romînesc, trebue făcut încă şi mai rar şi neobişnuit şi restrîns la unul numai din cele doŭă locuri? Cu mai puţin motiv încă se poate restrînge la un singur loc acţiunea unei cauze ori producerea unui efect. Dacă umlautul prin *e*, *a* următori se produce într-un loc, trebue numai decît restrîns la acest loc unic? Pentru ce? E doar un proces fiziologic, care se poate desfăşura în diferite guri, nu numai în una. Şi dacă unificarea nominativului singular cu acuzativul singular din cauza căderii lui *-s* final a provocat prin analogie (Numai să fie aşa!) păstrarea nominativului plural, trebue numai decît ca fenomenul să se fi produs într-un singur loc, în Italia, şi de acolo să fie importat în limba romînească? E doar un proces psihic, care se poate desfăşura în diferite capete, nu numai într-unul. În ce priveşte *excepţiile*, care ar fi aceleaş, ele înseamnă restrîngerea împrejurărilor în care fenomenul are loc, şi nu se poate pricepe pentru ce apariţiea fenomenului în anumite împrejurări trebue numai decît mărginită la o unică localitate.

Cu toată această nedumerire asupra fiinţii limbii latine comune şi a dialectelor din diferite provincii romane, precum şi asupra acelor fenomene din limbile romanice care se datoresc pe de o parte limbii comune, iar pe de alta împrumutului dela dia-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

zeĭ psihologice asupra constituirii dialectelor latine, devenite cu vremea limbĭ desebite, a pus oarecare ordine şi orientare. Aproximativ eraŭ cîteva lucrurĭ pricepute: Dialecte aŭ trebuit să existe, pentrucă bazele de articulare şĭ psihologice aŭ fost diferite la diferitele popoare romanizate. Fenomene comune maĭ mŭltor limbĭ romanice trebue să-şĭ fi avînd, macar unele, obîrşiea în limba comună, ĭar fenomene comune cîtorva limbĭ romanice trebue să-şĭ fi avînd, macar unele, obîrşiea în împrumuturile făcute dela dialect la dialect, pentrucă este greŭ de admis ca, cu atîtea baze de articulaţie şi baze psihologice deosebite, să se fi putut dezvolta un aşa mare număr de fenomene identice. Iar această origine din limba comună, orĭ din infiltrare dialectală, este probabilă atunci cînd fenomenele comune maĭ multor limbĭ romanice se petrec numaĭ în cuvintele latineştĭ, orĭ în general băştinaşe. Chĭar chestiunĭ de *importanţă* şi *neimportanţă* a fenomenelor, macarcă chestiunĭ foarte relative, pot fi luate în considerare. Nu trebuesc confundate dialectele limbiĭ latineştĭ din diferitele provinciĭ romane cu dialectele uneĭ limbĭ romanice actuale, orĭ în general cu dialectele limbiĭ unuĭ popor cu unitate etnică; pentrucă cele dintîĭŭ sînt izvorîte din baze de articulare şi psihologice tare deosebite, ĭar cele de al doilea sînt izvorîte din baze de articulare şi psihologice puţin deosebite. Pentru aceĭa, chĭar dacă veĭ observa infiltrărĭ dialectale numeroase la cele de al doilea, nu trebue să abuzezĭ de admiterea împrumuturilor dialectale la cele dintîĭŭ, căcĭ firea proprie a unuĭ dialect izvorît dintr-o bază de articulare şi psihologică deosebită e maĭ puternică decît tendinţa de infiltrare din partea altuĭ dialect izvorît din altă bază de articulare şi psihologică. Pentru aceĭa o limbă romanică (precum în general orĭce limbă) trebue explicată, pe cît este cu putinţă, prin ea însăş, cu ajutorul a tot felĭul de cauze fiziologice şi psihologice, pe care de bine de răŭ le cunoaştem astăzĭ (atîta, fireşte, cît se pot cunoaşte cauzele: felix qui potuit rerum cognoscere causas!), ĭar nu, cu rost şi fără rost, prin împrumuturĭ pe care le va fi făcut, pecînd era încă un dialect latin, dela un alt dialect latin oarecare. Pentru aceĭa, în sfîrşit, pe de altă parte, *importanţa* şi *neimportanţa* fenomenelor sînt altele la dialectele limbiĭ latineştĭ şi altele la dialectele uneĭ limbĭ romanice: ceĭa ce ţi se pare că ar fi cu neputinţă să fi apărut în mod independent în maĭ multe dialecte latineştĭ, a putut foarte bine apărea în mod independent, a parte, în maĭ multe dialecte ale uneĭ limbĭ romanice, de pildă în dialectele limbiĭ romîneştĭ.

Ordinea însă şi orientarea aŭ fost zdruncinate atunci cînd Meyer-Lübke n-a maĭ vrut să recunoască baza de articulare ca o cauză de schimbare a limbilor şi în special a pus cauza deosebirilor dintre limbile romanice în obstaculele geografice şi politice (Die romanischen Sprachen, în Die Kultur der Gegenwart I, XI, 1, anul 1909, pag. 457-461 [Articulul a fost scris în anul 1904, după cum spune autorul într-o notă dela sfîrşit]; Einführung in

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

das Studium der romanischen Sprachwissenschaft, ed. II, anul 1909, §§ 212-226. Vezĭ § 268 N° 4 Nota). Atuncĭ a ĭnceput să apară Romania ca un vast cîmp de scurgere a unor fenomene dialectale, care plecate din anumite puncte privilegiate s-aŭ infiltrat dela un capăt la altul al latinităţiĭ, fără alte obstacule decît cele geografice şi politice, ĭar concepţiea limbiĭ comune latine s-a întunecat complect. Iniţiativa apoĭ a altor teritoriĭ afară de cele privilegiate a dispărut. La orĭce fenomen, ce veĭ observa în vreunul din teritoriile oropsite, trebue să te uĭţĭ departe spre teritoriile favorizate de soartă, pentru a vedea dacă nu a venit de undeva. Numaĭ cînd fenomenul nu apare nicăiriĭ aĭurea, este lăsat în pace şi considerat ca născut pe teritoriul său propriu. Această concepţie a fost expusă de M. G. Bartoli, Alle fonti del neolatino, în Miscellanea di studi in onore di Attilio Hortis, Trieste, 1910, pag. 889-918. Teritoriile de unde s-aŭ lăţit caracterele pe care limbile romanice le au comune între ele sînt Italia centralo-sudică şi Gallia transalpină, ĭar acolo unde un fenomen există în doŭă teritoriĭ despărţite geograficeşte, care nu se ating unul cu altul *(arie dispaiate)*, cum este cazul pentru *qŭ* $<$ *p*, *gŭ* $<$ *b*, care se găseşte în limbile sardă şi romînă, el a trebuit să existe odată şi în teritoriul intermediar, de pildă, în ce priveşte fenomenul dat ca exemplu, în Italia centralo-sudică. Pentru foarte rariĭ fapte admite autorul şi apariţiĭ independente. Pag. 892: „Inovaţiile din seriea următoare îş aŭ originea în Gallia transalpina şi de acolo s-aŭ răspîndit în alte regiunĭ. Este posibil ca cîteva din ele să se fi născut şi în alte ariĭ, în mod independent de inovaţiile galloromane". Pag. 894: „Inovaţiile din a doŭa serie [galloromane] îş aŭ originea în limba gallă. Cîteva puţine, *u* $<$ *ü*, *a* $<$ *e* şi altele, fiindcă apar şi în Illyria, în Italia sudestică şi în Iberia sudvestică, s-aŭ născut nu numaĭ pe teritoriul celt, ci şi pe cel illyr, iber, şi poate chĭar italic". Pentru unele inovaţiĭ apoĭ autorul trece peste graniţile limbilor romanice şi chĭar peste acele ale limbilor indogermane şi admite imitaţiĭ făcute de limba latină dela limba greacă, şi de limbile indogermane dela limbĭ neindogermane, astfel că fenomene care apar în limbile romanice şĭ-ar avea obîrşiea în limbĭ străine de limba latină. Pag. 897: „Şcoala neolimbistică, cînd ea va însufleţi maĭ bine gramatica istorică arioeuropee, aşa după cum pentru moment însufleţeşte limbistica neolatină, va zice: dintr-o regiune nu arioeuropee, dela sudest, dela basinul măriĭ mediterane orientale, orĭ maĭ probabil dela basinul măriĭ negre, valurĭ de *ü* şi de alte fenomene aŭ inundat ariea luĭ *u*". Pag. 912: „Pierderea formelor de declinare nominală şi pronominală din limbile romanice îş are probabil originea în Africa. Acolo anume limba greacă, maĭ înainte de limba latină, a perdut formele de declinare, şi prin imitaţie după limba greacă le-a perdut apoĭ şi limba latină. Limba greacă însăş a primit probabil impulsul în această privinţă din partea vreuneĭ limbĭ neindogermane sărace în forme flexionare. ° La orĭcare fenomen dintr-o limbă trebue să te uĭţi

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

să vezi de unde a venit. Pag. 901: „Numai în cazul când o vorbă oarecare nu găseşte un locuşor în paragrafele gramaticii, în căsuţele fonetice şi de altfel, se uită şcoala neogramatică pe deasupra căsuţelor. Şcoala neolimbistică, din contra, se uită totdeauna. Aici se deschide — nu voiu zice abisul — principala deosebire dintre neogramatici şi neolimbişti". Orice fenomen dintr-o limbă trebue judecat numai din punctul acesta de videre, al împrumutului, al immigraţiei de undeva, şi clasificat cronologiceşte, dacă e mai vechiu ori mai nou. Vreo explicare alta a lui, din punct de videre al vreunei alte cauze, este exclusă. Pag. 899-900: „Şcoala veche, neţinînd socoteală de geografie, de cronologie şi de comparaţie, judecă astfel: în urma unei legi fonetice *-s* final cade la Milano şi *ct* devine *t* în Veglia; milanez *tri* [> *tres*], vegliot *vuát* [> *octo*], *fréte* [> *frictae*] sînt normale, iar [milanez] *sez* [> *sex*] şi [vegliot] *guápto* [> *octo*] sînt anormale. Aceste din urmă sînt explicate, ca alte vorbe anormale, prin analogie: sîat produse prin analogiea lui [milanez] *dez* > *decem* şi [dalmat] *sápto* > *septem*. Aşa că *sez* şi *guapto*, care sînt rămăşiţi dintr-o fază antică, devin, de dragostea normelor fonetice, haină nouă şi modernizată. Aceasta e una din multele *aberaţii (aberrazioni)* care-şi aŭ originea în expresiunile echivoce *normal*, *normă* şi altele de acest fel. Să se părăsească odată pentru totdeauna echivocul. In loc de a zice că *x* e normal şi *y* anormal, să zicem totdeauna şi numai: *x* e vechiu, ori, mai bine, *x* e mai vechiu decît *y*". Nimic (ori mai nimic) nu-i indigen, tot este importat. Pag. 900: „Neogramaticii fac deosebire între cuvinte de origine literară şi cuvinte de origine populară, între cuvinte importate şi cuvinte indigene. Este ştiut cu toate acestea că în istoriea limbilor graniţile de spaţiu şi timp şi altele sînt pură fantazie. In vieaţa limbilor, ca să repetăm motto lui Meyer-Lübke [dela Historische Grammatik der französischen Sprache, I, Heidelberg, 1908], πάντα ῥεῖ. Şcoala veche spune că, de exemplu, în Abruzzo reflexele lui *testa* şi în parte acele ale lui *quasi* n-aŭ nimic anormal. Deci *testa* şi *quasi* sînt aici indigene şi de origine populară. Numai dacă ar fi anormale, numai în acest caz ar admite şcoala veche ceia ce zice şcoala nouă, anume că *testa* e importat în Abruzzo dela nordvest, iar *quasi* e una din acele vorbe care aŭ foarte mică forţă vitală şi care, dupăce aŭ dispărut din limba poporului, s-aŭ întors pe alocurea din limba şcoalei". In asemenea împrejurări i se pare autorului că nu mai poate fi vorba de legi. Legile admise până acum că ar exista în schimbarea limbilor nu există. Pag. 898-899: „Dar unde mergem? Cum rămîn legile gramaticale? Legile fonetice, şi gramaticale în genere, «precize» ca matematica, ori mai răŭ încă, există ori ba? Şi dacă există, cum putem trece peste această «glorioasă descoperire» a neogramaticilor?" Pag. 918: „Nu există nicio lege fonetică, nici gramaticală, nici lexicală".

Această concepţie, pe care Bartoli o numeşte *şcoală neolimbistică*, pleacă mai întiiu dela o presupunere falsă, aceea că

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

baza de articulaţie n-ar juca niciun rol la constituirea limbilor. Vezi pentru falşitatea acestei presupuneri § 268 N° 4 Nota. In adevăr, cîtă vreme admiţi că caracterele unei limbi izvorăsc în mare parte din firea fizică şi psihică proprie a celor care o vorbesc, recunoşti prin aceasta însuş că nu numai caracterele specifice ale ei, care nu se vor fi mai găsind în altă limbă, ci şi caractere de acelea care se vor fi găsind şi pe aiurea, chiar prin limbi din imediată vecinătate, îş au probabila origine în sînul ei însuş. Cînd există asămănări între limbi, te gîndeşti atunci, mai degrabă decît la împrumut, la asămănări etnice, mai ales cînd limbile care prezintă asămănările se găsesc în vecinătate geografică. Vecinătatea geografică este atunci un indiciu de asămănare etnică mai degrabă decît de posibilitatea împrumutului. Valurile care se desemnează până la anumite graniţi geografice şi politice apar atunci mai degrabă ca manifestări etnice, decît ca conglomerate de împrumuturi, de împrumuturi plecate dela un punct şi care s-ar fi oprit la cutare graniţi. Pentru aceia este extrem de curioază mărturisirea lui Bartoli, că el n-ar fi, ca unii extremişti, chiar cu totul contra bazei de articulaţie. Dalmazia e Albania, pag. 462, nota 26: „Macarcă extrema stîngă a neolimbiştilor neagă baza de articulare, eu rămîn, în această privinţă, o leacă conservator.“ Dar atunci Bartoli îş tae tot sprijinul, căci admiterea bazei de articulare înseamnă negarea tuturor combinaţiilor sale de împrumut.

Apoi această concepţie e neconsecventă, căci se admit şi inovaţii independente. Iar neconsecvenţa aceasta are urmări grave pentru existenţa concepţiei însăş. In adevăr, îndatăce admiţi posibilitatea inovaţiilor independente şi nu stabileşti şi nişte criterii după care să poţi admite această posibilitate (Asemenea criterii nu există. Pentru *importanţă* şi *neimportanţă*, de care vorbeşte Puşcariu, vezi mai sus această notă sub 2,4), dai oricui prilejul să mărească numărul inovaţiilor independente la infinit, fără să-i poţi face vreo întîmpinare. De pildă, după Bartoli, pag. 892-893, ar avea originea în Gallia următoarele fenomene comune multor ori unor limbi romanice: 1. Tipul *-ática* < *-ád(e)ga* < *-á(d)g(e)*. 2. *ts, dz, tš, dž, l'* < *s, z, š, ž, ľ*. 3. *ľ, ŭ'* < *ę́, ǫ́*. 4. *ę́, ǫ́* < *eé, oó* < *ié, uó*. 5. *ę́, ǫ́* < *ée, óo* < diftongarea lui *ę́, ǫ́*. 6. *u, a, o* < *ü, e, ö*. 7. *au, ai* (laudare, magis) < *o, e*. 8. Africatizarea lui *c, g* înainte de vocale palatale sonante. 9. *ct, cl* < *ĭt, ĭl*. 10. Tipul *calculus* < *cauc-*. 11. *cantavi, cantaveram* înlocuite prin *cantatum habeo, cantatum habebam*. 12. *cantamus* < *cantemus*. 13. *-esco* < *-isco*. 14. *-ities* < *-itia*. 15. Abstractele în *-or* şi *flos, fel, mel, sal* devenite femenine. 16. *ille* < *illl*. 17. Adverbe în *-mente*. 18. *canto* înlocuit prin *ego canto* şi *ego canto* înlocuit prin *me canto*. 19. *meus frater* în loc de *frater meus, iste frater* în loc de *frater iste*. 20. gal *ande-* în loc de *ambulo*. Autorul admite însă însuş pag. 894 că „*u* < *ü, a* < *e şi altele* din aceste fenomene, fiindcă apar şi în

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Illyria, în Italia sudestică şi în Iberia sudvestică, s-aŭ născut nu numaĭ pe teritorĭul celt, ci şi pe cel illyr, iber, şi poate chĭar italic". Care *altele?* Nu cumva acele care se vor fi găsind, ca *u* < *ü*, *a* < *e*, în ariĭ despărţite geograficeşte, *dispaiate*? D-apoĭ în privinţa acestora a avut grijă autorul să ne asigure, cu ocaziea fenomenuluĭ sardo-romîn *qu* < *p*, *gŭ* < *b*, că acolo unde un fenomen apare în doŭă regiunĭ despărţite geograficeşte, el a existat odată şi într-o regiune intermediară, astfel că ariile care astăzĭ sînt despărţite, *dispaiate*, aŭ fost odată vecine, *appaiate* (pag. 904). Aceste *altele*, ca şi fenomenele *u* < *ü*, *a* < *e*, citate anume de autor, sînt decĭ lăsate la bunul plac al cuĭva. Şi în adevăr, dacă aş zice eŭ, de pildă, că numerele 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 17 dintre cele înşirate maĭ sus s-aŭ produs şi pe alte teritoriĭ decît pe cel gal (după cum, de altfel, foarte probabil a şi fost), cum şi cu ce mĭ-ar putea respinge Bartoli părerea? După cum a făcut răŭ Bartoli că a admis baza de articulaţie, tot aşa a făcut răŭ că a admis posibilitatea inovaţiilor independente, în maĭ multe puncte decît unul. Pentrucă aceste lucrurĭ sînt tăgăduĭala dela bază a concepţieĭ sale despre omnipotenţa împrumutuluĭ şi a comunicaţieĭ. Dar se pare că, cu toată bunăvoinţa ce ar avea-o cineva, apariţiea aceluĭaş fenomen în mod independent în maĭ multe locurĭ nu poate fi tăgăduită. Insuş Meyer-Lübke şi însuş Sextil Puşcariu, care tăgăduesc baza de articulare (Vezĭ § 268 N° 4 Nota), admit apariţiea independentă în maĭ multe locurĭ a aceluĭaş fenomen. Meyer-Lübke admite apariţiea independentă pe teritorĭul romîuesc a unuĭ fenomen aşa de *important* cum e acel al africatizăriĭ luĭ *c*, *g* înainte de *e*, *i* (Vezĭ § 339 Nota). Iar Sextil Puşcariu a căutat să dividă fenomenele din acest punct de videre în *importante* şi *neimportante* (Vezĭ maĭ sus această notă sub 2, 4), şi în special a dat cîteva exemple de cele neimportante, la a căror apariţie independentă în maĭ multe limbĭ trebue să se aştepte cineva, Locul limbiĭ romîne, 10: „Pe terenul lingvistic va trebui ca fiecare fenomen în parte să fie pus sub microscopul criticiĭ cît maĭ temeĭnice. Sînt evoluţiunĭ de limbă pe care le vedem repeţindu-se independent pretutindenĭ. Nimic maĭ uşor şi maĭ explicabil pentru cel ce cunoaşte natura acestor sunete decît trecerea unuĭ *s* în *ş* saŭ invers, pronunţarea luĭ *i* ca *e* saŭ invers, etc. A deduce din faptul că la Francejĭ *l'* s-a prefăcut în *i*, întocmaĭ ca la Romînĭ, asupra uneĭ înrudirĭ maĭ strînse a acestor doŭă limbĭ, ar fi greşit, căcĭ schimbarea aceasta fonetică e una dintre cele maĭ frecvente în toate limbile şi în toate timpurile". (Este de notat numaĭ la aceste spuse de Puşcariu că *microscopul criticiĭ temeĭnice* e o vorbă goală [Vezĭ maĭ sus această notă sub 4], şi că *înrudirea dintre doŭă limbĭ* nu trebue luată cumva în înţelesul de *înrudire etnică*, ci de *comunicaţie geografică* şi *infiltrare dialectală*, căcĭ cu acest înţeles, *de comunicaţie geografică* şi *infiltrare dialectală*, întrebuinţează Puşcariu cuvîntul *înrudire* pretutidenĭ în lucrarea sa „Locul limbiĭ romîne". De altfel cel care tăgădueşte

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza"

influința bazeĭ de articulare nicĭ n-ar putea vorbi de înrudire etnică). Şi în adevăr, a susținea că un fenomen limbistic nu poate apărea decît într-un loc este echivalent cu a susținea că în lumea aceasta lucrurile, concrete orĭ abstracte, n-aŭ decît caractere specifice, prin care se deosebesc de alte lucruri, ĭar caractere comune cu alte lucruri n-aŭ, este, cu alte vorbe, cum ar zice Bartoli (Vezĭ maĭ sus citatul dela pag. 899-900), o *aberație*.

In ce privește părerea că n-ar exista legĭ în apariția fenomenelor de limbă, Bartoli a ajuns la ea din considerarea că aceste fenomene capătă ființă în chip imperceptibil, în mijlocul uneĭ scurgerĭ de împrumut dela un moment la altul în timp şi dela un loc la altul în spațiu. Pag. 898: „Orĭce vorbire, la orĭce moment şi a orĭcăruĭ individ, este o inovație, o creație, dar nu o creație din nimic, ci din elemente preexistente. E o imitație a uneĭ alte vorbirĭ, anume a vorbiriĭ altuĭ individ şi a altuĭ moment. Din aceste vorbirĭ creatoare şi la rîndul lor create noĭ cunoaştem un foarte mic număr, şi pe acelea le cunoaştem foarte răŭ... Dar unde mergem? Cum rămîn legile gramaticale? Legile fonetice, şi gramaticale în genere, «precize» ca matematica, orĭ maĭ răŭ încă, există orĭ ba? Şi dacă există, cum putem trece peste această «glorioasă descoperire» a neogramaticilor?“ Dalmazia e Albania 487: „Inovațiile *ę*, *ǫ* din *i*, *u* scurți, plecate din Galliĭ, aŭ ajuns la Veglia numaĭ în parte. A ajuns întreagă raza, orĭ fascicula din raze, a luĭ *ę* din *i*, şi aŭ ajuns şi mulți *ǫ* din *u*, dar mulți alți *u* aŭ rămas. După ce normă? După niciuna“.

Dar schimbarea imperceptibilă a limbiĭ îş are analogul în schimbarea imperceptibilă a tuturor lucrurilor. Toate lucrurile, concrete şi abstracte, se schimbă imperceptibil, şi cu toate acestea schimbările lor sînt înregistrate, sub formă de legĭ, de oameniĭ de ştiință. Iar în special împrumutul, acest chip particular de a se schimba al unor anumite lucruri, anume al animalelor, în special al oamenilor, are loc nu numaĭ pe terenul limbiĭ, ci şi pe alte terenurĭ ale vieții, şi acolo, pe celelalte terenurĭ ale vieții, se petrece după anumite norme. Pentru ce împrumutul, imitația, n-ar avea norme şi pe terenul limbiĭ? Dar nu-ĭ tot numaĭ imitație în limbă. In timp limba nu-ĭ numaĭ imitație, dela generație la generație, dela părinte la copil, dela uzul unuĭ individ la vorbirea ocazională a acestuĭa, ci şi creație, căcĭ necontenit pe baza modelului se formează o nouă copie, care nu-ĭ identică cu modelul. In spațiu limba nu-ĭ numaĭ imitație dela un individ la altul, dela un loc la altul, ci şi creație la individul şi locul de obîrşie. Să admitem că *ĭ* < *ę́* ar fi de origine din Galliĭ, cum spune Bartoli, şi că din Galliĭ s-ar fi propagat în toată lumea romană prin imitație dela loc la loc, dela individ la individ. Dar acolo, în Galliĭ, trebue să fi apărut fenomenul undeva, chĭar numaĭ într-un singur loc, şi la cineva, chĭar numaĭ la un singur individ, fără imitație. Căcĭ de unde era să-l maĭ imiteze acel unic loc, acel unic individ? Şi acum ce facĭ cu aceste momente ale limbiĭ, care nu-s imitațiĭ? Admiți legĭ la apariția lor orĭ ba? Despre aceasta Bartoli nu po-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

meneşte nimic. Aŭ pomenit însă alţiĭ înainte de dînsul. Căcĭ povestea aceasta, a legilor din limbă, este veche.

Ea începe dela gramaticiĭ grecĭ, dintre care uniĭ susţineaŭ că în limbă există ἀναλογία (legĭ), ĭar alţiĭ susţineaŭ că există ἀνωμαλία (lipsă de legĭ). Vezĭ Benfey, Geschichte der Sprachwissenschaft, pag. 151 sqq. Ea a preocupat apoĭ fără întrerupere pe învăţaţĭ dela momentul cînd a început studiŭl comparativ şi istoric al limbilor (prima jumătate a secoluluĭ XIX) până astăzĭ. Decît numaĭ, în vreme ce Greciĭ agitaŭ chestiunea regularităţiĭ maĭ mult pe terenul morfologieĭ, al formelor gramaticale, învăţaţiĭ modernĭ aŭ agitat această chestiune excluziv pe terenul fonologieĭ, pe terenul sunetelor, şi încă numaĭ pe terenul acelor fenomene fonologice care se explică prin cauza numită de Germanĭ *Lautwandel* (în special de H. Paul numită *Variabilität der Aussprache)*, şi pe care eŭ o numesc *alunecarea sunetuluĭ*. Părerile învăţaţilor aŭ trecut prin treĭ faze.

1). Până aproximativ la anul 1870 s-a susţinut că legĭ sînt, dar cu excepţiĭ. De această părere aŭ fost între alţiĭ Bopp, Schleicher, Curtius, Benfey, von der Gabelenz, Whitney, Hugo Schuchardt.

2). Depe la 1870 apare principiŭl legilor fără excepţiĭ. Principalul teoretician al acestuĭ punct de videre a fost Osthoff, în Osthoff und Brugmann, Morphologische Untersuchungen, I, anul 1878, pag. XIII: „Cele maĭ importante principiĭ de metodă ale direcţieĭ *neogramatice* (der junggrammatischen Richtung) sînt următoarele doŭă. Intîiŭ. Orice schimbare de sunet, întru cît se petrece în mod mecanic, se îndeplineşte după *legĭ fără excepţiĭ*, adecă direcţiea în care sunetul se schimbă este totdeauna aceĭaş la toţĭ membriĭ uneĭ comunităţĭ limbistice, afară de cazul cînd are loc o desfacere în dialecte, şi schimbarea are loc fără excepţie în toate cuvintele unde sunetul supus schimbăriĭ se găseşte în aceleaş înprejurărĭ. Al doilea. Fiindcă este probat că asociaţiea de forme, adecă crearea de forme noŭă prin analogie, joacă un mare rol în vieaţa limbilor maĭ noŭă, apoĭ trebue să recunoască cineva numaĭ decît că acest chip de a reînoi limba a avut loc şi în perioadele vechĭ şi cele maĭ vechĭ, şi nu numaĭ trebue constatat acest principiu de explicare, ci trebue şi întrebuinţat la explicărĭ, aşa după cum e întrebuinţat pentru explicarea fenomenelor de limbă din perioadele maĭ tîrziĭ. Nu trebue să ne surprindă de fel, dacă în perioadele maĭ vechĭ şi cele maĭ vechĭ ale limbilor formaţiunile de analogie se întîlnesc cu aceĭaş extensiune, ba chĭar cu maĭ mare extensiune, decît în perioadele maĭ noŭă şi cele maĭ noŭă.“ In acest manifest al şcoaleĭ noŭă apare (nu ştiŭ dacă pentru prima oară) numele de *neogramaticĭ*, *Junggrammatiker*, spre deosebire de *vechiĭ gramaticĭ*, *Altgrammatiker*, care admiteaŭ legĭ cu excepţiĭ. Dar apare încă ceva maĭ important, o formulare anume unilaterală a termenuluĭ *lege*, care persistă până în momentul de faţă: aicĭ se face termenul *lege* dependent de „toţĭ mem-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

brii unei comunități" și de „toate cuvintele unde sunetul se găsește în aceleaș împrejurări". După Osthoff, și tot așa după toți limbiștii, partizani ori nu ai legilor, care au vorbit despre legi dela dînsul încoace, pentruca o lege să existe, trebue numai decît ca un fenomen să apară simultan la toți membrii unei *comunități*. Dar ciți membri trebuesc, pentruca asociațiea să poarte numele de *comunitate*, *Sprachgenossenschaft*? *Doi* sînt de ajuns? Orice hotărîre a numărului de indivizi, dela care incluziv în sus începe să existe o *comunitate*, *Sprachgenossenschaft*, nu poate fi decît arbitrară. Insă dacă pentru existența legii trebuesc *doi* indivizi, pentru ce n-ar fi de ajuns și *unul*? Toată greșeala vine dela lipsa de precizie asupra înțelesului cuvîntului *lege*. Aici, în studiul limbilor, însă *lege*, ca postulat al minții omenești, nu poate avea alt înțeles decît acel pe care-l are în studiul oricărui alt lucru din natură, anume acela de „generalizare prin inducție a unui raport de predicat". Generalizarea însă are nenumărate grade, noțiunile între care se stabilește un raport de predicat oarecare pot să aibă sfera cea mai întinsă, ori cea mai restrînsă. Prin urmare un singur individ, în fenomenele de limbă pe care el singur le reprezintă, poate prezenta un cîmp larg pentru generalizarea prin inducție, adecă pentru formularea de legi. Să dau un exemplu. Să admit că numai individul X din comunitatea romînească ar strămuta prin metateză pe *i* consonant precedat de labială din silaba neaccentuată în silaba accentuată precedentă, că numai individul X ar pronunța *áibă* > *hâbiat*, *roib* > *rúbius*, *zgáibă* > *scâbia*, *cuib* > **cubium*. (Și chiar există de fapt fenomene limbistice specifice cîteunui individ, dar nu se ostenește nimeni să le cerceteze). Indatăce un alt individ, Y, ar auzi pe X zicînd *áibă* la un moment dat și ar conchide prin inducție, fără o prealabilă proprie observație, că X zice și *roib*, *zgáibă*, *cuib*, ar formula o lege. Și dacă ar merge mai departe cu generalizarea, și ar stabili raportul între noțiuni cu sferă mai întinsă, și ar zice că individul X pronunță și *suib* > *súbio*, *plóibă* > *plúvia*, ar formula iar o lege, dar ar formula o lege greșită, căci în realitate X pronunță *suiu*, nu *suib*, și *plóáie*, nu *plóáibă*. Tot așa de greșită este cerința ca, pentru a exista o lege, un sunet să prezinte același fenomen în toate cuvintele unde se va fi găsind în aceleaș împrejurări. Care sînt acele *toate* cuvintele? Prin faptul însuș că e un alt cuvînt, împrejurările nu mai sînt aceleaș. *Aceleaș* împrejurări nu se pot găsi doar decît în unul și același cuvînt, și nici acolo încă nu, căci fiecare *cuvînt reprezentare* nu mai prezintă exact aceleaș împrejurări pentru un sunet oarecare. *Acelaș* este ceva care nu există în natură. Să dau un exemplu. *i* consonant din cuvintele *habiat*, *rubius scabia*, *cubium*, macarcă în toate aceste cuvinte e precedat de labială și se găsește în silabă neaccentuată după o silabă accentuată, se află totuș în împrejurări deosebite în fiecare din aceste cuvinte, căci alt ceva e să fie precedată labiala de *ha*, și alt ceva e să fie precedată de *ru*, de *sca*, de *cu*. Este tot așa

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

de absurd de a lega existenţa uneĭ legĭ de prezenţa fenomenuluĭ la maĭ multe cuvinte, după cum e de absurd de a lega existenţa legiĭ de prezenţa fenomenuluĭ la maĭ multe individe. Dupăcum un individ este suficient pentru existenţa uneĭ legĭ, tot aşa este suficient un cuvînt. Dacă dela pronunţarea ocazională decătră X a cuvîntuluĭ *áĭbă* ar conchide Y prin inducţie că X totdeauna pronunţă astfel, ar formula o lege, căcĭ ar generaliza raportul dela *reprezentarea* cuvîntuluĭ *áĭbă* la *noţiunea* acestuĭ cuvînt. Aceĭa ce a fost bun în declaraţiile luĭ Osthoff a fost susţinerea hotărîtă că sînt legĭ care guvernează fenomenele limbistice şi că aceste legĭ sînt fără excepţiĭ. Din acest punct de videre nu este nicĭo deosebire între limbă şi între alte lucrurĭ din natură. Decît numaĭ regularitatea care există în obĭectul însuş nu corăspunde decît arareorĭ aceleĭa pe care mintea omenească o întrezăreşte în obĭect, legea ca postulat al minţiĭ nu corăspunde decît arareorĭ legiĭ obĭective, pe care de fapt o prezintă obĭectul, căcĭ mintea operează prin generalizarea pripită a inducţieĭ, care nu prezintă nicĭo garanţie de veracitate. Singurul mijloc de a ne apropia cît maĭ mult de adevăr este acela de a fixa cu amănunţime *înprejurările* (adecă *raporturile*, pentru care vezĭ ale mele Principiĭ de istoriea limbiĭ) în care se petrece un fenomen oarecare, dupăce, cu privire la legile limbistice, ne vom fi liberat de prejudiţĭul că nu pot fi legĭ fără ca fenomenul să nu se fi petrecînd la întregĭ comunităţĭ limbistice (care?) şi la toate (care toate?) cuvintele unde se vor fi întîlnind aceleaş înprejurărĭ. *Excepţie* nu există în natură, tot aşa după cum nu există *acelaş*. Excepţiile aparente se explică orĭ prin faptul că am făcut o generalizare falşă, pripită, şi asemenea generalizărĭ falşe, pripite sînt nenumărate în toate domeniile ştiinţiĭ omeneştĭ, orĭ prin faptul că o cauză împĭedecă efectul uneĭ alte cauze. Un exemplu de felĭul întîĭŭ este, de pildă, legea formulată de Lambrior (Romania IX, 366) că în limba romînă *á* accentuat urmat de *m* s-a prefăcut în *ă'*, pecînd în realitate s-a prefăcut în *ă'* numaĭ *á* accentuat urmat de *m+u* (Vezĭ ale mele Principiĭ de istoriea limbiĭ, pag. 20). Un exemplu de felĭul al doilea este acel citat maĭ sus cu *ĭ* consonant precedat de labială în silabă neaccentuată, care a trecut prin metateză în silaba accentuată precedentă. Se poate prea bine ca o lege astfel formulată „*ĭ* consonant din diftong ascendent, precedat de labialele *b*, *v*, *f*, în silabă neaccentuată finală, în elemente latine şi romanice vechĭ, cînd silaba neaccentuată finală a fost precedată imediat de silabă accentuată deschisă, a trecut prin metateză în silaba accentuată şi a format diftong descendent cu sonanta silabeĭ accentuate", să corespundă realităţiĭ, decît numaĭ, în vreme ce în exemplele *áĭbă* > *hábĭat*, *roĭb* > *rubĭus*, *zgáĭbă* > *scabĭa*, *cuĭb* > **cubĭum*, *coĭf* > *cófĭa*, istroromîn *cą́ĭbă* > *cávĭa*, metateza a lucrat singură, fără pĭedecă, în *ploáĭe*, *nu ploáĭbă*, > *plúvĭa*, *suĭŭ*, nu *suĭb*, > *súbĭu* ea a fost împĭedecată de analogie, care prin **plovet*, *plovebat*, *subis*, *subit*, *sublmus*, *subitis*, *subire*

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza"

subitus a împiedecat trecerea lui *i* în silaba accentnată precedentă.

Aicĭ, la explicarea excepţiilor, joacă raportnl de *cauză* nn rol indispensabil, tot aşa dnpăcnm joacă nn rol, dar nn indispensabil, la fixarea înprejnrărilor în care fenomenul se petrece: canza, cel maĭ greŭ de aflat din toate raportnrile, nn este indispensabilă pentrn fixarea legilor, dnpăcum îş închipneşte Wechssler, Giebt es Lantgesetze? pag. 528. Canza *explică*, ĭar aflarea legilor nn înseamnă explicarea lncrnrilor. Cn atît maĭ pnţin nn trebne confnndată canza cn însăş legea. Wnndt, Die Sprache, II pag. 472-478 spnne că şi înţelesnrile cnvintelor, nn nnmaĭ snnetele lor, sînt gnvernate de legĭ. El spnne annme, fiindcă se pnne nnmaĭ din pnnct de videre diacronic (Vezĭ alineatnl nrmător), că, dnpăcnm schimbarea snnetelor (Lantwandel) se petrece dnpă legĭ, care prezintă excepţiĭ aparente numaĭ atnncĭ cînd o lege este împedecată de altă lege, tot aşa sînt legĭ care gnvernează schimbarea înţelesnrilor (Bedentnngswandel), şi că este de mirare cnm se găsesc învăţaţĭ (de plidă Whitney, Leben nnd Wachstnm der Sprache pag. 83 şi G. von der Gabelentz, Die Sprachwissenschaft pag. 226) care să creadă că la schimbarea înţelesnrilor ar exista nnmaĭ «deprinderĭ», «tendinţĭ» şi că nicĭo clasificare a nennmăratelor, maĭ mnlt saŭ maĭ pnţin izolatelor fenomene de schimbare a înţelesnlnĭ n-ar fi posibilă. Apoĭ vorbeşte Wnndt în chipnl nrmător: „Un caracter de necesitate stăpîneşte şi la schimbarea înţelesnrilor, ca şi la schimbarea snnetelor. De pildă, nn se pntea ca cnvîntnl pentrn *banĭ* (Geld) să se dezvoalte altfel decît dintr-nn cnvînt care însemna, pe vremea cînd bannl încă nn exista, singnra avere care se pntea schimba, annme averea în vite: bannl n-a pntnt fi, decĭ, exprimat de Romanĭ decît prin *pecnnia*. Şi chĭar la dnblete, nnde maĭ ales se crede că n-ar exista vreo regnlă de diferenţiare a înţelesnrilor, regnla, necesitatea se observă, pecît este posibil. Dacă *Orte, Worte, Bande* arată colectivnl, pricina este că samănă maĭ mnlt cn singnlarele *Ort, Wort, Band* decît plnralele *Örter, Wörter, Bänder*. Dacă *ward* arată ceva momentan, ĭar *wurde* ceva dnrativ, pricina este că *ward* e maĭ scnrt, ĭar *wurde* maĭ lnng. Dacă *dann* s-a întrebninţat ca temporal, ĭar *denn* ca condiţional, pricina este inflninţa lnĭ *da, damals*; *dann, denn* aŭ inflninţat apoĭ diferenţiarea lnĭ *wann, wenn*. Dacă *Rabe* înseamnă corb, ĭar *Rappe* cal, pricina este că snnetele *rab* samănă maĭ mnlt cn croncănitnl corbnlnĭ, ĭar snnetele *rapp* samănă maĭ mnlt cn răpăitnl calnlnĭ. Trebne să fie în toate părţile o necesitate şi o regnlă, care aŭ provocat schimbările de înţeles, chĭar acolo nnde nn ne pntem da socoteală de acea necesitate şi acea regnlă. In orice caz nn poate fi vorba de *întîmplare* (Znfall), care *întîmplare* pe domenînl psihologic este sinonim cn *capriţ* (Lanne). „Din contra, trebne să plece cineva în mod principial dela postnlatnl (Fordernng), că schimbarea înţelesnlnĭ, ca şi schimbarea snnetnlnĭ, este snpnsă nneĭ severe regnlarităţĭ (Gesetzmässigkeit)[“] pe care o constatăm greŭ în mnlte cazurĭ nnmaĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

din pricină că vin în conflict una cu alta multe cauze de diferite origini“ [9]. Cum că trebue să fie legi care guvernează şi schimbarea înţelesului, nu numai legi care guvernează schimbarea sunetului (cu care legi din urmă, *legile fonologice*, se ocupă în mod exclusiv limbiştii), este un postulat al minţii noastre, căruia trebue să-i fi corăspunzînd reale legi în însuş obiectul, căci doar şi înţelesurile cuvintelor tot din natură fac parte, şi se constată că în natura însăş, în toate manifestările ei, există realmente regulele şi legile pe care le formulează prin inducţie mintea omenească, printr-un fel, se pare, de armonie prestabilită, cum zicea Lebnitz, se constată, adecă, că cutare raport apare nu numai la un unic lucru-individ (concret ori abstract), ci la o mulţime de lucruri-individe *asemenea*. Şi tot aşa, dupăcum există legi de schimbarea sunetelor, cu care legi singure se ocupă limbiştii, şi dupăcum există legi de schimbarea înţelesurilor, pe care le mai revendică Wundt, există sigur şi legi care guvernează dispariţiea cuvintelor, anume atît a cuvintelor ca schelete considerate (cînd cuvintele dispărute sînt înlocuite prin altele), cît şi a cuvintelor în întregimea lor considerate (cînd dispar nu numai scheletele cuvintelor, ci şi înţelesurile acestora). Decît numai exemplele date de Wundt, pentru a arăta oarecum existenţa de legi pe terenul schimbării înţelesului, nu sînt exemple de legi, ci de cauze. *Pecunia*, zice el, a trebuit să capete înţelesul de *bani* din cauză că etc. *Rabe* a trebuit să capete înţelesul de *corb* şi *Rappe* înţelesul de *cal* din cauză că etc. Un exemplu de lege ar fi dat Wundt cînd ar fi putut arăta că şi alte cuvinte cu înţelesul de *avere care se poate schimba*, nu numai *pecunia*, aŭ căpătat înţelesul de *bani* în limba latină, ori că cuvinte analoage ca înţeles lui *pecunia* aŭ căpătat înţelesul de *bani* în alte limbi afară de cea latină. Un exemplu de *lege* ar fi dat Wundt cînd ar fi putut arăta că şi în alte dublete, din limba latină ori din limbi altele afară de cea latină, analoage lui *Rabe-Rappe*, un cuvînt a căpătat înţelesul unui animal şi celălalt cuvînt înţelesul altui animal, potrivit cu asămănările onomatopeice dintre cuvintele respective şi animalele respective. Şi tot aşa mai departe. De fapt nu sînt mai greŭ de aflat legile pe terenul înţelesului cuvintelor (şi tot aşa pe acel al dispariţiei cuvintelor) decît pe terenul sunetelor, dar nu se ocupă învăţaţii cu dînsele. O lege depe terenul dispariţiei cuvintelor ca schelete ar fi acea pe care Gilliéron ar vrea s-o întrevadă în chipul regulat în care dispar omonimele (Vezi mai la vale această notă), dar legea este departe de a fi formulată, pentrucă există în toate limbile mulţime de omonime, cu înţelesurile cele mai deosebite posibile, unele lîngă altele. O lege de schimbarea înţelesului pe terenul formelor gramaticale, adecă al raporturilor, ar fi aceea că în limba romînească infinitivele întregi devin substantive concrete ori abstracte. Şi încă aflarea legilor de schimbarea înţelesului prezintă dificultăţi numai cînd vrea cineva să formuleze legi mai generale, care să îmbrăţiseze mai multe cuvinte, căci cînd este vorba de legi cu ca-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

drul cel mai restrîns posibil, orîcare singur cuvînt, după cum este suficient pentru constatarea unei legi de schimbarea sunetului, tot aşa este suficient pentru constatarea unei legi de schimbarea înţelesului, deoarece această schimbare nu se petrece numai la cuvîntul individ, ci la cuvîntul noţiune (Vezi mai sus pag. 374).

Dacă Wundt confundă *legea* cu *cauza*, Saussure, Cours de linguistique générale, din contra tăgăduieşte existenţa legilor tocmai pentrucă ele totdeauna se pot explica printr-o cauză oarecare.

Mai întîiŭ Saussure, care pag. 97 sqq. afirmă cu drept cuvînt că trebue să se facă deosebire între modul de a considera limba la un moment dat al existenţii sale (linguistique statique, synchronique) şi între modul de a o considera în evoluţiea ei dela un moment dat la altul (linguistique évolutive, diachronique)—De altfel acelaş lucru se petrece în toate domeniile ştiinţii omeneşti, nu numai în limbistică—, tăgăduieşte la pag. 131 existenţa legilor privitoare la faptele de limbă sincronice, „pentrucă acele legi ar fi în realitate numai o *constatare de lucruri*. De pildă nişte reguli ca acele din limba greacă antică, că „accentul nu se rîdică niciodată mai sus de antepenultima", orî că „toate cuvintele se termină cu o vocală saŭ cu *s, n, r,* cu excluderea oricăreî alte consonante" sînt „o simplă expresie a unuî ordin de fapte existent, ele constată numai o stare de lucruri, sînt de aceiaş natură cu legea care ar constata că copacii dintr-o grădină sînt dispuşi *en quinconce*"[9]. Şi cu toate acestea sînt legi, şi regulele acelea din gramatica grecească, precum şi constatarea că copacii dintr-o grădină oarecare ar fi aşezaţi în cutare fel. Chiar din punct de videre al postulatului minţii, al procesului de inducţie dela baza legii subiective dacă te puî, acel care a formulat regulele din gramatica greacă şi acel care a constatat chipul cum sînt aşezaţi copacii din grădină, n-aŭ numărat sigur nici toate cuvintele nici toţi copacii, ci în mod precipitat aŭ formulat regulele. Şi apoi, în ce priveşte în special limba greacă, de care limbă greacă vorbeştî? De cea cunoscută din monumentele de limbă greacă păstrate? Dar acelea cuprind *toată* limba greacă? De unde ştiî că nu va apărea în vreo inscripţie, care se va descoperi cîndva, vreun cuvînt grecesc terminat şi în vreo altă consonantă în afară de *s, n, r*? Iar din punct pe videre al legii obiective dacă te puî, o lege nu încetează de a fi prin faptul că s-ar constata *toate* lucrurile-individe care prezintă acelaş raport. Faptul acesta, al constatării *tuturor* lucrurilor-individe la care un raport există, fapt greu de realizat, dar posibil, are loc de altfel şi pe terenul diacronic, nu numai pe cel sincronic, al fenomenelor limbistice, şi în general al fenomenelor naturale. Singura deosebire dintre legile sincronice şi cele diacronice stă în predicat: la cele dintîiŭ predicatul este *a fi*, la cele de al doilea *a deveni*.

In ce priveşte faptele de limbă diacronice Saussure pag. 131-134 spune că „la ele se constată într-adevăr legi, dar acele legi

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza"

prezintă numaĭ *aparenţa legiĭ* (l'apparence d'une loi), pentrucă se pot explica. Aşa, de pildă, dacă francezul *poutre,* care dela capul loculuĭ a însemnat ‹ *ĭapă* , a căpătat înţelesul de ‹ *grindă* , „aceasta se datoreşte unor cauze particulare“ [Dar aceasta nicĭ nu-ĭ o lege. Vezĭ maĭ sus exemplele citate din Wundt, *pecunia* devenit *banĭ*, etc.]. Dacă „la o anumită epocă maĭ toate formele vechĭuluĭ caz subĭect aŭ dispărut în limba franceză“, aceasta se datoreşte faptuluĭ că Francezul a perdut cunoştinţa raportuluĭ de subĭect („C'est la notion particulière de cas sujet qui a été atteinte et sa disparition a entraîné naturellement celle de toute une série de formes“ [Că limba se schimbă şi din pricina aceia că mintea omuluĭ se schimbă din punct de videre al aptitudiniĭ de a putea orĭ de a nu putea percepe oarecare raporturĭ, aceasta este ştiut. Dar că ar ajunge vreodată mintea în aşa hal de decrepitudine, încît să nu maĭ aĭbă conştiinţă de raportul de subĭect, aceasta e de necrezut]). Dacă în limba greacă explozivele fonice aspirate indogermane aŭ devenit ezplozive afone aspirate (de pildă **nebhos* < *néphos,* **medhu* < *méthu,* **angho* < *ánkho*, etc.), aceasta se explică prin aceĭa că „un singur fapt particular se manifestează în toate părţile“ („ce ne sont que les manifestations d'un seul fait particulier“ [Saussure bucuros ar fi numit cauza însăş, dar n-o putea şti, pentrucă aşa numitul de Germanĭ spontaner Lautwandel este încă o enigmă, dupăcum şi Saussure mărturiseşte pag. 202-208]), cu alte vorbe prin aceĭa că o cauză oarecare a făcut ca Grecii să nu maĭ poată pronunţa fonic explozivele aspirate.[2] Luĭ Saussure ĭ-ar trebui legĭ fără cauze. Este adevărat că pentru a formula prin inducţie legile omul n-are trebuinţă să cunoască cauzele, în obĭectul însuş însă legile aŭ toate cauze, căcĭ nu există nimic fără cauză (Acesta este ĭarăş un postulat al minţiĭ omeneştĭ, căruĭa sigur că-ĭ corăspunde o realitate obĭectivă, căcĭ în forme goale ale minţiĭ astăzĭ nu maĭ crede nimenĭ). S-ar părea că Saussure are în videre niscaĭ legĭ extraordinare, dinafară de natură, pe care nu le-ar putea găsi nicăirĭ. Cu toate acestea, din contra, el are în videre, ca termen de comparaţie cu legile din limbă, atuncĭ cînd tăgăduieşte acestora firea de lege, nişte legĭ foarte reale şi cu cauze foarte aparente, anume pe acele care guvernează societăţile omeneştĭ. Saussure anume, care crede că limba este o instituţie socială şi o invenţie arbitrară a omuluĭ (Vezĭ § 268 N° 4 Nota), este în aceĭaş vreme aşa de obsedat de societate şi de instituţiile omeneştĭ, încît nu pricepe alt fel de legĭ decît pe cele instituite de om pentru a guverna societatea, şi orĭce regulĭ în limbă orĭ, fireste, şi în alte domeniĭ ale naturiĭ, la care nu este manifestă o voinţă omenească, pentru dînsul nu-s legĭ. Pag. 129: „On parle couramment de lois en linguistique. Mais les faits de la langue sont-ils réellement régis par des lois et de quelle nature peuvent-elles être? La langue étant une institution sociale, on peut penser *a priori* qu'elle est réglée par des prescriptions analogues à celles qui régissent les col-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

lectivités. *Or* toute loi sociale a deux caractères fondamentaux: elle est *impérative* et elle est *générale*. Elle s'impose et elle s'étend à tous les cas". Cînd Saussure tăgăduește orĭcăreĭ legĭ firea de lege, dacă nu-ĭ provenită din voința omenească, și dă numele de lege numaĭ legiĭ sociale, restrînge fără trebuință înțelesul unuĭ cuvînt. De altfel, dacă este vreo deosebire între legile făcute de om pentru guvernarea societățiĭ și acele existente în natură fără voința omenească, deosebirea consistă tocmaĭ în aceĭa că acel caracter general și imperativ, pe care-l atribue Saussure legilor omenești, aparține tocmaĭ nu legilor omenești, ci celor naturale. Căcĭ nicăiriĭ maĭ mult decît pe terenul legilor omenești nu există atîtea excepțiĭ provocate de atîtea cauze care se bat cap în cap. Legea omenească există maĭ mult cu numele, orĭcine poate s-o calce în picĭoare fără pedeapsă. Maĭ bine ar fi lăsat Saussure numele de lege în pace și ar fi inventat un cuvînt noŭ pentru acea parodie de lege, pe care o fabrică omul pentru a guverna societatea și, din nenorocire, pentru a guverna și limba cîteodată, ca atuncĭ cînd fabrică omul tot felĭul de proecte de limbĭ scrise și de limbĭ literare, unele maĭ tolerabile, ĭar altele curat nebunești, ca acele fabricate de etimologiștĭ ca Laurian orĭ de fonetiștĭ ca Pumnul.

3) In vremea aceasta (cam depe la anul 1880) studiarea dialectelor din punct de videre al graniților dintre ele, din punct de videre al lățiriĭ în spațiu a unuĭ fenomen limbistic (de pildă, și maĭ ales, a unuĭ sunet, apoĭ a uneĭ forme gramaticale, a unuĭ cuvînt, a unuĭ înțeles), formarea de atlase dialectale, unde se arată în mod bătător la ochĭ întretăerea în tot felĭul de direcțiĭ a tot felĭul de fenomene, au dus la concluziea că nu numaĭ dezvoltarea dialectală nu este treptată dela un spațiu la altul, că nu numaĭ există de multe orĭ asămănărĭ maĭ marĭ între valurile maĭ depărtate decît între cele maĭ apropiate, dar că este așa de mare încurcătură de liniĭ, așa de mare lipsă de contururĭ, încît la urma urmelor se pune chestiunea dacă nu cumva nu există dialecte de fel (Ba sînt, dacă judecĭ cu aproximațiea cu care trebue să judece o minte omenească), dacă nu cumva sînt tot atîtea dialecte cîte individe. Și atuncĭ, plecînd dela postulatul falș al neogramaticilor, că pentru existența uneĭ legĭ trebue prezența simultană a unuĭ fenomen oarecare la toțĭ indivizĭĭ dintr-o comunitate limbistică, Hugo Schuchardt, Ueber die Lautgesetze, gegen die Junggrammatiker, Berlin, 1885, a întîmpinat că, întru cît asemenea comunități limbistice nu există, deoarece sînt tot atîtea dialecte cîte individe, apoĭ nicĭ legĭ la fenomenele de limbă nu există.

Și la această părere, bazată pe un postulat falș, a luĭ Schuchardt, pe care Bartoli o motivează încă și maĭ slab decît Schuchardt, a adăogit Bartoli pe acea a imitațieĭ exagerate dela dialect la dialect, fără ca s-o motiveze cu nimic, nicĭ macar cu admiterea (de altfel imposibilă) a lipseĭ bazeĭ de articulare și a lipseĭ de inovațiĭ independente, apoĭ pe acea a uneĭ imitațiĭ exa-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

gerate dela limbă la limbă (dela limba greacă la limba latină, dela limbi neindogermane la limbi indogermane), a fixat apoi, în special pentru limbile romanice, în mod arbitrar Gallia ca punct de plecare pentru nenumărate fenomene, şi a numit această concepţie *şcoala neolimbistică*. Nu tot ce-i *mai nou* este numai decît şi *mai bun*. Dacă bunătatea unui lucru în ştiinţă se judecă după puterea probelor cu care-şi afirmă cineva părerile, apoi se poate zice fără exagerare că această şcoală nouă limbistică este cea mai slabă şcoală limbistică care a existat vreodată. Ar fi fost în orice caz de dorit ca să lipsească tonul megaloman, cu care această şcoală nouă se adresează către şcoala-chipurile-veche, şi să lipsească vorba *aberaţii*, cu care sînt botezate părerile şcoaleichipurile-vechi. Asemenea vorbe tari, pelîngă că sînt lipsite de modestie, dar sînt şi primejdioase, căci sînt arme cu două tăişuri.

Eu deci, dacă în lucrarea de faţă voiu numi cutare fenomene latineşti populare (adecă aparţinătoare limbii latine comune), iar pe cutare altele latineşti dialectale, voiu face aceasta într-atît, întru cît am putut afla ceva despre ele dela şcoala veche.

Pe nedrept caută Bartoli un sprijin pentru şcoala neolimbistică în şcoala lui Gilliéron şi vrea să dea a înţelege că Gilliéron ar fi susţinînd păreri analoage cu ale sale. Dalmazia e Albania pag. 489 nota: „Eu n-am făcut alt ceva decît că am dat un nume *(neolinguistica, neolinguisti)* la lucruri şi persoane care existau deja. Cel mult am cercat în limbistica neolatină metoda pe care în special şcoala lui Gilliéron a întrodus-o în dialectologiea franceză.“

Gilliéron (Am cetit dela acest scriitor următoarele lucrări: Pathologie et thérapeutique verbales I, II, Neuveville, 1915; La faillite de l'étymologie phonétique, Neuveville, 1919. Pe următoarele le cunosc din extrase pe care mi le-a trimes din Bonn Dl. Iorgu Iordan: Etudes de géographie linguistique d'après l'atlas linguistique de la France par Jules Gilliéron et Mario Roques, Paris, 1912; J. Gilliéron, Pathologie et thérapeutique verbales III, Paris, 1921) vrea să-şi dea socoteală cu logica de operaţiile de care se serveşte limba pentru a remedia relele produse prin alunecarea sunetului. El dă o importanţă extraordinară principiului pe care eu îl numesc *diferinţiare* şi-l consider ca voinţa limbii (Vezi ale mele Principii de istoriea limbii sub *diferenţiare)*, pe care-l amestecă mai mult sau mai puţin cu acel al voinţii individului, de mine *legiuire* numit (Vezi ale mele Principii sub *legiuire),* şi-şi închipueşte că toată vieaţa limbii ar fi o luptă de refacere şi de îndreptare faţă de forţa de distrugere a alunecării sunetului. De aici termenii de *pathologie* şi de *thérapeutique.* Numai pe ici colea pomeneşte ceva de analogie. Toată celalaltă enormă activitate a limbii, tot atît de independentă de voinţa limbii ca şi de voinţa individului, activitate pe care eu am grupat-o supt atîtea

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cauze altele în afară de alunecarea sunetului şi de analogie (Să se gîndească cineva numaĭ la schimbările provocate în limbă de faptul că chipul de a cugeta s-a schimbat, că chipul de a pricepe lucrurile, în special raporturile, a devenit altul, schimbări grupate supt cauza numită de mine *lămurirea psihică a cunoştinţilor*. Vezĭ ale mele Principiĭ), pentru Gilliéron nu există. Dar de ceĭalaltă enormă activitate a limbiĭ în afară de alunecarea sunetului şi de analogie nu ţin vreo socoteală limbiştiĭ în general. Cel puţin Gilliéron, spre deosebire de alţiĭ, scoate în evidenţă activitatea diferenţierii şi a voinţiĭ, macarcă o exagerează, şi revendică cu drept cuvînt pentru cercetarea aceştei activităţi un interes pe care limbiştiĭ îl consacră aproape excluziv alunecăriĭ sunetului şi analogieĭ.

In lupta pe care o susţine limba pentru a se reface, faţă de activitatea distrugătoare a alunecăriĭ sunetului, Gilliéron crede că există maĭ ales un răŭ pe care limba caută să-l înlăture, anume omonimiea, care se manifestează în doŭă feliurĭ: orĭ în acela că doŭă cuvinte devin omonime (ca, de pildă, *spica* devenit omonim cu *spina*, saŭ *claudere* devenit omonim cu *clouer* > *clou* > *clavus*), şi atunci saŭ unul din ele este înlocuit prin alt cuvînt saŭ amîndoŭă sînt înlocuite prin alte cuvinte; orĭ în acela că un cuvînt devine omonim saŭ aproape omonim cu o formă gramaticală (ca, de pildă, persoanele plurale dela prezentul indicativului ale verbului *issir* > *exire*, *issons*, *issez*, *issent*, devenite omonime cu formele respective *-issons*, *-issez*, *-issent*, saŭ *quissent*, a treĭa persoană plurală imperfectul conjunctivului dela *quérir* > *quaerere*, devenită omonimă cu *qu' issent*, a treĭa persoană plurală prezentul conjunctivului dela *issir* > *exire* însoţită de conjuncţiea *que*), şi atunci cuvîntul este înlocuit prin altul.

Alături cu omonimiea un alt răŭ produs prin alunecarea sunetului este *neregula*, care constă în aceĭa că diferite forme ale cuvîntului devin prea deosebite din punct de videre al scheletului unele faţă de altele, cum s-a întîmplat de pildă lucrul la verbe ca *faire*, *mettre*, *naître*, *mourir*, *vivre*, *pouvoir*, *prendre*, *tenir*, *voir*, *savoir*, la care perfectul simplu a ajuns foarte deosebit în privinţa sunetului faţă de prezent. Maĭ ales la verbe a rezultat *neregula*, şi maĭ ales la perfectul simplu faţă de prezent. Limba remediază în felĭul acela că orĭ unifică formele prin analogie, astfel că, de pildă, singularul *batel* devine *bateau* supt influinţa pluralului *bateaux*, orĭ renunţă chiar la exprimarea unuĭ raport, numaĭ ca să scape de formele neregulate, astfel că, de pildă, limba franceză comună a renunţat la raportul de perfect simplu (passé défini). Asupra faptului din urmă insistă în special Gilliéron, La faillite pag. 102-113. După el limba franceză comună s-a simţit jignită întîĭŭ, în tendinţa eĭ spre regularitate, de perfectele simple ale unor verbe ca cele citate puţin maĭ sus, apoĭ şĭ-a întins aversiunea chiar asupra perfectelor simple regulate, ca *trouvai*, şi din gustul pentru regulă în forme a părăsit perfectul simplu în întregime şi a re-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nunţat la raportul exprimat prin el, apoĭ a renunţat şi la raportul exprimat prin imperfectul conjunctivuluĭ, din cauză că forma acestuĭ raport sămăna cu acea a perfectuluĭ simplu. Gilliéron spune că altă dată, într-o notă dela pag. 224 a lucrăriĭ sale Généalogie des mots qui désignent l'abeille d'après l'atlas linguistique de la France, Paris, 1918, susţinuse că pĭerderea perfectuluĭ simplu s-ar fi datorind faptuluĭ că limba a perdut simţul pentru raportul exprimat printr-însul, dar că acum retractează ce spusese atuncĭ. La faillite pag. 102: „C'est par un mea culpa que nous commençons ce chapitre, qui n'est en réalité tout entier qu'une rétractation: nous prions le lecteur de ne tenir aucun compte d'une note qui figure à la page 224 de notre travail sur *l'abeille*. Dans cette note nous prétendions que c'était dans l'extension de l'emploi du présent de l'indicatif, de l'imparfait et du plus-que-parfait à la place du passé défini qu'il faut chercher la raison de la disparition d'un temps qui nous fait sourir dans le parler des méridionaux›, que le passé défini aurait conduit la phonétique où il aurait voulu, si la pensée linguistique eût continué à avoir besoin de ses services»“. La faillite pag. 106: „Il est faux, radicalement faux, de dire qu'une modification survenue dans les fonctions des temps a entraîné la chute du passé défini et de l'imparfait du subjonctif. C'est l'inverse qui est vrai, et nous sommes honteux d'avoir pu soutenir le contraire“. Gilliéron întrezărise şi alt chip de vieaţă a limbiĭ, şi altă cauză de schimbare a eĭ decît alunecarea sunetuluĭ, analogiea, diferenţiarea şi voinţa, dar s-a refugiat cu groază şi cu ruşine la ĭubitul său cal de bătae. Aicĭ s-ar potrivi vorba: c'est le premier mouvement qui est bon.

La faillite pag. 54 se întreabă autorul: „Y aurait-il donc une autre raison que la collision homonymique qui tue ou estropie?“ Întrebarea şĭ-o pune cu ocaziea faptuluĭ că verbul *choir* a dispărut din cauza fonetizmuluĭ variat al formelor sale, fonetizm variat rezultat din pricină că *ci* şi *ai* se confundaŭ în pronunţare, şi, de pildă, la imperfectul indicativuluĭ „on aurait pu dans un salon entendre s'entrecroiser les quatre variantes suivantes: *je choyois, je choyais, je chayois, je chayais.*“ Pentru a evita această încurcătură de pronunţărĭ deosebite *choir* a fost înlocuit prin *tomber.*[2] Aceasta, pletora de forme cu fonetizme deosebite ale unuĭ cuvînt, ar fi a treĭa cauză a dispariţieĭ cuvintelor, pe care o constată Gilliéron alăturĭ cu omonimiea şi cu neregularitatea. În realitate avem a face cu un fenomen mult maĭ cuprinzător, anume cu *sinonimiea*, pe care limba o evită tot cu atîta băgare de samă ca şi pe *omonimie*, căcĭ limba nu permite lux, vezĭ ale mele Principiĭ pag. 213 sqq.

Materialul, prin mijlocirea căruĭa limba se reface şi se îndreaptă în urma pagubelor aduse de alunecarea sunetuluĭ, se găseşte în ea însăş orĭ se capătă prin împrumut, ĭar împrumuturile limba comună franceză le face din limba latină, ĭar dialectele le fac dela unul la altul orĭ din limba comună. Şi la frămîntarea şi

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

prelucrarea materialului limbistic decătră limbă pentru a se îndrepta din relele pricinuite de alunecarea sunetului un instrument mai ales serveşte, anume acel al etimologiei populare. Limba operează cu acest instrument într-un grad mult mai mare decît şi-au închipuit limbiştii până astăzi, şi grupează materialul lexical după etimologiile presupuse de dînsa într-o vastă clasificaţie, unde nu numai se vîră la acelaş grup cuvinte socotite ca de aceĭaş origine (ca de pildă *férir* şi *fermer*, care au fost vîrîte la grupul lui *fer)*, ci se şi separă cuvinte de un grup unde sînt socotite ca aparţinînd pe nedrept (ca de pildă *pouvoir*, care a fost separat de grupul lui *voir)*, cu care ocaziĭ, după cum cuvintele vîrîte în acelaş grup se influinţează între ele la sunet şi la înţeles, tot aşa cuvîntul separat de un grup, la care ar fi aparţinut pe nedrept, este modificat ad hoc, din punct de videre al sunetului, pentru a se deosebi de acel grup, astfel că *pouvoir*, de pildă, a fost prefăcut în *pouloir* ori în *peudre* (Această putere a diferinţierii de a crea prin ea însăş simboalele de care are trebuinţă a fost recunoscută de mine încă în Principiĭ pag. 227 sqq.). Faţă cu această etimologie, pe care limba o înţelege şi şi-o dă la un moment dat, se găseşte etimologiea fonetică, cum o numeşte Gilliéron, adecă etimologiea savantului, care merge cu mintea tot la origine, pe terenul special al limbisticiĭ romanice tot la limba latină, şi tot caută să lege de etyma latine cuvinte actuale romanice, care şi-au perdut filiaţiea veche şi au întrat în grupurĭ altele decît cele dela capul locului, şi susţine morţiş că *il appert* este a treĭa persoană singulară prezent indicativ dela fostul *apparoir*, pecînd *il appert* în realitate, chĭar de va fi fost cîndva acea persoană dela *apparoir*, a devenit astăzi = *apert* > *apertus*, şi că *comparer* este latinul *comparare*, pecînd *comparer* în realitate, chĭar de va fi fost cîndva *comparare*, a devenit astăzĭ un derivat prin *com-* din *pair*, ba caută chĭar un etymon latin pentru *peudre*, care în realitate e un product al etimologieĭ populare. Aceasta numeşte Gilliéron faillite de l'étymologie phonétique. Mai tare ar fi scos încă la iveală acest faliment, dacă nu s-ar fi mărginit numai la etimologiea populară, ci ar fi atins şi acele produse noŭă ale limbiĭ care se datoresc analogieĭ şi creaţieĭ imediate, şi ar fi relevat pe terenul etimologieĭ franceze apariţiunĭ ca *mustaciola*, *catteulla*, *conveniosus*, *amaritiosus*, *frondiarium*, *pandiatura*, *mulgearia*, *sugaria*, *ingrossiare*, *piccicare*, *fenacius*, *floccacia*, *remansicia*, *fenicia*, *granicia*, *maricius*, *liganare*, etc. depe terenul etimologieĭ romîneşti, apariţiunĭ create de Sextil Puşcariu, Lateinisches *ĭ* und *kĭ*, şi dintre care unele *(mustaciola*, *amaritiosus)* au pătruns şi în dicţionarul etimologic al lui Meyer-Lubke. Compară studiul meŭ „Un specialist romîn la Lipsca“ pag. 121.

Cîtă vreme, decĭ, nu-ţĭ veĭ fi dat întîiŭ socoteală de clasificarea prin etimologie populară a unei limbi, etimologiea fonetică, etimologiea savantului este expusă la erorĭ nenumărate si devine

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

aproape un lucru netrebnic. La faillite pag. 132: „La phonétique n'a rien à voir, tant que l'étymologie populaire n'aura pas, au préalable, fait la part qui lui revient". La faillite pag. 96: „En présence de ces faits, qui ne sauraient être niés, que valent les savantes doctrines de phonétique et d'étymologie, que valent nos dictionnaires et nos grammaires étymologiques, tels qu'ils ont été conçus jusqu'ici? Nous laissons au lecteur le soin d'en apprécier la valeur". Toată munca trebue îndreptată într-acolo ca să constatăm clasificarea pe care limba însăş şi-a dat-o prin propriile ei calcule etimologice, prin etimologiea populară adecă. Şi cum avem să putem elucida acest nămol de etimologie populară? Prin logica noastră individuală. La faillite pag. 133: „Observez, comme si à la base des évolutions il n'y avait aucun mystère physiologique, mais simplement une oeuvre de réflexion, plus ou moins consciente, à laquelle votre raison peut atteindre". Şi de fapt chiar face Gilliéron enorm logică în diferitele sale articule. Dar este oare potrivire complectă între logica învăţatului şi acea a poporului, şi acea în special a limbii însăş, adecă (din punct de videre al individului considerată) a inconştientului?

In cercetarea însă pe care trebue să o facă limbistul cu logica pentru a-şi da socoteală de operaţiile de care s-a servit limba pentru a se reface şi a se reînoi Gilliéron pleacă dela două postulate, dela două propoziţii, a căror veracitate trebue oarecum admisă dela capăt, fără să mai existe nevoe de a fi probate. Aceste postulate, direct contrarii celor susţinute de neolimbiştĭ, sînt următoarele:

1. Existenţa de *legĭ fonetice*, de legĭ care guvernează alunecarea sunetului. Pathologie et thérapeutique verbales I pag. 12: „Il ne saurait faire de doute que *caro* n'eût existé partout sous sa *forme phonétique régulière* de *kar* dans le nord de la France". Ibidem pag. 13: „De nos jours presque tous les parlers de la France sont privés de l'élément directeur régional qui police *l'action mécanique, aveugle, destructive de la phonétique*, depuis qu'ils sont délaissés par les classes instruites et lettrées, toutes converties au français littéraire. Dans leur pauvreté génétique, dans leur misère actuelle les parlers ont recours à la grande pourvoyeuse qu'est la langue littéraire, et leurs emprunts sont moins souvent peut-être les effets d'une servilité à son égard que ceux d'une necessité causée par *l'engrenage des lois phonétiques qui provoquent un désarroi lexical*, auquel ils ne savent plus remédier autrement que par l'emprunt". Ibidem pag. 14: „On a tenté soit de nier, soit de mettre en doute, soit de restreindre le rôle délétère de la phonétique en tant que créatrice de produits homonymes, qui obligent le parler à remanier son patrimoine lexical, le contraint constamment à un travail de réparation. *Nous croyons pouvoir prétendre qu'il n'est aucune loi phonétique qui, dans le long cours d'un parler, s'effectue sans causer des dommages nécessitant une oeuvre de réparation et des modifications de tout ordre*, que la phonétique est responsable de la disparition d'une grande

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

partie des mots du patrimoine latin, qu'une foule des disparus sont des déchets de l'usure phonétique, qu'une foule de mots nouveaux sont des compensations, plus ou moins heureuses, à ces déchets". Ibidem pag. 21: „Une langue populaire peut, sans inconvénient, emprunter des mots à quelqu'autre langue, *pourvu que ces emprunts ne contrecarrent pas, ne dénaturent pas ses lois fondamentales*". Pathologie et thérapeutique verbales II pag. 16-17: „La langue littéraire possède, à côté de la langue parlée, une langue écrite pleine de traditions étymologiques, légitimes ou illégitimes, qui constitue en quelque sorte une autre vie linguistique, tolérant des phonèmes proscrits par la phonétique de la langue parlée, en même temps qu'un réservoir où celle-ci peut se régénérer et se prémunir des accidents qui la menacent. Une langue sans tradition littéraire ne le saurait; *elle reste attachée fidèlement aux lois de la phonétique, en doit supporter patiemment la tyrannie* et trouver d'autres moyens pour parer aux suites de la mutilation et de l'homonymie." Ibidem pag. 23: „C'est dans cette zone intermédiaire entre le français du nord et la langue du midi, caractérisée par le maintien de *c* devant *a*, que M. Herzog a trouvé des parlers qui seraient les uniques dépositaires d'un mot disparu de tout le reste de la Romania. Son **commenquer* y serait devenu *commentsar*, le serait devenu sûrement à 807 qui dit *o'tsó* pour *auca* et *tru'tsă'* pour *trauka*. Par quelle maille du filet aurait pu passer **commenquer* pour échapper à la palatalisation, alors que celle-ci atteint des *c* latins d'âges aussi divers?"

2. O limbă oarecare are firea ei proprie. Pentru aceĭa schimbările petrecute într-o vorbire nu se pot pricepe decît cînd îţi veĭ fi dat întîĭŭ socoteală de firea proprie a vorbiriĭ aceleĭa şi a vorbirilor de prin prejur. De pildă: Pathologie et thérapeutique verbales II, 9, „*commanquer* n'a pu naître de *commencer* que dans un milieu triplement conditionné au point de vue phonétique, que dans une région où alternaient *š* et *s* (= français *s*), *ẽ* et *ã* (= français *ã*), *š* et *k* (= français *š*)". La faillite pag. 9 sqq.: „Acolo unde existaŭ *clavus* < *clou* şi *clouer*, derivatul din *clou*, *clouer* s-a confundat prin alunecarea sunetuluĭ cu *clore* > *claudere*, a dovedit pe *clore*, şi în locul acestuĭa a apărut *fermer* > *firmare*, care a căpătat, pentru a putea substitui pe *clore*, prin mijlocirea etimologieĭ populare > *ferrum*, înţelesurile luĭ *clore* şi a perdut vechile sale înţelesurĭ. Acolo unde exista, nu *clavus*, ci *clavellus* < *clavel*, confuzie între *claudere* şi vreun verb derivat din *clavellus* n-a putut să existe, *claudere* a continuat de a trăi şi serviciul făcut de el n-a trecut asupra luĭ *firmare*, care nu şĭ-a schimbat înţelesurile prin vreo etimologie populară > *ferrum*. Dacă acum se întîmplă ca pe terenul (aire) luĭ *clavellus* să se găsească *firmare* cu înţelesurile luĭ *claudere* prin etimologiea populară > *ferrum*, acest *firmare* este un împrumut dela ariea *clavus*, căcĭ *firmare* > *ferrum* = *claudere* nu s-a putut naşte decît în ariea *clavus* şi anume, firesc, în acea arie *clavus*, unde prin a-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

lunecarea sunetului se putea produce omonimie între verbul derivat din el şi între *claudere*.[2] La faillite pag. 63 sqq.: *ouïr* a dispărut în limba comună franceză din cauza conflictului de omonimitate cu *avoir* şi a fost înlocuit cu *entendre*, care şi-a modificat înţelesurile vechi pentru a putea face suplinirea, şi ale căruĭ înţelesuri vechi aŭ trecut unele asupra altor verbe. Acest fapt a avut ca efect că aŭ suferit schimbări de sunet şi de înţeles o sută poate de cuvinte altele, asupra cărora s-a răsfrînt mişcarea purceasă dela *entendre*. Dar aceste lucruri s-aŭ petrecut numaĭ în acea vorbire unde a putut exista omonimie între *ouïr* şi *avoir*, ele nu s-aŭ petrecut în vorbirile din estul şi din nordestul domeniuluĭ de limbă franceză.[2] Istoriea uneĭ limbĭ numaĭ aşa se poate urmări, cu asemenea îngrădirĭ geografice; istoriea unei limbi şi geografiea eĭ este tot una. Pathologie et thérapeutique verbales II pag. 10: „En voulant soustraire la linguistique à l'examen de la géographie, on la diminue d'un facteur puissant, le plus puissant peut-être, qui peut lui donner le droit d'être considérée comme une véritable science". La faillite pag. 18: „historiquement et géographiquement est tout un pour nous, car nous ne savons à quel sophisme on a recours pour opposer la documentation géographique à la documentation historique". La faillite pag. 19: „Un seul mot, avec assises historiques solides (comprenant les assises géographiques) a plus de valeur critique pour l'explorateur que tout un déballage de pacotille de mots de tous lieux et de tous âges. Cette remarque devrait être une banalité qu'on dût se gêner de publier." Şi pe limbistul care ţine socoteală de firea proprie a uneĭ vorbirĭ oarecare (noĭ iştialaltĭ zicem: care admite baza de articulare şi baza psihologică ca factorĭ importanţĭ în istoriea limbilor) Gilliéron îl numeşte, de pildă La faillite pag. 18, *géographe linguiste, lexicographe géographe.*

În special etimologiea populară, acel factor atît de important pentru refacerea limbiĭ şi care operează pe o scară mult maĭ mare decît şi-aŭ închipuit limbiştiĭ, se manifestează în diferite feluri după firea proprie a limbilor, ĭar nu numaĭ în mod puţin aparent şi remarcabil. La faillite pag. 63: „Dire: L'étymologie populaire n'a atteint que les mots rares, techniques ou étrangers, que les sujets s'asimilent imparfaitement», *c'est méconnaître dans le français ce qu'il a de français, dans l'italien ce qu'il a d'italien, dans n'importe quelle langue dérivée ce q'elle a de personnel, c'est nier l'existence de plusieurs langues et les réduire toutes à une seule.*"

Firea proprie a limbilor anihilează obstaculele fizice. Pathologie et thérapeutique verbales II pag. 32: „Si à Vissoie *essever* (exaequare), par un mirage étymologique populaire, est devenu l'équivalent d'**exaquare*, ce mirage s'explique non seulement par la puissance évocatrice d'**aquare*, mais peut-être aussi par sa présence réelle dans le voisinage immédiat de Vissoie. *Il est vrai que les vallées valaisannes sont séparées des vallées italiennes*

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

comme aussi des vallées savoyardes, par de hautes chaînes de montagnes; mais celles-ci ne sont pas davantage des obstacles à une évolution linguistique commune que ne le seraient ailleurs de simples ruisseaux."

Ea însă este un obstacul pentru propagarea unui fenomen limbistic, în felĭul că orĭ acesta nu se poate propaga acolo unde firea limbiĭ se opune, orĭ primeşte acele schimbărĭ pe care ea le impune. La faillite pag. 133: „Observez, comme si, à la base des évolutions il n 'y avait aucun mystère physiologique, mais seulement une oeuvre de réflexion, plus ou moins consciente, à laquelle votre raison peut atteindre. Songez que peut-être l'histoire finira par vous révéler qu'il n'a tenu qu' à un fil que les plus grandes révolutions phonétiques, séparant en compartiments la matière linguistique, se soient ou ne se soient pas produites, que ce que nous considérons comme un mouvement général de la matière linguistique n'est peut-être qu'*une propagation à l'infini, jusqu' à des bornes qui en nécessitent l'arrêt, d'un mouvement individuel, en dehors duquel il n' y a qu'imitation, adaptation, assimilation, propagation, ayant pour cause l'identité ou la parenté des milieux sociaux.*"

Va să zică, şcoala luĭ Gilliéron, dacă se poate numi astfel, e nouă în privinţĭ, despre care habar n-are şcoala neolimbiştilor, ba chiar, prin aceĭa ce are nou şcoala luĭ Gilliéron, ea se poate considera ca o reacţie contra şcoaleĭ germane, unde se găseşte originea şcoaleĭ neolimbiştilor (Compară, de pildă, următorul loc, La faillite pag. 96: „Il est regrettable qu'en deça du Rhin on ait usé partout et toujours, pour observer le français, de bésicles qui portent la marque *made in Germany*. Il serait temps enfin de se débarrasser de cet appareil qui déforme la vue"). In acele privinţĭ însă prin care şcoala neolimbiştilor se caracterizează, şcoala luĭ Gilliéron este identică cu aşa numita şcoală veche, cu care se războesc neolimbiştiĭ (Despre *filologiĭ idealiştĭ* vezi § 268 No. 4 Nota).

Poate că ar fi trebuit romaniştiĭ, maĭ înainte de a enunţa părerĭ aşa de extraordinare, ca aceia de a tăgădui posibilitatea apariţieĭ aceloraş fenomene în mod independent în maĭ multe vorbirĭ omeneştĭ, să vadă ce cred în privinţa aceasta indogermaniştiĭ, căci indogermanistica este maĭ bătrînă şi maĭ cu experienţă decît romanistica. Iată ce spune, de pildă, în această privinţă A. Meillet, Linguistique historique et linguistique générale, Paris, 1821. Pag. 37: „Aussi longtemps que des accidents historiques graves n'interviennent pas, les divers dialectes d'une même langue évoluent d'une manière parallèle, et cela sans qu'il y ait lieu d'admettre aucune influence des uns sur les autres". Pag. 37-38: „Ca probă pentru afirmarea de maĭ sus autorul citează dezvoltarea independentă în diferitele limbĭ slave, dela perioada veche bulgară încoace, a felĭuluĭ de declinare a adiectivuluĭ şi a substantivuluĭ. In

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

special pentru lăţirea formeĭ de instrumental plural feminin *-ami* la masculine şi la neutre autorul zice pag. 38: „Ce fait s'est produit à date historique et en partie récente dans plusieurs langues slaves bien distinctes et tout à fait séparées les unes des autres“.[2] Pag. 36-43 în articulul „Note sur une difficulté générale de la grammaire comparée“ autorul arată „că limbile indogermane s-aŭ dezvoltat în acelaş fel, macarcă în mod independent, într-o mulţime de privinţĭ, şi că din cauza aceasta este adesea imposibil de hotărît dacă un fenomen oarecare, comun tuturor orĭ maĭ multor limbĭ indogermane, trebue rîdicat până la limba indogermană primitivă, orĭ ba.[2] Pag. 63: „Dans le cas où une langue se différencie sans changer de type, le parallélisme des développements indépendants aboutit souvent à des résultats identiques, même dans le détail matériel de la forme“. Pag. 64: „Les langues slaves présentent un grand nombre d'innovations communes à plusieurs dialectes, parfois presque à tous les dialectes, et qui sont exactement les mêmes dans ces divers domaines; quelques-unes de ces innovations, comme celle qui porte sur les formes employées avec les noms de nombre, sont inattendues au plus haut point, et pourtant elles se sont réalisées indépendamment dans plusieurs langues slaves longtemps après que ces langues avaient cessé de former une unité, et sans qu'il y ait eu influence de l'une de ces langues sur les autres.“ Pag. 62-75 în articulul „Convergence des développements linguistiques“ autorul arată „că limbile aparţinătoare aceleĭaş tulpine, de pildă limbile indogermane orĭ limbile semite, se dezvoaltă în multe privinţĭ în acelaş fel, macarcă dezvoltarea are loc în mod separat şi independent; că inovaţiile limbistice apar pe terenul sunetelor şi al formelor aceleaş în mod independent la maĭ mulţĭ indivizĭ şi în maĭ multe locurĭ, nu sînt creaţiĭ ale unuĭ singur individ lăţite prin împrumut şi imitaţie; că numaĭ cînd este vorba de cuvinte orĭ de „tours de phrase“ nu se poate tăgădui că n-ar putea exista şi invenţiea unuĭ singur individ lăţită prin imitaţie.[2] Pag. 103: „Il ne faut pas attribuer à une ancienne communauté ce qui provient de développements parallèles, mais indépendants“. Pag. 316-317: „L'indépendance des développements n'exclut pas le parallélisme. A beaucoup d'égards les déviations de l'usage latin qu'offrent les langues romanes, tout en étant identiques entre elles ou de même type, reposent non sur des innovations déja réalisées en latin dans l'usage courant, mais sur des tendances communes, sur des développements parallèles, qui ont eu lieu indépendamment dans chacun des parlers romans. Le français et le provençal offrent de ce grand fait un exemple saisissant. L'innovation grammaticale la plus grave par laquelle les langues romanes se destinguent du latin ancien est la ruine du système de la déclinaison du nom, qui a été accompagnée universellement d'un renouvellement complet dans la manière de grouper les mots, de l'emploi de nombreuses particules, qui se sont substituées aux formes casuelles défaillantes, et de la fixation de l'or-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 86.
Dalmatia

a. Chr. 57 : Issa, 3078 *).
a. Chr. 36 : Tašovčic', malul stîng al Narenteï, aproape de Viddo 14625.
a. Chr. 27 - p. Chr. 14: Viddo 1769 ; Zara 13264.
a. Chr. 16 : Nona 2973.
înainte de p. Chr. 10 : Supljaja crkva 2836.
înainte de p. Chr. 18 : Spalato 3199.
înainte de p. Chr. 31 : Scardona 2808.
înainte de p. Chr. 41 : Spalato 3200.
înainte de p. Chr. 69 : Novigrad 2883.
p. Chr. 3 : Nona 2974.
p. Chr. 14 : Ragusa vecchia 1741 ; Karin 9973.
p. Chr. 14-18 : Salona 14712.
p. Chr. 16-17 : Spalato 3198.

---

dre des mots, grâce à quoi l'on a rendu en partie ce que le latin rendait par ses formes casuelles. Or, cette ruine du système de la déclinaison n'est achevée ni en vieux français ni en vieux provençal. Dans ces deux dialectes il ne subsiste plus six cas distincts comme en latin classique. Mais les masculins distinguent, au singulier et au pluriel, un cas sujet et un cas régime: au singulier le nominatif *caballus* a donné le cas sujet, vieux français *chevaus*, vieux provençal *cavals*, et l'accusatif *caballum* a donné le cas régime, vieux français *cheval*, vieux provençal *caval*; au pluriel le nominatif *caballi* a donné le cas sujet, vieux français *cheval*, vieux provençal *caval*, et l'accusatif *caballos* a donné le cas régime, vieux français *chevaus*, vieux provençal *cavals*. Au contraire, toutes les autres langues romanes n'ont, depuis l'époque la plus ancienne, qu'une seule forme à chaque nombre, et, par suite, toute trace de déclinaison y a disparu. Le développement propre du français et du provençal a abouti finalement à la même simplification, et dès le XIV-e siècle le français et le provençal ont perdu les derniers restes de déclinaison, ne gardant au singulier comme au pluriel que le cas régime, ce qui a abouti à l'opposition d'un singulier, français *cheval*, provençal *caval*, et d'un pluriel, français *chevaus* (écrit *chevaux*), provençal *cavals*. Des types exactement pareils se sont donc réalisés finalement en français et en provençal, d'une part, dans les autres langues romanes, de l'autre; mais ç'a été de manière tout à fait indépendante, et en conséquence surtout de l'identité des conditions initiales du développement".—Pentru părerea extremă pe care se pare că ar avea-o Saussure cu privire la dezvoltările independente vezï § 268 N° 4 Nota.

*) Numerele arată numărul inscripţieï din C. I. L. III.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 17: Nona 2972.
p. Chr. 19-20: Spalato 3201.
p. Chr. 26-27: Lokvičić 8512.
p. Chr. 34-35: Starigrad di Obrovac 14322.
p. Chr. 37-38: lîngă Krug di Poljica la est de Spalato 8472.
p. Chr. 42-56: Nona 2976.
p. Chr. 47: Risanovci, la nord de Knin, la sud de rîul Unac 13329; Han Bulat, la rîul Unac 13330; între Dolnji Unac și Petrovac 13331; Han Glišo, la est de Petrovac, aproape de rîul Sana 13335.
p. Chr. 47-48: Ragusa vecchia 10175.
p. Chr. 51-52: Salona 1977; Šupljaja crkva 14321[16]; Šupljaja crkva 14987[1].
p. Chr. 52: Gradac lîngă Posušje (la Novae) 13880.
p. Chr. 54: Salona 1947.
p. Chr. 68-69: Salona 8702.
p. Chr. 69-70: Podgradje lîngă Benkovac 9938.
p. Chr. 80-81: Salona 14243[5].
p. Chr. 97: Salona 8703.
p. Chr. 97-98: Doclea 12681.
p. Chr. 97-117: Traù 10171; Kula la nord de Gospić, la nord de rîul Lika 15104.
p. Chr. 113: Podgradje lîngă Benkovac 15021.
p. Chr. 118: Šupljaja crkva 2828.
p. Chr. 119-138: Medvidje 2844.
p. Chr. 127: Šupljaja crkva 2830.
p. Chr. 137: Salona 1933.
p. Chr. 138-161: Imoski 1912 și pag. 2328[121].
p. Chr. 145-146: Zara 9995.
p. Chr. 158: Skelani (la Municipium Domavianum) 14219[7].
p. Chr. 161: Gradina lîngă Srebrnica 12741.
p. Chr. 161-180: Ragusa vecchia 1740.
p. Chr. 163: Medvidje 2845.
p. Chr. 169: Skelani (la Municipium Domavianum) 14219[10].
p. Chr. 170: Imoski 1913 și pag. 2328[121]; Salona 1979; Salona 1980.
p. Chr. 173: Viddo 1790; aproape de Ljubuški 8484.
p. Chr. 179: Salona 8663.
p. Chr. 184: lîngă Trilj 3202.
p. Chr. 191: Salona 1945.
p. Chr. 193: Gradina lîngă Srebrnica 12726.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 193-211 : Gradina prope Nadin 2862 ; Rudnik 6313; lîngă Doboj (la regio inter Verbanum et Drinum) 14618.
p. Chr. 194 : lîngă Makarska 1909 ; Taschlydscha 13847.
p. Chr. 195 : Scardona 2809; Runovic′ 12802.
p. Chr. 196-197 : Iosephsthal 10059.
p. Chr. 197 : Jezdina 8336.
p. Chr. 200 : Lješće lîngă Skelani (la municipium Domavianum) 14219[16].
p. Chr. 209 : Viddo 1780.
p. Chr. 213-217 : Skelani (la municipium Domavianum) 12727.
p. Chr. 220 : Gradina prope Srebrnica 12734.
p. Chr. 222-235 : Gradina prope Srebrnica 8359, 8360.
p. Chr. 225 : Viddo 1781.
p. Chr. 235-238 : Medak la poalele munteluĭ Velebit 10052 şi 15103; lîngă Konjica 10165.
p. Chr. 238-244 : Josephsthal 3021 ; Gradina prope Srebrnica 12724.
p. Chr. 239 : Runović 1911 ; Renic′ lîngă Buškoblato la jumătatea drumuluĭ între Trilj şi Županjac 13320 ; Staretina planina nordvest de Livno 13327.
p. Chr. 241 : Agic′i gornji la sud de Novi, la est de Bihać (la regio inter Verbanum et Unam) 14972.
p. Chr. 244-249 : Doclea 8285 şi pag. 2328[115] ; lîngă Konjica 10166 ; Doclea 12685 ; între Debelobrdo şi Tisovac cam la jumătatea distanţeĭ între Sarajevo şi Zvornik 13306.
p. Chr. 245 : Gardun lîngă Trilj 2706.
p. Chr. 247 : Salona 3203; Salona 10169; Bihać 10174; Doclea 12684 ; Doclea 12686.
p. Chr. 249-250 : Renić lîngă Buškoblato cam la jumătatea drumuluĭ între Trilj şi županjac 13321.
p. Chr. 249-251 : Doclea 8286 şi pag. 2328[115]; lîngă Brkovina cam la jumătatea distanţeĭ între Sarajevo şi Zvornik 13309, 13310.
p. Chr. 250-251 : între Brkovina şi Kraljevopolje puţin la nordest de Brkovina 13311 ; Kiriğinkidol lîngă Kraljevopolje 13312; Konjica 15102[1].
p. Chr. 251-253 : Gradina lîngă Srebrnica 12728, 12729 ; între Debelobrdo şi Tisovac cam la jumătatea distanţeĭ între Sarajevo şi Zvornik 13307; Lukavica nordest de

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 253: Doclea 12687, 12688.
p. Chr. 253-259: Castel Stafileo lîngă Traŭ 14333[8]; Şupljaja crkva 14333[9].
p. Chr. 253-268: Josephsthal 3022.
p. Chr. 254: Doclea 13823.
p. Chr. 256: Gradina prope Nadin 2863.
p. Chr. 257-260: Doclea 1705.
p. Chr. 268-270: Renic' lîngă Buškoblato cam la jumătatea drumuluĭ între Trilj şi Županjac 13322; Renić lîngă Buškoblato 13323; lîngă Runović 15105.
p. Chr. 270-275: Kirigĭnkidol lîngă Kraljevopolje 13314; Dračevica lîngă Proboj la nordvest de Viddo 13317.
p. Chr. 274: Gradina prope Srebrnica 12736.
p. Chr. 275-276: Zara 3204; Kirigĭnkidol lîngă Kraljevopolje 13313.
p. Chr. 276: Tersatto 10061.
p. Chr. 277: Salona 8707.
p. Chr. 280: Viddo 1805.
p. Chr. 284-305: Bukarica lîngă Porto Re puţin la est de Fiume 14333[10]; Podgradje prope Benkovac 15106.
p. Chr. 292-305: Podgradje prope Benkovac 3205.
p. Chr. 303: Salona 1968.
p. Chr. 305-306: lîngă Dabrica 13305.
p. Chr. 305-307: lîngă Bukarica puţin la est de Fiume 3212 şi 14333[11]; lîngă Klepci (Klepči ?) puţin la nordest de Viddo 13303.
p. Chr. 305-308: lîngă Podgradje 3206.
p. Chr. 306-337: Bukovic' între Benkovac şi Podgradje 10177; Salona 14725.
p. Chr. 316: Salona 1967.
p. Chr. 319: Salona 1968; Podgradje lîngă Benkovac 15023.
p. Chr. 320: Salona 1968.
p. Chr. 323-337: Dugopolje între Sinj şi Klissa, puţin la nordest de Salona 10170.
p. Chr. 333-337: Salona 1981; Tasovčic'i-Crkvine puţin la nordest de Viddo, Patsch XII pag. 93.
p. Chr. 333-350: Şupljaja crkva 2829.
p. Chr. 337-350: Salona 1982; Salona 1983; S. Danillo 2771; Zengg 14333.
p. Chr. 342: Salona 8709.
p. Chr. 355-363: Viddo 3207; Zara vecchia 3208; Zara 3209; lîngă Klepči puţin la nordest de Viddo 13304.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 358 : Salona 2654 ; Salona 13120[a].
p. Chr. 359-360 : Salona 9503.
p. Chr. 360 : Salona 9504.
p. Chr. 364-375 : lîngă Ervenik la răsărit de Obrovac 10180.
p. Chr. 372 : Salona 9505.
p. Chr. 375 : Salona 9506.
p. Chr. 377 : Salona 14663.
p. Chr. 378 : Salona 9507.
p. Chr. 382 : Salona 9508.
p. Chr. 385 : Salona 9509; Salona 13121.
p. Chr. 395 : Salona 9523 şi 12861 ; Salona 13122.
p. Chr. 400 : Salona 13123.
p. Chr. 402 : Salona 9510.
p. Chr. 403 : Salona 2655.
p. Chr. 407 : Salona 9511 ; Salona 14306.
p. Chr. 411 : Salona 2656.
p. Chr. 412 : Salona 9512.
p. Chr. 414 : Salona 9513.
p. Chr. 418 : Salona 9479 şi 12855.
p. Chr. 421 : Salona 9514.
p. Chr. 423 : Brazza 3104 şi pag. 2328[18]; Salona 14303[1].
p. Chr. 425 : Salona 9515.
p. Chr. 425 orĭ 426 orĭ 430 orĭ 435 : Salona 2657.
p. Chr. 426 orĭ 430 : Salona 13124.
p. Chr. 429 orĭ 512: Salona 13125.
p. Chr. 431 : Salona 9516.
p. Chr. 432 : Salona 9517.
p. Chr. 435 : Salona 13962.
p. Chr. 437 : Salona 9518.
p. Chr. 438 : Traù 14929.
p. Chr. 438-440 : Salona 2658.
p. Chr. 439-440 : Salona 2658.
p. Chr. 440 : Salona 9519.
p. Chr. 442 : Salona 12860.
p. Chr. 443 : Salona 2659; Salona 13126; Salona 14304.
p. Chr. 459 : Salona 13127.
p. Chr. 460 : Salona 9522.
p. Chr. 462 : Slano di Ragusa 14623.
p. Chr. 474-491 : Salona 14684[1].
p. Chr. 506 orĭ 551: Salona 9551 şi pag. 2328[126].

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 511 : Salona 9525.
p. Chr. 517 : Salona 9526.
p. Chr. 535 : Salona 2659.
p. Chr. 592-620: Salona 13131.
p. Chr. 599 : Salona 9527.
p. Chr. după 600 : Ossero 10146.
Veacul de mijloc : Ossero 10144 ; Ossero 10145.

Moesia Superior

p. Chr. 33 : în stîncile numite Gospodin depe rîpa dreaptă a Dunării la sud de Drenkova, la răsărit de Golubac 13813[b].
p. Chr. 33-34: Boljetin 1698.
p. Chr. 69-79: în stîncile Gospodin la sud de Drenkova 13813[c].
p. Chr. 80 : în stîncile Gospodin la sud de Drenkova 13813[a].
p. Chr. 92-93 : în stîncile Gospodin la sud de Drenkova 13813[d].
p. Chr. 97-117 : Zlokučani 8272.
p. Chr. 99 : Praovo 1642.
p. Chr. 100 : în fața localității Ogradina, pe malul drept al Dunării, puțin la vest de Orșova 1699.
p. Chr. 138-161 : Zlokučani 8273.
p. Chr. 155 : Kostolatz 8110.
p. Chr. 158-159 ori 195-196 : Runjevo 8184.
p. Chr. 161-180 ori 198-217 : Trn 8256.
p. Chr. 168 : Brnitza 6297.
p. Chr. 177 : lîngă Üsküb 8271.
p. Chr. 184 ori 187 ori 223 : Zlokučani 8196.
p. Chr. 193-211 : Kostolatz 14217[2].
p. Chr. 195 : Kostolatz 14507.
p. Chr. 196-197 : Zlokučani 1696.
p. Chr. 196-211 : Mustafa Paşa Palanka 1686.
p. Chr. 198-209 : Kostolatz 14506[1].
p. Chr. 198-211 : Arcer 8086 ; Kostolatz 14217[3].
p. Chr. 200 : Blače 8237.
p. Chr. 202-209 : Mustafa Paşa Palanka 1685.
p. Chr. 209 : Runjevo 8185.
p. Chr. 211-217 : Kostolatz 13805.
p. Chr. 213 : Arcer 6291.
p. Chr. 213-217: Bjela 14502[1]; Kostolatz 14506[1]; Kostolatz 14509.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 216 : Zlokučani1697 ; Kumanova 8243.
p. Chr. 220 : Niš 12672.
p. Chr. 221 : Niš 14562.
p. Chr. 223 : Niš 14565.
p. Chr. 225 : Niš 1676.
p. Chr. 226 : Lipljan 8173.
p. Chr. 228 : Kostolatz 8112.
p. Chr. 234 : Niš 14564.
p. Chr. 238-244 : Belgrad 8154.
p. Chr. 244-245 : Niš 8269.
p. Chr. 244-249 : Mustafa Paşa Palanka 1687 ; Kostolatz 8113.
p. Chr. 253 : Kačanik la nord de Üsküb 8270.
p. Chr. 253-259 : C'uprija 8268.
p. Chr. 253-268 : Zlokučani 8193.
p. Chr. 263 : Kumanova 14549.
p. Chr. 270 : Arcer 12648 ; Kostolatz 8117.
p. Chr. 272 : Belgrad 1661.
p. Chr. 284-305 : Kostolatz 1646 ; Kostolatz 12657.
p. Chr. 287 : Belgrad 1660.

Moesia Inferior

p. Chr. 98-117 : Constanţa 7538.
p. Chr. 102-103 : Constanţa 14451.
p. Chr. 103 : Hîrşova, Pârvan Descoperiri noŭă în Scythia Minor pag. 15.
p. Chr. 109 : Adam-Clissi 12467 ; Adam-Clissi 14214.
p. Chr. 112-113 : Gherghina 777.
p. Chr. 115-116 : Adam-Clissi 12470.
p. Chr. 116-117 : Alacapu puţin la vest de Constanţa 7537.
p. Chr. 117-138 : Igliţa 6166.
p. Chr. 119 : Aptat cam la mijlocul distanţeĭ între Mangalia şi Silistra 14464.
p. Chr. 120 : Constanţa 7539 şi 12493.
p. Chr. 124 : Constanţa 7615.
p. Chr. 129 : Constanţa 765.
p. Chr. 134 : Igliţa 6178 ; Constanţa 7613.
p. Chr. 136 : Sviştov 749 ; Butovo nordvest de Nikup 12407 ; Jajği la sud de Sviştov 14422[1].
p. Chr. 138-146 : Nedan nordvest de Nikup 12405.
p. Chr. 138-147 : Adamclissi 14214[1] ; Tulcea 14442.
p. Chr. 138-161 : Varna 762 ; Igliţa 6167 ; Hîrşova 7488 ;

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 139-161 : Igliţa 6162 ; Igliţa 6168 ; Silistra 7474.
p. Chr. 139-161 : Calachĭoĭ, Pârvan Descoperirĭ noŭă în Scythia Minor pag. 5.
p. Chr. 140 : Pantelimonul de sus 14214[26].
p. Chr. 142 : Hasidoluc 12495.
p. Chr. 147 : Gherghina 7515.
p. Chr. 150 : Pantelimonul de sus 12492.
p. Chr. 153 : Şumla 7466.
p. Chr. 155 : Kutlovica 7449.
p. Chr. 157 : Cucĭucchĭoĭ 12489.
p. Chr. 159 : Casapchĭoĭ 12513.
p. Chr. 161-168 : Nicopole 751 şi 7434 ; Turnu Măgurele 753.
p. Chr. 161-169 : Gherghina 778 ; Igliţa 6169 ; Bjela Slatina pe rîul Skit 12387 ; Gromšin pe rîul Ogost nord-est de Kutlovica 12385 ; Mangalia 13757 şi pag. 2316[55].
p. Chr. 161-180 : Cocargea 7483.
p. Chr. 161-180 orĭ 198-217 orĭ 218-222 : Kartal 7519.
p. Chr. 162 : Tatlageac mic între Mangalia şi Constanţa 7616 ; Casapchĭoĭ 12514.
p. Chr. 162 : Garvăn, comuna Văcărenĭ, judeţul Tulcea, Buletinul comisiuniĭ monumentelor istorice, an. III pag. 142.
p. Chr. 162-163 : Igliţa, Pârvan Descoperirĭ noŭă în Scythia Minor pag. 28.
p. Chr. 163 : Pantelimonul de sus, Pârvan Ulmetum II_2 pag. 38.
p. Chr. 166-172 : Constanţa, Buletinul comisiuniĭ monumentelor istorice an. VIII pag. 79.
p. Chr. puţin după 170 : Igliţa 7505.
p. Chr. 172 : Ulmetum, Pârvan Ulmetum II_2 pag. 17.
p. Chr. 173 : Igliţa 6176.
p. Chr. 175-179 : Constanţa, Buletinul comisiuniĭ monumentelor istorice an. VIII pag. 81.
p. Chr. 177-179 : Adam-Clissi 14437[2].
p. Chr. 178 : Babadag 14448.
p. Chr. 178 : Pantelimonul de sus, Pârvan Ulmetum II_2 pag. 31.
p. Chr. 182 : Nicopole 752 şi 7435 ; fără loc hotărît 6223.
p. Chr. 187 : Caildere 12487.
p. Chr. 191 : Pantelimonul de sus, Pârvan Ulmetum II_2 pag. 47.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 193-211 : Constanţa 766; Aboba puţin la nordest de Şumla 7464.
p. Chr. 195 : Pantelimonul de sus, Pârvan Ulmetum II_2 pag. 41.
p. Chr. 196-211 : Hinoc 7485 ; Nicoliţel 7520; Măcin 7513.
p. Chr. 198 : Lomec la sud de Lovča 14428.
p. Chr. 198-209 : Akkerman 12510; Akkerman 13747.
p. Chr. 198-209 : Pantelimonul de sus, Pârvan Ulmetum III pag. 15.
p. Chr. 198-211 : fără loc hotărît 6229 ; Radinice la răsărit de Plevna aproape de rîul Osem 12400.
p. Chr. 200 : Igliţa 775; aproape de Cernavoda 7602 ; Hîrşova 7603; Hîrşova 7604; Tulcea 14461.
p. Chr. 201 : Akkerman 781; Constanţa 7540.
p. Chr. 201-211 : fără loc hotărît 6230.
p. Chr. 209-211 : Sviştov 14211[6].
p. Chr. 211 : Lopuşna puţin la vest de Kutlovica 12369.
p. Chr. 211-217 : Enovo (Ienibazar) pe Bjeli Lom la sud de Rusčiuc 14431.
p. Chr. 212-218 : fără loc hotărît 6231 şi 7597.
p. Chr. 215 : Dermanci pe rîul Vid la nord de Teteven 12394.
p. Chr. 216 : Constanţa 7531.
p. Chr. 218 : Taiţa 6161.
p. Chr. 218-222 : Igliţa 773 ; Adam-Clissi 12465.
p. Chr. 222-235 : Constanţa 6154; Konino pe Isker la răsărit de Vraţa 13722; Jenica la nord de Konino 13723; Meidanchïoï 14445.
p. Chr. 223 : Taiţa 6160; Constanţa 7562.
p. Chr. 224 : fără loc hotărît 6224.
p. Chr. 227 : Lyžane aproape de rîul Osem la răsărit de Plevna 6150.
p. Chr. 229 : Pantelimonul de sus, Pârvan Ulmetum II_2 pag. 62.
p. Chr. 230 : Rusčiuc 7473.
p. Chr. 233 : Lovča 6141.
p. Chr. 234 : Ezibei la nord de Dobrič (Pazargic) 12519; Asarğik la nord de Provadia 13758.
p. Chr. 235 : Lomec la sud de Lovča 14429.
p. Chr. 235-238 : Hîrşova 7605; Cogealac 14462.
p. Chr. 237 : Camana 7612.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 238 : Hîrşova 7607 ; Silistra 12455 ; Lomec 14430.
p. Chr. 238-244 : Hîrşova 7606 ; între satele Čelošnica şi Belimel în districtul Ferdinand la vest de Kutlovica 14211[9].
p. Chr. 240 : Adam-Clissi 14214[2].
p. Chr. 241-244 : Pantelimonul de sus, Pârvan Ulmetum II_2 pag. 27.
p. Chr. 244-249 : Igliţa 6172.
p. Chr. 249 : Turnu Măgurele 12351.
p. Chr. 249-251 : Casapchĭoĭ 12515.
p. Chr. 253-259 : Hîrşova 7608.
p. Chr. 256 : Kutlovica 12376.
p. Chr. 258 : Kutlovica 7450.
p. Chr. 267 (?): fără loc hotărît 6227.
p. Chr. 270 : Tîrnova 12341 ; aproape de satul Dolapite lîngă Rusc̆iuc 14460.
p. Chr. 270-275 : Constanţa 12517.
p. Chr. 271-275 : Silistra 12456.
p. Chr. 272 : Mangalia 7586.
p. Chr. 274 : Maratin la răsărit de Rusc̆iuc 6238.
p. Chr. 284-305 : Constanţa 764.
p. Chr. 285-305 : Constanţa 14450 ; Constanţa 14463.
p. Chr. 292-304 : Seĭmeniĭ marĭ 7487.
p. Chr. 292-305 : Hîrşova 7606 ; Hîrşova 7609 ; Măcin 7610 ; Gargalîc 7614 ; Adam-Clissi 12464 ; Rasova 13755 ; Asargic 14215[1].
p. Chr. 293-300 : Turtucaĭa 6151.
p. Chr. 297 : Silistra 14433[1].
p. Chr. 308-314 orĭ 308-323 : Igliţa 6174.
p. Chr. 308-323 : Adam-Clissi 13734.
p. Chr. 313-315 : Ilanlîc 14215[2].
p. Chr. 317-324 : Constanţa, Buletinul comisiunii monumentelor istorice an. VIII pag. 86.
p. Chr. 322 : Mahmudia, Pârvan Salsovia pag. 27.
p. Chr. 323 : Tlančene (Klančene) pe rîul Skit la est de Kutlovica 12520 ; între Bodinica şi Dolnja Kremena lîngă Isker la est de Vraţa 12521.
p. Chr. 323-337 : Constanţa 14463.
p. Chr. 324 : Pantelimonul de sus, Pârvan Ulmetum II pag. 58.
p. Chr. 337-340 : Carcaliu lîngă Igliţa 12483.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 355-363 : Nicoliţel 7611 ; Gargalîc 7614.
p. Chr. 367-375 : Edilchĭoĭ 12518 şi 13756 ; Rasova 13755.
p. Chr. 369 : Hasarlîc 6159 şi 7494.
p. Chr. 383-392 : Aptat 14464.
p. Chr. secolul IV : Babadag 14214[21].
p. Chr. timpul luĭ Iustinian (527-565) : Pantelimonul de sus, Pârvan Ulmetum II_2 pag. 51, 56.—Constanţa, Pârvan Zidul cetăţiĭ Tomi pag. 6.

Dacia

p. Chr. 105-117 : Zalatna 1323.
p. Chr. 107-117 : Alba Iulia 1004.
p. Chr. 108 : Versecz 6273.
p. Chr. 109-110 : lîngă Torda 1627.
p. Chr. 110 : Várhely 1443.
p. Chr. 117 : Rădăcineştĭ 12605.
p. Chr. 117-138 : Héviz 953 ; Alba Iulia 1169 ; Alba Iulia 1170.
p. Chr. 118 : Várhely 1445.
p. Chr. 119-138 : Veczel 1371 ; Rădăcineştĭ 12604.
p. Chr. 123 : Alba Iulia 7754.
p. Chr. 131 : Verespatak C XVII.
p. Chr. 132-133 : Várhely 1446.
p. Chr. 133 : Bivolarĭ 12601.
p. Chr. 138 : între Racoviţa şi Copăcenĭ 13795.
p. Chr. 138-161 : Alba Iulia 1128; Alba Iulia 1153.
p. Chr. 139 : Verespatak C VI.
p. Chr. 139-161 : Klausenburg 860.
p. Chr. 140 : între Racoviţa şi Copăcenĭ 13796.
p. Chr. 142 : Várhely 1448 ; Verespatak C VII.
p. Chr. 144 orĭ 151 orĭ 172 orĭ 207 orĭ 227 orĭ 232 orĭ 253 : Alba Iulia 1205.
p. Chr. 145 : Turnul Severin 1581 şi pag. 1018.
p. Chr. 150 : Mehadia 1562 ; Mehadia 1575.
p. Chr. 157 : Mojgrád 836 ; Muncelu-Grădiştе 1416 ; Mehadia 1568.
p. Chr. 158 : Fel-Gyógy puţin la sudvest de Nagy-Enyed 940 ; Alba Iulia 1061 ; Zalatna 1299.
p. Chr. 159 : Verespatak C II ; Verespatak C VIII.
p. Chr. 160 : Alba Iulia 1078; Mehadia 1576; Verespatak C XXV.
p. Chr. 161 : Nagy-Enyed 943: Alba Iulia 1171: Alba

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Iulia 1177; Zalatna 1295; Vajda-Hunyad 1412; Várhely 1460.
p. Chr. 161-167: Zalatna 1307.
p. Chr. 161-169: Enlaka 949.
p. Chr. 161-175: Várhely 1449.
p. Chr. 161-180 orĭ 193-211: Alsó-Városviz 12574.
p. Chr. 161-180 orĭ 198-217 orĭ 218-222: Torda 877; Torda 884.
p. Chr. 162: Verespatak C III; Verespatak C V.
p. Chr. 163: Verespatak C IX.
p. Chr. 164: Cetate lîngă Veczel 1372; Branyicska lîngă Veczel 1373; Verespatak C X.
p. Chr. 167: Verespatak C I; Verespatak C XII; Verespatak C XIII.
p. Chr. 170: Várhely 1457.
p. Chr. 172: Várhely 1450.
p. Chr. 174-180: Várhely 7969.
p. Chr. 180: Alba Iulia 986.
p. Chr. 180-192: Celeĭ 8042.
p. Chr. 183-185: Alba Iulia 1074; Alba Iulia 1075; Alba Iulia 1076; Alba Iulia 1092; Alba Iulia 1111.
p. Chr. 185-192: Klausenburg 865.
p. Chr. 186: Broos (Szaszváros) 1396.
p. Chr. 191: Alba Iulia 1172; Alba Iulia 1193.
p. Chr. 193: Cetate lîngă Veczel 1374; Derite puţin la sudest de Sebesváralya 7647.
p. Chr. 193-211: lîngă Slăveni 13802.
p. Chr. 195: Torda 905.
p. Chr. 198-210: Várhely 1451.
p. Chr. 198-211: Alba Iulia 1127; Alba Iulia 1174; Deva 1340; Veczel 1343; Deva 1375; Várhely 1439; Mehadia 1564; Alba Iulia 7794; Alba Iulia 14215^{16}; Turnul Severin 14216^{3}; Alba Iulia 14479.
p. Chr. 198-217: Klausenburg 7659.
p. Chr. 200: Torda 876; Alba Iulia 1042; Zalatna 1308; Al-Gyógy puţin la est de Csigmó 1393.
p. Chr. 201: fără loc hotărît 1602; Bumbeştĭ 14485^{a}.
p. Chr. 204: Klausenburg 7657.
p. Chr. 205: Alba Iulia 1051; Slăvenĭ 13800; Slăveni 13801.
p. Chr. 209-211: Várhely 7901.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 211-212 : Várhely 1464.
p. Chr. 211-217 : Alba Iulia 1070 ; Veczel 1376 ; Máros-Németi puțin la nordvest de Deva 1377; Várhely 1453; Torda 7690 ; Petroșanĭ lîngă Zalatna 7836 ; Várhely 7958.
p. Chr. 211-217 orĭ 218-222 : Gált 954 ; Zalatna 1309.
p. Chr. 211-222 : Alba Iulia 1038 ; Alba Iulia 1071 ; Alba Iulia 1072 ; Alba Iulia 1129 ; Alba Iulia 1178 ; Várhely 1479 ; Mehadia 1569.
p. Chr. 212-217 : Mehadia 1565 ; Varmezö 7645.
p. Chr. 213 : Alsó-Ilosva 795 ; Alsó-Ilosva 796.
p. Chr. 215 : Alba Iulia 1063.
p. Chr. 216 : Szamos-Ujvár 12359.
p. Chr. 217 : Mojgrád 7638.
p. Chr. 218-222 : Torda 902.
p. Chr. 222-235 : Alsó-Ilosva 798; Homorod Szent Márton 950; Várhely 7955; Várhely 7970.
p. Chr. 222-236 : Alsó-Ilosva 797.
p. Chr. 224 : Alba Iulia 1086.
p. Chr. 235 : Klausenburg 870; Alba Iulia 1139.
p. Chr. 236 : Nagy-Almás puțin la sudvest de Zutor 8060; Copăceni 14216[19].
p. Chr. 237 : fără loc hotărît 1596.
p. Chr. 238 : Várhely 1422; Várhely 1423 ; Várhely 1456.
p. Chr. 238-244 : Klausenburg 858 ; Alba Iulia 990; Alba Iulia 1017; Alba Iulia 1125; Alba Iulia 1159 ; Várhely 1433.
p. Chr. 239 : Alsó-Kosály 827 și 7633 ; Alba Iulia 1175.
p. Chr. 241 : Várhely 1454.
p. Chr. 244-246 : Deva 1380.
p. Chr. 244-249 : Reșca 8031.
p. Chr. 245 : Máros Németi 1379 ; Csigmó 12573.
p. Chr. 250 : Alba Iulia 1176.
p. Chr. 251-253 : Veczel 8061.
p. Chr. 253-260 : Torda 875.
p. Chr. puțin înainte de 254 ; Mehadia 1573.
p. Chr. 257-260 : Mehadia 1577.
p. Chr. 259-268 : acolo unde se varsă Bistra în Temeș 1550; Várhely 7971.
p. Chr. 260-268 : Mehadia 1560.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pannonia inferior

p. Chr. 81-96: fără loc hotărît 14347[2].
p. Chr. 85-96: Mitrovica 10224.
p. Chr. 96-98: Peterwardein 3700.
p. Chr. 117-138: Alt-Ofen 3431; fără loc hotărît 3676.
p. Chr. 133: Eszeg 3280.
p. Chr. 134: Szegszard 10281.
p. Chr. 138: Alt-Ofen 3487.
p. Chr. 138-161: Karlowitz 3699.
p. Chr. 145-160: Eszeg 3282; Alt-Ofen 3419; Alt-Ofen 3486.
p. Chr. 146: Stuhlweissenburg 10336.
p. Chr. 161: Ofen 3744; puţin la răsărit de Vörösvár 3748; Alt-Ofen 13369.
p. Chr. 161-169: Alt-Ofen 14341[3].
p. Chr. 161-180: Tényе puţin la sud de Eszeg 10263.
p. Chr. 162: Alt-Ofen 10441.
p. Chr. 163: Bölcske puţin la sud de Duna-Földvár 3318.
p. Chr. 164: Alt-Ofen 3432.
p. Chr. 167: Mitrovica 10615; Adóny 10632; Titel pe Tisa puţin la nord de Szlankamen 10638; Titel 10653.
p. Chr. 172: Stuhlweissenburg 3347.
p. Chr. 173: Alt-Ofen 10485.
p. Chr. 185: Bátta 3385; Duna-Pentele 10312; Duna-Pentele 10313.
p. Chr. 187 orĭ 223: Alt-Ofen 10529.
p. Chr. 189: Alt-Ofen 3494.
p. Chr. 191: Alt-Ofen 10466.
p. Chr. 193: lîngă Vörösvár 3745; Alt-Ofen 10398.
p. Chr. 193-211: Mitrovica 3233; Alt-Ofen 3519; Alt-Ofen 10396.
p. Chr. 194-197: Erd puţin la nord de Batta 3387.
p. Chr. 197: Alt-Ofen 3508.
p. Chr. 198: Neudorf 3664; lîngă Mitrovica 10616; Alt-Ofen 14347.
p. Chr. 198-211: Sár-Pentele puţin la sud de Stuhlweissenburg 3342; Stuhlweissenburg 3346; Tétény 3391; Alt-Ofen 3518; Rákos-Pálota lîngă Alt-Ofen 3615; Bélye puţin la nordest de Eszeg 10269; Szekcsö 10279.
p. Chr. 198-217: Stuhlweissenburg 10333.
p Chr. 198-217 orĭ 218-222: Csév nordvest de Alt-Ofen

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza"

p. Chr. 199 : Ofen 3706 ; Báttaszek puţin la nordvest de Szekcsö 3733.
p. Chr. 201 : Alt-Ofen 3580; Szekcsö 10277; Szekcsö 10278 Szekcsö 15148.
p. Chr. 205 : Gran 3649.
p. Chr. 207 : Alt-Ofen 3509 ; lîngă Ofen 10410.
p. Chr. 209 : Eszeg 15143.
p. Chr. 209-211 : Alt-Ofen 10471 ; Alt-Ofen 10472; Alt-Ofen 10473.
p. Chr. 210 : Tétény 3390 ; Stuhlweissenburg 10335; Alt-Ofen 10429.
p. Chr. 211 : Stuhlweissenburg 3345; Alt-Ofen 10419.
p. Chr. 211-217 : Titel pe Tisa puţin la nord de Szlankamen 10197.
p. Chr. 211-217 ori 218-222: Alt-Ofen 3472 ; Uj-Bánovce 13358.
p. Chr. 211-222 : Alt-Ofen 10435.
p. Chr. 212 : Mitrovica 3237.
p. Chr. 213 : Duna-Pentele 10306.
p. Chr. 213-217 : Brod 3269.
p. Chr. 214 : Alt-Ofen 10439.
p. Chr. 216 : Alt-Ofen 3526.
p. Chr. 217 : Kovácsi puţin la nordvest de Alt-Ofen 3620, Tárnok puţin la sudvest de Tétény 3720; Titel pe Tisa puţin la nord de Szlankamen 3724; Titel 3725; Szalk Szent Márton de a stînga Dunării în faţă de Duna-Pentele 3726; Buda-Ujlak (un cartier din Ofen) 6467: Páty lîngă Ofen 10367 ; Promontor puţin la sud de Ofen 10629; Duna Pentele 10637; Bölcske puţin la sud de Duna-Földvár 10644; Batina (Kis-Köszeg) puţin la nordest de Baán 10647; Pilis-Szántó la nordvest de Ofen 10658 ; Alt-Ofen 14354[3].
p. Chr. 217-218 : Promontor puţin la sud de Ofen 3714.
p. Chr. 218 : Stuhlweissenburg 3344; Alt-Ofen 3445 ; Alt-Ofen 3499.
p. Chr. 218-222 : Peterwardein 3700.
p. Chr. 219 : Alt-Ofen 3484.
p. Chr. 220 : Alt-Ofen 10486.
p. Chr. 222: Promontor puţin la sud de Ofen 3713.
p. Chr. 222-235 : Duna-Pentele 3327 ; Szent-Endre 3639 Üröm puţin la nord de Ofen 6471; Duna-Pentele 10304 ·

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 223: Alt-Ofen 10476; Alt-Ofen 10481.
p. Chr. 225: fără loc hotărît 3675; Puszta Jaba la răsărit şi aproape de lacul Balaton spre partea nordică a acestuia 13364.
p. Chr. 226: Dálya 3270.
p. Chr. 226 ori 229: Alt-Ofen 10443.
p. Chr. 228: Alt-Ofen 3412; Alt-Ofen 3490; Alt-Ofen 3524; Visegrad pe Dunăre puţin la răsărit de Gran 10588.
p. Chr. 229: Alt-Ofen 3510; Alt-Ofen 3511; Mitrovica 3704; Szent-Endre 3738; Bogdány 10580.
p. Chr. 230: Alt-Ofen 3515; Szent-Endre 3638; Neştin pe malul drept al Dunării puţin la răsărit de Illok 3703; între Ofen şi Promontor 3710; Promontor 3715; Tétény 3719; Iváncsa puţin la nord de Adóny 3721; Paks puţin la sud de Kömlöd 3731; Eszeg 6469; Titel pe Tisa puţin la nord de Szlankamen 6470[b]; Ladjarak lîngă Mitrovica spre vest 6466; Gran 10594; fără loc hotărît 10622; Promontor 10628; Erd puţin la nord de Batta 10630; Pilis-Szántó la nordvest de Ofen 10657.
p. Chr. 231: Alt-Ofen 3457.
p. Chr. 233: Alt-Ofen 3427; Vinkovce 10254.
p. Chr. 235: între Ofen şi Promontor 3711; Iváncsa puţin la nord de Adóny 3722; Szalk Szent Márton de a stînga Dunării în faţă de Duna-Pentele 3727; Báta puţin la nord de Szekcsö 3734; fără loc hotărît 3743; Podgajce pe Drava la vest de Eszeg 6465; Fadd pe Dunăre la sud de Kömlöd 10645.
p. Chr. 235-238: Ofen 3708; Batta 10375; Duna-Pentele 10636.
p. Chr. 236: între Tolma şi Szegszard 3732; Bélye puţin la nordest de Eszeg 3735; Szent-Endre 3739; Szent-Endre 3740; Duna-Földvár 10642; Alt-Ofen 14354[4]; Alt-Ofen 14354[5].
p. Chr. 237: Puszta Barács puţin la sudvest de Duna-Pentele 10639.
p. Chr. 238: Alt-Ofen 10428; Alt-Ofen 10487.
p. Chr. 238-244: Peterwardein 3701; Dobrince 10205.
p. Chr. 240: Duna-Pentele 3331; Alt-Ofen 3474; Alt-Ofen 3520.
p. Chr. 241: Alt-Ofen 15157.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Chr. 242 : Promontor puțin la sud de Ofen 10623.
p. Chr. 243 : Alt-Ofen 10427.
p. Chr. 244 : Promontor puțin la sud de Ofen 3718 ; Promontor 10627.
p. Chr. 244-249 : Alt-Ofen 10436 : Alt-Ofen 10619; Alt-Ofen 10620; Puszta Barács puțin la sudvest de Duna-Pentele 10640; Szent-Endre 10654.
p. Chr. 245 : Promontor puțin la sud de Ofen 3717 ; Alt-Ofen 14354[6].
p. Chr. 249 : Adóny 3723 ; Puszta Barács puțin la sudvest de Duna-Pentele 10641.
p. Chr. 249-284 : Szent-Endre 3742.
p. Chr. 250 : între Ofen și Vörösvár 3746.
p. Chr. 250-300 : Alt-Ofen 3418.
p. Chr. 251 : Promontor puțin la sud de Ofen 10624.
p. Chr. 254-255 : Szlankamen 3255.
p. Chr. 259 : Alt-Ofen 10440.
p. Chr. 259-268 : Mitrovica 3228 ; Petrovce lîngă Dobrince, spre răsărit, 10206.
p. Chr. 267 : Alt-Ofen 3424.
p. Chr. 268 : Alt-Ofen 3525; Alt-Ofen 10492.
p. Chr. 268-270 : Peterwardein 3702.
p. Chr. 270 : Alt-Ofen 3521.
p. Chr. 279 : Alt-Ofen 10488.
p. Chr. 284 : Alt-Ofen 3469.
p. Chr. 285-305 : Mitrovica 3231.
p. Chr. 290 : Ofen 10406.
p. Chr. 292-305 : Eszeg 10648.
p. Chr. 305-306 : între Buda și Promontor 3711; Promontor 10625; Eszeg 10648; Vörösvár 10656.
p. Chr. 305-307 : Alt-Ofen 3522.
p. Chr. 307-323 : Ofen 3709.
p. Chr. 310 : Duna-Pentele 3335.
p. Chr. 337-361 : Gyurgyevacz aproape (la sud) de Drava la nordest de Sziszek 13392.
p. Chr. 354 : Mitrovica 3705.
p. Chr. 358 : Szent-Endre 15172.
p. Chr. 360-363 : Eszeg 10648.
p. Chr. 365-367 : Gran 10596.
p. Chr. 371 : Gran 3653.
p. Chr. 377 : în fața satului Szolyb, puțin la est de Gran

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

3761[g,h,i k]; Duna-Pentele 3761[b]; Duna-Keszi lîngă Szent-Endre la sud 3761[c]; Alt-Ofen 3761[d]; Verőcze pe malul stîng al Dunării în față de Bogdány 3761[e,f].

§ 87. Inscripțiile din Dalmatia se găsesc dela anul a. Chr. 57 până la după 600 p. Chr. Decît cu începere dela anul 372 până la 599 ele se găsesc numaĭ în Salona și (cîte una) în localitățile depe coastă Traù și Slano di Ragusa, ĭar inscripțiile de după 600, numaĭ treĭ la număr, se găsesc în insula Ossero.—Inscripțiile din Moesia Superior merg dela aniĭ p. Chr. 33 până la p. Chr. 287.—Inscripțiile din Moesia Inferior se întind dela aniĭ p. Chr. 98-117 până la p. Chr. 383-392. Dincolo de această graniță, după o tăcere de un secol și maĭ bine, apar patru inscripțiĭ (dintre care doŭă numaĭ niște zgîrieturĭ), provenite dela ceĭ care reparaŭ zidurile unor cetățĭ, din timpul luĭ Iustinian.—Inscripțiile din Dacia se găsesc dela aniĭ p. Chr. 105-117 până la p. Chr. 260-268.—Inscripțiile din Pannonia Inferior se găsesc dela aniĭ p. Chr. 81-96 până la p. Chr. 377.

§ 88. Inceputul acestor inscripțiĭ corespunde aproximativ cu începutul stăpînirĭĭ temeĭnice romane în provinciile respective, și anume corespondența e maĭ mare pentru provinciile Dalmatia și Dacia, maĭ mică pentru provinciile Moesia Superior, Moesia Inferior, Pannonia Inferior, unde inscripțiile apar maĭ tîrziŭ decît acea temeĭnică stăpînire cu aproximativ 50-100 de anĭ (Vezĭ §§ 75, 76, 77). Nimic maĭ natural decît a admite că momentul încetărĭĭ inscripțiilor trebue să fi corăspunzînd aproximativ cu acel al încetărĭĭ de fapt a stăpînirĭĭ romane. Acest lucru este cel puțin sigur pentru doŭă provinciĭ, pentru Dacia și pentru Pannonia Inferior. Sub Gallienus (253-268) „Dacia de dincolo de Dunăre, care fusese alipită imperĭuluĭ de Traianus, a fost perdută“, Eutropius IX, 8 (Vezĭ și cele spuse de Orosius maĭ sus la § 82 N° 9 supt aniĭ 260-268); ĭar cea maĭ noŭă inscripție din Dacia este din timpul luĭ Gallienus. Huniĭ aŭ ocupat Pannonia Inferior la anul 377 (Marcellinus Comes supt anul 427: „Pannoniile, care în timp de 50 de anĭ fusese stăpînite de Hunĭ, aŭ fost recăpătate“. Adecă numaĭ cu numele recăpătate, considerîndu-se Huniĭ ca foederati! Vezĭ Jung Roemer und Romanen in den Donauländern ed. II pag. 182); ĭar cele din urmă inscripțiĭ din Pannonia

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Inferior sînt din anul 377. Pentru Dalmatia, Moesia Superior şi Moesia Inferior înprejurările provocate de necontenitele incursiĭ ale barbarilor şi de aşezările lor în aceste provinciĭ în secolele V şi VI eraŭ de aşa natură, că stăpînirea romană, macarcă exista cu numele, de fapt însă încetase. Peninsula balcanică în aceste doŭă secule, maĭ ales în partea eĭ romanizată, era un fel de meidan deschis, unde neamurile străine, botezate de cele maĭ multe orĭ de curtea dela Constantinopol cu numele de aliaţi aĭ imperĭuluĭ, foederati, veniaŭ, prădaŭ, staŭ o bucată de vreme, ĭar se duceaŭ, ĭar veniaŭ, fără să li pese de nimenĭ şi fără să li poată cere nimenĭ vreo socoteală. Pentru timpul până la Iustinian vezĭ cele înşirate maĭ sus la § 82, N° 9. Pentru timpul luĭ Iustinian (527-565) daŭ următoarele locurĭ din Procopios. De bello persico II, 4: „[In anul 13 al domnieĭ luĭ Iustinian, 540] O mare armată de Hunĭ [probabil = Bulgarĭ, vezĭ § 82, N° 9, sub aniĭ 502, 530, 535] a trecut fluvĭul Istru şi a năvălit în toată Europa [= peninsula balcanică; în De aedificiis IV, 9 pag. paris. 87 Procopios înţelege prin Europa partea Thracieĭ depe lîngă Constantinopol]. De multe orĭ maĭ înainte făcuse eĭ aceasta, dar atît de multe şi atît de marĭ nenorocirĭ nu adusese până acum oamenilor depe aceste locurĭ. Dela golful ionic şi până în suburbiile Byzanţuluĭ barbariĭ aceştiĭa aŭ devastat totul. Aŭ luat 32 de castele în Illyria [pentru înţelesul Illyria pe vremea luĭ Procopios vezĭ § 82, N° 9, rezumatul dela finele număruluĭ, primul alineat] şi aŭ cuprins cu asalt oraşul Cassandria (numită Potidaea de ceĭ vechĭ, după cît ştiŭ), eĭ care nu maĭ asaltase oraşe până atunci, şi s-aŭ întors cu toţiĭ în ţara lor ducînd cu dînşiĭ pradă şi o sută doŭăzeci de miĭ de prizonierĭ, fără să li se opue nimenĭ. Şi după aceĭa de multe orĭ aŭ maĭ venit pe aicĭ şi aŭ făcut Romanilor rele nevindecabile. Aŭ atacat şi zidul dela Chersones, aŭ alungat garnizoana de acolo şi aŭ forţat, trecînd prin valurile măriĭ, partea ziduluĭ care este dinspre golful aşa numit negru. Pătrunzînd astfel în interiorul zidurilor celor marĭ, aŭ căzut fără veste asupra Romeilor, aŭ ucis pe mulţĭ, ĭar pe ceilalţĭ aproape pe toţĭ ĭ-aŭ luat robĭ. Cîţĭva din eĭ aŭ trecut şi strîmtoarea dintre Sestos şi Abydos, aŭ devastat localităţile din Asia şi s-aŭ întors apoĭ în Chersones, de unde s-aŭ dus cu toată oştirea şi cu toată prada acasă. La altă năvală aŭ de-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vastat Illyria şi Thessalia, apoĭ aŭ căutat să forţeze zidul dela Thermopyle şi au fost respinşĭ de posturile ziduluĭ, care s-aŭ luptat vitejeşte, dar aŭ cercetat împrejurimile şi au găsit cărarea care duce la muntele ce dominează locurile acelea. Şi aşa aŭ ucis aproape pe toţĭ Grecii, afară de ceĭ din Peloponnes, şi apoĭ s-aŭ dus". De bello gotthico III, 13: „[In al 11 an al războĭuluĭ cu Goţii, 547] Sclavenii aŭ trecut Istrul în număr foarte mare, aŭ devastat Thracia [pentru înţelesul Thracia pe vremea luĭ Procopios vezĭ § 82, N° 7] şi au luat în robie o mulţime de locuitorĭ. Tocmaĭ atunci se nimerise că Narses eunucul fusese trimes de împărat la Erulĭ, ca să-ĭ tocmească pentru oastea ce trebuĭa să plece în Italia. Narses strînsese o numeroasă armată de Erulĭ şi o aşezase la ernatic în Thracia. Această armată de Erulĭ a atacat pe Sclavenĭ la întoarcere, ĭ-a învins, ucigînd mulţime dintr-înşiĭ, şi a liberat pe captivĭ." De bello gotthico III 29: „[In al treĭsprezecelea an al războĭuluĭ cu Goţii, 549] Sclavenii aŭ trecut Istrul şi aŭ devastat tot Illyricul până la Epidamnos. Pe toţĭ locuitoriĭ fără deosebire de vrîstă orĭ ĭ-aŭ ucis orĭ ĭ-aŭ dus în captivitate. Pe cele maĭ multe cetăţĭ le-au luat, fără să găsească opoziţie, în vreme ce generaliĭ oştiriĭ din Illyric, macarcă adunase cincĭsprezece miĭ de ostaşĭ, urmăriaŭ pe barbarĭ fără să îndrăznească a da pĭept cu dînşiĭ." De bello gotthico III, 33: „Gepiziĭ aŭ ocupat oraşul Sirmion şi în cea maĭ mare parte Daciile toate [=Dacia aureliană] şi le-aŭ stăpînit. Căcĭ îndatăce împăratul Iustinian a luat de sub stăpînirea Goţilor acele locurĭ, Gepiziĭ aŭ început să robească pe Romaniĭ din acele ţinuturĭ şi, înaintînd şi maĭ departe pe teritorĭul roman, s-aŭ apucat de devastat stăpînirea romana. Pentru aceĭa împăratul a încetat de a le maĭ plăti pensiunea, pe care o primĭaŭ maĭ dinainte vreme din partea Romanilor. Pe de altă parte împăratul Iustinian a dăruit Langobarzilor oraşul Noricum şi cetăţile din Pannonia şi alte locurĭ *), şi le-a maĭ dat şi marĭ sume de banĭ, ĭar Longobarziĭ şi-aŭ părăsit locurile pă-

*) Aceste lucrurĭ le-a dăruit împăratul fără să fi avut în realitate puterea de a le dărui, căcĭ ele eraŭ deja stăpînite de barbarĭ. Era numaĭ un fel de investitură oficială cu nişte posesiunĭ pe care barbariĭ şi le arogase din propriea lor putere. Era cam aşa ceva cum Ţiganul care şĭ-a scăpat căcĭula pe baltă a dăruit-o de sufletul tată-so.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rinteştĭ şi s-aŭ aşezat dincoace de Istru, nu departe de Gepiziĭ. Şi atuncĭ aŭ început şi eĭ să prade şi să robească pe Dalmaţĭ şi pe Illyrĭ până la Epidamnos, în aşa grad că, dacă se întîmpla ca niscaĭ robiţĭ să poată scăpa dela dînşiĭ şi să fugă acasă, barbariĭ aceştiĭa, sub numele că ar fi aliaţĭ aĭ Romanilor, străbăteaŭ stăpînirea romană şi orĭunde găsĭaŭ pe fugarĭ îĭ luaŭ, ca cum ar fi fost robĭ de aĭ lor fugiţĭ dela stăpînĭ, îĭ răpĭaŭ dela părinţĭ şi-ĭ duceaŭ cu dînşiĭ acasă, fără să li se înpotrivească nimenĭ. Alte părţĭ ale Dacieĭ [= Dacia aureliană], anume pelîngă Singidunum, unde sînt aşezaţĭ şi până astăzĭ, le-a dat împăratul Erulilor, care şi aceştiĭa invadează şi pradă într-una părţile Illyrieĭ şi ale Thracieĭ. Uniĭa dintr-înşiĭ s-aŭ înrolat în oştirea romană printre aşa numiţiĭ foedeterati. Şi orĭdecîteorĭ vin trimeşiĭ Erulilor la Byzanţ, primesc regulat pensiile dela împărat pentru aceştĭ devastatorĭ aĭ supuşilor împărăţieĭ şi se întorc acasă fără nicĭo supărare.[2] De bello gotthico III, 34 [Din discursul deputaţilor Langobarzĭ cătră împăratul Iustinian]: „Pecînd Goţiĭ aveaŭ tributară ţara Dacilor [= Dacia aureliană], Gepiziĭ toţĭ trăĭaŭ de ceĭa parte a Istruluĭ şi aşa de mult se temeaŭ de puterea Goţilor, încît nu îndrăznĭaŭ nicĭ macar să cerce să treacă fluvĭul. Pe vremea aceĭa eraŭ aliaţĭ şi prieteni aĭ Romanilor şi primĭaŭ daruri multe, sub numele de prietenie, şi dela împăraţiĭ care aŭ domnit înainte de tine, precum şi dela tine însuţĭ. I-aş întreba pe aceştĭ oamenĭ ce bine aŭ făcut Romanilor în schimb pentru atîtea daruri. N-ar avea ce spune, nicĭ mic nicĭ mare. Cîtă vreme n-aŭ avut prilej să facă răŭ, aŭ stat liniştiţĭ, nu pentrucă aŭ vrut, ci pentrucă n-aŭ putut alt fel. Căcĭ în ce priveşte părţile de dincolo de Istru, asupra lor nu aveaţĭ pretenţie de stăpînire, ĭar în ce priveşte părţile de dincoace de fluvĭu, îĭ ţinea în respect frica de Goţi“. De bello gotthico III, 38: „[In al 15 an al războĭuluĭ cu Goţiĭ, 551] O armată de treĭ miĭ de Sclavenĭ a trecut Istrul, apoĭ Hebrul şi s-a desfăcut în două. O parte cuprindea o mie opt sute, ceĭalaltă cuprindea restul. Generaliĭ romanĭ aĭ oştirilor din Thracia şi din Illyria ĭ-aŭ atacat, dar aŭ fost învinşĭ. Lĭ-a eşit apoĭ în întîmpinare Asbades, unul din garziĭ personalĭ aĭ împăratuluĭ, în fruntea călăreţilor care formaŭ garnizoana din Tzurulum, dar a fost şi el învins şi ars de viŭ, dupăce ĭ-aŭ luat fîşiĭ de pĭele depe spinare. S-aŭ răspîndit apoĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Sclavenii peste toată Thracia şi peste toată Illyria devastîndu-le. Multe cetăţi le-aŭ luat cu asediu, ei care mai înainte vreme nu îndrăznise să atace cetăţile, ba nici la cîmp deschis să se lupte nu cutezase. Niciodată nu încercase barbarii aceştiia să cutriere devastînd pămîntul Romanilor şi nici nu mai trecuse cu oştirea fluviul Istru vreodată înainte de timpul despre care s-a spus mai sus [adecă înainte de anul 547, vezi mai sus citatul din de bello gotthico III, 13]. Aceĭ care învinsese pe Asbades aŭ ajuns devastînd pănă la mare şi aŭ luat cu asalt Toperos, primul oraş maritim al Thracieĭ [la extremitatea sudvestică a Thracieĭ, aproape de gura rîuluĭ Nestos-Mesta-Karasu], depărtare 12 zile de Byzanţ. In afară de garnizoană, care a fost toată ucisă, aŭ mai omorît barbarii cincisprezece mii de locuitorĭ, afară de copiĭ şi de femeĭ, pe care ĭ-aŭ dus în robie. Aceştiia aŭ fost ceĭ dintîiŭ robi luaţi de dînşiĭ în această expediţie, căci altfel ucisese pe toţi, fără deosebire de vrîstă, cîţi li eşise înainte, astfel că în Illyria şi în Thracia pămîntul în lung şi în lat era acoperit de cadavre. Şi ucideaŭ nu cu sabiea orĭ cu lancea orĭ în alt chip obişnuit de a ucide, ci băteaŭ în pămînt ţăpuşi ascuţite, puneaŭ victimele cu şezutul pe ele şi le îndesaŭ pănă ce li pătrundeaŭ ţăpuşile la maţe. Mai băteaŭ în pămînt patru lemne groase şi legaŭ pe prinşi la ele de mîni şi de picioare şi apoi îi loviaŭ cu ciomegele îu cap, pănă ce-i omoraŭ ca pe cîni orĭ şerpi orĭ alte jivine. Pe alţiĭ împreună cu boiĭ şi oile pe care nu puteaŭ să le ducă acasă îi închideaŭ prin case şi li dădeaŭ foc. Dela o vreme însă s-aŭ săturat de a mai omorî şi pe uniia aŭ început să-i lese în viaţă şi s-aŭ întors acasă cu nenumărate miriade de captivi.» De bello gotthico III, 40: «[In al 16 an al războiuluĭ cu Goţiĭ, 552] Pe cînd Germanus aduna şi instruia la Serdica armata cu care trebuia să plece în Italia, turme de Sclavenĭ, mai numeroase decît oricînd, aŭ trecut Istrul şi aŭ ajuns păn la Naissus. Scopul lor era să cuprindă Thessalonicul şi oraşele învecinate. Cînd aŭ aflat însă că Germanus cu oştirea bizantină se afla la Serdica, aŭ părăsit proectul de a se duce la Thessalonic şi aŭ trecut peste munţi în Dalmaţia. .... Sclavenii, atît ceĭ care năvălise deja în împărăţie, precum şi alţiĭ care aŭ trecut Istrul după dînşiĭ, s-aŭ răspîndit prădînd peste toată peninsula, împărţindu-se în treĭ corpurĭ de oştire. Impăratul a trimes contra lor o

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mare armată sub conducerea luĭ Constantianus, Aratius, Nazares, Iustinus unul din fiiĭ luĭ Germanus, şi Ioannes cu supranumele Phagas. Şef suprem era Scholasticus, unul din eunuciĭ palatuluĭ. Această armată s-a întîlnit cu una din oştirile barbare la Adrianopol, dar a fost complect bătută de barbarĭ şi şefiĭ de abĭa aŭ putut scăpa cu fuga. Păn şi steagul luĭ Constantianus a căzut în mîna duşmanuluĭ. Sclaveniĭ, care nu prădaŭ în această expediţie din fugă, ci ernaŭ în linişte, ca şi cum ar fi fost la dînşiĭ acasă, aŭ ajuns atuncĭ, după învingerea oştiriĭ bizantine, cu prădăcĭunile până la provinciea Astica aşa numită [sudestul Tracieĭ], care nu maĭ fusese până atuncĭ devastată de duşmanĭ, şi până la zidul cel lung [zidit de împăratul Anastasius la distanţă de 40 miliare de Constantinopol, mergea dela marea neagră la marea de marmara, Procopios De aedificiis IV, 9 pag. paris. 86]. Prada luată de barbarĭ a fost enormă.? De bello gotthico IV, 21: ‘[In al 17 an al războĭuluĭ cu Goţiĭ, 553] Narses a plecat cu oştirea în Italia. Cînd a ajuns în mijlocul Thracieĭ, s-a oprit o bucată de vreme la Philippopoli, din cauză că drumul îĭ era tăĭat de turmele Hunilor [=Bulgarilor orĭ Avarilor], care năvălise în împărăţie şi devastaŭ şi prădaŭ totul, fără să li se opue cineva. Dela o vreme uniĭ din Hunĭ s-aŭ îndreptat spre Thessalonic, alţiĭ spre Byzanţ, şi atuncĭ de abĭa cu greutate a putut Narses să-şĭ continue drumul în Italia.? De bello gotthico IV, 25: ‘[In al 17 an al războĭuluĭ cu Goţiĭ, 553] Nenumărată mulţime de Sclavenĭ a invadat Illyria, comiţînd lucrurĭ care nu se pot povesti. Impăratul a trimes contra lor o armată condusă de fiiĭ luĭ Germanus, care fiind însă inferioară la număr urmărĭa numaĭ pe duşman, hărţuindu-l depe la spate. Barbariĭ aŭ devastat multă vreme şi cu un infinit număr de captivĭ şi de pradă s-aŭ întors acasă, fără să-ĭ împĭedece nimenĭ. Toate drumurile eraŭ pline de cadavre de ale locuitorilor. Bizantiniĭ n-aŭ putut să-ĭ împĭedece de a trece Istrul, pentrucă-ĭ treceaŭ Gepiziĭ, luînd de fiecare cap cîteun stater de aur.?

Caracteristic este faptul că Narses pleacă din Thracia să libereze Italia şi din Thracia de abĭa poate scăpa de răul Hunilor! Acasă la el de abĭa putea hălădui de duşmanĭ şi scăpînd cu chiŭ cu vaĭ din mîna lor se ducea să libereze Italia de Goţĭ! De alt fel oştirea luĭ Narses era compusă maĭ numaĭ din străinĭ, printre care Hunĭ. Procopios

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza”

De bello gotthico IV, 26: „Strînsese o mare mulţime de militarĭ romanĭ din oraşul Byzanţ şi din Thracia, strînsese mulţĭ şi din Illyrĭ. Maĭ era Ioannes cu armata sa proprie şi cu acea pe care ĭ-o lăsase socruso Germanus. Şi Auduin, regele Langobarzilor, înduplecat printr-o mare sumă de banĭ dată de împăratul Iustinian, precum şi prin tractatul de alianţă, adunase şi trimesese în ajutor doŭă miĭ cincĭ sute de ostaşĭ bunĭ, pentru serviciul cărora maĭ adăogise peste treĭ miĭ de războĭnicĭ. Eraŭ apoĭ maĭ mult de treĭ miĭ de Erulĭ, toţĭ călărĭ, sub maĭ mulţĭ şefĭ, printre care Philimuth, şi Hunĭ foarte mulţĭ, şi Dagisthaeos cu aĭ săĭ, care Dagisthaeos pentru aceasta anume fusese liberat din închisoare, şi Cabades cu o mulţime de Perşĭ dezertorĭ, care Cabades era fiul luĭ Zamos şi nepotul luĭ Cabades regele Perşilor. Maĭ era Asbados, un tînăr Gepid, foarte vrednic, avînd patru sute de conaţionalĭ cu dînsul, toţĭ războĭnicĭ aleşĭ, şi Aruth Erulul, care din copilărie ĭubise felĭul de a trăi al Romanilor şi luase în căsătorie pe fata luĭ Mauricius, ficiorul luĭ Mundos, era foarte bun ostaş şi avea cu dînsul o mulţime de Erulĭ încercaţĭ foarte în primejdiile războaelor“. Şi tot aşa toate oştirile bizantine din timpul luĭ Iustinian eraŭ pline de barbarĭ, cîteodată maĭ numaĭ din barbarĭ formate. Alăturĭ cu barbariĭ sîngurĭĭ cetăţenĭ aĭ imperiuluĭ care formaŭ oştirile eraŭ aproape numaĭ Thraciĭ şi Illyriĭ (Θρᾷκες, οἱ ἐκ Θρᾴκης, Ἰλλυριοί, adecă locuitoriĭ din dioecesele Thracia şi Illyria, pentru al căror înţeles vezĭ § 82, N° 9, rezumatul dela finele numărului, primul alineat). Procopios De bello persico I, 13: „La lupta dela Dara contra Perşilor aŭ luat parte Buzes cu multă cavalerie, Pharas Erulul cu treĭ sute de Erulĭ..., Massageţiĭ [=orĭ Bulgarĭ, orĭ Avarĭ] Simas şi Ascan cu 600 călăreţĭ.“ De bello persico II, 21: „Armata luĭ Belisarius era compusă din Thracĭ, Illyrĭ, Goţĭ, Erulĭ, Vandalĭ şi Maurĭ“. De bello vandalico I, 11: „La început prin foederati se înţelegeaŭ barbariĭ care nu eraŭ sub stăpînirea Romanilor, ci întrase în legăturĭ de prietenie cu statul roman, deoarece chĭar cuvîntul foedera înseamnă prietenie şi alianţă cu cineva. Acum însă prin foederati se înţeleg orĭce barbarĭ servesc în oştirea bizantină. Şefĭ aĭ foederaţilor din oastea trimeasă contra Vandalilor eraŭ Dorotheus, care avea sub dînsul pe militariĭ Armenĭ, apoĭ Salomon, Cyprianus, Valerianus, Marthinus, Althias, Ioannes, Marcellus, Cyrillus. Şefĭ aĭ Romei-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

lor eraŭ Rufinus, Aigan, Barbatus, Pappus, Theodorus cu supranumele Ctenatus, Terentius, Zaidus, Marcianus, Sarapis, Ioannes din oraşul Epidamnus. Dintre aceştĭ şefĭ Salomon era „din răsărit, chĭar dela graniţa împărăţieĭ romane, unde azĭ este oraşul Dara; Aigan era Massaget de neam, orĭ, cum li zic astăzĭ, Hun; ceilalţĭ aproape toţĭ eraŭ de loc din Thracia (σχεδόν τι ἅπαντες τὰ ἐπὶ τῆς Θρᾴκης χωρία ὤκουν). Maĭ veniaŭ apoĭ patru sute de Erulĭ sub conducerea luĭ Pharas, şi aliaţĭ barbarĭ şese sute, maĭ ales din neamul Massageţilor, călăreţĭ arcaşĭ toţĭ“[2]. Să se observe că adevăraţiĭ barbarĭ foederati, aliaţĭ, care nu făceaŭ parte din imperĭu, eraŭ numaĭ patru sute de Erulĭ şi şese sute de Bulgarĭ orĭ Avarĭ. Ceilalţĭ barbarĭ, numiţĭ numaĭ în mod abuziv foederati, eraŭ de loc din cuprinsul împărăţieĭ, desfăcuţĭ din neamurile lor respective, şi trăĭaŭ în împărăţie orĭ ca localnicĭ (ceĭa ce e aproape sigur) orĭ ca mercenarĭ. Să se maĭ observe că aceştĭ barbarĭ localnicĭ eraŭ aşa de numeroşĭ în oştirea bizantină trimeasă contra Vandalilor, încît şefiĭ lor eraŭ egalĭ în număr cu şefiĭ Romeilor, şi superiorĭ în importanţă, căcĭ printre dînşiĭ era Salomon, care nu mult după aceĭa a luat comanda supremă a armateĭ, după retragerea luĭ Belisarius. Să se observe în sfîrşit că afară de Salomon şi de Aigan, ceilalţĭ şefĭ aproape toţĭ eraŭ de loc din Thracia, că eraŭ ceĭ maĭ mulţĭ (cel puţin ceĭ cu nume romane: Cyprianus, Valerianus, Marthinus, Marcellus, Rufinus, Barbatus, Terentius, Marcianus; pe Rufinus îl numeşte lămurit Thrac Procopios De bello vandalico II, 10) sigur Thracĭ, ceĭa ce face probabilă presupunerea că ostaşiĭ care nu eraŭ barbarĭ din oştirea aceasta trebue să fi fost în majoritate Thracĭ. De bello gotthico I, 5: ‘Împăratul Iustinian în al noŭălea an al domnieĭ a trimes pe Belisarius în Italia contra Goţilor cu o flotă. Armata era compusă din patru miĭ de oamenĭ, militarĭ regulaţĭ şi federaţĭ (στρατιώτας ἐκ καταλόγων καὶ φοιδεράτων), şi aproape treĭ miĭ de Isaurĭ. Principaliĭ şefĭ eraŭ Constantinus şi Bessas de loc din Thracia (ἐκ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης χωρίων), Peranius, care era Iber, Valentinus, Magnus, Innocentius, Herodianus, Paulus, Demetrius, Ursicinus. Şeful Isaurilor era Ennes. Maĭ eraŭ apoĭ doŭă sute de Hunĭ şi treĭ sute de Maurĭ.’ De bello gotthico I, 27: ‘Unul din corpurile de oştire bizantină care operaŭ în Italia sub conducerea luĭ Martinus şi Valerianus era compus din o mie şese sute de călăreţĭ, ceĭ maĭ mulţĭ Hunĭ, Scla-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

veni și Anți.[2] De bello gotthico II, 13: „Oștirea, cu care a venit Narses eunucul în ajutor lui Belisarius în războiul cu Goții, era compusă din șepte mii de oameni, dintre care două mii de Eruli.[2] De bello gotthico II, 26: „In armata bizantină erau Sclaveni, care se pricepeau să prindă pe dușmani din embuscade.[2] De bello gotthico III, 6: „Iustinian trimete o flotă în Italia c-o oștire compusă din Thraci, Armeni și Huni[2].

Și nu numai ostașii din armata bizantină erau în mare parte barbari, dar posturile de încredere și importante ale armatei, precum acele de garzi personali (δορυφόροι) și de șefi, erau încredințate barbarilor. Procopios De bello persico I, 8: „Printre șefii oștirii pe care a trimes-o împăratul Anastasius [I, 491-518], ca să despresure orașul Amida din Armenia, erau Goții Godidisclus (Γοδιδίσκλος, var. Γοδιγίσκλος) și Sbesas (Σβέσας), care erau dintre aceia care nu se dusese cu Theoderich, cînd a plecat acesta din Thracia în Italia.[2] De bello persico II, 14: „Toți fruntașii Goți, care venise cu regele lor Vitigis la Constantinopol [compară de bello gotthico III, 1], au însoțit pe Belisarius în războiul acestuia contra Perșilor.[2] De bello gotthico I, 16: „Printre garzii de corp (δορυφόροι) ai lui Belisarius erau Massageții (=Bulgari ori Avari) Zanter, Horsomanos (variantă Horsamantis), Aishmanos (Ζαντήρ, Χορσομάνος, Αἰσχμάνος).[2] De bello gotthico II, 2: „In fruntea unui atac făcut de șese sute de ostași asupra castrelor dușmanului Belisarius a pus pe trei din garzii săi de corp, Persul Artasines (variantă Artasires), Massagetul Buhan și Thracul Cutilas (Ἀρτασίνης, Βούχαν, Κουτίλας). In această luptă Cutilas a primit o săgeată în cap și cu dînsa înfiptă în rană a continuat a se lupta până ce și-a întors ostașii înapoi. Săgeata a fost extrasă de medic, dar Cutilas a murit în urma operației.[2] De bello gotthico II, 13: „Thracul Ulimun (Οὐλιμοῦν ἐκ Θράκης) și Massagetul Bulgudu (Βουλγουδοῦ), unul gard de corp al lui Belisarius, celălalt gard de corp al lui Valerianus, cu vitejiea lor au scăpat Ancona de asediul Goților.[2] De bello gotthico III, 14: „In al patrulea an al domniei sale (531) Iustinian a pus pe Chilbudius (Χιλβούδιος) comandant (στρατηγός) peste oștirile din Thracia, ca să împiedece pe barbari să treacă Istrul, pentrucă deja Hunii, Anții și Sclavenii trecuse de mai multe ori fluviul și devastase peninsula. In timp de trei ani barbarii n-au mai îndrăznit să

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

treacă Istrul, ba din contra adeseorĭ a trecut Chilbudius de a stînga fluvĭuluĭ, a bătut pe barbarĭ şi a luat captivĭ o mulţime din eĭ. După treĭ anĭ Chilbudius a trecut din noŭ Istrul, dar barbariĭ ĭ-aŭ eşit în număr mare înainte, l-aŭ bătut şi însuş Chilbudius a căzut în luptă. S-a născut după aceĭa ceartă între Anţĭ şi Sclavenĭ, Anţiĭ aŭ fost învinşĭ şi un Sclaven a luat prins pe un tînăr Ant, pe care-l chema Chilbudius. Chilbudius acesta s-a arătat cu multă tragere de inimă pentru stăpînuso, a făcut multe fapte vitejeştĭ în războae şi şĭ-a căpătat nume mare. Pe vremea aceĭa Anţiĭ aŭ năvălit în Thracia şi aŭ adus de acolo o mulţime de captivĭ. Unul dintre aceştiĭa a spus stăpînuso că se găseşte captiv la Sclavenĭ generalul roman Chilbudius şi l-a sfătuit să-l răscumpere şi să-l deie îndărăt Romanilor, căcĭ va obţinea în chipul acesta şi laudă şi avere mare dela împărat. Antul se duse atuncĭ la Sclavenĭ şi răscumpără pe Chilbudius dela stăpînuso cu o mare sumă. Dacă l-a dus acasă, l-a întrebat Antul să spună dacă este într-adevăr Chilbudius generalul roman. El ĭ-a spus însă adevărul, că este Ant de neam, că a căzut prins la Sclavenĭ şi că acum, dupăce s-a întors acasă, trebue după legile loculuĭ să fie liber. Atuncĭ captivul roman, care sfătuise pe stăpînuso să răscumpere pe falşul Chilbudius, cu scopul ca prin acest mijloc să scape şi el de captivitate, a făcut pe Anţĭ să creadă că falşul Chilbudius este într-adevăr generalul roman Chilbudius, dar că se teme să mărturisească adevărul; dacă-l vor duce însă pe teritorĭul roman, are să spună drept. Anţiĭ aŭ amenințat atuncĭ cu moartea pe falşul Chilbudius, dacă nu va declara că este Chilbudius cel adevărat. Pe vremea aceĭa Iustinian trimesese la barbariĭ aceştiĭa o deputaţie, prin care li spunea că li dă în deplină posesiune oraşul vechĭŭ, zidit de Traĭan, Turris (Τοῦρρις),*) care se găseşte dincolo

*) Iustinian stăpînĭa pe malul drept al Dunărĭĭ, după cum se vede din Procopios De aedificiis IV, 6, 7, cîteva castele: în faţa vechĭuluĭ oraş Lederata, care acum se numĭa Novae (Vezĭ § 92 sub IV, 6), castelul Literata; maĭ multe castele pe distanţa dintre Novae şi Pontes (Pentru Novae şi Pontes vezĭ § 92 sub IV, 6); Sicibida în faţă de Palatiolum (Pentru Palatiolum vezĭ § 92 sub IV, 6); Dafne (Δάφνη), cetate zidită de Constantin cel mare, în faţă de Transmarisca (Pentru Transmarisca vezĭ § 92 sub IV, 7). In ce priveşte pe Turris, C. Jireček Geschichte der Serben I pag. 82 presupune că ar fi fost Dinogetia „pe malul

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

de Istru şi acum era pustiŭ din cauza devastărilor barbarilor de prin prejur, înpreună cu teritorĭul luĭ (τῇ ἀμφ'αὐτὴν χώρᾳ), precum şi banĭ mulţĭ, numaĭ să nu lese pe Hunĭ să invadeze teritorĭul roman. Barbariĭ s-aŭ învoit, cu condiţiea ca să restitue în vechea demnitate de general roman pe Chilbudius şi să-l lese să trăĭască printre dînşiĭ. Atuncĭ şi falşul Chilbudius a început să dorească aceasta şi să afirme că într-adevăr el ar fi generalul roman Chilbudius. In acest scop el a plecat la Byzanţ, dar pe drum a dat peste Narses, care a început să-l cerceteze şi, macarcă vorbĭa latineşte şi cunoştea cîteva din particularităţile adevăratuluĭ Chilbudius, l-a dat de gol şi l-a silit, dupăce l-a pus la închisoare, să destăĭnuĭască toată şireteniea. L-a dus apoĭ cu dînsul la Byzanţ.[2] Faptul că un Ant se chema Chilbudius probează în de ajuns că generalul bizantin Chilbudius era şi el Slav, Ant orĭ Sclaven. In cuvîntul Chilbud este sufixul slav *-ud* (Miklosich Vergleichende Grammatik II pag. 211), care cel puţin într-o limbă slavă serveşte pentru a forma numirĭ personale, anume în sîrbeşte: Hrgud, Lopud, Mrgud. Cuvintele acestea sîrbeştĭ sînt probabil derivate dela verbe, compară *hrgati* abreiben, abnutzen, detero, *lopiti* in Menge fliessen, profluo, *mrgoditi se* ein finsteres Gesicht machen, obscuro vultum, şi sînt porecle (cel puţin pe Mrgud îl găsesc anume însemnat ca poreclă în dicţionar; Hrgud şi Lopud sînt nume de localităţĭ, dar probabil dela capul loculuĭ aŭ fost şi ele nume personale). In limba polonă dă Miklosich locul citat pe *maruda,* langer Mensch, un cuvînt care şi el s-ar potrivi cu un nume personal, şi încă cu o poreclă. In ce priveşte radicalul din cuvîntul Χιλβουδ, Chilbud, care aşa transcris cu litere latine reprezintă pronunţarea clasică grecească, χ trebue pronunţat *h,* căcĭ aceasta era valoarea pe vremea luĭ Procopios a exploziveĭ afone aspirate antice greceştĭ *ch,* ĭar β poate fi cetit şi *v,* căcĭ în ortografiea luĭ Procopios β reprezenta şi pe *b* şi pe *v.* Un radical *hilv-* însă, dacă se ţine socoteală de uşurinţa cu care Greciĭ stîlcĭaŭ

stîng al Dunărĭĭ lîngă Galaţĭ" (adecă Gherghina, pentrucă „Dinogetia a fost în dreapta Dunărĭĭ, foarte probabil la Bisericuţa", Pârvan Castrul dela Poĭana pag. 24); după Schafarik Slavische Alterthümer deutsch von Aehrenfeld II, 153 şi Iorga Geschichte des rumänischen Volkes I, 66 ar fi fost actualul oraş Turnul Măgurele. Simple presupuneri.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cuvintele străine, lesne ar reprezenta radicalul slav *hlĭev-*, *hlъkv-* din vechĭul bulgar *hlĭevŭ*, *hlъkvъ*, stabulum, casa. *Hlĭevud* va fi fost şi el o poreclă slavă, ca şi sîrbeştile Hrgud, Lopud, Mrgud, derivată însă nu dela un verb, ci dela un substantiv. De bello gotthico III, 30: „In castelul Ruscianum erau 300 de călăreţĭ illyrĭ, ai căror şefĭ erau gardul de corp Chalazar (Χαλάζαρ), de neam Massaget, şi Thracul Gudilas (Γουδίλας).[2] De bello gotthico IV, 9: „Împăratul Iustinian a trimes în Lazica pe Bessas ca şef al oştirĭĭ de acolo, unde fusese trimeşĭ deja Benilus, fratele luĭ Buzes, Odonachus, Thracul Babas şi Erulul Uligagus. (Βέσσας, Βενίλος, Βούζης, Ὀδόναχος, Βάβας ἐκ Θράκης, Οὐλίγαγος).[2]

§ 89. Domniea luĭ Iustinianus, atît de strălucită în aparenţă, a fost în realitate o ţesetură de expediente, prin care un monarh ambiţios şi fără scrupule, dar neputincĭos, căuta să cîrpească o stare de lucrurĭ putredă şi iremediabil perdută. Oştirile luĭ, care erau în realitate nişte bande de prădătorĭ *), au sleit de ultimele mijloace de traiŭ provin-

*) Procopios De bello gotthico III, 19: „Bessas strînsese pentru el toate proviziile trimese la Roma din Sicilia, din care dădea foarte puţin populaţieĭ de jos a oraşuluĭ şi vindea foarte scump senatorilor. Din cauza aceasta nicĭ nu dorĭa să se rîdice asedĭul Romeĭ şi nu se supunea la ordinele luĭ Belisarius.[2] De bello gotthico II, 20: „Populaţiea Italieĭ mînca pîne de ghindă. In Picenum cincĭzecĭ de miĭ de ţăranĭ aŭ perit de foame. Alţiĭ aŭ devenit antropofagĭ.[2] In ce priveşte gradul de destrăbălare şi lipsa de orĭce interes pentru binele public ale administraţieĭ centrale din Constantinopol, îşĭ poate cineva face o idee din următorul fapt aproape de necrezut povestit de Procopios în Historia arcana 21: „De multe orĭ, cînd Hunĭĭ robĭaŭ şi prădaŭ stăpînirea romană, generalĭĭ de prin Thracia şi de prin Illyria ar fi vrut să sară asupra lor, dar se oprĭaŭ, pentrucă primĭaŭ scrisorĭ dela împărat prin care li se poruncĭa să nu se atingă de barbarĭ, pentrucă are nevoe împărăţiea de ajutorul lor înpotriva Goţilor orĭ a altor popoare cu care era în războĭŭ. Şi atuncĭ barbarĭĭ aceĭa despoĭaŭ şi robĭaŭ pe Romanĭĭ de prin părţile acestea de loc şi apoĭ se duceaŭ acasă cu toată prada şi cu robĭĭ, pentrucă eraŭ chipurile prietenĭĭ şi aliaţĭĭ Romanilor. De multe orĭ ţăranĭĭ depe acolo, împinşĭ de dorul după fimeile şi după copiĭĭ robiţĭ, se adunaŭ şi sărĭaŭ asupra Hunilor la întoarcerea acestora, pe mulţĭ îĭ omoraŭ şi reuşĭaŭ să li ĭee caiĭ cu toată prada, dar cădeaŭ în mare belea din cauza aceasta, pentrucă venĭaŭ slujbaşĭ dela Byzanţ, care-ĭ băteaŭ şi-ĭ schingĭuĭaŭ şi-ĭ globĭaŭ fără milă, pănă ce dădeaŭ înapoĭ barbarilor toţĭ caiĭ pe care li-ĭ luase“. Foarte

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ciile pe care le cutrieraŭ, fără să reuşească macar cu numele, decît pentru foarte scurtă vreme, să le alipească la imperiul dela Constantinopol. Rezultatul îl spune Procopios De bello gotthico III, 33: „Rezultatul războaelor cu Goţiĭ a fost că nu numaĭ s-aŭ rîsipit banĭ mulţĭ şi sînge mult fără de niciun folos, dar că Italia a fost perdută şi că am văzut cum Thraciĭ şi Illyriĭ aproape toţĭ aŭ fost ruinaţĭ şi prăpădiţĭ fără samă de barbariĭ care acum s-aŭ aşezat lîngă dînşiĭ". De bello gotthico III, 34: „Barbariĭ şi-aŭ împărţit între dînşiĭ împărăţiea romană".

După Iustinian, cînd toate forţele de care dispunea împărăţiea eraŭ întrebuinţate în Asia contra Perşilor şi apoĭ contra Arabilor, peninsula balcanică a căzut încă maĭ mult pradă Slavilor şi Avarilor. Despre timpul luĭ Tiberius II (aniĭ 578-582) povesteşte scriitorul sirian contemporan Iohannes Ephesius (a trăit între aniĭ 558-585) că „Slaviĭ aŭ devastat pănă sub zidurile Constantinopoluluĭ în timp de patru anĭ şi s-aŭ aşezat în peninsulă fără niciо grijă, prădînd şi arzînd. Aŭ banĭ, turme, şi aŭ învăţat războiul maĭ bine decît Bizantiniĭ." O. Tafrali, Thessalonique dès origines au XIV siècle, pag. 98. Slaviĭ ajung cu incursiile lor pănă în Peloponnes şi în insulele arhipelaguluĭ, şi atacă în cincĭ rînduriĭ Thessalonicul (întîĭa oară anul 581; a doŭa oară anul 586; a treĭa oară anul 609, cînd aŭ venit cu fameĭ, copiĭ şi cu toată pojijiea şi s-aŭ stabilit definitiv în apropierea Saloniculuĭ; a patra oară într-un timp nehotărît al domnieĭ luĭ Heraclius; a cincea oară pela 634). Constantinopolul cu mare greutate reuşeşte să nu fie cuprins de Avarĭ la anul 626. Cele maĭ importante cetăţĭ dela nord-vest şi dela vest cad în mînile barbarilor: Sirmium, Singidunum, Viminacium la anul 582 în mînile Avarilor, Salona la aniĭ 612-614 în acele ale Slavilor. C. Jireček, Geschichte der Serben I, 81 sqq., Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 26; O. Tafrali, Thessalonique dès origines au XIV siècle, 101-125. Slabele rămăşiţĭ de stăpînire bizan-

---

caracteristic este următorul loc din Iohannes Lydus De magistratibus ed. Bonn pag. 264 [cu privire la timpul luĭ Iustinianus]: „Supuşiĭ împărăţieĭ socot că maĭ uşor pot suporta o invazie a barbarilor decît o staţiune în mijlocul lor a armateĭ naţionale" (κουφοτέραν τὴν ἐπιδρομὴν τῶν βαρβάρων τῆς ἐπιστασίας τῶν οἰκείων τὸ ὑπήκοον ἑαυτῷ συλλογίζεται).

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tină în peninsulă depe la sfîrşitul domnieĭ luĭ Iustinian în jos le arată C. Jireček Geschichte der Serben I, 106 astfel: „Până pela 679 stăpînía împărăţiea malul drept al Dunăriĭ de jos [adecă *cetăţile* numaĭ depe malul Dunăriĭ!]. Graniţa dinspre ţara Avarilor se găsía probabil acolo, unde a fost maĭ tîrziŭ graniţa dintre Bulgarĭ şi Avarĭ, însemnată prin treĭ valurĭ de pămînt paralele, care se maĭ văd şi până astăzĭ între rîurile Isker şi Lom. In Dacia Mediterranea aŭ stăpînit Bizantiniĭ până la 809 importanta localitate Serdica, care avea legăturĭ cu imperĭul nu numaĭ prin Thracia, ci, după cum se vede din povestirile luĭ Theophaues, şi prin valea Strymonuluĭ. Teritoriile depe coasta Macedonieĭ aŭ fost totdeauna în stăpînirea împărăţieĭ, macarcă urme de colonizare slavă se observă până în jumătatea de răsărit a Chalcidiceĭ. In Grecia aŭ fost păstrate Athena, Theba, Corinthul, Patras şi în general toate oraşele marĭ. Tot aşa aŭ fost păstrate teritoriile depe coastă dela Dyrrachion şi din Praevalis. Din contra în Dalmatia răsturnările se observă maĭ ales pe micile teritoriĭ ale diferitelor oraşe". La anul 679 Bulgariĭ aŭ ocupat teritorĭul dintre Dunăre şi Balcanĭ (aproximativ Moesia Inferior), Theophanes Confessor pag. paris. 297-299 şi (din acelaş izvor ca şi Theophanes) Nicephoros Patriarches pag. paris. 22-24, şi aŭ fundat un stat care s-a tot lăţit cu vremea spre apus şi spre mĭazăzi. De aicĭ înainte, în afară de cîteva oraşe depe coasta Dalmatieĭ, precum Iadera, Tragurium, Butua, Scodra, Lissus, Bizantiniĭ n-aŭ maĭ stăpînit în timp de secule (până la Ioan Tzimiskes 969-976) absolut nimic din teritorĭul romanizat al peninsuleĭ balcanice, care în tot acest interval de timp a fost complect sub stăpînirea Slavilor.

§ 90. In urma aceşteĭ concordanţe dintre inscripţiĭ şi starea socială atestată de izvoarele istorice a provinciilor din răsăritul Europeĭ, se poate spune că puterea de romanizare, care-şĭ găsía principalul sprijin în energiea statuluĭ roman, a încetat în aceste provinciĭ la începutul secoluluĭ V. Dela acea dată înainte romanismul, macarcă influinţat de limba latină comună încă aproximativ până la sfîrşitul secoluluĭ VI, după cum s-a arătat în nota dela § 85, a fost lăsat în acele provinciĭ, din punct de videre al energieĭ agenţilor romanizatorĭ (funcţionarĭ civilĭ, militarĭ, colonĭ, negustorĭ, vezĭ §§ 83, 85), la propriile sale forţe. Din punct de

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

videre al forţelor acestora două teritorii aŭ fost maĭ puţin favorizate. Maĭ întîĭŭ partea Moesieĭ Inferior de de-a stînga Dunăriĭ a fost şi slab populată cu elemente romane şi puţin timp stăpînită de Romanĭ (vreo 178 de anĭ; partea transdanubiană a Moesieĭ Inferior a fost părăsită pe vremea împăratuluĭ Maximinus p. Chr. 235-238), pentru care chestiunĭ vezĭ §§ 20-24, 77. Din cauzele acestea sigur, după părăsirea acestuĭ teritorĭu de Romanĭ, populaţiunea romană, cîtă va fi maĭ rămas într-însul şi nu va fi fugit de-a dreapta Dunăriĭ, s-a stîns cu vremea. Cam tot atîta vreme aŭ stăpînit Romaniĭ Dacia, dela 107 până la, cel maĭ tîrziŭ, sfîrşitul domnieĭ luĭ Gallienus, 268, adecă vreo 161 de anĭ. Decît numaĭ în Dacia elementul roman era foarte numeros, după cum probează multele inscripţiĭ păstrate din această provincie, apoĭ foarte puternic, pentrucă elementele romanizătoare immigrate aŭ venit într-însa în număr mare, în vreme ce populaţiea autohtonă fusese redusă la minimum (Eutropius VIII, 6: „Traĭan, după ce a supus Dacia, a strămutat într-însa nenumărată mulţime de oamenĭ din toată lumea romană, ca să lucreze pămîntul şi să formeze oraşe, pentrucă Dacia, în urma războaelor îndelungate cu Decebal, fusese secată de locuitorĭ“. Traianus, victa Dacia, ex toto orbe romano infinitas eo copias hominum transtulerat, ad agros et urbes colendas. Dacia enim diuturno bello Decebali viris fuerat exhausta). Ce s-a făcut această numeroasă populaţie romană din Dacia? După Flavius Vopiscus, scriitor aproape contemporan cu faptele (a scris în primul şfert al secoluluĭ IV; vezĭ însă a doŭa notă dela acest paragraf) şi Eutropius împăratul Aurelianus (270-275), a strămutat locuitoriĭ dintr-însa, şi dela ţară şi din oraşe, peste Dunăre şi i-a aşezat în teritorĭul care după aceĭa a purtat numele de Dacia aureliană, împărţită în doŭă, în Dacia Ripensis şi Dacia Mediterranea („Dacia Ripensis dela Orşova păn pela Isker; Dacia Mediterranea în munţiĭ dela Sofia, Niş şi Küstendil“. C. Jireček Geschichte der Serben I pag. 34. Dacă ne punem din punct de videre al provinciilor de dinainte de Diocletian, Dacia aureliană coprindea aproximativ jumătate din vestul Moesieĭ Inferior, aproape toată jumătatea estică a Moesieĭ Superior, şi colţul nordvestic al Thracieĭ). Flavius Vopiscus, Aurelianus 39: „[Împăratul Aurelian], văzînd că Illyricul e pustiit şi că Moesia e ruinată, a luat armata şi pe locuitoriĭ din

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

provinciea Dacia de peste Dunăre, cea înființată de Traianus, și a părăsit-o, ne mai trăgînd nădejde că ar putea fi stăpînită, iar populațiea adusă de acolo a așezat-o în Moesia, pe care a numit-o Dacia lui, care acum e așezată între cele două Moesii. Cum vastatum Illyricum ac Moesiam deperditam videret, provinciam transdanuvinam Daciam, a Traiano constitutam, sublato exercitu et provincialibus reliquit, desperans eam posse retineri, abductosque ex ea populos in Moesia conlocavit appellavitque suam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit". Aproape întocmai așa povestește lucrul Eutropius (a scris sub Valens 364-378), IX, 15: „Provinciam Daciam, quam Traianus ultra Danubium fecerat, intermisit, vastato omni Illyrico ac Moesia, desperans eam posse retineri, abductosque Romanos ex urbibus et agris Daciae in media Moesia collocavit appelavitque eam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit et est in dextra Danubio in mare fluenti, cum antea fuerit in laeva". Cam tot așa Rufus (orĭ Rufius) Festus (a scris în anul 369), Breviarium rerum gestarum populi romani, 8 (la Petru Maior Istoriea pentru începutul Romînilor, pag. 27, care nu citează paragraful și numește pe autor Sextus Rufus. Iung Roemer und Romanen in den Donauländern II ed. pag. 178 numește pe autor Sextus Rufinus și nu citează nicĭ el paragraful. Mommsen C. I. L. III pag. 161 și Pič Abstammung der Rumänen îl numesc Sextus Rufus și citează Brev. 8. Eŭ n-am putut consulta acest autor și-ĭ daŭ numele după Teuffel): „Per Aurelianum translatis exinde Romanis duae Daciae in regionibus Moesiae ac Dardaniae factae sunt". Aŭ copiat Eutropius și Rufus Festus pe Vopiscus (Vezĭ a doŭa notă dela acest paragraf)? Orĭ aŭ scris cîteș treĭ după acelaș izvor? Nu se poate ști. Multă logică a cheltuit Petru Maior opul citat pag. 26-45, ca să probeze că cele spuse de Vopiscus (și după el de Eutropius și de Rufus Festus, care acești din urmă ar fi copiat pe Vopiscus) nu sînt adevărate: „Și Hadrianus a vrut să părăsească Dacia și nu l-aŭ lăsat prietenii, pentrucă ar fi fost lăsați mulțime de cetățeni romanĭ în mînile barbarilor (Eutropius VIII, 6: „Traiani gloriae invidens statim provincias tres reliquit, quas Traianus addiderat, et de Assyria, Mesopotamia et Armenia revocavit exercitus, ac finem imperii esse voluit Euphratem. Idem de

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

romani barbaris traderentur“). Dacă ar fi putut Hadrianus să strămute locuitoriĭ de a dreapta Dunăriĭ, ĭ-ar fi strămutat sigur, numaĭ ca să-şĭ facă gustul de a părăsi Dacia. Dar n-a putut. Şi ce n-a putut el la cîţĭva anĭ după cucerirea provincieĭ, era să poată Aurelian un secol şi jumătate după aceĭa, cînd numărul cetăţenilor devenise în Dacia cu mult maĭ mare? Apoĭ la ce s-ar fi dus Romaniĭ din Dacia în Moesia? Inprejurările din Moesia eraŭ încă maĭ nefavorabile decît cele din Dacia, Moesia era încă maĭ bîntuită de barbarĭ decît această din urmă provincie, unde cel puţin locuitoriĭ eraŭ legaţĭ de pămînt şi deprinşĭ întru cîtva de atîta amar de vreme cu barbariĭ, care probabil îĭ lăsaŭ să-şĭ caute de treabă, ca să aĭbă şi eĭ, barbariĭ, de unde să-şĭ procure cele trebuitoare pentru hrană *). Şi apoĭ, ce locuitorĭ era să strămute Aurelian din Dacia, cînd această provincie era de fapt perdută pentru Romanĭ încă din timpul domnieĭ luĭ Gallienus? Dacia era doar pe vremea luĭ Aurelian ocupată de Goţĭ. Eraŭ Goţiĭ să-l lese să strămute locuitoriĭ, par că ar fi fost la el acasă? Poate că pe fugariĭ din timpul luĭ Gallienus, care rătăcĭaŭ fără căpătîĭŭ prin peninsula balcanică, ĭ-a fi strîns Aurelian şi ĭ-a fi aşezat între cele doŭă Moesiĭ. Cine ştie, poate că nicĭ textul luĭ Vopiscus nu-ĭ corect. Cel puţin Toppeltin Origines et occasus Transilvanorum cap. 6 cetĭa astfel: „Cum vastatum Illyricum et Moesiam deperditam videret, provinciam trans Danubium Daciam a Traiano constitutam, sublato exercitu, provincialibus reliquit“, fără *et* între exercitu şi provincialiabus, aşa că înţelesul e că Aurelian a retras numaĭ legiunile din provincie, pe care a lăsat-o pe socoteala locuitorilor. Dar Vopiscus însuş nu-ĭ de bună credinţă. El a scris vieaţa luĭ Aurelian din îndemnul uneĭ rude a împăratuluĭ, un mare personaj, prefectul Romeĭ, faţă de care scriitorul era legat prin consideraţiĭ de tot felĭul şi dela care căpătase chĭar un îndemn direct să minţească: „Scrie“, a zis odată acel personaj către Vopiscus (după mărturisirea însăş a acestuĭa), „cum îţĭ place, fără grijă, spune ce vreĭ, veĭ avea de colegĭ aĭ mincĭunilor pe toţĭ scriitoriĭ de istorie“. Şi ce era să spună în

*) In sprijinul argumentăriĭ luĭ Petru Maior vine următoarea notiţă dintr-un cronicar syrian înpărtăşită de C. Jireček Geschichte der Serben I, 95: „Avariĭ şi Slaviĭ ziceaŭ către locuitoriĭ [illegible]

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza”

asemenea împrejurări Vopiscus? Că a lăsat Aurelian pe cetăţenii romani pradă barbarilor? Sigur că trebuia să spună, din linguşire, că împăratul a strămutat odată cu armata şi pe locuitori. Numai de nu va fi cumva nevinovat Vopiscus şi nu va fi trebuind să se interpreteze vorbele lui astfel: „[Împăratul Aurelian], văzînd că Illyricul e pustiit şi că Moesia e ruinată, a părăsit provinciea de peste Dunăre Dacia, cea înfiinţată de Traianus, din care deja fusese retraşi armata şi locuitorii [încă depe timpul lui Gallienus], ne mai trăgînd nădejde că ar putea fi stăpînită, iar populaţiea adusă de acolo a aşezat-o în Moesia, pe care a numit-o Dacia lui, care acum e aşezată între cele două Moesii". Oricum fie, strămutarea populaţiei din Dacia traiană în Dacia aureliană de împăratul Aurelian e o poveste. Ceia ce nu se poate contesta este că o parte, mică, din populaţie, între alţii slujbaşii statului, a părăsit într-adevăr Dacia traiană şi s-a strămutat de a dreapta Dunării. Grosul populaţiei însă trebue să fi rămas pe loc.[2] Va fi ea o poveste strămutarea de către Aurelian a locuitorilor şi armatelor din Dacia (Căci, în adevăr, nu se poate pricepe ce fel de strămutare va fi putut să aibă loc, cînd cu ani mai înainte Dacia fusese deja perdută de Romani). Ceia ce nu-i poveste este însă faptul că într-adevăr Aurelian a înfiinţat provinciea Dacia aureliană şi că însuş numele acestei provincii nu se poate îndreptăţi decît prin faptul că locuitori din Dacia traiană se vor fi stabilit într-însa (Dacii băştinaşi din peninsula balcanică, pentru care vezi § 54 sub Daci, ar fi putut îndreptăţi numirea de Dacia pentru Dacia Ripensis, dar nu pentru Dacia Mediterranea). Apoi eu nu pot admite că tot ce povesteşte Vopiscus despre această afacere este minciună*). In toată această povestire despre o strămutare

*) Scriitorii tîrzii, de după epocele aşa numite clasice, şi latini şi greci, merită mai multă consideraţie decît li se acordă de obicei. Punctul lor de videre istoric este mai cuprinzător, iar cel etic mai altruist. Ei nu văd în vieaţa popoarelor numai războae, regi şi împăraţi, consuli şi alţi înalţi funcţionari, şefi de armate, vieaţă de curţi monarhice şi de parlamente democratice, discursuri eroice şi patriotice, şi vorbărie goală din păturile conducătoare. Ei se mai uită şi la masa celalaltă a societăţii, şi ni comunică ceva din chipul cum ea trăia, adecă cum se chinuia, şi la lumina interesului general *ei* numai (nu clasicii) devin conştienţi de netrebniciea expedientelor şi instituţiilor prin care să lungească vieaţa stato (pr

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

societăţi) putrede. Nu este un scriitor de lepădat acel care, ca Flavius Vopiscus în Probus, 20, 23, a putut scrie—nu frumos, fireşte, ca Tit Livîu orî ca Tacit!—următoarele: „[Probus], după ce a îndeplinit acestea, s-a apucat să se pregătească de războiŭ contra Perşilor, dar, pecînd trecea prin Illyric, militarii s-aŭ răsculat şi l-aŭ ucis. Cauzele pentru care l-aŭ ucis aŭ fost acestea. Mai întîiŭ pentrucă nu lăsa niciodată pe soldaţi să stee fără treabă şi zicea că militarul nu trebue să mînînce degeaba. Apoi a spus o vorbă, care nu era de fel în interesul lor, dar care, dacă s-ar fi îndeplinit, ar fi fost de mare folos pentru republică, anume că în curînd nu va mai fi trebuinţă de militarî... «In curînd, a zis, nu vom mai avea nevoe de militarî». Adecă, nu va mai fi armată romană, republica fără teamă va domni pretutindenea şi va stăpîni toate, pămîntul nu va mai fabrica arme, nu va mai da provizii pentru oştirî, boiî vor servi la plug, calul se va naşte pentru pace, nu vor mai fi războae, nicî oamenî căzuţi în robiea duşmanuluî, ci în toate părţile va fi pace, în toate părţile vor domni legile romane şi judecătoriî noştri... Ce fericire ar fi fost, dacă s-ar fi desfiinţat armata supt acel împărat! Niciun provincial n-ar fi mai dat provizii pentru armată, nu s-ar fi mai plătit lefurî, tezaurul public ar fi fost veşnic numai al republicii, împăratul n-ar fi mai cheltuit nimic, fiecare ar fi fost stăpîn pe al săŭ. Probus făgăduia în adevăr timpurî fericite. Nu eraŭ să mai fie castre, nu eraŭ să se mai audă trîmbiţi, nu eraŭ să se mai fabrice arme, lumea aceasta de războinicî, care acum ruinează republica cu războae civile, ar face plugărie, orî s-ar ocupa cu ştiinţa, cu arta şi cu meşteşugul, orî ar cutriera mările. Unde mai puî că n-ar peri nimenî în războiŭ? Mare dumnezeule, cu ce te-a supărat aşa de tare republica romană, că aî lipsit-o de un asemenea împărat?“ In ce priveşte în special pe scriptores historiae augustae, părerea pănă acum vreo treizecî de anî în urmă a fost că din ceî şese scriitorî patru (Aelius Spartianus, Iulius Capitolinus, Vulcacius Gallicanus, Trebellius Pollio) aŭ scris sub Diocletianus (284-305), iar doî (Aelius Lampridius, Flavius Vopiscus) aŭ scris în primul şfert al secolului IV (300-325). Vezî Teuffel. Cam de acum vreo 30 de anî în urmă însă a apărut la iveală părerea că sub numele celor 6 scriitorî se ascunde un anonim, care ar fi scris în timpul luî Theodosius (379-395) şi ar fi aparţinut la cercul luî Q. Aurelius Symmachus (345-405). Motivul care l-ar fi făcut pe acest anonim să facă un asemenea falşificat, din punct de videre al celor 6 nume pe care şi le-a dat, precum şi din acel al timpuluî anterior luî în care se preface că ar fi scris, ar fi fost un motiv religios. Anonimul anume ar fi fost un păgîn, care ar fi vrut prin această procedare pe de o parte să dea oarecare ajutor păgînismuluî (arătînd, de pildă, că împăraţiî păgînî aŭ fost toleranţî faţă cu creştinismul, şi dînd prin aceasta a înţelege unuî împărat creştin ca Theodosius să fie şi el tolerant faţă cu păgînismul), iar pe de alta să

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

a populației din Dacia trăiană în cea aureliană se ascunde ceva adevărat. Ori că strămutarea va fi avut loc pe vremea lui Gallienus, ori că ea se va fi complectat pe vremea lui Aurelianus (prin retragerea, de pildă, între altele a ultimelor garnizoane romane care se vor fi mai susținut pe undeva în tot timpul dela Gallienus până la Aurelianus), o strămutare macar a unei părți din populație trebue să fi avut loc, după cum admite însuș Petru Maior, și deci o slăbire a populației romane din Dacia trăiană s-a înfăptuit *).

Geffcken, Religionsgeschichtliches in der Historia Augusta, în Hermes, Zeitschrift für classische Philologie, volumul LV (anul 1920), pag. 279-295, și E. Hohl, Ueber den Usprung der Historia Augusta, tot acolo, pag. 296-310. Chiar dacă va fi așa, valoarea de informatori pentru acele fapte istorice care n-au a face cu scopul religios al anonimului, a celor 6 scriitori ai istoriei auguste (ei informează pentru anii 117-284) rămîne neatinsă. Un lucru numai ne interesează pe noi în special, anume acela că, dacă sub numele închipuit de Flavius Vopiscus se ascunde anonimul depe vremea lui Theodosius, apoi nu acest Pseudovopiscus a fost informatorul, în ce privește părăsirea Daciei de Aurelian, lui Eutropius și al lui Rufus Festus, ci din contra Pseudovopiscus și-a luat informația dela Eutropius ori dela Rufus Festus, și că prin urmare toată argumentarea lui Petru Maior, bazată pe afirmarea mincinoasă a lui Pseudovopiscus că ar fi scris istoriea lui Aurelian din îndemnul unei rude a acestui împărat, cade.

*) Probă pentru existența unei populații romane în Dacia trăiană în timpul de imediat după pierderea acestei provincii de către Romani ar fi documentul dela anul 1366 (Documente Hurmuzaki I_2 pag. 112), în care se vorbește de Romîni în Transilvania pe vremea Hunilor. Intr-un act anume de hotărnicie dela 1557 se vorbește de un alt act de hotărnicie dela anul 1366, în care se spunea că „Valahii din satul Sîn Pietru nu pot suferi ca să li se înstrăineze pămîntul pe care l-au stăpînit ei și strămoșii lor în timp de mai bine de o mie de ani și l-au răscumpărat cu sîngele lor în mai multe rînduri, pămînt al cărui hotar a fost fixat încă dela venirea Hunilor și hotărît ca neschimbător decătră ducii acestora". Blacci de willa Sancti Petri egre ferunt ut territorium suum ultra mille annos possessum per se et maiores suos multis wicibus sanguine redemptum dissipetur, cum territorium limites ingressu adhuc Hunnorum designate et per duces eorum sancite sint immutabiles. Critica istorică nu are nimic de întîmpinat în privința autenticității documentului dela 1557 și a celui dela 1366 citat într-însul. Numai din punct de videre al criticii gramaticale și generice și al felîului scrisorii, literelor, se prezintă îndoeli. In privința aceasta editorul din Ducumente Hurmuzaki dă notița următoare: „Pelîngă toată veracitatea datelor literatul Schuller [primul editor al do-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Şi întrebarea este acum: s-a putut ea păstra această populaţie ca romană, dacă a trăit cu începere dela anul 266 complect separată de lumea romană ceĭalaltă? Un exemplu ni dă provinciea învecinată Pannonia Inferior. Populaţiea română din această provincie nu fusese probabil maĭ puţin deasă decît în Dacia, dacă judecăm după numeroasele inscripţiĭ care ni s-aŭ păstrat şi dintr-însa, maĭ ales din nordul eĭ. A avut apoĭ avantajul că a trăit maĭ îndelungată vreme decît Dacia supt influinţa romanizăriĭ: inscripţiile datate din ea încep cu aniĭ p. Chr. 81-96 şi sfîrşesc cu anul 377. Chĭar dacă nu ţinem socoteală de faptul că încă dela anul p. Chr. 5 Pannonia fusese constituită ca provincie română (vezĭ § 75), şi socotim numaĭ termeniĭ extremĭ aĭ inscripţiilor, încă avem pentru Pannonia Inferior un interval de timp de aproape treĭ sute de anĭ, aproape dublu decît acel în care Dacia a fost romanizată. Ba partea eĭ sudică, dintre rîurile Drava, Sava şi Dunăre (aşa numita Pannonia Secunda), a fost întru cîtva stăpînită de Bizantinĭ

---

cumentuluĭ, în Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, neue Folge, I] crede că amîndoŭă documentele acestea, atît cel din 1557, cît şi cel din 1366, sînt numaĭ simple apocrife. Motivele principale ale dînsuluĭ sînt doŭă: anume forma scrisoriĭ, care e silită, artificială, nesigură, şi care nu prezintă de loc tipul scrisoriĭ din secolul XVI, ĭar al doilea motiv este stilul acestor doŭă documente, aproape uniform în amîndoŭă şi cu totul străin de stilul documentelor oficiale din seculele XIV şi XVI. Ce e drept, Schuller adauge totodată că în privinţa stiluluĭ critica are să considere totdeauna că dela un simplu notar, care numaĭ arareorĭ se află în poziţiune să redacteze diplome oficiale în limba latină, de loc nu se poate aştepta aceĭaş siguranţă şi consecinţă în întrebuinţarea frazelor, a expresiunilor şi a formulelor diplomatice, precum de exemplu o aflăm în mulţimea de documente date din partea principilor, episcopilor şi a regilor. Aicĭ, ca şi în alte lucrurĭ omeneştĭ, singur numaĭ deprinderea face pe maestru". In caz cînd aceste documente vor fi autentice, să nu fie cumva miea ceĭa de anĭ şi maĭ bine numaĭ o exagerare (Ce bine informaţĭ de alt fel trebue să ni-ĭ închipuim pe ţăranĭĭ din Sîn Pĭetru pela 1360 asupra istorieĭ Romanilor!), şi să nu se fi înţelegînd cumva prin Hunĭ Ungurĭĭ? Căcĭ Ungurĭĭ se numĭaŭ pe eĭ înşiş şi Hunĭ, Géza Kuun Relationum Hungarorum cum oriente historia antiquissima, ed. II, vol. II pag. 53 nota, ĭar cronicariĭ lor, precum Simon de Kéza şi chronicon pictum, numesc pe Ungurĭ ba Huni, ba Magori, ba Hungari, Géza Kuun opul citat vol. II pag. 59, 61 (Caracteristice sînt următoarele vorbe din chronicon pictum: „Wulgariter Magori sive Huni latine vero Ungari")

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

până la anul 582, cînd împăratul Tiberius II a părăsit-o Avarilor. C. I. L. III pag. 416. Iar dacă se spune că acel împărat ar fi strămutat atunci populaţiea din Pannonia Secunda de a dreapta Dunării (C. I. L. III locul citat), această strămutare sigur nu va fi avut nici macar intensitatea aceleĭ atribuite pentru populaţiea Dacieĭ traĭane împăratuluĭ Aurelian. Şi cu toate acestea populaţiea romană veche a Pannonieĭ Inferior s-a stîns, a dispărut. Prin ce minune s-ar fi putut păstra multă vreme populaţiea veche romană a Dacieĭ traĭane ?

§ 91. Grosul populaţieĭ romane din răsăritul Europeĭ, şi din punct de videre al întinderiĭ teritoriale (cuprindea treĭ provinciĭ, Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior), şi din acel al desimiĭ populaţieĭ (după cum probează numărul cel mare al inscripţiilor : în C. I. L. III numărul aproximativ al inscripţiilor din Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior este de 6267, acel al inscripţiilor din Dacia şi Pannonia Inferior este de 2672 ; în special inscripţiile se repartizează aproximativ astfel : Dalmatia 5110, Moesia Superior 448, Moesia Inferior 709, Dacia 1489, Pannonia Inferior 1183), şi din acel al timpuluĭ cît populaţiea a fost supusă romanizăriĭ energice (Dalmatia vreo 450 de anĭ, Moesia Superior şi Moesia Inferior la un loc luate vreo 400 de anĭ), şi din acel al influinţiĭ pe care a maĭ putut-o avea limba latină comună chĭar dupăce energiea romanizăriĭ slăbise, a existat în peninsula balcanică. Cu atît maĭ mult acolo a existat grosul aceşteĭ populaţiĭ romane, cu cît sigur o parte din populaţiea romană a provinciilor Dacia şi Pannonia Inferior a fost strămutată de a dreapta Dunăriĭ (vezĭ § 90).

§ 92. Oarecare ştiriĭ despre starea populaţieĭ depe teritorĭul romanizat al peninsuleĭ balcanice în timpul luĭ Iustinian căpătăm din cartea De aedificiis a luĭ Procopios.

Teritorĭul era plin cu nume romane de localităţĭ. Înşirarea o fac dela apus spre răsărit, exact în ordinea în care e dată de autor. Localităţĭ din Dalmatia nu dă Procopios, pentrucă în acea provincie împăratul Iustinian n-a făcut restaurărĭ orĭ zidirĭ din noŭ.

Ἐπὶ Δαρδανίας. Dardania IV, 4 : Καστέλλιον (Castellion)> castellum ; sufixul grec deminutiv -ιον ? — Βικτωρίας (Victo-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rias) > victoria. — Κεσίανα (Cesiana) > Caesius. Compară cognomen Caesianus C. I. L. III. — Κελλιριανά (Celliriana) > celer. Compară cognomina Celerianus, Celeriana C. I. L. III. — Βικτωριανά (Victoriana) > victoria. Compară cognomen Victorianus C. I. L. III. — Μαριανά (Mariana) > Marius. Compară cognomina Marianus, Mariana C. I. L. III. — Μιλετής (Miletes) = milites? — Βεριυιανά (Veriniana) > cognomina Verinus, Verina C. I. L. III. — Καστελλοβρέταρα (Castellobretara) = castellum Britorum? Pentru forma Britus, Brittus = Brito, Britto, Britannus compară cognomen Brittus C. I. L. III. In Pannonia Inferior, Dacia şi Moesia Inferior aŭ staţionat vremelnic ala I flavia britannica, cohors I britannica, cohors I Brittonum, cohors II flavia Brittonum, C. I. L. III pag. 2485, 2492. Compară Βρίττουρα, Βρίταρο în teritoriul Remesianeĭ. — Καστελῶνα (Castelona) > castellum; sufixul grec -ών? — Καπόμαλβα (Capomalva) > caput + malva? — Κουίντου (Quintu) > quintus. — Μαρκελλινά (Marcellina) > Marcellus. Compară cognomina Marcellinus, Marcellina C. I. L. III. — Ἀρία (aria) > area. — IV, 1: Οὐλπιᾶνα (Ulpiana), actualul Lipljan C. Jireček Geschichte der Serben I pag. 54 > Ulpius. Compară cognomen Ulpianus C. I. L. III.— Ἰουστινιανὴ πρίμα (Iustiniana prima), actualul Skopje C. Jireček Geschichte der Serben I pag. 54. — Ἰουστινιανὴ σεκούνδα (Iustiniana secunda) = Ulpiana C. Jireček ibidem.

Ὑπὸ πόλιν Σαρδικήν. In regiunea oraşuluĭ Serdica (Sofia) IV, 4: Μαρκίπετρα (Marcipetra) = Marci petra. — Ρωμανιανά (Romaniana) > Romanus. Compară cognomina Romanius, Romanianus C. I. L. III. — Στρούας (Struas) = strues.

Ἐν τῇ Λαβετζῷ χώρᾳ. In ţara Lovča, în regiunea actualuluĭ oraş Lovča (vezĭ § 82 N° 10) IV, 4: Βαλβαί (valvae) = valvae. — Τούρικλα (Turicla) = turricula. — Μέδεκα (Medeca). Vezĭ maĭ jos sub IV, 7. — Κοῦναι (cunae) = cunae. — Βίνεος (vineos) = vinea? — Ἀρδεία (Ardia) = ardea? ἀρδεία?

Teritoriu nehotărît (Tomaschek Die alten Thraker II$_2$ 62 găseşte pe Βούγαρμα din acest teritoriu însemnat cu forma Bugaraca într-un itinerariu, ca o staţiune îndepărtată de XVIII miĭ de paşĭ de Serdica, şi identifică pe Bugaraca cu actuala localitate Văcărel. Acest teritoriu nehotărît, decĭ, era pelîngă Serdica şi anume spre răsărit de acest oraş) IV, 4: Σαλεβρίες (Salebries) > salebra. Orĭ poate = Sale-bria. Vezĭ maĭ jos numele thrace § 96. — Βαρβαρίες (barbaries).

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Compară cognomina Barbarus, Barbara, Barbario C. I. L. III.— Τουγουρίας (tugurias) > tugurium.—Στραμεντίας (stramentias) > stramentum.

Ὑπὸ πόλιν Γέρμανε. In regiunea oraşuluĭ Germane IV, 4: Γέρμανε la IV, 1 e numită Γερμανή (Germane) şi în De bello vandalico I, 11 Γερμανία (Germania). La acest loc din urmă se spune că e „aşezată la graniţa dintre Thracĭ şi Illyrĭ". E actuala localitate Saparevska [adecă zaparevska?] -Banja lîngă Dubniţa după C. Jireček Geschichte der Serben I, 49. >germanus, frate? Compară cognomen Germanus C. I. L. III. Germanus era mult întrebuinţat şi ca praenomen pe vremea luĭ Iustinian: pe un nepot de frate al împăratuluĭ Iustinian îl chema Germanus, Procopios De bello vandalico II, 16 etc., pe un general al luĭ Iustinian îl chema Germanus, Procopios De bello persico I, 13. Pentru cuvîntul „frăţie" întrebuinţat ca nume de localitate vezĭ cele spuse pentru oraşul paeon Bylazor la § 49, Nota P 10 şi § 344 fine N° 26. Orĭ poate, cum vrea Tomaschek Die alten Thraker II_2 88, din thracul *germ (džerm, žerm)* cald? Vezĭ maĭ jos § 97 sub Germisara şi Germas. Dacă Germania era într-adevăr la Saparevska [adecă zaparevska?] -Banja, şi dacă aŭ fost orĭ sînt acolo ape calde, apoĭ e maĭ probabilă derivarea din cuvîntul thrac.— Ριγινοκάστελλον (Riginocastellon) > cognomen Reginus (celt, vezĭ § 163) + castellum.

Ὑπὸ πόλιν... In regiunea oraşuluĭ... Judecînd după Γούρβικον (Gurbicon), care în tabula peutingeriana este însemnată (Gurbita) ca cea dintîĭŭ staţiune la nord de Stopi (Stobi), se pare că acest teritorĭu aparţine la nordvestul Thracieĭ. In regiunea oraşuluĭ Naissus după C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 15. IV, 4: Καλβεντία (Calventia) > cognomen Calventius C. I. L. III.— Σάρματες (Sarmates) = Sarmatae. — Ἐραρία (Eraria) = aeraria.— Βικούλεα (Viculea) > viculus.— Καστέλλιον (Castellion) > castellum; sufixul grec deminutiv -ιον? — Κασσία (Cassia) > Cassius? — Γράνδετον (Grandeton) = *granatetum > granatum? — Νώγετο (Nogeto) = nucetum?— Δουλιάρες (Duliares) = doliarii.— Μεδίανα (Mediana, lîngă Naissus C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 15) = mediana. — Ἔρκουλα (Hercula) > Hercules?— Μουτζιανικάστελλον (Mutsianicastellon) = Muciani castellum.

Ἐν χώρᾳ Ρεμεσιανεσίᾳ. In regiunea oraşuluĭ Remesiana IV,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

4: Δάλματας (Dalmatas) = Dalmatae. — Πριμίανα (Primiana) > primus. Compară cognomen Primianus C. I. L. III. — Φρερραρία (Frerraria) = ferraria. — Τζερζενούζας (Tsertsenutsas) > circinus + -uceus. — Λούτζολο (Lutsolo) = *luciolus, licuriciŭ (compară it. lucciola, licuriciŭ; compară numirile de localităţi romîneşti Licuriciŭ în judeţele Gorj şi Teleorman, Frunzescu Dicţionar topografic). — Σπελοῦγκα (Spelunca) = spelunca. — Σκοῦμβρα (Scumbro) = scomber (din gr. σκόμβρος)? Pentru nume de peşti date la localităţi compară rom. Păstrăv, deal în judeţul Putna, Ştiucă, munte în judeţul Prahova, Plătică, munte în judeţul Muscel. — Τουλκοβοῦργο (Tulcoburgo) > ? + burgus. — Λογγίανα (Longiana) > longus. — Λουποφάντανα (Lupofantana) > lupus + fontana. — Γραῖκος (Graecos) = Graecus.

Ἐν χώρᾳ Ἀκυεσίᾳ. In regiunea oraşuluĭ Aquae (In tabula peutingeriana la 65 miliare spre vest de Ratiaria este pusă pe partea dreaptă a Dunării Ad Aquas. In harta dela C. I. L. III Ad Aquas este aşezată la actuala localitate Praovo). IV, 4: Σκουλκοβοῦργο (Sculcoburgo) > sculca + burgus. Sculca, σκοῦλκα, cu înţelesul de „gardă", în limba romană din peninsula balcanică este atestat de Theophylactos VI, 9, pag. paris. 156. Este acelaş cuvînt cu it. scolta, gardă, sp. escucha, gardă, derivat imediat dela auscultare. Sculco- din Procopios şi sculca din Theophylactos sînt probabil stîlcituri greceşti în loc de Sculto-, sculta. — Βινδιμίολα (Vindimiola) = vindemiola. — Καστελλόνοβο (Castellonovo) = castellum novum. — Φλωρεντίανα (Florentiana) > florens. Compară cognomina Florentius, Florentia C. I. L. III. — Ρωμυλίανα (Romuliana) > Romula, mama luĭ Galerius, C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 15. Compară cognomen Romulianus C. I. L. III. — Σκεπτεκάσας (Sceptecasas) = septem casae. — Ἀργένταρες (argentares) = argentarii. — Αὐριλίανα (Auriliana) > Aurelianus. Compară cognomen Aureliana C. I. L. III. — Τουρρίβας (Turribas). Greşit în loc de Turribus = turribus. — Μερίδιο (Meridio) = meridies, cu înţelesul poate de mĭazăzi, sud. Pentru numirea de localităţi prin punctele cardinale compară rom. Apus, moşie în judeţul Argeş, Răsărit, moşie în judeţul Arges, Despre răsărit, sat în judeţul Vîlcea, Răsărit şi Apus, pădure în judeţul Argeş, Frunzescu Dicţionar topografic. — Μεριοπόντεδε (Meriopontede). Greşeală în loc de Meridioponte? > meridies + pons? — Τρεδετιτιλίους (Tredetitilius) = tredecim tiliae. — Βικάνοβο (Vicanovo) = vicus no-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vus. — Κουαρτίανα (Quartiana) > cognomen Quartianus C. I. L. III. — Ἰουλιόβαλλαι (Iuliovalle) > Iulius + vallis. — Ζάνες (Zanes) = Diana. Sub forma Diana apare în C. I. L. III 14215[12] Praovo.

IV, 5 : Ὄκταβον (Octavon), numele unuĭ castel zidit din noŭ de Iustinian la opt mile depărtare de Singidunum spre răsărit. = octavum.

IV, 6 : „Cum mergĭ dela Viminacium sînt treĭ forturĭ lîngă malul Istruluĭ, Picnus şi Cupus şi Novae [= novae] (Πίκνους, Κοῦπους, Νοβαί). Maĭ înainte vreme şi ca zidire şi ca nume eraŭ numaĭ cîteun turn, împăratul Iustinian însă lĭ-a rîdicat şi case şi zidurĭ aşa de multe şi de aşa mărime, încît să merite în adevăr numele de oraşe. In faţa oraşuluĭ Novae, pe ceĭa parte a continentuluĭ era din vechĭ un turn, părăsit, numit Literata (Λιτερατά), pe care înainte vreme îl numĭaŭ oameniĭ Lederata (Λεδεράτα). Pe acest turn l-a prefăcut împăratul nostru într-o fortăreaţă mare şi foarte puternică.“ Fiindcă Procopios are în videre maĭ numaĭ cetăţĭ de a dreapta Dunăriĭ, şi localitatea Novae este înşirată alăturĭ cu localităţile Picnus (adecă Pincum C. I. L. III pag. 1447) şi Cupus (adecă Cuppae C. I. L. III pag. 1447), care eraŭ de a dreapta Dunăriĭ, fără nicĭo menţiune cum că ea ar fi aşezată de a stînga fluvĭuluĭ, apoĭ este probabil că pe vremea luĭ Procopios Lederata, care fusese de a dreapta Dunăriĭ (C. I. L. III pag. 1447), îşĭ schimbase numele în Novae, ĭar un castel din faţă, de a stînga fluvĭuluĭ, păstrase vechĭul nume, schimbat prin etimologie populară, de Literata.

IV, 6 : „Intre Novae şi Πόντες [Pontes = pontes], care această din urmă localitate era de-a dreapta Dunăriĭ la capătul poduluĭ zidit de împăratul Traĭan, eraŭ de a dreapta fluvĭuluĭ Δουκέπρατον [Ducepraton = ducis pratum], Καπούβοες [Capudboes = caput bovis], Ζάνες [Zanes = Diana].[2] Despre Zanes, pe care autorul a însemnat-o şi sub IV, 4 ἐν χώρᾳ Ἀκυσείᾳ (vezĭ maĭ sus), se spune la acest loc că era „nu tare departe“ de Pontes. Capudboes, despre care se spune tot la acest loc că fusese zidită de împăratul Traĭan, era, după cum se vede din ordinea înşirărĭĭ, spre vest de Zanes. După Pârvan, Castrul dela Poĭana pag. 15, ar putea fi „identică cu localitatea situată în Banat pe drumul dela Viminacium la Tibiscum Caput Bubali“. Maĭ întîĭŭ însă Procopios pune

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

în mod lămurit Capudboes de a dreapta fluviuluĭ şi imediat înainte de Zanes („După Novae vin castelele Cantabazates şi Smornes şi Campses şi Tanatas şi Tsernes şi Ducepraton, ĭar pe continentul din faţă alte multe castele, pe care şi pe acelea le-a zidit din temelie. Apoĭ vine aşa numita Capudboes, lucrare a împăratuluĭ Romanilor Traĭan, şi îndată după aceĭa un orăşel vechĭŭ cu numele Zanes, şi nu tare departe de Zanes un castel cu numele Pontes"), apoĭ, dacă într-adevăr Iustinian stăpînĭa şi cîteva locurĭ întărite de-a stînga Dunăriĭ, acele locurĭ eraŭ tot prin apropiere de malul rîuluĭ, şi nu se poate închipui cum ar fi putut stăpîni acel împărat o localitate aşa de îndepărtată în continent cum era Caput Bubali, zece mile romane numaĭ spre vest de actualul Caransebeş.

IV, 6: „Intre Pontes şi Ad Aquas eraŭ castelele Μαρεβοῦργος [Mareburgos = mare + burgus. Mare este foarte probabil actualul romîn *mare*, al căruĭ etymon este poate latinul mas], Σουσίανα [Susiana > Sosius. Compară cognomen Sossianus C. I. L. III], Στιλιβούργου [Stiliburgu > ? + burgus], Ἁλικανιβούργου [Halicaniburgu > ? + burgus]."

IV, 6: „După orăşelul Ἀκυές [Aques = Aquae = aquae, pentru care vezĭ maĭ sus Ἐν χώρᾳ Ἀκυεσίᾳ] vin [tot spre răsărit] Βουργονόβορε [Burgonovore = burgus novus, -re?], Λακκοβοῦργο [Laccoburgo > lacus + burgus], Βουργουάλτου [Burgualtu = burgus altus], Γόμβες [Gombes = Combae ? > cŭmbae, gr. κύμβη, Höhlung, Vertiefung, Kahn. Acelaş cuvînt cu sp. comba Krümmung; pr. comba, vfr. combe tiefes Thal, Schlucht; it. în nume de localităţĭ ca Alta-Comba, Comba-Longa; în dialectul dela Como cuvîntul sună cu g, gomba. Vezĭ Diez Etymologisches Wörterbuch pag. 104, care însă maĭ degrabă ar deriva cuvîntul din concavus. Meyer-Lübke Etymologisches Wörterbuch N° 2386 ar admite un cuvînt celt *cumba, Thal, tot aşa Holder], Κρίσπας [Crispas, acuzat. > crispus], Λογγιάνα [Longiana > longus], Ποντεσέριον [Ponteserion = pons serius, adecă podul temeĭnic], Βονωνία [Bononia > bonus. Compară cognomen Bononia C. I. L. III], Νωβός [Novos = novus]. După Novos vine Ρατιαρία [Ratiaria > ratiarius? orĭ poate celt, compară ratis, nume gal al planteĭ pteris, un fel de ferigă, Georges ?]."

IV, 6: „După Ratiaria veniaŭ [tot spre răsărit] Ἅλμος [Almos = almus? Maĭ degrabă celt, vezĭ Holder], Πούτεδις [Putedis > putidus], Αὐγοῦστε [Auguste = augusta]."

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

IV, 6: ᶜDupă Augustae venĭaŭ [tot spre răsărit] Βαριάνα [Variana > Varus orĭ Varius. Compară cognomen Varianus C. I. L. III], Βαλεριάνα [Valeriana > Valerius. Compară cognomen Valerianus].ᵖ

IV, 6: „Pelîngă aceste localităţĭ s-a maĭ îngrijit şi de altele, care nu eraŭ aşezate pe malul fluvĭuluĭ, ci la mare depărtare de dînsul şi eraŭ să cadă în ruină, şi pe care le-a încunjurat cu zidurĭ puternice, ănume Καστράμαρτις [Castramartis=castra Martis], Ζητνουκόρτου [Zetnucortu >? + actualul rom. cort > mediogrec κόρτη] şi Ἰσκός.“ Ἰσκός este sigur Oescus, actualul Gigen, care nu e aşa tare departe de malul Dunărĭĭ. In tot cazul Castramartis şi Zetnucortu nu eraŭ chĭar lîngă Dunăre şi poziţiea lor trebue să fi fost undeva între Augustae şi Oescus.

IV, 6: ᶜDela Iscos [tot maĭ departe spre răsărit] pe malul Istruluĭ venĭaŭ Παλατίολον [Palatiolon = *palatiolum > palatium. După C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 15 ar fi fost la gura rîuluĭ Isker. La gura rîuluĭ Isker însă era Oescus, şi apoĭ între Oescus şi Palatiolon maĭ era după Procopios o localitate, Οὖννων, Hunnon] şi tocmaĭ la capătul teritorĭuluĭ illyr Λαπιδαρίας [Lapidarias acuzat. = lapidariae latomiae. Pentru teritorĭul illyr vezĭ § 82, N° 9, rezumatul dela finele număruluĭ, primul alineat. Inainte de Lapidariae, spre vest, era după Procopios Οὖτως, Utos, care era aşezată la gura rîuluĭ omonim, astăzĭ Vid, C. I. L. III 12354. Lapidariae prin urmare era aşezată între gura rîuluĭ Vid şi Securisca, pentru care vezĭ maĭ jos] şi Λουκερναριαβούργου [Lucernariaburgu > lucernaria Kerzenkraut Georges+burgus. Pentru numirĭ de plante ca topice compară rom. Curpăn, sate în judeţele Mehedinţi şi Gorj, Frunzescu Dicţionar topografic; curpăn, clematis vitalba L., este poate tocmaĭ planta numită lucernaria în latineşte. Alte numirĭ de plante în toponimiea romînească sînt o mulţime, precum cătină, ceapă, ciriteĭŭ, colilie, păpădie, plopĭ, rogoz, salcie, săcară, urzică, etc.].ᵖ

IV, 7: ᶜDincolo de Lucernariaburgu, cu care se sfîrşesc fortăreţele din Illyria, vine Σεκούρισκα [Securisca > securis + sufixul deminutival grec -ίσκος?], cu care începe ţara Mysilor [lîngă Nicopole C. I. L. III pag. 992].ᵖ

IV, 7: ᶜDincolo de Securisca [spre răsărit] vin Κυντοδήμου [Quintodemu, probabil greşit orĭ stîlcit în loc de Quintode-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cimu=quintus decimus. Pentru numirea localităţilor prin nume care arată numărul miliarelor dela un punct oarecare compară Procopios De bello gotthico I, 11: „Un rîŭ din Italia se numeşte Δεκαννόβιον, Decannovion, pentrucă după un curs de noŭăsprezece miliare se varsă în mare la oraşul Taracina“. Compară maĭ jos Κυντῶν], „castelul aşa numit al medicilor, Ἰατρῶν“ [Se poate întîmpla ca acest castel „aşa numit al medicilor“ să nu fi purtat numele grecesc Ἰατρῶν, ceĭa ce într-adevăr ar fi foarte curios, ci să se fi numit cu numele latinesc medici, şi atuncĭ e posibil ca acest castel al medicilor să fie totuna cu castelul Μέδεκα, Medeca, înşirat de Procopios ἐν τῇ Λαβετζῷ χώρᾳ, vezĭ maĭ sus], Μαξεντίου [Maxentiu genit. =Maxentii], Κυντῶν [Quinton genit. pl.=Quintorum. Compară maĭ sus Κυντοδήμου], Τραμακαρίσκα [Tramacarisca. Variantă cîteva rînduri maĭ jos Τρασμαρίκα Trasmarica, Pt. III, 10, 11 Τρομάρισκα, Tabula peutingeriana Trasmarisca, Itinerarium Antonini C. I. L. III pag. 997 Transmarisca. = trans *mariscam; marisca, acelaş poate ca formă şi ca înţeles cu fr. marais, probabil un derivat din mare prin -iscus. Mariscus, cu înţelesul de iuncus, stuh, se găseşte deja la Plinius N. H. XV, 72 Georges, şi nu trebue confundat cu mariscus smochin, care are alt etymon > mas].²

IV, 7: „Dincolo de Transmarisca [spre răsărit] eraŭ Κανδιδιανά [Candidiana > candidus. Compară cognomen Candidianus C. I. L. III], Σαλτουπύργος [Saltupurgos >saltus+burgus], după care îndată venĭa Δοροστόλος [Dorostolos = Durostorum].²

IV, 7: „Dincolo de Durostorum era Πάλματις [Palmatis > palmatus], care şi ea a fost reparată, „macarcă nu era aşezată lîngă malul fluvĭuluĭ“.²

IV, 7: „Cu Palmatis, cu Ἄδινα [Adina], care era aşezată drept lîngă Palmatis şi care a fost rezidită „din cauză că barbariĭ Sclaveni necontenit se ascundeaŭ pe acolo şi atacaŭ din ascunzătorĭ pe călătorĭ, aşa că locurile devenise inpracticabile“, şi cu castelul Τιλικίων [Tilicion genit. pl.] s-aŭ sfîrşit forturile din Mysia şi încep cele din Scythia. Cel dintîĭŭ castel din Scythia reparat, care vine la rînd, este acel al luĭ sfîntul Cyrillos. „Dincolo de care era din vechime un fort cu numele Οὐλμιτῶν [Ulmiton = * ulmetum > ulmus], din cauză însă că barbariĭ Sclaveni îşĭ făcuse ascunzătorile şi se aşezase de foarte multă vreme pe acolo, fortul se pus-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tiise cu totul şi nu maĭ rămăsese decît doar numele. [Impăratul] prin urmare l-a zidit tot din temelie şi a liberat ţinutul de prin părţile acelea de atacurile şi de cursele din partea Sclavenilor.“ Pârvan Cetatea Ulmetum a probat că acel castel era aşezat acolo unde este astăzĭ Pantelimonul de sus. In ce priveşte castelul luĭ sfîntul Cyrillos, Pârvan opul citat I pag. 98 îl pune lîngă Axiopolis, lîngă (la sud) Cernavoda, ĭar în harta dela sfîrşitul volumuluĭ îl pune cu semn de întrebare la actuala localitate Raşova. Nu există însă nicĭo probă că ar fi fost orĭ colo orĭ dincolo.

Αἱμιμόντου. Haemimonti. După numele însuş al regiunĭĭ dacă te ducĭ, Haemimontul trebue să fi fost la muntele Haemus. Această localizare vagă însă se poate întru cîtva preciza prin inscripţiea C. I. L. III 8256 dela Trn, în Bulgaria, vest-nordvest de Sofia, aproape de graniţă: dedicatoare luĭ Sanctus Casebonus pentru sănătatea împăratuluĭ M. Antoninus Augustus. Este posibil ca locul unde a fost pusă inscripţiea aceasta să fi fost orĭ însăş localitatea Κασιβόνων (Casibonon), înşirată de Procopios printre cele din Haemimontus, orĭ prin apropiere de această localitate, căcĭ Sanctus Casibonus nu poate fi decît un zeŭ local al localităţiĭ Casibonon. In asemenea caz Haemimontul trebue să fi început dela capătul Balcanilor dinspre actuala graniţă vestică a Bulgarieĭ. In lista luĭ Procopios, care, după cum am văzut până acum, face înşirarea tot dela vest spre est, Casibonon este a treĭa localitate, înainte de ea sînt Ζημάρκου (Zemarcu) şi Κηριοπάρων (Cerioparon), decĭ, orĭcare va fi fost ceĭalaltă extensiune a sa, o porţiune din Haemimontus va fi aparţinut la teritorĭul romanizat. Ammianus Marcellinus XXVII, 4, $_{12}$ numeşte Thracie proprĭu zisă (quae Thracia speciali nomine adpellatur) partea de nord a provincieĭ Thracia cu oraşul principal Philippopolis, şi supt această Thracie proprĭu zisă pune Haemimontus cu oraşele Hadrianopolis şi Anchialos. Hierocles, Synecdemus: „4°, Eparchia Haemimontu cu cinc̆ oraşe, Adrianopolis, Anchialos, Debeltos, Plotinupolis, Tzoides“. Constantinus Porphyrogennetus, De thematibus, II, pag. 47: „Eparchia Haemimontu cu ciucĭ oraşe, Adrianopolis, Anchialos, Debeltos, Plutinopolis, Tzoidos“. IV, 11: Οὔγκου (Uncu) = uncus. — Ἀντωνῖνον (Antoninon) > Antoninus. — Γεσιλαφοσσάτον (Gesilafossaton) = Gesilae (nume got, Schönfeld) fossatum.— Προβίνου (Probinu genit.)=Probini. Pentru cognomen Probinus

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vezĭ C. I. L. III.—Τζιταετοῦς (Tsitaetus)=civitas vetus? Tomaschek Die alten Thraker II_2 76 face întîmpinarea că ar trebui să fie „vetere". Civitas vetus a putut fi însă o izolare veche, unde nu se mai putea întroduce noul vetere. Din civitavetu, izolat după căderea luĭ *s* final, *v* intervocalic putea să cadă încă depe aceste vremurĭ (Chĭar în limba latină comună căderea luĭ *v* intervocalic—între altele în poziţiile *o-e*, *a-i*—avea loc, vezĭ Meyer-Lübke Einführung II ed. § 131, Grandgent Introduzione § 324; cu atît mai mult pe terenul romînesc, unde v şi b intervocalicĭ cad în mod regulat, fenomenul putea să existe în mare masă deja în secolul VI. -*s* din Τζιταετους e o formă grecească aninată de Procopios).—Βία (Via)=via? Compară rom. Drumul Mare, sate în judeţul Dolj Frunzescu Dicţionar topografic.—Σαρμαθών (Sarmathon) = Sarmatae. — Μαρκέρωτα (Marcerota) = Marci rota? Pentru rota ca nume de loc compară Roata, moşie nelocuită în judeţul Rîmnicul sărat, Roata-Cătun, sat în judeţul Vlaşca, Roata-de-jos, sat în judeţul Vlaşca, Roata-de-sus, locuinţă în judeţul Vlaşca, Frunzescu Dicţionar topografic. — Καβοτοῦμβα (Cavotumba) = cava tumba? — Γητιστράους (Getistraus) = Getae strava?— Προβίνου (Probinu), încă odată, vezĭ mai sus. — Ἐσιμόντου (Esimontu) > ? + mons.— Μαρκιανόν (Marcianon) > Marcianus.

Παρὰ ποταμὸν Ἴστρον, Μυσίας. Dinspre fluvĭul Istru, în Moesia. In vreme ce pănă acum Procopios a înşirat localităţile dela apus spre răsărit, de astă dată le înşiră dela răsărit spre apus. Apoĭ castelele despre care vorbeşte la acest loc nu sînt toate—poate că nicĭ chĭar cele mai multe—pelîngă Istru, după cum ar da să înţeleagă titlul παρὰ ποταμὸν Ἴστρον, ci unele sînt pelîngă mare, altele sînt continentale. IV, 11: Ἐρκουλέντε (Erculente)>Hercules?— Ἐξεντάπριστα (Exentaprista). In alte izvoare Sexantaprista, Sexagintaprista C. I. L. III pag. 1349. = sexaginta pristae (din gr. πρίστης).—Ἀρῖνα (Arina)=arena.—Πολισκάστελλον (Poliscastellon)>?+castellum.—Βαστέρνας (Basternas)= Bastarnae. — Μέταλλα (Metalla) = metalla. — Μαρκέρωτα (Marcerota). Acelaş cu Μαρκέρωτα din Haemimontus? Vezĭ mai sus. — Γεμελλομοῦντες (Gemellomuntes) = gemelli montes.— Ἀσίλβα (Asilva)=Ad silvam.— Φοσσάτον (Fossaton) = fossatum.

Παρὰ ποταμὸν Ἴστρον, Σκυθίας. Dinspre fluvĭul Istru, în Scythia. In această secţiune Procopios începe de o cam dată dela

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vest spre est cu cetăţĭ depe lîngă Dunăre, apoĭ sare tocmaĭ la Callatis şi înşiră şi localităţĭ continentale, ca Abrittus. Compară alineatul precedent. IV, 11: Νονώ (Nono)=nonus ? Compară cele spuse la Quintodemu sub IV, 7.—Κωνσταντιανά (Constantiana) > Constantius, Constantianus.—Ρουβοῦστα (Rubusta)=robusta ?—Μοντερεγῖνε (Monteregine)=Mons Regini.—Ἀλτῖνα (Altina) > *altinus, deminutiv dela altus ?—Μαυρόβαλλε (Maurovalle)=μαῦρος+vallis.—Νόβας (Novas)=novae.

Ἐν τῇ μεσογείᾳ. Inuntrul continentuluĭ. Judecînd după Ζάλδαπα (Zaldapa), care era situată între Durostorum şi Marcianopolis (Tomaschek II_2 77), în această secţiune Procopios înşiră localităţĭ din Moesia Inferior, în ce direcţie nu se poate şti. Dacă însă Καρσώ (Carso) este cumva = Carsium-Hîrşova, Τόμις (Tomis)=Tomis-Constanţa, apoĭ autorul cataloghează localităţĭ din Moesia Inferior proprĭu zisă şi din Scythia Minor, şi nu numaĭ localităţĭ continentale, ci şi dunărene şi maritime. Tomaschek le pune, fără niciun motiv, pe toate în Scythia Minor. IV, 11: Βιργιναζώ (Virginatso)>*virgīna, deminutiv dela virga,+-aceus? Virginatsu va fi fost analogul luĭ virgetum, virgultum.— Τιλλιτώ (Tillito)=*tilietum?—Καστελλονόβο (Castellonovo)=castellum novum.—Βαλεντινιανά (Valentiniana) > Valentinianus.—Γρατιανά (Gratiana) >Gratianus.—Παυλίμανδρα (Paulimandra)=Pauli mandra.—Πουλχρα Θεοδώρα (Pulchra Theodora) = pulchra...— Νοβεβιουστινιανά (Novevĭustiniana)=nova iustiniana.—Πρεσιδιώ (Presidio)=praesidium.

§ 93. Nume romane de localităţĭ se găsesc în opera luĭ Procopios şi pe teritorĭul grecizat al peninsuleĭ.

Ἐν Ἠπείρῳ νέᾳ. In Epirul noŭ. „Die Provinz von Dyrrhachium“. C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 15. Adecă partea de vest, maritimă, a provincieĭ Macedonia, care se întindea dela Lissus în jos până la munţiĭ Acroceraunii şi care era populată de neamurĭ illyre amestecate cu Epiroţĭ (vezĭ § 54 sub Illyrii şi § 62). IV, 4: Γέμενος (Gemenos)=geminus.—Μάρτις (Martis)=Martis (suptînţeles castra ?).—Λάβελλος (Labellos)=labellus în loc de labellum, vezĭ Georges Lexicon der lateinischen Wortformen.—Πισκιναί (Piscinae)=piscinae.— Τιτιάνα (Titiana)> Titianus.—Οὐλίβουλα (Ulivula)> oliva.—Ἄπις (Apis)=apis.—Κλημεντιανά (Clementiana) > cognomina Clemens, Clementianus C. I. L. III.—Ἀμαντεία (Amantia) > cognomen Amantius C. I. L. III ? Cunoscută din Pt. III. 13. ..: eraŭ doŭă localităţĭ cu a-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Ἐν τῇ Ἠπείρῳ παλαιᾷ. In Epirul vechĭŭ. IV, 4: Μαρκιανά (Marciana) > Marcianus. — Μουρκίαρα (Murciara)=Murci ara ? Compară nomen Murcius C. I. L. III. — Κάστινα (Castina) > cognomen Castinus C. I. L. III ?— Μαρμάρατα (Marmarata)> marmorata ? — Πετρωνιανά (Petroniana) > Petronius, Petronianus.— Κάρμινα (Carmina) > carmen Kardätsche, carde, darac, ragilă?— Μάρτιος (Martios) > martius?— Κάστελλον (Castellon) = castellum.

Ἐπὶ Μακεδονίας. In Macedonia. IV, 4: Κάνδιδα (Candida) = candida.—Ἀδριάνιον (Adrianion)> Hadrianus+ -eus.—Σίκλαι (Siclae)=siculae ?—Πριγίανα (Priniana)> prinus (din gr. πρῖνος)? —Κουμαρκιανά (Cumarciana) > cognomen Comargus C. I. L. III? — Φασκίαι (Fasciae)=fasciae.— Πλακιδιανά (Placidiana)>nomen Placidius, cognomen Placidianus C. I. L. III.

Θράκης. In Thracia. Prin Thracia înţelege Procopios aicĭ Thracia proprĭu zisă, provinciea Thracia aşa cum a fost până la Diocletianus. De altfel numele romane din această provincie de abĭa s-ar putea numi astfel, deoarece ele consistă în niște cuvinte, castra, castellon, Augusta, care se întrodusese şi în limba greacă. IV, 11: Καστράζαρβα (Castrazarva) = castra+ ? — Ποταμουκάστελλον (Potamucastellon) = ποταμοῦ + castellum. — Αὐγούστας (Augustas) = augustae.

§ 94. Lista luĭ Procopios se poate mări, macarcă nu mult, cu nume din alte izvoare. Daŭ maĭ jos pe acele notate în C. I. L. III (de unde s-aŭ găsit inscripţiĭ). Lărgesc însă cadrul şi ĭaŭ în considerare toate provinciile pe ale căror inscripţiĭ le-am cercetat în §§ 113-117, anume Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia şi Pannonia Inferior.

Dalmatia: Novae=novae.— Aequum=aequum.—Municipium Magnum.—Municipium Salvium. Salvium > salvus? Compară nomen şi cognomen Salvius C. I. L. III.

Moesia Superior: Horreum Margi.— Praesidium Pompei.—Timacum Minus.

Moesia Inferior: Novae=novae.— Municipium Montanensium.—Tropaeum Traiani.—Pentru diferite civatas, vicus, pagus, villa din Scythia Minor vezĭ § 26.

Dacia: Largiana > largus, cognomen Largus. — Optatiana > optatus, cognomen Optatus C. I. L. III. Compară cognomen Optatianus C. I. L. III.—Salinae=salinae.—Al-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

aubier? orĭ maĭ degrabă cuvînt pannon?— Aquae = aquae. — Pons Augusti.— Ad Mediam.— Romula > cognomina Romulus, Romula C. I. L. III.

Pannonia Inferior: Bassiana > Bassus. Compară cognomen Bassianus C. I. L. III. — Antiana > cognomina Antius, Antianus C. I. L. III.—Intercisa=intercisa.—Vetus Salina. —Ulcisia Castra= ? (probabil celt)+castra.

§ 95. Alte nume se găsesc în itinerariĭ, şi ĭată, de pildă, cele pe care le-am putut găsi în tabula peutingeriana.

Dalmatia: Ad turres; Ad pretorium; Magno; Castra; Ad Diana; Ad Fusciana > cognomina Fuscus, Fuscianus C. I. L. III; Ad libros; In monte Bulfinio; Ad matricem; Ad turres; Argentaria; Vicinium = vicinia? — Pentru alte nume romane de localităţi în Dalmatia vezĭ C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 58 sqq.

Moesia Superior: Confluentibus; Tricornio > tricornis; Monte aureo; Iovis pago; Presidio Dasmini (Dasmenus nume illyropannon, vezĭ § 162); Timacum maius; Turribus; Vindemiis; Ad fines; Ad Herculem; Ad scrofulas.

Moesia Inferior: Pedonianis > cognomen Pedo C. I. L. III; Ad putea; Sub radices; Ad radices; Monte mino(re); Latro=latro?; Trimamio > *trimammis > tres + mamma; Nigrinianis > cognomina Nigrinus, Nigrinianus C. I. L. III; Tegulicio > tegulicius.

Dacia: Centum putea; Caput bubali; Pretorio; Ad Pannonios; Ponte Augusti; Petris; Blandiana > cognomen Blandus C. I. L. III; Castris novis; Ponte Aluti; Castra tragana (tragana greşit în loc de traiana); Pretorio; Ponte vetere.

Pannonia Inferior: Vetus Allo (Allo cuvînt celt, vezĭ Holder); Alta ripa; Donatianis > cognomina Donatus, Donatianus C. I. L. III; Marinianis > cognomina Marinus, Marinianus C. I. L. III; Ad labores; Servitium; Ad fines.

Generalul bizantin Comentiolus, cînd urmărĭa pe Avarĭ la anul p. Chr. 587, s-a scoborît din Haemus, în părţile despre Marea Neagră, la muntele Calvus, ἐπὶ Καλβομοῦντιν, Theophylactos Simocattes l. II, cap. 15 pag. paris. 52.

Eutropius IX, 17 spune că împăratul Probus „a pus să planteze cu viĭ muntele Alma (Almam montem) lîngă Sirmium şi muntele Aureus [Aureum, pe care l-am văzut şi în tabula peutingeriana] în Moesia Superior“.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tre Salsovia şi Ístros localităţile Valle Domitiana şi Ad salices. La Pârvan Salsovia pag. 21.

§ 96. Alături cu numele romane cartea luĭ Procopios prezintă încă maĭ multe nume străine de localităţĭ. Cele maĭ multe din aceste nume străine trebue să fie autohtone, în special thrace. Cu siguranţă însă ca thrace nu putem considera decît pe cele compuse cu -dava, -para, -bria şi -dina. Dava (variantă orĭ greşală deva) însemna probabil sat orĭ oraş, Tomaschek Die alten Thraker II_1 pag. 9. Para (variantă orĭ greşală pera) este pus de obiceĭŭ în legătură cu acea rădăcină care apare în gr. πόρος, ἐμπόριον şi este interpretat de Tomaschek II_1 pag. 16 ca „Sammelplatz, Marktort“, tîrg. R. Roesler, Oester. Gymnasialzeitschr. 1873 pag. 108, la C. Jireček Die Heerstrasse von Belgrad nach Constantinopel pag. 37, îl pune în legătură cu gr. πόλις. Bria „înseamnă în limba Thracilor πόλις“ Strabo VII, 6, 1. Pentru -dina compară numele personale thrace Dines, Dinicenthos, Dinis, Dinnius, Dinus. Caracteristic pentru numele topice în -dina este că ele se găsesc numaĭ în Scythia Minor.

Dardania IV, 4: Πρισκούπερα (Priscupera). Priscu- = cognomen latin Priscus C. I. L. III.— Δαρδάπαρα (Dardapara).

In regiunea oraşuluĭ Serdica (Sofia) IV, 4: Βρίπαρον (Briparon).

In ţara Lovča IV, 4: Δανεδέβαι (Danedevae).

Teritorĭu nehotărît (pelîngă Serdica, spre răsărit) IV, 4: Βρεγέδαβα (Bregedava).— Σαλεβρίες (Salebries). Orĭ poate > salebra. Vezĭ maĭ sus numele romane.— Ἰταδεβά (Itadeva).

In regiunea oraşuluĭ... (nordvestul Thracieĭ orĭ regiunea oraşuluĭ Naissus) IV, 4: Ζαβινιβρίες (Zabinibries).— Χεσδούπαρα (Hesdupara).

In regiunea oraşuluĭ Remesiana IV, 4: Αἰάδαβα (Aiadava).— Κουμούδεβα (Cumudeva).— Δαρδάπαρα (Dardapara).

In regiunea oraşuluĭ Aquae IV, 4: Μουτζίπαρα (Muţipara). Muţi e genitivul numeluĭ latin Mucius.— Σκαρίπαρα (Scaripara).

IV, 6: „Indată după Augustae spre răsărit era lîngă Istru localitatea Ἀέδαβα [Aedava].“

IV, 6: „In faţă de Palatiolon era de-a stînga fluvĭuluĭ Istru Σικίβιδα [Sicivida].“ Probabil greşit în loc de Sicidiva, Sicideva. Compară cu toate acestea Ἰβιδά în Scythia Minor IV, 7.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

IV, 7: Lîngă Durostorum spre răsărit era Συκιδάβα [Sucidava], iar foarte aproape de Palmatis era Ἄδινα [Adina]. Pentru Sucidava compară C. I. L. III 12456: Aurelianus a distrus pe Carpĭ între Carsium şi Sucidava.

Haemimontus IV, 11: Κηριοπάρων (Cerioparon).— Ἀνθιπάρου (Anthiparu).— Κυρίδανα (Cyridana). Greşit în loc de Κυρίδαβα?

Dinspre fluvĭul Istru, în Moesia IV, 11: Ζικίδεβα (Zicideva).— Βηρίπαρα (Veripara).— Ζισνούδεβα (Zisnudeva).— Βισδίνα (Bisdina).

Dinspre fluvĭul Istru, în Scythia IV, 11: Βασσίδινα (Bassidina).— Βελεδίνα (Beledina).— Σκεδεβά (Scedeva).

Înuntrul continentuluĭ (Moesia Inferior şi Scythia Minor) IV, 11: Μουρίδεβα (Murideva).

In Rhodope IV, 11: Βρέ (Bre) = Bria.

In Thracia IV, 11: Βόσπαρα (Bospara).— Οὐεσούπαρον (Vesuparon).— Βηρίπαρα (Veripara).— Ἰσγίπερα (Isgipera).— Βηλαϊδίπαρα (Belaidipara).— Βέπαρα (Bepara).— Ὑμαυπάρουβρι (Hymauparubri).

Alte nume thrace în -dava şi -dina ni ofer inscripţiile. C. I. L. III 12399 Pelişat, Moesia Inferior: Giridava.— 12491 Pantelimonul de sus, Scythia Minor: Capidava.— 14447 lîngă Isaccea, Scythia Minor: Buridava.— 13743 Urluchĭoĭ, Scythia Minor: Amlaidina.— 14214[33] Mangalia, Scythia Minor: Asbolodina.

§ 97. Mulţime de nume altele thrace (în Dardania şi illyre) se găsesc sigur printre acele ale localităţilor înşirate de Procopios în De aedificiis, care nu sînt romane orĭ greceştĭ, dar nu le putem cu siguranţă proba ca atare. Voĭŭ maĭ face pentru aceĭa numaĭ cîteva observaţiĭ asupra unora din numele de localităţĭ ale luĭ Procopios. Γένζανα (Genţana) IV, 4 din Dardania > cognomina Gentius şi Gentianus. Gentius însă e un cuvînt illyr, vezĭ § 162.— Βούγαρμα (Bugarma) IV, 4 în teritorĭul nehotărît depe lîngă Serdica este sigur greşit în loc de Βούγαρκα (Bugarca), după cum probează reflexul Bugaraca dintr-un itinerarĭu, vezĭ § 92 sub Teritorĭu nehotărît. Vacarel însă, numele actual al satuluĭ depe locul unde a fost odată Bugarca (vezĭ § 92 sub Teritorĭu nehotărît), sat vechĭŭ, căcĭ exista încă pela 1530 (C. Jireček, Die Heerstrasse von Belgrad nach Constantinopel pag. 129), şi cu nume romînesc (Văcărel. La sud de Vacarel, de altfel, maĭ este un sat cu nume romînesc de forma-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ţiune analoagă, Pasarel=Păsărel, C. Jireček opul şi pagina citate), ar putea foarte bine fi o traducere romînească a vechiŭluĭ nume Bugarca, şi în asemenea caz acest din urmă cuvînt s-ar putea desface în elementele *bug-ar-ca*, elemente care într-o limbă indogermană oarecare ar fi putut forma tocmaĭ analogul romînuluĭ Văcărel. In adevăr radicalul bug- se poate lega de acel al cuvintelor lat. bos, gr. βοῦς, etc. (Pentru diferite reflexe ale acestor cuvinte în alte limbĭ veziĭ, de pildă, Walde Lateinisches etymol. Wörterbuch); -ar face, de pildă, în slavoneşte (vechiŭ bulgar -arĭ) exact servicĭul luĭ -arius din romanicul *vaccarius; -ca face, de pildă, în slavoneşte (vechiŭ bulgar -kŭ, -ĭkŭ, -ŭkŭ) exact servicĭul luĭ -el din romînescul *văcărel (cuvîntul acesta, după cît ştiŭ, nu maĭ există astăzĭ ca nume comun în romîneşte). Intru cît însă radicalul bug- în limbile slave nu există (cel puţin nu există cu aceste sunete, căcĭ reflexul cel maĭ vechiŭ cunoscut slav al acestuĭ radical, reflexul vechiŭ bulgăresc, sună govĕdo), este foarte cu putinţă ca bugarca să fie un cuvînt thrac. In asemenea caz ni s-ar face dintr-o dată cunoscute un radical şi—ceĭa ce e cu mult maĭ importaut—două sufixe din limba thracă.— Στρόγγες (Stronges) IV, 4 în regiunea oraşuluĭ Remesiana este foarte probabil actualul romînesc strungă. Despre strungă spune Miklosich Die slavischen Elemente im Rumunischen 47 următoarele: „sîrb struga crates, stružniak mulctrae genus, ungur. esztrenga, alb. ʃtrungă. Cuvînt de obscură origine, probabil înrudit cu strîng, lat. stringo, şi decĭ de origine romînă“. Iar în Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte Voc. III, 25: „De obscură origine este strungă, de unde aŭ provenit sîrb struga şi unguresc esztrenga. Vreo legătură cu strîng este greŭ de admis“. Strunga este locul strîmt pe unde ĭes oile una cîte una din ţarc pentru a fi mulse. T. Pamfile Industriea casnică la Romînĭ pag. 29: „In Moldova de sus ţarcul unde staŭ oile se chĭamă strungă. In Moldova de jos strungă e numaĭ poarta, deschizătura acoperită cu tufanĭ pentru vreme de ploae. La acea deschizătură stă mocanul, cînd îĭ vine oae cu oae la mulsoare“. E locul pe unde *se scurg* oile. In acest cuvînt avem a face cu rădăcina sru-, stru-, care însemna curgerea, scurgerea (în forma eĭ primitivă poate sreŭ-, Brugmann Vergleichende Grammatik II, 277), de unde gr. ῥύ-σις, vechiŭ bulgar stru-ga fluctus, thracele Stru-mon (cum ni s-a păstrat în stîlcitură greacă)

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

= actualul Stru-ma, I-stru-s. Nimic mai posibil decît ca strungă să fie un cuvînt thrac, care va fi sunat în limba thracă chiar aşa cum sună astăzi în romîneşte, strúnga (-ú- era probabil scurt, judecînd după gr. ῥύσις). Forma păstrată de Procopios στρόγγες se poate explica în doŭă felĭurĭ: orĭ e o etymologie populară grecească după στρογγύλος, orĭ e un reflex exact al pronunţărĭĭ reale depe atuncĭ, cînd ŭ' se prefăcuse în o̧, după firea limbiĭ latine comune *), dar ón nu se prefăcuse încă în ún după firea specială a limbiĭ romîne. Vezĭ şi §§ 108, 268 N° 8.—Στένες (Stenes) IV, 4 în regiunea oraşuluĭ Serdica şi în regiunea oraşuluĭ Remesiana e foarte probabil actualul romînesc stînă. Miklosich Die slavischen Elemente im Rumunischen 46 şi Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte Voc. I 22 pune pe rom. stînă printre elementele slave şi compară vechĭŭ bulgar stanŭ castra, deversorium, neosloven stan [Stand, Lager, Stamm], sîrb stan [Sennerei, locus et casa mulgendis aestate ovibus, Wohnung, domicilium], rus stanŭ [stature, station], albanez stan Schafpferche. Gaster Zeitschrift für romanische Philologie II, 473, V, 169 îl consideră ca împrumutat din albaneza. Tiktin Zeitschrift für romanische Philologie X, 247 îl crede slav. In tot cazul romînul stînă nu poate fi împrumutat din albaneza, unde stan este un împrumut recent: un vechĭŭ stan ar fi trebuit să sune azĭ în albaneza ştăr, pentru aceĭa şi Gustav Meyer în Etymologisches Wörterbuch der alb. Sprache pag. 391 consideră pe albanezul stan ca împrumutat din sîrbeşte. Că ar fi cuvîntul romînesc un slavism, e posibil, dar nu se poate proba decît prin apropierea romîn stînă—slav stan. Tot aşa însă se pot face apropierĭ între romînul stînă şi un thrac—macarcă numaĭ presupus —*stan. Maĭ întĭĭŭ un asemenea derivat din rădăcina sta- prin sufixul -n există şi în alte limbĭ indogermane, şi încă tocmaĭ în limbĭ din grupul satem, din care făcea parte şi limba thracă (sanscrit sthana- das Stehen, Standort, zend stana- Stand, lituan stona- Stand, Brugmann Grundriss der vergl. Grammatik II 145). Apoĭ dintre lucrurile privitoare la stînă sînt în romîneşte unele cu nume care orĭ sînt foarte proba-

*) Cum că părerea că niciun u' nu s-a prefăcut în o̧' în romîneşte e un prejudiţiu, sper că am probat în de ajuns în „O rămăşiţă din timpurĭ străvechĭ: jioară=cristal" în Arhiva Iaşĭ anul 1914. Vezĭ şi § 241 N° 66.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

bil thrace, orĭ de sigur nu slave, nicĭ albaneze, nicĭ din vreo altă limbă străină. Astfel sînt cuvintele strungă, despre care s-a vorbit maĭ sus, apoĭ brînză, jîntiță, urdă. Astfel sînt cuvintele zăr, zară, despre care există cel puțin tot atîta probabilitate ca și pentru strungă că ar fi thrace. Zărul este: 1) partea care rămîne din laptele de oae, după ce s-a extras din lapte caşul; în acest zăr aŭ maĭ rămas substanțe grase, care prin fierberea zăruluĭ produc urda. 2) Partea care rămîne din zărul 1, după ce s-a extras din el urda. 3) Partea care rămîne din laptele de vacă, după ce s-a extras din chişleag brînza. Zara este partea care ramîne din zmîntînă, după ce s-a extras dint-însa untul. Traducerile care s-aŭ dat prin dicționare despre aceste cuvinte sînt falşe, unele chĭar extraordinar de greşite, ca de pildă acea a luĭ Damé Nouveau dictionnaire roumain-français despre zară: „lait caillé“ ! Aceste traduceri sînt de altfel falşe în mod necesar, din cauză că Romînul nu face brînza ca Nemțiĭ orĭ Franțujiĭ. In special zara nu este germanul Buttermilch, cum traduce Bărceanu, francezul lait de beurre, cum traduce Damé Incercare de terminologie poporană romînă *), pentrucă zara este ceĭa ce a rămas din zmîntînă după ce s-a ales untul din aceasta, învremece Buttermilch, lait de beurre este ceĭa ce a rămas din lapte după ce s-a extras untul din acesta, şi e mare deosebirea: în Buttermilch, lait de beurre există toată caseina lapteluĭ, toată brînza de vacă romînească, pecînd în zară nu există caseină, brînza de fel. Pentru aceĭa şi aparența acestor doŭă producte, Buttermilch, lait de beurre, de o parte, şi zara de altă parte, este cu totul deosebită: Buttermilch, lait de beurre samănă cu laptele, pecînd zara samănă cu apa. Zăriĭ romînești pentru aceĭa Neamțul ĭ-ar zice nu Buttermilch, ci Butterwasser. Sîntem însă bine informați că în limba thracă apa se numĭa zer. In satul Feredö-Gyógy, unde sînt izvoare minerale de apă caldă (în Transilvania, la răsărit de Deva, puțin la nord de Broos), s-a găsit inscripțiea C. I. L. III 1395, dedicatoare nimfeĭ regine a undelor din partea unuĭ Bassus, a căruĭ rugăminte fusese ascultată de nimfă, şi care se găsĭa prin urmare obligat să se țină de cuvînt şi să rîdice un monument nimfeĭ lîngă zidurile cetățiĭ Germi-

*) Numaĭ în Muntenia are *zără* acest înțeles, Pamfile Industriea casnică la Romînĭ 25.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

sara[9]: Hanc tibi marmoreo caesam de monte dicavi, regina undarum, nympha, decus nemoris, voto damnasti perfecta quem prece, Bassus, moenitae propter moenia Germisarae. Apelé calde dela actualul Feredö-Gyógy existaŭ deci şi pe vremea Romanilor, ĭar lîngă ele era un oraş întărit, ale căruĭ ruine se văd în adevăr şi până astăzi lîngă Feredö-Gyógy, şi acel oraş întărit se numĭa Germisara. Acest nume apare în tabula peutingeriana ca Germizera şi în Ptolemaeus III, 8, 8 ca Ζερμίζιργα. Care era adevărata pronunţare?*). Dacă despărţim cuvîntul Germisara-Germizera-Zermizirga în doŭă, din care partea întîĭa să fie Germi, Zermi, apoĭ această primă parte corăspunde foarte bine radicaluluĭ indogerman *gherm*, care se găseşte reprezentat într-o mulţime de limbĭ şi înseamnă cald (gr. θερμός cald; armean ğerm cald; albanez zĭarm, căldură; cu altă vocală lat. formus cald, german warm cald, vezĭ Walde Lateinisches etymologisches Wörterbuch). Dacă etimologiile date pentru dacele tsierna şi berzava la § 82, N° 10 sînt juste, şi dacă prin urmare limba thracă aparţinea la acel grup de limbĭ satem unde k şi g guturale se africatizează înainte de e, i, apoĭ radicalul *gherm-*, orĭ că va fi avut *g'h* palatal, orĭ că va fi avut *gh* gutural (căcĭ

---

*) Această nesiguranţă în scrierea numelor de localităţĭ dace —şi nu numaĭ dela inscripţii la scriitorĭ, ci chiar dela inscripţie la inscripţie—se întîlneşte şi altfel: C. I. L. III 3556 Porolissensi, 2866 Paralisensium, tabula peutingeriana Porolisso, Pt. III, 8, 6 Πορολισσον var. Παρόλισσον.—C. I. L. III 1627 Potaissa, 2086 Patavisesis, tabula peutingeriana Patavissa, Pt. III, 8, 7 Πατρούισσα.—C. I. L. III 1450 Sarmizegetusa, 7742 Sarmis(egetusa), 973 Zarmiz(egetusa), 8011 Zermizegetusae, 7429 Sarmizegethusensium, tabula peutingeriana Sarmategte, Pt. III, 8, 9 Ζαρμιζεγέθουσα. Cum se numia în realitate capitala Dacieĭ, sarmi-, zarmi-, orĭ zermi-? Această fluctuaţie se poate explica—şi tot aşa orĭcare fluctuaţie de acest soĭŭ—în maĭ multe feluriĭ: 1) Existaŭ diferite pronunţărĭ dialectale dace. 2) O pronunţare oarecare primitivă dacă unică a căpătat diferite aspecte după materialul apercepător diferit al populaţieĭ immigrate, aşa că în unele părţĭ ale ţărĭĭ se pronunţa într-un fel, în altele altfel, ba chĭar uniĭ indivizĭ aveaŭ altă pronunţare decît alţiĭ. S-a întîmplat adecă cu un nume aşa de străin de simţul unuĭ immigrant cum era Sarmizegetusa (orĭ cum se va fi numit în realitate decătră Dacĭ acest oraş), acelaş lucru care se întîmplă şi cu numele comune împrumutate care sînt prea străine de materialul apercepător al împrumutătoruluĭ: a căpătat o mulţime de aspecte. Vezĭ în privinţa aceasta ale mele Principiĭ de istoriea limbĭ pag. 108.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şi cu un sunet şi cu celalalt apare în diferite limbĭ indo-germane, vezĭ M. Wört. 485), trebue să fi sunat în limba thracă cu africatele dž, dz orĭ cu spirantele ž, z. Să admitem că ar fi sunat acest radical cu dž orĭ cu ž (ca în slavul žar, care are la bază rădăcina gher- din radicalul gherm-), cum ar fi putut scrie cuvîntul ğerm orĭ žerm un Roman orĭ un Grec (cum eraŭ de fapt scriitorul inscripţieĭ C. I. L. III 1395, acel al tabuleĭ peutingeriane şi Ptolemaeus, în caz cînd, bine înţeles, aceştĭ doĭ din urmă vor fi scris după ureche şi nu — ceĭa ce e maĭ probabil—după cele văzute în scrisoarea altora), care nicĭ nu aveaŭ în limba lor pe dž orĭ pe ž, nicĭ nu cunoşteaŭ litere prin mijlocirea cărora să se fi reprezentat exact aceste sunete ? Trebuĭaŭ aceştĭ scriitorĭ să se ducă foarte aproximativ după asămănarea timbrelor. Şi care sunete sămănă maĭ mult la auz cu dž, ž decît g orĭ z? Dacă va fi sunat cuvîntul džerm orĭ žerm şi-l vor fi scris Romaniĭ şi Greciĭ ba germ ba zerm, nu e nimic maĭ explicabil. Orĭcum ar fi însă, este foarte probabil că germi, zermi, partea întĭĭa a cuvîntuluĭ Germisara-Germizera-Zermizirga, însemna cald şi că cuvîntul întreg trebue să fi însemnat apă caldă orĭ ape calde. Lucrul de altfel a fost aşa de bătător la ochĭ, încît şi Tomaschek Die alten Thraker II_2 88 şi Kretschmer Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache 231 îl admit ca sigur. Rămîne, decĭ, ca partea a doŭa a cuvîntuluĭ, sara-zera-zirga, să fi însemnînd apă. Cum va fi sunat însă în realitate cuvîntul dac? Pentru a şti acest lucru ne ajută cuvintele romîneştĭ zăr şi zară. Romînul a uĭtat cuvîntul săŭ thrac de baştină şi a adoptat latinescul aqua, dar pe cuvîntul băştinaş l-a maĭ păstrat la stînă pentru a reprezenta prin el apa care rămîne dupăce se aleg brînza şi untul din lapte. Din vechĭul *zer aŭ eşit actualele romîneştĭ zer, zăr, dintre care cel dintĭĭŭ, acolo unde se găseşte, nu este numaĭ decît totdeauna descendentul direct neschimbat al vechĭuluĭ zer, deoarece în romîneşte prin multe locurĭ z este muĭat, şi anume de curînd muĭat, şi a provocat din cauza aceasta pe acolo prefacerea luĭ ă următor în e, aşa că prin acele părţĭ ale romînimeĭ, unde z este muĭat, zer este posibil să fie provenit dintr-un maĭ vechĭŭ zăr *). Din

*) Pentru a lămuri prin cîteva exemple aceĭa ce vreaŭ să spun aicĭ: munteneştile şes, şed, uşe, grije, mişel, băşică, şi, tuşire, bătrîneţe, frumuseţe, tinereţe, mătase, tuse, lehuze, către, di-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vechiul *zera a eşit *zĕără şi apoi zără. Că zară va fi eşit din *zeară a presupus deja Miklosich Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte Conson. II 87. Zeară nu s - aude nicăiri, după cît ştiŭ, afară numaĭ dacă nu se va fi născut pe undeva o asemenea pronunţare din cauza muĭerii luĭ z. Faptul acesta se explică prin aceĭa că zara a fost un cuvînt propriu unor anumite regiunĭ ale romînimiĭ, acelor regiunĭ anume, unde industriea lapteluĭ s-a făcut pe o scară maĭ mare, şi unde s-a nimerit ca influinţa luĭ *z* asupra luĭ *e* următor, în felĭul de a-l preface în *ă*, să existe. Din acele regiunĭ apoĭ cuvîntul zară s-a lăţit asupra romînimiĭ întregĭ (adecă asupra dacoromînimiĭ, căcĭ la Macedoromînĭ, Megleniţi şi Istroromînĭ cuvîntul zară nu există; există însă cuvîntul zer : mr. dzăru, zeru Dalametra, Mihăileanu, megl. zor Papahagi Romînii din Meglenia, istr. zer Iosif Popovicĭ Dialectele romîne din Istria). De alfel prefacerea luĭ *e* supt influinţa luĭ *dz*, *z* precedenţi în *ă* este atît de răspîndită în toate dialectele (dacoromîn, macedoromîn, meglenit, lipseşte în istroromîn) şi subdialectele romîneşti (Banat, Criş-Mureş, Somiş-Tisa, Ţara Oaşuluĭ, Muntenĭ-Pădurenĭ, Oltenia, Muntenia prin multe locurĭ, Moldova, Bucovina, Basarabia), încît e probabil că în rarele localităţi unde se aude ze această pronunţare să fie provenită dintr-o maĭ veche ză din cauza muleriĭ luĭ z. dz din Oaş dzăr şi macedoromîn dzăr arată că în cuvîntul thrac de baştină exista africata dz, nu spiranta z. Presupunerĭ asupra rădăciniĭ indogermane a thraculuĭ dzer poate să vadă cineva la Tomaschek Die alten Thraker II$_2$ 88. Eraŭ deja în limba thracă doŭă teme, una cu *o*, dzero, şi alta cu *a*, dzera, orĭ s-aŭ dezvoltat cele doŭă teme întîĭŭ în romîneşte? Aceasta nu se poate şti. Vezĭ şi § 328 cuvîntul *zără*.—In urma celor spuse sub cuvîntul precedent este evident că Γερμάς (Germas) IV, 4 în regiunea oraşuluĭ Germane trebue să fi însemnat Thermae = thrac germ- (*ğerm-* orĭ *žerm-*). Probabil actuala localitate Ğermen (scrisă în hărţĭ Djermen, Dshermen) la sud de Dubniţa.

§ 98. Cu această înflorire a numelor thrace de localităţĭ pe vremea împăratuluĭ Iustinian stă în legătură starea

rectoare, ţigare sînt eşite din maĭ vechile şăs, şăd, uşă, grijă, mişăl, băşîcă, şî, tuşîre, bătrîneţă, frumuseţă, tinereţă, mătasă, tusă, lehuză, cătră, directoară, ţigară, din cauză că—nu de mult tare—s, i, t, s, z, r s-aŭ muiat. Vezĭ § 238 Nos 29, 30, 31.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

de conştiinţă naţională şi de importanţă a elementuluĭ thrac în imperĭul roman de răsărit pe vremea aceluĭaş împărat. Alăturĭ cu auxiliariĭ mercenarĭ recrutaţĭ dintre barbarĭ Thraciĭ formaŭ grosul oştiriĭ bizantine, ĭar şefiĭ oştirilor în mare parte eraŭ aleşi dintre dînşiĭ. Acest lucru s-a putut videa deja din citaţiile din Procopios făcute la § 88, alineatul 2. Pentru complectare voĭŭ maĭ da aicĭ altele din acelaş autor. Observ întîĭŭ că numirea de Illyrĭ şi Illyria la acest autor, ca şi la Marcellinus Comes, are însemnarea pe care a căpătat-o dela Theodosius în jos, anume acea a uneĭ porţiunĭ de teren care în majoritate nu de Illyrĭ era locuită, ci tot de Thracĭ (Vezĭ § 82, N° 9, rezumatul dela finele număruluĭ, primul alineat), şi că Thracia înseamnă dioecesa Thracieĭ, care coprindea Thracia proprĭu zisă şi Moesia Inferior (Vezĭ § 82 N° 7). Procopios De bello persico I, 12: ᶜA năvălit în teritorĭul oraşuluĭ Nisibis o oştire romană sub conducerea luĭ Licelarius din Thracia (Λικελάριος ἐκ Θράκης).ᵓ— De bello persico I, 13: ᶜIustinianus, fiindcă Belisarius nu era în stare cu armata pe care o avea să respingă pe Perşĭ, ĭ-a trimes şi altă oştire în ajutor, precum şi pe Cutzes şi Buzes, care comandaŭ oştirea din Liban şi eraŭ fraţĭ, de origine din Thracia (Κούτζην, Βούζην, τούτω δὲ ἀδελφὼ μὲν ἐκ Θράκης ἦστην).ᵓ— De bello persico I, 15: ᶜFlorentius Thracul (Φλωρέντιος Θρᾴξ) şeful unuĭ corp de cavalerie în războĭul cu Perşiĭ.ᵓ— De bello persico I, 21: ᶜŞefĭ aĭ garnizoaneĭ din Martyropolis în războĭul cu Perşiĭ eraŭ Buzes şi Besas (Βεσας).ᵓ Pentru Besas (var. Bessas) vezĭ cele spuse la § 84, a.— De bello persico II, 19: ᶜThraciĭ din oştirea bizantină sufăr din cauza căldurilor marĭ din Mesopotamia.ᵓ— De bello persico II, 24: ᶜDeputaţiĭ trimeşĭ de Iustinian pentru a încheĭa pacea la Chosroes eraŭ Constantianus (Κωνσταντιανός) şi Sergius. Constantianus era de neam Illyr (Ἰλλυριὸς γένος), Sergius era din Edessa, ambiĭ retorĭ.ᵓ— De bello persico II, 30: ᶜŞeful uneĭ oştirĭ bizantine care trebuĭa să opereze în Lazica era „Recithangus din Thracia, om cuminte şi priceput la războae“ (Ῥεκίθαγγος ἐκ Θράκης).ᵓ— De bello vandalico II, 10: ᶜThracul Rufinus (Ῥουφῖνος ὁ Θρᾴξ) era stegarul armateĭ, pe care Romaniĭ îl numesc bandophorus.ᵓ— De bello vandalico II, 23: ᶜUnul din şefiĭ oştiriĭ din Africa era Himerius Thracul (Ἱμέριος Θρᾴξ).ᵓ— De bello vandalico II, 28: ᶜUnul din şefiĭ militarĭ din Africa era Petrus Thracul (Πε-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

τρος Θράξ).[2]— De bello gotthico I, 3: ᶜIustinian trimete într-o misiune în Italia pe Petru, de naţiune Illyr, de loc din Salonic, retor din Byzanţ (Ἰλλυριὸς γένος).[2]— De bello gotthico I, 7: ᶜIustinian trimete pe Constantianus în Illyria să adune oştire.[2]— De bello gotthico II, 5: ᶜDela Byzanţ aŭ maĭ fost trimeşĭ, la Neapoli treĭ miĭ de Isaurĭ, şi la Hydrunt opt sute de călăreţĭ Thracĭ sub conducerea luĭ Ioannes, nepotul de soră al tyranuluĭ Vitalianus. Pelîngă aceştĭ Thracĭ aŭ maĭ fost trimeşĭ o mie de călăreţĭ din oştirea regulată sub conducerea luĭ Alexandros şi Marcentios (Μαρκέντιος).[2] Să se observe că Thraciĭ nu făceaŭ parte din oştirea regulată (ἐκ καταλόγου ἱππικοῦ), formaŭ oarecum un corp de auxiliarĭ. De alt fel unul din şefiĭ mieĭ de călăreţĭ din oştirea regulată, Marcentios, era Thrac, judecînd după nume, care cuprinde ca a doŭa parte a sa pe thracul -centus din Biticentus, Dinicentus, Eptacentus, Rabocentus. Vezĭ maĭ jos Burcentios. —De bello gotthico II, 11: ᶜBelisarius a cuprins Ancona c-o oştire de Isaurĭ şi Thracĭ condusă de Conon.[2]—De bello gotthico II, 12: ᶜBelisarius trimete la Mediolanum o oştire de Isaurĭ, conduşĭ de Ennes, şi de Thracĭ, conduşĭ de Paulus.[2] — De bello gotthico II, 26: ᶜBurcentios, de naţiune Bessus (Βουρκέντιος Βεσσὸς γένος), care era unul din soldaţiĭ ce făceaŭ strajă la zidurile oraşuluĭ Auximum, a fost mituit de Goţiĭ asediaţĭ în acel oraş, ca să ducă scrisorĭ la Ravenna, prin care cereaŭ ajutor dela regele Vitigis. Dupăce s-a descoperit frauda, camaraziĭ luĭ Burcentius l-aŭ ars de viŭ.[2]— De bello gotthico III, 10: ᶜBelisarius, cînd a plecat într-a doŭa expediţie în Italia, a străbătut toată Thracia şi a strîns, plătind scump, tinerĭ voluntarĭ.[2] Thraciĭ făceaŭ va să zică serviciul militar numaĭ dacă voĭaŭ, întocmaĭ ca şi barbariĭ care se stabilise alăturĭ de dînşiĭ în peninsulă. — De bello gotthico III, 11: ᶜCu ocaziea apărărĭĭ Bononieĭ contra Goţilor „Nazares, de neam Illyr (Ναζάρης Ἰλλυριὸς γένος), bărbat de samă, şeful oştirilor din Illyria, s-a luptat dintre toţĭ maĭ vitejeşte“.[2]—De bello gotthico III, 11: ᶜBelisarius trimete pe doĭ din garziĭ săĭ de corp, pe Persul Artasires şi pe Thracul Barbatio (Βαρβατίωνα Θρᾴκα) la Roma, ca să apere oraşul cu Bessas, care se afla la Roma.[2]— De bello gotthico III, 39: ᶜŞeful garnizoaneĭ din Messana era Domnentiolus, nepotul de soră al luĭ Buzes.[2]—De bello gotthico III, 39: ᶜLa Germanus, nepotul împăratuluĭ Iustinianus, cînd a vrut să plece

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

în Italia contra Goților, s-au adunat ostași din Thracia și din Illyria (ἐκ τῶν ἐπὶ Θράκης χωρίων καὶ Ἰλλυριῶν).[9]

§ 99. Vitalitatea Thracilor la sfîrșitul stăpînirii romane asupra lor se probează și prin tenacitatea cu care țineau la numele lor personale. Este adevărat că adoptase numiri romane, și se poate spune cu siguranță că mai toate persoanele cu nume romane cîte apar în istoriea bizantină depe atunci, ca părtașe la destinele împărăției de răsărit, sînt thrace de origine, căci în afară de populațiea romană depe teritoriul thrac, ce'alaltă—deprin Dalmația, deprin unele părți ale Italiei, Africei, Spaniei — a fost stăpînită pe acele vremuri numai efemer și ca populație pasivă *). Dar alături cu numele romane ei întrebuințau încă numele lor băștinașe. Continuau încă mulți să se numească Cutzes, Buzes,

*) Thracĭ erau sigur Celer, șeful trupelor palatului sub împăratul Anastasius, Procopios De bello persico I, 8; Patricius și Rufinus fiul lui Silvanus, trimeși de împăratul Anastasius să hotărască condițiile de pace cu Perșii, De bello persico I, 11; Marcellus și Germanus, doi șefi în lupta dela Dara contra Perșilor, De bello persico I, 13; Martinus și Senecio, dați ca ostatici de Bizantini Perșilor, De bello persico I, 21; Rufinus, unul din delegații Bizantinilor pentru a încheia pace cu Chosroes, De bello persico I, 22; Marcellus, șeful gardei palatului, De bello persico I, 25; frații Summus și Iulianus, cel dintîiu șef al armatei din Palestina, cel de al doilea trimes de Iustinian în misiune la Aethiopi și Homeriți, De bello persico II, 1; Ioannes fiul lui Rufinus și Iulianus secretarul împăratului, trimeși de Iustinian deputați la Chosroes, De bello persico II, 7; Valerianus și Martinus, generali ai lui Belisarius în războiul contra Perșilor, De bello persico II, 14; Traianus, unul din garzii de corp ai lui Belisarius, De bello persico II, 19; Domnentiolus, unul din generalii care operează contra lui Chosroes în Persarmenia, De bello persico II, 24; Domnicus, unul din șefii unei oștiri trimeasă în Africa, De bello vandalico II, 16; Mundus, comandantul oștirilor din Illyric, De bello gotthico I, 5; Maxentius, unul din garzii de corp ai lui Belisarius, De bello gotthico I, 18; Valentinus, scutierul lui Photios, fiului vitrig al lui Belisarius, De bello gotthico I, 18; Valerianus și Martinus, șefii unui corp de oștire trimes de Iustinianus în Italia, De bello gotthico I, 24; Iustinus, șeful oștirilor din Illyric, De bello gotthico, II, 13; senatorii Domnicus și Maximinus, delegați trimeși de Iustinianus să închee pace cu Vitigis, De bello gotthico II, 29; Vitalius, șeful oștirilor din Illyric, De bello gotthico III, 10; Bonus, strănepotul după frate al tyranului Vitalianus, șeful garnizoanei din Genua, De bello gotthico III, 10; Sabinianus, unul din garzi de corp ai lui Belisarius, De bello gotthico III, 11.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Besas, Recithangus, Marcentius, Burcentius. Cel mai mare general depe acele vremuri se numia Belisarius. Unul din tovarăşii, cu care a plecat dela sărăciea de-acasă să-şi caute norocul la Constantinopol viitorul împărat Iustinus *), se numia Ditubistus (Διτύβιστος, compară ditu- din Dityzelis şi -bista din Byrebistas), Procopios Historia arcana 6. Chiar ajunşi la cele mai mari onoruri în stat, Thracii continuau de a întrebuinţa numele naţionale: Vitalianus, tyranul, şi-a numit băiatul Cutzis, Malalas XVIII pag. 441. In asemenea împrejurări este probabil că şi limba naţională să şi-o fi păstrat Thracii pe unele locuri până relativ târziu. In această privinţă a scos Tomaschek la iveală, Die alten Thraker I, 77, următoarele importante ştiri: „In vieaţa călugărului Theodosius (mort 529), scrisă de Theodorus din Petra (pela 536) se spune: ‘Acesta a zidit pe malul de răsărit al Iordanului aproape de marea moartă o mănăstire «a lui Cutilas» (τοῦ Κουτιλᾶ) şi a făcut în ea patru biserici, una pentru Greci, «alta în care neamul Bessilor îşi face rugăciunile către cel prea înalt în limba proprie», a treia pentru Armeni, a patra pentru cei stăpîniţi de demon.’ Symeon Metaphrastes ed. Migne, vol. 114, pag. 505. In actele sinodale din anul 536 se găseşte subscris un «Andreas, egumenul mănăstirii Bessilor». După Io. Moschus şi Vieaţa sfîntului Sava era la Iordan o mănăstire catolică a Bessilor. Cînd pelerinul Antoninus dela Placentia a vizitat muntele Sinai, a găsit la poalele muntelui o mănăstire şi într-însa

*) Există o remarcabilă asămănare (şi din punct de videre al locului) între chipul cum au plecat să-şi cerce norocul la Constantinopol viitorul împărat Iustinus şi tovarăşii lui de drum, Zimarchus şi Ditubistus, trei tineri săraci lipiţi, ducînd cu dînşii în dăsagi numai nişte cîrmoji de pîne (πεζῇ βαδίζοντες ἐς Βυζάντιον ἦεσαν, σισύρας ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοὶ φέροντες, ἐν αἷς δὴ ἄλλο οὐδὲν ὅτι μὴ διπύρους ἄρτους οἴκοθεν ἐμβεβλημένοι ἀφίκοντο), şi între chipul cum au plecat să-şi cerce norocul în acelaş oraş Ghica Vodă, pe atunci un tînăr Arnăut sărac, şi tovarăşul său, un tînăr Turc tot aşa de sărac ca şi dînsul. Ion Neculcea, O samă de cuvinte N° 37, Letopiseţe Cogălniceanu ed. II pag. 188. Iustinus şi tovarăşii lui au plecat din Bederiana, actuala localitate Skopje, Üsküb, Ghica Vodă şi cu Turcul au plecat din satul Kîupri. Iustinus a ajuns împărat şi pe tovarăşii lui de drum şi de sărăcie de altă dată i-a înălţat la rangurî înalte (vezi nota lui Alemannus la Procopius Historia arcana pag. ed. Bonn 43). Turcul cel sărac a ajuns marevizir şi l-a făcut pe Ghica Vodă domn al Moldovei.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

«treĭ călugărĭ care ştiaŭ limbĭ, anume limbile bessă, greacă, siriacă şi egipteană». Ediţiea Gildemeister cap. 37.“ Daŭ locurile din vieaţa călugăruluĭ Theodosius şi din călătoriea luĭ Antoninus dela Placentia maĭ în întregime, şi anume pe cel de al doilea nu din ediţiea luĭ Gildemeister, pe care n-o am, ci din Migne, Patrologia latina. Symeon Metaphrastes, Vita sancti Theodosii Coenobiarchae IX, 37, în Migne, Patrologia graeca, tom CXIV, pag. 505: „Acest înţelept bărbat, ca şi altă dată Beseleel, cel care a făcut sfîntul cort, se îngrijeşte cu multă înţelepcĭune şi foarte bine de această sfîntă mănăstire, şi a clădit într-însa patru bisericĭ, dintre care pe una a hărăzit-o celor care vorbesc limba grecească, şi în această biserică cîntaŭ rugăcĭunea el şi corul celorlalţĭ părinţĭ, în a doŭa neamul Bessilor îşĭ făcea în limba sa rugăcĭunile către stăpînul comun (τῶν Βεσσῶν γένος τῇ σφετέρᾳ φωνῇ τῷ κοινῷ δεσπότῃ τὰς εὐχὰς ἀπεδίδου), pe a treĭa a căpătat-o neamul Armenilor, şi în ea se rugaŭ şi aceştiĭa luĭ dumnezeŭ în limba părintească, ĭar pe a patra şi cea din urmă, cu totul de o parte de ceilalţĭ, o aveaŭ ceĭ stăpîniţĭ de boală demoniacă, care, de altfel nebunĭ şi turburaţĭ la minte, orĭ de cîte orĭ îşĭ veniaŭ în fire, luaŭ şi eĭ parte la slujbă şi-şĭ trimeteaŭ către cel prea înalt rugăcĭunile“. Antonini placentini itinerarium [pela anul 570], în Migne Patrologia latina, tom LXXII, pag. 911: „Umblînd prin pustiu am ajuns a opta zi la muntele domnuluĭ Horeb, şi dacă am plecat de acolo ca să ne suim pe muntele Sinai, ĭată că ne-aŭ eşit înainte o mulţime de călugărĭ pusnicĭ, cu crucile, cîntînd psalmĭ, şi ni s-aŭ închinat pănă la pămînt. Aşa am făcut şi noĭ şi am plîns. Atuncĭ ne-aŭ dus într-o vale dintre Horeb şi Sinai, la poalele căruĭ munte din urmă este un izvor, unde-şĭ adăpa Moise oile, cînd a văzut rugul arzînd. Acest izvor este îngrădit maĭ la vale de o mănăstire, unde sînt treĭ călugărĭ care ştiŭ limbĭ, anume limbile greacă, latină, siriană, egipteană şi bessă (bessam). De acolo ne-am dus la o peşteră, unde a stat ascuns profetul Ilie, cînd a fugit de Izabela“. Editorul din Migne spune că e posibil ca *bessam* să fie o greşală în loc de *persam*. Şi în adevăr la asemenea mănăstirĭ din Asia, unde este vorba de bisericĭ făcute pentru străinĭ şi de călugărĭ care vorbesc limbĭ străine, te-aĭ aştepta maĭ degrabă ca alăturĭ de Armenĭ, Sirienĭ, Egiptenĭ să se vorbească de Perşĭ decît de Bessĭ. Cu toate

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

acestea pomenirea încă odată a uneĭ mănăstirĭ a Bessilor dela Iordan, şi a unuĭ egumen al uneĭ alte oarecare mănăstirĭ a Bessilor, din celelalte izvoare citate de Tomaschek, ne fac să credem că în adevăr este vorba de Bessĭ, care-şĭ vor fi păstrat prin urmare—cel puţin uniĭa dintr-înşiĭ—limba până pela sfîrşitul secoluluĭ VI. In ce priveşte faptul că mănăstirea fundată de călugărul Theodosius s-ar fi numit a luĭ *Cutilas*, fapt pe care Tomaschek îl dă fără alte comentariĭ, dar cu vădită intenţie de a ne întări în convingerea că trebue să fi fost în adevăr vorba de Bessĭ la acea mănăstire, deoarece *Cutilas* este un nume cunoscut thrac (Vezĭ § 159), este de observat că de fapt mănăstirea nu se numĭa a luĭ *Cutilas* şi că între acest nume şi acel thrac este numaĭ o întîmplătoare coincidenţă. Faptul petrecut este următorul. In vieaţa sfîntuluĭ Theodosius, despre care este vorba, la VI, 25, 26, se povesteşte că sfîntul a plecat să caute loc de mănăstire şi s-a rugat luĭ dumnezeu ca, acolo unde va voi dumnezeŭ să se clădească locaşul, să facă să se aprindă nişte cărbunĭ stînşĭ, pe care-ĭ ducea cu dînsul într-o căţue sfîntul. „După ce a străbătut mare parte din pustiŭ, a ajuns la un loc numit al luĭ Cutilas şi la ţărmurile bălţiĭ de asfalt“ (τὴν πολλὴν δὲ διαβὰς τῆς ἐρήμου γῆς ἄχρι τοῦ λεγομένου Κουτιλᾶ καὶ τῶν τῆς ἀσφαλτιδος λίμνης ὀχθῶν), şi acolo s-aŭ aprins cărbunĭĭ şi călugărul Theodosius a hotărît, decĭ, ca în acel loc să zidească mănăstirea.[2] Este posibil ca acel nume de loc Cutilas depe lîngă marea moartă să fie în adevăr acelaş cu numele thrac Cutilas, căcĭ oştirile bizantine eraŭ pline de Thracĭ (Vezĭ § 88, alineatul 2, § 98), şi în general, chĭar în afară de armată, elementul thrac era un factor important al imperĭuluĭ de răsărit până la moartea luĭ Mauricius (602), aşa că vreunuĭ Thrac oarecare Cutilas ar fi putut să-ĭ rămînă numele legat de o localitate din regiunile acelea; dar nu mănăstirea clădită de călugărul Theodosius se numĭa a luĭ Cutilas, dupăcum ar reeşi din vorbirea nepreciză a luĭ Tomaschek, şi din acest nume nu se poate scoate o probă, cum socotĭa Tomaschek, că în adevăr trebue să fi fost Bessĭ la acea mănăstire.

§ 100. In legătură cu acestea stă chestiunea dacă s-aŭ păstrat careva din numirile topice vechĭ. Voĭŭ cerceta acest lucru, cît voĭŭ putea, pentru teritorĭul romanizat din răsăritul Europeĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dalmatia: Lissus=astăzĭ Lješ, Alessio. — Scodra=astăzĭ Škodra, Skadar, Scutari.—Butua=astăzĭ Budua.—Doclea=astăzĭ Duklja, Duke. — Medeon Polybios XXIX, 2 = astăzĭ Medun. — Risinium=astăzĭ Risano. — Salonae=astăzĭ Salona.—Εἰς παλάτιον, în tabula peutingeriana Spalato=astăzĭ Spalato, Spljet.— Tragurium=astăzĭ Traù.—Scardona=astăzĭ Skradin.—Nedinum=astăzĭ Nadin.—Corinium=astăzĭ Karin. —Iadera=astăzĭ Zara, Zadar.—Aenona=astăzĭ Nona, Nin.— Senia=astăzĭ Segna, Zengg.—Tarsatica=astăzĭ Tersatto.— Fianona=astăzĭ Fianona.—Albona=astăzĭ Albona.—Melite= astăzĭ Meleda. — Nigra Corcyra = astăzĭ Karkar, Curzola, Korčula.—Issa=astăzĭ Lissa.—Pharia=astăzĭ Hvar. Brattia=astăzĭ Brazza, Brač.— Solentia=astăzĭ Solta.—Arba= astăzĭ Arbe, Rab.—Curictae=astăzĭ Krk.— Apsoros=astăzĭ Ossero, Озор.—Crexi=astăzĭ Cherso, Čres. — Promona=astăzĭ Promina (munte).—Municipium Pazinatium C. I. L. III 8783=astăzĭ Pağene, Pagjine. Dacă nu cumva trebue cetit maĭ degrabă Azinum orĭ Azina în loc de Pazinatium, Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina V, 352.—Petra Longa, un loc lîngă rîul Titus (Krka), la graniţa Varvarinilor C. I. L. III 6418=astăzĭ duga greda orĭ duga stina, o stîncă lîngă rîul Krka la marginea satelor Puljane şi Bogatić. — Rîul Naron orĭ Nardonos (Νάρων, Νάρδωνος) Strabon VII, 5, $_5$, Ptolemaeos II, 17, $_5$ = astăzĭ Narenta.—Rîul Drilon (Δρίλων) Strabon VII, 5, $_7$, Ptolemaeos II, 17, $_5$ =astăzĭ Drin.—Rîul Oineus (Οἰνεύς) Ptolemaeos II, 17, $_2$ =astăzĭ Una.—Rîul Urpanus Plinius N. H. III, 28=astăzĭ Vrbas.—Rîul Drinus (Δρεῖνος) Ptolemaeos II, 17, $_7$=astăzĭ Drin. — Pentru alte numirĭ topice vechĭ păstrate pănă azĭ în Dalmatia veză C. Jireček die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 58 sqq.

Moesia Superior: Ratiaria=astăzĭ Arčer, Arčar, Arţer. Scris pe hărţi stă Arcer, Arčar, Arzer, Artscher. Ar putea fi fonetism romîn: ar- > ra- prin metateză; -ţá- > -tĭá-; -čá- > -ţĭá- în caz cînd în cuvîntul primitiv a existat ţ, nu t, pentrucă în romîneşte ţ+ĭ < č ; -čér- > -čár- în caz cînd cuvîntul se va fi terminat în -áriu(m).—Ulpiana=astăzĭ Lipljan. — Scupi=astăzĭ Skopje, Skoplje, Üsküb. — Naissus= astăzĭ Niš.—Rîul Margus (Μάργος) Strabon VII, 5, $_{12}$=astăzĭ Morava.—Rîul Timachus Plinius N. H. III, 28=astăzĭ Timok.—Rîul Pingus Plinius N. H. III, 29 („Pingus“ însă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Moesia Inferior: Almus=astăzĭ Lom.—Nicopolis ad Istrum=astăzĭ Nikup. – Rîul Almus (altfel neprobat, dar numele Almus al rîuluĭ trebue să fi existat, judecînd după localitatea Almus şi după numele corespondent actual al rîuluĭ=astăzĭ Lom.—Rîul Ciambrus orĭ Ciabrus (Κίαμβρος [variantă Ciabros, vezĭ C. I. L. III pag. 1020] Ptolemaeos III, 8, $_2$ şi III, 9, $_1$. Localitatea delîngă acest rîŭ o numeşte Procopios De aedificiis IV, 6 Cebrus Κεβρός; în itinerariĭ această localitate este numită Ciambron, Cebro, C. I. L. III pag. 1020)=astăzĭ Cibrica, Dschibritza, Cibritza, Dshibritza (Aşa stă scris în hărţĭ. Cum se pronunţă? *ğibrítsa*? *čibrítsa*? tsibrítsa? *-íţa* este sufixul deminutiv slav. Radicalul *ğibr-*, *čibr-*, tsibr- a putut căpăta africata *ğ* orĭ *č* orĭ ts din ciaorĭ gia- orĭ poate ce- al cuvîntuluĭ original numaĭ în gura Romînuluĭ, nu a Slavuluĭ. Tot aşa conform cu firea limbiĭ romîneştĭ este ca din *č*, *ğ* urmate de *a* neaccentuat să rezulte *či*, *ği*, numaĭ după *ts a* neaccentuat trebuĭa să se păstreze ca *ă* orĭ *î*).— Rîul Augustus (altfel neprobat şi probabil numit astfel dela numele Augustae al oraşuluĭ dela gura luĭ)=astăzĭ Ogosto, Ogost, Ogust (Aşa stă scris în hărţĭ. Din punct de videre al luĭ *-ŭ'-* şi forma Ogost şi forma Ogust se potrivesc cu fonetismul romînesc. Din punct de videre al luĭ *au-*, în caz cînd cuvîntul va fi sunat Agustu, după cum a sunat el de obiceĭŭ la baza limbilor ronice, vezĭ Seelmann Die Aussprache des Latein pag. 223, *o-* > *a-* nu este romînesc; în caz cînd va fi sunat Augustu, *au-* ar fi dat în romîneşte maĭ de grabă *u-* decît *o-*, numaĭ dacă nu va fi lucrat asimilaţiea din partea luĭ *-ó-* următor).—Rîul Oescus Plinius N. H. III, 29=astăzĭ Iskra, Isker.—Rîul Utus Plinius N. H. III, 29 = astăzĭ Vid.—Rîul Asamus (Aşa trebue să se fi chemat aproximativ. Plinius N. H. III, 29 Escamus, var. Aescamus; itinerariile numesc oraşul omonym dela gura rîuluĭ Ansamo, Ansamon, Anasamo, C. I. L. III pag. 992)=astăzĭ Osem, Osma.—Ieterus Plinius N. H. III, 29 (Athrys Ἄθρυς Herodotos IV, 49)=astăzĭ Iantra, în cursul de sus Ietăr C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens, I, 33.

Nordvestul Thracieĭ: Serdica=în veacul de mijloc Srĭádeţ C. Jireček Geschichte der Serben I, 101.—Germas (vezĭ § 97 fine) probabil=astăzĭ Ğermen (în hărţĭ Djermen, Dshermen) la sud de Dubniţa. Cuvîntul vechĭŭ germ- din Germania (vezĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 92), Germas s-a mai păstrat în numele rîuluĭ Ğermen (în hărţi Djermen, Dshermen), care curge pelîngă Saparevska [adecă zaparevska?]-Banja (vechea Germania) şi pelîngă localitatea Ğermen (care probabil e vechiul Germas).

Dacia şi Moesia Inferior de de-a stînga Dunării: Ampelum, probabil=ungur Ompoly, romîn Ampóĭu (după Drăganu, Din vechea noastră toponimie, pag. 24), numele rîuluĭ care curge pelîngă Zalatna (vechiul Ampelum). Nu-ĭ fonetism romînesc *).—Regiunea Samus orĭ Samum C. I. L. III 7633 (Dedicatoare zeiţeĭ Nemesis din partea luĭ M. Valerius Valentinus, „agens sub signis Samum cum regione Ans.“) dela Alsó-Kosály = Szamos, romîneşte Sómeş, numele rîuluĭ care curge pela Alsó- Kosály, localitate pelîngă care trebue să fi fost regiunea Samus-Samum. Nu-ĭ fonetism romînesc. —Galtis, localitate la care s-aŭ bătut Gepiziĭ cu Goţiĭ la anul 262, Iordanis Get. XVII, 98=actualul Galt, pe malul drept al Oltuluĭ în Transilvania, în faţa oraşuluĭ Héviz. Numirea Galt a localităţiĭ s-a păstrat numaĭ la Saşi. Romînii o numesc Ungra şi Ungurii o numesc Ugra. Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 34, 90.—Amutrion (Ἀμούτριον) Ptolemaeos III, 8, $_{10}$, Amutria tabula peutingeriana = Motru, numele rîuluĭ lîngă care era aşezată acea localitate. Amutrion, Amutria probabil=Ad Mutrion, Ad mutriam. Fonetism romînesc. -ŭ'- din Mŭ'tru-, cum se va fi chemat rîul, a fost scurt.—Tsierna. Vezĭ § 82, N° 10.—Berzovia. Vezĭ § 82 N° 10.—In tabula peutingeriana pe drumul dela Tierna la Tibiscum sînt staţiunile următoare: Tierna, Ad Mediam, Pretorio, Ad Pannonios, Gaganis, Masclianis, Tivisco. In harta luĭ Kiepert dela C. I. L. III, după indicaţiile în mile romane ale distanţelor dela o staţiune la alta date în tabula peutingeriana, Gaganae este pusă la mijlocul distanţeĭ dintre actualele localităţi Teregova şi Slatina.

*) Cînd zic că nu-ĭ fonetism romînesc, presupun că cuvîntul antic se va fi pronunţat întocmaĭ aşa cum îl găsim scris în izvoare. Pe teritoriul european însă noĭ ştim sigur cum se pronunţaŭ numaĭ numirile topice latineşti şi greceşti. Cum se vor fi pronunţat în realitate numirile topice barbare, nu ştim. Prin urmare toată discuţiea asupra reflexelor romîneşti ale diferitelor numiri topice barbare este îndoĭasă, şi se poate întîmpla ca multe numiri topice romîneşti actuale să fie directe reflexe ale numirilor barbare, pe care nu le cunoaştem în original, ci numaĭ în reproducerile greceşti şi latineşti, care eraŭ de cele maĭ multe orĭ nişte violente stîlciturĭ ale originalelor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

In Geographus Ravennas în loc de Gaganis stă scris Gazanam. Insă tocmaĭ la mijlocul distanţeĭ dintre Teregova şi Slatina, puţin numaĭ maĭ spre vest de drumul drept, este un munte, pe care-l văd însemnat în harta luĭ Stieler cu numele de Pĭatra Gozna („Petra Gozna"). Să nu fie cumva acest nume Gozna acelaş cu acel al staţiunii antice Gazana? De altfel cum vor fi zicînd Romîniĭ în adevăr aceluĭ munte—poate Goázna, poate Gázna—nu ştiŭ. Negreşit că nicĭ numele Gazana nu va fi reprezentînd exact pronunţarea dacă. In caz cînd se va fi zis Gózana, ĭar cuvîntul romînesc ar fi Goázna, orĭ se va fi zis în adevăr Gázana, ĭar cuvîntul romînesc ar fi Gázna, am avea a face cu un fonetism romînesc.—Rîul Tibiscus (Τίβισκος) Ptolemaeos III, 8, ,, Tibisia Geographus Ravennas, Τιμήσης Constantinus Porphyrogennetus De adm. imper. 40 = astăzĭ Témeş-Timéş-Timíş după Onciul Convorbirĭ Literare XIX, 184. Nu-ĭ fonetism romînesc.—Maris (Μάρις) Herodotos IV, 49, Marisus (Μάρισος) Strabon VII, 3, $_{13}$, Marisia şi Mariscus Geographus Ravennas, Μορήσης Constantinus Pophyrogennetus De adm. imper. 40=astăzĭ Maros, romîneşte Múreş, Múrăş, Mórăş (Onciul în Convorbirĭ Literare XIX, 184). Nu-ĭ fonetism romînesc.—Rîul Gresia Geographus Ravennas, Grisia-Grissia Iordanis De origine actibusque Getarum XXII, 113, Κρίσος Constantinus Porphyrogennetus De admin. imper. 40 = astăzĭ Körös, romîneşte Criş. Fonetism romînesc în caz cînd cuvîntul dac va fi fost Crīsius. —Rîul Alutas (Ἀλούτας) Ptolemaeos III, 8, $_{3}$, Alutus tabula peutingeriana = astăzĭ Olt. Nu-ĭ fonetism romînesc.—Pe teritorĭul thrac al peninsuleĭ balcanice există localităţĭ şi un rĭŭ cu radicalul arz-: Arzus (Ἄρζος) Ptolemaeos III, 11, $_{12}$, oraş, pe care tabula peutingeriana îl înseamnă Arzum ca a treĭa staţiune, începînd dela Philippopolis, pe drumul dela Philippopolis la Hadrianopolis; Arzus (Ἄρζος) Ptolemaeos III, 11, $_{6}$, rĭŭ care se varsă în Propontis; foarte probabil pe oraşul din Ptolemaeos îl înseamnă Procopios în Thracia, Ἄρζον, De aedificiis IV, 11; Asg-arzus (Ἀσγαρζος) Procopios De aedificiis IV, 11 (Haemimontus). Aicĭ aparţin poate şi localităţile cu radicalul ars- (greşit în loc de arz-?) din Procopios de aedificiis: Arsa (Ἄρσα) IV, 4 (Dardania), Arsaza (Ἄρσαζα) IV, 4 (Nordvestul Thracieĭ orĭ regiunea oraşuluĭ Naissus), Arsena (Ἄρσενα) IV, 4 (Nordvestul Thracieĭ orĭ regiunea oraşuluĭ Naissus). C. Jireček Die Heerstrasse von Belgrad nach Constantinopel 46 pune în le-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

gătură Arzen, rîŭ în Albania, Rzav, rîŭ în Serbia, afluent al Drineĭ (pe care nu-l găsesc pe hartă), Rasa, numele maĭ vechĭŭ al actualuluĭ Novipazar (care se poate întîmpla să fie tot una cu Arsa luĭ Procopios). Să nu fie cumva numele Argeș (árğeš) al rîuluĭ romînesc eșit din acest radical arz-? In tot cazul, dacă radicalul thrac a sunat într-adevăr ardz- orĭ arz-, árğeš nu este fonetism romîn. Se poate întîmpla însă ca radicalul thrac să nu fi sunat ardz- orĭ arz-, ci ar*ğ*-. Maĭ este un rîŭ, care are astăzĭ *ğ* acolo unde izvoarele vechĭ scriŭ z, ζ: Tun*ğ*a (scris în hărțĭ Tundscha, Tundja, Tundsha)=Tonzus (Τόνζος), oraș în regiunea orașuluĭ Philippopolis, Ptolemaeos III, 11, $_{12}$. Cum că rîul Argeș s-ar fi numit Mariscus, Tocilescu Dacia înainte de Romanĭ 441, este o presupunere bazată pe numele orașuluĭ Transmarisca, care ar fi însemnat „dincolo de rîul Mărĭscus“. Acelaș lucru îl presupune și Hasdeu Etymologicum Magnum 1582 sqq., care citează spre întărire pe Mariscus din Geographus Ravennas. La locul însă unde acest geograf pomenește pe Mariscus, IV, 5, este vorba de un teritorĭu foarte vast, în care se înșiră date geografice din Dacia (Porolissum, Certie), din Scythia Minor (Salsovia, Aegypsum, Novioduno, Dinogessia, Arubion, Carsion, Cappidava), din Sarmatia (Oristhenis, Danapris, Danais), din Asia (Lamsacum). La sfîrșitul acesteĭ amestecate înșirărĭ geograful spune următoarele: „Prin aceste diferite țărĭ curg foarte multe rîurĭ, între altele Ava, Oristhenis (probabil Avaoristhenis=Borysthenes), Danapris, care curg în marea pontică. Maĭ în sus cu mult de fluvĭul Danapris este un fluvĭu foarte mare, Tanais, apoĭ vin Tira și Bagossola. Despre aceste rîurĭ vorbește prea învățatul cosmograf Iordanis. De asemenea și fluvĭul Mariscus“. După aceĭa trece geograful la altă regiune. In asemenea împrejurărĭ este foarte hazardat lucru să identifice cineva pe Mariscus tocmaĭ cu Argeșul. Pentru Transmarisca vezĭ § 92. Pentru Argeș că ar fi numit Ὀρδησσός de Herodot vezĭ § 212 sub IV pag. 546-548. După Hasdeu Etymologicum Magnum 1584 sqq. rîul Argeș îșĭ trage numele dela orașul Argeș, ĭar acest oraș ar fi avînd un nume armenesc și ar fi o colonie armenească înființată prin secolul XIII.—Numele rîuluĭ Buzăŭ este probabil acelaș cu numele Μουσέος al unuĭ rîŭ de a stînga Dunărĭĭ din apropierea Scythieĭ Minor, lîngă care a fost ucis la anul 372 sfîntul Sava, după redacțiea,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

se pare că contemporană cu evenimentele, din actele sfinților. Discuțiea a făcut-o cu amănunțime Pârvan în Contribuții epigrafice la istoriea creștinismului dacoromîn pag. 156 și următoarele. Pârvan socoate că Μουσέος orĭ e o scriere greșită în loc de Μπουσέος orĭ o etimologie populară greacă după μοῦσα.—Numele rîului Siret (sirétĭŭ, siréț') apare întîĭaș dată la Constantin Porphyrogennetos (912-959) supt anii 894-899, De administrando imperio 38 pag. paris 108: „Țara Pecenegilor, pe care pela anii 894-899 aŭ răpit-o dela Unguri, se numește după fluviile care sînt într-însa: primul fluviu se numește Baruh (Βαρούχ), al doilea Cubu (Κουβοῦ), al treilea Trullos (Τροῦλλος), al patrulea Brutos (Βροῦτος), al cincilea Seretos (Σέρετος).“ Seretus (Σέρετος) era numele uneĭ localități din Dardania Procopios De aedificiis IV, 4. Seret (Sereth) este numele unuĭ rîŭ din Galiția, care se varsă în Nistru.—Rîul Porata, Puretos Herodotos IV, 48 (τόν τε Σκύθαι Πόρατα καλεῦσι, Ἕλληνες δὲ Πυρετόν) = astăzĭ Prut. Nu-ĭ fonetism romînsc. Formă însă aproape romînească apare în Brutos (Βροῦτος) la Constantin Porphyrogennetos De adm. imperio 38.—Numele rîului Nistru apare întîĭŭ la Constantin Porphyrogennetos De admin. imperio 42 pag. paris. 112 Danastris, Δάναστρις, vechĭŭ bulgar Dŭnŭkstrŭ, Dnŭkstrŭ, rușește Dnĭestr. In romînește introdus dela Ruși.—Rîul Pathissus Plinius N. H. IV, 25, Parisus Πάρισος (greșit în loc de Πάτισος) Strabon VII, 5, 2, Tisia Geographus Ravennas, Titza (Τίτζα) Constantin Porphyrogennetus De adm. imperio 40 = astăzĭ Tisza, romînește Tisa. Nu-ĭ fonetism romînesc.—Danuvius C. I. L. III 3676, 5755, 13813[a], Danuios Δανούιος Strabon VII, 3, 13, Danuvios Δανούβιος Ptolemaeos III, 8, 3. Caesarius de Nazianz (la Müllenhoff, Donau, Dunavъ, Dunaj, în Archiv für slavische Philologie I, anul 1875 pag. 290 sqq.): „La Goți se chema Dunărea Δούναβις.“ Caesarius de Nazianz în alt loc (tot acolo): „Se numește de Greci Ἴστρος, de Illyri și de locuitorii depe lîngă Istru Δανούβης, de Goți Δουναῦτις [greșit = Δουναῦις]“. Vechĭŭ bulgar Dunavŭ, Dunaĭ, neobulgar Dunav, sîrb Dunaĭ, Dunav, Dunavo, rus Dunaĭ, ungur Duna, vechĭŭ german Duonauwa, Duonouwa, Duonōwa (vezĭ Holder). „Un derivat din radicalul celt dânu fortis“. Müllenhoff locul citat. Pentru romînescul Dúnăre trebue presupus un prototip Dónar orĭ Dúnar, în care elementul *-r* trebue comparat cu *-ra* din numele celte de rîurĭ Dura, Mura, Rura, Sara, Stura,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Sura, Tara, Avara, Isara, Oscara, Savara, Sambra (Holder), poate *Iskera (în loc de Oescus)=actualul Isker, Iskra. Din cazurile oblice ale unuĭ *Dóuar, *Dúnar a eşit poate romînescul Dúnăre. După Hasdeu, Istoria critică a Romînilor, I, 293 Dunăre ar fi un thrac *donare, care ar fi însemnat *dătător de nooriĭ*, pentru care compară pe albanezul *re* noor. Cum că în Dunăre avem a face cu un sufix *-ara*, analog sufixuluĭ celt *-ra* din nume celte de rîurĭ, astfel că Dunăre ar fi > *Dunara > dun-, radical care se găseşte şi în numele altor rîurĭ, + *-ara*, a spus întîĭŭ Pascu în Viaţa romînească Septembre 1913. După Pârvan, Consideraţiunĭ asupra unor nume de rîurĭ daco-scitice pag. 20 sqq., Dunăre ar fi un cuvînt format de Dacĭ, pe baza unuĭ cuvînt orĭ got orĭ sarmat care avea radicalul *don-*, prin mijlocirea sufixuluĭ thrac *-ri*, pe care -l găseşte şi în alte numirĭ de rîurĭ depe teritorĭul thrac, precum Naparis, Sagaris. Motogna, Articole şi documente, pag. 53 sqq. socoate că Dunăre ar fi un cuvînt scito-sarmat, compus din doŭă cuvinte care ambele ar însemna *rîŭ*, din *don* (în limba Oseţilor *don*=fluvĭu) şi *ra* (numele sarmat al rîuluĭ Volga era *ra* = fluvĭu). In sfîrşit acum în urmă Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 99-100: „Dunăre este dacul *Dānaris, prefăcut în Donaris, Dunaris supt influinţa gotogepidului Dōnavis, Dunavis, atestat la Caesarius de Nazianz. Sufixul *-aris* este dac, acelaş ca în Naparis > vechĭŭ pers napas izvor. Radicalul a fost dela capul loculuĭ dāu=vechĭŭ pers dānu rîŭ. Gotogepidul a prefăcut pe dāu în dūn, ca în gotul Rumōneis > Romāni. Slavii aŭ împrumutat pe al lor Dunavŭ dela Goţĭ. Ungurii aŭ luat pe al lor Duna dela Slavĭ.“ — —Drăganu, Din vechea noastră toponimie, Cluj, 1920, crede că numirile topice romîneştĭ Tîmpa, Chicera, Abrúd, Bîrsa ar fi autohtone, şi anume Tîmpa, Abrud, Bîrsa ar fi thrace, ĭar Chicera ar fi illyr. In realitate Tîmpa e probabil adĭectivul *tîmp* > vechĭŭ bulgar *tŏpŭ*, ĭar Chicera, Abrud şi Bîrsa sînt de origine obscură şi maĭ clare decît sînt Drăganu n-a reuşit să le facă. Din studiul luĭ Drăganu însă aflam ceva într-adevăr important. Un învăţat ungur anume, Melich, spune, cică, într-un articul publicat în Magyar Nyelv, XI, anul 1915, urmatoarele: „Acum, cînd cunosc maĭ bine dezvoltarea fonetică a numeluĭ rîuluĭ *Barcza*, am convingerea că vechĭul unguresc *Bursza* nu poate să fie împrumutat din femininul adĭectivuluĭ bul-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

gar **brăza* «iute», ba peste tot nu poate fi de origine slavă. Bănuesc că *Olt*, *Sztrigy*, *Szamos*, *Ompoly*, *Barcza*, *Temes*, *Maros*, *Körös*, *Zsil* sînt din limba din care e şi numele rîuluĭ *Abrud* şi al oraşuluĭ *Abrudbánya*. Iar acesta, după părerea mea, în limba ungurească e de origine dacică şi din ungureşte a străbătut în romînește. Numele de rîurĭ amintite maĭ sus toate sînt rămăşiţĭ dacice în ungureşte, şi toate până la unul aŭ ajuns din ungureşte în romînește şi în săseasca ardeleană. Astăzĭ n-am atîtea cunoştinţĭ de limba dacică, încît să-mĭ pot dovedi definitiv această presupunere, dar observ şi acum că această presupunere e rezultatul studiilor mele maĭ îndelungate şi amănunţite. Deocamdată cetitorul să se îndestulească cu aceĭa că vechĭul unguresc *Bursza* < *Borsza*, etc., din care a rezultat actualul *Barcza*, în ungureşte a venit din limba dacică, şi în romînește şi săseşte a străbătut din ungureşte". Va să zică aŭ trăit Daciĭ singurĭ în Transilvania până în secolul X şi apoĭ s-aŭ maghĭarizat? Cu alte vorbe statul dac, după̆ce a fost răsturnat provizor de Romanĭ pentru o bucată de vreme şi a fost înlocuit cu o provincie romană, şi după̆ce Hunĭĭ s-aŭ stabilit în el ca la eĭ acasă ĭarăş o bucată de vreme, şi după̆ce Gepizĭĭ aŭ făcut cu el ce aŭ vrut ĭarăş o bucată de vreme, şi după̆ce Slavĭĭ aŭ umplut tot locul prin prejurul luĭ şi nu l-aŭ maĭ părăsit cel puţin depe vremea Gepizilor până astăzĭ (Şi trebue să fi trecut Slavĭĭ macar ca un puhoĭŭ şi prin Transilvania, pentrucă avem mărturiĭ sigure că aŭ fost Slavĭ pe acolo pe vremea Goţilor), a rămas ĭar în picĭoare, plin numaĭ de Dacĭ, fără un picĭor de străin într-însul, şi a aşteptat pe Ungurĭ să vie (cel maĭ degrabă în secolul al zecelea), ca să se maghĭarizeze şi să-şĭ găsească în sfîrşit capătul vieţiĭ! Vom fi noĭ Romînĭĭ, cum vom fi, dar Ungurĭĭ ne întrec. In ce priveşte numaĭ limba dacă, despre care Melich spune că n-o cunoaşte încă bine, ar fi de dorit ca s-o înveţe (cum va şti) încalea temeĭnic şi să-ĭ facă şi gramatica. Ar aduce un mare serviciŭ ştiinţiĭ!

Pannonia Inferior: Rîul Saos, Savos (Σάος, Σαῦος) Strabon IV, 6, $_{10}$, VII, 5, $_{2}$, Saos, Savos (Σάος, Σάουος) Ptolemaeos II, 16, $_{1}$, $_{2}$, 17$_{1}$, III, 9, $_{1}$, Savus Plinius N. H. III, 28=astăzĭ Sava.—Rîul Dravos (Δράβος) Strabon VII, 5, $_{2}$, Dravus Plinius N. H. III, 28=astăzĭ Drava.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 101. Cum se poate explica persistența mai mare a numelor topice în unele regiuni decît în altele? Prin rezistența mai mare a elementului băștinaș față cu năvălitorii barbari? Nu, pentrucă elementul băștinaș s-a deznaționalizat complect tocmai acolo unde s-au păstrat cele mai multe numiri topice, în Dalmatia. Prin furiea mai mare ori mai mică a năvălirilor? Prin intensitatea mai mare ori mai mică a acțiunii barbarilor? Este adevărat că mai dese și mai repetate atacuri au avut loc în acele provincii de unde s-au păstrat mai puține numiri topice, dar de o violență mai mare a năvălitorilor nu se poate vorbi, deoarece tocmai în provinciile acelea forța de rezistență a împărăției, bazată în mare parte pe populațiea autohtonă și pe mercenarii recrutați dintre barbarii înșiș, a fost relativ mare, pecînd, din contra, în Dalmatia împărăția chiar dela începutul năvălirii barbare a cedat complect și a lăsat provinciea cu totul pradă năvălitorilor. Lucrul nu se poate explica decît doar prin faptul că în Dalmatia populațiea băștinașă a fost prinsă la mijloc, între barbarii care năvăliau dinspre nord și dinspre răsărit, și între mare, așa că nu s-a putut disloca, ci a trebuit să rămîe pe loc într-un contact neîntrerupt cu năvălitorii, pecînd în celelalte provincii, unde era locul deschis, ori spre sud, cînd începuse întîiu barbarii să invadeze și mai era nădejde de scăpare pe teritoriul împărătesc din a dreapta Dunării, ori spre nord, atunci cînd năvălitorii împluse peninsula balcanică și lăsase goale terenurile din a stînga fluviului, populațiea băștinașă se disloca și lăsa în părăsire vechile lor teritorii, unde, chiar dacă se întîmpla să se mai întoarcă după aceia, găsiau locurile botezate cu alte nume decît cele antice. In orice caz, singurul fapt cert care se poate conchide din persistența relativă a numirilor topice vechi este acela că, cu cît persistența e mai mare, cu atît și contactul între năvălitori și populațiea autohtonă a durat mai multă vreme. Din acest punct de videre gradațiea între provinciile romanizate din răsăritul Europei este următoarea: 1) Dalmatia, 2) Moesia Inferior, 3) Dacia, 4) Moesia Superior sudică (Dardania), 5) Moesia Superior nordică, 6) Pannonia Inferior, unde acel contact se poate considera ca nul.

§ 102. Și dacă s-au păstrat nume de localități, nu cumva se vor fi păstrat și nume personale? In ce privește

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dalmatia, C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I 66 sqq. II 20 sqq. III 3 sqq. a arătat că o mulțime din numele personale romane, care se găsesc în inscripțiile din Dalmatia, și anume mai mult cognomina, mai puțin nomina, s-au păstrat ca nume, unele de botez, altele de familie, până tîrziu, cîteva până astăzi. Și nu se datoresc doar calendaruluĭ creștin, faptuluĭ că s-ar fi botezat oameniĭ cu nume de sfinți (după cum de altfel a existat obiceĭul totdeauna la popoarele creștine), pentrucă pe de o parte e prea mare concordanța între aceste nume tîrziĭ, de botez și de familie, și între numele antice (Cum s-ar fi putut nimeri ca să aleagă oameniĭ la botez tot nume de cele care fusese întrebuințate în partea loculuĭ înainte de creștinism ?), ĭar pe de alta nu pentru toate aceste nume se găsesc sfinți omonimĭ (De altfel chestiunea aceasta a sfinților n-am cercetat-o cu amănunțime și nicĭ C. Jireček nu dă indicațiĭ precize). Din numeroasa listă a luĭ C. Jireček daŭ cîteva exemple, indicînd data extremă până la care se găsesc întrebuințate numele. Nume de botez: Agape XV secol. — Barbatus XIII secol.—Barbius XIV secol. — Bellicius XIV secol.—Caelius XVI secol.—Candidus XIV secol. — Carinus XV secol.—Carosus XIV secol.— Clemens XIV secol.—Decius XIII secol.—Donatus XV secol.—Firminus XIV secol.—Fortunatus XIII secol.—Fuscus XIV secol.—Gaudentius XIV secol.—*Gavillicellus > Gavillius XV secol.—*Gavillicinus > Gavillius până astăzi.—Geminianus XV secol. — Lampridius XV secol.—Lucanus XV secol.—Lucianus XIV secol. — Primus XV secol.—Proculus XVIII secol.—Rufinus XV secol.— Sabinus XV secol.—Sergius XIV secol.—Silvester XIV secol. —Ursacius XIX secol.— Valentinus XVI secol. —Veteranus XIV secol.—Vitalis XIV secol.— —Nume de familie: Augustus XIII secol.—Bellicius XIII secol.—Calendius XIII secol. —Candidus XIV secol.—Carinus XIII secol. — Carosus XV secol.—Donatus XVI secol. — Felix XIV secol. — Firminus XIV secol.—Fuscus XIV secol.—*Gaudius XV secol.—Geminianus XV secol.—Lampridius XIV secol.—Lucanus XIV secol.—Lucius XVII secol.—*Marculinus XIV secol. — Marinus XIV secol.—Martius XV secol.—Maximus XV secol. —Maurus XIX secol. — Natalis XVI secol. — Primus XVII secol.—Primatus orĭ Promotus XV secol. — Proculus XVIII secol. — Sabinus XVIII secol.— Sergius XV secol.— Silvester

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

XV secol.— Ursacius XIII secol.— Ursus XIV secol.— Valentinus XIV secol.— Veteranus XVI secol.—Victor XV secol.—Vitalis XIV secol.— O menţiune specială trebue pentru numele de familie provenite din nume de popoare: Francus XV secol. — Gallus XV secol.

§ 103. Şi alăturĭ cu numele romane s-aŭ păstrat în Dalmatia şi nume illyre până tîrziŭ, în parte până astăzĭ. C. Jireček ibidem. Nume de botez: Dause, Dausa, Dauseta, Dausola, Deusa XV secol, nume de fimee. C. Jireček compară Deusa f. C. I. L. III 5425 Noricum, 5303 Noricum, Deuso f. C. I. L. III 5057 Noricum, 5426 Noricum, 10883 Pannonia Superior, Deusus b. C. I. L. III 5370 Noricum.—Denna XII secol, nume de fimee. C. Jireček compară Dennaus b. C. I. L. III 13278, pentru care admite lectura maĭ veche Dennaia f.—Grampiza XII secol, nnme de fimee. C. Jireček compară Granp... b. C. I. L. III 13295 Veglia (Curictae).—Gramponus XIV secol, nume de bărbat. Vezĭ Grampiza.—Sabatius, Sabacius, Sabazo, Sabaciolus, Sabbazolus XV secol. C. Jireček compară zeul Σαβάζιος şi cognomen Sabbatia.—Zalla, veacul de mijloc, nehotărît dacă nume de botez orĭ de familie. C. Jireček compară Σάλλας în inscripţiĭ greceştĭ din Issa şi Corcyra Nigra.— — Nume de familie: Grampa XV secol. Compară Grampiza.— Sabacii XV secol. Vezĭ maĭ sus la numele de botez Sabatius, Sabacius. —Zamagna, Zamanno, Çamano, Çamagno, Çammagno, Zamagnio, Giamagno, Žamanović. Există şi astăzĭ. C. Jireček compară Samanna C. I. L. III 2610 Salonae.

§ 104. In limba romînească s-aŭ păstrat cîteva nume personale romane, şi anume cognomina: Barbatus (Mica Barbatus, Documente Hurmuzaki I_1 pag. 143, anul 1236). — Candidus (Toma Cînde, Hasdeu Arhiva istorică I_1 pag. 115, anul 1466; Toma Cînde, Hasdeu Arhiva istorică I_2, pag. 7, anul 1460; Ioan Cîndea, Bologa Monografiea şcoaleĭ civile de fete din Sibiĭŭ, Sibiĭŭ 1911, pag. 60; Sofia Cîndea, Bologa opul citat pag. 75. Cîndenĭ, sat în judeţul Romanaţĭ, Frunzescu Dicţionar topografic; Cîndeştĭ, sate în judeţele Neamţ, Rîmnicul sărat, Muscel, Dorohoĭŭ, Buzăŭ, Dîmboviţa, Frunzescu opul citat. Pentru forma Cînde compară aceĭaş formă Cande pe care o are Candidus în Dalmatia, C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens II 29, III 13. Este un deminutiv format prin scurtarea

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza"

numelui întreg, după o procedare foarte obișnuită în toate limbile indogermane și mai vechĭ și mai noŭă. *-e* este acel *-e* cunoscut din numele personale și poreclele romînești ca Petre, Prale, Corne, Negre, Corbe, Gîrbe, Tîmpe, etc. [Exemple altele vezĭ la G. Pascu Sufixele romînești], care se întîlnește foarte des și pe teritorĭul dalmat [C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 71] și e probabil de origine slavă. Vezĭ Miklosich Vergl. Grammatik II pag. 190). — Lucius ? (*Luț în Luțănĭ, sat în județul Iași Frunzescu Dicționar topografic).— Marinus (Mărin, întrebuințat și până astăzĭ ca nume de botez și de familie ; Mărinești, sate în județele Vîlcea și Dolj Frunzescu Dicționar topografic).— Martius ? (*Marț în Mărțeștĭ, sat în județul Argeș Frunzescu Dicționar topografic).— La care se adaug nume de popoare: Dacus ? (*Dacul, articulat, în Dăculești, schit în județul Dîmbovița Frunzescu Dicționar topografic).— Francus (Frîncul, Hasdeu Cuvinte din bătrînĭ I pag. 161, anul 1608 ; Frînceștĭ sate în județele Vîlcea, Gorj, moșie în județul Iași Frunzescu Dicționar topografic. Intrebuințat ca nume de familie și astăzĭ).— Gallus ? (*Gal în Găleștĭ, sate în județele Tecucĭŭ și Argeș Frunzescu Dicționar topografic).

§ 105. Alăturĭ cu numele romane s-aŭ păstrat și cîteva thrace și illyropannone, în parte până astăzĭ. Dasius (George Dașul, Bologa Monografiea școaleĭ civile de fete din Sibiĭŭ pag. 76 ; Dașova, comună în județul Romanațĭ Frunzescu Dicționar topografic).— Plator (*Plátureorĭ *Plátore în Plătărești, sat în județul Ilfov, Frunzescu Dicționar topografic. Pentru *u* neaccentuat < *ă,î* compară flacără > *flacula, vechĭŭ romîn văltur > vulturius, rîndunea > *hirundinella, plămîn > pulmone, vîltoare > vult-, frîmseațe Coresi ps. 15, fine, facsimile pag. 43 > frumusețe. Pentru *o* neaccentuat < *ă,î* compară că > quod [dacă nu maĭ degrabă qua = quia Rydberg Zur Geschichte des fr. ə II 357 sqq.], lăcustă > locusta, năsălie > vechĭŭ bulgar nosilo, lăcunesc > locus, rătund > rotundus, după > de + post, fără > foras, prăvălesc > vechĭŭ bulgar provaliti, cumpănă > vechĭŭ bulgar cŏpona, săldat > soldat, fîntînă > fontana, lîngă > longum, către > contra. Vezĭ și § 240 N° 64, § 241 N° 68).— Zĭpas (Jipa, Hasdeu Cuvinte din bătrînĭ I, 174, anul 1609; Jipești, locuință izolată în județul Brăila Frunzescu Dicționar topografic. Există și astăzĭ ca nume de familie: Con-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

stantin Jipa, Gheorghe Jipa, Monitorul oficial Decembre 1907 pag. 7227 şi 7228. În caz cînd Zīpas nu se va fi pronunţat deja în limba thracă cu *ž*, *ž* din romînescul Jipa se explică prin alunecarea sunetuluĭ romînească, pentrucă în romîneşte chĭar z din africata dz, cu atît maĭ mult z simplu se prefac în *ž* înainte de un i fix, orĭ în tot cazul aŭ această propensie. Vezĭ § 250 N° 168ª.— Muca în Mucabithyris, Mucacenthos, Mucalis, Mucapor, Mucaporis, Mucaporus, Mucapuis, Mucaris, Mucasenis, Mucasenus, Mucasius, Mucatra, Mucatralis, Mucatrus, Mucazalis, Mucazenis. Cuvintele compuse cu Muca formează, alăturĭ cu Bithus (Bitus), şi maĭ mult încă decît Bithus, cele maĭ numeroase nume personale thrace. In special întrebuinţat mult era numele Mucatralis. Muca putea fi forma scurtată, deminutivă, a tuturor numelor personale compuse cu dînsul, în special trebue să fi fost forma scurtată, deminutivă, a luĭ Mucatralis. Eŭ cred că din Mŭ'ca îşĭ trage originea numele de familie actual Moacă (Bologa, Monografiea şcoaleĭ civile de fete din Sibiĭŭ, pag. 56 : „Ilie Moacă". Eŭ însumĭ am cunoscut un Romîn dela Comarnic, pe care-l chema Traĭan Moacă). Cu totul de altă origine este cuvîntul moacă, fimee proastă, care trebue să fi avut şi un masculin alăturea, *moc, astăzĭ neîntrebuinţat, din care s-a derivat prin -án mocan, care în glosarul slavoromîn tipărit de Hasdeu în Cuvinte din bătrînĭ I, 267 sqq. traduce cuvintele vechĭ bulgăreştĭ selnic (ţăran) şi nevĭglas (ignorant, incult), şi care astăzĭ însemnează după Bărceanu un om incult şi un cĭoban transilvănean, > mŭcus, μυκός, o glosă (probabil de origine thracă) a luĭ Hesychios, interpretată cu ἄφωνος, fără glas, mut (de altfel din aceĭaş rădăcină onomatopeică mu- ca şi latinul mutus).—Un foarte întrebuinţat nume personal illyro-pannon, maĭ ales în Dacia, în coloniea Pirustilor dela Alburnus Maior, era Verzo. Să nu fie cumva de această origine numele de familie actual din Transilvaniea Verzea? („Alexe Verzea" Bologa, Monografiea şcoaleĭ civile de fete din Sibiĭŭ pag. 54). Cuvîntul avea tema -on: gen. Verzonis, dat. Verzoni, abl. Verzone, dar n-ar fi nimic extraordinar să se fi păstrat casus rectus, deoarece chĭar nume comune cîteva romîneştĭ îşĭ aŭ originea în nominative latine (jude, oaspe, sînge, şerpe, drac, om, împărat). Apoĭ alăturĭ exista poate şi o temă -o de a doŭa declinare, compară Versos (=Verzo) dela Appianos 25. Pentru -e vezĭ § 104.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 106. Ştirĭ asupra limbiĭ depe teritorĭul romanizat al peninsuleĭ balcanice căpătăm pentru mijlocul secoluluĭ VI din numele romane de localităţĭ înşirate în cartea de aedificiis a luĭ Procopios. Aceste nume, pe care le-am însemnat maĭ sus, §§ 92, 93 în ordinea în care se găsesc înregistrate în opera sciitoruluĭ grec, sînt în ordine alfabetică următoarele (împreună cu cele din provinciile grecizate Epirul noŭ, Epirul vechĭŭ, Macedonia, Thracia):

Adrianion > Hadrianus. Macedonia.
Almos ? > almus ? Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Altina ? > *altinus ? Scythia Minor.
Amantia ? > Amantius ? Epirul noŭ.
Antoninon > Antoninus. Haeminontus.
Apis > apis. Epirul noŭ.
Aques > aquae. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Ardia ? > ardea ? Regiunea Lovča.
Argentares > argentarii. Regiunea Aquae.
Aria > area. Dardania.
Arina > arena. Moesia Inferior.
Asilva > ad silvam. Moesia Inferior.
Augustas > augustae. Thracia.
Auguste > augusta. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Auriliana > Aurelianus. Regiunea Aquae.
Barbaries > barbaries. Regiunea est Serdica.
Basternas > Bastarnae. Moesia Inferior.
Bononia > bonus. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Burgonovore > burgus novus. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Burgualtu > burgus altus. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Calventia > Calventius. Regiunea Naissus.
Candida > candida. Macedonia.
Candidiana > candidus. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Capomalva > caput + malva ? Dardania.
Capudboes > caput bovis. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Carmina ? > carmen ? Epirul vechĭŭ.
Cassia ? > Cassius ? Regiunea Naissus.
Castellion > castellum. Regiunea Naissus.
Castellion > castellum. Dardania.
Castellobretara > castellum Britorum ? Dardania.
Castellon > castellum. Epirul vechĭŭ.
Castellonovo > castellum novum. Moesia Inferior orĭ Scythia Minor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Castellonovo > castellum novum. Regiunea Aquae.
Castelona > castellum. Dardania.
Castina ? > Castinus ? Epirul vechiŭ.
Castramartis > castra Martis. Moesia Inferior.
Castrazarva > castra + ... Thracia.
Cavotumba ? > cava tumba ? Haemimontus.
Celliriana > celer. Dardania.
Cesiana > Caesius. Dardania.
Clementiana > Clementianus. Epirul noŭ.
Constantiana > Constantius. Scythia Minor.
Crispas > crispus. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Cumarciana ? > Comargus ? Macedonia.
Cunae > cunae. Regiunea Lovča.
Dalmatas > Dalmatae. Regiunea Remesiana.
Ducepraton > ducis pratum. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Duliares > doliarii. Regiunea Naissus.
Eraria > aeraria. Regiunea Naissus.
Erculente > Hercules ? Moesia Inferior.
Esimontu > ... + mons. Haemimontus.
Exentaprista > sexaginta pristae. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Fasciae > fasciae. Macedonia.
Florentiana > florens. Regiunea Aquae.
Fossaton > fossatum. Moesia Inferior.
Frerraria > ferraria. Regiunea Remesiana.
Gemellomuntes > gemelli montes. Moesia Inferior.
Gemenos > geminus. Epirul noŭ.
Germania ? > germanus ? Regiunea Germania.
Gesilafossaton > ... fossatum. Haemimontus.
Getistraus ? > Getae strava ? Haemimontus.
Gombes ? > cŭmbae ? Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Graecos > Graecus. Regiunea Remesiana.
Grandeton ? > *granatetum ? Regiunea Naissus.
Gratiana > Gratianus. Moesia Inferior orĭ Scythia Minor.
Halicaniburgu > ... + burgus. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Hercula ? > Hercules ? Regiunea Naissus.
Iuliovalle > Iulius + vallis. Regiunea Aquae.
Iustiniana prima > Iustinianus. Dardania.
Iustiniana secunda > Iustinianus. Dardania.
Labellos > labellus. Epirul noŭ.
Laccoburgo > lacus + burgus. Moesia Superior, lîngă Dunăre.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Lapidarias > lapidarĭae. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Literata > litterata. Moesia superior, lîngă Dunăre.
Longiana > longus. Regiunea Remesiana.
Longiana > longus. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Lucernariaburgu > lucernaria+burgus. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Lupofantana > lupus+fontana. Regiunea Remesiana.
Lutsolo > *luciolus. Regiunea Remesiana.
Marcellina > Marcellus. Dardania.
Marcerota ? > Marci rota ? Moesia Inferior.
Marcerota ? > Marci rota ? Haemimontus.
Marciana > Marcianus. Epirul vechĭŭ.
Marcianon > Marcianus. Haemimontus.
Marcipetra > Marci petra. Regiunea Serdica.
Mareburgos > mare + burgus. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Mariana > Marius. Dardania.
Marmarata > marmorata ? Epirul vechĭŭ.
Martios ? > martius ? Epirul vechĭŭ.
Martis > Martis. Epirul noŭ.
Maurovalle > μαῦρος+vallis. Scythia Minor.
Maxentiu > Maxentius. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Medeca > medicus. Regiunea Lovča.
Mediana > mediana. Regiunea Naissus.
Meridio > meridies. Regiunea Aquae.
Meriopontede > meridies+pons ? Regiunea Aquae.
Metalla > metalla. Moesia Inferior.
Miletes ? > milites ? Dardania.
Monteregine > mons Regini. Scythia Minor.
Murciara ? > Murci ara ? Epirul vechĭŭ.
Mutsianicastellon > Muciani castellum. Regiunea Naissus.
Nogeto ? > nucetum? Regiunea Naissus.
Nono ? > nonus ? Scythia Minor.
Novae > novae. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Novas > novae. Scythia Minor.
Noveviustiniana > Nova Iustiniana. Moesia Inferior orĭ Scythia Minor.
Novos > novus. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Octavon > octavum. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Palatiolon > *palatiolum. Moesia Inferior, lînga Dunăre.
Palmatis > palmatus. Moesia Inferior.
Paretion ? > paries ? Epirul noŭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Paulimandra > Pauli mandra. Moesia Inferior orĭ Scythia Minor.
Petroniana > Petronius. Epirul vechĭŭ.
Piscinae > piscinae. Epirul noŭ.
Placidiana > Placidius. Macedonia.
Poliscastellon > ...+castellum. Moesia Inferior.
Pontes > pontes. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Ponteserion > pons serius. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Potamucastellon > ποταμοῦ castellum. Thracia.
Presidio > praesidium. Moesia Inferior orĭ Scythia Minor.
Primiana > primus. Regiunea Remesiana.
Priniana ? > prinus ? Macedonia.
Probinu > Probinus. Haemimontus (de doŭă orĭ).
Pulchra Theodora > pulchra ... Moesia Inferior orĭ Scythia Minor.
Putedis > putidus. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Quartiana > Quartianus. Regiunea Aquae.
Quintodemu > quintus decimus. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Quinton > quintus. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Quintu > quintus. Dardania.
Ratiaria ? > ratiarius ? Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Riginocastellon > Reginus+castellum. Regiunea Germania.
Romaniana > Romanus. Regiunea Serdica.
Romuliana > Romula. Regiunea Aquae.
Rubusta ? > robusta ? Scythia Minor.
Salebries ? > salebra ? Regiunea est Şerdica.
Saltupurgos > saltus+burgus. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Sarmates > Sarmatae. Regiunea Naissus.
Sarmathon > Sarmatae. Haemimontus.
Sceptecasas > septem casae. Regiunea Aquae.
Sculcoburgo > sculca+burgus. Regiunea Aquae.
Scumbro ? > scomber ? Regiunea Remesiana.
Securisca ? > securis ? Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Siclae ? > siculae ? Macedonia.
Spelunca > spelunca. Regiunea Remesiana.
Stiliburgu > ... + burgus. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Stramentias > stramentum. Regiunea est Serdica.
Struas > strues. Regiunea Serdica.
Susiana > Sosius. Moesia Superior, lîngă Dunăre.
Tillito ? > *tilietum ? Moesia Inferior orĭ Scythia Minor.
Titiana > Titianus. Epirul noŭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Tramacarisca orĭ Trasmarisca > trans *mariscam. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Tredetitilius > tredecim tiliae. Regiunea Aquae.
Tsertsenutsas > circinus + -uceus. Regiunea Remesiana.
Tsitaetus ? > civitas vetus ? Haemimontus.
Tugurias > tugurium. Regiunea est Serdica.
Tulcoburgo > ... + burgus. Regiunea Remesiana.
Turicla > turricula. Regiunea Lovča.
Turribus > turribus. Regiunea Aquae.
Ulivula > oliva. Epirul noŭ.
Ulmiton > *ulmetum. Scythia Minor.
Ulpiana > Ulpius. Dardania.
Uncu > uncus. Haemimontus.
Valentiniana > Valentinianus. Moesia Inferior orĭ Scythia Minor.
Valeriana > Valerius. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Valvae > valvae. Regiunea Lovča.
Variana > Varus orĭ Varius. Moesia Inferior, lîngă Dunăre.
Veriniana > Verinus. Dardania.
Via ? > via ? Haemimontus.
Vicanovo > vicus novus. Regiunea Aquae.
Victoriana > victoria. Dardania.
Victorias > victoria. Dardania.
Viculea > viculus. Regiunea Naissus.
Vindimiola > vindemiola. Regiunea Aquae.
Vineos ? > vinea ? Regiunea Lovča.
Virginatso ? > *virgina + -aceus ? Moesia Inferior orĭ Scythia Minor.
Zanes > Diana. Regiunea Aquae, lîngă Dunăre.
Zetnucortu > ... + cort. Moesia Inferior.

§ 107. Concluziile pe care le-ar putea trage cineva asupra limbiĭ latine populare dela mijlocul secoluluĭ VI din numele de localităţi ale luĭ Procopios nu pot fi decît aproximative pentru motivul că Procopios era Grec (Maĭ drept vorbind el era un Semit grecizat), ĭar Grecii aŭ excelat în stîlcirea numelor propriĭ, fie de persoane fie de localităţi. In tot cazul nu se pot trage concluziĭ negative, căcĭ aceĭaş preocupare pentru limba latină scrisă, care ĭese la iveală în inscripţiĭ, a stăpînit şi în lista—se poate zice oficială—pe care acest istoric o dă de cetăţile orĭ restaurate orĭ din noŭ zidite de împăratul Justinianus. Preocuparea de limba

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

latină scrisă era cu atît mai mare la Procopios, cu cît pe de o parte el cunoştea limba latină *), şi anume, din punct de videre lexical, limba comună latină depe vremea luĭ, ĭar pe de altă parte multe din cuvintele latineştĭ care se ascundeaŭ în numele de localităţi eraŭ împămîntenite în limba greacă orĭ ca nume comune orĭ ca nume propriĭ şi-şĭ păstrase acolo pronunţarea din limba scrisă (ἀργενταρία, ἀργεντάριον, βοῦργον, τοῦμπες, δούξ, λογγίνος, μάρτιος, παλάτιον, πραίσιδος, κουαρτοπάρθοι, σκοῦλκα, τούρη, αὔγουστος, αὐγοῦστα, pentru care vezĭ Ducange glossarium: nu toate sînt mărturisite depe timpul luĭ Procopios, dar le putem presupune ca introduse încă depe atunci pe toate. — Celer, Clementinus, Constantianus, Florentius, Iulianus, Iustinianus, Marcellus, Marcianus sînt nume personale obişnuite în împărăţiea romană pe vremea luĭ Procopios, după cum se vede din însăş opera acestuĭ scriitor). Pelîngă acestea se maĭ adauge consideraţiea, pe care am maĭ făcut-o

*) Compară următoarele locurĭ: „Romaniĭ numesc suta κέντον.“ De bello persico I, 22.— „Romaniĭ numesc în limba latinească această slujbă βαιφερενδάριον.“ De bello persico II, 23.— „Romaniĭ numesc pe latineşte ἀγέστα un zid din copacĭ, pămînt, pietre, făcut în grabă în preajma zidului uneĭ cetăţĭ, pe care vor s-o cucerească“. De bello persico II, 26.— „Şepte se zice pe latineşte σέπτον.“ De bello vandalico I, 1.— „Romaniĭ numesc această slujbă în limba lor δομέστικον.“ De bello vandalico I, 4.— „Romaniĭ numesc această slujbă πραίτωρα.“ De bello vandalico I, 10.— „Un loc pe care Romaniĭ îl numesc în limba lor κεφαλὴν βράχους, pentru că-ĭ zic Καπούτβαδα.“ De bello vandalico I, 15.— „Slujba aceasta Romaniĭ o numesc ὀπτίωνα.“ De bello vandalico I, 17.— „Romaniĭ numesc steagul βάνδον.“ De bello vandalico II, 2.— „Luna cea din urmă a anuluĭ pe care Romaniĭ o numesc Δεκέμβριον.“ De bello vandalico II, 3.— „Theodoros era şeful τῶν ἐξκουβιτώρων, căcĭ aşa numesc Romaniĭ pe păzitorĭ.“ De bello vandalico II, 12.— „Latiniĭ numesc în limba lor acest munte muntele ἀσπίδος.“ De bello vandalico II, 13.— „Gezon era ὀπτίων al trupeĭ, căcĭ aşa numesc Romaniĭ pe cel care plăteşte solda.“ De bello vandalico II, 20.— „Haĭna pe care Romaniĭ o numesc în limba latinească κασοῦλαν.“ De bello vandalico II, 26.— „Italienĭĭ numesc domenĭul împăratesc πατριμώνιον.“ De bello gotthico I, 4.— „lumea pe latineşte se zice μοῦνδος.“ De bello gotthico I, 7.— „βέντος pe latineşte înseamnă vînt.“ De bello gotthico I, 15.— „βιβάριον numesc Romaniĭ locul unde ţin animalele sălbatice.“ De bello gotthico I, 23.— „Ianos acesta era cel dintĭĭŭ dintre zeiĭ lor vechĭ, pe care Romani îĭ numesc în limba lor πένητας.“ De bello gotthico I, 25.— „τρία φᾶτα, aşa numesc Romaniĭ ursitele.“ De bello gotthico I, 25.— „A hotărît să ocupe πόστον, cum îĭ zic Romaniĭ.“ De bello gotthico I, 26.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

deja la § 82, N° 10 cu ocaziea ortografieĭ cuvintelor Blazziza, Milizza, că, chĭar dacă pronunţarea se schimbase, procedarea cea maĭ firească era de a continua vechea ortografie. Pentru aceĭa din aques, quartiana, quintodemu, quinton, quintu nu se poate conchide că în qu se păstrase încă u consonant; din ardia, mediana, meridio, placidiana, presidio nu se poate conchide că nu se africatizase d orĭ că chĭar se păstrase i sonant; din argentares, gemellomuntes, gemenos, germania, getistraus, longiana, monteregine, nogeto, reginocastellon nu se poate conchide că nu se africatizase g; din asĭlva, crĭspas, trasmarĭsca nu se poate conchide că ĭ nu se prefăcuse în ę; din augŭstas, augŭste, bŭrgonovore, bŭrgualtu, cavotŭmba, halicanibŭrgu, laccobŭrgo, lucernariabŭrgu, lŭpofantana, marebŭrgos, scŭlcobŭrgo, stilibŭrgu, strŭes, tugŭrias, tulcobŭrgo, tŭrribus, ŭncu nu se poate conchide că u̯ nu se prefăcuse în o̯; din calventia, clementiana, constantiana, florentiana, gratiana, martios, palatiolon, ratiaria, stramentias, titiana nu se poate conchide că nu se africatizase t orĭ că chĭar se păstrase i sonant; din celliriana, cesiana, cumarciana, ducepraton, marcellina, marcerota, marciana, marcipetra, murciara nu se poate conchide că nu se africatizase c orĭ că chĭar se păstrase i sonant; din iuliovalle, iustiniana nu se poate conchide că i consonant iniţial nu se africatizase.

§ 108. Numaĭ concluziĭ pozitive se pot trage vreo cîteva: gombes (în caz cînd într-adevăr ar fi > cŭmbae) arată pe ŭ̯ < o̯, fapt latin popular cunoscut.—gemellomuntes şi scumbro (în caz cînd într-adevăr ar fi > scomber) arată pe ŏ̯ urmat de nazală prefăcut în ú, fapt cunoscut şi pe terenul limbiĭ latine populare (dialect) şi pe acel al limbilor romanice, fapt cunoscut în special pe terenul limbiĭ romîneştĭ, unde orĭcare ó accentuat latinesc, lung orĭ scurt, urmat de m + consonantă (afară de grupul mn) orĭ de n se preface în ú (La schimbare participă şi ón > vechĭŭ bulgar ѫ). Să fie muntes din gemellomuntes şi scumbro reflexele antice ale fenomenuluĭ actual romînesc? Pe munte îl maĭ găsim atestat pentru anul 587 în Theophylaktos Simokattes, care a scris în prima jumătate a secoluluĭ VII după izvoare contemporane (vezĭ maĭ sus § 95). Cum se explică însă gombes, în caz cînd şi el şi gemellomuntes şi scumbro vor fi reprezentînd într-adevăr reala pronunţare

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

depe vremea luĭ Procopios? Explicarea veză-o la § 268, N° 8.—duliares şi rubusta (în caz cînd într-adevăr acest cuvînt va fi > robusta, ceĭa ce e foarte îndoelnic) arată acea schimbare din unul în altul a luĭ o şi u neaccentuaţĭ, protonicĭ orĭ posttonicĭ, cunoscută în limba latină populară, dar în special arată propensiea limbiĭ romîneştĭ de a schimba pe o neaccentuat în u.—turicla arată căderea luĭ u neaccentuat din penultima posttonică cunoscută în limba latină populară.—burgualtu arată poate deja fixaţĭ ca u pe -o, -u finalĭ, după cum s-aŭ fixat într-adevăr ca -u în limba romînă şi în limba dalmată veche, pentru care vezĭ C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 86.—capudboes, getistraus (cînd va fi într-adevăr > Getae strava), tsitaetus (cînd va fi într-adevăr > civitas vetus) arată căderea luĭ v intervocalic cunoscută în limba latină populară. — lutsolo, mutsianicastellon, tsertsenutsas (din punct de videre al luĭ -utsas considerat), virginatso (în caz cînd va fi într-adevăr > *virgina + -aceus) arată africatizarea luĭ c+ĭ+vocală, cunoscută în limba latină populară.—tsertsenutsas (considerat din punct de videre al luĭ tsertsen-) şi tsitaetus (în caz cînd va fi într-adevăr > civitas vetus şi nu se va fi ascunzînd cumva în el numele thrac Tzita; dar e foarte probabil civitas vetus, vezĭ cele spuse la § 92 sub acest cuvînt) arată africatizarea luĭ c înainte de i sonant şi de e. Această africatizare decĭ era gata la mijlocul secoluluĭ al şeselea. Intîmpinarea luĭ Meyer-Lübke Einführung II ed. § 126, cum că Κελλερτιανά (adecă Κελλιτιανά) şi Μαρκελλινά din Procopios ar proba că c înainte de e nu se africatizase încă la mijlocul secoluluĭ VI, n-are putere, întrucît concluziĭ negative din datele luĭ Procopios nu se pot trage, după cum s-a arătat maĭ sus. Pentru bibliografiea şi istoricul chestiuniĭ africatizărĭĭ luĭ c înainte de i sonant şi de e vezĭ Grandgent Introduzione § 261 şi Meyer-Lübke Einführung §§ 125-127. Compară şi cele spuse la nota dela § 85 cu ocaziea teorieĭ luĭ Gröber. — zanes arată africatizarea luĭ d+ĭ consonant, cunoscută în limba latină populară.— Să se ascundă în scdin sceptecasas sunetul š? N-ar fi imposibil, întrucît diftongarea luĭ ę́ în ĭé a putut fi gata (acolo unde a fost să existe, căcĭ sînt şi teritoriĭ romanice care nu prezintă această diftongare) la mijlocul secoluluĭ VI, ĭar prefacerea pe teritoriul romînesc a luĭ s+ĭ în š a putut să aibă loc deja dupe a-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tunci, deoarece această prefacere este atît de veche, încît niciun element străin nu participă la dînsa.—In mareburgos, sculcoburgo, trasmarisca, ulmiton apar cuvîntul romînesc mare şi cuvintele romanice sculta, marisca, ulmetum.

§ 109. Asupra limbii latine din peninsula balcanică ni dau cunoştinţe mai multe inscripţiile. Timpul fenomenelor limbistice constatate pe această cale este cîteodată dat de inscripţii în mod precis. Dar chiar cînd inscripţiea nu este datată, faptul atestat de ea este datat aproximativ prin limita până la care se găsesc inscripţii în provinciea respectivă, pentru care vezi mai sus §§ 86, 87. Numerele fără altă menţiune sînt ale inscripţiilor din C. I. L. III. C. înseamnă tablele cerate.

A. Sunete

e′ < *i*: hecliseae (=ecclesiae) 9585 Salonae Dalmatia. — eclisie (= ecclesiae) 13124 Salonae Dalmatia p. Chr. 426 ori 430. — comidi (= comēdi) 14524 Kostolatz Moesia Superior. — Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect).

e′ < *i*: diae (= deae), dia (= dĕa) 10393 Alt-Ofen Pannonia Inferior. Să fie diftongarea lui *ĕ′* în *ĭé* exprimată în mod defectuos? Aşa că *diae* = *dĭe* şi *dia* = *dĭĕa*? Va fi existat acest fenomen în limita timpului inscripţiilor din Pannonia Inferior, — finele secolului IV? Să se compare Niepos C. I. L. XV 1118^{b} dela puţin înainte de p. Chr. 120 alături cu Nepotis C. I. L. XV 1118^{a} din acelaş timp, Zeitschrift für roman. Phil. XXV, 735. Diftongarea lui *e′* (şi tot aşa acea a lui *ŏ′* în *uó*) este pusă printre cele mai tîrzii fenomene latineşti populare. Schuchardt Vokalismus I, 105 o pune (şi tot aşa pe acea a lui *o′* în *uó*) dela 500 ori 550 p. Chr. în jos. Cauza pentru care se pune acest fenomen aşa de tîrziu este apariţiea lui tîrzie în izvoarele latineşti populare, dar mai ales consideraţiea că *ĕ′*, pentru a se putea diftonga, a trebuit întîiu să se lungească, iar această lungire a trebuit să aibă loc tîrziu, pentrucă face parte din *nouă cantitate* a vocalelor accentuate. Această nouă cantitate a vocalelor accentuate însă, care ar consista în aceia că vocalele accentuate s-au lungit în silabele deschise şi s-au scurtat în silabele închise, păstrîndu-şi însă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vechiul timbru *), este îndoioasă din punct de vedere al existenţii şi nesigură din acel al cronologiei. Are toate aparenţele unui prejudiţiu. Constatarea ei a fost întîiaş dată făcută de Schuchardt Vokalismus II, 328. Argumentul acestui învăţat este că vocalele scurte antice accentuate în silabă deschisă s-aŭ diftongat (bĕ'ne < bĭéne, bo'no < bŭóno), ĭar diftongarea n-ar fi putut avea loc, dacă vocala ar fi fost scurtă. Afirmarea luĭ Schuchardt a fost apoĭ în deobşte adoptată, ca o dogmă (De pildă Meyer-Lübke, Grammatik der roman. Sprachen I, § 636 sqq., Die lateinische Sprache in den roman. Ländern, § 16 în Gröbers Grundriss I ed.II pag. 467, Einführung II ed. § 96; Grandgent Introduzione § 176). Diftongarea însă, din punct de vedere fiziologic considerată, poate să aĭbă loc şi într-o vocală scurtă, ĭar pe de altă parte limbile romînă şi spaniolă aŭ diftongat pe *ĕ'* şi *ŏ'* latineştĭ şi în silabele închise, nu numaĭ în silabele deschise! In ce priveşte partea cronologică, Meyer-Lübke în Grammatik der roman. Sprachen I §§ 636, 637 consideră noŭa cantitate ca un fenomen care nu aparţine limbiĭ latine populare şi care s-a dezvoltat în fiecare limbă romanică a parte, în Die lateinische Sprache in den roman. Ländern § 16 în Gröbers Grudriss I, ed. II, pag. 467 o consi-

*) Seriea cantităţiĭ şi timbrului vocalelor accentuate latineştĭ se admite că a fost următoarea: 1) Inainte de sec. II p. Chr. vīnum, scrīptus, fīdes, īste (Vocalele se deosebĭaŭ numaĭ prin cantitate, nu şi prin timbru). 2) Dela II sec. p. Chr. pănă la o epocă nehotărîtă vīnum, scrīptus, fīdes, īste (Vocalele s-aŭ deosebit şi prin timbru, pentrucă cele lungĭ aŭ devenit închise şi cele scurte aŭ devenit deschise). 3) La o epocă nehotărîtă vinum, scriptus, fides, iste (Deosebirile de cantitate aŭ dispărut şi aŭ rămas numaĭ cele de timbru). 4) La o epocă ulterioară vĭnum, scrĭptus, fĭdes, ĭste (Vocalele din silabele deschise s-aŭ lungit, cele din silabele închise s-aŭ scurtat. Aceasta este *noŭa cantitate*. S-a întîmplat atunci faptul noŭ că, învremece pe timpul cantităţiĭ antice [Nos 1, 2] vocalele lungĭ eraŭ numaĭ închise şi vocalele scurte numaĭ deschise, pe timpul cantităţiĭ celeĭ noŭă vocalele lungĭ puteaŭ fi unele închise [vĭnum], altele deschise [fīdes], şi tot aşa vocalele scurte puteaŭ fi unele închise [scrĭptus], altele deschise [īste]). Meyer-Lübke Einführung II ed. § 93 sqq., Grandgent Introduzione § 173 sqq.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

deră din contra ca un fenomen anterior lungirii luĭ *ĭ* înainte de *gn*, atestată de Priscianus începutul secoluluĭ VI, şi anterior chĭar prefaceriĭ luĭ *ĭ̯* în *e̯* şi a luĭ *ŭ̯* în *o̯*, ĭar în Einführung II ed. § 96 o consideră ca un fenomen latin popular care n-a avut loc înainte de al VI secol. Cîteodată calculul asupra cronologieĭ acestuĭ fenomen a produs o adevărată confuzie în mintea învăţaţilor. Gröber în Archiv für lat. Lexicographie und Grammatik I, 222 spune că lungirea vocalelor accentuate din silabele deschise a trebuit să fie posterioară fenomenuluĭ *ĭ̯* < *e̯*, *ŭ̯* < *o̯*, pentrucă altfel *ĭ̯* lungit s-ar fi confundat cu vechĭul *ī̯* şi *ŭ̯* lungit s-ar fi confundat cu vechĭul *ū̯*! Această confuzie însă n-ar fi putut avea loc, deoarece *ĭ̯* şi *ŭ̯* eraŭ vocale deschise, care deschise trebuĭaŭ să rămînă şi după lungire! Iar Elise Richter, Der innere Zusammenhang in der Entwicklung der romanischen Sprachen, 27 Beiheft zur Zeitschrift für romanische Philologie, anul 1911 (Recensiea aceşteĭ lucrărĭ, care e un model de pseŭdoştiinţă, vezĭ-o în Viaţa Romînească, anul 1911, Octombre) susţine şi ea că lungirea vocalelor din silabele deschise accentuate a trebuit să fie posterioară fenomenuluĭ *ĭ̯* < *e̯*, *ŭ̯* < *o̯*, însă din alt motiv: dacă scrīptus ar fi devenit scrĭptus înainte de prefacerea luĭ dĭctus în italianul détto, apoĭ şi scrĭptus prefăcut în scrĭptus ar fi trebuit să sune în limbile romanice, de pildă în limba italiană, scrétto! Decît numaĭ a scăpat din videre Elise Richter că scrī̯ptus, chĭar după ce ar fi devenit scrĭ̯ptus, şĭ-ar fi păstrat timbrul de *i̯* închis şi că ceĭa ce a provocat fenomenul *ĭ̯* < *e̯*, *ŭ̯* < *o̯* a fost *timbrul* de vocale *deschise* ale luĭ *ĭ̯* şi *ŭ̯*, ĭar nu faptul că *ĭ̯* şi *ŭ̯* eraŭ scurte! Din chipul cum s-aŭ dezvoltat în romîneşte *cĕ̯*, *gĕ̯* se constată însă cu toată siguranţa că diftongarea luĭ *ĕ̯* este posterioară africatizăriĭ luĭ *c*+*e*, *i*, *g*+*e*, *i* şi că trebue pusă prin urmare aproximativ în a doŭa jumătate a secoluluĭ VI. Vezĭ § 251 N° 176 Nota, § 253 N° 192 Nota.

ĕ̯+*n* şi *ē̯*+*n*, în silabă închisă şi deschisă, < *ín*: ciner (probabil=giner=gĕner) 1595 Reşca Dacia. — Sineca (= Sĕneca) 10434 Alt-Ofen Pannonia Inferior. — vindedit (=vēndidit) 14305 Salonae Dalmatia.—Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect). Vezĭ Schuchardt Vokalismus I pag. 290 sqq., 299, 342 sqq., 394 sqq. şi adaosele din vol. III. Cunoscut în special limbiĭ romîneştĭ, unde orĭcare *e̯* accentuat (> lat. *ē̯*, *ĕ̯*, *ĭ̯*) + *n*, în mod indiferent dacă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

după *n* a urmat o vocală orĭ o consonantă, s-a prefăcut în *í*; la schimbare a participat şi *én* > vechĭŭ bulgar ѧ. Fenomenul romînesc în poziţiea *é*+*n* (silabă închisă orĭ deschisă) —*e* este relativ noŭ, căcĭ în limba veche se găsesc exemple de bene, cene, mene, tene, vene (> venae), vene (> venit), dente, fĭerbente, mente, amente, cuvente, -ménte. Cipariu Principiĭ 373 sqq. (Praxĭul Voroneţ are bĭre, cĭre, mĭre şi mĕre, tĭre, vĭre şi vĕre [> venit], mente, cuvente, veşminte şi veşmente, vĕreri [> Veneris]. Psaltirea şcheĭană are bire, bine; cire, cine şi cere, cene; mine şi mene, mere; tire, tine; vine, vire, vĭre şi vere [> venit]; dinte; minte şi mente; cuvinte şi cuvente; mormente). Vezĭ § 238 N° 25. Compară § 268 N° 8.

e neaccentuat posttonic < *ie*: dolies (=dolēns) 10237 Mitroviţa Pannonia Inferior.—libies (= libens) 10453 Alt-Ofen Pannonia Inferior. Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect). Schuchardt Vokalismus II, 331 explică pe libiens prin analogiea conjugărĭi IV.

e neaccentuat final < ae: dignae (= digne), pulchrae (= pulchre) 8153 Belgrad Moesia Superior. Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect). Vezĭ Schuchardt Vokalismus I, 254.

ĕ neaccentuat protonic < *ie*: fienestris (= fenestris) C. I. L. III. C. VIII, Dacia p. Chr. 159. Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect). Din tot materialul însă adunat de Schuchardt numaĭ doŭă exemple se pot cita (la care să nu fi lucrat analogiea, ca la desieruerint, de pildă), Thieudemaro şi perpietraverit, Vokalismus II 332, III 270.

ĕ neaccentuat posttonic precedat de *ú* accentuat în silaba imediat precedentă < *u*: eorundum (= eorumdem) 3351 Stuhlweissenburg Pannonia Inferior. Asimilaţie.

eă < *ia*: iam (=eam) C. I. L. III. C. VI Dacia p. Chr. 139. Trebue să ne închipuim pronumele ca neaccentuat în tact şi *e* < *i* trebue explicat prin trecerea luĭ *e* şi *i* neaccentuaţĭ unul în altul (vezĭ maĭ jos).

eă < *e*: em (= eam) C. I. L. III. C. VI Dacia p. Chr. 139. Trebue să ne închipuim pronumele ca neaccentuat în tact şi fenomenul ca o contracţie (asimilaţie progresivă).

ĕŏ < *o*: Thodora (= Theodora) 10509 Alt-Ofen Pannonia Inferior. Contracţie (asimilaţie regresivă).

e protetic: esponsa (sponsa) 13124 Salonae Dalmatia

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

p. Ch. 426 orĭ 430. Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect).

e epentetic: interantibus (= intrantibus) C. I. L. III. C. VIII Dacia p. Chr. 159.—liberis (=libris) C. I. L. III. C. X Dacia p. Chr. 164.—interantem (=intrantem) 10233 Mitroviţa Pannonia Inferior. Fenomen cunoscut în latina populară (dialect). Compară Schuchardt Vokalismus II, 406-407.

e sincopat: vetranus (= veteranus) C. I. L. V 8744 Concordia Venetia. Fenomen cunoscut în latina populară (dialect).

ĭ < *é* : Upellius (=Opĭlius) 1921 Stobretz Dalmatia. Acest *nomen* apare sub formele Opilius, Opelius, Opellius, Upellius, Opilia, Opelia, Opellia, Upellia. A fost intre altele numele împăratuluĭ M. Opellius Severus Macrinus, care a domnit 217-218, şi a fiuso M. Opellius Antoninus Diadumenianus, care a domnit ca caesar înpreună cu tatăso. Forma originală a numeluĭ a fost Opĭ'lius, Upĭ'lius > opĭlio, upĭlio, păstor, şi cum că într-adevăr aşa este se probează prin faptul că personajul din inscripţiea C. I. L. III 1921 are ca cognomen cuvîntul Pisticus („Dis manibus Corneliae Vindemiae annorum XXV. Upellius Pisticus et Upellia Vindemia filiae pientissimae"), ĭar Pisticus nu este decît traducerea în greceşte a luĭ opilio: ngr. πιστικός păstor *). — Upellia (= Opĭlia) 1921 Stobretz Dalmatia.—pessimo (= piĭ'ssimo) 2050 Salonae Dalmatia. — piteseme (pientĭ'ssimae) 2564 Salonae Dalmatia. — Opellio (=Opĭlio) 8307 Plevlje Dalmatia p. Chr. 217-218. — deposetio (= depositio) 9576 Salonae Dalmatia.— Opellio (= Opĭlio) 12733 Srebreniţa Dalmatia p. Chr. 217-218. — bes (= bĭs) 13124 Salonae Dalmatia p. Chr. 426 orĭ 430.— trea (= trĭa) 13917 Salonae Dalmatia. — derelecto (= derelĭcto) 14306[5] Salonae Dalmatia.— maester (= magĭster) 14730 Salonae Dalmatia.— infelicessimae (= infelicĭssimae) Patsch XII, 141 Şipovo Dalmatia.— Opelia (= Opĭlia) 8202 Üsküb Moesia Superior.—

*) Pe neogrecul πιστικός păstor, care e derivat din grecul antic πιστικός, credincĭos, om de credinţă, păzitor, paznic, îl probează Ducange întĭiŭ la Nicetas Acominatos. Inscripţiea funerară păgînă, despre care ni este vorba aicĭ, arată însă că neogrecul πιστικός păstor exista încă înainte de secolul V. Compară cele spuse despre inscripţiile funerarii păgîne la § 82, N° 10 fine.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

anemola (= anĭmula) 14524 Kostolatz Moesia Superior.— duumveros (= duumvĭros) 7484 Adam-Clissi Moesia Inferior, sfîrşitul secoluluĭ III.— Dometiae (= Domĭtiae) 12432 Nikup Moesia Inferior.— Dometius (= Domĭtius) 14445 Meidanchĭoĭ Moesia Inferior p. Chr. 222-235.— setis (= sĭtis verb) Pârvan Ulmetum II$_2$ 5 Pantelimonul de sus.— Meletina (Melĭtĭna > μελίτινος) 915 Torda Dacia.— Opellius (= Opĭlius) 942 Enyed Dacia.— Opellius (= Opĭlius) 1151 Alba Iulia Dacia.— Opellia (= Opĭlia) 1330 Zalatna Dacia.— Antestius (= Antĭstius > antĭstes) 1383 Veczel Dacia.— Opelius (= Opĭlius) 7840 Zalatna Dacia.— Tetula (= Tĭtula) 7893 Kis-Kalán Dacia.—antesstis (=antĭstes) 10440 Alt-Ofen Pannonia Inferior p. Chr. 259. Se vede de aicĭ că antĭstes avea ĭ', ĭar nu ī, cum îl înseamnă Georges, şi că cuvintele din Abruzzi antiste, andişte, ndişte, ndrištă, care înseamnă lebhaft, unruhig, aufgeweckt, trebue să fi avînd alt etymon, ĭar nu pe antistes, cum înseamnă în Romanisches etymolog. Wörterbuch Meyer-Lübke, care de altfel recunoaşte că din punct de videre al înţelesuluĭ lucrul prezintă dificultăţĭ.— Tetedius (= Thetĭdius > Θετιδ-, radicalul luĭ Θέτις) 10442 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— Opellius (= Opĭlius) 10629 Promontor Pannonia Inferior p. Chr. 217-218.— Opellio (= Opĭlio) 10644 Bölcske Pannonia Inferior p. Chr. 217-218.— Opellius (= Opĭlius) 10647 Battina Pannonia Inferior p. Chr. 217-218.— Perento (= Perĭntho) 13374 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— fesco (= fĭsco) V, 8768 Concordia Venetia p. Chr. 394 orĭ 396 orĭ 402.— Acest fenomen, care a aparţinut limbiĭ latine populare (limba comună), este considerat (împreună cu acel paralel *ŭ' < ọ́*) de Meyer-Lübke Einführung ed. II § 97 ca cea maĭ noŭă dintre schimbările pe care le-aŭ suferit vocalele latineştĭ accentuate din punct de videre al cantităţiĭ şi timbruluĭ (vezĭ maĭ sus nota dela *ĕ' < i*), ca o schimbare care adecă a avut loc după ce s-a introdus noŭa cantitate, şi fiindcă în Einführung ed. II § 96 noŭa cantitate se spune că n-a fost introdusă înainte de al VI secol, apoĭ urmează că după Meyer-Lübke fenomenul *ĭ' < ẹ́* a căpătat fiinţă întîĭŭ în secolul VI. Pentru Grandgent, care se bazează pe exemplele date din inscripţiĭ de Seelmann Aussprache des Latein, şi pe acele date din inscripţiile din Gallia şi din Spania de Pirson, Carnoy, Neumann, şi din inscripţiile imprecatoriĭ de Audollent, Introduzione § 201

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

fenomenul $i' < \acute{e}$ a avut loc în secolul III, ĭar sporadic chĭar şi maĭ înainte. In urma celor văzute de noĭ aicĭ putem spune cu siguranţă că fenomenul la începutul secolului III era un fapt îndeplinit.

$ie' < \acute{e}$: Queta (= Quieta) 2814 Scardona Dalmatia.— quescunt (= quiescunt) 3551 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— Fenomen cunoscut în latina populară.

$i < e$ şi $e < i$: menestrabi (= ministravi) 1967 Salonae Dalmatia p. Chr. 302.— sene (= sine) 2208 Salonae Dalmatia.— urdenaverunt (= ordinaverunt) 9585 Salonae Dalmatia.— tradedet (= tradidit) 9601 Salonae Dalmatia.— Balentes (= Valentis) 13124 Salonae Dalmatia p. Chr. 426 orĭ 430.— Cresteanorum (= Christianorum) 13124 p. Chr. 426 orĭ 430.— en (= in) 14014 Smoljani Dalmatia.— mimoriam (= memoriam) 14014 Smoljani Dalmatia.— vindedit (= vendidit) 14305 Salonae Dalmatia.— martores (= marturis) 14897 Salonae Dalmatia.— avetat (= habitat) 14524 Kostolatz Moesia Superior.— beni (= bene) 14524 Kostolatz Moesia Superior.— virginio (= virgineo) 14524 Kostolatz Moesia Superior.— valeates (= valeatis) Pârvan Ulmetum II_2 5 Pantelimonul de sus Moesia Inferior.— reddedit (= reddidit) 7553 Constanţa Moesia Inferior.— benemerente (= benemerenti) 7553 Constanţa Moesia Inferior.— pare (= pari) 7553 Constanţa Moesia Inferior.— civis (= nomin. pl. cives) Pârvan Ulmetum II_2 38 Pantelimonul de sus Moesia Inferior p. Chr. 163.— reddedisse (= reddidisse) C. I. L. III. C. I Dacia p. Chr. 167.— reddedisset (= reddidisset) C. I. L. III. C. I Dacia p. Chr. 167.— legi (= lege subst. abl.) C. I. L. III. C. I Dacia p. Chr. 167.— societati (= societate) C. I. L. III. C. XIII p. Chr. 167.— segnai (= signavi) C. I. L. III. C. XXV p. Chr. 160.— cumpare (= compari) 10237 Mitroviţa Pannonia Inferior.— antestis (= antistes) 10440 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— stependiorum (= stipendiorum) 10506 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— Această nestabilitate a luĭ e neaccentuat şi i neaccentuat, care se schimbă lesne unul în altul, este un fenomen cunoscut al limbiĭ latine populare (limba comună).

$iu < i$: Sergis (= Sergius) 12490 Pantelimonul de sus orĭ Ceatalorman. Moesia Inferior.

i sincopat în penultimă: Domno (= Domino) 7671 Torda Dacia.— Domnae (= Dominae) 7671 Torda Dacia.— Fenomen cunoscut în limba latină populară (limba comună).

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ŏ′ < *ú*: sarturi (= sartori) 9614 Salonae Dalmatia. octubres (= octobres) 14893 Salonae Dalmatia.— Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect).

ŏ′ < *ú*: subulele (= *subulelae > suboles) 14524 Kostolatz Moesia Superior.— Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect). Vezĭ exemple la Seelmann Aussprache des Latein 211. Decît numaĭ acolo sînt amestecate doŭă fenomene, căcĭ alt ceva este *ŏ′* prefăcut în *ú* cînd era urmat de *n* + consonantă, şi alt ceva este *ŏ′* prefăcut în *ú* cînd nu se găsĭa în asemenea înprejurare, şi Seelmann amestecă aceste fapte deosebite.

ŏ′ < *ŭó*: suora (= sora > soror) 13845 Doclea Dalmatia. — Fenomen cunoscut în limba latină populară (limba comună). Asupra cronologieĭ luĭ vezĭ cele spuse maĭ sus cu privire la *ĕ′* < *ĭ*, căcĭ diftongarea luĭ *ŏ′* se consideră ca paralelă (şi foarte probabil aşa a şi fost) cu diftongarea luĭ *e′*.

ŏ′ + *n* în silabă închisă şi deschisă < *ún*: punere (= ponere) 9585 Salonae Dalmatia.— nun (= non) 8277 [3] Golubinje Moesia Superior. Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect). Vezĭ Schuchardt Vokalismus II, 105, 116 sqq. şi adaosele din vol. III. Cunoscut în special limbiĭ romîneştĭ, unde orĭcare *ó* accentuat de origine latină + *n*, în mod indiferent dacă după *n* a urmat o vocală orĭ o consonantă, s-a prefăcut în *ú*; la schimbare a participat şi *ón* ⁄ vechĭŭ bulgar ѫ. Compară § 268 N° 8.

ŏ′mp < *úmp*: cumpare (= compari) 10237 Mitroviţa Pannonia Inferior.— Fenomen pentru care lipsesc exemple la Schuchardt Vokalismus şi Seelmann Aussprache (rumpia > ῥομφαῖα Schuchardt Vokalismus II 115 aparţine limbiĭ latine anteclasice, ĭar prumptus prumpta ibidem > promptus are o lung; de altfel nicĭ pentru *ŏmp* < *úmp* alt exemplu decît prumptus prumpta nu se găseşte). E propriu însă limbiĭ romîneştĭ, unde orĭcare *o* accentuat de origine latină + *m* + consonantă (afară de grupul *mn*) s-a prefăcut în *ú*, la schimbare a participat şi *ómp* slav > ѫр.

o < *u*: annus (= annos) 2240 Salonae Dalmatia.—cunparabid (= comparavit) 9567 Salonae Dalmatia.— corpura (= corpora) 9567 Salonae Dalmatia.— pureremus (= poneremus) 9567 Salonae Dalmatia.— evassu (= evaso dat.) 9578 Salonae Dalmatia.— annus (= annos) 9585 Salonae Dalmatia.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

—urdenaverunt (= ordinaverunt) 9585 Salonae Dalmatia.— pus(uerunt) (= posuerunt) 6135 Čumakovci Moesia Inferior. — pus(uerunt) (= posuerunt) 7453 Čumakovci Moesia Inferior.— Nestabilitatea dintre *e* şi *i* neaccentuaţĭ, care exista în limba latină populară, exista în aceĭaş limbă şi pentru *o* şi *u* neaccentuaţĭ. Aicĭ însă, pe terenul peninsuleĭ balcanice, se constată propensiea de a preface pe *o* neaccentuat în *u*, învremece pentru schimbarea luĭ *u* neaccentuat în *o* avem numaĭ un exemplu. Acest fapt stă sigur în legătură cu acela că în limba romînească, macarcă în ce priveşte corpul cuvîntuluĭ nestabilitate există între *o* şi *u* neaccentuaţĭ, atît protonicĭ, cît şi posttonicĭ (Afirmarea luĭ Tiktin din Zeitschrift für roman. Philologie XI, 81 că „*o* neaccentuat se preface regulat în *u*“, nu este exactă), la finele cuvîntuluĭ, ca formă gramaticală, s-a fixat *u*, aşa că se poate zice că limba romînească are maĭ multă propensie pentru *u* neaccentuat decît pentru *o* neaccentuat. Acest fapt maĭ stă apoĭ sigur în legătură cu acela că şi în limba dalmată veche se fixase *u* neaccentuat ca formă gramaticală la sfîrşitul cuvintelor. C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, 86 (De altfel fixarea luĭ *-u* ca formă gramaticală se maĭ întîlneşte şi pe alte terenurĭ romanice, în Sicilia, Sardinia, Corsica, sudul Italieĭ, Genua, vezĭ Meyer-Lübke Grammatik der romanischen Sprachen I § 308).

ŭ′ < *ọ̇* : alonnus (= alŭmnus) 2240 Salonae Dalmatia. — avomculo (= avŭnculo) 2370 Salonae Dalmatia. — avonculo (=avŭnculo) 8465 Narona Dalmatia.—oxor (=ŭxor) 9585 Salonae Dalmatia.— oxsor (= ŭxor) 9605 Salonae Dalmatia.— secodo (= secŭndus) C. I. L. III. C. XXV p. Chr. 160. — doa (= duo acuz. neutru) C. I. L. V, 8768 Concordia Venetia, p. Chr. 394 orĭ 396 orĭ 402.—Acest fenomen, care a aparţinut limbiĭ latine populare (limba comună), este paralel din punct de videre cronologic cu acel al luĭ *ĭ′* < *ė̇*. Meyer-Lübke îl consideră ca petrecut în secolul VI (vezĭ maĭ sus discuţiea de sub *ĭ′* < *ė̇*). Pentru Grandgent, care se bazează pe exemplele date din inscripţiĭ de Seelmann Aussprache des Latein şi pe acele date din inscripţiile din Gallia de Pirson, fenomenul a avut loc probabil în secolul IV orĭ şi maĭ înainte, n-ar fi decĭ paralel schimbăriĭ *ĭ′* < *ė̇*, ci posterior aceşteĭa cu un secol, Introduzione § 208. Dacă ne încredem în exemplul secodo, apoĭ schimbarea *ŭ′* < *ọ̇* era un

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

fapt îndeplinit în a doŭa jumătate a secoluluĭ II, şi n-ar fi acest lucru extraordinar, deoarece schimbarea *ĭ* < *ę́*, care foarte probabil e paralelă, ştim cu siguranţă că era fapt îndeplinit la începutul secoluluĭ III. In romîneşte ceĭ maĭ mulţĭ *ŭ'* aŭ rămas neschimbaţĭ. Vezĭ § 241 N° 66. *ŭ'* a rămas neschimbat şi pe alte teritoriĭ romane, anume în Sardinia (orĭcare *ŭ'*) şi în Dalmatia (*ŭ'* în silabă închisă).

u < *o*: martores (= marturis) 14897 Salonae Dalmatia probabil a doŭa jumătate a secoluluĭ IV. Compară cele spuse supt *o* < *u*.

u < *i*: contibernalis (= contubernalis) 10506 Alt-Ofen Pannonia Inferior. Fenomen cunoscut în latina populară (dialect). Vezĭ Schuchardt Vokalismus I, 197.

u sincopat: Seclaris (= Secularis) 8211 Zlokučan Kalesi Moesia Superior.—tabla (= tabula) Pârvan Ulmetum II_2 47 Pantelimonul de sus Moesia Inferior p. Chr. 191.— Fenomen cunoscut în latina populară (limba comună).

b intervocalic < *v*: lavoraverunt (= laboraverunt) 2113 Salonae Dalmatia.— avetat (= habitat) 14524 Kostolatz Moesia Superior.— aveo (= habeo) 14524 Kostolatz Moesia Superior.— Fenomen cunoscut în limba latină populară (limba comună).

v iniţial < *b*: birginiam (= virgineam) 9567 Salonae Dalmatia.— bixit (= vixit) 9585 Salonae Dalmatia.— Balentes (= Valentis) 13124 Salonae Dalmatia p. Chr. 426 orĭ 430.— Bictoria (= Victoria) 14809 Salonae Dalmatia.—bect(igalis) (= vectigalis) 8140 Kulitsch Moesia Superior.— botu (= votum) 12433 Nikup Moesia Inferior.— botun (= votum) 8043 Dacia.— Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect).

v intervocalic < *b*: vibi (= vivi) 2654 Salonae Dalmatia. — cunparabid (= comparavit) 9567 Salonae Dalmatia— posibit (= posivit, posuit) 14809 Salonae Dalmatia.— Probabil scriere inversă, din cauză că în limba comună latină *b* şi *v* intervocalicĭ se pronunţaŭ la un fel = *v*. Vezĭ Grandgent Introduzione § 318.

v intervocalic sincopat: vius (= vivus) 7545 Constanţa Moesia Inferior.— fugitium (=fugitivam) C. I. L. III. C. VI Dacia p. Chr. 139.— fugitium (=fugitivum) C. I. L. III. C. VII Dacia p. Chr. 142.— clao (= clavo) C. I. L. III. C. VIII Dacia p. Chr. 159.— segnai (= signavi) C. I. L. III. C.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

XXV Dacia p. Chr. 160.— Primitius (= Primitivus) C. I. L. III. C. V Dacia p. Chr. 162.— Flaus (= Flavus) 7761 Alba Iulia Dacia.—vius (= vivus) 3334 Duna-Pentele Pannonia Inferior.— vius (= vivus) 3399 Tétény Pannonia Inferior.— vius (=vivus) 10245 Acumincum Pannonia Inferior. —vius (= vivus) 10510 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— aunculus (= avunculus) 10532 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— vius (=vivus) 10561 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— Fenomen cunoscut în latina populară (limba comună).

mn < *nn*: alonnus (= alŭmnus) 2240 Salonae Dalmatia.—Fenomen cunoscut în latina populară (dialect).

n intervocalic < *r*: pureremus (poneremus) 9567 Salonae Dalmatia.— Fenomen aproape necunoscut limbiĭ latine populare (dialect). Veziĭ Schuchardt Vokalismus I, 140. Există sporadic şi dialectal în limbile romanice, în special în limba romînească şi în cea albaneză (dialectul tosc).

n sincopat înainte de *ĭ* consonant, *v*, *s*: coiugis (= coniugis) 2333 Salonae Dalmatia. — coiugi (coniugi) 2430 Salonae Dalmatia.— coig(i) (=coniugi) 14809 Salonae Dalmatia.—coiugi (=coniugi) 8155 Belgrad Moesia Superior.— coiugi (= coniugi) 8177 Lipljan Moesia Superior.— covixi (= convixi) 14524 Kostolatz Moesia Superior.—coigi (=coniugi) 7524 Casapchĭoĭ Moesia Inferior.— coiugi (=coniugi) 7528 Cogealac Moesia Inferior.— co(ven)turi (= conventuri) 7584 Constanţa Moesia Inferior.— coiugi (=coniugi) 7868 Veczel Dacia.— remasisse (= remansisse) C. I. L. III. C. I Dacia p. Chr. 167.— coiiux (coniux) 13374 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— Pudes (= Pudens) 10396 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— Masuetus (= Mansuetus) 10455 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— meses (= menses) 10501 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— Fenomen cunoscut în latina populară (limba comună).

n sincopat înainte de *d*: secodo (secundus) C. I. L. III. C. XXV Dacia p. Chr. 160.—Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect).

t + *ĭ* consonant < *ts*: Dalmasius (= Dalmatius) 3079 şi pag. 2328[175] Issa Dalmatia.—Laurentzio (=Laurentio) 12396 Glava Moesia Inferior.— Fenomen cunoscut în limba latină populară (limba comună).

t final < *d*: cunparabid (= comparavit) 9567 Salonae Dalmatia.—Fenomen cunoscut în limba latină populară (limba

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

d + *ĭ* consonant < *dz*: zaconus (= diaconus) 2654 Salonae Dalmatia p. Chr. 358.—Zonysius (= Dionysius) 3174[a] poate din Dalmatia, inscripţie funerară păgînă.— Fenomen cunoscut în limba latină populară (limba comună).

d final < *t*: cot (= quod) 2107 Salonae Dalmatia.—at (= ad), quit (= quid), quot (= quod) C. I. L. III. C. XXV Dacia p. Chr. 160.— Fenomen cunoscut în limba latină populară (limba comună).

c + *ĭ* consonant < *ts*: Florencia (= Florentia) 14207 [24] Serdica Thracia, funerară creştină. *cĭa* în loc de *tĭa* din cauză că *cĭa* şi *tĭa* aveaŭ aceĭaş pronunţare *tsa*.— Fenomen cunoscut în latina populară (limba comună).

cs < *ss*: vissi (= vixit) 2564 Salonae Dalmatia.— Fenomen cunoscut în latina populară (dialect).

qu < *c*: cot (= quod) 2107 Salonae Dalmatia.— coque (= quoque) 1537 Sarmizegetusa Dacia.—Fenomen cunoscut în limba latină populară (limba comună).

g sincopat înainte de vocală palatală: maester (= magĭster) 14730 Salonae Dalmatia, inscripţie funerară păgînă. —Fenomen cunoscut în limba latină populară (limba comună).

ϑ redat prin *f*: Afenodorus 9178 Salonae Dalmatia, inscripţie funerară păgînă. Cel maĭ tîrzĭŭ la sfîrşitul secoluluĭ IV prin urmare (Compară cele spuse despre inscripţiile funerare păgîne la § 82, N° 10, fine) *ϑ* grecesc căpătase valoarea de spirantă interdentală pe care o are în greaca modernă, căcĭ altfel n-ar fi fost reprodus prin f.

Schimbărĭ de sunete în tact (Satzphonetik): at Tritones (= ad Tritonis) 1967 Salonae Dalmatia p. Chr. 302.— at Tritonis (= ad Tritonis) 1968[a] Salonae Dalmatia p. Chr. 303.— at Tritones (= ad Tritonis) 1968[b] Salonae Dalmatia p. Chr. 319.— at Tritonis (= ad Tritonis) 1968[c] Salonae Dalmatia p. Chr. 320.— con quo (= cum quo) 2228 Salonae Dalmatia.— con qua (= cum qua) 2385 Salonae Dalmatia.— con quo (= cum quo) 2425 Salonae Dalmatia.— con q(ua) (= cum qua) 2436 Salonae Dalmatia.— im memori(am) (= in memoriam) 1971 Salonae Dalmatia.— im memoria (= in memoriam) 2981 Nona Dalmatia.— im memoriam (= in memoriam) 3115 Arbe Dalmatia. — op pietate (= ob pietatem) 6191 Igliţa Moesia Inferior. — sup cura (= sub cura) 13239 Briševo Dalmatia.— suc c(uragentibus)

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

(=sub curagentibus) 7631 Alsó-Kosály Dacia.—sud die (=sub die) C. I. L. V, 8280 Aquileia Venetia.— Fenomen cunoscut în limba latină populară (limba comună).

B. Cazurĭ

a. Nume

1. Amestec de cazurĭ : nomin. sing. filiam suam (= filia sua) 10232 Mitroviţa Pannonia Inferior.— nomin. sing. infante (= infans) 10232 Mitroviţa Pannonia Inferior.— nomin. sing. filio (= filius) 13739 Babadag Moesia Inferior.— nomin. sing. Respectum (= Respectus) 14214[2] Adam-Clissi Moesia Inferior p. Chr. 240.—nomin. sing. Gaium (= Gaius) 14214[2] Adam-Clissi Moesia Inferior p. Chr. 240.— genit. sing. Septumnio (= Septimii) Pârvan Ulmetum II_2 41 Pantelimonul de sus Moesia Inferior p. Chr. 195.— genit. sing. Cassio (= Cassii) 14448 Babadag Moesia Inferior p. Chr. 178.— dat. sing. fratris (= fratri) 14524 Kostolatz Moesia Superior.— acuz. sing. sacro (= sacrum) 8336 Jezdina Dalmatia p. Chr. 197.— acuz. sing. diem uno (=diem unum) 8156 Belgrad Moesia Superior.—acuz. sing. titulo (=titulum) 7521 Nicoliţel Moesia Inferior.— acuz. sing. titulo (= titulum) 7553 Constanţa Moesia Inferior.— acuz. sing. fatum durus (= fatum durum) 7584 Constanţa Moesia Inferior.— acuz. sing. beatu marture (= beatum marturem) 10232 Mitroviţa Pannonia Inferior.— ablat. sing. memoriae (=memoria) 12422 Gorna Orehoviţa Moesia Inferior.—nomin. pl. libertas (=libertae) 2386 Salonae Dalmatia.—nomin. pl. Bessis (=Bessi) Pârvan Ulmetum II_2 38 Pantelimonul de sus Moesia Inferior p. Chr. 163.— nomin. pl. duas matres, duas filias, advenas parvolas (= duae matres, duae filiae, advenae parvulae) 3551 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— nomin. pl. filias (= filiae) 13374 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— abl. pl. annis tres (= annis tribus) 7582 Constanţa Moesia Inferior.— Fenomene cunoscute în limba latină populară (limba comună, dialect) şi explicabile prin căderea luĭ *m*, *s* finalĭ, prin nestabilitatea luĭ *o* şi *u* neaccentuaţĭ, prin confuziunea între ele a cazurilor din aceste pricinĭ, şi prin analogie : infante este unicul caz care rezultase din confuziea între ele a formelor genit. infantis, dat. infanti, acuz. infantem, abl. infante, şi care se substituise prin analogie nominativuluĭ infans ; filio este unicul caz care rezultase din confuziea între ele a formelor nomin. filius, dat. filio, acuz. filium, abl. filio ; formele de a

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cuzativ Respectum, Gaium întrebuinţate ca nominative din cauza confuzieĭ dintre nominativ şi acuzativ în urma căderiĭ luĭ *-s* şi *-m* finalĭ; Septumnio şi Cassio întrebuinţate ca genitive din cauză că formele unice Septimio, Cassio rezultate din confuziea între ele a formelor nomin. Septimius, Cassius, dat. Septimio, Cassio, acuz. Septimium, Cassium, abl. Septimio, Cassio aŭ înlocuit prin analogie formele maĭ puţin întrebuinţate de genitiv Septimii, Cassii; forma de genitiv fratris întrebuinţată ca dativ din cauza confuzieĭ dintre genitiv şi dativ prin căderea luĭ *-s* final; sacro este unicul caz care rezultase din confuziea între ele a formelor nomin. sacrum, dat. sacro, acuz. sacrum, abl. sacro; uno este unicul caz care rezultase din confuziea între ele a formelor nomin. unus, acuz. unum, abl. uno; titulo este unicul caz care rezultase din confuziea între ele a formelor nomin. titulus, dat. titulo, acuz. titulum, abl. titulo; durus e greşit pus cu forma de nominativ din cauză că de fapt nominativul durus şi acuzativul durum (ca şi dativo-ablativul duro de altfel) sunaŭ tot la un fel, durus masculin a fost apoĭ pus din cauză că fatum în latina populară era de genul masculin (Vezĭ maĭ jos sub Gen); marture este unicul caz care rezultase din confuziea între ele a formelor genit. marturis, dat. marturi, acuz. marturem, abl. marture; genitivo-dativul memoriae întrebuinţat în locul ablativuluĭ memoria, din cauza confuzieĭ între memoria, forma unică rezultată din nomin. memoria, acuz. memoriam, abl. memoria, şi între genitivo-dativul memoriae, care era în limba comună înlocuit prin acea formă unică: din cauză că se zicea de obiceĭŭ memoria în loc de memoriae, apoĭ se punea cîteodată—şi anume cînd avea cineva pretenţiea de a şti limba scrisă, fără ca s-o ştie— şi memoriae în loc de memoria; forma de dativ-ablativ Bessis întrebuinţată ca nominativ din cauza confuzieĭ dintre nominativul Bessi şi dativo-ablativul Bessis în urma căderiĭ luĭ -s final; tres este forma de nominativ şi de acuzativ tres, substituită, ca maĭ întrebuinţată, prin analogie formeĭ de ablativ tribus. O menţiune specială merită formele libertas, duas matres, duas filias, advenas parvolas, filias, întrebuinţate ca nominative. Probabil avem a face cu o substituire a nominativelor libertae, duae, advenae, parvulae, filiae prin formele de acuzativ după analogiea declinăriĭ a treĭa, unde nominativul şi acuzativul plurale sună tot la un

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

fel (Compară Grandgent Introduzione § 357). Acest lucru a fost provocat probabil la substantivele feminine şi prin faptul că nominativele libertae, duae, advenae, parvulae, filiae (adecă în limba populară liberte, due, advene, parvule, filie) din cauza nestabilităţiĭ luĭ e şi i neaccentuaţi (Vezĭ maĭ sus) se confundaŭ cu masculinele respective liberti, dui, adveni, parvuli, filii. Toată această combinaţie însă presupune faptul că *s* final se pronunţa, ceĭa ce ar proba că aceste inscripţiĭ sînt cel maĭ tîrziŭ din prima jumătate a secoluluĭ II, deoarece din inscripţiile C. I. L. III 14214[2] p. Chr. 240 (exemplele nomin. sing. Respectum, nomin. sing. Gaium), 14448 p. Chr. 178 (exemplul genit. sing. Cassio), Pârvan Ulmetum II_2 38 p. Chr. 163 (exemplul nomin. pl. Bessis), Pârvan Ulmetum II_2 41 p. Chr. 195 (exemplul genit. sing. Septumnio) se constată că *-s* căzuse în provinciile din rasăritul Europeĭ încă din a doŭa jumătate a secoluluĭ II. Discuţiea exemplelor vezĭ-o maĭ sus. Asupra cronologieĭ căderiĭ luĭ *-s* final vezĭ Grandgent Introduzione § 298. Acest fenomen (tipul libertas ca nominativ plural) se maĭ găseşte, rar, în inscripţiĭ şi pe alt teren romanic (Grandgent Introduzione § 357).

2. Schimb de declinare : genit. sing. forus dela forus (= forum) 10495 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— nomin. pl. osse (= ossa) 10144 Ossero Dalmatia. Pe acest osse eŭ îl interpretez ca ossae.— nomin. pl. collegi (= collegae) 7827 Verespatak Dacia.— nomin. pl. ossua (= ossa) 13374 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— genit. pl. meserum (= mensium) 2602 Salonae Dalmatia.— dat. sing. masc. silvestro (=silvestri) 3504 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— dat. pl. natibus (=natis masc.) 914 Torda Dacia.—dat. pl. Silvanabus (=Silvanis femin.) 3393 Tétény Pannonia Inferior. — dat. pl. filibus (= filiis masc.) 15159 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— abl. pl. natibus (= natis masc.) 7521 Nicoliţel Moesia Inferior.—abl. pl. filibus (= filiis masc.) 7535 Constanţa Moesia Inferior.— abl. pl. dibus (= deis masc.) 14206[21] lîngă Drama Macedonia. — Fenomen cunoscut, în totalitatea luĭ, limbiĭ latine populare (dialect).

3. Declinaţie greacă : genit. sing. memoriens (=memories, memoriae) 2225 Salonae Dalmatia.— genit. sing. Valeriaes (=Valeriae) 2583 Salonae Dalmatia.— genit. sing. masc. Sitaes (=Sitae) 8242 Prizren Moesia Superior.— genit.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

sing. fem. Cinenes 7551 Constanţa Moesia Inferior.— genit. sing. Aurelies Valentines (= Aureliae Valentinae) 3278 Eszeg Pannonia Inferior.—genit. sing. masc. Magissaes (=Magissae) 3695 incerta Pannoniae Inferioris.— genit. sing. secundes (= secundae) 10716 Alt-Ofen Pannonia Inferior. — genit. sing. tabernas (= tabernae) 14206[21] lîngă Drama Macedonia.— Fenomen, după cît ştiŭ, necunoscut limbiĭ latine populare.

4. Declinaţie cu *-t* şi cu *-n*.

α. Declinaţie cu *-t*. Nume personale. dat. sing. Euticeti dela Eutyches Εὐτύχης 9210 Salonae Dalmatia. — abl. sing. E tychete dela Eutyches Εὐτύχης 8333 Rudnik Dalmatia p. Chr. 193-211.— Fenomen cunoscut în limba latină populară (dialect). Compară acuz. sing. Apelletem dela Apelles Ἀπελλῆς Petronius Cena Trimalchionis 64, Callicletis dela Callicles Καλλικλῆς Plautus Trinummus 1183, Philolachetem dela Philolaches Φιλολαχῆς Plautus Mostellaria 616. In Zeitschrift für roman. Philologie XXVIII, 343 Aug. Zimmermann dă cîteva exemple de teme latineşti *-a* şi *-n* declinate cu un asemenea *-t* din inscripţiĭ depe alte teritoriĭ: dat. sing. Aureliati dela Aurelia, genit. sing. Iulianetis dela Iuliane, genit. sing. Nerotis dela Nero.

De unde a provenit această temă *-t*? Să fie la Eutyches şi la Apelles influinţa grecelor Κράτης, Δάρης, Μέλης, Θαλῆς, Κρής şi în general a cuvintelor, substantive şi adĭective, în -ης -ητος, ca θής, λέβης, μάγνης, μάσθλης, τάπης, νεοθνής, νεοπένης? Orĭ influinţa cuvintelor latineştĭ în *-ĕs -ĕtis*, ca locuples, quies, requies? In Nerotis să fie influinţa cuvintelor latineştĭ în *-os -otis*, ca nepos, sacerdos? Orĭ maĭ degrabă s-a amestecat grecul ἔρως?

β. Declinaţie cu *-n*. 1. Nume personale greceştĭ. genit. sing. Plocinis dela *Ploce (compară πλοκή) 2583 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.— genit. sing. Augenis dela Auge Αὔγη 3289 Eszeg Pannonia Inferior, funerară păgînă.— dat. sing. Heroni dela *Heros Ἥρως 8147 Belgrad Moesia Superior, dedicatoare păgînă.— dat. sing. Heroni 7530 Beşaul Moesia Inferior, dedicatoare păgînă.— dat. sing. Heroni 7592 incerta Moesiae Inferioris, dedicatoare păgînă.— dat. sing. Eroni 12463 Adam-Clissi Moesia Inferior, dedicatoare păgînă.— dat. sing. Heroni 14412[2] Koninò Moesia Inferior, dedicatoare păgînă.— dat. sing. Heroni 14425 Dubene Moe-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

sia Inferior, dedicatoare păgînă.— dat. sing. Stratoniceni dela Stratonice Στρατονίκη 2376 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.— dat. sing. Chariteni dela Charite Χαριτώ 2386 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.— dat. sing. Zosimini dela Zosime Ζωσιμώ 2389 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.— dat sing. Melitinini dela Melitine Μελίτινα 2434 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.—dat. sing. Calliopeni dela *Calliope Καλλιόπη 2452 Salonae Dalmatia.—dat. sing. Niceni dela Nice Νίκη 2503 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.— dat. sing. Zoini dela Zoe Ζωή 2515 Salonae, funerară păgînă.— dat. sing. Leonini dela *Leone (compară Λέων) 2586 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.— dat. sing. Rodopeni dela Rodope Ροδόπη 8959 Salonae Dalmatia.— dat. sing. Partenopini dela Parthenope Παρθενόπη 9004 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.—dat. sing. Sosemini dela *Sosime (compară Σώσιμος) 9029 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.— dat. sing. Zosimini dela Zosime Ζωσιμώ 9180 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.— dat. sing. Rhopeni dela *Rhope (compară ῥοπή) 9096 Salonae Dalmatia.—dat. sing. Irenini dela Irene Εἰρήνη 9240 Salonae Dalmatia.— dat. sing. Tycheitini dela *Tycheite (compară τύχη) 9393 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.— dat. sing. Nicini dela Nice Νίκη 13013 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.—dat. sing. Callistini dela Calliste Καλλίστη 13037 Salonae Dalmatia, funerară păgînă.—dat. sing. Onesimini dela Onesime (compară Ὀνήσιμος) 14868 Salonae Dalmatia.— — 2. Nume personale străine, unele thrace, altele illyro-pannone, altele celte, care se găsesc în inscripţiile din Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia şi Pannonia Inferior, şi pentru care, în ce priveşte numerele inscripţiilor în care se află, să se vadă § 118 combinat cu §§ 113-117: *Abello b. genit. Abellonis.—*Antaio b. genit. Antaionis.— Aplis b. genit. Aplinis, dat. Aplini.—Aplo f. dat. Aploni.—*Arausio (orĭ Usio) b. genit. Arausionis (orĭ Usionis). —*Asio b. genit. Asionis.— *Bageeto b. genit. Bageetonis.— *Baracio b. genit. Baracionis.—*Bataro b. genit. Bataronis.— Bato b. genit. Batonis, dat. Batoni.— Batu f. dat. Batuni.— Boio b. dat. Boioni.— Buccio b. genit. Buccionis, dat. Buccioni.— Busio b. genit. Busionis.— Butto b. dat. Buttoni.—*Casamo b. genit. Casamonis.—*Catandio b. dat. Catandioni.—*Cato f. dat. Catoni.—*Cimio b. dat. Cimioni.—*Dacio b. dat. Dacioni.—*Daizi b. genit. Daizinis.—*Dallo b. genit. Dallonis.—Dasto f.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dat. Dastoni.—*Decusa f. dat. Decusani.—*Deivo b. genit. Deivonis.— Dento b. genit. Dentonis.—*Dito f. dat. Ditoni. — *Eppo b. genit. Epponis.— *Geldo b. genit. Geldonis.— *Lavo f. dat. Lavoni.—*Liseno f. dat. Lisenoni.—*Liso b. genit. Lisonis.— Matto f. dat. Mattoni.— *Mogetio b. genit. Mogetionis.— *Namuso b. genit. Namusonis.— *Nando b. genit. Nandonis.— * Nerido b. genit. Neridonis.— Paio f. dat. Paioni. — *Panto b. dat. Pantoni. — Panto f. dat. Pantoni. — *Paterio b. genit. Paterionis. — *Plani f. dat. Planini.— Platino f. genit Platinonis.—*Posaulio f. genit. Posaulionis.—*Precio b. genit. Precionis.—*Rosio b. genit. Rosionis. — *Sabbo b. genit. Sabbonis. — *Samarco b. dat. Samarconi. — *Selio f. dat. Selioni. — Sexto f. dat. Sextoni. – *Sgerulo b. genit. Sgerulonis. — Sisiu f. dat. Sisiuni.— *Soso b. acuz. Sosonem. — *Stennato f. dat. Stennatoni. — Surio b. genit. Surionis.— *Sutti b. genit. Suttinis.— Tara b. genit. Taranis.— *Tarbu b. genit. Tarbunis.— Tato b. dat. Tatoni.— *Tatulo b. dat. Tatuloni.— *Testo f. dat. Testoni.— *Tito f. dat. Titoni.—*Titto f. dat. Tittoni.— *Tranto b. genit. Trantonis.— *Trio f. dat. Trioni.— *Trippo b. genit. Tripponis.— Tritano b. genit. Tritanonis.— Tritano f. dat. Tritanoni.—*Tuio b. genit. Tuionis.— *Upio b. dat. Upioni.— Vendo f. dat. Vendoni. — *Vercombogio b. genit. Vercombogionis.— *Verzo b. genit. Verzonis, abl. Verzone.— *Verzo f. dat. Verzoni.— Vindo b. genit. Vindonis.— *Virno f. dat. Virnoni.— Volso b. genit. Volsonis.— — 3. Cîteva nume personale latine, teme *-a*: dat. sing. Marcianini dela Marciana 14740[1] Salonae Dalmatia, funerară păgînă.— dat. sing. Cocceiani dela Cocceia 12490 Pantelimonul de sus orĭ Ceatalorman Moesia Inferior.—dat. sing. Sergiani dela Sergia 12490 Pantelimonul de sus orĭ Ceatalorman Moesia Inferior.— acuz. sing. Fortunatanem dela Fortunata 10233 Mitroviţa Pannonia Inferior.

Fenomen cunoscut în limba latină populară (limba comună). O mulţime de nume proprii personale străine, maĭ ales germane, aŭ fost primite cu acest material apercepător latin, tipurile Hero Heronis, Decusa Decusanis, Calliope Calliopenis, Calliste Callistinis, Plani Planinis. Din alte izvoare se constată că declinarea cu *-n* avea loc şi la teme *-o* dela nume personale latine, precum şi la teme *-a*, *-e*, *-o* dela nume comune latine. Grandgent Introduzione §§ 355, 356, 362.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Până astăzi s-a păstrat această declinare la trei cuvinte romînești, tată, mamă, frate, cînd sînt izolate împreună cu pronumele posesiv: tătîni-mĭo, tătîni-to, tătîni-so, mîni-ta, mîni-sa, frățîni-mĭo, frățîni-to, frățîni-so, care aŭ aproximativ înțelesul genitivelor și dativelor latinești patris mei, tui, sui, patri meo, tuo, suo, matris tuae, suae, matri tuae, suae, fratris mei, tui, sui, fratri meo, tuo, suo, și corespund unor etyma genit. tatanis dat. tatani, genit. mamanis dat. mamani, genit. fratenis dat. frateni (la acesta s-a întrodus în romîneşte ț din pluralul frați). O bibliografie mare există asupra acesteĭ chestiĭ, pe care vezĭ-o la Jud, Recherches sur la genèse et la diffusion des accusatifs en -ain et en -on, Halle sur Saale 1907. Eŭ voĭŭ observa aicĭ numaĭ cîteva lucruriĭ. Maĭ întîĭŭ numeroasele teme (orĭ teme reale, orĭ terminații de nominativ singular) *-a*, *-e*, *-i*, *-o*, *-u* din cuvinte greceștĭ, thrace, illyro-pannone, celte, care prezintă această declinare cu *-n* în cazurile oblice, și care cronologic cad în timpul dela începutul secoluluĭ II până cel maĭ tîrziŭ la sfîrșitul secoluluĭ IV, exclud posibilitatea vreuneĭ influințe germane. Apoĭ declinația cu *-n* a numelor proprii străine cu tema *-e* se găsește deja la Plaut (*Giddeninem* Poenulus 898, 1130, *Giddenini* 1119), ĭar unele din aceste cuvinte declinate cu tema *-n* la cazurile oblice se găsesc în inscripțiĭ din Dacia (Bato, Cimio, Geldo, Nando, Nerido, Platino, Sutti, Tato, Verzo), cad decĭ în timpul dela începutul secoluluĭ II până la a doŭa jumătate a secoluluĭ III, cînd este exclusă orĭce influință germană (Pentru unele data se poate fixa: genit. Batonis C. II p. Chr. 159, C. III p. Chr. 162, C. V. p. Chr. 162, C. VI p. Chr. 139; genit. Geldonis C. I p. Chr. 167; genit. Verzonis C. VI p. Chr. 139, C. XVII p. Chr. 131, abl. Verzone C. XVII p. Chr. 131). Să se noteze în al treilea loc că cu greŭ s-ar putea găsi vreun cuvînt sigur german printre numeroasele nume din lista maĭ sus dată *). Jud, pentru a

*) Jud pune printre cuvintele germane pe Bato pag. 73, pe Eppo pag. 61 și pe Nando pag. 94, 104, 106, 108. Bato e mai înainte de toate însă un nume illyro-pannon. Asupra istorieĭ unor renumite personaje cu acest nume, unul Daesitiat și altul Breuc, vezi § 53 Nota C. 51, Nota C. 52, Nota C. 61, Nota C. 62, Nota C. 63. In ce privește pe Bato din Dacia, care îu special ne interesează, el era sigur Pirust, căcĭ făcea parte din coloniea Pirus-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

proba că această declinaţie cu *-n* a temelor vocalice *-a*, *-e*, *-i*, *-o* (tipul Batu Batunis nu-l cunoaşte) îşĭ are originea în declinaţiea slabă veche germană (gotă, burgundă, francă, langobardă), care avea *-a*, *-o*, *-i* la nominativul singular şi *-n* la celelalte cazurĭ ale singularuluĭ şi la toate cazurile pluraluluĭ, îşĭ ĭa exemplele numaĭ din documente, găseşte în toate părţile cuvintele de origine germană declinate cu *-n* (ca de pildă Agila Agilane Agilanem, Audo Audonis, Rothari Rothareni, Allovisi Allovisini) apărînd înaintea celor de origine negermană declinate cu acelaş -n (ca de pildă Bella Bellaui, Urso Ursoni, Iohanne Iohanneni, Clemente Clementini), şi zice la pagina 61 : „Sarcina principală a partizanilor teorieĭ luĭ Philipon [care susţine că declinaţiea *-n* îşĭ are originea în limba latină]*) ar fi trebuit să fie

---

tilor dela Alburnus Maior. Va fi fost însă şi la Celţĭ poate numele Bato (Vezĭ Holder). Dacă va fi fost şi la Germanĭ, nu ştiŭ: Jud citează pe Förstemaun. Eppo e foarte probabil celt, vezĭ Holder. Că va fi fost şi german, nu ştiŭ: Jud citează pe Förstemaun. Nando se găseşte înregistrat ca Nandum (acuzativ singular) printre numele gote de Schönfeld. Este de observat însă că în lista noastră el apare în inscripţiea 917 dela Torda ca părinte al fimeiĭ Aia, moartă la vrîsta de 80 de anĭ. In aceĭaş inscripţie funerară se pomenesc ca îngropate în acelaş mormînt persoanele Audrada, fiica luĭ Bituvas, moartă la vrîsta de 80 de anĭ, Briceua moartă la vrîsta de 40 de anĭ, Bedarus mort la vrîsta de 12 anĭ. Toate aceste persoane trebue să fi fost rude. Atestate aceste nume ca thrace orĭ ca illyro-pannone orĭ ca celte nu sînt unicăirĭ, se pot găsi apropierĭ însă de radical şi de sufix între ele şi nume illyro-pannone şi celte: Compară pentru Aia, Audrada, Bituvas numele illyro-pannone Aioia, Andamionius, Andamus, Audes, Audueia, Audueuna, Andunocues, Betuva ; pentru Audrada, Bedarus, Bricena nume celte cu radicale asămănătoare la Holder. Că va fi, decĭ, Nando din lista noastră un nume German, este problematic. Observ cu această ocazie că Jud consideră pag. 33 ca german şi numele grecesc al fimeiĭ monstru Gorgo, pe care o maĭ chema şi Medusa, al căreĭ nume Gorgo, Γοργώ este cunoscut şi de Homer (Iliada VIII, 349, XI, 36).

*) Philipon, Les accusatifs en *-on* et en *-ain*, Romania XXXI, 201 sqq. explică tipul masculin Petrus Petrouis priu analogiea temelor latineştĭ *-o*, *-onis*, ĭar în ce priveşte declinaţiea feminină *-e -enis*, *-a -anis* (Alte tipurĭ nu cunoaşte Philipon, şi pentru tipurile *-e -enis*, *-a -anis* citează numaĭ cîteva exemple din C. I. L., în special din C. I. L. III citează numaĭ un exemplu, pe Valeriaes Plociuis 2583, unde pe Valeriaes îl interpre-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

să ni arăte o serie neîntreruptă de nume latineştĭ cu flexiunea *-a -ane* în Gallia romană dela al patrulea secol începînd până la al optulea". Dar ĭată dincoace, în răsăritul Europeĭ, o sumă de 101 nume, unele grece, altele thrace, altele illyro-pannone, altele celte, altele latine (nicĭunul german!), cu teme *-a*, *-e*, *-i*, *-o*, *-u* la nominativ, declinate cu *-n* la cazurile oblice, şi umplînd spaţĭul de timp dela începutul secoluluĭ II până la sfîrşitul secoluluĭ IV, acel spaţĭu de timp cînd nicĭ pomenire nu putea fi de influinţă germană asupra declinaţieĭ latineştĭ. Este evident însă că această declinare cu *-n* a temelor *-a*, *-e*, *-i*, *-o*, *-u* din răsăritul Europeĭ, care nu poate fi de origine germană, nu poate fi nicĭ de origine grecească, deoarece pentru temele *-a*, *-e*, *-i*, *-o*, *-u* cu nominativul singular *-a*, *-e*, *-i*, *-o*, *-u* Greciĭ aveaŭ declinaţie proprie, pe care ar fi strămutat-o asupra cuvintelor străine cu aceleaş teme (chĭar dacă vor fi fost deosebirĭ de gen), şi deoarece—maĭ ales—este imposibil de priceput cum ar fi putut eĭ să-şĭ deformeze propriile cuvinte, cum sînt Auge, heros, Stratonice, Charite, Zosime, Melitinna, Calliope, Nice, Zoe, Leone, Rhodope, Parthenope, Sosime, Irene, Calliste, Onesime, şi, în loc să le decline cum eraŭ obişnuiţĭ, să li dea o declinare alta, în *-n*. In ce priveşte cuvintele thrace, illyro-pannone şi celte, unele din ele se vor fi declinat cu *-n* chĭar în limba de origine, şi este foarte probabil că Bato şi Verzo deja în limba illyră şi cea pannonă aveaŭ radicalul *-n*. Dar a presupune vreo influinţă din partea acestor limbĭ la deszvoltarea declinării cu *-n* este cu mult maĭ temerar decît a presupune o influinţă germană pentru dezvoltarea aceleĭaş declinărĭ în ţările apusene. Cel puţin nu se poate tăgădui că Cassiodorus, care ştia limba gotă, se va fi gîndit la genitivul got Matjins al luĭ Matja, cînd declina nominativ Maza genitiv Mazenis (compară Jud pag. 28-29) *). Ce combinaţiĭ de acest fel însă ar putea face cineva

---

teză greşit ca Valeria(n)es) spune că e de origine necunoscută, dar latină. Pag. 237: „Par suite de causes et daus des circonstances encore mal connues les Latins créèrent, à une certaine époque, une déclinaison imparisyllabique pour les noms de femmes, qui suivaient originairement la déclinaison des thèmes en *-a*".

*) Tot aşa aceĭ Romanĭ care ştiaŭ greceşte păstraŭ cuvintelor greceştĭ declinaţiea originală, orĭ complectă orĭ amestecată cu forme latine, ba copiau chĭar radicalul grec, ca atuncĭ cînd, con-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dincoace, la cuvintele barbare din răsăritul Europeĭ ? *-n* din declinarea numelor propriĭ şi a cîtorva nume comune cu temele de nominativ *-a*, *-e*, *-i*, *-o*, *-u* nu rămîne de căutat decît în limba latină. Eŭ cred că începutul l-au făcut masculinele în *-o* (în lista noastră Hero, Abello, Antaio, Arausio, Asio, Bageeto, Baracio, Bataro, Bato, Boio, Buccio, Busio, Butto, Casamo, Catandio, Cimio, Dacio, Dallo, Deivo, Dento, Eppo, Geldo, Liso, Mogetio, Namuso, Nando, Nerido, Panto, Paterio, Precio, Rosio, Sabbo, Samarco, Sgerulo, Soso, Surio, Tato, Tatulo, Tranto, Trippo, Tritano, Tuio, Upio, Vercombogio, Verzo, Vindo, Volso), care aŭ fost primite în latineşte la tipul masculin *-o -onis* (Carbo, Cicero, Maro, Pedo, Varro, carbo, harpago, latro, ligo, mucro, praeco, sermo, udo, unedo), şi femininele în *-o* (în lista noastră Cato, Dasto, Dito, Lavo, Liseno, Matto, Paio, Panto, Platino, Posaulio, Selio, Sexto, Stennato, Testo, Tito, Titto, Trio, Tritano, Vendo, Verzo, Virno), care aŭ fost primite în latineşte la tipul feminin *-o -onis* (actio, communio, contio, legio, natio, obsidio, opinio, oratio, ratio, regio, etc.), şi începutul a fost făcut de mult, pentrucă deja Ennius declina pe Dido la ablativ Didone (vezĭ Georges). S-a întîmplat însă că numele propriĭ străine care aveaŭ tema *-o* şi care aŭ fost primite în latineşte la tipurile masculin *-o -onis* şi feminin *-o -onis* să fie din totalitatea numelor propriĭ străine cu temă vocalică cele maĭ numeroase (In lista noastră din 97 nume străine 68, maĭ mult de doŭă treimĭ, aŭ tema *-o*). Prin analogie s-a lăţit apoĭ declinarea cu *-n* maĭ întîĭu asupra temelor vocalice *-e*, *-i*, care cu forma de nominativ *-e*, *-i* eraŭ cu totul necunoscute limbiĭ latine, apoĭ asupra temelor *-u* şi asupra temelor masculine *-a*, care eraŭ foarte puţin reprezentate în limba latină, şi în sfîrşit asupra temelor feminine *-a*. Dela numele propriĭ străine declinaţiea cu *-n* s-a lăţit apoĭ maĭ departe prin analogie şi la numele propriĭ latine cu temele *-a*, *-o* (Sergia Sergianis, Constantius Constantionis Jud 74) şi la numele comune latine cu teme maĭ neobişnuite, precum la monosilabele terminate, după căderea

---

tra firiĭ latine, păstraŭ în sufixul grecesc *-ōn -ŏnos* vocala scurtă din cazurile oblice : Agamemno Agamemnonis, Amphio Amphiŏnis, Ario Ariŏnis, Iaso Iasŏnis, Macedo Macedonis, Philemo Philemonis, Strymo Strymŏnis, Gorgo Gorgonis, architecton architectŏnis, canon canonis, daemon daemonis, gnomon gnomonis.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

luĭ *-s* şi *-m* finalĭ, în *-e* (spe, de pildă, a fost declinat spenis, de unde italianul spene), la temele masculine -a (barba s-a declinat barbanis, de unde italianul barbano unchĭu; scriba s-a declinat scribanis, de unde italianul scrivano, francezul écrivain; tata s-a declinat tatanis, de unde romînul tătîni); s-a lăţit apoĭ la femininele *-a* care arătaŭ o înrudire, influinţate în special de masculinele *-a* care arătaŭ o înrudire (mama s-a declinat mamanis, de unde romînul mîni, amita s-a declinat amitanis, de unde vechĭul francez casus obliquus antain), apoĭ la alte teme (precum la romînul frate, care s-a declinat fratenis, probabil supt influinţa luĭ tatanis, mamanis, de unde actualul romîn frăţîni cu ţ întrodus dela plural).

b. Pronume

genit. sing. fem. queius (= cuius) 1846 Viddo Dalmatia.—genit. sing. fem. ipseius (= ipsius) 2240 Salonae Dalmatia.— genit. sing. masc. inpsuius (= ipsius) 2377 Salonae Dalmatia.—dat. sing. masc. ipso (= ipsi) 12716 Plevlje Dalmatia.— dat. sing. masc. quo (= cui) C. I. L. III. C. VI Dacia p. Chr. 139.— dat. sing. masc. alio (= ali) C. I. L. III. C. XIII p. Chr. 167.— dat. sing. masc. illo (= illi) 12484 Igliţa Moesia Inferior.— dat. sing. fem. sibi ipsaius (=sibi ipsi) 14014 Smoljani Dalmatia.—dat. sing. fem. eae (=ei) C. I. L. III. C. III Dacia p. Chr. 162.—acuz. sing. fem. henc (= hanc) 12484 Igliţa Moesia Inferior.— abl. sing. fem. haec (=hac) 12422 Gorna Orehoviţa Moesia Inferior.— dat. pl. sibi ipsorum (= sibi ipsis) 14614 Mihaljević Dalmatia.— Fenomene cunoscute în limba latină populară (limba comună, dialect) şi explicabile prin trecerea la declinarea nominală şi prin influinţa unor forme pronominale asupra altora: dativele sing. masc. ipso, quo, alio, illo, dativul sing. fem. eae sînt trecute la declinarea nominală; genitivele sing. fem. queius, ipseius sînt influinţate de eius; genitivul sing. masc. inpsuius este influinţat de cuius; dativul sing. fem. ipsaius este influinţat de radicalul ipsa- dela nominativ, acuzativ, ablativ, şi este proprĭu o formă de genitiv care şĭ-a însuşit înţelesul de dativ prin analogie, tot aşa după cum prin analogie şĭ-a însuşit înţelesul de dativ plural genitivul plural ipsorum; la acuzativul sing. fem. henc şi la ablativul sing. fem. haec avem probabil a face cu o influinţă analogică din partea nominativuluĭ haec.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

C. Timpurĭ

prez. indic. setis (= estis) Pârvan Ulmetum II$_2$ 5 Pantelimonul de sus Moesia Inferior.— prez. indic. doleunt (= dolent) 10347 Veréb Pannonia Inferior.— perf. indic. posit (= posuit) 8472 Krug în Poljica Dalmatia p. Chr. 37-38.— perf. indic. posierunt (= posuerunt) 14614 Mihaljević Dalmatia.— perf. indic. posibit (= posuit) 14809 Salonae Dalmatia.— perf. indic. possuerunt (= posuerunt) 7548 Constanţa Moesia Inferior.— perf. indic. poserunt (= posuerunt) 7572 Constanţa Moesia Inferior.— perf. indic. clusit (= clausit) 7983 Várhely Dacia.— perf. indic. poserunt (= posuerunt) 12598 Mehadia Dacia.— perf. indic. posiverunt (= posuerunt) 6442 Mitroviţa Pannonia Inferior.— perf. indic. posit (= posuit) 10598 Gran Pannonia Inferior.— perf. indic. lanxit (= languit) 13382 Rákos-Palota Pannonia Inferior.— perf. indic. posit (= posuit) 14349^8 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— perf. indic. posit (= posuit) 12334 Ormanli la răsărit de Sofia Thracia.— perf. indic. possit (= posuit) Kalinka N° 384 Tschekalewo judeţul Sofia Thracia.— perf. conj. lexerit (= legerit) 12484 Igliţa Moesia Inferior.— perf. inf. descidise (= descendisse) 7756 Alba Iulia Dacia.— partic. viitor sequiture (= secuturae dat. sing. fem.) 8253 Niş Moesia Superior.— partic. viitor venituri (= venturi) Pârvan Ulmetum II$_2$ 5 Pantelimonul de sus Moesia Inferior. —Fenomene cunoscute în limba latină populară (limba comună şi dialect), explicabile prin analogie. Voĭŭ observa numaĭ că formele latineştĭ populare sĭmus (= sumus), sĭtis (= estis) existaŭ în limba romînească veche (sem, seţĭ, set, Cipariu Principiĭ de limbă 138).

D. Moduri

prez. conj. valeates = imper. valete Pârvan Ulmetum II$_2$ 5 Pantelimonul de sus Moesia Inferior.— In C. I. L. III. C. I Dacia p. Chr. 167 se întrebuinţează în vorbire indirectă conjunctivul în loc de infinitiv şi indicativul în loc de conjunctiv: erant (= essent); fuerunt (= fuissent); abuerat (= habuisset); reddedisset (= reddidisse); caverat (= cavisset); recepisset (= recepisse); sufficerent (= sufficere); aberet (= habere); continetur (= contineretur); voluerint (= voluisse); se testantur (= se testari).—Fenomene cunoscute în limba latină populară (limba comună).

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

E. Gen

Substantive şĭ-aŭ schimbat genul: acuz. sing. hoc sarcofagum 2654 Salonae Dalmatia p. Chr. 358.— nomin. sing. fatus (= fatum) 3196 incerta Dalmatiae.— acuz. sing. crudelem funus 14321[26] Radušići Dalmatia.— in hunc monumentum 14524 Kostolatz Moesia Superior.— acuz. sing. fatum durus 7584 Constanţa Moesia Inferior.— acuz. pl. pulvera (= pulveres) 13062 Salonae Dalmatia. „Pluralul pulvera, daca nu mă înşel, se găseşte acum pentru prima oară în această inscripţie.“ Nota editoruluĭ.— Forma de masculin a adĭectivuluĭ înlocueşte forma de feminin: dat. sing. vivo sibi (= vivae sibi) 7569 Constanţa Moesia Inferior.— acuz. sing. fugitium (= fugitivam) C. I. L. III. C. VI Dacia p. Chr. 139.— Forma de masculin a pronumeluĭ înlocueşte forma de feminin: nomin. sing. qui (= quae) 2225 Salonae Dalmatia.— acuz. sing. quem (= quam) 9601 Salonae Dalmatia.— nomin. sing. qui (= quae) 7631 Tschumakovci Moesia Inferior.— nomin. sing. qui (= quae) 12377 Kutloviţa Moesia Inferior.— acuz. sing. aliquem (= aliquam) C. I. L. III. C. I Dacia p. Chr. 167.— abl. sing. eo (= ea) C. I. L. III. C. VI Dacia p. Chr. 139.— acuz. sing. quem (= quam) 3583 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— nomin. sing. qui (= quae) 10232 Mitroviţa Pannonia Inferior.— Fenomene cunoscute în limba latină populară (limba comună).

F. Prepoziţiĭ

a cu acuzativul: a vos (= a vobis) Pârvan Ulmetum II$_2$ 5 Pantelimonul de sus Moesia Inferior.

cum cu acuzativul: cum quem (= cum quo) 14524 Kostolatz Moesia Superior.—cum Vitalem 7521 Nicoliţel Moesia Inferior.

de = ex: de patria Artacia de vico Calso 14207[15] Stara Zagora Thracia.

ex cu acuzativul: ex votum 12466 Adam-Clissi Moesia Inferior.

in cu acuzativul = in cu ablativul: in hunc monumentum (= in hoc monumento) 14524 Kostolatz Moesia Superior.— in domum suam (= in domo sua) Pârvan Ulmetum I, 50 Pantelimonul de sus Moesia Inferior.— in hanc arcam (= in hac arca) 3245 Mitroviţa Pannonia Inferior.— in unc locu(m) (= in hoc loco) 13374 Alt-Ofen Pannonia Inferior.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

in cu ablativul = in cu acuzativul: in collegio (= in collegium) C. I. L. III. C. I Dacia p. Chr. 167.

per cu ablativul: per Valerio (=per Valerium) Pârvan Ulmetum II_2 32 Pantelimonul de sus Moesia Inferior p. Chr. 178. — per Proculo et Gaio (= per Proculum et Gaium) 1590ª Reşca Dacia.

pro cu acuzativul: pro victorias (= pro victoriis) 8303 Plevlje Dalmatia.—pro salutem (= pro salute) 7464 Aboba Moesia Inferior p. Chr. 193-211.— pro memoriam (= pro memoria) 7583 Constanţa Moesia Inferior. — pro comoda (= pro comodis) 7584 Constanţa Moesia Inferior. — pro suos (= pro suis) 12429 Pavlikèni Moesia Inferior. — pro salutem (= pro salute) 12487 Caildere Moesia Inferior p. Chr. 187.— pro salutem (=pro salute) 14445 Meidanchĭoĭ Moesia Inferior p. Chr. 222-235.— pro salutem (= pro salute) Pârvan Ulmetum I, 56 Pantelimonul de sus Moesia Inferior.— pro salutem (= pro salute) Pârvan Ulmetum II_2 38 Pantelimonul de sus Moesia Inferior p. Chr. 163.— pro merita (= pro meritis) 1537 Várhely Dacia. — pro suos (= pro suis) 1600 incerta Daciae.— pro suos (= pro suis) 7833 Zalatna Dacia.— pro salutem (= pro salute) 7997 Caransebeş Dacia.

Fenomene cunoscute în limba latină populară (limba comună).

G. Cuvinte

abstineo (= retineo) C. I. L. III, C. III Dacia p. Chr. 162.— ambulativa, probabil neutru plural, abl. pl. ambulativis (= ambulatio, plimbare, excursie) 3438 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— apocatus şi apochatus, acuz. sing. apocatum, f. apochatam („sclavul pentru care vînzătorul a dat cumpărătorului chitanţă, apocha, că a primit preţul“ nota editoruluĭ) C. I. L. III. C. VII Dacia p. Chr. 142, C. I. L. III. C. XXV Dacia p. Chr. 160.— apocitatus, acuz. sing. apocitatum (= apocatus) C. I. L. III. C. VII Dacia p. Chr. 142.— arp(ennes) acuz. pl. (= fr. arpents) 10275 Bán Pannonia Inferior.— brutes nomin. sing., dat. sing. bruti (=noră, vezĭ § 84 a) 12666 C'uprija Moesia Superior, 12377 Kutloviţa Moesia Inferior, Kalinka N° 412 Nikup Moesia Inferior.— cessum, abl. sing. cesso (= cessio) C. I. L. III. C. XI Dacia. — collitores nomin. pl. (= cultores) 8147 Belgrad Moesia Superior.— comparo, perf. ind. 3 p. s. cunparabid

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

(= emo) 9567 Salonae Dalmatia.— conquiliarius, „magister conquiliarius“ (probabil şeful uneĭ văpsitoriĭ, orĭ funcţionar însărcinat cu vama asupra purpureĭ,=*conchyliarius, > conchylium) 2115 Salonae Dalmatia.— consacrani (= consacranei) Pârvan Ulmetum II$_2$ 32 Pantelimonul de sus Moesia Inferior p. Chr. 178.— consens, dat. pl. consentibus (= consentiens) 942 Enyed Dacia.— contirunculus, dat. sing. contirunculo (= camarad recrut) 8124 şi pag. 2328^{99} Kostolatz Moesia Superior.— contraversia, abl. sing. contraversia (= controversia) C. I. L. III. C. XII Dacia p. Chr. 167.— culminaris, dat. sing. masc. culminari, despre un zeŭ, probabil Jupiter, 10303 Duna-Pentele Pannonia Inferior.— cupisco (= cupio) 14850 Salonae Dalmatia. — curagens (= curam agens, îngrijitor) 3096 insula Brazza.—danistaria, genit. sing. danistariae, „casă de împrumut pe amanet“ nota editoruluĭ, C. I. L. III. C. XIII p. Chr. 167.— decum (= decus) 14211^{10} Sirakovo Moesia Inferior.— deducticius (despre un veteran, probabil = deductus in coloniam, stabilit ca colon) 8199 Kučevište Moesia Superior.— demprecarius, abl. sing. demprecario (= precarius) 10570 Bekás-Megyer Pannonia Inferior.—depossio (= depositio) 2656 Salonae Dalmatia p. Chr. 411, 14915 Salonae Dalmatia.— derelictum, abl. sing. derelecto (= moştenire, ceĭa ce lasă cineva după sine) 14306^{5} Salonae Dalmatia.—dextrata („ virgo ... “, despre o fată care a murit la 3 anĭ şi 9 lunĭ. „Un epitet care nu se maĭ găseşte aĭurea, poate că va fi însemnat că la procesiunĭ fata ocupa locul maĭ de cinste, pe cel din dreapta“ nota editoruluĭ. Dar această explicare nu se potriveşte cu o copilă de 3 anĭ!) 6155 Constanţa Moesia Inferior.—digma (=δεῖγμα) 8080 lîngă rîul Buzăŭ în comitatul Haromszék Dacia. — dolus orĭ dolum, acuz. dolum (< rom. dor, = dolor) 1903 Baska-Voda Dalmatia. — domnus (despre un martir = sfîntul) 10233 Mitroviţa Pannonia Inferior.— draccena, dat. sing. draccenae (nume al uneĭ zeiţe, soţiea luĭ Draco orĭ Glyco, = δράκαινα. „Despre dracaena nu se maĭ pomineşte aĭurea“ nota editoruluĭ) 8238 Blatsche Moesia Superior.— dunc (=dum, > dum+-ce? După Zimmermann Archiv für lat. Lex. und Gramm. V, 570 > donicum) 1903 Baska-Voda Dalmatia.— emmimoria („en emmimoriam“,= memoria) 14014 Smoljani Dalmatia.— epetina („loco qui appellatur in epetina“ = equitium ?) 2386 Salonae Dalmatia.— epibeta (=

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ἐπιβάτης) 14567 Niș Moesia Superior. „Un militar legionar ca epibata apare întîĭaș dată în această inscripție“ nota editoruluĭ.— equisio, nom. pl. equisiones (=equiso) 13370 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— es (=εἰς, „es memoriam“=in memoriam) 7582 Constanța Moesia Inferior.— excesso, prez. conjunctiv 3 p. p. excessent (=excedo) 14437[2] Adam-Clissi Moesia Inferior, a doŭa jumătate a sec. II.— extorto, refl., perf. ind. 1 p. s. me extortavi (= ĭes cu greutate din ceva, scăp de ceva?) 1846 Viddo Dalmatia.—fius ? (=filius, probabil greșit în loc de filius) 14809 Salonae Dalmatia.—frontalis, acuz. sing. frontalem (= fr. fronton ?) 7960 Várhely Dacia. „frontalis nu se găsește aĭurea“ nota editoruluĭ.— gamius, dat. sing. gamio (= bărbat, soț, γάμιος) 14746 Salonae Dalmatia.— in se (= înpreună) 2113 Salonae Dalmatia, 3107 insula Brazza.— in uno (= înpreună) 14014 Smoljani Dalmatia.—laboro, perf. 3 p. pl. lavoraverunt (= trăesc, duc viață, compară ngr. κάμνω față cu vgr. κάμνω) 2113 Salonae Dalmatia.— maiorarius (= intendent) 12489 Cucĭuc-Chĭoĭ Moesia Inferior.—meator (= călător, trecător) 14850 Salonae Dalmatia.— mio, perf. conj. 3 p. s. miaverit (= meio) 1966 Salonae Dalmatia.— Naissas, dat. s. Naissati (= dela Naissus) 8260 Zukovac Moesia Superior.— nepota orĭ nepotilla, dat. sing. nepote orĭ nepotille (= neptis) 3173 și 8877 incerta Dalmatiae.— nepotia, dat. sing. nepotiae, nepotie (= neptis) 2599 Salonae Dalmatia, 2690 Traù Dalmatia, 2756 Karjak Dalmatia, 8441 Viddo Dalmatia, 6155 Constanța Moesia Inferior.— nepotilla. Vezĭ nepota.— nepta, dat. sing. neptae (=neptis) 1269 Verespatak Dacia.—neptia, dat. sing. neptiae (= neptis) 3582 Alt-Ofen Pannonia Inferior, 10541 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— nester, acuz. sing. fem. nestram, dat. pl. masc. nestris (=noster, probabil supt influința luĭ vester) 7583, 7584 Constanța Moesia Inferior.— niris, dat. sing. niri (= nurus) 3308 Fünfkirchen Pannonia Inferior.— orcius, dat. sing. fem. orciae („deae orciae“, probabil Proserpina, > orcus) 8151 Belgrad Moesia Superior p. Chr. 287.— pauso, perf. 3 p. sing. pausavit (=a răposa) 10244 Titel Pannonia Inferior.— penus (=penes, cu înțelesul de ad: „defuncta penus colonia(m) Sirmi(um“) 6441 Mitrovița Pannonia Inferior.— por (= pro) 3493 Alt-Ofen Pannonia Inferior.— proporticus, acuz. sing. proporticum (= πρόστοον) 7960 Várhely Dacia. „proporticus nu se găsește aĭu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească“; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rea“ nota editoruluĭ.— prosmoni (=perseverantes) 7807 Alba Iulia Dacia. „prosmoni eŭ cred că sînt πρόσμονοι, adecă perseverantes orĭ maĭ bine perseverantii şi că avem a face, ca şi la eusebii şi alţiĭ de acest fel, vezĭ C. I. L. VI 10268 sqq., cu nişte collegia“ nota editoruluĭ.— provitus (= probatus) 7547 Constanţa Moesia Inferior.— pyalis, acuz. sing. pyalidem (= πύελος) 7564 Constanţa Moesia Inferior.— quad (> qua ad, =quoad) 2835 Kistanje Dalmatia înainte de p. Chr. 41.— quam quot (= quam, decît) C. I. L. III. C. I Dacia p. Chr. 167.—quot (= quantum) 14524 Kostolatz Moesia Superior, C. I. L. III. C. XXV Dacia p. Chr. 160.—roboretum, genit. sing. roboreti (= querquetum) 13250 Uzdolje Dalmatia. „Această inscripţie arată că cuvîntul roboretum = querquetum, Ducange, era întrebuinţat înaintea veaculuĭ de mijloc“ nota editoruluĭ.— salararius (= mercenar) 7926 Várhely Dacia. — seror, dat. serori (=soror) 3174 incerta Dalmatiae.— sic (= et, şi ?) 13739 Babadag Moesia Inferior.— dat. sing. socro dela socer (= socero) 8088 Arcer Moesia Superior, 6235 incerta Moesiae Inferioris.—socra, dat. sing. socrae, socre (= socrus) 1665 Belgrad Moesia Superior, 7458 Koinare Moesia Inferior, 3403 Tétény Pannonia Inferior, 655 Philippi Macedonia.— sportellarius, f. sportellaria („care este ca o anexă a altuĭ lucru“, nota editoruluĭ) C. I. L. III. C. VI Dacia p. Chr. 139.—stilibata, acuz. sing. stilibatam (un fel de clădire la mormînt) 9302 Salonae Dalmatia.— subulela, dat. sing. subulele (=suboles) 14524 Kostolatz Moesia Superior.—suora (= soror) 13845 Doclea Dalmatia.— superstantes (= superstites) 12478 Calachĭoĭ Moesia Inferior, 14214[14] Adam-Clissi Moesia Inferior. — sus (=deasupra, peste, „sus meo corpus“) 10016 Zara Dalmatia.—tam (=tantam) C. I. L. III. C. VI Dacia p. Chr. 139.— tata, dat. sing. tate (= pater) 13026 Salonae Dalmatia.— tonitrator, dat. sing. tonitratori (= tonans) 2766[a] lîngă Sarajevo Dalmatia.— visum, abl. sing. viso (= vis) 8082 Bjela Moesia Superior, 7841 Zalatna Dacia.—visus, abl. sing. visu (=vis) 7765 Alba Iulia Dacia.

H. Articul

mater illa (= mater) 9106 Salonae Dalmatia („Aequius hunc fuerat titulum me ponere matri, quem miserae mater illa mihi posuit“. Editorul spune: „illa este pus în loc de numele

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mameĭ". Ce poate să însemneze aceasta ? Maĭ degrabă avem a face cu articulul. Inscripţiea e funerară păgînă, e prin urmare cel maĭ tîrzĭŭ din veacul IV, vezĭ § 82, N° 10 fine).

I. Sintaxă

Genitivul pronumĕluĭ personal întrebuinţat în locul pronumeluĭ posesiv: nomine mei (= nomine meo) 14306[5] Salonae Dalmatia, inscripţie funerară creştină.— per absentiam mei (= per absentiam meam, în lipsa mea) 3355 Stuhlweissenburg Pannonia Inferior.

Pronumele posesiv pus în locul pronumeluĭ personal: vivo meo (= vivo me) 7552 Constanţa Moesia Inferior. — vivo suo (= vivo se) 12490 Pantelimonul de sus orĭ Ceatalorman Moesia Inferior.— Probabil o contaminaţie între vivo me, vivo se şi in vita mea, in vita sua. Compară fr. de mon vivant, du vivant de, care şi acestea tot prin contaminaţie s-ar explica poate, anume dintre o construcţie parcipială absolută, moi vivant, X vivant, şi de ma vie, de la vie de X.

Compară şi cele spuse la Moduri.

§ 110. In a doŭa jumătate a secoluluĭ VI începe a se vorbi despre o „limbă a loculuĭ", o „limbă părintească" (ἐπιχώριος γλῶσσα, πατρώα φωνή) din teritorĭul romanizat al peninsuleĭ balcanice. Theophylactos Simocattes (a înflorit supt împăratul Heraclios 610-640) supt anul 587 (anul 587 după Tomaschek, Ueber Brumalia und Rosalia, Sitzungsberichte der Wiener Akademie LX, anul 1868, pag. 351 sqq., 400, şi după C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens I, pag. 18) l. II cap. 15 pag. paris. 52: [E vorba de oştirea bizantină care se scobora din Balcanii orientalĭ spre cîmpiea Thracieĭ pentru a ataca oştirea chaganuluĭ Avarilor ce poposĭa la patru mile depărtare dela muntele Calvus] „Se scoborîră, decĭ, din Haemus la muntele Calvus şi la Lividurgos cu gînd de luptă şi văzură pe chagan că-şĭ aşezase corturile nu departe de acolo, cam la vreo patru mile depărtare, fără nicĭo grijă, deoarece şi oştirea luĭ era împrăştiată prin toată Thracia. Comentiolus şĭ-a întocmit atunci oştirea, a aşezat-o într-un singur corp şi a pus-o în mişcare. Planul luĭ era să meargă spre Astike, să petreacă noaptea sub pază, ĭar a doŭa zi să năvălească ca o furtună [illegible]

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

planurile comandantuluĭ, căcĭ ca un gărgăun a distrus stupiĭ chibzuiriĭ şi a prădat osteneala ce-şĭ dăduse generalul ca o albină. Căcĭ, dupăce soarele a întors spatele spre întunecoasa noapte, dupăce prea frumoasa şi dătătoarea de lumină lampă şĭ-a ascuns strălucirea şi a cedat puteriĭ nopţiĭ, unul dintre animalele de povară a zvîrlit sarcina depe dînsul. Se întîmplase însă ca stăpînul animaluluĭ să meargă la o distanţă oarecare înainte, astfel că ceĭ care mergeaŭ pe alăturĭ şi vedeaŭ cum animalul tîreşte sarcina după dînsul nu cum trebue, aŭ fost nevoiţĭ să strige la stăpîn să se întoarcă înapoĭ şi să îndrepte greşala animaluluĭ. Eĭ bine, acest lucru a fost cauza că ordinea oştiriĭ s-a turburat şi că aceasta a apucat fuga îndărăt, pentrucă vorbele strigate cu această ocazie li s-aŭ părut celor maĭ mulţĭ a fi un semnal de fugă, ca şi cum duşmanul ar fi apărut lîngă dînşiĭ pe neaşteptate. S-a născut atuncĭ o învălmăşală şi un zgomot ca acela, învremece toţĭ strigaŭ cît îĭ ţinea gura şi se îndemnaŭ unul pe altul să se întoarcă, răcnind cu mare turburare în *limba ţăriĭ* «*retorna* , ca şi cum ar fi avut loc o luptă fără veste cu duşmanul în timpul nopţiĭ (ἐπιχωρίῳ τε [varianta τῇ] γλώττῃ εἰς τοὐπίσω τραπέσθαι ἄλλος ἄλλῳ προσέταττε, ῥετόρνα μετὰ μεγίστου ταράχου φθεγγόμενοι). Se strică prin urmare toată ordinea oştiriĭ, aşa dupăcum s-ar sfărma ordinea uneĭ armoniĭ în coardele uneĭ lire, ĭar chaganul scăpă astfel de această noŭă primejdie, care fusese maĭ mare încă decît cea dintîĭŭ, părăsi drumurile obişnuite şi, cît îl ţinură picĭoarele, fugi spre alte locurĭ, scăpînd de astă dată în mod încă maĭ neaşteptat decît cum scăpase întîĭa oară. Tot aşa fugĭaŭ Romaniĭ în altă direcţie, alungaţĭ de o falşă frică şi turburaţĭ de o falşă primejdie“. Theophanes Confessor (născut în timpul domnieĭ luĭ Constantin Copronymos 741-775, mort pela 817) pag. paris. 218: „Chaganul, trecînd prin Mesembria, s-a îndreptat contra Thracieĭ şi a luat zidul cel lung [al împăratuluĭ Anastasios, care se întindea dela Silivri la Derkos], ĭar Commentiolus, care stătuse ascuns prin codriĭ Haemuluĭ, a eşit de acolo înpreună cu Martinus, şi surprinzînd pe chagan nepregătit, căcĭ oştirea barbarilor era înpraştiată prin Thracia, a plecat contra luĭ pe înserate. Ar fi reuşit Commentiolus foarte bine în întreprindere, dacă o întîmplare nu ĭ-ar fi stat înpotrivă. Un animal de povară anume şĭ-a sucit sarcina depe dînsul, ĭar un tovarăş al stă-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pînuluĭ animaluluĭ a îndreptat sarcina la loc, strigînd totodată *în limba părintească* «torna, torna, fratre» (ἑταῖρος τοῦ δεσπότου τοῦ ζώου προσφωνεῖ τὸν φόρτον ἀνορθώσας τῇ πατρῴᾳ φωνῇ· τόρνα, τόρνα φράτρε). Şi stăpînul animaluluĭ n-a auzit strigătul, dar l-a auzit oştirea, şi crezînd că aŭ dat duşmaniĭ peste dînsa a apucut fuga, strigînd cît îĭ ţinea gura *torna, torna*. Chaganul pe de altă parte s-a spăriat şi el şi a fugit în dezordine. Aşa că şi Avariĭ şi Romaniĭ fugĭaŭ uniĭ de alţiĭ fără niciо pricină". Theophanes n-a copiat pe Theophylactos, ci ambiĭ aceştĭ cronicarĭ s-aŭ informat din acelaş izvor contemporan cu faptele (care prezenta variante) astăzĭ perdut *).—Theophylactos Simocattes supt anul 595, l. VII cap. 2

*) Acest loc celebru a fost scos îutĭĭaş dată la iveală de Thunmann, Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker, Leipzig, 1774, pag. 341, apoĭ de Şincaĭ supt anul 587, şi de o mulţime alţiĭ, de pildă de Tomaschek, Ueber Brumalia und Rosalia, anul 1868, pag. 400. Toţĭ aŭ interpretat cuvintele *retorna* din Theophylactos şi *torna, torna, fratre* din Theophanes ca făcînd parte din limba romînească din al şeselea secol. Din nenorocire, în afară de Thunmann şi de Şincaĭ, care aŭ cetit locurile din Theophylactos şi Theophanes în întregime, toţĭ ceilalţĭ s-aŭ mărginit de a cita uniĭ dela alţiĭ pe *retorna* şi *torna, torna, fratre*, pănă ce C. Jireček, cînd cetĭa odată *Strategica* atribuită împăratuluĭ Mauricios, şĭ-a adus aminte de acele *retorna* şi *torna, torna, fratre* aşa izolate, şi fără să maĭ citească, se vede, locurile din cronicariĭ bizantinĭ cu băgare de samă şi în întregime, a găsit de cuviinţă să susţină că acele vorbe ar fi nişte termenĭ de comandament aĭ oştiriĭ bizantine. Archiv für slavische Philologie vol. XV, anul 1893, pag. 98: „O observaţie asupra exclamaţieĭ, atît de des citate în scrierile privitoare la chestiea romînească, *torna* orĭ *torna, frater* din descrierea uneĭ expediţiĭ contra Avarilor din anul 587 în Thracia: *torna* nu-ĭ un rest de limbă romînească, ci un termin de comandă latinesc, care este citat lămurit în Strategia împăratuluĭ Mauricius alăturĭ cu altele, ca *cede, sta, move*, etc." Asupra chestiuniĭ a revenit C. Jireček în Die Romanen in den Städten Dalmatiens, I, anul 1902, pag. 18: „Scrierea strategică atribuită împăratuluĭ Mauricius, care după Zachariae von Lingenthal este scrisă de un oarecare Rufus, contemporan cu Mauricius, cere ca articulele de războĭŭ să fie cetite înaintea trupelor în latineşte şi greceşte, şi ca ofiţeriĭ să ştie latineşte. Vorbele de comandă din textul grec sînt latineştĭ: *cede, sta, move, transforma, largiter ambula*, etc., între acestea *torna*, care se poate ceti la Theophylactos şi la Theophanes în descrierea uneĭ expediţiĭ contra Avarilor în Thracia la anul 587. Cuvîntul acesta, din cauză că ceĭ doĭ cronicarĭ observă că a fost pronunţat în limba maternă a soldaţilor (ἐπιχωρίῳ τῇ γλώττῃ, τῇ πατρῴᾳ φωνῇ), a fost greşit interpre-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tat în zilele noastre ca un rest de limbă romînească. Mai originale sînt varianta *retorna* la Theophylactos şi adaosul *frater* la Theophanes. Toată terminologiea din Στρατηγικά este plină de elemente latine: βάνδος (it. bandiera), βανδοφόρος, ἁρμάτος, κούρσωρ, μένσωρες, φλάμμουρα (vexilla), βούκινα (buccina), τουβάτωρ, φόσσα, etc.“ Jireček citează după ediţiile luĭ De Boor, care a întrodus în textul luĭ Thephylactos varianta *torna*, considerînd pe *retorna* ca variantă, şi în textul luĭ Theophanes varianta *frater* (clasicul *frater*), considerînd ca variantă pe *fratre* din ediţiile anterioare. Nu tot ce-ĭ *maĭ noŭ* este şi *maĭ bun!* Ediţiile anterioare celor ale luĭ De Boor nimerise maĭ bine textul original, cu *retorna* la Theophylactos şi cu *fratre* la Theophanes, care *fratre* este într-adevăr forma din care a eşit actualul romîn *frate*. Macarcă maĭ vechĭ decît De Boor, editoriĭ anterioriĭ făcuse o matură chibzuĭală, cînd, conduşi de mărturisirile autorilor respectivi, că vorbele cutare fusese spuse în *limba din partea locului*, în *limba ţării*, în *limba părintească*, aŭ ales dintre variante pe *retorna* şi pe *fratre*. Aceĭ editoriĭ anterioriĭ şĭ-aŭ zis că militariĭ ceĭa nu puteaŭ să vorbească clasic ca Cicero, şi că pe de altă parte, dacă ar fi fost dela capul locului în textul original *torna* şi *frater*, maĭ greŭ se poate explica cum un copist posterior ar fi putut să le schimbe în *retorna* şi *fratre*, pecînd, din contra, cel dintîĭŭ copist oleacă oleacă cunoscător de latineşte a putut vîrî din negligenţă orĭ din *prostie* pe obişnuitele *torna* şi *frater* în loc de curioazele (macarcă latineştĭ populare şi răspîndite în toată Romania!) *retorna*, *fratre*. Răŭ a făcut, decĭ, De Boor, cînd a pus *torna* în loc de *retorna* în textul luĭ Theophylactos şi *frater* în loc de *fratre* în textul luĭ Theophanes. Dar se pare că Jireček n-a cetit pagina întreagă a descripţieĭ din Theophylactos şi Theophanes. Acolo se vede lămurit că n-avem a face cu un termin de comandă, căcĭ *un soldat s-a adresat unuĭ camarad al său cu vorbele* retorna *orĭ* torna, torna, fratre, *pentru a-l face atent asupra faptuluĭ că s-a deranjat sarcina depe spatele unuĭ animal şi că trebue să se întoarcă s-o îndrepte cum se cade*. Apoĭ acolo se spune lămurit că soldatul s-a adresat camaraduluĭ său *în limba ţării*, *în limba din partea locului*, ἐπιχωρίῳ τῇ γλώττῃ, cum zice Theophylactos, în *limba părintească*, τῇ πατρῴᾳ φωνῇ, cum zice Theophanes. Cum este cu putinţă să interpretezĭ altfel decît cum aŭ interpretat-o toţĭ până la Jireček situaţiea aceasta: „Un soldat a văzut că s-a deranjat sarcina depe animalul de povară (cal, catîr, magar, ce-a fi fost) al unuĭ camarad de dinaintea luĭ şi ĭ-a strigat camaraduluĭ în limba părintească, în limba locnluĭ, în limba ţării, «eĭ, frate, întoarce-te, că are să cadă sarcina depe cal»“? Cum poţĭ trece peste această „vorbire în limba părintească, în limba ţării, în limba locnluĭ dintre doĭ camarazĭ“, ca să facĭ dintr-însa o comandă de războiŭ? Atuncĭ încalea şterge pasajul, *emendează*-l (Pentru ce adecă nu l-aĭ *emenda?*), şi pune în loc următoarele: „Un ofiţer a văzut pe un soldat că a apucat pe un drum greşit

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pag. paris. 167-168: „In apropiere de Marcianopolis (Devna) o mie de ostaşi conduşi de Alexandru întîlnesc o mare mulţime de Slavi, care se întorceaŭ cu pradă. Romanii se tem dintruntîiŭ să-i atace. Atunci „Alexandru îi îndeamnă *în limba părintească* a Romanilor să steie la luptă (τῇ πατρίῳ τῶν Ρωμαίων φωνῇ τοῖς Ρωμαίοις ἐνεκελεύετο)“.?

§ 111. O deosebire mare există însă între două părţi ale teritoriuluĭ romanizat din răsăritul Europeĭ, anume între provinciea Dalmatia de o parte şi între provinciile Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia şi Pannonia Inferior de altă parte. Deosebirea consistă în următoarele puncte: 1) Mai întîiŭ, în ce priveşte în special Dalmatia, Moesia Superior şi Moesia Inferior, încă din timpul luĭ Diocletian (284-

---

şi ĭ-a comandat *torna!*“ Insuş Jireček mărturiseşte că *retorna* şi *fratre* nu fac parte din termeniĭ de comandă: „Mai originale sînt varianta *retorna* la Theophylactos şi adaosul *frater* la Theophanes“. Dar cu aceasta, că zicĭ că-s mai originale, nu scăpĭ de dificultate, orĭ scăpĭ de ea prea răpede! Nu te-aĭ gîndit de unde va fi provenit această originalitate? De *retorna* scăpĭ, spunînd că-ĭ o variantă a originaluluĭ *torna*. Dar ce facĭ cu *fratre*? Chĭar de-l veĭ schimba în clasicul *frater*, acest cuvînt rămîne. Ce facĭ cu el? Şĭ chĭar armata, dacă a înţeles răŭ cuvîntul torna, ca şi cum ar fi fost vorba că trebue să se întoarcă cineva să fugă, l-a înţeles ca un cuvînt din limba ţării, din limba loculuĭ, căci doar Theophylactos spune lămurit că „toţi strigaŭ cît îĭ ţinea gura şi se îndemnaŭ unul pe altul să se întoarcă, răcnind cu mare turburare *în limba ţării* retorna“. Şi dacă se gîndeşte cineva că înainte de anul 600 grosul armatelor bizantine era format din barbarĭ mercenarĭ şi din populaţiea romanică a peninsuleĭ balcanice (Vezĭ §§ 1, 2, 3, 4; § 88 alineatul 2; §§ 98, 99), şi dacă se mai gîndeşte că armata despre care se vorbeşte în aceste pasaje opera în părţile de răsărit ale munteluĭ Haemus pe teritoriu thrac romanizat, apoĭ nimic nu este mai natural decît a conchide, cum aŭ făcut toţĭ înainte de Jireček, că vorbele *torna*, *retorna*, *fratre* sînt cuvinte romîneştĭ din veacul al şeselea. Părerea luĭ Jireček a fost totuş adoptată fără nicĭo critică de învăţaţiĭ romînĭ, acum în urmă şi de D. Russo, Elenismul în Romînia, Bucureştĭ, 1912, pag. 20 nota 1. Pentru a consacra un prejudiţiu a venit şi Iorga cu obişnuitul clişeŭ „după cum se ştie“. Bulletin de l'institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale, anul 1915, pag. 116: „Les termes de commandement cités dans des sources byzantines du VII siècle, dans lesquels on a cru découvrir des prodromes du roumain, appartiennent, ainsi que l-ont depuis longtemps prouvé les philologues, au langage militaire fortement empreint de vulgarité latine“. Care *filologĭ aŭ probat* acest lucru?

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

305) Dalmatia a fost separată, din punct de videre al administrației civile și militare, de restul peninsulei balcanice și alipită la Italia, iar dela moartea lui Theodosius I (395) ea (afară de Praevalis = regiunea orașului Scodra) a aparținut la imperiul de apus, învremece Moesia Superior și Moesia Inferior au aparținut la imperiul de răsărit. Prin aceasta pe de o parte s-au împuținat raporturile între populația romanică din Dalmatia și populația romanică din celelalte două provincii, iar pe de altă parte fiecare din cele două populații romane a avut legături culturale cu alte neamuri de oameni. Faptul că după moartea lui Aetius s-a răzvrătit Marcellianus contra împăratului de apus și a uzurpat domnia în Dalmatia (455) pentru cîțiva ani, Procopios De bello vandalico I, 6, precum și acela că Iustinianus la anul 536 a ocupat Salona, Procopios De bello gothico I, 5, și după aceia în tot cursul războaelor sale cu Goții a avut pretenția de a stăpîni Dalmatia, n-au schimbat întru nimic starea de lucruri, și Dalmatia a continuat de a a avea în toate privințile o poziție a parte față cu restul peninsulei balcanice și continuă de a avea (chiar în limitele vechii provincii Dalmatia înțeleasă) această poziție a parte și până astăzi). 2) Nu numai din punct de videre politic a fost separată Dalmatia de restul teritoriului romanizat al peninsulei balcanice. Se pare că o separare a avut loc chiar și din punct de videre al soluluĭ. Este adevărat că romanizarea s-a întins foarte cuiînd și foarte adînc în această provincie. Numărul localităților unde s-au găsit resturi de așezări romane este enorm *). Numărul inscripțiilor din

*) Dau aicĭ numele acelor localități, unde s-au făcut cercetări publicate în Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und der Hercegovina. Lista trebue complectată cu localitățile însemnate în C. I. L. III, pe care vezi-le la § 113 : Agići gornji distr. Bosnisch Novi VII, 66.—Amajlija distr. Bijelina VI, 246.—Ankula la Narenta XII, 165.—Babino polje lîngă Zenica XI, 116.—Babišpotok lîngă Plevlje IV, 290.—Bajovci la Narenta XII, 100.—Balek în valea de sus a Cetineĭ VII, 135.—Balijina Glavica (Municipium magnum) V, 216, VII, 98.—Banjaluka V, 228.—Bare-Tribovo distr. Varcar-Vakuf XII, 151.—Barica distr. Konjica IX, 253.— Bastași, distr. Petrovac IV, 196; lîngă Livno XI, 127.—Bašine njive distr. Ljubuški III, 525.—Batković distr. Bijelina VI, 245.— Bihać III, 49.— Intre Bihać și Klokot VII, 46.— Bijelina VI, 244.—Bijelo polje lîngă Mostar IX, 264.—Bila distr. Travnik IX, 296.—Bilimišće lîngă Zenica III, 290.—Biljače lîngă Gradina-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Domavia V, 238.—Biogradci lîngă Mostarsko blato IV, 196.—Biskupije lîngă Knin V, 204, VII, 87.—Bistrica în şesul Skoplje delîngă rîul Vrbas VI, 237.— Bišćepolje sud de Mostar II, 3.— Bitanga în valea Imotski VIII, 101.— Bjelemić distr. Konjica IX, 261.— Bjeloj distr. Petrovac X, 368.— Blatnica donja în Brotnjolîngă Mostar IX, 282.—Blažuj lîngă Sarajevo IV, 250.—Borčani lîngă županjac IX, 211.—Borke distr. Konjica IX, 260.—Bosnisch-Kostanjica VII, 70.— Bosnisch-Rača distr. Bijelina VI, 245.— Božinovac la Narenta XII, 101.—Bradina distr. Konjica IX, 264. —Brajković la Narenta XII, 88.—Branjevo distr. Zvornik VI, 529.— Brčani distr. Konjica IX, 263.—Brdo lîngă Jajce IV, 263.—Brekavica orî Brekovica, nord de Bihać I, 332, XI, 139.—Bublin în valea Imotski VIII, 92.—Budak lîngă Stankovci est de Zara vecchia VII, 98. — Bugargrad nordvest de Bihać VII, 44.— Bugojno pe Vrbas în şesul Skoplje V, 240, VI, 237, XI, 139.— Busovača (n-am găsit pe hartă) IV, 184.— Buško-Blato lîngă Livno XII, 158.— Bušnje în sandžak Novibazar IV, 291.—Buturović polje distr. Konjica IX, 255.— Ceriči distr. Konjica IX, 248.— Cetina (izvorul rîuluî . . .) VII, 133.— Civljane în valea de sus a Cetineî VII, 130.— Crkvenica lîngă Doboj I, 262, V, 226, VI, 253.—Crkvina (Avendo) VII, 86.—Crkvinje lîngă rîul Lašva distr. Travnik V, 246.— Crkvište lîngă Travnic V, 247.— Crniči lîngă Narona IX, 288.— Crvica nordest de Skelani XI, 177.— čadjavica donja distr. Bijelina VI, 245.— čadovina lîngă Rogatica XII, 161.— čapljina pe Narenta III, 284, VI, 282, VI, 534, XII, 81.—Intre čapljina şi Struge III, 522.—čavkić lîngă Bihać VII, 50.— čelebić lîngă Livno XI, 127. —čelebići donji distr. Konjica IX, 259.—čeljevo la Narenta XII, 99.— čerin în Brotnjopolje sudvest de Mostar IX, 279.— čifluk distr. Travnik VI, 253.— čitluk în Brotnjopolje lîngă Mostar II, 57; distr. Bosnisch Novi VII, 69; în valea de sus a Cetineî VII, 131; (Aequum) VII, 158.—Dabrica Velica la Narenta XII, 90.—Derani la Narenta XII, 102.—Derviš Kula distr. Bosnisch Novi VII, 69. — Divič lîngă Zvornik XI, 180.— Doboj pe Bosna I, 262.— Dobričevo distr. Bilek VIII, 105.—Dobuj sudvest de Zenica XI, 116. —Doljani lîngă Bihać V, 340; la Narenta XII, 99.— Dolnje Vrtoče orî Dolnj Vrtoče distr. Petrovac IV, 172, 194.—Dračevica lîngă Ljubuški V, 163.—Dragičina în valea Imotski VIII, 73.—Dragovič în valea de sus a Cetineî VII, 145.—Drenovo lîngă Prijepolje IV, 294. —Dretelj la Narenta între Mostar şi čapljina V, 167, IX, 278, XII, 80.—Drežnica la Drežanka afluentul Narenteî XII, 166.—Drijenka lîngă Rogatica XII, 161.— Drina (valea rîuluî Drina în districtul Srebrenica) I, 308.— Drina (gura rîuluî Drina) VI, 246.— Drinovci distr. Ljubuški III, 525.— Drvar distr. Petrovac IV, 196. Dvorište distr. Bosnisch Novi VII, 69.—Džepe distr. Konjica IX, 263. — Eminovo selo lîngă županjac IX, 209.— Fatnica la răsărit de Stolac II, 61, IV, 253.— Fazliči lîngă Travnik III, 245. — Fianona IX, 291.— Fojnica vest de Sarajevo VI, 248.— Franz Josefsfeld distr. Bijelina VI, 244.—Gabela la Narenta lîngă Viddo

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

(Narona) IX, 288, XII, 89.—Gacko în Hercegovina III, 288.—Galipovac în valea Imotski VIII, 89. — Gjeverske lîngă Šnpljaja Crkva (Burnum) VII, 89.— Glamoč IV, 260.— Glavatičevo distr. Konjica IX, 261.—Glavice distr. Rogatica VIII, 114.—Glavina în valea Imotski VIII, 84.—Gnjilište la Narenta XII, 102.—Goljevići distr. Ljubuški III, 525. — Golubić lîngă Bihać IV, 185, 260, V, 230, VII, 54.—Goražda pe Drina IV, 243.—Gorica în valea Imotski VIII, 75; la Narenta XII, 88.— Gornje polje la Narenta XII, 89 — Gornji Vakuf în şesul Skoplje delîngă rîul Vrbas VI, 237, — Gotovuša lîngă Plevlje XII, 130.— Grabovica lîngă Nevesinje IV, 258.—Gradac lîngă Posušje III, 257, IV, 177, IX, 289.—Gradina lîngă Srebrenica (Domavia) I, 218, IV, 202, XII, 147, 157; distr. Travnik III, 285, V, 243; distr. Bosnisch Novi VII, 69; distr. Konjica IX, 260.—Gradina Kosovača distr. Zvornik V, 266. — Gradina Mihaljević distr. Srebrenica V, 273.— Gradina Radmanići distr. Banjaluka IV, 178.—Grahovo distr. Livno III, 291, IV, 191, VII, 162, XI, 138.—Grgnrići lîngă Livno XI, 136.—Grkovci (Municipium Salvium) vest de Livno XI, 119.—Gromile pelîngă Bihać V, 233.— Grude distr. Ljubuški V, 167, VIII, 73.— Halapići distr. Glamoč IV, 261.—Han Bjelovac lîngă Srebrenica XII, 147.—Han Compagnie-Vitez în valea rîulni Lašva IX, 230. —Han Potoci lîngă Mostar I, 303.—Han Vitek distr. Konjica IX, 263.— Hardomilje Smokovice lîngă Humac XII, 132. — Homolje distr. Konjica IX, 244.—Humac VII, 81, XII, 131.— Iapodia VI, 154.—Ilidže lîngă Sarajevo IV, 249, V, 131.—Ilijina greda distr. Trebinje V, 265.—Ilijino brdo lîngă Plevlje IV, 284.—Imotski VIII, 82.—Ivoševci lîngă šnpljaja-Crkva (Burnum) V, 190.—Izačić lîngă Bihać VII, 46.— Jablanica gornja distr. Konjica IX, 257.— Jajce II, 86, VIII, 108, XII, 146.—Janja distr. Bijelina VI, 245.—Janjina distr. Konjica IX, 261.— Jasenica la Narenta XII, 88.—Jezerine lîngă Bihać IV, 259, VII, 54. — Ježević în valea de sus a Cetineĭ VII, 140.— Jošanica distr. Konjica IX, 260.— Kablić mali lîngă Livno XI, 130.—Kakar în valea de sus a Cetineĭ VII, 157. —Kalesia distr. Zvornik III, 287.—Kamen lîngă Glamoč IV, 260. — Kamemost în valea Imotski VIII, 90. — Kapitnl lîngă Knin V, 419—Kašići distr. Konjica IX, 260.—Katunska nahija în Montenegro VI, 260.—Kievo în valea de sus a Cetineĭ VII, 126.—Kiseljak vest de Sarajevo IV, 251, VI, 248.—Kladuša velika distr Bihać III, 294, 527.—Klepačka Gradina la Narenta XII, 98.—Klepci la Narenta XII, 98.—Klobuk distr. Ljubuški III, 525.—Klokot. Vezi Bihać.— Knežević în valea de sus a Cetineĭ VII, 135. — Koleško distr. Nevesinje IX, 295.—Koljane gornje în valea de sus a Cetineĭ VII, 141.—Koljani pe Cetina V, 209.—Komorani lîngă Livno XI, 136. —Kongora lîngă šnpanjac IX, 211.—Konjica IV, 271, VI, 186, IX, 242.—Kopčić în şesul Skoplje delîngă rîul Vrbas VI, 237.— Koplik lîngă Skutari VIII, 210.—Kosore în valea de sus a Cetineĭ VII, 131.—Kostanjica distr. Konjica IX, 253.—Kotlnša în valea de sus a Cetineĭ VII, 131.—Koto distr. Konjica IX, 250.—

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Krehin Gradac în Brotnjopolje lîngă Mostar II, 59, V, 237, IX, 282.—Krnjenša distr. Petrovac VIII, 106.—Krstac la Narenta XII, 89.—Krnpa în şesnl Skoplje delîngă rînl Vrbas VI, 237; la Narenta XII, 99.—Knlješ distr. Sarajevo VI, 246.—Knparica la Narenta XII, 97.—Knpreš nordest de Livno IV, 183.—Kntac lîngă Ljnbuški IV, 257.—Laktaši distr. Banjaluka I, 254, IV, 180.—Lastve în valea de sns a Cetineï VII, 136.—Lašva (basennl rînluï Lašva) III, 227.—Letka lîngă županjac IX, 209.—Lib planina lîngă županjac XI, 118.—Lipa sndvest de Livno XI, 123.—Lisičići vest de Konjica IV, 252, 266, IX, 251.—Lištani lîngă Livno IV, 254, XI, 124.—Livno XI, 132.—Lješće XI, 145.—Ljnbuški III, 280, 520, VI, 235.—Ljnsina lîngă Otoka (pe rînl Una) II, 68.—Lokvičić în valea Imotski VIII, 89.—Loznica la Narenta XII, 99.—Ložnica la Drina II, 63.—Madeškovići distr. Konjica IX, 260.—Maglaj între Gradiška şi Banjalnka VI, 242.—Mahovice în valea de sns a Cetineï VII, 158.—Mahovljani distr. Banjaluka XII, 152.—Majdan lîngă Varcar Vaknf III, 248, IV, 256, VIII, 107.—Mali Mošunj lîngă Travnik II, 66, V, 252.—Maršeju lîngă Skntari VIII, 209.—Matkovine în valea de sns a Cetineï VII, 140.—Mihaljevič pe Drina distr. Srebrenica VIII, 109.—Milanovača la Narenta XII, 88.—Mitrnša velika la Narenta XII, 88.—Mokopolje lîngă Knin V, 193.—Mostar IX, 276.—Mostarsko blato (lîngă...) V, 167.—Mrčevci între Gradiška şi Banjalnka VI, 242.—Mrkočela lîngă županjac IX, 211.—Muć (Andetrium) VII. 80.—Mujdžići lîngă Jajce XII, 146.—Mnša lîngă čapljina XII, 87.—Na Bili distr. Travnik V, 256.—Nefertara snd de Plevlje IV, 292.—Noctac la Narenta XII, 102.—Novi šeher distr. žepče lîngă rînl Bosna VI, 531.—Obarska velika distr. Bijelina VI, 244.—Obre distr. Konjica IV, 271, IX, 252.—Odmnd lîngă Zenica XI, 115.—Odžaci distr. Ljnbuški III, 525—Odžak gornji şesnl Skoplje delîngă rînl Vrbas VI, 237.—Omolje lîngă županjac IX, 221.—Orahovica distr. Konjica IX, 259.—Orlič sndest de Knin VII, 89.—Osatica vest de Skelani XI, 179.—Ostrožac distr. Konjica IX, 255.—Ostrvici lîngă Skardona VII, 98.—Otinovci IV, 258, V, 221.—Otišić în valea de sns a Cetineï VII, 146.—Oton lîngă Knin V, 194.—Pazarić distr. Sarajevo IV, 251, IX, 235.—Pecka distr. Varcar Vaknf IV, 262, V, 235.—Petrovići lîngă županjac IX, 221.—Pijavice lîngă Jajce V, 263.—Plevlje IV, 276, VI, 247, VIII, 115, XII, 123.—Pliva (basennl rînlnï...) lîngă Jajce III. 286.—Počitelj la Narenta XII, 90.—Podbabje în valea Imotski VIII, 90.—Podbrežje lîngă Zenica XI, 115.—Podbrgje lîngă Kotor (pe Vrbanja) II, 45.—Podcrkvina distr. Vlasenica IX, 293.—Podgorica în Montenegro VI, 261.—Podgradina lîngă Lipa XI, 126.—Podhnm distr. Konjica IX, 253; lîngă Podgradina XI, 126.—Podosoje în valea de sns a Cetineï VII, 157.—Podpeće lîngă Rogatica XII, 161.—Pod Varošlnkom distr. Travnik V, 245.—Podvrabač distr. Konjica IX, 260.—Podžeplje distr. Vlasenica IX, 294.—Pograbnice la Narenta XII, 80.—Pogragje în şesnl Skoplje

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

delîngă rîul Vrbas VI, 237.—Pokojište distr. Konjica IX, 250.—Poljica în valea Imotski VIII, 89.—Popova Vrtača lîngă Travnik V, 247.— Popovi distr. Bijelina VI, 244.— Postranje în valea Imotski VIII, 87.—Prijepolje nordest de Plevlje IV, 294.—Priluka lîngă Livno IV, 255.— Prisap lîngă Livno XI, 128.— Prisoje în valea Imotski VIII, 101.—Pritoka lîngă Bihać IV, 259.—Privilica lîngă Bihać VI, 155, VII, 34.— Prolożac în valea Imotski VIII, 87.—Putičevo lîngă Travnik V, 248.—Intre Putičevo şi Vitrenica V, 251.— Radeš (munte) lîngă portul Neum VI, 252.— Radešine distr. Konjica IV, 270, IX, 258.—Radosavac lîngă Plevlje IV, 290.—Radušići la vest de Knin V, 191.— Rakanske barice distr. Bosnisch Novi VII, 63.— Rama la Narenta XII, 165.— Rama (valea rîuluĭ...) IV, 248.— Rama (gura rîuluĭ...) IX, 257.— Ribić lîngă Bihać V, 234, VII, 53.— Ribići distr. Konjica IX, 257.— Ričice în valea Imotski VIII, 88.— Ripač distr. Bihać V, 337.— Rogatica vest de Višegrad V, 259, XI, 181, XII, 159.—Rotimlja lîngă Stolac III, 520.— Rujani donji lîngă Ličtani XI, 125.—Runović (Novae) IV, 273, VII, 85, VIII, 92.—Ružići distr. Ljubuški III, 525, VIII, 73.—Salona VII, 82, 85, VIII, 127.— Sana (basenul rîuluĭ...) I, 203.—Sandžak în şesul Skoplje delîngă rîul Vrbas VI, 237.—Sarajevo VI, 527.—Skardona V, 217, VII, 90.—Seljani între Plevlje şi Prijepolje IV, 293.—Seonica distr. Konjica IX, 253.—Sjekoše la Narenta XII, 100.—Skelani pe Drina la sudest de Srebrenica XI, 140.—Skocim la Narenta XII, 99.—Skoplje (şesul...) delîngă rîul Vrbas VI, 237.— Skutari (împrejurimile oraşului...) X, 3.— Smoljani distr. Petrovac IV, 256.—Smrdelji la nord de Skardona VII, 80, 95.—Sopotnica sud de Rogatica XI, 181.—Sovići distr. Ljubuški III, 520, VIII, 74.—Srgjani lîngă županjac IX, 211.—Srgjević lîngă Livno XI, 136.— Stipanići distr. županjac V, 220.—Stolac I, 284, III, 272, V, 169, VII, 85, VIII, 102, IX, 284.—Stražine în valea de sus a Cetineĭ VII, 147.— Struge la Narenta XII, 88.— Strupnić lîngă Livno XI, 127.—Studence în valea Imotski VIII, 88.— Studeno vrelo lîngă županjac IX, 221.— Suhača lîngă Livno IV, 254, XI, 132.— Svinjuha distr. Bosnisch-Novi VII, 69.— Svitava la Narenta XII, 100.—Svrakino selo lîngă Sarajevo IV, 248, IX, 233.—šarići lîngă Jajce IV, 264.— šedinac lîngă Jajce XII, 147. — ševače în valea de sus a Cetineĭ VII, 136.— šipovo în valea rîuluĭ Pliva lîngă Jajce XII, 137.— šipraga lîngă Kotor (pe Vrbanja) II, 45.—šuica lîngă (la est de) Livno IX, 226.— šumani lîngă Plevlje XII, 130—šupljaja Crkva (Burnum) la nord de Skardona V, 178, VII, 71, 85.— šušnjar în valea de sus a Cetineĭ VII, 157. —Taleža distr. Trebinje XII, 156.—Tasovčići Crkvine la Narenta XII, 90.—Telac la Narenta XII, 99.—Teplju (Promona) V, 212. —Tersana la Narenta XII, 99.—Travnik V, 247, XII, 166.—Trn lîngă Banjaluka II, 62. —Trnovo distr. Jajce III, 518, V, 267; distr. Sarajevo IX, 274.— Trstionica (valea rîuluĭ..., afluent al Bosneĭ) XII, 166.—Trusina distr. Konjica IX, 253.—Turbet distr. Travnik V, 247.—Intre Turbet şi Jajce V, 245.—Tutnjevac distr.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

această provincie este cu mult mai mare decît acel al inscripţiilor din oricare altă provincie a Illyriculuĭ şi cu mult mai mare decît acel al inscripţiilor din Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia şi Pannonia Inferior la un loc luate (Vezĭ § 91) *). La županjac, la Dretelj şi la čerin se întrebuinţaŭ ţigle de acoperemînt din fabrica italiană Pansiana, care a funcţionat supt această firmă numaĭ până la Tiberiuş excluziv (p. Chr. 15), Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und der Hercegovina IX, 190, 279. La Stolac, Ilidže lîngă Sarajevo, Gradina lîngă Srebrenica se găsesc mozaicurĭ, „cu care s-ar putea lăuda cele maĭ culte provinciĭ ale împărăţieĭ romane“, opul citat XII, 154. Fimeile din Konjica eraŭ în curent cu modele de a purta părul, opul citat IV, 272. Senatorĭ romanĭ aveaŭ proprietăţĭ

Bijelina VI, 245.— Umoljani distr. Konjica IX, 262.— Ustikolina lîngă Foča V, 239, IX, 294, XII, 161. — Utvica distr. Ljubuški III, 525.—Varcar Vakuf XII, 158.— Varda la Narenta XII, 100. — Varvara distr. Prozor XI, 105. — Vašarovine lîngă Livno XI, 129.—Vedropolje lîngă (la nord de) Teplju V, 215.—Velika vrata lîngă Kupreš IX, 229.— Vesela în şesul Skoplje delîngă rîul Vrbas VI, 237.—Viddo (Narona) VII, 85, IX, 284.— Vidoši lîngă Livno IV, 188, XI, 136.—Vidre lîngă Plevlje IV, 291.—Vinica lîngă županjac IX, 221. — Vinjani în valea Imotski VIII, 82, IX, 290.— Visoko pe Bosna nordvest de Sarajevo IX, 233.—Višegrad VI, 251.— Višići la Narenta XII, 99. — Vitez în valea rîuluĭ Lašva distr. Travnik V, 225, 255. — Vitina distr. Ljubuški III, 522, 526. — Vogošća gornja distr. Sarajevo IX, 234.—Volari în şesul Skoplje delîngă rîul Vrbas VI, 237.—Vranjevo sudvest de Stolac IV, 258. —Vratnica distr. Konjica IX, 250.— Vrlika sudest de Knin VII, 128.—Vrlika (Izvorul rîuluĭ ...) VIII, 84.—Vrse în şesul Skoplje delîngă rîul Vrbas VI, 237. — Vršani nordest de Banjaluka VI, 218.—Vrželale lîngă Podgradina XI, 126.— Vuković în valea de sus a Cetineĭ VII, 133. — Vuksanlekaj lîngă Skutari VIII, 208.— Zagrebnica la Narenta XII, 99.—Zalom distr. Nevesinje IX, 296.— Zara VII, 85.—Zecovi distr. Sanskimost IV, 182.—Zenica pe Bosna nordvest de Sarajevo I, 273, IX, 231.—Zgoni la Narenta XII, 102. — Zličina lîngă Ljubuški VI, 283.—Zurovac la Narenta XII, 88.— žabljak donji lîngă Livno XI, 136. — živaljević distr. Rogatica VIII, 113.—žrnovnica lîngă Salona VIII, 121.— županjac sudest de Livno V, 235, VI, 220, IX, 171, XI, 117.— županjac (districtul) IV, 156.— župnica distr. Ljubuški III, 525.

*) Trebue ţinut însă socoteală şi de faptul că în Moesia Superior şi Moesia Inferior cercetările n-aŭ fost făcute cu acea hărnicie cu care s-a procedat în Dalmatia, în special în Bosnia şi în Hercegovina dela anexarea acestor ţărĭ la monarhiea austriacă.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tocmaĭ pela Skelani şi pela Karan (la est de Užice), opul citat XI, 153. „Partea văiĭ rîuluĭ Drina din districtul Srebrenica împreună cu văile lăturalnice era pe vremea Romanilor unul din cele maĭ puternic colonizate teritoriĭ ale Bosnieĭ“, opul citat XII, 147. Pentru aceĭa la afirmarea luĭ H. Kiepert, Formae orbis antiqui, I, Beiblatt pag. 5 că „partea continentală muntoasă a Dalmatieĭ a fost sub stăpînirea romană puţin populată şi cultivată“, Patsch Wissenschaftliche Mitteilungen V, 352 face observaţiea următoare: „Această afirmare nu-ĭ dreaptă. Cercetările făcute de muzeul Bosnieĭ şi Hercegovineĭ în tot felĭul de locurĭ ale acestor ţărĭ aŭ ajuns la rezultate care permit tocmaĭ o concluzie contrară. Nu ştim numaĭ cum se chemaŭ localităţile, dar ruinele lor există. In Stolac şi în Ilidže, de exemplu, s-aŭ descoperit clădirĭ aşa de bogate, că s-ar fi putut mîndri cu ele până şi Baetica şi Narbonensis. Cultura romană se manifestează aicĭ până şi în moda de a purta părul“. Şi cu toate acestea a fost sigur o parte a Dalmatieĭ unde populaţiea era rară, unde cultura romană pătrunsese numaĭ slab. Acest lucru reese din compararea pe hartă a localităţilor unde s-aŭ descoperit urme romane. Localităţile acestea sînt foarte multe, este drept, dar există un teritorĭu vast, unde ele aproape lipsesc. Acel teritorĭu se întinde dela rîul Vrbas spre răsărit până pe aproape de basenul rîuluĭ Drina. Tocmaĭ pentru aceĭa am înşirat în notă localităţile cu urme romane din Bosnia şi Hercegovina, pentru ca şi lectorul să poată face această constatare. A fost foarte deasă populaţiea şi foarte intensă cultura romană dela Vrbas spre apus şi în basenul rîuluĭ Drina, dar la mijloc a fost o lacună. Ca să o delimitez maĭ precĭz, această lacună se întindea între rîul Vrbas la apus, rîurile Laşva, Bosna şi Prača la sud, şi versantul vestic al rîuluĭ Drina la răsărit. Numaĭ la mijlocul lacuneĭ, pe rîul Bosna, începînd dela vărsătura Laşveĭ spre nord, până la Doboj, aŭ existat rarĭ stabilimente romane. Acelaş lucru reese şi din compararea număruluĭ inscripţiilor. Din 5110, cîte sînt aproximativ inscripţiile din Dalmatia publicate în C. I. L. III, cad pentru teritorĭul lacuneĭ dintre rîurile Vrbas şi Drina numaĭ 77. In conformitate cu aceste fapte stă constatarea arheologieĭ preistorice că în Bosnia, „maĭ ales în părţile eĭ cele maĭ îndepărtate de mare, arta preistorică continuă încă în timpul domina-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ţiunii romane", Ed. Richter, Beiträge zur Landeskunde Bosniens und der Hercegovina, Wissenschaftliche Mitteilungen X, 404. Pentru aceia afirmarea lui Kiepert, cu toată întîmpinarea făcută de Patsch, continuă de a fi adevărată, şi Ed. Richter locul citat o confirmă prin următoarele vorbe: „Este puţin probabil că în Bosnia propriu zisă, dincolo de liniea de separare a apelor, vom putea afla atîta cît s-a aflat în teritoriile mai apropiate de marea adriatică, în Croatia, în Dalmatia [în înţelesul de astăzi al cuvîntului] şi în Herzegovina. Căci, macarcă acea păduroasă regiune a avut pe vremurile vechi în multe locuri o desime de colonizare surprinzătoare, care nu rămînea mai pe jos cu mult de acea din regiunile de mai la sud, unde clima era mai favorabilă, dar era mai puţin productiv solul, totuş monumentele romane găsite până acum acolo sînt mai rari şi mărginite la mai puţine localităţi, anume la acelea care se distingeau ori prin bogăţiea minieră ori printr-o excepţională fertilitate a pămîntului." Şi această lacună din Dalmatia se continua la nord în cele două Pannonii, unde teritoriul dintre lacul Pelso (Balaton) la nord, Siscia (Sissek) la vest, rîul Sava la sud şi o linie verticală, care ar trece aproximativ prin Stuhlweissenburg şi Fünfkirchen până la Sava, la est, era aproape pustiu, cel puţin pustiu din punct de videre al culturii romane. Acest lucru îl probează puţinătatea ori lipsa totală a inscripţiilor. In C. I. L. III pag. 506 spune editorul: „Tot interiorul Pannoniei a fost necultivat în timpul Romanilor." Iar din regiunea dintre Drava şi Sava cam dela Brod, excluziv, dinspre est, până la Sissek spre vest n-au eşit la iveală până la anul 1902, cînd s-a încheiat publicarea tomului III din C. I. L., mai mult de 10 inscripţii. Această lacună din Dalmatia se continua pe de altă parte spre sud prin codrul şi pustiul care se întindea din mijlocul Bosniei până la munţii Scardos-Şar. § 51, Nota S. 57. 3) Invaziea barbarilor a avut alt caracter în Dalmatia decît în celelalte provincii romanizate din răsăritul Europei. Mai întîiu felul barbarilor a fost mai puţin variat, căci, ca să vorbim aproximativ şi să nu ţinem socoteală de excepţionale atacuri făcute în părţile de răsărit ale acestei provincii, Dalmatia a fost bîntuită şi stăpînită numai de Goţi, de Avari şi de Slavi, învremece Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia şi Pannonia Inferior au fost cotropite de numeroşi barbari

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

alţiĭ (Vezĭ §§ 82, 88, 89). Apoĭ invaziea barbarilor în Dalmatia a avut loc relativ tîrziŭ. Sub Theoderich (493-526) Goţiĭ (Ostrogoţiĭ) aŭ ocupat Dalmatia, dar numaĭ cu cîteva garnizoane, fără să se stabilească ca popor într-însa, şi după luarea Sirmiuluĭ decătră Avarĭ (anul 582) aŭ început devastările în această provincie din partea Avarilor şi Slavilor, pănăce Slaviĭ s-aŭ stabilit definitiv într-însa la începutul secoluluĭ VII. C. Jireček, Geschichte der Serben, I, 51, 87, 91, 95. Dar pănă la această ocupare definitivă prin Slavĭ Dalmatia, maĭ ales în părţile eĭ despre mare, dusese viaţă fericită faţă cu îngrozitoarele înprejurărĭ în care trăise celalaltă nenorocită peninsulă, în special sub domniea nefastă a măreţuluĭ cu numele Iustinian. Pentru aceĭa, chĭar cu puţin înainte de catastrofa care trebuĭa să stîrpească aproape numele de Roman într-însa locuitoriĭ eĭ duceaŭ viaţă destrăbălată, după cum se vede din scrisorile papeĭ Grigore I (590-604). C. Jireček opul citat I, 91. 4) Dar cea maĭ mare deosebire dintre Dalmatia şi celelalte provinciĭ romanizate din răsăritul Europeĭ consista în alcătuirea etnică. Maĭ întîiŭ, dacă luăm în considerare neamurile de oamenĭ care ocupaŭ solul pe vremea cuceririĭ romane, şi care prin urmare aŭ fost supuse romanizăriĭ şi aŭ dat naştere, în cea maĭ mare parte, populaţieĭ romanice, Dalmatia era ocupată de Illyrĭ, de Pannonĭ, care eraŭ strîns înrudiţĭ cu Illyriĭ, şi de Iapodĭ, care eraŭ un neam amestecat din Illyrĭ şi din Celţĭ. Această provincie era ocupată, cu alte vorbe, de o populaţie unitară, care se poate numi illyropannonă. Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia şi Pannonia Inferior, la un loc considerate, eraŭ ocupate, din contra, de un complex de neamurĭ diferite, anume de Thracĭ, Illyrĭ, Pannonĭ, Celţĭ, Bastarnĭ, Sarmaţĭ, Scythĭ, fără să maĭ ţinem socoteală de Obulensĭ şi Oitensĭ, popoare de origine obscură şi de existenţă problematică, şi de Autarieiĭ fugarĭ din Scythia Minor. Apoĭ, din punct de videre al popoarelor immigrate pe vremea cînd romanizarea era în vigoare, şi despre care se poate prin urmare presupune că aŭ putut fi şi ele macar cît de cît supuse romanizăriĭ, în Dalmatia se poate zice că acest element a lipsit complect, deoarece Goţiĭ aŭ trăit în ea numaĭ ca garnizoane şi cu începere de abĭa din secolul VI, cînd romanizarea perduse mult din putere, ĭar Slaviĭ s-aŭ stabilit într-însa tocmaĭ la începutul secoluluĭ VII, cînd romanizarea

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

încetase. Cu totul altfel se petrec lucrurile în celelalte provinciĭ la un loc considerate, unde diferite popoare nebăştinaşe, unele thrace (Bessi, Castaboci, Carpi), altele germane (Marcomanĭ, Goţi, Gepizĭ, Herulĭ şi alţĭ Germanĭ), altele slave, altele uraloaltaice (Hunii) s-aŭ stabilit în aşa epocă timpurie şi în asemenea împrejurărĭ de persistenţă, încît este inadmisibil să nu se fi romanizat macar într-o minimă porţiune (Vezĭ § 82) *). Dar maĭ înainte de a trage vreo

*) Dacă considerăm ca teritoriu pe care s-a dezvoltat naţionalitatea romînească (Vezĭ şi cele spuse la §§ 172, 173, 174) acel teritoriu care se întinde dela, incluziv, basenul vestic al rîuluĭ Drina spre răsărit, şi cuprinde, în nomenclatură antetheodosiană, extremitatea nordestică a Dalmatieĭ, Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia şi sudul Pannonieĭ Inferior, apoĭ, în ordine alfabetică, popoarele băştinaşe care aŭ fost romanizate pe acest teritoriu, şi acele neamurĭ barbare immigrate despre care se poate bănui că aŭ fost şi ele macar cît de cît supuse romanizăriĭ pe acest teritoriu, sînt următoarele: A. Popoare băştinaşe: 1. Autarieĭ (Illyrĭ, ca fugarĭ în Scythia Minor); 2. Bastarnĭ (§ 54); 3. Bessĭ (Thracĭ); 4. Brencĭ (Pannonĭ); 5. Britolagĭ (Celţĭ ?); 6. Cavĭ (Pannonĭ); 7. Celţĭ diverşĭ, ca coloniĭ aĭ Dacieĭ, vezĭ § 167; 8. Corallĭ (Scythĭ); 9. Crobyzĭ (Thracĭ); 10. Dacĭ (Thracĭ); 11. Dardanĭ (Illyrĭ); 12. Dassareţĭ (Illyrĭ); 13. Dentheleţĭ (Thracĭ); 14. Geţĭ (Thracĭ); 15. Il yropannoniĭ diverşĭ, ca coloniĭ aĭ Dacieĭ, vezĭ § 167; 16. Maedĭ (Thracĭ); 17. Moesĭ (Thracĭ); 18. Obulensĭ (naţionalitate necunoscută); 19. Oitensĭ (naţionalitate necunoscută); 20. Partinĭ (Pannonĭ); 21. Pirustĭ (Pannoniĭ, ca coloniĭ aĭ Dacieĭ, vezĭ § 167, § 119); 22. Sardĭ orĭ Serdĭ (Thracĭ); 23. Sarmatĭ (§ 54); 24. Scordiscĭ (Celţĭ); 25. Scythĭ (§ 54); 26. Triballĭ (Thracĭ). — B. Barbarĭ immigraţĭ. Aceĭ despre care se ştie că în adevăr s-aŭ stabilit pe teritoriul romînismuluĭ, ĭar n-aŭ trecut poate numaĭ ca năvălitorĭ prin el, sînt însemnaţi cu o steluţă: 1. *Alanĭ (de acelaş neam cu Scythiĭ); 2. *Astingĭ orĭ *Astringĭ (= Vandalĭ); 3. *Avarĭ (Uraloaltaicĭ. Aŭ ocupat Scythia Minor între aniĭ 562-567 şi Dacia între aniĭ 567-802. Vezĭ Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 156, 158-166, 234-235); 4. *Bastarnĭ; 5. *Bessĭ (Thracĭ); 6. Boranĭ (naţionalitate necunoscută); 7. Bulgarĭ (Uraloaltaicĭ); 8. *Carpĭ (Thracĭ); 9. Castaboci (Thracĭ); 10. *Cemandri (naţionalitate necunoscută); 11. *Gepidĭ (Germanĭ); 12. *Germanĭ de neam nehotărît; 13. *Goţi (Visigoţi şi Ostrogoţi); 14. *Herulĭ (Germanĭ); 15. *Hunĭ (Uraloaltaicĭ); 16. *Marcomanĭ (Germanĭ); 17. Penci orĭ Pencinĭ (Bastarnĭ); 17a. Roxolanĭ (§ 54. Probabil Sarmatĭ); 18. *Sadagarĭ (naţionalitate necunoscută); 19. *Sarmatĭ; 20. *Scyrĭ (Germanĭ); 21. *Slavĭ; 22. *Taifalĭ (Germanĭ); 23. Urugundĭ (Uraloaltaicĭ, după Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 22-23); 24. *Vandalĭ (Germanĭ).

Din punct de videre antropologic ştim despre Thracĭ că erau

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

concluzie din acest punct de videre, cel mai important din toate, al etnografiei anume a popoarelor romanice din răsăritul Europei, va trebui să cercetăm ce spun inscripţiile, care sînt cel mai sigur şi cel mai autentic document istoric.

CAPITOLUL VI

§ 112. Inscripţiile ni-au păstrat nume personale ale locuitorilor din provinciile romane, în cazul nostru special din provinciile romanizate ale răsăritului Europei, din Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia, Pannonia Inferior. Aceşti locuitori erau unii băştinaşi, alţii immigranţi. Care sînt immigranţi se ştie cîte odată, pentrucă li se indică în inscripţie naţionalitatea ori locul de origine. Adeseori însă immigranţii—de vor fi fost atare—nu se pot deosebi de ceialaltă masă a populaţiei. Profesiunea de militar nu este suficientă prin ea însăş de a proba calitatea de immigrant (Vezi cele spuse la § 83, N° 3). Pe immigranţii dintr-o provincie în alta, în sînul celor cinci provincii romanizate răsăritene, i-am considerat ca băştinaşi. Pe immigranţii din alte provincii i-am însemnat ca străini. Ca să capăt materialul de nume personale barbare, care ni trebue nouă pentru a constata firea etnică a populaţiei supuse romanizării, am luat în considerare mai numai cognomina, pentrucă pe de o parte prezenţa cognomenului singur, fără nomen, indică naţionalitatea barbară a persoanei, iar pe de alta, cînd barbarul a devenit cetăţean roman (ori şi-a însuşit numai fără drept nomenclatura romană, căci se întîmpla şi aceasta), alături cu praenomenul şi nomenul romane îşi păstra de cele mai multe ori ca cognomen numele său naţional. Nomina am însemnat foarte puţine şi adecă numai atunci, cînd am crezut ori că nu se pot explica prin limba latină, ori că prezintă oarecare asămănări cu numele barbare. Nomina sînt dintre toate numele personale antice cele mai primejdioase cînd e vorba să caute cineva în ele

---

blonzi (ξανθοί, flavi. Vezi probele la Tomaschek, Die alten Thraker, I, pag. 115), despre Slavi, anume despre Sclaveni şi Anţi, că erau roşcaţi la pĭele şi la păr (ὑπέρυθροί εἰσιν ἅπαντες, Procopius de bello gotthico III, 14), şi despre Germani, în special despre Goţi, Gepizi şi Vandali, că erau înalţi la trup, frumoşi la faţă, cu pĭelea albă şi cu părul blond (Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 3, după Procopius).

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cuvinte barbare, căcĭ însuş faptul că e nomen constitue o presumţie că trebue să fie (orĭcît de nelatină aparenţă ar avea) saŭ roman saŭ în orĭce caz italic. Cu toate acestea în general, chĭar din punct de videre al cognominelor, atuncĭ cînd maĭ ales sînt însoţite de nomina, greutatea este mare de a deosebi numele cu adevărat barbare. Cel maĭ uşor lucru este de a constata că nu sînt greceştĭ, macarcă şi din acest punct de videre îndoĭală poate exista cîteodată. Foarte greŭ însă este de multe orĭ de a constata că nu sînt latineştĭ. Voĭŭ da aicĭ cîteva exemple. Albanus poate fi latinesc, şi anume maĭ mult decît un derivat dela Alba (ceĭa ce pentru un cognomen al luĭ Plaetorius C. I. L. III 2728 şi pentru numirea unuĭ om fără nomen, moştenitor al luĭ Virssucciussus, C. I. L. III 3256 ar fi absurd), un derivat dela albus, *albanus, dar poate fi şi un nume etnic (compară poporul epirot Albani), orĭ maĭ degrabă un cuvînt celt, căcĭ e foarte răspîndit pe teritorĭul celt şi ca nume personal şi ca nume de rîurĭ (Vezĭ Holder).—Attius, numele unuĭ barbar, Attius Victoris C. I. L. III 14538, n-are sigur nimic a face cu nomen latinesc Attius, maĭ ales cînd din acelaş radical se maĭ găsesc formate multe nume barbare altele, ca Attio, Atta, Attusonius.— Bellicus, numele unuĭ sclav C. I. L. III 8140 şi al unuĭ Pirusta C. I. L. III. C. VII, nu-ĭ latinul bellicus, ci trebue pus în legătură cu numele illyr Bellus din T. Livius XLIV, 31.— Bonita să fie=*bonita, un derivat din lat. bonus prin sufixul deminutiv de obscură origine -itus? Maĭ degrabă însă e celt, căcĭ şi primitivul Bonus şi derivatul Bonitus se găsesc des ca nume pe teritorĭul celt (Vezĭ Holder).— Numele femeesc Cato, cu toată asămănarea ce are cu cognomen bărbătesc latin Cato, se probează ca illyr prin forma ambigenă -*o* (Compară pentru radical numele illyro-pannon Caturus).— Lupicinus să fie latinul *lup-ic-in-us? Prezenţa acestuĭ cognomen însă în C. I. L. III numaĭ pe teritorĭul celt te-ar face să te gîndeştĭ maĭ degrabă la un cuvînt celt, maĭ ales că din primitivul *lukŭos tot lupo- trebuĭa să ĭasă în limbĭ celte ca şi în latineşte (adecă în limba oscă, pentrucă *lupus* e cuvînt sabin), că sufixe derivative -ic şi -in existaŭ în limbile celte ca şi în latineşte, ĭar cognomen Lupus (sigur = celtul *lupus, ĭar nu latinul lupus) era foarte întrebuinţat pe teritorĭul celt. Aceasta nu opreşte ca şi în latineşte să se fi format

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vreun lupicinus, căcĭ pe soţiea împăratuluĭ Iustinus I, care era de loc din Dardania, o chema Lupicina şi un general roman se numĭa Lupicinus (Vezĭ § 82, N° 10 spre sfîrşit). Alăturĭ de altfel şi la Slavĭ exista încă depe atuncĭ o formaţie analoagă Vulcassinus (Vezĭ § 82, N° 10 spre sfîrşit).— Marinus poate fi latinul marinus, dar este aşa de întrebuinţat pe teritorĭul celt (Vezĭ C. I. L. III, 4059, 4317, 4401, 4785,$_{2,8}$, 4789, 5431, 6010,$_{132}$, 11738, 14115,$_{8}$, 4298, 5593, 5838, 10884, 14354^{18}, 14358^{15}), încît poate fi în multe cazurĭ şi un cuvînt celt, derivat din radicalul celt maro-, „mare“, „frumos“ (Vezĭ Holder). In alte cazurĭ poate că va fi şi oriental (Vezĭ Pârvan Contribuţiĭ la istoriea creştinismuluĭ dacoroman, Bucureştĭ, 1911, pag. 79).— Propincus, Prupincus (şi Propinquus C. I. L. III 5447, 6036, dipl. XXXIX [XXVI], dipl. LI, 14083, Propinqus 14082) să fie latinul propinquus? In afară de 6036 din Soada Syria (un centurion, poate că era străin) acest cognomen se găseşte numaĭ pe teritorĭu celt (5447 Klein Stübing Noricum, 14082 Carnuntum Pannonia Superior, 14083 Carnuntum Pannonia Superior, 5274ª Celeia Noricum, 13382 Rákos Palota Pannonia Inferior, 14507 Kostolatz Moesia Superior teritorĭul Scordiscilor, 14538 Guberevci Moesia Superior teritorĭul Scordiscilor), şi în singurul caz unde cunoaştem sigur naţionalitatea persoanelor, acestea eraŭ celte (dipl. XXXIX [XXVI]: Propinquus este fiul luĭ Nertomarus Boius). Să se compare în special inscripţiea funerară 14538, pe care Zaca, fĭĭca luĭ Vaentus, o pune bărbatu-so Attius, copiilor săĭ Aia, Propincus, şi mameĭ sale Gresa, fata luĭ Dasas. Ce căuta printre atîtea nume barbare latinul propinquus? Şi apoĭ ce haz are să-şĭ boteze cineva copilul cu un nume aşa de puţin potrivit cum e latinul propinquus? Compară numele de localitate Pincus (astăzĭ Gradişte) dela gura rîuluĭ Pincus (astăzĭ Pek) din Moesia Superior pe teritorĭul Scordiscilor.— Salvia să fie un derivat din salvus? orĭ poate salvia? Maĭ degrabă la fimeea Nevena Salvia, al căreĭ prim nume este evident barbar şi al căreĭ bărbat purta şi el un nume neroman, Dieus, avem a face cu un nume barbar Salvia, care samănă numaĭ întîmplător cu cuvintele latineştĭ salvus, salvia.—Sestus, Sexto n-aŭ a face cu latinul sextus, după cum probează forma ambigenă *-o*.— Nomina Signius, Signia să fie romane? Să aĭbă legătură cu signum orĭ poate cu

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

numele oraşuluĭ din Latium Signia? Compară Sige.—Sineca > Seneca, cognomen al ginteĭ Annaea, este şi celt. Vezĭ Holder.—Soso era şi grecesc (Σωσώ f. > σώζω), dar era sigur şi celt. Vezĭ Holder.—Surus, Sura vor fi fost şi = Syrus, Syra, dar e atît de întrebuinţat acest cognomen şi apare în atîtea derivărĭ (Surilla, Surio, Suro, Suris. Pentru alte derivate vezĭ Holder) şi pe un teritorĭu aşa de întins, încît sigur de cele maĭ multe orĭ trebue să fi avînd a face în el cu un cuvînt naţional, şi anume şi thrac şi illyro-pannon şi celt. Vezĭ lista numelor thrace, illyro-pannone, celte.— Tutor nu este sigur latinul tutor, ci un derivat din radicalul tut-, tout-, care a fost probabil şi thrac şi illyro-pannon şi celt, de unde şi derivatele Tuta f. C. I. L. III 4836 Virunum Noricum, 9435 Salonae Dalmatia, 10573 Pilis Szántó Pannonia Inferior; Tutia b. 10949 Széplak Pannonia Superior; Tutorina f. 5225 Celeia Noricum; Tutorinus b. 4084 Haidin Pannonia Superior, 5296 Poniggl Noricum; Tutoriana f. 4084 Haidin Pannonia Superior; Tutuia f. 5664 S. Leonhard Noricum; Tutula f. dipl. XCVIII (Breuci filia Azala); Toutus b. 4906 Klagenfurt Noricum; Tutenes b. 14159[1] Djerasch Syria (eques alae I Thracum, fiul luĭ Eptacentus). Tutor însuş se maĭ găseşte 4845 Virunum Noricum; 4084 Haidin Pannonia Superior; 5094 vallis lavantina Noricum; 5331 Seckau Noricum; 11112 Carnuntum Pannonia Superior; 11482 Unterthörl Noricum. Dela acelaş radical nelatin se trag poate şi nomina Tuticanius dipl. LXII (praefectus classis praetoriae ravennatis), dipl. XXXV (testis); Tuticia 1246 Alba Iulia Dacia; Tutidia 13041 Salonae Dalmatia; Tutilius 7385 Peristasis Thracia, 7282 Athena Grecia.— Volso este sigur şi roman (L. Manlius Volso se numĭa un patrician, T. Livius XXII, 35). Volso însă din inscripţiea C. I. L. III, 3134 Veglia, unde e întrebuinţat fără nomen, ca nume decĭ al unuĭ barbar, trebue pus în legătură cu Volses 3055 Albona, cu Volsouna, fata luĭ Plaetor, 3149 Cherso, cu Volsunus 3151 Cherso, şi este probabil illyr.

In special am de făcut observaţiile următoare. Am considerat ca nume barbar pe orĭce cognomen italic pe care l-am găsit întrebuinţat în nomenclatură barbară, adecă fără nomen. De pildă Maela e un cognomen italic, dar în inscripţiea C. I. L. III, 8979, în numele cu nomenclatură barbară Maela Netis (filius) am considerat pe Maela ca nume bar-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

bar. Ca cuvînt considerat, este acest Maela barbar acelaş cu Maela italic, orĭ e numaĭ întîmplător omonim cu dînsul? Este imposibil de hotărît. Apoĭ am considerat ca nume barbar pe orĭce nomen italic pe care l-am găsit întrebuinţat în nomenclatură barbară, adecă fără cognomen şi fără praenomen. De pildă Attius e un nomen italic, dar în inscripţiea C. I. L. III, 14538, în numele cu nomenclatură barbară Attius Victoris (filius) am considerat pe Attius ca nume barbar. Ca cuvînt considerat, este acest Attius barbar acelaş cu Attius italic? Sigur nu. Intre aceste doŭă cuvinte există numaĭ o întîmplătoare omonimitate. In sfîrşit am considerat uneorĭ ca nume barbar un nomen italic atuncĭ cînd în nomenclatură romană acest nomen este întrebuinţat ca cognomen, macarcă faptul acesta, de a întrebuinţa nomina ca cognomina, nu este ceva rar în nomenclatura romană din timpul imperĭuluĭ. Am făcut aceasta atuncĭ cînd speciale împrejurărĭ mĭ-aŭ dat bănuelĭ. De pildă, în inscripţiea C. I. L. III, 7477 este vorba de un Valerius Marcus, militar în legiunea XI Claudia, căruĭa ĭ-aŭ făcut mormîntul soţiea sa Aurelia Faustina una cum Valeriis Decibalum et Seicipere et Mamutzim et Macaria et Matidia filiis. Acest Valerius Marcus cu nume roman a dat fiilor şi fiĭcelor sale treĭ cognomina barbare (şi anume thrace), un cognomen grec, şi unul Matidia, care samănă întocmaĭ cu un nomen roman (de pildă soacra împăratuluĭ Hadrian era o Matidia). Acest Valerius cu nume roman era sigur un Thrac, care, macarcă se încetăţenise Roman, nu-şĭ uĭtase limba băştinaşă şi tradiţiile naţionale şi punea copiilor săĭ vechile nume barbare, macarcă vîrîte în calupul nomenclaturiĭ romane, vechile nume barbare care sigur aveaŭ toate un înţeles. Este oare de admis ca acest Thrac, simplu legionar, pelîngă nume thrace, care aveaŭ un înţeles, şi pelîngă numele grec Macaria, care şi acela avea un înţeles, să fi adoptat ca cognomen pentru una din fetele luĭ un nomen roman, ca Matidia? Şi dacă ar fi vorba de nume romane ca Aurelius, orĭ Cornelius, orĭ Iulius, etc., îndoĭala ar fi aproape absurdă, dar e vorba de numele Matidius, care, macarcă foarte probabil italic, nu e lipsit de bănuĭala că ar putea să aĭbă o origine exotică. Sînt doar nomina italice, a căror obîrşie exotică, adecă dintr-o limbă care exista în afară—orĭ maĭ bine *şi* în afară—de Italia este sigură: astfel de pildă no-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

men Plaetorius este foarte probabil un derivat din Plaetor, care este sigur un nume illyropannon. Este negreşit trebuinţă de o competenţă maĭ mare decît a mea pentru a nu comite erorĭ din acest punct de videre, dar chĭar aşa sper că nu se vor fi strecurat prea multe nume *sigur* italice (orĭ poate şi grece) printre numele înşirate de mine ca barbare.

Un ajutor pentru a constata care nomina şi cognomina sînt de origine italică am avut în Vincentii de Vit, Totius latinitatis onomasticon, Prati, 1860-1887 (Ajunge până la *P* excluziv), Pauly 's Realencyclopädie, Stuttgart, 1842-1864, şi Pauly 's Realencyclopädie, neue Bearbeitung von Georg Wissowa, Stuttgart, 1894-1913 (Ajunge până la *hyagnis* incluziv).

Localităţile de unde am culeş numele sînt înşirate în ordinea în care se găsesc în C. I. L. III. C. înseamnă tablele cerate. dipl. înseamnă diplomele militare. b. = bărbat. f. = fimee.

§ 113.
Dalmatia

Lissus (Lisso, Lješ) : Nimic.

Butua (Budua) : Nimic.

Doclea (Duklja, Duke) : Ambacti b. (gen.) 12690 (de loc din Bryxia, Gallia Cisalpina).— Pinnia f. 12696.— Plaia f. 12712.—Pinniae f. (dat.) 13836. — Verzaiio b. (dat.) 13832.— Filiora f. 13845— Latinianae f. (dat.) 14601, atribut la genti.— Epicadianae f. (dat.) 14601, atribut la genti.— Utetuo? b. 14603.— Ape? f. 14603.

Ipek et vicinia, cu Sočanica: Vels b. 8292, tribus horis septentrionem versus ab Ipek.— Sadragita b. 8292.— Blazziza b.? 8292.— Milizza b.? 8294 tribus horis ab Ipek septentrionem versus.— Bossina b.? 8294.— Vulcassinus b. 8294.

Municipium S.... (Taschlydscha sive Plevlje): Pantoni f. (dat.) 6349 şi 8317.— Tittoni f. (dat.) 6350 şi 8319.— Tritanoni f. (dat.) 6351 şi 8320.— Vendoni f. (dat.) 6352 şi 8321.— Testoni f. (dat.) 6354 şi 8326.— Pladome[no] b. (dat.) 8308.— Carvanio b. (dat.) 8308. — Pantoni f. (dat.) 8308.— Bessus b. 8312.— Pantoni f. (dat.) 8318.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

— Cambrianus b. 8322.— Catoni f. (dat.) 8323.— Baberius b. (nomen) 12715.—Vendoni f. (dat.) 12783 şi 13853. — Bessus b. 12783 şi 13853.— Plares b. 14605.— Pantoni f. (dat.) Patsch XII pag. 123.

Rudnica prope Reška: Nimic.

Rudnik, Čačak, Jezdina, Negrisori: Totia f. 8337, Negrisori.

Municipium Mal... (Požega cum locis vicinis Visibaba, Groblje, Arilje, Vranjani, Karan): Tattaia f. 8342, Požega. — Nindia f. 8343, Karan.— Albanus b. 8344, Vranjani. — Raia f. 8348, Groblje.— Pin[es] b. 8348.— Dazieri b. (dat.) 8350, Karan.— Enena f. 8352, Groblje.— Zaca f. 12718 şi pag. 2328 [116] prope Užice. — Baetae f. (dat.) 14607 [1] Visibaba.— Aioia f. 14607 [1].— Pinenta f. 14607 [1]. — Baeta f. 14607 [1].— Genthena f. 14611, Ježevica ad septentrionem a Požega.

Užice, Mačkat, Bajina-Bašta: Nimic.

Municipium Domavianum (Gradina prope Srebrnica), cu Zvornik şi Krupanj: Platori b. (dat.) 12743 Poznanović. — Matisa f. 14219 [20] Skelani. — Thana f. Patsch XI pag. 157 Skelani.— [S]arnus b. Patsch XI pag. 161 Skelani.

Regio inter Verbanum et Drinum fluvios, cu Dabrica, Dobričevo: Madu f. 8376 [c] Višegrad. — Tatta f. 2766 [c] şi 8386 şi 12775 Dabrica.— Plator b. 12772 Janjici.—Batonis b. (gen.) 12772. — Posaulionis f. (gen.) 12774 şi 13866 Konjica.— Iaci b. (gen.) 12774.— Bato b. 12779 Mali Mošunj.— Boioni b. (dat.) 13860 Lisičići prope Konjica.— Laiscus b. 13860.— Tattuiae f. (dat.) 14617 [3], Ostrožac.— Mandeta f. 14617 [4] Homolje. – Zorada f. 14620 Dobričevo.—Zanatis b. 14620.—Tatta f. (?) 14620.—Dazas b. 13861 Lisičići.

Acruvium (Cattaro): Lurius b. (nomen) 1715.

Risinium (Risano) cu Perasto: Lurio b. (dat. nomen) 1725, Risano.— Luriae f. (dat) 1726, Risano.— Posilla f. 8399.

Prevlaka prope Castelnuovo: Nimic.

Epidaurum (Ragusa vecchia): Tarae f. (dat.) 8408. Tarius b. 8408.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Ora inter Ragusam et Naronam: Nimic.

Narona (Viddo): Marinus b. 1771. — Epicadus b. 1784. — Epicadus b. 1820. — Maservae b. (dat.) 1861. — Titiae f. (dat.) 1879. — Titi b. (gen.) 1879. — Scenobarbi b. (gen.) 8437. — Munnius b. 8437. — Gentius b. 8437. — Bolana f. (?) 14626 [1]. — [Ma]laius? b. Patsch XII pag. 85 Čapljina.

Ora a Narentae ostiis ad Salonas: Surus b. 8475, S. Marco a Duče. — Titivillae f. (dat.) 8480 Almissa. — Ninso b. 12793 S. Martino di Podstrana.

Ljubuški et vicinia: Andamionius b. 8486 prope Humac. Andami b. (gen.) 8486. — Pinnes b. 8489 şi 12799, Glavatičevo. — Temus f. 8489 şi 12799. — Pinnio b. (dat.) 8489 şi 12799. — Vanaius b. 8495 şi pag. 2322 Humac (domo Bodionae, Gallia Narbonensis). — Tattaris b. 12800 Fatnica. — Temus f. 12800. — Batoni b. (dat.) 12800. — Veneti b. (gen.) 12800. — Venic[ari] b. (gen.) 8495 şi pag. 2322, tatăl luĭ Vanaius. — Ligomarus b. 14632 Hardomilje. — Carstimari b. (gen.) 14632. — [Das]sius b. Patsch XII pag. 133 Humac. Maezaeus. — Bastarni b. (gen.) Patsch. XII pag. 133 Humac. Maezeus.

Novae (Runović), cu Vrhgorac et Imoski cum locis vicinis Lokvičić, Postranje, Proložac: Pinnes b. 12810 Tihaljina. — Teutmeitis b. (gen.) 12812 županjac. — Pl[ator]? b. 12812 şi pag. 2259. — Epicad[us] b. 13884 Gradac prope Posušje. — Epicad[o] b. (dat.) 14640 Dikovača.

Epetium (Stobreč); Pituntium (Podstrana di Poljica): Ditoni f. (dat.) 1927, Srinjine. — Nicala f. 8521, Stobreč. — Satriae f. (dat.) 8532, Podstrana di Poljica. — Panico f. 8551, Srinjine. — Dasto f. 8551. — Luci b. (gen.) 8551. — Lione f. 12816 Stobreč. — Pinosta b. 14238 [4] Kamen. — Vendim[i]-a[e] f. (dat.) 14657 Srinjine.

Salonae: Dassius b. 1938. — Luriae f. (gen. nomen) 1971. — Disdozi b. 2008. — Mucatrae b. (dat.) 2009. — Sabasianus b. 2009. — Cloutius b. 2016 (probabil Hispanus, vezĭ nota editoruluĭ dela această inscripţie). — Clutami b. (gen.) 2016 (probabil Hispanus, vezĭ nota editoruluĭ dela această inscripţie). — Caroso b. (dat.) 2027. — Tarcho b. 2053 (Aquitan). — Tarbunis b. (gen.) 2053 (Aquitan). —

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Titiseni b. (gen., nomen) 2055.—Titisenus b. (nomen) 2055. —Virdomarus b. 2065 (Biturix).— Thartontis b. (gen.) 2065 (Biturix). -- Pamae f. (dat.) 2065 (Biturix).— Dasius b. 2097ª.— Lacri b. (gen.) 2125.— Novesis b. 2126 (serv). — Platorius b. (nomen) 2148.—Raspaleti (?) b. (gen.) 2165. — Anniae f. (dat.) 2171.—Selioni f. (dat.) 2180 şi 8604. — Dassius b. 2180. — Annio b. (dat.) 2206. — Annia f. 2206.—Elivius b. 2233.— Buccioni b. (dat.) 2249.— Cingius b. (nomen) 2279.— Cirotis b. (gen.) 2280.— Dassio b. (dat.) 2305.—Dato b. (dat.) 2306.—Datus b. 2306.— Pinniae f. (dat.) 2308.— Apli b. (gen.) 2322.— Tegiviva f. 2380.—Ingonam (Ingenuam ?) f. (acuz.) 2397 şi 8628. —Ceunae f. (dat.) 2403.— Raia f. (nomen) 2400.— Epetinus b. 2423. — Catandioni b. (dat.) 2425. — Marino b. (dat.) 2430. — Satrio b. (dat.) 2450. — Panes f. (gen.) 2456.—Proserii b. (gen.) 2490.—Piruntia f. 2490.— Vendoni f. (dat.) 2497.—Aplius b. (nomen) 2501.— Raia f. (nomen) 2502.— Vinnonio b. (dat.) 2502.— Tampio b. (dat. nomen) 2547. — Tampius b. (nomen) 2547. — Laemotinae f. (dat.) 2549.— Tigidio b. (dat. nomen) 2560. — Tigidia f. (nomen) 2560. — Bitidius b. 2582. — Samanna b. (?) 2610. — Bocontia f. 2616. — Bocontius b. 2616.— Essoricus b. 6392.— Ienudia f. 6392.— Avendius b. (nomen) 6394.— Viforini b. (gen.) 6405. Sornio b. (dat. nomen) 8757.—Azinas b. 8762 (ethnicum ?).—Fingis f. 8876.— Fencis f. 3173 şi 8877.— Satrio b. (dat.) 8921.—Vinniae f. (dat.) 8933.—Edasterius b. 8935 (dela ἐδεσ-τής ?).—Netis b. (gen.) 8979.— Maela b. 8979.—Dazomenus b. 9024. -- Panto f. 9024. — Diteio b. (dat.) 9032. — Verzon[i] f. (dat.) 9056.— Beuzas b. 9156.— Epicadi b. (gen.) 9159.— Cantiae f. (dat. nomen) 9163.— Surae f. (dat.) 9163.— Narii pl. b. (nomen) 9187. — Tarconius b. (nomen) 9199.— Lateinus b. (nomen) 9250.— Lateio b. (dat. nomen) 9250. — Pantiae f. (dat.) 9253. — Osulniae (Ogulniae ?) f. (dat. nomen) 9267 şi 14280.— Titiseno b. (dat. nomen) 9362.— Carico b. (dat.) 9362.— Veiedius b. (nomen) 9392.— Veiedio b. (dat. nomen) 9392.— Dacioni b. (dat.) 9424 şi 13058. — Sabbatiae f. (gen.) 9588. — Sevenuda f. 9603.— Sabbatiae f. (gen.) 9612.— Suro b. (dat.) 9614.— Atreccesianus b. 12896.—Atrectia f. 12896. —Dize b. 12897.— Micce f. (dat.) 12947 gr. μιχχή ?.—

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Lurio b. (dat. nomen) 13006.— Tutidiae f. (dat. nomen) 13041.— Dinenti b. (dat.) 13044.— Veied[ius] b. (nomen) 13052.— Duiona f. 13124.— Copiesilla f. 13903.—[P]innus b. 13904.— Coulio b. (dat. nomen) 13926.— Coulius b. (nomen) 13926. — Aepic[adus]? b. 13928. — Sorto b. (dat.) 14286.— Dassius b. 14660 [1].— Augitie? f. 14705. — Saxxonio b. (dat.) 14738.— Dasantillae f. (dat.) 14774. — Asifa b. 14793 [2] („nomen-fortasse hebraicum" nota editorului). — Epicadi b. (gen.) 14794. — Lur[ia] f. (nomen) 14809.— Marinus b. 14809.— Suro b. (dat.) 14823. — Dasius b. 14825.

Tragurium (Trau), cu Biač: Baureae f. (dat. nomen) 2680 Trau.— Dinae b. (dat.) 14316 Trau.

Gardun prope Trilj: Nemis b. (?) 9735.— Sige b. (?) 9735.— Emans b. 9739 (Daesitias).—Platoris b. (gen.) 9739 (Daesitias).— Ves[..?] f. 9739.— Tata b. 9740 şi 13185.— Misaucis b. (abl. pl.) 9740 şi 13185.— Venimarus b. 13975 (de loc din Virunum în Noric).— Ressius b. (nomen) 13975 (probabil din Virunum Noric).—Brigomarus b. 13975 (probabil din Virunum).— Segni b. (gen.) 14934.— Sacronius b. (nomen) 14943 [1].

Aequum (Čitluk prope Sinj): Albanus b. 2728. — Trioni f. (dat.) 2735.— Nassi b. (gen.) 9759. — Iettus b. 9759.— Stacti b. (gen.) 9759.— Burrius b. 9760 (Gal, Trebocus). — Betuloni b. (gen.) 9760 (Gal, Trebocus).—Seccius b. (nomen) 9767. — Nevene f. (dat. nomen) 9773. — Salvie f. (dat.) 9773. — Dieus b. (nomen) 9773. — Seccio b. (dat. nomen) 9777.— Seccia f. (nomen) 9778.— Raiae f. (dat. nomen) 14947.

Andetrium (Muć): Donico b. (dat.) 2746 (de loc din Celeia Noricum).— Dasantis b. (gen.) 14950.

Municipium Magnum (Balijina Glavica prope Drniš): Vercaius b. 9796 (Varcianus).— Mendi b. (gen.) 9796 (Varcianus).— Regini b. (gen.) 9796.

Vrlika cum agro, cu Cadina-Glavizza: Batonis b. (gen.) 2749 şi pag. 2328 [157], in colle e regione Kariać. — Baracionis b. (gen.) 2749. — Tato b. 2749. — Panes b. 2750, sine loco.— Platori b. (dat.) 2751, Verliccae.—Panes b. 2751.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

— Titi b. (gen.) 2751. — Platoris b. (gen.) 2752, in colle e regione Kariač.— Panenti b. (gen.) 2753 şi pag. 2328[157], in colle e regione Kariač. — Muteli b. (gen.) 2753. — Buomi f. (dat.) 2753 şi pag. 2328[157].— Surus b. 2753. — Turo b. (dat.) 2754, ad caput Cettinae prope Babin Grad.— Sextoni f. (dat.) 2754.— Zanosia f. 2756, in colle e regione Kariač. — Lisenoni f. (dat.) 2756. — Panes b. 2757 şi 9817, in castello rupto Gradinae ad fl. Cettinam.— Titoni f. (dat.) 2757 şi 9817. — Sextoni f. (dat.) 2757 şi 9817.— Reginus (?) b. 9806, Crkvine.—Panes b. 9810 Lastova prope ševače ad flumen Cetinam.—Slator[is] b. (gen.) 9810.— Candalio b. 9813[a] prope Otišić. — Platori orĭ Slatori b. (dat.) 9821, Stražine in colle Crkvine. — Titursa f. 9822 Vrlika.— Pantoni b. (dat.) 9822[a] şi pag. 2328 [158] Dragović prope Vrlika.— Panes b. 13206 Stražine.— Sextoni f. (dat.) 13215 Crkvina sive Koljani. — Ledri b. (gen.) 9819 şi pag. 2328 [158] Lastvefeld. — Panes b. 14969, ubi reperta sit, incertum. — Apuri b. (gen.) 14969.— Sparuci b. (gen.) 3164 şi 9816, Kadina-Glavica (Tribocus).— Surus b. 3164 şi 9816, Kadina-Glavica (Tribocus).

Promona (Teplju prope Drniš): Bouti b. (gen.) 9834, Hispanus.— Paio f. 9839.— Carpiae b. (gen.) 9839.— Platoris b. (gen.) 9839.—Dasas b. 14316 [5].— Pan[es] ? b. 14316 [5]. — Tit[i] ? b. (gen.) 14316 [5].— Pan[enti] ? b. (dat.) 14316[5]. — Ritus b. 14316[6].— Druanus b. 14316 [6].— Planini ? f. (dat.) 14316[6]. — Suttisio ? b. (dat.) 14316 [7].

Regio inter Verbanum et Unnam fluvios (Vašarovina, Glavitza, Lištani, Otinovci, Vaganj): Lavoni f. (dat.) 2761 şi 9846, Lištani.—Batun[i] (dat.) f. (?) 2762 şi 9845, Lištani.—Surionis b. (gen.) 2764, a meridie Gradinae, distr. Kupres.— Plator b. 9859, Vašarovina.— Paiio f. 9850 şi pag. 2270 Suhača. — Suuli[us] b. (nomen) 9858 şi pag. 2270 Vašarovina.— Dasa b. 13984 Pecka.— Sabbonis b. (gen.) 13984.— Turus b. 13985 prope Glamoč. — [V]elsou[nus]? b. 13988 Vrtoče.— Mattonia f. (nomen) 14320[2] županjac. — Tei[us]? b. 14320 [8] županjac. — Lavoni f. (dat.) 14320[8].

Municipium Salvium (Grkovci, am Nordende des Beckens von Livno): Plator b. Patsch XI pag. 131 Kablič mali.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

—Carvius b. Patsch XI pag. 131 Kablić mali.— Batonis b. (gen.) Patsch XI pag. 131 Kablić mali.— Pinn[es] ? b. Patsch XI pag. 133 Livno.— Batonis b. (gen.) Patsch XI pag. 134 Livno. — Lo[isci] ? b. (gen.) Patsch XI pag. 134 Livno.—Beusantis b. (gen.) Patsch XI pag. 134 Livno.— Litus b. Patsch XI pag. 135 Livno. — Zuni b. (gen.) Patsch XI pag. 135 Livno.

Delminium (županjac): Dastoni f. (dat.) 14976[7].— Paiioni f. (dat.) 14976[7].— Buuo f. Patsch IX pag. 216 Borčani.

Riditae (S. Danillo), cu Grebastizza, Sebenico, Konjevrate: Agaevius b. 2767, S. Danillo.— Iettus b. 2768, Danillo. — Dasantis b. (gen.) 2768.— Turi b. (gen.) 2769, S. Danillo.— Pantoni f. (dat.) 2773, S. Danillo.— Lavinciae f. (gen.) 2773.— Platoris b. (gen.) 2773.— Apludi b. (gen.) 2773.— Aplis b. 2778, Danillo.—Ledietis b. (gen.) 2778. — Sini b. (gen.) 2778.— Aplo f. 2779, S. Danillo.— Darmo f. 2779.— Caturi b. (gen.) 2779.— Trita f. 2780, S. Danillo.— Baezocrusu f. 2781 şi 14321[1], S. Danillo.— Lavia f. 2781 şi 14321[1].— Lavi b. (gen.) 2781 şi 14321[1]. — Bizo b? (dat.?) 2782, S. Danillo.—Nomedito b. (dat.) 2785, Danillo.— Benni b. (gen.) 2785.— Panto f. 2786, Danillo.— Madoci b. (gen.) 2786.—Pladomenus b. 2787 Danillo.— Sera b. 2787.— Turi b. (gen.) 2787.— Platino f. 2788 S. Danillo.—Platoris b. (gen.) 2788.— Tizi b. (gen.) 2788.— Aplinis b. (gen.) 2790 Danillo.— Tritanoni f. (dat.) 2792, Danillo.— Lavi b. (gen.) 2792.— Aploni f. (dat.) 2792.— Tritano b. 2792.— Tritanonis b. (gen.) 2792.— Acali b. (gen.) 2792.— Turo f. 2795 Danillo.— Aplinis b. (gen.) 2795.— Vendo f. 2796, S. Danillo.— Tritaneria f. 2796.— Pinsi b. (gen.) 2796.— Vendo f. 2797, S. Danillo.— Tudania f. 2797.— Pladomeni b. (gen.) 2797.— Sure f. (dat.) 2800 extra Sebenicum.—Aplu ori Apludus b. 6410, Danillo.— Pladomeni b. (gen.) 6410.— Mevertens (?) b. 6410.— Tritus b. 6411, Danillo.— Aplis b. 6412 şi 13989 Danillo.— Lunnicus b. 6412.— Triti b. (gen.) 6412.— Apludus b. 9865 Katun prope Danilo.— Plator b. 9866 Katun propre Danilo.—Plator b. 9867 Danilo.— Navina f. 9871 Danilo.— Panto f. (?) 9872 Danilo.— Trito b. (dat.) 9877 Danilo.— Plaetera f. 9873 Danilo.— Triti b. (gen.) 9873.— Plaes b. 9874 Danilo.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

— Sesto b. (dat.) 9876 Danilo.— Laprico b. (dat.) 9876. —Sesti b. (gen.) 9876.—Tudani b. (gen. nomen) 9878 Danilo.— Panto f. 9878.— Aplo f. 13244 Danilo.— Curbania f. 13244.— Kabaleti b. (gen.) 13244.— Aplo f. 13245 Danilo.— Aplini b. (dat.) 13245.— Ifzi b. (gen.) 13245. — Sexto f. 13246 Danilo.— Pinsi b. (gen.) 13246.—Lic-[aia]? f. 13246.— Venndo f. 13247 Danilo.— Laezarpa f. 13247.— Plaentis b. (gen.) 13247.— Tritano f. 13991 Danilo.— Iomenii orĭ Iomenei b. (gen.) 13991. — Alxei orĭ Ialxei b. (gen.) 13991.

Scardona, cu Trebocconi, Vissovaz, Bribir: Nertilla f. 2806 Scardona.— Smeitiom b. (?) 2819 şi 9880 Bribir.— Apli b. (gen.) 9881 prope Bribir.

Burnum (Šupljaja-crkva prope Ivoševci): Andes b. 2824 şi 13249. —Barcini b. (gen.) 2824 şi 13249.— Pelsoniae f. (dat. nomen) 6415.— Icconius b. (nomen) 6417 (militar de loc din Caesaraugusta în Hispania Tarraconensis).— Surio b. 6417 (militar de loc din Caesaraugusta în Hispania Tarraconensis).— Orcleca f. (nomen) Knin 9919. — Orcleco b. (dat. nomen) 9919.— Panentis b. (gen.) 14985.— Tesonia f. (nomen) 14990.— Sura f. 15013.

Hadra (Medvidje în distr. Obrovazzo): Dentonis b. (gen.) 2847 şi 9928.— Buzetius b. (nomen) 9929 a.— Turati b. (gen.) 9929 a.— Buzetia f. (nomen) 9929 a.— Sesto (?) b. (dat.) 9929 a.

Asseria (Podgradje prope Benkovac), cu Zara Vecchia: Aetori b. (dat.) 15032 Asseria.— Trosia f. (nomen) 15033 Asseria.

Nedinum (Gradina prope Nadin): Ceuna f. 2857.— Dumma f. 2858.— Picusi b. (gen.) 2859.— Ceunus b. 2859.— Voltisae f. (dat.) 2870.— Tario b. (dat. nomen) 2877.— Tarius b. (nomen) 2878. —Tariae f. (dat. nomen) 2878. — Recus b. 9958.— Ceuna f. 9963.— Trosia f. 9963.— Gnorius b. (nomen) 14000.— Trosia f. (nomen) 15045.— Buccionis b. (gen.) 15045.

Corinium (Karin), cu Kruşevo, Novigrad, Islam, Possidaria, Starigrad di Obrovać (= Clambetae?): Volaesa f. 2886, Novigrad.— Ceuna f. 2891, Karin.— Oepli b. (gen.) 2891.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

—Oeplae f. (dat.) 2891.—Voltisae f. (dat.) 2891.— Ceunae f. (dat.) 2892, Karin.— Oiae f. (dat.) 2895, Karin.— Iaefi b. (gen.) 2896 şi 9978 şi pag. 2273, Karin.— Virnoni f. (dat.) 2897, Karin.— Oepli b. (gen.) 2900, Karin. — Ceuni b. (gen.) 2900.— Acirrio b. (dat.) 2900.— Orpiae f. (dat., nomen) 2900.— Opiavae f. (dat.) 2900.— Voltisa f. 2900.— Caevodae (?) f. (dat.) 9978, Karin.

Iadera (Zara): Marino b. (dat.) 2914. — Marino b. (dat.) 2930.— Voccio b. (dat. nomen) 10010.

Aenona (Nona): Crapus b. 2979. — Zuprio b. 14322[4]. — Aet[ria]? f. 14322[5]. — Rosci b. (gen.) 14322[5]. Turi b. (gen.) 14322[5].

Iapydia inter Hadram et Arupium: Poia f. 2994 Počitelj.— Stennas b. 3000 şi pag. 2328[170] Kula. — Stennatoni f. (dat.) 3000 şi pag. 2328[170]. — Andes b. 3001 şi pag. 2328[171] Kula.— Bemax? b. 10028 şi pag. 2328[171] Komić.— Carpus (?) b. 10030 Udbina.— Nantia (?) b. 10031 Lapac prope Udbinam.— Deidmu b. (gen.) 15054 Komić. — Sestus b. 15055 Komić.— Tlaturius b. (nomen) 15055 Komić.— Triti b. (gen.) 15055.

Golubić prope Bihać ad Unnam fluvium (= Raetinium?): Andes b. 10035.—Dian..adri f. (dat.) 10038 şi pag. 2328[16]. — Ditueio b. (dat.) 10040. — Ande[s] b. 13270.— Vandano f. 13277.— Triti b. (gen.) 13277.— Vendes b. 13278 şi pag. 2274.— Dennai b. (gen.) 13278 şi pag. 2274.— Andentis b. (gen.) 13278.—Bori.. b. (gen.) 13270 şi 14012. — Andes b. 14013. — Sini b. (gen.) 14013. — Slator b. 13275 şi pag. 2274. — Oep[li] b. (gen.) 13275 şi pag. 2274. — Maxa b. 14015. — Sicu b. 14015. — Teuda b. 14326.—Tloantius b. (nomen) 14328.

Arupium (Vitalj prope Otočac): Nimic.

Avendo (Crkvina prope Brlog): Nimic.

Lopsica (St. Georgen am Meer): Nimic.

Senia (Zengg): Nimic.

Iosephsthal cum locis vicinis: Nimic.

Tarsatica (Tersatto prope Fiume): Nimic.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Flanona (Fianona): Suioca f. 3038.—Suiocae f. (dat.) 3038. — Plesontei b. (?) (gen. orĭ dat.) 3042. — Vesclevesis b. (gen.) 3038.— Vedlsounae f. (dat.) 3038 şi 10062.

Albona (Albona): Germo b. (dat.) 3054.— Volsetis b. (gen.) 3055.— Vesclevesi b. (dat.) 3058. — Triti b. (gen.) 3058. — Voltimesis b. (gen.) 3059.— Loiscus b. 3059 şi 10070. — Voltimes[is] b. (gen.) 1074.—Clitici b. (gen.) 10079.

Melite insula (Meleda): Nimic.

Nigra Corcyra insula (Karkar, Curzola): Signia f. (nomen) 3066 şi 10083.— Signi b. (gen. nomen) 10083. — Sabbatia f. (abl.) 10092.

Issa insula (Lissa): Fasenae f. (dat.) 13285.

Pharia insula (Hvar, Lesina) et oppidum (Cittavecchia): Nimic.

Brattia insula (Brazza): Veselia f. (nomen) 3093.— Lisonis b. (gen.) 6426. — Deter b. 3092 şi pag. 2328 [18]. — Venetus b. 14333 [7].

Solentia insula (Solta): Upioni b. (dat.) 3110.— Liccaius b. 15101.

Isola Grossa: Pitienus b. (nomen) 3112.

Morter insula: Nimic.

Pago insula: Nimic.

Arba insula et oppidum (Arbe): Opiavi b. (gen.) 10121. — Oplo b. (dat.) 10121 (era, ca şi tatăl său Opiavus, din Malavicum = probabil Municipium Mal...).— Opli b. (gen.) 10121.

Curictae insula (Krka, Veglia) et Curicum oppidum: Pitius b. (nomen) 3128. — Turi b. (gen.) 3134 şi 13296. — Turo b. (dat.) 3134. — Volsonis b. (gen.) 3134. — Patae orĭ Fatae f. (dat.) 3134. — Turus b. 13295 timpul republicii.— Patalius b. 13295.— Granp... b. 13295.— Opiavi b. (gen.) 13295.— Venetus b. 13295.— Lastimeis b. 13295. — Hospolis b. (gen.) 13295.— Lurius b. (nomen) 13298.

Apsoros et Crexi insulae sive Apsyrtides (Ossero et Cherso), cu Sangero insula: Nei b. (gen.) 3137. Ossero. — Ocla-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tino b. (dat.) 3138, Ossero.— Mendae f. (dat.) 3144, Ossero. — Opiae b. (gen.) 3144. — Raeci b. (gen.) 3149, Cherso.—Volsounae f. (dat. nomen) 3149.—Oplicae f. (dat.) 3149.— Plaetoris b. (gen.) 3149.— Turi b. (gen.) 3151, Cherso.—Volsuni b. (gen.) 3151.—Vinioca f. (nomen) 3154, Cherso.—Vinioco b. (dat. nomen) 3154.— Messo b. (dat.) 10135, Ossero.—Palpelliae f. (dat. nomen) 10137 Ossero.— Opli b. (gen.) 10138, Ossero.—Vesclevesis b. (gen.) 10138. — Roesia f. 10138.—Ortorius b. (nomen) 10140, Ossero. — Nonocatoses (?) b. (?) 10144, Ossero.

Dalmaticae incertae: Aetor b. 3158.—Comargus b. 3158[a].— Dasi b. (gen.) 3162[b].— Arsaio b. (dat.) 3174[a].— Susernae f. (dat.) 3182[a].— Panes b. 3185.— Pladomenus b. 3185. — Satrenia f. (nomen) 3188.— Deius b. 3189.— Mitionio b. (dat. nomen) 3190[a].— Tatusio b. (dat. nomen) 3191.— Tatusia f. (nomen) 3191.— Don[ae] f. (dat.) 3192[c].—Nusio b. (dat.) 3195.— Teugilla f. 3197.

§ 114
Moesia Superior

Ratiaria (Arcer-Arzer-Arčer-Arčar), cu Bononia (Vidin): Sisia f. 6292 Vidin.— Sura f. 6296 Rabiš ad fluvium Arčer.

Bjela prope Vidin: Pecta b. 14502 [1].— Cuga b. 14502 [1].

Praovo: Bitus b. 14503.— Biti b. (gen.) 14503.

Brnitza prope Cuppas: Nimic.

Gradischtje prope Pincum: Nimic.

Rama prope Lederatam: Nimic.

Viminacium (Kostolatz): Cutius b. 8117. — Cutia f. 8117. — Marinus b. 13809. — [B]ithus b. 14507 de loc din Scupi.— Mestrius b. 14507 de loc din Castra (= castra legionis VII claudiae = Viminacium).—Mestula b. 14507 de loc din Scupi.— Stambon b. 14507 de loc din Ratiaria.— Drigissa b. 14507 de loc din Ratiaria.— Thamarcus b. 14507 de loc din Ratiaria. — Thithi b. (gen.) 14507 de loc din Ratiaria.— Dassius b. 14507 de loc din Scupi. — Sausa b. 14507 de loc din Scupi. — Dizo b. 14507 de loc din Trimontium. — Mestrius b. 14507 de

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

loc din Scupi.— Dassius b. 14507 de loc din Ratiaria.— Bithus b. 14507 de loc din Ratiaria. — Sinna b. 14507 de loc din Ratiaria.— Dines b. 14507 de loc din Trimontium. — Daizo b. 14507 de loc din Scupi. — Bithus b. 14507 de loc din Pautalia.— Mucco b. 14507 de loc din Remesiana.— Curta b. 14507 de loc din Ratiaria.— Dassius b. 14507 de loc din Scupi. — Curia b. 14507 fără loc.— Tara b. 14507 fără loc. — Rescupor b. 14507 de loc din Ier...— [P]rupincus b. 14507 de loc din Castra (= castra legionis VII claudiae=Viminacium).— [D]assius b. 14507 de loc din Remesiana.— Andio b. 14507 de loc din Remesiana.— Surus b. 14507 de loc din Remesiana. — Auluzon b. 14507 de loc din Remesiana. — Mestrius b. 14507 de loc din Scupi.— Mucatral[is] b. 14507 de loc din Remesiana.— Neni f. (dat.) 14509[1]. — Laricia f. 14515.— Meter f. 14515.— Samarconi b. (dat.) 14524.

Margum (Orașje prope Dubravitza): Bellicus b. 8140.

Laole: Nimic.

Singidunum (Belgrad): Sosonem b. (acuz.) 1660.— Daizinis b. (gen.) 1666. — Gude b. 8147. — Zinama b. 8147. — Cutia[m] b. (acuz.) 1660 și 8151.

Guberevci et vicinia: Tittha f. 8165 și 14217[7]. — Attius b. 14538.— Aia f. 14538.— Propincus b. 14538.—Gresa f. 14538.— Dasantis b. (gen.) 14538.— Zaca f. 14538.— Vaenti b. (gen.) 14538.— Soianus b. 14541[1].— Paterionis b. (gen.) 14541[1].

Banja: Nimic.

Ulpiana (Lipljan): Attae b. (gen.) 8174. — Lucae f. (gen.) 8174.

Runjevo: Nimic.

Scupi (Zlokučani prope Üsküb): Betuva f. 8187.—Mestrius b. 8195.— Dardanus b. 8197.— Obulcia f. 8201.— Mataurae f. (gen.) 8203.— Suestius b. 8205.— Soda b. 8216.

Blače: Nimic.

Prizren: Nanea f. 8239.— Popaa b. (?) 8241.— Scerviaedus b. 8242.— Sitaes b. (gen.) 8242.— Sita b. 8242. — Pasini b. (gen.) 8242. — D[a]si b. (gen.) 8242.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Kumanova : Nimic.

Kalište : Surio b. 14552.

Horreum Margi (C'uprija) : Navia f. 12669.

Paračin : Nimic.

Praesidium Pompei (prope Alexinac) : Bitus b. 14557.

Naissus (Niš) : Mestrius b. 1682.— Tzitzis b. 1682. — Varanus b. 8251.— Cocaius b. 14565.

Trn : Nimic.

Remesiana (Mustafa Paşa Palanka) : Nimic.

Timacum Minus (Ravna) : Diurpagisa b. (abl.) 14574.— Suro b. (dat.) 14584.— Marle b. (?) 14591.

Vratarnica : Nimic.

§ 115
Moesia Inferior

Almus (Lom), Augusta (Arlec), Oescus (Gigen), Utus (ad ostium fluvii Vid), Securisca (prope Nicopolim), Dimus (Beleni), Novae (Steklen prope Sviştov), Mediterranea ad Haemum, Nicopolis ad Istrum (Nikup), Giridava (Pelišat), Municipium Montanensium (Kutlovica) : Carianus b. 750 Sviştov. — Mampsalachano b. (dat.) 756 Sviştov.— Iemonius b. (nomen) 758 Sviştov. — Suro b. 6130 čumakovci. — Mucali b. (dat. ?) 6133 čumakovci. — Dizias b. 6135 čumakovci. — Bitipel b. 6135 şi 7457 čumakovci. — Nene f. 6135 şi 7457 čumakovci. — Sises b. 6137 čumakovci. — Mucasenis b. (gen.) 6137 čumakovci. — Bendi f. 6137 čumakovci. — Parsanio b. (dat.) 6137 čumakovci. —Dentusugu f. 6145 şi 12342 Leskovec. — Sgerulonis b. (gen.) 6145 şi 12342 Leskovec.— Decebali b. (gen.) 6150 şi 7437 şi 12346 inter Nedan et Butovo.— Taranis b. (gen.) 6150 şi 7437 şi 12346.— Nausas b. 6150 şi 7437 şi 12346.— Brilo b. 6150 şi 7437 şi 12346. — Auluzani b. (gen.) 6150 şi 7437 şi 12346.— Mucap[or] b. 6150 şi 7437 şi 12346.— Amenis b. (gen.) 6150 şi 7437 şi 12346. — Citti b. (gen.) 6150 şi 7437 şi 12346.— Coria b. 6150 şi 7437 şi 12346 — Dudis b. 7421 am rechten Lom-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ufer jenseits der Stadt Lom. — Didalsus b. 7423 Gigen.— Ersidius b. (nomen) 7438 Steklen. — Carusiae f. (dat.) 7440 Svištov.— Cerfonius b. 7449 Kutlovica.— Reginus b. 7449 Kutlovica. — Sile f. 7458 Koinare. — B-tilla f. 7458 Koinare. — Varsudicintis b. (gen.) 7465 Aboba.— Susa f. 7465 şi pag. 2328 [87].— Burtinus b. 7466 Şumla. — B..rozi b. (gen.) 12358 Gaureni. — Bdutua f. 12358.— Dui.. b. 12362 ex ruinis castelli Uti, quod fuit ad ostium fluvii Vid.— Tuorme b. (gen. ?) 12362. — Vezui.. b. 12362. — Nuidasia f. (?) 12362. —Doiodus b. 12362. — Ftiozi b. 12362.— Flegitsana (?) f. (?) 12362. — Izito f. (?) 12362.— Lucaius b. 12374 Kutlovica.— Sebaiaci? b. (gen.) 12379 Banja.— Bithi b. (gen.) 12391 Konino. — Durazis b. 12392 Kamenopolje.— Densola orĭ Densela f. 12395 şi pag. 2316 [47] čumakovci. — Drulent[i] b. (gen.) 12395.— Bitus b. 12395, compară Kalinka N° 408.— Ep[ii] b. (gen.) 12395, compară Kalinka N° 408.—Tzita b. 12396 Glava.— Dizze b. 12408 Nedan.— Naiper f. 12418 Koevci. — Thielat.. b. (?) 12421 prope Trnovo. — Surus b. 12422 Gorna Orechovica.— Gaillam f. (acuz.) 12422.— Sippiae f. (dat.) 12430 nördlich von Pavlikeni. — Efripop.. b. (?) 12431 Resen.— Bisine (?) b. (?) 12431.— Duo (?) b. 12431. — Torm.. (?) b. 12431. — [A]uluzeni b. (gen.) 12431.— [B]itus (?) b. 12432 Stari Nikup.— Caurisinius b. (nomen) 12436 Mekiš.— Bitus b. 12441 in saxo antri inter Tabačka et červen ad ripam fluvii Lom.—Zinenis b. 14210 Saradscha inter Varnam et Rassovam.— Dinnio b. (dat.) 14412[4] čumakovci.— Bitianus b. 14412[4].— Avediur b. 14417[2] Gigen.— Leubini b. (gen.) 14420 Somovit.— Drigisa b. 14421 Somovit. — Sissa f. 14421. — Mestrius b. 14424 Malka Brestnica. — Detustaina f. 14426 Damjanovo.— Rescupori b. (gen.) 14426.

Marcianopolis (Devna): Nimic.

Sexanta Prista (Rusčiuc): Nimic.

Appiaria (prope Rjahovo): Nimic.

Transmarisca (Turtucaĭa): Nimic.

Kadiköi: Nimic.

Durostorum (Silistra): Decĭba[ŭ]m b. (abl.) 7477.— Seicipere

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

b. ? (abl.) 7477.— Mamutzim b. (abl.) 7477.— Matidia f. (abl.) 7477.—Diocati b. (dat.) 14434 (=Diogas=Diogenes?).

Municipium Tropaeum Traiani (Adam-Clissi), cu regio circum Cuzgun : Zudecitulp f. 7481 Baccuiusu prope Cuzgun. — Bonitae f. (dat.) 7482 Caranlîc. — Iaehetav b. 12463 Adam-Clissi.— Surilla f. (abl.) 12473 Adam-Clissi. — Surille f. (dat.) 12473.— Surus b. 12473.— Carantius b. 14214 Adam-Clissi, dintr-un corp de auxiliarĭ.— Vasco b. 14214, dintr-un corp de auxiliarĭ (=etnic Vasco?). — Veldes b. 14214, dintr-un corp de auxiliarĭ.— Texu.. b. (gen.) 14214, dintr-un corp de auxiliarĭ. — Donico b. 14214, dintr-un corp de auxiliarĭ. — Saurnus b. 14214, dintr-un corp de auxiliarĭ.— Cristus b. 14214, dintr-un corp de auxiliarĭ.—Rigozi b. (gen.) 14214[11] Adam-Clissi. —Daizi b. (dat.) 14214[12] Adam-Clissi.— Comozoi b. (gen.) 14214[12].— Scoris b. (gen.) 14214[14] Adam-Clissi. — Mucapori b. (gen.) 14214[14].— Eftepir f. 14214[14].— Pualerius b. 14437 Adam-Clissi. — Vexarus b. 14437[2] prope Adam-Clissi (la Azarlîc, Mateescu Buletinul comisiunii monumentelor istorice anul VIII pag. 29).

Axiupolis (Hinok) : Nimic.

Seimeniĭ marĭ : Nimic.

Capidava (Calachĭoĭ) : Nimic.

Carsium (Hîrşova) : Nimic.

Cius (Hassarlik) : Nimic.

Troesmis (Igliţa), cu Taiţa : Raio b. (dat.) 775 Igliţa, legatus Augusti.—Plario b. (dat.) 775 Igliţa, legatus Augusti.— Dizzace b. 6189 Igliţa.— Thiumpo b. (dat.) 6194 Igliţa. — Marinus b. 6210.

Arrubium (Măcin) : Nimic.

Gherghina prope Galaţ, cu Kartal : Rundacio b. Pârvan Castrul dela Poiana pag. 11 Şendreni lîngă Gherghina.

Aegissus (Tulcea): Dorine f. (dat.) 14443.

Regio inter Noviodunum (Isaccea) et Istrum (Caranasib): Reginus b. 7520 Nicoliţel.— Cumenio b. (abl.) 7521 Nicoliţel.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

—Barsames b. 14214 [24] Babadag.—Sanatolius b. 14214 [24]. — Dard.. b. 14214 [24].— Oabens. b. 14214 [24].— Scupsa b. 14214 [24].— Meovit. b. 14214 [24].—Vislect. b. 14214 [24].— Barsemon b. 14445 Meidanchĭoĭ.—Socu.. b. 14448 Babadag.— Funi.. b. 14448.

Istrus (Caranasib): Dusia f. 14214 [25].

Casapchĭoĭ: Nimic.

Ulmetum (Pantelimonul de sus): Ithazis b. Pârvan Ulmetum I pag. 68.— Dada b. Pârvan Ulmetum I pag. 68.— Ziftiae f. (dat.) Pârvan Ulmetum I pag. 68.— Sisinus b. Pârvan Ulmetum II_2 pag 5. — Teres b. Pârvan Ulmetum III pag. 13.

Tomi (Constanța): Bonouci b. (gen.) 7547. — Susemene? f. 7547.— Tara b. 7548.— Cinenes f. (gen.) 7551.— Dadae b. (gen.) 7559. — Mamae f. (gen.) 7559. — Mucapori b. (gen.) 7565 Caramurat. — Sedida f. 7565. — Reti..tis b. (gen.) 7565.— Daciscus b. 7573.— Nazarini b. (gen.) 7582 probabil Evreŭ. — Aburi b. (gen.) 7582 probabil Evreŭ, tatăl luĭ Nazarinus. — Daleni b. (gen.) 13743 Urluchĭoĭ. — Uthis f. 13743. — Mucasius b. 14214 [27] Alacapu. — Mucasius b. 14456.

Callatis (Mangalia): Nimic.

Odessus (Varna): Nimic.

Tyra (e regione oppidi Akkerman): Nimic.

Incertae Moesiae Inferioris: Bessus b. 6233.

§ 116
Dacia

Burghallen, Bilak: Neridonis b. (gen.) 7625.

Alsó-Ilosva: Sola b. 787.— Mucatri b. (gen.) 787.— Mu⌈ca-por⌋ b. 799.— Mucaporis b. (gen.) 799.— Themaes b. 804. — Cittius b. 807.— Ioivai b. (gen.) 807. — Mucapuis f. 809.

Alsó-Kosály, Vád: Blasa b. 7635 Vád.—Tsinta b. 7635 Vád.

Szamos-Ujvár: Diaies b. 835 in vico Oláh-Péntek prope

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Porolissum (Mojgrád), cu Tihó, Csáki-Gorbó : Salmas b. 837 Mojgrád, ex numero Palmyrenorum.—Rami b. (gen.) 837, tatăl luĭ Salmas.— Manneus b. 838 Tihó.— Mestrinius b. (nomen) 838.—Pacutianus b. 838.—Tavius b. 6248 Tihó.— Marino b. (dat.) 7638.

Certia (Romlot), cu Magyar-Egregy : Amadusa f. 840 Magyar-Egregy.

Largiana (Zutor), Kis-Sebes: Tatoni b. (dat.) 843 Sebes-Várallya.— Masinni b. (gen.) 7644 Zutor.

Varmezö : Nimic.

Vicus Anartorum (Sebesváralya): Batonis b. (gen.) 7649.

Optatiana (Magyar-Gorbó), Gyalu, Macedonica ? (Szucság). Rinus b. 847ª Gyalu. — Dassius b. 851 Magyar-Gorbó. — Mucapor b. 852 Szucság.—Bellicus b. 7652 Szucság.

Napoca (Kolozsvár sive Klausenburg): Babus b. 866.— Tattario b. 870 Asianus.— Dizo b. 870 Asianus.— Eptala b. 870 Asianus. — Tzinto b. 870 Asianus. — Tzinta f. 870 Asiana.— Sura f. 873.— Siro b. 873.

Potaissa sive Patavissa (Torda) : Lucca b. 896. - Bolhas b. 907 ex numero Palmurenorum. — Bannaei b. (gen.) 907, tatăl luĭ Bolhas.—Aia f. 917.—Nandonis b. (gen.) 917.— Andrada f. 917.—Bituvantis b. (gen.) 917.—Bricena f. 917. —Bedarus b. 917.— Aulucmus b. 918.—Dasius b. 918.— Epicatius b. 920.—Comcesus b. 7677.—Tiiadmes b. 907 şi 7693 de loc din Palmyra.— Scenobarbus b. 13761.— Areatino b. (dat.) 13766 (dela etnic Areatae, Sarmaţĭ în Moesia Inferior Pl. N. H. IV, 18?).— Drebias b. 13768.

Salinae (Felvincz), Várfalva : Surus b. 12548 Maros-Décse prope Nagy-Enyed.

Brucla (prope Nagy-Enyed) : Nimic.

Maros-Keresztúr : Nimic.

Mikháza : Nimic.

Sóvárad : Nimic.

Enlaka : Nimic.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza"

Homoród Szent Márton : Nimic.

Gált, Héviz : Nimic.

Agnethlen, Hendorf: Mavida f. 7724 Hendorf.— Epicadi b. (gen.) 7724.

Mediasch et Schelken cum vicinia : Secu ? f. (?) 962 prope Mediasch.— Cotu f. 966 Kleinschelken, civis norica.

Dorstadt, Gross-Pold, Rätsch, Reichau, Mühlbach: Mocio b. (dat.) 969 şi pag. 1015 Gross-Pold.

Apulum (Fejérvár-Weissenburg-Karlsburg-Alba Iulia): Antrocius b. 978.— Dius b. 986.—Marinus b. 989.— Vindia f. 1082.— Suaemedus b. 1120.— Leuganus b. 1158, de loc din Clunia, Hispania Tarraconensis.— Dades b. 1181. — Dades b. 1182.— Surus b. 1189.— Carpia b. 1190. — Platoris b. (gen.) 1192.— Mociuncius b. (nomen) 1194.— Mucasenus b. 1195.— Rescu f. 1195.— Turme b. (gen.) 1195.—Soie b. (gen.) 1195.— Tutor b. 1197.—Congonius b. 1203.— Condunus b. 1204.— Ibliomaro b. (dat.) 1214, de loc din Augusta Treverorum.—Usia f. 1216.— Verzoviae f. (dat. nomen) 1217.—Ussi ? b. (gen.) 1221, de loc din Savaria Pannonia Superior. — Seccia f. 1243.— Velleci b. (gen.) 1247.— Tapetius b. (nomen) 6261 ?—Epius b. 6261.—Reginus b. 7751.—Tan[nonius] b. (nomen) 7772. —Tzolotus b. 7789.—Dasati b. (dat.) 7800.—[S]cenobarbi b. (gen.) 7800.— Clono b. (dat.) 7812 (grec Κλόνος ?). — Boraeas b. 14216 ex numero Palmurenorum. — Zabdiboli b. (gen.) 14216, tatăl luĭ Boraeas.— Marinus b. 14476.

Alburnus Maior vicus Pirustarum (Verespatak): Dasa b. 1262.— Suttinis b. (gen.) 1262. — Scenobarbus b. 1265. —Bisius b. (nomen) 1266, Sardus.— Scenobarbus b. 1266, Sardus.— Cloni f. (dat.) 1267.— Luri b. (gen.) 1268.— Lavius b. 1269. — Verzonis b. (gen.) 1269. — Planio b. (dat.) 1270.— Baezi b. (gen.) 1270.— Platinonis f. (gen.) 1271.—Verzonis b. (gen.) 1271.— Platoris b. (gen.) 1271. — Anso ? f. 1271.—And[es] b. 1272.—Titi b. (gen.) 1272. — Plator b. 7821.— Panentis b. (gen.) 7821.—Piaius b. 7823.—Linsant[is] b. (gen.) 7823.—Beus? b. 7824.—Vezpant.. ? b. 7825.—Plabaotius b. 7827.— Sameccus b. 7828. — Treuseno ? b. (dat.) 7829.— Mama f. 7830.— Beucus b. 7830. — Reseuli b. (gen.) C. I. — Vasidi b. (gen. nomen)

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

C. I. — Platoris b. (gen.) C. I.— Geldonis b. (gen.) C. I. — Andueia f. C. II.— Batonis b. (gen.) C. II. — Veranis b. (gen.) C. II. — Cissi b. (gen.) C. II, gr. κισσός? — Epicadi b. (gen.) C. II. — Anduenna f. C. III. — Batonis b. (gen.) C. III.— Caricci b. (gen.) C. V.— Vasidi b. (gen. nomen) C. V.— Batonis b. (gen.) C. V.— Tovetis b. (gen.) C. V, nume de loc? — Batonis b. (gen.) C. VI.— Passiam f. (acuz.) C. VI, serva.— Dasio b. (abl.) C. VI.—Verzonis b. (gen.) C. VI.—Dasius b. C. VI.—Veneti b. (gen.) C. VI. —Masuri b. (gen.) C. VI.— Messi b. (gen.) C. VI.—Anneses b. C. VI.— Andunocnetis b. (gen.) C. VI.— Plani b. (gen.) C. VI.— Sclaietis b. (gen.) C. VI, nume de loc?—Liccai b. (gen.) C. VI. — Epicadi b. (gen.) C. VI. — Marciniesi b (gen.) C. VI, nume de loc? — Plarentis b. (gen.) C. VI. — Mico b. C. VI. — Dasi b. (gen.) C. VI. — Dasius b C. VII. — Breucus b. C. VII. — Bellico b. (abl.) C. VII. —Bellicus b. C. VII. — Dasio b. (abl.) C. VII.— Breuco b. (abl.) C. VII. — Dassius b. C. VII.— Breuci b. (gen.) C. VII.— Dassio b. (abl.) C. VII.—Bellici b. (gen.) C. VII.— Andueia f. C. VIII.— Batonis b. (gen.) C. VIII.— Platorem b. (acuz.) C. VIII. — Andueia f. (abl.) C. VIII. Vasidius b. (nomen) C. VIII.— Platoris b. (gen.) C. VIII. — Carpi b. (gen.) C. VIII.—Beusantis b. (gen.) C. X.— Beusantis b. (gen.) C. XI.— Carentis b. (gen.) C. XII.— Lossae b. (dat.) C. XIII. — Beusantis b. (gen.) C. XIV. — Plarentis b. (gen.) C. XIV.— Bato b. C. XIV.—Liani? b. (gen.) C. XIV. — Verzone b. (abl.) C. XVII. — Beusantis b. (gen.) C. XVII.—Dasius b. C. XVII.—Verzonis b. (gen.) C. XVII. — Aepicadi b. (gen.) C. XX. — Dasantis b. (gen.) C. XX. — Loni b. (gen.) C. XX. — Scenobarbi b. (gen.) C. XX.— Batonis b. (gen.) C. XX.— Liga... b. (gen.) C. XX.

Ampelum (Zalatna) cu Petroşani: Addebar b. 1301[b], preot al lui Jupiter Dolichenus.— Semei b. (gen.), tatăl lui Addebar, 1301[b].—Sattara b. 1322.— Marinus b. 7835.

Micia (Veczel): Ismari b. (gen.) 1363. — Surus b. 6267.— Surilla f. 6267.— Dassi b. (gen.) 7872.— Arimo b. 12565.

Germisara (prope Csigmó) cum thermis (Feredö-Gyógy): Attio b. 1400 Al-Gyógy. — Masotinae f. (dat.) 1401 Szaszvaros.— Tato b. 7880.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Alsó-Városviz : Nimic.

Aquae (Kis-Kalán): Sulari. ? b. 1403 Cserna-Keresztur.— Tetula f. 7893 Sztrigy-Szacsal.— Augus b. 7893.— Butes b. 7893.

Muncelu-Grădişte : Nimic.

Sarmizegetusa (Várhely, Grădişte): Bessa f. 1438.— Siscius b. (nomen) 1464.— Audeo b. (dat.) 1471.—Themeti b. (dat.) 1472. — Andenae f. (dat.) 1488. — Togernius b. (nomen) 1510.— Sisiata f. 1525.— Theimes b. 7896.— Zoru.. b. 7910.— Bellicus b. 7912.— Theimes b. 7954. — Cimioni b. (dat.) 7975.— Lucha ? b. (dat.) 7977.—Tata ? b. 7976. — Theimes b. 12587 (nume palmyren, vezĭ nota editoruluĭ dela 7954).—Bericio b. 12587, rudă cu Theimes.— Zabdibol b. 12587, rudă cu Theimes.

Pons Augusti (Marga) : Nimic.

Tibiscum (prope Karansebes): Iarse b. 1554. — Guras b. 7999 ex numero Palmurenorum.— Iddei b. (gen.) 7999, tatăl luĭ Guras.

Ager inter fluvios Danuvium, Temes, Cernam: Sabapavi ? b. (gen.) 6275 Poszeszena in limite Valachiae.

Slatina : Ariorto b. (dat.) 1559. — Udarus orĭ Audarus b. 1559 şi 8009.

Ad Mediam (Mehadia): Ibins b. 12598.— Iettina f. 12598.

Drobeta (Turnul Severin): Ulcudius b. 1585 şi 8021 prope Cerneţĭ.— Baedari b. (gen.) 1585.— Sutta f. 1585.— Epicadi b. (gen.) 1585.— Samognatius b. 8014 Trever. — Dasas b. 13792.— Melcidianus b. 14216^{6}.— Liccaius b. 14216^{8}.—Vinentis b. (gen.) 14216^{8}.—Linda b. 14216^{8}.— Suri b. (gen.) 14216^{14}.

Deasa : Nimic.

Afumaţĭ : Nimic.

Bivolarĭ : Nimic.

Rădăcineştĭ : Nimic.

Racoviţa, Copăceni : Nimic.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Bumbeştĭ : Nimic.

Romula (Reşca prope Caracal) : Amba f. 1593 prope Caracal.— Benus ? b. 6281 Rusăneştĭ in ripa dextra Olti.— Teutpiboea f. 14486 Reşca.

Slăvenĭ : Nimic.

Rusăneştĭ : Esbenus b. 8040.

Celeĭŭ : Nimic.

Daciae incertae : Deccia f. 1608.— Disius b. (nomen) 1624[a].

Instrumentum : Godes b. 8065[20] tegula leg. XIII gem.— Mommo b. 8065[23] tegula leg. XIII gem.— Viction b. 8065[24] tegula leg. XIII gem.—Iavido b. (dat. ?) 8076[19] Várhely lucerna.— Iegidi b. (gen.) 8076[20] Orşova lucerna.—Litogen[i] b. (gen.) 8076[21] Karlsburg lucerna.—Murri b. (gen.) 8076[24] Kis Bánya Boicza lucerna.— Ecai b. (gen.) 12635 Várhely tegula privata.—Inturi b. (gen.) 12637 Várhely tegula privata.—Donai ? b. (gen.) 12638 Várhely tegula privata.—Cintugnatus b. 12641 Várhely ? patella.— Dardiana f. 14216[32] Turnul Severin tegula.

§ 117
Pannonia Inferior

Bassiana (prope Dobrince) : Sura f. 3223 Kraljevcze.— Liccavi b. (gen.) 3224 Putincze, Amantinus. — Liccaus b. 3224, Amantinus.— Loricus b. 3224, Amantinus.— Licaios b. 3224, Amantinus.— Bitus ? b. 10197 Titel.—Surus b. 10197. — Neratius ? b. 10204 Dobrince. — Dasmenus b. 10212 Petrovce.— Dasius b. 15134 Petrovce.

Sirmium (Mitrovica) : Hatena b. 3249 şi 6439.— Aminia f. 10232.— Larininus b. 15136[1].

Taurunum (Semlin) : Nimic.

Burgenae (Uj-Bánovce) : Disala b. 13359 şi 15138[4]. — Uxelio orĭ Uxello b. 13359 şi 15138[4].

Acumincum (Szlankamen), Rittium (Surduk), Belegiş, Stara Pazova : Virssucciussi b. (gen.) 3256 Titel.— Bodiccius b. 3256.— Albanus b. 3256.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cusum (Peterwardein), Malata, Bononia (Banostor), Cucci (Illok), Cornacum (Șotin) : Nimic.

Cibalis (Vinkovce) : Gallitta f. 3268.

Brod : Nimic.

Teutoburgium (Dálya) : Britti b. (gen.) 3271 Hispanus.—Siscia f. 3272.—Fresianus b. 15139.

Mursa (Eszeg) : Sisiae f. (dat.) 3285. — Sibiaeno b. (dat.) 3285.— Bataronis b. (gen.) 3286, Sueltrius, popor lîngă Massilia, nota editoruluĭ.— Abellonis ? b. (gen.) 10271.

Antiana (Baán ?) et vicinia, cu Maria-Theresianopel : Mucatra f. 3297 Maria-Theresianopel.— Cusaia f. 3297.

Lugio (Szekcsö ?) et vicinia : Ressatus b. 3299 Ötseny.— Venimantii ? b. (gen.) 3302 Várdomb, de loc din Velaunodunum, Gallia transalpina.

Sopianae (Fünfkirchen) : Coto b. (dat.) 3309.— Aberiorum ? b. (gen. nomen) 10282. — Aberius ? b. (nomen) 10282.— Ruca f. 10292.

Regio ad meridiem lacus Pelsonis : Nimic.

Lussonium (Kömlöd) : Oplus b. 3322. — Laepocus b. 3322. — Volsetis b. (gen.) 3322.— Aexilvas b. 3322.— Baritio b. 3324 din cohors Maurorum.— Passenianus b. 10297. — Tatulo b. (dat.) 10299.— Mereccusa f. 10299.

Annamatia (Duna-Földvár ?) et vicinia : Bato b. 3325 Alsó Szent Iván, Araviscus.— Trantonis b. (gen.) 3325, tatăl luĭ Bato.— Mogitmarus b. 3325, probabil ruda luĭ Bato. — Vindo b. 15151 Alsó-Töbörzsök. — Ammuta f. 15151. — Mogetionis b. (gen.) 15151. — Brogimarus b. 15151.

Intercisa (Duna-Pentele) : Barsemis b. 10307 de loc din Carrae Mesopotamia.— Abbei b. (gen.) 10307, tatăl luĭ Barsemis.— Phicimim ? f. 10307, rudă cu soția luĭ Barsemis.— Asalia f. 10307, rudă cu soția luĭ Barsemis. — Barsimia f. 10307, fiica luĭ Barsemis.—Petuernus b. 10310. — Malchias b. 10315, de loc din Hemesa Syria.—Mocur b. 10315, de loc din Hemesa Syria.— Deisan b. 10316, de loc din Hemesa Syria. —Regilliano b. (dat.) 10316, fiul luĭ Deisan.— Abigeneo b. (dat.) 10316, rudă cu Dei-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

san.— Iassiano b. (dat.) 10317.— Sallumas b. 10318, de loc din Hemesa Syria.— Lissinia f. (nomen) 10321.— Galla f. 10321.— Asuius b. 10324.— Biatumari b. (gen.) 10324.— Deval[ae] f. (dat.) 10324.— Biatumaro b. (dat.) 10324.— M..amioricis b. (gen.) 10324.

Vetus Salina (Adóny): Nimic.

Stuhlweissenburg, cu Puszta-Hetény prope Kaposvar: Dazanus b. 3349 Stuhlweissenburg. — Sama f. 3349.— Decciae f. (dat.) 3355 Stuhlweissenburg, Raeta.—Ressatu f. 3358 Csikvár).—Sapurdae b. (gen.) 3358.— Sapurda b. 3358.— Ressila f. 3358.

Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen: Aveta f. 3361 Velencze.— Adnamati b. (gen.) 3361.—Meitim[a] f. 3364 şi 10348 Vereb. — Casamonis b. (gen.) 3364. — Raudomaei b. (gen.) 3366 Csákvár. — Annamatus b. 3372 şi 10353 Tabajd.—Tripponis b. (gen.) 3372.—Basiae f. (dat.) 3372. —Bageetonis b. (gen.) 3372.—Atressus b. 3373 şi 10354 Tabajd.— Coimo b. 3373 şi 10354. — Prensens b. 3374 Tabajd.— Annamati b. (gen.) 3374 şi 10341.— Mattua f. 3375 şi 10342 Tabajd. — Macimarus b. 3377 Gyúró. — Namusonis b. (gen.) 3377.— Ressona f. 3377.— Magio b. 3377.— Comatumarus b. 3377. — Atressa f. 3380 Török Balint.—Vindonis b. (gen.) 3380.—Busionis b. (gen.) 3380 şi 10362.— Busio b. 3380.— Verondacus b. 3381 Török Balint.— Vervici b. (gen.) 3381.— Verbacius b. 3381.— Verondaci b. (gen.) 3381.—Ucborve f. (dat.) 10347 Veréb. — Troucetimarus b. 10351 Csákvár.— Anculati b. (gen.) 10351.— Aulricmara f. 10351.— Atali b. (gen.) 10351. — Adnama f. 10352 Csákvár.— Asionis b. (gen.) 10352. — Magimarus b. 10352.—Mexllius b. 10355 Vaál.—Bito b. (abl.) 10360 Bia.— Aucus b. 15152 Csákvár.— Auscuti b. (gen.) 15152.—Capacita f. 15152.—Blatun. b. (dat.) 15153 Csákvár.— Vagaimoni b. (gen.) 15153.— Deivonis b. (gen.) 15154 Csákvár.— Atezissae f. (dat.) 15154.

Matrica (Batta), Campona (Tétény?): Lipor b. 3393 Tétény. — Mucatra b. 3394 Tétény.—Eptala b. 3397 Tétény.— Terso b. 3400 Tétény, Scordiscus.— Precionis b. (gen.) 3400, Scordiscus.—Lobasini b. (gen.) 3400.—Meitime f. 3401 Tétény.—Miletumari b. (gen.) 3404-3405 Té-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tény.—Derva f. 3404-3405.—Matomarus b. 3409 in promontorio Chepeliensi.—Verodumna f. 3410 Promontor.—Oxetia f. 10371 Baracska.—Vervicli b. (gen.) 10371.—Ave f. (dat.) 10372 Baracska.—Sura f. 10376 Batta.

Aquincum (Alt-Ofen): Sita b. 3435.—Batsio b. 3437 şi 10414.—Lister b. 3446.—Ressati b. (gen.) 3450.—Latio b. 3466.—Sineca b. 3467 şi 10434.—Foniacius b. (nomen) 3488.—Utedio b. (abl. nomen) 3505.—Mestrius b. 3530 de loc din Pelagonia.—Dasianus b. 3540.—Matumari b. (gen.) 3546.—Oxidubna f. 3546.—Tatuloni b. (dat.) 3553.—Mucaris b. (gen.) 3558.—Bato b. 3558.—Neritani b. (gen.) 3558.—.maloger.? b. (dat.) 3577 şi 3681 şi 10513.—Retonius b. (nomen) 3581.—Danuvius b. 3581.—Batti b. (dat.) 3593 şi 10544.—Resteore? f. (dat.) 3593 şi 10544.—Sisiune f. (dat.) 3593 şi 10544.—Verbugia f. 3593 şi 10544.—Brogimara f. 3594.—Dallonis b. (gen.) 3594.—Iantuna f. 3594.—Magio b. 3594.—Sissa f. 3597.—Utta f. 3598 şi 10552.—Epponis b. (gen.) 3598 şi 10552.—Anarti b. (gen.) 3598 şi 10552 (dela etnic Anarti, popor în nordvestul Dacieĭ, Pt. III, 8, $_5$?).—Cobromara f. 3598 şi 10552.—Regili b. (gen.) 3598 şi 10552.—Utsia f. 3599.—Matsiu f. (?) 3602.—Tuionis b. (gen.) 3602.—Eptacentus b. 10411.—Suro b. (dat.) 10439.—Surus b. 10443.—Legitax b. 10453.—Patasio b. 10466.—Droles b. 10469.—Aulupori b. (dat.) 10504.—Mesuquas b. 10506.—Dasius b. 10511.—Nertus b. 10514, Lingauster.—Dumnotali b. (gen.) 10514, tatăl luĭ Nertus.—Sittio b. (dat. nomen) 10515 de loc din Theveste Numidia.—Sittius b. 10515.—Revoccae f. (dat.) 10522.—Uriacio b. (dat.) 10531.—Attusonio b. (dat.) 10557.—Lacomo b. (dat.) 10558.—Pomini b. (gen. nomen) 13370.—Decciani b. (gen.) 13370.—Vomera? f. 13378.—Riocula? f. 13378.—Ressati b. (gen.) 13379.—Annamae f. (dat.) 13379.—Mattoni f. (dat.) 13379.—Anculata f. 13379.—Scorilo b. 13379 şi pag. 2328 [21], Dacus.—Decciano b. (dat.) 14349, Italus.—Travitus b. 14349[4].—Ciltus b. 14349[4].—Optervius b. 14349[7].—Reginus b. 14349[8] de loc din Treveri.—Troucetissae b. (gen.) 14349[8], tatăl luĭ Reginus.—Lucite f. (dat.) 14351.—Aiulo f. 14352.—Gallio b. 14352.—Ocusius b. (nomen) 14352[3].—Ocusio b. (dat. nomen) 14352[3].

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

— Bito b. (dat.) 15159.— Bitille f. (dat.) 15159.— Bitus b. 15160.— Satto b. 15162 de loc din Cambodunum Raetia.— Zebuca f. 15164.— Britta f. 15169.

Trans Aquincum (prope Pest): Pitlon ? b. 13385 Rákos-Palota.— Buodus ? b. 13385.— Tiiaunura ? f. 13385.— Itinius ? b. (nomen) 13385.

Vörösvár et vicinia: Comatimara f. 3621 Kovácsi. — Quitai b. (gen.) 3621.— Nemoratta f. 10571 Csobánka.

Ulcisia Castra (Szent-Endre): Ava f. 3644 şi 10576.—Macimari b. (gen.) 3644 şi 10576.—Duna f. 3644 şi 10576.— Sisie b. (?) 3644 şi 10576.— Retimarus b. 3645 şi 10578. — Bauleus b. 13386 din cohors Apamenorum.— Dragilis b. 15172.— Namio b. 15173.— Antaionis b. (gen.) 15173.

Cirpi (prope Bogdány), Salva (prope Gran): Posimarus b. 3647 şi 10589 Bogdány.— Bargatis b. (gen.) 3658 şi 10597 prope Gran.— Tusca f. 3658 şi 10597.— Buttoni b. (dat.) 10598 prope Gran.— Iudati b. (gen.) 10599 prope Gran.— Satzo.usa b. 13388 prope Duna-Bogdány.— Teutio b. (dat.) 13389 prope Duna-Bogdány, Araviscus.— Vercombogionis b. (gen.) 13389, tatăl luĭ Teutius.

Crumerum (Neudorf): Sisiuni f. (dat.) 3659 şi 10603.— Dervoniae f. (dat.) 3659 şi 10603.— Troucetimarus b. 3659 şi 10603.— Sisiu f. 3659 şi 10603.— Liccaio b. (dat.) 3665. — Vanonb. b. (gen.) 3665.— Neratus b. 10604.

Incertae Pannoniae Inferioris: Ressille f. (dat.) 3678.—Rosionis b. (gen.) 3687.— Atresso b. (dat.) 3687.— Surus b. 3687.— Mariae f. (dat.) 3688, Iudaea.— Comium orĭ Comiumara f. 3690.— Arausionis orĭ Usionis b. (gen.) 3690.— Saetibolus b. 3695.— Magissaes b. (gen.) 3695. —Decusani f. (dat.) 10611, Iudaea nota editoruluĭ.—Beneimi b. (dat.) 10611, Iudaeus nota editoruluĭ.

Instrumentum: Luppi b. (gen.) 10679[e,f] Bogdány tegula.— Luppi b. (gen.) 10679[c] Duna-Pentele tegula.— Lupicini b. (gen.) 10681[abcd] Duna-Keszi, prope Waitzen, Duna-Bogdány, O-Szöny, tegula.— Lupicino b. (dat.) 10681[e] O-Szöny tegula.— Licani b. (gen.) 10700 Mitrovic tegula.— Cabar b. 10701 Mitrovic tegula.— Corsapi b. (gen.) 10702 Mitrovic tegula.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

CAPITOLUL VII

§ 118. Am aflat în ordine alfabetică următoarele nume:

1. Abbeus, gen. Abbei. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
2. Abello, gen. Abellonis. b. Eszeg (Mursa). Teritoriul Breucilor.
3. Aberius. b. Fünfkirchen (Sopianae), de două ori. Teritoriul Andizetiilor.
4. Abigeneus, dat. Abigeneo. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
5. Aburus, gen. Aburi. b. Constanța (Tomi). Teritoriul Geților. Străin.
6. Acalus, gen. Acali. b. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.
7. Acirrius, dat. Acirrio. b. Karin (Corinium). Teritoriul Liburnilor.
8. Addebar. b. Zalatna (Ampelum). Teritoriul Dacilor. Probabil străin.
9. Adnama. f. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
10. Adnamatus, gen. Adnamati. b. Velencze (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
11. Aepicadus, gen. Aepicadi. b. Salonae. Teritoriul Dalmaților.—Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.—Vezĭ Epicadus.
12. Aetor, dat. Aetori. b. Podgradje (Asseria). Teritoriul Liburnilor.—Loc nehotărît al provinciei Dalmatia.
13. Aetria. f. Nona (Aenona). Teritoriul Liburnilor.
14. Aexilvas. b. Kömlöd (Lussonium). Teritoriul Amantinilor și Hercuniatilor.
15. Agaevius. b. S. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.
16. Aia. f. Guberevci. Teritoriul Scordiscilor.—Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor.
17. Aioia. f. Visibaba (Municipium Mal...). Teritoriul Partinilor.
18. Aiulo. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
19. Albanus. b. čitluk (Aequum). Teritoriul Dalmaților.—Vranjani (Municipium Mal...). Teritoriul Partinilor.—

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

20. Alxeus orĭ Ialxeus, gen. Alxei orĭ Ialxei. b. Danilo (Riditae). Teritorĭul Dalmaţilor.
21. Amadusa, f. Romlot (Certia). Teritorĭul Dacilor.
22. Amba. f. Reşca (Romula). Teritorĭul Dacilor.
23. Ambactus, gen. Ambacti. b. Duke (Doclea). Teritorĭul Docleatilor. Străin.
24. Amenis, gen. Amenis. b. Intre Nedan şi Butovo (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
25. Aminia. f. Mitrovica (Sirmium). Teritorĭul Breucilor.
26. Ammuta. f. Alsó-Töbörzsök (Annamatia). Teritorĭul Arabiscilor.
27. Anartus, gen. Anarti. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
28. Anculata. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
29. Anculatus, gen. Anculati. b. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritorĭul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
30. Andamionius. b. Humac (Ljubuški et vicinia). Teritorĭul Naresiilor.
31. Andamus, gen. Andami. b. Humac (Ljubuški et vicinia). Teritorĭul Naresiilor.
32. Andena, dat. Andenae. f. Várhely (Sarmizegetusa). Teritorĭul Dacilor.
33. Andes, gen. Andentis. b. Kula (Iapydia). Teritorĭul Iapodilor.— Golubić, de patru orĭ. Teritorĭul Iapodilor.— šupljaja-crkva (Burnum). Teritorĭul Adriopilor.— Verespatak (Alburnus Maior). Teritorĭul Dacilor. Pirusta.
34. Andio. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Remesiana. Teritorĭul Triballilor.
35. Andrada. f. Torda (Potaissa). Teritorĭul Dacilor.
36. Andueia. f. Verespatak (Alburnus Maior), de treĭ orĭ. Teritorĭul Dacilor. Pirusta.
37. Anduenna. f. Verespatak (Alburnus Maior). Teritorĭul Dacilor. Pirusta.
38. Andunocnes, gen. Andunocnetis. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritorĭul Dacilor. Pirusta.
39. Annama, dat. Annamae. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
40. Annamatus. b. Tabajd (Mediterranea inter Stuhlweissen-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

burg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.

41. Anneses. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
42. Annia, dat. Anniae. f. Salonae, de două ori. Teritoriul Dalmaţilor (Annius e şi nomen italic, un Annius consul a. Chr. 153).
43. Annius, dat. Annio. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
44. Anso. f. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
45. Antaio, gen. Antaionis. b. Szent-Endre (Ulcisia Castra). Teritoriul Arabiscilor.
46. Antrocius. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
47. Ape. f. Duke (Doclea). Teritoriul Docleatilor.
48. Aplis, gen. Aplinis, dat. Aplini. b. S. Danillo (Riditae), de cinci ori. Teritoriul Dalmaţilor.
49. Aplius, gen. Apli. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
50. Aplo, dat. Aploni, f. S. Danillo (Riditae), de patru ori. Teritoriul Dalmaţilor.
51. Aplu ori Apludus. b. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
52. Apludus, gen. Apludi. b. S. Danillo (Riditae), de două ori. Teritoriul Dalmaţilor.
53. Aplus, gen. Apli. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.— Bribir (Scardona). Teritoriul Liburnilor.
54 Apurus, gen Apuri. b. Vrlika cum agro. Teritoriul Dalmaţilor.
55. Arausio ori Usio, gen. Arausionis ori Usionis. b. Loc nehotărît al provinciei Pannonia Inferior.
56. Areatinus, dat. Areatino. b. Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor.
57. Arimo. b. Veczel (Micia). Teritoriul Dacilor.
58. Ariortus, dat. Ariorto. b. Slatina. Teritoriul Dacilor.
59. Arsaius, dat. Arsaio. b. Loc nehotărît al provinciei Dalmatia.
60. Asalia. f. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor. Probabil străină.
61. Asifa. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor. Probabil străin.
62. Asio, gen. Asionis. b. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor. Tauriscilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

63. Asuius. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor.
64. Atalus, gen. Atali. b. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
65. Atezissa, dat. Atezissae. f. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
66. Atreccesianus. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
67. Atrectia. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
68. Atressa. f. Török Balint (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
69. Atressus, dat. Atresso. b. Tabajd (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.— Loc nehotărît al provinciei Pannonia Inferior.
70. Atta, gen. Attae. b. Lipljan (Ulpiana). Teritoriul Dardanilor.
71. Attio. b. Al-Gyógy (Germisara). Teritoriul Dacilor.
72. Attius. b. Guberevci. Teritoriul Scordiscilor.
73. Attusonius, dat. Attusonio. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
74. Aucus. b. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
75. Audarus. Vezi Udarus.
76. Audeus, dat. Audeo. b. Várhely (Sarmizegetusa). Teritoriul Dacilor.
77. Augitie. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
78. Augus. b. Kis-Kalán (Aquae). Teritoriul Dacilor.
79. Aulricmara. f. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
80. Aulucmus. b. Torda (Potaisa). Teritoriul Dacilor.
81. Aulupor, dat. Aulupori. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
82. Auluzanus, gen. Auluzani. b. Intre Nedan şi Butovo (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
83. Auluzenus, gen. Auluzeni. b. Resen (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

84. Auluzon. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Remesiana, teritoriul Triballilor.
85. Auscutus, gen. Auscuti. b. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
86. Ava, dat. Avae. f. Baracska (Matrica). Teritoriul Arabiscilor.— Szent-Éndre (Ulcisia Castra). Teritoriul Arabiscilor.
87. Avediur. b. Gigen (Oescus). Teritoriul Dacilor.
88. Avendius. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
89. Aveta. f. Velencze (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
90. Azinas. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
91. Baberius. b. Plevlje (Municipium S...). Teritoriul Caviilor.
92. Babus. b. Klausenburg (Napoca). Teritoriul Dacilor.
93. Baedarus, gen. Baedari. b. Lîngă Cerneţi (Drobeta). Teritoriul Dacilor.
94. Baeta, dat. Baetae . f. Visibaba (Municipium Mal...), de două ori. Teritoriul Partinilor.
95. Baezocrusu. f. S. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
96. Baezus, gen. Baezi. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
97. Bageeto, gen. Bageetonis. b. Tabajd (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
98. Bannaeus, gen. Bannaei. b. Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor. Străin?
99. Baracio, gen. Baracionis. b. Lîngă Kariać (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaţilor.
100. Barcinus, gen. Barcini. b. Šupljaja-crkva (Burnum). Teritoriul Adriopilor.
101. Bargates, gen. Bargatis. b. Lîngă Gran (Salva). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
102. Baritio. b. Kömlöd (Lussonium). Teritoriul Amantinilor şi Hercuniatilor. Străin?
103. Barsames. b. Babadag (Regio inter Noviodunum et Istrum). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor. Obulensilor. Oitensilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

104. Barsemis. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor.
105. Barsemon. b. Meidanchioi (Regio inter Noviodunum et Istrum). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
106. Barsimia. f. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor. Străină.
107. Basia, dat. Basiae. f. Tabajd (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
108. Bastarnus, gen. Bastarni. b. Humac (Ljubuški et vicinia). Teritoriul Naresiilor. Maezaeus.
109. Bataro, gen. Bataronis. b. Eszeg (Mursa). Teritoriul Breucilor. Străin.
110. Bato, gen. Batonis, dat. Batoni. b. Janjici (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritoriul Mazaeilor. — Mali Mošunj (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritoriul Mazaeilor. — Fatnica (Ljubuški et vicinia). Teritoriul Daorsilor.—Lîngă Kariać (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaţilor.—Kablić mali (Municipium Salvium). Teritoriul Dalmaţilor.— Livno (Municipium Salvium). Teritoriul Dalmaţilor. — Sebesváralya (Vicus Anartorum). Teritoriul Dacilor.—Verespatak (Alburnus Maior), de şepte ori. Pirustae. — Alsó Szent Iván (Annamatia). Teritoriul Arabiscilor. Araviscus. — Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
111. Batsio. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
112. Battis, dat. Batti. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
113. Batu, dat. Batuni. f. Listani (Regio inter Verbanum et Unnam). Teritoriul Dalmaţilor.
114. Bauleus. b. Szent-Endre (Ulcisia Castra). Teritoriul Arabiscilor. Străin ?
115. Baurea, dat. Baureae. f. Traù (Tragurium). Teritoriul Siculotilor.
116. Bdutua. f. Gaureni (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Dacilor.
117. Bedarus. b. Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor.
118. Bellicus, gen. Bellici, abl. Bellico. b. Orašje (Margum). Teritoriul Scordiscilor.— Szucság (Optatiana). Teritoriul Dacilor. — Verespatak (Alburnus Maior), de

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

treĭ orĭ. Teritorĭul Dacilor. Pirustae.— Várhely (Sarmizegetusa). Teritorĭul Dacilor.

119. Bemax. b. Komić (Iapydia). Teritorĭul Iapodilor.
120. Bendi. f. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
121. Beneimis, dat. Beneimi. b. Loc nehotărît al provinciei Pannonia Inferior. Străin.
122. Bennus, gen. Benni. b. Danillo (Riditae). Teritorĭul Dalmaţilor.
123. Benus. b. Reşca (Romula). Teritorĭul Dacilor.
124. Bericio. b. Várhely (Sarmizegetusa). Teritorĭul Dacilor. Străin.
125. Bessa. f. Várhely (Sarmizegetusa). Teritorĭul Dacilor.
126. Bessus. b. Plevlje (Municipium S...), de două orĭ. Teritorĭul Caviilor.— Loc nehotărît al provinciei Moesia Inferior.
127. Betulonus, gen. Betuloni. b. Čitluk (Aequum). Teritorĭul Dalmaţilor. Străin.
128. Betuva f. Zlokučani (Scupi). Teritorĭul Dardanilor.
129. Beucus. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritorĭul Dacilor. Pirusta.
130. Beus. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritorĭul Dacilor. Pirusta.
131. Beusas, gen. Beusantis. b. Livno (Municipium Salvium). Teritorĭul Dalmaţilor.—Verespatak (Alburnus Maior), de patru orĭ. Teritorĭul Dacilor. Pirustae.
132. Beuzas. b. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.
133. Biatumarus, gen. Biatumari, dat. Biatumaro. b. Duna-Pentele (Intercisa), de două orĭ. Teritorĭul Arabiscilor.
134. Bisine. b. Resen (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
135. Bisius. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritorĭul Dacilor. Sardus.
136. Bitianus. b. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
137. Bitidius. b. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.
138. Bitilla, dat. Bitillae. f. Koinare (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor. — Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
139. Bitipel. b. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

140. Bithus şi Bitus, gen. Bithi Biti, dat. Bitho Bito, abl. Bitho Bito. b. Praovo, de două ori. Teritoriul Dacilor.—Kostolatz (Viminacium). De loc din Scupi, teritoriul Dardanilor.—Kostolatz (Viminacium). De loc din Ratiaria. Teritoriul Dacilor.—Kostolatz (Viminacium). De loc din Pautalia. Teritoriul Bessilor.—Lîngă Alexinac (Praesidium Pompei). Teritoriul Triballilor.—Konino (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.—Stari Nikup (Nicopolis ad Istrum). Teritoriul Moesilor.—Intre Tabačka şi Červen (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.—Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.—Titel (Bassiana). Teritoriul Dacilor.—Bia (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor.—Alt-Ofen (Aquincum), de două ori. Teritoriul Arabiscilor.
141. Bitus. Vezi Bithus.
142. Bituvas, gen. Bituvantis. b. Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor.
143. Bizus, dat. Bizo. b. S. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
144. Blasa. b. Vád. Teritoriul Dacilor.
145. Blatun., dat. b. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
146. Blazziza. b. ? La miazănoapte de Ipek cale de trei ceasuri. Teritoriul Dardanilor.
147. Bocontia. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
148. Bocontius. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
149. Bodiccius. b. Titel (Acumincum). Teritoriul Dacilor.
150. Boio, dat. Boioni. b. Lisičići lîngă Konjica (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritoriul Meromennilor.
151. Bolana. f. Viddo (Narona). Teritoriul Naresiilor.
152. Bolhas. b. Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor. Străin ?
153. Bonita, dat. Bonitae. f. Caranlîc (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor.
154. Bonoucus, gen. Bonouci. b. Constanţa (Tomi). Teritoriul Geţilor.
155. Boraeas. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor. Străin ?
156. Bori. gen. b. Golubić. Teritoriul Iapodilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

157. Bossina. b. ? La mĭazănoapte de Ipek cale de treĭ ceasurĭ. Teritorĭul Dardanilor.
158. Boutus, gen. Bouti. b. Teplju (Promona). Teritorĭul Dalmaţilor. Străin.
159. Breucus, gen. Breuci, abl. Breuco. b. Verespatak (Alburnus Maior), de treĭ orĭ. Teritorĭul Dacilor. Pirustae.
160. Bricena. f. Torda (Potaissa). Teritorĭul Dacilor.
161. Brigomarus. b. Gardun. Teritorĭul Dalmaţilor. Probabil străin.
162. Brilo. b. Intre Nedan şi Butovo (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
163. Britta. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
164. Brittus, gen. Britti. b. Dálya (Teutoburgium). Teritorĭul Breucilor. Străin.
165. Brogimara. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
166. Brogimarus. b. Alsó-Töbörzsök (Annamatia). Teritorĭul Arabiscilor.
167. B..rozus, gen. B..rozi. b. Gaureni (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Dacilor.
168. Buccio, gen. Buccionis, dat. Buccioni. b. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.— Gradina lîngă Nadin (Nedinum). Teritorĭul Liburnilor.
169. Buodus. b. Rákos-Palota (Trans Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
170. Buomis, dat. Buomi. f. Lîngă Kariać (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor.
171. Burrius. b. Čitluk (Aequum). Teritorĭul Dalmaţilor. Străin.
172. Burtinus. b. Şumla (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
173. Busio, gen. Busionis. b. Török Balint (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen), de doŭă orĭ. Teritorĭul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
174. Butes. b. Sztrigy Szacsal (Aquae). Teritorĭul Dacilor.
175. Butto, dat. Buttoni. b. Lîngă Gran (Salva). Teritorĭul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
176. Buuo. f. Borčani (Delminium). Teritorĭul Dalmaţilor.
177. Buzetia. f. Medvidje (Hadra). Teritorĭul Adriopilor.
178. Buzetius. b. Medvidje (Hadra). Teritorĭul Adriopilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

179. Cabaletus, gen. Cabaleti. b. Danilo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
180. Cabar. b. Mitrovica (Instrumentum Pannoniae Inferioris). Teritoriul Breucilor.
181. Caevoda, dat. Caevodae. f. Karin (Corinium). Teritoriul Liburnilor.
182. Cambrianus. b. Plevlje (Municipium S...). Teritoriul Caviilor.
183. Candalio. b. Lîngă Otišić (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaţilor.
184. Cantia, dat. Cantiae. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
185. Capacita. f. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
186. Carantius. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor. Străin ?
187. Cares, gen. Carentis. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
188. Carianus. b. Svištov (Novae). Teritoriul Geţilor.
189. Cariccus, gen. Caricci. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
190. Caricus, dat. Carico. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
191. Carosus, dat. Caroso. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
192. Carpia, gen. Carpiae. b. Teplju (Promona). Teritoriul Dalmaţilor.—Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
193. Carpus, gen. Carpi. b. Udbina (Iapydia). Teritoriul Iapodilor.—Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
194. Carstimarus, gen. Carstimari. b. Hardomilje (Ljubuški et vicinia). Teritoriul Naresiilor.
195. Carusia, dat. Carusiae. f. Svištov (Novae). Teritoriul Geţilor.
196. Carvanius, dat. Carvanio. b. Plevlje (Municipium S...). Teritoriul Caviilor.
197. Carvius. b. Kablić mali (Municipium Salvium). Teritoriul Dalmaţilor.
198. Casamo, gen. Casamonis. b. Vereb (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
199. Catandio, dat. Catandioni. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

200. Cato, dat. Catoni. f. Plevlje (Municipium S...). Teritoriul Caviilor.
201. Caturus, gen. Caturi. b. S. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.
202. Caurisinius. b. Mekiš (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
203. Cerfonius. b. Kutlovica (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
204. Ceuna, dat. Ceunae. f. Salonae. Teritoriul Dalmaților. —Gradina lîngă Nadin (Nedinum), de două ori. Teritoriul Liburnilor.— Karin (Corinium), de două ori. Teritoriul Libnrnilor.
205. Ceunus, gen. Ceuni. b. Gradina lîngă Nadin (Nedinum). Teritoriul Liburnilor.—Karin (Corinium). Teritoriul Liburnilor.
206. Ciltus. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
207. Cimio, dat. Cimioni. b. Várhely (Sarmizegetusa). Teritoriul Dacilor.
208. Cinene, gen. Cinenes. f. Constanța (Tomi). Teritoriul Geților.
209. Cingius. b. Salonae. Teritoriul Dalmaților.
210. Cintugnatus. b. Várhely (Instrumentum Daciae). Teritoriul Dacilor.
211. Cirotis, gen. Cirotis. b. Salonae. Teritoriul Dalmaților.
212. Cirulinus, gen. Cirulini. b. Szék (Szamos-Ujvár). Teritoriul Dacilor.
213. Cissus, gen. Cissi. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
214. Cittius. b. Alsó-Ilosva. Teritoriul Dacilor.
215. Cittus, gen. Citti. b. Intre Nedan și Butovo (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
216. Cliticus, gen. Clitici. b. Albona. Teritoriul Liburnilor.
217. Clonis, dat. Cloni. f. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Pirustilor.
218. Clonus, dat. Clono. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
219. Cloutius. b. Salonae. Teritoriul Dalmaților. Străin.
220. Clutamus, gen. Clutami. b. Salonae. Teritoriul Dalmaților. Străin.
221. Cobromara. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

222. Cocaius. b. Niš (Naissus). Teritoriul Triballilor.
223. Coimo. b. Tabajd (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
224. Comargus. b. Loc nehotărît al provincieĭ Dalmatia.
225. Comatimara. f. Kovácsi (Vörösvár et vicinia). Teritoriul Arabiscilor.
226. Comatumarus. b. Gyúró (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor.
227. Comcesus. b. Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor.
228. Comium orĭ Comiumara. f. Loc nehotărît al provincieĭ Pannonia Inferior.
229. Comiumara. Vezĭ Comium.
230. Comozous, gen. Comozoi. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor.
231. Condunus. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
232. Congonius. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
233. Copiesilla. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
234. Coria. b. Intre Nedan şi Butovo (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
235. Corsapus, gen. Corsapi. b. Mitrovica (Instrumentum Pannoniae Inferioris). Teritoriul Breucilor.
236. Cotu. f. Kleinschelken (Mediasch et Schelken). Teritoriul Dacilor. Străină.
237. Cotus, dat. Coto. b. Fünfkirchen (Sopianae). Teritoriul Andizetiilor.
238. Coulius, dat. Coulio. b. Salonae, de doŭă orĭ. Teritoriul Dalmaţilor.
239. Crapus. b. Nona (Aenona). Teritoriul Liburnilor.
240. Cristus. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor. Străin?
241. Cuga. b. Bjela aproape de Vidin. Teritoriul Dacilor.
242. Cumenius, abl. Cumenio. b. Nicoliţel (Regio inter Noviodunum et Istrum). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
243. Curbania. f. Danilo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
244. Curia. b. Kostolatz (Viminacium). Teritoriul Scordiscilor.
245. Curta. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Ratiaria. Teritoriul Dacilor.
246. Cusaia. f. Maria-Theresianopel (Antiana). Teritoriul Dacilor.
247. Cutia, acuz. Cutiam. b. Belgrad (Singidunum). Teritoriul Scordiscilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

248. Cutia. f. Kostolatz (Viminacium). Teritoriul Scordiscilor.
249. Cutius. b. Kostolatz (Viminacium). Teritoriul Scordiscilor.
250. Dacio, dat. Dacioni. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
251. Daciscus. b. Constanţa (Tomi). Teritoriul Geţilor.
252. Dada, gen. Dadae. b. Constanţa (Tomi). Teritoriul Geţilor.— Pantelimonul de sus (Ulmetum). Teritoriul Geţilor.
253. Dades. b. Alba Iulia (Apulum), de două ori. Teritoriul Dacilor.
254. Daizi, gen. Daizinis. b. Belgrad (Singidunum). Teritoriul Scordiscilor.
255. Daizis, dat. Daizi. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor.
256. Daizo. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Scupi. Teritoriul Dardanilor.
257. Dalenus, gen. Daleni. b. Urluchioi (Tomi). Teritoriul Geţilor.
258. Dallo, gen. Dallonis. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
259. Danuvius. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
260. Dardanus. b. Zlokučani (Scupi). Teritoriul Dardanilor.
261. Dard... b. Babadag (Regio inter Noviodunum et Istrum). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
262. Dardiana. f. Turnul Severin (Instrumentum Daciae). Teritoriul Dacilor.
263. Darmo. f. S. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
264. Dasa. b. Pecka (Regio inter Verbanum et Unnam). Teritoriul Mazaeilor.—Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
265. Dasantilla, dat. Dasantillae. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
266. Dasas, gen. Dasantis, dat. Dasanti (Dasati). b. Muć (Andetrium). Teritoriul Dalmaţilor.— Teplju (Promona). Teritoriul Dalmaţilor.— Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.—Guberevci. Teritoriul Scordiscilor. —Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.— Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta. — Turnul Severin (Drobeta). Teritoriul Dacilor.
267. Dasianus. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabis-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

268. Dasius şi Dassius, gen. Dasi Dassi, dat. Dasio Dassio, abl. Dasio Dassio. b. Humac (Ljubuški et vicinia). Teritoriul Naresiilor. Maezaeus. — Salonae, de şese orĭ. Teritoriul Dalmaţilor.—Loc nehotărît al provincieĭ Dalmatia.— Kostolatz (Viminacium). De loc din Scupi, de doŭă orĭ. Teritoriul Dardanilor.—Kostolatz (Viminacium). De loc din Ratiaria. Teritoriul Dacilor.—Kostolatz (Viminacium). De loc din Remesiana. Teritoriul Triballilor.—Prizren. Teritoriul Dardanilor. — Magyar-Gorbó (Optatiana). Teritoriul Dacilor.— Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor.—Verespatak (Alburnus Maior), de opt orĭ. Pirustae.— Veczel (Micia). Teritoriul Dacilor.— Petrovce (Bassiana). Teritoriul Breucilor).— Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.

269. Dasmenus. b. Petrovce (Bassiana). Teritoriul Breucilor.

270. Dassius. Vezĭ Dasius.

271. Dasto, dat. Dastoni. f. Srinjine (Epetium). Teritoriul Dalmaţilor. — Županjac (Delminium). Teritoriul Dalmaţilor.

272. Datus, dat. Dato. b. Salonae, de doŭă orĭ. Teritoriul Dalmaţilor.

273. Dazanus. b. Stuhlweissenburg. Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.

274. Dazas. b. Lisičići (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritoriul Meromennilor.

275. Dazier, dat. Dazieri. b. Karan (Municipium Mal...). Teritoriul Partinilor.

276. Dazomenus. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.

277. Deccia, dat. Decciae. f. Loc nehotărît al provincieĭ Dacia.—Stuhlweissenburg. Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor. Străină.

278. Deccianus, gen. Decciani, dat. Decciano. b. Alt-Ofen (Aquincum), de doŭă orĭ. Teritoriul Arabiscilor.

279. Decebalus şi Decibalus, gen. Decebali Decibali, abl. Decibalum (probabil acuz. întrebuinţat ca abl.). b. Intre Nedan şi Butovo (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor. — Silistra (Durostorum). Teritoriul Geţilor.

280. Decibalus. Vezĭ Decebalus.

281. Decusa, dat. Decusani. f. Loc nehotărît al provincieĭ Pannonia Inferior. Străină.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

282. Deidmu, gen. b. Komić (Iapydia). Teritoriul Iapodilor.
283. Deisan. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
284. Deius. b. Loc nehotărît al provinciei Dalmatia.
285. Deivo, gen. Deivonis. b. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
286. Dennaus, gen. Dennai. b. Golubić. Teritoriul Iapodilor.
287. Densela orĭ Densola. f. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
288. Densola. Vezĭ Densela.
289. Dento, gen. Dentonis. b. Medvidje (Hadra). Teritoriul Adriopilor.
290. Dentusugu. f. Leskovec (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
291. Derva. f. Tétény (Campona). Teritoriul Arabiscilor.
292. Dervonia, dat. Dervoniae. f. Neudorf (Crumerum). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
293. Deter. b. Brazza (Brattia).
294. Detustaina. f. Damjanovo (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
295. Devala, dat. Devalae. f. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor.
296. Diaies. b. Oláh-Péntek (Szamos-Ujvár). Teritoriul Dacilor.
297. Dian.adris, dat. Dian.adri. f. Golubić. Teritoriul Iapodilor.
298. Didalsus. b. Gigen (Oescus). Teritoriul Dacilor.
299. Dieus. b. Čitluk (Aequum). Teritoriul Dalmaților.
300. Dina. dat. Dinae. b. Trau (Tragurium). Teritoriul Siculotilor.
301. Dines, dat. Dinenti. b. Salonae. Teritoriul Dalmaților. — Kostolatz (Viminacium). De loc din Trimontium. Teritoriul Bessilor.
302. Dinnius, dat. Dinnio. b. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
303. Diocas, dat. Diocati. b. Silistra (Durostorum). Teritoriul Geților.
304. Disala. b. Uj-Bánovce (Burgenae). Teritoriul Breucilor.
305. Disdozi. b. Salonae. Teritoriul Dalmaților.
306. Disius. b. Loc nehotărît al provinciei Dacia.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

307. Diteius, dat. Diteio. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
308. Dito, dat. Ditoni. f. Srinjine (Epetium). Teritoriul Dalmaţilor.
309. Ditueius, dat. Ditueio. b. Golubić. Teritoriul Iapodilor.
310. Ditugenius. b. Oláh-Péntek (Szamos-Ujvár). Teritoriul Dacilor.
311. Diurpagisa, abl. Diurpagisa. b. Ravna (Timacum Minus). Teritoriul Triballilor.
312. Dius. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
313. Dize. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
314. Dizias. b. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
315. Dizo. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Trimontium. Teritoriul Bessilor.—Klausenburg (Napoca). Teritoriul Dacilor. Străin.
316. Dizzace. b. Igliţa (Troesmis). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
317. Dizze. b. Nedan (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
318. Doiodus. b. La gura rîuluĭ Vid (Utus). Teritoriul Dacilor.
319. Dona, dat. Donae. f. Loc nehotărît al provincieĭ Dalmatia.
320. Donaus, gen. Donai. b. Várhely (Instrumentum Daciae). Teritoriul Dacilor.
321. Donico. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor. Străin?
322. Donicus, dat. Donico. b. Muć (Andetrium). Teritoriul Dalmaţilor. Străin.
323. Dorina, dat. Dorinae. f. Tulcea (Aegissus). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
324. Dragilis. b. Szent-Endre (Ulcisia Castra). Teritoriul Arabiscilor.
325. Drebias. b. Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor.
326. Drigisa şi Drigissa. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Ratiaria. Teritoriul Dacilor.—Somovit (Utus). Teritoriul Dacilor.
327. Drigissa. Vezĭ Drigisa.
328. Droles. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

329. Druanus. b. Teplju (Promona). Teritoriul Dalmaţilor.
330. Drulentus, gen. Drulenti. b. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
331. Dudis. b. Pe malul drept al rîuluĭ Lom de ceĭa parte a oraşuluĭ Lom (Almus). Teritoriul Dacilor.
332. Dui... b. La gura rîuluĭ Vid (Utus). Teritoriul Dacilor.
333. Duiona. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
334. Dumma. f. Gradina lîngă Nadin (Nedinum). Teritoriul Liburnilor.
335. Dumnotalus, gen. Dumnotali. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
336. Duna. f. Szent-Endre (Ulcisia Castra). Teritoriul Arabiscilor.
337. Duo. b. Resen (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor. (Mateescu, Buletinul comisiuniĭ monumentelor istorice an. VIII pag. 30, citeşte Durotorma).
338. Durazis. b. Kamenopolje (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
339. Dusia. f. Casapchĭoĭ (Istrus). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
340. Ecaus, gen. Ecai. b. Várhely (Instrumentum Daciae). Teritoriul Dacilor.
341. Edasterius. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
342. Efripop... b. ? Resen (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor. (Mateescu, Buletinul comisiuniĭ monumentelor istorice an. VIII pag. 29, citeşte Eptiporis).
343. Eftepir. f. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor. (Mateescu, Buletinul comisiuniĭ monumentelor istorice an. VIII pag. 37, citeşte Eptepir).
344. Elivius. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
345. Emans. b. Gardun. Teritoriul Dalmaţilor. Daesitias.
346. Enena. f. Groblje (Municipium Mal...). Teritoriul Partinilor.
347. Epetinus. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
348. Epicadiana (gens), dat. Epicadianae. f. Duke (Doclea). Teritoriul Docleatilor.
349. Epicadus, gen. Epicadi, dat. Epicado. b. Viddo (Narona), de doŭă orĭ. Teritoriul Naresiilor. — Gradac (Novae). Teritoriul Ardiaeilor. — Dikovača (Novae). Teritoriul Ardiaeilor. — Salonae, de doŭă orĭ. Terito-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rĭul Dalmaţilor.— Hendorf. Teritorĭul Dacilor.— Verespatak (Alburnus Maior), de doŭă orĭ. Teritorĭul Dacilor. Pirustae.— Lîngă Cerneţĭ (Drobeta). Teritorĭul Dacilor.—Vezĭ Aepicadus.

350. Epicatius. b. Torda (Potaissa). Teritorĭul Dacilor.
351. Epius. b. Alba Iulia (Apulum). Teritorĭul Dacilor.— Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
352. Eppo, gen. Epponis. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
353. Eptacentus. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
354. Eptala. b. Klausenburg (Napoca). Teritorĭul Dacilor. Străin.— Tétény (Campona). Teritorĭul Arabiscilor.
355. Ersidius. b. Steklen (Novae). Teritorĭul Geţilor.
356. Esbenus. b. Rusăneştĭ. Teritorĭul Dacilor.
357. Essoricus. b. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.
358. Fasena, dat. Fasenae. f. Lissa (Issa). Teritorĭul Issaeilor.
359. Fata. Vezĭ Pata.
360. Fencis. f. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.
361. Filiora. f. Duke (Doclea). Teritorĭul Docleatilor.
362. Fingis. f. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.
363. Flegitsana. f.? La gura rîuluĭ Vid (Utus). Teritorĭul Dacilor.
364. Foniacius. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
365. Fresianus. b. Dálya (Teutoburgium). Teritorĭul Breucilor.
366. Ftiozi. b. La gura rîuluĭ Vid (Utus). Teritorĭul Dacilor.
367. Funi... b. Babadag (Regio inter Noviodunum et Istrum). Teritorĭul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
368. Gailla, acuz. Gaillam. f. Gorna Orechovica (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
369. Galla. f. Duna-Pentele (Intercisa). Teritorĭul Arabiscilor.
370. Gallio. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
371. Gallitta. f. Vinkovce (Cibalis). Teritorĭul Breucilor.
372. Geldo, gen. Geldonis. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritorĭul Dacilor. Pirusta.
373. Genthena. f. Ieževica (Municipium Mal...). Teritorĭul

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

374. Gentius. b. Viddo (Narona). Teritoriul Naresiilor.
375. Germus, dat. Germo. b. Albona. Teritoriul Liburnilor.
376. Gnorius. b. Gradina lîngă Nadin (Nedinum). Teritoriul Liburnilor.
377. Godes. b. Instrumentum Daciae. Teritoriul Dacilor.
378. Granp... b. Veglia (Curictae). Teritoriul Liburnilor.
379. Gresa. f. Guberevci. Teritoriul Scordiscilor.
380. Gude. b. Belgrad (Singidunum). Teritoriul Scordiscilor.
381. Guras. b. Lîngă Karansebes (Tibiscum). Teritoriul Dacilor. Străin ?
382. Hatena. b. Mitrovica (Sirmium). Teritoriul Breucilor.
383. Hospolis, gen. Hospolis. b. Veglia (Curictae). Teritoriul Liburnilor.
384. Iacus, gen. Iaci. b. Konjica (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritoriul Meromennilor.
385. Iaefus, gen. Iaefi. b. Karin (Corinium). Teritoriul Liburnilor.
386. Iaehetav. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor.
387. Ialxeus. Vezi Alxeus.
388. Iantuna. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
389. Iarse. b. Lîngă Caransebes (Tibiscum). Teritoriul Dacilor. (Mateescu, Buletinul comisiunii monumentelor istorice an. VIII pag. 37, citeşte Tarse).
390. Iassianus, dat. Iassiano. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor.
391. Iavido, dat. ? b. Várhely (Instrumentum Daciae). Teritoriul Dacilor.
392. Ibins. b. Mehadia (Ad Mediam). Teritoriul Dacilor.
393. Ibliomarus, dat. Ibliomaro. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor. Străin.
394. Icconius. b. Šupljaja-crkva (Burnum). Teritoriul Adriopilor. Străin.
395. Iddeus, gen. Iddei. b. Lîngă Caransebes (Tibiscum). Teritoriul Dacilor. Străin ?
396. Iegidus, gen. Iegidi. Orşova (Instrumentum Daciae). Teritoriul Dacilor.
397. Iemonius. b. Svištov (Novae). Teritoriul Geţilor.
398. Ienudia. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
399. Iettina. f. Mehadia (Ad Mediam). Teritoriul Dacilor.
400. Iettus. b. Čitluk (Aequum). Teritoriul Dalmaţilor.—Da-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

401. Ifzus, gen. Ifzi. b. Danilo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
402. Ingona ?, acuz. Ingonam. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
403. Inturus, gen. Iuturi. b. Várhely (Instrumentum Daciae). Teritoriul Dacilor.
404. Ioivaus, gen. Ioivai. b. Alsó-Ilosva. Teritoriul Dacilor.
405. Iomeneus orĭ Iomenius, gen. Iomenei orĭ Iomenii. b. Danilo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
406. Iomenius. Vezĭ Iomeneus.
407. Ismarus, gen. Ismari. b. Veczel (Micia). Teritoriul Dacilor.
408. Ithazis. b. Pantelimonul de sus (Ulmetum). Teritoriul Geţilor.
409. Itinius. b. Rákos-Palota (Trans Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
410. Iudatus, gen. Iudati. b. Lîngă Gran (Salva). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
411. Izito. f.? La gura rîuluĭ Vid (Utus). Teritoriul Dacilor.
412. Lacomus, dat. Lacomo. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
413. Lacrus, gen. Lacri. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
414. Laemotina, dat. Laemotinae. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
415. Laepocus. b. Kömlöd (Lussonium). Teritoriul Amantinilor şi Hercuniatilor.
416. Laezarpa. f. Danilo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
417. Laiscus. b. Lisičići lîngă Konjica (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritoriul Meromennilor.
418. Lapricus, dat. Laprico. b. Danilo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
419. Laricia. f. Kostolatz (Viminacium). Teritoriul Scordiscilor.
420. Larininus. b. Mitrovica (Sirmium). Teritoriul Breucilor.
421. Lastimeis. b. Veglia (Curictae). Teritoriul Liburnilor.
422. Lateinus. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
423. Lateius, dat. Lateio. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
424. Latiniana (gens), dat. Latinianae. f. Duke (Doclea). Teritoriul Docleatilor.
425. Latio. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
426. Lavia. f. S. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

427. Lavincia, gen. Lavinciae. f. S. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.
428. Lavius, gen. Lavi. b. S. Danillo (Riditae), de două ori. Teritoriul Dalmaților.—Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
429. Lavo, dat. Lavoni. f. Ličtani (Regio inter Verbanum et Unnam). Teritoriul Dalmaților.—Županjac (Regio inter Verbanum et Unnam). Teritoriul Dalmaților.
430. Ledies, gen. Ledietis. b. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.
431. Ledrus. gen. Ledri. b. Lastvefeld (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaților.
432. Legitax. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
433. Leubinus, gen. Leubini. b. Somovit (Utus). Teritoriul Dacilor.
434. Leuganus. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
435. Lianus, gen. Liani. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
436. Licaia. f. Danilo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.
437. Licaios. b. Putincze (Bassiana). Teritoriul Breucilor. Amantinus.
438. Licanus, gen. Licani. b. Mitrovica (Instrumentum Pannoniae Inferioris). Teritoriul Breucilor.
439. Liccaius, gen. Liccai, dat. Liccaio. b. Solta (Solentia). — Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.—Turnul Severin (Drobeta). Teritoriul Dacilor.—Neudorf (Crumerum). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
440. Liccaus. b. Putincze (Bassiana). Teritoriul Breucilor. Amantinus.
441. Liccavus, gen. Liccavi. b. Putincze (Bassiana). Teritoriul Breucilor. Amantinus.
442. Liga... b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
443. Ligomarus. b. Hardomilje (Ljubuški et vicinia). Teritoriul Naresiilor.
444. Linda. b. Turnul Severin (Drobeta). Teritoriul Dacilor.
445. Linsas, gen. Linsantis. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
446. Lione. f. Stobreč (Epetium). Teritoriul Dalmaților.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

447 Lipor. b. Tétény (Campona). Teritoriul Arabiscilor.
448. Liseno, dat. Lisenoni. f. Kariać (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaţilor.
449. Liso, gen. Lisonis. b. Brazza (Brattia).
450. Lissinia. f. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor.
451. Lister. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
452. Litogenus, gen. Litogeni. b. Karlsburg (Instrumentum Daciae). Teritoriul Dacilor.
453. Litus. b. Livno (Municipium Salvium). Teritoriul Dalmaţilor.
454. Lobasinus, gen. Lobasini. b. Tétény (Campona). Teritoriul Arabiscilor.
455. Loiscus, gen. Loisci. b. Livno (Municipium Salvium). Teritoriul Dalmaţilor.—Albona. Teritoriul Liburnilor.
456. Lonus, gen. Loni. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
457 Loricus. b. Putincze (Bassiana). Teritoriul Breucilor. Amantinus.
458. Lossa, dat. Lossae. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
459. Luca, gen. Lucae. f. Lipljan (Ulpiana). Teritoriul Dardanilor.
460. Lucaius. b. Kutlovica (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
461. Lucca. b. Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor.
462. Lucha, dat. b. Várhely Sarmizegetusa). Teritoriul Dacilor.
463. Lucita, dat. Lucitae. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
464. Lucus, gen. Luci. b Srinjine (Epetium). Teritoriul Dalmaţilor.
465. Lunnicus. b. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
466. Lupicinus, gen. Lupicini, dat. Lupicino. b. Duna-Keszi (Instrumentum Pannoniae Inferioris). Teritoriul Arabiscilor. Lîngă Waitzen (Instrumentum Pannoniae Inferioris). Teritoriul Arabiscilor. — Duna-Bogdány (Instrumentum Pannoniae Inferioris). Teritoriul Arabiscilor.—O-Szöny (Instrumentum Pannoniae Inferioris), de două ori. Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

467. Luppus, gen. Luppi. b. Bogdány (Instrumentum Pannoniae Inferioris), de două ori. Teritoriul Arabiscilor. Duna-Pentele (Instrumentum Pannoniae Inferioris). Teritoriul Arabiscilor.
468. Luria, gen. Luriae, dat. Luriae. f. Risano (Risinium). Teritoriul Labeatilor. — Salonae, de două ori. Teritoriul Dalmaților.
469. Lurius, gen. Luri, dat. Lurio. b. Cattaro (Acruvium). Teritoriul Labeatilor.—Risano (Risinium). Teritoriul Labeatilor.—Salonae. Teritoriul Dalmaților.— Veglia (Curictae). Teritoriul Liburnilor.—Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
470. Macimarus, gen. Macimari. b. Gyúró (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor. — Szent-Endre (Ulcisia Castra). Teritoriul Arabiscilor.
471. Madocus, gen. Madoci. b. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.
472. Madu. f. Višegrad (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritoriul Partinilor.
473. Maela. b. Salonae. Teritoriul Dalmaților.
474. Magimarus. b. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
475. Magio. b. Gyúró (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor. — Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
476. Magissa, gen. Magissaes. b. Loc nehotărît al provinciei Pannonia Inferior.
477. Malaius. b. Čapljina (Narona). Teritoriul Naresiilor.
478. Malchias. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
479. .maloger., dat. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
480. Mama, gen. Mamae. f. Constanța (Tomi). Teritoriul Geților.— Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
481. M..amiorix, gen. M..amioricis. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor.
482. Mampsalachanus, dat. Mampsalachano. b. Svistov (Novae). Teritoriul Geților.
483. Mamutzim, abl. b. Silistra (Durostorum). Teritoriul

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

484. Mandeta. f. Homolje (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritoriul Meromennilor.
485. Manneus. b. Tihó (Porolissum). Teritoriul Dacilor.
486. Marciniesis orĭ Marciniesus, gen. Marciniesi[s ?]. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta, nume de loc ?
487. Marciniesus. Vezĭ Marciniesis.
488. Maria, dat. Mariae. f. Loc nehotărît al provincieĭ Pannonia Inferior. Străină.
489. Marinus, dat. Marino. b. Salonae, de doŭă orĭ. Teritoriul Dalmaţilor.— Vido (Narona). Teritoriul Naresiilor. — Zara (Iadera), de doŭă orĭ. Teritoriul Liburnilor. — Kostolatz (Viminacium). Teritoriul Scordiscilor.—Igliţa (Troesmis). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor. — Mojgrád (Porolissum). Teritoriul Dacilor. — Alba Iulia (Apulum), de doŭă orĭ. Teritoriul Dacilor.— Zalatna (Ampelum). Teritoriul Dacilor.
490. Marle. b.? Ravna (Timacum minus). Teritoriul Triballilor.
491. Maserva, dat. Maservae. b. Viddo (Narona). Teritoriul Naresiilor.
492. Masinnus, gen. Masinni. b. Zutor (Largiana). Teritoriul Dacilor.
493. Masotina, dat. Masotinae. f. Szaszvaros (Germisara). Teritoriul Dacilor.
494. Masurus, gen. Masuri. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
495. Mataura, gen. Mataurae. f. Zlokučani (Scupi). Teritoriul Dardanilor.
496. Matidia, abl. Matidia. f. Silistra (Durostorum). Teritoriul Geţilor.
497. Matisa. f. Skelani (Municipium Domavianum). Teritoriul Partinilor.
498. Matomarus. b. Promontor (Campona). Teritoriul Arabiscilor.
499. Matsiu. f. ? Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
500. Matto, dat. Mattoni. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
501. Mattonia. f. Županjac (Regio inter Verbanum et Unnam). Teritoriul Dalmatilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

502. Mattua. f. Tabajd (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
503. Matumarus, gen. Matumari. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
504. Mavida. f. Hendorf. Teritoriul Dacilor.
505. Maxa. b. Golubić. Teritoriul Iapodilor.
506. Meitima. f. Verèb (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
507. Meitime. f. Tétény (Campona). Teritoriul Arabiscilor.
508. Melcidianus. b. Turnul Severin (Drobeta). Teritoriul Dacilor.
509. Menda, dat. Mendae. f. Ossero (Apsoros).
510. Mendus, gen. Mendi. b. Balijina Glavica (Municipium Magnum). Teritoriul Dalmaţilor. Străin.
511. Meovit.. b. Babadag (Regio inter Noviodunum et Istrum). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
512. Mereccusa. f. Kömlöd (Lussonium). Teritoriul Amantinilor şi Hercuniatilor.
513. Messius, gen. Messi. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
514. Messus, dat. Messo. b. Ossero (Apsoros).
515. Mestrinius. b. Tihó (Porolissum). Teritoriul Dacilor.
516. Mestrius, gen. Mestri. b. Kostolatz (Viminacium). Teritoriul Scordiscilor.—Kostolatz (Viminacium). De loc din Scupi, de două ori. Teritoriul Dardanilor.— Zlokučani (Scupi). Teritoriul Dardanilor.—Niš (Naissus). Teritoriul Triballilor.— Malka Brestnica (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor. — Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
517. Mestula. b. Kostolatz (Viminacium). De loc diu Scupi. Teritoriul Dardanilor.
518. Mesuquas. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
519. Meter. f. Kostolatz (Viminacium). Teritoriul Scordiscilor.
520. Mevertens. b. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
521. Mexllius. b. Vaál (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
522. Micce, dat. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

523. Mico. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
524. Miletumarus, gen. Miletumari. b. Tétény (Campona). Teritoriul Arabiscilor.
525. Milizza. b. ? La mĭazănoapte de Ipek cale de treĭ ceasurĭ. Teritoriul Dardanilor.
526. Misaucus, abl. pl. Misaucis. b. Gardun. Teritoriul Dalmaţilor.
527. Mitionius, dat. Mitionio. b. Loc nehotărît al provinciei Dalmatia.
528. Mociancius. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
529. Mocius, dat. Mocio. b. Gross-Pold. Teritoriul Dacilor
530. Mocur. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
531. Mogetio, gen. Mogetionis. b. Alsó-Töbörzsök (Annamatia). Teritoriul Arabiscilor.
532. Mogitmarus. b. Alsó Szent Iván (Annamatia). Teritoriul Arabiscilor. Araviscus.
533. Mommo. b. Instrumentum Daciae. Teritoriul Dacilor.
534. Mucalis, dat. (?) Mucali. b. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
535. Mucapor, gen. Mucaporis. b. Intre Nedan şi Butovo (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor. — Alsó-Ilosva, de doŭă orĭ. Teritoriul Dacilor.— Szucság (Optatiana). Teritoriul Dacilor.
536. Mucaporus, gen. Mucapori. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor.— Caramurat (Tomi). Teritoriul Geţilor.
537. Mucapuis. f. Alsó-Ilosva. Teritoriul Dacilor.
538. Mucaris, gen. Mucaris. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
539. Mucasenis, gen. Mucasenis. b. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
540. Mucasenus. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor
541. Mucasius. b. Alacapu (Tomi). Teritoriul Geţilor.— Constanţa (Tomi). Teritoriul Geţilor.
542. Mucatra, dat. Mucatrae. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.— Tétény (Campona). Teritoriul Arabiscilor
543. Mucatra. f. Maria-Theresianopel (Antiana). Teritoriul Dacilor.
544. Mucatralis. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Re-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

545. Mucatrus, gen. Mucatri. b. Alsó-Ilosva. Teritorĭul Dacilor.
546. Mucco. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Remesiana. Teritorĭul Triballilor.
547. Munnius. b. Viddo (Narona). Teritorĭul Naresiilor.
548. Murrus, gen. Murri. b. Kis Bánya Boicza (Instrumentum Daciae). Teritorĭul Dacilor.
549. Mutelus, gen. Muteli. b. Kariać (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor.
550. Naiper. f. Koevci (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
551. Namio. b. Szent-Endre (Ulcisia Castra). Teritorĭul Arabiscilor.
552. Namuso, gen. Namusonis. b. Gyúró (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritorĭul Arabiscilor.
553. Nando, gen. Nandonis. b. Torda (Potaissa). Teritorĭul Dacilor.
554. Nanea. f. Prizren. Teritorĭul Dardanilor.
555. Nantia. b. Lapac (Iapydia). Teritorĭul Iapodilor.
556. Narius, nom. pl. Narii. b. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.
557. Nassus, gen. Nassi. b. Čitluk (Aequum). Teritorĭul Dalmaţilor.
558. Nausas b. Intre Nedan şi Butovo (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
559. Navia. f. Ćuprija (Horreum Margi). Teritorĭul Triballilor.
560. Navina. f. Danilo (Riditae). Teritorĭul Dalmaţilor.
561. Nazarinus, gen. Nazarini. b. Constanţa (Tomi). Teritorĭul Geţilor. Probabil străin.
562. Nemis. b.? Gardun. Teritorĭul Dalmaţilor.
563. Nemoratta. f. Csobánka (Vörösvár et vicinia). Teritorĭul Arabiscilor.
564. Nene. f. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
565. Nenis, dat. Neni. f. Kostolatz (Viminacium). Teritorĭul Scordiscilor.
566. Neratius. b. Dobrince (Bassiana). Teritorĭul Breucilor.
567. Neratus. b. Neudorf (Crumerum). Teritorĭul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
568. Nerido, gen. Neridonis. b. Bilak. Teritorĭul Dacilor.
569. Neritanus, gen. Neritani. b Alt-Ofen (Aquincum.) Teritorĭul Arabiscilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

570. Nertilla. f. Scardona. Teritoriul Liburnilor.
571. Nertus. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
572. Netis. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
573. Neus, gen. Nei. b. Ossero (Apsoros).
574. Nevena, dat. Nevenae. f. Čitluk (Aequum). Teritoriul Dalmaţilor.
575. Nicala. f. Stobreč (Epetium). Teritoriul Dalmaţilor.
576. Nindia. f. Karan (Municipium Mal...). Teritoriul Partinilor.
577. Ninso. b. S. Martino di Podstrana (Ora a Narentae ostiis ad Salonas). Teritoriul Dalmaţilor.
578. Nomeditus, dat. Nomedito. b. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaţilor.
579. Nonocatoses. b. ? Ossero (Apsoros).
580. Novesis. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
581. Nuidasia. f. ? La gura rîuluĭ Vid (Utus). Teritoriul Dacilor.
582. Nusius, dat. Nusio. b. Loc nehotărît al provincieĭ Dalmatia.
583. Oabens.. b. Babadag (Regio inter Noviodunum et Istrum). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
584. Obulcia. f. Zlokučani (Scupi). Teritoriul Dardanilor.
585. Oclatinus, dat. Oclatino. b. Ossero (Apsoros).
586. Ocusius, dat. Ocusio. b. Alt-Ofen (Aquincum), de două oră. Teritoriul Arabiscilor.
587. Oepla, dat. Oeplae. f. Karin (Corinium). Teritoriul Liburnilor.
588. Oeplus, gen. Oepli. b. Karin (Corinium), de două oră. Teritoriul Liburnilor.— Golubić. Teritoriul Iapodilor.
589. Ogulnia. Vezĭ Osulnia.
590. Oia, dat. Oiae. f. Karin (Corinium). Teritoriul Liburnilor.
591. Opia, gen. Opiae. b. Ossero (Apsoros).
592. Opiava, dat. Opiavae. f. Karin (Corinium). Teritoriul Liburnilor.
593. Opiavus, gen. Opiavi. b. Arbe (Arba).— Veglia (Curictae). Teritoriul Liburnilor.
594. Oplica, dat. Oplicae. f. Cherso (Crexi).
595. Oplus, gen. Opli. dat. Oplo. b. Arbe (Arba), de două

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

orĭ.— Ossero (Apsoros).— Kömlöd (Lussonium). Teritorĭul Amantinilor şi Hercuniatilor.

596. Optervius. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.

597. Orcleca. f. Knin (Burnum). Teritorĭul Adriopilor.

598. Orclecus, dat. Orcleco. b. Knin (Burnum). Teritorĭul Adriopilor.

599. Orpia, dat. Orpiae. f. Karin (Corinium). Teritorĭul Liburnilor.

600. Ortorius. b. Ossero (Apsoros).

601. Osulnia orĭ Ogulnia, dat. Osulniae orĭ Ogulniae. f. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor (Ogulnius e nomen italic, un Ogulnius a fost consul a. Chr. 269).

602. Oxetia. f. Baracska (Matrica). Teritorĭul Arabiscilor.

603. Oxidubna. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.

604. Pacutianus. b. Tihó (Porolissum). Teritorĭul Dacilor.

605. Paiio şi Paio, dat. Paiioni, Paioni. f. Teplju (Promona). Teritorĭul Dalmaţilor. — Suhača (Regio inter Verbanum et Unnam). Teritorĭul Dalmaţilor. — Županjac (Delminium). Teritorĭul Dalmaţilor.

606. Palpellia, dat. Palpelliae. f. Ossero (Apsoros).

607. Pama, dat. Pamae. f. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor. Străină.

608. Panentus, gen. Panenti. b. Kariač (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor.

609. Panes, gen. Panentis, dat. Panenti. b. Vrlika cum agro), de doŭă orĭ. Teritorĭul Dalmaţilor.— Kariač (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor.— Gradina (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor.—Lastova (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor.— Stražine (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor.— Teplju (Promona), de doŭă orĭ. Teritorĭul Dalmaţilor. — Šupljaja-crkva (Burnum). Teritorĭul Adriopilor. — Loc nehotărît al provincieĭ Dalmatia.— Verespatak (Alburnus Maior). Teritorĭul Dacilor. Pirusta.

610. Panes, gen. f. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.

611. Panico. f. Srinjine (Epetium). Teritorĭul Dalmaţilor.

612. Pantia, dat. Pantiae. f. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.

613. Panto, dat. Pantoni. b. Dragović (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

614. Panto, dat. Pantoni. f. Plevlje (Municipium S...), de patru ori. Teritoriul Caviilor. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.— S. Danillo (Riditae), de patru ori. Teritoriul Dalmaţilor.
615. Parsanius, dat. Parsanio. b. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
616. Pasipus, gen. Pasipi. b. Prizren. Teritoriul Dardanilor
617. Passenianus. b. Kömlöd (Lussonium). Teritoriul Amantinilor şi Hercuniatilor.
618. Passia, acuz. Passiam. f. Verespatak (Alburnus Maior . Teritoriul Dacilor. Pirusta. Serva.
619. Pata ori Fata, dat. Patae ori Fatae. f. Veglia (Curictae). Teritoriul Liburnilor.
620. Patasio. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor
621. Paterio, gen. Paterionis. b. Guberevci. Teritoriul Scordiscilor.
622. Pecta. b. Bjela aproape de Vidin. Teritoriul Dacilor
623. Pelsonia, dat. Pelsoniae. f. Šupljaja-crkva (Burnum . Teritoriul Adriopilor.
624. Petuernus. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor.
625. Phicimim. f. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor. Probabil străină.
626. Piaius. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
627. Picusus, gen. Picusi. b. Gradina lîngă Nadin (Nedinum). Teritoriul Liburnilor.
628. Pinenta. f. Visibaba (Municipium Mal...). Teritoriul Partinilor.
629. Pines şi Pinnes. b. Groblje (Municipium Mal...). Teritoriul Partinilor.—Glavatičevo (Ljubuški et vicinia). Teritoriul Meromennilor.— Tihaljina (Novae). Teritoriul Ardiaeilor.— Livno (Municipium Salvium). Teritoriul Dalmaţilor.
630. Pinnia, dat. Pinniae f. Duke (Doclea), de două ori. Teritoriul Docleatilor. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
631. Pinnius, dat. Pinnio. b. Glavaticevo (Ljubuški et vicinia Teritoriul Meromennilor.
632. Pinnus. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
633. Pinosta. b. Kamen (Epetium). Teritoriul Dalmatilor

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

634. Pinsus, gen. Pinsi. b. S. Danillo (Riditae), de două ori. Teritoriul Dalmaților.
635. Piruntia. f. Salonae. Teritoriul Dalmaților.
636. Pitienus. b. Isola Grossa.
637. Pitius. b. Veglia (Curictae). Teritoriul Liburnilor.
638. Pitlon. b. Rákos Palota (Trans Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
639. Plabaotius. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
640. Pladomenus, gen. Pladomeni, dat. Pladomeno. b. Plevl'e Municipium S...). Teritoriul Caviilor. — S. Danillo (Riditae), de trei ori. Teritoriul Dalmaților.—Loc nehotărît al provinciei Dalmatia.
641. Plaes, gen. Plaentis. b. Danilo (Riditae), de două ori Teritoriul Dalmaților.
642. Plaetera. f. Danilo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.
643. Plaetor, gen. Plaetoris. b. Cherso (Crexi).
644. Plaia. f. Duke (Doclea). Teritoriul Docleatilor.
645. Plani, dat. Planini. f. Teplju (Promona). Teritoriul Dalmaților.
646. Planius, gen. Plani, dat. Planio. b. Verespatak (Alburnus Maior), de două ori. Teritoriul Dacilor. Pirusta.
647. Plares, gen. Plarentis. b. Plevlje (Municipium S...). Teritoriul Caviilor.—Verespatak (Alburnus Maior), de două ori. Teritoriul Dacilor. Pirustae.
648. Plarius, dat. Plario. b. Igliţa (Troesmis). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaților, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
649. Platino, gen. Platinonis. f. S. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.—Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
650. Plator, gen. Platoris, dat. Platori, acuz. Platorem. b Poznanović (Municipium Domavianum). Teritoriul Partinilor. – Janjici (Regio inter Verbanum et Drinum . Teritoriul Mazaeilor. — Županjac (Novae). Teritoriul Dalmaților.— Gardun. Teritoriul Dalmaților. Daesitias.—Vrlika. Teritoriul Dalmaților.—Kariać (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaților.—Teplju (Promona Teritoriul Dalmaților).—Vaşarovina (Regio inter Verbanum et Unnam). Teritoriul Dalmaților. — Kablić

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mali (Municipium Salvium). Teritorĭul Dalmaţilor. — S. Danillo (Riditae), de patru orĭ. Teritorĭul Dalmaţilor.—Alba Iulia (Apulum). Teritorĭul Dacilor.— Verespatak (Alburnus Maior), de cinci orĭ. Teritorĭul Dacilor. Pirustae.

651. Platorius. b. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.

652. Plesonteis orĭ Plesonteus, gen. orĭ dat. Plesontei. b. ? Fianona (Flanona). Teritorĭul Liburnilor.

653. Plesonteus. Vezĭ Plesonteis.

654. Poia. f. Počitely (Iapydia). Teritorĭul Iapodilor.

655. Pominius, gen. Pomini. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.

656. Popaa. b. ? Prizren. Teritorĭul Dardanilor.

657. Posaulio, gen. Posaulionis. f. Konjica (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritorĭul Meromennilor.

658. Posilla. f. Risano (Risinium). Teritorĭul Labeatilor.

659. Posimarus. b. Bogdány (Cirpi). Teritorĭul Arabiscilor.

660. Precio, gen. Precionis. b. Tétény (Campona). Teritorĭul Arabiscilor. Scordiscus.

661. Prensens. b. Tabajd (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritorĭul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.

662. Propincus. b. Guberevci. Teritorĭul Scordiscilor.

663. Proserius, gen. Proserii. b. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.

664. Prupincus. b. Kostolatz (Viminacium). Teritorĭul Scordiscilor.

665. Pualerius. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritorĭul Geţilor.

666. Quitaus, gen. Quitai. b. Kovácsi (Vörösvár et vicinia). Teritorĭul Arabiscilor.

667. Raecus, gen. Raeci. b. Cherso (Crexi).

668. ? Raia, dat. Raiae. f. Groblje (Municipium Mal...). Teritorĭul Partinilor.—Salonae, de doŭă orĭ. Teritorĭul Dalmaţilor. — Čitluk (Aequum). Teritorĭul Dalmaţilor. — Nomen italic? Mama luĭ Sertorius se numĭa Raia.

669. ? Raius, dat. Raio. b. Igliţa (Troesmis). Teritorĭul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor. Legatus Augusti.— Nomen italic?

670. Ramus, gen. Rami. b. Mojgrád (Porolissum). Teritorĭul Dacilor. Străin ?

671. Raspaletus, gen. Raspaleti. b. Salonae. Teritorĭul Dal-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

672. Raudomaeus, gen. Raudomaei. b. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
673. Recus. b. Gradina lîngă Nadin (Nedinum). Teritoriul Liburnilor.
674. Regillianus, dat. Regilliano. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
675. Regilus, gen. Regili. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
676. Reginus, gen. Regini. b. Balijina Glavica (Municipium Magnum). Teritoriul Dalmaţilor. — Crkvine (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaţilor.—Kutlovica (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.—Nicoliţel (Regio inter Noviodunum et Istrum). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.—Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.— Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
677. Rescu. f. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
678. Resculus, gen. Resculi. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta ?
679. Rescupor. b. Kostolatz (Viminacium). Teritoriul Scordiscilor. De loc din Ier... .
680. Rescuporus, gen. Rescupori. b. Damjanovo (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
681. Ressatu. f. Csikvár (Stuhlweissenburg). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
682. Ressatus, gen. Ressati. b. Ötseny (Lugio). Teritoriul Amantinilor şi Hercuniatilor. — Alt-Ofen (Aquincum), de două ori. Teritoriul Arabiscilor.
683. Ressila. f. Csikvár (Stuhlweissenburg). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
684. Ressilla, dat. Ressillae. f. Loc nehotărît al provinciei Pannonia Inferior.
685. Ressius. b. Gardun. Teritoriul Dalmaţilor. Probabil străin.
686. Ressona. f. Gyúró (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor.
687. Resteora, dat. Resteorae. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
688. Retimarus. b. Szent-Endre (Ulcisia Castra). Teritoriul Arabiscilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

689. Reti..tis, gen. b. Caramurat (Tomi). Teritoriul Geților.
690 Retonius. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
691. Revocca, dat. Revoccae. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
692. Rigozus, gen. Rigozi. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geților.
693. Rinus. b. Gyalu (Optatiana). Teritoriul Dacilor.
694. Riocula. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
695. Ritus. b. Teplju (Promona). Teritoriul Dalmaților.
696. Roesia. f. Ossero (Apsoros).
697. Roscus, gen. Rosci. b. Nona (Aenona). Teritoriul Liburnilor.
698. Rosio, gen. Rosionis. b. Loc nehotărît al provinciei Pannonia Inferior.
699. Ruca. f. Fünfkirchen (Sopianae). Teritoriul Andizetiilor.
700. Rundacio. b. Şendreni (Gherghina). Teritoriul Bastarnilor, Geților, Britolăgilor.
701. Sabapavus, gen. Sabapavi. b. Poszeszena (Ager inter fluvios Danuvium, Temes, Cernam). Teritoriul Dacilor.
702. Sabasianus, b. Salonae. Teritoriul Dalmaților.
703. Sabbatia, gen. Sabbatiae, abl. Sabbatia. f. Salonae, de două ori. Teritoriul Dalmaților. — Curzola (Nigra orcyra).
704. Sabbo, gen. Sabbonis. b. Pecza (Regio inter Verbanum et Unnam). Teritoriul Mazaeilor.
705. Sacronius. b. Gardun. Teritoriul Dalmaților.
706. Sadragita. b. La miazănoapte de Ipek cale de trei ceasuri. Teritoriul Dardanilor.
707. Saetibolus. b. Loc nehotărît al provinciei Pannonia Inferior.
708. Sallumas. b. Duna-Pentele (Intercisa). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
709. Salmas. b. Mojgrád (Porolissum). Teritoriul Dacilor. Străin ?
710. Salvia, dat. Salviae. f. Čitluk (Aequum). Teritoriul Dalmaților.
711. Sama. f. Stuhlweissenburg. Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
712. Samanna. b.? Salonae. Teritoriul Dalmaților.
713. Samarco, dat. Samarconi. b. Kostolatz (Viminacium).

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

714. Sameccus. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
715. Samognatius. b. Turnul Severin (Drobeta). Teritoriul Dacilor. Străin.
716. Sanatolius. b. Babadag (Regio inter Noviodunum et Istrum). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
717. Sapurda, gen. Sapurdae. b. Csikvár (Stuhlveissenburg, de două ori. Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
718. Sarnus. b. Skelani (Municipium Domavianum). Teritoriul Partinilor.
719. Satrenia. f. Loc nehotărît al provinciei Dalmatia.
720. Satria, dat. Satriae. f. Podstrana di Poljica (Epetium). Teritoriul Dalmaţilor.
721. Satrius, dat. Satrio. b. Salonae, de două ori. Teritoriul Dalmaţilor.
722. Sattara. b. Zalatna (Ampelum). Teritoriul Dacilor.
723. Satto. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor. Străin.
724. Satzo.usa. b. Lîngă Duna-Bogdány (Cirpi). Teritoriul Arabiscilor.
725. Saurnus. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor. Străin?
726. Sausa. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Scupi. Teritoriul Dardanilor.
727. Saxxonius, dat. Saxxonio. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
728. Scenobarbus, gen. Scenobarbi. b. Viddo (Narona). Teritoriul Naresiilor.— Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor. — Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor. — Verespatak (Alburnus Maior), de treĭ orĭ. Teritoriul Dacilor. Sardi.
729. Scerviaedus. b. Prizren. Teritoriul Dardanilor.
730. Sclaies, gen. Sclaietis. b. Verespatak (Alburnus Maior) Teritoriul Dacilor. Pirusta, nume de loc?
731. Scorilo. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor Dacus.
732. Scoris. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor.
733. Scupsa. b. Babadag (Regio inter Noviodunum et Istrum.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Teritorĭul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.

734. Sebaiacus, gen. Sebaiaci. b. Banja (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.

735. Seccia. f. Čitluk (Aequum). Teritorĭul Dalmaţilor.—Alba Iulia (Apulum). Teritorĭul Dacilor.

736. Seccius, dat. Seccio. b. Čitluk (Aequum), de doŭă orĭ. Teritorĭul Dalmaţilor.

737. Secu. f.? Mediasch. Teritorĭul Dacilor.

738. Sedida. f. Caramurat (Tomi). Teritorĭul Geţilor.

739. Segnus, gen. Segni. b. Gardun. Teritorĭul Dalmaţilor.

740. Seicipere, abl. b.? Silistra (Durostorum). Teritorĭul Geţilor.

741. Selio, dat. Selioni. f. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.

742. Semeus, gen. Semei. b. Zalatna (Ampelum). Teritorĭul Dacilor. Probabil străin.

743. Sera. b. Danillo (Riditae). Teritorĭul Dalmaţilor.

744. Sestus, gen. Sesti, dat. Sesto. b. Danilo (Riditae), de doŭă orĭ. Teritorĭul Dalmaţilor.— Medvidje (Hadra). Teritorĭul Adriopilor.— Komić (Iapydia). Teritorĭul Iapodilor.

745. Sevenuda. f. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.

746. Sexto, dat. Sextoni. f. Lîngă Babin Grad (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor. — Gradina (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor.— Crkvina orĭ Koljani (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor. — Danilo (Riditae). Teritorĭul Dalmaţilor.

747. Sgerulo, gen. Sgerulonis. b. Leskovec (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.

748. Sibiaenus, dat. Sibiaeno. b. Eszeg (Mursa). Teritorĭul Breucilor.

749. Sicu. b. Golubić. Teritorĭul Iapodilor.

750. Sige. b.? Gardun. Teritorĭul Dalmaţilor.

751. Signia. f. Curzola (Nigra Corcyra).

752. Signius, gen. Signi. b. Curzola (Nigra Corcyra).

753. Sile. f. Koinare (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.

754. Sineca. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.

755. Sinna. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Ratiaria. Teritorĭul Dacilor.

756. Sinus, gen. Sini. b. Danillo (Riditae). Teritorĭul Dal-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

757. Sippia, dat. Sippiae. f. Pavlikeni (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
758. Siro. b. Klausenburg (Napoca). Teritoriul Dacilor.
759. Siscia. f. Dálya (Teutoburgium). Teritoriul Breucilor.
760. Siscius. b. Várhely (Sarmizegetusa). Teritoriul Dacilor.
761. Sises. b. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
762. Sisia, dat. Sisiae. f. Vidin (Bononia). Teritoriul Dacilor.— Eszeg (Mursa). Teritoriul Breucilor.
763. Sisiata. f. Várhely (Sarmizegetusa). Teritoriul Dacilor.
764. Sisie. b. ? Szent-Endre (Ulcisia Castra). Teritoriul Arabiscilor.
765. Sisinus. b. Pantelimonul de sus (Ulmetum). Teritoriul Geţilor.
766. Sisiu, dat. Sisiuni. f. Neudorf (Crumerum), de două ori. Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
767. Sisiuna, dat. Sisiunae. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
768. Sissa. f. Somovit (Utus). Teritoriul Dacilor.—Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
769. Sita, gen. Sitaes. b. Prizren, de două ori. Teritoriul Dardanilor.— Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
770. Sittius, dat. Sittio. b. Alt-Ofen (Aquincum), de două ori. Teritoriul Arabiscilor. Străin.
771. Slator, gen. Slatoris, dat. Slatori. b. Lastova (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaţilor.— Strašine (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaţilor.— Golubić. Teritoriul Iapodilor.
772. Smeitiom. b. ? Bribir (Scardona). Teritoriul Liburnilor.
773. Socu.. b. Babadag (Regio inter Noviodunum et Istrum). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
774. Soda. b. Zlokučani (Scupi). Teritoriul Dardanilor.
775. Soia, gen. Soiae. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
776. Soianus. b. Guberevci. Teritoriul Scordiscilor.
777. Sola. b. Alsó-Ilosva. Teritoriul Dacilor.
778. Sornius, dat. Sornio. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
779. Sortus, dat. Sorto. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
780. Soso, acuz. Sosonem. b. Belgrad (Singidunum). Teritoriul Scordiscilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

781. Sparucus, gen. Sparuci. b. Kadina-Glavica (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaților. Străin.
782. Stactus, gen. Stacti. b. Čitluk (Aequum). Teritoriul Dalmaților.
783. Stambon. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Ratiaria. Teritoriul Dacilor.
784. Stennas. b. Kula (Iapydia). Teritoriul Iapodilor.
785. Stennato, dat. Stennatoni. f. Kula (Iapydia). Teritoriul Iapodilor.
786. Suaemedus. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
787. Suestius. b. Zlokučani (Scupi). Teritoriul Dardanilor.
788. Suioca, dat. Suiocae. f. Fianona (Flanona), de două ori. Teritoriul Liburnilor.
789. Sulari.. b. Cserna-Keresztur (Aquae). Teritoriul Dacilor.
790. Sura, dat. Surae. f. Salonae. Teritoriul Dalmaților.— Sebenico (Riditae). Teritoriul Dalmaților.— Šupljaja-crkva (Burnum). Teritoriul Adriopilor.—Rabiš (Ratiaria). Teritoriul Triballilor.— Klausenburg (Napoca). Teritoriul Dacilor.— Kraljevcze (Bassiana). Teritoriul Breucilor.— Batta (Matrica). Teritoriul Arabiscilor.
791. Surilla, dat. Surillae, abl. Surilla. f. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani), de două ori. Teritoriul Geților.— Veczel (Micia). Teritoriul Dacilor.
792. Surio, gen. Surionis. b. La miazăzi de Gradina, districtul Kupres (Regio inter Verbanum et Unnam). Teritoriul Ditionilor.— Šupljaja-crkva (Burnum). Teritoriul Adriopilor. Străin.— Kalište. Teritoriul Scordiscilor.
793. Suro. b. Čumakovci (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
794. Surus, gen. Suri, dat. Suro. b. S. Marco a Duče (Ora a Narentae ostiis ad Salonas). Teritoriul Dalmaților. — Salonae, de două ori. Teritoriul Dalmaților.—Kariać (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaților.—Kadina-Glavica (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaților.— Kostolatz (Viminacium). De loc din Remesiana. Teritoriul Triballilor. — Ravna (Timacum Minus). Teritoriul Triballilor.—Gorna Orechovica (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.— Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geților. — Maros-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dêcse (Salinae). Teritorĭul Dacilor. — Alba Iulia (Apulum). Teritorĭul Dacilor.— Veczel (Micia). Teritorĭul Dacilor.— Turnul Severin (Drobeta). Teritorĭul Dacilor.— Titel (Bassiana). Teritorĭul Dacilor.—Alt-Ofen (Aquincum), de doŭă orĭ. Teritorĭul Arabiscilor.— Loc nehotărît al provincieĭ Pannonia Inferior.

795. Susa. f. Aboba (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.

796. Susemene. f. Constanţa (Tomi). Teritorĭul Geţilor.

797. Suserna, dat. Susernae. f. Loc nehotărît al provincieĭ Dalmatia.

798. Sutta. f. Lîngă Cerneţĭ (Drobeta) Teritorĭul Dacilor.

799. Sutti, gen. Suttinis. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritorĭul Dacilor. Pirusta.

800. Suttisius, dat. Suttisio. b. Teplju (Promona). Teritorĭul Dalmaţilor.

801. Suulius. b. Vašarovina (Regio inter Verbanum et Unnam). Teritorĭul Dalmaţilor.

802. Tampius, dat. Tampio. b. Salonae, de doŭă orĭ. Teritorĭul Dalmaţilor.

803. Tannonius. b. Alba Iulia (Apulum). Teritorĭul Dacilor.

804. Tapetius. b. Alba Iulia (Apulum). Teritorĭul Dacilor.

805. Tara, gen. Taranis. b. Kostolatz (Viminacium). Teritorĭul Scordiscilor.— Constanţa (Tomi). Teritorĭul Geţilor.— Intre Nedan şi Butovo (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.

806. Tara, dat. Tarae. f. Ragusa vecchia (Epidaurum). Teritorĭul Pleraeilor.

807. Tarbu, gen. Tarbunis. b. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor. Străin.

808. Tarcho. b. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor. Străin.

809. Tarconius. b. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.

810. Taria, dat. Tariae. f. Gradina lîngă Nadin (Nedinum). Teritorĭul Liburnilor.

811. Tarius, dat. Tario. b. Ragusa vecchia (Epidaurum). Teritorĭul Pleraeilor.— Gradina lîngă Nadin (Nedinum), de doŭă orĭ. Teritorĭul Liburnilor.

812. Tata. b. Gardun. Teritorĭul Dalmaţilor.— Várhely (Sarmizegetusa). Teritorĭul Dacilor.

813. Tato, dat. Tatoni. b. Kariač (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor.— Sebes- Várallya (Largiana). Te-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ritorĭul Dacilor.—Lîngă Csigmó (Germisara). Teritorĭul Dacilor.

814. Tatta. f. Dabrica (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritorĭul Daorsilor.— Dobričevo (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritorĭul Pleraeilor.

815. Tattaia. f. Požega (Municipium Mal...). Teritorĭul Partinilor.

816. Tattario. b. Klausenburg (Napoca). Teritorĭul Dacilor Străin.

817. Tattaris. b. Fatnica (Ljubuški et vicinia). Teritorĭul Daorsilor.

818. Tattuia, dat. Tattuiae. f. Ostrožac (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritorĭul Meromennilor.

819. Tatulo, dat. Tatuloni. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.

820. Tatulus, dat. Tatulo. b. Kömlöd (Lussonium). Teritorĭul Amantinilor şi Hercuniatilor.

821. Tatusia. f. Loc nehotărît al provinciei Dalmatia.

822. Tatusius, dat. Tatusio. b. Loc nehotărît al provinciei Dalmatia.

823. Tavius. b. Tihó (Porolissum). Teritorĭul Dacilor.

824. Tegiviva. f. Salonae. Teritorĭul Dalmaţilor.

825. Teius. b. Županjac (Regio inter Verbanum et Unnam) Teritorĭul Dalmaţilor.

826. Temus, f. Glavatičevo (Ljubuški et vicinia). Teritorĭul Meromennilor.— Fatnica (Ljubuški et vicinia). Teritorĭul Daorsilor.

827. Teres b. Pantelimonul de sus (Ulmetum). Teritorĭul Geţilor.

828. Terso.. b. Tétény (Campona). Teritorĭul Arabiscilor. Scordiscus.

829. Tesonia. f. Šupljaja-crkva (Burnum). Teritorĭul Adriopilor.

830. Testo, dat. Testoni. f. Plevlje (Municipium S...). Teritorĭul Caviilor.

831. Tetula. f. Sztrigy-Szacsal (Aquae). Teritorĭul Dacilor.

832. Teuda. b. Golubić. Teritorĭul Iapodilor.

833. Teugilla. f. Loc nehotărît al provinciei Dalmatia.

834. Teutius, dat. Teutio. b. Lîngă Duna-Bogdány (Cirpi). Teritorĭul Arabiscilor. Araviscus.

835. Teutmeitis, gen. b. Županjac (Novae). Teritorĭul Dalmaţilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

836. Teutpiboea. f. Reșca (Romula). Teritoriul Dacilor.
837. Texu.., gen. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geților. Străin ?
838. Thamarcus. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Ratiaria. Teritoriul Dacilor.
839. Thana. f. Skelani (Municipium Domavianum). Teritoriul Partinilor.
840. Tharton, gen. Thartontis. b. Salonae. Teritoriul Dalmaților. Străin.
841. Theimes. b. Várhely (Sarmizegetusa), de trei ori. Teritoriul Dacilor. Străin.
842. Themaes. b. Alsó-Ilosva. Teritoriul Dacilor.
843. Themes, dat. Themeti. b. Várhely (Sarmizegetusa). Teritoriul Dacilor.
844. Thielat... b.? Lîngă Trnovo (Mediterranea ad Haemum) Teritoriul Moesilor.
845. Thithus, gen. Thithi. b. Kostolatz (Viminacium). De loc din Ratiaria. Teritoriul Dacilor.
846. Thiumpus, dat. Thiumpo. b. Igliţa (Troesmis). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaților, Bastarnilor Obulensilor, Oitensilor.
847. Tigidia. f. Salonae. Teritoriul Dalmaților.
848. Tigidius, dat. Tigidio. b. Salonae. Teritoriul Dalmaților
849. Tiiadmes. b. Torda (Potaissa). Teritoriul Dacilor. Străin
850. Tiiaunura. f. Rákos-Palota (Trans Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
851. Tittha. f. Guberevci. Teritoriul Scordiscilor.
852. Titia, dat. Titiae. f. Viddo (Narona). Teritoriul Naresillor.
853. Titisenus, gen. Titiseni, dat. Titiseno. b. Salonae, de trei ori. Teritoriul Dalmaților.
854. Titius, gen. Titi. b. Viddo (Narona). Teritoriul Naresiilor.— Vrlika. Teritoriul Dalmaților.— Teplju (Promona). Teritoriul Dalmaților.—Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
855. Titivilla, dat. Titivillae. f. Almissa (Ora a Narentae ostiis ad Salonas). Teritoriul Dalmaților.
856. Tito, dat. Titoni. f. Gradina (Vrlika cum agro). Teritoriul Dalmaților.
857. Titto, dat. Tittoni. f. Plevlje (Municipium S...). Teritoriul Caviilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

858. Titursa. f. Vrlika. Teritoriul Dalmaților.
859. Tizus, gen. Tizi. b. S. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.
860. Tlaturius. b. Komić (Iapydia). Teritoriul Iapodilor.
861. Tloantius. b. Golubić. Teritoriul Iapodilor.
862. Togernius. b. Várhely (Sarmizegetusa). Teritoriul Dacilor.
863. Torm... b. Resen (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor. Compară Duo.
864. Totia. f. Negrisori (Rudnik). Teritoriul Partinilor.
865. Toves, gen. Tovetis. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta, nume de loc ?
866. Tranto, gen. Trantonis. b. Alsó Szent Iván (Annamatia). Teritoriul Arabiscilor. Araviscus.
867. Travitus. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
868. Treusenus, dat. Treuseno. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
869. Trio, dat. Trioni. f. Čitluk (Aequum). Teritoriul Dalmaților.
870. Trippo, gen. Tripponis. b. Tabajd (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
871. Trita. f. S. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.
872. Tritaneria. f. S. Danillo (Riditae). Teritoriul Dalmaților.
873. Tritano, gen. Tritanonis. b. Danillo (Riditae), de două ori. Teritoriul Dalmaților.
874. Tritano, dat. Tritanoni. f. Plevlje (Municipium S...). Teritoriul Caviilor.— Danillo (Riditae), de două ori. Teritoriul Dalmaților.
875. Tritus, gen. Triti, dat. Trito. b. Danillo (Riditae), de patru ori. Teritoriul Dalmaților. — Komić (Iapydia). Teritoriul Iapodilor.— Golubić. Teritoriul Iapodilor. — Albona. Teritoriul Liburnilor.
876. Trosia. f. Podgradje (Asseria). Teritoriul Liburnilor.— Gradina lîngă Nadin (Nedinum), de două ori. Teritoriul Liburnilor.
877. Troucetimarus. b. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.— Neudorf (Crumerum). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

878. Troucetissa, gen. Troucetissae. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
879. Tsinta. b. Vád. Teritorĭul Dacilor.
880. Tudania. f. S. Danillo (Riditae). Teritorĭul Dalmaţilor.
881. Tudanius, gen. Tudani. b. Danilo (Riditae). Teritorĭul Dalmaţilor.
882. Tuio, gen. Tuionis. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
883. Tuorme, gen. ? b. La gura rîuluĭ Vid (Utus). Teritorĭul Dacilor.
884. Turatus, gen. Turati. b. Medvidje (Hadra). Teritorĭul Adriopilor.
885. Turma, gen. Turmae. b. Alba Iulia (Apulum). Teritorĭul Dacilor.
886. Turo. f. Danillo (Riditae). Teritorĭul Dalmaţilor.
887. Turus, gen. Turi, dat. Turo. b. Lîngă Babin Grad (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor. — Lîngă Glamoč (Regio inter Verbanum et Unnam). Teritorĭul Ditionilor. — S. Danillo (Riditae), de doŭă orĭ. Teritorĭul Dalmaţilor. — Nona (Aenona). Teritorĭul Liburnilor. — Veglia (Curictae), de treĭ orĭ. Teritorĭul Liburnilor. — Cherso (Crexi).
888. Tusca. f. Lîngă Gran (Salva). Teritorĭul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
889. Tutidia, dat. Tutidiae. f. Salonae. Teritorĭul Dalmaţlor.
890. Tutor. b. Alba Iulia (Apulum). Teritorĭul Dacilor.
891. Tzinta. f. Klausenburg (Napoca). Teritorĭul Dacilor. Străină.
892. Tzinto. b. Klausenburg (Napoca). Teritorĭul Dacilor. Străin.
893. Tzita. b. Glava (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Moesilor.
894. Tzitzis. b. Niš (Naissus). Teritorĭul Triballilor.
895. Tzolotus. b. Alba Iulia (Apulum). Teritorĭul Dacilor.
896. Ucborva, dat. Ucborvae. f. Veréb (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritorĭul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
897. Udarus orĭ Audarus. b. Slatina. Teritorĭul Dacilor.
898. Ulcudius. b. Lîngă Cerneţĭ (Drobeta). Teritorĭul Dacilor.
899. Upio, dat. Upioni. b. Solta (Solentia).

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

900. Uriacius, dat. Uriacio. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
901. Usia. f. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
902. Usio. Vezi Arausio.
903. Ussus, gen. Ussi. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor. Străin.
904. Utedius, abl. Utedio. b. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
905 Utetuo. b. Duke (Doclea). Teritoriul Docleatilor.
906. Uthis. f. Urluchioi (Tomi). Teritoriul Geţilor.
907. Utsia. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
908. Utta. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor.
909. Uxelio ori Uxello. b. Uj-Bánovce (Burgenae). Teritoriul Breucilor.
910. Vaentus, gen. Vaenti. b. Guberevci. Teritoriul Scordiscilor.
911. Vagaimonus, gen. Vagaimoni. b. Csákvár (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
912. Vanaius. b. Humac (Ljubuški et vicinia). Teritoriul Naresiilor. Străin.
913. Vandano. f. Golubić. Teritoriul Iapodilor.
914. Vanonb., gen. b. Neudorf (Crumerum). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
915. Varanus. b. Niš (Naissus). Teritoriul Triballilor.
916. Varsudicintis, gen. b. Aboba (Mediterranea ad Haemum). Teritoriul Moesilor.
917. Vasco. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor. Străin ?
918. Vasidius, gen. Vasidi. b. Verespatak (Alburnus Maior), de trei ori. Teritoriul Dacilor. Pirustae.
919. Vedlsouna, dat. Vedlsounae. f. Fianona (Flanona). Teritoriul Liburnilor.
920. Veiedius, dat. Veiedio. b. Salonae, de trei ori. Teritoriul Dalmaţilor.
921. Veldes. b. Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor. Străin ?
922. Vellecus, gen. Velleci. b. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
923. Vels. b. La miazănoapte de Ipek cale de trei ceasuri. Teritoriul Dardanilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

924 Velsounus. b. Vrtoče (Regio inter Verbanum et Unnam) Teritoriul Iapodilor.
925. Vendes. b. Golubić. Teritoriul Iapodilor.
926. Vendimia, dat. Vendimiae. f. Srinjine (Epetium). Teritoriul Dalmaților.
927 Vendo și Venndo, dat. Vendoni, Venndoni. f. Plevlje (Municipium S...), de două ori. Teritoriul Caviilor. — Salonae. Teritoriul Dalmaților.— S. Danillo (Riditae), de trei ori. Teritoriul Dalmaților.
928. Venetus, gen. Veneti. b. Fatnica (Ljubuški et vicinia) Teritoriul Daorsilor.— Brazza (Brattia).—Veglia (Curictae). Teritoriul Liburnilor.— Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
929. Venicarus, gen. Venicari. b. Humac (Ljubuški et vicinia). Teritoriul Naresiilor. Străin.
930 Venimantius, gen. Venimantii. b. Várdomb (Lugio). Teritoriul Amantinilor și Hercuniatilor. Străin.
931. Venimarus. b. Gardun. Teritoriul Dalmaților Străin
932. Venndo. f. Vezi Vendo.
933. Veranis, gen. b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
934. Verbacius. b. Török Balint (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor Tauriscilor.
935. Verbugia. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritoriul Arabiscilor
936. Vercaius. b. Balijina Glavica (Municipium Magnum) Teritoriul Dalmaților. Străin.
937. Vercombogio, gen. Vercombogionis. b. Lîngă Duna-Bogdány (Cirpi). Teritoriul Arabiscilor. Araviscus.
938. Verodumna. f. Promontor (Campona). Teritoriul Arabiscilor.
939. Verondacus, gen. Verondaci. b. Török Balint (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen), de două ori Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
940. Verviclus, gen. Vervicli. b. Baracska (Matrica). Teritoriul Arabiscilor.
941. Vervicus, gen. Vervici. b. Török Balint (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
942. Verzaiius, dat. Verzaiio. b. Duke (Doclea). Teritoriul Docleatilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

943. Verzo, gen. Verzonis, abl. Verzone. b. Verespatak (Alburnus Maior), de cinci ori. Teritoriul Dacilor. Pirustae.
944. Verzo, dat. Verzoni. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
945. Verzovia, dat. Verzoviae. f. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
946. Ves... f. Gardun. Teritoriul Dalmaţilor.
947. Vesclevesis, gen. Vesclevesis, dat. Vesclevesi. b. Fianona (Flanona). Teritoriul Liburnilor.— Albona. Teritoriul Liburnilor.—Ossero (Apsoros).
948. Veselia. f. Brazza (Brattia).
949. Vexarus. b. Lîngă Adam-Clissi (Tropaeum Traiani). Teritoriul Geţilor.
950. Vezpant... b. Verespatak (Alburnus Maior). Teritoriul Dacilor. Pirusta.
951. Vezui... b. La gura rîului Vid (Utus). Teritoriul Dacilor.
952. Viction. b. Instrumentum Daciae. Teritoriul Dacilor.
953. Viforinus, gen. Viforini. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
954. Vindia. f. Alba Iulia (Apulum). Teritoriul Dacilor.
955. Vindo, gen. Vindonis. b. Alsó-Töbörzsök (Annamatia). Teritoriul Arabiscilor.— Török Balint (Mediterranea inter Stuhlweissenburg et Ofen). Teritoriul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
956. Vines, gen. Vinentis. b. Turnul Severin (Drobeta). Teritoriul Dacilor.
957. Vinioca. f. Cherso (Crexi).
958. Viniocus, dat. Vinioco. b. Cherso (Crexi).
959. Vinnia, dat. Vinniae. f. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
960. Vinnonius, dat. Vinnonio. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor.
961. Virdomarus. b. Salonae. Teritoriul Dalmaţilor. Străin.
962. Virno, dat. Virnoni. f. Karin (Corinium). Teritoriul Liburnilor.
963. Virssucciussus, gen. Virssucciussi. b. Titel (Acumincum). Teritoriul Dacilor.
964. Vislect.. b. Babadag (Regio inter Noviodunum et Istrum). Teritoriul Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensilor, Oitensilor.
965. Voccius, dat. Voccio. b. Zara (Iadera). Teritoriul Liburnilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

966. Volaesa. f. Novigrad (Corinium). Teritorĭul Liburnilor.
967. Volses, gen. Volsetis. b. Albona. Teritorĭul Liburnilor. — Kömlöd (Lussonium). Teritorĭul Amantinilor şi Hercuniatilor.
968. Volso, gen. Volsonis. b. Veglia (Curictae). Teritorĭul Liburnilor.
969. Volsouna, dat. Volsounae. f. Cherso (Crexi).
970. Volsunus, gen. Volsuni. b. Cherso (Crexi).
971. Voltimesis, gen. Voltimesis. b. Albona, de doŭă orĭ. Teritorĭul Liburnilor.
972. Voltisa, dat. Voltisae. f. Gradina prope Nadin (Nedinum). Teritorĭul Liburnilor. — Karin (Corinium), de doŭă orĭ. Teritorĭul Liburnilor.
973. Vomera. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
974. Vulcassinus. b. La mĭazănoapte de Ipek cale de treĭ ceasurĭ. Teritorĭul Dardanilor.
975. Zabdibol. b. Várhely (Sarmizegetusa). Teritorĭul Dacilor. Străin.
976. Zabdibolus, gen. Zabdiboli. b. Alba Iulia (Apulum). Teritorĭul Dacilor. Străin?
977. Zaca. f. Lîngă Užice (Municipium Mal...). Teritorĭul Partinilor. — Guberevci. Teritorĭul Scordiscilor.
978. Zanatis. b. Dobričevo (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritorĭul Pleraeilor.
979. Zanosia. f. Kariać (Vrlika cum agro). Teritorĭul Dalmaţilor.
980. Zebuca. f. Alt-Ofen (Aquincum). Teritorĭul Arabiscilor.
981. Ziftia, dat. Ziftiae. f. Pantelimonul de sus (Ulmetum). Teritorĭul Geţilor.
982. Zinama. b. Belgrad (Singidunum). Teritorĭul Scordiscilor.
983. Zinenis. b. Saragea (Mediterranea ad Haemum). Teritorĭul Geţilor.
984. Zorada. f. Dobričevo (Regio inter Verbanum et Drinum). Teritorĭul Pleraeilor.
985. Zoru... b. Várhely (Sarmizegetusa). Teritorĭul Dacilor.
986. Zudecitulp. f. Baccuiusu (Tropaeum Traiani). Teritorĭul Geţilor.
987. Zunus, gen. Zuni. b. Livno (Municipium Salvium). Teritorĭul Dalmaţilor.
988. Zuppio. b. Nona (Aenona). Teritorĭul Liburnilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

CAPITOLUL VIII

§ 119. După teritoriile unde aŭ fost găsite aceste nume, ele se repartizează în următoarele naţionalităţĭ. Am de făcuţ cîteva observaţiĭ. 1) Titlurile Liburni, Adriopes, Dalmatae, etc. nu înseamnă că numele de supt ele sînt într-adevăr toate nume de Liburni, Adriopes, Dalmatae, etc., ci numaĭ că numele respective s-aŭ găsit pe teritoriile acestor popoare, pecît mĭ-a fost cu putinţă, în urma discuţiilor dela §§ 48-54, să fixez aceste teritoriĭ. 2) Acele nume, care s-aŭ constatat că aparţin într-adevăr unor popoare, aŭ fost puse la rubrica popoarelor acestora, chĭar dacă ele aŭ fost găsite pe teritoriile altora. De pildă, numele dac Scorilo se găseşte într-o inscripţie dela Alt-Ofen, teritorĭul Arabiscilor, a fost trecut însă la rubrica Dacilor. Numele unuĭ Mazaeŭ Dassius se găseşte într-o inscripţie din Humac, teritorĭul Naresiilor, a fost însă pus la rubrica Mazaeilor. Numele daesitiat Emans se găseşte într-o inscripţie dela Gardun, teritorĭul Dalmaţilor, a fost însă pus la rubrica Daesitiatilor. Şi tot aşa maĭ departe. Asemenea nume, care se găsesc supt o rubrică şi care se constată într-adevăr din datele inscripţiilor că aparţin într-adevăr la naţionalitatea rubriceĭ aceleĭa, sînt însemnate cu o cruce. In special am de observat că la rubrica Pirustilor se găsesc numaĭ nume găsite la Alburnus Maior (Verespatak) din Dacia şi că pe teritorĭul însuş al Pirustilor din Dalmatia nu s-a găsit nicĭun nume. Aceĭa ce m-a îndreptăţit să consider ca Pirustae persoanele din inscripţiile dela Alburnus Maior, printre care primul loc îl ocupă tablele cerate, este faptul că această localitate este expres numită „vicus Pirustarum“ în C. VIII, că în C. VI Dasius Verzonis, locuitor din Kavieretium, o localitate probabil învecinată cu Alburnus Maior, este expres numit Pirusta, şi că numele din inscripţiile dela Alburnus Maior şi din tablele cerate aŭ o vădită asămănare cu numele illyro-pannone, în caz cînd nu sînt chĭar evident illyro-pannone (ca, de pildă, Bato şi Dasius). Tot aşa la rubrică Daesitiatilor, Sardilor şi Amantinilor se găsesc numaĭ nume găsite pe alte teritoriĭ decît acele ale Daesitiatilor, Sardilor şi Amantinilor (De altfel teritorĭul Daesitiatilor nicĭ nu pot hotărî unde era, vezĭ § 54 la acest popor). Cu această ocazie am de observat că editorul dela C. I. L. III la pag.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

2543 consideră pe Sardi din inscripţiea 1266 ca Sardi din Sardinia, pecînd în realitate e vorba de Sardi din Thracia.

§ 120. Iapodes: 1. Andes b.— 2. Bemax b.— 3. Bori. b.— 4. Carpus b.— 5. Deidmu b.— 6. Dennaus b.— 7. Dian.adris f.— 8. Ditueius b.— 9. Maxa b.— 10 Nantia b.— 11. Oeplus b.— 12. Poia f.— 13. Sestus b.— 14. Sicu b.— 15. Sinus b.— 16. Slator b.— 17. Stennas b.— 18. Stennato f.— 19. Teuda b.— 20. Tlaturius b.—21. Tloantius b.— 22. Tritus b.— 23. Vandano f.— 24. Velsounus b.— 25. Vendes b.

§ 121. Liburni: 1. Acirrius b.— 2. Aetor b.— 3. Aetria f. — 4. Aplus b.— 5. Buccio b.— 6. Caevoda f.— 7. Ceuna f.— 8. Ceunus b.— 9. Cliticus b. 10. Crapus b.— 11. Dumma f.— 12. Germus b.— 13. Gnorius b.— 14. Iaefus b.— 15. Loiscus b.— 16. Marinus b.— 17. Nertilla f.— 18. Oepla f.— 19. Oeplus b.— 20. Oia f.— 21. Opiava f.— 22. Orpia f. — 23. Picusus b.— 24. Plesonteis orĭ Plesonteus b.? — 25. Recus b.—26. Roscus b.—27. Smeitiom b.? — 28. Suioca f.— 29. Taria f.— 30. Tarius b.— 31. Tritus b.— 32. Trosia f.— 33. Turus b.—34. Vedlsouna f.— 35. Vesclevesis b.— 36. Virno f.— 37. Voccius b.— 38. Volaesa f.— 39. Volses b.— 40. Voltimesis b.— 41. Voltisa f.— 42. Zuprio b.

§ 122. Adriopes: 1. Andes b.— 2. Barcinus b.—3. Buzetia f.— 4. Buzetius b.— 5. Dento b.— 6. Icconius b. străin.— 7. Orcleca f.— 8. Orclecus b.— 9. Panes b.— 10. Pelsonia f.— 11. Sestus b.— 12. Sura f.— 13. Surio b. străin.— 14. Tesonia f.— 15. Turatus b.

§ 123. Dalmatae: 1. Acalus b.— 2. Aepicadus b.— 3. Agaevius b.— 4. Albanus b.— 5. Alxeus orĭ Ialxeus b.— 6. Annia f.— 7. Annius b.— 8. Aplis b.— 9. Aplius b.— 10. Aplo f.— 11. Aplu orĭ Apludus b. — 12. Apludus b.— 13. Aplus b.— 14. Apurus b.— 15. Asifa b. străin.— 16. Atreccesianus b.— 17. Atrectia f.— 18. Augitie f.— 19. Avendius b.— 20. Azinas b. — 21. Baezocrusu f. —22. Baracio b.— 23. Bato b.— 24. Batu f.— 25. Bennus. b.— 26. Betulonus b. străin.— 27. Beusas b. — 28. Beuzas b.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

— 29. Bitidius b. 30. Bizus b.— 31. Bocontia f. — 32. Bocontius b. — 33. Boutus b. străin. — 34. Brigomarus b. străin.— 35. Buccio b.— 36. Buomis f.— 37. Burrius b. străin.— 38. Buuo f. — 39. Cabaletus b. — 40. Candalio b. — 41. Cantia f. — 42. Caricus b. — 43. Carosus b. — 44. Carpia b. — 45. Carvius b.— 46. Catandio b.— 47. Caturus b.— 48. Ceuna f.— 49. Cingius b.— 50. Cirotis b.— 51. Cloutius b. străin.— 52. Clutamus b. străin. — 53. Copiesilla f.— 54. Coulius b. — 55. Curbania f. — 56. Dacio b. — 57. Darmo f. — 58. Dasantilla f. — 59. Dasas b — 60. Dasius, Dassius b. — 61. Dasto f. — 62. Datus b.— 63. Dazomenus b. — 64. Dieus b. — 65. Dines b.— 66. Disdozi b.— 67. Diteius b.—68. Dito f.— 69. Dize b.— 70. Donicus b. străin.— 71. Druanus b. — 72. Duiona f. — 73. Edasterius b. — 74. Elivius b.— 75. Epetinus b. — 76. Epicadus b. — 77. Essoricus b. — 78. Fencis f. — 79. Fingis f. — 80. Ienudia f. — 81. Iettus b. — 82. Ifzus b.— 83. Ingona ? f.— 84. Iomeneus orĭ Iomenius b.— 85. Lacrus b. — 86. Laemotina f.— 87. Laezarpa f.— 88. Lapricus b. — 89. Lateinus b.— 90. Lateius b. — 91. Lavia f.— 92. Lavincia f.— 93. Lavius b.— 94. Lavo f.— 95. Ledies b. — 96. Ledrus b. — 97. Licaia f.— 98. Lione f.— 99. Liseno f.— 100. Litus b.— 101. Loiscus b.— 102. Lucus b. — 103. Lunnicus b.— 104. Luria f. — 105. Lurius b. — 106. Madocus b. — 107. Maela b. — 108. Marinus b. — 109. Mattonia f. — 110. Mendus b. străin. — 111. Mevertens b.— 112. Micce f.— 113. Misaucus b. — 114. Mucatra b.— 115. Mutelus b.— 116. Narius b. — 117. Nassus b.— 118. Navina f.— 119. Nemis b.? — 120. Netis b.— 121. Nevena f. — 122. Nicala f. — 123. Ninso b.— 124. Nomeditus b — 125. Novesis b.— 126. Osulnia orĭ Ogulnia f.— 127. Paiio, Paio f.— 128. Pama f. străină.— 129. Panentus b.— 130. Panes b. — 131. Panes (genitiv) f.— 132. Pantia f. — 133. Panto b.— 134. Panto f. — 135. Pines, Pinnes b.— 136. Pinnia f.— 137. Pinnus b.— 138. Pinosta b.— 139. Pinsus b.— 140. Piruntia f. — 141.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

144. Plani f. — 145. Platino f. — 146. Plator b.— 147. Platorius b.— 148. Proserius b.— 149. Raia f. — 150. Raspaletus b.— 151. Reginus b.— 152. Ressius b. străin. — 153. Ritus b. — 154. Sabasianus b. — 155. Sabbatia f. — 156. Sacronius b. — 157. Salvia f. — 158. Samanna b. ? — 159. Satria f. — 160. Satrius b.— 161. Saxxonius b.— 162. Seccia f. — 163. Seccius b.— 164. Segnus b. — 165. Selio f. — 166. Sera b.— 167. Sestus b.— 168. Sevenuda f. — 169. Sexto f.— 170. Sige b. ? — 171. Sinus b.— 172. Slator b.— 173. Sornius b.— 174. Sortus b. — 175. Sparucus b. străin.— 176. Stactus b.— 177. Sura f.— 178. Surus b.— 179. Suttisius b.— 180. Suulius b.— 181. Tampius b.— 182. Tarbu b. străin.— 183. Tarcho b. străin.— 184. Tarconius b. — 185. Tata b.— 186. Tato b.— 187. Tegiviva f.— 188. Teius b. — 189. Teutmeitis b. — 190. Tharton b. străin. — 191. Tigidia f.— 192. Tigidius b. — 193. Titisenus b.— 194. Titius b.— 195. Titivilla f.— 196. Tito f. — 197. Titursa f. — 198. Tizus b. — 199. Trio f. — 200. Trita f.— 201. Tritaneria f.— 202. Tritano b.— 203. Tritano f.— 204. Tritus b.— 205. Tudania f.— 206. Tudanius b.— 207. Turo f.— 208. Turus b.— 209. Tutidia f. — 210. Veiedius b. — 211. Vendimia f. — 212. Vendo f. — 213. Venimarus b. străin.— 214. Vercaius b. străin. — 215. Verzo f.— 216. Ves.. f. — 217. Viforinus b. — 218. Vinnia f. — 219. Vinnonius b. — 220. Virdomarus b. străin. — 221. Zanosia f.— 222. Zunus b.

§ 124. Siculotae: 1. Baurea f.— 2. Dina b.

§ 125. Ardiaei: 1. Epicadus b.— 2. Pines, Pinnes b.

§ 126. Pleraei: 1. Tara f.— 2. Tarius b.— 3. Tatta f.— 4. Zanatis b.— 5. Zorada f.

§ 127. Docleatae: 1. Ambactus b.—2. Ape f.— 3. Epicadiana (gens) f.— 4. Filiora f.— 5. Latiniana (gens) f.— 6. Pinnia f.— 7. Plaia f.— 8. Utetuo b.— 9. Verzaiius b.

§ 128. Labeati: 1. Luria f.—2. Lurius b.—3. Posilla f.

§ 129. Daorsi: 1. Bato b.— 2. Tatta f.— 3. Tattaris b.— 4. Temus f.— 5. Venetus b.

§ 130. Naresii: 1. Andamionius b. — 2. Andamus b. — 3.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Bolana f. 4. Carstimarus b.— 5. Epicadus b.— 6. Gentius b. — 7. Ligomarus b. — 8. Malaius b. — 8ª. Marinus b.— 9. Maserva b.— 10. Munnius b.— 11. Scenobarbus b.— 12. Titia f. — 13. Titius b. — 14. Vanaius b. străin.— 15. Venicarus b. străin.

§ 131. Meromenni: 1. Boio b.—2. Dazas b.— 3. Iacus b. — 4. Laiscus b.— 5. Mandeta f.— 6. Pines, Pinnes b.— 7. Pinnius b.— 8. Posaulio f.— 9. Tattuia f. 10. Temus f.

§ 132. Dardani: 1. Atta b.— 2. Betuva f.— 3. Bitus b.— 4. Blazziza b.? — 5. Bossina b.? — 6. Daizo b. — 7. Dardanus b.— 8. Dasius, Dassius b.— 9. Luca f. — 10. Mataura f.— 11. Mestrius b.— 12. Mestula b. — 13. Milizza b.?— 14. Nanea f.— 15. Obulcia f.— 16. Pasipus b.— 17. Popaa b.?— 18. Sadragita b. — 19. Sausa b.— 20. Scerviaedus b.— 21. Sita b.— 22. Soda b.— 23. Suestius b.— 24. Vels b.— 25. Vulcassinus b.

§ 133. Breuci: 1. Abello b.— 2. Aminia f.— 3. Bataro b. străin.— 4. Brittus b. străin.— 5. Cabar b.— 6. Corsapus b.— 7. Dasius, Dassius b.— 8. Dasmenus b. — 9. Disala b.—10. Fresianus b.—11. Gallitta f.— 12. Hatena b.— 13. Larininus b.— 14. Licanus b. — 15. Neratius b.—16. Sibiaenus b.—17. Siscia f.— 18. Sisia f.— 19. Sura f.—20. Uxelio orĭ Uxello b

§ 134. Mazaei: † 1. Bastarnus b.— 2. Bato b.— 3. Dasa b.— † 4. Dassius b.— 5. Plator b.— 6. Sabbo b.

§ 135. Ditiones: 1. Surio b.— 2. Turus b.

§ 136. Daesitiates: † 1. Emans b.— † 2. Plator b.

§ 137. Partini: 1. Aioia f.— 2. Albanus b. 3. Baeta f. — 4. Dazier b.— 5. Enena f.— 6. Genthena f.— 7. Madu f.— 8. Matisa f.— 9. Nindia f.— 10. Pinenta f.— 11. Pines, Pinnes b.— 12. Plator b.— 13. Raia f.— 14. Sarnus b.— 15. Tattaia f.— 16. Thana f. — 17. Totia f.— 18. Zaca f.

§ 138. Cavii: 1. Baberius b.— 2. Bessus b.— 2ª. Cambrianus b.— 3. Carvanius b.— 4. Cato f. — 5. Panto f. — 6. Pladomenus b.— 7. Plares b. — 8. Testo f.— 9. Titto f.— 10. Tritano f.— 11. Vendo f.

§ 139. Pirustae: 1. Aepicadus b. — 2. Andes b. — 3. Andueia f. — 4. Anduenna f. 5. Andunocnes b. — 6

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Anneses b.—7. Anso f.—8. Baezus b.—9. Bato b.—10. Bellicus b.— 11. Beucus b.— 12. Beus b.— 13. Beusas b.— 14. Breucus b.— 15. Cares b.— 16. Cariccus b.— 17. Carpus b.— 18. Cissus b.—18ª. Clonis f.—19. Dasa b.—20. Dasas b.— 21. Dasius, Dassius b.—22. Epicadus b.—23. Geldo b.—24. Lavius b.—25. Lianus b.—26. Liccaius b.— 26ª. Liga... b.—27. Linsas b.— 28. Lonus b.— 29. Lossa b.—30. Lurius b.—30ª. Mama f.— 31. Marciniesis orĭ Marciniesus b. nume de loc ?— 32. Masurus b. — 33. Messius b.—34. Mico b.— 35. Panes b. — 36. Passia f., serva. — 37. Piaius b. — 38. Plabaotius b. — 39. Planius b.— 40. Plares b. — 41. Platino f. — 42. Plator b. — 43. Resculus b.— 44. Sameccus b. — 45. Sclaies b. nume de loc ? — 46. Sutti b.— 47. Titius b.— 48. Toves b. nume de loc ?— 49. Treusenus b.— 50. Vasidius b.— 51. Venetus b.— 52. Veranis gen. b. — 53. Verzo b.— 54. Vezpant.. b.

§ 140. Illyrĭĭ insularĭ: 1. Deter b. — 2. Fasena f. — 3. Granp... b. — 4. Hospolis b. — 5. Lastimeis b. — 6. Liccaius b.— 7. Liso b.— 8. Lurius b.— 9. Menda f.— 10. Messus b.— 11. Neus b.— 12. Nonocatoses b. ?— 13. Oclatinus b.— 14. Opia b.—15. Opiavus b. — 16. Oplica f.— 17. Oplus b. — 18. Ortorius b.— 19. Palpellia f.— 20. Pata orĭ Fata f.— 21. Pitienus b.— 22. Pitius b.— 23. Plaetor b. — 24. Raecus b.— 25. Roesia f.— 26. Sabbatia f. — 27. Signia f.— 28. Signius b.— 29. Turus b.— 30. Upio b. — 31. Venetus b.— 32. Vesclevesis b.— 33. Veselia f. — 34. Vinioca f.— 35. Viniocus b.— 36. Volso b. — 37. Volsouna f.— 38. Volsunus b.

§ 141. Loc nehotărît al provinciei Dalmatia: 1. Aetor b.— 2. Arsaius b.— 3. Comargus b.— 4. Dasius, Dassius b.— 5. Deius b.— 6. Dona f.— 7. Mitionius b.— 8. Nusius b.— 9. Panes b.— 10. Pladomenus b. — 11. Satrenia f. — 12. Surus b. — 13. Suserna f. — 14. Tatusia f.— 15. Tatusius b.— 16. Teugilla f.

§ 142. Scordisci: 1. Aia f.— 2. Attius b.— 3. Bellicus b. — 4. Curia b.— 5. Cutia b.— 6. Cutia f.— 7. Cutius b.— 8. Daizi b. — 9. Dasas b.— 10. Gresa f.— 11. Gude b.— 12. Laricia f.—12ª. Marinus b.— 13.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Mestrius b.— 14. Meter f.— 15. Nenis f.— 16. Paterio b.— † 17. Precio b.— 18. Propincus b.— 19. Prupincus b.— 20. Rescupor b., de loc din Ier.... — 21. Samarco b.— 22. Soianus b. — 23. Soso b. — 24. Surio b. — 25. Tara b.— † 26. Terso b.— 27. Tittha f.— 28. Vaentus b.— 29. Zaca f.— 30. Zinama b.

§ 143. Triballi: 1. Andio b.— 2. Auluzon b.— 3. Bitus b. — 4. Cocaius b.— 5. Dasius, Dassius b.— 6. Diurpagisa b.— 7. Marle b. ?— 8. Mestrius b.— 9. Mucatralis b.—10. Mucco b.—11. Navia f.—12. Sura f. — 13. Surus b.— 14. Tzitzis b.— 15. Varanus b.

§ 144. Moesi: 1. Amenis b.— 2. Auluzanus b.— 3. Auluzenus b.— 4. Bendi f.— 5. Bisine b. ?— 6. Bitianus b.— 7. Bitilla f.— 8. Bitipel b.— 9. Bitus b. — 10. Brilo b.— 11. Burtinus b.— 12. Caurisinius b. 13. Cerfonius b.— 14. Cittus b.— 15. Coria b.— 16. Decebalus, Decibalus b.— 17. Densela orĭ Densola f. 18. Dentusugu f.— 19. Detustaina f.— 20. Dinnius b.— 21. Dizias b.— 22. Dizze b.— 23. Drulentus b. — 24. Duo b.— 25. Durazis b.— 26. Efripop.. b.?— 27. Epius b.— 28. Gailla f.— 29. Lucaius b.— 30. Mestrius b.— 31. Mucalis b.— 32. Mucapor b.— 33. Mucasenis b.— 34. Naiper f.—34[a]. Nausas b.— 35. Nene f. — 36. Parsanius b.— 37. Reginus b. — 38. Rescuporus b. — 39. Sebaiacus b. — 40. Sgerulo b. — 41. Sile f.— 42. Sippia f. — 43. Sises b. — 44. Suro b.— 45. Surus b.— 46. Susa f.— 47. Tara b. — 48. Thielat.. b. ?— 49. Torm... b. — 50. Tzita b. — 51. Varsudicintis gen. b.

§ 145. Loc nehotărît al provincieĭ Moesia Inferior: Bessus b.

§ 146. Daci: 1. Addebar b. străin. — 2. Aia f.— 3. Albanus b.— 4. Amadusa f.— 5. Amba f.— 6. Andena f. — 7. Andrada f.— 8. Antrocius b.— 9. Areatinus b. — 10. Arimo b.— 11. Ariortus b.— 12. Attio b.— 13. Audeus b.— 14. Augus b.— 15. Aulucmus b. — 16. Avediur b. — 17. Babus b. — 18. Baedarus b. — 19. Bannaeus b. străin?— 20. Bato b.— 21. Bdutua f.— 22. Bedarus b. — 23. Bellicus b. — 24. Benus b.— 25. Bericio b. străin. — 26. Bessa f.— 27.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Bitus b.— 28. Bituvas b.— 29. Blasa b. — 30. Bodiccius b.— 31. Bolhas b. străin ? — 32. Boraeas b. străin ?— 33. Bricena f.—34. B..rozus b.— 34ª. Butes b.— 35. Carpia b.— 36. Cimio b.— 37. Cintugnatus b. — 38. Cirulinus b. — 39. Cittius b. — 39ª. Clonus b.— 40. Comcesus b.— 41. Condunus b.—42. Congonius b.— 43. Cotu f. străină.— 44. Cuga b.— 45. Curta b. — 46. Cusaia f. — 47. Dades b. — 48. Dardiana f.— 49. Dasas b.— 50. Dasius, Dassius b. — 51. Deccia f.— 52. Diaies b.— 53. Didalsus b.— 54. Disius b.— 55. Ditugenius b.— 56. Dius b.—57. Dizo b. străin.— 58. Doiodus b.— 59. Donaus b.— 60. Drebias b.— 61. Drigisa, Drigissa b.— 62. Dudis b.— 63. Dui.. b. — 64. Ecaus b.— 65. Epicadus b.— 66. Epicatius b.— 67. Epius b.— 68. Eptala b. străin.— 69. Esbenus b. — 70. Flegitsana f. ? — 71. Ftiozi b. — 72. Godes b. — 73. Guras b. străin ? — 74. Iarse b.— 75. Iavido dat. ? b. — 76. Ibins b.— 77. Ibliomarus b. străin. — 78. Iddeus b. străin ?— 79. Iegidus b.— 80. Iettina f.— 81. Inturus b.— 82. Ioivaus b.— 83. Ismarus b.— 84. Izito f. ?—85. Leubinus b.— 86. Leuganus b. — 87. Liccaius b. — 88. Linda b.— 89. Litogenus b.— 90. Lucca b.—91. Lucha dat. b.— 92. Manneus b.—93. Marinus b.—93ª. Masinnus b.— 94. Masotina f.— 95. Mavida f.— 96. Melcidianus b.— 97. Mestrinius b.— 98. Mociuncius b.— 99. Mocius b.— 100. Mommo b. — 101. Mucapor b.— 102. Mucapuis f. — 103. Mucasenus b. — 104. Mucatra f. — 105. Mucatrus b.— 106. Murrus b.— 107. Nando b.— 108. Nerido b.— 109. Nuidasia f. ?— 110. Pacutianus b.— 111. Pecta b.— 112. Plator b.— 113. Ramus b. străin ?— 114. Reginus b. — 115. Rescu f.— 116. Rinus b. — 117. Sabapavus b.— 118. Salmas b. străin ? — 119. Samognatius b. străin. — 120. Sattara b. — 121. Scenobarbus b. — † 122. Scorilo b.— 123. Seccia f.— 124. Secu ? f. ? — 125. Semeus b. străin.— 126. Sinna b.— 127. Siro b.— 128. Siscius b.— 129. Sisia f.— 130. Sisiata f. — 131. Sissa f. — 132. Soia b. — 133. Sola b. — 134. Stambon b.— 135. Suaemedus b.—136. Sulari. b.— 137. Sura f.— 138. Surilla f.— 139. Surus b.—

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

140. Sutta f. — 141. Tannonius b. — 142. Tapetius b.— 143. Tata b.— 144. Tato b.— 145. Tattario b. străin.— 146. Tavius b.— 147. Tetula f.— 148. Teutpiboea f. — 149. Thamarcus b. — 150. Theimes b. străin.— 151. Themaes b. — 152. Themes b.— 153. Thithus b.— 154. Tiiadmes b. străin.— 155. Togernius b. — 156. Tsinta b. — 157. Tuorme b. — 158. Turma b.— 159. Tutor b.— 160. Tzinta f. străină — 161. Tzinto b. străin.— 162. Tzolotus b. — 163. Udarus orĭ Audarus b.— 164. Ulcudius b.— 165. Usia f. — 166. Ussus b. străin. — 167. Vellecus b. — 168. Verzovia f.— 169. Vezui.. b.— 170. Viction b. — 171. Vindia f.— 172. Vines b.—173. Virssucciussus b.—174. Zabdibol b. străin.— 175. Zabdibolus b. străin? — 176. Zoru.. b.

§ 147. Bessi: 1. Bitus b.— 2. Dines b.— 3. Dizo b.

§ 148. Sardi: † 1. Bisius b.— † 2. Scenobarbus b.

§ 149. Getae: 1. Aburus b. străin.— 2. Bonita f.— 3. Bonoucus b.— 4. Carantius b. străin?— 5. Carianus b. — 6. Carusia f.— 7. Cinene f.— 8. Comozous b.— 9. Cristus b. străin ?— 10. Daciscus b.— 11. Dada b.— 12. Daizis b.— 13. Dalenus b.— 14. Decebalus, Decibalus b.— 15. Diocas b.— 16. Donico b. străin? — 17. Eftepir f.— 18. Ersidius b.— 19. Iaehetav b. — 20. Iemonius b.— 20ª. Ithazis b. — 21. Mama f. — 22. Mampsalachanus b.— 23. Mamutzim, abl. b. — 24. Matidia f. — 25. Mucaporus b. — 26. Mucasius b.— 27. Nazarinus b. străin.— 28. Pualerius b. — 29. Reti..tis b.— 30. Rigozus b.— 31. Saurnus b. străin?— 32. Scoris b. — 33. Sedida f.— 34. Seiciper b. ?— 34ª. Sisinus b.—35. Surilla f.— 36. Surus b.— 37. Susemene f.— 38. Tara b. — 38ª. Teres b. —39. Texu.. b. străin ?— 40. Uthis f.— 41. Vasco b. străin ?— 42. Veldes b. străin ? — 43. Vexarus b. — 43ª. Ziftia f.—44. Zinenis b.— 45. Zudecitulp f.

§ 150. Crobyzi, Scythae, Sarmatae, Bastarnae, Obulensii, Oitensii: 1. Barsames b. — 2. Barsemon b. — 3. Cumenius b.— 4. Dard.. b. — 5. Dizzace b.— 6. Dorina f.— 7. Dusia f.—8. Funi.. b.— 8ª. Marinus b.— 9. Meovit. b. — 10. Oabens. b. — 11. Plarius b. legatus Augusti.— 12. Raius b. legatus Au-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

gusti. — 13. Reginus b. — 14. Sanatolius b. — 15. Scupsa b. — 16. Socu.. b. — 17. Thiumpus b. — 18. Vislect. b.

§§ 151. Bastarnae, Getae, Britolagae : Rundacio b.

§§ 152. Arabisci : 1. Abbeus b. străin. — 2. Abigeneus b. străin.— 3. Aiulo f.— 4. Ammuta f. — 5. Anartus b.— 6. Anculata f.— 7. Annama f.— 8. Antaio b.— 9. Asalia f. străină.— 9ª. Asuius b.—10. Attusonius b.— 11. Aulupor b.— 12. Ava f.— 13. Barsemis b. străin.— 14. Barsimia f. străină.— † 15. Bato b.— 16. Batsio b.— 17. Battis b.— 18. Bauleus b. străin? — 19. Biatumarus b.— 20. Bitilla f. — 21. Bitus b. — 22. Britta f.— 23. Brogimara f.— 24. Brogimarus b. — 25. Buodus b. — 26. Ciltus b. — 27. Cobromara f.— 28. Comatimara f. — 29. Comatumarus b.— 30. Dallo b.— 31. Danuvius b.— 32. Dasianus b.— 33. Dasius, Dassius b.— 34. Deccianus b. — 35. Deisan b. străin.— 36. Derva f.— 37. Devala f.— 38. Dragilis b.— 39. Droles b.— 40. Dumnotalus b. străin.— 41. Duna f. — 42. Eppo b.— 43. Eptacentus b.— 44. Eptala b.— 45. Foniacius b.— 46. Galla f.— 47. Gallio b.— 48. Iantuna f.— 49. Iassianus b. — 50. Itinius b.— 51. Lacomus b.— 52. Latio b. — 53. Legitax b. 54. Lipor b.— 55. Lissinia f — 56. Lister b.— 57. Lobasinus b.— 58. Lucita f. — 59. Lupicinus b.— 60. Luppus b.— 61. Macimarus b.— 62. Magio b.— 63. Malchias b. străin.— 64. .maloger. b.— 64ª. M.. amiorix b.—65. Matomarus b. — 66. Matsiu f.?— 67. Matto f.— 68. Matumarus b.— 69. Meitime f.— 70. Mestrius b. străin.— 71. Mesuquas b.— 72. Miletumarus b.— 73. Mocur b. străin.— 74. Mogetio b.— † 75. Mogitmarus b.— 76. Mucaris b.— 77. Mucatra b.— 78. Namio b.— 79. Namuso b.— 80. Nemoratta f.— 81. Neritanus b.— 82. Nertus b. străin.— 83. Ocusius b.— 84. Optervius b.— 85. Oxetia f.— 86. Oxidubna f.— 87. Patasio b.— 88. Petuernus b.— 89. Phicimim f. străină. — 90. Pitlon b.— 91. Pominius b.— 92. Posimarus b.— 93. Quitaus b.— 94. Regillianus b. străin. 95. Regilus b.—96. Reginus b. străin.— 97. Ressatus b. — 98. Ressona f.— 99. Resteora f.— 100. Retima-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rus b.— 101. Retonius b.— 102. Revocca f.— 103. Riocula f.— 104. Sallumas b. străin.— 105. Satto b. străin.— 106. Satzo.usa b.— 107. Sineca b.— 108. Sisie b. ? — 109. Sisiuna f. — 110. Sissa f. — 111. Sita b.— 112. Sittius b. străin.—113. Sura f.— 114. Surus b.— 115. Tatulo b.— † 116. Teutius b.— 117. Tiiaunura f.— † 118. Tranto b.— 119. Travitus b. — 120. Troucetissa b. străin.— 121. Tuio b.— 122. Uriacius b.— 123. Utedius b.— 124. Utsia f.— 125. Utta f.— 126. Verbugia f.— † 127. Vercombogio b. — 128. Verodumna f. — 129. Verviclus b.— 130. Vindo b.— 131. Vomera f.— 132. Zebuca f.

§ 153. Arabisci, Boii, Taurisci: 1. Adnama f.— 2. Adnamatus b.— 3. Anculatus b.— 4. Annamatus b.— 5. Asio b.— 6. Atalus b.— 7. Atezissa f.— 8. Atressa f.— 9. Atressus b.— 10. Aucus b.— 11. Aulricmara f.— 12. Auscutus b.—13. Aveta f.—14. Bageeto b.— 15. Bargates b.— 16. Basia f.— 17. Blatun. b.— 18. Busio b.— 19. Butto b.— 20. Capacita f.— 21. Casamo b.— 22. Coimo b.— 23. Dazanus b.— 24. Deccia f. străină.— 25. Deivo b. — 26. Dervonia f.— 27. Iudatus b.— 28. Liccaius b.— 29. Lupicinus b. — 30. Magimarus b.— 31. Mattua f.— 32. Meitima f.— 33. Mexllius b.— 34. Neratus b.— 35. Prensens b.— 36. Raudomaeus b.— 37. Ressatu f.— 38. Ressila f.— 39. Sama f.— 40. Sapurda b.— 41. Sisiu f. — 42. Trippo b.— 43. Troucetimarus b.— 44. Tusca f.— 45. Ucborva f.— 46. Vagaimonus b.— 47. Vanonb. b.—48. Verbacius b.—49. Verondacus b.—50. Vervicus b.— 51. Vindo b.

§ 154. Amantini: † 1. Licaios b.— † 2. Liccaus b.— † 3. Liccavus b.— † 4. Loricus b.

§ 155. Amantini, Hercuniatae: 1. Aexilvas b.— 2. Baritio b. străin ?— 3. Laepocus b. — 4. Mereccusa f. — 5. Oplus b.— 6. Passenianus b.— 7. Ressatus b. — 8. Tatulus b. — 9. Venimantius b. străin. — 10. Volses b.

§ 156. Andizetii: 1. Aberius b.— 2. Cotus b.— 3. Ruca f.

§ 157. Loc nehotărît al provincieĭ Pannonia Inferior: 1. Arausio orĭ Usio b.— 2. Atressus b.— 3. Benei-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mis b. străin. — 4. Comium orĭ Comiumara f. — 5. Decusa f. străină.— 6. Magissa b.— 7. Maria f. străină.— 8. Ressilla f. — 9. Rosio b. — 10. Saetibolus b.— 11. Surus b.

CAPITOLUL IX

§ 158. Pentru a constata naţionalitatea numelor personale neromane şi negrece din inscripţiĭ, pe care nume le-am înşirat sub rubrica a diferite popoare, pentrucă inscripţiile aŭ fost găsite pe teritoriile popoarelor acelora, am format o listă de nume personale thrace, illyro-pannone şi celte, pe care izvoarele ni le arată că sînt într-adevăr thrace, illyro-pannone şi celte. Am procedat în următorul chip. A. Baza la alcătuirea aceştеĭ liste aŭ format-o acele nume personale, al căror purtător izvoarele ni spun că era Thrac orĭ Illyr orĭ Pannon orĭ Celt. De exemplu P. XXX, 12: „Pe vremea aceĭa Cotys, regele Odrysilor, a trimes deputaţi la Roma“; C. I. L. III dipl. 1: „gregali Spartico Diuzeni f. Dipscurto, Besso“; C. I. L. III 13379 şi pag. 2328[21]: „Scorilo Ressati libertus domo Dacus“; P. IV, 55: „Acheiĭ şi Philippos aŭ trimes în ajutor patru sute de Illyrĭ sub conducerea luĭ Platon“; T. Livius XXXI, 28: „Dintre Dardanĭ a venit în castrele Romanilor Bato, fiul luĭ Longarus“; C. I. L. III dipl. 16: „Veneto, Diti filio, Daverso, et Madenae Plarentis filiae, uxori eius, Deramistae“; C. LV, 29: „Breuciĭ, un popor pannon, şi-aŭ pus şi eĭ şef pe un alt Bato şi aŭ plecat asupra Sirmiuluĭ şi asupra Romanilor dintr-însul“; C. I. L. III 9739: „Emans Platoris Daesitias“; Patsch XII pag. 133: „Dassius Bastarni filius domo Maezaeus“; Caesar b. g. V, 3: „In statul acela [al Treverilor] se luptaŭ între dînşiĭ doĭ dela supremaţie, Indutiomarus şi Cingetorix“; C. I. L. III dipl. 26: „Nertomaro Irducissae filio, Boio“; C. I. L. III 9760: „Burrius Betuloni filius Trebocus“; etc. Dintre cuvintele thrace date de Tomaschek Die alten Thraker II_2 am controlat pe Abrozelmes, Aulurenus, Biarta (la Tomaschek greşit Blarta), Bisa, Biticentus, Brinursius, Burus, Comosicus, Coryllus, Dento, Dentubrisa, Dicomes, Dines, Dinnius, Disacentus, Disza, Diurpaneus, Dolanus, Doles, Drilgisa, Esbenus, Maisades, Medocos, Medosades, Miltocythes, Mucatralis, Natoporus, Nusatita, Oroles, Pataros, Phyaces (la Tomaschek Piac-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ches), Pieporus, Pittacos, Polles, Rabocentus, Sadocos, Sautes, Sothimus (la Tomaschek Sotimus), Sparadocos, Spartacos, Teres, Tiatus, Zia. B. După aceĭa am înmulţit numărul numelor personale probate ca thrace, illyro-pannone şi celte în doŭă felĭurĭ. 1). M-am condus de asămănarea numelor. De pildă, fiindcă Bitus, Cutilas, Dento, Dentubrisa, Disacentus, Disupes sînt nume thrace, trebue să fie nume thrace şi Bitipel, Bitilla, Cutius, Dentusugu, Disala; fiindcă Andes, Baezus, Bato, Dasa, Dasas, Dases, Dasius sînt nume illyro-pannone, trebue să fie nume illyro-pannone şi Andamus, Baezocrusu, Batu, Dasantilla; fiindcă Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus, Boduognatus, Critognatus sînt nume celte, trebue să fie nume celte şi Biatumarus, Brigomarus, Brogimara, Brogimarus, Carstimarus, Cobromara, Comatimara, Comatumarus, Comiumara, Ligomarus, Macimarus, Magimarus, Matomarus, Matumarus, Miletumarus, Mogitmarus, Posimarus, Ressimarus, Retimarus, Troucetimarus, Venimarus, Cintugnatus, Devognata. 2) M-am condus de legăturile de înrudire, procedare la care se deosebesc maĭ multe cazurĭ. a) Numele fiilor este de aceĭaş naţionalitate cu acea a numeluĭ tatăluĭ şi numele tatăluĭ este de aceĭaş naţionalitate cu acea a numeluĭ fiilor (Sînt şi abaterĭ dela această regulă, vezĭ § 171 nota): Mucapor orĭ Mucaporis b. este nume thrac după A; Auluzenis b. este fiul luĭ Mucapor, decĭ Auluzenis e nume thrac; Benzeis f. este fiĭca luĭ Mucapor, decĭ Benzeis e nume thrac. Cotys b. e nume thrac după A; Carossos b. e tatăl luĭ Cotys, decĭ Carossos e nume thrac. Panes b. este nume illyro-pannon după A; Pladomenus b. e fiul luĭ Panes, decĭ Pladomenus e nume illyro-pannon. Pladomenus b. e nume illyro-pannon după B 2 a; Vendo f. e fiĭca luĭ Pladomenus, decĭ Vendo e nume illyro-pannon. Vendo f. este nume illyro-pannon după B 2 a; Plaes b. e tatăl fimeiĭ Vendo, decĭ Plaes e nume illyro-pannon. Macimarus b. e nume celt după B 1; Ava f. e fiĭca luĭ Macimarus, decĭ Ava e nume celt. Magissa b. e nume celt după B 1; Saetibolus b. e fiul luĭ Magissa, decĭ Saetibolus e nume celt. Etc. b) Numele fraţilor aparţin la aceiaş naţionalitate: Mucatra b. e nume thrac după B 1; Cusaia f. este sora luĭ Mucatra, decĭ Cusaia e nume thrac. Decibalus b. e nume thrac după A; Matidia f. e sora luĭ Decibalus, decĭ Matidia

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

e nume thrac. Panes b. este nume illyro-pannon după A; Sexto f. e sora luĭ Panes, decĭ Sexto e nume illyro-pannon. Troucetimarus e nume celt după B 1; Sisiu f. este sora luĭ Troucetimarus, decĭ Sisiu e nume celt. c) Numele fiilor este de aceĭaș naționalitate cu acea a numeluĭ mameĭ și numele mameĭ este de aceĭaș naționalitate cu acea a numeluĭ fiilor (Sînt și abaterĭ dela această regulă, vezĭ § 171 nota): Pinenta f. e nume illyro-pannon după B 1; Baeta f. e mama fimeiĭ Pinenta, decĭ Baeta e nume illyro-pannon. Panto f. e nume illyro-pannon după B 2 a; Tudanius b. e fiul fimeiĭ Panto, decĭ Tudanius e nume illyro-pannon. Brogimara f. e nume celt după B 1; Iantuna este fĭĭca fimeiĭ Brogimara, decĭ Iantuna este nume celt. d) Numele soților aparțin la aceĭaș naționalitate. Acest izvor este îndoĭos, căcĭ lesne se poate întîmpla ca soțiĭ să fi aparținut la două naționalități deosebite (Compară de ex. C. I. L. III 14355[15], funerară a luĭ Hilarus, „natione Dalmata“, și a soției sale Sassa, „natione Daca“). O garanție există atuncĭ cînd inscripția se găsește pe teritorĭul însuș al naționalității unuĭa din soțĭ, căcĭ este probabil că un Celt, de pildă, pe teritorĭul celt însuș să fi avut de soție tot o Celtă, și din contra: Bitus b. e nume thrac după A; Densela orĭ Densola f. e soția luĭ Bitus (teritorĭu thrac), decĭ Densela orĭ Densola e nume thrac (Compară și numele etnic thrac Dansala, § 54 sub Dentheleti). Panto f. e nume illyro-pannon după B 2 a; Apludus b. e soțul fimeiĭ Panto (teritorĭu illyr), decĭ Apludus e nume illyro-pannon; Dazomenus b. e soțul fimeiĭ Panto (teritorĭu illyr), decĭ Dazomenus e nume illyro-pannon. Magimarus b. e nume celt după B 1; Adnama f. e soția luĭ Magimarus (teritorĭu celt), decĭ Adnama e nume celt. e) Numele rudelor aparțin la aceĭaș naționalitate. Izvor îndoĭos. Și aicĭ o garanție există atuncĭ cînd inscripția se găsește pe teritorĭul naționalității aceleĭ rude, al căreĭ nume servește de bază: Volsouna f. este nume illyro-pannon după B 2 a; Raecius b. este socrul fimeiĭ Volsouna (teritorĭu illyr), decĭ Raecius e nume illyro-pannon. Dasius b. e nume illyro-pannon după A; Scerviaedus b. e ginerele luĭ Dasius (teritorĭu illyr), decĭ Scerviaedus e nume illyro-pannon.— Izvorul B 2 prezintă cîteodată dificultățĭ inextrĭcabile atuncĭ cînd termenul de comparație aparține la maĭ multe naționalități. Așa, de exemplu, în C. I. L. III 3558 Alt-Ofen, te-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ritoriul Arabiscilor, Bato Neritani pune o inscripţie funerară fratelui său Pacatus Mucaris. Aceştĭ doĭ oameni eraŭ, deci, fraţĭ după mamă. Unul din soţĭ, Mucaris, fusese Thrac. De ce neam însă fusese celălalt soţ, Neritanus? Dacă Bato ar fi numaĭ cuvînt illyro-pannon, apoĭ conform izvorului B 2 a Neritanus ar fi şi el un cuvînt illyro-pannon. Bato însă era probabil şi cuvînt celt (vezĭ Holder), apoĭ inscripţiea a fost pusă pe teritoriul Arabiscilor, care foarte probabil eraŭ Celţĭ. Ce cuvînt e prin urmare Neritanus? Celt orĭ illyro-pannon?— De multe orĭ diferitele izvoare se întăresc unele pe altele.

§ 159

Thracĭ

Abrozelmes b. Xenophon Anabasis VII, 6, $_{43}$.
Abrupolis b. P. XXII, 22 a.
Amadocos b. S. VII, Fragmente, 47.
Amadusa f. Compară Amadocos.
Amenis b. tatăl luĭ Mucapor, C. I. L. IIĬ 7437.
Athys b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Aulupor b. (C. I. L. III 4369). Vezĭ Auluporis.
Auluporis b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Aulurenus b. C. I. L. VIII 3198.
Aulutralis b. tatăl luĭ Doles, Kalinka N° 34.
Auluzalis b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Auluzanus b. Compară Auluporis, Aulurenus, Aulutralis, Auluzalis, Auluzenis.
Auluzenis b. fiul luĭ Mucaporis, Kalinka N° 34, fiul luĭ Dibithys, Kalinka N° 34.
Auluzenus b. Vezĭ Auluzenis.
Auluzon b. Compară Auluzanus, Auluzenis, Auluzenus.
Aurotra b. fiul luĭ Bitus, C. I. L. XIII, 6955.
Autesbis b. T. Livius XLII, 67.
Barsabas b. Tomaschek II, $_2$, 12.
Bas b. Tomaschek II, $_2$, 11.
Bastareus b. Tomaschek II, $_2$, 11.
Bastocila b. fiul luĭ Bithys, Kalinka N° 34.
Bendi f. Compară Bendidora. Bendis zeiţă thraçă, Tomaschek II, $_1$, 47.
Bendidora f. Tomaschek II, $_2$, 12.
Benzeis f. fiica luĭ Mucapor. Tomaschek II, 12

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)
Cuza"

Bergaios b. Tomaschek II, $_2$, 13.
Berisades b. S. VII, Fragmente, 47.
Besodenthes b. tatăl luĭ Teres, Kalinka N° 34.
Biarta b. C. I. L. XIII, 8312.
Biartos b. tatăl luĭ Bithes, Kalinka N° 34.
Bicilis b. C. LXVIII, 14.
Bisa b. C. I. L. XIII, 8312.
Bisine b. Compară Bisa.
? Bisius b. Compară Bisa. Bisius Scenob(arbi) Sard(us) din C. I. L. III 1266 Alburnus Maior este echivoc, căcĭ Sardus poate fi şi = Serdus, Thrac, dar poate fi şi = din Sardinia.
Bisyras şi Bissyras b. Tomaschek II, $_2$, 15.
Bistras b. Tomaschek II, $_2$, 15.
Bithas b. fiul luĭ Tarsas, Kalinka N° 34.
Bithes b. (Kalinka N° 34). Vezĭ Bithys.
Bithicenthus b. (C. I. L. III 703). Vezĭ Biticentus.
Bithus şi Bitus b. Vezĭ Bithys.
Bithycilos b. tatăl luĭ Eptetralis, Kalinka N° 34.
Bithys b. T. Livius XLV, 42.
Bithytralis b. tatăl luĭ Bithys, Kalinka N° 34.
Bitianus b. Compară Bitus.
Biticentus b. C. I. L. II 2984.
Bitilla f. Compară Bitus.
Bitipel b. Compară Bitus.
Bosis b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Boteiras b. Tomaschek II, $_2$, 16.
Brasetralis b. fiul luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Brigon b. Tomaschek II, $_2$, 17.
Brincazeris b. tatăl luĭ Bithys, Kalinka N° 34.
Brincazis b. fiul luĭ Auluzenis, Kalinka N° 34.
Brinursius b. C. I. L. VĬ 3196.
Brizenis b. fiul luĭ Bithys, Kalinka N° 34.
Bruzos b. fiul luĭ Mucatralis, Tomaschek II, $_2$, 17.
Bubas b. fiul luĭ Mucapor, Tomaschek II, $_2$, 16.
Burcentios b. Procopios De bello gotthico II, 26.
Burgilos b. fiul luĭ Bithys, Kalinka N° 34.
? Burus b. C. I. L. VI, 2732. Convicanus luĭ Diszairaus.
Butes b. Tomaschek II, $_2$, 16.
Buzes b. Procopios De bello persico I, 13. Compară Byzes.
Byrdion b. fiul luĭ Sitas, Tomaschek II, $_2$, 16 (Din Heuzey,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Mission archéologique, N° 136. Tomaschek zice greşit Vater în loc de Sohn).
Byrebistas şi Byrabistas şi Boirebistas b. S. VII, 3, 5, 11; Kalinka N° 95.
Bytytralis b. fiul luĭ Bitus. C. I. L. XIII, 7213.
Byzas b. Tomaschek II, 2, 16.
Byzes b. fiul luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Byzos b. Tomaschek II, 2, 16.
Carossos b. tatăl luĭ Cotys, Kalinka N° 34.
Carosus b. Vezĭ Carossos.
Carsis b. Tomaschek II, 2, 46.
Cedrepolis b. Tomaschek II, 2, 48.
Centhos b. Tomaschek II, 2, 46.
Cersobleptes b. P. XXXIX, 1 b; S. VII, Fragmente, 47.
Cerzula b. tatăl luĭ Bithicenthus, C. I. L. III 703.
Cetriporis b. Tomaschek II, 2, 48.
Chales b. Tomaschek II, 2, 46.
Charnabon b. Tomaschek II, 2, 46.
Ciasa f. Tomaschek II, 2, 48.
Ciasos b. Tomaschek II, 2, 48.
Clagissa b. C. I. L. III dipl. 108 suppl.
Cloelios b. A. de rebus macedonicis 16. (La acest loc A. vorbeşte de Geţiĭ care veniaŭ în ajutorul luĭ Perseus sub conducerea unuĭ şef Cloelios. T. Livius la XL, 58 numeşte pe aceştĭ auxiliarĭ Bastarnĭ, la XLIV, 26 îĭ numeşte Gallĭ şi pe şeful acestor Bastarnĭ orĭ Gallĭ îl numeşte Clondicus).
Colpos b. Tomaschek II, 2, 49.
Comasarye şi Comosarye f. Tomaschek II, 2, 49.
Comosicus b. Iordanis Get. XI, 73.
Coria b. Compară Coryllus.
Coryllus b. Iordanis Get. XII, 73.
Cosingas b. Tomaschek II, 2, 50.
Cosingis f. Tomaschek II, 2, 49.
Coteles b. fiul luĭ Eptacentus, C. I. L. III 14159[1].
Cothelas b. Tomaschek II, 2, 50.
Cotys b. P. XXX, 12; S. VII, Fragmente, 47; C. LIV, 20, 34; Tacitus Ann. II, 64.
Cusaia f. soră cu Mucatra, C. I. L. III 10276.
Cutia b. Compară Cutilas.
Cutia f. Compară Cutilas.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cutilas b. Procopios b. g. II, 2.
Cutius b. Compară Cutilas.
Cutzes b. Procopios De bello persico I, 13. Fratele luĭ Buzes.
Daicosos b. tatăl luĭ Mucacenthos, Kalinka N° 135.
Dalenus b. Compară Daletralis, Dalezalis.
Daleporis b. (Kalinka N° 34). Compară Daletralis, Dalezalis.
Daletralis b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Dalezalis b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Dapyx b. C. LI, 26.
Daricios b. Tomaschek II, $_2$, 30.
Decaeneos b. S. VII, 3, $_{5, 11}$.
Decebalos b. C. LXVII, 6.
Decibalus b. Vezĭ Decebalos.
Densela orĭ Densola f. soţiea luĭ Bitus, C. I. L. III 12395 şi Kalinka N° 408, teritorĭul Moesilor. Nume etnic = Dentheleta ?
Dento b. C. I. L. XĬ, 82.
Dentubrisa b. C. I. L. XIII, 7052.
Dentusugu f. Compară Dento, Dentubrisa.
Dernaios b. Tomaschek II, $_2$, 30.
Derronicos b. Tomaschek II, $_2$, 31.
Derzizenus b. C. I. L. III dipl. 108 suppl.
Detustaina f. soţiea luĭ Rescuporus, C. I. L. III 14426, teritorĭul Moesilor.
Diaies b. Compară Diascenthos, Diascuporis, Diazenis.
Diascenthos b. tatăl luĭ Sceles, Kalinka N° 34.
Diascuporis b. fiul luĭ Mucaporis, Kalinka N° 34.
Dia(zenis) ? b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 176.
Dibithys b. tatăl luĭ Bithys, Kalinka N° 34.
Dibythos b. Tomaschek II, $_2$, 31.
Dicomes b. Plutarchus, Antonius LXIII, 3.
Diegis b. C. LXVII, 7.
Diegylis b. A. de bello mithridatico 6.
Dina b. Compară Dines, Dinis, Dinus.
Dines b. C. I. L. X 3590.
Dinicenthos b. fiul luĭ Brincazeris, Kalinka N° 161.
Dinis b. Tacitus Ann. IV, 50.
Dinnius b. C. I. L. X 3573.
Dinus b. tatăl luĭ Sola, Tomaschek II, $_2$, 33.
Dipscurtus b. C. I. L. III dipl. 1.
Disacentus b. C. I. L. XIII, 7052.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Disala b. Compară Disacentus, Disupes.
Disupes b. Tomaschek II, $_2$, 31.
Disyros b. tatăl luĭ Mucabithyris, Kalinka N° 34.
Disza b. C. I. L. XIV 3623.
Diszairaus b. (C. I. L. VI 2732). Compară Disza.
Dityzelis f. Tomaschek II, $_2$, 33.
Diucilas b. tatăl luĭ Dringistas, Kalinka N° 34.
Diuppaneus b. Tomaschek II, $_2$, 32.
Diuporis b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Diurpagisa b. Compară Diurpaneus, Drilgisa.
Diurpaneus b. Orosius VII, 10.
Dius b. Compară Diuzenus, Diucilas, Diuporis.
Diuzenus b. C. I. L. III dipl. 1.
Dizalas b. tatăl luĭ Bithys, Tomaschek II, $_2$, 32.
Dizatelmis b. Tomaschek II, $_2$, 32.
Dize b. Compară Dizo, Dizalas, Dizias, Dizezenis.
Dizezenis b. tatăl luĭ Doles, Kalinka N° 176.
Dizias b. fiul luĭ Bitus, C. I. L. III 6135.
Dizo b. C. I. L. III 870: Asianus, vezĭ NH 20.
Dizzace b. Compară Dizo, Dizatelmis, Dizalas, Dizias, Dizezenis.
Dizze b. Compară Dizo, Dizatelmis, Dizalas, Dizias, Dizezenis.
Doidalses şi Doidalsos şi Dydalsos b. Tomaschek II, $_2$, 35.
Doiodus b. rudă cu Dui.. Tuorme, C. I. L. III 12362.
Dolanus b. C. I. L. XIII, 7585.
Dolees b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Doles b. C. I. L. II 2984.
Dorzenthes b. fiul luĭ Dinis, Tomaschek II, $_2$, 35; Kalinka N° 130.
Drenis b. tatăl luĭ Mucaporis, Kalinka N° 34.
Driazis b. Tomaschek II, $_2$, 35.
Drigisa şi Drigissa b. Compară Drilgisa.
Drilgisa f. C. I. L. VI, 1801.
Dringistas b. tatăl luĭ Doles, Kalinka N° 34.
Dromichaetes b. S. VII, 3, $_8$.
Drulentus b. tatăl fiineĭ Densela (Densola), C. I. L. III 12395.
Dui.. b. Orĭ acelaş cu Tuorme, orĭ fiul luĭ Tuorme, C. I. L. III 12362. Compară Duo.
Dulezelmis b. Tomaschek II, $_2$, 35.
Duo b. fiul luĭ Auluzenus, C. I. L. III 12431.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Duras b. C. LXVII, 6.
Durazis b. Compară Duras.
Dytutralis b. fiul luĭ Bithys, Kalinka N° 34.
Ebrenis b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Efripop.. b. Acelaş cu Bisine, C. I. L. III 12431.
Eftepir f. soţiea luĭ Scoris, C. I. L. III 14214 [14], teritorĭul Geţilor.
Epepyris b. fiul luĭ Bithys, Kalinka N° 135.
Epius b. tatăl luĭ Bitus, C. I. L. III 12395 şi Kalinka N° 408.
Eptacentis b. C. I. L. III dipl. 21 suppl.
Eptacentus b. C. I. L. III dipl. 108 suppl.; C. I. L. XIII, 6821.
Eptala b. C. I. L. III 870 : Asianus, vezĭ N H 20.
Eptaper f. C. I. L. III dipl. 108 suppl.
Eptenis b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Epteporis b. fiul luĭ Bithys, Kalinka N° 34.
Eptetralis b. fiul luĭ Auluzenis, Kalinka N° 34; tatăl luĭ Bithys, Kalinka N° 34.
Esbenus b. C. I. L. XIII, 7585.
Eticenthos b. fiul luĭ Bithas, Kalinka N° 214.
Flegitsana f. ? rudă cu Dui.. Tuorme, C. I. L. III 12362.
Ftiozi b. rudă cu Dui.. Tuorme, C. I. L. III 12362.
Getas b. Tomaschek II, $_2$, 51.
? Godes b. Compară Gudilas. Vezĭ nota dela § 168.
? Gude b. Compară Gudilas. Vezĭ nota dela § 168.
Gudilas b. Procopios b. g. III, 30.
Heptapor b. C. I. L. III dipl. 67 suppl.
Isanthes b. Tomaschek II, $_2$, 9.
Isius orĭ Isus b. C. I. L. III dipl. 67 suppl.
Izito f. ? rudă cu Dui.. Tuorme. C. I. L. III 12362.
Lenula b. C. I. L. XIII, 7049.
Maeticus b. C. I. L. III dipl. 84 suppl.
Maisades b. Xenophon Anabasis VII, 2, $_{32}$.
Maisira f. Tomaschek II, $_2$, 22.
Mamutzis b. fratele luĭ Decibalus, C. I. L. III 7477.
Manneus b. Compară Mannis.
Mannis f. ? fĭica luĭ Auluzenis, Kalinka N° 273.
Matidia f. sora luĭ Decibalus, C. I. L. III 7477.
Maxa b. tatăl luĭ Sicu 14015.
Meda f. Tomaschek II, $_2$, 23.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Medocos b. Xenophon Anabasis VII, 2, $_{32}$.
Medos b. Tomaschek II, $_{2}$, 23.
Medosades b. Xenophon Anabasis VII, 1, $_{5}$.
Melias b. Tomaschek II, $_{2}$, 24.
Mena b. S. VII, 6, $_{1}$.
Meticus b. C. I. L. III dipl. 20.
Miltocythes b. Xenophon Anabasis II, 2, $_{7}$.
Minas b. Tomaschek II, $_{2}$, 24.
Mosses b. Tomaschek II, $_{2}$, 24.
Mostis b. Tomaschek II, $_{2}$, 24.
Mucabithyris b. Kalinka N° 34. Compară Mucapor, Mucasius, Mucatralis, Mucazalis.
Mucacenthos b. Kalinka N° 135. Compară Mucapor, Mucasius, Mucatralis, Mucazalis.
Mucala b. C. I. L. XIII, 8308.
Mucalis b. Compară Mucala.
Mucapor b. C. I. L. III dipl. 21 suppl.; C. I. L. XIII, 6821.
Mucaporis b. Kalinka N°s 34, 176. Vezĭ Mucapor.
Mucaporus b. Vezĭ Mucapor.
Mucapuis f. Compară Mucapor.
Mucaris b. Compară Mucapor, Mucasius, Mucatralis, Mucatrus, Mucazalis.
Mucasenis b. Compară Mucapor, Mucasius, Mucatralis, Mucatrus, Mucazalis.
Mucasenus b. Vezĭ Mucasenis.
Mucasius b. Tomaschek II, $_{2}$, 25.
Mucatra b. Compară Mucatralis, Mucatrus.
Mucatra f. Vezĭ Mucatra b.
Mucatralis b. C. I. L. VIII 3198.
Mucatrus b. tatăl luĭ Sola, C. I. L. III 787.
Mucazalis b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Mucazenis b. Kalinka N° 307.
Mucco b. Compară Mucapor, Mucasius, Mucatralis, Mucatrus, Mucazalis.
Muscelus b. C. I. L. III dipl. 11.
Naiper f. Compară Eptaper, Eftepir, Seiciper.
Natoporus b. C. I. L. VI 1801.
Nuidasia f.? rudă cu Dni.. Tuorme, C. I. L. III 12362.
Nusatita b. C. I. L. II 3354.
Oloros b. H. V, 39, 41.
Onaris b. Tomaschek II, $_{2}$, 10.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Oroles b. Iustinus XXXII, 3.
Pairisades şi Parisades b. Tomaschek II, $_2$, 18.
Pataros b. Eustathios Commentarii 322.
Paterio b. tatăl luĭ Soianus, C. I. L. III 14541[1].
Phyaces b. Ovidius Ex Ponto IV, 10, $_{23}$.
Pieporus b. C. I. L. VI 1801.
Pittacos b. Thucydides IV, 107, $_3$.
Polles b. Thucydides V, 6, $_2$.
Poltys b. S. VII, 6, $_1$.
Prusias b. Tomaschek II, $_2$, 22.
Rabocentus b. Cicero in Pisonem XXXIV, 84.
Rascilus b. tatăl luĭ Bithus, C. I. L. III 14406^c.
Rascos b. A. de bellis civilibus IV, 87.
Rascupolis b. A. de bellis civilibus IV, 87.
Rascyporis b. C. LV, 30; XLVII, 25; LIV, 34.
Rebulas b. fiul luĭ Seuthes şi fratele luĭ Cotys, Tomaschek II, $_2$, 28.
Rescu f. Compară Rescuporis.
Resculus b. Compară Rescuporis.
Rescupor b. Vezĭ Rescuporis.
Rescuporis b. Tacitus Ann. II, 64.
Rescuporus b. Vezĭ Rescuporis.
Reti..tis b. tatăl fimeiĭ Sedida, C. I. L. III 7565.
Roemetalces b. Tacitus Ann. II, 64.
Roles b. C. LI, 24.
Ronaces b. Tomaschek II, $_2$, 29.
Rosezis b. Tomaschek II, $_2$, 29.
Rothos b. Tomaschek II, $_2$, 29.
Rymetalces b. C. LV, 30; LIV, 20, 34.
Sabasianus b. probabil rudă cu Mucatra, C. I. L. III 2009. Compară zeul thrac Sabazios, Sabadios, Tomaschek II, $_1$, 43, şi Sabbatios tatăl împăratuluĭ Iustinianus, Procopios historia arcana 12.
Sabbatia f. Compară Sabasianus.
Sadales b. C. XLVII, 25.
Sadocos b. Thucydides II, 29, $_5$.
Salas b. tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34; fiul luĭ Mucaporis, Kalinka N° 34.
Salutrasis b. tatăl luĭ Doles, Kalinka N° 34.
Sassa f. C. I. L. III 14355[15].
Sautes b. C. I. L. X 3590.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

? Scenobarbus b. tatăl luĭ Bisius. Vezĭ observaţiea dela acest nume.
Scopas b. Tomaschek II, $_{2}$, 45.
Scorilo b. C. I. L. III 13379 şi pag. 2328 [21].
Scoris b. fiul luĭ Mucaporus, C. I. L. III 14214 [14].
Scorulo b. Tomaschek II, $_{2}$, 45.
Scostoces b. Tomaschek II, $_{2}$, 45.
Sedida f. soţiea luĭ Mucaporus, C. I. L. III 7565, teritorĭul Geţilor.
Seiciper b? fratele luĭ Decibalus, C. I. L. III 7477.
Selys b. S. VII, 6, $_{1}$.
Sercis b. fiul luĭ Aulutralis, Kalinka N° 212.
Sese b. C. I. L. XIII, 7049.
Sete f. Tomaschek II, $_{2}$, 42.
Sethilas b. fiul luĭ Brizenis, Kalinka N° 34.
Seuthe b. C. I. L. III dipl. 14.
Seuthes b. S. VII, Fragmente, 47; Xenophon Anabasis V, 1, $_{15}$, VII, 1, $_{5}$, etc.
Sgerulo b. tatăl fimeiĭ Dentusugu, C. I. L. III 6145 şi 12342.
Sicu b. Compară Sicu f.
Sicu f. fiĭca luĭ Bithus, C. I. L. III 707.
Silmus b. fiul luĭ Byzes, Kalinka N° 34.
Sises b. Compară Sisus, Sissa.
Sisia f. Compară Sisus, Sissa.
Sisiata f. Compară Sisus, Sissa.
Sisinus b. Compară Sisus, Sissa.
Sissa f. fiĭca luĭ Drigisa, C. I. L. III 14421.
Sisus b. Tomaschek II, $_{2}$, 43.
Sitalces b. H. IV, 80; Thucydides II, 29, $_{1}$.
Sitas b. C. LI. 23.
Soia b. Compară Soio.
Soianus b. Compară Soio.
Soio b. C. I. L. III dipl. 11.
Sola b. C. I. L. III dipl. 20.
Sothimus b. Orosius V, 18.
Sparadocos şi Spardocos b. Thucydides IV, 101, $_{5}$.
Spartacos b. Plutarchus, Crassus, VIII, 2.
Sparticus b. C. I. L. III dipl. 1.
Spartocos b. Tomaschek II, $_{2}$, 44; tatăl luĭ Mucatralis, Kalinka N° 34.
Spor b. C. I. L. III dipl. 108 suppl.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Sterissa b. Tomaschek II, $_2$, 45.
Sura f. Compară Suris.
Surilla f. Compară Suris.
Surio b. Compară Suris.
Suris b. fiul luĭ Auluzenis, Kalinka N° 34.
Suro b. Compară Suris.
Surus b. Compară Suris.
Syrmos b. S. VII, 3, $_8$.
Talura f. Tomaschek II, $_2$, 37.
Taluros b. Tomaschek II, $_2$, 37.
Tarsa b. Tacitus Ann. IV, 50.
Tarsas b. fiul luĭ Bithys, Kalinka N° 214.
Tarusinos b. Tomaschek II, $_2$, 36.
Tattario b. C. I. L. III 870 : Asianus, vezĭ N H 20.
Tauzix b. tatăl luĭ Bithus, C. I. L. III 703 ; fiul luĭ Bithus, C. I. L. III 703.
Teres b. Thucydides II, 29, $_1$, $_2$.
Thithus b. Compară Tithutes.
Tiatus b. C. I. L. VI 1801.
Tipas orĭ Tipates b. Tomaschek II, $_2$, 38.
Tithutes b. Tomaschek II, $_2$, 37.
Tittha f. Compară Tithutes.
Torm.. b. fiul luĭ Auluzenus, C. I. L. III 12431.
Traibithus b. C. I. L. III dipl. 14.
Tralis b. Tomaschek II, $_2$, 38.
Tsinta b. Compară Tzinta, Tzinto.
Tuorme b. Compară Torm.., Turma.
Turesis b. Tacitus Ann. IV, 50.
Turma b. tatăl fiineĭ Rescu, acelaş cu Soia, C. I. L. III 1195.
Tutenes b. fiul luĭ Eptacentus, C. I. L. III 14159 [1].
Tzinta f. C. I. L. III. 870 : Asiana, vezĭ N H 20.
Tzinto b. C. I. L. III 870 : Asianus, vezĭ N H 20.
Uthis f. soţiea luĭ Dalenus, C. I. L. III 13743, teritorĭul Geţilor.
Vezinas b. C. LXVII, 10.
Vezui.. b. rudă cu Dui.. Tuorme, C. I. L. III 12362. Compară Vezinas.
Vologaesos b. C. LIV, 34.
Zamolxis b. S. VII, 3, $_5$.
Zeipoites şi Zeipytes şi Zipoites şi Zypoites b. Tomaschek II, $_2$, 39.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Zia f. C. I. L. VI 1801.
Ziaelas b. Tomaschek II, 2, 40.
Ziailis f. fiĭca luĭ Seuthes, Tomaschek II, 2, 40.
Zibelmios b. Tomaschek II, 2, 40.
Zina f. C. I. L. III dipl. 108 suppl.
Zinama b. Compară Zina.
Zinemis b. Compară Zina.
Zipacenthus b. fiul luĭ Tauzix. C. I. L. III 703.
Zipas b. (C. I. L. III 6115 a). Compară Zipacenthus.
Zonios b. Tomaschek II, 2, 41.
Zurazis b. fiul luĭ Auluzenis, Kalinka N° 34.
Zyraxes b. C. LI, 26.

§ 160

Illyrĭ după indicaţiea A

Agron b. P. II, 2-4. C. Fragmente, 151.
Algalsus b. T. Livius XLIV, 30.
Arrabaeos b. S. VII, 7, 8.
Ballaios b. Rege illyr pela 150 a Chr. Head, Historia numorum 267, la Pauly-Wissowa Realencyklopädie.
Bato b. T. Livius XXXI, 28.
Bellus b. T. Livius XLIV, 31.
Bradyllis b. P. XXXIX, 1 b.
Caravantius b. T. Livius XLIV, 30.
Dases b. C. I. L. III dipl. 16 suppl.
Dasius b. C. I. L. III dipl. 16 suppl.
Ditus b. C. I. L. III dipl. 16.
Epicadus b. T. Livius XLIV, 30.
Etleva f. T. Livius XLIV, 32.
Ettritus b. T. Livius XLIV, 30.
Etuta f. T. Livius XLIV, 30.
Genthios, Gentius b. P. XXVIII, 8-9; XXIX, 2-3; XXIX, 5, 7; XXX, 13. A. 9. T. Livius XLIV, 30.
Longarus b. T. Livius XXXI, 28.
Madena f. C. I. L. III dipl. 16.
Menunios b. P. XXIX, 5, 7.
Monunus b. T. Livius XLIV, 30.
? Nazares b. Procopios b. g. III, 11 („Ἰλλυριὸς γένος“. Pentru înţelesul dubios al luĭ Ἰλλυριός vezĭ § 98).
Pinnes b. A. 7. C. Fragmente, 151.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Plares b. C. I. L. III dipl. 16.
Plator b. P. IV, 55. T. Livius XLIV, 30.
Pleuratos b. P. II, 2-4; XVIII, 30; XXVIII, 8-9; XXIX, 5, 7. T. Livius XLIV, 30, 32; XXXI, 28.
Scerdilaedas şi Scerdilaedus b. P. II, 4-12. T. Livius XLIV, 32; XXXI, 28.
Sirra f. S. VII, 7, 8.
Suaros orĭ Versos b. A. 25.
Testimos b. A. 26.
Teuta f. P. II, 2-12. C. Fragmente, 151.
Teuticus b. T. Livius XLIV, 31.
Triteuta f. C. Fragmente, 46.
Venetus b. C. I. L. III dipl. 16.
Versos b. Vezĭ Suaros.

§ 161

Pannonĭ după indicaţiea A

Aepicadus b. Alburnus Maior.
Andes b. Alburnus Maior.
Andueia f. Alburnus Maior.
Anduenna f. Alburnus Maior.
Andunocnes b. Alburnus Maior.
Anneses b. Alburnus Maior.
Anso f. Alburnus Maior.
Baezus b. Alburnus Maior.
Bastarnus b. Patsch XII pag. 133.
Bato b. S. VII, 5, 3. C. LV, 29. Alburnus Maior.
Bellicus b. Alburnus Maior.
Beucus b. Alburnus Maior.
Beus b. Alburnus Maior.
Beusas b. Alburnus Maior.
Breucus b. Alburnus Maior.
Cares b. Alburnus Maior.
Cariccus b. Alburnus Maior.
Carpus b. Alburnus Maior.
Cissus b. Alburnus Maior.
Clonis f. Alburnus Maior.
Dasa b. Alburnus Maior.
Dasas b. Alburnus Maior.
Dases b. C. I. L. III dipl. 101 suppl.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dasius şi Dassius b. C. I. L. III dipl. 62 suppl. Patsch XII pag. 133. Alburnus Maior.
Dasmenus b. C. I. L. III dipl. 101 suppl.
Emans b. C. I. L. III 9739.
Epicadus b. Alburnus Maior.
Geldo b. Alburnus Maior.
Laedus b. C. I. L. III dipl. 6.
Lavius b. Alburnus Maior.
Lianus b. Alburnus Maior.
Liccaius b. Alburnus Maior.
Liga... b. Alburnus Maior.
Linsas b. Alburnus Maior.
Lonus b. Alburnus Maior.
Lora f. C. I. L. III dipl. 101 suppl.
Lossa b. Alburnus Maior.
Lurius b. Alburnus Maior.
Marciniesis orĭ Marciniesus b. nume de loc ? Alburnus Maior.
Masurus b. Alburnus Maior.
Messius b. Alburnus Maior.
Mico b. Alburnus Maior.
Panes b. Alburnus Maior.
? Passia f. serva. Alburnus Maior.
Piaius b. Alburnus Maior.
Pinnes b. C. LV, 34.
Plabaotius b. Alburnus Maior.
Planius b. Alburnus Maior.
Plares b. Alburnus Maior.
Platino f. Alburnus Maior.
Plator b. C. I. L. III 9739. C. I. L. III dipl. 7. Alburnus Maior.
Prososius b. C. I. L. III dipl. 101 suppl.
? Resculus b. Alburnus Maior. Maĭ degrabă era Thrac. Vezĭ sub Thracĭ.
Sameccus b. Alburnus Maior.
Scevas b. C. LVI, 16.
Sclaies b. nume de loc ? Alburnus Maior.
Sutti b. Alburnus Maior.
Teutomus b. C. I. L. III dipl. 9.
Titius b. Alburnus Maior.
Toves b. nume de loc ? Alburnus Maior.
Treusenus b. Alburnus Maior.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Turuna f. C. I. L. III dipl. 101 suppl.
Vasidius b. Alburnus Maior.
Venetus b. C. I. L. III dipl. 7. Alburnus Maior.
Veranis b. Alburnus Maior.
Verzo b. Alburnus Maior.
Vezpant.. b. Alburnus Maior.

§ 162

Illyrĭ şi Pannonĭ după indicaţiile A şi B.

(Am pus la un loc pe Illyrĭ şi pe Pannonĭ, pentrucă după indicaţiea A nu se pot deosebi unii de alţii).

Acalus b. tatăl luĭ Tritano, C. I. L. III 2792.
Acirrius b. fiul luĭ Ceunus, C. I. L. III 2900.
Aepicadus b. Alburnus Maior.
Aetor b. Compară Aetria.
Aetria f. fĭica luĭ Turus, C. I. L. III 14322[5].
Aexilvas b. fiul luĭ Volses, C. I. L. III 3322.
Agron b. P. II, 2-4. C. Fragmente, 151.
Aioia f. sora fimeiĭ Pinenta, C. I. L. III 14607[1].
Algalsus b. T. Livius XLIV, 30.
Alxeus orĭ Ialxeus b. tatăl fimeiĭ Tritano, C. I. L. III 13991.
Andamionius b. fiul luĭ Andamus, C. I. L. III 8486.
Andamus b. Compară Andes.
Andedu b. Compară Andes.
Andes b. Alburnus Maior.
Andueia f. Alburnus Maior.
Anduenna f. Alburnus Maior.
Andunocnes b. Alburnus Maior.
Anneses b. Alburnus Maior.
Anso f. Alburnus Maior.
Aplis b. tatăl luĭ Turus, C. I. L. III 2795.
Aplius b. Compară Aplis, Aplo.
Aplo f. fĭica luĭ Aplis, C. I. L. III 13245.
Aplu b. Compară Aplo, Apludus, Aplus.
Apludus b. soţul fimeiĭ Panto, C. I. L. III 2773, teritorĭul Dalmaţilor. Compară Aplis, Aplo.
Aplus b. Compară Aplis, Aplo.
Apurus b. tatăl luĭ Panes, C. I. L. III 14969.
Arrabaeos b. S. VII, 7, 8.
Baeta f. mama fimeiĭ Pinenta, C. I. L. III 14607[1].

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Baezocrusu f. fiĭca luĭ Lavius, C. I. L. III 2781 şi 14321[1]. Compară Baezus.
Baezus b. Alburnus Maior.
Ballaios b. Rege illyr pela 150 a. Chr. Head, Historia numorum 267, la Pauly-Wissowa Realencyklopädie.
Baracio b. tatăl luĭ Bato, C. I. L. III 2749.
Barcinus b. tatăl luĭ Andes, C. I. L. III 2824.
Bastarnus b. Patsch XII pag. 133.
Bato b. T. Livius XXXI, 28. S. VII, 5, 3. C. LV, 29. Alburnus Maior.
Batu f. Compară Bato.
Bellicus b. Alburnus Maior.
Bellus b. T. Livius XLIV, 31.
Betuva f. Compară Baeta.
Beucus b. Alburnus Maior.
Beus b. Alburnus Maior.
Beusas b. Alburnus Maior.
Beuzas b. Compară Beusas.
Bradyllis b. P. XXXIX, 1 b.
Breucus b. Alburnus Maior.
Bulus b. tatăl luĭ Bato, C. I. L. III 4372.
Buomis f. soţiea luĭ Surus Panenti, C. I. L. III 2753 şi pag. 2328[157], teritorĭul Dalmaţilor.
Buuo f. Compară Buomis.
Buzetia f. Compară Buzetius.
Buzetius b. fiul luĭ Turatus, C. I. L. III 9929[a].
Cabaletus b. tatăl fimeiĭ Aplo, C. I. L. III 13244.
Caravantius b. T. Livius XLIV, 30.
Cares b. Alburnus Maior.
Cariccus b. Alburnus Maior.
Caricus b. Compară Cariccus.
Carpia b. fiul luĭ Plator, C. I. L. III 9839.
Carpus b. Alburnus Maior.
Carvanius b. acelaş cu Pladomenus, C. I. L. III 8308.
Carvius b. Compară Carvanius.
Cato f. Compară Caturus.
Caturus b. tatăl fimeiĭ Aplo Darmo, C. I. L. III 2779.
Ceuna f. sora fimeiĭ Oepla, C. I. L. III 2891.
Ceunus b. Compară Ceuna.
Cissus b. Alburnus Maior.
Cliticus b. tatăl fimeiĭ Sexto, C. I. L. III 10079.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Clonis f. Alburnus Maior.
Clonus b. Compară Clonis.
Curbania f. aceĭaș cu Aplo, C. I. L. III 13244.
Darmo f. aceĭaș cu Aplo, C. I. L. III 2779.
Dasa b. Alburnus Maior.
Dasantilla f. Compară Dasa, Dasas, Dases, Dasius.
Dasas b. Alburnus Maior.
Dases b. C. I. L. III dipl. 16 suppl., dipl. 101 suppl.
Dasianus b. Compară Dasius.
Dasius și Dassius b. C. I. L. III dipl. 16 suppl., dipl. 62 suppl. Patsch XII pag. 133. Alburnus Maior.
Dasmenus b. C. I. L. III dipl. 101 suppl.
Dasto f. Compară Dasa, Dasas, Dases, Dasius, Dasmenus.
Dazanus b. Compară Dazomenus.
Dazas b. Compară Dazomenus.
Dazomenus b. barbatul fimeiĭ Panto, C. I. L. III 9024, teritorĭul Dalmaților.
Dennaus b. tatăl luĭ Vendes, C. I. L. III 13278 și pag. 2274.
Diteius b. Compară Ditus.
Dito f. Compară Ditus.
Ditueius b. Compară Ditus.
Ditugenius b. Compară Ditus.
Ditus b. C. I. L. III dipl. 16.
Emans b. C. I. L. III 9739.
Epicadus b. T. Livius XLIV, 30. Alburnus Maior.
Etleva f. T. Livius XLIV, 32.
Ettritus b. T. Livius XLIV, 30.
Etuta f. T. Livius XLIV, 30.
Fata f. Vezĭ Pata.
Feucon b. tatăl luĭ Pletor, C. I. L. III 10723, 10724.
Geldo b. Alburnus Maior.
Genthena f. Compară Genthios.
Genthios și Gentius b. P. XXVIII, 8-9; XXIX, 2-3; XXIX, 5, 7; XXX, 13. A. 9. T. Livius XLIV, 30.
Gresa f. fĭica luĭ Dasas, C. I. L. III 14538.
Hospolis b. tatăl luĭ Venetus, C. I. L. III 13295.
Iettina f. Compară Iettus.
Iettus b. fiul luĭ Dasas, C. I. L. III 2768.
Ifzus b. tatăl luĭ Aplis, C. I. L. III 13245.
Iomeneus orĭ Iomenius b. acelaș cu Alxeus, C. I. L. III 13091.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Laedus b. C. I. L. III dipl. 6.
Laepocus b. fiul luĭ Volses, C. I. L. III 3322.
Laezarpa f. aceĭaș cu Vendo, C. I. L. III 13247.
Lapricus b. acelaș cu Sestus, C. I. L. III 9876.
Laso b. tatăl luĭ Voltrex, C. I. L. III 3824.
Lassonia f. fiĭca luĭ Planius, C. I. L. III 10723.
Lastimeis b. acelaș cu Venetus, C. I. L. III 13295.
Lavia f. Compară Lavius. Aceĭaș cu Baezocrusu, C. I. L. III 2781 și 14321[1].
Lavincia f. fiĭca luĭ Plator, C. I. L. III 2773.
Lavius b. Alburnus Maior.
Lavo f. Compară Lavius.
Ledies b. tatăl luĭ Aplis, C. I. L. III 2778.
Lianus b. Alburnus Maior.
Licaia f. Compară Liccaius.
Licaios b. Vezĭ Liccaius.
Licanus b. Compară Liccaius.
Liccaius b. Alburnus Maior.
Liccaus b. Compară Liccaius.
Liccavus b. Compară Liccaius.
Lig... b. Alburnus Maior.
Linsas b. Alburnus Maior.
Longarus b. T. Livius XXXI, 28.
Lonus b. Alburnus Maior.
Lora f. C. I. L. III dipl. 101 suppl.
Loricus b. Compară Lora.
Lossa b. Alburnus Maior.
Lunnicus b. acelaș cu Aplis, C. I. L. III 6412 și 13989.
Luria f. Compară Lurius.
Lurius b. Alburnus Maior.
Madena f. C. I. L. III dipl. 16.
Madocus b. tatăl fimeiĭ Panto, C. I. L. III 2786.
Madu f. Compară Madena.
Mama f. Alburnus Maior.
Marciniesis orĭ Marciniesus b. Alburnus Maior. Nume de loc ?
Marinus b. tatăl luĭ Bellicus, C. I. L. III 4789.
Masurus b. Alburnus Maior.
Mavida f. fiĭca luĭ Epicadus, C. I. L. III 7724.
Menda f. fiĭca luĭ Opia, C. I. L. III 3144.
Mendus b. Compară Menda.
Menunios b. P. XXIX, 5, 7.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Messius b. Alburnus Maior.
Messus b. Compară Messius.
Mevertens b. același cu Apludus, C. I. L. III 6410.
Micce f. Compară Mico.
Mico b. Alburnus Maior.
Monunus b. T. Livius XLIV, 30.
Mutelus b. tatăl luĭ Panentus, C. I. L. III 2753.
? Nazares b. Procopios b. g. III, 11. („Ἰλλυριὸς γένος". Pentru înțelesul dubios al luĭ Ἰλλυριός vezĭ § 98).
? Neritanus b. tatăl luĭ Bato, C. I. L. III 3558. Vezĭ § 158 fine.
Oepla f. Compară Oeplus.
Oeplus b. tatăl luĭ Slator, C. I. L. III 13275 și pag. 2274.
Opia b. Compară Opiavus.
Opiava f. soția luĭ Oeplus, C. I. L. III 2900, teritorĭul Liburnilor.
Opiavus b. tatăl luĭ Turus, C. I. L. III 13295. Compară Opiava.
Oplica f. fiĭca luĭ Plaetor, C. I. L. III 3149.
Oplus b. Compară Oeplus.
Orpia f. soția luĭ Oeplus, C. I. L. III 2900, teritorĭul Liburnilor.
Paio f. fiĭca luĭ Carpia, C. I. L. III 9839.
Panentus b. Compară Panes.
Panes b. Alburnus Maior.
Panes (gen.) f. Compară Panes b.
Pantia f. Compară Panto.
Panto f. fiĭca luĭ Plator, C. I. L. III 2773.
Panto b. Compară Panto f.
Pasipus b. tatăl luĭ Sita, C. I. L. III 8242.
? Passia f. serva, Alburnus Maior.
Pata orĭ Fata f. fiĭca luĭ Volso, C. I. L. III 3134 și 13296.
Piaius b. Alburnus Maior.
Picusus b. tatăl luĭ Ceunus, C. I. L. III 2859.
Pinenta f. Compară Pinnes.
Pines b. Vezĭ Pinnes.
Pinnes b. A. 7. C. Fragmente, 151. C. LV, 34.
Pinnia f. Compară Pinnes.
Pinnius b. fiul luĭ Pinnes, C. I. L. III 12799.
Pinnus b. Compară Pinnes.
Pinosta b. Compară Pinnes

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pinsus b. tatăl fimeiĭ Sexto, C. I. L. III 13246.
Plabaotius b. Alburnus Maior.
Pladomenus b. fiul luĭ Panes, C. I. L. III 3185.
Plaes b. tatăl fimeiĭ Vendo Laezarpa, C. I. L. III 13247.
Plaetera f. Compară Plaetor.
Plaetor b. Vezĭ Pletor.
Plani f. Compară Planius.
Planius b. Alburnus Maior.
Plares b. C. I. L. III dipl. 16. Alburnus Maior.
Platino f. Alburnus Maior.
Plato b. fiul luĭ Bato, C. I. L. III 12772.
Plator b. P. IV, 55. T. Livius XLIV, 30. C. I. L. III 9739. C. I. L. III dipl. 7. Alburnus Maior.
Platorius b. Compară Plator.
Pletor b. tatăl luĭ Planius, C. I. L. III 10723. Vezĭ Plaetor.
Pleuratos b. P. II, 2-4; XVIII, 30; XXVIII, 8-9; XXIX, 5, 7. T. Livius XLIV, 30, 32; XXXI, 28.
Posilla f. aceĭaş cu Plaetoria, C. I. L. III 8399.
Proserius b. Compară Prososius.
Prososius b. C. I. L. III dipl. 101 suppl.
Raecus b. socrul fimeiĭ Volsouna, C. I. L. III 3149, teritorĭu illyr.
Recus b. Compară Raecus.
? Resculus b. Alburnus Maior. Maĭ degrabă era Thrac. Vezĭ sub Thracĭ.
Roesia f. fiĭca luĭ Vesclevesis, C. I. L. III 10138.
Roscus b. soţul fimeiĭ Aetria, C. I. L. III 14322 [5], teritorĭul Liburnilor.
Sabbo b. tatăl luĭ Dasa, C. I. L. III 13984.
Sama f. mama luĭ Dazanus, C. I. L. III 3349. Compară Sameccus.
Sameccus b. Alburnus Maior.
Scerdilaedas şi Scerdilaedus b. P. II, 4-12. T. Livius XLIV, 32; XXXI, 28.
Scerviaedus b. ginerele luĭ Dasius, C. I. L. III 8242, teritorĭul Dardanilor. Compară Scerdilaedus.
Scevas b. C. LVI, 16.
Scilus b. fiul luĭ Bato, C. I. L. III 4377.
Sclaies b. Alburnus Maior. Nume de loc?
Selio f. soţiea luĭ Dassius, C. I. L. III 2180 şi 8604, teritorĭul Dalmaţilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Sera b. acelaş cu Pladomenus, C. I. L. III 2787.
Sestus b. fiul luĭ Tritus, C. I. L. III 15055.
Sexto f. sora luĭ Panes, C. I. L. III 9817.
Sinus b. tatăl luĭ Ledies, C. I. L. III 2778; tatăl luĭ Andes, C. I. L. III 14013.
Sirra f. S. VII, 7, 8.
Sita b. tatăl luĭ Scerviaedus, C. I. L. III 8242.
Slator b. tatăl luĭ Panes, C. I. L. III 9810.
Stactus b. tatăl luĭ Iettus, C. I. L. III 9759.
Suaros orĭ Versos b. A. 25.
Suioca f. aceĭaş cu Vedlsouna, C. I. L. III 3038.
Sura f. Compară Surus.
Surio b. Compară Surus.
Surus b. fiul luĭ Panentus, C. I. L. III 2753.
Sutta f. fiĭca luĭ Epicadus, C. I. L. III 1585.
Sutti b. Alburnus Maior.
Suttisius b. Compară Sutta, Sutti.
Tattaris b. fiul luĭ Venetus, C. I. L. III 12800; tatăl luĭ Bato, C. I. L. III 12800.
Temus f. soţiea luĭ Tattaris, C. I. L. III 12800, teritorĭul Daorsilor; soţiea luĭ Pinnes, C. I. L. III 12799, teritorĭul Meromenilor.
Testimos b. A. 26.
Testo f. Compară Testimos.
Teuda b. Compară Teuta.
Teuta f. P. II, 2-12, C. Fragmente, 151.
Teuticus b. T. Livius XLIV, 31.
Teutomus b. C. I. L. III dipl. 9.
Titia f. Compară Titius.
Titisenus b. acelaş cu Caricus, C. I. L. III 9362.
Titius b. Alburnus Maior.
Titivilla f. Compară Titia, Titisenus, Tito.
Tito f. sora fiineĭ Sexto şi a luĭ Panes, C. I. L. III 9817.
Titto f. Compară Tito.
Titursa f. Compară Tito.
Tizus b. acelaş cu Plator, C. I. L. III 2788.
Tlaturius b. fiul luĭ Tritus, C. I. L. III 15055.
Toves b. Alburnus Maior. Nume de loc?
Treusenus b. Alburnus Maior.
Trita f. Compară Tritus.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Tritano b. fiul fimeiĭ Tritano, tatăl fimeiĭ Aplo, C. I. L. III 2792.
Tritano f. fiĭca luĭ Lavius, C. I. L. III 2792.
Triteuta f. C. Fragmente, 46.
Tritus b. tatăl luĭ Aplis, C. I. L. III 6412 şi 13989.
Trosia f. aceĭaş cu Ceuna, C. I. L. III 9963.
Tudania f. aceĭaş cu Vendo, C. I. L. III 2797.
Tudanius b. fiul fimeiĭ Panto, C. I. L. III 9878.
Turatus b. Compară Turuna.
Turo f. fiĭca luĭ Aplis, C. I. L. III 2795. Compară Turuna.
Turuna f. C. I. L. III dipl. 101 suppl.
Turus b. tatăl luĭ Pladomenus, C. I. L. III 2787. Compară Turuna.
Vandano f. fiĭca luĭ Tritus, C. I. L. III 13277.
Vanonb. b. tatăl luĭ Liccaius, C. I. L. III 3665.
Vasidius b. Alburnus Maior.
Vedlsouna f. Compară Volsouna.
Velsounus b. Compară Vedlsouna.
Vendes b. Compară Vendo.
Vendimia f. Compară Vendo.
Vendo f. fiĭca luĭ Pladomenus, C. I. L. III 2797.
Venetus b. C. I. L. III dipl. 16, dipl. 7. Alburnus Maior.
Veranis b. Alburnus Maior.
Versos b. Veză Suaros.
Verzaiius b. Compară Verzo.
Verzo f. Compară Verzo b.
Verzo b. Alburnus Maior.
Verzovia f. Compară Verzo.
Vesclevesis b. fiul luĭ Tritus, C. I. L. III 3058; tatăl fimeiĭ Vedlsouna, C. I. L. III 3038.
Vezpant.. b. Alburnus Maior.
Vines b. tatăl luĭ Liccaius, C. I. L. III 14216 [8].
Vinioca f. Compară Vines.
Viniocus b. Compară Vines.
Vinnia f. Compară Vines.
Vinnonius b. Compară Vines.
Volses b. Compară Volsouna.
Volso b. Compară Volsouna.
Volsouna f. fiĭca luĭ Plaetor, C. I. L. III 3149.
Volsunus b. Compară Volsouna.
Volta f. fiĭca luĭ Planius C. I. L. III 10723

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Voltimesis b. Compară Volta, Voltisa.
Voltisa f. fiĭca luĭ Oeplus, C. I. L. III 2891, 2900.
Voltrex b. fiul luĭ Plaetor, C. I. L. III 3825.

§ 163
Celţĭ

Ambactus b. „ambactus apud Ennium lingua gallica servus appellatur". Festus în Pauli Diaconi Excerpta l. I pag 4, ediţiea C. O. Mueller. Compară Caesar b. g. VI, 15.
Accis b. bunicul depe tată al fimeiĭ Brogimara, C. I. L. III 5101.
Adnama f. soţiea luĭ Magimarus, C. I. L. III 10352, teritorĭul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
Adnamatus b. Compară Adnama.
Ammuta f. fiĭca luĭ Mogetio şi soacra luĭ Brogimarus, C. I. L. III 15151.
Anculata f. Compară Anculatus.
Anculatus b. tatăl luĭ Troucetimarus, C. I. L. III 10351
Annama f. Compară Adnama.
Annamatus b. Compară Adnamatus.
Antaio b. tatăl luĭ Namio, C. I. L. III 15173.
Asio b. tatăl fimeiĭ Adnama, C. I. L. III 10352.
Asuius b. fiul luĭ Biatumarus, C. I. L. III 10324.
Atalus b. tatăl fimeiĭ Aulricmara, C. I. L. III 10351.
Atio b. bunicul depe mamă al fimeiĭ Brogimara, C. I. L III 5101.
Atressa f. fiĭca luĭ Vindo, C. I. L. III 3380 şi 10362.
Atressus b. Compară Atressa.
Attio b. Compară Atio.
Aulricmara f. soţiea luĭ Troucetimarus, C. I. L. III 10351, teritorĭul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Îndutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Ava f. fiĭca luĭ Macimarus, C. I. L. III 10576.
Aveta f. fiĭca luĭ Adnamatus, C. I. L. III 3361.
Bageeto b. tatăl fimeiĭ Basia, C. I. L. III 10353.
Bardus b. C. I. L. III dipl. 3.
Basia f. soţiea luĭ Annamatus, C. I. L. III 10353, teritorĭul Arabiscilor, Boilor, Tauriscilor.
Bataro b. C. I. L. III 3286

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Betulonus b. C. I. L. III 9760.
Biatumarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Boduognatus b. Caesar b. g. II, 23.
Brennus b. P. IX, 35, 30. T. Livius XXXVIII, 16.
Brigomarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Brogimara f. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Brogimarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Buccio b. fiul luĭ Ressimarus, C. I. L. III 5469.
Burrius b. C. I. L. III 9760.
Busio b. rudă cu Atressa, C. I. L. III 3380 şi 10362.
Carstimarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Casamo b. Cuvînt gal = adsectator, Holder.
Casatus b. C. I. L. III dipl. 24.
Cattaus b. C. I. L. III dipl. 3.
Cavarus b. P. IV, 52; VIII, 24.
Cingetorix b. Caesar b. g. V, 3.
Cintugnatus b. Compară Boduognatus, Critognatus.
Cobromara f. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Coimo b. fiul luĭ Atressus, C. I. L. III 3373 şi 10354.
Comatimara f. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Comatullus b. C. I. L. III dipl. 24.
Comatumarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Comiumara f. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Comontorius b. P. IV, 46.
Conbolomarus b. T. Livius XXXVIII, 19.
Congonnetodumnus b. Caesar b. g. VII, 3.
Congonius b. Compară Congonnetodumnus.
Convictolitavis b. Caesar b. g. VII, 32.
Cotus b. Caesar b. g. VII, 32.
Critasirus b. S. VII, 5, 2.
Critognatus b. Caesar b. g. VII, 77.
Cuota f. C. I. L. III dipl. 26

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dallo b. tatăl fimeiĭ Brogimara, C. I. L. III 3594.
Derva f. Compară Dervonia.
Dervonia f. rudă cu Troucetimarus, C. I. L. III 10603.
Devala f. soţiea luĭ Asuius, C. I. L. III 10324, teritorĭul Arabiscilor.
Devognata f. mama fimeiĭ Brogimara, C. I. L. III 5101. Compară Boduognatus, Critognatus.
Diviciacus b. Caesar b. g. I, 31.
Dumnacus b. Caesar b. g. VIII, 26.
Dumnorix b. Caesar b. g. I, 3.
Dumnotalus b. C. I. L. III 10514.
Gammus b. C. I. L. III dipl. 3.
Gaudotus b. T. Livius XXXVIII, 19.
Gutruatus b. Caesar b. g. VII, 3.
Iantumarus b. Compară Iantuna şi Ligomarus etc.
Iantuna f. fiĭca fimeiĭ Brogimara, C. I. L. III 3594.
Ibliomarus b. C. I. L. III 1214.
Indutiomarus b. Caesar b. g. V, 3.
Irducissa b. C. I. L. III dipl. 26.
Ligomarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Lonorius b. T. Livius XXXVIII, 16.
Lutarius b. T. Livius XXXVIII, 16.
Macimarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Magimarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Magio b. soţul fimeiĭ Brogimara, C. I. L. III 3594, teritorĭul Arabiscilor; fratele luĭ Comatumarus C. I. L. III 3377.
Magissa b. Compară Magio, Magimarus.
M..amiorix b. Compară Dumnorix, Orgetorix, Vercingetorix.
Mandubracius b. Caesar b. g. V, 20.
Materiona f. C. I. L. III dipl. 3.
Matomarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Matrulla f. C. I. L. III dipl. 24.
Matto f. Compară Matomarus.
Mattua f. Compară Matomarus.
Matumarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Meitima f. fiïca luï Casamo, C. I. L. III 10348.
Meitime f. Vezï Meitima.
Miletumarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Mogetio b. Compară Mogetissa.
Mogetissa b. C. I. L. III dipl. 24.
Mogitmarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Namio b. Compară Namuso.
Namuso b. tatăl fimeiï Ressona, C. I. L. III 3377.
Nertilla f. Compară Nertomarus, Nertus.
Nertomarus b. C. I. L. III dipl. 26.
Nertus b. C. I. L. III 10514.
Orgetorix b. Caesar b. g. I, 3.
Orgiago b. T. Livius XXXVIII, 19.
Oxidubna f. nora luï Matumarus, C. I. L. III 3546, teritoriul Arabiscilor.
Pama f. C. I. L. III 2065.
Posimarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Precio b. C. I. L. III 3400.
Prensens b. fiul luï Annamatus, C. I. L. III 3374.
Quitaus b. tatăl fimeiï Comatimara, C. I. L. III 3621.
Regillianus b. Compară Regilus.
Regilus b. tatăl fimeiï Cobromara, C. I. L. III 10552.
Reginus b. C. I. L. III 14349 [8].
Ressatu f. Compară Ressimarus, Ressona, Ressius.
Ressatus b. Compară Ressimarus, Ressona, Ressius.
Ressila f. Compară Ressimarus, Ressona, Ressius.
Ressilla f. Compară Ressimarus, Ressona, Ressius.
Ressimarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Ressius b. acelaş cu Brigomarus, C. I. L. III 13975.
Ressona f. soţiea luï Macimarus, C. I. L. III 3377, teritoriul Arabiscilor.
Retimarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Rosio b. rudă cu Atressus, C. I. L. III 3687.
Saetibolus b. fiul luï Magissa, C. I. L. III 3695.
Samognatius b. C. I. L. III 8014.
Sapurda b. tatăl fimeiï Ressatu, C. I. L. III 3358; soţul fimeiï Ressila, C. I. L. III 3358.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Sisiu f. mama luĭ Troucetimarus, C. I. L. III 10603; sora luĭ Troucetimarus, C. I. L. III 10603.
Sisiuna f. Compară Sisiu.
Sparucus b. C. I. L. III 3164 şi 9816.
Spumarus b. C. I. L. III dipl. 42. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Sura f. Compară Surus.
Surio b. Compară Surus.
Surus b. C. I. L. III 3164 şi 9816.
Tarbu b. C. I. L. III 2053.
Tarcho b. C. I. L. III 2053.
Terso b. C. I. L. III 3400.
Tharton b. C. I. L. III 2065.
Trippo b. tatăl luĭ Annamatus, C. I. L. III 10353.
Troucetimarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Troucetissa b. C. I. L. III 14349 [8].
Usia f. Compară Usio.
Usio b. tatăl fimeiĭ Comiumara, C. I. L. III 3690.
Ussus b. Compară Usio.
Valetiacus b. Caesar b. g. VII, 32.
Vanaius b. C. I. L. III 8495 şi pag. 2322.
Venicarus b. C. I. L. III 8495 şi pag. 2322.
Venimantius b. C. I. L. III 3302.
Venimarus b. Compară Conbolomarus, Ibliomarus, Indutiomarus, Nertomarus, Virdomarus, Viridomarus.
Vercingetorix b. Caesar b. g. VII, 4.
Verodumna f. Compară Congonnetodumnus.
Vindelicus b. C. I. L. III dipl. 3.
Vindia f. Compară Vindo.
Vindo b. soţul fimeiĭ Ammuta şi socrul luĭ Brogimarus, C. I. L. III 15151, teritoriul Arabiscilor.
Virdomarus b. C. I. L. III 2065.
Viridomarus b. Caesar b. g. VII, 38.

CAPITOLUL X

§ 164. Maĭ înainte de toate din tablourile numelor personale illyre, pannone, thrace şi celte, precum şi din acele ale numelor personale repartizate după teritoriile difezitelor popoare, puse în trăsături generale, o concordanţă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

între datele istoricilor şi acele ale numelor. Ceĭa ce susţineaŭ Greciĭ despre Illyrĭ şi Pannonĭ, că ar fi de acelaş neam, se confirmă prin numele personale, care sînt aceleaş la Illyrĭ şi la Pannonĭ, şi ceĭa ce ni spun istoriciĭ despre diferitele neamurĭ, că unele ar fi fost illyre, altele pannone, altele thrace şi altele celte, se confirmă prin numele personale ale inscripţiilor depe teritoriile acestor popoare. Aceasta în trăsăturĭ generale. In special cercetarea amănunţită a tablourilor ne conduce şi la alte concluziĭ.

Din punct de videre numeric rezultatul oferit de tablourĭ este următorul. *)

Iapodes: 25 nume, dintre care 14 illyropannone, 2 thrace, 9 nehotărîte.

Liburni: 42 nume, dintre care 24 illyropannone, 2 celte, 16 nehotărîte.

Adriopes: 15 nume, dintre care 9 illyropannone, 1 thrac, 5 nehotărîte.

Dalmatae: 222 nume, dintre care 104 illyropannone, 6 thrace, 17 celte, 95 nehotărîte.

Siculotae: 2 nume, dintre care 1 thrac, 1 nehotărît.

Ardiaei: 2 nume, ambele illyropannone.

Pleraei: 5 nume, toate nehotărîte.

Docleatae: 9 nume, dintre care 3 illyropannone, 1 celt, 5 nehotărîte.

Labeati: 3 nume, toate illyropannone.

Daorsi: 5 nume, dintre care 4 illyropannone, 1 nehotărît.

Naresii: 16 nume, dintre care 7 illyropannone, 1 thrac, 4 celte, 4 nehotărîte.

Meromenni: 10 nume, dintre care 4 illyropannone, 6 nehotărîte.

Dardani: 25 nume, dintre care 6 illyropannone, 1 thrac, 18 nehotărîte.

Breuci: 20 nume, dintre care 4 illyropannone, 2 thrace, 1 celt, 13 nehotărîte.

Mazaei: 6 nume, toate illyropannone (2 din ele, Mazaei, pe teritorĭul Naresiilor).

---

*). La numărătoare am considerat cognomina etnice Bessus, Daciscus ca nume thrace, Breucus, Dardanus ca nume illyropannone, şi Bocontius (= Vocontius), Bocontia (=Vocontia) ca nume celte.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Ditiones: 2 nume, ambele illyropannone.

Daesitiates (teritoriul Dalmaților): 2 nume, Daesitiates.

Partini: 18 nume, dintre care 7 illyropannone, 11 nehotărîte.

Cavii: 12 nume, dintre care 9 illyropannone, 1 thrac, 2 nehotărîte.

Pirustae (teritoriul Dacilor): 57 nume, dintre care unul probabil thrac.

Illyrii insulari: 38 nume, dintre care 22 illyropannone, 1 thrac, 15 nehotărîte.

Loc nehotărît al provinciei Dalmatia: 16 nume, dintre care 5 illyropannone, 11 nehotărîte.

Scordisci: 31 nume, dintre care 3 illyropannone, 9 thrace, 3 celte (dintre acestea 2, Scordisci, pe teritoriul Arabiscilor), 16 nehotărîte.

Triballi: 15 nume, dintre care 1 illyropannon, 7 thrace, 7 nehotărîte.

Moesi: 52 nume, dintre care 32 thrace, 1 celt, 19 nehotărîte.

Loc nehotărît al provinciei Moesia Inferior: 1 nume, thrac.

Daci: 179 nume, dintre care 16 illyropannone, 44 thrace (dintre acestea 1, Dac, pe teritoriul Arabiscilor), 9 celte, 110 nehotărîte.

Bessi: 3 nume, toate thrace.

Sardi (teritoriul Dacilor): 2 nume, Sardi.

Getae: 49 nume, dintre care 18 thrace, 31 nehotărîte.

Crobyzi, Scythae, Sarmatae, Bastarnae, Obulensii, Oitensii: 19 nume, dintre care 1 thrac, 1 celt, 17 nehotărîte.

Bastarnae, Getae, Britolagae: 1 nume, nehotărît.

Arabisci: 134 nume, dintre care 3 illyropannone, 8 thrace, 49 celte, 74 nehotărîte.

Arabisci, Boii, Taurisci: 51 nume, dintre care 3 illyropannone, 27 celte, 21 nehotărîte.

Amantini (teritoriul Breucilor): 4 nume, Amantini.

Amantini, Hercuniatae: 10 nume, dintre care 4 illyropannone, 2 celte, 4 nehotărîte.

Andizetii: 3 nume, dintre care 1 celt, 2 nehotărîte.

Loc nehotărît al provinciei Pannonia Inferior: 11 nume, dintre care 7 celte, 4 nehotărîte.

§ 165. Pe teritoriile pe care le cunoaștem că sînt illy-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ţine, dar numărul lor se reduce chiar la minimum, dacă ţinem socoteală de împrejurările următoare. Din cele 6 nume thrace depe teritoriul Dalmaţilor Carosus b., Dize b., Mucatra b. şi Sabasianus b. sînt militari şi cu posibilitate prin urmare de a fi străini de provincie. Thracul depe teritoriul Naresiilor, Scenobarbus, e tatăl militarului Victor şi era poate străin de provincie. Din cei 17 Celţi depe teritoriul Dalmaţilor sînt 14 străini *) şi unul de lectură îndoioasă · Betulonus b. e Gal, Trebocus, tatăl militarului Burrius; Bocontia f., Bocontius b. se probează ca străini prin numele lor însuş (Vocontii popor în Gallia Narbonensis); Brigomarus b. e probabil din Virunum Noricum; militarul Burrius e Gal, Trebocus; Pama f. e Biturix; Reginus b. dela Balijina Glavica pune inscripţie funerară unui Varcianus şi era probabil şi el Varcianus; Reginus b. dela Crkvine 9806 e de lectură îndoioasă ([Reg]inus); Ressius b. e acelaş cu Brigomarus; Sparucus b. e Gal, Trebocus; Tarbu b. e Aquitanus; Tarcho b. e Aquitanus; Tharton b. e Biturix; Venimarus b. e din Virunum Noricum; Virdomarus b. e Biturix. Din cele 4 nume celte depe teritoriul Naresiilor Carstimarus b. e tatăl lui Ligomarus, iar Ligomarus e militar şi cu posibilitate de a fi străin de provincie; Vanaius b. e de loc din Gallia Narbonensis, iar Venicarus b. e tatăl lui Vanaius. Intreg teritoriul cunoscut din istorici ca illyropannon curat, începînd dela Liburni şi sfîrşind cu Cavii şi cu Illyrii insulari, se confirmă ca atare prin datele inscripţiilor. Curios este numai că pe teritoriul mixt illyro-celt al Iapodilor nu se întîlneşte niciun nume sigur celt, numai dacă nu se vor fi găsind nume celte printre cele 9 nume nehotărîte.

§ 166. Cum te apropii de teritoriul Triballilor şi păşeşti pe teritoriile cunoscute din istorici ca thrace, pe teritoriile Triballilor, Moesilor, Bessilor, Geţilor, se înmulţesc în mod remarcabil numele thrace, în dauna numelor illyropannone. Deja pe teritoriul Celţilor Scordisci apar 9 nume thrace faţă de numai 3 illyro-pannone. Pe teritoriul Triballilor este numai un singur nume illyropannon faţă cu 7 nume thrace. Pe teritoriile Moesilor, Bessilor, Geţilor numele illyropannone dispar cu totul, în vreme ce numele

*) Pentru înţelesul *străin* vezi § 112.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

thrace apar în număr copleşitor: la Moesi din 52 nume 32 sînt thrace, la Geţi din 49 nume sînt thrace 18. Curios este numai că pe teritoriul celt al Scordiscilor nu apar nume celte, căci Surio este îndoios, deoarece poate fi şi illyropannon şi thrac (Vezi §§ 112, 159, 162, 163), iar Precio şi Terso (Scordisci) s-au găsit pe teritoriu arabisc (Precio, nu-i vorbă, e tatăl lui Terso, iar Terso e militar şi e posibil, prin urmare, să fi fost străin de localitate). Numai dacă nu se vor fi găsind nume celte printre cele 16 nehotărîte.

Concordanţa între datele istoricilor şi acele ale inscripţiilor continuă mai departe, pe teritoriul amestecat al Crobyzilor, Scythilor, Sarmaţilor, Bastarnilor, Obulensiilor, Oitensiilor, unde din 19 nume avem, faţă cu unul thrac şi unul celt, 17 nehotărîte, apoi pe acel al Pannoniei Inferior, unde ştim din datele istorice că trăiau popoare unele celte şi altele pannone, şi unde într-adevăr inscripţiile ni-au păstrat numeroase nume celte şi illyropannone. Inscripţiile însă, cel puţin pentru Pannonia Inferior, precizează îngăimeala datelor istorice, căci chiar dacă n-am cunoaşte (şi cunoaştem, vezi § 54 la popoarele respective) nume arabisce şi amantine, însăş frecvenţa numelor celte pe teritoriul Arabiscilor şi acea a numelor illyropannone pe teritoriul Amantinilor ni-ar proba că cei dintîiu erau Celţi, iar cei de al doilea Pannoni.

§ 167. Cel mai interesant fapt ni-l prezintă inscripţiile depe teritoriul Dacilor. Se găsesc următoarele nume thrace: Amadusa f. Romlot (Certia). — Bessa f. Várhely (Sarmizegetusa). — Bitus b. Titel (Bassiana). — Butes b. Sztrigy Szacsal (Aquae). — Cusaia f. Maria Theresianopel (Antiana).—Diaies b. Oláh-Péntek (Szamos-Ujvár).— Dius b. Alba Iulia (Apulum).— Dizo b. Klausenburg (Napoca), străin. —Doiodus b. gura rîului Vid (Utus).— Drigisa şi Drigissa b. Arčer (Ratiaria); Somovit (Utus).— Dui.. b. gura rîului Vid (Utus).—Epius b. Alba Iulia (Apulum).—Eptala b. Klausenburg (Napoca), străin. — Esbenus b. Rusăneşti. — Flegitsana f.? gura rîului Vid (Utus). — Ftiozi b. gura rîului Vid (Utus). — Godes b. Instrumentum Daciae. — Izito f.? gura rîului Vid (Utus). — Manneus b. Tihó (Porolissum).— Mucapor b. Alsó-Ilosva; Szucság (Optatiana).— Mucapuis f. Alsó-Ilosva.— Mucasenus b. Alba Iulia (Apulum). — Muca-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tra f. Maria Theresianopel (Antiana).— Mucatrus b. Alsó-Ilosva.— Nuidasia f. ? gura rîuluĭ Vid (Utus). — Rescu f. Alba Iulia (Apulum). — Scenobarbus b. Torda (Potaissa); Alba Iulia (Apulum). — Scorilo b. Alt-Ofen (Aquincum). — Sisia f. Vidin (Bononia).— Sisiata f. Várhely (Sarmizegetusa). —Sissa f. Somovit (Utus).—Soia b. Alba Iulia (Apulum).— Sola b. Alsó-Ilosva.— Sura f. Klausenburg (Napoca).— Surilla f. Veczel (Micia). — Surus b. Máros-Décse (Salinae); Alba Iulia (Apulum); Veczel (Micia); Turnul Severin (Drobeta); Titel (Bassiana).—Tattario b. Klausenburg (Napoca), străin. — Thithus b. Arčer (Ratiaria). — Tsinta b. Vád. — Tuorme b. gura rîuluĭ Vid (Utus).— Turma b. Alba Iulia (Apulum).— Tzinta f. Klausenburg (Napoca), străină. — Tzinto b. Klausenburg (Napoca), străin. — Vezui.. b. gura rîuluĭ Vid (Utus). — Din aceste 44 nume thrace sînt 16 depe alt teritoriu decît acel al provincieĭ Dacia, ĭar 5 sînt străinĭ *) (Asiani, adecă Bithynĭ). Sura, Surilla, Surus nu sînt siguri, pentrucă aceste nume pot fi şi illyropannone şi celte (Vezĭ §§ 112, 159, 162, 163). Rămîn pentru provinciea Dacia 20 nume thrace, dar dintre persoanele care le poartă (în număr de 22) pot fi bănuite ca străine de provincie 10, pentrucă Bessa f. arată prin însuş numele eĭ că nu era din Dacia de neam, Mucaporiĭ (doĭ) dela Alsó-Ilosva sînt militarĭ, Mucapuis f. este soţiea unuĭ militar, Mucasenus b. e militar, Mucatrus b. e tatăl militaruluĭ Sola, Rescu f. e soţiea militaruluĭ Mucasenus, Scenobarbus b. dela Alba Iulia e tatăl militaruluĭ Dasas, Soia b. e tatăl fimeiĭ Rescu, care era soţiea militaruluĭ Mucasenus, Sola b. e militar, Turma e acelaş cu Soia. Maĭ rămîn decĭ numaĭ 13 nume thrace (dacă adăogim pe Resculus dela grupul Pirustilor), purtate de 13 persoane, pentru care putem fi într-adevăr siguri că aparţin provincieĭ Dacia. Faţă cu acest mic număr de Thracĭ este deja remarcabil numărul de 9 Celţĭ, dar maĭ ales acel de 16 Illyropannonĭ, care adăogit la numărul 57 al Pirustilor dă pentru Illyropannoniĭ din Dacia (căcĭ toţĭ Illyropannoniĭ şi toţĭ Celţiĭ depe teritoriul dac se găsesc în provinciea Dacia însăş) o sumă de 5 orĭ maĭ mare decît acea a Thracilor. Şi numărul Illyropannonilor devine încă maĭ mare, dacă ţinem socoteală de faptul că multe din numele illyropannone (precum Dasas, Dasius, Epicadus, Lic-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

caius, Marinus, Plator) din Dacia sînt purtate de mai multe persoane. Raportul dintre numărul numelor illyropannone şi acel al totalităţii numelor barbare din provinciea Dacia este aproape acelaş cu raportul dintre numărul numelor illyropannone şi acel al totalităţii numelor barbare depe teritoriul illyropannon. Dacă ne ducem după aceasta, trebue să conchidem că populaţiea illyropannonă era aproape tot atît de deasă, relativ, în provinciea Dacia ca şi în provinciea Dalmatia. Şi nu era o populaţie nestabilă, căci printre numele piruste din regiunea dela Alburnus Maior nu se găseşte un singur militar, iar printre cele 16 nume illyropannone din restul provinciei se întîlnesc militari numai un Dasas la Apulum, un Liccaius la Drobeta, un Marinus (fiu de militar) la Porolissum, doi Marinus (veterani) la Apulum, şi un Vines (tatăl militarului Liccaius) la Drobeta. Şi tot atît de stabilă era populaţiea celtă. Din cei 9 Celţi numai unul, Congonius, dela Apulum, e militar, dar şi acela e veteran şi fost decurio al oraşului. Aceste date ale inscripţiilor sînt în deplină concordanţă cu acele ale istoricilor. Eutropius VIII, 6: „Traian, dupăce a supus Dacia, a strămutat într-însa nenumărată mulţime de oameni din toată lumea romană, ca să lucreze pămîntul şi să formeze oraşe, pentrucă Dacia, în urma războaelor îndelungate cu Decebal, fusese secată de locuitori". Vezi § 90. Nu este nimic mai natural decît ca, pelîngă immigranţi din alte provincii, pentru care vezi § 83, să fi venit mai ales immigranţi din provinciile învecinate Dalmatia, teritoriu illyropannon, şi Pannonia Inferior, teritoriu pannon şi celt. In mijlocul maseï enorme a immigranţilor populaţiea băştinaşă dacă forma o infimă minoritate.

§ 168. Ce neamuri de oameni se vor fi ascunzînd sub numele nehotărîte, pe care nu le putem constata ca illyropannone, ca thrace ori ca celte, depe listele de nume dela §§ 159-163? Pentru teritoriile cu populaţie omogenă nu s-ar îndepărta cineva de adevăr, dacă ar afirma că numele nehotărîte aparţin aceleï populaţii omogene. N-ar greşi cineva mult, dacă ar socoti că numele nehotărîte depe teritoriul provinciei Dalmatia (exceptîndu-se teritoriul Iapodilor) trebuesc să fie illyro-pannone, şi că acele depe teritoriile Triballilor, Moesilor şi Geţilor trebuesc să fie thrace. Mai greu cu mult este de a lua o hotărîre cu privire la natio-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nalitatea care se ascunde sub numele nehotărîte, acolo unde populaţiea nu era omogenă, cum se întîmplă lucrul cu teritorĭul Iapodilor, cu acel al Crobyzilor-Scythilor-Sarmaţilor-Bastarnilor-Obulensiilor-Oitensiilor, al Bastarnilor-Geţilor-Britolagilor, al provincieĭ Dacia, al provincieĭ Pannonia Inferior. Dificultatea se măreşte pentru teritoriile cu populaţie eterogenă (exceptîndu-se provinciea Dacia), şi chĭar pentru cele cu populaţie omogenă (exceptîndu-se provinciea Dalmatia, pentru care vezĭ în special cele spuse la § 111 N° 3), prin faptul că în timpul cît ţin inscripţiile, aproximativ pănă la sfîrşitul secolulŭĭ IV, aceste teritoriĭ aŭ fost cotropite şi, în parte, chĭar îndelungată vreme ocupate de neamurĭ năvălitoare altele, în special de Hunĭ şi de Germanĭ (Vezĭ pentru detaliĭ § 82). Chĭar nume slave aş crede eŭ că se găsesc (Vezĭ § 82 N° 10). Cu atît maĭ mult se vor fi găsind cuvinte germane, în special gote. Care vor fi fiind numele scythe orĭ sarmate orĭ bastarne orĭ hune orĭ germane *), eŭ nu mă încumetez să cercetez. De un lucru

*) Pentru următoarele nume se găsesc nume analoage germane înregistrate de Schönfeld :

(Annia f., Annius b.— german Annia f. — Este şi celt după Holder.)

(Atalus b.— german Athal b.— Este şi celt.)

Augus b.— german Áugis b.

Batsio b.— german Batza b.

(Bericio b. Probabil semit.— german Beric b.)

(Boio b.— germau Boio b.— Este şi celt după Holder.)

Dudis b.— german Duda b.

Godes b., Gude b. — germane Goda b., Guda b., Gude- în compuse.— In caz cînd numele thrac Gudilas b. Procopius b. g. III, 30 este *gotizat* (în loc de adevăratul thrac Cutilas), cum susţine Tomaschek II, 2, 50, apoĭ pentru thracismul numelor Godes b., Gude b. lipseşte orĭce sprijin.

(Leubinus b.— german Leubius b.— Este şi celt după Holder.)

Linda b.— german Lindis f.

(Nando b.— german Nandus b.— Vezĭ § 109, B, a, 4, β, nota.)

Nanea f.— ? german Nanna b.

Nassus b.— german Nasua b.

(Raecus b, Recus b.— german Reca- în compuse. — Este şi illyropannon.)

Satto b.— german Satto b.

Saxxonius b. Probabil nume etnic.— german Saxones, nume de popor.

Sibiaenus b — german Sibia b

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

aicĭ, unde lucrăm cu aproximaţiĭ, sînt sigur, că asemenea nume în teritoriile cu populaţie omogenă thracă trebuesc să fie puţine faţă cu numele thrace, şi că nu va greşi cineva mult, dacă numele nehotărîte depe teritoriile Triballilor, Moesilor şi Geţilor le va considera ca thrace. Pentru eventualele nume celte care s-ar găsi pe teritoriile cu populaţie omogenă, illyropannonă de o parte, thracă de altă parte, ar trebui să facă serviciu dicţionarul de nume propriĭ celte al luĭ Holder. Din nenorocire chipul cum este alcătuit acest dicţionar nu poate servi aceluĭ care ar vrea să-l consulte răpede şi sigur, pentrucă datele cum că cutare nume ar fi celte sînt foarte de multe orĭ afirmărĭ goale. Consultatorul este nevoit, decĭ, să controleze singur, şi acest control nu numaĭ că îngreuĭază enorm utilizarea dicţionaruluĭ, dar pentru un nespecialist ca mine este şi imposibil. De alfel ce fel de dicţionar de nume celte poate fi acela pe care lectorul trebue să-l facă de iznoavă ? Pentru cele spuse de mine aicĭ voĭŭ da cîteva exemple de nume considerate ca celte de Holder fără niciun motiv. Cetitorul să consulte însuş dicţionarul acestuĭ învăţat, dacă vrea să se convingă prin el însuş, eŭ voĭŭ face numaĭ asupra unor cuvinte cîteva observaţiĭ: Batsio b.— Bellicus b.— Beucus b. (Ca unică probă că ∽ ar fi celt se citează C. I. L. III 1263 dela Verespatak teritorĭul Pirustilor !). — Bonoucus b. (Ca unică probă se citează C. I. L. III 7547 dela Constanţa). — Bricena f. — Butes b. (pe care-l dă însă cu semn de întrebare, macarcă nu-ĭ nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin probat de cît altele). — Clonis f. — Clonus b. (pe care-l dă însă cu semn de întrebare).— Cutia b.— Cutius b. (pe care-l dă însă cu semn de întrebare).— Dentusugu f. (Ca unică probă citează C. I. L. III 6145 Leskovec Moesia Inferior : Dentusugu Sgerulonis f[ilia]. Pe Sgerulo însă nu-l înregistrează). — Lianus b. (Ca unică probă citează C. I. L. III C. XIV, teritorĭul Pi-

---

Sige b.?— german Sige- în compuse.

(Sises b., Sisia f., Sisiata f., Sisinus b., Sisiu f., Sisiuna f., Sissa f.— german Sisi- în compuse.— Este şi thrac.)

Teius b.— german Theia b.

Tzita b.— german Tzitta b.

Adecă 14 nume probabil germane, a căror repartizare după provinciĭ este următoarea : 4 în Dalmatia, 2 în Moesia Superior, 2 în Moesia Inferior, 3 în Dacia, 3 în Pannonia Inferior.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rustilor: Bato Liani. Pe Bato însă nu-l înregistrează).—Liccaius b. (Citează, între alte inscripţii care nu probează nimic asupra celtismuluĭ acestuĭ nume, C. I. L. III C. VI, teritorĭul Pirustilor: Liccai Epicadi. Pe Epicadus însă nu-l înregistrează).—Liga... b.— Lonus b. (Citează ca unică probă C. I. L. III C. XX, teritorĭul Pirustilor: Dasantis Loni. Pe Dasas însă nu-l înregistrează).—Matsiu f. ?—Nemoratta f. (pe care-l dă însă cu semn de întrebare).— Panto f.—Patasio b.— Pladomenus b.— Ruca f.— Sadragita b.—Socufunus b. (Aşa citeşte Holder după Tocilescu pe Socu.. Funi.. din C. I. L. III 14448 Babadag).— Suaemedus b. (pe care-l dă însă cu semn de intrebare).— Tattaia f.— Tatulus b. — Texu.. b.— Thithus b.— Titto b.— Tritano b. — Tritano f. — Tuio b.— Utsia f. (pe care-l dă însă cu semn de întrebare).—Veldes b. (pe care-l dă însă cu semn de întrebare). — Vels b. (pe care-l dă însă cu semn de întrebare). — Şi tot aşa multe altele. Pe icĭ colea intercalează Holder şi nume necelte, pe care le dă însă ca atare ĭarăş fără motiv. De pildă: „Beusas ist dalmatisch; Liccavus ist pannonisch.“ Αὐτὸς ἔφα!

§ 169. Cu toate acestea pe baza datelor din dicţionarul luĭ Holder am putut stabili următoarea listă de nume care mi s-aŭ părut că ar fi celte: Abello b.— Andena f.— Bargates b.— Barsames b.— Battis b. (In C. I. L. III 3593 = 10544 Aquincum Pannonia Inferior Verbugia este fiĭca luĭ Battis şi pe nepoata luĭ Battis, probabil fata fimeiĭ Verbugia, o chĭamă Sisiu).— Butto b.— Cambrianus b.—Carantius b.— Danuvius b.— Deccia f. — Deivo b. — Eppo b.— Lacomus b.— Legitax b.— Luca f.— Matisa f.— Mereccusa f.— Oxetia f.— Petuernus b.—Popaa b.?— Raudomaeus b.— Rigozus b.— Samarco b.— Satto b.— Seccia f.— Seccius b. Sinna b.— Siscia f.— Siscius b.— Soso b. — Togernius b.— Ucborva f.— Utta f.— Verbacius b.— Verbugia f.— Verondacus b.— Vervicius b.— Verviclus b. (tatăl fimeiĭ Oxetia în C. I. L. III 10371 Baracska Pannonia Inferior).

§ 170. Şi acum, dacă din lista numelor depe teritoriile cu populaţie omogenă illyropannonă vom scădea numele celte, cîte se vor fi maĭ găsind, constatate după dicţionarul luĭ Holder, pe cele germane, constatate după Schönfeld, pe acele care apar şi pe alt teritorĭu oarecare în a-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

fară de teritoriile cu populaţie omogenă illyropannonă *), şi pe acele ale străinilor, vom căpăta cu probabilitate o nouă serie de nume illyropannone. Şi dacă din lista numelor de-pe teritoriile cu populaţie omogenă thracă vom scădea numele celte, cîte se vor fi mai găsind, constatate după dicţionarul luĭ Holder, pe cele germane, constatate după Schönfeld, pe acele care apar şi pe alt teritorĭu oarecare în afară de teritoriile cu populaţie omogenă thracă, şi pe acele ale străinilor, vom căpăta cu probabilitate o nouă serie de nume thrace. Pentru ca probabilitatea să fie mai mare, ar fi trebuit ca pe de o parte să cercetez dicţionarul luĭ Holder mai cu amănunţime, ĭar pe de alta să extind cercetarea numelor şi în afară de cele cinci provinciĭ din răsăritul romanizat, dar o asemenea muncă a trecut peste puterile mele.

Nume illyropannone: Agaevius b.— Aminia f.— Annia f.— Annius b.— Ape f.— Atreccesianus b.— Atrectia f.— Atta b.— Augitie f.— Avendius b.— Azinas b.— Baberius b.— Babullia f.— Baurea f.— Bennius b.— Birria f.— Bitidius b.— Bizus b.— Boio b.— Bolana f.— Bossina b. ? — Cabar b.— Caevoda f.— Candalio b.— Cantia f.— Catandio b.— Ceionius b.— Cingius b.— Cirotis b.— Copiesilla f.— Corsapus b.— Coulius b.— Crapus b.— Daizo b.— Datus b. — Dazier b.— Deter b.— Dieus b.— Disdozi b.— Druanus b.— Duiona f.— Dumma f.— Edasterius b.— Elivius b.— Enena f.— Epetinus b.—Essoricus b.—Fasena f.— Fencis f.— Filiora f.—Fingis f.—Fresianus b.—Gallitta f.—Germus b.— Gnorius b.— Granp... b.—Hatena b.—Iacus b.—Iaefus b.— Ienudia f.— Ingona f.— Lacrus b.— Laemotina f.— Laiscus b.— Larininus b.— Lateinus b.— Lateius b.— Latiniana (gens) f.— Ledrus b.— Lione f.— Liseno f.— Liso b.— Litus b.— Loiscus b.— Lucus b.— Maela b.— Malaius b.— Mandeta f.— Maserva b.— Mataura f.— Mattonia f.— Mestula b.— Misaucus b.— Munnius b.— Narius b.— Navina f. — Nemis b.— Neratius b.— Netis b.— Neus b.— Nevena f. — Nicala f.— Nindia f.— Ninso b.— Nomeditus b.— Nonocatoses b.? — Novesis b.— Obulcia f.— Oclatinus b.— Oia f.— Orcleca f.— Orclecus b.— Ortorius b.— Osulnia orĭ O-

*) Faptul însă că un nume apare şi pe alt teritorĭu în afară de teritoriile cu populaţie omogenă illyropannonă orĭ thracă nu este o garanţie că acel nume n-ar fi illyropannon orĭ thrac, căci se poate întîmpla să aparţină unuĭ immigrant.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

gulnia f.— Palpellia f.—Pelsonia f.— Piruntia f.— Pitienus b.— Pitius b.— Plaia f.— Plesonteis orĭ Plesonteus b.— Posaulio f.— Raia f.—Raspaletus b.— Ritus b.—Sacronius b.— Sadragita b.— Salvia f.— Samanna b.?— Sarnus b.— Satria f.— Satrius b.— Sausa b.— Signus b.— Sevenuda f.— Signia f.— Signius b.— Smeitiom b.— Soda b.— Sornius b.— Sortus b.— Suestius b.— Suulius b.— Tampius b.— Tara f. — Tarconius b.— Taria f.— Tarius b.— Tatta f.— Tattaia f.— Tattuia f.— Tegiviva f.— Tesonia f.— Teutmeitis b.— Thana f.— Tigidia f.— Tigidius b.— Totia f.— Trio f.— Tutidia f.— Upio b.— Utetuo b.— Uxelio orĭ Uxello b.— Veiedius b.— Vels b.— Ves.. f.— Veselia f.—Viforinus b.— Virno f.— Voccius b.— Volaesa f.— Zanatis b.— Zanosia f. — Zorada f.— Zunus b.— Zuprio b.

Nume thrace: Andio b. — Bonita f. — Bonoucus b. — Brilo b.—Burtinus b.—Carianus b.—Carusia f.— Caurisinius b.— Cerfonius b.— Cinene f.— Cittus b.— Cocaius b.— Comozous b.— Dada b.— Daizis b. — Diocas b. — Ersidius b. — Gailla f.— Iaehetav b.— Iemonius b. — Ithazis b.— Lucaius b.— Mampsalachanus b.— Marle b. ?— Nausas b.— Navia f.— Nene f. — Parsanius b. — Pualerius b.— Sebaiacus b.— Sile f.— Sippia f.— Susa f.— Susemene f.— Tara b.— Thielat.. b.— Tzitzis b. — Varanus b. — Varsudicintis gen. b.— Vexarus b.— Ziftia f.— Zudecitulp f.

§ 171. Din cercetarea numelor illyropannone şi thrace putem căpăta oarecare cunoştinţĭ asupra firiĭ limbiĭ illyropannone şi a firiĭ limbiĭ thrace, şi asupra deosebirilor dintre aceste doŭă limbĭ.

La limba illyropannonă constatăm înainte de toate o abundanţă de sufixe derivative: -aci: Baracio b. (Compară Barcinus b.).— -ai: Liccaius b. (Compară Licanus b., Liccavus b.); Verzaiius b. (Compară Verzo b., Verzo f., Verzovia f.); Licaia f. (Compară Licanus b., Liccavus b.); Tattaia f. (Compară Tatta f., Tattuia f.).— -am: Andamus b. (Compară Andes b.).— -an: Dazanus b. (Compară Dazas b., Dazomenus b.); Licanus b. (Compară Licaia f., Liccaius b., Liccavus b.). — -aneri: Tritaneria f. (Compară Trita f., Tritano b., Tritano f., Tritus b.).— -ann: Samanna f. (Compară Sameccus b.).— -ant: Dasas b. (Compară Dasa b., Dases b., Dasius b., Dasmenus b., Dasto f.); Dazas b. (Compară Dazanus b., Dazomenus b.). Aicĭ aparţine poate

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Vezpant.. b.— -at: Turatus b. (Compară Turo f., Turuna f., Turus b.); Zanatis b. (Compară Zanosia f.).— -av: Liccavus b. (Compară Licaia f., Liccaius b.); Liccaus b. = Liccavus b.; Opiavus b. (Compară Opia b.); Opiava f. (Compară Opia b.).— -avant: Caravantius b. (Compară Cares b., Cariccus b., Caricus b.).— -c: Beucus b. (Compară Beus b., Beusas b., Beuzas b.).— -cin: Barcinus b. (Compară Baracio b.).— -crus: Baezocrusu f. (Compară Baezus b.).— -ecc: Sameccus b. (Compară Samanna f.).— -ei: Diteius b. (Compară Dito f., Ditus b.); Ditueius b. (Compară Ditugenius b.); Andueia f. (Compară Anduenna f.).— -en: Genthena f. (Compară Gentius b.); Madena f. (Compară Madocus b., Madu f.).— -enn: Anduenna f. (Compară Andueia f.).— -ent: Andes b. (Compară Andamus b.); Cares b. (Compară Cariccus b., Caricus b.); Dases b. (Compară Dasa b., Dasas b., Dasius b., Dasmenus b.); Panes b. (Compară Panto b., Panto f.); Panentus b. Compară Panto b., Panto f.); Vines b. (Compară Vinioca f., Viniocus b., Vinnia f., Vinnonius b.); Pinenta f. (Compară Pines b., Pinnia f., Pinnius b., Pinnus b., Pinosta b., Pinsus b.). Aicĭ aparţin şi Plaes b., Plares b.— -eri: Baberius b. (Compară Babullia f.); Proserius b. (Compară Prososius b.). — -et: Volses b. (Compară Volso b., Volsouna f., Volsunus b.). Aicĭ aparţin Andunocnes b., Ledies b., Sclaies b. (nume de loc ?), Toves b. (nume de loc ?).— -gar: Longarus b. (Compară Lonus b.).— -i: Carpia b. (Compară Carpus b.); Dasius b., Dassius b. (Compară Dasa b., Dasas b., Dases b., Dasmenus b., Dasto f.); Gentius b. (Compară Genthena f.); Lavius b. (Compară Lavo f.); Opia b. (Compară Oplus b., Oplica f.); Pinnius b. (Compară Pinenta f., Pines b., Pinnus b., Pinosta b., Pinsus b.); Planius b. (Compară Plani f.); Platorius b. (Compară Plator b.); Tarius b. (Compară Tara f.); Titius b. (Compară Tito f., Titisenus b.); Lavia f. (Compară Lavo f.); Pantia f. (Compară Panto b., Panto f.); Pinnia f. (Compară Pinenta f., Pines b., Pinnus b., Pinosta b., Pinsus b.); Taria f. (Compară Tara f.); Titia f. (Compară Tito f., Titisenus b.); Vinnia f. (Compară Vines b., Vinioca f., Viniocus b., Vinnonius b.).— -ic: Caricus b. (Compară Cares b.); Loricus b. (Compară Lora f.); Teuticus b. (Compară Teuta f., Teutomus b.); Oplica f. (Compară Oplus b.). — -icc: Cariccus b. (Compară Cares b.).— -im: Testimos b. (Compară Testo f.).— -imi: Vendimia f. (Compară Ven-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

des b., Vendo f.). — -in: Aplis b. (Compară Aplius b., Aplo f., Aplus b.); Sutti b. (Compară Sutta f., Suttisius b.); Iettina f. (Compară Iettus b.); Plani f. (Compară Planius b.). Aicĭ aparţine probabil Disdozi b.— -inci: Lavincia f. (Compară Lavia f., Lavius b., Lavo f.).— -inon: Platino f. (Compară Plato b., Plator b.).— -ioni: Andamionius b. (Compară Andamus b). — -is: Voltisa f. (Compară Volta f.).— -isen: Titisenus b. (Compară Titia f., Titius b., Tito f., Titursa f.).— -isi: Suttisius b. (Compară Sutta f., Sutti b.).— -iv: Titivilla f. (Compară Titia f., Titisenus b., Titius b., Tito f., Titursa f.).— -l: Oplus b. (Compară Opia b.).— -men: Dasmenus b. (Compară Dasa b., Dasas b., Dases b., Dasius b., Dasto f.).— -mi: Buomis f. (Compară Buuo f.).— -ni: Sornius b. (Compară Sortus b.).— -oc: Madocus b. (Compară Madena f., Madu f.); Viniocus b. (Compară Vines b., Vinnia f., Vinnonius b.); Vinioca f. (Compară Vines b., Vinnia f., Vinnonius b.).— -om: Teutomus b. (Compară Teuta f., Teuticus b.).— -omen: Dazomenus b. (Compară Dazanus b., Dazas b.). Aicĭ aparţine Pladomenus b.— -on: Baracio b. (Compară Barcinus b.); Bato b. (Compară Batu f.); Panto b. (Compară Pantia f.); Plato b. (Compară Platino f., Plator b.); Tritano b. (Compară Tritaneria f.); Verzo b. (Compară Verzaiius b., Verzovia f.); Volso b. (Compară Volses b., Volsouna f., Volsunus b.); Aplo f. (Compară Aplis b., Aplius b., Aplus b.); Buuo f. (Compară Buomis f.); Cato f. (Compară Caturus b.); Dito f. (Compară Diteius b., Ditus b.); Lavo f. (Compară Lavia f., Lavincia f., Lavius b.); Panto f. (Compară Pantia f.); Sexto f. (Compară Sestus b.); Testo f. (Compară Testimos b.); Tito f. (Compară Titia f., Titisenus b., Titius b., Titivilla f., Titursa f.); Titto f. (Vezĭ Tito f.); Tritano f. (Compară Tritaneria f.); Turo f. (Compară Turuna f., Turus b.); Vendo f. (Compară Vendes b., Vendimia f); Verzo f. (Compară Verzaiius b., Verzovia f.). Aicĭ aparţin Boio b., Candalio b., Catandio b., Daizo b., Geldo b., Liso b., Mico b., Ninso b., Sabbo b., Surio b., Upio b., Utetuo b., Uxelio orĭ Uxello b., Zuprio b.; Anso f., Darmo f., Dasto f., Liseno f., Paio f., Posaulio f., Selio f., Trio f., Vandano f., Virno f.— -oni: Vinnonius b. (Compară Vines b., Vinioca f., Viniocus b., Vinnia f.).— -or: Plator b. (Compară Platino f. Plato b.).— -osi: Prososius b. (Compară Proserius b.); Zanosia f. (Compară

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Zanatis b.).— -ost: Pinosta b. (Compară Pinenta f., Pines b., Pinnia f., Pinnius b., Pinnus b., Pinsus b.). — -oun: Volsouna f. (Compară Volses b., Volso b., Volsunus b.). Aicĭ aparţin Velsounus b., Vedlsouna f.— -ov: Verzovia f. (Compară Verzaiius b., Verzo b., Verzo f.)— -s: Pinsus b. (Compară Pines b., Pinnia f., Pinnius b., Pinnus b., Pinosta b.). — -sant: Beusas b. (Compară Beucus b., Beus b.) — -t: Sortus b. (Compară Sornius b.).— -tor: Aetor b. (Compară Aetria f.).— -tria: Aetria f. (Compară Aetor b.).— -ud: Apludus b. (Compară Aplis b., Aplius b., Aplo f., Aplus b.). — -ui: Tattuia f. (Compară Tatta f., Tattaia f.). — -ulli: Babullia f. (Compară Baberius b.).— -un: Volsunus b. (Compară Volses b., Volso b., Volsouna f.); Batu f. (Compară Bato b.); Madu f. (Compară Madena f., Madocus b.); Turuna f. (Compară Turatus b., Turo f., Turus b.). — -ur: Caturus b. (Compară Cato f.).— -urs: Titursa f. (Compară Titia f., Titisenus b., Titius b., Titivilla f., Tito f.).— -uv: Betuva f. (Compară Baeta f.).— -zant: Beuzas b. (Compară Beucus b., Beus b.).

In schimb se găsesc foarte puţine nume compuse, numaĭ treĭ: Ditugenius b., Scerdilaedus b., Voltrex b.

Din contra, la Thracĭ sufixe derivative sînt puţine: -ac: Dizzace b. (Compară Dizalas b., Dize b., Dizo b., Dizze b.). — -an: Dolanus b. (Compară Dolees b., Doles b.); Soianus b. (Compară Soia b., Soio b.).— -at: Sisiata f. (Compară Sisia f.). — -cil: Bithycilos b. (Compară Bitianus b.).— -e: Manneus b. (Compară Mannis f.).— -el: Cothelas b. (Compară Cotys b.); Coteles b. (Compară Cotys b.); Ziaelas b. (Compară Zia f.). — -ent: Dines b. (Compară Dinnius b., Dinus b.). Aicĭ aparţine Drulentus b.— -i: Bisius b. (Compară Bisa b., Bisine b.); Cutia b. (Compară Cutilas b.); Cutius b. (Compară Cutilas b.); Dinnius b. (Compară Dines b., Dinis b., Dinus b.); Dizias b. (Compară Dize b., Dizo b., Dizzace b.); Cutia f. (Compară Cutilas b.); Sisia f. (Compară Sises b., Sisinus b., Sisus b.).— -ian: Bitianus b. (Compară Bitus b.).— -il: Cutilas b. (Compară Cutia b., Cutia f., Cutius b.); Rascilus b. (Compară Rascos b.); Sethilas b. (Compară Sete f.); Ziailis f. (Compară Zia f., Ziaelas b.).— -ill: Bitilla f. (Compară Bitus b.); Surilla f. (Compară Sura f., Suris b., Surus b.).— -in: Bisine b. (Compară Bisa b., Bisius b.); Sisinus b. (Compară Sises b., Si-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

sia f., Sisus b.).— -l: Disala b. (Compară Disacentus b.); Dizalas b. (Compară Dizatelmis b.); Eptala b. (Compară Eptacentus b., Eptaper f.); Mucalis b. (Compară Mucapor b., Mucatralis b.); Resculus b. (Compară Rescu f., Rescupor b.).— -lon: Scorilo b. (Compară Scoris b.); Scorulo b. (Compară Scoris b.). — -m: Zinama b. (Compară Zina f.).— -n: Dalenus b. (Compară Daleporis b., Daletralis b.); Eptenis b. (Compară Epteporis b., Eptetralis b.); Zinenis b. (Compară Zina f., Zinama b.).— -oc: Medocos b. (Compară Meda f., Medos b.).— -on: Dento b. (Compară Dentubrisa b., Dentusugu f.); Dizo b. (Compară Dizalas b., Dize b., Dizias b.); Soio b. (Compară Soia b., Soianus b.); Suro b. (Compară Sura f., Surilla f., Suris b., Surus b.); Tzinto b. (Compară Tzinta f.). Aicĭ aparţine Sgerulo b.— -r: Mucaris b. (Compară Mucapor b., Mucatralis b.). — -si: Mucasius b. (Compară Mucapor b., Mucatralis b.).— -ut: Tithutes b. (Compară Tittha f.).

In schimb se găsesc nenumărate nume compuse: Abrozelmes b., Abrupolis b., Amadocos b., Amadusa f., Aulupor b., Auluporis b., Aulurenus b., Aulutralis b., Auluzalis b., Auluzanus b., Auluzenis b., Auluzenus b., Auluzon b., Barsabas b., Bendidora f., Berisades b., Besodenthes b., Bithytralis b., Biticentus b., Bitipel b., Brasetralis b., Brincazeris b., Burcentios b., Boirebistas b., Cedrepolis b., Cersobleptes b., Cetriporis b., Comasarye şi Comosarye f., Comosicus b., Daicosos b., Daleporis b., Daletralis b., Dalezalis b., Decebalos şi Decibalus b., Dentubrisa b., Dentusugu f., Derzizenus b., ? Detustaina f., Diascenthos b., Diascuporis b., Diazenis b., Dibithys şi Dibythos b., Dicomes b., Diegis b., Diegylis b., Dinicenthos b., ? Dipscurtus b., Disacentus b., Disupes b., ? Disyros b., Dityzelis f., ? Diuppaneus b., Diuporis b., ? Diurpagisa b., ? Diurpaneus b., Diuzenus b., Dizatelmis b., Dizezenis b., ? Dorzenthes b., Dromichaetes b., Dulezelmis b., Dytutralis b., Eftepir f., Epepyris b., Eptacentis şi Eptacentus b., Eptaper f., Epteporis b., Eptetralis b., Eticenthos b., ? Flegitsana f., Heptapor b., Maisades b., Maisira f., Medosades b., Miltocythes b., Mucabithyris b., Mucacenthos b., Mucapor şi Mucaporis şi Mucaporus b., Mucapuis f., Mucasenis şi Mucasenus b., Mucatralis b., Mucazalis b., Mucazenis b., Naiper f., Natoporus b., Nuidasia f. ?, Nusatita b., Pairisades şi Parisades b., Pieporus b., Rabocentus b., Rascupolis

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

b., Rascyporis b., Rescupor şi Rescuporis şi Rescuporus b., Roemetalces b., Rymetalces b., Salutrasis b., Scenobarbus b., Seiciper b. ?, ? Sparadocos şi Spardocos b., ? Spartacos b., ? Spartocos b., Traibithus b, Vologaesos b., ? Zamolxis b., Zipacenthus b.

Ce vor fi însemnînd numele compuse, nu ştim decît pentru foarte puţine din ele. Illyropannonul Ditugenius se desface în Ditu-, pe care nu-l ştim ce însemnează, şi în -genius, care corăspunde greculuĭ -γένης dintr-un cuvînt ca Διογένης şi ştim prin urmare că însemna „*născut din*“. Illyropannonul Scerdilaedus ştim numaĭ sigur că era un compus, căcĭ partea a doŭa -laedus există ca nume a parte, dar ce va fi însemnat nu ştim. Illyropannonul Voltrex se desface în Volt-, care există ca cuvînt a parte, şi în -rex, care foarte probabil e acelaş cu -rix din numele compuse celte şi însemna „*rege*“. Dintre cuvintele compuse thrace ştim ce însemnaŭ numaĭ Bendidora, Bitu-, şi Diuzenus. Bendidora se desface în Bendi- şi -dora şi însemna foarte probabil „darul zeiţeĭ Bendi“ orĭ „dăruită de zeiţa Bendi“, căcĭ Bendi, care se găseşte şi ca nume thrac femeesc, era o zeiţă thracă (Vezĭ Tomaschek Die alten Thraker II$_1$ 47), ĭar -dora este sigur acelaş cu grecul δῶρον. Bitus, dacă e acelaş cu celtul Bitus, însemna orĭ „lume“ orĭ „veşnic“ (Vezĭ Holder). Diuzenus se desface în Diu- şi -zenus şi este identic cu grecul Διογένης, însemna prin urmare „născut din Jupiter.“ Pentru alte compuse thrace a făcut Tomaschek Die alten Thraker II$_2$ tot felĭul de presupunerĭ, care de care maĭ fantastice.

Din punct de videre al formeĭ nominativuluĭ singular, caracteristic pentrn numele illyropannone este numărul cel mare al terminaţiilor *-o*, *-u*, *-i* la numele feminine: faţă cu 29 nume illyropannone de acest fel se găsesc numaĭ 5 nume thrace, orĭ, maĭ exact, numaĭ patru, căcĭ unul din numele thrace, Izito, nu ştim sigur dacă era feminin orĭ masculin. In special numele feminine în *-o* sînt cele maĭ caracteristice din acest punct de videre: faţă cu 25 nume feminine illyropannone în *-o* se găseşte numaĭ unul thrac, Izito, şi acela, cum am spus maĭ sus, îndoĭos.

Alt fapt caracteristic pentru numele illyropannone este că acelaş nume cu sufixul *-on* şi cu nominativul singular *-o* poate fi şi masculin şi feminin. Acest lucru îl avem probat pentru Panto b.—Panto f., Tritano b.—Tritano f., Verzo

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

b.—Verzo f., dar cu toată probabilitatea se poate admite că acelaş lucru trebue să se fi petrecut cu toate numele din această categorie şi că numaĭ întîmplarea a adus că unele din ele s-aŭ păstrat numaĭ ca masculine, ĭar altele numaĭ ca feminine. Aceasta nu există la numele thrace, unde, dacă se întîmplă ca dela acelaş radical să se formeze şi un nume masculin şi un nume feminin şi ca numele masculin să se formeze cu sufixul *-on*, numele feminin aparţine la temele *-a*: Tzinto b.—Tzinta f.

La numele illyropannone se constată că faţă cu masculinele formate prin sufixul -tor femininele se formaŭ prin sufixul -tria : Aetor b.—Aetria f. Intocmaĭ ca în greceşte : συλλήπτωρ—συλλήπτρια. La numele thrace sufixele -tor şi -tria nu există. La ele însă se constată altceva, anume că acolo unde există doŭă nume, unul masculin şi altul feminin, derivate dela acelaş radical prin acelaş sufix, deosebirea genuluĭ se face prin variaţiea vocaleĭ sufixuluĭ: Ziaelas b.—Ziailis f. (-il nu este doar un sufix feminin, căcĭ se găsesc şi nume masculine derivate printr-însul, de pildă Cutilas b., Sethilas b., acest sufix a fost ales în grupul Ziaelas b.—Ziailis f. numaĭ pentru ca prin vocala -i să se deosebească femininul de masculin). Se maĭ constată apoĭ la numele thrace alt fapt, analog celuĭ precedent, anume că acolo unde există doŭă nume, unul masculin şi altul feminin, compuse din aceleaş elemente, deosebirea genuluĭ se face prin variaţiea vocaleĭ din partea a doŭa a compusuluĭ : Heptapor şi Epteporis b.—Eptaper f. Asemenea feminine compuse cu -per, -pir maĭ sînt Eftepir f., Naiper f., faţă de care trebue să fi existat masculinele Eftepor, Naipor, care numaĭ din întîmplare nu ni s-aŭ păstrat. Pentru aceĭa şi îndoĭosul Seiciper, pe care nu-l putem constata din inscripţie dacă era masculin orĭ feminin, trebue să fi fost feminin, dacă-l judecăm din punct de videre al vocaleĭ părţiĭ a doŭa a compusuluĭ.

Eraŭ, decĭ, marĭ deosebirĭ formale între limba illyropannonă şi cea thracă. Tot aşa de marĭ deosebirĭ existaŭ şi din punct de videre al radicalelor, dupăcum chĭar numaĭ o superficială observare (alta nicĭ nu putem face) a tablourilor numelor probează. Cea maĭ remarcabilă însă deosebire între aceste doŭă limbĭ exista poate din punct de videre al sunetelor. -genius anume din illyropannonul Ditugenius şi -rex din illyropannonul Voltrex ar proba că limba illyropannonă apar-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ţinea la grupul de limbĭ indogermane *centum*, ĭar -zenus din thracul Diuzenus (şi tot aşa din thracele Auluzenis b., Auluzenus b., Derzizenus b., Diazenis b., Dizezenis b., Mucazenis b.) probează că limba thracă aparţinea la grupul de limbĭ indogermane *satem*. Pentru limba thracă maĭ ştim în special, în urma celor spuse asupra cuvintelor dace *tsierna*, *berzava*, *germizera* (Vezĭ § 82, N° 10, § 97) că aparţinea la acel grup de limbĭ satem din care fac parte şi limbile slave *).

*) Bibliografiea asupra limbilor illyropannonă şi thracă, ca în general bibliografiea asupra limbilor vechĭ dela care ni s-au păstrat numaĭ nume propriĭ şi cîteva nume comune, este atît de bogată, încît înşirarea eĭ şi discuţiea eĭ critică nu sînt de competenţa mea.

In ce priveşte limba illyropannonă, eŭ voĭŭ arăta aicĭ numaĭ părerile şi chipul de procedare a doĭ dintre ceĭ care s-aŭ ocupat maĭ cu amănunţime de chestiune.

Carl Pauli, Altitalische Forschungen, III, Die Veneter und ihre Schriftdenkmäler, Leipzig, 1891, găseşte în numele venete attaγnos (pag. 305), vehγnos (pag. 309), voltiγenes (pag. 312), ca parte a doua a compusuluĭ pe -genus dela rădăcina *ģen-* „erzeugen“ (pag. 309, 343), ĭar în cuvintele venete eγo şi meγo nişte corespondente ale latinuluĭ eģo şi gotuluĭ miḱ (pag. 247). Dar maĭ întîĭŭ de toate este îndoĭos dacă acele inscripţiĭ pe care le cercetează Pauli ca venete se datoresc într-adevăr Venetilor, apoĭ chipul cum procedează el la desfacerea unele de altele a cuvintelor din acele inscripţiĭ este arbitrar cu totul. Pauli anume presupune că cutare inscripţie, de pildă, este dedicatoare, apoĭ ĭa de călăuză o inscripţie dedicatoare latină orĭ italică (de pildă oscă orĭ umbră) şi desface şiragul de litere din inscripţiea venetă în fragmente, zicînd că până icĭ trebue să fie verbul cutare, până icĭ pronumele cutare, până icĭ numele cutare. O literă numaĭ de va trece dela un fragment la altul, se schimbă cu totul fizionomiea şi a verbuluĭ şi a pronumeluĭ şi a numeluĭ! Dar inscripţiea însăş e dedicatoare? Dar chĭar dedicatoare de va fi, trebuĭa numaĭ decît scriitorul inscripţieĭ (să zicem că va fi fost Venet) să urmeze complect ordinea cuvintelor din formulele dedicatoare latine-osce-umbre? Cu o asemenea procedare se înţelege că Pauli n-a trebuit să găsească întîĭŭ nume în inscripţiile venete şi apoĭ să li caute corespondente în numele illyropannone din inscripţiile latineştĭ, ci şĭ-a făcut întîĭŭ o listă de nume illyropannone şi apoĭ a căutat să vadă dacă n-ar putea găsi din ele prin fragmentarea arbitrară a şirurilor de litere din inscripţiile venete. O asemenea listă de nume illyropannone dă el pag. 353 sqq., în urma listeĭ de nume venete. Numele acestea illyropannone le-a culeş din inscripţiile latine depe teritorĭul venet şi diu Histria, Liburnia, Dalmatia (Această divizie a provinciei Dalmatia în Liburnia şi Dal-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

matia este opera lui Panli: la Liburnia pune între altele Iapydia şi Rididae!), Pannonia Superior, Pannonia Inferior, Noricum. Dar după ce criterii? Sînt illyropannone, spune autorul la pag. 349, acelea care nu sînt galle, iar galle sînt acele nume care „se găsesc cu aceiaş formă în inscripţiile altor teritorii gallice, de pildă în Gallia Cisalpina, în Helvetia, la Rin, în Spania, în Britannia, apoi la Caesar". Cît de neîndestulător este acest criteriu se constată chiar din faptul că păn şi nume thrace ca Anlucentius, Anlozenes sînt trecute în lista numelor illyropannone (pag. 384). Din cauza aceasta şi retractări dela o pagină la alta: eᵽ e illyr la pag. 307, gall la pag. 350; venna, venno sînt illyre la pag. 310, galle la pag. 350; voktśes e illyr la pag. 312, gall la pag. 350; kavaro e illyr la pag. 319, gall la pag 350; kastkos e illyr la pag. 321, gall la pag. 350; knχis e illyr la pag. 324, gall la pag. 350; maχetlos e illyr la pag. 326, gall la pag. 350; ϕoχsos, ϕohiios, ϕohknos sînt illyre la pag. 344, galle la pag. 350. De altfel lucrarea lui Panli se tipărîa în măsura în care se scria, astfel că atuncî cînd manuscriptul ajungea la pagina de tipar 332, pagina de tipar 325 era deja tipărită. Să se vadă pentru aceasta îndreptările şi adausele pe care le face autorul la pag. 332 asupra celor spuse la pag. 325.

Prin urmare nu putem avea nicîo încredere că -χnos din presupusele venete attaχnos, velıχnos, voltiχenes ar fi = -ǵenus, că presupusul venet eχo ar fi = eǵo, că presupusul venet meχo ar fi = miḱ, şi că decî, deoarece după Panli pag. 249, 400 venetul χ = spiranta fonică palatală şi guturală (neogrecul γ), limba venetă ar aparţinea la grupul de limbî indogermane satem.

Pentru Kretschmer, Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache, Göttingen, 1896, tot ce a spus Panli este bun (pag. 266), decît numai Venetii nu erau Illyrî, pentrucă Herodot, cînd spune că Venetii erau Illyrî (Vezî asupra acesteî chestii § 48, Nota H 2), „nu se gîndeşte la naţionalitatea Veneţilor, ci vrea numai să-î deosebească de Veneţii din Paphlagonia, şi acest lucru nu-l putea face el mai pe scurt decît arătînd ţara din vecinătatea Veneţilor; de numele Italia nu se putea servi, pentrucă acest nume s-a lăţit peste toată peninsula de abia în secolul II a. Chr." (pag. 270). Kretschmer, pentru a determina ce fel de limbă era cea illyră, se serveşte de inscripţiile messapice, pentrucă şi numele ethnice şi cele topice şi cele personale arată că Messapii erau Illyrî. Din toată discuţiea lui Kretschmer însă asupra inscripţiilor messapice nu singur cuvînt caracteristic pentru clasarea limbii illyre se degajează, anume numele Barzidihi (pag. 265), pe care Kretschmer îl pune în legătură cu albanezul barδi, alb, romînul barză, sanscrit brājate, zend barazaiti, strălucește, dela radicalul indogerman bherǵ. ǵ, decî, palatal indogerman ar fi reprezentat în limba messapică, adecă în limba illyră, printr-o spirantă, limba aceasta va fi fost prin urmare o limbă satem. Dar barz- din Barzidihi este într-adevăr egal cu albanezul barδi, romînul barză,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dacă Ditugenius şi Voltrex ar fi într-adevăr nume illyropannone, apoĭ s-ar proba sigur prin ele că limba illyropannonă aparţinea la grupul de limbĭ indogermane centum, căcĭ şi -ģenius şi -reģs aŭ un ģ palatal, care în cuvintele pomenite apare neprefăcut în africată, s-ar proba într-atîta negreşit, întrucît ne putem încrede în scris şi admite că într-adevăr scriitorul inscripţieĭ a însemnat prin g exploziva, ĭar nu cumva africata dž (Asupra acesteĭ chestiunĭ vezĭ cele spuse la § 97 cu privire la cuvîntul Germizera). Ditugenius C. I. L. III 835 îl socotesc illyropannon din cauza primeĭ părţi a compusuluĭ, Ditu-, care apare ca nume sigur illyropannon în C. I. L. III dipl. 16 (Veneto Diti f. Daverso). Thrac sigur nu-ĭ (Ar fi scris atuncĭ Dituzenus), macarcă numele tatăluĭ luĭ Ditugenius e probabil thrac, Diaies. Exemple de acestea, unde numele părinteluĭ şi fiuluĭ aparţin la naţionalităţĭ diferite, maĭ sînt şi altele: Scenobarbus (nume thrac) e tatăl luĭ Dasas (nume illyropannon) C. I. L. III 7800; Bessus (nume thrac) e fiul fiineiĭ Vendo (nume illyropannon) C. I. L. III 12783. Pe terenul celt radicalul ditu- nu apare şi însuş Holder înregistrează pe Diteius, Ditica, Ditueius, Ditugenius cu semne de întrebare şi fără niciо probă, firește (Asupra dicţionaruluĭ luĭ Holder vezĭ cele spuse la § 168). In ce priveşte pe Voltrex, singur faptul că e fiul luĭ Plaetor C. I. L. III 3825 Igg Pannonia Superior nu este îndestulător pentru a-l hotărî ca sigur illyropannon, şi apoĭ trebue ţinut socoteală de faptul că acest nume apare în Illyric numaĭ pe teritoriu mixt, celt şi illyropannon, anume în Pannonia Superior (Voltrex C. I. L. III 3793 Igg, Voltregis gen. 3796 Igg, Voltregis gen. 3797 Igg, Voltregis gen. 3805 Igg, Volturegis gen. 3811 Igg, Volteregi dat. 3823 Igg, Voltrex 3824 Igg, Voltrex 3825 Igg, Voltregis gen. 3860 Laibach), că radicalul volt- e obişnuit în nume sigur celte, că -rix ca a doŭa parte a compusuluĭ e foarte obişnuit în nume sigur celte. Cu maĭ multă probabilitate se poate susţinea că acest nume este celt decît illyropannon (Ca celt îl consideră, de pildă, Kretschmer Einleitung pag. 270). Dar chĭar despre Ditugenius de-am fi complect siguri că e un nume illyropannon, ar fi temerar lucru ca pe baza unuĭ singur nume să hotărască cineva într-o chestiune aşa de importantă, ca aceĭa de a şti dacă limba illyropannonă aparţinea la grupul centum orĭ la grupul satem al limbilor indogermane. Trebue să mărturisim, deci, că pe baza materialuluĭ oferit de inscripţiĭ (şi alt material nu este, afară de cîteva glose, care n-aŭ niciо importanţă din acest punct de videre) nu se poate fixa firea de centum orĭ satem a limbiĭ illyropannone.

Pentru alte încercăriĭ de a rezolva chestiunea prin argutiĭ etimologice asupra cîteunuĭ nume, precum explicarea cuvîntuluĭ messapic klohizis ca „aud“ şi punerea luĭ în legătură cu rădăcina *kleu-* (Torp), explicarea numeluĭ illyropannon Vesclevesis ca compus în a doŭa parte cu un derivat dela aceĭaş rădăcină *kleu-* (Tomaschek. După aceste doŭă etimologiĭ limba illyră ar fi fost o limbă centum!), vezĭ Hirt Die Indogermanen pag. 609. Culmea a fost atinsă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

de Otto Lagerkrantz, care în Indogermanische Forschungen XXV, 367 argumentează astfel: „In glosa lui Hesychios σάρσαι-ἅμαξαι sarsai *trebue să fie* ori thrac ori frigian. sarsai însă nu poate fi alt ceva decît = iric carr, neokimric carr, gall carrus, latin currus. Prin urmare limba thracă aparţinea la limbile satem. Cuvîntul latinesc sarracum, serracum însă *nu poate fi alt ceva* decît = sarsai, dar fiindcă dela Thracï nu l-aŭ putut împrumuta Romanii, *trebue să-l fi împrumutat* dela Illyrï, decï limba illyră avea şi ea cuvîntul sarsai şi decï limba illyră era o limbă satem?! Chestiunea nu se poate considera ca rezolvată nicï prin cele spuse de Jokl în articulul „Albaner“ din Ebert, Reallexikon der Vorgeschichte, Berlin, 1924, pag. 89, după care limba illyră ar fi fost o limbă satem, pentrucă illyrul Ῥίζων (numele unuï rîŭ) ar fi = albanez *rrjedh* curg, illyrul Βέρζανα (numele unuï castel) ar fi = arman *berj* înălţime, illyrul Δίζηρος (numele unuï rîŭ) ar avea rădăcina indogermană *dhigh-*, şi illyrul *An-diz-etes* (numele de popor, care ar fi însemnat „Burganwohner“) ar conţinea în *-diz-* aceiaş rădăcină *dhigh-* indogermană.

Cu totul altfel staŭ lucrurile cu limba thracă. Incă din anul 1882 (Zur Kunde der Haemus-Halbinsel, în Sitzungsberichte der Wiener Akademie vol. 99, pag. 65) Tomaschek a exprimat hotărît părerea că această limbă aparţine la grupul satem: „Limba thracă este o limbă eranică, învremece limba illyră este o limbă europee. In privinţa aceasta se înşeală Fick, care în Ehemalige Spracheinheit der Indogermanen Europa's, Göttingen, 1873 pag. 417-423 a analizat glosele thrace adunate de P. Lagarde şi a susţinut că limba thracă e o limbă europee.“ Acelaş lucru l-a susţinut apoï Felix Solmsen, Zum Phrygischen, în Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung vol. 34 anul 1897 pag. 36-68, Thrakisch-Phrygisches ibidem pag. 68-80: Limbile frigiană şi thracă aparţineaŭ la limbile satem. O părere discordantă susţinuse la mijloc H. Hirt, Gehören die Phryger und Thraker zu den satem- oder den centum-Sprachen? în Indogermanische Forschungen vol. II anul 1893 pag. 143-149: „1. Frigiï şi Thraciï formează o unitate limbistică, precum deja ceï vechï recunoşteaŭ. 2. Limbile frigiană şi thracă formaŭ o grupă a parte a limbilor centum.“ Dar asupra aceştei părerï a revenit Hirt în Die Indogermanen, anul 1907, pag. 594. Hirt consideră astăzi şi el limba thracă ca aparţinînd la limbile satem.

Probe nu sînt multe, căcï etimologiï ca aceïa că în Esbenus s-ar afla rădăcina *aḱ-* ori *eḱ-* din latinul equus (Tomaschek Die alten Thraker II$_2$ 9) nu sînt convingătoare. Probă, după mine, este numaï una, dar aceïa foarte puternică. Este vorba de -zenus din nenumărate nume thrace compuse şi care nu poate fi alt ceva (compară în special pe Diuzenus, care este complect egalul greculuï Διογένης) decît grecul -γένης dela rădăcina *ǵen-* a naşte, a produce. Aicï n-avem a face cu un singur cuvînt, ca la illyropannonul Ditugenius, şi nicï cu o etuologie nesigură, ca la acelaş presupus illyropannon Ditugenius (Căcï într-adevăr perfectă siguranţă n-avem

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 172. Rezultatele căpătate din inscripţiĭ confirmă în totul ştirile istorice cu privire la etnografiea provinciilor romanizate din răsăritul Europeĭ, pe care le-am arătat la §§ 54, 79. In special am constatat din inscripţiĭ că în provinciea Dacia exista foarte puţină populaţie dacă şi foarte multă populaţie illyropannonă. Iar contribuţiea cea maĭ importantă adusă de inscripţiĭ asupra chestiuniĭ a fost aceĭa că limbile illyropannonă şi thracă, dintre care cea dintîiŭ fusese limba aproape unică a locuitorilor din Dalmatia, ĭar cea de a doŭa limba predominantă a locuitorilor din Moesia Superior şi Moesia Inferior, eraŭ doŭă limbĭ foarte deosebite.

§ 173. Prin urmare populaţiea romanizată din răsăritul Europeĭ s-a dezvoltat în alte înprejurărĭ în Dalmatia, pe de o parte, şi în Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia şi Pannonia Inferior, pe de altă parte. Din punct de videre politic, local şi etnic Dalmatia formează un grup separat, ĭar provinciile celelalte alt grup. Din punct de videre al coheziuniĭ interne, Dalmatia avea o unitate necontestată până la graniţa dinspre vest a lacuneĭ de care am vorbit la § 111, N° 2. Lacuna însăş, teoretic vorbind, aparţinea Dalmaţieĭ, dar cît de mult o stăpînire de fapt a imperĭuluĭ de apus asupra eĭ a existat, nu sînt în stare să hotăresc. Ceĭa ce este probabil, judecînd după natura lucrurilor, aşa cum reese ea din poziţiea loculuĭ, partea dela răsăritul lacuneĭ (ambele basenurĭ ale rîuluĭ Drina), macarcă teoretic aparţinea la Dalmatia, trebue să fi aparţinut de fapt maĭ mult la grupul despre răsărit al provinciilor romanizate. In grupul acest din urmă coheziunea internă a crescut atuncĭ cînd o parte din populaţiea provincieĭ Dacia a fost strămutată de a dreapta Dunăriĭ (Vezĭ § 90), ĭar acea provincie a fost părăsită, şi cînd partea de sud a Pannonieĭ Inferior, care de altfel aparţinuse, ca Pannoniile în general, la im-

---

că Ditugenius ar fi illyropannon şi n-ar fi poate celt), şi nicĭ cu nesiguranţa că poate scriitorul inscripţieĭ va fi reprezentat prin g africata dž (Vezĭ cele spuse la § 97 cu privire la cuvîntul Germizera). Aicĭ avem a face cu numeroase nume, cu nume despre thracitatea cărora nu poate fi nicĭo îndoĭală, şi cu o scrisoare asupra pronunţărĭ căreĭa nu poate exista nicĭo îndoială. Iar dacă cele discutate asupra cuvinfelor dace tsierna, berzava, germizera (Vezĭ § 82, N° 10, § 97) vor fi avînd vreo valoare, apoĭ limba thracă aparţinea la grupul special de limbĭ satem, din care fac parte limbile slave.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

perîul de apus, dar era separată de dînsul printr-o lacună (Vezî § 111, N° 2), a întrat în sfera politicii bizantine, îar o parte din populaţiea eî a fost chîar strămutată de a dreapta Dunării (Vezî § 90).

§ 174. Dacă această populaţie romanizată a răsăritului Europeî, concentrată dela timpurile luî Gallienus numaî de a dreapta Dunării, a continuat să trăîască pănă astăzî, apoî ea a trebuit să dea naştere la doŭă popoare romanice deosebite şi la doŭă limbî romanice deosebite, căcî prea marî eraŭ deosebirile şi etnice şi politice şi localnice dintre cele doŭă grupurî, ca să fi putut rezulta un singur popor şi o singură limbă. Aceste doŭă popoare şi aceste doŭă limbî există însă de fapt: de o parte poporul dalmat şi limba dalmată, de altă parte poporul romîn şi limba romînească. Poporul dalmat s-a stîns ca unitate naţională a parte în timpurile din urmă cu totul, Dalmaţiî aŭ devenit orî Slavî orî Veneţienî. Limba dalmată a încetat de a exista cu moartea ultimuluî om care o învăţase ca limbă maternă, Tŭóne Udăîna, mort la 10 Iunîu 1898 (Bartoli, Das Dalmatische, I pag. 13). El era un popor format dintr-un substrat etnic unitar, neamurile illyropannone din peninsula balcanică. Poporul romîn şi limba romînească trăesc încă cu vigoare. Poporul romîn e format dintr-un substrat foarte amestecat, unde însă tonul unitar a fost dat de neamurî thrace. El astăzî nu maî trăeşte pe locurile luî de baştină decît ca coloniî recent venite pe acolo. El trăeşte astăzî orî pe teritorîul odată grecizat al Thessalieî, Epiruluî, Macedonieî şi Albanieî, şi în cîteva sate din Acarnania şi Istria, orî, în cea maî mare parte, de-a stînga Dunării, unde (în Transilvania, în Banat, în Oltenia şi pe malul stîng al Dunării dela Olt începînd pănă în sudul Moldoveî) existase odată populaţie romană, dar cu vremea emigrase în mare parte de-a dreapta Dunării şi se redusese la micî resturî. *) Acestea sînt rezultatele faptelor istorice **).

*) Aceste resturî sînt acele despre care spune proverbul că „apa trece şi pîetrele rămîn". Ele sînt cerute de logică, şi pentru probarea lor logica a şi fost pusă la contribuţie, cu începere dela Petru Maior, care în Istoriea pentru începutul Romînilor pag. 29-30 ne pune în videre cum oamenii, cîte năcazurî ar trage în ţara lor, nu se pot hotărî s-o părăsească, pănă la N. Iorga, care, de pildă, în Romînî şi Slavî, Romînî şi Unguri, doŭă conferinţe ale institutului pentru studiul Europeî sudorientale Bucureştî 1922.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pag. 22 ne aminteşte cum locuitorii din Italia de sud, cu toate cutremurile de pământ, continuă de a trăi în aceleaş locuri. Concluziea logică este că, dacă astăzi e aşa, tot aşa trebue să fi fost şi altă dată, şi putem fi siguri că printre locuitorii acelor teritorii romîneşti actuale, care corăspund teritoriilor unde s-a înjghebat romînimea întîiaş dată, trebue să se fi găsind Romîni, care neam de neamul lor trăesc acolo, unde astăzi se găsesc, încă depe vremea pietrei necioplite. Cîte n-au trecut peste dînşii! Aŭ aparţinut cine ştie cărei rase, apoi aŭ venit peste dînşii Thracii şi coloniştii romani şi Goţii şi Gepizii şi Hunii şi Slavii şi fraţii Romîni. Cîte n-aŭ avut de suferit dela liftele toate şi chiar dela fraţii Romîni! Căci doar fraţii, cînd năvălesc peste alţi fraţi, sînt aprigi tare. Şi cu toate acestea aŭ persistat de a trăi în aceleaş locuri de atîta amar de vreme. Şi tot aşa pe întregul teritoriu romînesc actual se găsesc sigur locuitori de aceia, care n-aŭ fost romanizaţi, ci numai romînizaţi, şi care trăesc acolo, unde astăzi se găsesc, decînd lumea. Astfel îmi spunea bătrînul N Beldiceanu că la Rădăşeni, sat în judeţul Suceava, ar fi existînd tradiţiea că locuitorii acelui sat au crescut dela capul locului din pământ, ca burueniile. Dar toată această logică este bazată pe un fapt constatat astăzi, pe faptul că oamenii nu-şi părăsesc locurile strămoşeşti cu una cu două, oricîte năcazuri ar da peste dînşii. Este însă şi altă logică, bazată pe o sumedenie de fapte istorice autentice, şi această altă logică m-a făcut să ajung la concluziea la care am ajuns: Din vechea populaţie romană de dea stînga Dunării aŭ rămas locului, şi n-aŭ emigrat dea dreapta fluviului, numai puţine resturi. Dacă această populaţie romană rămasă locului dea stînga Dunării şi-a păstrat limba romană până la venirea Romînilor, şi n-a schimbat-o cumva cu vreo limbă barbară oarecare, nu se poate şti. In caz cînd ea şi-a păstrat limba romană, şi-a modificat-o prin împrumut după limba Romînilor immigranţi. In caz cînd ea şi-a perdut limba romană şi s-a deznaţionalizat, a devenit o parte din acea sporadică populaţie barbară (probabil slavă şi gepidă, dacă nu cumva şi dacă pe alocuri), peste care aŭ venit şi pe care aŭ romînizat-o Romînii. Compară § 273 nota a doua şi § 274 N° 1. Pentru existenţa omului în teritoriile carpatobalcanice încă din perioada paleolitică vezi Ioan G. Andrieşescu, Contribuţie la Dacia înainte de Romani, Iaşi, 1912, pag. 16-17.

**) Dintre toate popoarele romanice numai Romînii aŭ păstrat ca nume etnic pe acel de *Romanus*. V. Pârvan, Contribuţii epigrafice la istoriea creştinismului dacoroman, Bucureşti, 1911, pag. 92 sqq., ar vrea să vadă în aceasta o probă că Romînii s-aŭ dezvoltat în Dacia. Argumentarea lui Pârvan e următoarea. Dacă Romînii s-ar fi dezvoltat de a dreapta Dunării, ar fi căpătat un nume provincial, aşa după cum aŭ căpătat nume provinciale, provenite ori dela vechile provincii ori dela barbarii năvălitori, Spaniolii, Francejii, Italienii. Dacă s-aŭ numit *Romani* Romînii, motivul e tocmai că ei s-aŭ dezvoltat în afară de imperiu. „Şi în

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

adevăr populaţiea romană rămasă în Dacia traiană după anul 270 nu se mai putea numi *dacă*, precum se numiaŭ înainte provincialiĭ de aicĭ, căci provinciea Dacia era acum în sudul Dunăriĭ, iar de altă parte existaŭ în Carpaţiĭ nordicĭ încă Dacĭ adevăraţĭ, liberĭ şi neromanizaţĭ. Dacoromaniĭ fură dară siliţĭ să se numească Romani. Şi anume, din punct de videre juridic cetăţenĭ romanĭ eĭ nu maĭ eraŭ, căcĭ se lepădaseră de imperiu, dar eraŭ şi rămîneaŭ Romani ca o noŭă natio barbara."[9] — Dar ce nume provincial ar fi putut căpăta Romînii, dacă s-ar fi dezvoltat (după cum s-aŭ şi dezvoltat în adevăr) de a dreapta Dunării? Eĭ eraŭ şi Moesi, şi Dardani, şi Daci, şi Thraces, şi Dalmatae, şi Scythae din punct de videre al teritoriilor provinciale pe care s-aŭ dezvoltat, căcĭ eĭ de a dreapta Dunăriĭ aŭ luat fiinţă în Moesia Superior (cu Dardania), Moesia Inferior (cu Scythia Minor), în Dacia aureliană şi în bucăţĭ din Thracia şi din Dalmatia. Ba şi Pannonii s-ar fi putut numi o parte din eĭ, întrucît o parte de populaţie din sudul Pannonieĭ Inferior a fost strămutată pe teritoriul romînesc din peninsula balcanică. Iar din punct de videre al barbarilor năvălitorĭ şi cotropitorĭ, ce nume ar fi putut căpăta Romînii, analog celuĭ al Francejilor, dela nenumăraţiĭ barbarĭ care s-au perindat prin teritoriile lor? Niciun neam barbar n-a persistat cu acea tenacitate şi cu acea amplitudine pe teritoriul romînesc, cu care aŭ persistat Francii şi Burgunziĭ în Gallia, Goţiĭ în Spania, Vandaliĭ în Africa, Langobarziĭ în nordul Italieĭ, pentruca să se fi putut Romînii numi Goţĭ, orĭ Hunĭ, orĭ altfel cumva. Numaĭ Slaviĭ aŭ ocupat temeĭnic şi în număr mare teritoriĭ romîneştĭ, dar Romînii s-aŭ separat de dînşiĭ, şi între Romînĭ şi Slavĭ n-au existat raporturile de dominaţie şi de asimilaţie care aŭ fost între Francĭ, Burgunzĭ, Goţĭ, Vandalĭ, Langobarzĭ şi populaţiea romană din Gallia, Hispania, Africa, Italia. Inprejurările din punct de videre al teritoriuluĭ şi al barbarilor năvălitorĭ, în care s-aŭ dezvoltat Romînii în peninsula balcanică, aŭ fost tocmaĭ de aşa specială natură, încît un nume provincial orĭ derivat dela popoarele cuceritoare, ca acel al Francejilor, Spaniolilor, Italienilor, era imposibil pentru Romînĭ. In asemenea înprejurărĭ eĭ nu se puteaŭ numi altfel decît Romani. Din contra (pe dos de cum crede Pârvan!), dacă principalul leagăn al romînismuluĭ ar fi fost Dacia traiană, dacă actualiĭ Romînĭ ar fi prin excelenţă descendenţiĭ Romanilor din Dacia traiană, ar fi fost de aşteptat ca eĭ să se fi numit Daci şi să fi păstrat acest nume până astăzĭ.

Dar şi celălalt popor romanic din răsăritul Europeĭ, Dalmaţiĭ, tot *Romani* se numia pe el însuş. Cel puţin ştim acest lucru sigur pentru timpul luĭ Constantin Porphyrogennetus (De administrando imperio cap. XXIX). Un nume dela provincie nicĭ Dalmaţiĭ n-aŭ putut să capete, din cauză că numele provinciei Dalmatia nu era constant, ci alterna cu acel de Illyria (Vezĭ Ç. I. L. III, pag. 279-280), şi la această dificultate se mai adăogea alta, anume aceea că numele Dalmatae, macarcă al unuĭ trib de

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 175. La aceste rezultate am ajuns pe baza datelor istorice asupra populaţieĭ romanizate din răsăritul Europeĭ, date istorice oferite de scriitorĭ şi de inscripţiĭ. Din punct de videre geografic, cronologic, etnic şi limbistic mărturiile scriitorilor şi inscripţiilor sînt de aşa fel, încît a trebuit să trag concluziile pe care le-am însemnat la sfîrşitul paragrafuluĭ precedent. Am căutat să acumulez atît de mult mărturiile scriitorilor şi ale inscripţiilor, încît să las cît maĭ puţin spaţiu logicii. Căcĭ inducţiea, singurul mijloc de convingere alăturĭ cu propriea observaţie (propriea observaţie a noastră orĭ a altora, pe care sîntem nevoiţĭ să-ĭ credem), şi care constitue întreaga logică, este de aşa şubredă natură, încît nu există un singur fapt, asupra căruia, izolat considerat, să nu se poată trage doŭă concluziĭ diametral deosebite. Şi cu asemenea fapte izolate, privitoare la istoriea Romînilor, s-aŭ ocupat toţĭ aceĭ care aŭ agitat chestiunea originiĭ lor. Toţĭ, orĭ aŭ afirmat numaĭ părerĭ fără să le probeze, orĭ aŭ argumentat logic asupra cîtorva fapte izolate. Este un haos de argumentare pro şi contra, ca la un proces cu advocaţĭ cîrcĭogarĭ, literatura privitoare la originea Romînilor, maĭ ales că de multe orĭ autoriĭ aŭ amestecat patima politică în discuţie. Faptele înseş, multe puţine, pe baza cărora s-a făcut argumentarea, aŭ fost scoase la iveală maĭ numaĭ de străinĭ. Despre scriitoriĭ romînĭ se poate spune că aŭ luat faptele dela scriitoriĭ străinĭ şi s-aŭ mărginit numaĭ la argumentare. De altfel chestiunea însăş a originiĭ a preocupat puţin pe cercetătorĭ. Cu excepţie de C. Jireček, care a căutat să afle ceva adevărat în această privinţă — dar numaĭ în mod incidental şi superficial—, pentru ceĭlalţĭ originea Romînilor, orĭ a fost considerată în modul cel maĭ absurd posibil, ca datorită anume coloniştilor din Dacia, care nu s-ar fi amestecat cu autohtoniĭ şi ar fi fost pe deaspra Italicĭ, ba chĭar Romanĭ purĭ, orĭ a fost veşnic, şi este şi până astăzĭ, o nebuloasă, unde se amestecă Carpaţiĭ, Balcaniĭ, Thraciĭ, Illyriĭ (Maĭ ales Illyriĭ sînt de o bucată de vreme la modă), apoĭ coloniştĭ mulţĭ, ba maĭ din alte provinciĭ, ba maĭ din Italia (şi în cazul din urmă ţăranĭ, plugarĭ de me-

---

Illyrĭ foarte remarcabil, era în concurenţă cu acel maĭ cuprinzător de Illyrii, şi maĭ era în concurenţă cu acel al Pannonilor, care alăturĭ cu Illyriĭ aŭ dat naştere poporuluĭ dalmat. Numirile de *popor dalmat, limbă dalmată* sînt recente, provenite dela filologĭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

serie), după nuanța națională a autorilor. Și doar tocmaĭ rădăcinile romînimiĭ sînt lucrurile care se pot afla. Dar asupra lor s-aŭ mulțămit învățațiĭ cu nebuloasa. Ceĭa ce ĭ-a preocupat veșnic a fost alt ceva, care n-are a face cu originea Romînilor, anume cînd și cum aŭ apucat Romîniĭ, ceĭ eșițĭ din nebuloasa carpato-balcano-thraco-illyră, să stăpînească actualele lor teritoriĭ. Iar dacă pe icĭ pe colea apar lăcrămĭ de adevăr asupra originiĭ însăș, acelea se datoresc gîciriĭ și constituesc afirmațiĭ goale.

§ 176. Voĭŭ da maĭ la vale bibliografiea în ordine cronologică și voĭŭ face oarecare observațiĭ asupra acelor lucrărĭ, pe care le-am putut cerceta eŭ însumĭ. Bibliografiea nu-ĭ negreșit complectă și nicĭ observațiile mele nu-s privitoare la toate susținerile autorilor. Ca să facă cineva ceva complect din acest punct de videre, ar trebui să scrie o carte întreagă. Această bibliografie însă nu este numaĭ o anexă fără importanță. Ea, și prin cele spuse de autorĭ, și prin observațiile mele, face parte integrală din lucrarea de față. Trebue prin urmare cetită.

§ 177. Kekavmenos, scriitor grec din secolul XI, spune într-un capitol intitulat περὶ ἀπιστίας τῶν Βλάχων (despre lipsa de credință a Vlahilor) următoarele. Cecaumeni Strategicon et incerti scriptoris de officiis regiis libellus, ediderunt B. Wassiliewsky, V. Jernstedt, Petropoli, 1896, pag. 74: „Vă daŭ voŭă și urmașilor voștri sfatul următor. Neamul Vlahilor este cu totul fără credință și pervers, nu păstrează credința nicĭ față de dumnezeŭ, nicĭ față de împărat, nicĭ față de rude orĭ de prietenĭ, ci cu toțĭ este gata să se dușmănească și contra tuturor este gata să uneltească. Mințește mult și fură tare, învremece în fiecare zi face jurăminte înfricoșate către prietenĭ, pe care însă nu le ține în socoteală, căcĭ socoate ca o nimica și înfrățirile și legăturile sufletești și se servește de asemenea lucrurĭ toate numaĭ ca să înșele pe ceĭ naivĭ. Nicĭodată n-a păstrat credința către cineva, nicĭ către împărațiĭ de demult aĭ Romanilor. Contra lor a purtat războĭŭ împăratul Traĭan și ĭ-a strivit cu totul, ĭar împăratul lor Decebal a fost ucis și capul ĭ-a fost expus într-o suliță în mijlocul Romeĭ. Căcĭ eĭ sînt așa numițiĭ Dacĭ și Bessĭ. Inainte vreme trăĭaŭ pelîngă Dunăre și pelîngă Sau, pe care rîŭ îl numim astăzĭ Sava, acolo unde trăesc acum Sîrbiĭ, prin locurĭ tarĭ și grele de străbătut, și înca-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

zîndu-se în tăriea locurilor arătaŭ întîiŭ tragere de inimă şi supunere către împăraţiĭ maĭ de demult şi apoĭ eşiaŭ de prin întăriturile lor şi prădaŭ ţările Romanilor, pănăce şĭ-aŭ perdut aceştiia răbdarea şi ĭ-aŭ sfărîmat, cum am maĭ spus. Şi atuncĭ Vlahiĭ aŭ eşit din locurile acelea şi s-aŭ înprăştiat peste tot Epirul şi Macedonia, ĭar ceĭ maĭ mulţĭ s-au aşezat în Hellas. Sînt laşĭ şi aŭ inimă de epure, ĭar îndrăzneala le vine tot dela laşitate. Vă sfătuesc decĭ să nu vă încredeţĭ în aceştĭ oamenĭ în nimic, şi dacă se va întîmpla cîndva vreo turburare şi Vlahiĭ vor simula ĭubire şi credinţă, jurîndu-se pe dumnezeŭ că aŭ să păstreze credinţa, să nu-ĭ credeţĭ. Va fi maĭ bine pentru voĭ ca nicĭ să primiţĭ jurămîntul lor şi nicĭ să vă legaţĭ voĭ cu jurămînt către dînşiĭ. Păziţi-vă de dînşiĭ, ca de nişte răĭ; nicĭ să jure, nicĭ să juraţĭ. Nu trebue să te încrezĭ într-înşiĭ de fel, prefă-te însă şi tu că le eştĭ prieten. Şi dacă vreo dată se va întîmpla răscoală în Bulgaria, cum am spus maĭ sus, şi Vlahiĭ vor spune că-ţĭ sînt prietenĭ şi vor jura, să nu-ĭ crezĭ. Iar dacă-şĭ vor aduce fimeile şi copiiĭ în vreo cetate grecească, lasă-ĭ să le-aducă, decît numaĭ fimeile şi copiiĭ să fie înuntrul cetăţiĭ, ĭar eĭ să steĭe afară de cetate. Şi dacă vor vrea să vie să-şĭ vadă familiile, să între numaĭ doĭ orĭ treĭ, şi dupăce vor eşi aceĭa, să între alţiĭ. Şi să bagĭ sama bine la ziduriĭ şi la porţĭ, numaĭ aşa veĭ fi în siguranţă. Căcĭ dacă veĭ lăsa pe maĭ mulţĭ să între deodată la familiile lor, cetatea va fi tradată de dînşiĭ şi veĭ fi muşcat de eĭ ca de o aspidă, şi aĭ să-ţĭ aducĭ atuncĭ aminte de sfaturile mele. Dacă veĭ păzi însă cele spuse de mine, şi pe dînşiĭ îĭ veĭ avea la dispoziţie, şi tu veĭ fi fără grijă.“—Acest loc a fost scos întîiŭ la iveală de Tomaschek Zur Kunde der Haemus-Halbinsel pag. 58, apoĭ de Onciul în Convorbirĭ Literare XIX pag. 271.

§ 178. Kinnamos (născut pela 1144, mort după 1185) supt aniĭ 1161-1173 (1166 după Onciul Originile principatelor romîne pag. 82) pag. paris. 150: „Despre Vlahĭ se spune că sînt colonĭ veniţĭ de demult din Italia“. Οἱ Βλάχοι τῶν ἐξ Ἰταλίας ἄποικοι πάλαι εἶναι λέγονται. Intîiŭ la Lucius De regno Dalmatiae et Croatiae, în Schwandtner Scriptores rerum hungaricarum vol. III pag. 455.

§ 179. Bonfinius (A trăit pe vremea luĭ Mateiŭ Corvin 1458-1490). Rerum hungaricarum decades. C Romînii

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

sînt eşiţi din coloniştii romani şi din legiunile romane, pe care Traian şi alţi împăraţi romani i-au adus în Dacia.“ La Hunfalvy Die Rumänen und ihre Ansprüche pag. 251.

§ 180. Lucius († 1679 C. Jireček Die Romanen in den Städten Dalmatiens III pag. 37), De regno Dalmatiae et Croatiae, Frankfurt 1666, II ed. în Schwandtner Scriptores rerum hungaricarum III pag. 458: „Pe aceşti Valahi [pe ceĭ din Dacia] scriitorii îi consideră de obiceiŭ că se trag din Romanii pe care i-a dus acolo Traian. Cu toate acestea, fiindcă la autorii vechi nu se pomeneşte despre dînşii nimic, ci numai despre barbarii care aŭ ocupat Dacia în răstîmpuri, pănă ce Bulgarii s-aŭ aşezat în locurile pe care le stăpînesc astăzi Valahii, şi după aceĭa, trecînd Dunărea, aŭ răpit dela Romani şi aŭ supus şi Dacia noŭă, Mysia, Macedonia şi o parte din Thracia, apoi e mai probabil că Bulgarii învingători aŭ strămutat atunci întreaga populaţie romană captivă din regiunile cisistriane [adecă din a dreapta Dunării] în cele transistriane [adecă din a stînga Dunării], unde se va fi amestecat cu aceĭ Romani care vor fi mai rămas acolo depe vremurile lui Aurelian ori care vor fi mai fost strămutaţi acolo de alţi barbari mai înainte vreme. Aceasta e mai probabil decît că toţi Valahii din Dacia şi-ar fi trăgînd neamul din vechii Romani rămaşi acolo din timpurile lui Aurelian“. Intîiŭ la Petru Maior Istoriea pentru începutul Romînilor II ed. pag. 58, 200. Pentru ca să se vadă cum se poate bate apa in piuă—sit venia verbo—, cînd este vorba de argumentat logic asupra unui fapt izolat (Faptul este *silentium* şi argumentul pro şi contra se chiamă *argumentum a silentio*!), reproduc observaţiea făcută de Tomaschek Ueber Brumalia und Rosalia pag. 394, observaţie provocată de faptul că Bessi, cu toată importanţa lor, nu sînt pomeniţi de Thucydides, care vorbeşte numai de Odrysi şi Paiones: „Trebue să ne gîndim la aceĭa că în istorie acel nume de popor capătă însămnătate preponderantă, de care se alipeşte faptul puterii politice şi al independenţei. In timpul emigrării popoarelor aŭ stăpînit în vechile ţări dace Sarmaţi, Vandali, Goţi, Gepizi, Sloveni, Bulgari, Pecenegi, Cumani. Cînd se întîmplă ca istoricii să vorbească despre aceste regiuni, este natural să vorbească numai despre naţiunile domnitoare, care se manifestaŭ în mod activ, iar nu despre populaţiea pasivă, macarcă mai numeroasă,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

a păstorilor şi muntenilor de neam romînesc, care stăpînise fără întrerupere vechiul teritoriu şi fusese numaĭ sfîşiată şi copleşită de năvălitorĭ". Această observaţie o făcuse de altfel cu mult înainte de Tomaschek Dimitrie Philippide. Vezĭ maĭ la vale supt acest autor, § 189. Şi ca să se vadă cum ceĭ maĭ serioşĭ oamenĭ pot să exagereze lucrurile şi să răspîndească prejudiţiĭ, ĭată în ce chip se exprimă asupra argumentuluĭ luĭ Lucius A. J. Evans Antiquarian researches in Illyricum III, 46 (la Jung Roemer und Romanen in den Donauländern II ed. pag. 352): „Luĭ i se datoreşte în realitate meritul că în măestritul său capitul De Vlahis a nimicit greşita părere că Romînĭĭ ar fi de origine transdanubiană [adecă de a stînga Dunărĭĭ]. Principalele argumente adoptate de Sulzer, Roesler şi alţĭ scriitorĭ recenţĭ se găsesc clar şi precis expuse de istoricul dalmat din al XVII secol".

§ **181**. Dimitrie Cantemir († 1723), Hronicul vechimiĭ Romîno-Moldovlahilor, ed. Academieĭ romîne, Bucureştĭ, 1901, pag. 13: „A Romîno-Moldovlahilor neam, de vom vrea să credem adeverinţiĭ, care în hronice mărturiseşte, de-ĭ vom căuta cea maĭ de pre urmă vîrstă, de cînd adecă Traĭan împăratul, din Roma, împărăteasa cetăţilor, alegînd cetăţenĭ romanĭ, în Dachiea ĭ-aŭ trecut, îl vom afla depe la anul tocmiriĭ firiĭ omeneştĭ 107 să fie început. De-ĭ vom cerca cea de pre mijloc vîrstă, o vom găsi de odată cu Romulus, Roma şi cu numele Roman, adecă cu şepte sute cincĭ zăcĭ şi trĭĭ de anĭ maĭ de nainte decît a să naşte Domnul Hristos. De-ĭ vom iscodi cea din ceput naştere, precum dela răsipa Troadiĭ şi dela înstrăinarea luĭ Eneas la Laţium, adecă în ţara latinească, a vechilor semne şi scrisorĭ mărturisesc. De-ĭ vom întreba a evgheniĭ catastih, şi a ghenealoghiiĭ rînd, precum Romanĭ în Roma, de cetăţenĭ romanĭ şi oşteni veteranĭ născuţĭ, a Ellinilor nepoţĭ, strănepoţĭ, dela Troada să să fie trăgînd, a Grecilor şi a Latinilor scriitorĭ mărturisesc. De vom lua sama faptelor maĭ marilor lor, nu prădătorĭ, nu năpăditorĭ, nu adăosăturĭ, ce înmulţitorĭ, ce lăţitorĭ, ce maĭ din luntru şi maĭ de treabă mădulare a împărăţiiĭ Romanilor a fi îĭ vom găsi. De le vom căuta firea, inima, şi cea iroicească vitejie, aĭeve ieste, că a hotarălor lumiĭ romîneştĭ în potriva sireapelor neamurĭ tătărăştĭ ca nişte zi-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dĭurĭ de aramă puşĭ şi nebiruiţĭ apărătorĭ s-aŭ socotit, şi într-înşiĭ numaĭ să să fie păzit şi plinit acel adevărat cuvînt pentru ceĭ hirişĭ Romanĭ dela Seneca zis: unde aŭ biruit Romanul, acolo aŭ şi trăit. Căcĭ denafara hotarălor împărăţiiĭ romîneştĭ, pănă adecă la fundurile Indiiĭ, pănă la pustiile Arabiiĭ, pănă la necunoscutele locurĭ a Africăĭ, şi să zicem aşeşĭ pănă la marginile lumiĭ cunoscute, poporul romînesc prin multe vremĭ şi pre la multe părţĭ precum să-şĭ fie scos şi aşezat sloboziile sale, nime poate fi carile să nu ştie.“ Cu alte vorbe poporul romîn = poporul roman, şi anume poporul roman din însăş Roma. Macarcă patriciĭ şi plebea romană depe vremea luĭ Traĭan degenerase mult decum fusese pe vremurile luĭ Cincinnatus — împăratul Traĭan însuş era doar un provincial —, dar orĭcum, strălucită viţă! Fireşte că de vreun amestec al nobililor Romanĭ cu Daciĭ nicĭ pomenire nu poate fi. De pildă pag. 128: „Pomenitul Sarniţie doŭă poveştĭ de odată să nevoeşte a dovedi, una, precum Romîniĭ, vrînd să să fălească, singurĭ să-şĭ fie scornit acest nume depe Flac Vlahĭ, alta, precum Romînii noştri să nu fie din sămînţiea Romanilor, ce din rămăşiţa varvarilor celor vechĭ, adecă a Ghetilor şi a Dachilor, care socoteală ĭeste în potriva a tuturor de obşte scriitorilor, precum şi în capetele trecute cam pe scurt am arătat, şi în urmă pre larg să va dovedi“. Nu se dovedeşte nimic! — pag. 215 sqq.: ‚Romaniĭ aŭ părăsit Dacia supt Aurelian şi aŭ trecut de-a dreapta Dunărĭĭ, dar supt acelaş împărat chĭar s-aŭ întors cu toţiĭ îndărăt‘. — pag. 395 sqq.: ‚Romînĭĭ din peninsula balcanică îş trag originea dela Romînĭĭ din Dacia‘.

§ 182. Iohann Thunmann, Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker, Leipzig, 1774. pag. 174: „Vlahiĭ de dincolo de Dunăre sînt un mare şi numeros popor. Se spune că ar fi formînd jumătate din locuitoriĭ Thracieĭ şi maĭ mult de treĭ şferturĭ din locuitoriĭ Macedonieĭ şi Thessalieĭ. Şi în Albania trăesc mulţĭ dintr-înşiĭ. Vorbesc aceĭaş limbă ca şi fraţiĭ lor de dincoace de Dunăre, dar maĭ amestecată cu cuvinte greceştĭ. Să nu se creadă cumva că sînt veniţĭ acolo din Dacia.“ — pag. 240: „Albanejiĭ sînt descedenţiĭ vechilor Illiyrĭ, ĭar veciniĭ lor Vlahiĭ sînt urmaşiĭ Thracilor.“ — pag. 324 sqq.: ‚Romînĭĭ dela sud sînt Thraciĭ romanizaţĭ din Thracia, Macedonia şi Thessalia. „Thraciĭ din Thessalia, Macedonia şi Thracia proprĭu

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

zisă aŭ adoptat, precum se pare, foarte degrabă limba stăpînilor lor, a Romanilor.“ Eĭ s-aŭ adăpostit contra barbarilor năvălitorĭ prin munţiĭ Haemus şi Pindus.?—pag. 360 sqq.: „Vlahiĭ de dincoace de Dunăre sînt fraţiĭ Vlahilor din ceĭa parte a fluvĭuluĭ şi se trag din aceĭ Thracĭ care sub numele de Geţĭ şi Dacĭ aŭ jucat aşa mare rol sub Dromichaetes, Boerebistas, Cotison şi Decebalus. Sub stăpînirea romană aŭ primit limba şi obiceĭurile romane, şi dupăce sub Caracalla aŭ căpătat dreptul de cetăţenie, s-aŭ numit Romanĭ. Să nu se creadă că aŭ fost toţĭ strămutaţĭ de Aurelian pe malul celălalt al Dunărieĭ, firește că mulţĭ aŭ rămas într-o ţară aşa de mare şi de muntoasă. Cînd aŭ năvălit Vandaliĭ, Goţiĭ, Huniĭ, Gepiziĭ, Slaviĭ, Avariĭ şi Bulgariĭ, eĭ aŭ fugit la munţĭ, care ĭ-aŭ ferit de distrugere, dar au devenit din cauza aceasta nomazĭ. Dacă aŭ contribuit cu ceva la alungarea Slavilor, care după aceĭa s-aŭ aşezat la Vistula şi la Dnipru, nu pot să hotăresc. Cînd aŭ năvălit Ungurĭi la anul 894, eĭ se aflaŭ în Transilvania şi în Ungaria de dincoace [adecă dinspre vest de] Dunăre. Acest lucru îl spune notarul anonim al regeluĭ Bela IV, care în acest lucru merită crezare, macarcă în alte privinţĭ nu te poţĭ baza pe dînsul... Dar Vlahiĭ locuĭaŭ din timpurĭ străvechĭ şi în Valahia şi Moldova, unde n-aŭ venit întîĭaş dată sub Negru şi Bogdan în al XII şi al XIII secol.“

§ 182 a. Iosephus Benkö, Transsilvania sive magnus Transsilvaniae principatus, Vindobonae, 1778, 2 volume. I pag. 474: „Valahiĭ se trag dela Romanĭ, dela coloniile anume pe care Traĭan şi ceilalţĭ împăraţĭ le-aŭ adus în Dacia. Astăzĭ aŭ ajuns în stare de servitute faţă de nobiliĭ din Transilvania, dar, macarcă aŭ trecut atîtea veacurĭ la mijloc, n-aŭ părăsit cu totul nicĭ limba nicĭ obiceĭurile strămoşilor.“ pag. 476-478: „Scriitorĭ de valoare, atît străinĭ cît şi din ţara aceasta, aŭ arătat cu hotărîre că Valahiĭ se trag dela Romanĭ, care aŭ strămutat deprin provinciile maĭ depărtate ale stăpîniriĭ lor coloniĭ nenumărate în Dacia, dupăce au supus-o, nu numaĭ ca să lucreze pămîntul, ci ca să dee şi oraşelor, celor de atîtea orĭ devastate, înflorirea de altă dată. Dupăce la anul p. Chr. 274 o bună parte din Romanĭ aŭ părăsit Dacia, amintirea despre eĭ n-a dispărut dintr-însa, pentrucă mulţĭ Romanĭ împreună cu Daciĭ indigenĭ aŭ rămas pe loc. Să nu crezĭ însă că toţĭ Valahiĭ de astăzĭ din

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Transilvania îş trag neamul din aceĭ Romanĭ, pe care întîĭŭ Traĭan ĭ-a adus aicĭ. Dintre aceştiia, ca şi dintre Dacĭ, mulţĭ aŭ perit de armele Hunilor, Avarilor şi Ungurilor, ĭar ceilalţĭ aŭ fugit dela şesurĭ şi s-aŭ adăpostit prin munţĭ, unde trăesc şi până astăzĭ. Dar aŭ maĭ fost numeroase coloniĭ de Romanĭ şi în Moesia, în Bulgaria, în Serbia, şi în locurile depe lîngă Dunăre, coloniĭ care s-aŭ amestecat şi s-aŭ înmulţit cu Thracĭ, Liguri şi cu drojdiea a multor alte popoare, s-aŭ îndepărtat tot maĭ tare dela limba şi dela obiceĭurile străbunilor, aŭ devenit supuşĭ aĭ împăraţilor de răsărit şi aŭ trăit necunoscuţĭ sub dînşiĭ, apoĭ cu vremea s-aŭ lăţit încet încet spre mĭazănoapte până la hotarăle Podolieĭ şi Rusieĭ, şi până în Transilvania, îndeletnicindu-se maĭ mult cu păstoriea decît cu agricultura. Acest neam robust, vînjos şi musculos, de temperament maĭ mult sangvin, e foarte aplecat spre propagarea neamuluĭ şi s-a înmulţit aşa de tare, încît a supplantat pe Unguri în Transilvania şi în părţile vecine ale Ungarieĭ şi a umplut tot locul. Ba a trimes roĭurĭ şi în Valahia transalpină şi în Moldova. In secolul XII anume aŭ emigrat din districtul Fagaraşuluĭ foarte mulţĭ Valahĭ supt un şef numit Negru, cu familiile şi cu toată averea lor, prin munţiĭ învecinaţi din ţara Bîrseĭ. Şi tot aşa în secolul XIV, pe vremea regeluĭ Ungarieĭ Ludovic I, un boer valah, numit Bogdan, ademenit de pămîntul cel foarte fertil şi aproape pustiŭ al Moldoveĭ, a adunat mulţĭ Valahĭ din ţinutul Maramureşuluĭ şi din Transilvania, a trecut munţiĭ şi a ocupat Cumania, cea care de multă vreme era pustie".

§ 183. Franz Joseph Sulzer, Geschichte des transalpinischen Daciens, Wien, 1781-1782, 3 volume. II pag. 6: „Nu tăgăduesc originea romană a Valahilor, ba chĭar, în unul din paragrafele următoare, voĭŭ arăta cîteva din obiceĭurile lor, care, comparate cu limba lor, care e maĭ mult latinească decît slavă, fac foarte probabilă concluziea că se trag din sînge roman. Decît numaĭ eĭ aŭ şi obiceĭurĭ slave, şi vorbe slave în limbă, cu mult maĭ multe decît îşĭ închipuesc aceĭ care aŭ scris până acum despre originea lor. După cum aŭ primit eĭ, ca Romanĭ, cuvintele slave în limba latină, tot aşa aŭ putut, ca Slavĭ, să adoapte limba latină şi obiceĭurile romane din cauza îndelungatuluĭ lor contact cu Romaniĭ. După părerea mea are să rămîe multă vreme ne-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

hotărît, dacă trebue să tragem pe Valahĭ din Romanĭ orĭ din Slavĭ. Ceĭa ce vreaŭ eŭ însă să probez acum, cît îmĭ va fi cu putinţă, este că actualiĭ Valahĭ nu se trag din Volohiĭ orĭ din Bulgariĭ luĭ Nestor, şi încă maĭ puţin din Romaniĭ din Dacia luĭ Traĭan, că prin urmare eĭ nu trebuesc consideraţi ca aborigenĭ, ci ca un popor care a venit aicĭ în timpurĭ maĭ tîrzĭĭ". — pag. 11: „Trebue puternică imaginaţie şi în aceiaş vreme multă abstracţie, ca să-şĭ închipuĭască cineva, încontra istorieĭ, că un popor, care astăzĭ întrece în număr cu o jumătate pe toate celelalte neamurĭ de oamenĭ din Transilvania la un loc luate, a rezistat singur timp de şepte sute de anĭ la neîncetatele năvălirĭ a doŭăzecĭ de popoare barbare, care azĭ toate aŭ dispărut din Dacia, fără să lese urme de numele şi de limba lor; ca să-şĭ închipuĭască Dacia ca o ţară de vizunĭĭ şi de peşterĭ, în care s-ar fi ascuns ca nomad un popor întreg atîta vreme îndelungată, în mijlocul atîtor vicisitudinĭ, fără să aĭbă vreun contact cu naţiunea stăpînitoare din aceĭaş ţară, fără să împrumute macar un cuvînt dela una macar, cu excepţie numaĭ de Slavĭ, din aceste multe naţiunĭ, dela Goţĭ, Taifalĭ, Victofalĭ, Hunĭ, Gepizĭ, Herulĭ, Longobarzĭ, Avarĭ, Bulgarĭ, Vandalĭ, Ungurĭ, Comanĭ, Pecenegĭ, fără să se distingă macar printr-o faptă, care să fi meritat a-ĭ face numele cunoscut posterităţiĭ, dupăcum s-a făcut posterităţiĭ cunoscut numele popoarelor celorlalte". — pag. 12-20: „Dar maĭ am doŭă argumente mult maĭ puternice, care ne pot lămuri maĭ de aproape, dacă Valahiĭ din Dacia trebuesc consideraţĭ ca străinĭ în această ţară, orĭ ca aborigenĭ. Aceste argumente sînt: 1) Starea lor politică actuală în Transilvania; 2) Religiea lor în toată Dacia şi chĭar în afară de dînsa. 1) Dacă nu este ceva contrar regulelor uneĭ logice sănătoase să conchidă cineva dela împrejurările actuale ale unuĭ popor la starea luĭ socială de altă dată, apoĭ putem spune aproape cu siguranţă despre Valahiĭ din Dacia, cel puţin despre ceĭ din Transilvania, că eĭ aŭ fost ţinuţĭ dela început în această ţară într-un fel de sclăvie, că totdeauna aŭ fost trataţĭ ca sclavĭ. Poporul cel maĭ vechĭŭ şi cel maĭ numeros nu este considerat, până în acest moment, ca naţiune în Transilvania. Toate celelalte popoare, păn şi Saşiĭ, a căror venire foarte tîrzie în acest mare principat se cunoaşte cu siguranţă, se bucură acolo de libertăţĭ propriĭ, de anumite privilegiĭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Numaĭ Valahul n-are nicĭ libertate de conştiinţă, nicĭ drept de cetăţean, nicĭ proprietate, cu atît maĭ puţin este admis la vreo funcţie onorifică. Numaĭ el nu-şĭ poate rîdica capul din pulberea în care i-l apasă ceilalţĭ... De unde provine acest dispreţ? De unde vine că Valahul n-are în Transilvania nicĭ libertate, nicĭ proprietate, nicĭ drept de cetăţean, nicĭ consideraţie? S-aŭ înmulţit eĭ aşa tare numaĭ în veacurile din urmă, ĭar pe atunceĭ, înainte de a fi luat ţara în stăpînire Secuiĭ, Unguriĭ şi Saşiĭ, eraŭ slabĭ la număr, aşa că n-au putut să se rîdice? Inchipuire! Orĭ poate şĭ-au perdut de atunceĭ încoace libertăţile? Dar cum este cu putinţă ca cel maĭ puternic popor să-şĭ părăsească aşa cu totul libertăţile şi prestigĭul? Dar sînt macar semne că le-ar fi avut vreodată?... 2) Celalalt argument, pentru a hotărî chestiunea, îl ĭaŭ dela religiea valahă, şi va pune poate părerea mea într-o lumină maĭ puternică... Transilvania a fost încorporată la biserica romană deja prin silinţa luĭ Ştefan cel sfînt. Chĭar aşa numiţiĭ Valahĭ uniţi aŭ stat multă vreme supt episcopul catolic din Transilvania,... ĭar schismaticiĭ n-aŭ până la acest moment un episcop al lor propriu în această ţară. Despre Valahĭ nu cetim nicăirĭ că religiea lor s-ar fi întrodus în Dacia prin misionarĭ, prin înfiinţarea de episcopate, prin sprijinul regilor ungurĭ orĭ polonĭ. Se poate proba din contra, că şĭ-aŭ dat toţĭ silinţa ca să stîrpească această religie şi să unească pe Valahĭ la biserica romană... Deja papa Honorius III la anul 1223 prin legatul său, cardinalul Iacob, a îndemnat pe regele Andreas şi pe prinţul de coroană Bela să supue pe Valahĭ scaunuluĭ roman, ĭar autoritatea episcopatuluĭ coman, înfiinţat la Seret la anul 1228, a fost extinsă şi asupra Valahilor de acolo. Şi cu toate acestea poporul valah a fost, de cînd avem ştirĭ despre el, şi este până în ceasul de faţă, cu excepţie de aceĭ puţinĭ care treptat aŭ trecut la biserica apuseană, credincĭos religiunii răsăritene... Să-mĭ spuĭe acum cineva, cum s-a strecurat această religie la Valahiĭ din Dacia cisalpină şi din cea transalpină, şi cum s-a propagat la dînşiĭ în mijlocul Ungurilor şi Saşilor catolicĭ, sub regĭ şi prinţĭ catolicĭ, dacă eĭ, Valahiĭ, n-aŭ plecat din Dacia nicĭodată, şi dacă n-au adus cu dînşiĭ această religie dintr-o ţară de dincolo de Dunăre, din Valahia Mare, unde aŭ trăit maĭ înainte vreme, şi unde trăesc până în momentul de faţă, în tot aşa de mare

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

număr, fraţiĭ lor, Cuţovlahiĭ? Aicĭ în Dacia nu se vorbĭa limbă valahă înainte de al zecelea (aş putea zice înainte de al unsprezecealea) secol; aicĭ înainte de timpul luĭ Ştefan cel sfînt nu se cunoştea religie răsăriteană şi nicĭ Valahĭ nu locuĭau. Vorbele sfîntuluĭ rege Ştefan «nu se poate ca un episcop grec să administreze credincĭoşĭ latinĭ şĭ ca un episcop latin să administreze credincĭoşĭ grecĭ», şi ordinul dat de el ca şi pe viitor supuşilor săĭ de religie greacă să li se dea un episcop de aceĭaş credinţă, ĭar supuşilor de religie latină să li se dea un episcop de aceĭaş credinţă, nu se pot aduce ca probă contra propoziţieĭ mele, căcĭ ele pot fi şi trebuesc interpretate ca privitoare la supuşiĭ regeluĭ de dincolo de Dnnăre, la Slavonĭ, etc., care pe vremea aceĭa sigur aparţineaŭ la biserica grecească, ĭar nu la Valahĭ. Aceştiĭa au venit aicĭ din Illyria, din Macedonia, orĭ din muntele Haemus. Timpul aceşteĭ emigrărĭ se poate da cu aproximaţie. Probabil n-a avut loc de odată, ci în Moldova şi în Valahia răsăriteană, care amîndoŭă la un loc până în al doĭsprezecelea secol se numĭaŭ Cumania, a avut loc maĭ tîrziŭ decît în Valahia apuseană, în aşa numitul pe atuncĭ Banat al Severinuluĭ.“— pag. 31: „[Valahiĭ] aŭ venit aicĭ maĭ întîiŭ treptat, ca bande şi ca familiĭ, din cauză că eraŭ vecinĭ şi că luaŭ parte ca mercenarĭ la expediţiĭ războĭnice în Dacia; apoĭ în număr mare, ca triburĭ şi neamurĭ întregĭ, cu ocaziea a doŭă marĭ revoluţiĭ, atuncĭ anume, cînd la sfîrşitul secoluluĭ al unsprezecelea [adecă al doĭsprezecelea!], apăsaţĭ fiind de Isaac Angelus, s-aŭ unit cu Comaniĭ, şi atuncĭ, cînd la anul 1243 Tatarĭĭ Mongolĭ aŭ părăsit Comania, care era acum golită de toţĭ locuitoriĭ eĭ.“— pag. 33-41: „Cuţovlahiĭ vorbesc aceĭaş limbă cu Vlahiĭ din Dacia. Acest lucru nu se poate explica, dacă veĭ admite, cu Thunmann, că Vlahiĭ din Dacia şi Cuţovlahiĭ s-aŭ dezvoltat în actualele lor teritoriĭ de o parte uniĭ de alţiĭ. Căcĭ este cu neputinţă ca în înprejurărĭ atît de deosebite să se fi putut dezvolta limbĭ atît de asămănătoare. „Aş vrea să ştiŭ, dacă este cu putinţă, ca în doŭă ţărĭ atît de depărtate una de alta, cum sînt Moldova şi Albania orĭ Macedonia, la doŭă popoare deosebite şi în timpurĭ deosebite, să se fi dezvoltat aceĭaş limbă“. Nicĭ fondul colonial n-a fost acelaş şi n-a vorbit acelaş dialect latinesc, în Dacia de o parte şi în teritoriul Cuţovlahilor de altă parte. „Şĭ-a închipuit oare Thun-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mann că Romanii aveau numai un dialect? A crezut el că acea adunătură de ciurucuri (Geraffel von einem Gesinde), pe care Traian a adus-o din toată lumea romană în Dacia, vorbia tocmai așa latinește, și nu altfel, ca și coloniștii romani veniți în Thracia, în Moesia și în provinciile de dincolo?“ Cuțovlahii nu sînt veniți din Dacia, zice Thunmann. Așa este. Dar au venit Valahii din Dacia din țara Cuțovlahilor. Pentruca să poată exista, după cum există, aceiaș limbă la unii și la alții, macarcă ar fi trăit totdeauna în teritorii deosebite, ar trebui să admită doar cineva că limba valahă era deja formată pe vremea lui Aurelian. Dar aceasta este imposibil. Că așa ceva n-a putut fi, o probează chiar puținele resturi de limbă valahă din secolul VI, păstrate la Theophanes. Există mare deosebire, și de formă și de înțeles, între *torna, torna, fratre,* cum vorbiau Valahii în secolul VI, și între felul cum vorbesc astăzi. Dar chiar așa, tot este mai lesne de priceput că limba valahă ar fi fost gata pe vremea lui Aurelian, decît că s-ar fi putut dezvolta, așa cum este, în Dacia, unde, macarcă a fost în contact cu atîtea limbi străine, n-a împrumutat nimic dela ele, astfel că, de pildă, nu există un singur cuvînt unguresc comun întregii limbi valahe.?— pag. 52-53: „Dacă Valahii au trăit totdeauna în Dacia, pentru ce n-au păstrat acest nume Dacia? Pentru ce Valahii din Transilvania nu-și numesc țara macar cu numele de *țara romînească*, cum și-o numesc pe a lor Valahii din Dacia transalpină, ci o numesc Ardeal, cu un nume unguresc Erdeli, care înseamnă regiune păduroasă?“ — pag. 53-54: „Valahii au luat ființă în Moesia, Thracia, și în regiunile de acolo de prin prejur, nu în Dacia. Ei au obiceiuri romane, limbă romană, dar au și obiceiuri și limbă slave. Nu sînt prin urmare nici curat Slavi, nici curat Romani, ci un amestec din amîndouă aceste popoare, în care amestec însă predomină elementul roman. Prin Romani nu înțeleg aici pe coloniștii romani veritabili, care au fost trimeși de cei dintîiu împărați în Thracia, Moesia, Illyria, Macedonia, etc., ba nici macar amestecătura de Romani din Dacia, pe care Aurelian a strămutat-o în Moesia ori Dardania. Înțeleg prin Romani pe coloniștii care, deja amestecați cu vechile popoare thrace, s-au mai amestecat apoi și cu așa numiții barbari, sositi după aceia, cu Scyți, Bastarni, Sarmați, Goți, Iazygi, Huni, și cu mulți alții, se numiau

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Romanĭ, şi vorbĭaŭ o limbă latinească, căreĭa, pentru a se preface în valaha de maĭ tîrziŭ, îĭ lipsĭaŭ numaĭ cuvintele slave, care aŭ fost întroduse apoĭ prin contactul şi relaţiile cu Slaviĭ.“ — pag. 56-60: „Mă îndoesc dacă cuĭva, care ar fi avut atîtea felĭurite raporturĭ cu această naţiune ca mine, care ĭ-ar fi studiat ca mine atît de îndelungată vreme şi cu atîta băgare de samă caracterul, ĭ-ar putea macar trece prin minte să caute în ea un sînge roman veritabil, dacă n-ar auzi-o vorbind o limbă pe jumătate latinească. Atît de puţin samănă ea cu Romaniĭ, aşa cum îĭ cunoaştem pe aceştiĭa din scrierile şi din faptele lor. Atît de mult a degenerat ea dela dînşiĭ... Că aŭ obiceĭurĭ şi deprinderĭ romane? Cine ştie dacă sînt într-adevăr romane! Şi chĭar dacă vor fi, Valahiĭ aŭ însă tot aşa de multe şi obiceĭurĭ slave... Cînd acelaş popor are limbă, obiceĭurĭ, deprinderĭ, şi romane şi slave, aceasta înseamnă că el s-a dezvoltat din amîndoŭă neamurile, din Romanĭ şi din Slavĭ... Pentru aceasta se cere ca cele doŭă naţiunĭ să fi fost în strînse relaţiunĭ una cu alta şi să se fi unit prin legăturĭ de căsătorie una cu alta... Eŭ cred că la producerea limbiĭ şi naţiuniĭ valahe lucrurile s-aŭ petrecut astfel... Slaviĭ s-aŭ aşezat printre Romanĭ. Romaniĭ aŭ luat fimeĭ slave, Romanele aŭ luat bărbaţĭ slavĭ, şi fiecare din părţi s-a silit să se facă pricepută de ceĭalaltă cît maĭ răpede în propriea sa limbă [a vorbitoruluĭ? „ein jedes war bemüht sich dem andern in seiner Sprache bald verständlich zu machen]. Şi aşa s-aŭ născut, din amestecul elementuluĭ slav cu cel latin, limba şi naţiunea numite valahe.“ — Date biografice asupra luĭ Sulzer vezĭ la Petru Maior, Istoriea pentru începutul Romînilor, ed. II pag. 191. Pentruca să se vadă ĭarăş inanitatea argumentăriĭ, cînd se bazează pe un fapt oarecare izolat, voiŭ face asupra argumentuluĭ pe care-l scoate Sulzer din lipsa de drepturĭ a Romînilor din Transilvania întîmpinarea următoare. Tocmaĭ faptul că Romîniĭ din Transilvania apar ca lipsiţĭ de drepturĭ şi ca robĭ aĭ pămîntuluĭ ar fi o probă că avem a face cu o populaţie de mult stabilă şi anterioară celor aşa numite treĭ naţiunĭ. Căcĭ şi Greciĭ doar sînt în peninsula balcanică o populaţie de mult stabilă şi cu toate acestea pe vremea stăpînirii Francilor eĭ eraŭ robĭ aĭ pămîntuluĭ, după cum se vede din procesele pe care le aveaŭ şefiĭ feudalĭ între dînşiĭ cu privire la *vecinĭ*, Grecĭ de neam, care fugĭaŭ depe moşiea unuĭa pe mo-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şiea altuia (Vezi C. Hopf, Geschichte Griechenlands vom Beginn des Mittelalters bis auf unsere Zeit, Leipzig, 1870, passim). Ba chiar pe vremea stăpînirii împăraţilor greci soarta Grecilor ţărani era ca aceia a ţăranilor romîni pe vremea cînd prădau Tatarii. Dar cel puţin la noi Romînii prădau Tatarii, învremece pe Grecî îi prădau funcţionarii împărăteşti. Hopf I pag. 176 (Este vorba despre oprimarea populaţiei din Attica din partea funcţionarilor împărăteşti, în frunte cu însuş strategul, sub domniea lui Alexios III 1195-1203, cu toate suplicile adresate împăratului decătră arhiepiscopii din Atena): „Atît de departe mergea insolenţa acestor oameni, încît siliau pe ţăranii din Attica să cumpere înapoi vitele, pe care li le răpise, şi repetau chiar de două şi de trei ori această speculaţie financiară". Compară cele spuse de Neculcea asupra purtării Tatarilor care au ernat în Moldova pe vremea domniei lui Dumitraşcu Cantacuzin, anul 1674, Letopiseţe ed. II vol. II pag. 207: „Un sac de orz da pe zi unui cal, şi cît nu putea să mînînce un cal într-o zi îl deşerta din traiste şi-l strîngea deosebi. Şi dacă-şi sfîrşia bietul om orzul din groapă, iară Tătarul îl făcea pe om de cumpăra orzul cela ce strîngea el din traiste". Erau liberi în Grecia numai Slavii şi Albanezii, adecă năvălitorii, oamenii mai de curînd aşezaţi. Tot aşa au fost robi ai pămîntului Slavii din Rusia pănă la împăratul Alexandru II, macarcă sînt aşezaţi din străbuni în acea ţară, şi au devenit robi îndatăce străinii Varegi au căpătat puterea politică şi au devenit stăpîni ai satelor slave. Stăpînii, care n-aveau alt profit decît din dijmele şi corvezile locuitorilor băştinaşi, aveau interes să-i ţie pe aceştiia legaţi de pămînt, să nu li permită de a se strămuta pe proprietatea altuia, şi i-au adus în stare de robie. Şi la noi ţăranii liberi au devenit robi ai pămîntului, îndatăce domnii au dăruit funcţionarilor şi favoriţilor (de unde s-a recrutat clasa boerească) dijmele şi corvezile deprin sate. Cîtă vreme aceste dijme şi corvezi se plătiau domniei, oamenii fusese liberi, căci oriunde s-ar fi dus (afară numai dacă n-ar fi fugit din ţară), tot supuşi domneşti erau. Indatăce dijmele şi corvezile au aparţinut boerului, acesta a avut interes să ţină pe ţărani legaţi de pămînt, şi i-a ţinut: ţăranii au devenit atunci robi ai pămîntului, vecini, iar boerul s-a considerat ca stăpîn nu numai al dijmelor şi corvezilor, ci al pămîntului însuş! Faptul că faţă cu

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cele treĭ naţiunĭ din Transilvania (Ungurĭ, Secuĭ, Saşĭ) singurĭ Romînĭĭ eraŭ robĭ aĭ pămîntuluĭ şi lipsiţĭ de orice drepturĭ ar fi o probă tocmaĭ că Romînĭĭ sînt maĭ vechĭ pe acele locurĭ decît Ungurĭĭ, Secuĭĭ şi Saşĭĭ. Şi de fapt sînt foarte probabil maĭ vechĭ.

§ 184. Gibbon, The history of the decline and fall of the roman empire, Basel, 1787, în traducerea germană a luĭ Iohann Sporschil (Gibbon's Geschichte des allmäligen Sinkens und endlichen Unterganges des römischen Weltreiches, IV Auflage, Leipzig, 1862-1863), cap. XI, vol. II, pag. 12: „Aurelian a retras oştirile romane din Dacia... Cu toate acestea a rămas în vechea ţară cu acest nume o parte însemnată din locuitoriĭ eĭ, care maĭ mare groază aveaŭ de emigrare decît de stăpînitorul got. Aceştĭ Romanĭ decăzuţĭ aŭ continuat cu toate acestea să aducă serviciĭ imperĭuluĭ, cu care nu maĭ aveaŭ legătură, în felĭul acela că aŭ răspîndit printre cuceritorĭ primele noţiunĭ de agricultură, de meseriĭ folositoare şi de plăcerile uneĭ vieţĭ civilizate. Cu încetul s-aŭ născut raporturĭ de afaceri şi de limbă între malurile opuse ale Dunăriĭ, şi dupăce Dacia a devenit un stat independent, ea s-a arătat adeseorĭ ca cel maĭ puternic zid de apărare al împărăţieĭ romane contra năvălirilor hoardelor sălbatece ale norduluĭ. Simţul interesuluĭ propriu a legat pe barbariĭ care aveaŭ un domiciliu maĭ stabil de Roma, şi interesul statornic duce foarte adeseorĭ la prietenie sinceră. Această colonie, compusă din aşa de diverse elemente, care a umplut vechea provincie, s-a mărit treptat, pănă ce a ajuns un mare popor".

§ 185. Supplex libellus Valachorum Transilvaniae, cum notis historico-criticis I. C. E. civis Transsilvani, Claudiopoli (Cluj), 1791 = Repraesentatio et humillimae preces universae in Transilvania valachicae nationis, Iaşĭ, 1791 ‹ Romînĭĭ se trag din coloniştiĭ împăratuluĭ Traĭan.› La Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprüche, pag. 259. Simplă afirmaţie.

§ 186. I. C. Eder, în notele dela Supplex libellus Valachorum; Susţine părerea luĭ Sulzer, şi anume că Romînĭĭ aŭ venit de peste Dunăre în Dacia în secolul XIII, cu doŭă argumente: 1) ‹Pe timpul lupteĭ Romînilor din Haemus contra Grecilor, pentru ce lĭ-aŭ venit în ajutor Cumanĭĭ şi nu Romînĭĭ ceĭ din Dacia? Dacă ar fi fost Ro-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mînĭ în Dacia pe vremea aceĭa, s-ar fi dus în ajutorul celor dela Haemus, şi ar fi scris istoriciĭ contemporanĭ despre aceasta. 2) Dacă aŭ continuat de a trăi Romîniĭ în Dacia şi dela Aurelian încolo, pentru ce nu se găsesc în limba lor niscaĭ cuvinte gote?[9] La Petru Maior, Istoriea pentru începutul Romînilor, ed. II pag. 166, 195. Petru Maior combate aceste doŭă argumente astfel: „D-apoĭ Cumaniĭ nu-s altceva decît Romîniĭ, căcĭ Greciĭ numaĭ din invidie, că purtaŭ Romîniĭ aşa nume strălucit, lĭ-aŭ schimbat o literă din nume şi s-aŭ apucat să le zică Comani în loc de Romani. Numaĭ dacă n-or fi fost cumva Cumaniĭ colonişti veniţĭ dela Cume din Italia, orĭ nu s-or fi numit astfel dela numele vreunuĭ prinţ de al lor Coman, căcĭ doar şi astăzĭ există la Romînĭ numele Coman, Comănel. „Iară căcĭ limba romînească nicĭo cuscrie nu are cu limba Gotilor, stăpînilor oarecînd a Dachieĭ, nu e nicĭo mirare. Pentrucă de aŭ fost limba Gotilor aşa, precum e a Sasilor din Ardeal, dupăcum uniĭ dintră Sasĭ vreaŭ, ca Sasiĭ să fie strănepoţĭ Gotilor acelora, tocma cu neputinţă era să se facă zisa cuscrie, devremece nicĭun sunet nu cred eŭ să fie urechilor Romînuluĭ aşa aspru şi neplăcut precum limba cea săsească din Ardeal.“ Cît despre Romîniĭ din Dacia, că nu s-aŭ dus în ajutorul celor dela Haemus, aceasta se explică prin aceĭa că aŭ fost împiedecaţĭ de regele Ungarieĭ, care era socrul împăratuluĭ grec Isaac Angelos.[9]

§ 187. I. Chr. Engel, Commentatio de expeditionibus Traiani ad Danubium et origine Valachorum, Wien, 1794: „Romîniĭ sînt proveniţĭ din Geţiĭ din Dacia şi din coloniştĭ, şi aŭ fost strămutaţĭ peste Dunăre în Dacia Mediterranea şi Dacia Ripensis. Acolo s-aŭ amestecat cu Slavĭ, şi pe vremea regeluĭ bulgar Crum (800-815), care stăpînĭa şi peste actualele Valahie, Banat, Transilvanie, s-aŭ strămutat din noŭ în aceste teritoriĭ. Cu ocaziea aceĭa Crum a strămutat în special de-a stînga Dunărĭ pe Valahiĭ pe care ĭ-a luat prinşĭ în urma expediţiilor luĭ în Thracia.[9] La Pič Über din Abstammung der Rumänen pag. 7.

§ 187ª. Tunusli, Ἱστορία τῆς Βλαχίας, ἐν Βιέννῃ, 1806. pag. 1: „Din cărţile de istorie se vede şi se descopere că în adevăr, după cum apare în cronologiea ţărĭĭ romîneştĭ, poporul Vlahieĭ se trage din colonizările Romanilor.“ pag. 2-3: „Din istoriea ţărĭĭ romîneştĭ scrisă de Constantin stolnicul Cantacuzino:...

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Impăratul Romeĭ Traĭan, dupăce a învins pe Decebal, cîrmuitorul Dacilor, care stăpînĭa peste locurile acestea, şi al căruĭ tron era la Belgradul Ungarieĭ, pela munţiĭ ţăriĭ romîneştĭ numiţĭ Carpaţĭ, a adus totodată coloniĭ, adecă popor dela Roma, ca să colonizeze toată Dacia, şi pentru pază a aşezat oştirĭ. Din acele coloniĭ se trage poporul acesta, care locueşte aceĭaş ţară.“ pag. 8-12: „Din istoriea din tomul al doilea al geografieĭ Germanuluĭ Büsching [Ant. Friedr. Büsching, Erdbeschreibung, Hamburg, 1754-1807]:... Vlahiĭ sînt fraţĭ cu locuitoriĭ de dincolo de Dunăre. Eĭ sînt descendenţiĭ vechilor Thracĭ, care sub numele de Geţi şi Dacĭ şi sub stăpînitoriĭ lor Dromichaetes, Boirebistes, Cotison şi Decebalus aŭ făcut marĭ şi glorioase fapte. Dupăce s-aŭ supus Romanilor, aŭ luat limba şi obiceĭurile acestora, şi dupăce s-aŭ încetăţenit sub Caracalla s-aŭ numit Romanĭ, astăzĭ Romînĭ. Asigurare şi probă despre amestecul lor de altă dată cu Romaniĭ sînt obiceĭurile lor la mîncare şi la port, care samănă cu ale Romanilor, şi aplecarea mare care o aŭ pentru limba şi manufactura (ἐργόχειρα) Italienilor.... Valahia şi Moldova făceaŭ odată parte din Dacia. Dupăce Romaniĭ aŭ învins şi aŭ supus pe Decebal, regele Dacilor, şi toată Dacia, aŭ stăpînit şi ţările acestea. Impăratul Romanilor Traĭan a adunat coloniĭ romane şi le-a trimes aicĭ, însărcinîndu-le să facă sate şi case. Urmaşiĭ luĭ însă, şi maĭ ales Aurelian, aŭ strămutat pe ceĭ maĭ mulţĭ coloniştĭ în Thracia şi în Moesia, unde eĭ s-aŭ amestecat şi aŭ trăit înpreună cu locuitoriĭ de acolo Bulgarĭ, Thracĭ, Sîrbĭ şi Liguri şi şĭ-aŭ stricat limba lor cea veche, care s-a păstrat astăzĭ în Moldova şi Valahia. Părţile acestea depe lîngă malurile Dunăriĭ aŭ fost stăpînite după aceĭa de împăraţiĭ de răsărit. In timpurile următoare însă s-aŭ strămutat Vlahiĭ ĭarăş în părţile despre mĭazănoapte, la hotarele Podolieĭ şi Rusieĭ, şi s-aŭ ocupat cu agricultura şi cu păstoriea.“ pag. 17: „Cum povesteşte cronologiea ţăriĭ romîneştĭ despre începutul domnieĭ Craĭoveĭ: Din populaţiea romană care a emigrat în Moesia s-aŭ separat uniĭa şi aŭ trecut Dunărea pela Turnul Severinuluĭ în judeţul Mehedinţĭ, şi aŭ pus stăpînire pe cele cincĭ judeţe ale Craĭoveĭ, dela munţĭ până la Dunăre şi la rîul Olt. Boeriĭ lor şĭ-aŭ ales de şef pe unul din neamul Basarabă, ĭ-aŭ încredinţat cîrmuirea şi l-aŭ proclamat banoveţ orĭ ban. Tronul i l-aŭ pus întîĭŭ la Turnul Severinuluĭ în

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

judeţul Mehedinţi, după aceea la Strehaia în acelaş judeţ, şi în sfîrşit la Craiova. Cînd s-a întîmplat aceasta, nu se ştie." pag. 19: „In intervalul de timp dintre anii 585 şi 1185 se pare că a avut loc întoarcerea coloniştilor cu banul Basarabă în cele cinci judeţe ale Craioveĭ."— Pentru „Istoriea ţăriĭ romîneştĭ scrisă de Constantin stolnicul Cantacuzino" şi pentru „Cronologiea ţăriĭ romîneştĭ" vezĭ § 233.

§ 188. Petru Maior, Istoriea pentru începutul Romînilor în Dacia, Buda, I ed. 1812, II ed. 1834: „Romînii sînt descendenţiĭ coloniştilor romanĭ din Dacia, care s-aŭ păstrat purĭ, neamestecaţĭ cu Dacii, şi aŭ continuat de a trăi în acea provincie şi după Aurelian. Numaĭ în mic număr aŭ părăsit provinciea şi aŭ trecut de-a dreapta Dunăriĭ pe vremea luĭ Gallienus. Din aceştĭ Romînĭ strămutaţĭ din Dacia peste Dunăre îşĭ trag originea Romîniĭ din peninsula balcanică, în special aceĭ care aŭ înfiinţat imperiul romîno-bulgar la sfîrşitul secolului XII." Pentru chipul de a argumenta al luĭ Petru Maior vezĭ exemple la §§ 90, 186.

§ 189. Dimitrie Philippide*), Ἱστορία τῆς Ρουμουνίας, Leip-

*) Acest scriitor a fost unchiul depe tată al buniculuĭ meŭ depe tată Neculaĭ Philippide. Dimitrie Philippide adecă a fost frate cu tata buniculuĭ meŭ. Spun aceasta, nu ca să mă laud, ci pentrucă în lucrarea luĭ N. Bănescu „Viaţa şi opera luĭ Dimitrie Philippide", publicată în Anuarul institutuluĭ de istorie naţională pe 1923, s-a strecurat la pag. 120 informaţiea greşită că Dimitrie Philippide ar fi fost bunicul meŭ depe mamă: „Aceasta l-a îndemnat atunci pe Dl profesor A. Philippide dela universitatea din Iaşi să dea în cîteva paginĭ o notiţă biografică şi bibliografică asupra luĭ Dimitrie Philippide, bunul săŭ după mamă. In Arhiva din Iaşi, IV, 1893, pag. 162-167". Pe bunicul meŭ depe mamă îl chema Mihalache Curt şi era Romîn Moldovan get beget. Şi doar legătura de rudenie dintre mine şi Dimitrie Philippide, că adecă acest scriitor era „unchiul depe frate al bunuluĭ meŭ", şi că „însoţit de bunul meŭ, Neculaĭ Philippide, a venit în Moldova", a fost făcută de mine cunoscută în acea notiţă biografică citată de Bănescu. Şi cu toate acestea Bănescu spune că Dimitrie Philippide era bunul meŭ depe mamă! La pag. 128 maĭ spune Bănescu următoarele: „Nu ştiŭ de unde-şĭ ia Dl profesor Philippide data atît de precizăa morţiĭ luĭ Daniel [Acesta era numele de călugărie al luĭ Dimitrie Philippide]. D-sa ne spune că a murit, ca egumen, la o mănăstire din Balţi, la 9 Noembre 1832". De unde am luat-o? D-apoĭ doar spun de unde în acea notiţă biografică, citată de Bănescu, la pagina 162: „Intr-o călătorie făcută în Gre-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

zig, 1816, tom. I pag. 140: „Dar soarta hotărîse ca Decebal în mijlocul marilor luĭ proecte şi succese să dea peste năcaz, şi se proclamă împărat al Romanilor marele Traĭan, care era maĭ mare om decît Decebal. Căcĭ astfel de multe orĭ oamenĭĭ ceĭ marĭ aŭ de contemporanĭ pe alţiĭ maĭ marĭ decît dînşiĭ şi faptele lor cele strălucite pălesc ca lumina luniĭ atuncĭ cînd soarele luminează. Nu avea Decebal ca adversar pe un Commod, pe un Nero, pe un Domitian, care aŭ fost ruşinea şi bajocura neamuluĭ omenesc, ci pe Traĭan, care apăruse ca o putere binefăcătoare pentru lume, eroic în războĭŭ, şi maĭ eroic încă în pace, iubirea incarnată pentru oamenĭ, şi modelul bunilor împăraţĭ. Decebal, decĭ, care fusese înainte vreme de multe orĭ învingător, pecînd domnĭa Domitian, şi pusese la bir pe Romanĭ şi pe Domitian însuş, fu învins şi el la urmă de marele Traĭan la al patrulea an din suta a doŭa şi căzu luptîndu-se, orĭ, cum spune Dio, se ucise singur, cînd a perdut speranţa de a învinge şi de a putea respinge pe Traĭan. Şi Sarmizegethusa, capitala luĭ, care era aşezată nu departe de Belgrad, pe malul stîng al Mureşuluĭ, lîngă rîul numit astăzĭ Streĭŭ, ĭar în vechime după Dio Sargetia, fu luată, şi alăturĭ cu dînsa fură luate şi tezaurele luĭ Decebal ce fusese îngropate şi ascunse supt apa Streĭuluĭ, ĭar Dacia deveni provincie a ma-

---

cia am cules, în vara anuluĭ 1888, la însuş locul de baştină al familieĭ noastre (în Μηλιαΐς, un sat pe muntele Pelion în Thessalia), următoarele date asupra luĭ Dimitrie Philippide". Şi într-adevăr asemenea date precize nicĭ nu se pot găsi decît în notiţĭ de familie. Dar asemenea notiţĭ de familie aŭ maĭ multă valoare istorică decît ştirea „că a murit în Basarabia la 1833, după cum se însemnă în Chronologia luĭ Chiriac Melirrhytos", orĭ decît combinaţiĭ bazate pe „un pasaj al cărţiĭ luĭ Rizo Nerulos", după care combinaţiĭ Dimitrie Philippide ar fi murit înainte de anul 1826. Şi ce fel de combinaţiĭ? Rizo Nerulos în cartea Cours de littérature grecque moderne, Genève, 1826, pag. 66 spune cu privire la Dimitrie Philippide următoarele: „Deşi lucrările sale ştiinţifice şi literare sînt de ajuns pentru renumele săŭ, mă simt fericit a însemna aicĭ aceste puţine rînduri în memoriea sa şi a-ĭ plăti ca discipol datoriea sfîntă a recunoştinţiĭ". Şi Bănescu zice că, dacă Rizo Nerulos înseamnă la 1826 acele rînduri *în memoriea* luĭ Dimitrie Philippide, apoĭ acesta trebue să fi fost mort pela 1826. Dar spuĭ ceva în memoriea (Cum va fi zis Rizo Nerulos? En mémoire de? A la mémoire de?) cuĭva numaĭ dacă acel cineva e mort? Rizo Nerulos a putut înţelege că scrie ceva în aducerea aminte despre cutare, care ĭ-a fost profesor cîndva şi care trăĭa încă.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rii împărăției a Romanilor. Minele de aur și de argint și alte mine fusese cunoscute și exploatate nu numai de Decebal, ci și de alții cu mult înainte, căci numai din ele își procurau aurul bogații Agathyrsi, și mai ales de aici se aducea aurul în Grecia. Și împăratul Romanilor, marele Traian, care fu proclamat de cel mai bun om și prin votul senatului, aduse o prefacere spre cultură și spre mai bine în țara pe care o stăpînise Decebal, căci a pus să se construiască temple și alte clădiri publice pentru înfrumusețarea țării, și castele pentru siguranța ei, și drumuri și orașe pentru comoditatea vieții. Și a făcut și podul cel renumit peste Dunăre, la dreapta Oltului și nu departe de acest rîu, facilitînd astfel în cel mai mare grad relațiile dintre noile posesiuni și cele vechi. A adus apoi și a stabilit în aceste locuri o mulțime de coloni din Italia și din părțile de peste Dunăre și a așezat garnizoane romane prin cetăți pentru paza țării. Mulți au venit și dela sine, negustori și meseriași și alți coloni de din a dreapta Istrului, aduși de speranța unui cîștig mai mare și a unei vieți mai bune. Căci în adevăr se pare că bunul împărat și-a dat o deosebită silință să înbunătățească soarta noei cuceriri. Pentru aceia toți locuitorii, și ceĭ băștinași și ceĭ veniți mai de curînd, închipuindu-și pe marele Traian ca pe un om mai presus de fire, vedeau în el un înger binefăcător, o putere aducătoare de fericire, un zeŭ al scăpării, și-l onorau și-l veneraŭ cu onoruri și servicii divine, rîdicîndu-i statui și icoane, în public și în particular, și invocîndu-l la diferitele întîmplări ale vieții ca pe Jupiter protectorul caselor și țării. Căci ce nu sînt în stare să facă oamenii pentru binefăcătorii lor! In vremea aceasta Dacii băștinași și Geții și alt neam de oameni care va fi fost în Dacia sub stăpînirea Dacilor, din venerație și din tragere de inimă către marele Traian, aŭ început să imiteze în totul felul de viață al Romanilor și să le vorbească limba, care era și limba mareluĭ împărat, zeul protector al Daciei, și în acest chip s-aŭ romanizat. S-a întîmplat cu Dacii aceia ce s-a întîmplat cu mulți alții, de pildă cu aceĭ oameni care trăiau ceĭ mai îndepărtați de Daci cu locuința, la extremitatea apuseană a stăpîniriĭ romane, lîngă rîul Baetis, și care, după mărturisirea luĭ Strabon, ce vizitase locurile acelea, căpătase complect felul de a fi roman, de limba lor de altă dată nici nu-și mai aduceau aminte, și devenise ceĭ mai

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mulţĭ latinĭ cu totul. Centrul aceştei noŭă provinciĭ îl forma partea apuseană a Ardealuluĭ şi a Muntenieĭ. Provinciea însăş se întindea spre apus până la Tisa, ĭar spre răsărit cam până la graniţa de vest a Moldoveĭ, căcĭ ţara aceasta a Moldoveĭ a primit expediţiĭ romane, dar supusă vreodată Romanilor n-a fost. Şi aşa decĭ, Traĭan, administrînd pe supuşiĭ luĭ şi îngrijindu-se de eĭ ca un bun părinte, a devenit întemeetorul şi înfiinţătorul unuĭ popor, care, după ce a suportat nenumărate incursiĭ banditeştĭ a nenumărate neamurĭ furioase, şĭ-a păstrat existenţa până astăzĭ, se numeşte în limba luĭ proprie Romînĭ şi locueşte pe teritorĭul dintre Tyras, Tisa, Dunăre şi marea neagră“.— pag 148: „Împăratul Aurelian, din cauza invidieĭ faţă de Traĭan, cum spun unĭĭ, în realitate însă pentrucă nu maĭ putea rezista invazieĭ şi îngrămădirĭĭ barbarilor, a poruncit să se părăsească părţile din stînga Dunărĭĭ, pela anul 73 al suteĭ a treĭa. Şi s-aŭ strămutat atuncĭ garnizoanele şi dintre locuitorĭ aceĭa doar care din cauza înalteĭ lor poziţiĭ sociale şi a bogăţieĭ lor se temeaŭ de barbarĭ, împreună cu oamenĭĭ de casa lor, în părţile de de-a dreapta fluvĭuluĭ, care s-aŭ numit şi ele tot Dacia, pentrucă, după ce a perdut provinciea, a căutat împăratul macar cu numele eĭ să se mîngîe. Este evident însă că ceĭ maĭ mulţĭ locuitorĭ, maĭ ales ceĭ dela ţară, aŭ rămas în vechea Dacie, care apoĭ s-a întins cu mult peste hotarele eĭ şi a devenit Romîniea de astăzĭ. Căcĭ este greŭ ca oamenĭ care locuesc o ţară înfiinţată, care aŭ case şi ogoare şi vite, oamenĭ cu stare şi proprietarĭ de pămînt, ce nu maĭ sînt deprinşĭ să trăĭască pe cară şi prin corturĭ, să se strămute cu toată pojijiea pe pămînt străin. Străbunĭĭ Romînilor sînt decĭ aceştiĭa care aŭ rămas atuncĭ pe loc, precum şi mulţĭ alţĭĭ din neamurile ce aŭ năvălit în ţările de aicĭ în repetite rînduri, după cum vom vedea în cursul povestirĭĭ, care s-aŭ amestecat cu dînşiĭ şi s-aŭ romînizat“. — pag. 188: „[După ce a vorbit despre ocuparea Dacieĭ de Goţĭ şi de Hunĭ] Ce aŭ făcut Romînĭĭ noştri în vremea aceasta? Aŭ trecut şi eĭ Dunărea şi s-aŭ adăpostit pe teritorĭul Bizantinilor? Poate cîtĭva, o minimă parte. Ceĭ mulţĭ, aproape toţĭ, aŭ rămas în ţara lor şi aŭ fugit pentru moment înaintea furtuneĭ, retrăgîndu-se prin locurĭ de refugĭu, prin codri şi munţĭ şi prin părţile de dincolo de rîurĭ. Căcĭ furiea duşmanilor năvălitorĭ se descărca şi se revărsa asupra stăpînitorilor, ĭar

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nu asupra stăpîniților, de care noiĭ stăpînitorĭ aveaŭ nevoe. Romînii eraŭ, decĭ, spectatorĭ aĭ celor ce se întîmplaŭ, macarcă și eĭ nu rămîneaŭ neatinși de năcazurĭ — țara li era doar devastată de războinicii invadatorĭ—, dar eraŭ deosebițĭ cu totul față de vechiĭ stăpînitorĭ, și nu eraŭ confundațĭ de noiĭ stăpînitorĭ cu dînșiĭ, ca dușmanĭ nu eraŭ consideraților de fel. Stăpînii ceĭ noĭ vedeaŭ că eĭ sînt numaĭ niște agricultorĭ și niște păstorĭ și-ĭ trataŭ maĭ cu blîndeță. Nicĭ Huniĭ doar nu este de crezut că ar fi fost cu totul sălbateciĭ și lipsițĭ cu totul de orice omenie, orĭ că n-ar fi fost chĭar capabilĭ de ĭubire pentru semeniĭ lor. Dacă însă la istoricĭ nu se pomenește de Romînĭ anume nimic, aceasta nu-ĭ de mirare nicĭ straniu. Căcĭ doar și în timpurile de demult și în cele maĭ dincoace, ba chĭar și în cele de astăzĭ, așa numite filosofice, vedem că istoriciĭ consideră ca demnĭ de pomenire maĭ mult pe ceĭ care poartă arme decît pe ceĭ care duc plugul orĭ poartă bîta păstorească. Despre Cumanĭ, Uțĭ, Cangarĭ, Ungurĭ, Chazarĭ, Avarĭ, Hunĭ, Goțĭ, Dacĭ, Geți, Scythĭ, și despre alțĭ barbarĭ, despre toți cîți s-aŭ îmbătat de omornrĭ și n-aŭ lăsat, ca să zic așa, o șchĭoapă de pămînt nemînjită de sînge omenesc, se face vorbă multă la o mulțime de istoricĭ, de Romînĭ însă și de ceĭ care înainte de dînșiĭ aŭ fost băștinașiĭ acestor locurĭ, țăraniĭ pașnicĭ, singuriĭ care ar fi meritat cu dreptul o pomenire, hrănitoriĭ noștri, n-a spus nimenĭ o vorbă, dacă nu doar în treacăt. Căcĭ și sub Dacĭ și sub Geți și sub Scythiĭ năvălitorĭ aŭ fost locuitorĭ băștinașĭ, și nu este de crezut că, dupăce s-aŭ retras năvălitoriĭ, să fi rămas locurile pustiĭ de oamenĭ, tot așa după cum maĭ tîrziŭ sub Goțĭ, sub Hunĭ, supt Avarĭ, sub Bulgarĭ, sub Cangarĭ, etc. aŭ fost locuitorĭ băștinașĭ Romîniĭ. Dar cine eraŭ acești locuitorĭ băștinașĭ? Eŭ cred că aŭ fost neamurĭ slave, și orașele Romînieĭ, ale căror nume s-aŭ păstrat numaĭ la Ptolemeŭ, eŭ cred că aŭ fost înființate de Slavĭ. Și Ungurii, cînd aŭ ocupat Pannonia, n-aŭ găsit țara pustie, ci s-aŭ stabilit într-însa alăturĭ de Slavĭ, care eraŭ și pe atuncĭ maĭ numeroșĭ decît dînșiĭ, după cum sînt maĭ numeroșĭ și astăzĭ. Cu toate acestea de Ungurĭ se vorbește mult în istorie, de Slavĭ însă abĭa se aude, și sînt care cred încă că nicĭ nu sînt Slavĭ în Ungaria. Vezĭ, prietine, cît de ordinară fire aŭ și istoriciĭ și cum se lasă uĭmițĭ prostește de săbiĭ și de arcurĭ și de sulițĭ, macarcă ar

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 189ª. Dionysios Photinos, Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, τὰ νῦν Τρανσιλβανίας, Βλαχίας καὶ Μολδαυίας, ἐν Βιέννῃ, 1818, 3 tomurĭ. I pag. 125: „Numeroasele coloniĭ, aduse din tot imperĭul roman, aŭ umplut Dacia. Romaniĭ s-aŭ amestecat cu Daciĭ şi din încuscrirea lor reciprocă a rezultat o amestecătură unică şi un neam de oamenĭ a parte“. I pag. 158-162: „Aurelian... s-a hotărît să renunţe la Dacia, a retras din ea toate oştirile romane, şi coloniile romane, împreună cu ceĭ maĭ mulţĭ din vechiĭ locuitorĭ Dacĭ, cîţĭ maĭ ales locuĭaŭ între munţĭ şi Dunăre, în părţile de jos ale Dacieĭ, le-a strămutat şi le-a dus pe malul drept al Dunăriĭ, ĭar Dacia a lăsat-o pe socoteala acelor Dacoromanĭ, care aŭ fost părăsiţĭ în părţile muntoase ale eĭ. Coloniile strămutate le-a aşezat în Moesia de sus şi în Moesia de jos, între muntele Haemus şi fluvĭul Dunărea... Aceştĭ Dacoromanĭ aŭ format după aceĭa un stat puternic, care cîteodată era unit supt un singur şef, altă dată era despărţit sub maĭ mulţĭ şefĭ, şi s-aŭ întins până în Macedonia şi în Epir. Iar autohtoniĭ şi coloniĭ romanĭ, orĭ maĭ bine zis Dacoromaniĭ, rămaşĭ în Dacia, atît aceĭ care locuĭaŭ în părţile de sus, între Carpaţĭ şi Pannoniĭ, cît şi aceĭ care trăĭaŭ în părţile despre mĭazăzi, între rîurile Prut, Siret şi Dunăre, dupăce aŭ fost părăsiţĭ de stăpînirea romană, aŭ format eĭ în de eĭ o domnie autonomă şi, revenind la starea lor de maĭ înainte, aŭ hălăduit în pace din partea Romanilor. Fiindcă însă în părţile de jos, spre şesurile Dacieĭ, nu s-aŭ putut aşeza, din cauza necontenitelor invaziĭ ale roĭuluĭ de barbarĭ, care veniaŭ din Scythia asiatică şi din Scythia europeană şi curgeaŭ ca nişte torente, s-aŭ retras şi s-aŭ refugiat în munţiĭ Carpaţĭ, unde aŭ trăit cea maĭ mare parte din vreme. Aceasta-ĭ pricina pentru care istoriea veche a Dacieĭ nu se întinde maĭ departe de al treilea secol după Hristos şi începe din noŭ pela al treĭsprezecelea secol. Timpul dela mijloc dintre aceste epoce a devenit încurcat şi nesigur din cauza necontenitelor schimbărĭ şi întîmplărĭ, deoarece în acest interval de timp, care cuprinde aproape o mie de anĭ, Dacia s-a prefăcut maĭ mult într-un adăpost al neamurilor scythice şi adeseorĭ cîmpiile despre Dunăre au rămas pustiĭ. Ce domnĭ vor fi avut Dacoromaniĭ în aceste timpurĭ de independenţă a lor, nu se poate şti, pentrucă Romaniĭ, neavînd nicĭ războae nicĭ vreun raport cu dînşiĭ, n-aŭ avut prileĭ să scrie despre

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

eĭ. Cu toate acestea, din istoriea bizantină şi din cronicile Serbieĭ, Transilvanieĭ şi Ungarieĭ se poate conchide că în pomenitul interval de timp n-aŭ lipsit acestuĭ popor şefiĭ naţionalĭ, care uneorĭ eraŭ supt hegemoniea Polonieĭ, alte dăţĭ eraŭ supt acea a Ungarieĭ, şi adeseorĭ eraŭ independenţĭ". I pag. 243-245: „Pe vremile acelea [anul 626] se pare că Dacoromaniĭ au căpătat oarecare putere, pe care aŭ păstrat-o până pela anul 678, şi că în acest interval de timp mulţĭ dintre Dacoromaniĭ care se găsĭaŭ dincolo de Dunăre subjugaţĭ de Slavĭ s-aŭ întors în patriea lor Dacia, pentrucă... cronologiea locală a Vlahieĭ, numită letopiseţ, povesteşte despre începutul banatuluĭ Craĭoveĭ următoarele, anume că din populaţiea romană care a emigrat în Moesia (ceĭa ce s-a întîmplat supt împăratul Aurelian) s-aŭ despărţit uniĭa, aŭ trecut Dunărea pela judeţul Mehedinţĭ, şi punînd stăpînire pe pămîntul dintre munţĭ, rîul Olt şi Dunăre, adecă pe cinci judeţe din Vlahia, şĭ-aŭ ales şef pe unul dintre dînşiĭ, numit Basarabă, căruĭa ĭ-aŭ dat cîrmuirea şi pe care l-aŭ pus ban, ceĭa ce înseamnă pe slavoneşte domn, de unde şĭ-aŭ luat şi numele cele cinci judeţe de sub stăpînirea luĭ, de se numesc banat. Tronul şi l-a aşezat întîĭŭ banul la Turnul Severinuluĭ, în judeţul Mehedinţĭ, după aceĭa urmaşiĭ luĭ l-aŭ pus la Strehaĭa (care localitate e cam la vreo patru ceasurĭ depărtare de Jiŭ), în acelaş judeţ, apoĭ la Craĭova în judeţul Dolj. Fiul banuluĭ şĭ-a luat titlul de banoveţ, cuvînt sinonim cu turcul beĭzade, adecă fiŭ de beĭŭ". I pag. 249: „Dupăce s-aŭ întors Dacoromaniĭ în ţara lor cea veche, precum s-a spus maĭ sus, nu numaĭ că eraŭ bine ocîrmuiţĭ de baniĭ lor ceĭ cuminţĭ şi vitejĭ, ĭar ţara lor căpăta zi cu zi baze maĭ solide, apărată fiind de armele lor şi de tăriea aşezăriĭ lor, care, situată între munţĭ şi rîurile Dunărea şi Oltul, nu era atît de mult expusă la necontenitele invaziĭ, dar adeseorĭ se unĭaŭ cu ceilalţĭ Dacoromanĭ, care locuĭaŭ în părţile muntoase ale Dacieĭ, şi cu alte neamurĭ dela mĭază-noapte, şi treceaŭ Dunărea şi cutrieraŭ provinciile romane". I. pag. 278: „Vlahiĭ care locuesc în Macedonia, Thessalia, Thracia şi Epir... se trag din aceĭ strămutaţĭ de Aurelian şi din aceĭ [Dacoromanĭ] care maĭ apoĭ adeseorĭ aŭ trecut din Dacia propriu zisă în Thracia, uniţĭ cu Scythiĭ. Aceştiĭa toţĭ aŭ aceĭaş limbă cu Daciĭ care trăesc la Dunăre". I pag. 300-301: „Dacoromaniĭ, cîteodată ca autonomĭ, cîteodată ca

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

supuşĭ, uneorĭ cedînd cu fuga înaintea năvălitorilor, altă dată rezistînd cu bărbăţie contra atacurilor furioase, s-au păstrat şi s-aŭ înmulţit în propriea lor ţară dintre Tisa, Dunăre, Nistru şi marea neagră, dar aŭ devenit un popor amestecat, rezultat din multe neamurĭ scitice năvălitoare, anume, în afară de vechiĭ locuitorĭ Slavĭ, Geţĭ, Dacĭ (care vor fi fost alte neamurĭ maĭ vechĭ, nu ştim) şi apoĭ Romanĭ, din Chimmerĭ şi Goţĭ, din Bastarnĭ şi Gepizĭ, din Slavinĭ şi Hunĭ, din Vandalĭ şi Bulgarĭ, din Chazarĭ şi Avarĭ, din Ungri şi Bogdonĭ, din Comanĭ şi Nogaĭ, din cîţĭ aŭ rămas după vremurĭ în această ţară, şi care orĭ aŭ fost stăpînitorĭ orĭ aŭ fost stăpînĭţĭ, dar care toţĭ aŭ înbrăţoşat felĭul de a fi al Dacoromanilor, adecă al Romînilor, şi cu încetul s-aŭ romînizat, aşa că nicĭ urmă dintr-înşiĭ n-a maĭ rămas".— Pentru letopişeţul de care vorbeşte Photinos vezĭ § 233.

§ 190. Kopitar în Wiener Jahrbücher anul 1829 April-Iunĭu, cu ocaziea recensieĭ dicţionarelor de Cluj şi de Buda: „Limba romînă a început să se formeze cu mult înainte de colonizarea Dacieĭ decătră Traĭan, anume prin coloniştiĭ ceĭ dintĭĭŭ aĭ Illyrieĭ. Romînii sînt fraţĭ bunĭ cu Albanejiĭ şi limba lor este provenită din limba latină populară vorbită de Illyrĭ şi apoĭ de Thracĭ [pe care-ĭ confundă unii cu alţiĭ] încă dela anul 219 a. Chr., cînd Romaniĭ aŭ pus întĭĭaş dată picĭorul în peninsula balcanică." Compară ale mele Principiĭ de istoriea limbiĭ pag. 288 sqq.

§ 191. M. Cogălniceanu, Histoire de la Valachie et de la Moldavie et des Valaques transdanubiens, Berlin, 1837: „Romînii se trag din coloniştiĭ aduşi în Dacia. Cea maĭ mare parte din aceştĭ coloniştĭ n-au părăsit Dacia atuncĭ cînd legiunile au fost retrase din această provincie. Aceĭ Romînĭ care părăsise Dacia şi se retrăsese de-a dreapta Dunăriĭ s-au întors în mare parte de-a stînga fluvĭuluĭ pela sfîrşitul secoluluĭ VII." La Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprüche, pag. 278.

§ 192. A. Trebonius Laurianus, Tentamen criticum in originem, derivationem et formam linguae romanae in utraque Dacia vigentis, vulgo valachicae, Viennae, 1840, pag. IX-LI: „Dintre Romanĭ unĭĭa aŭ trecut în adevăr peste Dunăre împreună cu oştile luĭ Aurelian, alţiĭ însă aŭ rămas pe loc. Din ceĭ trecuţĭ peste Dunăre se trag Macedoromînĭĭ, în spe-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cial aceĭ care aŭ format imperĭul romîno-bulgar şi aŭ dat primuluĭ imperĭu bulgăresc ţarĭ ca Symeon, Petru şi Samuel. Din ceĭ rămaşĭ pe loc se trag Dacoromîniĭ, care după retragerea barbarilor s-aŭ constituit în ducate sub principi indigenĭ numiţĭ Iovianus orĭ Diodorus (nume tradus apoĭ în slavoneşte prin Bogdan), Hilarius orĭ Bucculus (nume tradus apoĭ în slavoneşte prin Radu; dela un asemenea duce Hilarius orĭ Bucculus îş trage originea oraşul Hilariopolis orĭ Bucculesci = actualul Bucureştĭ), Iulius orĭ Gelius (= Gelou din Anonymus Belae regis notarius şi ungurescul Gyula), Claudius (=Glad din Anonymus Belae regis notarius), Marius orĭ Mariotus (=Morout din Anonymus Belae regis notarius), Minor Marius orĭ Minor Mariotus (= Menumorout din Anonymus Belae regis notarius).[2]— La pagina LI Laurian dă numărul Romînilor: „Romînĭĭ care trăesc pe aceste locurĭ dela timpurile împăratuluĭ Traĭan şi succesorilor săĭ sînt dincolo de Dunăre cam vreo 50 de milioane (quingenties centena millia) şi nu cu mult maĭ puţinĭ dincoace de Dunăre".

§ 193. Paul Joseph Schafarik, Slavische Alterthümer, deutsch von Mosig von Aehrenfeld, Leipzig, 1843-1844, I, pag. 32: „Actualiĭ Valahĭ dela Pind, din Valahia, Transilvania, Ungaria răsăriteană, etc., sînt un amestec de Dacĭ, Romanĭ şi Slavĭ".— II pag. 205 nota: „Engel în maĭ multe locurĭ din numeroasele sale scrierĭ a emis părerea că Valahiĭ de dincoace de Dunăre aŭ fost aduşĭ de Bulgarĭ în seculele VII-X din Thracia şi Macedonia. Această părere n-are bază istorică. Ambele neamurĭ valahe, cel de dincoace şi cel de dincolo de Dunăre, aŭ aceĭaş origine şi s-au născut în acelaş timp din amestecul Thracilor şi Geţilor cu Romaniĭ. Până la VII-X secol eĭ aŭ trăit în munţiĭ Dacieĭ, Macedonieĭ, Thessalieĭ, Albanieĭ, etc., şi s-aŭ răspîndit peste cîmpiile învecinate atuncĭ cînd timpurile aŭ devenit ĭarăş paşnice".

§ 194. G. Şincaĭ, Hronica Romînilor, Iaşĭ, 1853-1854, I pag. 7: „Romînĭĭ se trag din coloniştiĭ aduşĭ în Dacia „din toată lumea Romanilor, dar maĭ ales din Roma şi din Italia".[2]— pag. 30: „Nu se poate tăgădui că o parte din coloniştĭ au trecut de-a dreapta Dunărĭĭ pe timpul luĭ Aurelian, ceĭ maĭ mulţĭ însă aŭ rămas pe loc. „Din partea colonieĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

care aŭ rămas în Dachia veche s-aŭ prăsit toţĭ Romîniĭ cîţĭ sînt de-a stînga Dunăriĭ, cum cură în marea neagră; ĭară din partea colonieĭ care aŭ trecut Dunărea şi s-aŭ aşezat în Dachia cea noŭă, aşijderea şi din Romaniĭ pre cariĭ ĭ-aŭ dus marele Constantin în Trachia, s-aŭ prăsit Romaniĭ ceĭ ce sînt de-a dreapta Dunăriĭ, cariĭ s-aŭ numit după aceĭa amu Vlahĭ, amu Coţo- saŭ Cuţo-Vlahĭ, ĭară maĭ pre urmă Ţinţarĭ, tocma cum s-aŭ numit şi ceĭ ce aŭ rămas de a stînga Dunăriĭ întîĭŭ Romanĭ, apoĭ Abotriţĭ, după aceĭa Comanĭ şi Paţinachite, maĭ pre urmă Muntenĭ, Moldovenĭ, Mărginenĭ, Mocanĭ, Frătuţĭ. Ci orĭcum s-aŭ numit saŭ se numesc şi acum, tot de o viţă şi porodiţă sînt, adecă Romanĭ de sînge, precum firea şi vîrtutea îĭ mărturiseşte.“ ?

§ 195. Amédée Thierry, Histoire d'Attila, Paris, 1856: „Romînii sînt coloniştiĭ romanĭ din Dacia, care n-aŭ părăsit această provincie, ci aŭ continuat de a trăi ca colonĭ liniştiţĭ pe timpul stăpînirii barbarilor.“ La Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprüche, pag. 255, Roesler, Romänische Studien, pag. 66.

§ 196. Andreĭ Şaguna, Istoriea bisericiĭ ortodoxe răsăritene, Sibiiŭ, 1860: „Noĭ Romînii avem convingerea că naţiunea romînă îşĭ trage originea din soldaţiĭ şi coloniştiĭ luĭ Traĭan, care aŭ luat în stăpînire Dacia dela Tisa păn la marea neagră“. La Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprüche, pag. 284.

§ 197. Fr. Miklosich, Die slavischen Elemente im Rumunischen, în Denkschriften der wiener Akademie der Wissenschaften XII, Wien, 1862, pag. 3-4: „Romînii se trag din aceĭ Romanĭ, pe care Traĭan, dupăce a învins pe Decebal la începutul secoluluĭ II, ĭ-a stabilit în provinciea Dacia. Această provincie a fost perdută pela mijlocul secoluluĭ III sub Gallienus, şi Aurelian, al căruĭ nume după Kopitar (Kleinere Schriften I, 231) se păstrează în refrenul Ler şi Oilerum din colindele romîneştĭ, s-a văzut constrîns curînd după aceĭa, dupăcum mărturiseşte Flavius Vopiscus, care a scris pela sfîrşitul secoluluĭ III, să părăsească şi de drept aceĭa ce era perdut de fapt, şi să strămute pe soldaţiĭ romanĭ şi pe provincialiĭ peste Dunăre în Moesia. Stă în firea lucrurilor că Romaniĭ s-aŭ amestecat în Dacia cu locuitoriĭ băştinaşi Daciĭ, şi în Moesia cu locuitoriĭ băştinaşĭ aĭ Moesieĭ, cu Ge-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ţiĭ. Pentru aceia Romînii din seculele IV şi V trebuesc consideraţi ca Dacĭ şi Geţĭ romanizaţĭ, aşa după cum locuitoriĭ Franţeĭ înainte de venirea Francilor eraŭ Gallĭ orĭ Celţĭ romanizaţĭ. Dacă ĭaĭ în considerare locurile unde trăesc astăzĭ Romînii, te întrebĭ cum şi cînd aŭ fost eĭ împinşĭ spre nord din Dacia cea de-a dreapta Dunărĭĭ. Mie-mĭ pare probabil că originea acestuĭ fapt trebue căutată în cucerirea decătră Sloveni a teritoriilor răsăritene ale munteluĭ Haemus pela sfîrşitul secoluluĭ V. Tot pe atuncĭ a avut probabil loc şi emigrarea Romînilor spre sud, căcĭ faptul că aŭ aceĭaş limbă ne împĭedecă să admitem că Romînii din Macedonia s-ar fi născut aĭurea decît ceĭ din Dacia, fără să maĭ vorbesc de aceĭa că, în caz cînd n-ar admite cineva legătura admisă de mine între Romînii din Macedonia şi ceĭ din Dacia, ar trebui să admită o immigrare a Romanilor în Macedonia, despre care nu se pomeneşte nicăirĭ în istorie. Originea limbiĭ romîneştĭ, decĭ, datează dela începutul secoluluĭ II, cînd coloniştĭ romanĭ s-aŭ stabilit pe malul stîng al Dunărĭĭ de jos“.— pag. 5 : „Maĭ tîrziŭ, cam dela VI secol, la legătura dintre elementul autohton şi cel roman s-a adăogit şi elementul slav, maĭ ales cel sloven. In ce priveşte pe Romînii dela nord, acest amestec se probează întĭĭŭ prin numărul cel mare de nume slave de localităţĭ, apoĭ prin cuvintele de origine slavă din limba lor, care sînt aşa de multe, că nu se pot explica numaĭ prin aceĭa că ambele popoare ar fi trăit alăturea, macarcă trebue să mărturisim că este greŭ să stabilească cineva care este acel grad de saturaţie a uneĭ limbĭ cu elemente din altă limbă, care să ne îndrituĭască să admitem că a trebuit să existe un amestec de sînge între cele doŭă popoare. Pentru cîteva regiunĭ ar putea susţinea cineva că s-aŭ amestecat Romînii şi cu Ungurii“. — pag. 56: „Originea acestuĭ popor [a Romînilor din Istria] este foarte obscură. Profundul cunoscător al istorieĭ Istrieĭ, Dr Peter Kandler, îl derivă dela o colonie militară care ar fi fost trimeasă aicĭ supt Augustus... Această părere, după care Romînii istrienĭ s-ar fi produs în Istria însăş, este combătută de marea asămănare ce există între limba Romînilor din Istria şi acea a Romînilor dela marea neagră şi dela marea egee, asămănare care ne-ar face să admitem o altă părere, anume aceĭa că originea celor doŭă [adecă treĭ!] ramurĭ ale poporuluĭ romîn trebue pusă în peninsula balca-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nică dela Dunărea de jos. Adversariĭ aceşteĭ depe urmă păreriĭ ar putea să întîmpine că istoriea nu pomeneşte despre vreo emigrare a Romînilor spre Istria şi că cele doŭă elemente, care aŭ contribuit la formarea Romînilor esticĭ, anume elementul băştinaş thrac şi elementul roman, aŭ existat şi în Istria, aşa că asămănarea dintre limba Romînilor istrienĭ şi acea a Romînilor esticĭ şĭ-ar avea baza în identitatea elementelor din care aŭ rezultat aceste doŭă limbĭ. Eŭ însă nu îndrăznesc să pun această hipoteză, că în toate ţările, unde s-aŭ amestecat Romanĭ cu popoare de neam thrac, aŭ putut să se nască popoare ale căror limbĭ să samene cu cea romînească, şi că prin urmare Romîniĭ macedoneniĭ, şi aceĭ aşezaţĭ pe coasta răsăriteană a mărieĭ adriatice, care se pot considera ca străbuniĭ Morlachilor slavĭ de astăzĭ, şi Romîniĭ istrienĭ aŭ putut să se nască în locurile înseş unde se găsesc astăzĭ aşezaţĭ".— După cum se vede, dela o pagină la alta, în cursul aceleĭaş lucrărĭ, Miklosich a variat mult în părerĭ. Şi variaţiea nu s-a sfîrşit, după cum se va videa diu celelalte lucrărĭ ale sale. Iu ce priveşte hipoteza din urmă, pe care de altfel Miklosich nu îndrăzneşte s-o susţină, ea i s-a părut posibilă din cauza neprecizeĭ părerĭ ce avea acest învăţat despre etnografiea antică balcanică. Pentru el Thraciĭ şi Illyriĭ eraŭ tot una. Die slavischen Elemente im Rumunischen pag. 6: „Popoarele care locuĭaŭ în vechime peninsula balcanică se pare că eraŭ toate ramurĭ ale unuĭa şi aceluĭaş mare neam, care ajungea, spre nordvest până la Istria, la nord până peste Dunăre şi la nordest până la Carpaţĭ, neam pe care l-ar putea cineva numi cu drept cuvînt thrac".

§ 198. W. Tomaschek, Über Brumalia und Rosalia, Sitzungsberichte der wiener Akademie der Wissenschaften LX, Wien, 1868: „Dacoromîniĭ sînt Dacĭ şi Geţĭ romanizaţĭ, n-aŭ părăsit Dacia niciodată. Macedoromîniĭ sînt Bessĭ romanizaţĭ, care prin năvălirea Bulgarilor au fost împinşĭ din locuinţile lor primitive şi s-aŭ dus în Pind. „Din faptul, de altfel nu lipsit de orice îndoială, că limba Ţinţarilor ar fi numaĭ un dialect al limbiĭ Dacoromînilor, nu urmează numaĭ decît că ambele popoare aŭ trăit odată în acelaş loc. Romanizarea, fiindcă lucra pe aceleaş baze naţionale, a trebuit să aibă, chiar în regiunĭ separate din punct de videre al spaţiuluĭ, în aceleas împrejurărĭ aceleas efecte ca limbă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şi ca viaţă naţională, în Dacia traĭană de o parte şi pe pămîntul thrac din interiorul peninsuleĭ balcanice de altă parte".[2] Aicĭ apar întîĭaş dată în scrierile luĭ Tomaschek Bessiĭ, pentru care acest învăţat a arătat o deosebită predilecţie cu privire la naţionalitatea romînească. Bessiĭ însă aŭ jucat numaĭ mic rol la producerea aceşteĭ naţionalităţĭ, căcĭ ceĭ maĭ mulţĭ dintre eĭ aŭ trăit pe teritoriu grecizat şi aŭ fost grecizaţĭ, nu romanizaţĭ. Să se observe apoĭ că hipoteza privitoare la naşterea aceleĭaş limbĭ romanice şi aceleĭaş naţionalităţĭ romane chĭar pe teritoriĭ separate în spaţĭu, atuncĭ cînd fondul etnic supus romanizăriĭ va fi fost acelaş, hipoteză pe care Miklosich nu îndrăznia s-o pună (Vezĭ maĭ sus sub Miklosich Die slavischen Elemente im Rumunischen), Tomaschek o pune cu încredere şi cu hotărîre.

§ 199. Th. Mommsen, Die römischen Ackerbrüder, în Grenzboten anul 1870: „Războaele cu Daciĭ aŭ pus baza actualeĭ naţiunĭ romîne." La Jung, Roemer und Romanen in den Donauländern, II ed. pag. 353.

§ 200. Robert Roesler, Romänische Studien, Leipzig, 1871, pag. 45: „Avem motive să admitem că elementul dac supus n-a întrat în contact cu cultura romană şi şĭ-a păstrat ura contra Romeĭ. Prin urmare romanismul Dacieĭ a fost deosebit de acel al celorlalte provinciĭ cucerite prin armele Romeĭ. In Italia de nord, în Gallia, Spania, Britaunia, Pannonia, etc. romanismul a fost un product al deznaţionalizăriĭ uneĭ numeroase populaţiĭ anterioare, care a continuat să formeze marea majoritate, a fost productul atragerii aceşteĭ populaţiĭ anterioare într-un alt cerc de limbă şi de ideĭ, al amesteculuĭ uneĭ părţĭ din sîngele roman immigrat cu sîngele autohton iber, celt şi de alt soĭŭ. In Dacia, dacă judecăm drept, pe un teritoriu slab populat, încunjurat de o populaţie răŭvoitoare, s-a format o ţară pur colonială, în care romanismul n-a avut rădăcinĭ adîncĭ, pentrucă nu se sprijinĭa pe baza largă şi sigură a uneĭ populaţiĭ cucerite şi sufleteşte. De aicĭ uşurinţa cu care romanismul dintr-însa a putut să fie îndepărtat maĭ tîrziŭ şi să dispară fără să lese macar atîtea urme cîte aŭ rămas în Britannia orĭ în Noric, unde el s-a şters dupăcum se şterge o lustruială."—pag. 47: „Supt Antoninus Pius s-aŭ răsculat Daciĭ, fără să ştim sigur dacă ceĭ care locuiaŭ în graniţile

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ceĭa ce e maĭ probabil. Deja acum videm pe Dacĭ în alianță cu Germaniĭ, o legătură care cu vremea va fi devenit tot maĭ strînsă, pănăce puțin numeroșiĭ Dacĭ s-aŭ topit în sfîrșit în mulțimea Germanilor“.— pag. 52: „Dela 272 aŭ ocupat Goțiĭ complect posesiunea romană părăsită, resturile populațieĭ autohtone s-aŭ topit în eĭ fără urmă. Pănă la al șeselea secol Dacia este locuința neamurilor germane. Cultura care fecundase pămîntul dela 107 până la 272 a dispărut.“ — pag. 75: „ In urma invazieĭ Slavilor „maĭ rămăsese din vechea populație romană, care vorbĭa latinește, din Moesia și din cele doŭă Daciĭ [ripensis și mediterranea], în orașe acea săracă parte a poporuluĭ care de obiceĭŭ supraviețuește tuturor revoluțiilor întîmplate în viața de stat, ĭar la țară păstoriĭ, care sînt ceĭ maĭ în stare de a fugi prin locurĭ nestrăbătute și de a aștepta acolo până ce trece furtuna. Acelaș lucru s-a întîmplat în Thracia, unde și acolo partea romanizată a poporuluĭ thrac, în special Bessiĭ, s-a păstrat numaĭ în numeroasa clasă păstorească. Cu aceste puține excepțiĭ caracterul etnic al imperĭuluĭ de răsărit s-a schimbat dela mijlocul secoluluĭ VI cu desăvîrșire. In această epocă, dela Arkona la marea baltică până la capul Matapan în Morea, continentul este plin de neîntrerupte coloniĭ slave.“ — pag. 136: „Originea Romînimiĭ trebue căutată în Thessalia, Macedonia, Illyria, Moesia și Scythia, care cuprindeaŭ mult maĭ multe elemente romane decît Thracia“.— pag. 145: „Moesia și Illyricul, nordul și vestul peninsuleĭ aŭ fost romanizate în cu mult maĭ mare măsură decît s-a admis până astăzĭ. Peninsula balcanică a fost, decĭ, punctul de plecare al poporuluĭ romîn, care treptat treptat s-a retras în terenurile goale și maĭ puțin des populate dela nord și a ocupat definitiv sudestul Europeĭ“.— pag. 117: „In timpul aceșteĭ lupte pentru independență a Valahilor din Moesia uniță cu Bulgariĭ [sfîrșitul secoluluĭ XII], precum și în timpul imediat următor, eŭ socot că s-aŭ stabilit întĭĭaș dată Romîniĭ în mase maĭ marĭ la nord de Dunăre. Adeseorĭ, cînd siliță de nevoe fugĭaŭ peste fluvĭu în șesurile Cumanieĭ, aŭ trebuit să vadă Valahiĭ cît de favorabile eraŭ pentru păstorie acele locurĭ, ce spațiurĭ întinse oferĭa țara cea puțin populată, și multe familiĭ, multe comunități sătești aŭ preferit să rămînă pe pămîntul dela nord decît să se întoarcă acasă, unde războĭul cu Bizantiniĭ aducea numaĭ ne-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

liniște și nesiguranță. Strînsele legături cu Cumanii facilitau acest lucru. Iar cînd în prima jumătate a secolului XIII puterea Turcilor Cumani s-a prăbușit sub loviturile Mongolilor, s-a putut mări fără supărare numărul păstorilor și țăranilor valahi, căci la ei nu era împărăție care să fie răsturnată, nici tezaure care să fie prădate. Mongolul, care a devastat Ungaria cu extrema lipsă de omenie, a cruțat, se pare, Cumania apuseană, Valahia adecă și Moldova".—Dintre argumentele scoase de Roesler dela fapte izolate este mai întîiu acel a silentio, pentru care vezi mai sus sub Lucius, § 180. pag. 75: „Cam dela 590 Slavii din Ungaria au fost supuși de Avari. Acei care locuiau în Moldova și în Valahia au rămas, precum se pare, liberi, dar au servit în mare număr în oștirea chaganului. Unul din cei mai puternici șefi ai lor, Musukios, a fost prins prin șireclic de Bizantini. In povestirea despre aceste expediții ale generalilor bizantini Priscos și Petros (590-596) încontra Slavilor și Avarilor, care erau stăpîni peste Dacia traiană, nu se pomenește nicăiri despre niscai Romani localnici, macarcă se pomenesc chiar trei sate de Gepizi". pag. 79: „In acest timp de mari schimbări în harta politică [timpul ocupării decătră Unguri a Pannoniei și a ocupării decătră Pecenegi a Moldovei, Munteniei și Transilvaniei, sfîrșitul secolului IX] iar nu apar nicăiri Romînii ori Valahii, cel puțin în izvoare demne de crezut. Căci povestirea așa numitului notar anonim al regelui Bela, unde ei apar sub numele de Blacci ca locuind în Transilvania și în tot răsăritul Ungariei, nu poate fi luată cît de puțin în considerare". Apoi urmează critica veracității notarului anonim.— Alte argumente aduce Roesler pe următoarele. pag. 126: „Unde aiurea decît în peninsula sudică a putut primi limba dacoromînească cuvinte albaneze?" Cu această întrebare a închis gura la toți acei care susțineau excluziva și neîntrerupta existență a Dacoromînilor în Dacia. Și atunci s-au apucat aceia să caute expediente pentru a scăpa ori de elementele albaneze ori de Albanezi. Hasdeu a făcut dintruntîiu, Istoriea critică a Romînilor, I pag. 294, din elementele albaneze ale limbii dacoromîne elemente autohtone romînești: „Cuvintele în aparență albaneze sînt în realitate dace, pentrucă Dacii și Albanezii erau de acelaș neam, unii, Dacii, erau Thraci, ceialți, Albanezii, sînt Illyri, iar Thracii și Illyrii erau acelaș

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

neam de oameni, cu limbi asămănătoare.[2] Mai tîrziu Hasdeu a părăsit acest chip de explicare şi a adoptat altul, Cine sînt Albanejii? în Analele Academiei romîne ser. II tom. XXIII, Memoriile secţiunii literare pag. 103 sqq.: „Albanejii sînt triburile dace Costoboci, Carpi şi Bessi, care supt Aurelian şi Diocletian s-au strămutat din Dacia peste Dunăre. Elementele albaneze din limba romînă sînt împrumuturi făcute de Romîni dela Costoboci, Carpi şi Bessi pe vremea cînd aceste triburi dace trăiau încă în Dacia.[2] Felîul acesta de explicare, de a face adecă pe Romîni să împrumute elementele albaneze pe teritorîul însuş al Daciei, a mai fost întrebuinţat şi de Tomaschek în Oesterreichische Gymnasialzeitschrift 1872 pag. 145 sqq., în sensul acela, deosebit cu totul de al lui Hasdeu, că elementele albaneze din limba romînă ar proveni dela colonii Illyri (Pirustae şi alţii) ai vechii Darii. Părerea lui Hasdeu a fost adoptată de Ilie Gherghel, Zur Frage der Urheimath der Rumänen, pag. 56-58. Intr-o scrisoare adresată lui Sextil Puşcariu şi publicată de acesta în Zur Rekonstruktion des Urrumänischen, 26 Beiheft (anul 1910) zur Zeitschrift für romanische Philologie, pag. 62, V. Pârvan spune următoarele: „Ştiinţa limbilor indogermane arată că Albanejii locuiau la început în nordul Europei, ca şi Slavii. Ei au locuit, deci, odată la nordul Dunării şi nu înţeleg cum se poate baza cineva tocmai pe împrumuturile din limba albaneză pentru a aşeza leagănul romînismului la sud-vest, cînd aceste împrumuturi s-au putut face la nordul rîului dela acei Albanejî, care s-au perdut în masa cea mare a actualilor Dacoromîni în acelaş chip în care Albanejii la sud au fost înghiţiţi de Greci. Timpul dela III-VI secol al erei noastre se potriveşte bine cu acest mod de a videa. Este tocmai perioada de timp cînd poporul indogerman al Albanejilor a trebuit să emigreze dela nord spre sud, ca premergător al celuialalt tînăr popor, al Slavilor. Dacă urmăreşte cineva pe o hartă etnografică direcţiea, în care se extind actualele resturi ale Albanejilor, apoi vede că drumul a fost acelaş cu al Slavilor, adecă dela nordest spre sudvest, dea lungul înălţimilor Carpaţilor, prin Transilvania, drept prin inima Dacoromînilor.“ Şi Sextil Puşcariu, Zur Rekonstruktion des Urrumänischen pag. 62-63, ar vedea reflectîndu-se în elementele latineşti din limba albaneză acest fapt al conlocuirii lor cu Romanii din Dacia

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

(adecă cu Romînii) înainte de a se stabili în actualele lor teritorii: cuvintele latineşti anume din limba albaneză în care *á* este reflectat prin *á*, *ū* prin *ü*, *s* prin *š*, ar fi mai vechi, împrumutate dela Romanii din Dacia, iar acelea în care *á* este reflectat prin *é*, *ū* prin *ú*, *s* prin *ϑ*, ar fi mai noŭă, împrumutate dela Romanii din Dalmatia. Netemeĭniciea aceşteĭ părerĭ a luĭ Puşcariu a arătat-o Spitzer în Mitteilungen pag. 292-293. După Jung Roemer und Romanen in den Donauländern ed. II pag. 355 „cuvintele împrumutate de Romînĭ din limba albaneză „nu sînt aşa de multe încît să nu fi putut întra în romîneşte pe calea raporturilor cu Albanejii care veniau prin ţările romîne. Prinţi, funcţionarĭ, soldaţĭ Albanejĭ se întîlnesc în Valahia în XVII şi XVIII secol. Compară Sulzer III, 257“.[2] Asupra chestiunii în detalĭu vezĭ §§ 341-352. — pag. 127: „Elementele slave din limba romînă aparţin la grupul slovenic al limbilor slave. Asemenea împrumuturĭ slovene însă limba romînească nu putea să facă decît de-a dreapta Dunării, căcĭ de-a stînga fluviuluĭ, în special în Dacia, locuiau Slavĭ de viţă ruteană.“[2] La acest argument, care pleacă dela o presupunere foarte neprobabilă, combătută între altele de faptul că toponimiea slavă din Muntenia şi din Transilvania nu-ĭ ruteană, se opune însuş Roesler, cînd numaĭ cu o pagină maĭ la vale, pag. 128, printr-o mare contrazicere, spune că Ungurii aŭ luat sunetele *õ*, *ẽ* dela Slavii Pannonieĭ. Ar fi trebuit să înţeleagă Roesler că, dacă în Pannonia eraŭ Slavĭ care aveaŭ pe *õ*, *ẽ*, adecă Slavĭ de viţă slovenă, apoĭ maĭ degrabă vor fi fost şi Transilvania şi Muntenia ocupate de Slovenĭ decît de Rutenĭ.— pag. 128: „Pentrucă aŭ trăit multă vreme Romînii în Bulgaria şi pentrucă s-aŭ pătruns de viaţă bulgărească, se explică pentru ce aŭ întrebuinţat în mod excluziv limba bulgărească în biserică şi în stat până la secolul XVII“. Dar poate că aŭ primit această limbă oficială şi bisericească slavonă Romînii din Dacia pe timpul celuĭ dintîĭŭ imperĭu bulgăresc, cînd probabil Bulgarii aŭ stăpînit şi peste Muntenia şi Transilvania (Pentru această stăpînire bulgară, pe timpul întîĭuluĭ imperĭu bulgăresc, a scris în mod convingător Pič Abstammung der Rumänen pag. 70 sqq.).— Roesler, a căruĭ operă are toată aparenţa unuĭ studĭu aprofundat şi e într-adevăr plină de erudiţie, maĭ ales în cele dintîĭŭ doŭă ca-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pitule, a lucrat totuş precipitat şi pe apucate, la întîmplare, fără sistemă şi fără răbdare, astfel că rezultatele la care a ajuns se pot considera ca nule. Pe iĕ colea se găsesc şi greşelĭ de neertat chĭar pentru timpul cînd a scris autorul. pag. 124: ᶜ Cuvinte arăbeştĭ şi persieneştĭ nu existaŭ în limba Cumanilor, după cum probează lexiconul cuman.² Şi cu toate acestea în lexiconul cuman (şi anume în adevăr în partea *cumană* din codex cumanicus) eŭ am numărat 324 de cuvinte de origine persiană şi arabă, şi anume 143 cuvinte persieneştĭ şi restul pănă la 324 arăbeştĭ!— pag. 125: ᶜ Numirea de *domn* pentru şeful statuluĭ e întrodusă de istoriciĭ romînĭ moderniĭ.²— pag. 129: ᶜ-*ŭ* dela sfîrşitul substantivelor şi adĭectivelor masculine romîneştĭ îşĭ are originea în -ъ dela sfîrşitul substantivelor şi adĭectivelor masculine vechĭ slovene.²— pag. 137: ᶜ Sufixul -*ealã* provine din latinul -*ela*.² — pag. 137: ᶜ Macedoromînul *dumie* = dacoromîn *lume*, latin *lumen*, de unde urmează că în dialectul macedoromîn *l* iniţial se preface în *d*, fenomen care se întîlneşte şi în dialectul sicilian.² In realitate presupusul *dumie* este macedoromînul *dun'ae*, *dun'aŭă*, lume, = turc-arab *dünià*, lume. E cu atît maĭ curioasă o asemenea nebăgare de samă, cu cît Roesler avea pretenţie că ştie turceşte, scria, unde găsĭa ocazie, cuvintele turceştĭ chĭar cu litere turceştĭ, de pildă pag. 167, 337 (Aşa scria Hasdeu cuvinte turceştĭ, sanscrite, etc., fără ca habar să aĭbă de limbile acelea), a făcut la sfîrşitul lucrăriĭ un excerpt din codex cumanicus (din acel codex cumanicus, despre care susţinea că nu cuprinde în partea luĭ *cumană* nicĭun cuvînt arab orĭ persian), şi a scris chĭar o lucrare asupra elementelor turceştĭ din limba romînă, Die griechischen und türkischen Bestandtheile im Romänischen, Wien, 1865.— pag. 138: ᶜ Veneţiĭ eraŭ Celţĭ.² — pag. 93: ᶜ Cifra cirilică і are valoare de 9.²—Şi tot aşa maĭ departe.

§ 201. B. P. Hasdeu, Istoriea critică a Romînilor, vol. I, Bucureştĭ, 1875. pag. 305: „Naţionalitatea romînă s-a născut şi s-a dezvoltat în Oltenia pănă în valea Haţeguluĭ.“— pag. 307: ᶜDela secolul VI pănă în al XIV s-aŭ lăţit Olteniĭ peste Ardeal, Temişana, Muntenia, etc.²— pag. 294: „Fără a se mişca, unĭ din Dacia traĭană şi alţiĭ din Epir, Romîniĭ saŭ Dacolatiniĭ şi Albaneziĭ saŭ Epirolatiniĭ sînt şi nu pot a nu fi legaţĭ printr-o extremă asămănare limbistică, deoarece provin unĭ şi alţiĭ din elemente roma-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nice şi elemente tracice, amestecate însă în diverse epoce, prin diverse dialecte, cu diverse doze şi sub diverse condiţiunĭ climatologice.“ — pag. 59: „Fraţiĭ noştri de peste Dunăre îĭ zic [Munteniei] până astăzĭ Vlahie Mare, căcĭ şi pentru dînşiĭ ea fusese ca un leagăn al naţionalităţiĭ, de unde-ĭ transportase dintîĭŭ împăratul Aurelian.“

§ 202. Julius Jung, Roemer und Romanen in den Donauländern, Innsbruck, I ed. 1877, II ed. 1887: ‘Dacoromînii sînt descendenţiĭ populaţieĭ romanizate din Dacia, care a continuat şi după Aurelian să trăĭască în această provincie.’ Asupra Macedoromînilor şi Istroromînilor nu se pronunţă.

§ 203. H. I. Bidermann, Die Romanen und ihre Verbreitung in Oesterreich, Graz, 1877, pag. 93, 103: ‘Dacoromînii, Macedoromînii şi Istroromînii îşĭ trag originea din elementul celto-ligur al peninsuleĭ balcanice — după cum de alt fel toate popoarele romanice aŭ un substrat celto-ligur — şi aŭ format odată un singur neam, care s-a despărţit relativ tîrziŭ în treĭ ramurĭ.’

§ 204. Schwicker, Die Hercunft der Rumänen, în Ausland aniĭ 1877, 1878, 1879: Susţine cele spuse de Roesler. La Pič, Abstammung der Rumänen pag. 17.

§ 205. H. Kiepert, Lehrbuch der alten Geographie, Berlin, 1878: ‘Sub Gallienus şi sub Aurelian aŭ părăsit provinciea Dacia mulţĭ din locuitoriĭ eĭ. Dar mulţĭ alţiĭ aŭ rămas pe loc şi din aceştiĭa se trag Dacoromînĭi.’ Kiepert aduce doŭă argumente: „Hotărîtor este faptul că actualul domeniŭ romînesc coincide aproape complect cu graniţile imperiuluĭ şi ale provincieĭ Dacia. Iar cum că numele Dac continua de a exista pe vremea cuceririĭ Ungurilor, se probează prin cuvîntul unguresc *deák*, care înseamnă *latinesc*.“ La Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprüche pag. 257. Hunfalvy a arătat inanitatea acestor probe: graniţile romînismuluĭ trec cu mult peste acele ale provincieĭ Dacia, ĭar ungurescul deák, care înseamnă între altele student, copist, secretar, este acelaş cu romînescul diac şi-şĭ trage originea din vechĭul bulgar *diĭakŭ*, care el însuş este eşit din grecul διάκονος! — În orĭce caz, chĭar dacă nu corăspund complect graniţile actualuluĭ romînism cu graniţile provincieĭ Dacia, actualul romînism cuprinde însă în graniţile sale toată acea provincie, şi faptul este negreşit bătător la ochĭ. E însă o

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 206. Eudoxiu Hurmuzaki, Fragmente zur Geschichte der Rumänen, Bucureşti, 1878, I, pag. 11: „Autohtonii din Moesia, contopiţi cu locuitorii romani de odinioară din oraşele dunărene, precum şi cu aceĭ coloniştĭ romani, care la părăsirea Dacieĭ de împăratul Aurelian în anul 274 fusese strămutaţi pe malul drept al Dunării în provinciea Moesia, numită de aicĭ încolo Dacia ripensis, aŭ crescut treptat şi aŭ dat naştere poporuluĭ mixt al Vlahilor (Romînilor), unuĭ popor de păstorĭ, care-şĭ avea locuinţa maĭ ales la muntele Haemus.“ — pag. 185: „Teritorĭul ţărĭĭ care s-a numit maĭ tîrziŭ Valahia forma o parte din împărăţiea romană şi aparţinea la provinciea Dacia. Populaţiea dintr-însa, care consista dintr-un amestec de Geţĭ băştinaşĭ şi de coloniştĭ romanĭ, a fost strămutată, atuncĭ cînd năvălirile barbarilor s-aŭ înteţit, din ordinul împăratuluĭ Aurelian, la anul 271, pe malul drept al Dunării. De atuncĭ înainte a servit Valahia multă vreme ca loc de scurgere pentru acele neamurĭ barbare, care veniaŭ dela nord şi dela nord-est spre Dunărea de jos şi năvălïaŭ maĭ ales asupra Thracieĭ. Dupăce s-a înfiinţat pe încetul în Moesia imperĭul bulgăresc şi a crescut în putere, şĭ-a întins în al noŭălea secol stăpînirea şi asupra Valahieĭ, şi a populat-o cu numeroşĭ Romînĭ, care bucuros se strămutaŭ din Haemus şi din Macedonia în şesurile frumoaseĭ ţărĭ dunărene. In al zecelea secol s-aŭ aşezat Pecenegiĭ pe pămîntul Valahieĭ şi apoĭ după dînşiĭ Cumaniĭ aŭ locuit multă vreme această ţară (1083-1220). Venirea de coloniĭ romînĭ din Bulgaria şi din Thracia în Valahia a continuat şi pe vremea stăpînirii Pecenegilor.“

§ 207. Fr. Miklosich, Die Wanderungen der Rumunen, în Denkschriften der wiener Akademie der Wissenschaften XXX, Wien, 1879, pag. 2: „Chestiunea asupra patrieĭ primitive a poporuluĭ romînesc a fost de multe orĭ discutată, dar nu-ĭ dezlegată încă. Fie-mĭ permis să-mĭ exprim aicĭ părerea mea, după care patriea primitivă a Romînilor trebue căutată la sudul Dunării. De acolo îşĭ trag originea şi Romînii din Istria“.

§ 208. Jos. Lad. Pič, Über die Abstammung der Rumänen, Leipzig, 1880: „Dacoromînii sînt Dacĭ romanizaţi. Macedoromînii sînt Thracĭ romanizaţi şi veniţi în actualul lor teritorĭu din nordul peninsuleĭ. Dacoromînii n-aŭ părăsit Da-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cia pe vremea luĭ Aurelian, ci s-aŭ adăpostit în munţĭ, anume în munţiĭ apuseni, începînd dela Marmoroş până în sudvestul Transilvanieĭ. Asămănarea dintre limbile dacoromînă şi macedoromînă se bazează pe aceĭa că tot Thracĭ aŭ fost la bază şi colo şi dincolo.[2]

§ 209. W. Tomaschek, Zur Kunde der Haemus-Halbinsel, în Sitzungsberichte der wiener Akademie der Wissenschaften XCIX, Wien, 1881. Acest învăţat, care la 1868 în Über Brumalia und Rosalia (Vezĭ maĭ sus § 198) susţinuse continuitatea existenţiĭ poporuluĭ romîn în Dacia, şĭ-a păstrat punctul săŭ de videre în recensiea pe care a făcut-o opereĭ Romänische Studien a luĭ Roesler în Zeitschrift für österreichische Gymnasien anul 1872 (la Pič Abstammung der Rumänen pag. 15), dar l-a părăsit, schimbîndu-şĭ părerea, în recensiea făcută opereĭ luĭ Jung, Roemer und Romanen in den Donauländern, în Zeitschrift für österreichische Gymnasien anul 1877, unde susţine că „Macedoromînĭi şi Dacoromînĭi aŭ aceĭaş origine, anume în romanizarea Bessilor. Din părţile dela sudul munteluĭ Haemus aŭ emigrat Romînĭi, pe de o parte spre muntele Pindus, pe de alta, şi anume în secolele IX şi X, de-a stînga Dunărĭi". Pič Abstammung der Rumänen pag. 15. Maĭ ales însă în Zur Kunde der Haemus-Halbinsel îşĭ expune Tomaschek pe larg noile sale părerĭ. pag. 63-64: „Cu maĭ mult drept poate considera cineva ca o locuinţă a Romînilor munţiĭ de vest aĭ Dardanieĭ. Aicĭ şi la Rasa era teritorĭul care şi în timpurile sîrbeştĭ tîrziĭ purta numele de Staryi-Wlah, un teritorĭu dela care se sfădĭaŭ necontenit Bulgarĭĭ şĭ Sîrbiĭ. Aicĭ a avut loc cel maĭ intensiv contact între Romanĭ şi între populaţiea illyră. Dardaniĭ înşiş eraŭ de origine illyră şi aŭ vorbit latineşte în felĭul lor propriu, după legile fonetice illyro-albaneze. Dinspre răsărit aŭ trecut graniţa păstoriĭ şi metalurgiĭ de origine dacă şi bessă, iubitorĭ de viaţă nomadă, şi s-aŭ contopit cu provincialiĭ illyrĭ într-un singur popor romanic... Poporul Bessilor, a căruĭ însemnătate şi lăţire este mărturisită în maĭ mult de 300 inscripţiĭ romane, popor care a format baza populaţieĭ romane din partea thracă a peninsuleĭ, şi a căruĭ amintire se păstrează dela timpurile luĭ Herodot până la anul 600 p. Chr. (decĭ peste o mie de anĭ), n-a dispărut aşa deodată. Această bază a format materialul principal pentru Valahiĭ din Haemus şi din Rhodope, peste

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

care s-aŭ aşezat Bulgaroslovenii. Actualii Yürükler (Nomazi) din Rhodope, care trăesc în mizerabile colibe şi cătunuri şi încă nu de mult aveaŭ obiceĭul să-şi mîe în fiecare an turmele pe timpul lunilor de ĭarnă spre şesurile dela mare, sînt Vlahi Ţinţari, care vorbesc un jargon foarte amestecat cu turceşte şi bulgăreşte... S-ar putea susţinea că, în vreme ce Daciĭ luĭ Aurelian sînt străbuniĭ Valahilor din Istria, Dalmatia şi dela Dunăre, Bessiĭ sînt străbuniĭ Valahilor dela Rhodope şi dela Pind". Afirmări goale, şi în special o predilecţie pentru Bessi care nu e prin nimic îndreptăţită. Compară maĭ sus § 198 Über Brumalia und Rosalia.— pag. 48-51 : „Timpul cel maĭ favorabil pentru emigrare în locurile din a stînga Dunăriĭ a fost acela dela 1074-1144, cînd Pecenegiĭ şi Cumaniĭ stăpînĭaŭ pe ambele maluri ale rîuluĭ." — Tomaschek aduce probe. Maĭ întîĭŭ ĭarăş proba *a silentio*, pag. 46-47 : „Cînd Sarmatae servi orĭ Limigantes aŭ silit pe stăpîniĭ lor, pe Arcaragantes, adecă pe nobiliĭ războinicĭ, să fugă pe teritorĭul roman, a întreprins împăratul Constantin la anul 358 o expediţie în ţara Limigantilor, care era la cursul de jos al Tiseĭ şi în munţiĭ Banatuluĭ, şi despre Romînĭ n-auzim nimic ! In actualul Banat nu locuĭaŭ Romanĭ pe atuncĭ ! Cînd împăratul Valens la anul 367 dela castelul dunărean Constantia-Dafne (astăzĭ Olteniţa) a pătruns adînc în teritorĭul Goţilor, nu s-aŭ găsit nicăirĭ Romanĭ, care să fi arătat cumva legiunilor drumul, cum aŭ arătat Bessiĭ Goţilor drumul prin muntele Haemus. Chĭar Carpaţiĭ, unde se refugiase Goţiĭ, nu ascundeaŭ Romanĭ într-înşiĭ, ci nomazĭ Sarmaţĭ. Pentru aceĭa şi împăratul, fiindcă n-avea cine să-ĭ arăte drumul, a trebuit să se retragă. Orĭ poate vor fi rămas numeroşi Romînĭ tocmaĭ prin părţile de maĭ spre nord ale Transilvanieĭ, care avusese de suportat cele dintîĭŭ loviturĭ ale popoarelor năvălitoare ?" Negreşit că nu-ĭ nicĭo vină să-şi schimbe cineva părerea (Numaĭ catîriĭ se spune că nu-şi schimbă părerea nicĭodată). Dar orĭcum ! Cînd aĭ combătut tu singur un argument şi l-aĭ combătut cu succes (Vezĭ maĭ sus sub Lucius, § 180), să te serveştĭ apoĭ de argumentul acela! — Tomaschek se serveşte şi de două argumente noŭă. Unul e scos dela limbă, ca să probeze că Dacoromînii n-aŭ locuit Dacia fără întrerupere. pag. 47 : „[Faţă cu părerea luĭ Jung că poporul dac romanizat a rămas pe loc în Dacia traĭană Tomaschek întîmpină] Da, nu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mai dacă limba actualilor Romîni ar fi acelaş dialect romanic, pe care l-aŭ vorbit provincialiĭ pe vremea luĭ Traĭan orĭ pe vremea luĭ Gallienus! Numaĭ dacă nu s-ar găsi în actuala limbă romînească elementele albaneze, bulgare şi byzantinogrece! Numaĭ dacă fondul romanic al aceştei limbĭ n-ar posede toate caracterele de dezvoltare şi de degenerare, care sînt propriĭ limbiĭ populare latineştĭ din seculele 6 şi 7!" pag. 52-55: „Limba romînă prezintă stagiul de dezvoltare dintre 400-600 p. Chr. Ca probă sînt cuvintele privitoare la credinţa creştină *lege*, *domn*, *dumnezeŭ*, *zeŭ*, *sînt* (sanctus), *îngenunchiŭ*, *închin*, *blăstăm*, *păcat*, *botez*, *sîntul žōan* [sic!] *botezător*, *bobotează*, *păgîn*, *cruce*, *cina domnuluĭ*, *cuminec*, *ajun*, *păreasemĭ*, *duminică*, *floriĭ*, *rusaliĭ*, „care dela Romînĭ a trecut apoĭ la Slavĭ", *îndrea* (Andreas), *biserică*, *preot*, *predicator* [!], *popor*, *premîndă* (praebenda), *veşmînt*, *toacă*, *mormînt*, *săptămînă* (septimana) „care e un cuvînt din timpul Theodosiilor". Dintre aceste cuvinte unele prezintă în mod evident starea de dezvoltare a bisericiĭ de după Aurelian, din timpul 400-600: *lex* „cu înţelesul din părinţiĭ bisericiĭ"; „*dominus deus*, ca în ceĭ maĭ vechĭ autorĭ bisericeştĭ", în vreme ce „simplul *zeŭ*, adecă *deus*, are maĭ mult înţelesul de *idol* şi reprezintă în exclamaţiĭ pe ale noastre bei Gott, meiner Seel, zum Teufel"; „*dominica* deja la Tertullianus" [Apoĭ atuncĭ?]; „cuvîntul *basilica*, întrebuinţat de părinţiĭ bisericiĭ şi de poeţiĭ creştinĭ în loc de *ecclesia*, se maĭ găseşte pe teritoriul romanic numaĭ în dialectul Grisonilor ca *baselgia*, *baseilgia*. Ceĭ care susţin continuitatea Romînilor în Dacia traĭană ar face bine să ni spue cum ar fi putut acest cuvînt căpăta înţelesul de maĭ sus şi cum s-ar fi putut păstra cu acel înţeles în regiunea Carpaţilor, dacă aŭ gust să facă să joace cele maĭ extraordinare combinaţiĭ într-un danţ de fermecătoare". Apoĭ aŭ acelaş înţeles ca în celelalte limbĭ romanice *dumnezeŭ* (it. domeneddio, prov. dominidieus); *blăstăm* (it. biastemmare, prov. blastemar, etc.); *păcat* („general romanic"); *botez* (it. battezare, span. bautizar); *păreasemi* (it. quaresima, prov. caresma); „*îndrea*, December (sfîntul Andreĭ, 30 Noembre) este de asemenea comun romanic, cum probează paralelele italiană şi sardă"; *preot* (neap. prevete, milan. prevet).[2] In ce priveşte cuvintele creştineştĭ înşirate de Tomaschek, cronologiea lor e greŭ de stabilit. Faptul că se găsesc şi în alte limbĭ romanice

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

probează numaĭ că sub cutare formă orĭ cu cutare înțeles se găsĭaŭ deja în limba latină populară, dar pentru vechimea lor absolută nu probează nimic. Cuvîntul dominicus, dominica cu înțelesul de ziŭa domnuluĭ din săptămînă, de pildă, se găsește în toate limbile romanice, franceză, provensală, catalană, spaniolă, portugheză, romînă, italiană, retoromană, și apare, după mărturiea luĭ Tomaschek, deja la Tertullianus (150-230), ĭar după citațiile din Georges deja la Cyprianus (200-255), decĭ înainte de părăsirea Dacieĭ de Romanĭ. Dacă ne-am lua prin urmare numaĭ după calcule de acestea, bazate pe prezența cuvintelor creștine din limba romînă și în alte limbĭ romanice, am putea revendica pentru timpurile dinainte de Aurelian maĭ toate cuvintele creștine înșirate de autor. Tot așa faptul că cutare cuvînt se găsește întrebuințat cu cutare înțeles la „părințiĭ bisericiĭ“ orĭ la „ceĭ maĭ vechĭ autorĭ bisericeștĭ“ (Care *ceĭ maĭ vechĭ?* Căcĭ autoriĭ bisericeștĭ încep cu Minucius Felix, timpul luĭ M. Aurelius, 161-180) nu probează de fel că nu s-ar fi întrebuințat astfel și înainte de Aurelian. Dar chĭar dacă s-ar proba că într-adevăr cutare cuvinte orĭ cutare înțelesurĭ aŭ apărut numaĭ după timpul luĭ Aurelian (Și eŭ cred că sînt printre cele înșirate de Tomaschek și de acestea, dar nu știŭ care-s), apariția lor în limba dacoromînă, chĭar în cazul cînd Dacoromîniĭ n-ar fi părăsit Dacia, se poate explica, și Xenopol face în privința aceasta, Istoriea Romînilor, I, pag. 428 întîmpinarea următoare: „Deși Romîniĭ din Dacia trăĭană nu maĭ făceaŭ parte din imperĭul roman, pe timpul cînd cuvîntul *biserică* a putut întra în limba lor, eĭ puteaŭ primi înrîuririĭ de peste Dunăre, și maĭ ales propaganda creștină putea pătrunde la dînșiĭ, cu totul neatîrnat de înprejurarea dacă maĭ eraŭ sau nu sub stăpînirea împărăției. Ne mirăm cum de protivniciĭ stăruinției Romînilor nu și-au dat samă de acest fapt atît de elementar, că pentru a suferi înrîurirea unuĭ element nu este neapărat a fi supus luĭ“. Cu toate acestea în argumentul luĭ Tomaschek este ceva just, anume că limba romînă prezintă caracterele limbiĭ latine populare din secolul VI și că acest lucru nu s-ar putea explica, dacă am admite că limba romînă s-a dezvoltat în Dacia în mod izolat de limbile romanice celelalte cu începere dela mijlocul secoluluĭ III. Macarcă cronologiea fenomenelor latinești populare este în multe puncte nesigură (Vezĭ cele spuse la §

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

109 sub *ĕ'* < *í* şi *ĭ'* < *ẹ́*), cu toate acestea, în bloc dacă consideri lucrurile, se poate spune cu siguranţă că evoluţiea fenomenelor *fonologice* comune întregiĭ romanităţĭ s-a sfîrşit de abĭa în secolul VI (Vezĭ § 338). Şi toate aceste fenomene fonologice le posede limba romînă. Aceste fenomene aparţineau limbiĭ latine comune (Vezĭ § 85 nota), numaĭ supt impulsul limbiĭ latine comune, nu supt acel al vieţiĭ propriĭ a unuĭ dialect oarecare latinesc, s-aŭ putut ele răspîndi peste toată Romania. Cum s-ar putea explica că, izolat de dialectele din celelalte provinciĭ romane, dialectul latin din Dacia ar fi putut prin el însuş dezvolta aceste fenomene? Contactul cu limba latină comună până în secolul VI incluziv limba romînă nu l-a putut avea decît în peninsula balcanică. Pentru un cuvînt creştinesc ca biserică, chĭar dacă acest cuvînt ar fi apàrut cu înţelesul său specific creştinesc întîĭŭ în veacul VI, nu trebue să facă cineva combinaţiĭ extraordinare în danţurĭ de fermecătoare pentru a-şĭ explica cum a putut să pătrundă în Dacia. Dar asemenea combinaţiĭ trebuesc pentru a explica participarea limbiĭ romîneştĭ la viaţa limbilor romanice din veacul VI, în caz cînd admite cineva că limba romînă este limba Romanilor rămaşĭ în Dacia după părăsirea decătră imperĭu a aceşteĭ provinciĭ în secolul III. Ca să luăm presupunerea luĭ Pič (Vezĭ § 208) drept tip, în timpul dela mijlocul secoluluĭ III până la sfîrşitul secoluluĭ VI populaţiea romanică din răsăritul Europeĭ ocupa teritoriile următoare: Dacoromîniĭ erau în munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ, acĭuaţĭ şi zgribuliţĭ acolo de groaza barbarilor, Macedoromîniĭ eraŭ la Pind şi Dalmaţiĭ în Dalmaţia. Prin ce minune limba latină comună a putut fructifica în asemenea înprejurărĭ dialectul Romanilor din munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ? Tot prin misionarĭ creştinĭ? Orĭ poate prin agenţĭ patrioţĭ de propagandă pentru Romania? Orĭ poate prin niscaĭ negustorĭ dalmaţĭ care se aventuraŭ cu mărfurĭ printre barbarĭ? Orĭ poate prin niscaĭ liniĭ de comunicaţie şi dîre de romanitate, care vor fi existat totdeauna între munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ şi Dalmaţia? Orĭ poate prin alte liniĭ de comunicaţie şi dîre de romanitate, care vor fi existat între munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ şi Macedoromîniĭ din Pind şi Romaniĭ din Dalmaţia? Pentru chipul cum înţelege Onciul lucrul vezĭ § 213, Onciul Teoriea luĭ Roesler sub pag. 180, 591. Vezĭ § 262

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza"

N° 3.— Alt argument scoate Tomaschek dela toponimie, pag. 45, ca să probeze că oarecare populaţie romană trebue să fi rămas în Dacia după părăsirea aceştei provincii, pentrucă altfel nu se explică cum s-ar fi putut păstra până astăzi unele nume de localităţi: „Că resturi de populaţie romană şi dacă aŭ rămas în ţară chiar după invaziea barbarilor, trebue să admitem fără rezervă. Păstrarea numelor rîurilor (Patissus, Tibiscus, Maris, Crisius, Samus, Aluta, etc.) şi chiar ale unor sate retrase (de pildă Ampelum, slav Omplŭ, ungar Ompoly) ne sileşte să admitem acest lucru. Dar aceste resturi aŭ fost îngropate sub valurile invazieĭ barbarilor". Şi aceasta e adevărat. In mod indiferent de faptul dacă acele nume de localităţi în pronunţarea lor actuală ar fi ori nu reprezentantele directe romîneştĭ ale vechilor numirĭ, fapt exact este că la început, atunci cînd întîĭaş dată aŭ invadat barbariĭ Dacia, imediat după ultimele resturĭ de stăpînire romană, aŭ trebuit să primească din gura locuitorilor romanĭ de atunci numirile acelea topice, care s-au păstrat până astăzi, căci altfel, dacă ar fi găsit provinciea complect pustie, n-ar fi avut de unde să afle acele numirĭ topice, şi lucrurile respective ar fi fost numite cu alte nume. Decît numaĭ acest argument, pentru aceĭ care ar vrea să conchidă la existenţa neîntreruptă, dacă nu a întregiĭ, dar macar a uneĭ numeroase populaţiĭ romane, în Dacia, nu ajută mult, deoarece, pentru ca să se afle numirile de localităţi, nu este trebuinţă decît de prea puţină populaţie sedentară. Şi apoĭ ce numirĭ topice s-aŭ păstrat din Dacia? Numaĭ nume de rîurĭ (dacă se excepteză nesigurul Gazana-Gozna), care dintre toate numirile topice se păstrează cel maĭ lesne.

§ 210. Fr. Miklosich, Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte, Consonantismus II, în Sitzungsberichte der wiener Akademie der Wissenschaften CI, anul 1882, pag. 49: „Cine se gîndeşte la originea poporuluĭ romîn este îndreptat de limbă şi de istorie spre coasta de răsărit a mărieĭ adriatice, unde locuĭaŭ odată vitejiĭ Illyrĭ şi unde astăzi mîndriĭ lor descendenţi atrag din cînd în cînd atenţiea lumiĭ asupra lor. Şkipetariĭ şi Romîniĭ sînt legaţi între eĭ în mod indisolubil. Romîniĭ sînt Illyrĭ romanizaţi, Albanejiĭ sînt Illyrĭ care aŭ scăpat de o complectă romanizare. Originea naţionalităţiĭ romîne cade în acele vechĭ timpurĭ, cînd picĭorul Romanuluĭ a călcat întîĭaş dată pămîntul Illyriculuĭ.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Atunci a fost întîiŭ înjghebată deznaţionalizarea şi romanizarea Illyrilor". Dintre învăţaţii care s-aŭ ocupat cu chestiunea originii Romînilor Miklosich este poate acela care a arătat cea mai mare fluctuaţie. Compară cele spuse de dînsul în Die slavischen Elemente im Rumunischen şi în Wanderungen der Rumunen (Vezi mai sus §§ 197, 207). Aici notez următorul lucru. In Die slavischen Elemente im Rumunischen pag. 4 zicea următorele: „Socotesc de greşită părerea luĭ Kopitar, Wiener Jahrbücher 46, 85, care pune originea limbiĭ romîneştĭ în acel timp, cînd Romaniĭ aŭ pus pentru prima dată piciorul pe coasta de răsărit a mării adriatice". Şi cu toate acestea aicĭ, în Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte, are întocmai aceĭaş părere ca şi Kopitar!

§ 211. Paul Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprüche, Wien und Teschen, 1883: „Romîniĭ sînt Thracĭ romanizaţi, în special Moesi şi Bessi. Romîniĭ din Dacia aŭ trecut toţi de-a dreapta Dunării. Patriea romînismuluĭ e peninsula balcanică, şi anume partea dintre Dunăre şi Balcanĭ, pentrucă restul peninsuleĭ a fost mai mult grecizat [De Illyropannoniĭ romanizaţi Hunfalvy nu pomeneşte]. Deprin secolul X aŭ început Romîniĭ să treacă Dunărea de-a stînga eĭ, întîiu în Muntenia şi Moldova. Emigraţiea a devenit mai ales puternică în timpul înfiinţăriĭ celuĭ de al doilea imperiu bulgăresc."

§ 212. A. D. Xenopol, Teoriea luĭ Roesler, Studiĭ asupra stăruinţiĭ Romînilor în Dacia traiană. In Revista pentru istorie, arheologie şi filologie sub direcţiunea luĭ Gr. G. Tocilescu, Bucureştĭ, vol. I (anul 1883) pag. 409-418, vol. II (anul 1883) pag. 83-139, 202-213, vol. III (anul 1884) pag. 111-124, 289-297, vol. IV (anul 1885) pag. 545-600. In ediţie a parte Iaşi, 1884. Fac recensiea după ediţiea din revistă.

I pag. 409-411: „E vorba de chestiunea „dacă Romîniĭ aŭ părăsit Dacia pe timpul împăratuluĭ Aurelian, şi, părăsind-o, cum se face de-i întîlnim astăzi într-un număr aşa de însemnat dincoace de Dunăre?" „Este vorba de însuş dreptul nostru de a trăi pe pămîntul pe care-l ocupăm". „Originea aceştei noŭă teoriĭ [că Romîniĭ din Dacia ar fi venit după Roesler la începutul secoluluĭ XIII de din a dreapta Dunăriĭ] nu este de căutat în dorinta de a descoperi ade-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vărul, ci în cu totul alte motive. Ungurii și Sașii din Transilvania apăsaŭ în secolul trecut pe Romînĭ într-nn chip cu totul neomenos, și chĭar astăzĭ vreau să li ucidă vieața morală... Lupta între apăsătorĭ și apăsațĭ fiind pusă pe tărîmul dreptuluĭ, ceĭ dintîĭŭ căutară s-o curme tăgăduind Romînilor dreptul istoric invocat de aceștiia.“ ?

I pag. 411-418: ‘„Istoricul întrebăriĭ“: Sulzer, Geschichte des transalpinischen Daciens; Engel, Commentatio de expeditionibus Traiani ad Danubium; Schafarik, Slavische Alterthümer; Miklosich, Die slavischen Elemente im Rumunischen; Roesler, Romänische Studien; Tomaschek, Über Brumalia und Rosalia; Tomaschek, Recensiea cărțiĭ luĭ Roesler, în Zeitschrift für oesterreichische Gymnasien anul 1872 (Combate pe Roesler); Tomaschek, Zur walachischen Frage, în Zeitschrift für oesterreichische Gymnasien anul 1876 (Combate pe Roesler); Tomaschek, Recensiea cărțiĭ luĭ Jung Roemer und Romanen in den Donauländern, în Zeitschrift für oesterreichische Gymnasien anul 1877 (Susține pe Roesler); Tomaschek, Zur Kunde der Haemushalbinsel; Bidermann, Die Romanen und ihre Verbreitung in Oesterreich; Jung, „autorul maĭ multor scrierĭ“ [Xenopol nu le citează anume care]; Gaston Paris, în Romania anul 1878 (Susține pe Roesler); C. de la Berge, Essai sur le règne de Trajan, Paris, 1877 (Susține pe Roesler); Schwicker, Die Herkunft der Rumänen; Pič, Die Abstammung der Rumänen; Hunfalvy, Ethnographie Ungarns, Pest, 1877 (Ungurii sînt maĭ vechĭ locuitorĭ în Dacia traĭană decît Slavii și decît Romînii); Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprüche.?

II pag. 83-87: ‘Susține netemeĭniciea celor spuse de Vopiscus, Eutropius, Sextus Rufus asupra părăsiriĭ Dacieĭ de Romanĭ, cu aceleaș argumente ca și Petru Maior [pentru care vezĭ § 90].?

II pag. 88-90: ‘Combate afirmarea luĭ Roesler, că populația romană din Dacia ar fi fost compusă numaĭ din colonĭ noŭ veniți, ĭar nu și din populație autohtonă romanizată, citînd inscripțiĭ cu nume chipurile dace: Aia, Nando, Andrada, Bituvas, Bricena, Bedarus, Ariortus, Udarus, Andena, Epidius, Mucasenus, Rescu, Turma, Soia, Sola, Mucatrus. „Dintre inscripțiunile culese până acuma s-aŭ putut atribui 22 de nume de bărbați și de fimeĭ cu siguranță la Dacĭ, ca vreo 20 de alte nume sînt comune Dacilor și Thra-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cilor“.?—Baza pentru aceste susţinerĭ o formează lista de „nume personale dace culese din inscripţiĭ“, pe care o dă Tocilescu în Dacia înainte de Romanĭ, pag. 581 sqq. (Analele Academieĭ romîne, seriea I, tomul X, Bucureştĭ, 1880). Criterĭul după care judecă Tocilescu, şi prin urmare Xenopol, că cutare nume ar fi dace, orĭ în general thrace, este nul. Si de fapt, dintre numele date de Xenopol Epidius e roman, Andena e celt, Aia, Nando, Andrada, Bituvas, Bricena, Bedarus, Ariortus, Udarus sînt de naţionalitate nehotărîtă, şi numaĭ Mucasenus, Rescu, Turma, Soia, Sola, Mucatrus sînt thrace.

II pag. 90-92: „Pentru participarea Dacilor la populaţiea romanizată a provincieĭ Dacia se bazează pe *cohors aelia Dacorum* cu staţiunea în Britannia, pe inscripţiĭ [nu spune care anume] din Syria, Noric, Pannonia, „care pomenesc soldaţĭ *natione Dacus*“, pe faptul că Ptolemaeus dă triburĭ dace şi oraşe cu nume dace din provinciea Dacia, şi pe acela că nume autohtone de rîurĭ şi de oraşe aŭ trecut dela Dacĭ la Romanĭ.?

II pag. 95: „Pentru posibilitatea ca Dacĭĭ să se fi romanizat în scurta vreme cît a fost stăpînită de Romanĭ provinciea Dacia citează răpedea romanizare a Spanieĭ atestată de Strabo şi a Gallieĭ narbonensis, „supusă Romanilor decătră Iulius Caesar 52 a. Chr. şi care era pe timpul luĭ Plinius (mort 79 p. Chr.) maĭ mult o Italie decît o provincie“.? —Decît numaĭ Gallia narbonensis fusese supusă, colonizată şi redusă în provincie de Romanĭ încă dela finele secolului II a. Chr., cu mult înainte de a fi cucerit Iulius Caesar restul Gallieĭ.

II pag. 95-98: „Numaĭ o parte din populaţie a părăsit Dacia, acea bogată. Sărăcimea a rămas pe loc şi s-a adăpostit în munţĭ, tot aşa după cum totdeauna populaţiea nevoiaşă din ţările romîneştĭ şĭ-a găsit adăpost în munţĭ la vremurĭ de nevoe. Şi în alte părţi ale lumiĭ romane, de pildă prin acele învecinate cu Alpiĭ, se constată istoriceşte că populaţiea romană s-a adăpostit în munţĭ pe vremea năvălirilor barbarilor.?

II pag. 98-102: „Romînĭĭ n-aŭ putut veni din Moesia, pentrucă Moesia [sub care Xenopol înţelege numaĭ Moesia Inferior] a avut puţină populaţie romanizată, după cum se vede din numărul cel mic al inscripţiilor [Xenopol a a-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vut la îndămînă numaĭ volumul I din tomul III al inscripţiilor din C. I. L.], apoĭ acea populaţie, puţină cîtă a fost, a fugit prin munţiĭ Balcan, Rhodope şi Pind. Şi de fapt nu întîlnim pomeniţi Romînĭ decît în aceştĭ munţi, orĭ, maĭ exact, la sud de Balcanĭ. Ca probe pentru această din urmă afirmare se daŭ: *retorna* şi *torna*, *torna*, *fratre* din Theophylaktos şi Theophanes [Dă însă numaĭ locul din Theophanes. Vezĭ § 110]; Vlahiĭ nomazĭ din Kedrenus anul 976 [pag. paris. 694]; Κίμβα Λόγγου din Kedrenus [anul 1014 pag. paris. 707]; hrisovul luĭ Basilios II Bulgaroctonos anul 1019, după Pič Abstammung der Rumänen pag. 62, prin care împăratul supune pe Vlahiĭ din întreaga Bulgarie autorităţiĭ arhiepiscopuluĭ din Ohrida (Despre acest fapt zice: „Hrisovul putea, chĭar vorbind de Valahiĭ întregiĭ Bulgariĭ, să nu se raporte decît la părţile locuite de eĭ, munţiĭ aceştеĭ ţărĭ“); Vlahiĭ din Anna Komnena [aniĭ 1081-1084 pag. paris. 226 -227]; „Cantacuzin vorbeşte de Valahiĭ care ar locui în muntele Rodop, Bonn I p. 146“ [anul 1322 l. I cap. 30 pag. paris. 91]; Valahiĭ din Veniamin de Tudela pela 1170 după Roesler Romänische Studien pag. 108; Flachia din Ansbertus Historia de expeditione Friderici, după Hunfalvy Die Rumänen und ihre Ansprüche pag. 65 [anul 1199]; Vlahia Mare dela Niketas Choniates [anul 1206 pag. paris. 410]; „Blachie, Blaquie la grande din cronicile imperĭuluĭ latin din Constantinopol“ [Care?]; Vlahia Mică dela Phrantzes pag. Bonn 414 [anul 1462]; Vlahia de sus din Scholiastul luĭ Thukydides II, 102 [după Tomaschek, Ueber Brumalia und Rosalia pag. 402, pe care însă nu-l citează]; Valahiĭ din Serbia după Pič Abstammung der Rumänen pag. 56 [din Miklosich Monumenta serbica].[2]—Anul pentru *retorna*, *torna*, *torna*, *fratre* îl dă greşit, 579 în loc de 587. Citatul din Anna Comnena e dat fără an şi greşit. Locul din Cantacuzenus e dat fără an. La Ansbertus nu dă anul şi crede că Flachia, despre care vorbeşte acest autor, ar fi tot una cu Valahia Mare din Niketas Choniates. Din însuş citatul dat întĭĭaş dată de Tomaschek Ueber Brumalia und Rosalia pag. 401 (Fridericus de Perge invasit regionem opulentam Flachiam dictam, non multum a Thessalonica distantem) se vede lămurit că această Flachia trebue să fi fost în Macedonia, şi anume în Macedonia sudică, nu în regiunea dela cursul de sus al Strumeĭ, pelîngă Köstendil, cum presupune Tomaschek; dar lu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

crul devine sigur prin aceĭa ce spune Domenico Mario Negri în Geographicorum commentariorum libri XI, Basileae, 1557, pag. 279 că „nu departe de rîul Echedoros [astăzĭ Galliko] este o regiune cu sate de păstorĭ, cărora [păstorilor] li zic Morias orĭ Flaccos (ager a pastoribus vicatim habitatur, quos Morias seu Flaccos appellant)“. La Hopf, Geschichte Griechenlands I pag. 267 (Hopf recunoaşte cu drept cuvînt că Morios e o metateză din Ρωμαίους, aşa dupăcum şi Morea e o metateză din Ρωμαία). Despre Valahia Mare nu cunoaşte decît locul din Nicetas Choniates, şi pe acela îl dă fără an şi greşit. La Vlahia Mică nu dă anul. Ce vrea să spună Xenopol cu „cronicile imperĭuluĭ latin din Constantinopol“? (Autorul şĭ-a scos, sigur, această sumară cunoştinţă de nişte „cronicĭ ale imperĭuluĭ latin din Constantinopol“ din Roesler Romänische Studien pag. 105 nota 3, unde sînt citaţĭ „Ramon de Muntaner c. 240: Langlo seigneur de la Blachie. — Henri de Valenciennes, 213: Blaquie-la Grant“. A schimbat numaĭ pe *grant* în *grande*, şi răŭ a făcut). Scoliastul luĭ Thukydides putea să-l cunoască Xenopol chĭar din ediţiea atît de răspîndită a luĭ Firmin Didot (Thukydides şi scholiile luĭ apăruse de mult în această editură pe vremea cînd scrĭia Xenopol), şi dacă ar fi cetit locul întreg, ĭar nu numaĭ citatul prea scurt al luĭ Tomaschek, ar fi văzut că prin Ἀνώβλαγα se înţelegea Pindul şi n-ar fi pus Valahia de sus în Epir. Dar Xenopol a scăpat din videre o mulţime de locurĭ, cunoscute pe vremea luĭ, cu mult maĭ multe decît cele pe care le citează: Ştirile dela 726-780 despre Vlahorihini, care „aŭ pus stăpînire pe Bulgaria şi apoĭ s-aŭ lăţit în diferite direcţiĭ, pănăce aŭ ocupat şi Macedonia şi aŭ ajuns şi la sfîntul munte, cu fimeĭ, cu copiĭ“ (Tomaschek, Zur Kunde der Haemushalbinsel pag. 42-43); dela 1027 despre Vlahiĭ din oştirea cu care despota Nicus a plecat să cuprindă Sicilia (Ducange în nota la Zonaras l. XVII, cap. 9; Thunmann, Untersuchungen über die Geschichte der oestlichen europäischen Völker, pag. 351); dela 1081-1084 despre satul valah Exeba orĭ Exeva (εἰς Ἐξεβάν) din Thessalia (Anna Comnena pag. paris. 138, la Hopf Geschichte Griechenlands I pag. 165); din secolul XI despre Vlahiĭ din Macedonia, Thessalia, Epir, Hellas (Kekavmenos, la Tomaschek Zur Kunde der Haemus-Halbinsel pag. 58); dela anĭ 1119, 1294, 1304, 1343 despre Thessalia numită Valahia (Heuzey, Le

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mont Olympe et l'Acarnanie, Paris, 1860,pag. 49; Hopf, Geschichte Griechenlands, I pag. 359; Cantacuzenus l. III cap. 53, pag. paris. 526, 527, la Heuzey, Le mont Olympe et l'Acarnanie pag. 49); dela anii 1226, 1239, 1259, 1303-1318, 1317, 1318, 1324 despre Thessalia numită Valahia Mare (Georgios Akropolites, pag. paris. 23 și 123, 33 și 129; Pachymeres t. I pag. romana 49; Hopf, Geschichte Griechenlands I pag. 360, 412, 421); dela anii 1324, 1333, 1304, 1379, 1336 despre Vlahii din Thessalia (Hopf, Geschichte Griechelands I pag. 422; Cantacuzenus l. II cap. 28 pag. paris. 289, despre triburile romîne Malacași, Buĭ și Mesariți, numiți greșit Albanejĭ, compară Pouqueville Voyage de la Grèce, Paris, 1820-1822, III, 225, V, 624; Hopf, Geschichte Griechenlands II pag. 37, 38; Heuzey, Mission de Macédoine, Paris, 1876, pag. 453); dela anii 1304 și 1379 despre Vlahii din sudul Albanieĭ și din Epir (Hopf, Geschichte Griechenlands, II, pag. 37, 38); dela anul 1307 despre Valahĭ în oștirea bizantină (Pachymeres, t. II pag. romana 381); dela anul 1445 despre un șef valah guvernator al Thessalieĭ (Hopf, Geschichte Griechenlands II pag. 114); dela anul 1272 despre Valahia din Morea (Hopf, Geschichte Griechenlands, I, pag. 309); dela anul 1285 despre Valahiĭ din sudul Thracieĭ (Pachymeres, t. II, pag. romana 67, loc scos la iveală încă de Petru Maior, Istoriea pentru începutul Romînilor, Buda, 1834, pag. 147, apoĭ de C. Jireček, Geschichte der Bulgaren, Prag, 1876, pag. 282). Xenopol nu spune nimic despre Valahia Albă, cum se numĭa pela începutul secoluluĭ XIII regiunea dintre Haemus și Dunăre (După cum vorbește Hopf despre această țară, ea trebue să fie pomenită în maĭ multe izvoare. Geschichte Griechenlands I pag. 165: „Vlahiĭ care locuĭaŭ între Haemus și Dunăre, a căror țară este numită maĭ mult [meist] Valahia Albă [Weisswlachien], s-aŭ contopit încet încet cu Bulgariĭ slavizațiĭ". Hasdeu Istoriea critică a Romînilor pag. 158, și după el Onciul Originile principatelor romîne pag. 152, aŭ scos la iveală un singur izvor, Villehardouin La conquête de Constantinople ed. Ducange pag. 106). Xenopol ignorează apoĭ complect pe Romîniĭ vesticĭ, asupra cărora știrile istorice eraŭ pe vremea cînd scrĭia el în destul de mare număr cunoscute (Aceste știrĭ istorice le-a maĭ înmultit de atuncĭ numaĭ C. Jireček. Die Romanen in den

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Städten Dalmatiens, în special prin scoaterea la iveală a loculuĭ din Domenico Negri, Geographiae commentariorum libri XI, Basilea, 1557, pag. 103). In afară de alte ştirĭ maĭ recente, izvoare importante ca Presbyter Diocleas (a doŭa jumătate a secoluluĭ XII) cap. 5, Lucius De regno Dalmatiae et Croatiae în Schwandtner Scriptores rerum hungaricarum III pag. 459, Tommasini Commentarj storico-geografichi della provincia dell'Istria, 1650, în Archeografo triestino IV pag. 515, Fra Ireneo della Croce, Historia di Trieste, Venezia, 1698, l. IV, cap. VII, pag. 334, Alter und neuer Staat des Königreichs Dalmatien, Nürnberg, 1718, pag. 106, Carlo de Franceschi Sulle varie popolazioni dell'Istria, în revista L'Istria, anul 1852, fusese făcute cunoscute în Miklosich, Wanderungen der Rumunen, în Denkschriften der Wiener Akademie vol. XXX, anul 1879, pag. 1-6, 8-9, şi în Bidermann, Die Romanen und ihre Verbreitung in Oesterreich, Graz, 1877, pag. 81, 82, 88, 97. Se cunoşteaŭ apoĭ Valahia Mare şi Valahia Mică depe teritorĭul Romînilor vesticĭ (Miklosich, Wanderungen der Rumunen, pag. 5, Miklosich Die slavischen Elemente im Rumunischen pag. 2, Petru Maior Istoriea pentru începutul Romînilor ed. II pag. 172, Joseph und Hermenegild Jireček, Entstehen christlicher Reiche im Gebiete des heutigen oesterreichischen Kaiserstaates, Wien, anul 1865, pag. 225). Şi cu toate acestea, cu toată sărăciea luĭ de informaţiĭ, Xenopol zice pag. 102: „Tărîmul pentru limpezirea aceşteĭ întrebărĭ [Care întrebare, vezĭ maĭ jos] a fost acum pregătit prin cercetarea a *tot* [!] ce se află pomenit despre Valahĭ în scriitorĭĭ bizantinĭ şi în celelalte izvoare contemporane acestora".

II pag. 102-108: „Intrebarea, al căreĭ tărîm a fost limpezit „prin cercetarea a tot ce se află pomenit despre Valahĭ în scriitorĭĭ bizantinĭ şi în celelalte izvoare contemporane acestora", este „acea privitoare la fiinţarea statuluĭ valahobulgar la sudul Dunărĭĭ". Prin citaţiile din aceĭ scriitorĭ şi din acele izvoare s-a probat în de ajuns că Romînĭĭ în peninsula balcanică nu eraŭ în veacul de mijloc decît dincolo de Balcanĭ, nu în Moesia. Partizanĭĭ teorieĭ luĭ Roesler se bazează însă pe Romînĭĭ care au înfiinţat al doilea imperĭu bulgăresc şi care după dînşiĭ ar fi trăit în Moesia. Ce s-a făcut această numeroasă populaţie românească, zic eĭ, care astăzĭ nu se maĭ găseşte pe acolo? Nu se poate ex-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

plica lucrul altfel, după dînşiĭ, decît dacă admiţĭ că s-a strămutat de-a stînga Dunăriĭ. Acea populaţie romînească locuĭa însă numaĭ în Haemus, după cum se vede din cele povestite de Niketas Choniates. Apoĭ „ce nevoe ar fi împins pe Valahĭ a trece Dunărea tocmaĭ în ceĭ dintîĭŭ anĭ aĭ înfiinţăriĭ statuluĭ valaho-bulgar? Cum să ne putem închipui că Valahiĭ să fi părăsit ţara lor tocmaĭ în momentul cînd, întemeiind un stat neatîrnat, eĭ puteaŭ să se bucure de toate drepturile lor, şi apoĭ cu ce scop? Pentru a merge la Cumanĭ, care nu vor fi fost mult maĭ civilizaţĭ decît Goţiĭ, înaintea cărora Roesler face să fugă în cea maĭ mare grabă pe locuitoriĭ Dacieĭ! Iată Romîniĭ revenind în Dacia în timpul celeĭ maĭ cumplite a tuturor năvălirilor, acea a Tatarilor“.? — Xenopol se bazează numaĭ pe cîteva locurĭ din Niketas Choniates. Dacă ar fi luat în considerare toate locurile din acest autor şi cele spuse de Villehardouin, pe care nu-l cunoaşte (Ştirile din Niketas Choniates sînt puse astăzĭ la dispoziţiea mareluĭ public de G. Murnu în Analele Academieĭ Romîne ser. II t. XXVIII, anul 1906, ĭar cele din Villehardouin de mine în Barangiĭ în istoriea Romînilor şi în limba romînească, III, în Viaţa romînească Mart 1916), ar fi căpătat impresiea totală că Romîniĭ nu eraŭ numaĭ în Haemus, ci în toată ţara celor dintîĭŭ regĭ aĭ Romînobulgarilor, în special în regiunea dintre Dunăre şi Balcanĭ, ar fi constatat apoĭ că în vremurile acestea Romîniĭ trăĭaŭ în frăţie cu Cumaniĭ (Chĭar soţiea luĭ Ioniţă era o Cumană, Georgius Akropolites pag. paris. 115, ĭar numele Asʻkn al unuĭa din ceĭ treĭ fraţĭ care aŭ provocat răscoala Romînilor e un nume cuman) şi că eraŭ ca la dînşiĭ acasă şi pe malul stîng al Dunăriĭ, unde de altfel sînt atestaţĭ ca locuitorĭ aşezaţĭ încă dela anul 1164 (Niketas Choniates pag. paris. 84-86, loc citat de mine în întregime în „Barangiĭ în istoriea Romînilor şi în limba romînească“, III, Viaţa romînească Mart 1916, scos întîĭaş dată la iveală de Lucius De regno Dalmatiae et Croatiae, în Schwandtner Scriptores rerum hungaricarum III pag. 455, apoĭ de Şincaĭ supt anul 1172, de Hopf Geschichte Griechenlands I pag. 165, de Tomaschek în Oesterreichische Gymnasialzeitschrift anul 1876 pag. 342-346, de Tomaschek Zur Kunde der Haemus-Halbinsel pag. 48, de Jung Die romanischen Landschaften des römischen Reiches Innsbruck 1881 pag. 478), şi unde îĭ atestează pentru timpurile acestea ale

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

începuturilor imperiului romîno-bulgar Niketas Choniates supt anul 1198 pag. paris. 323. De altfel pentru existența Romînilor în Moesia înainte de aceste timpuri probează pentru anul 1096 Anna Comnena pag. paris. 274, 273-274, pentru timpul său în general Anna Comnena pag. paris. 451-452 (Anna Comnena și-a sfîrșit opera de scris la anul 1148), pentru anii 1161-1173 Kinnamos pag. paris. 150-152 (loc citat de mine în întregime în „Barangii în istoriea Romînilor și în limba romînească" III, scos întîiaș dată la iveală de Lucius De regno Dalmatiae et Croatiae, Schwandtner Scriptores rerum hungaricarum III pag. 455, apoi de Petru Maior Istoriea pentru începutul Romînilor ed. II pag. 195, de Șincai supt anul 1172, de Hopf Geschichte Griechenlands I pag. 165, de Tomaschek Zur Kunde der Haemus-Halbinsel pag. 260). Să se observe în special locul din Anna Comnena pag. paris. 451-452, unde în mod precis se vorbește despre Romînii dintre Dunăre și Balcani. Inprejurările erau favorabile pentru strămutare. Populația în Muntenia și Moldova era rară, după cum se vede pentru anii 1161-1173 din Kinnamos pag. paris. 150-152, și pentru anul 1114 din Anna Comnena pag. paris. 454, iar prin sfărîmarea puterii Cumanilor decătră Mongoli țările de de-a stînga Dunării rămăsese oarecum fără stăpîn. Năvălirea Tătarilor a venit și a trecut într-adevăr ca o furtună, prin ea s-a curățit numai locul mai tare de neamul străin al Cumanilor și s-a făcut încă mai apt pentru o ocupare a lui din partea Romînilor.

II pag. 108-111: Arată schimbarea de părere a lui Tomaschek, care, după ce susținuse un punct de videre contrariu celui al lui Roesler (Brumalia und Rosalia, Recensiea cărții lui Roesler în Zeitschrift für österreichische Gymnasien anul 1872, Zur walachischen Frage în Zeitschrift für österreichische Gymnasien anul 1876), devine aprigul susținător al părerilor aceluia (Recensiea cărții lui Jung Roemer und Romanen in den Donauländern în Zeitschrift für österreichische Gymnasien anul 1877, Zur Kunde der Haemus-Halbinsel).

II pag. 112-115: „Că Romînii au înbrățoșat ritul slav sau bulgar în biserica lor, că limba bulgară sau veche slavonă a fost în timp de veacuri atît în Transilvania cît și în principate limba oficială și scrisă a Romînilor, se lămurește prin faptul că Bulgaria se întindea, cel puțin pe vremurile

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

întîiuluĭ imperĭu bulgar, şi pe rîpa stîngă a fluvĭuluĭ, asupra Moldoveĭ, Valahieĭ şi Transilvanieĭ". Dovedeşte că într-adevăr Bulgariĭ aŭ stăpînit pe vremea întîiuluĭ imperĭu bulgar şi în ţările de de-a stînga Dunăriĭ, în special în Transilvania.[2] — Probele sînt luate din Pič, Abstammung der Rumänen pag. 70 sqq. (Probele 1, 2 deja la Schafarik Slavische Alterthümer, Leipzig, 1843-1844, II pag. 201, 202), pe care însă Xenopol nu-l citează. Aceste probe sînt: 1) „Bulgaria de dincolo de Dunăre", Βουλγαρία ἐκεῖθεν τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ, Scriptor incertus, Chronographica narratio, complectens ea quae tempore Leonis filii Bardae Armeni contigerunt, pag. paris. 433 supt anul 813. 2) Ştirile din Annales fuldenses supt aniĭ 863, 884, 892, după care Bulgariĭ aŭ atacat pe Moravĭ dinspre răsărit şi aŭ fost rugaţĭ de Francĭ să nu procure sare Moravilor. 3) Locul din Constantin Porphyrogennetos (împărat 912-959) De administrando imperio cap. 40, că „dinspre răsărit se învecinesc Ungurĭi cu Bulgariĭ, unde îĭ şi desparte pe unĭi de alţĭi Dunărea". 4) Documentul din 1231, publicat de contele Kemény în Magasin für siebenbürgische Geschichte I pag. 176, reprodus apoĭ în Teutsch und Firnhaber Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens I pag. 50 (astăzĭ în Documente Hurmuzaki I_1 pag. 120), în care se spune că „Capitulul din Alba Iulia adevereşte că Gal, fiul luĭ Vid din comuna Bord în Transilvania, s-a împăcat cu Trul în privinţa moşieĭ numită Boĭu din ţara Romînilor, pe care o stăpînise Trul şi strămoşiĭ luĭ încă „din timpul cînd ţara Romînilor se spune că era ţara Bulgarilor" (a temporibus iam quibus ipsa terra Blacorum terra Bulgarorum exstitisse fertur).[2] — Dintre aceste probe trebue ştearsă cea de a patra, pentrucă s-a dovedit că documentul dela 1231 este un falş al conteluĭ Kemény. Vezĭ Augustin Bunea, Stăpîniĭ ţărĭĭ Oltuluĭ, pag. 8 (Academia Romînă, Discursurĭ de recepţiune, N° XXXIV).

II pag. 116-123: „In special contra presupuneriĭ că Romîniĭ ar fi venit de-a stînga Dunăriĭ pela începutul secoluluĭ XIII autorul găseşte o probă în faptul că biserica romînă din Moldova şi Muntenia ar fi atîrnat dela început, decînd avem ştirĭ în privinţa aceasta (secolul XIV), pănă la anul 1767, de arhiepiscopiea dela Ohrida. Ar fi trebuit să atîrne de arhiepiscopiea dela Tîrnova, dacă ar fi venit Romîniĭ din Moesia pe vremea celuĭ de al doilea imperĭu bul-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

găresc. Atîrnarea însăş de arhiepiscopiea dela Ohrida nu se poate explica decît prin faptul că biserica romînească de de-a stînga Dunării atîrna întîiŭ de arhiepiscopiea dela Iustiniana prima, a căreĭ succesoare în titlu şi putere a fost cea dela Ohrida. Pentru stăpînirea arhiepiscopieĭ dela Iustiniana prima asupra bisericiĭ romîne de de-a stînga Dunării se bazează pe novella XI a luĭ Iustinianus, unde s-ar fi vorbind de întinderea autorităţiĭ arhiepiscopieĭ dela Iustiniana prima şi asupra cetăţilor de de-a stînga Dunării. De altfel că eraŭ episcopĭ în Dacia pe vremea stăpînirii Gepizilor, ba chĭar pe vremea celeĭ a Romanilor, ar proba o scrisoare a papeĭ Eugenius cătră Tutund, chaganul Avarilor, din anul 826, în care-l invită a restatornici acele episcopate.[2]— Netemeĭniciea acestor părerĭ o arată Onciul, Teoriea luĭ Roesler, pag. 335 sqq. In special, că scrisoarea papeĭ Eugenius este un falşificat, arată Onciul Teoriea luĭ Roesler pag. 69.

II pag. 123-138 : [c] Combate argumentul *a silentio* [pentru care vezĭ sub Lucius § 180 şi Roesler § 200]. Constată prezenţa Romînilor în Dacia în momentul cînd Ungurii aŭ cucerit Pannonia prin mărturisirile notaruluĭ anonim al regeluĭ Bela şi prin acele ale cronicaruluĭ rus Nestor, ale căror ştirĭ le apără cu succes încontra criticiĭ negative a luĭ Roesler. In aceste ştirĭ Xenopol vede o tradiţie istorică, pe care vrea să o constate şi la cronicarul ungur Kéza. Prezenţa Romînilor de a stînga Dunării înainte de secolul XIII o maĭ constată prin ştirea din Niebelungenlied despre ducele Vlahilor Ramunc, care ar fi venit la curtea luĭ Attila cu prilejul căsătorieĭ acestuĭa cu Crimhild, ştire pe care o rîdică pănă la prima cruciată (1096) [In tot cazul e cel maĭ tîrziŭ contemporană cu timpul cînd s-a sfîrşit redactarea poemuluĭ, finele secoluluĭ XII. Asupra loculuĭ din Niebelungenlied, unde este vorba de Vlahĭ, a atras, după cît ştiŭ, întîiŭ atenţiea Hasdeu, Istoriea critică a Romînilor, pag. 100. Xenopol a dat un citat maĭ lung]; apoĭ prin Niketas Choniates supt anul 1164 [Anul nu-ĭ dat de Xenopol. Pentru acest loc vezĭ maĭ sus sub II pag. 102-108], şi prin Kinnamos supt anul 1161 [Pentru acest loc vezĭ maĭ sus sub II pag. 102-108. Ştirea de supt acest loc însă este imposibil să o interpretezĭ altfel decît ca privitoare la Romînii de de-a dreapta Dunării].[2]—Ştirile din notarul anonim al regeluĭ Bela şi din Kéza vezi-le sub § 229 Onciul, Din isto-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

riea Romînieĭ, Bucureștĭ, 1914. Aicĭ le daŭ pe cele din cronicarul rus Nestor (A trăit până în al doilea decenĭu al secoluluĭ XII) după edițiile luĭ Fr. Miklosich, Chronica Nestoris, Vindobonae, 1860, și August Ludwig Schlözer, Nestor, Russische Annalen, Göttingen, 1802-1809. Miklosich sub I, pag. 2, Schlözer sub cap. II, în vol. II pag. 24. Cu ocaziea înșirăriĭ popoarelor din neamul luĭ Iafet: „Čudĭ [Finiĭ] locuesc la marea Varegilor [marea baltică], și tot la marea aceasta locuesc Varĭazi [Varegiĭ] din partea asta spre răsărit până la granița luĭ Sim, și tot la marea aceasta, din ceĭa parte spre apus, locuesc [Varegiĭ] până la țara Anglilor și a Vlahilor (do zemlĭa aglĭanĭskî i do vlašĭskî). Neamurĭ de ale luĭ Iafet sînt și Varĭazi, Sviĭe [Suediĭ], Nurŭmane [Normaniĭ], Gote [Goțiĭ], Rusĭ [Ruși], Aglĭane [Angliĭ], Galičane [?], Vlahove [Vlahiĭ], Rimlĭane [Romaniĭ], Nĕmĭți [Germaniĭ], Korlĭazi [?], Venediți [Veneți enii]. Frĭagove [Francii] și ceilalți locuesc dela apus spre mĭazăzi și se învecinesc cu seminția luĭ Ham“. Miklosich sub II, pag. 3, Schlözer sub cap. IV, în vol. II pag. 66: „Multă vreme după aceĭa [după-păce s-aŭ amestecat limbile la Babilon] s-aŭ așezat Slovĕne [Sloveniĭ] la Dunăre, acolo unde sînt astăzĭ țara ungurească și cea bulgărească, și din Sloveniĭ aceĭa s-aŭ răspîndit [Sloveniĭ] pe pămînt și s-aŭ numit cu numele lor, pe unde se așezaŭ, după locurĭ. Așa, s-aŭ dus și s-aŭ așezat la rîul cu numele Morava și s-aŭ numit Morava [Moravĭ], orĭ alțiĭ s-aŭ numit Česi [Cehĭ], orĭ aceștiĭa care și eĭ sînt Slovenĭ: Horvate bĕlii [Croațiĭ albĭ] și Serbĭ [Sîrbiĭ] și Horutane [? După Schlözer ar fi vorba despre Sloveniĭ din Krain, Kärnten și Steiermark]. Căcĭ, fiindcă aŭ venit Vlahiĭ peste Sloveniĭ dela Dunăre și s-aŭ așezat la dînșiĭ și aŭ început să le facă sîlnicie (Vlahomŭ bo našĭdŭšemŭ na Slovĕnî na dunaĭskĭĭa i sĕdŭšemŭ vŭ nihŭ i nasilĭaĭoštemŭ imŭ), Sloveniĭ aceștiĭa aŭ emigrat, și [alțiĭ] s-aŭ așezat la Vistula și s-aŭ numit Lĭahove [Leși], ĭar uniĭa dintre aceĭ Leși s-aŭ numit Polĭane, ĭar alțĭ Leși s-aŭ numit Lutiči, alțiĭ Mazovĕane, alțiĭ Pomorĭane“. Miklosich sub VIII, pag. 5, Schlözer sub cap. X, în vol. II pag. 112: „Pecînd neamul Slovenilor, dupăcum am spus, trăĭa la Dunăre, aŭ venit dintre Sciți (otŭ Skuģŭ), adecă dintre Cozarĭ (otŭ Kozarŭ), așa numiții Bulgarĭ (Bolgare) și s-aŭ așezat la Dunăre și aŭ făcut sîlnicie Slovenilor. Iar după aceĭa aŭ venit Ungurii albĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

(Ugre b'klii) şi aŭ moştenit ţara Slovenilor, *dupăce aŭ alungat pe Vlahĭ, care maĭ înainte vreme ocupase ţara Slovenilor* (prognavše Volohî, iže b'kša preže priĭali zemlĭu slovensku). Aceştĭ Ungurĭ aŭ început să fie pe vremea împăratuluĭ Heraclie, care a avut războĭŭ cu Hozroe, împăratul Perşilor". Pasajul subliniat se găseşte numaĭ în doŭă manuscripte, este considerat pentru aceĭa ca o interpolare de Schlözer şi n-a fost primit în ediţiea Miklosich. Miklosich sub XIX, pag. 12, Schlözer sub cap. IX, în vol. III pag. 107: „La anul 6406 [898] aŭ trecut Unguriĭ (Ugri) pelîngă Kiev, pela un munte care se chĭamă azĭ al Ungurilor, şi dacă aŭ ajuns la Dnipru, aŭ stat în corturĭ, pentrucă mergeaŭ ca Polovţiĭ [Cumaniĭ]. Şi dupăce aŭ venit dela răsărit, aŭ năvălit dincolo de nişte munţĭ marĭ şi aŭ început să se războĭască cu Vlahiĭ (Vlahî) şi cu Sloveniĭ care trăĭaŭ acolo, pentrucă acolo şedeaŭ Sloveniĭ înainte vreme şi apoĭ Vlahiĭ (Vlahove) aŭ luat ţara Slovenilor. După aceĭa Unguriĭ aŭ alungat pe Vlahĭ şi le-aŭ moştenit ţara (Ugri prognaša Vlahî i nasl'kdiša zemlĭu) şi s-aŭ aşezat alăturĭ de Slovenĭ, pe care şi ĭ-aŭ supus, şi de atuncĭ s-a numit ţara ungurească". Nestor povesteşte în cronica luĭ şi după tradiţie, precum mărturiseşte însuş, de pildă, cu ocaziea celor ce spune despre ducerea la Constantinopol a cneazuluĭ Kiĭ, Miklosich sub VI, pag. 5, Schlözer sub cap. VIII în vol. II pag. 100, dar nu inventează singur. Veracitatea luĭ se constată între altele în descrierea pe care o face a obiceĭurilor Slavilor, Miclosich sub X, pag. 6, Schlözer sub cap. XII în vol. II pag. 124: de o parte (la Polĭanĭ) vieaţă blîndă şi sociabilă, de altă parte (la Drevlĭanĭ, Radimicĭ, Vĭaticĭ şi Severĭ) vieaţă sălbatecă şi bestială. Acelaş contrast între vieaţa unora dintre Slavĭ şi vieaţa altora dintre dînşiĭ îl relevează Caesarius de Nazianz (Vezĭ § 82, N° 10 fine). E mare deosebire între felĭul simplu, nepărtinitor şi inspirător de încredere în care povesteşte Nestor, şi acel umflat, exagerat şi părtinitor pentru Ungurĭ în care povesteşte notarul anonim al regeluĭ Bela.

II pag. 202-209: „Înşiră documente ungureştĭ, unde se găsesc orĭ s-ar fi găsind pomenirĭ de Romînĭ orĭ de limba romînească. Anul 1197: *Hegesholmu*, care ar fi însemnînd „dealul Holmuluĭ", o taŭtologie, în care partea a doŭa ar fi cuvîntul romînesc *holm*, care ar fi = latin *culmen*; anul 1222: pomenire de Valahĭ în Transilvania; anul 1224: po-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

menire de Valahĭ în Transilvania ; anul 1223 : pomenire de Valahĭ în Transilvania ; anul 1252 : pomenire de Valahĭ în Transilvania ; anul 1247 : chenezate şi voevodate romîne în Oltenia şi Muntenia ; anul 1234 : Valahĭ în episcopatul Cumanilor ; anul 1228 : Valahĭ în episcopatul Cumanilor ; anul 1260 : numeroşĭ Valahĭ în armata regeluĭ unguresc.[2] — In ce priveşte pe *Hegesholmu*, e ungurescul *hegyeshalom* şi înseamnă *dealul ţugueţat*. Cuvîntul *holm*, cu înţelesul *deal*, există într-adevăr în romînește, şi anume în moldovenește (Tiktin îl probează din Cantemir Istoriea ieroglifică), dar, ca şi ungurescul *halom*, e de origine slavă = rus *holm* (vechĭŭ bulgar *hlumŭ*, de unde romînescul *hîlm*, atestat de pildă de Bărceanu Dicţionar romîn-german). Iar documentul din 1228 e falş, vezĭ Augustin Bunea, Stăpînirĭ ţărĭĭ Oltuluĭ, pag. 50, Academia Romînă Discursurĭ de recepţiune N° XXXIV.

II pag. 207-208 : „Analizează documentul din 1293, pe care se baza Hunfalvy Die Rumänen und ihre Ansprüche pag. 100 pentru a proba că Romînii ar fi fost foarte puţin numeroşĭ în Transilvania pe acea vreme, răstoarnă cu succes concluziea greşită a luĭ Hunfalvy, şi constată cu drept cuvînt că Romînii eraŭ supuşĭ regeştĭ, pe care regele avea interes să nu-ĭ lese să se stabilească pe moşiile nobililor.”

II pag. 209-210 : „Romînii aŭ fost totdeauna agricultorĭ, fapt care se opune uneĭ transmigrărĭ complecte dintr-o regiune în altă regiune. Probă sînt termeniĭ agricolĭ de origine latină : *ara* = latin *arare*, *arie* = latin *area*, *falce* = latin *falx*, *secere* = latin *sicilis*, *grîŭ* = latin *granum*, *orz* = latin *hordeum*, *vie* = latin *vinea*, *viţă* = latin *vitis*, *vin* = latin *vinum*, *poamă* = latin *poma*, *must* = latin *mustum*, *auă* = latin *uva*, *albină* = latin *alveus*, *ceară* = latin *cera*, *mĭere* = latin *mel*. Dacă aŭ şi termenĭ agricolĭ de origine străină, aceştiia sînt toţĭ de origine slavă, nicĭunul de origine ungurească. Din contra Ungurĭĭ aŭ împrumutat termenĭ agricolĭ din romînește, de pildă *alaka* [adecă *alakor*], care e romînul *alac* = latin *alica*.[2] — Xenopol mai pune la termeniĭ agricolĭ de origine latină şi pe *ogor*, *malaĭŭ*, *rapiţă*, *strugur*, care ar fi după el latinele *agrum*, *millum*, *rapa*, *tryga*. *Ogor* însă e slav, *malaĭŭ* e obscur, *rapiţă* nu-ĭ direct *rapa* şi *strugur* sigur nu-ĭ *tryx*. Tot aşa *alac* nu-ĭ direct *alica*.

II pag. 211 : „Documentul din 1231, prin care se probează stăpînirea Bulgarilor peste Transilvania în timpul pri-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mei împărăţii bulgare, mai probează şi faptul că Romînii eraŭ proprietarĭ de pămînt în Transilvania încă depe timpul aceleĭ împărăţii.? — Orĭce argumentare pe baza aceluĭ document este zădarnică, întrucît documentul e falş. Vezĭ mai sus sub II pag. 112-115.

III pag. 111-120: „Vorbeşte de cneĭĭ, voevozii şi nobilii romînĭ, pe care-ĭ constată din documente ca existenţĭ în regatul unguresc începînd din secolul XIII, şi conchide că o asemenea stare de lucrurĭ nu se potriveşte cu o populaţie care ar fi fost numaĭ de curînd venită. Important maĭ ales este faptul că nobilii romînĭ luaŭ parte împreună cu nobilii saşĭ şi secuĭ la adunările obşteştĭ. Romînii aveaŭ apoĭ dreptul lor consuetudinal, ius valachicum.?

III pag. 121-124: „Vorbeşte despre robirea din partea nobililor a ţăranilor unguri şi valahĭ din Transilvania şi de răscoala ţăranilor din 1437. Intr-un document din acest an se constată că ţăraniĭ unguri şi romînĭ cer restituirea libertăţilor ce li se acordase încă de regele Ştefan cel sfînt şi li se confirmase apoĭ de regiĭ următorĭ. Autorul conchide de aicĭ că Transilvania era plină de Romînĭ încă depe vremea cînd a fost cucerită de sfîntul Ştefan [anul 1002 după Şincaĭ] şi că acele libertăţĭ acordate locuitorilor ţării priviaŭ în primul loc pe Romînĭ, căcĭ Unguri nu eraŭ probabil încă în Transilvania pe vremea supunerii decătră regele ungur a aceşteĭ provinciĭ.?

III pag. 289-290: „Faptul că Romînii din regatul unguresc aveau odată drepturĭ egale cu ale celorlalţĭ locuitorĭ, pe care apoĭ le-aŭ perdut, este o probă că eĭ sînt băştinaşĭ acolo, pentrucă la immigranţĭ se observă totdeauna faptul contrariu, că dintruntîiŭ sînt obijduiţĭ şi ţinuţĭ în stare umilită, şi numaĭ cu vremea ajung la oarecare drepturĭ şi la o stare politică maĭ bună.?

III pag. 291-293: „„Un argument, pe care protivniciĭ stăruinţii Romînilor în Dacia cred a-l putea invoca în favoarea tezeĭ lor, ar fi acel al lipseĭ, în ţările locuite astăzĭ de Romînĭ, a unor numirĭ geografice de obîrşie romană sau dacă“. Autorul găseşte însă că s-aŭ păstrat asemenea numirĭ: „In Banat, la întrarea văiĭ Temeşuluĭ, se găseşte astăzĭ satul *Tapa* saŭ *Tapia*. Tocmaĭ aicĭ a existat vechea localitate numită Tapae de Dion şi Iornandes... Afluentul Temeşuluĭ *Bărsava* fără îndoială şi-a tras numele dela vechea politie

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dacă *Bersobin*... Lîngă Cluș către nordul Transilvaniei se află astăzi satul *Pata*, și tabula lui Peutinger dă ca stațiune a 20ª pe drumul dela Cerna la *Porolissum* numele de *Patavissa* saŭ *Potaisa*, care nu este altă ceva decît *Patavicus* saŭ *vicus Pata*... Satul *Cigmău* pe rîpa dreaptă a Mureșului la nordul Orăștiei nu este altă ceva decît Zeugma lui Ptolemeŭ, format după aceĭaș lege care produse *Cerna* din *Zerna*... *Rucărul* de astăzi delîngă Olt amintește Rucconium al aceluĭaș geograf, care pune în harta sa acest oraș lîngă Carpați și aproape de un rîŭ. Orașul *Deva* nu este decît rămășița unuĭa din numeroasele orașe dace a cărora finală era *dava*, probabil vechea *Decidava*... Vechea stațiune de băi numită de Romani *Ad mediam* era întocmaĭ aceĭaș ce se regăsește astăzi sub numele de *Mehadia* (în limbagĭul poporan al Romînilor acelor părți *Media*). Se rîdică îndoelĭ asupra derivațiuniĭ numeluĭ romîn din forma romană pe motivul că *mediam* ar fi trebuit să deie în romînește forma *mează*. La aceasta întîmpinăm că nu se ĭa în băgare de samă înrîurirea pe care metateza silabeĭ *ad* a putut să o pună în lucrare prin strămutarea de loc a accentuluĭ: *Ad-mė-diam—Me-ád-diam*, de unde prin contragere *Meádia, Mehádia, Media*... *Caracal* așa numit după împăratul *Caracalla*, și *Turnu Severinului* după unul din ceĭ doĭ *Severĭ* care domniră în Roma... *Suceava* amintește prea bine pe vechea *Sucidava*, pelîngă așezarea eĭ pe carta luĭ Ptolemeŭ lîngă Prutul superior, pentruca aceste doŭă înprejurărĭ să fie datorite întîmplăriĭ".[9]— *Tapae*, după înseș vorbele luĭ Iordanis citate de Xenopol, era trecătoarea numită astăzi *poarta de fier*, la locul unde rîul Bistra, afluentul Timeșuluĭ, pătrunde prin munțiĭ care despart Transilvania de Banat; în vreme ce actuala localitate *Tapia*, un sat, se găsește, după Lĭuba și Iana, Topografiea satuluĭ și hotaruluĭ Măidan, Caransebeș, 1895, pag. 299, la mĭazănoapte de Logoj, cu mult spre nordvest de vechĭul *Tapae*. Ce spune Xenopol maĭ departe cu privire la Tapae este greŭ de priceput: „Traĭan în prima luĭ expediție dela Tapae a trecut prin *Bersobin* și *Aixin* către Sarmizagethusa, și în drumul de astăzi dela Tapia către Grădiștea se întîlnește tocmaĭ afluentul Temeșuluĭ Bărsava". Cum că a trecut Traĭan în primul luĭ războĭŭ cu Dacii prin *Berzobim* și *Aizi*, și că prin urmare a mers pe drumul însemnat pe tabula peutingeriana prin stațiunile Lederata (punctul de trecere al Dunăriĭ, actual Rama),

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Arcidava (actual Varadia), Centum Putea, Bersovia (actual Zsidovin), Azizis, Caput Bubali, ĭar nu pe acel de maĭ spre răsărit, însemnat pe aceĭaș tabulă prin stațiunile Tierna (astăzĭ Orșova veche), Ad mediam (astăzĭ Mehadia), Pretorio, Ad Pannonios (astăzĭ Teregova), Gaganis, Masclianis, Tivisco (puțin la nordvest de Caransebeș), se cunoaște dintr-un citat pe care gramaticul Priscianus VI, 13 îl face dintr-o lucrare a luĭ Traĭan asupra războĭuluĭ cu Dacii astăzĭ perdută: „Traianus in I Dacicorum: «Inde Berzobim, deinde Aizi processimus»“ (Variante: berzomim, berzobini, bertobuni; azi, aiti. Forma Aixi e a editorilor, nu a manuscriptelor). Traĭan însă n-a trecut dela Tapae prin Berzobim și Aizi, ci a trecut prin Berzobim și Aizi în drumul spre Tapae! Apoĭ dela actualul sat Tapia ca să ajungĭ la Grădiștea-Várhely, pe așezătura vechiĭ Sarmizegetuse, nu este trebuință să trecĭ pela rîul Bîrzava, care rămîne departe tare spre mĭazăzi. Pentru numele actualuluĭ sat Tapia s-ar putea gîndi cineva la ungurul *táp* Die Etappe, maĭ ales că pe lîngă Logoj populațiea e ungurească după atlasul luĭ Weigand. Pentru *Bîrzava* vezĭ § 82, N° 10. Actualul oraș Cluj este vechĭul Napoca, ĭar vechĭul Potaissa este actualul oraș Torda-Turda. Numele *Pata* al satuluĭ delîngă Cluj, decĭ, nu poate fi descendentul numeluĭ vechĭŭ Potaissa. Numele *Pata* pentru localităț se întîlnește pe teritorĭul unguresc, de pildă *Patafalva* în comitatul Vas (după dicționarul unguresc-german al luĭ Ballagi), *Duna Patai* în comitatul Klein Kumanien (precum văd în hărțĭ). Compară ungur *pata* Schmalzkäfer, meloe proscarabaeus L., mamornic, clăbuc (Marian Insectele pag. 82), compară numele topice romînești Mamornița, Clăbuc (Frunzescu Dicționar topografic). In special pentru satul *Pata* delîngă Cluj să se observe că populațiea depe lîngă acest oraș e ungurească după atlasul luĭ Weigand). Ptolemaeus pune *Zeugma* la sud de Tibiscum, pe malul stîng al Dunărĭĭ (Vezĭ Ptolemaei Geographia, tabulae a C. Mullero instructae, ed. Firmin Didot), puțin la răsărit de Viminacium (astăzĭ Kostolatz). Din Zeugma (adecă *dzéŭgma*. *Zeugma* e cuvîntul grecesc ζεῦγμα) apoĭ n-ar fi putut eși în romînește *Cigmău*, și nicĭ nu există lege în fonologiea romînă după care *dz* orĭ *z* ar putea deveni *č*. Ptolemaeus pune Rucconium la vest de Porolissum (Vezĭ hărțile întocmite de C. Müller, citate maĭ sus sub *Zeugma*), ĭar Porolissum e actualul Moj-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

grad în nordvestul Transilvanieĭ. Din Rucconium apoĭ nu putea eşi în romîneşte Rúcăr, ci *rukúŭ*. Decidava este pusă de Ptolemaeus la vest de Porolissum, actualul Mojgrad din nordvestul Transilvanieĭ (Vezĭ hărţile întocmite de C. Müller), învremece actualul Deva e pe Mureş în sudvestul Transilvanieĭ. Din *dava* apoĭ nu putea eşi în romîneşte *déva*, ci *dâua*, ĭar dacă cumva s-ar lua ca bază *deva*, care apare ca variantă alăturĭ cu *dava* în numele de localităţĭ thrace şi s-a păstrat ca glosă la Hesychios (λέβα [greşit în loc de δέβα] ·πόλις, ὑπὸ Θρᾳκῶν, vezĭ Tomaschek Die alten Thraker II_1 pag. 9), trebuĭa să ĭasă în romîneşte orĭ *dzĕáua-zĕáua-dzáua-záua*, dacă *é* va fi fost scurt (după cum se vede din glosa δέβα şi din nume de localităţĭ ca Ἰταδέβα, Μουρτιδέβα, Δανεδέβαι, Ζιστυδέβα, Ζιμιδέβα, vezĭ Tomaschek Die alten Traker II_{II} pag. 70), orĭ *deáua*, dacă va fi fost cumva *é* lung. Maĭ este o localitate *Deva*, pe teritorĭu unguresc: *Déva-Ványa* în comitatul Szolnok, după cum văd pe hărţĭ. Originea cuvîntuluĭ e obscură.

Numele localităţiĭ unde era odată *Ad mediam* este astăzĭ unguresc Méhadia, romînesc *Megia* Enea Hodoş Poeziĭ populare din Bănat, Caransebeş, 1892, pag. 4 (adecă *medzĭa* > *meídia*, vezĭ § 250 N° 175). Ambele nume, şi cel unguresc şi cel romînesc, îşĭ aŭ originea într-un unguresc **Méhed*, derivat prin sufixul unguresc *-d* din ungurescul *méh*, albină, după D. Dan, Din toponimiea romînească, Bucureştĭ, 1896, pag. 31 sqq. După G. Pascu, Etimologiĭ romîneştĭ, Iaşĭ, 1910, pag. 10 sqq. cuvîntul romînesc este un derivat prin *-ie* dintr-un maĭ vechĭŭ **Mĕáde* > dac **Méde*, cum se va fi numit pîrăul din localitate, şi Romanĭĭ aŭ numit localitatea *Ad Mediam* după aceĭaş normă după care aŭ numit localitatea delîngă rîul cu nume dac **Mu'tru Amutria* (adecă *Ad Mutriam*), ĭar dela Romînĭ aŭ primit cuvîntul Ungurĭĭ şi l-aŭ schimbat prin etimologie populară după *méh* albină în *Méhadia*. Un sat *Mehedia* exista în prima jumătate a secoluluĭ XVIII şi în judeţul Vasluĭŭ, Dan opul citat pag. 37. In tot cazul, nu numaĭ din *Ad mediam* trebuĭa să ĭasă în romîneşte, şi anume în romînească din Banat, *amĭádză-amiáză*, ci şi dintr-un presupus metatetic *Meáddiam mĭádză-mĭáză* trebuĭa să ĭasă, ĭar nu *medĭa*. Din *Caracalla* trebuĭa să ĭasă în romîneşte *cărăcálă-caracálă-cărăcál-caracâl*, ĭar nu *carácal*, cum sună cuvîntul romînesc. Acest nume, al unuĭ oraş din judeţul Romanaţĭ şi al unuĭ sat din judeţul Muscel, este turcul

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

karákulág felis caracal. Din *Sĕve'rus*, *Sĕvēri'nus* trebuĭaŭ să ĭasă în romîneşte *ser*, *sirín-serín*. *Severín* e relativ nouŭ în limba romînească. *Sucidava* e pusă de Ptolemaeus de a dreapta Dunăriĭ, puţin la est de Durostorum (astăzĭ Silistra. Vezĭ hărţile întocmite de C. Müller). Apoĭ din Sucidava trebuĭa să ĭasă în romîneşte *Sucidáŭa*, ĭar nu Suceava.

III pag. 293-297: „Xenopol constată, pelîngă puţinătatea numelor de localităţĭ păstrate [Puţinătate care în realitate este egală cu zero], şi dispariţiea complectă a numirilor de funcţiunĭ civile şi militare, de stat orĭ municipale, şi atribue aceasta intensităţiĭ maĭ marĭ cu care ar fi pustiit barbariĭ Dacia decît celelalte provinciĭ romane. Pentru aceĭa admite o retragere a Romînilor în munţĭ şi o pĭerdere din partea lor a tuturor noţiunilor de organizaţie socială romană, cîtă vreme a ţinut năvălirea barbarilor. El rupe, decĭ, complect legătura dintre Romîniĭ din Dacia şi peninsula balcanică.“

IV pag. 546-548: „S-aŭ păstrat nume de rîurĭ (Numaĭ la unele din ele autorul caută să arăte că numele actual romînesc ar putea fi directul descendent al numeluĭ antic): *Prut* — Πυρετός Herodot, Βροῦτος Constantin Porphyrogennetos. *Siretĭul* — Ἱέρασος Ptolemeŭ, *Gerasus* Ammianus, Σέρετος Constantin Porphyrogennetos, Τιαραντός Herodot (Cu această ocazie face o observaţie judicioasă: „Herodot pomeneşte şi el fără îndoĭală Siretĭul sub numele de Τιαραντός. Totuş relaţiea stabilită de el între acest rîŭ, Prutul, şi alte cursurĭ de apă, aduce în încurcală arătările sale şi aruncă astfel nedumerirea asupra identificărĭi numelor date de el cu rîurile de astăzĭ. El zice IV, 48: «Ὁ μὲν πρῶτος λεχθεὶς τῶν ποταμῶν [Πυρετός] μέγας καὶ πρὸς ἡῶ ῥέων ἀνακοινοῦται τῷ Ἴστρῳ τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ δεύτερος λεχθεὶς Τιαραντὸς πρὸς ἑσπέρης τε μαλλον καὶ ἐλάσσων, ὁ δὲ δὴ Ἀραρός τε καὶ ὁ Νάπαρις καὶ ὁ Ὀρδησσὸς διὰ μέσου τούτων ἰόντες ἐσβάλλουσι ἐς τὸν Ἴστρον». Dacă se înţeleg cuvintele διὰ μέσου τούτων ῥέοντες curgînd printre dînsele, atunci Τιαραντός nu poate fi Siretĭul, căcĭ între acest rîŭ şi Prutul nu se varsă nicĭun alt curs de apă în Dunăre. Dacă însă se admite interpretarea luĭ Hasdeu Istoriea critică pag. 183, care traduce această frază prin *his mediantibus*, *prin mijlocirea acestora*, atunci ni poate părea destul de extraordinar că Herodot să fi cunoscut numele unor rîurĭ micĭ, afluenţĭ aĭ Siretĭuluĭ şi Prutuluĭ. Noĭ credem că Herodot era răŭ informat saŭ n-a pătruns

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

bine raporturile ce i se făceaŭ asupra idrografieĭ Sciţieĭ. Maĭ sigur în ele sînt *numirile*. Cît despre aşezarea geografică şi îndreptarea rîurilor, se înţelege uşor cum el a putut să se înşele. Iată pentru ce noĭ credem că, cu toate că arătările luĭ Herodot nu corespund de loc cu curgerea rîurilor de astăzĭ, Τιαραντὸς este Siretĭul şi Ὀρθησσός Argeşul"). *Buzeul —Museus* Acta Sancti Sabae Gothi, citat de Tomaschek Zeitschrift für österreichische Gymnasien 1872 pag. 150, „în care găsim în chip invers schimbarea luĭ *m* în *b*, care se maĭ întîlneşte şi la numele Tibiscum." *Argeş*—Ὀρθησσός Herodot. *Oltul* — Ἄλουτα Ptolemeŭ, „formă uşor de redus la aceĭa pe care o posedă astăzĭ". *Jiul— Gilpit* Geographus Ravennas, Iordanis. *Motrul—Amutria* Tabula peutingeriana. *Lotrul—Arutela* Tabula peutingeriana. *Tisa— Tysia, Parthiscus, Tisianus, Tibisia* Plinius, Iordanis, Geographus Ravennas. *Crişul—Grisia, Grissia* Iordanis. *Mureş*—Μάρις Herodot, *Mariscus* Strabo, *Marisia* Ravennas. *Timeş*—Τιβίσκος Ptolemeŭ. *Sameş—Samus* Akner und Müller Römische Inschriften in Dakien N° 763. *Bărsava—Bersovia* Tabula peutingeriana. *Ompoĭul— Ampelum* („Numele unguresc *Ompoly* este format din originarul romîn *Ompoĭu*, care după toate regulele limbiĭ romîne derivă din *Ampelum*. Compară *bellum—războĭu, allium—aĭu.*"). *Cerna—Zerna, Tierna, Dierna* Tabula peutingeriana, Ptolemeŭ, Digestae.?— Ἱέρασος=*Gerasus* şi Τιαραντὸς (dacă admitem că acest din urmă nume va fi fost acel al rîuluĭ *Siretĭu*) nu aŭ întru nimic a face, *ca nume*, cu numele *Siretĭu*. Pentru *Buzăŭ —Museus* vezĭ § 100. Este imposibil de scos, conform fonetismuluĭ romînesc, pe *Olt* din *Aluta*. Xenopol maĭ spune: „Perderea vocaleĭ ου între λ şi τ se efectuase încă depe timpul Romanilor, deoarece o inscripţiune dă acestuĭ rîŭ numele de *Altinus*", şi citează ca probă Akner und Müller, Römische Inschriften in Dakien, Anhang, N° 28. In acea inscripţie însă, C. I. L. V, 8002 e vorba de oraşul *Altinum* din Italia! E problematic dacă *Gilpit* din Ravennas, *Gilpil* din Iordanis reprezintă *Jiul*. Iordanis, De origine actibusque Getarum, XXII, 113: „quo tempore [pe vremea luĭ Constantin cel mare] erant [Vandali] in eo loco manentes, ubi nunc Gepidas sedent, iuxta flumina Marisia [astăzĭ Mureş], Miliare et Gilpil [variantă Gilfil] et Grisia [variantă Grissia, astăzĭ Criş], qui omnes supra dictos excedet [excedit are înţelesul de *cel maĭ depărtat faţă de scriitor*]. Erant namque

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

illis tunc ab oriente Gothus, ab occidente Marcomanus, a septentrione Hermundolus, a meridie Histrum". Este evident că Vandalii trăiaŭ pe vremea despre care vorbește Iordanis între Tisa și munții Transilvaniei. Acolo trebue căutat *Gilpil* pe undeva. Informația geografului Ravennas nu poate aduce nicio lămurire, pentrucă și aicĭ, ca de o mulțime de orĭ altele, copiează numaĭ pe Iordanis, pe care-l citează de altfel cinstit totdeauna. După Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 89, *Gilpil*=Crișul negru. Pentru *Motrul—Amutria* vezĭ § 100. Localitatea *Arutela*, care foarte probabil=*Ad Rutelam*, așa după cum *Amutria*=*Ad Mutriam*, va fi fost poate așezată la rîul *Lotru*, macarcă Kiepert în harta dela C. I. L. III o pune de-a stînga Oltuluĭ, puțin maĭ la nord de Rîmnicul Vîlceĭ. Pentru ca *Lotru* să fie > *Ru'tela*, ar trebui să admitem orĭ că numele în Tabula peutingeriana e greșit în loc de *Alŭ'tera*, orĭ că din *Arŭ'tela* s-a făcut prin metateză *A'lŭ'tera*. La *Tisa* autorul dă citațiile neexact. Citează pe Plinius N. H. IV, 12, 25, fără să dea forma pe care ar fi avînd-o Plinius. De fapt Plinius N. H. IV, 25 are forma *Pathissus*. Citează pe Iornandes 5 și 34 cu formele *Tisianus*, *Tysia*. De fapt Iordanis De origine actibusque Getarum V, 33 are *Tisia* și XXXIV, 178 are ĭar *Tisia*. Citează geograful Ravennas cu forma *Tibisia*. De fapt geograful Ravennas IV, 14 are *Tisia*. La *Criș* dă citațiea neexact: Iornandes 22. De fapt locul e Iordanis De origine actibusque Getarum XXII, 113. Pentru *Criș* vezĭ § 100. La Mureș dă citațiile neexact: Herodot IV, 48 (De fapt IV, 49); Strabo VII, 304 (De fapt VII, 3, $_{13}$, și forma dată de Strabo este Μάρισος, nu Mariscus). La *Sameș* (adecă *Sómeș*, cum sună într-adevăr numele romînesc, vezĭ Contemporanul, anul II, pag. 656) crede că *Samus* din inscripțiea pe care o citează după colecțiea Akner und Müller ar fi fost un *rîu*, pecînd în realitate era o regiune, vezĭ C. I. L. III 7633. La *Bărsava* (adecă *Bîrzava*, Xenopol scrie chĭar—etimologic!—*Bĕrsava*) citează greșit C. I. L. III N° 247, pecînd în realitate e pagina 247. Pentru Bîrzava vezĭ § 82, N° 10. Din *Ampelum* n-a putut eși „după toate regulele limbiĭ romîne" *Ompóĭŭ*. Apoĭ *războĭu* nu-ĭ *bellum*, ci vechĭŭ bulgar *razboĭ*. Pentru *Cerna* vezĭ § 82, N° 10.

IV pag. 548-549: Autorul găsește că sînt numirĭ vechĭ romane, macarcă nu se găsesc probate în izvoare antice,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

următoarele nume de localităţi: *Vulcan*, numele uneĭ trecătorĭ şi al unuĭ sat — *Vulcanus*. *Lapiştea*, nume de munte (Nu spune unde-ĭ muntele, nicĭ nu arată izvorul) — *lapis*. *Muntele Crestianilor* (Nu spune unde-ĭ muntele, nicĭ nu arată izvorul. La pag. 554 însă numeşte muntele *Crestianul mare* şi citează harta statuluĭ major austriac), care „conţine cuvîntul *creştin* în formă maĭ apropiată de latineşte, după legea numelor propriĭ, care păstrează maĭ traĭnic forma lor primitivă". *Calea Traĭanuluĭ*, cum „se numeşte astăzĭ în gura poporuluĭ şoseaŭa veche romană, care trece din Oltenia prin pasul Turnuluĭ roş" (Citează ca probe Jung Die romanischen Landschaften des römischen Reiches pag. 379 nota 2, Duruy Histoire des Romains IV pag. 256 nota 2, De la Berge Essai sur le règne de Trajan pag. 49). *Pratul luĭ Traĭan*, „un şes pe care Ungurii îl numesc *Keresztes*" (Xenopol nu spune unde se va fi găsind acel şes, nicĭ nu dă izvorul. Cihac I 215 are următoarele: „*Pratul luĭ Traĭan la Turda*, le champ de Trajan à Turda, Transylvanie". Ştirea o găseşte întîĭŭ la Benkö, Transsilvania, I, pag. 12-13. Dupăce spune că în cîmpiea Keresztes Mezö delîngă Torda ar fi avut loc la anul 101 o luptă între Traĭan şi Decebal, Benkö. adauge: „pentru aducere aminte de acest fapt locul acela se numeşte astăzĭ *Prat de la Trajan*"). In asemenea numirĭ autorul găseşte o probă de persistenţa Romînilor în Dacia, căcĭ, zice el cu privire la *Vulcan*, „acuma acest cuvînt nu se maĭ află în graĭul poporan. Dacă-l găsim alipit de nişte elemente geografice, această alipire trebue să dateze din perioada romană, căcĭ nu este cu putinţă ca Romînii să-l fi dat pasuluĭ şi satuluĭ, în ipoteza uneĭ întoarcerĭ a lor de peste Dunărea, peste o mie de anĭ, devremece, ne maĭ avîndu-l în limbă, n-aveaŭ de unde să-l deie".[2] — *Vulcan* este un nume slav, derivat dela *vlukŭ*, lup, şi anume în special un nume sîrbesc, astăzĭ *Vûkan*, întrodus în romîneşte depe cînd nu căzuse încă *l* din radicalul *Vulk-*. In *muntele crestianilor* şi în *Crestianul mare* nu se ascunde cuvîntul romînesc *creştin* „în formă maĭ apropiată de latineşte", căcĭ nu există nicĭo lege (cu toate afirmările pe care necontenit le fac uniĭ orĭ alţiĭ în prinvinţa aceasta) după care numele propriĭ şĭ-ar fi păstrînd maĭ traĭnic forma lor primitivă. *Calea Traĭanuluĭ* trebue să fie *calea troĭanuluĭ*, *calea* adecă *a valuluĭ de pămînt*, *calea care merge pelîngă valul de pămînt*, căcĭ un val vechĭŭ de pămînt se numeşte *troian* în romîneşte, vezĭ probele la Cihac II, 423. Cuvîntul

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

troĭan însuș e slav: vechĭŭ bulgar *troĭanu* deus quidam, imperator Traianus, sîrb *troĭan* niște ziduri vechĭ > *Traianus*. Cuvîntul *Tralanus* a pătruns în limbile slave de mult tare, înainte de africatizarea luĭ *ı* consonant. In romînește, dacă ar fi continuat să existe cuvîntul fără întrerupere, ar fi sunat *trădzĭ'n-trăzĭ'n*, vezĭ § 256 N° 218. *Calea traĭanuluĭ* în loc de *calea troĭanuluĭ* e o schimbare recentă făcută prin voință. Este de regretat că Jung, Roemer und Romanen in den Donauländern, ed. II pag. 121, nota 3, vorbește cu clișeul obișnuit al prejudițiilor *„după cum se știe“*: „După cum se știe, tradițiunea romană numește drumul roman care trece prin pasul turnuluĭ roș calea Traĭanuluĭ“. La noĭ nu știe nimenĭ, așa că Xenopol a trebuit să-șĭ capete informațiea dela Jung însuș, apoĭ dela Duruy și De la Berge! Cele maĭ vechĭ mențiunĭ despre acest nume topic le dă D. Onciul, Tradițiea istorică în chestiunea originilor romîne, Analele Academieĭ romîne, seriea II, tomul XXIX, Memoriile secțiuniĭ istorice, pag. 583: „Kale Trajan“ din aniĭ 1718-1739 la Schwanz von Springsfeld, Beschreibung der Walachei (în J. F. Neigebauer, Dacien, 1851, pag. 119); „Kalea Trajanului“ din aniĭ 1781-1782 la Sulzer, Geschichte des transalpinischen Daciens, I, pag. 215. *Pratul luĭ Traĭan* e o prefacere încă maĭ violentă prin voință a vreunuĭ *pratul troĭan*, cum se va fi numind localitatea, căcĭ după dicționarul romîn-german al luĭ Bărceanu *troĭan* maĭ înseamnă și „die weite Wiese“. In ce privește proba, care s-ar putea trage din prezența unor asemenea cuvinte ca nume de localități în Dacia pentru persistența Romînilor în această provincie, chĭar dacă am admite că *Vulcan=Vulcanus*, *Crestian=chrlstianus*, *troĭan=Tralanus*, ea nu există: Dupăcum ar fi avut Romînii aceste cuvinte pecînd trăĭaŭ în Dacia, tot așa ar fi putut continua să le aĭbă și cîtă vreme aŭ trăit peste Dunăre, și ar fi putut să le aducă cu dînșiĭ la întoarcere. In ce privește pe Vulcan în special, apoĭ acest cuvînt trăește și până astăzĭ în romînește, ca nume de familie.

IV pag. 549: S-aŭ păstrat și numirĭ topice dela popoarele barbare năvălitoare: un munte *Gotul*, un rîŭ ce izvorăște din acel munte, *pîrăul Gotuluĭ*, un sat *Goteștĭ* (aceste treĭ nume în Transilvania); *Ialomița* > slav *ĭalovița*= Ἰλιβαχία la Theophylaktos și Theophanes, secolul VII; *Peceneaga*, pîrăŭ în Dobrogea. „Cinnamus amintește că pe tim-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească“; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pul luĭ existaŭ în Valahia niște munți, în care se retrăsese Pecenegiĭ și care se numĭaŭ Τέλου ὄρμον, astăzĭ rîul și ținutul Teleormanuluĭ. Dela Cumanĭ a rămas asemenea o mulțime de nume, precum Coman, Comana, Comarna, Comarnicul, Comănești, etc. Cumaniĭ însă se numĭaŭ și Uzĭ și aŭ lăsat și după acest nume al lor urme în munțiĭ Carpațĭ, unde găsim pîrăul Uzuluĭ și pîrăul Oĭtuzuluĭ".[2]—In ce privește pe *Got*, este de observat că dela acest nume se găsesc formate numirĭ de localităților și în țările de dincoace de munți: *Goteja*, munte în județul Argeș; *Goteștiĭ de jos* și *Goteștiĭ de sus*, sate în județul Cahul (Frunzescu, Dicționar topografic). Acelaș cuvînt formează probabil și radicalul din *gŏtcă* (Marian, Ornitologiea poporană romînă, Cernăuțĭ, 1883, II, pag. 211-214 înseamnă *gotcă pestriță* tetrao urogallus L., Auerhuhn, femina; *gotcă de pădure* orĭ *gotcă neagră* tetrao tetrix L., Birkhuhn, femina; *gotcă roșie* tetrao bonasia L., Haselhuhn, Rothhuhn, mas et femina). *Gotcă* este sigur un derivat prin sufixul de origine slavă *-ca* din *got*, compară *puĭcă*>*puĭŭ*, *curcă* > vechĭŭ bulgar *kuru* gallus, etc., alte derivate vezĭ la Pascu Sufixe. Primitivul *got*, care azĭ nu maĭ există în limbă și a căruĭ origine este necunoscută, trebue să fi însemnat și el o pasăre și anume probabil tetrao urogallus L. mas, tetrao tetrix L. mas. Acest *got* socot eŭ că se ascunde în numirile topice *Gotul*, *pîrăul Gotuluĭ*, *Goteja*, *Goteștĭ*, ĭar nu numele etnic Gothus. Compară pentru numirea munților cu nume de păsărĭ *Găina*, munte în Transilvania, Marian Nunta pag. 70; alte numirĭ topice, de munți și sate, luate dela nume de păsărĭ, vezĭ la Frunzescu, Dicționar topografic. La *Ialomița* indicarea de secolul VII nu este exactă, pentrucă știrea e dată supt aniĭ 592 și 596, Theophylaktos pag. paris. 154-156, 171-172, Theophanes pag. paris. 232; apoĭ se dă numaĭ forma din Thephylaktos, nu și cea din Theophanes, care e Ἰλβαχίῳ (dativ). Cum că Ἰλιβαχία (adecă *Ilivakia*, căcĭ $\eta = i$ și $\beta = v$ încă dela începutul ereĭ creștine) trebue să fie $=$ *ĭalovița* $=$ *Ialomița*, a recunoscut întîĭŭ Șincaĭ supt anul 597, apoĭ Schafarik Slavische Alterthümer II 157, Hasdeu Istoriea critică a Romînilor I, 267. Locul din Kinnamos cu privire la *Teleorman* îl dă după Tomaschek Zeitschrift für österreichische Gymnasien 1872 pag. 149 și greșit: Τέλου ὄρμον. Kinnamos dă știrea supt anul 1152 pag. paris. 53-55 și localitatea o numește Τενουσρμον (accentuarea e arbitrară). A-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ceastă localitate nu poate să fi fost în ţinutul Teleormanuluĭ, pentrucă Τενουορμον este expres numit *munte*, şi anume din apropierea Galiţieĭ: χῶρον δέ τινα δολιχὸν διαμείψαντες ἄχρι καὶ ἐπὶ ὄρος Τενουορμον ἦλθον, ὅπερ ἀγχοῦ Ταυροσκυθικῆς ὁρίων ανέχει. Apoĭ Scythae, despre care este vorba aicĭ, nu sînt Pecenegiĭ, precum a crezut Tomaschek şi după Tomaschek repetă Xenopol, ci Cumaniĭ. *Comarnic*, care e şi nume comun (Inseamnă între altele *o leasă pe care se pune caşul la zvîntat*, vezĭ Tıktin Dicţionar) e sîrbul *komarnik*, Netz, Vorhang gegen die Zudringlichkeit der Mücken, bulgar *komarnik*, cabane, hutte d'un berger > vechĭŭ bulgar *komarĭ*, *comarŭ*, culex; *Comarna*, care azĭ nu maĭ există ca nume comun, e probabil = *comarnic*. Cumaniĭ nu se maĭ numĭaŭ şi Uzĭ. Uziĭ, un popor turc, ca şi Pecenegiĭ şi Cumaniĭ, aŭ venit înaintea Cumanilor în ţările dela Dunăre, şi anume pe vremea cînd în aceste ţărĭ stăpînĭaŭ Pecenegiĭ. Cu Pecenegiĭ, nu cu Cumaniĭ (care nu eraŭ pe aicĭ cînd aŭ năvălit Uziĭ), ĭĭ pun în legătură genetică scriitoriĭ bizantinĭ care vorbesc despre dînşiĭ. Uziĭ sînt pomeniţĭ de Skylitzes (principalul izvor, contemporan cu faptele), de Zonaras şi de Glykas supt anul 1065 (Skylitzes pag. paris. 815, Zonaras l. XVIII, cap. 9, Glykas pag. paris. 325), cînd aŭ năvălit în peninsula balcanică, cu menţinnea că „sînt ceĭ maĭ însemnaţĭ dintre Pecenegĭ şi din punct de videre al nobleţeĭ neamuluĭ şi din acel al număruluĭ". Skylitzes: „τὸ τῶν Οὔζων ἔθνος (γένος δὲ καὶ οὗτοι σκυθικὸν, καὶ τῶν Πατζινάκων εὐγενέστερόν τε καὶ πολυπληθέστερον)". Zonaras: „τοῦ τῶν Οὔζων ἔθνους (Σκύθαι καὶ τοῦτό ἐστι τῶν Πατζινακῶν, καὶ κατὰ γένους ὑπεροχὴν καὶ κατὰ πλήθους ὑπερβολὴν παρὰ τοῖς σκυθικοῖς προτιμώμενον ἔθνεσι) τὸν Ἴστρον παγγενῆ διαβαίνοντος..." Glykas: „ἔθνος οὐζικόν (Σκύθαι δὲ οὗτοι καὶ τῶν Πατζινάκων οἱ εὐγενέστεροι)". Originea numelor topice romîneştĭ *Uz* şi *Oĭtuz* este obscură. Compară *Uzniţa*, pîrăŭ în judeţul Mehedinţĭ, Frunzescu Dicţionar. In nota 5 dela pag. 549, după ce citează pe Τέλου ὄρμον după Tomaschek Zeitschrift für österreichische Gymnasien 1872 pag. 149, continuă citaţiea astfel: „Oraşul *Iassy* ni aduce aminte că odată hoarda Pecenegilor *Iasy-huban* a staţionat între Sarat şi Burat." Cu acestea sfirşeşte Xenopol citatul din Tomaschek şi apoĭ continuă: „Cu acest prilej amintim că originea numeluĭ Iaşilor dela un pretins municipium Dacorum Iassiorum este o iscodire neîntemeĭată. Inscripţiunea ce a dat naştere aceşteĭ credinţĭ, Akner und Müller N° 157, po-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

menește un *praef. M. Dacorum Iassiorum. Un praefectus municipii* este ceva neobișnuit. E vorba de *praefectus militum dacorum Iassiorum*, adecă prefectul *militarilor Iasigi din cîmpiea Tiseĭ*, care nu aŭ comun cu *Iașiĭ* decît o asămănare a numeluĭ". Numele *Iași* ar fi, decĭ, o rămășiță dela Pecenegĭ după Tomaschek, a căruĭ părere o adoaptă și Xenopol, deoarece nu face asupra eĭ nicĭo observație. Ceĭa ce spune Tomaschek despre hoarda Pecenegilor *Iasy-huban*, care ar fi staționat între *Sarat* și *Burat*, ĭ-a fost sigur inspirat de locul din Constantin Porphyrogennetos De administrando imperio, cap. 37, pag. paris. 106: „Celelalte patru neamurĭ [ale Pecenegilor] sînt dincoace de rîul Dnipru, spre părțile de maĭ spre apus și de maĭ spre mĭazănoapte. Și anume provinciea *γ'azihopon* se învecinește cu Bulgaria, provinciea *γ'ula* se învecinește cu Ungaria, provinciea *Harovoi* se învecinește cu Rusia, provinciea *ĭavδiertim* se învecinește cu acele părțĭ ale Rusieĭ care li sînt lor tributare, cu Ultiniĭ și Dervleniniĭ și Lenzeniniĭ și ceilalțĭ Sclavĭ (αἱ δὲ ἄλλαι τέσσαρες γενεαὶ κεῖνται ἔνθεν τοῦ Δανάπρεως ποταμοῦ, πρὸς τὰ δυτικώτερα καὶ ἀρκτικώτερα μέρη· τουτέστι, τὸ θέμα Γιαζιχοπὸν πλησιάζει τῇ Βουλγαρίᾳ, τὸ δὲ θέμα τοῦ κάτω Οὖλα πλησιάζει τῇ Τουρκίᾳ, τὸ δὲ θέμα Χαροβόη πλησιάζει τῇ Ρωσίᾳ, τὸ δὲ θέμα Ἰαβδιερτὶμ πλησιάζει τοῖς ὑποφόροις χωρίοις χώρας τῆς Ρωσίας, τοῖς τε Οὐλτίνοις καὶ Δερβλενίνοις καὶ Δενζενίνοις καὶ τοῖς λοιποῖς Σκλάβοις)". Numele le-am dat cu pronunțarea neogreacă, care exista deja pe vremea luĭ Constantin Porphyrogennetos. Pe vremea cînd scrĭia Constantin aceste lucrurĭ (Cel maĭ tîrziŭ anul 945, căcĭ în timpul cît de fapt a fost împărat, 945-959, n-a scris, după Krumbacher Geschichte der byzantinischen Litteratur pag. 60, decît biografiea buniculuĭ săŭ Basilios I) murise țarul Bulgarilor Symeon la anul 927 și primul imperĭu bulgăresc era în decădere. Totuș probabil maĭ stăpînĭaŭ Bulgariĭ de-a stînga Dunărĭi Muntenia până la Siret. Tribul Pecenegilor *γ'azihopon* se poate admite, decĭ, cu oarecare probabilitate că se afla în Moldova până la Siret. Tomaschek a presupus prin urmare că *γ'azihopon* ar fi o stîlcitură grecească a unuĭ turc *Iasy-huban*, dar a uĭtat să spună cam ce fel de vorbe turcești ar fi acestea (Dela sine înțelese nu-s, trebuesc făcute combinațiĭ), ĭar pe Sarat și pe Burat (adecă Siretĭul și Prutul) le-a adăogit dela sine, dîndu-li o fizionomie turcească, orĭ că le va fi găsit așa undeva (In dicționarele turcești ale luĭ Zenker și Redhouse nu le-am putut găsi), orĭ că le-a

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

prefăcut aşa dela sine, pentrucă ar fi sunînd maĭ turceşte. Tomaschek însă şĭ-a schimbat părerea, căcĭ în Die Gothen in Taurien, Wien, 1881, pag. 42, spune următoarele: „Alţĭ Alanĭ s-aŭ îndreptat spre malurile Nistruluĭ şi Bugului, şi orĭ s-aŭ amestecat aicĭ cu aventuerieriĭ ruşĭ (Brodniki din analele ruseştĭ supt aniĭ 1147, 1216, 1224, document latinesc din 1222), cu Cumaniĭ şi cu Romînii (Compară *Iaskyi torgъ*, *Iaşii* de astăzĭ), orĭ aŭ trecut de acolo maĭ tîrziŭ pe teritorĭul bizantin [Inceputul secoluluĭ XIII].“ Unde a găsit pe *Iaskyi torgъ*, Tomaschek nu spune. Sigur în cronica rusească dela Voskresensk, din al XIV secol, unde sînt înşirate oraşele din Moldova. La Karamzin, Histoire de l'empire de Russie, IV, 442 (Pentru vrîsta cronicĭĭ vezĭ Karamzin IV, 368) numele Iaşuluĭ— căcĭ sigur despre el este vorba — din cronica dela Voskresensk e scris *Tchernavsky torg*. Tomaschek a cunoscut, se vede, că în acest enigmatic *černavskî* trebue să se fi ascunzînd *askî*, adecă *askîĭ*, adecă *al Alanilor*. Tîrziŭ după Tomaschek Ilie Gherghel, Zur Frage der Urheimat der Rumänen, Wien, 1910, pag. 38 a recunoscut în acel *černavskî torg* din cronica rusească pe *čern askîĭ torg*, adecă *tîrgul Iasilor negri*, adecă *tîrgul Alanilor negri*. Aceasta trebue să fie într-adevăr originea numeluĭ Iaşĭ. Alaniĭ, aĭ căror descendenţĭ sînt actualiĭ Oss, Osset, popor din Caucas (E. Kuhn în Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung XXVIII pag. 215: „Identitatea Alanilor cu Ossetiĭ, susţinută încă de Zeuss, nu se maĭ poate pune la îndoĭală în urma cercetărilor luĭ Tomaschek în Centralasiatische Studien I, pag. 11 sqq. în Sitzungsberichte der wiener Akademie LXXXVII pag. 75“), se numĭaŭ probabil pe eĭ înşiş *As*, şi acest nume îl poartă în multe izvoare, precum în Piano de Carpine şi Rubruck. Cronicile ruseştĭ îĭ numesc *ĭasu* Miklosich Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, de unde (adecă dela Ruşĭ) romînul **ĭas*, plural *ĭaşĭ*. Numele topic *Iaşi* (Moldoveneşte *Ieş*, forma *Iaşĭ* e muntenească. Vezĭ § 237 N° 7 comparat cu § 238 N° 30) este analog numelor topice *Bulgarĭ*, *Comanĭ*, *Ruşĭ*, *Sîrbĭ*, pentru care vezĭ Frunzescu Dicţionar topografic. Alte nume de localităţĭ luate dela acelaş nume de popor sînt *Iaşĭ*, sat în judeţul Gorj, *Gura Iaşuluĭ*, locuinţă izolată în judeţul Romanaţĭ (*Iaş* singular analogic după pluralul *Iaşĭ*), *Valea Iaşuluĭ*, sat în judeţul Argeş, Frunzescu Dicţionar. Pentru prezenţa Alanilor

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pe teritoriul romînesc în secolul XIV vezi Tomaschek Zur Kunde der Haemus-Halbinsel pag. 21, 42, 49. In ce privește inscripția cu *praef m dacorum iassior* depe vremea lui Marcus Aurelius, care s-ar fi găsit în apropiere de Sarmizegetusa, și pe care se bazează încă N. A. Bogdan, Orașul Iași, pag.18 sqq., Dovezi nouă relative la originea numelui orașului Iași în Arhiva Iași Octombre 1921 pag. 278 sqq., pentru a crede că numele orașului Iași ar fi în legătură cu numele vechiului popor Iassii (pentru care vezi § 54), acea inscripție este probată falșă (Vezi C. I. L. III pag. 10* N° 84*). Dovada de autenticitate pe care o aduce N. A. Bogdan în Arhiva Iași, anume că i-ar fi sămănînd *chenarul* cu acel al unei inscripții autentice, o pomenesc numai de curiozitate. Dar, dacă ar mai fi nevoe să argumenteze cineva contra posibilității existenții unui municipiu al Iassiilor la actualul Iași pe vremea împăratului Marcus Aurelius, trebue să se știe că vechiul nume de popor Iassii ar fi sunat în gura Romînilor (și încă din timpul limbii romîne primitive) *zași*, nu *iași*.

IV pag. 550: „Multe nume topice dela cîmpie sînt de origine slavă și ungurească din cauză că Romînii se retrăsese la munți. Sînt multe însă și romînești, pe care Ungurii și Sașii le-au adaptat limbii lor. Înșiră 21 de nume.?—Dintre aceste 21 de nume trebuesc scăzute următoarele 10, care nu sînt de origine romînă: Daia, Topîrcea, Galiș, Tilișca, Mîndra, Buia, Vulcan, Rucăr, Adrian, Buzău.

IV pag. 551-557: „Din asemenea numiri dela cîmpie, care unele sînt romînești, altele ungurești, altele germane, nu se poate trage vreo concluzie asupra întîetății din punct de videre al ocupației soluluĭ. Asemenea concluzie se poate trage însă din nomenclatura munților, care e romînească în cea mai mare parte, și anume cu numiri ori latine ori de origine slavă. Autorul dă o lungă listă de nume de munți și de pîrae, luată din harta statului major austriac, începînd dela sudvestul Transilvaniei. Este mai vechiŭ poporul care a dat numiri scheletului țării, munților adecă și rîurilor.?— De fapt cele mai multe nume, date de Xenopol ca provenite dela Romîni, sînt ori slave ori de origine obscură. Pentru a vedea chipul său de apreciare citez următoarele. pag. 554: „Mai adînc în munte spre granița Moldovei găsim numiri de obîrșie romînă, precum Penteleŭ, Mușata,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Gherghiul, Voidreşelul, Ruskelul, Culmea Cozii, Măgura Caşinuluĭ. Cît despre rîurĭ întîlnim următoarele romîne: Bisca, Herţaga, Ghĭurca, Tihuza, Lipşa, Cosa, Caşinul.“ pag. 555: „Purcegînd dela Dorna... numele tuturor muuţilor, marĭ şi micĭ, fără nicĭo excepţie, sînt de obîrşie romînă: Muncelul, Bălăsineasa, Ineul, Vîrful omuluĭ, Suhărzelul, Gogoşa, Ţibleşul, Gutinul, Dealul Breziĭ, Vîrful Lazuluĭ, Măgura Catarameĭ, Vîrful luĭ Dan, Poĭana bătrînă, Obîrşiea, Rebriĭ, Brusturul, Cearcănul, Prislopul, Plescuţa, Borşa, Vîrful roş, Incuţa, Cîrlibaba, Rodna, Rabla, Bîrla, Scoriţa, Secul. Dintre pîrae vom aminti: Strîmba, Şuţa, Rebra, Ilva, Teşna, Kerzul, Runcul, Mara, Slatina, Blasa.“ pag. 556: „Vom cerceta şi Carpaţiĭ moldoveneştĭ, nu în privirea numelor ungureştĭ, care lipsesc aproape cu totul, dar pentru a demonstra că proporţiunea de numirĭ slavone este departe de a fi aşa de puternică, după cum se admite de obiceĭŭ. Iată numele piscurilor de căpetenie: Clăbucul, Runcul, Nemira, Obrăjescul, Lapoşul, Micruşul, Şorlintoroĭul, Dermoxa, Aldamaşul, Gimeşul, Toroglejul, Ţiblesul, Păltinişul, Drăgoina, Călimanul, Bucinişul, Rarul, Cĭumerna, Clătita, Bunăul, Lăcăuţul, Butuciĭ, Gorul, Hărtanul, Rarăul, Tarniţele, Grebeniĭ, Clifele, Cărăboĭul, Bărnarul, Găboaea, Verdele, Grinţieşul, Budacul, Creştişorul, Dobreanul, Măgura, Strîmba, Tisarul, Geamalăul, Ceahlăul, Cărpinişul, Stănişoara. Să amintim şi cele maĭ însemnate din nenumăratele pîrae care se coboară pe coastele lor: Lipşa, Cernica, Păscarĭul, Slănicul, Cacicăeşul, Nemira, Bărzănţiĭ, Cĭobănaşul, Cărunta, Sulţa, Aghipioasa, Cĭoghieşul, Tîrhoaşul, Bolohănuşul, Anţa, Ticoşul, Pisiregul, Frîntura, Cencera, Pănticul, Voina, Şuşiţa, Tişiţa, Suha, Frumosul, Dreptul, Largul, Galul, Haĭta, Scafa, Seriscĭorul, Valea arsă, Pîrăul Lupuluĭ, Neagra, Pîrăul alb, Crucea, Lazul, Buhalniţa, Răpcĭuniĭ.“ Depe ce criterĭu le judecă autorul că sînt romînești asemenea nume? Pentrucă sînt articulate? Apoĭ atuncĭ şi *Parizul* e un nume romînesc. Orĭ pentrucă aŭ sufixe deminutive romînești? Faptul acesta nu dă drept de romanitate însă radicaluluĭ cuvîntuluĭ, în caz cînd acest radical nu se va fi întrebuinţînd ca nume comun orĭ propriu în romîneşte. Chĭar dacă am admite ca romînești şi pe acele nume, care, macarcă sînt de origine străină, fac parte ca nume comune orĭ ca nume propriĭ din limba romînească, ce fel de romînești sînt însă numele Pen-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

teleŭ, Gherghiŭ, Voidreș, Rusc, Cașin, Bisca, Herțaga, Ghĭurea, Tihuza, Lipșa, Cosa, Bălăsin, Ineu, Suharz, Țibleș, Gutin, Rebriĭ, Prislop, Plesca, Inca, Cîrlibaba, Rodna, Bîrla, Scora, Șuța, Rebra, Ilva, Teșna, Kerz, Mara, Blasa, Nemira, Lapoș, Micruș, Șorlintor, Dermoxa, Gimeș, Toroglej, Țibles, Cĭumerna, Lăcăuț, Gor, Rarăŭ, Clife, Cărab, Găboaea, Grințieș, Creștiș, Tisar, Geamal, Ceahlăŭ, Lipșa, Cerna, Slănic, Cacicăeș, Nemira, Bărzăŭ, Șulța, Aghipioasa, Cĭoghieș, Tîrhoaș, Anța, Ticoș, Pisireg, Cencera, Șușița, Tișița, Suha, Seriscĭu, Buhalnița? Din 134 de nume înșirate de Xenopol ca romînești 70 (maĭ mult de jumătate) sînt sigur neromînești, ĭar dintre celelalte multe sînt problematice. Concluziea pe care vrea s-o tragă autorul este, decĭ, nefundată, întrucît constatările asupra toponimieĭ munților și rîurilor sînt neexacte.

IV pag. 558: „O de pe urmă observație la care ne împinge studĭul nomenclaturiĭ. Slaviĭ, care aŭ dat un adaos așa de însemnat de numirĭ țărilor locuite de Romînĭ, aŭ dispărut cu totul, fiind absorbiți maĭ cu samă de elementul romînesc și introducînd în poporul lor acea puternică doză de element slavon, care-ĭ dă caracterul săŭ deosebit de fraților săĭ din apusul Europeĭ. Acest fapt se dovedește cu deosebire prin înprejurarea cu totul însemnată că pretutindenea numirile date de Slavonĭ tuturor elementelor geografice, omenești pecît și naturale, s-aŭ păstrat în totdeauna în gura poporuluĭ romîn, pecînd Maghĭariĭ și Nemții întrebuințează numirĭ deosebite pentru aceleaș elemente. Astfel găsim că Romîniĭ aŭ păstrat numirile următoare slavone, alăturĭ cu acele date de Maghĭarĭ saŭ Germanĭ: rom. Belgrad — mag. Karoli Fejervár— germ. Karlsburg; rom. Ocna — mag. Vizakna — germ. Salzburg; rom. Bran — mag. Törczvár — germ. Törzburg; rom.. Cetatea de baltă — mag. Küküllörvár — germ. Kokelburg; rom. Săbenița — mag. Görgeny -Soakna—germ. Salzhau; rom. Gerla—mag. Szamos-Ujvár— germ. Armenierstadt; rom. Orăștia—mag. Szászváros—germ. Broos; rom. Pleșa — mag. Uvecsür; rom. Grădiștea — mag. Várhely“. — Acest argument e foarte puternic pentru a proba că Romînii au fost în Transilvania înaintea Ungurilor. Lista însă dată de autor se reduce la treĭ nume, *Bălgrad*, *Bran* și *Grădiștea* (Bran trebue probabil pus în legătură cu vechile bulgare *braně* lucta, *branĭnita* propugnaculum, *brati*

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tut fi numite astfel şi de Romînĭ, ĭar *Săbeniţa, Gerla* (adecă *Gherla*), *Orăştia* nu sînt cuvinte slave.

IV pag. 559: „Argumentele deduse din limba Romînilor înpotriva stăruinţiĭ lor în Dacia traĭană sînt de două felĭurĭ: maĭ întîĭŭ se invoacă identitatea limbiĭ Dacoromînilor cu acea a Romînilor din Macedonia, identitate care nu s-ar putea explica decît prin o dezvoltare a acestor două popoare pe acelaş teritorĭu. In al doilea loc se întîmpină aflarea sau lipsa unor elemente în limba Romînilor dela Dunăre, care nu s-ar putea înţelege decît în ipoteza uneĭ formaţiunĭ suddunărene a naţionalităţiĭ romîne.“

IV pag. 559-564: „In ce priveşte valoarea primuluĭ argument, ea este nulă, pentrucă dialectele romîneştĭ nu sînt dialecte, ci limbĭ deosebite. „Dacoromîniĭ şi Macedoromîniĭ sînt doŭă popoare deosebite prin obîrşiea lor, care datoresc asămănarea lor covîrşitoare înprejurărilĭ că se trag din amestecul aceloraş elemente. Pentru Romînii din Macedonia elementul latinesc provine dela coloniile pe care încă republica romană le trimesese în acea ţară, în Epir şi în Tesalia, după reducerea Macedonieĭ în stare de provincie. Latiniĭ se hultuiră aice pe elementul de baştină, care era de viţă tracă, ca şi în Dacia traĭană, unde ŭn popor tot de rasă tracă, Dacc-Geţiĭ, formaŭ substratul pe care se răsădi floarea romană. In sfîrşit elementele slave fură aduse de poporul Slovenilor, care înecă Europa răsăriteană din lanţul Carpaţilor până în fundul Greciei. Nu este, deci, de nevoe, pentru a explica aflarea unuĭ popor de viţă latină la sudul Balcanilor, de a-l aduce aice din Dacia traĭană, cînd obîrşiea sa deosebită este atît de uşor de găsit în izvoarele istorieĭ romane“.?— Xenopol repetă numaĭ părerea expusă de Tomaschek în Ueber Brumalia und Rosalia (Vezĭ sub acest autor § 198). El ignorează apoĭ complect, ca de obiceĭŭ în cursul lucrăriĭ sale, pe Romînii dela vest. Ceĭa ce spune despre uşurinţa cu care izvoarele istorieĭ romane ar indica obîrşiea deosebită a Dacoromînilor şi a Macedoromînilor, probează numaĭ haosul care exista, pe vremea cînd scriia aceste lucrurĭ, în cunoştinţile istoricilor asupra etnografieĭ antice din răsăritul Europeĭ şi asupra procesuluĭ de romanizare din acest răsărit.

IV pag. 566-576: „In ce priveşte al doilea argument, elementele vechĭ greceştĭ din dacoromîna se explică prin co-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

loniile de limbă greacă din Dacia ; cuvintele creştine de origine greacă, cum e cuvîntul *biserică*, se explică prin limba latină, în care se întrodusese acele cuvinte ; elementele albaneze din dacoromîna se explică prin limba thracă; lipsa de elemente vechĭ germane (gote orĭ gepide) în dacoromînă se datoreşte faptuluĭ că Goţiĭ au ocupat Dacia maĭ mult în treacăt şi n-aŭ venit în contact cu Romîniĭ, care trăĭaŭ în munţĭ şi cu care de altfel eraŭ Goţiĭ în duşmănie, şi faptuluĭ că Gepiziĭ nicĭ n-aŭ ocupat Dacia, ci Dacia aureliană, după cum spune Iornandes cap. 12. Iar în ce priveşte sermo rusticus al peninsuleĭ balcanice dintre aniĭ p. Chr. 400-600, ale căruĭ caractere s-ar fi găsind după Tomaschek în dacoromîna, şi care nu s-ar fi putut întroduce decît doar printr-un Hexentanz în această limbă, în caz cînd Dacoromîniĭ ar fi persistat de a trăi în Dacia, „acest sermo rusticus ni se pare că nicĭ cel maĭ îndrăcit Hexentanz n-ar putea a regăsi din el macar o singură frază. Cine a auzit vreodată vorbindu-se de el, dacă nu prin cele două cuvinte din Theophylakt şi Theophanes *torna fratre*? Cel maĭ vechĭŭ text în limba romanică păstrat este jurămîntul luĭ Carol Pleşuvul din 842, şi aceasta pentru apus, unde se află o tradiţiune literară puternică. Şi Tomaschek pretinde a recunoaşte în elementul latin al limbiĭ romîne caracterul dialectuluĭ romanic oriental din veacul IV-VI după Christ! O asemenea pretenţie este, curat vorbind, absurdă, şi numaĭ cît chestiunea romînă, în care interesul adevăruluĭ nu este singurul mobil al pretinselor cercetărĭ ştiinţifice, putea da naştere unor asemenea aĭurărĭ“.[2]—Iordanis însă De origine actibusque Getarum XII, 74 spune lămurit că Gepiziĭ pe vremea luĭ (mijlocul secoluluĭ VI) ocupaŭ Dacia veche, Dacia traĭană: „Daciam dico antiquam, quam nunc Gepidarum populi possidere noscuntur.“ In ce priveşte sermo rusticus dintre aniĭ 400-600, despre care vorbeşte Tomaschek Zur Kunde der Haemus-Halbinsel (Vezĭ maĭ sus supt acest autor la această operă § 209), pretenţiea de a-l cunoaşte nu era din partea luĭ nicĭ absurdă şi nicĭ aĭurare, căcĭ pe vremea cînd scrĭa el (anul 1881) se publicase deja cu 15 anĭ maĭ înainte Vokalismus des Vulgärlateins al luĭ Hugo Schuchardt (Leipzig, 1866), unde (I pag. 105) se atribuise timpuluĭ dela p. Chr. 350-550 africatizarea luĭ *g* şi *c* înainte de *e*, *i* sonante şi diftongarea luĭ *e*', fenomene latineştĭ populare care se găsesc şi în romîneşte.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Greşeala luĭ Tomaschek a fost numaĭ că, în loc să se bazeze în argumentarea sa pe aceste fapte sigure (Cronologiea fenomenelor pomenite n-a fost nicĭ până astăzĭ modificată), s-a legat de cuvintele privitoare la credinţa creştină, a căror cronologie era pe atuncĭ şi este până astăzĭ dubioasă.

IV pag. 577-580: „Incearcă să răstoarne argumentul luĭ Hunfalvy Die Rumänen und ihre Ansprüche pag. 223-225, scos din faptul că în limba ungurească n-ar exista înprumuturĭ din romîneşte, ceĭa ce ar proba că Romînĭĭ aŭ venit tîrziu în Transilvania, şi dă o listă de cuvinte, printre care şi termenĭ creştinĭ, care ar fi înprumutate din limba romînă.?— Că elemente romîneştĭ în limba ungurească trebue să fie, nu maĭ încape îndoĭală, dar ceĭa ce spune Xenopol în această privinţă n-are nicĭo valoare. Din cele 109 de cuvinte ungureştĭ, date ca înprumutate din romîneşte, numaĭ despre 4 se poate susţinea acest lucru (ung. *másа* — rom. *moaşă*, ung. *millora* — rom. *mioară*, ung. *berbécs*—rom. *berbece*, ung. *szárika* —rom. *sarică*). „Pentruca acest fapt să nu poată fi tăgăduit de nimenĭ", zice autorul, „vom mărgini enumerarea noastră numaĭ la acele cuvinte, care se ţin de elementul latin al limbiĭ romîne, care nu pot lăsa nicĭ-o îndoĭală asupra orginiĭ lor". Şi printre asemenea cuvinte, a căror origine latină ar fi necontestată, numără pe următoarele: *şubă*, *momîe*, *pîrlău* („cadă de ţinut leşie"), *catrinţă*, *cĭung*, *moaşă*, *mască*, *uleĭu*, *raţă*, *baĭe*, *anison*, *berc* (pădurice), *doină*, *gută* („apoplexie". Neologism. Şi apoĭ *gută* nu-ĭ apoplexie, ci podagră), *bordeiŭ*, *lăcat*, *căpîlnă* („mormînt"), *mejdină*, *chimin*, *secică*, *oţet*, *înşel*, *cocie*, *cocoş*, *mîntuiŭ*!

IV pag. 581: „Faptul că elementele ungureştĭ se găsesc în toate provinciile dacoromîne este o probă că Romînĭĭ s-aŭ răspîndit în aceste provinciĭ din Transilvania. Dacă ar fi venit Romînĭĭ de peste Dunăre, ar fi trebuit ca elemente ungureştĭ să se găsească numaĭ în limba Romînilor din părţile ţărĭĭ ungureştĭ.?— In Moldova şi Muntenia ungurismele se pot explica şi prin aceĭa că aceste ţărĭ aŭ atîrnat o bucată de vreme de Ungaria, apoĭ prin puternicele immigraţiĭ din partea Romînilor de peste munţĭ, căror Romînĭ de peste munţĭ immigranţĭ se şi datoreşte organizarea de stat unitară a Moldoveĭ şi a Muntenieĭ.

IV pag. 581-584: „Ocupaţiea în mod excluziv cu agricultura a Dacoromînilor probează că eĭ aŭ fost totdeauna

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

agricultorĭ şi că prin urmare au avut dela început pămîntul lor în stăpînire.[2]

IV pag. 584-587: „Faptul că Dacoromînii aŭ deznaţionalizat pe Slavii care aŭ locuit odată actualele provincii dacoromîne probează că Slavii aŭ venit peste eĭ, ĭar nu eĭ peste Slavĭ, conform legiĭ că *poporul immigrant este acel care se deznaţionalizează, atunci cînd nu vine ca cuceritor, cu gîndul anume hotărît de a deznaţionaliza.* „Romînii în ipoteza roesleriană n-aŭ venit să ocupe Dacia ca cuceritorĭ, în care caz ar trebui să-ĭ aflăm aice ca rasă domnitoare. Eĭ s-au strecurat, pentru a zice astfel, picătură cătră picătură, în sînul popoarelor care locuĭaŭ înaintea lor Dacia traĭană. Insă cum ar fi cu putinţă în asemenea împrejurare, dacă ţinem samă de legea expusă maĭ sus, a explica deznaţionalizarea Slavilor şi absorbirea lor în sînul naţionalităţiĭ romîne, cînd tocmaĭ ar fi trebuit să se fi întîmplat contrariul? Altfel staŭ lucrurile, dacă se admite că Slavoniĭ au venit să se aşeze în Dacia cătră veacul al V-lea în mijlocul Dacoromanilor, pe care-ĭ găsiră aice. Deznaţionalizarea lor urmează atunci legea generală expusă maĭ sus şi nu maĭ înfăţoşează „nimic extraordinar“.[2]— Din exemplele înseş date de Xenopol (Germaniĭ năvălitorĭ în provinciile romane, Bulgariĭ năvălitorĭ peste Slaviĭ de a dreapta Dunăriĭ, Varegiĭ năvălitorĭ peste Slaviĭ din Rusia, Greciĭ stabiliţi printre Italĭ în sudul Italieĭ, Romaniĭ care aŭ romanizat diferite popoare, Mauriĭ năvălitorĭ în Spania, Normaniĭ romanizaţi năvălitorĭ peste Anglosaxonĭ) nu rezultă legea stabilită de dînsul. Orĭcare popor cuceritor vine cu gîndul de a deznaţionaliza. Dar nu este de ajuns atîta. Sînt şi alţĭ factorĭ care lucrează la stabilirea raportuluĭ dintre învins şi învingător, dintre cucerit şi cuceritor, din punct de videre al deznaţionalizăriĭ: numărul, superioritatea culturiĭ, tenacitatea în urmărirea scopuluĭ din partea cuceritoruluĭ, tenacea rezistenţă a cucerituluĭ.

IV pag. 587-593: „Tradiţiunile romîneştĭ privitoare la întemeerea principatelor Valahieĭ şi Moldoveĭ vin şi ele în sprijinul tezeĭ noastre, şi aceste tradiţiunĭ sînt cu atîta maĭ vrednice de credinţă, cu cît ele sînt identice pentru ambele principate, şi că una din ele, acea atingătoare de Moldova, este confirmată prin documente istorice de o autenticitate netăgăduită. Ele atribue întocmirea ambelor state, va-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

lah şi moldav, unor Romînĭ veniţĭ din Transilvania". Tradiţiunea pentru Muntenia se găseşte în Constantin Căpitanul, Magazin istoric pentru Dacia, vol. I, pag. 83 («Cînd aŭ fost cursul anilor dela Adam 6798 [dela Hr. 1290] Radul Vodă Negrul, care avea scaunul săŭ la Făgăraş, dela moşiĭ şi strămoşiĭ Romînilor, cariĭ venise dela Roma în zilele luĭ Traĭan împăratul Romeĭ, s-aŭ socotit ca să-şĭ mute scaunul dincoace peste plaĭŭ. Pricina pentru ce, nu se găseşte scris nicĭ de aĭ noştri, nicĭ de streiniĭ... Radul Vodă s-aŭ aşăzat în cîtăva vreme în Cîmpul Lung, unde şi mănăstire frumoasă şi mare aŭ făcut. După aceĭa s-aŭ dus la Argeş, de aŭ făcut scaunul acolo, făcînd curţĭ domneştĭ şi biserică, care şi până astăzĭ este. Şi aŭ început a-şĭ tocmi şi a-şĭ drepta ţara cu judeţe, cu judecătorĭ, cu boerĭ şi cu altele ce era de folosul domnieĭ şi al ţărĭĭ, lăţindu-se până în Dunăre şi până în Siret»), şi în doŭă inscripţiĭ dela mănăstirea din Cîmpulung, puse pe vremea luĭ Mateĭŭ Basarab (La Hasdeu Istoriea critică a Romînilor ed. II pag. 134-135), în care se spune că «ţara romînească este dintru Ungaria descălecată», şi că mănăstirea «s-a început şi s-a zidit şi s-a săvîrşit de bătrînul şi prea milostivul creştin Radul Negru-Voevod, carele a fost din început descălecător ţărĭĭ romîneştĭ, şi din început a fost zidit această sfîntă dumnezeĭască biserică, cînd a fost cursul anilor dela Adam 6723 [p. Chr. 1215]». Pentru Moldova tradiţiunea se găseşte, de pildă, la Neculaĭ Costin [care o reproduce însă după Ureche], Letopiseţe ed. II Cogălniceanu, I pag. 83: «Să se fie îndemnat Dragoş, zice [Ureche], cu oarecîţĭ de aĭ săĭ din Maramoreş şi aŭ venit peste munţĭ în chip de vînătoare şi aŭ găsit o fĭară, şi gonind-o cu dulăĭ până la apa Moldova, şi obosită fiind fĭara, aŭ prins-o în apa Moldoveĭ, la locul unde se chĭamă Boureniĭ... Eşit-aŭ şi maĭ la cîmp aceĭ vînătorĭ... Văzînd Dragoş cu de aĭ săĭ locurĭ bune şi desfătate, ... s-aŭ sfătuit că-ĭ loc bun de traĭul lor, şi întorcîndu-se în Maramoreş luatu-şĭ-aŭ casele şi aŭ eşit cu toţiĭ din Maramoreş şi aŭ venit de s-aŭ aşezat aice în ţară... Şi fiind Dragoş maĭ de cinste între alţĭ nemeşĭ, domnĭ şi căpitenĭĭ, l-aŭ rîdicat cu toţiĭ să le fie domn, şi ĭ-aŭ zis Dragoş Vodă... Şi aşa s-au aşezat, viind şi alţĭ Moroşenĭ pre unde lĭ-aŭ plăcut locul, pesupt munte, Romînĭ, Saşĭ şi Ungurĭ». Documentele istorice pentru înfiinţarea principatuluĭ Moldoveĭ sînt ştirea din cro-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nicarul ungur Thúrocy III, 49 [pentru anul 1359] şi documentul din 1365 Fejér IX, 3 pag. 469 [astăzĭ în Hurmuzaki I II pag. 94 N° LXX], care mărturisesc că pe vremea luĭ Ludovic cel mare, regele Ungarieĭ, 1342-1382, Bogdan, voevodul Valahilor din Maramureş, şĭ-a adunat poporul şi, fără voea şi ştirea regeluĭ, s-a strămutat în Moldova, unde n-a maĭ vrut să recunoască autoritatea ungurească. „Dar dacă tradiţiea asupra descălecăriĭ principatelor este adevărată, atuncĭ teza luĭ Roesler devine absolut cu neputinţă, căcĭ această tradiţie ne demonstrează că nu principatele dunărene aŭ fost poporate de Romînĭ în primul loc, ci Transilvania, de unde poporaţiea romînească se coborî în cîmpie. Această tradiţie măreşte în chipul cel maĭ strălucit faptul de atîtea orĭ atins de noĭ şi în sprijinul căruĭa am adus dovezĭ încheetoare, că Romînii aŭ locuit muntele în răstîmpul năvălirii şi că din acel adăpost rasa romînească eşi cu încetul pentru a se răspîndi în şes. Ea se aşează la început alăturea cu Slavii, care copleşise Dacia în decursul veaculuĭ V. Atuncĭ fură întemeete maĭ multe oraşe şi sate, al căror nume slav a fost păstrat de Romînĭ, în sînul cărora poporaţiea slavă a dispărut. Năvălirea ungurească, care pătrunse în Transilvania în veacul XI, respinsé din noŭ o parte din poporaţiea romînă în munţiĭ Făgăraşuluĭ şi aĭ Maramureşuluĭ, de unde se coborîră maĭ tîrziŭ cătră partea deşartă a Dacieĭ, cîmpiea moldovalacă. Romînii pe care-ĭ întîlnim astăzĭ în Romîniea liberă“.[2]— Din tradiţiea istorică şi din ştirile istorice că principatele de dincoace de Carpaţĭ s-aŭ înfiinţat prin immigranţĭ din Transilvania nu rezultă de fel că ar fi fost Dacoromînii odată numaĭ în Transilvania, orĭ chĭar numaĭ în munţiĭ Transilvanieĭ, şi că de acolo s-ar fi răspîndit apoĭ peste locurile pe unde trăesc astăzĭ Dacoromînii. Acea tradiţie şi acele ştirĭ istorice arată numaĭ că o organizaţie unitară de stat aŭ căpătat locuitoriĭ din ţările de dincoace de munţĭ prin voevozĭ romînĭ din Transilvania şi din Maramureş, care aŭ reuşit să dea această organizare unitară de stat nu atît prin numărul mare al poporuluĭ cu care aŭ venit, cît prin superiotatea armamentuluĭ şi prin deprinderile de administrare pe care le căpătase în statul unguresc. Tradiţiea care priveşte într-adevăr popularea prin Romînĭ a ţărilor dacoromîneştĭ este o alta, acea păstrată în Istoriea ţăriĭ romîneştĭ decînd aŭ descăle-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cat Romînii, I ediție în Magazin istoric, t. IV, București, 1847, II ediție de G. Ioanid, București, 1859 (Autorul necunoscut). Citez după ediția din Magazin istoric, pag. 231: „Insă dintîiŭ s-aŭ coprins de Romînii carii aŭ purces dela Romanĭ și au venit spre mĭazănoapte (Variantă din ediția Ioanid, după Onciul, Originile principatelor, pag. 5: „Insă dintîiŭ izvodindu-se de Romînii carii s-aŭ despărțit de Romanĭ și aŭ pribegit spre mĭazănoapte“). Deci trecînd apa Dunării, aŭ descălecat la Turnul Severinuluĭ, alții în țara ungurească pre apa Oltuluĭ, și pre apa Moreșuluĭ, și pre apa Tiseĭ, ajungînd și pănă la Marămureș. Iar ceĭ ce aŭ descălicat la Turnul Severinuluĭ, s-aŭ tins pre supt poalele munteluĭ pănă în apa Oltuluĭ, alții s-aŭ pogărît pre Dunăre în jos, și așa împlîndu-se tot locul de eĭ, aŭ venit pănă în marginea Nicopoii. Atunce s-aŭ ales dintr-înșiiĭ boĭariĭ carii aŭ fost de neam mare, și puseră banovet un neam ce le zicea Basarabĭ, să le fie lor cap, adecă marĭ banĭ. Și așezară întîiŭ să fie scaunul la Turnul Severinuluĭ, al doilea scaun s-aŭ pogorît la Strehaĭa, al treilea scaun s-aŭ pogorît la Craĭova“.

Se poate spune că Xenopol a reușit să probeze că Romînii eraŭ în Dacia înainte de venirea Ungurilor. Asupra existenții Romînilor în Dacia însă în timpul invazieĭ barbarilor n-a putut aduce nicĭo probă.

§ 213. D. Onciul, Teoriea luĭ Roesler, Studiĭ asupra ștăruinții Romînilor în Dacia traĭană, de A. D. Xenopol. Dare de seamă critică. Convorbirĭ Literare, XIX, anul 1885.

Pag. 64: „Onciul crede în puterea argumentăriĭ luĭ Petru Maior pentru a proba că Romaniĭ n-aŭ părăsit Dacia și că afirmările luĭ Vopiscus sînt neexacte.“— Vezĭ maĭ sus 212 sub Xenopol II pag. 83-87.

Pag. 65-66: „Aprobă cele spuse de Xenopol asupra retragerii și adăpostirii Romînilor în munții pe vremea năvăliriĭ barbarilor.“— Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol II pag. 95-98.

Pag. 66-67: „Aprobă cele spuse de Xenopol pentru a proba că Romînii n-aŭ putut veni în Dacia din Moesia.“ — Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol II pag. 98-102, 102-108.

Pag. 68: „Aprobă cele spuse de Xenopol că ritul slav al bisericiĭ romîne se datorește stăpînirii primuluĭ imperĭu

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

bulgăresc asupra ţărilor de de-a stînga Dunării.“ — Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol II pag. 112-115.

Pag. 69-70: „Aprobă cele spuse de Xenopol pentru a combate argumentul *a silentio* şi pentru a proba veracitatea celor spuse de notarul anonim al regeluĭ Bela.“ — Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol II pag. 123-138.

Pag. 75: „Abrobă toponimiea dată de Xenopol ca păstrată din vechime.“ — Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol III pag. 291-293, IV pag. 546-548, 548-549.

Pag. 75-76: „Aprobă cele spuse de Xenopol asupra numelor, pretinse romîneştĭ, de munţĭ şi de pîrae din centrul şi jurul Ardealuluĭ. „Munţiĭ aŭ adăpostit, decĭ, pe Dacoromînĭ în timpul năvălirilor barbare, şi cînd aceştiĭa putură eşi ĭarăş la cîmpie, munţiĭ păstrară şi maĭ departe timbrul lor romînesc“.“ — Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol IV pag. 551-557.

Pag. 76: „Aprobă argumentarea luĭ Xenopol, că faptul că numirile topice slave din Transilvania s-aŭ păstrat la Romînĭ, înveremece Ungurii lĭ-aŭ dat numirĭ ungureştĭ, ĭar Saşiĭ lĭ-aŭ dat numirĭ germane, probează că Romînii sînt maĭ vechĭ decît Ungurii şi decît Saşii, pentrucă Slavii, „maĭ vechĭ decît Ungurii, aŭ lăsat moştenirea lor contemporanilor Romînĭ, cu care s-aŭ contopit, ĭar nu Ungurilor, cu care nu veniră încă în atingere“.“ — Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol IV pag. 558.

Pag. 77: „Onciul nu admite părerea luĭ Xenopol că dialectele dacoromîn şi macedoromîn ar fi doŭă limbĭ deosebite, că Dacoromînii şi Macedoromînii ar fi doŭă popoare deosebite prin obîrşiea lor, care şĭ-ar datori asămănarea lor înprejurării că s-ar trage din amestecul aceloraş elemente.“ — Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol IV pag. 559-564.

Pag. 78: „Onciul stă în rezervă asupra celor susţinute de Xenopol că elementele vechĭ greceştĭ din dacoromîna ar proveni dela coloniile greceştĭ, că elementele albaneze ar fi thrace, că elementele slave ar proveni dela Slaviĭ din Dacia, că lipsa elementelor gote s-ar datori lipseĭ de contact între Romînĭ şi Goţĭ, deoarece Goţiĭ ar fi ocupat şesul Dacieĭ răsăritene, ĭar Gepiziĭ n-ar fi locuit în Dacia traĭană.“ — Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol IV pag. 566-576.

Pag. 78: „Onciul aprobă argumentul luĭ Xenopol scos din prezenţa elementelor ungureştĭ în toate subdialectele

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dacoromîne, ceĭa ce ar proba că Dacoromînii îşĭ aŭ toţĭ obîrşiea în Transilvania.»— Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol IV pag. 581.

Pag. 79: «Onciul aprobă argumentul luĭ Xenopol tras dela ocuparea Romînilor cu agricultura, care n-ar fi avut loc dacă Romîniĭ ar fi veniţĭ de curînd ca păstorĭ, şi dela romînizarea Slovenilor din Dacia, care n-ar fi putut avea loc dacă Romîniĭ n-ar fi fost maĭ vechĭ decît Sloveniĭ în această ţară.» —Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol IV pag. 581-584, 584-587.

Pag. 175: «Argumentele luĭ Xenopol sînt convingătoare numaĭ pentru chestiunea că Romîniĭ eraŭ în Dacia înainte de venirea Ungurilor. Cele maĭ puternice argumente aduse de învăţaţĭ pentru a proba că Romîniĭ aŭ părăsit o bucată de vreme complect Dacia, anume „unitatea limbiĭ romîne în tustrele dialectele (daco- macedo- şi istroromîn) şi creştinismul romîn, aŭ pĭerdut prin obĭecţiunile D-luĭ Xenopol foarte puţin saŭ chĭar nimic din puterea lor“.»

Pag. 176-177: «Dă bibliografiea veche istorică, privitoare la Dacoromînĭ, umanistă (Aeneas Sylvius, Bonfinius), ungară (Kéza, Anonymus notarius regis Belae, Thúroczy, chronicon budense), romînă (Miron Costin, Neculaĭ Costin, cronica moldovenească [numită de Bogdan în Vechile cronicĭ moldoveneştĭ *cronica anonimă*], cronica anonimă a ţărĭĭ romîneştĭ [Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol IV pag. 587-593], Ureche, Dimitrie Cantemir): părerea tuturor acestor scriitorĭ este că Romîniĭ din Dacia îşĭ trag originea din coloniile romane aduse de Traĭan, despre strămutare peste Dunăre şi reemigrare nu este vorba. Această părere, chĭar la Bonfinius, autorul crede că-şĭ are originea în tradiţiunea naţională.»

Pag. 178-179: «Inşiră pe istoricĭĭ maĭ vechĭ care au discutat chestiunea originiĭ Romînilor în legătură cu faptul dacă aŭ părăsit Dacia şi s-aŭ întors înapoĭ orĭ cu acela dacă aŭ venit în tot cazul în Dacia Romînĭ emigranţĭ de din a dreapta Dunărĭĭ (Thunmann, Sulzer, Engel, Petru Maior, Lucius, Tunusli, Fotino).»

Pag. 180: «Răŭ a făcut Xenopol că n-a ţinut socoteală de părerea luĭ Hasdeu (Istoriea critică a Romînilor [Vezĭ maĭ sus sub § 201]) că Romîniĭ aŭ trăit după părăsirea de Romanĭ a provincieĭ Dacia în Oltenia şi sudvestul Transil-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vanieĭ, şi n-a admis că a fost populaţie romanică şi în Moesia [Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol II pag. 98-102], cu care populaţiea romanică din Dacia a fost în necontenit contact. Dacă ar fi adoptat punctul de videre al luĭ Hasdeu, şi dacă ar fi admis populaţie romanică şi în Moesia, Xenopol şĭ-ar fi facilitat sarcina de a explica unitatea dialectelor romîne, pe care este nevoit să o tăgăduĭască contra adevăruluĭ, făcînd din Macedoromînĭ o naţiune cu totul alta decît Dacoromîniĭ, numaĭ pentrucă susţine că Moesia a fost goală de populaţie romană şi că Dacoromîniĭ aŭ trăit excluziv în Ardeal.»

Pag. 180-181: «Dacĭĭ s-aŭ romanizat în mică măsură.»

Pag. 181: «Continuitatea elementuluĭ roman în Dacia poate fi susţinută numaĭ pentru regiunea dintre Olt şi Timeş cu partea apuseană a Ardealuluĭ.»

Pag. 182-186: « In legătură cu susţinerea de maĭ sus constată Onciul că şi numirile topice antice s-aŭ păstrat numaĭ din această regiune direct în gura Romînilor. Onciul admite în mare parte cele spuse de Xenopol în această privinţă [Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol III pag. 291-293, IV pag. 546-548], se îndoeşte numaĭ de cîteva identificărĭ, pe care orĭ le tăgăduieşte (Suceava, Rucăr, Jiŭ), orĭ nu li admite fonetism romînesc (Prut, Siret, Buzăŭ, Ompoĭŭ, Tisa). In special vorbeşte de Argeş, Olt, Lotru, Motru, Cerna, Nera, Timeş, Bîrzava, Mureş, Ompoĭŭ, Criş, Someş, Marămorăş, cărora li găseşte fonetism romînesc: „*Argeşul*, la Romanĭ *Ardessus*, la Herodot Ὀρδήσσος [sic]. In forma luĭ de acum numele arată înrîurirea limbiĭ noastre la trecerea luĭ *d* în *gĭ*, schimbare ce se explică din fonologiea romînă prin mijlocirea trecerii luĭ *e* în poziţiune din *Ardessus* după felĭul unuĭ *e* scurt latin în *ĭe*, înaintea căruĭa *d* a trecut în *gĭ* (*Argĭeş* din *Ardjeş*, în loc de *Arzeş*), precum în *deorsum—dĭos, gĭos, putrediune—putregiune*, etc. *Oltul*, la Romanĭ *Alutus* saŭ *Altinus*, are destule analogiĭ în limba romînă pentru trecerea luĭ *a* în *o*: *oltarĭu* pentru *altarĭŭ*, *lotru* dela *latro*, *porumb* dela *palumbus*, etc. Aicĭ acest fenomen fonologic ar afla cu atît maĭ mult explicare din limba noastră, presupunîndu-se o formă admisibilă, *Aultu* dela *Alutus*, ca mijlocitoare pentru *Olt*. *Nera*, nume de bună samă vechĭŭ romanic, sinonim cu *Cerna*. Se pare că în aceste numirĭ vechĭ sunetul *e* a rămas neschimbat saŭ prin înrîurirea unuĭ element străin, conlocui-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tor cu Romînii, saŭ poate c-ar fi de admis aicĭ existența unuĭ dialect romîn, în care *e* se păstrase nediftongat, pănă ce acest dialect se perdu într-o noŭă păturĭ de populație romînă, venită pecînd limba eĭ nu maĭ avea puterea de a schimba pe *e* în *ĕa*. *Timéș-Timiș*, cum zic Romînii (Ungurii zic *Témeș*), la Romanĭ *Tibiscus* saŭ *Tiviscus*, este ĭarăș un vechiŭ nume, a căruĭ formă de astăzĭ se explică foarte bine prin mijlocirea limbiĭ romîne. Pentru trecerea luĭ *b* saŭ *v* în *m* compară *premîndă* > *praebenda*, *am* > *habeo*, *strîmb* > *strabbus*, *sîmbătă* > *sabbatum*, *pimniță* > *pivniță*, macedoromîn *sumloc* > *subloc*, istroromîn *inmățá* > *invățá*, *inmeștĭ* > *investu*, *misat* > *visat*. Schimbarea luĭ *i* din silaba a doŭa în *é* a urmat după felĭul unuĭ *i* scurt latin. Numele *Morășului*, la Romanĭ *Marisus* saŭ *Marisius (Marisia)*, la Herodot Μάρις, s-a schimbat după fonologiea limbiĭ romîne prin trecerea luĭ *i* scurt în *e*, rostit în urma luĭ *r* ca *ă*; decĭ maĭ întîĭu *Mareșu* dela *Marisius*, apoĭ, trecînd *a* în *o* (cum *lotru* dela *latro* etc.), *Morăș*, care formă se întrebuințează încă și astăzĭ pelîngă Murăș. *Marămorăș* = *Mare Mareș*, *Marisius maior*, numele vechiŭ al Tiseĭ.“? — Unde a găsit Onciul că la Romanĭ *Argeșul* se chema *Ardessus*? Apoĭ este sigur că Herodot prin Ὀρδησσός a însemnat *Argeșul*? Ar fi trebuit să aducă vreun argument din acest punct de videre, macar cum a făcut Xenopol (Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol IV pag. 546-548). *d* înainte de *ĭ* din grupul *ĭé* nu se preface în *ğ*, ci în *dz*. Altceva e *dié* șĭ altceva *dĭó* din punct de videre al fonologieĭ romînești. Iar *putreğúne* nu-ĭ > *putredĭúne*, ci *putredzúne*. *é* dacă s-ar fi diftongat în *Ardessus*, nu s-ar fi diftongat după felĭul unuĭ *ĕ* scurt latin, căcĭ *é* din *Ardessus* era lung, după cum probează Ὀρδησσός din Herodot; s-ar fi diftongat în tot cazul după felĭul unuĭ *ē* lung grecesc, căcĭ *ē* lung grecesc era într-adevăr *deschis*, și diftongarea luĭ *ĕ* latinesc nu s-a făcut pentrucă era scurt, ci pentrucă era *deschis*. Unde a găsit Onciul că Oltul s-ar fi chemat la Romanĭ *Altinus*? (Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol IV pag. 546-548). *oltárĭŭ* nu-ĭ > *altárĭŭ*, ci slavul *olutárĭ*; *lótru* nu-ĭ > *latro*, ci slav (vezĭ Cihac). Exemplul *porúmb* nu se potrivește, pentrucă la el avem a face cu schimbarea în *o* a luĭ *ă* neaccentuat precedat de labialele *b*, *p*, *v*, *f*. O metateză *aultus* din *álutus* orĭ *alútus* e contra firiĭ limbiĭ romîne, și chĭar dacă am admite-o, din *áultus* orĭ *aúltus* e mult maĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

probabil, judecînd după firea limbiĭ romîne, că ar fi rezultat un actual *áult* orĭ *aúlt*, ĭar nu *olt*. *Nera* e probabil turcul *nehr*, rîŭ, canal. *am* nu-ĭ *habeo*, ci *habemus; strîmb* nu-ĭ *strabus*, ci *strambus*, atestat încă de Nonius Marcellus, începutul secoluluĭ IV (Vezĭ Archiv für lateinische Lexikographie und Grammatik I pag. 442); *sîmbătă* nu-ĭ *sabbatum*, ci *sambatum*, de unde şi vechĭŭ bulgar *sŏbota* (Vezĭ Meyer-Lübke Romanisches etymologisches Wörterbuch); celelalte exemple date de Onciul pentru *b* orĭ *v* < *m* privesc pe *b* orĭ *v* într-un grup de consonante orĭ pe *b*, *v* iniţialĭ. Pentru aceĭa *praebenda* < *premîndă*, unicul exemplu de *b* intervocalic devenit *m*, este un exemplu îndoĭos. Se poate întîmpla că nu *praebenda* să fie etymon cuvîntuluĭ romînesc *premîndă*, ci vreun **praemenda*, rezultat din analogiea luĭ *commendo* (de unde romînul *comînd*, verb şi substantiv). Pentruca la o nevoe să poată eşi din *Marı'sius Múrăş*, *Móräş*, trebue să admiţĭ că aŭ rezultat întîĭŭ formele *Marĕş*, *Mărĕş*, *Mora'ş-Murăş* (ceĭa ce prezintă dificultăţĭ extraordinare, căcĭ exemple de prefacerea luĭ *ă* neaccentuat în *o*, cînd este precedat de labialele *b*, *p*, *v*, *f*, se găsesc, dar nu există un singur exemplu de *ă* neaccentuat precedat de *m* prefăcut în *o*), că apoĭ cuvîntul a fost împrumutat de Ungurĭ, care, conform spiritului limbiĭ lor, l-aŭ accentuat *Móräş* (ungur *Maros*, citeşte *mo'roş*), şi că în sfîrşit l-aŭ împrumutat Romîniĭ dela Ungurĭ.

Pag. 186: „Prin studĭul acestor numirĭ topografice, păstrate din vechime cu modificările fonologice ale limbiĭ romîne, şi prin mijlocirea aceşteĭa, ajungem la rezultatul pozitiv că, în părţile apusene şi maĭ mult centrale ale Daciеĭ traĭane, anume Oltenia cu o parte din regiunea Argeşuluĭ superior, partea răsăriteană a Banatuluĭ timeşan şi partea apuseană a Ardealuluĭ cu ţara Marămorăşuluĭ, pe unde şi nomenclatura munteluĭ este în cea maĭ mare parte romînească, că pe acest teritorĭu, zicem, elementul roman, înplîntat aicĭ prin acele «infinitae copiae ex toto orbe romano», ce aŭ fost aduse în Dacia, nu poate nicĭodată să fi încetat de a exista".

Pag. 256-270: „Susţine veracitatea celor spuse de Anonymus Belae regis notarius, pe care-l face notar al luĭ Bela II (1131-1141)."

Pag. 270-278: „Vorbeşte de Ke'kavmenos şi vrea să

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

susţină că acest scriitor ar spune că pe vremea luĭ eraŭ Romînĭ în Dacia traĭană.? — Din vorbele luĭ Kekavmenos nu rezultă acest lucru.

Pag. 327 : „Din cele expuse înainte am văzut că mărturiile cronicarilor înpreună cu documentele [pentru care vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol II pag. 202-209] pun, pentru judecata obĭectivă, maĭ presus de îndoĭală fiinţa poporuluĭ romîn în părţile Dacieĭ înainte de venirea Ungurilor. Pelîngă aceasta, tradiţiunea istorică înpreună cu toponimiea se opun şi teorieĭ remigrăriĭ Dacoromînilor ca popor, fie în orĭcare timp“.—Faptul din urmă nu rezultă „dın cele expuse înainte„ ! Nicĭ tradiţiunea istorică nicĭ toponimiea *nu se opun* „teorieĭ remigrăriĭ Dacoromînilor ca popor fie în orĭcare timp“ ! Păstrarea de nume topice din Dacia şi din Moesia Inferior de de-a stînga Dunăriĭ (Numaĭ nume de rîurĭ şi, poate, un nume de munte, vezĭ § 100), indiferent dacă acele nume prezintă în forma actuală fonetism romînesc orĭ ba, probează, cum a recunoscut deja Tomaschek Zur Kunde der Haemushalbinsel (Vezĭ la § 209 acest autor sub această operă), că a existat, chĭar după părăsirea de statul roman a acestor provinciĭ, o populaţie romană în ele. Iar cele cîteva nume de rîurĭ, care în forma lor actuală prezintă fonetism romînesc (Intrucît putem fi siguri că într-adevăr prezintă fonetism romînesc. Pentru a fi siguri de aceasta însă, trebue să avem încredere că izvoarele grece şi latine, prin care ni s-aŭ transmis acele nume, daŭ pronunţarea reală a numelor depe vremea aceĭa, şi o asemenea încredere nu putem avea) probează numaĭ că a trebuit să existe acolo, unde sînt astăzĭ rîurile cu acele nume, fără întrerupere o populaţie romînească. Atîta numaĭ.

Pag. 328-333 : „Vorbeşte de stăpînirea primuluĭ imperĭu bulgăresc de-a stînga Dunăriĭ, peste Muntenia, Oltenia şi Ardeal, cu aceleaş probe, pe care le-a adus întĭĭŭ Pič şi apoĭ după Pič Xenopol [Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol II pag. 112-115]. Ca ceva noŭ, Onciul traduce vorbele luĭ Constantin Porphyrogennetos De administrando imperio cap. 40 πλησιάζουσι δὲ τοῖς Τούρκοις πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος οἱ Βούλγαροι, ἐν ᾧ καὶ διαχωρίζει αὐτοὺς ὁ Ἴστρος „Ungurĭĭ se mărginesc spre răsărit cu Bulgarĭĭ, de care maĭ sînt despărţiţĭ aicĭ *şi* prin Dunăre“ şi conchide că, dacă Ungurĭĭ eraŭ despărţiţĭ spre răsărit de Bulgarĭ „*şi* prin Dunăre“, restul despărţirĭĭ tre-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

bue să-l fi format spre nord munţii dintre Ardeal şi Ungaria, astfel că stăpînirea decătră Bulgarĭ pe vremea luĭ Constantin Porphyrogennetos a Olteniei, Munteniei şi Transilvaniei ar rezulta lămurit din vorbele scriitoruluĭ acestuĭa. Acel fragment din Dunăre, care forma *şi* el o parte din graniţa dinspre răsărit a Ungurilor, trebue să fi fost „între gura Poracicăĭ (din jos de Milanovatz) şi Orşova nouă, unde Dunărea curge dela mĭazăzi spre mĭazănoapte“. Ca altă nouă probă pentru stăpînirea Bulgarilor, în timpul primuluĭ imperĭu bulgăresc, peste Transilvania aduce Onciul faptul că geograful Ravennas, care a scris la sfîrşitul secoluluĭ VII, după aşezarea Bulgarilor în Moesia, spune că Bulgariĭ locuĭaŭ pe vremea luĭ în Moesia Inferior, ĭar la Moesia Inferior numără şi localităţĭ din Transilvania: punerea aceasta de localităţĭ din Transilvania la Moesia Inferior va fi făcut-o poate geograful din cauză că Bulgariĭ stăpînĭaŭ Ardealul.? — Vorbele luĭ Constantin Porphyrogennetos trebuesc traduse astfel: „Spre răsărit se învecinesc cu Ungurĭĭ Bulgarĭĭ, unde-ĭ şi desparte Dunărea“. καὶ are înţelesul de *chĭar şi, tocmaĭ*. Traducerea dată de Onciul e greşită. Nu rezultă, decĭ, din vorbele aceluĭ scriitor bizantin că graniţa dintre Ungurĭ şi Bulgarĭ ar fi format-o Dunărea dela gura Poracicăĭ până la Orşova şi apoĭ dela Orşova în sus munţiĭ de vest aĭ Transilvanieĭ. In ce priveşte pe geograful Ravennas, este de observat că el nu spune că Bulgariĭ ar fi locuit pe vremea luĭ în Moesia Inferior, ci „între Thracia orĭ Macedonia şi Moesia Inferior“ (Ravennatis Anonymi Cosmographia ed. Pinder et Parthey, IV, 6: „Inter vero Traciam vel Macedoniam et Mysiam inferiorem modo Bulgari habitant“, adecă „între Thracia orĭ Macedonia şi Moesia locuesc acum de curînd Bulgarĭĭ“). Este timpul dela sfîrşitul secoluluĭ VII, cînd Bulgariĭ de abĭa se aşezase între Dunăre şi Balcanĭ şi se întindeaŭ spre vest cel mult până la Isker (Compară C. Jireček, Geschichte der Serben I pag. 189: „Inainte de 800 stăpînirea lor [a Bulgarilor] spre vest se întindea numaĭ puţin dincolo de Isker“). Este imposibil de admis că pe atuncĭ ar fi stăpînit Bulgariĭ deja peste Transilvania.

Pag. 335-346: „Arată netemeĭniciea celor spuse de Xenopol cu privire la mitropoliile Moldoveĭ şi Munteniei [Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol II pag. 116-123].?

Pag. 346-347: „Bulgariĭ aŭ stăpînit Muntenia şi Ol-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tenia şi în timpul celuĭ de al doilea imperĭu bulgăresc pănă pela 1247. Probe: Nikephoros Gregoras vorbeşte pentru acest timp despre τῶν ἐντὸς Ἴστρου Βυλγάρων, decĭ trebue să fi fost şi Βούλγαροι ἐκτὸς Ἴστρου. „Niketas Choniates spune că fraţiĭ Petru şi Asan aŭ restabilit vechĭul imperĭu al Bulgarilor şi Vlahilor şi că în luptele lor cu Bizantiniĭ eĭ se retrăgeaŭ pe malul stîng al Dunăriĭ, de unde primĭaŭ şi oştĭ (ed. Bonn, pag. 487-489)". „In documente Asaneştiĭ se numesc regĭ aĭ Bulgarieĭ şi Vlahieĭ, unde Vlahia nu poate fi căutată dincolo, ci numaĭ dincoace de Dunăre (Corespondenţa regeluĭ Ioaniţĭu, 1197-1207, cu papa Innocentius III, la Theiner Monumenta Slavorum meridionalium, şi bulele papale privitoare la Ioan Asan II, 1218-1241, la Theiner Monumenta historica Hungariae 155-157)". In scrisoarea regeluĭ Bela IV al Ungarieĭ către papa Gregorius IX din anul 1238 (Theiner, Monumenta historica Hungariae I, 171) Muntenia este numită Bulgaria şi se spune despre ea că ar fi una din ţările regeluĭ bulgar Ioan Asan II. „*Ţara Bulgarilor*" din cronica luĭ Fazel Ullah Rashid, anul 1240, este determinată de Hasdeu, Istoriea critică a Romînilor pag. 12 şi 68, cu bun temeĭŭ ca Valahia"[2].— Ştirea din Nikephoros Gregoras, pe care Onciul o dă prea pe scurt, este următoarea, IX, 1, pag. paris. 238 supt anul 1282: „Facţiunea luĭ Andronicos iunior, văzînd că vieaţa luĭ Andronicos senior se lungeşte prea mult, s-a hotărît ca orĭ să-ı ĭee cu totul demnitatea de împărat, orĭ chĭar să-l omoare. A început, decĭ, să uneltească cele de trebuinţă în această privinţă. „Şi maĭ întîĭŭ trimet solĭ la Mihael, care luase domniea peste Bulgariĭ de dincoace de Istru după moartea luĭ Sfendosthlav, ca să închee cu el un tratat de alianţă sigur şi care să nu poată fi lesne călcat".[2] O indicaţie despre o Bulgarie de dincolo de Istru, de a stînga Dunărĭĭ, există evident în aceste vorbe ale luĭ Gregoras. In orĭice caz însă, pentru acest timp, anul 1282, nu este vorba de o singură stăpînire peste amîndoŭă aceste Bulgariĭ, căcĭ Mihael a luat în stăpînire numaĭ Bulgariea de a dreapta fluvĭuluĭ. Ştirea din Niketas Choniates nu este dată exact de Onciul. In realitate textul luĭ Choniates sună aşa, pag. paris. 239: „Iar Asan şi cu barbariĭ luĭ aŭ trecut Istrul şi s-aŭ unit cu Cumanĭĭ, şi după̆ce aŭ adunat de acolo o oştire mare, cît aŭ vrut, s-aŭ întors în patriea lor Mysia, şi găsind-o

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

curăţită cu totul şi golită de oştirea romană, aŭ păşit cu maĭ mare îndrăzneală, ducînd cu dînşiĭ ajutorul Cumanilor ca niştе legiunĭ de duhurĭ. Pentru aceĭa nu se maĭ mulţămiaŭ că pot să scape ce e al lor şi să stăpînească peste Mysia numaĭ, ci umblaŭ acum cu gîndul să aducă pagube cît maĭ multe împărăţieĭ Romanilor şi să înpreune la un loc stăpînirea Mysilor şi a Bulgarilor, cum fusese altă dată". Este evident că prin vorbele de maĭ sus acest scriitor a voit să spună că Asan nu se maĭ mulţămĭa cu ţara dintre Dunăre şi Balcanĭ (= Mysia, adecă „ţara Vlahilor", căcĭ Choniates numeşte pe Vlahĭ Mysĭ), ci voĭa să stăpînească şi dincolo de Balcanĭ peste teritoriile bulgăreştĭ, în special peste Macedonia, peste care teritoriĭ stăpînise ţariĭ bulgarĭ din primul imperĭu bulgăresc. In corespondenţa luĭ Ioniţă cu papa Innocentius III (Hurmuzaki I$_1$ pag. 1 sqq. N°s II, III, X, XV, XXI, XXIII, XXIX, XXXIV, XXXVIII, XL, aniĭ 1202, 1203, 1204, 1205, 1207), în hrisovul luĭ Ioniţă (Hurmuzaki I$_1$ N° XVIII anul 1204), şi în ceĭalaltă corespondenţă a papeĭ Innocentius III cu privire la Ioniţă şi la biserica din ţara acestuĭa (Hurmuzaki I$_1$ N^{os} V, XI, XVI, XVII, XIX, XXII, XXIV, XXVI, XXVII, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXV, XXXVII, XXXIX, aniĭ 1202, 1203, 1204, 1205) Ioniţă este numit „imperator Bulgarorum et Blachorum", „dominus Bulgarorum et Blachorum", „rex Bulgarorum et Blachorum", „imperator Bulgarorum", „dominus Bulgarorum", „rex Bulgarorum", „dominus Blachorum", „imperator omnium Bulgarorum et Blachorum", „imperator totius Bulgarie et Vlachie", „rex totius Bulgarie et Vlachie"; apoĭ este vorba de „Bulgaria et Blachia", „ecclesia Bulgarorum et Blachorum", „clerus et populus in Bulgaria et Blachia", „metropolitani Bulgarie et Blachie", „primas Bulgarorum et Blachorum", „primas totius Bulgarie et Blachie". In bulele papale privitoare la Ioan Asan II (Hurmuzaki I$_1$ N^{os} CIX, CXIX, CXXI, CXXIII, CXXIV, CXXV, CXXVI, CXXVII, CXXVIII, CXXXI, CXXXII, CXXXIII, CXXXIV, CXXXV, CXXXVI, CXXXVII, din aniĭ 1235, 1237, 1238) Asan e numit „dominus Blachorum et Bulgarorum", „dominus Bulgarorum et Blaccorum (Blachorum)"; apoĭ maĭ e vorba de „terra Assani", „Bulgarie regnum", „prelati in Bulgaria et Blachia constituti". In toată această nomenclatură din corespondenţa luĭ Ioniţă, hrisovul luĭ Ioniţă, bulele papale cu privire la Ioniţă şi Ioan Asan

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

II găsim aceleaş indicaţiĭ ca în scriitorul bizantin Niketas Choniates şi în scriitorul francez Villehardouin, ambiĭ contemporanĭ cu evenimentele şi marturĭ ocularĭ aĭ lor (Asupra lucruluĭ vezĭ discuţiea mea detaliată din „Barangiĭ în istoriea Romînilor şi în limba romînească“ III, în Viaţa Romînească Mart 1916), anume că Romîniĭ dintre Dunăre şi Balcanĭ şi din Balcanĭ aŭ luat parte în masă mare, alăturĭ cu Bulgariĭ, la formarea imperĭuluĭ romînobulgar şi că pe vremea celeĭ maĭ marĭ înfloririĭ politice a acestuĭ imperĭu (aniĭ 1186-1241) eĭ aŭ format, în dreapta Dunăriĭ, un element important al aceluĭ imperĭu. Nimic nu ne îndreptăţeşte să conchidem, cum face Onciul, că „Vlahia din aceste documente nu poate fi căutată dincolo, ci numaĭ dincoace de Dunăre“. In special în scrisoarea regeluĭ Bela IV al Ungarieĭ către papa Gregorius IX din anul 1238 (Hurmuzaki I, N° CXL, unde e dat anul 1239, nu 1238), dacă e vorba de „Bulgariam et alias terras Assoeni occupare“, nimic nu ne îndreptăţeşte să conchidem că prin *Bulgaria* s-ar înţelege *Muntenia*. Şi din această scrisoare, precum şi din bulele papale privitoare la Ioan Asan II, pe care le-am înşirat maĭ sus, se vede lămurit că prin *Bulgaria* se înţelege *statul bulgăresc*. Dela anul 1235 anume, decînd Ioan Asan II în alianţă cu împăratul grec Batatzes a atacat imperĭul latin dela Constantinopol, pănă la anul 1239, s-a plănuit de papa şi de regele Ungarieĭ Bela IV o cruciată ungurească contra Bulgarilor, cu gîndul ca Unguriĭ să ocupe şi să stăpînească apoĭ *statul bulgăresc*, care e numit *terra Assani*, *Bulgarie regnum*, *Bulgaria et aliae terrae Assoeni*. Chĭar dacă s-ar admite că năvălirea Mongolilor, despre care vorbeşte Raschid-addin-Fadlallah (al căruĭ loc din D'Hosson Histoire des Mongols II 627 l-a reprodus apoĭ maĭ exact Onciul în Originile principatelor romîne pag. 156), a avut loc întradevăr prin Muntenia (Lucrul e contestat, şi pe motive puternice. Vezĭ Iorga, Geschichte des rumänischen Volkes, I, pag. 137; Ilie Gherghel, Zur Nachricht des Raschid ad din Fadlallah über Bazaran bam und Kara Oulag, în Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, XXXV, anul 1912), numirea de „ţara Bulgarilor“ dată Munteniei nu probează că Muntenia ar fi făcut pe atuncĭ, orĭ maĭ înainte vreme, parte din imperĭul romînobulgar (al doilea imperĭu bulgăresc). Ceĭa ce se opune în special ad-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

miteriĭ că imperĭul romînobulgar ar fi stăpînit asupra ţărilor de de-a stînga Dunăriĭ până la anul 1241, anul morţiĭ luĭ Ioan Asan II şi al năvăliriĭ Mongolilor [Despre vreo stăpînire după 1241, decînd încep decăderea imperĭuluĭ II bulgăresc şi pretenţiile de stăpînire ale Ungurilor asupra Munteniеĭ şi Moldoveĭ, nicĭ pomenire nu poate fi], este faptul, trecut complect cu tăcerea de Onciul, că aceste ţărĭ aŭ fost stăpînite de Cumanĭ, cu începere dela aniĭ 1083-1096, cînd, în alianţă cu Bizantiniĭ, Cumaniĭ aŭ înfrînt complect puterea Pecenegilor, care le stăpînise înainte de dînşiĭ (Anna Komnena pag. paris. 188, 192-203, 227-235), până la năvălirea Mongolilor, anul 1241. Dacă nu se poate admite o stăpînire a imperĭuluĭ romînobulgar asupra ţărilor de a stînga Dunăriĭ, este evident însă că maĭ ales în primele timpurĭ de existenţă ale imperĭuluĭ aceluĭa între teritoriile depe ambele malurĭ ale fluvĭuluĭ era comunitate de interese, de cultură, de neam, de organizare socială. Relaţiunĭ strînse între populaţiile de a dreapta şi de a stînga Dunăriĭ făceaŭ din ele o singură masă, amestecată dintruntîĭŭ din punct de videre etnic, dar care apoĭ s-a clarificat, în felĭul acela că Romîniĭ aŭ constituit majoritatea pe malul stîng, ĭar Bulgariĭ aŭ constituit majoritatea pe malul drept. Această clarificare a durat până la moartea luĭ Ioan Asan II. De aicĭ încolo nu se maĭ vorbeşte de Valahie şi de Valahĭ în imperĭul II bulgar, ci numaĭ de Bulgarie şi de Bulgarĭ. Pentru maĭ multă argumentare din acest punct de videre vezĭ studĭul meŭ „Barangiĭ în istoriea Romînilor şi în limba romînească,“ în Viaţa Romînească anul 1916.

Pag. 426-427: „Onciul recunoaşte temeĭniciea următoarelor argumente, care pledează pentru o immigrare în părţile de de-a stînga Dunăriĭ a uneĭ populaţiĭ romîneştĭ dezvoltate în peninsula balcanică: existenţa în mare măsură a elementuluĭ romanic în peninsulă; unitatea celor treĭ dialecte; creştinismul care nu s-a putut dezvolta decît în peninsulă. „A se opune acestor argumente este lucru zădarnic.“ Prin această immigrare se poate explica şi cum Romîniĭ din Dacia aŭ putut să supravĭeţuĭască. Motivul emigrăriĭ Romînilor din peninsulă spre mĭazăzi, „unde se află astăzĭ Macedoromînĭi“, şi spre nord la Dacoromînĭ trebue căutat în aşezarea Slavilor şi Bulgarilor în ţările dunărene.“

Pag. 428: „Emigrarea elementuluĭ romînesc dela nor-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dul peninsuleĭ balcanice spre sudul eĭ se atestează prin ştirile despre *Vlahorihini* (Uspenskij, Istorija Athona III pag. 311 [Intîĭŭ la Tomaschek, Zur Kunde der Haemushalbinsel pag. 42-23. Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol II pag. 98-102]); prin spusele luĭ Kekavmenos; prin ştirile din Vieaţa Sfîntuluĭ Dumitru (Migne Patrologia greaca, t. 116 pag. 1335 sqq. [Intîĭŭ la Pič, Abstammung der Rumänen, pag. 65, care citează însă o ediţie rusească a Vieţiĭ Sfîntuluĭ Dumitru]), că „pe timpul aşezăriĭ Bulgarilor în Moesia eraŭ mulţime de pribegĭ în Tesalonic, fugiţĭ din cetăţile Moesieĭ, din Dacia aurelianâ, Dardania, Pannonia"; prin cele povestite în Vieaţa celor 15 martirĭ din Tiberiopole (Theophylakti Bulgariae archiepiscopi historia martyrii XV martyrum, în Migne Patrologia graeca t. 126 pag. 189), că „Bulgariĭ, aşezîndu-se în dreapta Dunăriĭ, provocară o strămutare a populaţiunii din peninsulă din părţile de mĭazănoapte spre mĭazăzi, ĭar pe alţiĭ mutîndu-ĭ invers."[2]

Pag. 429-431: „Recunoaşte după Jung Die romanischen Landschaften des römischen Reiches pag. 366 sqq. şi după Mommsen Roemische Geschichte t. V, Berlin 1885, pag. 183 sqq. 193 sqq. că în peninsula balcanică Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior eraŭ teritoriĭ romanizate, ĭar restul peninsuleĭ era şi a rămas grecizat."[2]

Pag. 431: „Elementul romanic din peninsulă s-a întărit prin strămutarea uneĭ părţi a populaţieĭ din Dacia peste Dunăre şi prin aducerea de noĭ coloniştĭ din Italia în Dalmatia prin împăratul Diocletianus. Pentru faptul din urmă citează pe Constantin Porphyrogennetos De administrando imperio cap. 29.[2]— Vezĭ § 83, N° 2, nota.

Pag. 431: „Insemnătatea elementuluĭ roman din peninsulă se cunoaşte din aceĭa că din el aŭ eşit maĭ mulţĭ împăraţĭ. Citează între alţiĭ pe Iustinŭs I, Iustinianus I, care ar fi fost originarĭ din Dacia aurelianâ."[2]— Iustinus I şi Iustinianus I eraŭ de loc din actuala localitate Skopje, unde Iustinianus I a fundat oraşul Iustiniana prima, în apropiere de vechĭul oraş Scupi, care fusese dărîmat de un cutremur. Scupi şi Iustiniana prima delîngă Scupi eraŭ în Dardania, nu în Dacia aurelianâ. Vezĭ C. Jireček Geschichte der Serben I pag. 54.

Pag. 432: „Caracterul romanic al părţilor de mĭazănoapte ale peninsuleĭ balcanice îl indică în sec. V bizantinul

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Priscus. El se miră mult cînd, în călătoriea luĭ la curtea luĭ Attila, întîlneşte un neguţitor ce vorbeşte grecește, şi adaugă că: în imperĭul Hunilor se vorbeşte, pelîngă limba hunică şi gotică, încă şi cea ausonică (romană rustică), anume unde ceĭ din imperĭul Hunilor vin în atingere cu Romanĭĭ (ὅσοις αὐτῶν πρὸς Ρωμαίους ἐπιμιξία); dar grecește nu se află să vorbească aicĭ careva, fără numaĭ care sînt captivĭ din Thracia saŭ din Illyricul maritim. Pentru Priscus limba grecească este, decĭ, indigenă numaĭ la mĭazăzi de Balcan; în părţile de mĭazănoapte ale peninsuleĭ însă el cunoaşte ca predominantă limba romană, a căreĭ cunoştinţă în imperĭul luĭ Attila şĭ-o explică el prin contactul cu Romanĭĭ din aceste părţĭ".

Pag. 433-434: ᶜ Onciul vorbeşte de Romanĭĭ din Dalmatia după Constantin Porphyrogennetos De administrando imperio cap. 29, 31-36, şi consideră pe aceştĭ Romanĭ ca Romînĭ. „Populaţiunea romanică din părţile de mĭazănoapte ale peninsuleĭ balcanice, atît din Dacia aureliană cu partea romanizată a Thracieĭ, cît şi din Dalmatia, trebue privită ca romînă, ramul răsăritean al gintelĭ latine".ᵍ

Pag. 434: „Prin Dalmatia elementul romîn a stat, în epoca formaţiunĭĭ sale, în unitate teritorială cu Italia, ceĭa ce ne explică afinitatea maĭ apropiată ce există între aceste doŭă limbĭ surorĭ".

Pag. 434-438: ᶜ Vorbeşte de Romanĭĭ din Dalmatia, consideraţĭ de autor ca Romînĭ.ᵍ

Pag. 438: ᶜ Ocuparea prin Slavĭ a părţiĭ romanizate din peninsula balcanică la începutul secoluluĭ VII „este cea maĭ marcantă delimitaţiune între istoriea romană de o parte şi cea romînă şi grecobizantină pe altă parte".ᵍ

Pag. 438: ᶜ Elementul romanic din peninsula balcanică era în primele timpurĭ ale evuluĭ mediu mult maĭ însemnat „decît putea ca să fie în Dacia traĭană pe timpul năvălirilor. Acest element roman al ţărilor balcanice este fără îndoĭală identic cu cel romîn şi istoriea noastră se petrece la început maĭ ales în peninsula balcauică, de unde ea şi purcede maĭ întîĭŭ prin cucerirea romană a ţărilor thracoillyrice şi romanizarea acestora. Ar fi foarte greşit a renunţa la această istorie şi a ne mărgini trecutul numaĭ la Dacia traĭană, unde se pare că-l vom căuta pentru acel timp în zădar, spre a-l cunoaşte şi înţelege".ᵍ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pag. 589: „Dupăce în cele precedente s-a constatat intensitatea elementuluĭ romînesc în peninsulă, „trebue să recunoaştem că nu este invocată fără temeĭŭ pentru emigrarea romînă din dreapta în stînga Dunării.“?

Pag. 589-590: „Unitatea celor treĭ dialecte cere o unitate teritorială. „Limba nu este un product fizic, a căruĭ formaţiune egală în părţi deosebite să se poată explica simplu din amestecul aceloraş elemente, ca şi cînd am avea a face cu elemente chimice; ea este un product spiritual al uneĭ comunităţi etnice, format prin acţiunea reciprocă a viuluĭ comerţ social în sînul aceşteĭ comunităţi.“?

Pag. 591: „Unitatea teritorială, cerută de unitatea limbiĭ, a avut loc în felĭul acela că elementul romîn din vestul Transilvanieĭ, Oltenia şi Banat (unde se constată cea maĭ intensă romanizare din toponimie) a stat în legătură cu elementul romîn din peninsula balcanică până ce continuitatea a încetat atuncĭ cînd Slaviĭ aŭ cotropit peninsula. „Fluviul n-a putut să înpiedece ca limba romană depe ambele maluri să se dezvoalte esenţial în acelaş fel, şi nicĭ comunicaţiunea dintre ambele părţi n-a încetat după părăsirea Dacieĭ“.?— Pentru lipsa de temeĭŭ a acestuĭ punct de videre vezĭ § 274 N° 1.

Pag. 592: „Faptul că raportul din punct de videre al intensităţiĭ dintre elementul romînesc al Dacieĭ şi acel al peninsuleĭ balcanice s-a schimbat pe dos, astfel că elementul cel intens de altă dată din peninsulă astăzĭ s-a redus la slabe resturĭ, ĭar cel puţin intens de altă dată din Dacia astăzĭ e atît de numeros şi lăţit, nu se poate explica prin aceĭa că elementul romînesc din peninsulă s-ar fi topit, ĭar cel din Dacia ar fi prosperat, macarcă era maĭ expus năvăliriĭ barbarilor. Acest fapt se poate explica numaĭ prin immigrare de a stînga Dunăriĭ a elementuluĭ celuĭ de de-a dreapta fluviuluĭ.?

Pag. 593: „„Istroromîniĭ sînt, după toată probabilitatea, o rămăşiţă din vechiĭ Romanĭ dalmatinĭ, despre care vorbeşte Constantin Porphyrogenitul: elementul indigen ilĭric, reprezentat prin Arnăuţiĭ de astăzĭ, a contribuit în măsură maĭ însemnată la formarea lor“, după cum se constată din faptul că şi Arnăuţiĭ (dialectul toschic) şi Istroromînĭĭ schimbă în mod regulat pe *n* intervocalic în *r*.?

Pag. 592-594: „Vorbeşte de faptul că prefacerea la-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

bialelor *b*, *p*, *v*, *f*, *m* în sunete limbale înainte de *i* apare la Macedoromînĭ în mod regulat, ĭar la Dacoromînĭ numaĭ pe alocurea, şi că *n* intervocalic $<$ *r* apare la Istroromînĭ în mod regulat, ĭar la Dacoromînĭ numaĭ pe alocurea, şi explică acest lucru prin aceĭa că „localismele dialectice dintre Dacoromînĭ, cu particularităţĭ ce se află ca regulă generală la Macedoromînĭ saŭ la Istroromînĭ, provin, după toată probabilitatea, dintr-un amestec al diverselor dialecte pe pămîntul Dacieĭ prin un adaos de populaţie romînă din peninsula balcanică, dar astfel că idiomul dacoromîn păstră maĭ mult tipul săŭ original. Intr-atîta limba poate să vină în mod direct în sprijinul emigrăriĭ romîne din dreapta în stînga Dunăriĭ“.[2] — Maĭ întîĭŭ, în ce priveşte prefacerea în limbale a labialelor, ceĭa ce se petrece în dacoromîn e *analog* cu ceĭa ce se petrece în macedoromîn : în ambele domeniĭ anume prefacerea în limbale a labialelor prezintă lipsurĭ (*b* rămîne neschimbat în Meglen; schimbarea luĭ *p* e sporadică în Meglen; schimbarea luĭ *v* e sporadică în Meglen; schimbarea luĭ *m* e sporadică în Meglen şi prezintă lipsurĭ în Olymp. Vezĭ §§ 248 N° 145, 247 N° 136, 255 N° 206, 245 N° 112). Apoĭ, dacă sînt unele fenomene care apar cu maĭ multă consecvenţă pe teritorĭul macedoromîn decît pe cel dacoromîn, tot aşa sînt altele care, din contra, apar cu maĭ multă consecvenţă pe teritorĭul dacoromîn. Aşa este, de pildă, prefacerea în *ă* a luĭ *e* accentuat şi neaccentuat, precedat de *m*, *p*, *b*, *f*, *v*, *u*, atuncĭ cînd în silaba următoare nu este *e*, *i* orĭ sunet muĭat (Vezĭ § 238 N° 28). Trebue în asemenea caz să admiţĭ că apariţiea sporadică a fenomenuluĭ în macedoromîn se datoreşte uneĭ colonĭĭ de Dacoromînĭ care ar fi emigrat la Romîniĭ sudicĭ. Şi atuncĭ, ca să fiĭ consecvent, toate fenomenele de limbă care apar maĭ intens în unele centre decît în altele (şi în această categorie întră *toate* fenomenele) trebue să le admiţĭ ca propagate prin deplasărĭ de populaţie, şi trebue să-ţĭ închipuĕştĭ în special teritorĭul romînesc—dacoromîn, macedoromîn şi istroromîn—, cît este el de vast, ca un contradanţ uriaş de colonĭ de tot soĭul, care într-o necontenită mişcare şi în direcţiile cele maĭ diverse s-aŭ dus şi şĭ-aŭ propagat caracterele de limbă. Şi n-aŭ trebuit să meargă cîte unul, doĭ, ci cu caravanele, cu droaĭa. Alăturĭ cu această concepţie maĭ lipseşte una, pentruca să se complecteze ciclul *curiozuluĭ*, aceĭa anume că s-ar fi dus

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dacoromînii la Macedoromînĭ, ar fi învățat dela eĭ unele chipurĭ de a vorbi, și apoĭ s-ar fi întors acasă cu ele și le-ar fi propagat la ceĭ localnicĭ maĭ departe. Și această concepție a și fost într-adevăr manifestată de Sextil Pușcariu în Zur Rekonstruktion des Urrumänischen, 26 Beiheft zur Zeitschrift für romanische Philologie, pag. 68. Și sînt cu putință totuș toate aceste moduri de a videa. Alături cu influințile împrumutuluĭ cele treptate, care aŭ loc dela individ la individ, în depărtărĭ tot maĭ marĭ, fără deplasărĭ violente, influințĭ care aŭ loc în domeniul limbistic al uneĭ populațiĭ nedesfăcute prin obstacule marĭ fizice orĭ politice, există sigur și influințĭ de împrumut datorite emigrărilor în mase maĭ marĭ orĭ maĭ micĭ (Uneĭ asemenea influințĭ aș atribui eŭ elementele ungurești din dialectele moldovenesc și muntenesc, care elemente ungurești vor fi fost aduse de numeroșiĭ immigranțĭ veniți din părțile ungurești ale romînimiĭ. Vezĭ § 212 sub Xenopol IV pag. 581), și există chĭar influințĭ de împrumut datorite faptuluĭ că uniĭ localnicĭ aŭ fost prin părțĭ unde se vorbește altfel și apoĭ aŭ adus acasă la eĭ particularitățĭ limbistice, pe care le-aŭ propagat în localitatea lor de baștină (Astfel, ca să nu maĭ vorbesc de influința școaleĭ, aŭ fost introduse prin cazarmele dela centre o mulțime de muntenisme în satele moldovenești). Dar *est modus in rebus*. Ungurismele din dialectele moldovenesc și muntenesc, din teritoriĭ unde Romîniĭ n-aŭ trăit alături de națiunea ungurească în comunitate de stat cu dînsa, nu se pot explica decît prin immigrațiĭ de Romînĭ din Ardeal și din Maramureș, alături de care immigrațiĭ vor fi lucrat și factoriĭ vreuneĭ heghemoniĭ politice ungurești orĭ aĭ vreunor coloniĭ Ungurĭ (de care se găsesc încă și până astăzĭ în Moldova). Dar fenomene limbistice, ca acel al prefaceriĭ în sunete limbale a unor sunete labiale, orĭ al prefaceriĭ în *ă* a luĭ *e* precedat de labiale, fenomene limbistice răspîndite în toată romînimea, explicabile fără emigrărĭ și deplasărĭ în masă, orĭ că veĭ admite că s-aŭ dezvoltat atunci cînd Romîniĭ nu se despărțise în treĭ grupurĭ, orĭ că veĭ admite că s-aŭ dezvoltat atunci cînd despărțirea în cele treĭ grupurĭ avusese loc, nu există nicĭo trebuință să le explicĭ prin chipul cel maĭ rar și maĭ excepțional prin care s-ar putea explica.

Pag. 595-596: „Creștinismul romîn nu s-a putut înte-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pag. 596-598: „Onciul crede că o probă directă de întemeerea creştinismuluĭ în Dacia prin populaţiea romînească din a dreapta Dunăriĭ, şi o mărturie directă despre veuirea de populaţie romînească de peste Dunăre, este povestirea din Miraculele Sfîntuluĭ Dumitru, cartea II, scrisă pela începutul secoluluĭ IX, Migne Patrologia graeca t. 116, coloana 1361 sqq: Acolo se spune că în a doŭa jumătate a secoluluĭ VII Avariĭ aŭ dus captivĭ «în părţile depe lîngă Dunăre dinspre Pannonia, a căreĭ eparhiĭ capitală era altă dată Sirmium», populaţiea din ambele Daciĭ (=Dacia aureliană: Dacia ripensis şi Dacia mediterranea), Dardania, Moesia, Praevalis, Thracia, provinciĭ pe care le cutrierase prădîndu-le, şi că după vreo 60 de anĭ după aceĭa acea populaţie, care se înmulţise în vremea aceasta foarte mult, a scăpat de sub jugul Avarilor şi a trecut peste Dunăre, unde a tăbărît întîĭŭ în κεραμήσιος κάμπος, ĭar de acolo s-aŭ înprăştiat fiecare pela locul de origine. „[Această naraţiune] ni arată maĭ întîĭŭ că pela sfîrşitul secoluluĭ VII şi începutul secoluluĭ VIII se afla în stînga Dunăriĭ o populaţiune creştină maĭ numeroasă. Aceştĭ creştinĭ eraŭ Romanĭ strămutaţĭ din provinciile de mĭazănoapte ale peninsuleĭ balcanice, despopulate de locuitoriĭ lor prin invaziunea slavobulgară. Prin aceştĭ Romanĭ, care se amestecă cu populaţiunea din ţară, creştinismul se răspîndeşte în stînga Dunăriĭ, crescînd aicĭ neamul creştin în măsură considerabilă. Astfel cată să se fi întemeĭat decĭ creştiuismul romîn în Dacia traĭană, adecă prin Romînĭ veniţĭ din dreapta Dunăriĭ. In această naraţiune maĭ aflăm încă şi mărturie directă despre mutarea populaţiuniĭ romanice din peninsula balcanică în stînga Dunăriĭ, deşi autorul face pe urmaşiĭ Romanilor strămutaţĭ din imperĭu peste Dunăre, care devin aicĭ liberĭ ca naţiune de sine stătătoare, să se întoarcă înapoĭ după maĭ mult de 60 de anĭ. Ea este unica ştire istorică din evul mediu, care indică o emigrare romînă din dreapta Dunăriĭ, dar nu în înţelesul Roeslerianilor, care voesc să aducă pe Romînĭ în Dacia tocmaĭ după venirea Ungurilor şi Saşilor. Aicĭ videm că o populaţiuue romînă, venită din peninsula balcanică, se află în stînga Dunăriĭ, după un autor depe la începutul secoluluĭ IX, acum [=deja] pela sfîrşitul secoluluĭ VII şi începutul secoluluĭ VIII, unde ea este arătată foarte numeroasă. In aşezarea Slavilor şi Bulgarilor în ţările romanice ale penin-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

suleĭ se află şi motivul cel maĭ cumpănitor pentru asemenea emigrare. Decĭ termenul eĭ de purcedere nu poate fi pus maĭ tîrziŭ decît în acest timp.“ ? — Povestirea, despre care vorbeşte Onciul, se găseşte în Sancti Demetrii martyris acta, Miraculorum liber II, Migne Patrologia graeca tomul 116 pag. 1325, 1361, 1364. Autorul e anonim şi a trăit orĭ la sfîrşitul secoluluĭ VIII orĭ la începutul secoluluĭ IX, pentru care vezĭ Migne t. 116 pag. 1378 nota 4. Pela ce an aŭ avut loc întîmplările? Fiindcă în Migne t. 116 pag. 1325 (Miraculorum l. II, cap. I, § 158) se spune că lucrurile s-aŭ petrecut „pe vremea cînd era arhiepiscop al Saloniculuĭ Ioan“, ĭar acest arhiepiscop Ioan s-a identificat cu episcopul Ioan al Saloniculuĭ, care a păstorit între aniĭ 650 şi 690 (Vezĭ nota 18 dela pag. 1325 şi nota 81 dela pag. 1363), apoĭ s-a admis de obiceĭŭ (şi tot aşa a admis şi Onciul) că evenimentele, despre care este vorba, s-aŭ petrecut în a doŭa jumătate a secoluluĭ VII şi începutul secoluluĭ VIII. In cronica însă a luĭ Ioan, episcop la Nikiu în Delta Niluluĭ pela 662-700, se spune lămurit că invaziea cea mare a Slavilor, cînd numaĭ Salonicul a putut scăpa să nu fie luat, a avut loc la anul 609 (La C. Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens, I, pag. 26). Ducerea în captivitate a populaţieĭ din peninsula balcanică a avut loc, decĭ, pela 609, ĭar întoarcerea eĭ înapoĭ din captivitate a avut loc pela 669).

Din care teritoriĭ aŭ fost luaţĭ captiviĭ, orĭ, cum spune cu exagerare povestitorul, a fost dus captiv „tot poporul“ (ἅπαντα τὸν αὐτὸν λαόν)? Din cele doŭă Daciĭ, Dardania, Moesia, Trivalis (? Onciul pune Praevalis), Rhodope, Thracia (Δακίας δύο, Δαρδανίας, Μυσίας, Τριβάλεως, Ροδώπης, Θράκης). Unde a fost aşezat acest popor captiv în ţara duşmauluĭ? „In părţile de dincolo, dinspre Pannonia, depe lîngă Dunăre, în provinciea a căreĭ capitală a fost odată Sirmium“ (εἰς τὸ ἐκεῖθεν πρὸς Παννονίαν μέρος τὸ πρὸς τῷ Δανουβίῳ ποταμῷ, ἥστινος ἐπαρχίας πάλαι μητρόπολις ὑπῆρχεν τὸ λεχθὲν Σερμεῖον). Şi cum aŭ scăpat aceĭ captivĭ şi s-aŭ putut întoarce acasă? „Populaţiea adusă în Pannonia de Avarĭ din peninsula balcanică se înmulţise foarte mult şi devenise un popor a parte în timp de 60 de anĭ cîţĭ trecuse decînd fusese dusă în captivitate. Devenise uu popor a parte, cu vieaţă liberă, ĭar chaganul Avarilor îĭ dăduse ca şef pe Cuber (Κοῦβερ). Acest Cuber, aflînd de dorul după ţara de origine al supuşilor săĭ, a luat cu dînsul tot poporul de ori-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

gine romană, precum şi alţi locuitorĭ de alt neam, şi a plecat să treacă Dunărea şi să părăsească Pannonia. Chaganul s-a luat după dînşiĭ. S-aŭ dat şese lupte şi în doŭă din ele a fost învins chaganul, care a apucat fuga. Cuber a trecut Dunărea şi a ocupat cîmpul ceramesiŭ (τὸν κεραμήσιον κάμπον [în apropiere de Salonic, după cum se spune în Miraculorum l. II, cap. V, § 197, Migne, t. 116, pag. 1365. Despre o localitate Κεραμέα din regiunea oraşuluĭ Ohrida vorbeşte Pachymeres, De Michaele Palaeologo l. IV cap. 31 pag. paris. 226. Vezĭ O. Tafrali, Thessalonique dès origines au XIV siècle pag. 128, unde se spune că Tafel, De via Egnatia pag. 39, pune cîmpul ceramesiŭ între lacul Ohrida şi Bitolia]). Acolo supuşiĭ luĭ aŭ început fiecare să se tragă la locul de origine, uniĭ vroĭaŭ să se ducă la Salonic, alţiĭ la Constantinopol, alţiĭ la celelalte oraşe ale Thracieĭ.[2]*) Cum că vor fi fost şi Romînĭ printre captiviĭ aduşĭ de Slavĭ şi de

*) Tafrali, Thessalonique dès origines au XIV siècle pag. 131 spune că evenimentele despre Cuber şi Romeĭ scăpaţĭ dela Avarĭ ar fi povestite de Nikephoros Constantinopolitanus (Patriarches) pagina Bonn 27. Tafrali se înşeală. Κούβρατος, de care vorbeşte Nikephoros Patriarches, e cu totul alt personaj. Breviarium rerum post Mauricium gestarum pag. Bonn 27, paris. 16: „Tot pe vremea aceĭa [pe timpul luĭ Heraclius, aniĭ 610-641] s-a răsculat Cubratos, domnul Unnogundurilor, încontra haganuluĭ Avarilor, şi pe Avarĭĭ cîţĭ îĭ avea dela hanul ĭ-a alungat cu bajocură din ţară. A trimes apoĭ o deputaţie la Heraclius şi a încheĭat pace cu dînsul, pe care aŭ păstrat-o pănă la sfîrşitul vieţiĭ lor; ĭar împăratul ĭ-a trimes darnĭ şi l-a cinstit cu demnitatea de patricius". Unnogundurii=Bulgarĭ Constantin Porphyrogennetus De thematibus l. II pag. paris. 21, ĭar Cubratos este acelaş personaj cu Curatos Κουράτος, regele Bulgarilor, despre care povesteşte maĭ la vale Nikephoros Patriarches pag. paris. 22-24 că a lăsat la moartea sa cinci fiĭ, dintre care unul, Asparuh Ἀσπαρούχ, a emigrat cu o parte din Bulgarĭ din patriea mamă dela Palus Maeotis (Marea de Azov) la Dunăre, s-a stabilit pentru o bucată de vreme în sudul Basarabieĭ, şi apoĭ la annl 679, pe vremea împăratuluĭ Constantin IV Pogonatos, a trecut Dunărea şi a ocupat partea de răsărit a Moesieĭ Inferior, punînd bazele primuluĭ imperiu bulgăresc. După cronica luĭ Ioan dela Nikiu (la Zlatarski, Novi izvĕstiĭa za naĭ-drevniĭa periodŭ na bălgarskata istoriĭa, Ştirĭ noŭă asupra perioadeĭ celeĭ maĭ vechĭ a istorieĭ bulgăreşti, în recensiea luĭ C. Jireček din Archiv für slavische Philologie, XXI, pag. 607-608) Cubrat, tatăl luĭ Asparuch, s-ar fi botezat în Constantinopol, pecînd era încă copil, ĭar la moartea luĭ Heraclios ar fi dat ajutor vădnveĭ şi copiilor acestuĭ împărat în timpul turburărilor

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Avarĭ în Pannonia Inferior sudică pela anul 609, nu este îndoĭală. Dar că aceştĭ captivĭ aŭ fost aduşĭ de-a stînga Dunărĭĭ şi că aŭ înmulţit aicĭ numărul Romînilor băştinaşĭ din Dacia, la care ar fi lăţit şi creştinismul, acestea sînt scăpărĭ din videre ale autoruluĭ, căcĭ nicĭ de-a stînga Dunărĭĭ n-aŭ fost aduşĭ captiviĭ, ci de-a stînga Saveĭ, şi nicĭ cu Romîniĭ din Dacia n-aŭ avut cum să vie în contact aceĭ captivĭ, căcĭ Dacia traĭană, chĭar dacă ĭ-am întinde graniţa de vest până la Tisa, şi sudul Pannonieĭ Inferior eraŭ doŭă teritoriĭ deosebite. Faptele sfîntuluĭ Dumitru aŭ fost scoase la iveală cu privire la chestiea romînească întîĭŭ de Roesler, Romänische Studien pag. 101, apoĭ de Pič, Abstammung der Rumänen pag. 65, dar din punct de videre cu totul altul. Roesler voĭa să derive numele Cuţovlah al Macedoromînilor din numele Cutuguri orĭ Cutziagiri al unuĭ trib de Bulgarĭ care ar fi luat parte la asedĭul Saloniculuĭ [O simplă presupunere a luĭ Roesler este această participare a Cutziagirilor la asedĭul Saloniculuĭ!]. Pič relevează faptul important că se povesteşte cu ocaziea năvălirilor Slavilor şi Avarilor asupra Saloniculuĭ cum că se găsĭaŭ adăpostiţi în acea cetate o mulţime de fugarĭ din părţile dela Dunăre, din Pannoniĭ, Dacia aurelĭană, Dardania (Compară maĭ sus § 213 sub pag. 428).

Pag. 600-602: „Tradiţiunea din Istoriea ţărĭĭ romîneştĭ decînd aŭ descălecat romînĭĭ [Vezĭ maĭ sus § 212 sub Xenopol Teoriea luĭ Roesler IV pag. 587-593] o interpretează ca un amestec de tradiţiea privitoare la cucerirea Dacieĭ de Romanĭ cu acea privitoare la immigrarea Romînilor din părţile de a dreapta Dunărĭĭ în Dacia.“

§ 214. A. D. Xenopol, Istoriea Romînilor, Iaşĭ, 1888-1893, vol. I pag. 163: „Statul dac perise şi pe ruinele luĭ era să se înalţe unul roman. Dacă însă elementul noŭ, ce veniа să se hultuĭască pe vechea stirpe tracică din poalele munţilor Carpaţĭ, era superior acesteĭa în cultură şi inteligenţă, în caracter nu putea să o întreacă, încît rădăcina poporuluĭ romîn e prinsă în păturile istorice prin doŭă viţe tot atît de energice, de traĭnice şi de pline de virtute. Să nu ni fie deci silă dacă şi sîngele Dacilor se va găsi amestecat în naţionalitatea noastră; căcĭ dacă Daciĭ nu aŭ ajuns şi eĭ un popor mare şi însemnat, aceasta fu datorit numaĭ oarbeĭ fatalităţĭ, care-ĭ aduse în lovire cu Romaniĭ, ce eraŭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

niile sale din ţara de baştină a poporului roman, Italia ; căci centrul împărăţiei ajunsese în mare lipsă tocmai de element roman, încît, lucru îndestul de extraordinar, poate nicăiri nu erau aşa de puţini adevăraţi Romani ca în capitala însăş a împărăţiei".—Pag. 283 sqq. : „Romînii n-au părăsit Dacia." — Pag. 308 : „In cucerirea lui Traian stă zămislirea naţionalităţii noastre. Tot în ea stă şi principiul progresului împlîntat şi nedespărţit de a noastră făptură. Cînd mai tîrziu vom întîlni în poporul romîn acea puternică năzuinţă către cultură şi civilizaţie, să nu uităm niciodată că originea şi începătura acestei tendinţi stă în perioada vieţii romane. E drept însă că această viaţă, care tocmai pecînd se înplînta în Dacia ajunsese pe povîrnişul decăderii, n-ar fi putut da o odraslă atît de roditoare, dacă nu s-ar fi hultuit pe viţa cea plină de vigoare a rasei tracice din poalele Carpaţilor. Aceste două împrejurări să fie pururea prezente minţii noastre, dacă voim să înţelegem lupta cea încordată, dusă în timp de veacuri pentru păstrarea naţionalităţii noastre, precum şi strălucita înflorire a minţii romîneşti în vremurile din urmă". Intr-adevăr strălucită înflorire a formei goale ! In loc să lucrăm cu modestie, ne-am otrăvit sufletul cu fraze grandomane.— Pag. 311: „Cei mai mulţi din locuitorii rămaşi în Dacia traiană, spăriaţi de violenţele şi grozăviile năvălirilor, caută adăpost încontra lor în munţii şi pădurile de care Dacia era plină."—Pag. 427 sqq. : „Peninsula balcanică a fost şi ea romanizată în mare parte, şi din populaţiea romanică a ei se trag actualii Macedoromîni şi Romînii din Istria. Macedoromînii au ajuns în actualele lor locuinţi din Moesia, de unde au fugit pe vremea invaziei Bulgarilor. Romînii din Istria sînt acolo dela capul locului. Supt influinţa acestei populaţii romanice din peninsula balcanică, cu care Romînii din Dacia au fost în neîntrerupt contact, s-a modificat şi limba acestor din urmă, aşa că a putut să capete caracterele proprii limbii latineşti din secolul VI." (Pag. 431: „Moesia dela cucerirea ei sub August se umpluse pe încetul cu colonii şi element roman". Pag. 432 : „Elementul latin era în destul de bogat reprezentat în vechea Moesie, care era o provincie romanizată. Alăturea cu provinciea Moesia şi în contiuuitate cu dînsa găsim şi provinciea Dalmaţia, pe ţărmurile mării adriatice, pe deplin romanizată". Pag. 433 : „Nu numai aceste provincii mărginaşe erau romanizate, ci încă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şi centrul peninsuleĭ, pe unde se întindea Thracia". Pag. 434: „Din cele spuse rezultă că partea nordică, cea apusană şi mare parte chiar din centrul peninsuleĭ balcanice eraŭ acoperite de un strat compact de element roman. Numaĭ partea răsăriteană, pelîngă marea neagră, şi cea sudică, pe ţărmurile mărieĭ egee, eraŭ înpoporate cu element grecesc". Pag. 435: „Lăţirea împărăţieĭ romane peste părţile răsăritene ale Europeĭ avuse de efect de a romaniza aproape deplin toate regiunile ce se învecinează cu Dunărea, şi anume pe de o parte Dacia traĭană, pe de alta ţările ce se întindeaŭ la sudul eĭ, delîngă marea adriatică până în marea neagră, şi în lat din creştetele Carpaţilor până în inima Balcanilor. Această întinsă regiune forma ca o pînză deasă de element roman, care cuprindea tocmaĭ acele ţărĭ, în parte, în care răsună astăzĭ dialectele limbiĭ romîneştĭ, acel dacoromîn, acel macedoromîn şi acel istroromîn, încît astfel regăsim în această continuitate teritorială a elementuluĭ roman, în părţile unde se vorbeşte astăzĭ limba romînă, originea comună a acelor treĭ dialecte". Pag. 436: „Cu toată copleşirea tot maĭ deplină a Moesieĭ decătră Slavĭ, elementul roman nu pare a fi părăsit provinciea". Pag. 437: „Romîniĭ nu părăsise oraşele dunărene în urma năvăliriĭ sclavine. Faţă însă cu acea bulgară eĭ nu maĭ putură ţinea pĭept, ci se retraseră din toată Moesia precum şi din oraşele înşirate pe malul Dunăriĭ, şi o rupseră de fugă încotro putură; ceĭ bogaţĭ maĭ în depărtare, ceĭ săracĭ în munţiĭ ce se învecinaŭ cu ţara lor, şi anume cea maĭ mare parte spre sud, cătră munţiĭ Balcanuluĭ, Pinduluĭ, aĭ Tesalieĭ, Epiruluĭ, ajungînd uniĭ din eĭ până în muntele Athos, şi chiar în Elada şi în Peloponez. Parte din eĭ însă vor fi trecut Dunărea, începînd dela Turnul Severinuluĭ în sus, şi vor fi căutat scăpare în şirurile Carpaţilor, alăturea cu fraţiĭ lor din Dacia traĭană, începînd din acele ale Oltenieĭ". Pag. 444: „Din analiza de până aicĭ rezultă că Romînii din stînga Dunăriĭ aŭ stat în legăturĭ cu fraţiĭ lor din Moesia încă timp îndelungat după părăsirea Danieĭ, în care epocă aceĭ dela nord primiră dela aceĭ dela sud înrîurirea religioasă creştină, şi în deobşte prin atingerea între eĭ se păstră în graĭul tuturor o unitate destul de statornică. Năvălirea Bulgarilor înpraştiind cu totul elementul roman din Moesia, parte cătră sudul peninsuleĭ Balcanuluĭ, parte cătră nord în munţiĭ Danieĭ traĭane, în-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

treaga lățime a văiĭ Dunăriĭ din Carpații până în Balcanĭ se interpuse între cele doŭă trunchĭurĭ ale Latinilor răsăriteni, maĭ perzîndu-se o insulă din eĭ și pe coastele mării adriatice. De atuncĭ atingerea între aceste treĭ mădulare rășchirate a unuĭ aceluĭaș tot nu se maĭ putu efectua. Ele se dezvoltară fiecare deosebit și dădură naștere, în limbile ce le vorbĭaŭ, la treĭ graĭurĭ, care se diferențiară în destul pe baza lor comună, pentru a alcătuĭ treĭ dialecte deosebite ale limbiĭ romînești.“). Va să zică fără întrerupere în timp, dela Aurelian în jos până la începutul secoluluĭ VII, a existat o masă compactă de populație romană, care se întindea fără întrerupere în spațiu dela Dacia traĭană până la marea neagră și la marea adriatică și la mijlocul Thracieĭ. Că Dacia a fost ruptă de barbarĭ dela împărăție, că o parte din locuitoriĭ eĭ aŭ trebuit să fugă peste Dunăre, că ceilalțĭ aŭ fost nevoiți să fugă prin munțĭ, după propriea mărturisire a autoruluĭ, tote acestea n-aŭ schimbat întru nimic situațiea etnică a populațieĭ romane, aceasta a continuat de a trăi într-o masă compactă, cu relațiĭ interne intime, cu influințĭ reciproce puternice. De abĭa Bulgariĭ aŭ reușit să rupă contactul dintre Romînĭ din Dacia și Romaniĭ din peninsula balcanică, care și aceĭa tot Romînĭ eraŭ toțĭ, chĭar și ceĭ din Dalmatia. Aceasta înseamnă a tăgădui complect orĭce influință separatoare pe care ar fi putut, ar fi trebuit s-o aĭbă ocuparea Dacieĭ din partea barbarilor și părăsirea aceșteĭ provinciĭ din partea Romanilor, și a tăgădui orĭce influință separatoare chĭar dupăce singur aĭ admis că în tot timpul năvălirilĭ barbarilor Romînĭ din Dacia s-aŭ adăpostit prin munțĭ. In ce privește romanizarea Thracieĭ, Xenopol o deduce dela următoarele numirĭ de localităților din Procopios, care „aŭ toate un caracter latin“: „Βέρσανα (Bărsana), Κοβέγκιλες (Cobencile), Δουρβουλίη (Turbure), Λαβούτζα (Lăbuța), Τρεδετιτιλίους (Treĭzecĭ de teĭ), Σκεπτεκάσας (Șepte case), Ἀργεντάρες (Argintarĭ), Λουποφάντανα (Lupu-fîntîna), Στένες (Stîna), Τζερτσενούτσας (Țerțănuța), Στρόγγες (Strunga), Σκάρες (Scara), Κλεισοῦρα (Clisura, clausura), Ἀρῖνα (Arina), Γεμελλομοῦντε (Gemelo-munte), Ἀλτίνα (Altina), Δουσμάνες (Dușmanĭ), Μαβροβάλλε (Mavro-vale), Οὐλμετῶν (Ulmăt), Λούτσολο (Luțul), Πρεσίδια (presidĭu)“. Acestea ar fi localități date de Procopios din Thracia. In realitate Τρεδετιτιλίους, Σκεπτεκάσας, Ἀργέντάρες, Λουποφάντανα, Στένες, Τζερζενούζας, Στρόγγες, Δούσμανες, Λούτζολο sînt din Moesia Superior; Λάβουτζα, Κοβέγκιλες

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Βέρζανα, Δουρβουλίη sînt din Dardania; Γεμελλομοῦντες, Ἀρῖνα, Ἀλτῖνα, Μαυρόβαλλε, Πρεσιδιώ sînt din Moesia Inferior; Οὐλμετῶν este din Scythia Minor; numaĭ Σκάρες este din Thracia, dar se înşeală tare Xenopol dacă crede că-ĭ romînul scară, şi Κλεισοῦρα, care nu-ĭ latinul *clausura*, ci grecul κλεισοῦρα. Apoĭ, afară de aceĭa, ce caracter latin aŭ cuvintele bărsana, cobencile (ce-ĭ aceĭa?), lăbuţa, duşmanĭ?— Pag. 596 sqq.: „Romîniĭ care aŭ înfiinţat înpreună cu Bulgariĭ al doilea imperĭu bulgăresc eraŭ Macedoromînĭ.“

§ 215. Radu Rosetti, Invaziunile Slavilor în peninsula balcanică şi formaţiunea naţionalităţiĭ romîne, în Revista Noŭă anul 1889: „Romîniĭ aŭ părăsit Dacia pe timpul luĭ Aurelian, dar nu toţĭ, uniĭa aŭ rămas şi s-aŭ refugiat în munţĭ. Slaviĭ în seculele V şi VI aŭ adus nenumăraţĭ captivĭ din peninsula balcanică şi ĭ-aŭ stabilit de-a stînga Dunăriĭ. „Acele sute de miĭ de locuitorĭ din Moesia, Thracia, Illyria, Macedonia şi Thessalia, duşĭ peste Dunăre în captivitate de Slavĭ în urma incursiunilor lor în imperĭu, *eraŭ un element roman*“. Cu aceştĭ captivĭ s-a înmulţit elementul roman care rămăsese în Dacia. „Fiecare transport de Romanĭ aduşĭ în captivitate devenĭa liber după o trecere oarecare de timp, şi în secolul VII, cînd, cea maĭ mare parte din Moesia, Thracia, Macedonia şi Thessalia fiind aproape excluziv locuite de Slavĭ şi în mare parte chĭar stăpînite de eĭ, invaziunile slave contenirĭ, Dacia traĭană poseda o numeroasă populaţiune liberă de origine romană“. „Elementul slav rămas în Dacia era slab în număr, fără coeziune, fără idee de stat, lipsit de orĭce formaţiune politică. In acelaş timp elementul roman creştea necontenit prin noĭ aduceri de captivĭ şi prin înmulţirea naturală a celor veniţĭ de maĭ înainte, care înmulţire era favorizată de înprejurarea că, nefiind siliţĭ să ĭa parte la expediţiunile războĭnice ale Slavilor, nu eraŭ expuşĭ la perderĭ în ucişĭ şi prinşĭ. Existenţa simultană a altuĭ element roman în regiunea muntoasă dintre Olt şi Tisa, format din rămăşiţile colonieĭ traĭane, rămas în stînga Dunăriĭ după părăsirea Dacieĭ de Aurelian, n-a putut decît să grăbească acest proces de deznaţionalizare [al Slavilor prin Romînĭ] şi să contribue la contopirea elementelor slave şi romane în o formaţiune etnică noŭă: *Romînĭ*“. „Elementul roman în Illyria, Dardania, Moesia şi Thracia s-a găsit faţă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

acea care o avea elementul slav față cu cel roman în Dacia. Era cel puțin tot atît de redus în cît privește numărul și se găsia în trista poziţiune a cuceritului înaintea cuceritorului, și mai ales numărul Slavilor ce veniau în provinciile balcanice era cu mult superior acelui al elementului roman care mai rămăsese". „In peninsula balcanică elementul roman, redus prin devastările anterioare, redus iarăș prin măcelurile și robirile Slavilor în secolul V, fu înecat în elementul slav. Lipsit de coeziune și fără altă formaţiune politică decît pe alocurea acea municipală, fu absorbit treptat de elementul slav, care reușise a forma două state puternice, Bulgaria și Serbia. Lupta începută de douăsprezece secule s-a mîntuit mai dăunăzi în Dalmaţia. In Macedonia, unde elementul roman era mai compact, deși în luptă cu doi dușmani, Slavii și Grecii, deși redus, trăește și astăzi".[2]

§ 216. Traugott Tamm, Ueber den Ursprung der Rumänen, Bonn, 1891: Contra lui Roesler. La Fischer Die Herkunft der Rumänen pag. 14.

§ 217. W. Tomaschek, Die alten Thraker I, în Sitzungsberichte der wiener Akademie der Wissenschaften, CXXVIII, Wien, 1893, pag. 10: „Sub protecţiea legiunilor s-a mănţinut Dacia traiană până la Gallienus și Aurelianus; valul munţilor a fost străbătut de popoarele germane, provincialii romani au fugit la sudul Dunării într-o nouă făcută Dacie, și cu dînșii împreună s-au dus și cele depe urmă resturi ale triburilor dace muntene, care s-au contopit în lumea romană. Ţara muntoasă a Carpaţilor a devenit prada Slavilor, Hunno-Bulgarilor și Ungurilor. Dar interiorul Traciei fusese complect romanizat sub stăpînirea Romei. Această transformare s-a îndeplinit prin răspîndirea creștinismului la poporul thrac al Bessilor (400 p. Chr.); romanizarea s-a consolidat în timpul celor două veacuri următoare. In curînd însă au pătruns neamuri slovene, venite din părţile dela miazănoapte, și au luat în stăpînire muntele Haemus, au căzut apoi în puterea Bulgarilor, care au redus stăpînirea Grecilor la Bizanţ și la coastele mării egee și la urmă s-au creștinat și ei. Provincialii romani fură aduși prin invaziea slovenă la neputinţă politică și economică, și duseră o vieaţă obijduită, ori ca meseriași prin orașe, ori ca țărani muncitori la țară, ori se strînseră în bande pentru a duce o viaţă liberă pe coastele și prin păsunile munţilor, la care-i împingeau obiceele lor

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

thrace înnăscute. Elementul roman a păstrat în general fondul moştenit al felĭuluĭ săŭ roman de a vorbi. Acest fond, bogat în expresiĭ privitoare la viaţa socială şi economică din epoca culturală maĭ veche, a fost firește inundat de cuvinte slovenobulgare. Puternicul amestec cu elemente vechĭ slovene, care dă limbiĭ romanice dela răsărit coloarea sa caracteristică până astăzĭ, a avut loc în spaţiul de timp dela 600 până la 1000. Atuncĭ a reuşit Bizanţul să pue din noŭ stăpînire pe Bulgaria, şi dela acest timp găsim în scrierile contemporane numeroase pomenirĭ despre elementul valah, care era răspîndit peste toată Bulgaria şi până departe în Serbia şi se aşezase şi în valul de munţĭ aĭ Pinduluĭ. In sfîrşit i se oferi acestuĭ popor o noŭă patrie, în şesurile de peste Dunăre şi în aceĭ munţĭ pe care eŭ îĭ consider ca patriea primitivă a naţiuniĭ thrace. Birurile cele de nesuferit de sub Comnenĭ, măsurile aspre ale guvernuluĭ contra Bogomililor, precum şi perspectiva de a găsi un maĭ uşor modus vivendi printre Pecenegĭ şi Cumanĭ, cu care fraternizaŭ bucuros Bulgariĭ şi Vlahiĭ nemulţămiţi, toate acestea aŭ împins fără îndoĭală, dela al XI şi XII secol, pe mulţĭ boerĭ bulgarĭ să se strămute cu suita lor de Vlahĭ peste Dunăre, şi să înceapă o noŭă viaţă, nu numaĭ în cîmpie, ci şi pe coastele puţin populate ale Carpaţilor. Astfel a luat fiinţă în Transilvania încet încet alăturĭ cu Unguriĭ şi cu Saşiĭ o a treĭa naţiune, cea valahă. La început a predominat la dînsa cneziatul bulgăresc; cu vremea însă a eşit la iveală elementul maĭ numeros romanic al ţăranilor şi al meseriaşilor. Cine, fără să se lese rătăcit de obişnuitele părerĭ şi prejudiţiĭ, se ţine strîns de documentele istorice şi cumpăneşte mişcările popoarelor din toate timpurile, şi cine ĭa în considerare pelîngă acestea faptele limbistice şi culturale, va trebui să recunoască în actualiĭ Romanĭ dela răsărit poporul thrac, tot aşa dupăcum în actualiĭ Albanejĭ va trebui să recunoască poporul illyr. Ar fi de neînchipuit ca o naţiune aşa de mare şi de importantă ca cea thracă să fi dispărut complect şi fără urmă".

§ 218. B. P. Hasdeu, Strat şi substrat, la începutul tomuluĭ III din Etymologicum magnum, Bucureştĭ, 1893: „Romînii sînt Thracĭ romanizaţĭ. S-aŭ păstrat numaĭ în Dacia, căcĭ Thracii romanizaţĭ din peninsula balcanică s-aŭ slavizat şi aŭ dat nastere Bulgarilor si Sîrbilor. Macedoromînii şi

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Istroromînii aŭ emigrat din Dacia în secolul X. Prin invaziea Ungurilor Romînii din Pannonia, care se lăţise acolo din Dacia, aŭ fost înpinşi uniia în Moravia, alţii peste Dunăre, unde aŭ dat naştere Romînilor din Istria şi Macedoromînilor. Aceştĭ din urmă sînt Romînii care aŭ format al doilea imperiu bulgăresc. Nu deosebeşte pe Thracĭ de Illyrĭ, ci-ĭ consideră tot ca un neam, anume Thracĭ. Inainte de venirea Thracilor şi a Grecilor în peninsula balcanică aceasta era ocupată de Pelasgĭ, care aŭ fost thracizaţĭ şi grecizaţĭ. Astfel că, din punct de videre etnic, Romînii sînt Pelasgĭ, care aŭ fost întîiŭ thracizaţi şi apoĭ romanizaţi, ĭar Bulgarii şi Sîrbii sînt Pelasgĭ, care aŭ fost pe rînd, întîiŭ thracizaţi, apoĭ romanizaţi şi în sfîrşit slavizaţi. Pelasgii eraŭ Hamiţĭ. Albanejiĭ sînt Thracii care aŭ rămas neromanizaţĭ.[2] — Hasdeu agită aicĭ o chestiune, care a fost pusă de mult, şi la care s-a răspuns în diferite felĭurĭ, între altele şi întocmaĭ aşa cum vrea Hasdeu, chestiunea anume a poporuluĭ orĭ a popoarelor care aŭ locuit teritoriile ocupate astăzĭ de Indogermanĭ în Europa înainte de venirea acestora în acele teritoriĭ. In special, cu privire la peninsula balcanică, cum că acel popor care ar fi locuit peninsula (şi anume Grecia, Thracia şi Macedonia) înainte de venirea Indogermanilor (a Thracilor adecă, a Illyrilor şi a Grecilor) ar fi fost Pelasgiĭ, un neam de oamenĭ care nu era nicĭ indogerman nicĭ semit, a susţinut Pauli, Altitalische Forschungen, II$_1$, Eine vorgriechische Inschrift von Lemnos, Leipzig, 1886, pag. 79. Cum că Pelasgiĭ ar fi fost înrudiţi cu Egiptenii a susţinut J. Kruger, Urgeschichte des indogermanischen Völkerstammes, Bonn, 1855 (la Kretschmer, Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache pag. 33). Este o chestiune bogată în bibliografie şi fantazie (pentru care amîndoŭă vezĭ Pauli, Altitalische Forschungen, II$_2$, Eine vorgriechische Inschrift von Lemnos, Leipzig, 1894; P. Kretschmer, Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache, Göttingen, 1896; August Fick, Hattiden und Danubier in Griechenland, Göttingen, 1909), dar săracă în rezultate. Ceĭa ce se poate susţinea cu multă probabilitate este că înainte de venirea Indogermanilor ca cuceritorĭ prin locurile ocupate de dînşii astăzĭ în Europa acele locurĭ aveaŭ o populaţie maĭ veche, care nu era nicĭ indogermană şi nicĭ semită, populaţie care a fost cucerită de Indogermanĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

şi s-a contopit cu aceştiia, pierzîndu-şi limba băştinaşă şi adoptînd pe acea a Indogermanilor. Aceste popoare mai vechi, anterioare invaziunii indogermane, venise ele înseş de aiurea, şi anume în părţile vestice ale Europei din Africa, iar în părţile răsăritene ale Europei din Asia. Invaziunea Indogermanilor însiş a avut loc dinspre nord (In special în peninsula balcanică ei au venit din părţile de de-a stînga Dunării). In sfîrşit, cu cît te îndepărtezi de ţărmurile mării mediterane spre nord, cu atît probabil populaţiea autohtonă anterioară veniriĭ Indogermanilor a fost mai rară, şi deci Indogermanii s-au păstrat cu atît mai curaţi ca sînge, cu cît s-au stabilit în locuri mai îndepărtate de ţărmurile mediteranei. Aceste lucruri au fost spuse deja de Karl Penka, Origines ariacae, Wien, 1883, Die Hercunft der Arier, Wien, 1886 (la Kretschmer Einleitung pag. 32), şi se degajează şi până astăzi ca singurele macar cît de cît probabile în mijlocul nămolului de discuţiĭ zădarnice. Pentru asemenea cercetări nu se potriveşte deviza pretenţioasă *incedo per ignes*, care se vede pe coperta broşurii lui August Fick, ci mai degrabă *incedo per caenum*.

§ 219. Aron Densuşianu, Istoriea limbiĭ şi literaturiĭ romîne, ed. II, Iaşi, 1894 pag. 37: „Romînii îşi au originea în populaţiea romanică a Daciei şi a peninsulei balcanice. Prin invaziea Bulgarilor s-au despărţit de blocul romînesc Macedoromînii, care au emigrat peste Balcani. „Invaziunea Ungurilor a rupt legătura între Romînii din Dacia şi între ceĭ din părţile apusene ale Illyriculuĭ, unde astăzi se mai află numai un mic rest, aşa numiţiĭ Romîni istrieni“.“— Pag. 65 sqq.: „In Dacia coloniştii romani nu s-au amestecat cu Dacii.“

§ 220. Ladislau Réthy, Dezlegarea chestiunii originii Romînilor, traducere din limba ungară de Ioan Costa, Budapesta, 1896: „Romînii îşi trag originea din păstori italieni din Romagna, care au venit întîiaş dată în peninsula balcanică prin secolul VIII.“— Este cea mai lipsită de orice simţ istoric părere care s-a emis vreodată asupra originii Romînilor.

§ 221. D. Onciul, Originile principatelor romîne, Bucureşti, 1899, pag. 12: „In părţile din sudul Dunării elementul roman, suprapus pe strat illyro-thracic între Adria-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tică şi Marea Neagră, devenise, în timpul dominaţiunii romane dela Octavian August pela începutul ereĭ creştine şi până la aşezarea Slavilor pela începutul secoluluĭ VII, elementul predominant şi ca populaţiune. Dar prin năvălirile barbare, maĭ ales ale Avarilor, Slavilor şi Bulgarilor (urmate maĭ cumplit în secolul VII), populaţiunea romanică din provinciile de mĭazănoapte ale peninsuleĭ balcanice, formată prin amestecul coloniilor romane cu elementul illyro-thracic romanizat, a fost, cîtă scăpase cu vieaţa, în cea maĭ mare parte scoasă din locuinţile eĭ. Ceĭ maĭ mulţĭ emigraţĭ s-aŭ mutat spre mĭazăzi, unde se maĭ află încă Macedo- şi Pindoromîniĭ, astăzĭ foarte reduşĭ în raport cu întinderea lor de altă dată. Un mic rest s-a maĭ păstrat la ţărmul Adriaticeĭ, în Istroromîniĭ de astăzĭ, înpinşĭ şi eĭ spre apus. Celelalte vechĭ resturĭ pe teritorĭul ocupat de Sîrbĭ şi de Bulgarĭ aŭ dispărut între aceste popoare, dar fără a lăsa urme considerabile în limba lor, ceĭa ce indică un amestec maĭ neînsemnat. Partea cea maĭ mare s-a retras, dar nu numaĭ spre mĭazăzi şi apus, ci şi spre mĭazănoapte. Pecînd în peninsula balcanică elementul romanic, odinioară predominant ca populaţiune în provinciile de mĭazănoapte, dela Adriatică până la Marea Neagră, s-a redus atît de mult după aşezarea Sîrbilor şi Bulgarilor în acele părţĭ, el din contra prosperează apoĭ în Dacia luĭ Traĭan. Această prosperare în o ţară rămasă prin veacurĭ pradă năvălirilor barbare nu putea să urmeze decît sprijinită fiind prin o admigrare dela mĭazăzi. Pentru asemenea admigrare vorbesc, în afară de scăderea şi dispariţiea elementuluĭ romanic în provinciile romane din sudul Dunărĭĭ, maĭ multe considerărĭ, de care însă nu ne putem ocupa aicĭ. Perioada de linişte, ce urmează în părţile romîneştĭ din nordul Dunărĭĭ, prin doŭă secule după aşezarea Bulgarilor până la venirea Ungurilor (679-895), a favorizat foarte mult emigrarea romînă dinspre mĭazăzi, pusă în mişcare prin ocuparea slavă. Astfel, elementul roman din Dacia luĭ Traĭan, redus foarte mult în timpul năvălirilor după părăsirea acesteĭ provinciĭ, a putut apoĭ să se întărească în aşa măsură, încît nu numaĭ să prospereze, dar să şi absoarbă aicĭ elementul slavon, care nĭ-a lăsat atîtea urme în limba noastră, ca şi în numirile geografice de origine slavă, răspîndite peste întreg teritorĭul Dacieĭ“.—Pentru considerările, de care spune autorul că nu se poate ocupa, şi care-l fac

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

să creadă că a avut loc o admigrare a Romînilor din părţile de a dreapta Dunării în cele de-a stînga fluviuluĭ, vezĭ § 213 sub Onciul Teoriea luĭ Roesler.

§ 222. D. Onciul, Romînii în Dacia traĭană până la întemeĭarea principatelor, Bucureştĭ, 1902 (Din Enciclopediea romînă publicată de Diaconovich, Sibiiŭ, vol. III), pag. 16: „Formarea poporuluĭ romîn a început negreşit în peninsula balcanică, prin cucerirea Illyriculuĭ, începută pe timpul republiciĭ la ţărmul adriatic şi terminată supt August la Dunăre. Până la cucerirea Dacieĭ (106) provinciile illyrice, Dalmatia (între Adriatica şi Sava până la Drina), Pannonia meridională (între Sava şi Drava) şi Moesia superioară (pe ambele malurĭ ale Moraveĭ) au fost în mare parte romanizate, aşa că ele aŭ putut să dea un contingent însemnat pentru colonizarea eĭ; între coloniile cunoscute după patriea lor elementul illyric se prezintă ca relativ cel maĭ numeros în Dacia. Prin mijlocirea elementuluĭ illyrolatin dintre Dunăre şi Adriatica elementul roman din Dacia a urmat să se dezvoalte în neîntreruptă legătură teritorială cu lumea latină, ĭar în această unitate etnică s-a format la Dunăre, pe o parte şi pe alta, elementul omogen care a dat naştere poporuluĭ romîn. Dar acest popor nu s-a făcut şi nu s-ar fi făcut fără de cucerirea şi romanizarea Dacieĭ, prin care maĭ ales s-a îndeplinit întemeerea luĭ şi s-a asigurat existenţa luĭ“.— Pag. 20: „Romînii din Dacia s-aŭ adăpostit, pe vremea năvălirii barbarilor, prin munţĭ. „Afară de Slavĭ, toate popoarele năvălitoare, fiĭ aĭ stepeĭ, aŭ evitat părţile muntoase, care adăpostĭaŭ elementul roman“.? — Pag. 32: „Prin invaziunea slavă în peninsula balcanică, făcută în mase marĭ maĭ ales în domniea luĭ Foca (602-610) şi continuată apoĭ, elementul roman delîngă Sava şi Dunăre, unde până atuncĭ este constatat maĭ numeros în Dalmatia şi în Dacia Illyriculuĭ [Dar şi Dacia traĭană aparţinea la Illyricum!] (Dacia ripeană, Dacia mediterană, Moesia superioară, Dardania şi Praevalitana), a fost silit să se retragă în mare parte spre mĭazăzi. Numaĭ după această retragere se află element latin în provinciile meridionale (Macedonia, Epir şi Thessalia), în mijlocul uneĭ populaţiunĭ greceştĭ şi albaneze, Macedoromînii de astăzĭ... Din resturile rămase pe teritorĭu sîrbesc s-aŭ maĭ păstrat Istroromînii, emigraţĭ spre apus“.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 223. Ovidiu Densușianu, Histoire de la langue roumaine, I, Paris, 1902, pag. 4-5: „Peninsula balcanică era în mare parte romanizată în momentul cînd coloniĭ luĭ Traĭan aŭ venit să se stabilească în regiunea Carpaților. Illyria fusese cucerită în al doilea secol a. Chr. și devenise provincie romană în a doŭa jumătate a primuluĭ secol. Cu cucerirea aceșteĭ țărĭ se făcuse primul pas către romanizarea peninsuleĭ balcanice, și Romaniĭ n-aveaŭ decît să înpingă maĭ departe cuceririle lor și să supună celelalte țărĭ dela sudul Dunărĭĭ maĭ înainte de a se îndrepta către nord. Grecia și Macedonia aŭ înpărtășit soarta Illyrieĭ la anul 146 a. Chr.; Moesia fu supusă la anul 29 a. Chr.; Pannonia fu transformată în provincie romană la anul 9 p. Chr. și Thracia la anul 46. In momentul deci cînd cucerirea Dacieĭ încoronează această operă de romanizare a provinciilor dunărene la anul 107 p. Chr. și fortifică elementul care trebuĭa să dea maĭ tîrziŭ naștere poporuluĭ romîn, limba latină era vorbită dela Adriatica la Marea Neagră și dela Carpații la Pind.“ Densușianu confundă redncerea în provincie romană cu romanizarea.— Pag. 47: „Germeniĭ limbiĭ romînești trebuesc căutați în vorbirea celor dintîiŭ Romanĭ care s-aŭ stabilit în Illyria.“— Pag. 289: „Limba romînă nu s-a putut dezvolta decît pe un teritoriu maĭ întins decît Moesia și maĭ apropiat de Adriatica. Acest teritoriu nu poate fi decît Illyria, unde și Miklosich căuta sîmburele limbiĭ romînești.“— Pag. 203: „Cu ajutorul scriitorilor, al monumentelor epigrafice și paleografice și al limbilor romanice am ajuns să reconstituim în trăsăturile sale cele maĭ remarcabile limba latină vulgară așa cum trebue să fi fost în seculele II și III p. Chr. în țările balcanice. Cunoaștem acum punctul de plecare al limbiĭ romîne; trebue acum să urmărim maĭ departe destinele aceșteĭ limbĭ latine care a fost vorbită dela Adriatica la Marea Neagră și din Dacia până în Macedonia.“— Pag. 302: „In formațiunea poporuluĭ romîn trebue acordat maĭ mult loc elementuluĭ illyr decît celuĭ de proveniență thracă.“— Pag. 307-316: „Densușianu reproduce punctul de videre al luĭ Onciul [Vezĭ maĭ sus § 213 sub Onciul, Teoriea luĭ Roesler, pag. 592-594], că sunetele labiale prefăcute în limbale aŭ fost aduse la Dacoromînĭ de Macedoromînĭ.“— Pag. 320: „Limba macedoromînă trebue să fi reprezentînd limba ro-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mînă primitivă, limba romană dela sudul Dunării, care s-a format în vecinătatea limbii albaneze prin fuziunea dintre limba latină şi cea illyră".— Pag. 346: „Limba macedoromînă apare astfel ca continuatoarea directă a limbii romîne formate la sud de Dunăre; limba dacoromînă se prezintă ca rezultatul fuziunii unui element macedoromîn cu un element romînesc septentrional, acel al Dacieĭ, care a fost mai puţin considerabil decît elementul macedoromîn şi întru cîtva deosebit de acesta; limba romînă istriană (ca şi cea meglenită) arată prin toate particularităţile sale că nu-i altă ceva decît o vorbire dacoromînă transportată peste Dunăre. După o vieaţă comună la origine aceste dialecte s-aŭ separat definitiv unul de altul între seculele X şi XIII".— Pentru persistenţa elementului romînesc în Dacia Densuşianu aduce probe limbistice. Voiŭ da un singur exemplu şi dela el se va putea judeca valoarea celorlalte. Pag. 286, 303 sqq.: 1) „Admite că *cl'* a devenit *ki* înainte de secolul XIII, pentrucă cuvintele făclie şi clonţ, pe care Romînii le-aŭ împrumutat dela Ungurĭ şi dela Sîrbĭ (ungur fáklya, sîrb kljunić) între al IX şi al XIII secol, ar fi trebuit să sune astăzĭ fachie şi chĭonţ, dacă între IX şi XIII secol, cînd aceste cuvinte aŭ fost împrumutate de Romînĭ, ar fi existat încă în romîneşte, la cuvintele băştinaşe, sunetele *cl'*; *cl'* din *fáklya* şi din *kljunić* trebuia doar să fie tratat la un fel cu *cl'* din cuvintele băştinaşe, dintr-un cuvînt ca *cl'em-clamo*, de pildă. Cuvîntul *Ureacl'e*, care se găseşte în documente din secolul XV nu probează nimic cu privire la existenţa luĭ *cl'* în cuvinte băştinaşe romîne în secolul XV, căcĭ acest cuvînt e un nume propriu şi „se ştie că în numele propriĭ tradiţiea conservă adeseorĭ ortografiĭ arhaice".? Dar sînt într-adevăr *făclie* şi *clonţ* ungurul *fáklya* şi *sîrbul kljunić*? Dar aŭ împrumutat Romînii dela Ungurĭ şi dela Sîrbĭ cuvinte numaĭ între seculele IX şi XIII? Dar este de admis într-o familie romînească o tradiţie cu privire la numele de familie care să dureze maĭ multe veacurĭ, poate chĭar o mie de anĭ? (Căcĭ Densuşianu, după cum se vede din cele spuse de el la pag. 286, ar admite bucuros că *cl'* devenise *ki* în romînește încă din secolul V). Dar apoĭ ce facĭ cu *cl'amă* din Praxĭul dela Voroneţ(care ĭ-a scăpat din videre luĭ Densuşianu), text din veacul XVI orĭ cel mult din veacul XV? 2) Pe această bază falşă argumentează apoĭ autorul astfel: „Fiindcă

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Rutenii aŭ cuvîntul *cl'ag* înprumutat dela Romînĭ, cu *cl'*, apoĭ eĭ aŭ trebuit să fie în contact cu Dacoromînii înainte de secolul XIII, probabil încă de prin seculele V orĭ VI. Fiindcă Macedoromînii aŭ încă şi până astăzĭ pe *cl'* păstrat, şi fiindcă grosul populaţieĭ dacoromîne l-aŭ format Macedoromînii, care aŭ emigrat din părţile de de-a dreapta Dunărĭĭ în cele de de-a stînga fluvĭuluĭ, apoĭ, dacă ar fi venit eĭ într-acoace de abĭa dela al XIII secol în jos, cum vrea Roesler, ar trebui ca cuvintele lor care aveaŭ *cl'* să se păstreze şi până astăzĭ cu *cl'* în limba Dacoromînilor, deoarece fraţiĭ lor care rămăsese în Dacia şi cu care s-aŭ contopit Macedoromînii, prefăcuse pe *cl'* al lor în *ki* înainte de venirea Macedoromînilor şi pe *cl'* din cuvintele aduse de Macedoromînĭ trebuĭaŭ să-l pronunţe de aicĭ încolo şi eĭ tot *cl'*, pentrucă pe de o parte posibilitatea de a preface pe *cl'* în *ki* o perduse, ĭar pe de alta eĭ aŭ şi fost copleşiţĭ de numărul mult maĭ mare al Macedoromînilor. Decĭ Macedoromînii aŭ emigrat în părţile din a stînga Dunărĭĭ înainte de secolul XIII, probabil deja prin seculele V orĭ VI.? Argumentul din urmă, cu Macedoromînii, eŭ l-am dezvoltat în sensul autoruluĭ, ca să-ĭ daŭ cît maĭ multă putere posibilă. Pentru maĭ bună lămurire reproduc şi vorbele luĭ Densuşianu, pag. 306, întocmaĭ: „Este încă şi altă înprejurare care arată că din acest punct de videre teoriea luĭ Roesler nu se poate înpăca cu faptele limbistice. Ştim că Roesler admitea că Romînĭ veniţĭ dela sud aŭ început a se stabili în Valahia şi în Transilvania cu începere dela secolul XIII. Aceştĭ Romînĭ eraŭ, după dînsul, Macedoromînĭ, trebuĭaŭ decĭ să vorbească un dialect identic cu acel al Macedoromînilor. Insă, cum ştim, dialectul macedoromîn a păstrat până în zilele noastre grupele *cl'*, *gl'*. Cum se poate explica atuncĭ prezenţa în dialectul dacoromîn a fonemelor *chi*, *ghi* la o epocă aşa de veche ca acea pe care am văzut-o? Şi apoĭ, cum ar fi fost posibil ca în limba acestor Romînĭ suddunărenĭ, care aŭ dat în Transilvania peste Ungurĭ, cuvintele cu *cl'*, *gl'* înprumutate dela aceştiĭa să nu fi urmat acelaş drum ca şi cuvintele latineştĭ analoage şi să nu fi ajuns, şi unele şi altele, la acelaş rezultat *(chi, ghi)*? Este aicĭ o dificultate care nu se poate înlătura şi de care nu putem scăpa decît interpretînd faptele aşa cum am făcut noĭ.“

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

§ 224. C. Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens, în Denkschriften der wiener Akademie der Wissenschaften, vol. 48 şi 49, Wien, 1902-1904. Cu această lucrare s-a realizat un mare progres în istoriografiea românească. Mai întîiŭ autorul a fixat cel dintîiŭ graniţile dintre partea romanizată şi cea grecizată a peninsuleĭ balcanice (Vezĭ § 39) şi a pus capăt (Cel puţin ar fi trebuit să pună capăt) socotelelor falşe pe care le făceaŭ scriitoriĭ maĭ înainte vreme cu răspîndirea elementuluĭ roman din răsăritul Europeĭ. Apoĭ a deosebit pe Romaniĭ din Dalmatia de Romaniĭ din restul peninsuleĭ, a recunoscut în aceste doŭă felĭurĭ de Romanĭ doŭă popoare deosebite, de o parte poporul dalmat şi de altă parte poporul romîn, şi a pus capăt (Cel puţin ar fi trebuit să pună capăt) amesteculuĭ pe care l-aŭ făcut scriitoriĭ maĭ înainte vreme între aceste doŭă popoare şi între limbile lor. I, pag. 20: „In veacul de mijloc existaŭ între Adria şi Pontus doŭă limbĭ romanice, limba veche dalmată şi limba românească... Centrul limbiĭ româneştĭ primitive a fost acolo unde domenĭul limbiĭ latine în ţările dela Dunărea de jos avea cea maĭ mare grosime, anume în sudestul Pannonieĭ, Moesia Superior, Dacia Ripensis, partea latină a Danieĭ Mediterranea (la Naissus şi Remesiana) şi Dardania, orĭ, după nomenclatura de astăzĭ, în Syrmia, regatul Serbieĭ, vestul Bulgarieĭ dunărene şi vilaetul Kossovo. Din aceste teritoriĭ, în special din regiunea rîuluĭ Margus (Morava) şi Timacus (Timok), s-a întins stăpînirea romană peste ţările dela Dunărea de jos. Tocmaĭ pe acest domenĭu se găsesc şi cele maĭ multe numirĭ romane de localităţĭ în Procopius. Ramurĭ din acest domenĭu de limbă cuprindeaŭ pe de o parte ţărmul drept al Dunăriĭ până la gurile acestuĭ rîŭ, ĭar pe de alta Dacia traĭană“. Progresul realizat prin opera luĭ Jireček s-a întărit încă atuncĭ cînd prin lucrarea luĭ M. G. Bartoli, Das Dalmatische, Wien, 1906, s-a constatat că limba dalmată este o limbă romanică a parte, cu totul deosebită de limba românească.

§ 225. Emil Fischer, Die Herkunft der Rumänen, Bamberg, 1904, pag. 37: „Prin cercetările noastre am ajuns la convingerea că actnaliĭ Valahĭ se trag din Thraciĭ din Balcanĭ [orĭ poate „Thraciĭ din peninsula balcanică“? Autorul zice „von den Balkan-Thrakern“].“— Pag. 56, 77: „Romînii aŭ părăsit Dacia.“— Pag. 59: „Intre acestea [în

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

timpul dela 680-1018] în Balcan, în Macedonia, Thessalia şi Illyria, din amestecul provincialilor romanĭ cu Slaviĭ aŭ rezultat Vlahiĭ şi aceştiĭa aŭ început să se întoarcă înapoĭ în vechea Dacie, maĭ întîĭŭ în Oltenia, în Banat şi în colţul de sudvest al Transilvanieĭ". Ce vrea să zică autorul cu „să se întoarcă înapoĭ", zurückwandern? — Pag. 64 sqq.: „Daciĭ nu s-aŭ romanizat, pentrucă n-aŭ avut cînd. „Daciĭ şi Romaniĭ în scurtul şi agitatul timp de 150 de anĭ nu s-aŭ contopit într-un popor".?— Pag. 83: „Cînd zic *limbă dacă*, înţeleg familiea de limbĭ thrace, în special limba bessică, limba thracă, limba illyră, etc". „Limba romînă înseamnă limba dacă+limba latino-italiană+limba slovenă+limba veche şi noŭă greacă+limba turcească+limba maghĭară. Cele dintîĭŭ treĭ limbĭ formează fondul, urzeala limbiĭ, ele aŭ dat limbiĭ romîne nu numaĭ cele maĭ multe cuvinte, ci şi chipul de a gîndi, de a judeca, gramatica, fonetica, accentuarea; cele treĭ limbĭ din urmă aŭ contribuit numaĭ cu numărul maĭ mare orĭ maĭ mic de cuvinte".— Pag. 84: „De abĭa în secolul 9-10 formarea limbiĭ romîneştĭ primitive, din care s-aŭ desfăcut apoĭ dialectele romîne, a fost aproape gata supt influinţa limbiĭ slovene. Înainte de acest timp existaŭ în Dacia traĭană şi în Dacia aureliană, în Pannonia, Thracia, Macedonia, Illyria numaĭ dialecte thrace maĭ mult saŭ maĭ puţin influinţate de limba latină, anume dialecte dace, gete, besse, illyre, etc. O aproximativă idee despre aceste jargoane thracolatine ni daŭ cunoscutele *torna*, *torna*, *fratre*, *retorna* dela istoriciĭ bizantinĭ Theophylaktos şi Theophanes (*torna, torna, fratre* dela anul 579) şi lista cartografică a luĭ Procopios".—Pag. 87: „Dialectul macedoromîn s-a dezvoltat supt influinţa maĭ îndelungată a limbiĭ illyre (albaneze), a limbiĭ greceştĭ şi a limbiĭ bulgăreştĭ. Dialectul dacoromîn s-a format supt influinţa limbiĭ slave (vechĭ slovene), a limbiĭ ungureştĭ şi a limbiĭ turceştĭ. In depărtarea de spaţiu dintre cele doŭă dialecte principale romîne se reflectează deosebirea fundamentală a substratuluĭ etnic, asupra căruĭa aŭ influinţat, dînd naştere la doŭă dialecte, limbile latino-italiană, slovenă, şi maĭ tîrziŭ limbile greacă, turcă, ungară. Acest substrat este elementul thrac din Haemus, şi anume aşa, că din limba thracă, ce era vorbită maĭ mult spre nord şi nordvest (adecă la Dardanĭ, la Paeonĭ), a rezultat limba romînească de nord, ĭar din limba thracă, ce este cunoscută

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

sub numele special de illyră, a rezultat limba romînească de sud. La limba romînească de nord s-aŭ adăogit şi niscaĭ amintirĭ de limba dacă, ce se vor fi maĭ găsit la provincialiĭ emigraţi din Dacia pe vremea luĭ Aurelian.“—Pag. 202: „Dacă ni punem acum încă odată întrebarea de unde-şĭ trag Romînii originea, putem să răspundem la ea în puţine cuvinte, anume că Romînii aŭ fost Thracoromanĭ, care au primit atît de mult limbă slovenă şi sînge sloven, încît aŭ devenit pe jumătate Slavĭ. La nord de Dunăre este maĭ puternică influinţa slavă şi cea ungară, la sud de Dunăre este maĭ puternică influinţa grecească. In cursul cercetărilor noastre am căpătat convingerea că limba mixtă (Mischsprache) romînească şi poporul mixt (Mischvolk) romîn nu s-aŭ putut produce decît în teritoriul balcanic. De acolo aŭ emigrat Vlahiĭ în mase tot maĭ marĭ în vechea Dacie, cu începere dela al IX şi X secol până prin seculele XIII şi XIV. Cînd aŭ venit în Transilvania, Slaviĭ trebue să fi fost aşezaţi acolo deja. Este de asemenea sigur că pe vremea cînd pentru prima oară aŭ venit Vlahiĭ în Oltenia şi în Transilvania, Ungurii nu stăpînĭaŭ încă ţările acelea“.— Fischer încurcă chestiunea originiĭ Romînilor, până la timpul de cînd limba romînă se poate considera ca limbă romanică a parte (începutul secolului VII, vezĭ § 85 nota), amestecînd tot felĭul de neamurĭ şi tot felĭul de teritoriĭ, asupra cărora n-are suficiente cunoştinţĭ. Din punctul acesta de videre nu se poate spune că e maĭ pe jos cu mult decît predecesoriĭ săĭ. Este însă o parte a părerilor sale care merită să fie luată în considerare, acea în care susţine că poporul romîn e un popor amestecat (Mischvolk), pe jumătate slav, şi că limba romînească e o limbă amestecată (Mischsprache), pe jumătate slavă. Despre amestecul Slavilor cu Romînii, despre rolul de sînge pe care l-aŭ avut Slaviĭ în formarea naţiuniĭ romîneştĭ, aŭ maĭ pomenit şi alţiĭ înainte de Fischer, dar cu rezervă (Vezĭ maĭ sus § 197 Miklosich Die slavischen Elemente im Rumunischen). Tot aşa toţĭ cîţĭ aŭ judecat fără prevenire asupra chestiuniĭ aŭ recunoscut împrumutul cel mare de cuvinte, de prefixe şi de sufixe derivative, pe care l-a făcut limba romînească dela limbile slave, în special dela limba veche bulgărească. Dar nimenĭ n-a susţinut că poporul romîn ar fi un popor pe jumătate slav şi că limba romînă ar fi o limbă pe jumătate

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

slavă. Aceste lucrurĭ le susţine Fischer şi merită să fie luate în maĭ deaproape considerare. Cum s-ar putea proba ele? Maĭ întîĭŭ cu probe istorice, cînd s-ar putea constata pe această cale că o mare parte din actuala populaţie romînească a fost slavă, care apoĭ s-a romanizat. Slavitatea se poate proba într-adevăr istoric pentru unele părţĭ din teritoriul romîn, în special pentru unele sate, de pildă pentru unele sate din nordul Moldoveĭ, unde, după cît sînt informat, s-ar fi păstrînd şi până astăzĭ tradiţiea că străbunĭĭ actualilor locuitorĭ ar fi fost Rutenĭ, orĭ pentru unele sate din Transilvania, care eraŭ slave (bulgare?) încă pela începutul secoluluĭ XIX şi care astăzĭ s-aŭ romanizat (Pič, Abstammung der Rumänen pag. 111). Slavitatea se poate proba istoric şi pentru aceĭ „maĭ mult de o sută de miĭ“ de Rutenĭ şi de Leşĭ, pe care ĭ-a adus robĭ Ştefan cel mare, cînd a prădat Galiţia la anul 1498 (Ureche în Letopiseţe Cogălniceanu ed. II, I pag. 174), şi ĭ-a aşezat în Moldova, şi care-şĭ păstrase încă limba pe timpul luĭ Ureche (întiĭa jumătate a secoluluĭ XVII). Fapte de acestea cîte ar maĭ fi, nu este de competenţa mea să le înşir. În general istoriceşte se probează că Romînĭĭ aŭ fost încunjuraţĭ de Slavĭ, că aŭ fost stăpînĭţĭ de Slavĭ în timpul primuluĭ imperĭu bulgăresc, că aŭ format o bucată de vreme un stat împreună cu Slaviĭ în timpul celuĭ de al doilea imperĭu bulgăresc, că aŭ ocupat teritoriĭ care maĭ înainte vreme fusese ocupate de Slavĭ, după cum se probează prin numeroasele numirĭ topice slave din actualele teritoriĭ ocupate de dînşiĭ, că aŭ fost influinţaţĭ de biserica slavă şi de organizaţiea de stat slavă aşa de mult, încît pănă tîrziŭ încoace slujba bisericească se făcea la Romînĭ în slavoneşte, actele publice se scriaŭ în slavoneşte, funcţiile publice purtaŭ nume slave, şi romînească, multă puţină cîtă se scriĭa, se scrĭa cu chirilic. Este de ajuns atîta pentru a proba că poporul romîn este pe jumătate slav din punct de videre al sîngeluĭ? În orĭce caz, a tăgădui o influinţă mare din partea Slavilor în asemenea împrejurărĭ este imposibil. In al doilea loc, s-ar putea proba caracterul de amestecătură al Romînilor cu Slaviĭ prin asămănările marĭ fizice dintre Romînĭ şi Slavĭ. Cu toate deosebirile însă dintre Romînĭ dela loc la loc, dela provincie la provincie, şi cu toate asămănările fizice care prin unele locurĭ există între Romînĭ şi Slavĭ. Romînĭĭ, în bloc consideraţĭ, prezintă fiziceşte

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

toate caracterele unuĭ neam de oamenĭ a parte, care maĭ mult decît cu Slaviĭ ar sămăna parcă cu neamurile din basenul mediteraneĭ, şi aceasta probabil din cauza fondului etnic comun, rămas dela vechea rasă mediteraniană, care exista înainte de invaziea Indogermanilor. Aceasta este impresiea mea, căcĭ vreo cercetare temeĭnică din punctul acesta de videre nu s-a făcut. In al treilea loc ar fi o probă asămănările marĭ sufleteştĭ, de caracter şi de intelect, care ar exista între Romînĭ şi Slavĭ. In privinţa aceasta spune Fischer pag. 157 următoarele: „Limba scrisă cea noŭă boerească este cu totul alta decît limba romînească a poporuluĭ, care a rămas nefalşificată şi neatinsă de încercările de purificare, şi nu se ruşinează de «barbarismele» slave, ci continuă în linişte să gîndească şi să simţească în acele barbarisme, da, să simţească, pentrucă din slavoneşte nu s-aŭ întrodus în limba romînească numaĭ atîtea şi atîtea cuvinte, atîtea şi atîtea forme gramaticale, ci totodată s-aŭ întrodus în vieaţa poporuluĭ atîtea şi atîtea obiceĭurĭ şi deprinderĭ slave, atîtea şi atîtea felĭurĭ de a vorbi, proverbe, etc. Intr-un cuvînt, prin limba slavă s-aŭ prefăcut nu numaĭ limba, ci şi chipul de a gîndi, de a judeca, felĭul de a simţi, constituţiea sufletească, întreaga structură a sufletuluĭ“. Şi aceasta numaĭ din cauză că limba romînă are un mare număr de vorbe slave! Dar alt ceva sînt vorbele şi alt ceva este sufletul manifestat prin vorbele acelea. Dacă şĭ-ar uĭta un Ţigan limba şi ar învăţa pe cea romînească, ar înceta de a fi Ţigan prin aceasta? Şi dacă cutare Romîn stîlceşte limba romînească şi vorbeşte în schimb perfect pe cea franceză, s-a prefăcut într-adevăr în Francez prin aceasta? Şi dacă aşa numita pătură cultă romînă, care a dus în mod sistematic dela 1866 încoace ţara la peire, a întrodus în limba eĭ romînească cuvinte franceze cu toptanul, s-a civilizat într-adevăr de fapt prin aceasta, a devenit maĭ cu simţul dreptăţiĭ, maĭ harnică, maĭ modestă, maĭ inteligentă, maĭ puţin hoaţă, maĭ puţin gorilică? Şi ca să venim la înprumuturile din slavoneşte, dacă cuvîntul *cneaz* e de origine slavă în romîneşte, se probează prin aceasta că şi iustituţiea va fi fost aceĭaş ca în ţările slave? Şi dacă cuvîntul *ĭubesc* e înprumutat din slavoneşte, se probează prin aceasta că şi ĭubirea însăş ar fi aceĭaş la Romînĭ ca şi la Slavĭ? Alăturĭ cu aceste consideraţiĭ ale luĭ Fischer, bazate pe înprumuturile de cuvinte din slavoneşte, aş putea cita

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

însă cîteva *impresii* ale altora. Un Romîn băsărăbean, cînd a cetit întîiaş dată pe Creangă, şi-a închipuit că trebue să fi imitat Creangă orĭ chĭar să fi plagiat pe vreun scriitor ucrainian, atît de mult şi firea persoanelor puse de scriitorul moldovan în scenă, şi chipul luĭ de a povesti, samănă cu firea persoanelor şi cu chipul de a povesti ale scriitorilor ucrainenĭ. Şi din contra un alt Romîn băsărăbean, cînd a venit întîiaş dată în regat, şi-a închipuit că se găseşte într-o tabără ţigănească. Iar într-un zĭar care apărea în Iaşĭ prin Februar 1918 s-a scris că Romînii samănă întocmaĭ cu niște Ţiganĭ. Eŭ ştiŭ numaĭ că în două privinţĭ, în care într-adevăr se manifestează firea intimă a sufletuluĭ omenesc, este mare deosebire între Romînĭ şi Slavĭ. Slavul e religios, bigot, plin de visărĭ mistice, ţările lor aŭ fost totdeauna, şi sînt, pline de secte religioase. Romînul e complect lipsit de bigotism şi aproape fără religie. Slavii aŭ fost totdeauna anarhicĭ şi comuniştĭ. Aşa ni-ĭ descriŭ ceĭ maĭ vechĭ scriitorĭ (Caesarius de Nazianz, vezĭ § 82, N° 10 fine; Procopios b. g. III, 14, ed. Bonn vol. II pag. 334), şi aşa aŭ rămas până astăzĭ. Romîniĭ, din punct de videre al vieţiĭ de familie, ţin cu toată inima la un domiciliŭ propriŭ şi la avere individuală, ĭar din punct de videre al statuluĭ aŭ fost şi sînt cele maĭ docile instrumente în mîna autorităţiĭ. In al patrulea loc ar fi o probă asămănările marĭ în limbă, în felĭul acela că sunetele şi accentul (în înţelesul larg al cuvîntuluĭ: accentul muzical; accentul expirator; cantitatea şi calitatea sunetelor; aşezarea sunetelor în silabă; felĭul cum se despart silabele între ele; felĭul glasuluĭ; pauzele dintre cuvinte. Pentru detaliĭ vezĭ Wechssler Giebt es Lautgesetze? în Forschungen zur romanischen Philologie, Festgabe für H. Suchier, Halle a S. 1900 pag. 471) să fie în mare parte comune. Cuvintele şi formele gramaticale nu pot fi luate în considerare, căcĭ se împrumută lesne dela o limbă la alta chĭar în număr considerabil, fără ca vreo legătură de sînge între popoarele respective să poată fi macar bănuită. In privinţa aceasta spune Fischer pag. 131 următoarele: „Acea limbă trebue luată în considerare care e vorbită de majoritatea poporuluĭ, de ţăranĭ adecă şi de mica burghezie. Această limbă nu sună de loc «romanic». Cînd aude cineva pe un Romîn din munţiĭ Transilvanieĭ vorbind, nu prinde în glasul luĭ nimic romanic. Ba chĭar, limba romînă din nor-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dul Moldoveĭ, din Basarabia şi din Bucovina nu numaĭ că nu sună romanic, ci sună par că ar vorbi cineva leşeşte orĭ ruseşte orĭ ruteneşte". Cum că nu sună «romanic» limba romînă, aceasta se înţelege dela sine. «Romanic» din punct de videre etnic nu înseamnă ceva decît doar cu privire la populaţiea primitivă, pe care vor fi găsit-o Indogermaniĭ, cînd aŭ năvălit în ţările depe lîngă marea mediterană (Vezĭ maĭ sus § 218 sub Hasdeu Strat şi substrat), populaţie care şi ea trebue să fi fost divizată într-o mulţime de neamurĭ, dar va fi avut poate comune cîteva caractere fizice şi psihice. Incolo sub «romanic» se înţeleg o mulţime de neamurĭ de oamenĭ, Thracĭ, Illyrĭ, Italĭ, Etruscĭ, Celţĭ, Ligurĭ, Raetĭ, Iberĭ, Germanĭ, unele indogermane, altele neindogermane, care toate şĭ-aŭ uĭtat limba naţională şi aŭ adoptat pe cea latinească. «Roman» nu înseamnă o comunitate etnică, care să fi avînd numeroase legăturĭ de sînge şi sufleteştĭ, ci o comunitate de limbă, un grup de popoare, deosebite şi fiziceşte şi sufleteşte, care vorbesc însă aceĭaş limbă, latină dela origine, care li s-a impus din cauze politice. „Latina ginte" a luĭ Alexandri e un mit. Că prin nordul Moldoveĭ, prin Bucovina şi prin Basarabia — cel puţin pe acolo pe unde va fi fost Fischer — va fi sunînd limba romînească ca cea leşească şi ruteană, se poate. Dar nu sună limba romînească la un fel în toate părţile. Insuş Fischer mărturiseşte acest lucru, aceĭaş pagină 131: „Declamaţiea pe scenă a limbiĭ literare romîne... sună ca cea maĭ frumoasă limbă italiană". Fischer exagerează, dar fapt sigur este că dialectul muntenesc (care este şi limba sceneĭ) sună cu totul altfel decît dialectul moldovenesc. Fiindcă *impresiile* sînt aşa de variabile la însuş autorul, şi fiindcă numaĭ o cercetare ştiinţifică ar putea hotărî în această chestiune, cele spuse de Fischer pot fi considerate cu toată dreptatea ca nişte afirmărĭ goale. Spune însă Fischer cu privire la marea, excesiva influinţă, pe care ar fi avut-o limba slavă asupra limbiĭ romîneştĭ, şi nişte lucrurĭ care sînt atît de evident greşite şi lipsite de cunoştinţĭ asupra materieĭ, încît nu se maĭ pot numi, pentru a le califica blînd, afirmărĭ goale. Pag. 135: „Formarea sunetelor a fost aşa de tare influinţată de limba slavă, încît pentru împrumuturile din slavoneşte legile după care se schimbă sunetele latineştĭ n-aŭ avut nicĭo putere. De exemplu, *a* se preface în *î*, cînd este urmat de *n*. Aceas-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tă lege este veche, se supun eĭ însă numaĭ cuvintele latineştĭ vechĭ, cuvintele care nu sînt latineştĭ nu i se supun. Prefacerea luĭ *d* în *ḍ* este generală, nu este niciun cuvînt latin în care să nu sune *di* ca *ḍi*; cuvintele din limbĭ străine nu se supun aceşteĭ legĭ, chĭar sufixele străine nu schimbă pe *d*. Sînt cuvinte în care *t* nu se schimbă în *ţ* nicĭ chĭar înainte de *i*. Chĭar pluralul *sutime* (Hunderte) nu se supune la această lege, pentrucă *sută* este un cuvînt slav. Consonanta latină *s* a rămas neschimbată în romîneşte în orĭce înprejurare, afară de cazul cînd se găseşte înaintea unuĭ *i* orĭ la finele cuvîntuluĭ; în cuvintele străine însă *s* nu se preface în *ş*, tot aşa nu se preface în neologisme... *g* latin se păstrează în romîneşte înainte de consonante şi de vocalele tarĭ, înainte de vocalele moĭ *(e, i)* se palatizează *ge*; cuvintele străine însă nu se supun la această lege..." Şi tot aşa continuă Fischer maĭ departe. Trebue să-ĭ spun autoruluĭ că *legile* de schimbărĭ ale sunetelor ţin numaĭ o bucată de vreme şi că după trecerea vremiĭ aceleĭa ele nu maĭ aŭ putere? Trebue să-ĭ spun că, dacă cuvintele străine nu s-aŭ supus lor, cauza e că aŭ întrat în limba romînească dupăce *legile* cutare nu maĭ aveaŭ putere? Cînd se apucă cineva de asemenea lucrurĭ, ar trebui să aĭbă macar atîta răbdare ca să se iniţieze în elementele şiinţiĭ respective. Dar însuş chipul cum scrie Fischer arată o neglijenţă extremă din acest punct de videre. Şi de aceste locurĭ, privitoare chipurile la limbă, se găsesc multe în cartea sa. La pag. 2 ni spune autorul că „trăeşte de 21 de anĭ în Bucureştĭ". Se cunoaşte!

§ 226. N. Iorga, Geschichte des rumänischen Volkes, Gotha, 1905, I, pag. 92: „Populaţiea illyro-romană şi thraco-romană a peninsuleĭ balcanice stăpînĭa în timpurile cele bune ale existenţiĭ sale un mare domenĭu fără intercalărĭ străine, anume pămîntul dintre marea adriatică şi lumea greacă, ce o despărţĭa de marea neagră, învremece la îndepărtatul nord şi la răsăritul asiatic se învecina cu popoarele germane, slave şi turceştĭ". Va să zică numaĭ pe malul măriĭ negre era populaţie de alt soĭŭ, anume greacă, încolo toată peninsula balcanică era romană, ba şi dincolo de strîmtorĭ, în Asia Mică, se lăţĭa această populaţie romană, căcĭ *în asiaticul răsărit*, „im asiatischen Osten", se învecina cu nea-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

„in den guten Zeiten“ ! A fost odată ca nicĭodată ! Pe ce se bazează Iorga ca să afirme asemenea lucrurĭ ? Pe nimic. Iorga vorbeşte din imaginaţie. S-ar maĭ putea scuza asemenea procedare —macarcă nicĭ atuncĭ—, cînd ar fi vorba de fapte maĭ mărunţele. Dar aicĭ este vorba de un fapt fundamental, a cărui ignorare este inadmisibilă. Incă dela 1887 Jung (Vezĭ § 5) şi dela 1892 Dumont (Vezĭ § 5) recunoscuse că peninsula balcanică dela Haemus în jos era grecizată, ĭar la 1902, cu treĭ anĭ înainte de apariţiea lucrăriĭ luĭ Iorga, C. Jireček delimitase precis teritoriul romanizat şi cel grecizat din răsăritul Europeĭ (Vezĭ § 224), şi cu toate acestea Iorga vorbeşte de o „populaţie romană, care se întindea fără intercalărĭ până la răsăritul asiatic“ ! Şi citează doar opera luĭ Jireček, parcă ar fi cetit-o (de pildă I pag. 22). Chĭar dacă nu ţĭ-ar fi nivelat drumul altiĭ, singur ar trebui întĭĭŭ acest lucru să ţi-l lămureştĭ, cînd te apucĭ să scrĭĭ istoriea poporuluĭ romanic din răsăritul Europeĭ : pe care teritoriu se vorbĭa latineşte în acest răsărit ? Căcĭ locuitoriĭ de limbă latină din răsăritul Europeĭ, aceĭa formează rădăcinile actualuluĭ popor romanic din acel răsărit. Din acele rădăcinĭ vor fi maĭ crescut poate şi alte tulpine, în afară de tulpina romînească, ce cu vremea se vor fi uscat şi vor fi dispărut (după cum s-a şi întîmplat în adevăr). dar din ele a crescut şi tulpina romînă, şi a vorbi despre această din urmă, fără să meargă cineva la obîrşie, este a-şĭ tăĭa în mare parte posibilitatea priceperiĭ. Cauza (şi aceasta face *priceperea*), peutru care s-a dezvoltat în cutare saŭ în cutare fel un popor, trebue căutată în mare măsură în originea poporuluĭ aceluĭa, origine pe de o parte de sînge, etnică, pe de altă parte de limbă şi de cultură. Dar drumul a fost nivelat, maĭ ales de un istoric austriac, într-o operă apărută cu treĭ anĭ înainte de Geschichte des rumänischen Volkes a luĭ Iorga, şi cu toate acestea Iorga este cel maĭ dezorientat asupra aceşteĭ chestiunĭ dintre toţĭ istoriciĭ, străinĭ şi romînĭ (cu excepţie de Ladislau Réthy şi de Peisker), care s-aŭ ocupat vreodată cu dînsa.—Ce s-a întîmplat însă cu această populaţie romanică ? I pag. 60 : „[Pe timpul luĭ Theodosius I, finele secoluluĭ IV, în urma invaziilor barbarilor] înfloritoarea Moesie şi Thracia nu maĭ eraŭ de recunoscut, aşa de îndelungată vreme şi de grozav fusese devastate şi golite de populaţie. Numaĭ oraşele maĭ mariĭ eraŭ în picĭoare;

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

populaţiea săracă îşĭ căută în munţĭ refugĭul, dupăcum maĭ dinainte vreme făcuse locuitorĭĭ de dincolo de Dunăre, şi mulţĭ agricultorĭ paşnicĭ deveniră acum păstorĭ.“ Asupra acestor devastărĭ din partea barbarilor, care ar fi fost aşa de cumplite, Iorga are însă îndoele la I pag. 105: „[Din lista de localităţĭ a luĭ Procopios] videm cît de exagerate sînt părerile noastre asupra prădăcĭunilor barbarilor.“ I pag 92: „Din cauza necontenitelor invaziunĭ din partea Slavilor Dalmatia a perdut cea maĭ mare parte din populaţie.“ I pag. 62-63: „Din cauza aceştei stîrpirĭ a populaţieĭ romane din peninsulă singurul popor romanic care s-a putut naşte în răsăritul Europeĭ a fost cel din Dacia, pentru aceĭa acest popor romanic răsăritean nicĭ n-a putut fi decît un mic popor. „Şi aşa întreaga romanitate din răsărit, care suferise pe urma năvălirĭĭ barbarilor nespus maĭ mult, a putut produce numaĭ un mic popor, pe cel romînesc. Şi pentru a-l forma nu eraŭ în secolul al cincilea nicĭ macar elementele barbare trebuitoare, ĭar despre baza maĭ veche thracă nu maĭ putea fi nicĭ vorbă. Germanĭĭ n-aŭ locuit în însăş Dacia, prin ţările dela sudul Dunărĭĭ apăreaŭ numaĭ ca să prade, şi-şĭ petreceaŭ vieaţa maĭ mult în expediţĭĭ războĭnice, pănă ce aŭ plecat supt Alarich, care ĭ-a dus prin Illyric la Roma. Hunĭĭ nu eraŭ destul de numeroşĭ nicĭ Pannonia s-o locuiască, şi în scurta vreme cît aŭ stat aŭ rămas complect separaţĭ de biata nenorocită plebe romană din cauza spaĭmeĭ nemăsurate ce inspiraŭ. Aŭ trebuit să vie Slavĭĭ, pentruca să se faciliteze formarea unuĭ popor roman în răsărit.“[2] Cu toate acestea la I pag. 71 spune Iorga că Moesia Inferior era pe vremea veniriĭ Bulgarilor (aniĭ 668-678) plină de populaţie romanică: „Eĭ [Bulgarĭĭ] aŭ găsit aicĭ [în Moesia Inferior] în oraşe şi castele o populaţie care vorbĭa latineşte şi grecește, în castele şi burgurĭ trupe împărăteştĭ, în văile Haemului Thracĭ şi Germanĭ romanizaţĭ, alăturĭ cu provincialĭ sălbătăciţĭ care se alipise la dînşiĭ, şi în numeroase aşezărĭ, în satele slave de origine recentă, oamenĭ care supt boerii lor făceaŭ agricultură. Toţĭ eraŭ creştinĭ.“ Şi, precum se vede din acest citat, eraŭ, după Iorga, pe vremea aceĭa, a veniriĭ Bulgarilor, şi Germanĭ romanizaţĭ în Moesia Inferior, aceştĭa decĭ nu trecuse numaĭ ca o furtună, cum dăduse autorul a înţelege în citatul precedent ci multĭ rămăsese şi se romanizase! Iar la I pag. 61-62,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

în contrazicere cu cele spuse la I pag. 62-63 despre spaima inspirată de Huni plebei romane din Dacia, vorbeşte autorul despre o vieaţă idilică pe care ar fi dus-o Romînii în Dacia supt Huni: „In Dacia vestică de altă dată, adecă în Banat, şi în Pannonia, unde Hunii şi Goţii petreceaŭ în trîndăvie şi în vieaţă destrăbălată în ale lor κῶμαι, veniaŭ fără încetare, împreună cu războinicii, cînd se întorceaŭ aceştiia din necontenitele lor expediţii, contingente noŭă de lucrători supuşi romani, uniia de limbă latinească, alţii de limbă grecească. Ceĭ maĭ mulţi vedeaŭ în aceasta o îmbunătăţire a soarteĭ lor, şi se înţelege lesne pentru ce: acasă aveaŭ de suportat o enormă greutate de biruri şi în schimb nu găsiaŭ nicĭo dreptate, dacă nu aparţineaŭ la clasele privilegiate, şi nicĭo apărare contra barbarilor; nicĭ ostaşi să fie nu li se permitea, căci funcţionarul bănuitor şi tiranic socotĭă că e periculos să oblige pe locuitoriĭ provincieĭ la îndeplinirea datorieĭ ostăşeşti. La barbari din contra, în timpuri de războĭŭ, cînd şi supuşiĭ şi cetăţeniĭ de altă dată aĭ Romeĭ puteaŭ să se lupte contra connaţionalilor lor orĭ contra popoarelor duşmane germane, slave şi turanice, aveaŭ speranţă că prin vitejie şi prin baniĭ ce vor prinde din vînzarea prăziĭ îşĭ vor recăpăta libertatea, ĭar în timpuri de pace aveaŭ tot ce li trebuĭa la dispoziţie, şi pentru siguranţa lor purtaŭ de grijă puterea şi renumele temutuluĭ rege al Hunilor. Mulţi prindeaŭ dragoste de fimeile germane şi formaŭ o noŭă gospodărie, o familie romano-barbară orĭ greco-barbară. O asemenea familie avea viitorul pentru dînsa, pentrucă se putea adapta la toate împrejurările. Organizaţiea romană se potrivĭa cu timpuri liniştite şi victorioase, cu o vieaţă de stat înfloritoare; pentru ţări sărăcite, pentru coloniĭ şi serviĭ sălbătăciţi şi înstrăinaţi de civilizaţie ea era prea complicată, prea erudită, prea puţin practică. Provincialul se simţĭa maĭ bine în formele barbare, care eraŭ simple, drepte şi, în afară de întreprinderile războĭnice, chĭar prieteneşti, decît în organismul cel învechit şi încurcat al imperĭuluĭ, care respira aerul greŭ şi enervant al unuĭ stat în decadenţă“. Iorga face la sfîrşitul povestiriĭ sale citaţiea următoare: „Priscus pag. 190 şi următoarele. Compară cazurĭ analoage la Jung, Roemer und Romanen, pag. 232 şi următoarele“ (Priscus S. 190 ff. Vgl. dazu ähnliche Fälle bei Jung, Römer und Romanen S. 232 ff.). Iorga brodează.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Maĭ întîĭŭ nu sînt cazurĭ analoage la Jung, ci e numaĭ unul, pe care Jung îl rezumează după Priscus. Apoĭ personajul de care vorbeşte Priscos era un Grec, ĭar Iorga-l preface într-o mulţime de personaje, unele de limbă latinească, altele de limbă grecească. Apoĭ Grecul dela Priscos luase în căsătorie o Hună, ĭar Iorga face pe închipuiţiĭ săĭ Romanĭ şi Grecĭ să se amorizeze de Germane. Lucrul adevărat este însă că supt Hunĭ trăĭaŭ oamenii maĭ bine, cu mult maĭ bine, decît în sînul împărăţieĭ. Si fiindcă faptul este important, daŭ aicĭ în întregime cele spuse de autorul bizantin la pomenitele paginĭ (ediţiea dela Bonn), după ce maĭ întîĭŭ voĭŭ rezuma cele spuse de Priscos în paginile precedente. Priscos a fost rugat de Maximinus, care fusese trimes de împăratul Theodosius II (408-450) ca delegat la Attila, să-l însoţească în această călătorie. Deputaţiea a trecut prin Serdica şi Naissus, şi apoĭ pe valea rîuluĭ Margus (Morava) a ajuns la Dunăre, pe care a trecut-o, şi la o distanţă de 70 de stadiĭ (aproximativ 13 kilometri) s-a întîlnit cu Attila, care venise prin locurile acelea pentru vînătoare. De acolo, urmînd pe Attila, aŭ mers deputaţiĭ grecĭ maĭ întîĭŭ puţin spre nord, apoĭ aŭ apucat spre vest şi aŭ trecut peste multe rîurĭ navigabile, dintre care cele maĭ marĭ se numĭaŭ Dricon orĭ Drecon (Δρήκων), Tigas (Τίγας) şi Tifisas orĭ Tifesas (Τιφήσας), prin locurĭ şese. După multă călătorie aŭ ajuns într-o sară la o baltă, apoĭ aŭ maĭ mers 7 zile, cînd aŭ trebuit să se oprească, să lese pe Attila să apuce înainte, şi s-aŭ întîlnit cu o deputaţie care venĭa la rege din partea imperĭuluĭ roman de apus. Impreună cu aceştĭ deputaţĭ apuseni aŭ continuat apoĭ deputaţiĭ grecĭ călătoriea nu multă vreme, trecînd ĭar peste maĭ multe rîurĭ, şi aŭ ajuns în sfîrşit la un sat mare, unde era reşedinţa luĭ Attila, într-un loc lipsit de copacĭ şi de pĭetre, aşa că pentru construirea caselor, care eraŭ făcute din bîrne şi din scîndurĭ, şi pentru construirea băiĭ, care era de pĭatră, trebuise să se aducă materialul din alte părţi ale Pannonieĭ. Omul de încredere al luĭ Attila şi cel dintîĭŭ printre miniştriĭ săĭ şi printre nobiliĭ Hunĭ era Onegesios (Ὀνηγήσιος), a căruĭ locuinţă era în apropiere de acea a luĭ Attila. Priscos servĭa drept intermediator în relaţiile ce aveaŭ loc între delegatul împărătesc Maximinus şi între Onegesios. Intr-o dimineaţă l-a trimes Maximinus pe Priscos cu o treabă la Onegesios.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dar fiindcă era prea de vreme, a găsit Priscos poarta închisă şi a trebuit să aştepte cîtva timp, până cînd să vie cineva să-ĭ deschidă.[2] „Pecînd îmĭ omoram timpul umblînd pelîngă casele luĭ Onegesios, îmĭ ĭese unul înainte, care mi s-a părut după îmbrăcăminte că ar fi Hun, şi mă salută în limba grecească, zicîndu-mĭ χαῖρε. Eŭ am rămas mirat, că un Hun să vorbească greceşte, căcĭ, amestecaţĭ cum sînt cu tot felĭul de neamurĭ, Hunii se servesc orĭ de limba hună, orĭ de cea gotă, orĭ, cîţĭ dintre dînşiĭ aŭ avut relaţii cu Romanii, şi de cea latină, dar greceşte greŭ se găseşte careva dintre dînşiĭ să vorbească. Limba grecească se aude numaĭ la captiviĭ pe care ĭ-aŭ adus deprin Thracia şi deprin Illyria. Dar pe captiviĭ aceĭa îĭ cunoaşte cineva cît de colo după haĭnele lor rupte şi după capetele lor murdare că sînt niştе oameni ajunşi la nevoe mare. Omul meŭ însă sămăna a un Hun trăit bine, era bine îmbrăcat şi avea părul ras împrejurul capulnĭ. L-am salutat la rîndul meŭ şi l-am întrebat cine-ĭ, de unde a venit în ţară barbară şi cum se face că duce vieaţă de Hun. Mĭ-a răspuns că de ce voesc să ştiŭ acestea. Am această curiozitate, ĭ-am zis, pentrucă l-am văzut că ştie greceşte. Atuncĭ el mĭ-a spus, rîzînd, că-ĭ Grec de neam (Ἕλληνος), că s-a dus pentru afaceri de negoţ la Viminacium, oraşul Moesieĭ delîngă Istru, că a trăit multă vreme în acel oraş, s-a însurat acolo cu o fimee foarte bogată, dar a perdut tot, cînd oraşul a fost luat de barbarĭ, şi fiindcă era bogat, a căzut la împărţirea prăziĭ de partea luĭ Onegesios, căcĭ dintre prinşi pe ceĭ maĭ bogaţĭ îĭ ĭaŭ Attila, şi după el ceĭ maĭ marĭ şi maĭ distinşi dintre Hunĭ, ca uniĭ ce aŭ maĭ mare putere. Mĭ-a maĭ spus că s-a distins apoĭ în lupte contra Romanilor şi contra neamulnĭ Acatzirilor şi şĭ-a răscumpărat libertatea după legea Hunilor, dînd stăpînuluĭ săŭ prada ce luase în războĭŭ, că s-a însurat cu o Hună (γυναῖκα βάρβαρον), că are copiĭ dela dînsa, că stă la masă cu Onegesios şi că găseşte timpul de acum maĭ bun decît cel de altă dată. Ceĭ care trăesc la Hunĭ, adăogi el, după războĭŭ duc vieaţă fără grijă, bucurîndu-se de tot ce aŭ, fără să fie supăraţĭ de nimenĭ întru nimic orĭ aproape întru nimic. Ceĭ din ţara Romanilor, din contra, în timp de războĭŭ sînt cu zilele în mînă, ca uniĭa ce aŭ nădejdea scăpăriĭ pusă în alţiĭ, fiindcă din cauza despotizmulnĭ nu toţĭ pot să se înarmeze, şi chĭar ceĭ care poartă arme aŭ vieaţa

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nesigură din cauza incapacităţii comandanţilor, care nu ştiŭ să poarte războiul, ĭar în timp de pace împrejurările sînt încă maĭ dureroase decît suferinţile din războaie, din pricina greutăţiĭ celeĭ marĭ a birurilor şi din pricina pagubelor aduse de răutatea oamenilor, pentrucă legile nu-s făcute pentru toţĭ, ci dacă cel care calcă legea este bogat, găseşte chip să scape de pedeapsă, şi numaĭ dacă-ĭ sărac şi nu ştie cum să învîrtească lucrurile, primeşte pedeapsa, afară dacă nu moare cumva înainte de darea hotărîriĭ, deoarece judecăţile durează timp îndelugat şi cer cheltueli enorme. Dar cel maĭ de nesuferit din toate este că judecata se face cu plată, aşa că nedreptăţitul nu poate să-şĭ caute dreptatea până ce nu va plăti întîĭŭ pe judecător şi pe ajutoarele luĭ. Dupăce mĭ-a spus acestea şi altele multe, am luat şi eŭ cuvîntul, rugîndu-l să mă asculte şi pe mine cu răbdare". ᶜApoĭ Priscos face apologiea legilor romane şi a cumineniei celor care le-aŭ făcut, şi la urmă Grecul cel hunizat a recunoscut plîngînd că într-adevăr legile romane sînt bune, dar sînt răĭ ceĭ care le aplică.ᵓ Şi acum, care din doŭă? Era Moesia goală de locuitorĭ, orĭ era plină? Şi plebea romană din Dacia tremura de spaima Hunilor, orĭ trăĭa supt Hunĭ maĭ fericită decît supt foasta dominaţie romană?—I pag. 49: „Ar fi o mare greşală, dacă ar vorbi cineva despre populaţiea provinciilor dunărene din secolul al treilea ca de niște «Romanĭ». Era un amestec de popoare (Völkergemisch), maĭ mult saŭ maĭ puţin romanizat, care din cauza timpurilor celor grele se oţelise faţă de orĭcare nevoe, şi care, fiindcă orĭunde n-ar fi putut găsi decît aceleaş împrejurărĭ, a rămas maĭ degrabă în noŭa sa patrie". — I pag. 100: „Romaniĭ posedaŭ, în urma cuceririĭ şi a colonizăriĭ teritoriilor dela nordul fluviuluĭ o stavilă încontra barbarieĭ, un zid natural contra năvălirilor eĭ. Dar apăsarea din partea barbarilor a fost prea puternică, ca să poată fi stăvilită, şi digul s-a arătat nefolositor şi a devenit un joc al valurilor. Să se distrugă complect acest dig prin transportarea în masă a materialuluĭ omenesc îngrămădit, ar fi fost cu neputinţă, şi Romaniĭ, care eraŭ foarte practicĭ, nu eraŭ obişnuiţĭ să cerce imposibilul în timpurĭ critice din considerațiĭ sentimentale orĭ de gura lumiĭ. Pentru aceĭa locuitoriĭ săracĭ şi pe jumătate barbarizaţĭ depe pămîntul Dacieĭ aŭ rămas unde eraŭ, fără să li pese dacă provinciea exista pe listele statuluĭ orĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ba, dacă pe locurile acestea romanum constabat imperium orĭ eraŭ socotiţĭ înpreună cu noiĭ lor stăpînĭ la Barbaria". — I pag. 119: „Un popor numeros n-aŭ fost Romînii nicĭodată, şi cu toată tendinţa lor înăscută, şi care acum [al VIII secol] li era foarte uşurată, de a se lăţi, cu toate contingentele venite dela Romanii dela sud, care din cîmpiile şi văile ameninţate orĭ pustiite de războae ale Moesieĭ se refugiaŭ în regiunea cea fără stăpîn, nu aveaŭ forţa numerică trebuitoare ca să ĭa în stăpînire actualul domeniu de limbă romînă".—I pag. 109: „In Moesia n-a avut loc o colonizare propriu zisă. Tot ce s-a putut căpăta aicĭ în privinţa romanizăriĭ îşĭ are originea în aşezările de veteranĭ orĭ în coloniile de funcţionarĭ, căcĭ tot ţărmul Pontuluĭ cu oraşele sale aparţinea la domeniul de limbă greacă. Aceasta însă nu-ĭ de ajuns pentru a explica cum aŭ putut Slavii să sugă aproape complect elementul romanic. Pentru aceĭa a maĭ fost şi altceva la mijloc. Invaziile Slavilor, întocmaĭ ca şi cele ale Hunilor, şi maĭ mult încă decît aceste din urmă, aveaŭ între altele de scop să capete sclavĭ pentru munca cîmpuluĭ. Materialul omenesc era neîndestulător; pentru a purta de grija numeroaselor sate slave în timp de războĭŭ, era nevoe de noŭă elemente lucrătoare, şi în acest chip, în măsura în care succesele Slavilor se înmulţiaŭ, creştea populaţiea romanică pe malul stîng al Dunăriĭ. Pe de altă parte sub Mauricios mase marĭ de Slavĭ aŭ fost strămutate pe teritoriul imperiuluĭ. Eraŭ doŭă curente contrariĭ, care n-aŭ rămas fără efect asupra raportuluĭ dintre populaţiea slavă şi cea romană depe malurile fluviuluĭ. Şi la acestea s-a maĭ adăogit încă un fapt. După cum mărturiseşte Priscus pentru timpul luĭ Attila, preferiaŭ mulţĭ, foarte mulţĭ dintre provincialiĭ ceĭ răŭ apăraţĭ şi în schimb cu atît maĭ apăsaţĭ de biruri şi de abuzurile funcţionarilor, să fugă la barbarĭ".—Dacă la acestea, spuse la pag. 49, 100, 119, 109, se adaug cele citate maĭ sus dela pag. 71, se înţelege părerea luĭ Iorga asupra originiĭ Dacoromînilor: un popor amestecat, al căruĭ gros este format de populaţiea din Dacia, care n-a emigrat peste Dunăre, la care s-aŭ adăogit contingente venite din Moesia Inferior. Cu totul alt neam sînt Macedoromînii, aceĭa sînt Illyrĭ curaţĭ, născuţĭ la faţa loculuĭ, acolo unde se găsesc şi până astăzĭ. I pag. 100: „Elementul macedoromîn trebue derivat din populaţiea romanică a regiunilor illyrice, după

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cum Albanejiĭ staŭ izolaţĭ înaintea noastră ca o rămăşiţă a populaţieĭ neromanizate din aceleaş provinciĭ". I pag. 98: „Nu există element care să fie maĭ conservator decît acel al muntenilor, şi aşa numiţiĭ, cu un nume nepotrivit, Macedoromînĭ orĭ Valahĭ din Pind nu şĭ-aŭ dezminţit felĭul de a fi nicĭodată. Despre vreo emigrare a lor în mase marĭ nu se vorbeşte nicĭodată, nicĭ chĭar în timpurile maĭ noŭă, bine cunoscute, istorice [Şi cu toate acestea la I pag. 108 vorbeşte Iorga despre „Valahiĭ care apar în muntele Haemus cu începere dela al X secol, veniţi dela sudvest, din Thessalia, patriea lor cea mare", ĭar la I pag. 95-98 spune că Romînieĭ luĭ Petru, Asan şi Ioniţă sînt Macedoromînĭ de origine!], eĭ rămîn fixaţi în cunoscuta şi bine ţărmurita lor zonă păstorească. Astăzĭ, ca şi altă dată, pănă la cele maĭ îndepărtate timpurĭ în trecut, eĭ aŭ cîteo staţiune de vară şi una de ĭarnă, care aŭ rămas totdeauna aceleaş. Că s-ar fi refugiat din Moesia în Thessalia înaintea vreuuor barbarĭ străinĭ, Slavĭ orĭ alţiĭ care vor fi maĭ fost, nu este de admis. In munţiĭ lor n-aŭ fost căutaţĭ de asemenea veneticĭ, care nicĭ numeroşĭ tare nu eraŭ şi nicĭ, de sigur, nu şĭ-ar fi părăsit locuinţile lor de maĭ înainte pentru ca să moară de foame şi de frig prin văgăunile Balcanuluĭ [Aicĭ Balcan în mintea luĭ Iorga=munţiĭ Thessalieĭ!], tot aşa după cum Albanejiĭ şĭ-aŭ putut păstra totdeauna în linişte fortăreaţa patrieĭ lor şi aŭ rămas pentru aceĭa până astăzĭ curaţĭ din punct de videre etnografic. Ar fi fost adecă sărăciţiĭ şi reduşiĭ la barbarie locuitorĭ depe cîmpiile Dacieĭ noŭă în al VI secol aşa de finĭ şi de simţitorĭ, încît să nu fi putut suporta vecinătatea obişnuiţilor Slavĭ şi să fi preferit pe acea a fĭarălor sălbatice depe vîrfurile munţilor?" I pag. 99: „Această limbă [a Macedoromînilor] este un dialect romînesc, dar numaĭ dacă dăm cuvîntuluĭ de limbă romînească un înţeles foarte vast. Este adevărat că aceleaş regule stăpînesc şi în macedoromînă şi în dacoromînă din punct de videre al schimbăriĭ sunetelor, însă în privinţa cuvintelor, a felĭuluĭ elementelor latineştĭ şi slave, şi a întregiĭ fizionomiĭ, cele doŭă dialecte apar ca doŭă limbĭ deosebite, şi un Romîn din Bucureştĭ de abĭa se poate înţelege, orĭ nu se poate înţelege de fel, cu ruda sa de sînge dela Bitolia. Asămănarea se explică prin identitatea limbiĭ latine vulgare, care a servit de bază de o potrivă celor doŭă dialecte, apoĭ prin strînsa legătură de în-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

rudire care a trebuit să existe între limba dacă, cea thracă şi cea illyră. Deosebirile sînt însă prea mari, ca să le poată explica cineva numaĭ printr-o simplă întrerupere de contact, chĭar dacă ar fi durat acea întrerupere maĭ multe veacurĭ.“ Macedoromîniĭ s-aŭ născut, decĭ, după Iorga, pe teritorĭul *grecizat* al peninsuleĭ balcanice, ĭar limba lor, întrucît sînt Illyrĭ, ar fi un dialect al limbiĭ *dalmate*! Pe aceştĭ Macedoromînĭ îĭ face să se răscoale contra Bizantinilor în Pind, I pag. 96: „Preoţĭ de credinţă bogomilă [Cum că eraŭ de credinţă bogomilă, este o presupunere a luĭ Iorga] s-aŭ grăbit să explice că sfîntul Dimitrie a venit în Pind.“ Este vorba despre cunoscutul şireclic, de care s-aŭ servit Petru şi Asan la muntele Haemus, ca să înbărbăteze pe Romînĭ la răscoală, de care vorbeşte Niketas Akominatos Choniates supt anul 1185 pag. paris. 238. Iorga, ademenit de faptul că astăzĭ Pindul este unul din principalele teritorĭĭ macedoromîne, şĭ-a zis că, deoarece Romînĭĭ luĭ Petru, Asan şi Ioniţă eraŭ (cum crede el) Macedoromînĭ, răscoala trebue să fi avut loc în Pind. A confundat Pindul cu Haemus cu aceĭaş uşurinţă, cu care face Moldova să se verse în Siret la Bacăŭ I pag. 162, Bahluĭul să se verse în Prut I pag. 162, Tecucĭul să stea acolo unde se varsă Bîrladul în Siret I pag. 185, cu care pune pe Bolohovenĭ în munţiĭ Galiţieĭ I pag. 246 (Bolohoviĭ nu traĭaŭ în munţiĭ Galiţieĭ, ci între principatele Halicĭ, Volinia şi Kiev, Kaluž̌niacki în Miklosich Wanderungen der Rumunen pag. 40), spune că Strymon este actualul Mariţa I pag. 14 (Strymon este actualul Struma, ĭar actualul Mariţa este vechĭul Hebrus), confundă Sava cu Drava I pag. 64, pune pe Romînĭĭ megleniţĭ în munţiĭ Rhodope Bulletin de l'institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale anul 1915 pag. 117 (Romînĭĭ megleniţĭ nu-s în munţiĭ Rhodope, ci la munţiĭ Karaǧova, ĭar dela Karaǧova păn la Rhodope este distanţă cam dela un capăt la celalalt al Macedonieĭ, cam de treĭ grade longitudine). Pe Macedoromînĭ îĭ face apoĭ să apară prin muntele Haemus în al X secol. I pag. 108: „Valahiĭ care apar în muntele Haemus cu începere dela al X secol aŭ venit dela sudvest, din Thessalia, patriea lor cea mare, Μεγάλη Βλαχία, cum o numesc cronicariĭ bizantinĭ.“ Această afirmaţie nu se poate explica decît ĭarăş printr-o confuzie de localităţĭ, anume prin faptul că cele povestite de Kedrenos supt anul 976 pag. paris. 694 des-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pre uciderea luĭ David de Valahĭ nomazĭ între Castoria şi Prespa le pricepe ca petrecute în muntele Haemus; căcĭ doar maĭ veche pomenire despre Valahiĭ din muntele Haemus decît cea de supt anul 1096, Anna Comnena pag. paris. 273-274, nu există. Şi pe socoteala Macedoromînilor pune Iorga răscoala Romînilor contra Grecilor şi înfiinţarea imperiuluĭ romîno-bulgar la sfîrşitul secoluluĭ XII. Romînii luĭ Petru, Asan şi Ioniţă eraŭ după dînsul Macedoromînĭ. La I pag. 95-98 vorbeşte anume despre cruzimile şi despre vieaţa barbară a şefilor romînĭ, şi apoĭ la pag. 98 zice următoarele: „O aşa vieaţă nu găsim la Romînii de a stînga Dunării". Aceasta e singura probă adusă de autor. S-ar putea numi o probă sentimentală! Discuţiea amănunţită a eĭ vezĭ-o în studiul meŭ „Barangiĭ în istoriea Romînilor şi în limba romînească", Viaţa Romînească Mart 1916.— Pentru a complecta cunoştinţa noastră asupra chipuluĭ cum înţelege Iorga originile poporuluĭ romîn, maĭ rămîne să videm ce vrea să zică el cu vorbele că „aŭ trebuit să vie Slavii, pentruca să se faciliteze formarea unuĭ popor roman în răsărit" (Vezĭ maĭ sus citatul dela I pag. 62-63). Autorul expune părerile sale în această privinţă la I pag. 117-119. Aceste părerĭ sînt doŭă. 1) I pag. 117-118, el nu înţelege, ca Fischer, că Romînii ar fi fost înainte de venirea Slavilor un popor thracolatin şi că numaĭ prin amestecul cu Slaviĭ ar fi devenit actualul popor romînesc. Iorga pricepe lucrul în felĭul acela că prin golirea decătră Slavĭ a actualelor teritoriĭ ocupate de Dacoromînĭ s-a facilitat acestora, care până atuncĭ trăise prin munţĭ, lăţirea peste acele teritoriĭ: „Marile emigrărĭ spre sud şi sudvest, precum şi lungile aprige lupte cu Bizantiniĭ cu greŭ aŭ putut lăsa o populaţie slavă de oarecare importanţă în ţările dela Dunăre şi dela poalele Carpaţilor sudicĭ. Pentru a lua în stăpînire o parte a Pannonieĭ, toată Serbia şi Croaţia, lunga coastă a Adriaticeĭ şi Bulgaria de răsărit, aŭ trebuit să-şĭ scurgă Slaviĭ aproape toate puterile. In măsura îusă în care stăpînirĭ lor de până acum îşĭ căutaŭ dincolo de Dunăre o patrie maĭ bună, luaŭ Romînii (care acum, în al optulea secol, eraŭ un popor aproape gata format) moştenirea emigranţilor. Dela aceĭ [Romînĭ] care rămăsese pe pămîntul lor din vechime, pe care Romînii care se scoboraŭ din munţĭ îĭ urmaŭ ca pe nişte călăuze sigure, spre a căpăta locurĭ pentru aşăzările lor, aşa după cum îĭ urmase

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

altă dată Slavii, aŭ luat cunoştinţă de numirile rîurilor şi pîraelor. In Transilvania înlocuirea [Slavilor prin Romînĭ] a avut loc imediat, şi pentru aceĭa numele slave ale satelor aŭ rămas şi la Romînĭ. Pe celalalt versant al munţilor însă, pe terenurĭ maĭ puţin păduroase şi pe şesurĭ, noiĭ veniţĭ aŭ aflat maĭ mult locurĭ părăsite, din populaţiea veche maĭ rămăsese atîta numaĭ, cîtă să poată transmite numele rîurilor.“ 2) I pag. 118-119: „Intr-o parte a actualuluĭ teritorĭu dacoromînesc însă, anume în Moldova, Bucovina şi Basarabia, populaţiea maĭ veche, anterioară veniriĭ Romînilor, fusese ruteană, şi pe această populaţie maĭ veche, rusească, Romînii orĭ aŭ alungat-o orĭ aŭ asimilat-o. „Un mare numeros popor n-aŭ fost Romînii niciodată, şi cu toată extraordinara tendinţă, proprie lor, de a se lăţi, şi cu tot adaosul din partea Romînilor dela sud, care se refugiïaŭ în regiunea cea fără stăpîn din cîmpiile şi văile ameninţate şi pustiite de războae ale Moesieĭ, nu posedaŭ puterea numerică trebuitoare pentru a lua în stăpînire actualul teritorĭu de limbă romînească. Eraŭ, maĭ ales la nordest, unde romanitatea se megieşa cu stepa, cu domeniul stăpînitorilor turanĭ orĭ slavĭ aĭ stepeĭ, teritoriĭ pustiĭ orĭ numaĭ slab populate, care aşteptaŭ o noŭă colonizare. Deja la năvălirea Maghiarilor se găsïaŭ Ruşiĭ, organizaţĭ ca state în micĭ grupărĭ, eşiţĭ din domeniul lor cel strîmt primitiv. Ca şi ceilalţĭ barbarĭ, ca şi fraţiĭ lor sclavinĭ, năzuïaŭ firește şi eĭ, descendenţiĭ Antilor din al şeselea secol, spre sudul cel ademenitor. Invremece Sviatoslav dela Kiev se gîndïa la un noŭ regat dunărean, pe care l-a şi înfiinţat de fapt pentru cîteva deceniĭ, alte ramurĭ ale poporuluĭ rus plecase încet şi sigur, printr-o emigrare reuşită a întregĭ sate şi familiĭ, pe drumul spre marele oraş împărătesc al suduluĭ. La sosirea lor s-aŭ acoperit văile de sus ale Nistruluĭ, Prutuluĭ şi Siretĭuluĭ, pe unde s-aŭ aşezat eĭ, cu nume ruseştĭ. Dacă poporul romîn nu şĭ-ar fi desfăşurat toată puterea sa şi tot talentul săŭ de suplantare (Verdrängungstalent), şi dacă călărimea turcească a pustiuluĭ n-ar fi format îndată după aceïa la Dunăre state trecătoare şi schimbătoare, ar fi avut loc atuncĭ o unire între triburile slave dela nord cu cele dela sud pe aceste rodnice regiunĭ“.[2] Incontra aceşteĭ părerĭ a sale se rîdică cu toate acestea Iorga cu multă tărie în Legăturile Romînilor cu Ruşiĭ apusenĭ şi cu teritorĭul zis ucraĭ-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nian, Analele Academiei Romîne ser. II tom. XXXVIII, Bucureşti, 1916, pag. 15-16. Dupăce anume la pag. 15 expune părerea luĭ Hruşevschĭ din Geschichte des ukrainischen Volkes, care părere în ce priveşte Moldova, Bucovina şi Basarabia se potriveşte cu a sa proprie, Iorga exclamă la pag. 16: „Iată-ne, decĭ, definitiv daţĭ afară din casa noastră". La dreptul vorbind însă, dacă ţinem socoteală de „Verdrängungstalent", aŭ fost daţĭ, după însuş Iorga, afară din casa lor Rutenii, ĭar nu Romînii!

Toată peninsula balcanică romanizată.— Pe de o parte în Moesia populaţiea romană a fost rară totdeauna şi cîtă a fost a perit din cauza grozăvieĭ invaziilor barbare. Pe de altă parte Moesia era plină de populaţie romanică pe vremea invazieĭ Bulgarilor.—Pe de o parte devastările barbarilor aŭ fost cumplite. Pe de altă parte părerile noastre asupra acestor devastărĭ sînt exagerate.—Pe de o parte bĭata plebe romană din Dacia stă fugită prin munţĭ, tremurînd la numele de Hun. Pe de altă parte această plebe romană duce vieaţă fericită supt ocrotirea Hunilor.— Pe de o parte Romînii dela nord nu s-aŭ amestecat cu barbariĭ, nicĭ macar cu Slavii. Pe de alta eraŭ Germanĭ romanizaţĭ în Moesia pe vremea năvălirii Bulgarilor, ĭar Romînii dela nord sînt un popor amestecat.— Macedoromînii sînt alt popor decît Romînii dela nord. Aceştĭ din urmă sînt Thracĭ, în special Dacĭ, romanizaţĭ, învremece Macedoromînii sînt Illyrĭ romanizaţĭ. Limba macedoromînă este altă limbă decît cea dacoromînă. Macedoromînii aŭ trăit decînd lumea acolo unde trăesc şi astăzĭ. [Limba macedoromînă aparţine, decĭ, la limba dalmată, ĭar nu la cea romînească].— Pe de o parte Macedoromînii n-aŭ emigrat în mase marĭ nicĭodată. Pe de altă parte dela secolul X în jos emigrează spre nord şi împlu de dînşiĭ tot Balcanul.—Macedoromînii, adecă Romînii care, după Iorga, aŭ înfiinţat al doilea imperĭu bulgăresc, încep răscoala în Pind.— Apoĭ confuziĭ topografice, o puzderie.

Se poate spune fără exagerare că dintre toţĭ, străinĭ şi Romînĭ (cu excepţie de Réthy § 220 şi de Peisker § 230[a]), cîţĭ s-aŭ ocupat cu istoriea Romînilor, Iorga are cele maĭ confuze cunoştinţĭ asupra originiĭ acestuĭ popor.

Pentru a complecta tabloul părerilor acestuĭ scriitor asupra originiĭ Romînilor voĭŭ da maĭ jos afirmărĭ de ale sale şi în alte chestiunĭ maĭ mărunte.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

1. I pag. 38: „Sub Commodus au fost nevoiți comandanții romani să recurgă și la o strămutare de populație: doŭăsprezece mii de Δάκοι πρόσφυγοι au fost strămutați ca învinși în provinciea pe care voise să o înealce ca dușmani și de abia în timpul acesta de mai tîrziŭ a fost domolită îndărătniciea neamurilor dace. Li s-a putut atunci acorda pacea, după ce au făgăduit cu jurămînt că vor lăsa un spațiu de patruzeci de mile pustiŭ între satele lor dela Tisa și granița provinciei". Iorga citează pe Dio LXXII, 3. Dio la locul citat spune cu totul altceva: Burrii, un Dacii limitrofi, s-au obligat să lese un spațiu pustiŭ din țara lor înspre Dacia. Spațiul acela era de patruzeci de stadii, un de patruzeci de mile, 40 de stadii fac numai 5 mile romane. Cît despre sate dace dela Tisa nici pomenire nu este la Dio.

2. I pag. 39: „Memoriea lui Hadriau este pătată de cunoscuta povestire a lui Dio, că din invidie față de predecesorul său și de părintele său adoptiv a dărîmat până la stîlpi măreața operă a lui Apollodorus". Dio nu spune că din invidie ar fi dărîmat Hadriau podul, ci că l-a dărîmat ca să nu poată invada barbarii Moesia. Iorga a făcut o contaminație între Dio LXVIII, 13 și între Eutropius care spune VIII, 6 (3) că Hadriau a vrut să părăsească Dacia din invidie față de Traian.

3. I pag. 63: „In fața Romanilor din Bizanț, cînd au voit să-și întindă din noŭ stăpînirea peste țările dela Dunăre și dela Haemus, se aflaŭ numai cîteva triburi mongolice și turcești, care după sfărîmarea imperiului Hunilor au apucat vechile drumuri rătăcitoare ale stepei: aceste triburi eraŭ Avarii și Slavii". Va să zică Slavii sînt Mongoli ori Turci?

4. I pag. 64: „Germanii care au venit mai întîiŭ la Dunăre: Bastarnii la est, Quazii la vest..." Va să zică Bastarnii eraŭ Germani. Totuș la pag. 53 spune: „Tot poporul Carpilor, care acum se numiaŭ Bastarni după patriea lor dela gurile Dunării..." Va să zică Bastarnii eraŭ Carpi. Iar la pag. 45 spune: „Acești Schiți... aŭ înpins pe Carpi, care eraŭ un rest al Dacilor liberi dela răsărit, peste fluviu". Va să zică Bastarnii eraŭ Daci. Iar la pag. 21 spune: „Dacii formau partea cea mai mare și cea mai vitează a renumitului popor thrac". Va să zică Bastarnii eraŭ și Germani și Traci totodată!

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

5. I. pag. 69: „In al şeptelea secol, supt împăratul Mauricius". pag. 106, vorbind despre expediţiile bizantine la Dunăre pe vremea luĭ Mauricius: „După o lungă întrerupere a stăpînirii împărăteştĭ ele [trupele bizantine] găsesc în al VII^le secol etc." Va să zică Mauricius în al şeptelea secol.

6. I. pag. 71: „Eĭ [Bulgariĭ] aŭ găsit aicĭ [în Moesia de răsărit] în oraşe şi castele o populaţie care vorbĭa latineşte şi grecește, în castele şi burgurĭ trupe împărăteştĭ, în văile Haemuluĭ Thracĭ şi Germanĭ romanizaţĭ, alăturĭ cu provincialĭ sălbătăciţĭ care se alipise la dînşiĭ, şi în numeroase aşezărĭ, în satele slave de origine recentă, oamenĭ care supt boeriĭ lor, numiţĭ de cronicariĭ bizantinĭ ἔξαρχοι orĭ chĭar σπῆγες, făceaŭ agricultură. Toţĭ eraŭ creştinĭ". Va să zică chĭar Slaviĭ toţĭ eraŭ creştinĭ la venirea Bulgarilor. Inainte de stabilirea Bulgarilor în peninsula balcanică (aniĭ 668-678, Nicephorus Patriarches pag. paris. 22-24, Theophanes Confessor pag. paris. 297-299) cu vreo sută de anĭ a descris Procopios pe Slaviĭ dela Dunăre (Sclaveni şi Antae) astfel, de bello gotthico III, 14: „Sclavenĭĭ şi Antiĭ n-aŭ regĭ, ci trăesc în democraţie. Sînt de acelaş neam şi aŭ aceleaş obiceĭurĭ. Cred într-un singur dumnezeŭ, producătorul fulgerelor, căruĭa-ĭ sacrifică boĭ şi alte victime. Nu cred în destin. Cînd se îmbolnăvesc orĭ pleacă la războĭŭ, fac ex-voto. Adorează apoĭ rîurĭ şi nimfe şi alte zeităţĭ, cărora le aduc sacrificiĭ şi fac preziceri prin aceste sacrificiĭ. Locuesc în mizerabile colibe, depărtate unele de altele, şi-şĭ mută locuinţa dintr-un loc într-altul. La războĭŭ merg maĭ mult pedestri, avînd drept arme scuturĭ micĭ şi lăncĭ micĭ. Mulţĭ umblă goĭ, purtînd numaĭ nişte pantaloni care le ajung până la părţile ruşinoase, şi aşa goĭ merg la războĭŭ. Antiĭ şi Sclavenĭĭ aŭ aceĭaş limbă şi acelaş corp. Sînt nalţĭ şi puternicĭ. Pĭelea nu-ĭ albă, părul nu-ĭ galbăn. Coloarea şi a pĭeleĭ şi a păruluĭ este cea roşcată. Ca şi Masageţiĭ [=Huniĭ] trăesc viaţă aspră şi neîngrijită şi sînt, ca şi aceĭa, murdarĭ, dar, ca şi Masageţiĭ, nu-s oamenĭ răĭ şi-s sinceriĭ". Aceştĭ barbarĭ aŭ făcut în timpul domnieĭ luĭ Iustinian — în afară de alte maĭ micĭ năvălirĭ făcute la începutul domnieĭ acestuĭ împărat — cincĭ marĭ invaziĭ, la aniĭ 547, 549, 551, 552, 553, în vremea cărora aŭ ars, aŭ prădat, aŭ luat cu asalt multe cetăţĭ, aŭ ernat în ţara duşmanuluĭ ca la eĭ acasă,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

unde se întorceau cu turme nenumărate de captivĭ, au învins oştirile bizantine, de multe orĭ remarcabile, care voĭaŭ să li se opună, aŭ schingĭuit trăgînd în ţapă (un gen nou de moarte, necunoscut încă până atuncĭ la Bizantinĭ, care nu se prea potriveşte cu caracterul blajin al Slavilor atribuit lor de Procopios), şi aŭ ajuns până la zidul cel lung delîngă Constantinopol. Procopios, de bello gotthico III, 13, 29, 38, 40; IV, 25. Ţinuţĭ în frîŭ şi învinşĭ chĭar în propriea lor ţară (actuala Muntenie) de oştirile luĭ Mauricius (582-602), Anţiĭ şi Sclavenĭĭ s-aŭ stabilit după uciderea acestuĭ împărat în actualele Dobrogia şi Bulgaria până la Balcanĭ, unde aŭ trăit într-o democraţie anarhică până ce lĭ-aŭ dat o organizaţie de stat Bulgarii. Cum erau să devină *toţi* creştinĭ aceştĭ barbarĭ în scurtul timp de 70 de anĭ, cît a trecut dela aşezarea lor în peninsula balcanică până ce aŭ venit Bulgarii peste dînşiĭ? Că sporadic se aşezase colonii de Slavĭ în peninsulă şi maĭ înainte vreme este foarte probabil (vezĭ § 82, N° 10). Sclavenii şi Anţii serviaŭ apoĭ în număr mare ca mercenarĭ în oştirea bizantină. Unul din corpurile de oştire bizantină, de pildă, care operaŭ în Italia sub conducerea luĭ Martinus şi Valerianus, era compus din 1600 călăreţĭ, ceĭ maĭ mulţĭ Hunĭ, Sclavenĭ şi Anţĭ. Procopios, de bello gotthico, I, 27. Eraŭ întrebuinţaţĭ Sclavenii şi Anţii de Bizantinĭ maĭ ales în luptele de ambuscade. Procopios, de bello gotthico II, 26. Cum că trebue să fi fost creştinĭ uniia din aceştĭ barbarĭ pe vremea stabilirii Bulgarilor în peninsulă, este foarte posibil. Iar după Miracula Sancti Demetrii, II cap. V, §§ 195, 196 (în Migne Patrologia graeca tom. 116 pag. 1361, 1364) supt anii 609-669 (după cronologiea îndreptată prin cronica luĭ Iohannes dela Nikiu, pentru care vezĭ C. Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens, I pag. 26) în timpul dela 609-669 se răspîndise creştinismul printre Slavii din „părţile de dincolo, despre Pannonia, delîngă Dunăre, în eparhiea a căreĭ capitală era altă dată Syrmium“. Dar creştinarea în masă a Slavilor, atît a celor din peninsula balcanică, cît şi a celor din Pannonia, a avut loc în a doŭa jumătate a secoluluĭ IX, cînd aŭ şi fost traduse cărţile sfinte în limba Slavilor din partea sudică a peninsuleĭ (Pentru acest fapt, că patriea limbiĭ slave bisericeştĭ, a limbiĭ vechĭ slovene, cum zicea Miklosich, a limbiĭ vechĭ bulgăreştĭ, cum se zice astăzĭ, trebue căutată „undeva la sud,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dela Macedonia sudică începînd până la Constantinopol", vezĭ Jagić, Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache, Wien, 1900, în Denkschriften der Akad. der Wissenschaften, phil. histor. Classe, Bd. XLVII. Dare de samă în Archiv für slavische Philologie vol. XXIII, anul 1901, pag. 242).

7. I pag. 59: „Neamurile uralo-altaice, resturile puternicilor Schiţĭ". pag. 73: „Noiĭ veniţĭ [barbariĭ care aŭ venit după Bulgarĭ: Maghĭariĭ, Pecenegiĭ, Cumaniĭ] nu eraŭ curaţi Turcĭ. Eĭ nu eraŭ aşa de excelenţi călăreţĭ ca vecinii lor ceĭ de sînge curat schit". Va să zică Schiţiĭ eraŭ un popor uralo-altaic; Pecenegiĭ şi Cumaniĭ nu eraŭ curaţi Turcĭ şi nu eraŭ aşa de bunĭ călăreţĭ ca popoarele curat turceştĭ, cum erau Schiţiĭ. Schiţiĭ însă din punct de videre al limbiĭ, adecă al *naţiunii*, al *ethnismuluĭ* (cum ar zice Saussure) eraŭ Iranĭ. Sobolevskij, Einige Hypothesen über die Sprache der Skythen und Sarmaten, în Archiv für slavische Philologie, vol. XXVII, anul 1905 pag. 240: „Chestiunea privitoare la naţionalitatea Schiţilor şi Sarmaţilor se poate considera ca elucidată: şi uniĭ şi alţiĭ eraŭ de neam iranic, maĭ mult sau maĭ puţin înrudiţĭ cu actualiĭ Osseti". Eĭ erau probabil Iranĭ şi din punct de videre al raseĭ. Vezĭ în special § 54 sub Sarmatĭ şi Scythĭ. Schiţiĭ aŭ fost vecinii Thracilor, care au dat în mare parte naştere naţieĭ romîneştĭ. Ar fi trebuit Iorga să capete maĭ multe informaţiĭ asupra firiĭ vecinilor acestora într-o istorie a Romînilor. Să identifice aşa pur şi simplu pe Schiţĭ cu Turciĭ în anul 1905, cînd chestiunea naţionalităţiĭ Schiţilor la oameniĭ de meserie era deja elucidată, este prea dogmatic şi despotic. Apoĭ cum că Cumaniĭ şi Pecenegiĭ erau Turcĭ curaţĭ, ştim sigur, întratîta cel puţin întrucît naţionalitatea se poate proba prin limbă. Limba Cumanilor o cunoaştem, şi ea este o limbă turcească, ĭar Pecenegiĭ aveau aceĭaş limbă cu Cumaniĭ (Anna Comnena pag. paris. 232). In sfîrşit de unde a scos Iorga că Maghĭariĭ, Pecenegiĭ şi Cumaniĭ n-ar fi fost aşa de bunĭ călăreţĭ ca Schiţiĭ?

8. I pag. 74: „Turciĭ care-şĭ întindeaŭ puterea până la Sarkel, castelul chaganuluĭ dela *Dnipru*, şi erau cunoscuţĭ de Bizantinĭ sub numele de Patzinakitae, ĭar de ceilalţĭ vecinĭ sub numele de Pecenegĭ". pag. 77: „Eĭ [Pecenegiĭ] se îndepărtau îndată, luînd toamna drumul spre castelul

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Sarkel". Sarkel era o cetate a Cazarilor pe *Don*, zidită ca apărare contra Pecenegilor cu meşteri trimeşi dela Constantinopol de împăratul Theophilos la anul 834. Kedrenos, tom. II pag. paris. 528.

9. I pag. 74 nota 1: „Compilaţiile care poartă numele luĭ Georgius Monachus Symeon (pag. 701 şi 853), Leo Grammaticus (pag. 877), Pseudo-Theophanes continuatus (pag. 359)". Georgius Monachus şi Symeon [Magister] sînt doĭ cronicarĭ deosebiţĭ. Apoĭ nu există nicĭun Pseudo-Theophanes continuatus, ci numaĭ Theophanes continuatus.

10. I pag. 93 nota: „Spre sfîrşitul secoluluĭ XI, 200 de anĭ după stabilirea lor în Moesia, Bulgariĭ...." Va să zică Bulgariĭ s-aŭ stabilit în Moesia pela sfîrşitul secoluluĭ IX!

11. I pag. 102: Pe *tyrannus* Vitalianus îl face episcop de Odessos şi citează ca izvor tocmaĭ pe Marcellinus Comes. Vezĭ § 4.

12. I pag. 108: „Romaniĭ la sud de Dunăre, Slaviĭ la nordul eĭ dispar din istorie cu începere dela secolul al şaptelea: acesta e un fapt nediscutabil, ca şi acela că Valahiĭ care apar în muntele Haemus cu începere dela al zecelea secol aŭ venit dela sudvest, din Thessalia". Aceste fapte nu sînt de fel nediscutabile. Din contra! In ce priveşte pe Slaviĭ de de-a stînga Dunăriĭ, ce-şĭ închipueşte Iorga că trebue să fi fost, macar în minoritate, locuitoriĭ din Bulgaria de peste Dunăre, de dincolo de Dunăre, Βουλγαρία ἐκεῖθεν τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ, πέραν τοῦ Δανουβίου, despre care vorbesc, în ordine cronologică, maĭ întĭĭŭ supt anul 813 Scriptor incertus, Chronographica narratio complectens ea quae tempore Leonis filii Bardae Armeni contigerunt, pag. paris. 433 (contemporan cu faptele după Krumbacher, Geschichte der byzantinischen Litteratur sub Georgius Monachus, nota 2 pag. 130), şi apoĭ supt aniĭ 824-842 Georgius Monachus (contemporan cu faptele) pag. paris. 530? (Symeon Magister, pe care-l citează ca izvor principal Iorga, şi Leo Grammaticus n-aŭ nicĭo valoare ca informatorĭ, pentrucă, posteriorĭ faptelor, au copiat pe Scriptor incertus şi pe Georgius Monachus). Iorga I pag. 77 spune că ἐκεῖθεν poate să aĭbă şi înţelesul de *cis*, ĭar πέραν ar fi un „Missverständniss", malentendu. méprise, greşală, înţelegere greşită! Asta e ca cum ar zice cineva că în românească [illegible]

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

de *dincoace de*, că latinul *trans* are cîteodată şi înţelesul de *cis*. Şi apoĭ ce curioasă întîmplare! Doĭ scriitorĭ contemporanĭ cu faptele şi care scriŭ de a dreapta Dunăriĭ, vorbesc de o Bulgarie de dincolo de Dunăre şi comit doŭă enorme greşelĭ, unul scrie *dincolo de* cu înţelesul de *dincoace de*, ĭar altul scrie *dincolo de* din năucelă de minte. Şi apoĭ nu numaĭ sînt agramaţĭ şi năucĭ aceştĭ scriitorĭ, dar maĭ vorbesc de o Bulgarie *de dincolo* orĭ *de dincoace de* Dunăre, par că ar fi fost doŭă Bulgariĭ, învremece era numaĭ una! Căcĭ chĭar dacă va admite cineva—ceĭa ce nu se va întîmpla nicĭ din partea celuĭ maĭ indulgent lector al luĭ Iorga—că *dincolo de Dunăre* este o necorectitudine în loc de *dincoace de Dunăre*, ce haz are să vorbească cineva de Bulgariea de dincoace de Dunăre, dacă n-ar exista şi o Bulgarie dincolo de Dunăre? Insuş faptul că scriitoriĭ bizantinĭ ar vorbi de o Bulgarie de dincoace de Dunăre pela 803 probează că pe vremea aceĭa exista şi o Bulgarie dincolo de Dunăre!— Cît despre celălalt fapt, care i se pare luĭ Iorga nediscutabil, cum că Romîniĭ din Haemus ar fi venit dela sudvest, din Thessalia, pentru acesta n-are absolut nicĭo probă. Despre Romîniĭ sudicĭ avem ştirĭ numeroase, cu începere încă din al optulea secol, aniĭ 726-780 (Βλαχοερηχῖνοι, vezĭ Tomaschek Zur Kunde der Haemus-Halbinsel pag. 42-43), dar nicăirĭ nu ni apar ca mişcîndu-se despre sudvest spre nordest. Din contra, despre o năvălire a lor dinspre nord spre sud avem mărturiĭ sigure istorice, de pildă despre năvălirea în Thessalia a triburilor Bua, Malacaşĭ şi Mesareţĭ pela începutul secoluluĭ XIV (Vezĭ C. Hopf, Geschichte Griechenlands I pag. 422, combinat cu Cantacuzenus l. II cap. 28 pag. paris. 289, cu Pouqueville Voyage III, 225, şi cu Weigand Aromunen I pag. 276).

13. I pag. 113: „Din Transilvania aŭ venit întĭiu [în Moldova] Secuĭ şi maĭ tîrziŭ Ceangăiĭ". Tocmaĭ din contra, Ceangăiĭ sînt maĭ de demult aşezaţĭ în Moldova decît Secuiĭ. Vezĭ Radu Rosetti, Despre Ungurĭ şi episcopiile catolice din Moldova, în Analele Academieĭ Romîne seriea II, tom. XXVII, Memoriile secţiuniĭ istorice, anul 1905, pag. 247 sqq.

14. I pag. 246: „Aceştĭ puternicĭ cnejĭ, Ioan şi Farcaş, aveaŭ în mîna lor tot domeniul dunărean dela teritoriul muntos al Severinuluĭ pănă la Olt, unde se găsesc astăzĭ dis-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

trictele Mehedinți, Dolj și Romanați". Această stăpînire a puternicilor cneji Ioan și Farcaș peste Oltenia este o invenție, care samănă cu acea despre renumitul Litean Vodă a luĭ Gr. Tocilescu din Manual de istoriea romînă, Bucureștĭ, 1886 pag. 41: „Cel dintîĭŭ care a încercat să unească pe toțĭ Romîniĭ din Țara Romînească fu Litean Vodă, fiul și urmașul poate al luĭ Seneslaŭ dela 1247, care domnĭa în Tîrgoviște. Litean Vodă, văzînd în 1272 pe tronul Ungarieĭ un copil numaĭ de zece anĭ, Ladislau IV sau Cumanul, cuprinse în unire cu fraților săĭ banatul Severinuluĭ, se declară neatîrnat de orĭce legătură de supunere cătră Ungurĭ și nu maĭ voi să le plătească nicĭo dare. Până ce aceștĭia să vină cu armele asupră-ĭ, se sculară Sîrbiĭ. Litean îĭ bătu în nenumărate rînduri și așa de tare, încît până astăzĭ eĭ îl pomenesc în cîntecele lor ca pe un vodă viteaz și războĭnic". Acest „Litean Vodă" a crescut în fantaziea luĭ Tocilescu dintr-un mic sîmbure găsit într-un „Lytuon voevod" (Lytuon este lectura propusă de Onciul, Originile principatelor romîne, pag. 165. Iorga, Geschichte des rumänischen Volkes I, 139 propune cetirea Litovoĭ. In documente lectura nu-ĭ sigură și variază între Lynioy, Lyrtioy, Lython, Lythen), care avea un chinezat în Oltenia pela 1247-1251, fără ca să se știe în care anume parte a Olteniei, a refuzat dela o vreme să plătească tribut regeluĭ Ungarieĭ, și a perit în luptă contra oștiriĭ ungurești trimeasă contra luĭ pela 1279, iar un frate al său, Barbat, a fost luat captiv de Ungurĭ. Documente Hurmuzaki I N°s 193 și 366, 367. Ioan și Farcaș aĭ luĭ Iorga au crescut dintr-un tot așa de mic sîmbure, anume dintr-un Ioan și dintr-un Farcaș, despre care documentul din Hurmuzaki I N° 193 spune că aveau cîteun chinezat în Oltenia pela 1247-1251, fără ca să se știe anume în care parte a Olteniei. Decît numaĭ, învremece colegul lor, aș putea zice astfel, Lytuon atîrna direct de regele Ungarieĭ, Ioan și Farcaș atîrnau de cavalerĭi Ioaniți, cărora regele Ungarieĭ le dăruise „toată țara Severinuluĭ, cu munțiĭ care-ĭ aparțin și cu toate celelalte cîte se găsesc într-însa, împreună cu chinezatele luĭ Ioan și Farcaș".

De altfel Iorga nu-ĭ singurul dintre istoricĭĭ noștri care construește cu închipuirea domnĭĭ și dinastiĭ pe timpul obscurelor începuturĭ ale principatelor romîne (care vor rămînea probabil pentru totdeauna obscure). Iată cum proce-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dează şi Onciul din punctul acesta de videre. Originile principatelor romîne pag. 50-51: „Lython [despre care documentele ungureşti spun că n-a vrut pela anul 1272 să plătească tribut regeluĭ Ungarieĭ pentru „o parte de ţară peste munţi"], nume invederat identic cu Lytuon din 1247, voevodul Olteniei, trebue privit şi ca persoană identic cu acesta. Probabil tot el este şi acel *domn al Vlahieĭ*, care, după ştirĭ bizantine, a fost socrul regeluĭ sîrbesc Ştefan Milutin (1275, 1281-1320). Partea de ţară scăpată de dînsul, pentru care refuză a plăti tribut Ungurilor, era, după toate indiciile [?], în partea de răsărit de Olt, unde la 1247 găsim voevodatul luĭ Seneslaŭ. Ocupînd pela 1272 această parte, Lython, pănă atuncĭ numaĭ voevod al Olteniei, uneşte ambele voevodate într-un singur stat. Astfel Basarabiĭ din Oltenia devin întemeetoriĭ principatuluĭ a toată ţara romînească." Pe nimic nu e bazată această afirmaţie. Maĭ întĭĭŭ însuş rangul de *voevod al Olteniei*, la care îl urcă pe Lytuon (orĭ cum l-a fi chemat, căcĭ nicĭ numele nu i-l ştim cum se cade), este o invenţie. Lytuon era *un voevod din Oltenia*, ceĭa ce nu-ĭ tot una cu *voevodul Olteniei*. Apoĭ, care sînt acele *toate indicii*, după care partea de ţară, pentru care nu voĭa să plătească tribut Lytuon, atuncĭ cînd a văzut că domneşte un copil în Ungaria, ar fi fost ţara luĭ Seneslaŭ, al voevoduluĭ dintr-o parte oarecare a Munteniei, despre care se vorbeşte pentru timpul 1247-1251 în acelaş act N° 193 din Hurmuzaki? Din contra, după toate indiciile (adecă după singurele indiciĭ, căcĭ este numaĭ *un* indiciu!) acea parte de ţară era voevodatul luĭ din Oltenia. Iată textul (Documente Hurmuzaki I N°s 366 şi 367) în traducere romînească: „Cînd, fiind încă copil, am început să domnim după moartea părinteluĭ nostru, voevodul Lython împreună cu fraţiĭ săĭ ni s-a făcut necredincĭos şi a luat în deplină stăpînire o parte din ţara noastră de dincolo de munţĭ, şi cu toate ordinele noastre a refuzat să ni plătească dreptul nostru." Şi chĭar dacă am admite că Lython a ocupat şi voevodatul luĭ Seneslaŭ, aceasta nu înseamnă că „Lython, pănă atuncĭ numaĭ voevod al Olteniei, uneşte ambele voevodate într-un singur stat". Lython era numaĭ *un voevod din Oltenia*, nu voevodul Olteniei, şi Seneslau era numaĭ *un voevod din Muntenia*, nu voevodul Muntenieĭ, şi de aicĭ, dela doŭă voevodate unite pănă la acel *stat* mare pănă la acea ţară mare com-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pusă din Oltenia şi Muntenia, care se plimbă pe dinaintea ochilor noştri, cînd cetim vorbele luĭ Onciul, este mare deosebire. Şi odată acest pas făcut, pentru Onciul presupunerea devine fapt existent şi zice la pag. 175: „Pe atuncĭ [mijlocul secoluluĭ XIV] Basarabiĭ cuprind părţile tătăreştĭ delîngă gurile Dunăriĭ, numite în titlul luĭ Mircea cel bătrîn, anexate apoĭ la Moldova cu numele Basarabia. Partea din răsărit de Olt pănă la părţile tătăreştĭ, cucerite în secolul XIV, eĭ o stăpînĭaŭ din timpul luĭ Lython, voevodul Olenieĭ, care pela 1272 a ocupat acea parte de ţară.“ Cuĭ ĭ-ar trece prin minte, judecînd după chipul serios cu care vorbeşte Onciul, că avem a face numaĭ cu o presupunere a sa? Pentru aceĭa a avut dreptate, din punctul săŭ de videre, Iorga, cînd a zvîrlit pe Lytuon şi ĭ-a pus în loc pe Seneslaŭ. Maĭ întîĭŭ *faptele* sînt următoarele. Pe vremea cînd era Lytuon un voevod în Oltenia (1247-1251) era Seneslaŭ un voevod în Muntenia, fără ca să se ştie în care parte a Muntenieĭ. Acest Seneslaŭ este pomenit în acelaş document unguresc (Hurmuzaki I N° 193) unde este pomenit şi Lytuon, şi în aceleaş condiţiunĭ ca şi acesta, căcĭ şi el, ca şi Lytuon, este exceptat din daniea, pe care o face regele Ungarieĭ cavalerilor Ioaniţĭ, şi rămîne, şi după această danie, direct supus al regeluĭ. Se ştie apoĭ sigur (aceasta într-adevăr sigur) că la 1330 un Basarab a învins lîngă cetatea de Argeş pe Carol Robert, că această cetate de Argeş era capitala ţăriĭ romîneştĭ, şi că ţara romînească cuprindea pe atuncĭ şi o parte din Oltenia. Si acum Iorga, legîndu-se de Seneslaŭ şi de Lytuon, face la rîndul săŭ următoarele combinaţiĭ. I pag. 144: „Basarab îşĭ avea scaunul în Argeş, el era *decĭ* [?] din neamul luĭ Seneslaŭ“. I pag. 145: „Litovoĭ a căzut în luptă şi fratele săŭ Barbat a trebuit să plătească mulţĭ banĭ ca să se libereze din captivitatea ungară. Din mînile acestuĭ Barbat foarte probabil [?] a căpătat ţara dela Olt Basarab, orĭ prin războĭŭ, orĭ prin bună înţelegere, orĭ poate prin încuscrire, şi a fundat principatul Transalpineĭ, cum îĭ zic Ungurĭĭ, al Ungrovlahieĭ, cum îĭ zic Grecĭĭ şi Slavĭĭ“. In consecinţă ĭată ce genealogiĭ pe dos stabilesc, de o parte Onciul, ĭar pe de alta Iorga. Onciul, Originile principatelor romîne pag. 226: „1. Lytuon saŭ Lython, 1247-1279, maĭ întîĭŭ numaĭ voevod al Oltenieĭ în dependenţă de Ungaria (1247), apoĭ şi al părţiĭ din răsărit de Olt liberate de Tă-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tarĭ, unind (pela 1272) ambele voevodate într-un singur principat; cade în luptă cu Ungurii pentru independenţă. 2. Bărbat, 1279-*1290, fratele luĭ Lython, căruĭa îĭ urmează în domnie ca voevod dependent de Ungaria. 3. Tugomir, *1290-*1310, străbunul dinastieĭ Basarabilor, probabil din familiea luĭ Lython şi Bărbat, domneşte ca voevod dependent de Ungaria. 4. Io. (=Ioan) Basaraba, confundat cu Negru Vodă, *1310-1338, fiul luĭ Tugomir şi primul domn independent al principatuluĭ ţărĭĭ romîneştĭ după războĭul cu Ungaria din 1330; are rezidenţa la Curtea de Argeş. 5. Io. Nicolae Alexandru, numit maĭ pe scurt Alexandru, 1338-1364 (pus în cronică la 1356-1383), fiul luĭ Basaraba...“ Iorga, Geschichte des rumänischen Volkes II, 529: „1. Seneslav, 1247-12... 2. Ivanco Tihomir (Tocomerius), 12..-circa 1330. 3. Basarab I, ficĭorul precedentuluĭ, 1330-circa 1340. 4. Nicolae Alexandru, fiul precedentuluĭ, circa 1340-16 Noembre 1364“. Aceste doŭă direcţiĭ contrare, dintre care una pleacă dela Lytuon, ĭar ceĭalaltă pleacă dela Seneslaŭ, aŭ fost împăcate de Hasdeu, care înfiinţează din imaginaţie o serie de domnĭ, cu biografiea complectă a fiecăruĭa, şi-ĭ pune să domnească, pe ceĭ maĭ vechĭ în Oltenia, ĭar pe ceĭ maĭ noĭ peste Oltenia şi Muntenia. Negru Vodă, un secol şi jumătate din începuturile statuluĭ Ţărĭĭ Romîneştĭ, Introducere la tomul IV din Etymologicum Magnum, Bucureştĭ, 1898, pag. CCLXVIII sqq.: „I. Voevozĭĭ olteneştĭ. 1. Radu Basarabă, 1230-1245. 2. Mihaĭŭ Basarabă Liteanul, 1245-1278. 3. Bărbat Basarabă, 1278-1288. 4. Dan Basarabă, 1288-1298. 5. Mircea Basarabă, 1298-1310. —II. Domnĭĭ Ţărĭĭ Romîneştĭ. 1. Alexandru Basarabă, 1310-1363. 2. Nicolae Basarabă, 1363-1364“. Este, cum zice Hasdeu în Precuvîntare, un *nec plus ultra,* dar un *nec plus ultra* de bătae de joc.

15. I pag. 251-252. Iată cum explică Iorga introducerea limbiĭ bulgăreştĭ în biserica romînă: „Împăratul Vasile Bulgaroctonul a organizat biserica bulgară. Organizarea luĭ a fost păstrată de ţarĭĭ bulgarĭ din a doŭa împărăţie. Eraŭ doĭ mitropoliţĭ bulgarĭ, ŭnul la Silistra, altul la Vidin. Prin mijlocirea episcopuluĭ dela Βιζίνα (Dobrogia) Alanĭĭ romînĭ în număr de 15000 aŭ căpătat voe să treacă Dunărea şi să se stabilească în împărăţiea bizantină (pela 1300). „De aicĭ a rezultat că s-a introdus ca limbă bisericească a Ro-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mînilor limba veche slovenică“.? Ce *Alanĭ romînĭ* „rumänische Alanen“ sînt aceştiia? Iată ce este. La I pag. 144 Iorga spune că războinicii luĭ Basarabă (Basarab I din tabloul luĭ Iorga, vezĭ maĭ sus) „eraŭ aceĭaş Alanĭ, Masageţĭ, Geţĭ, care după moartea luĭ Nogai se lăudaŭ că eĭ repurtase în realitate victoriile atribuite luĭ Nogai.“ Acum, aceştĭ Alanĭ, întrucît fusese şi în serviciul luĭ Basarab, care era Romîn, sînt numiţĭ de Iorga Alanĭ romînĭ, şi eĭ sînt aceĭa care aŭ trecut în peninsula balcanică în număr de 15000 prin stăruinţile episcopuluĭ de Βιζίνα. Ce legătură poate să existe, macar cît de departe, între întroducerea limbiĭ vechĭ slovene în biserica romînă şi faptul că 15000 de Alanĭ s-aŭ stabilit în peninsula balcanică pela anul 1300?

§ 226ª. Ilie Bărbulescu, Problemele capitale ale slavisticeĭ la Romînĭ, Iaşĭ, 1906. Autorul adoaptă părerea luĭ Hasdeu din Istoriea critică a Romînilor (Vezĭ § 201) şi din Strat şi substrat (Vezĭ § 218), cu deosebirea că scoboară maĭ mult în jos termenul dela care Romînii aŭ eşit din cotlonul unde-ĭ încuĭase Hasdeu. Pag. 10: „Ideea că după Aurelian coloniile de Romanĭ aŭ dăĭnuit a rămînea mereŭ în Dacia traĭană în veacurile următoare şi până astăzĭ o admitem şi noĭ.“ Pag. 21: „Naţiea romînă, care se plămădi în Oltenia, colţul sudvestic al Transilvanieĭ şi în Banat, nu a venit în atingerĭ şi conlocuire cu Slavii decît cîndva după secolul X saŭ al XI-lea, şi anume cînd aceştiia (Bulgariĭ) eraŭ cel puţin spre epoca mediobulgară, dacă nu chĭar în ea. Numaĭ de atuncĭ înainte, spre timpul nostru, trebue să se fi început expansiea Romînilor spre răsărit peste Olt, precum şi a Slavilor spre apusul acestuĭ rîŭ.“ Această părere, pe care Hasdeu n-o putea proba, firește, prin nimic, Bărbulescu crede c-o poate proba prin ceva, anume prin faptul că cuvintele cele maĭ vechĭ slave din limba romînă (care sînt sigur de origine bulgărească, dupăcum a probat Bărbulescu, Originea celor maĭ vechĭ cuvinte şi instituţiĭ slave ale Romînilor, Arhiva Iaşĭ, Ianuar 1922, pag. 1 sqq) nu prezintă fonetismul vechiŭ bulgar, ci pe cel mediobulgar. Pag. 11: „Cuvintele slave din limba noastră nu prezintă caracterele fonetice chĭar ale limbiĭ paleoslovenice, care există sub forma cirilo-metodiană cel mult până în secolul X saŭ XI, ci acelea ale limbiĭ bulgare de după secolul X saŭ XI, adecă ale limbiĭ asa numite mediobulgare, care-ĭ o altă fază decît

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cea paleoslovenică a limbiĭ bulgare.“ *) Pentruca aşa ceva să se fi putut întîmpla, cînd tot locul din sudestul Europeĭ era de atîta amar de vreme plin de Slavĭ, a trebuit ca Romîniĭ să fi trăit îngrămădiţĭ pe vreun loc strîmt undeva, şi nu numaĭ îngrămădiţĭ, dar chĭar închişĭ oarecum, ĭar acel loc strîmt n-a putut fi decît sigur o porţiune din Dacia traĭană, obîrşiea romînismuluĭ. Aşa judecă B. Şi ar fi în adevăr curios lucru, maĭ ales cînd ştiĭ care a fost adevărata obîrşie a romînismuluĭ, ca elementele cele maĭ vechĭ slave din limba romînă să nu fi prezentînd caracterele fonetice vechĭ bulgare, ci pe cele mediobulgare, şi ca prin urmare să nu fi venit Romîniĭ în contact cu Slaviĭ decît dela, aproximativ, al unsprezecelea secol încoace. Decît numaĭ B. nu probează că cele maĭ vechĭ elemente slave din romîneşte n-ar fi prezentînd fonetismul vechĭŭ bulgar, căcĭ ĭată ce probe falşe aduce.

I. Pag. 12: „Să luăm cîteva din caracterele fonetice maĭ esenţiale ale cuvintelor slave din limba noastră. Să daŭ întîetate formelor cu nazalizare. Sînt în limba romînă o mulţime de cuvinte slave cu nazalism. Dintre ele cea maĭ mare parte îl aŭ sub forma *în*, ĭar un număr mult maĭ mic *un*. Astfel *dîmb*, *gîngav*, *oblînc*, *osîndi*, *pîndi*, *trîmbă*, *tîngui*; dar rar şi *scump*, *muncă*, *prund*, *luncă*. Despre acest fel de cuvinte şi Miklosich şi toţĭ aĭ noştri aŭ zis că ne-aŭ venit în epoca paleoslavă dela Bulgarĭ, decĭ în secolul IV (Iorga), în secolul VI saŭ VII (Miklosich) saŭ chĭar IX (Hasdeu). Nimenĭ însă n-a observat că gramatica istorică a limbiĭ paleoslave se opune la această concluzie, fiindcă ea ne arată că în acea epocă paleoslava nu avea acel nazalism *în* saŭ *un*. In adevăr toate cercetările ştiinţiĭ nu pot admite decît că în epoca paleoslavă acele cuvinte şi cele de felĭul lor se pronunţaŭ la Bulgarĭ cu *on*: *dombă*, ĭar nu *dîmb*, *gongănavă*, ĭar nu *gîngănav*, *oboncă*, ĭar nu *oblîncă*, *osonditi*, ĭar nu *osînditi*, şi *ponditi*, *tromba*, *tonzlti* [? adecă *tongovati*], *skompă*, *monka*, *prondă*, *lonka*. Decĭ, dacă atuncĭ şi sub această formă ne-ar fi venit în limbă, ar fi trebuit să le avem şi noĭ tot astfel, saŭ, dacă

*) In Arhiva Iaşĭ, anul 1923, pag. 254, anul 1924, pag. 91 Bărbulescu precizează fazele limbiĭ bulgare astfel: faza cirilometodiană ţine până la începutul secoluluĭ X; în seculele X şi XI există faza postpaleoslovenică; ĭar dela începutul secoluluĭ XII există faza mediobulgară.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

admitem că numaĭ atunci trecea şi *on* latin în *un*, ca spre exemplu *monte* în *munte*, *ponte* în *punte*, *comparo* în *cumpăr*, atunci ar fi trebuit să le avem pe *cele maĭ multe* cu *un*, ĭar nu cu *în*. Aşa dar, neputîndu-se admite nicĭ cazul că acele cuvinte şĭ-ar fi schimbat pe terenul limbiĭ romîne nazalismul *on* în *în*, căcĭ această schimbare nu se vede aşa de lăţită în limba noastră, şi neputîndu-se admite nicĭ că ele ar fi din paleoslavă, urmează că ele trebue să fie din altă limbă saŭ dialect bulgar. Eĭ bine, limba paleoslavă începe chĭar în secolul XI a transforma pe vechĭu-ĭ *on* în *ăn*, ĭar în al XII veac, adecă în mediobulgară, această transformare se operase deja în totalitatea limbiĭ, aşa că, cel mult din secolul XI începînd, dar nu de maĭ înainte, avem în limba bulgară (anume în mediobulgară), tocmaĭ ca în limba noastră, *dămb*, ĭar nu ca în paleoslovenică *dombă*, *găngnav*, ĭar nu ca în paleoslovenică *gongănavă*, *oblănc*, ĭar nu ca în paleoslovenică *oblonkă*, *osănditi*, ĭar nu ca în paleoslovenică *osonditi*, etc. Ĭar acestea sînt tocmaĭ formele din limba romînă. Aceasta ne arată dar că cuvintele slave cu nazalismul nu ne-aŭ venit în limba noastră între seculele IV-IX, ci numaĭ după acest timp, şi anume cam pela începutul perioadeĭ mediobulgare, saŭ seculele XI orĭ XII“.—Bine, vor fi venit prin seculele XI orĭ XII cuvintele slave la care vechĭul bulgar ѫ = *õ* este reflectat în romîneşte prin *în*. Dar ce facĭ cu cuvintele slave la care vechĭul bulgar ѫ = *õ* este reflectat în romîneşte prin *un*? Acestea nu pot fi mediobulgare, ci numaĭ decît vechĭ bulgare, pe care limba romînească le-a primit cu *on* şi care aŭ suferit schimbarea *on* < *un* împreună cu cuvintele romîneştĭ băştinaşe, unde aceĭaş schimbare *on* < *un* a avut loc. (Vezĭ § 240 N°s 58, 65). Multe, puţine, cîte vor fi aceste cuvinte slavoneştĭ din romîneşte, la care vechĭul bulgar ѫ = *õ* este reflectat prin *un*, ele sînt. Ce facĭ cu ele? De unde această pretenţie, că dintre cuvintele slave cu ѫ = *õ*, care se găsesc în romîneşte, ar trebui ca „cele maĭ multe“ să prezinte pe ѫ ca *un* pentru a putea admite că limba romînă le-ar fi împrumutat din vechea bulgară? La urma urmelor un singur exemplu ar fi de ajuns, ca să pună pe cineva pe gînduri. Dar exemplele sînt multe şi, lucru important, sînt singurele sigure, căcĭ exemplele de vechĭŭ bulgar ѫ < romîn *în* sînt toate supuse bănueliĭ că ar putea să aĭbă pe *în* provenit dintr-un anterior *on* orĭ *un* (Vezĭ § 240 N° 64, § 241 N° 68),

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

învremece exemplele de vechĭŭ bulgar ѫ < romîn *un* sînt lipsite de orĭce bănuĭală că ar putea proveni dintr-un anterior *în* (Vezĭ § 242 N°s 80, 81). Asemenea cuvinte sînt (Nu toate, vor maĭ fi şi altele. Eŭ daŭ pe cele însemnate de Miklosich, Beiträge, Vokalismus, III, pag. 24) *dumbrâvă* > vechĭŭ bulgar *dõbrava*, *lúncă* > v. bulg. *lõka*, *múncă* > v. bulg. *mõka*, *poruncésc* > v. bulg. *porõčiti*, *prund* > v. bulg. *prõdu*, *scump* > v. bulg. *skõpŭ*, *scund* > v. bulg. *skõdu*, *úndiță* > v. bulg. *õdița* (Dintre ele unele se găsesc şi în celelalte dialecte: macedoromîn *lúncă*, *scúmbu*; meglenit *lǫ'ncă* > **lî'ncă* > *lúncă*, *mǫ'ncă* > **mî'ncă* > *múncă*, *scǫmp* > **scîmp* > *scump*; istroromîn *munts'ésc*, *úndiță*. Prin urmare argumentul pe care ar vrea să-l tragă B. din chipul cum este reflectat în romîneşte sunetul vechĭŭ bulgăresc ѫ = *õ* se reduce la nimic.

Dar la această anihilare contribue şi chipul cum a fost reflectat în romîneşte sunetul vechĭŭ bulgăresc ѧ = *ẽ*. Este curios că B., macarcă îş anunță argumentarea cu vorbele „să daŭ întîetate formelor cu nazalizare", vorbeşte numaĭ de ѫ = *õ*, ĭar de ѧ = *ẽ* nu pomeneşte. Dar, tocmaĭ, şi acest sunet vechĭŭ bulgăresc ѧ = *ẽ* a devenit în mediobulgara un cu totul alt sunet, căcĭ şĭ-a perdut nazalizarea. In altă lucrare a sa, Inceputurile scrieriĭ cirilice în Dacia traĭană, publicată în Arhiva Iaşĭ, April 1922, pag. 161-195, B. afirmă necontenit acest lucru (între altele la pag. 182, 186) şi maĭ lămurit spune la pag. 188 că pĭerderea nazalizăriĭ luĭ ѧ a avut loc încă din veacul XI, adecă încă dela începutul perioadeĭ mediobulgare. In limba romînă însă cele maĭ multe cuvinte de origine bulgărească cu ѧ = *ẽ* prezintă acest sunet orĭ ca *in* > *en* (prin fenomenul de alunecarea sunetuluĭ romînească notat la § 238 N° 25), orĭ ca *în* > *en* (prin fenomenele de alunecarea sunetuluĭ romînească notate la § 238 N°s 28, 29, 30). Iată, de pildă, exemplele însemnate de Miklosich în Beiträge, Vokalismus, III, pag. 21: *colíndă* > vechĭŭ bulgar *kolẽda*, *gríndă* > v. bulg. *grẽda*, *jînd* > v. bulg. *žedati*, *oglíndă* > v. bulg. *oglẽdati*, *pínten* > v. bulg. *pẽtĭno*, *rînd* > v. bulg. *rẽdŭ*, *rî'nsă* iulus > v. bulg. *rẽsa*, *sfînt* > v. bulg. *svetŭ*, *smintésc* > v. bulg. *sŭmẽtõ*, *sprínten* > v. bulg. *sŭprẽtati*, *ţíntă* > v. bulg. *ţẽta*, *vînjós* > v. bulg. *vẽžõ* (Dintre ele unele se găsesc şi în celelalte dialecte: macedoromîn *culinde*, *jinduésc*, *jinduésc*, *píntinu*; meglenit *gríndă*, *oglíndală* [con-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

taminat cu neobulgarul *ogledalo*], *smintés*). Dintre exemplele însemnate de Miklosich numaĭ unul de origine bulgară sigură prezintă reflexul fără *n* al luĭ ѧ, anume *ṣágă* > v. bulg. *šẽga*, neobulgar *šega* (Lipseşte în celelalte dialecte). Pe icĭ pe colea, în unele dialecte bulgăreştĭ şi în unele cuvinte, s-a păstrat pănă astăzĭ elementul nazal din vechĭul bulgar ѧ=*ę* ca *en* orĭ, printr-o ulterioară alunecare de sunet (constatată încă din mediobulgara prin aşa numitul amestec al ĭusurilor, prin întrebuinţarea adecă a caracteruluĭ ѫ pentru caracterul ѧ şi viceversa; vezĭ Bărbulescu, Inceputurile scrierĭĭ cirilice, pag. 183, 187), ca *ăn*, orĭ, prin altă ulterioară alunecare de sunet, ca *an*, tot aşa după cum pe icĭ pe colea, în unele dialecte bulgăreştĭ şi în unele cuvinte, s-a păstrat pănă astăzĭ elementul nazal din mediobulgarul *ăn* > vechĭŭ bulgar ѫ=*ǫ*, care mediobulgar *ăn* a început să devină *ă* încă din secolul XII şi s-a prefăcut pretutindenĭ în *ă* în secolul XIV (Bărbulescu, Inceputurile scrierĭĭ cirilice, pag. 185-186). S-a păstrat ѧ ca *en*, *ăn*, după cît am putut afla eu, în următoarele cuvinte şi dialecte bulgăreştĭ: 1) Limba bulgărească dela răsărit, întreg dialectul *-o: pensé* > v. bulg. *pẽtĭ*, *devensé* > v. bulg. *devẽtĭ* Miletič Das Ostbulgarische pag. 80.— 2) Limba bulgărească dela răsărit, dialectul *-o*, localităţile Markovec (Markofča) şi Ravna: *onénzi* > v. bulg. *onĭĭ̃-zĭ* Miletič ibidem pag. 80.— 3) Limba bulgărească dela răsărit, dialectul *-o*, localitatea Rusčĭuc: *grendă'* orĭ *grindă'* > v. bulg. *grẽda* Miletič ibidem pag. 80.— 4) Limba bulgărească dela răsărit, dialectul *-ăt*, subdialectul balcanic, subdialectul Panaǵurište: *rénda* > v. bulg. *rẽdu* (această pronunţare a existat pănă maĭ acum cîtva timp, astăzĭ nu se maĭ aude) Miletič ibidem pag. 165.— 5) Limba bulgărească dela răsărit, dialectul *-ăt*, subdialectul balcanic, subdialectele Loveč, Trojan, Gabrovo: *pindisét* > v. bulg. *pẽtĭ desẽtu*, *divindisét* > v. bulg. *devẽtĭ desẽtŭ*, *brămčí* > v. bulg. *brẽčo*, *rămgí* > v. bulg. *rẽgnõ*, *svănčí* > v. bulg. *zvẽknõ*, *šántăf* > v. bulg. *šẽtavŭ* Miletič ibidem pag. 186.—6) Limba bulgărească dela răsărit, dialectul *-ăt*, subdialectul balcanic, subdialectul Sliven: *grínda* şi *gridă* > v. bulg. *grẽda* Miletič ibidem pag. 200.— 7) Limba bulgărească dela răsărit, dialectul *-ăt*, subdialectul rupcic, subdialectul *Suho* (puţin la nordest de Salonic). Multe cuvinte, pe care le daŭ în reflexele lor vechĭ bulgare şi în ordinea în care sînt înşirate de O-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

blak: *pẽtŭkŭ, žẽtva, rẽdovŭ, narẽditi, grẽda, prẽdõ, čẽdo, bratučẽdu, ĭẽdrŭ, pẽdĭ, pẽti, pẽta, mѣsẽţĭ, mѣsẽčina, mẽkŭku, žẽti, govẽdarĭ, svẽtĭţĭ, oglẽdati*; sufixul singular *-ẽ* plural *-ẽta*, care a păstrat nazala la plural şi sună singular *-e* plural *-enta*, de pildă în cuvinte ca *telẽta, žrѣbẽta, ĭagnẽta, prasẽta; ĭẽzîkŭ*. Oblak, Macedonische Studien pag. 19.—8) Limba bulgărească dela apus, dialectul din satele din înprejurimile despre mĭazănoapte ale Saloniculuĭ: *énza* > v. bulg. *ıẽza, klénza* > v. bulg. *klẽzĭ*, Oblak ibidem pag. 21.— 9) Limba bulgărească dela apus, dialectele din Kostur (Kastoria) şi Korča (Korytza): multe cuvinte, din care nu se dă însă nicĭun exemplu, Oblak ibidem pag. 18 (Vorbind despre dialectul dela Suho zice autorul: „Acest dialect aparţine, înpreună cu cele dela Kostur şi Korča, la acele dialecte din sudul Macedonieĭ, care aŭ păstrat în mare grad nazalismul“).—Să fi provenind cuvintele romîneştĭ din asemenea dialecte bulgare, care au păstrat elementul nazal din vechĭul bulgar ѧ? Să fi avînd cuvintele romîneştĭ origine dialectală bulgară, aşa după cum probabil aŭ origine dialectală bulgară cuvintele greceştĭ κόλιαντα, κόλεντα, κόλινδα (de unde macedoromînul *cólindă*, care se găseşte alăturĭ de maĭ vechĭul *culínde*, Dalametra) şi γρεντά, γρέντα (de unde macedoromînul *gréndă*)? (Pentru cuvintele greceştĭ vezĭ Gustav Meyer, Neugriechische Studien, II, pag. 25, 32, în Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Akademie der Wissenschaften in Wien, vol. 130, şi compară Bărbulescu, Inceputurile scrieriĭ cirilice pag. 187, unde este citat printre cuvintele cu nazală şi grecul σιάγκανο, a căruĭ lectură probabilă însă este *šâgano* — neobulgar *šega*, după cum Gustav Meyer spune opul citat pag. 57). Dar n-ar fi curios ca cele maĭ multe cuvinte cu ѧ să le fi împrumutat romîna din subdialecte bulgăreştĭ? Şi n-ar fi curios să fi împrumutat romîna cu toptanul din subdialecte bulgăreştĭ tocmaĭ de acele cuvinte care se găsesc maĭ ales în subdialecte bulgăreştĭ din Macedonia? N-ar fi curios ca multe cuvinte romîneştĭ cu ѫ să fie împrumutate sigur din vechea bulgară, ĭar toate cuvintele cu ѧ să fie împrumutate din subdialecte bulgăreştĭ mediobulgare orĭ neobulgare? Dar cuvintele cu ѫ şi cele cu ѧ se sprijină unele pe altele într-o argumentare logică, şi logic este numaĭ decît să admiţĭ că cuvintele romîneştĭ cu reflexul *un* al vechĭuluĭ bulgar ѫ şi cu reflexul *in, în* al vechĭuluĭ bulgar

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza”

ѧ sînt împrumutate din vechea bulgară. Această logică se impune şi contra afirmaţieĭ luĭ Miklosich din Beiträge, Vokalismus, III, pag. 22, cum că cuvintele romîneştĭ cu *en, în* > vechĭŭ bulgar ѧ ar fi împrumutate „din limba Slovenilor [adecă a Bulgarilor] din Dacia, care aŭ păstrat pe ѧ în forma *en* până la dispariţiea limbiĭ lor". Dispariţiea aceasta a avut loc în secolul XVIII şi ştirile privitoare la limba Slovenilor din Dacia sînt tot din secolul XVIII. Ce voeşte să spună Miklosich ? Că cuvintele romîneştĭ cu reflexul *en* al vechĭuluĭ bulgar ѧ aŭ fost împrumutate din limba Slovenilor din Dacia într-un timp relativ recent, maĭ recent decît perioada veche bulgară ? Apoĭ atuncĭ ar trebui ca şi cuvintele romîneştĭ cu reflexul *un* orĭ cu reflexul *în* al vechĭuluĭ bulgar ѫ să fi fost împrumutate tot într-un timp relativ recent din aceĭaş limbă. Căcĭ ar fi extraordinar lucru ca pe cuvintele cu ѧ să le fi împrumutat limba romînă din limba Slovenilor din Dacia, ĭar pe cele cu ѫ nu. Insă limba aceĭa a Slovenilor din Dacia, care reflectează pe vechĭul bulgar ѧ cu *en*, reflectează pe vechĭul bulgar ѫ cu *ǫn*, Miklosich, Beiträge, Vokalismus, III, pag. 22, şi după Jagić în Archiv für slavische Philologie vol. III pag. 356 acest reflex al luĭ ѫ ca *an* din limba Slovenilor din Dacia ar fi chĭar străveche, ar data din perioada veche bulgară, pecînd neamurile slovene [adecă bulgare] ar fi fost despărţite în doŭă, din punct de videre al pronunţăriĭ luĭ ѫ, în ramul dacothrac, unde pronunţarea ar fi fost *an*, şi în ramul pannonocaranthanic, unde pronunţarea ar fi fost *on*. Insă *ân* nu s-a prefăcut în romîneşte în *ún* niciodată, ĭar în *ĭ'n* s-a prefăcut numaĭ în perioada romîneĭ primitive, adecă în perioada cea maĭ de de mult a vechiĭ bulgare, cu mult anterioară fixăriĭ în scris a limbiĭ vechĭ bulgăreştĭ. Ar urma, decĭ, ca cuvintele romîneştĭ cu reflexul *ĭ'n* al vechĭuluĭ bulgar ѫ, pe care Bărbulescu le pune pe socoteala limbiĭ mediobulgare, să fie tocmaĭ ele de origine veche bulgară după logica rezultată din afirmaţiea luĭ Miklosich, rămînînd ca pe cuvintele romîneştĭ cu reflexul *ún* al vechĭuluĭ bulgar ѫ să le explicăm prin vreun împrumut făcut dela ramul slovenic pannono-caranthanic ! Şi dacă *ĭ'n, ún* > v. bulgar ѫ sînt din perioada veche bulgară în romîneşte, după logica rezultată din afirmaţiea luĭ Miklosich, apoĭ, negreşit, şi romînul *en* > v. bulgar ѧ trebue să fie tot din perioada veche bulgară.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dar se maĭ poate face şi altă combinaţie cu ѫ şi ѧ vechĭ bulgăreştĭ. Anume tot Miklosich, Beiträge, Vokalismus III, pag. 23, spune cu privire la *an*, reflexul sloven din Dacia al vechĭuluĭ bulgar ѫ, că *a* din acel *an* a avut probabil valoarea de *ǫ* deschis, şi, macarcă se exprimă încurcat, dă a înţelege că această pronunţare a existat la Sloveniĭ din Dacia până la dispariţiea limbiĭ lor, care a avut loc în secolul XVIII. La această presupunere se pare că Miklosich a ajuns din doŭă consideraţiĭ, maĭ întîĭŭ din aceĭa că reflexul unguresc al luĭ ѫ este *ǫn* (ĭar limba Slovenilor din Pannonia va fi fost tot una cu acea a Slovenilor din Dacia), apoĭ din aceĭa că alăturĭ cu *an* apare pe icĭ colea şi cîteun *on* ca reflex al luĭ ѫ în limba Slovenilor din Dacia. Iată înseş vorbele luĭ Miklosich: „In dacoslovenă ѫ este reprodus prin *an*; *a* a avut probabil aicĭ pronunţarea luĭ *a* unguresc, care se apropie de acea a luĭ *o*: *dobandeme*, *manka*, *mans*, *rantze*, *skampa*, *zandi*, alăturĭ cu *trombenie*, *poroncsenie*, pentru vechile bulgare *bõd-*, *mõka*, *mõžĭ*, *rõţѣ*, *skõpŭ*, *sõdi*, *trõb-*, *poro-ženie*, etc.“ In asemenea caz, dacă Sloveniĭ din Dacia aŭ avut pe ѫ ca *ǫn* şi pe ѧ ca *en* până în secolul XVIII, apoĭ Romîniĭ aŭ putut împrumuta dela dînşiĭ cuvintele slave, unde ѫ este reflectat prin *un* şi ѧ prin *en*, dela cele maĭ vechĭ timpurĭ începînd şi până la momentul, relativ recent, cînd *ón* a devenit în romîneşte *ún* şi *én* a devenit în romîneşte *ín*. Orĭce fixare maĭ preciză a uneĭ date ar fi arbitrară, şi tot atît de arbitrar ar procede acel care ar zice că împrumuturile respective aŭ avut loc în timpul limbiĭ mediobulgare, ca şi acel care ar zice că ele aŭ avut loc în timpul limbiĭ vechĭ bulgare. Numaĭ pentru reflexul romînesc *în* al luĭ ѫ ar putea admite cineva un împrumut din mediobulgara Slovenilor din peninsula balcanică (care Slovenĭ din peninsula balcanică vor fi fost aceĭaş cu Sloveniĭ de prin Muntenia, orĭ şi de prin Oltenia, orĭ şi de prin vreo parte a Moldoveĭ, orĭ şi maĭ nu ştiŭ de pe unde).

Din toată această încurcată discuţie, care, dacă am maĭ face vreo cîteva presupunerĭ (Şi pentru ce adecă n-am putea face ?), ar deveni o adevărată harababura, un lucru reese evident, anume acela că reflexul romînesc al luĭ ѫ vechĭu bulgar nu constitue o probă că cele maĭ vechĭ împrumuturĭ de cuvinte slave le-ar fi făcut Romîniĭ în perioada mediobulgară.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

II. Pag. 14: „Tot astfel nu s-a observat dezvoltarea istorică a limbiĭ bulgare, decĭ raportul între paleoslovenică şi mediobulgară, în cuvintele slave din limba romînă care aŭ ъ saŭ ь în paleoslovenică. Ştiinţa [adecă cea dinainte de Bărbulescu] afirmă că în epoca paleoslovenică, între seculele IV-VI maĭ ales, aŭ întrat în limba romînă cuvintele slave ca *zdravăn*, *price*, *sfadă*, *denie*, *beznă*, *praznic*, *zglobiŭ*, *nătîng*, *oblînc*, *ovăs*, *tîrăsc*, *zăresc*, *steclă*, *temniţă*, etc. Dar nu s-a judecat că aceste cuvinte şi altele de felĭul lor sunaŭ în epoca paleoslovenică, anume în secolul IX, cu atît maĭ mult în secolul VI, astfel: *sădravă* (сдравъ), *pritâča* (притъча), *săvada* (съвада), *bădenie* (бъдение), *bezdâno* (бездъно, *prazdĕnikă* (праздьникъ), *zălobivă* (зълобивъ), *netongă* (нетжгъ), *oblonkă* (облъкъ), *ovĕsĕ* (овьсь), *tĕron* (тьрънъ), *zĕron* (зьрънъ), *stĕklo* (стькло), *tĕmĕniţa* (тьмьница). Nu s-a observat că aceste cuvinte, prezentîndu-se astfel în stadĭul paleoslovenic al limbiĭ bulgare, dacă atuncĭ, de ex. în secolul VI, ar fi întrat în limba romînă, trebuĭa să le găsim şi la noĭ cu valoarea fonetică a luĭ ъ, ь paleoslovenicĭ, saŭ cel puţin trebuĭa să le avem şi în limba noastră cu acel *ă* (ъ saŭ ь) în toate locurile unde el se află în paleoslovenică. Pe cele din limba noastră le vedem însă fără sunetul *ă* saŭ *e* în multe locurĭ: *zdravăn* nu *sădravă*, *price* nu *pritâča*, *sfada* nu *săvada*, *denie* nu *bădenie*, *beznă* nu *bezdâno*, *praznic* nu *prazdenică*, etc. Dar în limba romînă *nu există* fenomenul fonetic de perdere a unuĭ aşa *ă*. De aceĭa, dacă acele cuvinte ar fi întrat în limba noastră în perioada paleoslovenică, adecă chĭar şi între veacurile VI-IX, atuncĭ, noĭ neavînd acel fenomen de pĭerdere a luĭ *ă*, ele trebuĭaŭ să ne rămînă şi să le avem sub forma cu *ă*, cum se pronunţaŭ la Bulgarĭ în acea epocă. Dacă însă le avem fără *ă*, aceasta-ĭ o dovadă că acele cuvinte şi altele de felĭul lor aŭ pătruns în limba romînă într-un alt stadĭu al limbiĭ bulgare, ĭar nu în cel paleoslovenic, şi anume într-un stadĭu cînd chĭar în limba bulgară se perduse acel *ă* paleoslovenic. Iar ştiinţa de azĭ ne arată bine că în secolul IX *ă* se pronunţa în toate părţile acelea, unde e scris, în stadĭul paleoslovenic al limbiĭ bulgare, dar că numaĭ din veacul din care sînt copiile de texte paleoslovenice ce avem, decĭ cel maĭ de vreme din veacul X, a început, în veacul XI s-a înteţit, ĭar în al XII-lea s-a operat cu desăvîrşire în limba bulgară pĭerderea peste tot

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

a aceluĭ fel de ъ şi ь la sfîrşitul cuvintelor, uneorĭ şi în corpul lor, ĭar alte orĭ asimilarea luĭ ь-е în ъ-ă, precum şi prefacerea luĭ ь în *е*. Aşa că numaĭ în acest nouŭ stadĭu (mediobulgar) al limbiĭ bulgare, decĭ numaĭ rar de tot în secolul X, dar maĭ ales începînd din secolul XI şi XII, găsim acele cuvinte pronunţate chĭar de Bulgarĭ fără *ă*: *zdrav, prĭčă, sfadă, bdenie, bezdno, prazdnic, zlobiv, netăng, oblănc, ovăs, tără, steklo, temniţa*, întocmaĭ ca în limba romînă.“

Separ cele doŭă sunete vechĭ bulgare ъ şi ь, pe care Bărbulescu le discută împreună.

1. ъ. Va să zică ъ vechĭŭ bulgar suna întocmaĭ ca *ă* romînesc orĭ ca actualul *ă* bulgăresc, şi fiindcă în limba romînească *ă* neaccentuat nu cade, apoĭ cuvintele romîneştĭ *zdrăvăn, price, sfădă, dĕnie, bĕznă, zglobĭŭ, nătĭ'ng, oblĭ'nc*, dacă ar fi fost împrumutate din vechea bulgară, ar fi trebuit să sune astăzĭ *sădrăvăn, prităce, săvădă, bădĕnie, bĕzdănă, zălobivă, nătóngă, oblóncă*. Maĭ întĭĭŭ însă trebue scos din joc ъ final, căcĭ el a fost înlocuit analogic prin formele romîneştĭ, şi, orĭcare va fi fost valoarea luĭ în vechea bulgară, a devenit în romîneşte *-u*, dacă cuvîntul a fost primit de limba romînă ca masculin, şi a devenit în romîneşte *ă*, dacă cuvîntul a fost primit de limba romînă ca feminin. Prin urmare exemplele *nătóngă* şi *oblóncă* trebuesc eliminate, ĭar *săvádă* şi *zălobivă* trebuesc mănţinute ca *săvád* şi *zălobĭv*. Apoĭ, macarcă în romîneşte *ă* neaccentuat nu cade lesne, el se constată că nu cade în alte împrejurărĭ decît acelea pe care le prezintă cuvintele slave, aşa că cuvinte romîneştĭ altele cu *sădr-', prităč-, săvád-, bădĕn-, bĕzdăn-, zălob-'* nu există (Chĭar cazurile cele maĭ analoage sînt în realitate foarte deosebite, şi *zălóg*, de pildă, are pe *ă* în silaba de imediat înaintea accentuluĭ emfatic, ĭar nu în silaba a doŭa de dinaintea acestuĭ accent, cum îl are *zălobiv*, şi *zălogíre* are, drept, pe *ă* în aceĭaş poziţie de accent ca şi *zălobĭv*, dar este în dependenţă analogică faţă cu *zălóg*, pecînd *zălobĭv* este independent de orĭce analogie. Şi tot aşa maĭ departe). De unde putem şti noĭ că, dacă nu în toate, dar macar în unele din exemplele citate de Bărbulescu, orĭ din alte exemple care vor maĭ fi, n-ar fi putut cădea *ă* şi prin firea limbiĭ romîneştĭ însăş? Căcĭ doar, dacă nu sînt multe cazurile în care a căzut *ă* neaccentuat în romîneşte prin firea însăş a limbiĭ romîneştĭ, tot sînt, de pildă *arúnă* > **ară-*

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

vână > neogrec ἀρραβῶνα, *destúl* > *de sătúl*, *dărmá* > *dărămá* > *deramare*.

Dar sînt cuvinte de origine sigur bulgară, care aŭ vocala neaccentuată corăspunzătoare luĭ ъ păstrată în limba romînă, macarcă a căzut în limba neobulgară (şi a căzut, după cele ce susţine Bărbulescu, încă din perioada mediobulgară), de pildă *sămęt* orĭ *sumęt* > v. bulg. *sъmѣti*, neobulgar *smъl*, *soróc* > v. bulg. szrokъ, neobulgar *srok*. Ce fel de cuvinte sînt acestea? Sînt vechĭ bulgare orĭ ba? Dacă veĭ spune cumva că la aceste cuvinte ъ s-a nimerit de a căzut maĭ tîrziŭ în bulgăreşte, orĭ că, cine ştie?, la ele ъ se găseşte păstrat în vreun subdialect bulgar undeva, de unde le va fi împrumutat limba romînă, orĭ dacă veĭ spune că la aceste cuvinte se vor fi introdus în romîneşte vocalele *ă*, *u*, *o* prin epentză, veĭ face numaĭ nişte presupuneri, pe care orĭcine ţi le poate tăgădui lesne.

Chestiunea cea maĭ principală însă, cînd se agită căderea vocaleĭ neaccentuate ъ în cuvinte de origine bulgărească, este de a şti sigur care era valoarea aceluĭ ъ în vechea bulgară. Avea ъ într-adevăr valoarea actualuluĭ *ă* bulgăresc orĭ romînesc? *ă* este de multe felĭurĭ, şi maĭ posterior, şi maĭ anterior, şi maĭ închis, şi maĭ deschis. Dar dacă va fi fost cumva vechĭul bulgar ъ vreun fel de *ă* tare deosebit de acel pe care l-a dezvoltat limba romînească, nu cumva s-ar putea explica atuncĭ pentru ce a perdut limba romînă maĭ lesne pe acel *ă* vechĭŭ bulgăresc decît pe al săŭ propriu *ă*? Limba romînească, în asemenea împrejurărĭ, va fi adaptat în unele cuvinte pe vechĭul bulgar *ă* materialuluĭ săŭ apercepător, cum se va fi întîmplat lucrul în cuvintele *sămęt-sumęt*, *soróc*, ĭar în altele, cele maĭ multe, îl va fi lăsat să cadă imediat. In tot cazul la asemenea discuţie nu trebue uĭtat că ъ în primitiva slavă (Urslavisch) era sigur un *u* scurt deschis, care maĭ ales în silabele neaccentuate cu accentul cuvîntuluĭ avea în mod remarcabil caracterul scurtimiĭ. Jagić, Die irrationalen Vokale, în Archiv für slavische Philologie, vol. XXII, pag. 559: „Vocalele ъ şi ь eraŭ, după cum ştim, odată *ŭ* şi *ĭ*. Variabilitatea sunetelor moderne care s-aŭ dezvoltat din ele se explică în deajuns dintr-o normală scurtime a luĭ *u* şi *ĭ* şi nu este trebuinţă să admitem o scurtime a lor maĭ mare decît cea normală ca punct de plecare pentru cercetările

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

toate ce am face asupra lor". Schachmatov, Die gespannten Vokale ъ und ь im Urslavischen, în Archiv für slavische Philologie, vol. XXXI, pag. 481: „Nu este nicĭo îndoĭală că sunetele, care în cele maĭ vechĭ monumente limbistice bulgare (vechĭ slovene) sînt însemnate cu caracterele ъ şi ь, eraŭ în vechea bulgară, şi tot aşa în limba primitivă slavă, nişte sunete deschise... In general trebue să considerăm sunetele ъ şi ь ca nişte sunete reduse provenite din nişte vechĭ *u* şi *ĭ*". Şi poate n-ar strica să ĭa cineva, la astfel de cercetărĭ, în consideraţie tocmaĭ limba romînă, care, în împrumuturile pe care foarte probabil le-a făcut din vechea bulgară, păstrează cele maĭ vechĭ probe de limbă veche bulgară, probe foarte probabil anterioare fixărĭĭ în scris a limbiĭ vechĭ bulgare în secolul IX, şi care sînt în aceĭaş vreme cele maĭ vechĭ probe de vreo limbă slavă în general. Şi tocmaĭ limba romînă posede cîteva cuvinte sigure de origine bulgară, unde ъ, şi anume ъ accentuat, este reprezentat prin *ú* şi *ó*. Aceste cuvinte sînt *sútă* (tot aşa macedor. *sútă*, megl. *sûtă*) > v. bulg. *sъto*, neobulgar *sto*, *sol* > v. bulg. *sъlъ* (lipseşte în neobulgară), *tócma* (tot aşa megl. *tócmu*) > v. bulg. *tъkъma*, neobulgar *tăkmo;* maĭ puţin sigur *dobitóc* (tot aşa istror. *dobitôc*) > v. bulg. dobĭtъkъ, neobulgar *dobităk*, maĭ întĭĭŭ din cauza luĭ *ĭ* pentru vechĭul bulgar *ĭ*, şi apoĭ din cauza amesteculuĭ probabil al sufixuluĭ *-óc*, macarcă nu s-ar fi amestecat poate tocmaĭ sufixul *-óc*, dacă n-ar fi fost simţit sunetul ъ din acest cuvînt ca *o* de urechea Romînuluĭ. Pe *sútă* Meyer-Lübke, Grammatik der romanischen Sprachen, II, pag. 592, ar vrea să-l facă dac. Dar nu este trebuinţă să-l rîdicăm aşa de departe. Cuvintele *sútă*, *sol*, *tocma* din alte limbĭ slave afară de cea bulgară nu pot fi împrumutate, căcĭ reflexele lor din celelalte limbĭ slave afară de cea bulgară (pe care vezi-le la Cihac) ne împĭedecă de a admite aşa ceva (Pentru *sútă* toate limbile slave aŭ *sto; sol* există numaĭ în neoslovenă, cu forma *sel; tócma* se găseşte numaĭ în ruteană cu o formă potrivită, *tokma*, dar este imposibil de admis că un asemenea cuvînt, răspîndit în toată romînimea, ar fi împrumutat din ruteana); este evident însă că nicĭ din mediobulgara orĭ din neobulgara n-aŭ putut fi împrumutate, deoarece în aceste limbĭ ъ a devenit *ă* (Vezĭ maĭ sus citatul din Bărbulescu, unde se spune că slaviştiĭ admit existenţa acestuĭ *ă* = ъ încă din perioada veche bulgară). Ele

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

n-aŭ putut fi împrumutate prin urmare decît din vechea bulgară *), şi atuncĭ trebue numaĭ decît admis că în această veche bulgară, în care slaviştiĭ pun reflexul prin *ă* al slavuluĭ primitiv *ŭ*, trebue să fi existat la acel reflex *ă* vreo oarecare nuanţă de *u*, căcĭ altfel n-ar fi prins urechea Romînuluĭ pe acel sunet vechĭŭ bulgar ca *u*, *o*. Să nu fi existat cumva încă chĭar primitivul slav *u* în acele vremurĭ străvechĭ ale limbiĭ bulgare (cînd va fi făcut limba romînească împrumutul), care vor fi fost poate cu mult anterioare epoceĭ literare a limbiĭ vechĭ bulgăreştĭ? Acele vremurĭ străvechĭ (cînd a putut face limba romînească împrumutul) s-ar putea doar rîdica în sus până în veacul V p. Chr. Şi maĭ trebue admis apoĭ că acea nuanţă de *u*, orĭ chĭar acel *ŭ*, în timpurile străvechĭ ale vechiĭ bulgare a existat şi la ъ accentuat şi la ъ neaccentuat, căcĭ vechĭul bulgar *sъto*, după cum se constată din reflexul săŭ *sto* din toate limbile slave, a fost accentuat *sъtó*, şi dacă Romînul a strămutat accentul pe prima silabă, a făcut aceasta prin adaptare la materialul apercepător al limbiĭ romîneştĭ, care cerea ca cuvîntul să nu fie terminat în *o* accentuat, ceĭa ce ar fi constituit o anomalie faţă de întregul sistem de forme ale declinăriĭ romîneştĭ, şi să devină substantiv feminin după modelul cuvintelor băştinaşe *zéce* şi *mie*. Şi reese atuncĭ că nu trebue să identificăm pe ъ neaccentuat, care a căzut în cuvintele slave citate de Bărbulescu, cu *ă* romînesc, şi că nu trebue să conchidem că, dacă *ă* romînesc s-a păstrat, apoĭ ar fi trebuit să se păstreze şi ъ vechĭŭ bulgăresc.

Din toate aceste consideraţiĭ rezultă în sfîrşit că nicĭ firea sunetuluĭ vechĭŭ bulgăresc ъ şi nicĭ chipul cum el a fost tratat în romîneşte nu constituesc o probă că limba romînă n-ar fi făcut împrumuturĭ din vechea bulgară. Din contra!

2. ь. Bărbulescu spune că din cuvintele vechĭ bulgare праздьникъ, овьсь, тьрѫ, зьрѫ, стькло, тьмьница, care sunau *prazdĕnică*, *ovĕse*, *teron*, *zĕron*, *stĕklo*, *tĕmeniţa* nu puteaŭ să ĭasă cuvintele romîneştĭ *práznic*, *ovă's*, *tîră'sc*, *zărésc*, *stéclă*, *témniţa*, pentru motivul că în romîneşte vocala neaccentuată

*) In ce priveşte pe *tócma* să nu se gîndească cineva la diftongare şi să întîmpine că, dacă ar fi atît de vechĭŭ acest cuvînt, ar fi trebuit să diftongheze pe *ó* şi să sune *tŏácma*; pentrucă *ó* accentuat nu se diftonghează înainte de *a*, ĭar *-a* din *tócma* a fost fix, n-a devenit nicĭodată *-ă*, din cauză că a fost

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

e din exemplele *prázdenică*, *te'meniţa*, *ově'se* n-ar fi putut cădea, că vocala neaccentuată *e* din *tĕr-'*, *zer-'* nu s-ar fi putut preface în *î*, *ă*, că vocala accentuată *ĕ'* din *ove'se* nu s-ar fi putut preface în *ă*, că vocala accentuată *ĕ'* din *stĕ'klo*, *tĕ'meniţa* nu s-ar fi putut preface în *e*.

Ce este însă acel *ĕ*, cu care Bărbulescu transcrie pe vechiul bulgar ѣ? Acel *ĕ* este un *ę* închis şi această ortografie, care reprezintă pe *ę* închis prin *ĕ*, este a lui Miletič (Das Ostbulgarische pag. 35: „*ĕ* este un *e* închis, care are un timbru foarte asămănător cu acel al lui *i*“).

Va să zică Bărbulescu susţine:

a) Că n-ar fi putut cădea în romînește vocala *ę* neaccentuată din vechile bulgare *prázdenică*, *témeniţa*, *ovése*. Dar mai întîiŭ *-ę* din *ovése* (ca şi *-ă* din *prâzdenică*) nu poate întra în discuţie, pentrucă a fost înlocuit analogic prin forma de declinare romînească *-u*. Apoi, în ce privește căderea lui *ę* neaccentuat din celelalte două exemple, exemple de cădere a vocalelor *e*, *i* romînești neaccentuate (care se pot hotărî că aŭ fost *e* orĭ *i* numai după etyma, căci prin alunecarea sunetului *e* şi *i* neaccentuaţi romînești se schimbă necontenit unul în altul), şi înainte de accent şi după accent, se găsesc destule, de pildă *dreg* > *dirigo*, *drept* > *directus*, *îndémn* > **indemino*, *întă'rt* > *interrito*, *mormî'nt* > *monimentum*, *pérnă* alăturĭ cu *pérină* > v. bulg. *perina*, *ţárnă* alăturĭ cu *ţárină* > *ţără* + *'-ina*, *ursésc* > ὥρισα, aoristul lui ὁρίζω, *veşmî'nt* > *vestimentum*.

b) Că vocala neaccentuată *ę* din *ter-*, *zer-* din vechile bulgare *tero*, *zerõ* n-ar fi putut deveni *ă*, *î* în verbele romînești *tîră'sc*, *zărésc*. Insă prefacerea în *ă* a lui *e* neaccentuat precedat de *z* este ceva foarte obișnuit în romînește, vezĭ § 238 N° 31, ĭar prefacerea în *ă* a lui *e* neaccentuat precedat de *t* este ceva destul de obișnuit în romînește, vezĭ § 238 N° 32 (*î* din *tîră'sc* poate fi lesne provenit din *ă* printr-o ulterioară alunecare de sunet).

c) Că vocala accentuată *ę* din vechiul bulgar *ovése* nu s-ar fi putut preface în *ă'* din romînul *ovă's*. Insă *é* accentuat precedat de *v* se preface regulat în *ă'* în romînește, vezĭ § 238 N° 28.

d) Că vocala *ę* accentuată din vechile bulgare *stéklo*, *témeniţa* nu s-ar fi putut preface în *é* din romînele *stéclă*, *témniţă*. D-apoĭ *e* era doar în înseș cuvintele vechĭ bul-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

gare! Dacă *ę* vechiŭ bulgar era închis, avea doar limba romînească însăş *ę* închis de ajuns pe atunci, în epoca veche bulgară, după cum are şi astăzi, şi poseda, deci, un material apercepător foarte adecvat, cu care să primească pe *ę* închis vechiŭ bulgăresc. Nediftongarea numaĭ a luĭ *ѣ* din *stéclă* face dificultate pentru admiterea originiĭ vechĭ bulgare a acestuĭ cuvînt în limba romînească.

Prin urmare firea sunetuluĭ vechiŭ bulgăresc ъ şi chipul cum el a fost tratat în romîneşte nu constituesc o probă că limba romînă n-ar fi făcut împrumuturĭ din vechea bulgară.

III. Pag. 16: „Tot astfel, neobservînd gramatica istotorică a limbiĭ bulgare, maĭ cred toţĭ oameniĭ de ştiinţă străinĭ şi dela noĭ că în aceĭaş epocă a luĭ Iordanis, decĭ în orĭce caz înainte de veacul IX, ne-aŭ întrat în limbă dela Sloveniĭ Bulgarĭ cuvinte care în limba noastră aŭ sunetul *i*, ĭar în paleoslovenica *î*, ѕı, ca vidră, bivol, mită, vlădică, pelin, smochin, moghilă, obiceiŭ, cobilă, răchită, etc. Totuş aceĭaş ştiinţă ne arată bine că în epoca din care avem textele paleoslovenice, decĭ în seculele XI saŭ X, limba bulgară, decĭ paleoslovenica, avea acolo un *î*: *vîdra* (вѣıдра). *bîvolă* (бѣıволъ), *mîto* (мѣıто), *dobîtăkă* (добѣıтъкъ) [rom. *dobitoc*], *ispîta* (ıспѣıтати) [rom. *ispită*], *sătrîvati* (сътрѣıвати) [rom. *strivesc*], *zamîsliti* (замѣıслити) [rom. *zămislesc*], *rasîpati* (расѣıпати) [rom. muntenesc *risipesc*], *tîkva* (тѣıкъı, genitiv тѣıкъве) [rom. *tidvă*], *vladîka* (владѣıка), *pelînă* (пелѣınъ). *smokînă* (смокѣınъ), *mogîla* (могѣıла), *obîčaĭ* (обѣıчаĭ), *kobîla* (кобѣıла), *rakîta* (ракѣıта). Dacă aceste cuvinte, şi altele de felul lor, ar fi întrat în limba romînă în epoca paleoslovenică, adecă fie chĭar în secolul IX, de sigur că ar fi trebuit să le vedem şi astăzĭ în limba noastră tot aşa ca în paleoslovenica, adecă cu acel *î*, ĭar nu cu *i*, cum le avem de fapt. Ba încă şi maĭ mult ar fi trebuit să le avem astfel în epoca Slovenilor din Dacia traĭană, adecă în veacul VI saŭ IV, căcĭ ştiinţa afirmă că pe atunci toate limbile slave aveaŭ pe acel *î*. Nu se poate susţinea că le-am fi primit dela Bulgarĭ cu *î*, dar că acest sunet l-am schimbat noĭ, pe terenul limbiĭ romîne, în *i*. Şi nu se poate aceasta, fiindcă limba noastră nu posedă fenomenul de prefacere a luĭ *î* în *i*, ci numaĭ inversul, adecă fenomenul de a schimba pe *i* în *î* (Aşa, ca schimbate pe terenul limbiĭ noastre, se

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

pot înțelege cele cîteva cuvinte slave ce avem cu *î*: *țîgan*, *rîmnic*, animalul *rîs* și *ris*, etc.). Așa că, dacă aceste cuvinte nu ne-aŭ putut veni în epoca paleoslovenică, dacă apoĭ nu se poate să se fi format ele astfel pe terenul limbiĭ romîne, urmează că tot din limba bulgară le avem, dar dintr-o altă epocă, dintr-un alt stadĭu decît cel paleoslovenic al eĭ. În adevăr, dacă urmărim gramatica istorică a limbiĭ bulgare, vedem că în spre epoca mediobulgară ea are chĭar ca o caracteristică a fonetismuluĭ săŭ prefacerea paleosloveniculuĭ *î* (ъı) în *i* (ıı). Inceputul acesteĭ transformărĭ ne apare rar de tot chĭar în textele paleoslovenice ce avem, care se știe că sînt copiĭ din veacul X saŭ XI. Iar în veacul XII, adecă în epoca proprie mediobulgară, această transformare se arată a fi maĭ peste tot sfîrșită în limba bulgară. Din seculele XI saŭ XII, dar, limba bulgară are maĭ numaĭ *i* în loc de *î*: *vidra*, *bivol*, *mito*, *dobitok*, *ispitati*, *strivati*, *zamisliti*, *rasipati*, *tikva*, *vladika*, etc., întocmaĭ ca limba romînă. Aceasta ne arată că acest fel de cuvinte slave ne-aŭ venit în limba noastră în orĭce caz numaĭ în această perioadă a limbiĭ bulgare, decĭ numaĭ după secolnl X saŭ XI, ĭar nicĭ de cum înainte, și cu atît maĭ mult nu în secolul VI saŭ IV."

Maĭ întîĭŭ nu este adevărat că „limba noastră nu posedă fenomenul de prefacere a luĭ *î* în *i*". Ba-l posedă în mare grad. Vezĭ § 242 N°s 77, 78, și de pildă *obicéĭu* ar putea proveni dintr-un maĭ vechĭŭ *obîcéĭŭ*, și munteneștile *risípă*, *risipésc*, în loc de moldoveneștile *rîsî'pă*, *rîsîpésc*, după cum aŭ sigur *ri-* dintr-un maĭ vechîŭ *rî-* > *ră-* > *ra-*, din cauză că Munteanul pronunță pe *r* muĭat, tot așa foarte posibil aŭ pe *-si-* dintr-un maĭ vechĭŭ *-sî-*, pentrucă Munteanul pronunță pe *s* muĭat (Vezĭ § 238 N°s 29, 30, 31).

Apoĭ, de unde se poate ști că cuvinte ca *rîs* (v. bulgar ръıсь) și *sîn* fiŭ (v. bulgar сънъ) aŭ pe *î* provenit din *i* și nu-l aŭ cumva dela capul loculuĭ?

Dar sînt în romînește și cuvinte de acelea unde *î* ca reflex al vechĭuluĭ bulgar ъı nu se poate explica prin alunecarea sunetuluĭ din *i*. Asemenea cuvinte sînt *bălărie* > v. bulgar бъıль herba + *-ărie*, *cobî'lă* (Aceasta e forma cea maĭ răspîndită. Vezĭ Tiktin, Rumänisch-deutsches Wörterbuch, și Damé, Incercare de terminologie poporană. Forma *cobílă* o citează Tiktin din Lexiconul de Buda, eŭ o maĭ găsesc în Bărceanu, Dicționar romîn-german. Nicĭ *cobî'lă* nu poate

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

proveni din *cobilă*, nicĭ din contra. *Cobilă*, dacă într-adevăr există, trebue să fie un împrumut maĭ recent, > neobulgar *kobila*) > v. bulgar кобила, *hĭ'tru* > v. bulgar хытръ. Diń *bil-* (neobulgar *bilie*), *kobila* (neobulgar *kobila*), *hitr-* (neobulgar *hităr*) n-ar fi putut rezulta în romînește *bălărie*, *cobĭ'lă*, *hĭ'tru*. Cel mult pentru *bălărie* aĭ putea recurge la presupunerea că *bi.-*, fiindcă are *i* neaccentuat, a putut deveni *bel-* și apoĭ *băl-*, dar pentru *cobĭ'lă* și *hĭ'tru* nu poțĭ recurge la nicĭo presupunere și prefacerea *bĭ* < *bî'*, *hĭ* < *hî'* prin alunecarea sunetuluĭ nu există în limba romînească. Orĭ poate asemenea cuvinte romînești cu *î* pentru vechĭul bulgar ъı sînt împrumutate din limba malorusă saŭ din limba rusească, limbĭ în care primitivul slav *ĭ* = v. bulgar ъı s-a păstrat? (Este indiferent dacă cuvintele respective există saŭ nu astăzĭ în limba malorusă orĭ în cea rusească). Orĭ poate asemenea cuvinte sînt împrumutate din vreun dialect bulgăresc, unde vechĭul bulgar ъı s-a păstrat? Căcĭ sînt asemenea dialecte bulgărești, vezĭ Miletič, Das Ostbulgarische, pag. 74 (Este indiferent dacă cuvintele respective există saŭ nu astăzĭ în vreun asemenea dialect bulgăresc). Dar atunci tot cu atîta dreptate poate susținea cineva că asemenea cuvinte sînt împrumutate din vechea bulgară, pentrucă nu există nicĭun motiv, pentru care ar preferi cineva ca punct de obîrșie limba malorusă orĭ limba rusească orĭ dialectul bulgăresc orĭ limba veche bulgărească, nicĭun motiv afară de acel al arbitraruluĭ.

Prin urmare chipul cum vechĭul bulgar ъı este reflectat în romînește nu constitue o probă că limba romînă n-ar fi făcut împrumuturĭ din vechea bulgară.

IV. Pag. 18: „Aceĭaș e situațiea și a cuvintelor slave cu diftongul *ea* în limba romînă. Avem, în adevăr, o mulțime de cuvinte cu acest diftong: *deal*, *hrean*, *leac*, *leat*, *pribeag*, *steag*, *teasc*, *veac*, etc. Despre ele și Miklosich și filologiĭ noștri aŭ zis că le-am primit așa din limba paleoslavă, decĭ cel puțin din al VI veac. Nu s-a observat însă că până azĭ știința nu poate admite că bulgara din epoca paleoslavă avea acolo diftongul *ea*, ci susține în locu-ĭ un lung *e* deschis, care cel mult inclina spre *ea*. Decĭ, în secolul VI, și în genere în epoca paleoslavă până în secolul X, acele cuvinte la Bulgarĭ sunaŭ *dălă*, *hrănă*, *lăcă*, *lăto*, *pribăgă*, *tăscă*, *văcă*, adecă nu numaĭ cu *ă* în loc de *ea*, dar și cu acel *ă* final

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

de care am vorbit că s-a perdut numaĭ de prin secolul X. Dacă *atunci* ar fi întrat ele în limba romînă, ar fi trebuit ca saŭ tot astfel să le avem şi noĭ, saŭ să admitem că ne-aŭ venit atunci, dar că pe terenul limbiĭ noastre s-a transformat acel *ă* paleoslav în *ea*. Firește, acest din urmă caz ar putea fi probabil. Decît, ceĭa ce i se opune e faptul că acele cuvinte maĭ prezintă tot de odată şi caracterul că n-aŭ pe *ă* final paleoslav. Iar lipsa aceluĭ *ă* final se confirmă reciproc cu prezența diftonguluĭ *ea*, că nicĭ acest *ea* nu s-a format pe terenul limbiĭ noastre din *ê*, tot aşa precum dispariția luĭ *ă* final nu s-a putut întîmpla în terenul eĭ, ci că pe acele cuvinte le-am luat tot dela Bulgarĭ, dar într-o epocă cînd acolo se pronunța *ea* în loc de paleoslavul *ê* şi cînd tot de odată nu maĭ aveaŭ nicĭ pe *ă* final. Eĭ bine, cele maĭ vechĭ vremurĭ, în care nu se poate tăgădui că începuse a se dezvolta *ea* în locul vechĭuluĭ paleoslav *ê* lung, nu se pot pune maĭ înainte decît al XI veac, dar şi atunci cu totul excepțional. Iar în limba mediobulgară, începînd din veacul al XII, acel *ea* trebue să fi devenit foarte des în limba proprie bulgară. Decĭ numaĭ din al XI veac se admite că bulgara începu a avea acele cuvinte sub forma (şi fără *ă* final) *deal* în loc de paleoslovenicul *dêlă*, *hrean* în loc de paleoslovenicul *hrênă*, *leac* în loc de paleoslovenicul *lêkă*, *leato* saŭ *leat* în loc de paleoslovenicul *lêto*, etc. Ceĭa ce ne arată că din limba bulgară de după secolul XI, ĭar nu de dinainte de acest timp, şi decĭ nicĭ într-un caz din secolul VI, ne-aŭ venit aceste cuvinte în limba romînă". *)

Maĭ întîĭŭ trebue scos din discuție -ъ final, pentrucă el a fost înlocuit prin forme romînești de declinare, şi anume prin *-u*, dacă cuvîntul a fost simțit de Romîn ca masculin, şi prin *-ă*, dacă cuvîntul a fost simțit de Romîn ca feminin. Cuvintele vechĭ bulgare terminate în -ъ eraŭ masculine, Romînul însă le-a făcut ba masculine, ba feminine, după socotelele pe care analogiea le-a avut în propriea sa limbă romînească. Şi dacă exemplele date de autor aŭ fost adoptate de limba romînă ca masculine şi aŭ primit forma masculină romînească *-u*, ĭată altele, de pildă, tot în -ъ terminate şi

*) Să nu se creadă că ar fi greşelĭ de tipar orĭ de copiet în această bucată (ca în general în bucățile citate până acum). Este întocmaĭ stilul autoruluĭ, care nu dezminte, ba chĭar exagerează, felĭul de a se exprima al filologilor.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tot masculine în limba de origine, pe care limba romînă le-a adoptat ca feminine şi cărora le-a dat forma feminină românească *-ă*: *cĭ'rcă* > v. bulgar кръкъ; *gĭ'rbă* > v. bulgar гръбъ, neobulgar *gărb; opincă* > v. bulg. опьнъкъ, neobulgar *opinăk; pĭ'klă* > v. bulg. пьклъ, neobulgar *păkăl; pomănă* > v. bulg. помѣнъ, neobulgar *pomen; trŭdă* > v. bulg. трудъ, neobulgar *trud; zăpădă* > v. bulg. западъ, neobulgar *zapad.*

In ce priveşte pe ѣ, el era în vechea bulgară un *e* foarte deschis. Iată ce spune şi Miletič despre dînsul, Das Ostbulgarische pag. 75: „Nu este nicĭo îndoĭală că sunetul care este însemnat prin litera ѣ în monumentele noastre literare vechĭ avea un timbru special, deosebit de al tuturor celorlalte sunete din vocalismul vechĭŭ bulgăresc. Eŭ am avut ocaziea în repeţite rînd urĭ să-mĭ exprim asupra valorĭĭ vechĭuluĭ bulgar ѣ părerea că ѣ era un *ă* foarte deschis". Un *ę* foarte deschis are însă un timbru aşa de asămănător cu al diftonguluĭ *ĕa*, încît pentru urechea ascultătoruluĭ uşor se poate confunda cu acest din urmă, şi este foarte cu putinţă, prin urmare, ca Romînul să fi reflectat de odată ca *ea* sunetul ѣ, cînd l-a auzit din gura Slavuluĭ. A fost cu atît maĭ cu putinţă acest lucru, cu cît probabil Romînul avea depe atunc în propriea limbă diftongul *ĕa*, care ĭ-a servit ca material apercepător pentru slavul ѣ. Dacă cumva însă va fi reflectat Romînul pe slavul ѣ întocmaĭ aşa cum era acest sunet pronunţat de Slav, apoĭ n-a putut fi nimic maĭ lesne decît ca printr-o ulterioară alunecare de sunet *ę* cel foarte deschis să se fi prefăcut în *ea*, aşa după cum s-a prefăcut el în *ĕa* şi în limba bulgară de răsărit.

Prin urmare chipul cum vechĭul bulgar ѣ este reflectat în romîneşte nu constitue o probă că limba romînă n-ar fi făcut împrumuturĭ din vechea bulgară.

V. Pag. 19: „Ar maĭ fi încă şi alte caractere ale cuvintelor slave din limba romînă, care reprezintă tot astfel nu faza paleoslovenică, ci pe cea de după veacul X saŭ XI (saŭ mediobulgară) a limbiĭ bulgare. Aşa, ca să pomenesc numaĭ în treacăt încă una, ar fi chestiunea: noĭ nu avem în limba românească cuvinte slave cu *l* epentetic, care era o bogată caracteristică a limbiĭ paleoslovenice, ci avem numaĭ de cele fără acesta, de exemplu *sabie* (nu *sablie*, ca în paleoslovenicul сабля), *corabie* (nu *corablie*, ca în paleoslovenicul корабля). Să fie aceasta o muĭare a luĭ *l* pe terenul

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

limbiĭ romîne, ca în *haĭnă*, a *ĭubi*, etc., saŭ un fapt de proveniență deosebite? Lipsa acestuĭ *l* e o caracteristică mediobulgară, care începe a se dezvolta numaĭ în epoca în care se făcură copiile de texte paleosloveuice ce avem, și care apoĭ se dezvoltă așa de mult, încît, chĭar ca o deosebită caracteristică a sa, limba bulgară de astăzĭ nu are de loc acel *l* epentetic, ci are tot ca limba noastră, fără el, *sabĭĭa, korabĭĭa,* etc.“.

Acel *l* epentetic vechĭŭ bulgar n-a avut trebuință să se înmoae pe terenul limbiĭ romîne, pentrucă era înmuĭat de acasă, și cuvinte ca сабля, корабль sunaŭ în vechea bulgară *sabl'a, korabl'*. Asemenea cuvinte vechĭ bulgare cu *l'* aŭ întrat atuncĭ în limba romînească, cînd și elemente băștinașe de ale aceșteĭa aveaŭ *l'*, și aceĭaș ulterioară alunecare de sunet *l'* < *ĭ* a cuprins pe toțĭ *l'* muĭațĭ, și pe ceĭ băștinașĭ, și pe ceĭ slavĭ. Vezĭ § 244 N° 99.

Prin urmare nicĭ reflexul luĭ *l* epentetic vechĭŭ bulgar în limba romînă nu constitue o probă că limba romînă n-ar fi făcut împrumuturĭ din vechea bulgară.

|

După cum se vede din ultimul citat, Bărbulescu dă a înțelege că ar maĭ avea și alte probe limbistice pentru părerea sa că Romîniĭ n-ar fi venit în contact cu Slaviĭ „decît cîndva după secolul X saŭ XI“. Poate că le va fi arătat într-o lucrare scrisă în sîrbește, despre care vorbește în Arhiva Iașĭ, April 1922, pag. 306, cu ocaziea recensieĭ pe care o face lucrăriĭ Zur Rekonstruktion des Urrumänischen a luĭ Sextil Pușcariu: „Din toate cele ce am arătat în această recensie rezultă, în potriva datelor (materialelor), interpretărilor și concluziilor luĭ Pușcariu, că străromîna nu avea dialecte în adevăratul înțeles al cuvîntuluĭ, ci cel mult oarecare nuanțărĭ deosebitoare mărunte. Dar din această concluzie a mea maĭ reese alta, ĭarăș răsturnătoare a celor ale luĭ Pușcariu: că străromîna, neavînd dialecte, trebue să se fi format nu pe teritorĭul extraordinar de larg, «dela marea adriatică pănă la marea neagră», cum crede dînsul, care încearcă, prin inventarea acelor dialecte ale străromîneĭ, să susțină teoriea pe care o numește greșit a luĭ Onciul. Străromîna, decĭ, s-a format pe un teritorĭu foarte răstrîns și la un popor (străromîn) foarte mic ca număr; căcĭ numaĭ o limbă plămădită și trăitoare pe un pămînt mic se poate să nu formeze dialecte.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Aceasta ca principiu. Cît pentru acest teritoriu unde s-a format, eŭ mĭ-am spus părerea în studiul «Kad su počele da ųlaze u rumunjski jezik najstarije njegove slavenske riječi» [Cînd aŭ început să între în limba romînă cele mai vechĭ cuvinte slave ale sale], apărut în Jagić Festschrift, Berlin, 1908, după ce o indicasem şi în «Problemele capitale ale slavisticeĭ la Romînĭ», Iaşĭ, 1906. Mai ales fiindcă nu e locul aicĭ, nu o mai prezint şi acum, voĭŭ arăta-o însă, cu un întreg aparat ştiinţific şi cu date noŭă, cu alt prilej".— Probabil însă că autorul a ales nu pe cele mai slabe probe ale sale atuncĭ cînd a căutat în lucrarea analizată supt acest paragraf să susţină un aşa curios lucru, că Romîniĭ n-ar fi venit în contact cu Slaviĭ înainte de secolul XI, şi fiindcă probele aduse în această lucrare nu valorează nimic, sînt îndreptăţit să cred că nicĭ acele altele, pe care le va fi mai avînd şi pe care le va fi mai făcut cunoscute în studiul săŭ cel sîrbesc, nu vor fi avînd mai multă putere. Atîta numai aş mai avea de spus, că, dacă a putut aşa lesne reduce la nimic afirmările luĭ Puşcariu asupra dialectelor romîneşti din perioada romîneĭ primitive, să nu creadă Bărbulescu că ar putea proba, orĭ că ar fi probat chĭar, că nu existaŭ dialecte în romîna primitivă. Despre aceste lucrurĭ ştie tot aşa de puţin Bărbulescu cît şi Puşcariu. Pentru dialectele romîneĭ primitive vezĭ § 262 N° 2, α, β, § 266 N°s 3, 5.

§ 227. Ilie Gherghel, Zur Frage der Urheimat der Rumänen, Wien, 1910. Punctele de videre susţinute de autor sînt următoarele: „Romînĭ aŭ emigrat dela nord spre sud, nicĭodată dela sud spre nord. Romînĭ din peninsula balcanică, Macedoromînĭ şi Romînĭ din Meglen, aŭ venit dinspre nord. La nord Romînĭ aŭ trăit pelîngă Dunăre pe undeva. Emigrarea dela nord spre sud a avut loc tîrziŭ, şi anume cîndva după secolul IX." Pentru chipul cum procedează el spre a proba aceste puncte de videre daŭ următoarele exemple. Pag. 5 sqq.: „Izvorul, pe care mai ales se bazează Onciul pentru a proba că aŭ venit Romînĭ în Dacia şi din a dreapta Dunăriĭ, povestirea anume din Faptele sfîntuluĭ Dumitru [Vezĭ mai sus § 213 supt Onciul, Teoriea luĭ Roesler] este neîndestulător. In acea povestire este vorba mai degrabă despre liberarea Bulgarilor de sub stăpînirea Avarilor, şi Cuber nu e altul decît Cuvrat, regele Bulgarilor care s-aŭ stabilit în peninsula balcanică." [Asupra acestuĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

fapt vezĭ cele spuse maĭ sus § 213 sub Onciul, Teoriea luĭ Roesler, nota. Intre Cubrat, bătrînul rege al Bulgarilor, care a murit în ţara luĭ dela Palus Maeotis, şi între Cuber, care a venit la cîmpul ceramesiŭ, nu este absolut nicĭo legătură]. — Pag. 60 sqq.: „Emigrarea dela nord spre sud a avut loc după secolul IX, pentrucă 1) „până la această dată limba romînă nu se consolidase încă, fiindcă nicĭ celelalte limbĭ romanice nu se constituise încă deplin la o epocă aşa de recentă, vezĭ Gröber Grundriss, 1888, I pag. 429, 433“ [La paginile citate din Grundriss este vorba despre timpul cînd apar *în scris* limbile romanice şi Gherghel confundă acest timp cu acela în care limbile romanice s-aŭ constituit! Fiindcă ţine aşa de mult la părerea luĭ Gröber asupra timpuluĭ cînd s-aŭ format limbile romanice, apoĭ acest învăţat în Wölfflin's Archiv I 45 a stabilit timpul cînd cele depe urmă rămăşiţĭ ale domnieĭ romane aŭ dispărut ca linie despărţitoare între dialectele latine şi limbile neolatine: în Franţa anul 538, în Spania aniĭ 615 şi 623, în Italia mijlocul sec. VII]; 2) „dacă este aşa [că adecă limba romînească s-a format mult maĭ tîrziŭ decît sec. IX], apoĭ atunci nicĭ n-aŭ putut pătrunde slavisme în ea înainte de acea epocă, altfel slavismele ar fi luat parte la formarea organică a limbiĭ romîne şi n-ar fi influinţat limba romînă numaĭ în ce priveşte cuvintele şi cîteva sufixe“ [Maĭ întîĭŭ este cu putinţă să-şĭ închipuĭască cineva Romîniĭ fără contact cu Slaviĭ până în secolul X? Apoĭ în orĭce moment al existenţiĭ sale limba e tot limbă, o limbă oarecare, tot aşa de bine constituită ca în orĭcare alt moment al existenţiĭ sale. Limba nu-ĭ ca o floare, care înboboceşte, apoĭ se dezvoaltă şi în urmă se păleşte, nu-ĭ ca un aluat, care creşte şi apoĭ se coace. In orĭce moment al existenţiĭ sale ea este tot atît de vivace. Dacă înainte de un timp oarecare limba romînească nu ajunsese să se diferinţieze atît de mult de limbile celelalte romanice, încît să poată fi considerată ca o limbă aparte, ea nu era pentru aceasta maĭ puţin o limbă în toată deplinătatea eĭ, un dialect al limbiĭ latine populare. Limbile se schimbă, numaĭ, cu timpul, se desfac tot maĭ mult dintr-o tulpină comună, capătă alăturĭ cîteo limbă literară, cîteo limbă scrisă, care este maĭ rezistentă faţă cu schimbările, maĭ conservatoare, fără să se poată ea însăş sustrage cu vremea schimbărilor, dar la nicĭun moment al vieţiĭ lor limbile nu sînt

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mai tari ori mai slabe. Cînd sînt limbile deplin constituite? Niciodată şi totdeauna! Puterea de influinţă a limbilor străine asupra uneĭ limbĭ oarecare nu atîrnă dela gradul de diferenţiare faţă cu o tulpină oarecare; puterea de influinţă a limbilor slave, de pildă, asupra limbiĭ romîne n-a putut atîrna dela gradul de diferenţiare a limbiĭ romîne faţă de limba latină. La orĭcare moment al existenţiĭ sale, începînd decînd era limbă latină în Dacia şi în peninsula balcanică, pănă în momentul de faţă, limba romînă n-a fost nicĭ mai slabă, nicĭ mai tare, faţă cu puterea de influinţare a limbilor străine. Cauzele care facilitează influinţa străină nu staŭ în limba însăş, ci în afară de dînsa. Altceva e să fie vorbită o limbă de o masă compactă de zecĭ de milioane de oamenĭ, şi altceva e să fie vorbită o limbă de sfărmăturĭ din acea masă; altceva e să fie o limbă vorbită de un popor numeros şi puternic, încunjurat de popoare de altă limbă mai puţin numeroase şi mai puţin puternice, şi altceva e să fie vorbită o limbă de un popor puţin numeros şi slab, încunjurat de vecinĭ de altă limbă numeroşĭ şi puternicĭ; altceva e să aparţină o limbă unuĭ neam de oamenĭ independent, şi altceva e să aparţină unuĭ neam supus, robit, obijduit; altceva e să aparţină o limbă unuĭ popor muntean, care trăeşte pe crestele munţilor, unde numaĭ cu greŭ pot străbate străiniĭ, şi altceva e să aparţină unĭ popor care trăeşte la cîmpie; etc. La aceste cauze externe se adauge una internă, firea vorbitoruluĭ. Nu toţĭ oameniĭ aŭ aceĭaş putere de rezistenţă faţă cu schimbările ce le-ar putea provoca în vorbirea lor vorbirile străine. Să daŭ numaĭ uu exemplu. Ruşinea, timiditatea sînt beteşuguri— orĭ mai degrabă calităţĭ?— care nu aparţin membrilor uneĭ societăţĭ tot într-un grad, şi tot aşa nu aparţin tot într-un grad diferitelor naţiunĭ. Un neam de oamenĭ timid, ruşinos, dacă ajunge din diferite împrejurărĭ externe să trăiască în număr mic în mijlocul uneĭ populaţiĭ de altă limbă mult mai numeroase, se ruşinează de a-şĭ vorbi limba, şi din cauza aaceasta pe de o parte, atuncĭ cînd o vorbeşte, o încarcă de elemente străine, ĭar pe de altă parte o vorbeşte tot mai rar, pănă cînd o uĭtă. In ce priveşte slavismele din limba romînă, care consistă din cuvinte şi sufixe derivative, ele încă n-aŭ fost cercetate comparativ în cele treĭ dialecte romîneştĭ, ca să se poată şti care sînt acele slavisme care a-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

parţineaŭ deja limbiĭ romîneştĭ în momentul cînd, în al VI orĭ al VII secol, blocul romîn s-a desfăcut în treĭ bucăţĭ. Dupăce s-aŭ desfăcut dialectele romîne, ele aŭ continuat fiecare în parte să primească noŭă influinţĭ slave, cel dacoromîn dela Bulgarĭ şi, întru cîtva, în Moldova de sus dela Ruteni şi în Banat dela Sîrbĭ, cel macedoromîn dela Bulgaro-Sîrbiĭ din Macedonia, cel istroromîn dela Croaţĭ. Slavismele limbiĭ romîneştĭ primitive, ca cuvinte şi sufixe derivative, eraŭ puţine. Se poate spune că până în secolul VII limba romînă n-a fost prea mult influinţată de limbile slave]; 3) „cînd şi cum ar fi putut avea loc influinţa acestor elemente limbistice [slave] asupra limbiĭ romîne primitive, dacă poporul romîn a fost desfăcut prin invaziea Slavilor în doŭă orĭ treĭ bucăţĭ, învremece cele maĭ vechĭ cuvinte slave sînt comune dialectelor romîne?“ [De desfăcut însă în treĭ bucăţĭ, tot s-a desfăcut poporul romînesc, acest lucru nu-l tăgăduieşte nicĭ Gherghel. Acum, să admitem că s-a desfăcut în secolul VII. Apoĭ până în secolul VII aŭ avut Romîniĭ cînd şi cum să împrumute elemente slave, care astăzĭ sînt comune tuturor dialectelor, căcĭ până în secolul VII cel puţin de doŭă secule eĭ fusese în contact cu Slaviĭ. Vezĭ § 82, N° 10].²—Printre pomenirile despre Romînĭĭ nordicĭ vrea să pună, pag. 47, şi un loc din Psellos, Ἐκατονταετηρὶς βυζαντίνης ἱστορίας, în Sathas Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, tom. IV, Athena, 1874, pag. 246 şi următoarele, unde Psellos vorbeşte de o expediţie a împăratuluĭ Isaac Comnenos (1057-1059) asupra Mysilor, care trecuse peste Dunăre şi năvălise în împărăţie. Aceĭ Mysĭ ar fi fost după Gherghel Romînĭĭ. Eĭ eraŭ însă Pecenegiĭ.— Prezenţa elementelor albaneze în limba romînă o explică, pag. 56-58, ca Hasdeu în Cine sînt Albanejiĭ? Vezĭ § 200 sub Roesler Romänische Studien.—Gherghel e un aprig apărător al *daclsmuluĭ* Romînilor, macarcă din toată broşura luĭ nu se vede lămurit unde pune el patriea primitivă a Romînilor: maĭ mult decît în Transilvania s-ar părea că o pune lîngă Dunăre undeva, şi chĭar nu numaĭ de-a stînga rîuluĭ, ci şi de-a dreapta luĭ puţintel. In orĭce caz e un adversar al luĭ Roesler, dar căutînd să-l atace cade adesea el însuş în erorĭ grave. Pag. 26: „Roesler la pag. 105 citează din Henri de Valenciennes supt aniĭ 1206-1216 următoarele: cap. 240: «Ramon de Muntaner», cap. 261 şi 262: «Langlo, seigneur de Blachie», cap.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

213 : «Blaquie la grant». Aceste locurĭ nu le-am putut găsi în Henri de Valenciennes". Cu totul altceva spune Roesler la pagina citată, anume : „In Thessalia ceĭ maĭ numeroşĭ locuitorĭ în secolul XIII eraŭ Vlahiĭ. Thessalia pe atuncĭ purta numele de Valahia Mare, astfel că vechĭul nume Thessalia nu maĭ era întrebuinţat. Şi cronicariĭ bizantinĭ şi cronicariĭ apuseni întrebuinţează acest nume". Apoĭ în notă înşiră Roesler pe aceştĭ cronicarĭ bizantinĭ şi apuseni în modul următor : „Nicetas Choniates pag. 841. — Georgios Acropolita pag. 25, 38.—G. Pachymeres, Michael Palaeologos I, 30.— G. Phrantzes pag. 414. — Ramon de Muntaner cap. 240 : Langlo seigneur de la Blachie ; cap. 261, 262.— Henri de Valenciennes aniĭ 1206-1216 : Et si vous otroi avoec Blaquiela-Grant, dont je vous ferai seigneur, se dieu plaist (213)". Şi Gherghel şĭ-a închipuit că „Ramon de Muntaner cap. 240 : Langlo seigneur de la Blachie ; cap. 261, 262", care e o citaţie din Ramon de Muntaner, ar fi un loc citat de Roesler din Henri de Valencinnes. Ce şĭ-a închipuit prin „Ramon de Muntaner", pe care l-a căutat în Henri de Valenciennes la cap. 240? Poate vreun „Romîn al munţilor" ? Ramon de Muntaner e cunoscutul cronicar catalan, care a fost şi unul din şefiĭ renumiteĭ companiĭ catalane. Pag. 26 : „Citatul din Cantacuzenus 3, 53, anul 1342 este falş ! Aceasta nu ne surprinde la Roesler. Drept că la indicele acestuĭ scriitor [al luĭ Cantacuzenus] ed. Bonn, III, pag. 594 se găseşte o «Magna Blachia», însă n-am reuşit, macarcă mĭ-am dat toate silinţile, să găsesc această numire nicĭ la locul citat în indice (III, pag. 525, 36), nicĭ în vreun alt loc undeva". Este vorba despre cele ce spune Roesler pag. 105 : „Intr-o bulă a împăratuluĭ grec asupra stăpînirĭĭ din Thessalia se numeşte această ţară Βλαχία, Cantacuzenus 3, 53 supt anul 1342". Va să zică, Gherghel a vrut să controleze pe Roesler cu Vlahia din hrisovul luĭ Cantacuzenus, a căutat în indicele dela ediţiea Bonn, n-a găsit Blachia, ci Magna Blachia, care s-ar fi aflînd după indice la III pag. 525, 36, a deschis la această pagină şi n-a găsit nimic, atuncĭ a căutat, cît a căutat, a închis pe Cantacuzenus şi a declarat pe Roesler ca neexact orĭ chĭar falşificator ! Şi cu toate acestea se găseşte Blachia (adecă Vlahia, căcĭ aşa se pronunţa Βλαχία pe vremea cronicarilor bizantinĭ, în special a luĭ Cantacuzenus) la Cantacuzenus, şi nu numaĭ odată, ci de maĭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

multe orĭ. Supt anul 1343 (nu 1342, aicĭ într-adevăr a greşit Roesler), tom. II pag. paris. 526-527 se spun următoarele: „Puterea noastră ordoană ca fratele prea ĭubit al maestăţiĭ noastre, dumnealuĭ Ioan Anghel, să fie şeful saŭ prefectul cetăţilor şi ţăriĭ Vlahieĭ, cît timp va trăi... Să aĭbă prefectura Vlahieĭ până la sfîrşitul vieţiĭ sale... Să se pomenească însă prin toată ţara Vlahieĭ şi de Doamna Anna Palaeologa şi de fiul eĭ împăratul... Să se păstreze hotarăle Vlahieĭ cum fusese maĭ înainte vreme. Dacă [Ioan Anghel] va căpăta cetăţile din cuprinsul Vlahieĭ, să le stăpînească ca şi pe restul Vlahieĭ“.— După cum e adversar al luĭ Roesler, tot aşa e adversar Gherghel şi al filologilor. Pag. 54: „Macarcă limbiştiĭ, cu privire la justeţa legilor schimbăriĭ sunetelor, o ĭaŭ cam pe sus faţă de istoricĭ, n-o duc de multe orĭ la nicĭun capăt, cînd este vorba să strămute adevărurile lor cele fără vieaţă în faptele istorice viĭ. Pentru aceĭa ar trebui, maĭ ales pentru asemenea obscure capitule ale istorieĭ, ca cercetările istoricilor şi limbiştilor să stea în contact unele cu altele“. Foarte adevărat. De aceĭa trebue să regretăm că istoriciĭ noştri o ĭaŭ aşa de uşurel cu cunoaşterea limbiĭ romîneştĭ, încît să-şĭ închipuĭască că *Basarabă* ar putea să fie metateză din *Bessapara*, cum face Onciul, Originile principatelor romîne pag. 115, orĭ un turcesc fantastic *baş-arabă*, cum vrea Gherghel. Pag. 20: „In turceşte *baş-arab* înseamnă *cap de maur*, cu care ocazie este de observat că *s* şi *ş* foarte uşor se pot confunda la scris. Blazonul Basarabilor [treĭ capete de arapĭ] ar reda, decĭ, în mod figurativ forma tataro-cumană a numeluĭ“. La acestea adauge autorul în notă: „In puţinele cuvinte cumane, date de Roesler Romänische Studien pag. 352-356, corăspunde totdeauna cumanul *s* turculuĭ *š*, de ex. turc *taš* — cuman *tas*, turc *eniš* — cuman *enis*, turc *išidir-im* — cuman *esitur-men*. Cum că aşa este, se vede din codex cumanicus, unde latinul *capud* (sic) corăspunde persuluĭ *ser* şi cumanuluĭ *bas*“. In ce priveşte etimologiea propusă de Gherghel am de făcut grave observaţiĭ. Maĭ întîĭŭ în limba turcească atributul precedează *totdeauna* substantivul săŭ: un *baš arab* în turceşte este *imposibil*. *Cap arăpesc* se zice în turceşte *'aráb báš*, ĭar *cap de arap* se zice pe turceşte *'aráb bašĭ'*. In codex cumanicus apoĭ scriitorul, care a scris cuvintele cumane şi persiene cu litere latine, întrebuinţează şi pentru *s* şi pentru *š* a-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

celaş caracter *s*, de nevoe, pentrucă adecă n-avea în alfabetul latin un caracter pentru *š*. Nu numaĭ cuvintele cumane aŭ *s* pentru *š* în codex cumanicus, ci şi cele persiene. Dacă ar admite cineva, ducîndu-se după scrisul din codex cumanicus, că în limba cumană nu exista sunetul *š*, atunciĭ ar trebui să admită că nu există sunetul *š* nicĭ în limba persiană. Apoĭ ce maĭ vrea să zică autorul cu aceĭa că „cu care ocazie este de observat că *s* şi *š* foarte uşor se pot confunda la scris“? A voit să zică, sigur, că cele treĭ puncte de deasupra, care deosebesc în scrisoarea turcească (adecă arăbească) pe *s* de *š*, aŭ scăpat din videre celuĭ care a scris *eticheta*, *legenda* blazonuluĭ, aşa că cetitoriĭ *legendeĭ* blazonuluĭ Basarabilor (cetitoriĭ, firește, cumanĭ, pe vremea cînd Basarabiĭ, şi eĭ Cumanĭ, aveaŭ legenda blazonuluĭ lor scrisă în turceşte [orĭ cumăneşte, căcĭ e tot aceĭa]) aŭ cetit *basarab* în loc de *bašarab* şi aŭ schimbat numele familieĭ după legenda blazonuluĭ. Aceasta e o culme! Asemenea lucrurĭ nu se regulează cu ochiĭ, ci cu urechile!

§ 228. C. Jireček, Geschichte der Serben, Gotha, 1911, I pag. 39: „In veacul de mijloc aŭ existat în peninsula balcanică doŭă limbĭ romanice: limba romînă, a Romanilor dela Dunăre, şi limba dalmată, ale căreĭ resturĭ s-aŭ păstrat pănă în zilele noastre în insula Veglia. In ţara muntoasă dela mijloc s-a dezvoltat o limbă amestecată illyro-romanică, din care se trage limba albaneză. Din cauza poziţieĭ sale intermediare limba albaneză are pe de o parte ceva comun cu limba romînă, ĭar pe de altă parte ceva comun cu limba dalmată“.

§ 229. D. Onciul, Din istoriea Romînieĭ, Bucureştĭ, 1914 (Din „Călăuza oficială a expoziţiuniĭ generale romîne 1906“), pag. 3: „Romînia înpreună cu ţările locuite de Romînĭ la nordul Dunăriĭ între Nistru şi Tisa, unite în antichitate sub numele de Dacia, aŭ fost cuprinse în lumea romană şi cucerite pentru latinitate sînt acum tocmaĭ 1800 de anĭ, prin cucerirea şi colonizarea Dacieĭ de către împăratul Traĭan, întemeetorul poporuluĭ romîn. Cu vreun secol maĭ înainte se aruncase prima sămînţă a naţionalităţiĭ romîne la sudul Dunăriĭ, în părţile locuite de vechiĭ Illyrĭ (străbuniĭ Albanejilor de astăzĭ) şi de foştiĭ Thracĭ (aproape înrudiţĭ cu Illyriĭ), între Adriatică şi marea neagră, ţărĭ definitiv supuse de Romanĭ sunt împăratul Octavian August, după cu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ceririle începute aicĭ în timpul republicĭĭ. Dar abĭa creaţiunea luĭ Traĭan, prin care stabilirea elementuluĭ roman la Dunăre a fost îndeplinită, a dat fiinţă poporuluĭ romîn în Dacia. Chĭar dela cele dintĭĭŭ mărturiĭ istorice asupra Romînilor ca popor propriu, cu numele de Vlahĭ, începînd din secolul al XI, tradiţiea istorică despre originea lor (constatată maĭ întĭĭŭ la scriitorĭ bizantinĭ din secolul al XI şi al XII) ĭĭ prezintă în legătură cu Traĭan şi cucerirea Dacieĭ saŭ ca urmaşĭ aĭ colonilor romanĭ de aicĭ. De asemenea ceĭ dintĭĭŭ cronicarĭ aĭ Ungarieĭ (din secolul al XII şi al XIII) cunosc pe Vlahiĭ din regatul ungar ca „foştĭ colonĭ aĭ Romanilor“, rămaşĭ în ţară şi găsiţĭ aicĭ de Ungurĭ. Şi tradiţiea naţională, constatată ca tradiţie scrisă maĭ întĭĭŭ în prima jumătate a secoluluĭ al XVI, a păstrat cunoştinţa originiĭ dela Rîm (Roma), decînd — cum călugăriĭ din mănăstirea Deal spuneaŭ luĭ Francesco della Valle (1532)— «Traĭan împăratul, cucerind această ţară, o înpărţi ostaşilor săĭ şi o făcu colonie de Romanĭ». Numaĭ dela sfîrşitul secoluluĭ XVIII încoace o samă de istoricĭ şi filologĭ s-aŭ nevoit să opună acesteĭ tradiţiunĭ statornice, până atuncĭ general admisă în istoriografie, o teorie contrară, după care Romîniĭ din Dacia (Dacoromîniĭ) s-ar fi format ca popor la sudul Dunăriĭ, laolaltă cu fraţiĭ lor din peninsula balcanică (Macedoromîniĭ), de unde eĭ ar fi emigrat în evul mediu spre a popula vechea Dacie, părăsită de Romanĭ cu maĭ multe secule maĭ înainte. Fără mărturiĭ directe în sprijinul uneĭ transmigraţiunĭ de acest fel, care până acum n-aŭ putut fi produse, ştiinţa nu poate părăsi tărîmul real al tradiţieĭ istorice, adeverită chĭar dela prima arătare a Romînilor în istorie. Aşa fiind, cucerirea Dacieĭ decătră Romanĭ acum 1800 de anĭ este punctul de plecare al istorieĭ romîne pe acelaş pămînt locuit de Romînĭ“.— Scriitoriĭ bizantinĭ, despre care vorbeşte Onciul, sînt Kekavmenos şi Kinnamos (Vezĭ maĭ sus §§ 177, 178 supt aceştĭ autorĭ), ĭar cronicariĭ unguri sînt Anonymus Notarius, Gesta Hungarorum, care spune în cap. IX că la venirea Ungurilor în Pannonia „această ţară era locuită de Slavĭ, Bulgarĭ, Valahĭ şi păstoriĭ Romanilor, fiindcă după moartea regeluĭ Attila Romaniĭ numĭaŭ ţara Pannonieĭ *pascua*, din cauză că-şĭ trimeteaŭ turmele la păscut prin această ţară (Quam terram habitarent Sclavi, Bulgarii et Blachii ac pastores Romanorum, quia post mortem Athilae regis terram

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pannoniae Romani dicebant pascua esse, eo quod greges eorum in terra Pannoniae pascebantur)“*), şi Kéza, cronicar

*) Anonymus Belae regis notarius, Gesta Hungarorum, în Schwandtner, Scriptores rerum hungaricarum veteres ac genuini, Vindobonae, 1766-1768, I. Copie din secolul XIV. După Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprüche, 246, regele ar fi Bela III (1174-1196) şi notarius ar fi trăit până în cele dintîiŭ decenii ale secoluluĭ XIII. După Onciul, Teoriea luĭ Roesler, 256-262 regele ar fi Bela II (1131-1141) şi notarius ar fi scris pela mijlocul secoluluĭ XII. Este cel maĭ vechiŭ cronicar ungur şi pe care Ungurii îl ţineau în mare cinste, până cînd s-a deschis prin Roesler Romänische Studien cearta asupra originiĭ Romînilor. El maĭ povesteşte cap. XI-LI pentru timpul veniriĭ Ungurilor în Pannonia (aproximativ anul 896) următoarele lucruri: „Ţara între Tisa şi Dunăre până la graniţile Rutenilor şi Leşilor o stăpînise şi o populase cu Slavi şi Bulgari Reanus, mare principe al Bulgariei, bunicul luĭ Salanus, stăpînitorul aceluĭ teritoriu depe vremea veniriĭ Ungurilor. Ţara între Tisa, Mureş şi Someş fusese în stăpînirea unuĭ duce Morout, al cărui nepot, Menumorout, era domnul actual depe vremea veniriĭ Ungurilor al aceluĭ teritoriu, aĭ cărui locuitori eraŭ Cazari. Dela Mureş până la Orşova se întindea stăpînirea ducelui Glad, care venise dela Vidin şi ocupase cu ajutorul Cumanilor acel teritoriu. In Ardeal domnia un Vlah, Gelou, asupra Vlahilor şi Slavilor, oameni nedeprinşi cu războiul şi care suferiau mult din partea Cumanilor şi Pecenegilor. Ungurii au supus pe toţi aceşti principi. In special Tuhutum a învins pe Gelou şi a supus Ardealul, în care familiea luĭ a domnit până la Ştefan cel sfînt, anul 1000.“ Această povestire a cronicaruluĭ anonim a fost contestată de Roesler: „Anonimul ar fi trăit tîrziu, pe vremea luĭ Bela IV (1235-1270) şi ar fi povestind lucruri neexacte, luîndu-se după împrejurarile depe vremea luĭ.“ Cum că anonimul a povestit şi lucruri neexacte şi s-a condus cîteodată de împrejurările depe vremea luĭ, nu se poate tăgădui. Faptul, de pildă, că vorbeşte de Cumani pe vremea veniriĭ Ungurilor în Pannonia este o probă pentru aceasta. De altfel şi alţii înainte de Roesler aŭ bănuit notaruluĭ anonim că ar fi plăzmuit istoriea veche ungurească după împrejurările contemporane cu dînsul, precum se vede din Petru Maior Istoriea pentru începutul Romînilor 97: „Unii zic că notariul aŭ scris istoriea sa după tocmeala lucrurilor ce era în veacul luĭ, iară nu după adevărul vremiĭ aceĭa cînd aŭ întrat Ungurii în Pannonia şi în Ardeal“. Pentru părerea că notarul anonim a trăit înainte de Bela IV aduce Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 239 proba că cuvîntul *Blachi*, cu care notarul anonim numeşte pe Romîni, se găseşte întrebuinţat numai în documentele ungureşti anterioare luĭ Bela IV. Cu începere dela 1234 se întrebuinţează în mod excluziv numaĭ cuvintele Olaci, Olachi, Olati, Walati în documentele ungureşti.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

din secolul XIII, care spune I, 4, 1 că „Locuitorii din orașele Pannoniei, Pamfiliei, Macedoniei, Dalmației și Frigiei, ne mai putînd suferi prădăciunile și asediurile cele multe din partea Hunilor, și-au părăsit țara cu voea lui Attila și au trecut peste marea adriatică în Apulia. Numai Vlahii, care erau păstorii și colonii lor, au rămas de bună voe în Pannonia (Pannoniae, Panfiliae, Macedoniae, Dalmatiae et Frigiae civitates, quae crebris spoliis et obsidionibus per Hunos erant fatigatae, natali solo derelicto, in Apuliam per mare adriaticum, de Ethela licentia impetrata, transierunt; Blackis, qui ipsorum fuere pastores et coloni, remanentibus sponte in Pannonia)“; și I, 4, 6 că „Secuii sînt rămășiți de ale Hunilor. Cînd au aflat că Ungurii s-au întors în Pannonia, li-au eșit înainte la hotarele Ruteniei, și dupăce au ajutat Ungurilor să cucerească Pannonia, au căpătat și ei locuri într-însa, dar nu la șes, ci cu Vlahii împreună în munții dela margine (Zaculi Hunorum sunt residui, qui, dum Hungaros in Pannoniam iterato cognoverunt remeasse, redeuntibus in Rutheniae finibus occurrerunt, insimulque Pannonia conquestrata, partem in ea sunt adepti, non tamen in plano Pannoniae, sed cum Blackis in montibus confiniis sortem habuerunt)“. Dintre acești scriitori, dacă într-adevăr vorbele lor reprezintă niște tradiții, după cum vrea Onciul, iar nu mai degrabă niște combinații personale, cei unguri reprezintă în tot cazul tradiția dela venirea Ungurilor în Pannonia, pecînd foarte probabil populație romînească se găsia pe teritoriul Daciei, iar dintre cei bizantini numai Kekavmenos leagă originea Romînilor de cucerirea Daciei prin Traian. Dacă însă tradiția — în caz cînd tradiție este— reprezentată de Kekavmenos pomenește de împăratul Traian, aceasta se explică prin faptul renumelui celui mare al acestui împărat, care a făcut să se rezumeze în el toată opera anterioară de romanizare a răsăritului Europei, nu poate servi însă ca probă că romînismul și-ar fi trăgînd originea numai dela împăratul acesta ori mai cu samă dela dînsul, cu atît mai mult nu, cu cît aceiaș tradiție pune patriea primitivă a Romînilor în țara Sîrbilor, adecă în Moesia Superior.

§ 230. N. Iorga, Histoire des Roumains de Transylvanie et de Hongrie, Bucarest, 1915, I pag. 5-9: „Regiunile cuprinse între Carpații romîni și rîul Tisa erau locuite la epoca lui Herodot de Agathyrsi, care erau de origine evi-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

dent thracă, dupăcum îĭ arată şi numele, şi aveaŭ cele maĭ strînse relaţiĭ cu ramura dacă din aceĭaş tulpină. Romînii sînt necontestabil descendenţiĭ acestor Dacĭ şi aĭ congenerilor lor Geţĭ, stabiliţĭ cînd pe malul drept cînd pe cel stîng al Dunărĭĭ, precum şi aĭ celorlalte elemente thrace şi illyre deznaţionalizate printr-o colonizare romană lentă, care s-a făcut întîĭŭ prin immigraţiĭ de ţăranĭ veniţĭ din Italia cu mult înainte de cucerirea luĭ Traĭan. Fiindcă teritorĭul Agathyrsilor şi al vecinilor lor de aceĭaş origine a fost dela început o ţară thracă şi apoĭ a aparţinut Dacilor, acest teritorĭu face, decĭ, parte în mod evident din moştenirea cea maĭ veche şi cea maĭ autentică a actualeĭ naţiunĭ romîne. Această prezenţă a Agathyrsilor civilizaţĭ, care exploatase minele de aur ale aceşteĭ provinciĭ, apoĭ stabilirea unuĭ stat dac, care trebue să figureze printre fundaţiunile cele maĭ importante ale barbarilor şi avea relaţiĭ continue cu lumea romană, căreĭa îĭ împrumuta cu inteligenţă, am putea zice chĭar cu patimă, elementele necesare pentru a forma o noŭă civilizaţie mixtă, sînt, propriu vorbind, primele titlurĭ de posesiune pe care le pot prezenta Romînii de astăzĭ în privinţa Transilvanieĭ şi a provinciilor vecine. Opera îndeplinită de Romanĭ şi lăsată moştenire acelora care li poartă şi astăzĭ numele şi vorbesc o limbă derivată, în părţile eĭ esenţiale, din latineşte ar fi un al doilea titlu de posesiune în favoarea acelora care lĭ-aŭ moştenit numele şi limba. Nimenea nu pretinde astăzĭ, printre oameniĭ cu judecată, că poporul romîn, aşa cum se prezintă astăzĭ, ar fi continuatorul, fără niciun amestec, fără nicĭo pată, ca să zic aşa, al Romanilor în înţelesul pur latin al acestuĭ cuvînt. Invăţaţiĭ aŭ reuşit să fixeze că primul element roman care a pătruns în Dacia, al căreĭ centru şi a căreĭ citadelă principală era Transilvania, aŭ fost ţăranĭ italienĭ, care fusese nevoiţĭ să părăsească peninsula din cauza creşteriĭ prea marĭ a populaţieĭ, din cauză că munca cîmpuluĭ se făcea numaĭ cu sclavĭ, precum şi pentru aceĭa că se lăţise regimul vilelor de lux şi al aprovizionăriĭ Italieĭ prin mărfurĭ venite din provinciile vecine. Fiind maĭ numeroşĭ decît Illyriĭ şi Thraciĭ vecinĭ, şi avînd aceleaş ocupaţiunĭ ca şi aceştĭ maĭ vechĭ locuitorĭ aĭ peninsuleĭ balcanice, ţăraniĭ italienĭ aŭ reuşit să-ĭ deznaţionalizeze printr-un proces de transformare etnică, de care izvoarele contemporane, care aveaŭ de scop să trans-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

mită numaĭ evenimentele politice, nu puteaŭ şi nu trebuĭaŭ să vorbească. Aceste elemente thraco-illyre romanizate s-aŭ întins dela sine, fără nicĭun ajutor şi fără nicĭun imbold din partea oficialităţiĭ, pe rîpa stîngă a Dunăriĭ, şi imperĭul n-a făcut decît să urmeze această expansiune, care se îndeplinise de Italienii de rasă pură. Cînd, după maĭ multe războae contra Dacilor, dintre care cele depe urmă fură purtate de Traĭan, ce ajunse în urma strădănuinţilor sale militare stăpîn peste Dacia întreagă, a fost întreprinsă o colonizare oficială, maĭ ales pentru a înfiinţa oraşele indispensabile pentru opera de civilizaţie romană, noiĭ veniţĭ, chemaţĭ de imperĭu şi ocrotiţĭ de armele sale, organizaţi după legile imperĭuluĭ şi trăind pe acest noŭ teritorĭu pentru a servi raţiunĭ de stat, aparţineaŭ, dupăcum arată inscripţiile şi cele cîteva linii consacrate de istoricĭ aceştei opere, diferitelor rase, care, egale din punct de videre politic, trăĭaŭ în orbis romanus. Eĭ fraternizaŭ numaĭ prin limbă şi prin interese, prin regimul politic pe care-l servĭaŭ, şi prin activitatea lor întreagă. Ne putem întreba totuş dacă aŭ luat într-adevăr parte aceştĭ tîrziŭ veniţĭ la formarea poporuluĭ romîn, a căruĭ primă bază e reprezentată de Thraco-Illyrĭ şi a doŭa de immigraţiea ţărănească italică, care a fost singura capabilă de a produce deznaţionalizarea aceştei mase marĭ de barbarĭ, care masă de barbarĭ ar fi rezistat la influinţa căutătorilor de aur şi a aventurierilor, a funcţionarilor şi a soldaţilor, stabiliţĭ în provinciea pe care Roma imperială o aşezase pe malurile Dunării şi în Carpaţĭ". — Va să zică Romînii sînt Thracĭ şi Illyrĭ, romanizaţĭ în Dacia şi în peninsula balcanică prin ţăranĭ italienĭ, care venise în Dacia şi în peninsula balcanică înainte de Traĭan şi în aşa de mare număr, încît aŭ deznaţionalizat lesne pe Thracii şi Illyriĭ din Dacia şi din peninsula balcanică. Cînd aŭ cuprins Romaniĭ Dacia sub Traĭan, coloniştiĭ şi militariĭ veniţĭ într-însa în urma cuceririĭ aŭ găsit provinciea deja romanizată. Şi pentru aceste afirmaţiĭ Iorga se raportează la învăţaţĭ: „Învăţaţiĭ aŭ reuşit să fixeze că" etc." Oare cum vor fi reuşit? Căcĭ doar tot Iorga spune că despre acest lucru „izvoarele contemporane nu puteaŭ şi nu trebuĭaŭ să vorbească". Ştim că Iorga poate broda. Vezĭ, de pildă, maĭ sus § 226 sub Geschichte des rumänischen Volkes înfloriturile pe care le face pe baza celor povestite de Priscus. Dar în

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cazul de faţă nu brodează, ci inventează pe de-a întregul. Şi motivul pentru care inventează este că vorbeşte de „moştenire veche şi autentică a naţiunii romîne“, de „titluri de posesiune pe care le pot prezenta Romînii în privinţa Transilvaniei şi a provinciilor vecine“, de „titlul de posesiune al acelor care aŭ moştenit numele şi limba Romanilor“. Motivul pentru care inventează este că el nu face istorie, ci pseudoistorie tendenţioasă. In privinţa aceasta a făcut judicioase observaţii Fischer, Die Herkunft der Rumänen, pag. 204: „Romînii ar trebui să se gîndească că romanitatea nu stă în Horaţiu, nici în Cicero, ci în *virtus romana*, adecă în *vrednicie*, în *măreţiea simţirii*, în *caracterul cel cinstit*. Ar trebui să-şi dea osteneală Romînii ca binele, pe care-l poartă în ei, fără îndoială în mare măsură, să-l îngrijească, să-l dezvoalte şi să-l întărească tot mai mult, iar răul, pe care-l aŭ în ei iarăş fără contestare, să-l recunoască şi să-l stîrpească dela rădăcină, altfel are să fie răŭ de dînşii. Lor nu li trebue *romanitatea*, cea îngropată în muzee, ci virtutea cea vie romană. La asemenea virtute poate să tindă cineva, chiar dacă nu-i Roman. Şi de ce au mai mult trebuinţă Romînii? Să fie Romani tot mai spălăciţi şi mai degeneraţi, ori Romîni tot mai vrednici?“ Şi pag. 4: „Eŭ sfătuesc pe Romîni să nu se lese opriţi de o fantomă, ci în mod cinstit şi fără preget să lucreze la renaşterea lor. Rasa lor posede o aşa de mare inteligenţă naturală, o aşa de uimitoare putere de rezistenţă, o aşa de neobişnuită energie a vieţii, încît, dacă reuşeşte să scape moralmente de o mulţime de resturi medievale şi pe jumătate asiatice, ea poate să-şi ceară locul la soare numai şi numai pe baza faptului care nu se poate înlătura: j'y suis et j'y reste. In vieaţa popoarelor nu hotăresc numele mari şi goale, ci vredniciea mai mare şi numărul mai mare“.

In ce priveşte faptele înseş, locuitorii Italiei s-aŭ scurs, este adevărat, peste graniţile ei, dar nu înaintea cuceririlor romane, ci odată cu acestea şi după acestea, şi s-au scurs anume ţăranii ca ostaşi, iar tîrgoveţii ca ostaşi şi ca negustori ori, în general, ca oameni de afaceri. Şi aşa de mult se golise Italia de locuitori în preajma cuceririlor făcute de statul roman în teritoriile thrace, illyre şi pannone din peninsula balcanică (Vezi istoricul acestor cuceriri la §§ 75, 76, 77), încît dictatorul Caesar a trebuit să intervină şi să împiedece emigrarea Italienilor. El a interzis Italieni-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

lor de vrîsta între 20 şi 40 de anĭ să absenteze maĭ mult decît treĭ anĭ din Italia. Suetonius, Caesar 42. Vezĭ § 234, 3, a. Nicăirĭ agenţiĭ romanizătorĭ de origine italiană n-aŭ fost maĭ puţinĭ decît în teritorĭul romanizat al răsărituluĭ Europeĭ, şi anume ceĭ maĭ puţinĭ aŭ fost în teritorĭul romînesc al acestuĭ răsărit. Motivul este atestat de istorie: în afară de ostaşĭ, nu maĭ eraŭ Italienĭ disponibilĭ. Impănase lumea cucerită: din ordinul luĭ Mithridates 80000 din eĭ aŭ fost ucişĭ în Asia Mică şi 20000 în insula Delos. Din cîţĭ rămăsese în Italia perise vreo 300000 în războaele cu soţiĭ şi în cele civile depe vremea luĭ Sulla şi Marius. Regiunĭ întregĭ eraŭ pustiĭ, de pildă Apulia. Locul Italienilor îl umpluse sclaviĭ şi străiniĭ. Mommsen, Römische Geschichte II pag. 402-403, III pag. 514. Dar să admitem acest lucru imposibil, că înainte de cucerirea romană s-ar fi strecurat ţăraniĭ italienĭ în teritoriile barbarilor, şi încă în ale celor maĭ aprigĭ barbarĭ cu care aŭ avut de a face vreodată Romaniĭ. Ce fel de ţăranĭ italienĭ îşĭ închipueşte Iorga că ar fi fost aceĭa? Pentru a pricepe concepţiea acestuĭ învăţat, voĭŭ reproduce cele spuse de el asupra aceşteĭ chestiunĭ (asupra căreĭa îĭ place să revie) şi în alte doŭă lucrărĭ ale sale, dintre care despre una voĭŭ vorbi în special maĭ la vale. Istoriea literaturilor romanice în dezvoltarea şi legăturile lor, Bucureştĭ, 1920, I, pag. 3-4: „Limbĭ neolatine s-aŭ produs numaĭ în Gallia pe bază celtică, în Spania şi Portugalia pe bază iberică, în Italia însăş pe *singura bază latină*, în Alpĭ, unde Retoromaniĭ aŭ un substrat special, şi la noĭ, unde substratul a fost dacic, trac. In toate aceste părţĭ, ducînd, la sfîrşitul republiciĭ romane, o vieaţă maĭ mult de sat, a plugarilor şi păstorilor, aŭ trebuit să vie marĭ mase romane, *în adevăr romane* — nu în sensul în care anume persoane din Austria puteaŭ fi însumate la rasa germană—, avînd acelaş fel de traĭŭ ţărănesc, pentru păstrarea chĭar a căruĭa aŭ părăsit solul italian. Căcĭ aicĭ se înscăunase, prin progresele militare, politice şi economice ale statuluĭ, un alt regim la ţară, unde eraŭ vile, parcurĭ, ca ale lorzilor ingleziĭ de astăzĭ, care aŭ izgonit la orase — însă nu şi la Roma, plină de străinĭ şi avînd, în Trastevere, Semiţĭ: Sirienĭ şi Evreĭ— o mare parte din vechea populaţie de plugarĭ, ca să-şĭ aĭbă plăcerea lor de a vîna vulpĭ şi de a organiza sărbătorĭ în aer liber, ĭar sclavĭ, cu munca fără preţ, lucraŭ pen-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tru stăpîn, pecînd cea mai mare parte din aprovizionare venia pe mare, din grînarele Sicilieĭ, ale Africeĭ şi altor părţi căzute în atîrnare faţă de Roma. Nefiind admisibilă, cum am spus, îngrămădirea prea mare în oraşe, unde nu era o industrie asemenea celeĭ de astăzĭ, neputînd fi vorba de emigrărĭ, ca acelea care duc în America pe sătenii fără ocupaţie aĭ Rusieĭ europene, aĭ Austroungarieĭ, aĭ Irlandeĭ, a trebuit să se producă o lentă emigrare, de care, în chip firesc, izvoarele narative... n-aŭ grijă să vorbească... Şi aceştĭ oamenĭ singurĭ, trecînd pe alte tărîmurĭ, cu prestigĭul puterii romane, cu valoarea lor dovedită, cu sprijinul oficialităţii apropiate orĭ măĭ depărtate, aŭ putut deznaţionaliza aproape imediat părţĭ risipite din populaţiea aborigenă, pentruca aceştiia la rîndul lor să poată lucra, independent de sîngele lor, asupra congenerilor... Romanizarea, care e maĭ mult o *latinizare*, s-a petrecut ca un fenomen înainte de toate popular, elementar". Istoriea Romînilor din peninsula balcanică, Bucureştĭ, 1919, pag. 8-9: „Date precize lipsesc, pentruca să se poată fixa condiţiile, în care a avut loc romanizarea ce a urmat izbînda definitivă a armatelor republicii. Trebue să se admită totuş—şi am indicat-o adesea—că, alăturĭ de trimeterea pe cale oficială a coloniştilor, de stabilirea soldaţilor care-şĭ isprăviseră cariera şi care contractaseră legăturĭ în ţară, a fost şi aportul de populaţie datorit iniţiativeĭ claseĭ rurale însăş. Intr-o regiune ca Italia din această vreme, care primĭa de aĭurea, din Sicilia, din Africa, din insulele mediteraneĭ răsăritene, din Egipt mijloacele sale de hrană, şi care prefăcea vechile cîmpiĭ muncite de ţăranĭ liberĭ în ferme încredinţate lucrului sclavilor, saŭ în parcurĭ şi grădinĭ de plăcere în jurul vilelor luxoase, rolul acestor ţăranĭ *de veche şi zdravănă rasă* era cu adevărat sfîrşit. Eĭ nu puteaŭ nicĭ să se potrivească după noile condiţiĭ de viaţă dela ţară, nicĭ să găsească locurĭ în oraşe, pe care apucaseră a le năvăli intruşĭ străinĭ, venind de aşa de departe cum este Asia semită. Nevroind să decadă, să pĭară de o ticăloasă moarte înceată, aceştĭ ţăranĭ trebuiră să emigreze. O parte dintre dînşiĭ se îndreptară către apus şi dădură Provenţeĭ caracterul săŭ lămurit roman. Ceĭalaltă parte, cea maĭ importantă, luă, prin *pasurile Alpilor orientalĭ*, drumul care duce la Balcanĭ şi la Pind".

Limba neolatină din Italia s-a produs *pe singura bază*

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

latină ?, „mari mase romane *în adevăr romane* ?, „țărani *de veche și zdravănă rasă* ?, „romanizarea e mai mult o *latinizare.*" ? Hotărît este că Iorga își închipuește Italia ca o țară plină de o rasă unică, și anume de o rasă neaoșă latină. Dar lucrurile nu stau astfel. Popoarele italice, din care făceau parte și Latinii, ocupau numai partea centrală și sudică a Italiei dinspre vest de Apenini. Partea centrală și sudică a Italiei dela răsărit de Apenini era ocupată de popoare illyre, iar tot nordul peninsulei, începînd cu mult dela sud de Padus, era ocupat de Celți, de Liguri și de Illyri. Aceasta în trăsături generale, căci alături cu popoarele italice mai erau încă, în partea dinspre vest de Apenini, și alte neamuri de oameni, anume Etrusci și Greci. Și dintre aceste neamuri acele asupra cărora s-a întins mai tîrziu romanizarea în peninsulă au fost Celții și Ligurii și Illyrii din partea nordică a ei. Opera de cucerire a acestora a început pela sfîrșitul secolului III a. Chr., a fost întreruptă de războiul al doilea punic și desăvîrșită (cu excepție de Liguri, care au fost domoliți mai tîrziu) în primul șfert al secolului II a. Chr. Și în teritoriul celt de dincoace (dela sud) de Padus au fost așezate colonii de Italici, iar jumătate din pămînturile Celților au fost confiscate și date acelor colonii. Teritoriul de dincolo (dela nord) de Padus însă a fost lăsat de Romani neatins din punct de videre al solului și al populației, o singură colonie numai a fost trimeasă de ei, pe teritoriu illyr, la Aquileia. Mommsen, Römische Geschichte, I, 563, 673 sqq. Prin urmare, dacă, admițîndu-se imposibilul, se vor fi scurs niscai țărani din Italia „prin pasurile Alpilor orientali, pe drumul care duce la Balcani și la Pind", înainte de cucerirea romană, aceï țărani în tot cazul nu puteau fi *italici*, *latini* și *„în adevăr romani"*, ci *celți* și *illyri*, *romanizați* dela o vreme, dar celți și illyri de sînge și de minte. De dus însă prin țări barbare chiar înainte de cucerirea romană a țărilor acelora, s-au dus Italieni, dar aceia nu erau țărani, ci negustori, oameni de afaceri, de obîrșie tîrgoveață. Vezi V. Pârvan, Die Nationalität der Kaufleute im römischen Kaiserreiche, Breslau, 1909, de pildă pag. 27.

Cu toate acestea povestea despre țăranii „în adevăr romani", care au romanizat provinciile înainte de cucerirea lor, a convins pe Sextil Pușcariu, care spune Locul limbii

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

romîne între limbile romanice pag. 14: „N. Iorga a arătat în mod convingător că înainte de cucerirea oficială a unor provincii romane a existat o îndelungată infiltrare a acestor ţinuturi cu o populaţie ţărănească, care ea, iar nu ceĭ cîţiva veterani, slujbaşi şi aventurieri veniţi deodată cu eĭ, a dat caracterul roman acestor provincii.“ Tot aşa povestea a convins pe Capidan, Romînii din peninsula balcanică, în Anuarul institutului de istorie naţională, II, anul 1923, pag. 97.

§ 230 a. J. Peisker, Die Abkunft der Rumänen, în Zeitschrift des historischen Vereines für Steiermark, XV Jahrgang, 1-4 Heft, Graz, 1917, pag. 160-205.

Pag. 160-163, 174-179: „Se dă un tablou al vieţii nomade păstoreşti a Macedoromînilor şi a popoarelor uralo-altaice din stepele Asieĭ centrale: Vărează în unele regiuni şi ernează în altele, şi acele regiuni sînt adesea foarte îndepărtate unele de altele. Animalele sînt oĭ, pentrucă ele se acomodează cel maĭ lesne la asemenea fel de vieaţă. Transportul întregii averi se face pe spinare de caĭ (în Asia centrală şi de cămile), căcĭ cară nu se pot transporta lesne pe drumuri anevoĭoase.“

Pag. 163: „Intre Romînii păstori şi ţăranii de alte neamuri agricultori din peninsula balcanică există, în timpul cît Romînii trec dela locurile unde vărează la cele unde ernează şi din contra, aceleaş raporturi care se observă în anumite regiuni depe lîngă pustiurile din Asia centrală între păstorii turcĭ nomazi şi locuitorii de alt neam agricultori.“

Pag. 174: „Toţi nomazii pe care-i arată istoriea că aŭ venit în Europa, aŭ venit fără excepţie din Asia centrală, leagănul păstorilor de oĭ nomazi.“

Pag. 185: „La vieaţa nomadă a păstoritului de oĭ se dedă omul numaĭ cînd este silit de împrejurări. Asemenea împrejurări se găsesc numaĭ în Asia centrală, unde triburile aparţin la aceĭaş rasă, cea uraloaltaică. Cum că ar fi fost şi populaţie arică nomadă cu păstorie de oĭ, nu se maĭ poate crede.“

Pag. 186: „Astăzi există în Asia centrală numaĭ o rasă de oameni cu vieaţă păstorească nomadă, cea uraloaltaică. Tot aşa a trebuit să fie şi altă dată, în timpurile trecute. Cum că toţi aceştĭ nomazi sînt de aceĭaş origine, se probează prin felĭul vieţii lor, care este acelaş la toate.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cu începere de cînd avem ştire despre ele, sînt acum maĭ mult de doŭă miĭ de anĭ. Sciţiĭ, aşa cum îĭ descrie Herodot, samănă cap tăĭat („wie ein Ei dem andern“) cu Mongoliĭ descrişĭ de Rogerius, Thomas arhidiaconul, Plan Carpin, Rubruquis, Marco Polo. Numaĭ limba îĭ maĭ deosebeşte, aşa că, de pildă, limba Sciţilor depe vremea luĭ Herodot era arică. Limba însă nu poate răsturna, cînd este vorba de a hotărî rasa, criteriul format de felĭul de a trăi (Lebensweise), care este „criteriul hotărîtor pentru rasă“ („das ausschlaggebende Kriterium für die völkische Abkunft“).[2]

Pag. 174: „Tot aşa firea romînimiĭ nu consistă în limbă, ci în felĭul eĭ de a trăi ca populaţie păstorească nomadă“.

Pag. 197: „Pănă acum a fost neglijată în istoriea popoarelor tocmaĭ partea cea maĭ esenţială, cea economică („die wirtschaftliche, wesentlichste Seite“).[2]

Pag. 168-172, 187-195: „Romîniĭ păstorĭ nomazĭ, cînd aŭ fost nevoiţĭ din diferite pricinĭ să devină sedentarĭ, şĭ-aŭ părăsit limba, aŭ adoptat-o pe acea a locuitorilor vechĭ sedentarĭ, în mijlocul cărora s-aŭ stabilit, şi aŭ devenit Grecĭ, Albanejĭ, Sîrbĭ, Croaţĭ, Bulgarĭ, Rutenĭ, Polonĭ, Slovacĭ, Cehĭ, Slovenĭ. Aşa, de pildă, s-aŭ sîrbizat în Montenegro. „Muntenegrenii sînt numaĭ cu limba Slavĭ, din punct de videre al neamuluĭ sînt Romînĭ şi Albanejĭ“. Din cauza vieţiĭ lor nomade Romîniĭ n-aŭ fost prea legaţĭ de propriea lor limbă românească şi lesne aŭ părăsit-o şi aŭ devenit Grecĭ, Slavĭ, etc. „Oare nu cumva şi limba lor naţională românească a fost adoptată de dînşiĭ în acelaş chip?“ Ba da, căcĭ Romînii sînt Uraloaltaicĭ romînizaţĭ. Cînd aŭ venit altaicii străbunĭ („die altaischen Vorfahren“) aĭ Vlahilor nomazĭ, nu se ştie. Eĭ n-aŭ putut fi romînizaţĭ în provinciea Dacia, pentrucă această provincie a fost prea puţină vreme ocupată de populaţie romană. Aŭ trebuit să fie romînizaţĭ în peninsula balcanică. Dar pe teritorĭul românesc al peninsuleĭ, aşa cum a fost fixat de Jireček, dacă s-ar fi romînizat, nu se poate pricepe pentru ce n-ar fi devenit sedentarĭ, orĭ macar pentru ce n-aŭ căpătat obiceĭul de a creşte şi alt fel de animale decît oĭ, pentrucă teritorĭul românesc din peninsula balcanică este de aşa natură, că locurile de ernatic sînt foarte apropiate de cele de varatic şi în asemenea împrejurărĭ nomaziĭ păstorĭ capătă deprinderea de a creşte şi alte animale, nu numaĭ oĭ. Lucrul nu se poate explica de-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească“; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cît în felĭul acela că pe teritorĭul dalmat, orĭ poate pe cel grecesc, se formase un sîmbure romînesc prin legionarĭ romînĭ stabilițĭ ca colonĭ, și în acel sîmbure romînesc aŭ venit să erneze nomaziĭ. Sîmburele acel romînesc depe teritorĭul dalmat orĭ grec a putut să fie cît de mic, și nu este trebuință ca nomaziĭ care ernaŭ pe teritorĭul cel mic romînesc să fi fost mulțĭ tare. Nomaziĭ aceĭa aŭ putut fi chĭar maĭ pnținĭ de o sută. („Eine rumänische Sprachinsel geringsten Umfangs in dalmatinischer oder griechischer Umgebung. Aber nicht nur ein Gebiet geringsten Umfangs, sondern auch ein numerisch unbedeutender Hirtenschwarm genügt zur Erklärung des Ursprungs des rumänischen Nomadentums, es können sogar weniger als Hundert fremdsprachige Wanderhirten gewesen sein, welche dort begonnen haben dauernd zu wintern“). Eĭ s-aŭ înmulțit răpede și aŭ emigrat apoĭ ca roĭurile dintr-un stup, și uniĭa și-aŭ păstrat limba romînească, ĭar alțiĭ aŭ devenit Grecĭ, Albanejĭ, Sîrbĭ, Croațĭ, Slovenĭ, Bulgarĭ, Rutenĭ, Polonĭ, Slovacĭ, Cehĭ.[9]

Pag. 203-204, 179: „Din limba lor de obîrșie, cea uraloaltaică, Romînĭĭ aŭ păstrat un cuvînt, *cătun*: kirghiz *kotan* „un loc îngrădit pe un cîmp, în care nopteză oile“, kalmuk *chotton, chottun* „o comunitate de 10 orĭ 12 familiĭ, care-șĭ clădesc totdeauna colibile la un loc și-șĭ pasc turmele împreună“, burjät *chotton* „un mic sat compus din 10 păn la 12 familiĭ, care trăesc și-șĭ pasc turmele la un loc“, tatar din Siberia răsăriteană *kotun* [ce înțeles ?], mongol *khoton, khotun* „un lagăr compus din corturile a 6 păn la 10 familiĭ înrudite prin sînge“.[9]

Pag. 172-173: „Și în Italia și în Spania există o populație nomadă de păstorĭ de oĭ care-șĭ are originea în neamurĭ venite din stepele Asieĭ centrale. Anume păstoriĭ actualĭ din munțiĭ și cîmpiile Campanieĭ se trag din oarde bulgare stabilite acolo prin secolul VII, ĭar păstoriĭ nomazĭ din Spania se trag tot din oarde asiatice, în special din Alanĭ.[9]

Pag. 186-187: „Acolo unde nomaziĭ aŭ găsit loc prielnic, aŭ crescut alăturĭ cu oile și boĭ și porcĭ. Așa aŭ făcut Mongoliĭ, așa aŭ făcut nomaziĭ din stepa mărĭĭ negre. De aicĭ urmează că actualele popoare europene de origine nomadă asiatică arată prin felĭul animalelor pe care le cresc locul lor de origine. Maghĭarĭĭ, de pildă, care cresc nu numaĭ oĭ, ci și boĭ și porcĭ, se probează că trebue să fi trăit

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

multă vreme în stepa mării negre, iar Romînii nomazi, fiindcă cresc numai oi, se probează prin aceasta că trebue să fi venit direct din regiunea Asiei centrale, unde nomazii nu cresc boi și porci.[2]

Toată discuțiea lui Peisker se bazează pe presupunerea falșă că vieața economică ar proba rasa. Vieața economică însă, felĭul de a trăi, atîrnă dela împrejurările în care trăește cineva. Și dacă uniia mînîncă manioc, iar alții grîŭ, iar alții orez, și dacă uniia fac case de bîrne, iar alții de cărămidă, și dacă uniia sînt mîncători de pește, iar alții de carne de oae, o fac aceasta nu din cauza rasei, ci din a nevoii, și dacă i-ai pune din punct de videre geografic pe unii în locul altora, și-ar schimba îndată și vieața economică. Dacă ar fi trăit Germani ori Traci acolo unde aŭ trăit Babilonenii, ar fi făcut case de cărămidă, și dacă ar fi trăit Babilonenĭ acolo unde aŭ trăit Germanii și Thracii, ar fi întrebuințat bîrne pentru construirea locuinților. Cu privire la limbă, care n-ar proba rasa după Peisker (după cum chĭar în adevăr n-o probează), aŭ făcut uniia, care sînt de aceĭaș părere cu Peisker, observațiea (Vezi § 268 N° 4 Nota) că Francejii germanizați vorbesc tot așa de bine nemțește ca și Germanii, că Sașii romînizați vorbesc tot așa de bine romînește ca și Romînii, și că un Negru adus în Franța din mica copilărie vorbește tot așa de bine franțuzește ca și Francejii. Mai mult încă decît cu privire la limbă ar putea face cineva o analoagă observație cu privire la chipul de a trăi, care ar proba rasa după Peisker (și mi se pare că numai după Peisker). Limba însă și vieața economică sînt doi factori cu totul independenți unul de altul, și pentru aceĭa nu vreaŭ să zic, doar, că Sașii, chĭar după ce vor fi adoptat limba romînească, nu vor fi continuînd să ducă aceĭaș vieață economică anterioară romînizării, în caz cînd împrejurările, în care eĭ trăesc, vor fi persistat de a fi aceleaș, și nicĭ nu vreaŭ să zic că la Francejii ceĭ germanizați și la Negrul cel franțuzit nu vor fi persistînd, alături cu fizicul, și anumite aplecări și aptitudini psihice proprii raseĭ, și chĭar anumite aplecări psihice datorite anterioareĭ lor vieți economice. Vreaŭ să spun că, cu aceĭaș ușurință cu care-și schimbă omul limba, îș schimbă și felĭul de a trăi, vieața economică, îndată ce împrejurările îl silesc la aceasta. Probele ni le pro-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cură lumea pămîntească întreagă. Sînt popoarele agricole depe pămînt de aceĭaş rasă? Sînt meseriaşiĭ depe pămînt de aceĭaş rasă? Sînt păstoriĭ de oĭ depe pămînt de aceĭaş rasă? Chĭar păstoriĭ de oĭ din Asia centrală sînt de aceĭaş rasă? Că n-ar fi şi Iranĭ aceĭ păstorĭ din Asia centrală, ci numaĭ Uraloaltaicĭ, este o afirmare goală. Dar chĭar aceĭ aşa numiţĭ Uraloaltaicĭ constituesc aceĭaş rasă? După cum aşa numitele limbĭ uraloaltaice nu sînt doar provenite din aceĭaş limbă primitivă (Acest lucru este astăzĭ în deobşte recunoscut), tot aşa nicĭ popoarele aşa numite uraloaltaice nu aparţin la aceĭaş rasă de oamenĭ. Nu cumva Romaniĭ ceĭ vechĭ, care slăvĭaŭ aşa de mult agricultura, vor fi aparţinut la aceĭaş rasă cu Chinejiĭ, care o slăvesc tot aşa de mult ca şi Romaniĭ? Nu cumva Greciĭ, care aŭ făcut atîta comerţ, decînd se pomeneşte de dînşiĭ pănă astăzĭ, vor fi fost de aceĭaş rasă cu Fenicienii orĭ poate cu Evreiĭ actualĭ? D-apoĭ în Palestina cea veche trăĭaŭ unul lîngă altul doŭă popoare strîns înrudite de rasă, cel evreŭ şi cel fenician, şi cu toate acestea unul era agricultor, ĭar celălalt era comerciant şi industriaş. Iar acest popor evreŭ, aşa de agricultor şi de războĭnic pe vremea luĭ Solomon, fusese păstor pe vremea patriarhilor, şi anume tocmaĭ păstor de oĭ, fără să fi fost uraloaltaic (Vezĭ Biblia). Şi încă limba nu probează comunitatea de rasă numaĭ cînd o consideră din punct de videre *static*, *sincronic*, nu şi cînd o consideră din punct de videre *evolutiv*, *diacronic*, ca să mă servesc de terminologiea luĭ Saussure. Dacă priveştĭ lucrurile într-un moment dat, de pildă astăzĭ, limba latinească este vorbită de popoare de diferite rase, de aşa numitele popoare romanice. Prin faptul că aceste aşa numite popoare romanice vorbesc aceĭaş limbă de obîrşie nu se probează, firește, de fel că ele ar aparţinea la aceĭaş rasă. Dar dacă priveştĭ lucrurile din punct de videre al felĭuluĭ cum aŭ evoluat limbile romanice din limba latinească, maĭ ales din punct de videre al sunetelor, se constată că într-adevăr popoarele care le vorbesc astăzĭ aparţin la rase deosebite, adecă la complexiunĭ fizice şi psihice deosebite, şi că diferitele neamurĭ romîneştĭ actuale, Dacoromînĭ, Macedoromînĭ, Istroromînĭ, aparţin la acelaş neam de oamenĭ, anume la acelaş neam de oamenĭ nu ca *naţiune*, din punct de videre sociologic, ci ca *soĭŭ*, ca *rasă*, din punct de videre antropo-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

logic, biologic (Vezĭ § 308 e). Starea economică însă nu probează în ce privește rasa absolut nimic. Dupăce la pag. 198 a pomenit de părerea luĭ Jung, Die Anfänge der Romänen, Wien, 1876, în Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien, XXII, pag. 98 sqq., și a luĭ Xenopol, Une énigme historique, Les Roumains au moyen-âge, Paris, 1885, pag. 36, că Romîniĭ din Dacia pe vremea invaziuniĭ barbarilor s-ar fi adăpostit prin munți ca păstorĭ, spune Peisker la pag. 199: „Prostiĭ (Albernheiten) maĭ marĭ decît acestea n-aŭ fost încă vreodată scrise. Cum poate un bĭet țăran să se facă păstor? De unde capătă el așa de odată vitele de care are nevoe? Cum învață el așa de odată să le îngrijească, să se folosească de ele și să umble cu ele încoace încolo, el care până acum a fost un om sedentar? Ca păstor el poate sta în munți numaĭ în timpul veriĭ. Chĭar în toamna următoare el trebue numaĭ decît să se întoarcă la cîmpie, tocmaĭ acolo, de unde cu cîteva luni înainte scăpase, tocmaĭ în mîna năvălitorilor, dinaintea cărora trebuise să fugă!“. Dar „nevoea învață pe cărăuș“, zice proverbul romînesc. Dacă cumva aŭ trebuit Romînii să fugă în munți, aŭ învățat răpede păstoriea de nevoe, pentrucă alt mijloc de traĭŭ în munți decît păstoriea, și anume maĭ ales păstoriea de oĭ, nu este. Oĭ vor fi avut eĭ cîteva, chĭar pe vremea cînd trăise la cîmpie, ĭar ca să se întoarcă chĭar în toamna următoare la cîmpie n-aŭ avut nevoe, pentrucă păstoriea de oĭ se poate face, cînd este numaĭ decît trebuință, și pe munte în tot cursul anuluĭ. De altfel păstoriea de oĭ era obișnuită și la popoarele băștinașe din sudestul Europeĭ, după propriea mărturisire a luĭ Peisker, care citează pag. 190 *caseus docleas* după Plinius N. H. 11, 42, 240, și *caseus dardanicus* după un geograf din IV secol p. Chr., Geographi graeci minores, II, 523, ca brînzeturĭ renumite, așa renumite cum sînt actualele brînzeturĭ romînești, în special cele macedoromîne, despre care tot Peisker pomenește pag. 164. S-ar părea că fără întrerupere, dela timpul luĭ Plinius până în vremurile de astăzĭ, fabricarea brînzeĭ de oĭ a fost o specialitate a *indigenilor*, a *autohtonilor* din peninsula balcanică. Iar păstoriea de oĭ nomadă (*transhumance*), așa că turmele sînt duse ĭarna la cîmpie și vara la munți, era practicată în Italia sudică înainte de Hristos, după mărturiea luĭ Varro (Vezĭ Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 172-173, unde se maĭ relevează din noŭ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

faptul așa de cunoscut că terminologiea pastorală românească este ori de origine latină ori în tot cazul nu slavă nici turcească). Așa prostie mare, deci, nu-i părerea că ar fi dus Românii la munți vieață pastorală pe vremea invaziei barbarilor. S-au spus prostii mai mari și au să se mai spue. Chiar această părere actuală a lui Peisker, că vieața economică ar proba rasa, nu-i pân pe acolo vreo înțelepciune. Și ce să mai spui despre afirmații ca acelea că Românii, pentrucă cresc numai oi, trebue să fi venit direct din Asia centrală, iar Maghiarii, fiindcă cresc și boi și porci, trebue să se fi oprit multă vreme în stepa mării negre? Adecă, pentru ce, de pildă, ar fi căpătat Maghiarii obiceiul de a crește și alte vite în afară de oi în stepa mării negre, și nu l-ar fi căpătat în stepa Ungariei? Și pentru ce, adecă, n-ar fi venit și Românii cu obiceiul de a crește și alte vite în afară de oi și n-ar fi perdut apoi obiceiul?

Dar despre care Romîni, că ar fi uraloaltaici romînizați, vorbește Peisker? Căci doar Românii sînt cei mai mulți agricultori și crescători de alte vite, nu de oi, și n-au încetat de a fi agricultori și cu mari tendințî spre vieața sedentară un singur moment, după cum probează cuvintele românești privitoare la cereale, la lucrul cîmpului, la grădină, la vie, care sînt cele mai multe de origine latină (Acest lucru, de altfel cunoscut, a fost acum din nou cu tărie relevat de Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 201-207). Cum începe el vorba, Peisker are în videre pe Macedoromîni, apoi își întinde viderea asupra Românilor păstori de oi în general, și la urmă cuprinde în concepția sa românimea întreagă. Toată românimea ceialaltă, în afară de păstorii de oi, își are originea după Peisker în Românii păstori de oi, care au servit barbarilor celorlalți năvălitori, veniți după dînșii, ca spioni, și apoi supt ocrotirea acelor barbari, consîngeni cu dînșii, s-au stabilit ca populație sedentară și agricultoare în actualele lor teritorii, în special în teritoriile dacoromînești. Pag. 201: „După cum se știe, hoardele turcești, înainte de a năvăli în Europa, își procurau informații precize până la mari depărtări asupra statelor pe care voiau să le lovească. Spionii aleși pentru aceasta trebuiau să cunoască țările asupra cărora erau să dee informații, căile de comunicație, vadurile și trecătorile, apoi trebuiau să știe limbile locului. Cine era mai potrivit la acest lucru decît păs-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

torul romîn, care ştiia slavoneşte? Lesne se poate înţelege cum s-aŭ dizlocat atunci pentru acest scop mase romîneşti, care aŭ format ca o reţea înprejurul statelor care eraŭ să fie sacrificate. Descendenţii acelor mase de Romîni aŭ constituit apoi populaţiea din teritoriile respective. La umbra Pecenegilor, Comanilor şi Tătarilor aŭ devenit Romînii cu vremea un popor compact, stăpînii ţărilor dela Dunărea de jos". De altfel este hotărît lucru că orî toate neamurile romîneşti sînt uraloaltaice, orî niciunul, pentrucă limba Macedoromînilor, a Romînilor păstorî de oi prin excelenţă, este de aşa natură, încît antropologiceşte, biologiceşte, din punct de videre al raseî, Macedoromînii constituesc acelaş neam cu Romînii ceilalţi (Vezî § 308 ε). Şi va să zică romînimea ceîalaltă, acea care a existat înainte de venirea Romînilor uraloaltaicî nomazî, romînimea aceîa din care s-a desfăcut acel sîmbure mic de veteranî, care s-a dus şi s-a stabilit pe un teritoriu mic dalmat orî grecesc undeva, de aŭ venit aceî vreo sută cel mult de uraloaltaicî nomazî şi aŭ ernat la dînşii, romînimea aceîa s-a evaporat, a dispărut în vreun chip oarecare, probabil s-a slavizat. Şi aŭ rămas din ea numaî aceî vreo cîţiva veteranî depe acel micuţ teritoriu dalmat orî grecesc undeva, care aŭ învăţat romîneşte pe aceî vreo sută cel mult de uraloaltaicî nomazî, şi apoi aŭ dispărut şi eî şi s-a stîns cu dînşii complect romînimea cea veche. Iar aceî vreo sută cel mult de uraloaltaicî nomazî, care aŭ învăţat romîneşte dela veteranî, s-aŭ plodit într-un chip extraordinar de mare şi aŭ dat naştere la actualii Romînî, stăpînitorii ţărilor dela Dunărea de jos (Să se vadă în special citatele de maî sus din paginile 168-172, 187-195 ale lucrăriî luî Peisker). Frumoasă înmulţire! Dacă vor merge tot aşa, apoî dela 12 milioane cît sînt aproximativ azî (Iaŭ o sumă maî mică, să nu se zică că exagerez), aŭ să ajungă Romînii peste 1400 de anî de acum înainte (Căcî pun data venirii uraloaltaicilor luî Peisker pela anul 500 p. Chr., aproximativ vremea Hunilor, celor dintîiŭ uraloaltaicî, de rasă *sigură* uraloaltaică propriu zisă, năvălitorî pe teritoriile romînimiî, şi aceasta ĭarăş ca să nu se zică că exagerez) la numărul de 1440 de miliarde. Cel puţin. Pentrucă trebue băgat de samă că nu ţin socoteală decît de aceî Romînî care vorbesc romîneşte, ĭar nu de aceî nenumăraţi care după Peisker aŭ perdut limba romînească şi aŭ devenit Grecî, Albanejî, Sîrbî, Croaţi,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Bulgarĭ, Rutenĭ, Polonĭ, Slovacĭ, Cehĭ, Slovenĭ. Vor fi pe atuncĭ, peste 1400 de anĭ de acum înainte, atîţia Romînĭ, încît nu-ĭ va maĭ încăpea pămîntul, şi vor înlocui toate celelalte rase omeneştĭ, dupăce dela unele vor împrumuta limba. Nu vor maĭ fi pe atuncĭ Inglejĭ, ci Romînĭ cu limbă inglizească, nicĭ Chinejĭ, ci Romînĭ cu limbă chinezească, etc. Pănă acum ştiam că proporţiea între numărul unuĭ neam de oamenĭ dela o epocă şi numărul aceluĭaş neam de oamenĭ dela altă epocă se cam păstrează aceĭaş, în mod indiferent, firește, de limba pe care acel neam de oamenĭ şĭ-ar schimba-o (adoptînd altă limbă orĭ alte limbĭ multe) dela o epocă la alta, şi de amestecul de rasă căruĭa acel neam de oamenĭ ar fi supus. Ştiam că neamul de oamenĭ dela o epocă la alta ba se maĭ înmulţeşte, ba maĭ scade, dar potrivit, nu prea tare, aşa că nicĭ chĭar Pĭeile Roşiĭ din America de nord n-aŭ devenit din cale afară de maĭ puţinĭ de cum fusese altă dată, dacă te gîndeştĭ nu numaĭ la aceĭ Indienĭ care şĭ-aŭ păstrat încă sîngele neamestecat, ci la toţĭ aceĭ Americanĭ de nord, care, ca Hamlin din nuvela Brown of Calaveras a luĭ Bret Harte, aŭ sînge indienesc într-înşiĭ. Pentru aceĭa nicĭ nu maĭ credea nimenĭ în existenţa eroilor eponymĭ orĭ în descendenţa Evreilor din singurul patriarh Iacob. Numaĭ cu Romînĭĭ s-ar fi petrecut lucrul altfel după Peisker. Dar aceasta nu se poate. Romînĭĭ vor fi fost poate maĭ puţinĭ pela anul 500 decît astăzĭ, vor fi fost poate şase, nu doŭăsprezece milioane, vor fi fost poate patru milioane, orĭ doŭă milioane, dar că vor fi fost numaĭ vreo sută, orĭ chĭar maĭ puţinĭ de o sută, că se vor fi plodit adecă dintr-un patriarh oarecare turc, ca Evreiĭ din ceĭ doĭsprezece feciorĭ aĭ patriarhuluĭ Iacob, aceasta pot s-o creadă numaĭ Judaeus Apella şi Peisker.

Ca încheere observ că Peisker crede că împăratul care a părăsit Dacia a fost Diocletian (pag. 198), că nu cunoaşte pe Berladnicĭ şi-şĭ închipueşte că locul din Hruševskyj Geschichte des ukrainischen Volkes, unde sînt pomeniţĭ Berladniciĭ, trebue să fie o greşeală de tipar în loc de Berendeĭ (pag. 199), şi că în sfîrşit îş închipueşte că Ivancu Rostislavicĭ a dat diploma dela 1134 nu ca prinţ al Bîrladuluĭ (despre care Bîrlad habar n-are), ci ca domn al Halicĭuluĭ, unde Ivancu n-a domnit nicĭodată (pag. 202).

§ 231. N. Iorga, Istoriea Romînilor din peninsula balcanică. Bucureştĭ 1919. Ce spune Iorga în această carte

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

despre țăraniĭ italienĭ, care s-ar fi infiltrat în provinciĭ înainte de cucerirea acestora, am arătat maĭ sus la § 230. Alte păreriĭ ale autoruluĭ, pe care le-a maĭ făcut de altfel cunoscute și aĭurea, sînt următoarele. Pag. 10: „Din toate aceste evenimente a eșit stăpînirea limbiĭ latine vulgare, vorbită de Romanĭ de rasă saŭ de noiĭ Romanĭ de asimilație, mult maĭ numeroși decît chĭar ceĭ dintîĭŭ, aĭ căror ucenicĭ, pe deplin cîștigațĭ, eraŭ, dela capul Matapan, saŭ cel puțin dela golful de Lepanto și dela cel de Arta, pănă în văile Carpaților la nord, în locurile unde trăĭaŭ populațiĭ germanice, și dela Adriatica la Morava și Vardar. Năvălirea Slavilor a trebuit să sfărîme unitatea raseĭ, care se formase din acest amestec și care — deoarece graĭul roman apare în apus din veacul al VIII și al IX încă — începea să deie o întorsătură proprie latineĭ vulgare, adusă de imigrațĭ, coloniștĭ și veteranĭ". Este aceĭaș concepție bizară despre romanizarea răsărituluĭ Europeĭ, pe care am găsit-o și în Geschichte des rumänischen Volkes, vezĭ maĭ sus, § 226. Să se noteze speciala variație de aicĭ cu capul Matapan și cu golful de Lepanto. După Iorga chĭar Grecia per excellentiam fusese romanizată. — Pag. 11: „Lovitura slavă, aducînd nimicirea orașelor latino-elenice care prosperaŭ pe malul Adriaticeĭ,... a aruncat pe Romîniĭ din Pind în Thessalia, Acarnania și Etolia, și poate chĭar din această epocă încă în insulele care mărginesc țermul, ca la Corfu". Este aceĭaș concepție pe care am găsit-o și în Geschichte des rumänischen Volkes, vezĭ maĭ sus, § 226. — Pag. 20: „Puțin după aceĭa aceștĭ Romînĭ din Thessalia, aĭ căror înaintași susținuseră țaratul de revanșă din Ohrida, întemeĭază eĭ înșiș, și fără niciun concurs din partea Bulgarilor autenticĭ, acest al treilea țarat, care s-a stabilit maĭ tîrziŭ în Tîrnova Balcanilor. Căcĭ e vorba într-adevăr de o mișcare a acestor Thessalioțĭ din Marea Vlahie. La Tyrnavos a izbucnit, după cronicariĭ grecĭ, revolta celnicilor Petru și Asen, aĭ căror conaționalĭ fuseseră păgubițĭ, încontra datinelor de veacurĭ, de dregătoriĭ împăratuluĭ Isac Anghelul, care ceruseră dăjdiĭ grele pentru nunta stăpînuluĭ lor, mișcarea, zic, a acestor șefĭ și soldațĭ, care fuseseră eĭ înșiș jigniți în chip crud. Dar această Tîrnovă nu este, fără îndoĭală, cea din Bulgaria, care n-a fost poate întemeĭată decît maĭ tîrziŭ, după numele unuĭ oraș anonim, ci Tyrnavos din Thessalia. Cînd se cu-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

nosc, şi în chip aşa de precis, prin mărturiĭ aşa de numeroase, de un caracter de autenticitate desăvîrşit, regiunile locuite de Valahĭ, se poate întreba cineva, ce ar fi mers să caute în muntele Em aceştĭ doĭ fraţĭ, meniţĭ să fie întemeetoriĭ unuĭ imperĭu ce era să ţină aproape două veacurĭ. Şi deoarece este vorba de o biserică a sfîntuluĭ Dumitru, de minunile îndeplinite de acest sfînt, care îndemna la răscoală pe credincĭoşiĭ săĭ, nu trebue să se uĭte că rămăşiţile sfîntuluĭ eraŭ păstrate într-o biserică faĭmoasă prin minunĭ de tot felĭul la Salonic".

Asupra aceşteĭ părerĭ, despre răscoala Romînilor care aŭ înfiinţat imperĭul romîno-bulgar, că s-ar fi făcut la Pind, şi despre Tîrnova de care se vorbeşte pe atuncĭ, că ar fi fost Tyrnavos din Thessalia, trebue să lungesc puţin vorba, căcĭ părerea e foarte caracteristică. In Geschichte des rumänischen Volkes spusese deja Iorga că răscoala a avut loc în Pind (Vezĭ maĭ sus, § 226), dar ar fi putut crede cineva că e numaĭ aşa o părere fugară, ca a unuĭ om care se încrede prea mult în propriea memorie. Ca atare am şi considerat-o eŭ în „Barangiĭ în istoriea Romînilor şi în limba romînească", Viaţa Romînească, Mart 1916. Dar asupra aceşteĭ părerĭ revine Iorga cu tărie în lucrarea de faţă şi prin urmare trebue să pun punctele pe i. Decĭ, cum că răscoala a avut loc în Haemus, nu la Pind, mărturiseşte scriitorul contemporan cu faptele Niketas Akominatos Choniates. Daŭ locul în traducerea romînească a luĭ Murnu, publicată încă dela anul 1906 în Analele Academieĭ Romîne, seriea II, tomul XXVIII, Memoriile secţiuniĭ istorice. Niketas Akominatos Choniates, De Isaaco Angelo l. I pag. paris. 236 sqq.: „Iar cînd s-aŭ liniştit popoarele răsăritene, nu numaĭ primind vremelnice daruri, ci chĭar şi dărĭ pe fiecare an, Isac vru să-şĭ ĭa fimee de neam străin, căcĭ fimeea ce avusese o perduse prin moarte. Decĭ, ajungîndu-se prin solĭ cu Bela, craĭul Ungarieĭ, a luat pe fĭĭca luĭ, care încă nu împlinise zece anĭ. Dar scumpindu-se să rîdice nunta cu cheltuelĭ din visteriea împărăţieĭ, a făcut fără cruţare să se strîngă banĭ din ţările supuse luĭ, şi pe sub mînă, din lăcomie, a jăfuit între altele şi oraşele din părţile despre Anhialos, făcînd în acest chip sieş şi Romeilor neîmpăcaţĭ duşmanĭ pe aceĭ barbarĭ ce locuesc peste tot cuprinsul munteluĭ Emos, şi care înainte se numĭaŭ Mysi, ĭară acum Vlahi se chĭamă (τοὺς κατὰ

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

τὸν Αἷμον τὸ ὄρος βαρβάρους, οἱ Μυσοὶ πρότερον ὠνομάζοντο, νυνὶ δὲ Βλάχοι κικλήσκονται). Aceştiia, bizuindu-se pe strîmtorĭ şi sumeţindu-se în cetăţile lor, de care foarte multe sînt şi se înalţă drepte pe stîncĭ prăpăstioase, şi altă dată s-aŭ încumetat a se înpotrivi Romeilor, dar atuncĭ, dînduli-se prilej bine venit cu răpirea turmelor şi bîntuirea lor, aŭ făcut răscoală înfricoşată. Ceĭ care aŭ iscodit răul şi aŭ vînzolit întreg neamul eraŭ unul Petru şi Asan, doĭ fraţĭ din aceĭaş seminţie, care, nevrînd să facă începutul fără cuvînt, se înfăţişează la împăratul, pecînd acesta petrecea la Kypsella. Dînşiĭ ĭi cer dreptul să fie oştiţĭ alături de Romeĭ şi prin carte împărătească să li se dea un loc de moşie cu venit puţin din muntele Emos (χωρίον τι βραχυπρόσοδον κατὰ τὸν Αἷμον κείμενον)..." Şi tot aşa maĭ departe. De pildă: „Socotind că puţin lucru e dobîndirea libertăţiĭ şi neatîrnărĭĭ lor, [Vlahiĭ] se lăţesc şi spre tîrgurile şi cătunele maĭ depărtate de Emos. Iară unul din fraţĭ, Petru, îşĭ puse pe cap o coroniţă de aur şi în picĭoare încălţăminte roşiĭ. Şi lovind Preslava (cetate era aceasta, străveche şi toată zidită din cărămidă şi avea un foarte mare cuprins sub muntele Emos), şi văzînd că înpresurarea eĭ nu era fără de primejdie, aŭ părăsit-o. Apoĭ coborîndu-se din Emos, şi fără de veste năvălind spre alte oraşele de ale Romeilor, mulţĭ oameni şi mulţĭ boĭ şi dobitoace de povară şi mulţime mare de vite răpesc. A pornit dar atuncĭ Isac cu oştirea asupra lor". Şi tot aşa maĭ departe. (Vezĭ, de pildă, între altele locul citat la § 213, sub Onciul Teoriea luĭ Roesler pag. 346-347). Iar în ce priveşte Tîrnova spune Niketas Akominatos Choniates, De Alexio Isaaci Angeli fratre l. I pag. paris. 302 următoarele: „Tîrnova este cel maĭ întărit şi cel maĭ însemnat dintre oraşele dela muntele Haemus κρατήσαντες τοῦ Τερνόβου (ὁ δέ ἐστιν ἡ ἐρυμνοτάτη ἅμα καὶ προφερεστάτη τῶν κατὰ τὸν Αἷμον ἁπασῶν πόλεων)..."

§ 232. D. Onciul, Les phases du développement historique du peuple et de l'état roumains, în Bulletin de la section historique de l'Académie Roumaine, Janvier-Juin 1921. Pag. 3 sqq.: „«L'origine de la nationalité roumaine», dit l'éminent linguiste Miklosich dans ses recherches sur la langue roumaine, «date de ce temps lointain où, pour la première fois, le pied du Romain a foulé le sol de l'Illyricum». [Vezĭ § 210, Fr. Miklosich, Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte]. C'est vraiment par la conquête romaine des

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

territoires illyriques de la côte orientale de la mer adriatique jusqu'au Danube, habités par les anciens Illyriens, ancêtres des Albanais d'aujourd'hui, conquête commencée dès le temps de la république (à l'époque des guerres puniques et de Macédoine) et achevée sous Octave Auguste, c'est par elle qu' ont été jetées les premières semences de la nationalité roumaine dans les provinces danubiennes entre l'adriatique et la mer noire... etc."— Onciul repetă ceĭa ce a maĭ spus în celelalte lucrărĭ ale sale, în special ceĭa ce a spus în lucrarea sa dela § 229, Din istoriea Romînieĭ.

§ 233. Nĭ-a maĭ rămas să arătăm ce spun cronicariĭ romînĭ asupra chestiunii. Cinci vorbesc despre dînsa: Miron Costin, Cartea pentru descălecatul dentîĭŭ a ţării Moldoveĭ şi neamuluĭ moldovenesc, I şi II ediţie în Letopiseţe Cogălniceanu, Iaşĭ 1852, Bucureştĭ 1872, III ediţie în Miron Costin de V. A. Ureche, Bucureştĭ 1886, IV ediţie de C. Giurescu (sub titlul De neamul Moldovenilor, din ce ţară aŭ eşit strămoşiĭ lor), Bucureştĭ 1914 (Miron Costin vorbeşte de originea Romînilor şi în cele doŭă scrierĭ leşeştĭ ale sale: Opisanie ziemie moldawskiej wierszem, Descrierea ţării moldovineşti în versurĭ, scrisă la Daszow, anul 1684, lăsată în manuscript, publicată întîĭŭ de Dunin Borkowski în Pisma, Lwow, 1856, şi apoĭ în traducere romînească de Hasdeu [sub titlul Despre poporul Moldoveĭ şi al Ţării romîneştĭ] în Arhiva istorică I, $_1$ pag. 159 sqq., în leşeşte şi traducere romînească de V. A. Ureche în Miron Costin Opere complete, tom. II, Bucureştĭ, 1888; Chronika ziem moldawskich y multanskich, Cronica ţării moldovineşti şi munteneşti, lăsată în manuscript, publicată leşeşte şi cu traducere romînă de I. Bogdan în Cronice inedite atingătoare de istoriea Romînilor, Bucureştĭ, 1895); Neculaĭ Costin, Cartea pentru descălecatul dentîĭŭ a ţării Moldoveĭ şi neamuluĭ moldovenesc, I şi II ediţie în Letopiseţe Cogălniceanu, Iaşĭ 1852, Bucureştĭ 1872; Cronica pre scurt a Romînilor, I ediţie de G. Ioanid, Bucureştĭ 1858, II ediţie în Letopiseţe Cogălniceanu, Bucureştĭ 1872, a treĭa ediţie (pe care eŭ n-am văzut-o şi o citez după Al. T. Dumitrescu, Contribuţiunĭ la istoriografiea romînească veche, în Luĭ Ion Bianu amintire, Bucureştĭ, 1916, pag. 227 sqq.) sub numele spătaruluĭ N. Milescu, Bucureştĭ, 1894, a patra ediţie de N. Iorga (care o atribue luĭ Constantin Cantacuzino) în Operele luĭ Constan-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

tin Cantacuzino, Bucureştĭ, 1901 (După Al. T. Dumitrescu în lucrarea citată autorul ar fi Daniil Andrian Panonianul, episcop în Ţara Oltuluĭ la anul 1662, episcop al Strehaeĭ la anii 1673-1676, traducătorul pravileĭ luĭ Mateĭŭ Basarab dela 1652); Constantin Căpitanul, Istoriile domnilor ţării romîneştĭ, în Magazinul istoric pentru Dacia, tomul I, Bucureştĭ 1845; Istoriea ţării romîneştĭ de cînd aŭ descălicat Romînii, I ediţie în Magazinul istoric, tomul IV, Bucureştĭ 1847, II ediţie de G. Ioanid, Bucureştĭ 1859 (autorul necunoscut). Miron Costin, Neculaĭ Costin, Cronica pre scurt a Romînilor şi Constantin Căpitanul vorbesc din propriĭ combinaţiĭ şi pun originea Romînilor pe socoteala cuceririĭ Dacieĭ de Traĭan, căcĭ şi cronicariĭ aceştiĭa, ca şi H. Kiepert (Vezĭ maĭ sus § 205 supt acest autor), aŭ fost loviţĭ de faptul că Romînii se găsesc tocmaĭ pe locurile care constituĭaŭ odată Dacia. „Istoriea ţării romîneştĭ decînd aŭ descălicat Romînii“ însă povesteşte după tradiţie. Citez după ediţiea din Magazinul istoric: „Insă dintîĭŭ s-aŭ coprins [ţara romînească] de Romînii cariĭ aŭ purces dela Romanĭ şi aŭ venit spre mĭazănoapte [Variantă din ediţiea Ioanid, după Onciul Originile principatelor pag. 5: „Insă dintîĭŭ izvodindu-se de Romînii cariĭ s-aŭ despărţit de Romanĭ şi aŭ pribegit spre mĭazănoapte“]. Decĭ trecînd apa Dunării, aŭ descălicat la turnul Severinuluĭ, alţii în ţara ungurească pre apa Oltuluĭ, şi pre apa Moreşuluĭ, şi pre apa Tiseĭ, ajungînd şi pănă la Marămureş. Iar ceĭ ce aŭ descălicat la turnul Severinuluĭ s-aŭ tins pre supt poalele munteluĭ pănă în apa Oltuluĭ, alţiĭ s-aŭ pogorît pre Dunăre în jos, şi aşa împlîndu-se tot locul de eĭ, aŭ venit pănă în marginea Nicopoiĭ. Atunce s-aŭ ales dintr-înşiĭ boĭariĭ cariĭ aŭ fost de neam mare, şi puseră banoveţ un neam ce le zicea Basarabĭ, să le fie lor cap, adecă marĭ banĭ. Şi aşezară întîĭŭ să fie scaunul la turnul Severinuluĭ, al doilea scaun s-aŭ pogorît la Strehaĭa, al treilea scaun s-aŭ pogorît la Craĭova“.

§ 234. După cum se vede din darea de samă, pe care am făcut-o asupra lucrărilor care s-aŭ ocupat cu chestiunea originiĭ Romînilor, patru puncte aŭ format obĭectul principal al discuţieĭ: 1) Teritorĭul pe care s-a dezvoltat romînismul. 2) Neamurile supuse romanizăriĭ, care aŭ dat naştere romînismuluĭ. 3) Elementele romanizătoare. 4) Timpul cînd Ro-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Asupra acestor lucruri răspunsurile trase din studiul meu sînt următoarele:

1) Teritoriul pe care s-a dezvoltat poporul romîn a fost format, ca să vorbim în termeni geografici de dinainte de războiul dela 1914, de regatul Serbiei, începînd dela rîul Drina, graniţa de vest a acestui regat, provinciea turcească Kossovo pănă, în spre sud, la Skopje (Üsküb) inclusiv, sudvestul Bulgariei (teritoriile dela Sofia şi Köstendil), Bulgaria dintre Dunăre şi Balcani, Dobrogia, Oltenia, partea depe lîngă Dunăre a Munteniei şi Moldovei, partea depe lîngă Dunăre şi depe lîngă mare a Basarabiei pănă aproape de Akkerman (Cetatea Albă), Transilvania, Banat şi provinciea austriacă Syrmien. Probabil la teritoriul acesta a aparţinut şi basenul de vest al rîului Drina, care basen formează graniţa de răsărit a lacunei de care se vorbeşte la § 111, N° 2, precum şi districtul turcesc care se întinde dela Plevlje, dinspre apus, pănă la Novibazar, spre răsărit. Acest teritoriu s-a restrîns, cînd partea transdanubiană a Moesiei Inferior (partea depe lîngă Dunăre a Munteniei şi Moldovei, partea depe lîngă Dunăre şi depe lîngă mare a Basarabiei pănă la Akkerman incluziv) a fost părăsită de Romani pe vremea împăratului Maximinus (p. Chr. 235-238), cînd Dacia şi partea transdanubiană a Moesiei Superior (Oltenia, Transilvania, Banatul) aŭ fost părăsite de ei pe vremea lui Gallienus (p. Chr. 268), şi cînd Pannonia Inferior (a căreĭ parte sudestică o forma actuala provincie Syrmien) a fost ocupată de Huni la anul p. Chr. 377. De aicĭ înainte romînismul s-a dezvoltat numaĭ în peninsula balcanică, pentrucă populaţiea romană rară din Moesia Inferior transdanubiană, cîtă nu va fi fugit de a dreapta Dunării, a dispărut în mijlocul barbarilor, ĭar populaţiea mult maĭ deasă romană din Dacia, din partea transdanubiană a Moesiei Superior şi din sudestul Pannoniei Inferior a fost strămutată în mare parte de-a dreapta fluviului, ĭar cîtă a rămas pe loc, orĭ s-a contopit cu năvălitorii, orĭ s-a păstrat pănă la venirea Romînilor de peste Dunăre, cu care s-a asimilat complect din punct de videre al limbii.

2) Dacă considerăm sfîrşitul secolului VI ca punctul extrem, pănă la care maĭ licăriaŭ încă cele depe urmă forţe de romanizare, apoĭ trebue să deosebim doŭă păturĭ de popoare care aŭ fost supuse romanizării pe teritoriul romînesc.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Mai întîiu este pătura popoarelor autohtone ori în tot cazul anterioare cuceririi romane. Începînd dela vest spre est ele erau Dardanii, Dassaretii, Breucii, Partinii, Caviĭ, Scordiscii, Triballii, Moesii, Dacii, Bessii, Maedii, Dentheletii, Sardii, Getii, Crobyzii, Corallii, Scythii, Sarmatii, Bastarnii, Obulensii, Oitensii, Autarieĭ (?), Britolagii. La acestea se adaugă coloniea Pirustilor din Dacia, Celții diverși ca coloni ai Dacieĭ, Illyropannonii diverși ca coloni ai Dacieĭ. Dacii care au contribuit la formarea națiunii romîne au fost cei de a dreapta Dunării din Moesia Superior și din Moesia Inferior. Dacii romanizați în Dacia însăș au fost în mic număr. Pentru densitatea relativă — cîtă s-a putut afla — a acestor popoare vezi la locurile respective unde se vorbește despre ele, § 54. Dintre ele Dardanii, Dassaretii, Autarieii erau Illyrii; Breucii, Partinii, Caviĭ, Pirustii erau Pannonii; Scordiscii erau Celții; Triballii, Moesii, Dacii, Bessii, Maedii, Dentheletii, Sardii, Getii, Crobyzii erau Thracii; Corallii, Scythii, Sarmatii erau Iranii; Bastarnii erau Germanii; Obulensii și Oitensii sînt de origine obscură; Britolagii erau probabil Celții. Peste această pătură de popoare autohtone ori în tot cazul anterioare cuceririi romane s-au așezat, pe teritoriul romînesc, pentru mai scurtă ori mai îndelungată vreme, alte neamuri de oameni în timpul cît dura romanizarea: (Acele despre care se știe că nu numai au năvălit pe teritoriul romînismului, dar că s-au și stabilit în adevăr pe el, sînt însemnate cu steluță) *Alanii, *Astingii ori *Astringii (= Vandalii), *Avarii (Au ocupat Scythia Minor între anii 562-567 și Dacia între anii 567-802. Vezi Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 156, 158-166, 234-235), *Bastarnii, *Bessii, Boranii, Bulgarii, *Carpii, Castabocii, *Cemandri, *Gepidii, *Germanii de neam nehotărît, *Goții (Visigoții și Ostrogoții), *Herulii, *Hunii, *Marcomanii, Peucii ori Peucinii, Roxolanii (§ 54), *Sadagarii, *Sarmatii, *Scyrii, *Slavii, *Taifalii, Urugundii, *Vandalii. Pentru detalii asupra acestor popoare, și pentru posibila lor participare, macar într-o minimă cantitate, la formarea națiunii romîne, vezi la locurile respective unde se vorbește de ele, § 82. Astingii, Bastarnii, Gepidii, Goții, Herulii, Marcomanii, Peucii, Scyrii, Taifalii, Vandalii erau Germani; Bessii, Carpii, Castabocii erau Thracii; Alanii, Roxolanii, Sarmatii erau Iranii; Avarii, Bulgarii, Hunii, Urugundii erau Uraloaltaicĭ (Că Urugundii erau Ura-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

loaltaicĭ arată Diculescu, Die Gepiden, I, pag. 22-23); Boraniĭ, Cemandriĭ, Sadagariĭ sînt de naţionalitate necunoscută. —Trăsătura uniformă, pe care a căpătat-o acest conglomerat, pentru a putea da naştere la un singur popor, cel romîn, şi la o singură limbă, cea romînească, se datoreşte amestecului dintre elemente, favorizat de aceleaş împrejurărĭ sociale şi politice, şi preponderanţeĭ pe care a avut-o unul din neamurĭ, cel thrac.

3) In ce priveşte elementele romanizătoare, ele aŭ fost de doŭă felĭurĭ. a) Civile. Dacă trecem cu viderea strămutările care aŭ avut loc dintr-o provincie a Illyriculuĭ în alta, pentru care vezĭ § 83, N° 1, şi cu privire la care este de observat abundanţa de element illyro-pannon în Dacia, § 167, aŭ venit pe teritorĭul romînesc coloniĭ din Grecia, Gallia cisalpină, Cappadocia, Galatia, Caria, Bithynia, Paphlagonia, Gallia transalpină, Syria, provinciea Asia, Commagena, Macedonia, provinciea Germania, Palaestina, Italia, Egipt. Vezĭ § 83 N° 2. In special cu privire la coloniĭ italienĭ, care ar fi venit pe terenul romînesc al răsăritului Europeĭ, este de observat că în timpurile de dinainte de Caesar emigraţiile din Italia avusese într-adevăr loc în masă mare, dar că Caesar deja luase măsurĭ să le împĭedice. Suetonius Caesar 42: „Fiindcă optzecĭ de miĭ de cetăţenĭ fusese trimeşĭ în coloniĭ peste mare*), a hotărît, pentru a facilita înpoporarea Romeĭ, care fusese scursă de locuitorĭ, ca nicĭun cetăţean roman maĭ mare de doŭăzecĭ de anĭ şi maĭ mic de patruzecĭ, care nu va fi făcînd serviciul militar, să nu lipsească din Italia maĭ mult de treĭ anĭ; ca nicĭun fiŭ de senator, afară numaĭ dacă nu va fi făcînd parte din suita vreunuĭ magistrat, să nu se ducă în străinătate; şi ca nicĭun crescător de vite să nu aĭbă ca păstorĭ maĭ puţin de o treime oamenĭ liberĭ. Şi a încetăţenit pe toţĭ medicĭĭ şi pe toţĭ profesorĭĭ de arte liberale din Roma, pentruca şi pe eĭ să-ĭ tragă inima de a şedea în Roma, şi alţĭĭ să fie ademeniţĭ de a veni". Şi teritorĭul romînesc a fost cucerit de Romanĭ dela timpurile luĭ Caesar în jos. Maĭ în special pentru

*) Este vorba numaĭ de coloniile trimese de Caesar în Gallia Narbonensis (la Narbo, Baeterrae, Arelate, Arausio, Forum Iulii), Hispania (la Emporiae), Africa (la Carthago), Grecia (la Buthrotum şi Corinthus), pe coastele de nord ale Asieĭ micĭ (la Heracleia şi Sinope), în Egipt (pe insula farului). Vezĭ Mommsen,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Dacia este de observat că Traĭan însuș, cuceritorul eĭ, luase măsurĭ ca din Italia să nu se recruteze militarĭ (și, decĭ, să nu se trimeată nicĭ coloni). Iulius Capitolinus, Vita Marci Antonini philosophi 11: „Ca să ajute pe Hispanĭ, care fusese secaţĭ de puterĭ, a recrutat o oștire din Italia, contra celor prescrise... și de Traĭan“. Elementul italic prin urmare depe teritorĭul romînesc, care a fost, pentrucă este atestat de inscripţiĭ, trebue să fi fost foarte puţin numeros. b) Militare. Militarĭĭ aŭ format un element puternic de romanizare, nu numaĭ în timpul serviciuluĭ, ci și după eliberarea din oștire, pentrucă de obiceĭŭ după eliberare se stabilĭaŭ în provinciea însăș unde staţiona corpul lor de oștire, orĭ se strămutaŭ în provinciile învecinate. Lor li se datoreşte apoĭ, din cauza *canabelor* stabilite în apropierea lagăruluĭ, în care canabe trăĭaŭ negustorĭ, soţiile, copiiĭ și serviĭ militarilor, formarea a multe coloniĭ și municipiĭ importante, precum Aquincum, Viminacium, Troesmis, Potaissa, Apulum (Vezĭ Jung, Roemer und Romanen II ed. pag. 78 sqq.). Pe militariĭ care aŭ staţionat pe teritorĭul romanizat din răsăritul Europeĭ ni-ĭ arată inscripţiile ca originarĭ din următoarele provinciĭ: Africa, Asia, Cappadocia, Dacia, Dalmatia, Galatia, Gallia transalpină, Germania Inferior, Hispania, Italia, Lycia, Macedonia, Mesopotamia, Moesia Inferior, Moesia Superior, Noricum, Pamphylia, Pannonia Inferior, Pannonia Superior, Paphlagonia, Pisidia, Pontus galaticus, Syria, Thracia. Vezĭ § 83, N° 3. Dacă ţinem socoteală de cele spuse la § 83, N° 3, început, și maĭ sus supt a), putem susţinea însă cu siguranţă că grosul armatelor din provinciile răsăritene ale Europeĭ îl formaŭ locuitoriĭ înșiș aĭ acestor provinciĭ și că, în special, elementul italic din armatele acestea exista în minimă porţiune.

4) Asupra timpuluĭ cînd Romîniĭ aŭ ocupat actualele lor teritoriĭ nu știm nimic. Din indiciĭ ca probabila golire a teritoriilor de de-a stînga Dunăriĭ prin trecerea Slavilor în peninsula balcanică, probabila stăpînire a Bulgarilor în timpul primuluĭ imperĭu bulgăresc peste teritoriĭ de de-a stînga Dunăriĭ, alianţa Romînilor pe vremea formăriĭ celuĭ de al doilea imperĭu bulgăresc cu Cumaniĭ, golirea de locuitorĭ probabilă a teritoriilor de de-a stînga Dunăriĭ, dupăce Cumaniĭ aŭ fost sfărîmaţĭ de Mongolĭ, ĭar Mongoliĭ s-aŭ retras, din asemenea indiciĭ se pot face numaĭ presupuneri,

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

care s-aŭ şi făcut (Vezĭ §§ 183, 187, 200, 206, 209, 211, 213, 215, 217, 221), că Romînii trebue să fi început a se scurge depe teritoriile din a dreapta Dunării pe cele din a stînga eĭ încă dela începutul secolului VII, şi că trebue să fi continuat această scurgere până pela întîĭa jumătate a secolului XIII incluziv. Aceasta în ce priveşte pe Dacoromînĭ. In ce priveşte pe Macedoromînĭ şi pe Romînii din Istria, presupunerea că Dacoromînii ar fi început să emigreze în părţile de de-a stînga Dunării pela începutul secolului VII implică pe aceĭa că tot atuncĭ, din cauza presiunii celeĭ marĭ a Slavilor în peninsula balcanică, se va fi început şi despărţirea celor treĭ trunchĭurĭ romîneştĭ unul de altul. Vreo lămurire din acest punct de videre, şi în general asupra raportului dintre cele treĭ ramurĭ ale romînismului în timpurile cele maĭ vechĭ ale istorieĭ acestuĭa, ar aştepta cineva numaĭ dintr-o cercetare comparativă a celor treĭ dialecte, şi dintr-o înregistrare amănunţită a tot ce se ştie până acum asupra pomenirilor făcute în izvoarele istorice, direct orĭ indirect, despre Romînĭ până în secolul XIII. Dar tocmaĭ, ce informaţiĭ ni poate da limba romînească în această privinţă voĭŭ cerceta în partea a doŭa a lucrării de faţă. Cît despre înregistrarea amănunţită a tot ce se ştie până acum asupra pomenirilor făcute în izvoarele istorice despre Romînĭ până în secolul XIII, ea întru cîtva s-a făcut (Vezĭ § 212, Xenopol, Teoriea luĭ Roesler sub II pag. 98-102, cu observaţiile mele, II pag. 123-138, cu observaţiile mele; § 213, Onciul, Teoriea luĭ Roesler sub pag. 346-347, cu observaţiile mele, pag. 428, pag. 596-598, cu observaţiile mele; § 227, Ilie Gherghel, Zur Frage der Urheimat der Rumänen, cu observaţiile mele; § 229, Onciul, Din istoriea Romînieĭ, cu observaţiile mele; § 231, N. Iorga, Istoriea Romînilor din peninsula balcanică, cu observaţiile mele), macarcă nu sistematic *), ci pe apucate, dar n-a dus la niciun rezultat.

*) Inregistrarea sistematică şi (cît îmĭ este posibil) complectă o fac eŭ la cursul dela universitate.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

INDICE.

N-am însemnat la indice decît din acele lucruri care nu sînt înşirate şi discutate după alfabet la diferite locuri din cursul lucrării şi care nu se pot afla ori nu se pot afla lesne prin cercetarea tablei de materii. Asemenea înşirări după alfabet sînt, între altele, acele de popoare dela pag. 232-275, de nume romane de localităţi din Procopios dela pag. 467-471, de nume personale barbare dela pag. 549-595, 597-607, 610-635, 644-646, şi în mare parte înşirarea de fenomene latineşti populare dela pag. 475-504. Pe Traci, de pildă, îi va găsi cineva în lista de popoare la pag. 260 No. 280 şi acolo va afla, în afară de notiţa dată despre Traci supt acel număr, toate locurile unde se vorbeşte despre dînşii pănă la pagina 260; iar dela pagina 260 în jos va afla cineva locurile privitoare la Traci în tabla de materii; indicele va complini numai (dar nu în mod desăvîrşit) indicarea locurilor privitoare la acest popor.

abstineo 500.
africate X.
africatele *tš*, *dž*, *ts*, *dz*, *tś*, *dź* sînt sunete duble. X sqq.
africatizarea lui *c* + *i* + vocală 474.
africatizarea lui *c* înainte de *i* sonant şi de *e* 359 sqq., 474.
africatizarea lui *d* + *i* + vocală 474.
agenţi romanizători de origine italiană 836, 837.
alac 717.
Alamanni 296.
Alani 300, 301, 302, 303, 305, 306, 313, 314, 318, 518, 730, 731, 803, 804, 855.
Albanus 520.
Aldea 351.
Aldulea 351.
altinus 437, 467.
am 744, 745.
amărăsc 352.
ambulativa 500.
Anti 325, 414, 415, 416, 519, 795, 796.
antistes 480.
Aoni 121.
apariţie independentă în mai multe locuri a aceluiaş fenomen de limbă 370.
apocatus, apochatus 500.
apocitatus 500.
-ar (sufix thrac) 442.
Arca 351.
Argeş 458, 723, 743, 744.
argument a silentio 664, 669, 682, 692, 699, 714.
argument dela cele trei dialecte romîneşti 751, 754.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

argument dela creştinism 751.
argument dela deznaţionalizare 737.
argument dela existenţa elementuluĭ romanic în peninsula balcanică 751.
argument dela limba slavă ca limbă bisericească şi oficială la Romînĭ 694, 712.
argument dela limbă 672, 692, 696, 699 sqq., 734, 735, 736, 755, 772, 773.
argument dela lipsa de drepturĭ şi dela robiea de pămînt 669, 670, 673 sqq.
argument dela lipsa în limba romînească de elemente din limbile barbarilor năvălitorĭ 669, 676.
argument dela numele etnic al Romînilor 659 sqq.
argument dela ocuparea actuală a teritorĭuluĭ 696.
argument dela pĭerderea libertăţilor 718.
argument dela religie 670, 671.
argument dela toponimie 703, 718, 719, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 731, 732, 733, 745, 746.
argument dela vieaţa agricolă 717, 736.
argumente 421 sqq., 658 sqq.
armă 350.
Armenĭ 412, 414.
arpennes 500.
articularea sunetelor romîneştĭ din punct de videre al mişcărilor limbiĭ XII.
arvună 813.
Astingĭ, Astringĭ 286, 295, 311, 518, 855.
Attius 520, 523.
Austrogotĭ 297.
Autarieĭ 517, 518, 855.
Avarĭ 320, 321, 327, 328, 352, 411, 412, 413, 414, 418, 419, 422, 427, 504, 506, 517, 518, 855.
Badea 351.
Badu 351.
bag 352.
bardă 350, 352.
Basarab, Basarabă 351, 802, 829, 830.
Bastarnĭ, Basternĭ 289, 298, 311, 312, 319, 326, 517, 518, 855.
bază de articulare XII, 365 sqq., 369, 370, 371, 386.
bază psihologică 365 sqq., 386.
bălan 350.
bălărie 819, 820.
băţ 352.
băŭcă 351.
beară 350.
Belisar 6.
Bellicus 520.
Berea 351.
Berzava, berzava (thrac) 324, 445, 653, 657.
Berzovia 322, 323.
Bessapara 205, 829.
Bessĭ 287, 451 sqq., 518, 689, 690, 691, 698, 699, 765, 855.
beŭcă 351.
Biberea 351.
Bîndea 351.
Bîrla 351.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Bîrlea 351.
bîrtă 351.
Bîrzava 323, 324. 720, 724.
bîtcă 351.
Blazziza 331, 332, 333.
Blažitsa 331, 332.
boare 350.
Bodea 351.
Bonita 520.
Boranĭ 288, 295, 296, 311, 518, 855, 856.
borţ 352.
brec 350.
Breucĭ 518, 855.
bria (thrac) 120, 440.
Britolagĭ 518. 855.
brînză 444.
brutes, brutis 349, 500.
bugarca (thrac) 441, 442.
Bulgarĭ 309, 310, 321, 407, 411, 412, 414, 419, 518, 759, 855.
Bulgaria de a stînga Dunărĭĭ 798, 799.
bulţ, bulz 351.
burduc 351.
burduf 351.
burtă 351.
butor 351.
butur 351.
butură 350, 351.
buture 351.
Buzău 723.
Bylazor 91, 184, 210, 253, 429.
-ca (sufix thrac) 442.
calea Traĭanuluĭ 725, 726.
canabe 857.
Cantacuzenus 5.
cantitatea şi timbrul vocalelor accentuate latineştĭ 476.
Caracal 721.
caractere romîneştĭ fizice şi psihice 777 sqq.
Carpaţĭ 288.
Carpĭ 287, 288, 289, 295, 318, 518, 855.
Carpianĭ 288.
Carpodacĭ 288, 289, 304.
Castabocĭ, Cistobocĭ, Coistobocĭ, Costobocĭ, Costoboccĭ, Costubocĭ 286, 287, 518, 855.
castele stăpînite de Iustinian pe malul stîng al Dunărĭĭ 415, 432.
Cato 520.
Caucaland, Kaukaland 292, 301, 315.
Cauconĭ 121.
Caviĭ 518, 855.
căderea luĭ *ă* neaccentuat în romîneşte 813.
căderea luĭ *e*, *i* neaccentuaţĭ în romîneşte 817.
căldău, cîldău 351.
cătun 842.
Celţĭ 297, 517, 518, 855.
Cemandri 306, 318, 518, 855, 856.
Cerna 323, 324, 724.
cessum 500.
cetăţenĭĭ imperĭuluĭ care alăturĭ cu barbarĭĭ mercenarĭ constituĭau oştirile luĭ Iustinian eraŭ maĭ numaĭ ceĭ depe teritorĭul romînesc. 412 sqq.
cetăţenĭ romanĭ cu nomenclatură balcanică 61.
Chilbudius 414 sqq.
Cigmău 720.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

cînepă 79.
cîrcă 822.
cnejiĭ Ioan şi Farcaş 799, 800.
cobilă, cobîlă 819, 820.
Cogaeonon 138.
collitores 500.
colon roman în Dacia înainte de cucerirea Dacieĭ 47.
coloniĭ 337, 338, 752.
coloni italieni 856.
coloniĭ titulare 338.
colonizărĭ cu persoane italice orĭ cu veteranĭ organizate de stat 337.
Comarna 728.
comarnic 728.
comînd 745.
comparo 500.
compuse illyropannone 649, 651.
compuse thrace 650 sqq.
comunism la Hamaxoecĭ şi Nomazĭ 214.
conquiliarius 501.
consacrani 501.
consens 501.
contact între Romînĭĭ de a stînga şi ceĭ de a dreapta Dunărĭĭ 754.
contirunculus 501.
contradicţiĭ 793.
contraste între firea unor Sarmaţĭ şi acea a altor Sarmaţĭ 143.
contraste între firea unor Scythĭ şi acea a altor Scythĭ 143.
contraste între vieaţa unor Slavĭ şi acea a altor Slavĭ 333, 716.
contraversia 501.
Corallĭ 518, 855.
cort 433.
cotîngan 350, 351.
Crestian 725, 726.
creştinismul la Slavĭ 795, 796.
creţ 352.
Creuthungĭ 300.
Criş 724.
Crobyzĭ 518, 855.
culminaris 501.
Cumanĭ 797.
cumba 432.
cupisco 501.
curagens 501.
curpăn 433.
Cuturgurĭ 353.
cuţit getic 8.
Cuţovlah 760.
cuvinte gote în limba latină din peninsula balcanică 349.
cuvinte gote în limba romînă 349 sqq.
cuvinte vechĭ germane în limba romînă 349 sqq.
Dacĭ 518, 855.
Dacia 420 sqq.
Dacia aureliană 420, 423.
Dacia Mediterranea 310, 420.
Dacia perdută de Romanĭ sub Gallienus de fapt, sub Aurelianus în mod oficial 296, 312, 314, 406.
Dacia Ripensis 310, 420.
danistaria 501.
Dardanĭ 518, 855.
Dassaretĭ 518, 855.
dava, deva (thrac) 440, 721.
dărma 814.
decum 501.
deducticius 501.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

demprecarius 501.
Dentheletĭ 518, 855.
depossio 501.
derelictum 501.
destrăbălarea şi lipsa de interes pentru binele public ale administraţieĭ centrale din Constantinopol pe vremea luĭ Iustinian 417.
destul 814.
Deva 721.
dextrata 501.
diferenţiare 380.
diftongarea luĭ *ĕ'* latin scurt accentuat 474, 475 sqq.
digma 501.
-dina (thrac) 440.
dobitoc 815.
dolus, dolum 501.
domnus 501.
dop 350, 352.
draccena 501.
dreg 817.
drept 817.
Dunăre 459, 460.
dunc 501.
du*ĭ*ae, du*ĭ*aŭă (macedoromîn) 695.
dzer (thrac) 446, 447.
elele 351.
elementele romanizătoare 856, 857.
elementul italic în armată 338.
elementul italic pe teritorĭul romînesc 857.
emigrarea Italienilor înpĭedecată de statul roman 836, 837.
emigrare de populaţie dela nordul peninsuleĭ balcanice şi din Pannoniĭ spre sudul peninsuleĭ 760.
emigrărĭ dela nordul peninsuleĭ balcanice spre sudul eĭ 751, 752.
emmimoria 501.
epetina 501.
epibeta 501.
Epirul noŭ 330, 437.
equisio 502.
Erulĭ, Herulĭ 297, 309, 311, 320, 321, 408, 409, 412, 413, 414, 417, 518, 855.
es 502.
etimologie fonetică 383.
etimologie populară 383, 384, 386.
etimologiĭ ridicule 383.
excesso 502.
extorto 502.
Fara 351.
filologĭ idealişti 387.
firea Hunilor 795.
firea Moesilor 214.
firea proprie a uneĭ limbĭ 385, 386, 387.
firea Slavilor 795, 796.
firea şi portul Pannonilor 155.
firea Thracilor 214.
fius 502.
Flachia 707.
foederati 298, 313, 314, 316, 317, 319, 321, 409, 412, 413.
Fossatisii 307.
Francĭ 298, 309.
frontalis 502.
gamius 502.
găldău, gîldău 351.
Gămulea 351.
Gebeleizis 80.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

geografiea limbiĭ 386.
geograf limbist 386.
Gepizĭ, Gipezĭ 293, 297, 298, 300, 306, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 317, 318 sqq., 327, 328, 350, 351, 352, 408, 409, 411, 412, 518, 519, 855.
Germanĭ 286, 296, 518, 519, 855.
Germas 429.
Germisara 429.
germizera 653, 655, 657.
germ-zerm-dżerm-żerm(thrac) 429, 445, 446, 447, 455
Geţĭ 518, 855.
Gherghina 42, 46.
Ghiberea 351.
ginte latină 780.
gîrbă 822.
Goma 351.
Gondea 351.
Got 727.
got 727.
gotcă 727.
Gotea 351.
Goţĭ 288, 290, 292, 293, 294 sqq., 326, 327, 352, 408, 409, 411, 412, 413, 414, 417, 418, 422, 517, 518, 519, 855.
Gozna 457.
granatetum 429, 468.
grapă 352.
Grauthungĭ, Greuthungĭ, Grothingĭ, Grutungĭ 297, 298, 301, 302, 304, 312.
grecismul în peninsula balcanică 752, 753.
grecizare 11 sqq., 176, 184, 207, 208, 209, 210, 211, 246, 249, 250, 251, 254, 255, 259, 260, 280, 281, 284.
grecizare prin constrîngere din partea statuluĭ roman a Evreilor din părţile greceştĭ ale imperĭuluĭ 338.
grind 350, 351.
gudur 352.
harnic 351.
Hasdingĭ 286.
hărnicie fimeĭască 176.
Hermundolĭ 298.
hîlm 717.
hîtru 820.
holm 716, 717.
Hunĭ 289, 294, 300, 301, 303, 304, 305, 306, 307, 311, 313, 314, 315, 317, 318, 319, 326, 352, 406, 411, 412, 413, 414, 417, 425, 426, 518, 855.
Hyantĭ 121.
Ialomiţa 724.
Iapodĭ 517.
Iaşĭ 728 sqq.
ĭazmă 350.
Iazygĭ 352.
ĭ' < ẹ́ era fapt îndeplinit la începutul secoluluĭ III 481.
Illyrĭ 448, 517, 518, 855.
Illyria 448.
Illyric 185, 227, 310, 433.
Illyric dela Diocletian în jos 310.
Illyropannonĭ 518, 855.
immigrare de a stînga Dunăriĭ a elementuluĭ romînesc de de-a dreapta fluvĭuluĭ 754.
immigrare de persoane civile

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

în răsăritul romanizat al Europeĭ din iniţiativă privată 337.
important şi *neimportant* în fenomenele de limbă 364, 365, 366, 369, 370.
inanitatea concluziilor asupra naţionalităţiĭ popoarelor vechĭ, cînd concluziile se bazează pe cîteva cuvinte păstrate dela popoarele acelea 178, 179.
influinţa bisericiĭ asupra vitalităţiĭ limbiĭ latine comune 362.
inscripţie în limba thracă 11.
in se 502.
in uno 502.
Iranĭ 855.
i', *u'* latineştĭ existaŭ în seculele I-III p. Chr. 360.
îmburda 350.
începuturile principatuluĭ Muntenieĭ 799 sqq.
îndemn 817.
înprumuturĭ 755, 756.
întărt 817.
Jiŭ 723.
jîntiţă 444.
laboro 502.
Lakringĭ 311.
Langobarzĭ 309, 320, 321, 352, 408, 409, 412.
laudă cu neamurile 760.
lămurirea psihică a cunoştinţilor 381.
lăudăroşie 761.
lege (definiţiea legiĭ) 373.
legĭ 368, 371 sqq., 384, 385.
legĭuire 380.
Lelegĭ 121, 122.
ler, oĭlerum din colindele romîneştĭ 687.
lexicograf geograf 386.
limba cu privire la rasă 843 sqq.
limba illyropannonă nu se poate şti dacă aparţine la grupul centum al limbilor indogermane orĭ la celsatem 652 sqq.
limba latină ca limbă oficială în imperĭul roman de răsărit 2, 3, 361, 362.
limba latină populară 353 sqq.
limba thracă aparţine la limbile indogermane satem 653 sqq.
limba thracă este din acelaş grup de limbĭ satem ca şi limbile slave 324.
limba thracă în secolul VI 451 sqq.
limbă amestecată 776.
limbă comună 355.
limbă gotă în peninsula balcanică în seculele VI şi IX 348.
Limberea 351.
limbĭ centum 655, 656.
limbĭ satem 654, 656, 657.
limbistică evolutivă, diachronică 377.
limbistică statică, synchronică 377.
Litean Vodă 800.
loaţe 352.
locuinţĭ lacustre 76.
logica învăţatuluĭ şi logica inconştientuluĭ 384.
Lotru 724.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

lotru 743, 744.
Lovaț 330.
Lovča 330.
luciolus 430, 469.
Lupicinus 520.
Lytuon voevod 800, 801, 802.
Maedĭ 518, 855.
Maela 522.
Mailat 351.
Maĭnea 351.
maiorarius 502.
malaĭŭ 717.
Manea 351.
Marcomanĭ 285, 286, 289, 298, 301, 518, 855.
mare 432, 475.
Marinus 521.
marisca 434, 475.
Masageți 412, 413, 414, 417.
Matidia 523.
Maurĭ 412.
mazăre 325.
măgură 351.
meator 502.
Media 721.
meritul scriitorilor tîrzii, de după epocele așa numite clasice 423.
mĭed 325.
mijloace de care se serviaŭ lapidariĭ romanĭ pentru a scrie cuvinte străine în care apărĭaŭ sunete neobișnuite limbiĭ latinești 331.
Militsa 331, 332.
Milizza 331, 332, 333.
Millareca 330.
Minea 351.
Minu 351.
mio 502.
mîrțoagă 351.
moacă 466.
mocan 466.
Moesĭ 518, 855.
Moesia Inferior de de-a stînga Dunării 420.
Moesia Prima 310.
Mondea 351.
Monea 351.
Morea > Romea 708.
mormînt 817.
Motru 724.
mumă 352.
municipiĭ titulare 338.
Murăș, Morăș, Mureș 724, 744, 745.
Naissas 502.
nastur 350, 352.
neamurile de oamenĭ care locuiaŭ Italia 839.
neogramaticĭ 368, 372.
neolimbiștĭ 368, 369, 384.
nepota 502.
nepotia 502.
nepotilla 502.
nepta 502.
neptia 502.
Nera 743, 745.
neregulă 381.
nester 502.
niris 502.
nomina italice de origine neitalică 523.
noŭa cantitate 475 sqq.
nume proprii 725, 772.
nume slave în epigrafiea latină balcanică din seculele p. Chr. III orĭ IV 331 sqq.
obiceĭŭ 819.
obiceĭurĭ de ale Bessilor 119.
obiceĭurĭ de ale Dalmaților 115.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

obiceĭurĭ de ale Dardanilor 116.
obiceĭurĭ de ale Geţilor 80.
obiceĭurĭ de ale Thracilor 78, 136, 137.
obiceĭurĭ de ale Slavilor 795.
Obulensĭ 517, 518, 855.
ogor 717.
Oitensĭ 517, 518, 855.
Oĭtuz 728.
-oĭŭ 352.
o latin neaccentuat $<u$ 474.
o latin scurt accentuat urmat de nazală $<u$ 473.
Olt 723, 743, 744.
oltarĭŭ 743, 744.
omonimie 381.
Ompoĭŭ 724.
Onea 351.
opincă 822.
oracule thrace 79.
orcius 502.
organizare socială anteromană 338.
organizare comunală autohtonă în Scythia Minor 59.
Ostrogoţĭ 301, 304, 305, 306, 307, 308, 310, 312, 313, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 328, 517, 518, 855.
oştirile luĭ Iustinian pline de barbarĭ, cîteodată compuse maĭ numaĭ din barbarĭ 412.
oştirile luĭ Iustinian nişte bande de prădătorĭ 417.
o, *u* finalĭ fixaţĭ ca *u* 474.
palatiolum 433, 469.
Pannonĭ 517, 518, 855.
Pannonia Inferior 426.
Pannoniile ocupate la anul 377 de Hunĭ 406.
para, pera (thrac) 440.
Partinĭ 518, 855.
Pata 720.
pauso 502.
Pătrăulea 351.
Pecenegĭ 797, 827.
Pelasgĭ 121, 129, 767.
penus 502.
pernă 817.
Perşĭ 414.
Petritsen 330.
Peucĭ, Peucinĭ 295, 297, 311, 518, 855.
picuĭŭ 351.
Pirustĭ 334, 518, 855.
pisc 351.
pîclă 822.
Plaetorius 524.
plug 351.
pomană 822.
popoarele care aŭ fost supuse romanizărĭĭ pe teritorĭul romînesc 518, 854 sqq.
popoarele europene anterioare Indogermanilor 767, 768.
popor amestecat 776.
populaţiea din ţările depe ambele malurĭ ale Dunărĭĭ de jos pe vremea imperĭuluĭ romînobulgar 748 sqq.
populaţiea romanică din peninsula balcanică ruinată, prăpădită şi cotropită de barbarĭ pe vremea luĭ Iustinian 418.
por 502.
posibilitatea apariţieĭ aceloraş fenomene de limbă în mod independent în maĭ multe vorbirĭ omeneştĭ 387, 388.
posturĭ de încredere şi im-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

portante eraŭ încredinţate în oştirile bizantine barbarilor 414.
Praevalis 310, 509.
pratul luĭ Traĭan 726.
preistorie 659, 767, 768.
premîndă 744, 745.
probă sentimentală 791.
Propincus, Prupincus 521.
proporticus 502.
prosmoni 503.
provitus 503.
pseudoistorie tendenţioasă 836.
Pulpudeva 281.
putregĭune 744.
pyalis 503.
quam quot 503.
quad 503.
Quadĭ 289, 290, 291, 292, 301.
quot 503.
rapiţă 717.
Rădulea 351.
răscoala Romînilor din Haemus 849 sqq.
războĭŭ 724.
recrutarea corpurilor auxiliare de armată romană 339.
recrutarea legiunilor 338, 339, 346.
reflexul în romîneşte al vechilor bulgare ъ, ѣ 812 sqq.
reflexul în romîneşte al vechĭuluĭ bulgar ъı 818 sqq.
reflexul în romîneşte al vechĭuluĭ bulgar ѣ 820 sqq.
reflexul în romîneşte al vechilor bulgare ѫ, ѧ 805 sqq.
reflexul în romîneşte al luĭ *l* muĭat epentetic vechĭŭ bulgar 822, 823.
Regilianus 6.
risipă 819.
risipesc 819.
roboretum 503.
rofiĭ 350.
romanic 780.
Romaniĭ n-aveaŭ pretenţie de stăpînire asupra teritorĭuluĭ ocupat de Gepizĭ de-a stînga Istruluĭ, adecă asupra Dacieĭ traĭane 409.
romanismul în peninsula balcanică 752, 753.
romanizare 11 sqq., 338, 348, 353.
romanizare prin constrîngere din partea oficialităţiĭ romane 338.
romanizare prin legiunĭ 338.
Romanus ca nume etnic al Romînilor 659 sqq.
Romîniĭ care aŭ înfiinţat imperĭul romînobulgar 790, 791.
Romînĭ în Transilvania pe vremea Hunilor? 425, 426.
Roxolanĭ 518, 855.
Rucăr 721.
Rugĭ 306, 309, 318.
Sacromontisi 307.
Sadagarĭ 306, 318, 518, 855, 856.
Sadagĭ 307, 317.
salararius 503.
Salvia 521.
Sardĭ, Serdĭ 518, 855.
Sarmaţĭ 289 sqq., 299, 300, 306, 308, 312, 317, 319, 517, 518, 797, 855.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Sarul 351.
sămeț 814.
Sclavenĭ 325, 352, 353, 408, 409, 410, 411, 413, 414, 415, 416, 434, 435, 519, 795, 796.
Scordiscĭ 518, 855.
screm 352.
scrijel 177.
sculca 430.
sculta 430, 475.
Scyrĭ, Scirĭ 289, 304, 306, 308, 317, 318, 518, 855.
Scythĭ 517, 518, 797, 855.
Scythia 434, 436.
Scythia mică 204.
Seneslaŭ voevod 801, 802.
seror 503.
Sestus 521.
Severin 722.
Sexto 521.
sfaturĭ bune 836.
s final căzut în a doŭa jumătate a secolului II 489.
sic 503.
Signius 521.
Sineca 522.
sinonimie 382.
Siretiŭ 723.
s + *ĭ* consonant < *š* 474.
sîmbătă 744, 745.
Slavĭ 321 sqq., 418, 422, 517, 518, 519, 855.
Slavii cu privire la naționalitatea romînească 776, 791.
Slavii din țările dela Dunăre în seculele VI și VII 795, 796.
smetie 350.
socer 503.
socra 503.
sol 815.
Someș 724.
soroc 814.
Soso 522.
sportellarius 503.
stăpînirea celuĭ de al doilea imperiu bulgăresc peste Muntenia și Oltenia 747 sqq.
stăpînire numaĭ cu numele din partea Romanilor asupra acelor provinciĭ, pe care barbariĭ le stăpîniaŭ de fapt, dar la care Romaniĭ nu renunțase în mod oficial 313.
stăpînirea primuluĭ imperiu bulgăresc asupra țărilor de de-a stînga Dunării 694, 712-713, 746, 747.
stăpînirea romană în Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior încetase de fapt și exista numaĭ cu numele în seculele V și VI 407 sqq.
stărnut 350, 351.
stilibata 503.
stinghie 352.
stînă 443.
strămutarea de a dreapta Dunării a populației romane din Dacia 420 sqq.
strămutarea în peninsula balcanică a populației romane din sudul Pannonieĭ Inferior 427.
strămutare de populație din peninsula balcanică în sudul Pannonieĭ Inferior, făcută de Avarĭ la începutul secoluluĭ VII 757 sqq.
Stredin 330.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

strîmb 744, 745.
strugur, strugure 350, 351, 717.
strungă 352, 442, 443, 444.
Suavĭ 307, 308, 317.
subulela 503.
Suceava 722.
sufixe illyropannone 646 sqq.
sufixe thrace 649 sqq.
sumeț 814.
suora 503.
superstantes 503.
supușiĭ împărăției pe vremea luĭ Iustinian maĭ ușor suportaŭ o invazie a barbarilor decît o stațiune în mijlocul lor a armateĭ naționale 418.
Surilla 522.
Surio 522.
Suris 522.
Suro 522.
Surus 522.
sus 503.
sută 815.
școala germană 387.
școala luĭ Gilliéron 380 sqq., 387.
școala neogramatică 368.
școala neolimbistică 367 sqq., 380, 387.
școala noŭă 368.
școala veche 368.
șteangă 350.
știință patriotică 461, 834 sqq.
știrĭ despre Romîniĭ dela nord 711-712.
știrĭ despre Romîniĭ dela nord, dela sud și dela vest 707 sqq.
știrĭ despre Romîniĭ dela nord și dela sud 790, 791.
știrĭ despre Romîniĭ dela sud 799.
știrĭ din Anonymus Belae regis Notarius 831, 832.
știrĭ din cronicarul rus Nestor 715-716.
știrĭ din cronicarul ungur Kéza 833.
știrĭ din documente 716, 717, 718.
Taifalĭ 291, 295, 299, 300, 301, 311, 312, 518, 855.
tam 503.
Tapia 720.
targă 350.
tata 503.
tatuare 78, 114, 176.
Teleboĭ 122.
Teleorman 727, 728.
Temmicĭ 121.
teoriea luĭ Gröber 356 sqq.
teritorĭul pe care s-a dezvoltat poporul romîn 518, 854.
teritorĭul romanizat al peninsuleĭ balcanice complect sub stăpînirea Slavilor dela 679 pănă la Ioan Tzimiskes (969-976) 419.
Thervingĭ, Tervingĭ 297, 300, 301, 302, 312, 313.
Thracĭ 517, 518, 855.
Thracii formaŭ, alăturĭ cu barbariĭ mercenarĭ, grosul oștiriĭ bizantine pe timpul luĭ Iustinian 448.
Thracii pe vremea luĭ Iustinian serviaŭ în armată numaĭ ca voluntarĭ și nu făceaŭ parte din oștirea regulată 449.
Thracia 310, 435, 448.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Thracia (dioecesis) 348.
Thracia dela Diocletian în jos 310.
Thracia = Thracia + Moesia Inferior 289.
tilietum 437, 470.
Tisa 724.
timpul cînd aŭ încetat cele depe urmă resturĭ de autoritate romană cu limba latină comună ca organ oficial 362.
timpul cînd a încetat de a trăi limba latină comună 361, 362.
timpul cînd Romînĭĭ aŭ ocupat actualele lor teritorĭĭ 857, 858.
Tîmpa 460.
tîrg de fete 73, 174, 175.
tocma 815.
tonitrator 503.
toponimie derivată dela Got şi dela limba gotă? 315.
toponimie slavă în peninsula balcanică în secolul VI 330.
Toutus 522.
tradiţie 714, 737, 738, 742, 746, 760, 831.
Traianus 726.
Triballĭ 518, 855.
troĭan 726.
trudă 822.
Tsierna 322, 323, 324.
tsierna (thrac) 324, 445, 653, 657.
turecĭ-tureac-tureacă-tureatcă 350, 351.
Tuta 522.
Tutenes 522.
Tutia 522.
Tuticanius 522.
Tuticia 522.
Tutidia 522.
Tutilius 522.
Tutor 522.
Tutoriana 522.
Tutorina 522.
Tutorinus 522.
Tutuia 522.
Tutula 522.
ϑ căpătase valoarea de spirantă dentală, pe care o are în greaca modernă, cel maĭ tîrziŭ la sfîrşitul secoluluĭ IV p. Chr. 486.
ţarnă 817.
ţăranĭ italienĭ deveniţĭ antropofagĭ pe vremea luĭ Iustinian 417.
ţăranĭ italienĭ emigra-nţĭ 834 sqq.
uĭt 350.
u latin neaccentuat căzut în penultima posttonică 474.
u latin scurt accentuat < *o* închis 473.
Ulea 351.
ulivula 437, 471.
ulmetum 434, 475.
Ungurĭ 426.
ŭ' < *ọ́* era fapt îndeplinit în a doŭa jumătate a secoluluĭ II 483, 484.
Uraloaltaicĭ 518, 855.
urdă 444.
ursesc 817.
Urugundĭ 288, 295, 311, 518, 855.
Uturgurĭ 353.
Uzĭ 728.
valul luĭ Athanaric 47.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Vandalĭ, Vandulĭ 286, 287, 289, 292, 293, 294, 298, 299, 311, 312, 319, 328, 412, 518, 519, 855.
văcărel 441, 442.
vechĭ gramaticĭ 372.
Venadĭ, Venedĭ 325.
veşmînt 817.
vieaţa economică cu privire la rasă 841, 843 sqq.
vieaţa sub Hunĭ 784 sqq.
viciru (pannon) 197.
Victohalĭ 290, 300.
virgina 437, 471.
virginaceum 437, 471.
Visĭ 297, 311.
Visigoţĭ 292, 300, 301, 303, 304, 305, 308, 312, 313, 315, 316, 317, 318, 518, 855.
visum 503.
visus 503.
Vitalianus 6 sqq., 449, 450, 451, 798.
vitalitatea limbiĭ 825, 826.
Vlahia albă 709.
Vlahia de sus 707, 708.
Vlahia din Morea 709.
Vlahia mare 707, 708, 709, 710.
Vlahia mică 707, 708, 710.
Vlahorihini 708, 752, 799.
v latin intervocalic căzut 474.
Volses 522.
Volso 522.
Volsouna 522.
Volsunus 522.
vorbă 350.
Vulcan 725, 726.
Vulcassinus 331, 332, 333, 521.
Vulcašinus 331, 332.
Yürükler 699.
Zalmoxis 80, 81.
zară 444, 446, 447.
zăpadă 822.
zăr 444, 446, 447.
zburd 350.
zer (thrac) 444.
zgribulesc 352.
zguduĭŭ 350, 351.

POST SCRIPTUM.

Această carte s-a publicat cu ajutorul băncilor şi al ministerelor. Inceputul l-a făcut D-l Ioan Botez, directorul general al Băncii Iaşilor, care din proprie pornire a stăruit ca Banca Iaşilor să-mĭ procure sume remarcabile (Numaĭ contribuţiea personală a membrilor din direcţiea, consilĭul de administraţie şi consilĭul cenzorilor dela această bancă a fost de treĭzecĭ de miĭ de leĭ). Inboldite de exemplul Băncii Iaşilor şi de stăruinţile D-luĭ I. Botez mĭ-aŭ procurat apoĭ sume însemnate Banca Moldova din Iaşĭ (personal D-niĭ Moritz Wachtel şi W. Dinermann aŭ contribuit cu cîte cincĭ miĭ de leĭ), Banca Dacia din Iaşĭ, Banca Uniunea Romînă din Iaşĭ, Societatea de locuinţĭ eftine şi

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

ţilor D-luĭ profesor I. Simioneseu mĭ-aŭ oferit remarcabile sume Ministerul Instrucţiunii (ministru Dr. Angelescu), Ministerul Cultelor şi Artelor (ministru C. Banu), Ministerul Sănătăţii Publice, al Muncii şi Ocrotirilor Sociale (ministru G. Mîrzescu). Aduc aicĭ tuturor mulţămirile mele şi în primul loc mulţămesc D-luĭ I. Botez, fostuluĭ meŭ elev, iniţiativeĭ căruĭa se datoreşte la urma urmelor publicarea cărţiĭ aceşteĭa.

Cărţile citate care nu se găsesc în bibliografiea dela pag. XIV-XL nu le însemn în vreun adaos la bibliografie, pentrucă am avut grijă să citez titlurile în întregime fără nicĭo scurtare.

Iaşĭ, Maiu 1925.

CUPRINSUL VOLUMULUĬ I.

	Pagina
Prefaţă	III—VII
Ortografiea comună romînească . . .	VIII
Ortografiea fonetică	VIII—XIII
Scurtărĭ şi semne	XIII—XIV
Bibliografie	XIV—XL
Capitolul I	1 72
§ 1. Părerea luĭ Tomaschek asupra romanizăriĭ peninsuleĭ balcanice	1—3
§ 2. Impăraţĭ romanĭ de origine indigenă din răsăritul Europeĭ	3—5
§ 3. Nume romane la comandanţiĭ oştirilor din imperĭul de răsărit	5—6
§ 4. Impăratul Regilianus şi tyrannus Vitalianus ca reprezentanţĭ aĭ romanităţiĭ orientale . .	6—10
§§ 5-15. Grecizarea Thraciеĭ probată prin inscripţiĭ şi prin organizarea eĭ comunală . .	10—35
§§ 16-18. Localităţĭ romanizate din Thracia .	35 41
§§ 19-29. Romanizarea Moesieĭ Inferior probată prin inscripţiĭ	41 -61
§§ 30-33. Grecizarea Macedonieĭ, Thessalieĭ, Epiruluĭ probată prin inscripţiĭ . . .	61—66
§§ 34-36. Localităţĭ romanizate din Macedonia	66—68

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pagina

§ 37. Romanizarea Moesieĭ Superior şi Dalmatieĭ probată prin inscripţiĭ . . . . . 68—69
§§ 38. Cum îşĭ probează istoriciĭ afirmările . 69—70
§§ 39. Limita stabilită de C. Jireček între teritoriul romanizat şi cel grecizat al peninsuleĭ balcanice . . . . . 70—71
§§ 40. Rectificărĭ la limita stabilită de C. Jirecek 71—72
Capitolul II . . . . . 72—174
§§ 41. Teritoriul unde trebuesc căutate rădăcinile poporuluĭ romîn. Anunţarea izvoarelor principale 72—73
§§ 42. Notiţĭ din Herodotus . . . . . 73—83
§§ 43. Notiţĭ din Polybius . . . . . 83—94
§§ 44. Notiţĭ din Appianus . . . . . 94—111
§§ 45. Notiţĭ din Strabon . . . . . 111—149
§§ 46. Notiţĭ din Ptolemaeus . . . . 149—151
§§ 47. Notiţĭ din Cassius Dio . . . . 151—174
Capitolul III . . . . . 174—232
§§ 48. Note la Herodotus . . . . . 174—180
§§ 49. Note la Polybius . . . . . 180—185
§§ 50. Note la Appianus . . . . . 185—195
§§ 51. Note la Strabon . . . . . 195—218
§§ 52. Note la Ptolemaeus . . . . . 218—221
§§ 53. Note la Cassius Dio . . . . . 221—232
Capitolul IV . . . . . 232—281
§§ 54. Popoarele negrece atestate de izvoare pe teritoriul care se întinde dela Raetia şi Vindelicia până în Asia Mică . . . . 232—262
§§ 55. Gruparea din punct de videre ethnic a popoarelor înşirate sub § 54 . . . . . 262—263
§§ 56-72. Istoricul supuneriĭ decătră Romanĭ a acestor popoare . . . . . 263—275
§§ 56. Bastarnĭ 263
§§ 57. Celţĭ . . . . . 263—264
§§ 58. Epiroţĭ 264
§§ 59. Grecĭ 265
§§ 60. Illyrĭ . . . . . 265—267
§§ 61. Illyrĭ amestecaţĭ cu Celţĭ 267
§§ 62. Illyrĭ amestecaţi cu Epiroţĭ 267
§§ 63. Muntenĭ din Alpĭ . . . . . 267—268
§§ 64. Muntenĭ 268

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pagina

§ 65. Noricĭ 268
§ 66. Pannonĭ . . . . . 268—269
§ 67. Raetĭ 269
§ 68. Sarmaţĭ 269
§ 69. Scythĭ 269
§ 70. Thracĭ . . . . . 269—275
§ 71. Vindelicĭ 275
§ 72. Origine necunoscută 275
§ 73. Clasarea din punct de videre geografic şi ethnic a popoarelor din Illyric şi din peninsula balcanică până la graniţile Greciei proprĭu zise 276—277
§ 74. Clasarea din punct de videre al dimensiilor şi al vechimiĭ aşezărĭĭ a celor cincĭ păturĭ de popoare principale din Illyric şi din peninsula balcanică până la graniţile Greciei proprĭu zise 277
§ 75. Istoricul supunerĭĭ decătră Romanĭ a Illyrilor, Epiroţilor, Muntenilor, Pannonilor şi a unora din Thracĭ. . . . . 277—279
§ 76. Istoricul supunerĭĭ decătră Romanĭ a Thracilor . . . . . 279—280
§ 77. Istoricul supunerĭĭ decătră Romanĭ a Moesieĭ Inferior de de-a stînga Dunărĭĭ şi a Dacilor 280
§ 78. Grecizarea a mare parte din peninsula balcanică înainte de cucerirea romană . . 280—281
Capitolul V . . . . . 281—519
§ 79. Popoarele care existaŭ pe teritorĭul de limbă latină din peninsula balcanică în momentul cînd acel teritorĭu a fost cucerit de Romanĭ . . . . . 281—284
§ 80. Popoarele care existaŭ în Moesia Inferior de de-a stînga Dunărĭĭ, în Dacia, în Pannonia Inferior, în Pannonia Superior în momentul cînd aceste provinciĭ aŭ fost cucerite de Romanĭ 284—285
§ 81. Soĭurile de immigraţiĭ de elemente noŭă care aŭ avut loc în teritorĭul de limbă latină al peninsuleĭ balcanice, în Moesia Inferior de de-a stînga Dunărĭĭ, în Dacia şi în Pannonia

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pagina

romană până la acel la care procesul de romanizare s-a sfîrşit 285
§ 82. Immigraţiĭ de neamurĭ străine . . 285—333
1. Marcomanĭ . . . . . 285—286
2. Germanĭ 286
3. Astingĭ 286 287
4. Bessĭ 287
5. Castabocĭ 287
6. Carpĭ . . . . . 287—289
7. Bastarnĭ 289
8. Sarmaţĭ . . . . . 289—294
9. Goţĭ şi alte popoare afară de Slavĭ . 294—321
10. Slavĭ . . . . . 321—333
§ 83. Immigraţie de persoane care aparţineaŭ statuluĭ roman . . . . . 333—348
1. S-aŭ strămutat oamenĭ dintr-o provincie a Illyriculuĭ în alta . . . . . 333—334
2. Aŭ venit oamenĭ din diferite alte provinciĭ ale imperĭuluĭ . . . . . 334—338
3. Aŭ venit militarĭ 338 348
§ 84. Prin immigraţiile de neamurĭ străine s-a mărit puterea de rezistenţă faţă de romanizare 348—353
Nota. Elemente gote orĭ vechĭ germane în limba romînă . . . . . 349—352
§ 85. Prin immigraţiile de persoane aparţinînd statuluĭ roman s-a făcut romanizarea, ĭar durata romanizărĭĭ se arată prin inscripţiile datate 353—389
Nota. Limba latină populară 353 389
§ 86. Inscripţiile datate din Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia, Pannonia Inferior . . . . . 389—406
§ 87. Timpul de cînd până cînd se găsesc inscripţiĭ în Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia, Pannonia Inferior . . 406
§ 88. Acest timp corăspunde aproximativ cu începutul şi sfîrşitul stăpînirĭĭ temeĭnice romane în provinciile respective . . . . . 406—417
§ 89. Decăderea tot maĭ mare a stăpînirĭĭ bizantine peste teritorĭul romanizat al peninsuleĭ balcanice cu începere dela domniea luĭ Iusti-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pagina

nianus incluziv (527-565) până la fundarea statuluĭ bulgar de a dreapta Dunării (679), cînd acea stăpînire a încetat complect . . 417—419
§ 90. Starea romanismuluĭ în Dacia şi în Moesia Inferior de de-a stînga Dunării . . 419—427
§ 91. Starea romanismuluĭ în peninsula balcanică 427
§ 92. Nume romane de localităţi depe teritoriul romanizat al peninsuleĭ balcanice, din cartea De aedificiis a luĭ Procopius . . . 427—437
§ 93. Nume romane de localităţi depe teritoriul grecizat al peninsuleĭ balcanice, din cartea De aedificiis a luĭ Procopius . . . 437—438
§ 94. Nume romane de localităţi din Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia, Pannonia Inferior, notate în Corpus inscriptionum latinarum III . . . . . 438—439
§ 95. Nume romane de localităţi din Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia, Pannonia Inferior, notate în Tabula Peutingeriana şi alte cîteva izvoare . . . . . 439—440
§ 96. Nume sigur thrace de localităţi în peninsula balcanică, din cartea De aedificiis a luĭ Procopius şi din inscripţiĭ . . . 440—441
§ 97. Nume probabil thrace de localităţi în peninsula balcanică, din cartea De aedificiis a luĭ Procopius . . . . . 441—447
§ 98. Conştiinţa naţională şi importanţa elementuluĭ thrac în imperiul roman de răsărit pe vremea luĭ Iustinian . . . . . 447—450
§ 99. Vitalitatea Thracilor în secolul VI probată prin tenacitatea cu care ţineaŭ la numele personale naţionale şi cu care-şĭ păstraŭ limba naţională . . . . . 450—453
§ 100. Numirĭ topice vechĭ păstrate până astăzĭ în Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior, nordvestul Thracieĭ, Dacia şi Moesia Inferior de de-a stînga Dunării, Pannonia Inferior . 453—462
§ 101. Cum se poate explica persistenţa maĭ mare a numelor topice în unele regiuni decît

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pagina

§ 102. Nume personale romane păstrate în Dalmatia până tîrziŭ, cîteva până astăzĭ . . 462—464
§ 103. Nume personale illyre păstrate în Dalmatia până tîrziŭ, cîteva până astăzĭ . . 464
§ 104. Nume personale romane păstrate la Romînĭ 464—465
§ 105. Nume personale thrace şi illyropannone păstrate la Romînĭ . . . . . 465—466
§ 106. Lista după alfabet a numelor romane de localităţĭ din cartea De aedificiis a luĭ Procopios însemnate la §§ 92, 93 . . 467—471
§§ 107-108. Concluziĭ asupra limbiĭ latine populare dela mijlocul secolului VI trase din numele de localităţĭ ale luĭ Procopius . . 471—475
§ 109. Fenomene latineştĭ populare în inscripţiile din Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia şi Pannonia Inferior . 475—504
A. Sunete . . . . . 475—487
B. Cazurĭ . . . . . 487—497
C. Timpurĭ 498
D. Moduri 498
E. Gen 499
F. Prepoziţiĭ . . . . . 499—500
G. Cuvinte . . . . . 500—503
H. Articul 503 504
I. Sintaxă 504
§ 110. Ştirĭ despre limba romînească din secolul VI 504 508
§ 111. Deosebirea mare care există din maĭ multe puncte de videre între două părţĭ ale teritoriuluĭ romanizat din răsăritul Europeĭ, între provinciea Dalmatia de o parte şi între provinciile Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia şi Pannonia Inferior de altă parte . . 508 519
Capitolul VI 519 548
§ 112. Cum am procedat pentru a culege numele personale barbare din inscripţiĭ . . 519 524
§ 113. Nume barbare din Dalmatia . . 524—534
§ 114. Nume barbare din Moesia Superior . 534—536
§ 115. Nume barbare din Moesia Inferior . 536—539
§ 116. Nume barbare din Dacia . . 539—544
§ 117. Nume barbare din Pannonia Inferior . 544—548

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pagina

Capitolul VII . . . . . 549—595
§ 118. Lista alfabetică a numelor personale barbare aflate în inscripţiile din Dalmatia, Moesia Superior, Moesia Inferior, Dacia, Pannonia Inferior . . . . . 549—595
Capitolul VIII . . . . . 596—607
§ 119. Cum am procedat la repartizarea după neamurĭ a numelor personale barbare aflate în inscripţiĭ: s-aŭ repartizat după teritoriile neamurilor . . . . . 596—597
§ 120. Iapodes 597
§ 121. Liburni 597
§ 122. Adriopes 597
§ 123. Dalmatae . . . . . 597—599
§ 124. Siculotae 599
§ 125. Ardiaei 599
§ 126. Pleraei 599
§ 127. Docleatae 599
§ 128. Labeati 599
§ 129. Daorsi 599
§ 130. Naresii 599 600
§ 131. Meromenni 600
§ 132. Dardani 600
§ 133. Breuci 600
§ 134. Mazaei 600
§ 135. Ditiones 600
§ 136. Daesitiates 600
§ 137. Partini 600
§ 138. Cavii. 600
§ 139. Pirustae . . . . . 600—601
§ 140. Illyriĭ insularĭ 601
§ 141. Loc nehotărît al provincieĭ Dalmatia 601
§ 142. Scordisci . . . . . 601—602
§ 143. Triballi 602
§ 144. Moesi 602
§ 145. Loc nehotărît al provincieĭ Moesia Inferior 602
§ 146. Daci . . . . . 602—604
§ 147. Bessi 604

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pagina

§§ 148. Sardi 604
§§ 149. Getae 604
§§ 150. Crobyzi, Scythae, Sarmatae, Bastarnae, Obulensii, Oitensii . . . . . 604—605
§§ 151. Bastarnae, Getae, Britolagae . . . 605
§§ 152. Arabisci . . . . . 605—606
§§ 153. Arabisci, Boii, Taurisci 606
§§ 154. Amantini 606
§§ 155. Amantini, Hercuniatae 606
§§ 156. Andizetii 606
§§ 157. Loc nehotărît al provinciei Pannonia Inferior . . . . . 606—607
Capitolul IX . . . . . 607—635
§ 158. Cum am procedat pentru a forma o listă de nume personale thrace, illyropannone şi celte, pe care izvoarele ni le arată că sînt într-adevăr thrace, illyropannone şi celte . . . 607—610
§§ 159. Thracĭ . . . . . 610—620
§§ 160. Illyrĭ . . . . . 620—621
§§ 161. Pannonĭ . . . . . 621—623
§§ 162. Illyrĭ şi Pannonĭ . . . . . 623—631
§§ 163. Celţĭ . . . . . 631—635
Capitolul X . . . . . 635—858
§ 164. Constatarea naţionalităţii (iliyropannonă, thracă, celtă, nehotărîtă) numelor personale barbare repartizate după teritoriile neamurilor în capitolul VIII . . . . . 635—637
§§ 165-167. Procentul de nume personale illyropannone, thrace, celte şi nehotărîte corăspunde cu naţionalitatea diferitelor teritorii, cu excepţie de provinciea Dacia, unde marea majoritate a numelor personale este illyropannonă, procentul numelor celte este remarcabil, ĭar acel al numelor thrace este mic . . . . . 637—641
§ 168. Despre numele nehotărîte, pe care nu le putem constata ca illyropannone, ca thrace orĭ ca celte, după listele de nume dela §§ 159-163. 641—644
§ 169. Nume hotărîte ca celte după datele din licţionarul luĭ Holder 644

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pagina

§ 170. O nouă serie de nume illyropannone şi de nume thrace . . . . . 644—646
§ 171. Caracterizarea limbilor illyropannonă şi thracă . . . . . 646—656
§ 172. Rezultatele căpătate din inscripţii confirmă ştirile istorice cu privire la etnografiea provinciilor romanizate din răsăritul Europei 657
§§ 173-174. Populaţiea romanizată din răsăritul Europei se desparte din punct de videre politic, local şi etnic în două grupuri, din care s-au dezvoltat două popoare şi două limbi deosebite . . . . . 657—660
§ 175. Cum au procedat aceĭ care au agitat chestiunea originiĭ Romînilor . . . . 661—662
§ 176. Se va da maĭ la vale bibliografiea în ordine cronologică 662
§ 177. Kekavmenos . . . . . 662—663
§ 178. Kinnamos 663
§ 179. Bonfinius . . . . . 663—664
§ 180. Lucius, De regno Dalmatiae et Croatiae, Frankfurt, 1666 . . . . . 664—665
§ 181. Dimitrie Cantemir, Hronicul vechimiĭ Romîno-Moldovlahilor . . . . . 665—666
§ 182. Iohann Thunmann, Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker, Leipzig, 1774 . . . . . 666—667
§ 182ª. Iosephus Benkö, Transsilvania sive magnus Transsilvaniae principatus, Vindobonae, 1778 . . . . . 667—668
§ 183. Franz Ioseph Sulzer, Geschichte des transalpinischen Daciens, Wien, 1781-1782 . 668—675
§ 184. Gibbon, The history of the decline and fall of the roman empire, Basel, 1787 . 675
§ 185. Supplex libellus Valachorum Transilvaniae, cum notis historico-criticis I. C. E. civis Transsilvani, Claudiopoli (Cluj), 1791 . . 675
§ 186. I. C. Eder, în notele dela Supplex libellus Valachorum 675 676
§ 187. I. Chr. Engel, Commentatio de expeditio-

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pagina

nibus Traiani ad Danubium et origine Valachorum, Wien, 1794 676
§ 187ª. Tunusli, Ἱστορία τῆς Βλαχίας, ἐν Βιέννῃ, 1806. 676—678
§ 188. Petru Maior, Istoriea pentru începutul Romînilor în Dacia, Buda, 1812 . . 678
§ 189. Dimitrie Philippide, Ἱστορία τῆς Ρουμουνιας, Leipzig, 1816 . . . . . 678—682
§ 189ª. Dinysios Photinos, Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, ἐν Βιέννῃ, 1818 . . . . . 683 685
§ 190. Kopitar în Wiener Jahrbücher anul 1829. 685
§ 191. M. Cogălniceanu, Histoire de la Valachie et de la Moldavie et des Valaques transdanubiens, Berlin, 1837 685
§ 192. A. Trebonius Laurianus, Tentamen criticum in originem, derivationem et formam linguae romanae in utraque Dacia vigentis, Viennae, 1840. . . . . 685 686
§ 193. Paul Joseph Schafarik, Slavische Alterthümer, deutsch von Mosig von Aehrenfeld, Leipzig, 1843-1844 686
§ 194. G. Şincaĭ, Hronica Romînilor, Iaşĭ, 1853-1854 . . . . . 686 687
§ 195. Amédée Thierry, Histoire d'Attila, Paris, 1856. 687
§ 196. Andreĭ Şaguna, Istoriea bisericiĭ ortodoxe răsăritene, Sibiĭŭ, 1860 687
§ 197. Fr. Miklosich, Die slavischen Elemente im Rumunischen, Wien, 1862 . . . 687—689
§ 198. W. Tomaschek, Über Brumalia und Rosalia, Wien, 1868 . . . . . 689—690
§ 199. Th. Mommsen, Die römischen Ackerbrüder, în Grenzboten, 1870. 690
§ 200. Robert Roesler, Romänische Studien, Leipzig, 1871 . . . . . 690 695
§ 201. B. P. Hasdeu, Istoriea critică a Romînilor, Bucureştĭ, 1875. . . . . 695—696
§ 202. Julius Jung, Roemer und Romanen in den Donauländern, Innsbruk 1877, II ed. 1887. 696
§ 203. H. I. Bidermann, Die Romanen und ihre Verbreitung in Oesterreich. Graz. 1877 . 696

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pagina

§ 204. Schwicker, Die Herkunft der Rumänen, în Ausland, 1877, 1878, 1879 . . . 696
§ 205. H. Kiepert, Lehrbuch der alten Geographie, Berlin, 1878 696
§ 206. Eudoxiu Hurmuzaki, Fragmente zur Geschichte der Rumänen, Bucureşti, 1878 . 697
§ 207. Fr. Miklosich, Die Wanderungen der Rumunen, Wien, 1879 697
§ 208. Jos. Lad. Pič, Über die Abstammung der Rumänen, Leipzig, 1880 . . . . . 697—698
§ 209. W. Tomaschek, Zur Kunde der Haemus-Halbinsel, Wien, 1881 . . . . . 698—703
§ 210. Fr. Miklosich, Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte, Wien, 1882 . 703- 704
§ 211. Paul Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprüche, Wien und Teschen, 1883. . . 704
§ 212. A. D. Xenopol, Teoriea luĭ Roesler, Studiĭ asupra stăruinţiĭ Romînilor în Dacia traĭană, Bucureşti, 1883-1885 . . . 704—740
§ 213. D. Onciul, Teoriea luĭ Roesler, Studiĭ asupra stăruinţiĭ Romînilor în Dacia traĭană, de A. D. Xenopol. Dare de seamă critică, Bucureşti, 1885 . . . . . 740—760
§ 214. A. D. Xenopol, Istoriea Romînilor, Iaşi, 1888-1893. . . . . 760—764
§ 215. Radu Rosetti, Invaziunile Slavilor în peninsula balcanică şi formaţiunea naţionalităţiĭ romîne, Bucureşti, 1889 . . . . . 764—765
§ 216. Traugott Tamm, Über den Ursprung der Rumänen, Bonn, 1891 765
§ 217. W. Tomaschek, Die alten Thraker, Wien, 1893 . . . . . 765—766
§ 218. B. P. Hasdeu, Strat şi substrat, Bucureştĭ, 1893 . . . . . 766—768
§ 219. Aron Densuşianu, Istoriea limbiĭ şi literaturiĭ romîne, Iaşĭ, 1894 768
§ 220. Ladislau Réthy, Dezlegarea chestiuniĭ originiĭ Romînilor, Budapesta, 1896 . . . 768
§ 221. D. Onciul, Originile principatelor romîne, Bucureşti, 1899 . . . . . 769—776

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Pagina

§ 222. D. Onciul, Romînii în Dacia traiană până la întemeiarea principatelor, București, 1902. 770
§ 223. Ovidiu Densușianu, Histoire de la langue roumaine, Paris, 1902 . . . . . 771—773
§ 224. C. Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens, Wien, 1902-1904 . . . 774
§ 225. Emil Fischer, Die Herkunft der Rumänen, Bamberg, 1904 . . . . . 774—781
§ 226. N. Iorga, Geschichte des rumänischen Volkes, Gotha, 1905. . . . . 781—804
§ 226ª. Ilie Bărbulescu, Problemele capitale ale slavisticeĭ la Romînĭ, Iași, 1906 . . . 804—824
§ 227. Ilie Gherghel, Zur Frage der Urheimat der Rumänen, Wien, 1910 . . . . 824—830
§ 228. C. Jireček, Geschichte der Serben, Gotha, 1911 830
§ 229. D. Onciul, Din istoriea Romînieĭ, București, 1914 . . . . . 830—833
§ 230. N. Iorga, Histoire des Roumains de Transylvanie et de Hongrie, Bucarest, 1915 . 833—840
§ 230ª. J. Peisker, Die Abkunft der Rumänen, Graz, 1917. . . . . 840—848
§ 231. N. Iorga, Istoriea Romînilor din peninsula balcanică, București, 1919. . . 848—851
§ 232. D. Onciul, Les phases du développement historique du peuple et de l'état roumains, București, 1921. . . . . 851—852
§ 233. Ce spun cronicariĭ romînĭ asupra chestiuniĭ 852—853
§ 234. Punctele care aŭ format obĭectul principal al discuțieĭ din partea scriitorilor care s-aŭ ocupat cu chestiunea originiĭ Romînilor și răspunsurile trase din studĭul meŭ asupra acelor puncte . . . . . 853—858
Indice . . . . . 859—872
Post scriptum . . . . . 872—873

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească"; Editura Universității „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

GREȘELĬ

Numărul înseamnă pagina. Numărul precedat de r. s. înseamnă numărul rîndulŭi paginiĭ, începîndu-se numărătoarea de sus în jos. Numărul precedat de r. j. înseamnă numărul rîndulŭi paginiĭ, începîndu-se numărătoarea de jos în sus. — (linioara) înseamnă *în loc de*, astfel că x—y înseamnă *citește x în loc de y*.

Sînt doŭă felĭurĭ de greșelĭ. Unele sînt provenite de acolo că literele și alte semne (cratime, linioare, punctuație, semne de citațiĭ) n-aŭ eșit la tipar destul de lămurit orĭ aŭ căzut. Pe acestea le arăt în felĭul acela că se tipăresc aicĭ locurile respective clar și complect, fără niciо altă mențiune. Indreptările de acest fel sînt înșirate unele lîngă altele și despărțite prin spațiurĭ. Alte greșelĭ sînt însă maĭ grave și pe acestea le îndrept în felĭul acela că spun că trebue cetit cutare lucru în loc de cutare altul. Indreptările de acest fel sînt înșirate unele supt altele.

4. r. j. 2. Dity- 4. r. s. 8. credatur.“ 7. r. j. 18. care 14. r. s. 2. s-aŭ 49. r. s. 3. Vasile 49. r. j. 14. creștină.— 50. r. j. 10. *Call-* 51. r. s. 16-17. *gerusiĭ* 52. r. j. 10-11. troesmensis 53. r. j. 12. 166-172 56. r. s. 3. *magister* 56. r. j. 14. συνείστρυσαν 61. r. j. 18. între 62. r. s. 15. inscripțiile 63. r. s. 17. Gurgi 71. r. j. 7. întîlnĭaŭ 72. r. s. 10. i-l 74. r. s. 21. s-aŭ 75. r. s. 2. l-a 78. r. s. 1. aceĭa-s 81. r. s. 4. dum- 81. r. s. 21. s-a 81. r. s. 23. s-a 84. r. s. 14. Risano 86. r. s. 11. căreĭa 86. r. j. 14. Pissantinĭ 86. r. j. 14. (Ὄργυσον). 87. r. j. 18. s-a 87. r. j. 12. s-aŭ 87. r. j. 6. care-și 96. r. s. 7. le-aŭ 98. r. s. 20. distrus-o 98. r. j. 7. ĭ-a 99. r. s. 1. înpreună 99. r. s. 4. Paulus 104. r. s. 11. războĭnicĭ 105. r. s. 9. deputațĭ 105. r. j. 19. lĭ-a 108. r. s. 1. Cĭțĭ 108. r. s. 6. pedep- 109. r. s. 18. tonius.“ 111. r. s. 19. aurul, 112. r. s. 13. despărți 112. r. j. 6. că 114. r. s. 11. Ἐνετική 115. r. j. 8. s-a 116. r. s. 13. flaute 116. r. s. 16. tîrziŭ.“

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viața Românească”; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

116. r. s. 21. Ἄψος 116. r. s. 22. Ἄωος 116. r. j. 7. gropile 117. r. s. 16. Tartaro 122. r. j. 1. făcut 146. r. j. 13. toată 146. r. j. 10. regeluĭ 148. r. j. 1. îngrămădesc 189. r. j. 12. întîĭŭ 197. r. s. 2. care 197. r. s. 17. orĭ 197. r. j. 18. *seară* 197. r. j. 16. *întunecos* 203. r. j. 15. Nota S 45. 209. r. s. 12. pag. 1321). 210. r. j. 3. Fragmente, 11. 252. r. j. 15. Sozopoli 253. r. j. 10. *vălazări* 261. r. s. 9. Tricornensii 270. r. s. 1. Odrysiĭ 272. r. j. 17. Diobessi 278. r. j. 19. jafuluĭ 294. r. j. 1. Hababa.“ 308. r. j. 5. Odoacer 325. r. s. 20.).— 362. r. s. 4. Bonn 362. r. s. 19. limbiĭ 364. r. s. 1. orĭ 364. r. s. 12. părerĭ 364. r. j. 16. orĭ 364. r. j. 14. orĭ 364. r. j. 12. orĭ 364. r. j. 4. vorbit 367. r. s. 14. 1910 367. r. j. 18. italic 369. r. j. 16. face 370. r. s. 7. regiunĭ 371. r. s. 5. specifice 372 r. s. 2. veche 372. r. s. 11. fonologieĭ 372. r. j. 4. vechiĭ 373. r. s. 1. sunetul 373. r. j. 24. *hăbĭat* 375. r. j. 10. corbuluĭ 376 r. s. 6-7. înţelesurile 383. r. s. 16. orĭ 444. r. s. 3. jîntiţă 444. r. s. 15. caillé 445. r. s. 1. marmoreo 445. r. j. 6. immigrant, 450. r. j. 1. garziĭ 452. r. s. 1. greacă 454. r. s. 10. Flanona 456. r. j. 2. orĭ 456. r. s. 13. Alsó-Kosály 472. r. j. 8. gotthico 472. r. j. 4. Romaniĭ 490. r. s. 12. Eutychete 506. r. s. 4. τόρνα, 507. r. j. 23. *retorna* 508. r. s. 3. Slavĭ 511. r. s. 9. 89.— 511. r. j. 13. 419.— 517. r. j. 19. parte 517 r. j. 6. cît de cît 518. r. j. 24. Illyropannoni 524. r. j. 14. 13845.— 533. r. s. 9. Karkar 533. r. j. 9. Krka 537. r. s. 4. Bi- 549. r. j. 2. Partinilor.— 551. r. j. 16. 54. 553. r. j. 9. crkva 555. r. j. 12. Bisine 570. r. j. 15. (Sarmizegetusa) 580. r. s. 10. Počitely 582. r. j. 19. Corcyra 598. r. s. 2. Dasas b.— 598. r. j. 8. Nomeditus b.— 651. r. j. 12. *-i* 654. r. j. 6. barăzaiti 659. r. s. 17. N. Beldiceanu 665. r. j. 14. De-ĭ 668. r. s. 2. mulţi 675. r. j. 10. 1791 : 677. r. s. 6. oştirĭ 681. r. j. 5. cîţiva 681. r. j. 2. rîurĭ 681. r. j. 1. revărsa 693. r. s. 20. romanische 693. r. j. 8. hartă 693. r. j. 7. resturĭ 707. r. j. 11. *torna* 713. r. j. 18. Vid, 716. r. j. 19. Kĭĭ 724. r. s. 17. *Alŭ'tera* 725.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească”; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

r. j. 10. *Vûkan* 725. r. j. 9-8. *Crestianul* 728. r. j. 7. *Iassy* 730. r. s. 8. *torgъ* 730. r. j. 2. *Valea* 732. r. s. 12. 556: 737. r. s. 7-8. *gîndul* 744. r. s. 13. *Morăşuluĭ* 761. r. s. 8. făptură 761. r. j. 19. violenţele 761. r. j. 18. pădurile 777. r. s. 4. populaţie 782. r. j. 15. *priceperea* 812. r. s. 13. (нетжгъ) 812. r. j. 20-19. *zdravăn* 814. r. s. 1-2. *dărămá* 820. r. s. 7. *bil-* 847. r. s. 13. ceĭalaltă, 855. r. s. 17. Sardiĭ 872. r. s. 17. Yürükler

III. r. s. 6. nicĭ—nici
XIII. r. s. 5. γ′=ν′ Papahagi—γ′=ν Papahagi
XXXVII r. s. 16. Symeon—Simeon
3. r. j. 14-13. augusta—augusts
6. sus la dreapta. § 3-4 — § 3 4
10. sus la dreapta. § 4-5 — § 5
18. r. j. 3 Numaĭ — Nnmaĭ
22. r. j. 15. Čakarlar — Cakarlar
27. r. j. 9. Diascuporeos — Diascnporeos
28. r. s. 9-10. Mucaporeos — Mucapareos
34. r. s. 1. precum — precnm
59. r. s. 12. monumentelor — monnmentelor
60. r. j. 17. localităţĭ — lecalităţĭ
61. sus la stînga. § 28-29-30 — § 28-29, 30
64. sus la dreapta. § 31-32-33 — § 31-32, 33
68. sus la dreapta. § 35-36-37 — § 35-36, 37
76. r. s. 22. următorul — urmatorul
83. r. j. 17. multă — mnltă
85. r. s. 19. asupra luĭ — asupraĭ lu
122. r. j. 18. putea — pntea
148. r. s. 10. Mithridates — Mythridates
148. r. j. 4. Mithridates — Mythridates
150. r. s. 15. Mesembria, la — Mesembria. La
196. r. j. 13. în Dunăre în ţara — în Dunăre în
200. r. j. 4. domenĭul — domenĭnl
211. r. s. 2. Peneios. S. VII, Fragmente, 12.— Peneios.
235. r. j. 1. numele — nnmele
254. r. s. 5. însă — însă.
324. r. j. 18. *bhers-* — *bhers-*.
327. r. j. 12. *prezent* — prezent
327. r. j. 8. geografieĭ — Geografieı

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

Cuza"

371. r. s. 23. fascicula de raze — fascicula din raze
371. r. j. 13. indivíd — indìvid
375. r. s. 17. pildă — plidă
387. r. s. 8. comme si — comme si,
388. r. j. 5. distinguent — destinguent
401. r. j. 5. 254 : — 254 ;
401. r. j. 3. 259-268 : — 259-268 ;
402. r. s. 4. 96-98: — 96-98 ;
402. r. s. 5. 117-138 : — 117-138 ;
415. r. j. 10. malul stîng — malul drept
438. r. j. 6. civitas — civatas
442. r. s. 21. Στρόγγες — Σρόγγες
467. r. s. 13. Haemimontus — Haeminontus
472. r. j. 1. ocupe — ocnpe
473. r. s. 9-10. riginocastellon — reginocastellon
475. r. s. 5. răsăritul romanizat al Europeĭ — peninsula balcanică
476. r. j. 20. Grundriss — Grudriss
488. r. j. 1. unde — uude
506. r. s. 6. apucat — apucut
508. r. j. 24. Și — ȘI
511. r. s. 9. 237. — 237,
516. r. s. 7. putea — pntea
517. r. s. 20. tîĭu — tîiu
615. r. j. 2. C. I. L. III 14015 — 14015
641. r. j. 9. după — depe
666. r. j. 4. Illyrĭ — Illiyrĭ
694. r. s. 3. *ú* — *ü'*
694. r. s. 5. *ü'* — *ú*
716. r. j. 16. Miklosich — Miclosich
721. r. s. 21. *mediĭa* — *meidĭa*
728. r. j. 20-19. menţiunea — menţinnea
736. r. j. 20. originiĭ — orginiĭ
737. r. s. 7. *cuceritor* — *cuceritor*
740. r. s. 9. descălicat — descălecat
741. r. s. 19. localităţilor respective Ungurii lĭ-aŭ dat — Ungurii lĭ-aŭ dat
755. sus la dreapta. 755 — 75
788. r. s. 15. nu-ĭ — uu-ĭ
812. r. s. 8. *temniţă* — *temni, ă*
833. r. s. 11. , — ;

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)

865. r. s. 9-10. cel satem — celsatem
871. r. s. 20. emigranţĭ — emigra-nţĭ

Dintre aceste greşelĭ atrag în special atenţiea asupra următoarelor.

XIII. r. s. 5. $\gamma' = v'$ Papahagi — $\gamma' = v$ Papahagi
196. r. j. 13. în Dunăre în ţara — în Dunăre în
211. r. s. 2. Peneios. S. VII, Fragmente, 12. — Peneios.
371. r. s. 23. fascicula de raze — fascicula diu raze
415. r. j. 10. malul stîng — malul drept
475. r. s. 5. răsăritul romanizat al Europeĭ — peninsula balcanică
694. r. s. 3. *ú* — *ŭ'*
694. r. s. 5. *ŭ'* — *ú*
721. r. s. 21. *mediŭa* — *meidŭa*

La pagina 465 r. j. 19 după astăzĭ. să se adauge în formă de notă următoarele: In ce priveşte numele personale thrace care eventual s-ar fi păstrat la Romînĭ, părerea a fost emisă încă de Tomaschek, care în Die alten Thraker II, 2, 39, 40 compară pe thracul Tzinta cu romînul Ţintea şi pe thracul Zipas cu romînul Jipa.

BDD-B54 © 1923, 1925; 2014 Tipografia „Viaţa Românească"; Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.98 (2026-10-25 11:37:26 UTC)